Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 20

Sayı 495 - 520

27 Mart 1922 - 06 Ekim 1922

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ۵ غروشدر ، سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در .

اداره‌خانه
آنقره‌ده ، تاج‌الدین درگاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش گوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره گوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

(دینی ، اجتماعی ، علمی ، ادبی ، هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .)

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۴۹۵ — ۲۸ رجب شریف ۱۳۴۰ — بازارایرتسی — ۲۷ مارت ۱۳۳۸ — جلد ۲۰

مندرجات :

اسلامده تشکیلات سیاسیه

حاکمیت شرعیه مبدأینك نتایجی – صنف و فرقه رقابتلرینك ازاله‌سی – تعاضد بشری و اخوت اسلامیه‌یی تأسیس – حکومتك نظرلرده مهیب ، محترم و محبوب اولمسی – استبداد و عدالتسزلك شخصلره عائددر – اهلیته تودیع امور . – عالم اسلامك اسباب انحطاطی – شرائط مادیه‌نك سقوطی – اسقولاستیك علومك ظهوری – اسلامده علمك معظم موقعی – شریعته معارض طبقه‌نك ظهوری – ایقاع ایتدکلری تخریبات – فقه سایه‌سنده اخلاقی و اجتماعی اختلاطدن اقوام اسلامیه‌نك مصونیتی – آوروپالیلردن آله‌جغمز شیلر – تشکیلات و اساسات اسلامیه‌من غربده‌کی نقائصدن مبرادر .

سعید حلیم پاشا

دینسز اخلاق

دینسز اخلاق اوله‌ماز – عقلك ارشادی کافی دکلدر – دینك هزالی اخلاقك زوالنی تعقیب ایدر

مدحت جمال

گنج خرستیانلر جمعیتی

استانبولده اسلام و تورك قادینلرینك خیانتلری – بو مضل و مدهش جمعیتك بیاننامه‌لری – بعض اسلام و تورك قادینلرینك میسیونرلرله اشتراك مساعیسی – بو اوغورده صرف اولونان پاره‌لر – مسئله‌نك اهمیتی

محی‌الدین

مسلمانلق بشریتك تکاملنی استهداف ایدیور

هر خطوهٔ ترقی اسلامه نقربدر – مسلمانلق اجتماعیات و سیاسیاتی‌ده احتوا ایدر – مسلمانلق اساسلرندن : زکات – زکاتك حکمت اجتماعیه‌سی – مسلمانلق‌سی دینیدر – بین البشر تفاوته قارشی اسلامك وضع ایتدیکی اساسی اجتماعی – ثروتك بین الاغنیا تداولنه قارشی احکام مانعهٔ اسلامیه – زنگینلرك مالنده فقرانك حقی – فوضای اجتماعیه‌یه قارشی اسلامك قویدیغی قانون عالی – اسلامك مقصد انصاسی : بین البشر تعاون و اخوتك تأسیسی .

آقسه‌کیلی احمد حمدی

آسیای وسطاده حرکات اسلامیه .

مدحت جمال بکك نفیس برشعرلری

اسلامده تشکیلات سیاسیه

حاکمیت شرعیه مبدأینك نتایجی

بو نتیجه‌لر أساسلی بر أهمیتی حائزدر . زیرا بونلر کندیسنی دیکر موجود جمعیتلردن پك آشکار بر صورتده آییران یکی أساسلره مبنی وبوسبوتون یکی بر جمعیت وجوده کتیرمشدر .

اسلامك اجتماعیات ساحه‌سنده کوردیکی ایش کلمه‌لرك الك طبیعی معنی وروحی ایله مساوات وحریت اساسی اوزرینه مستند بر حالت اجتماعیه قورمش اولماسندن عبارتدر ؛ بر حالت اجتماعیه که صنف رقابتلری ، فرقه رقابتلری أبدیاً سورولوب چیقاریلمش ؛ حریته ، مساواته قارشی هیچ بر عکس العمل یوکسلمه‌مش ؛ بونك نتیجه‌سی اولاراق ، تساند بشری‌یی الك صحیح والك صمیمی شکلنده طانیمش ، بو تساند بر قومدن دیکر قومه قول آتاراق ، آره‌لرنده او نظیری کورولمه‌مش (اخوت اسلامیه) یی تأسیس ایتمش ، دنیانك مختلف اقلیملرنده ، متنوع قطعه‌لرنده یاشایان مختلف عرقلره منسوب درت یوز میلیونه یاقین بوتون بر عالمی بویوك بر عائلهٔ اسلامیه حالنده برلشدیرمشدر .

او ، بوندن باشقا اقوام اسلامیه‌یی مشترك وثابت اویله بر غایه ایله تجهیز ایتمشدر که بو غایه اونلرك تکاملنی آمر اولمقدن هیچ بر زمان کری طورمادی و بو سایه‌ده‌در که اون اوچ عصردن فضله زماندن بریدر بوتون مسلمان اقوامی کرك شوکت وعظمتلرنده ، کرك انحطاطلرنده شریعتك أوامر ووصایاسنه توفیق حرکتدن ، اوکا جانله باشله خدمتدن باشقا بر أمل بسله‌مه‌دیلر . کندی سلامتلرینی آنجاق اوندن بکله‌دیلر وبو سلامتك تحققنی آنجق اونك حقایق عالیه‌سنه انقیادایله قائم بیلدیلر .

اسلامك ، اجتماعیات ساحه‌سنده‌کی تأثیرات فعالیه‌سی حکومته اوزمانه قدار کورولمه‌مش اویله بر موقع ونفوذ تأمین ایتدی که بو موقع ونفوذ ، حکومتی نظرلرده هم مهیب ، هم محبوب ، هم ده محترم کوسترردی .

أوت ، حکومت کندیسنی سودیردی ، زیرا او ، شریعته خدمت ایتمك ، اوکا قارشی حرمت جلب ایله‌مك ایچین ینه شریعتدن دوغمشدی ؛ زیرا بو صورتله هیچ سوز کوتوره‌مه‌جك اویله بر مشروعیتی حائز بولونیوردی که بو مشروعیت کندیسنی هردرلو غصب وتحکم شائبه‌لرندن تنزیه ایدیوردی . مهیب ومحترم اولماسنه کلنجه : بوده هر درلو شائبه‌دن پاك اولان قدسی منبعندن آلدیغی قوت کلیه‌دن ، برده کندیسنك حقایق اخلاقیه واجتماعیه‌نك مؤیده‌سی بولونماسندن نشأت ایدیوردی .

حق کندی نامنه ارتکاب اولونان بوتون سوء استعماللر نه اونك نظرلرده‌کی موقعنی ، نه ده روحلره القا ایتمش اولدوغی اعتمادی قطعیاً صارصامادی .

اقوام اسلامیه شونی دائما محافظه ایتمشلردرکه کرك عدالتسزلك ، کرك استبداد بونلرك نه حکومتلرنده ، نه قانونلرنده ، نه ده مؤسسه‌لرنده اولمایوب ، آنجاق قدرتی اللرینه کچیره‌رك قانون نامنه حرکت ایتدکلرینی ادعا ایدن شخصلردن دوغمشدر .

بناءً علیه مسلمانلر شریعت طرفندن تأسیس اولونان حکومتك مشروعیتنه قارشی نه اعتراض ایتدیلر ، نه ده هانکی صورتله اولورسه اولسون اونی دوشورمه‌یی خاطره کتیرمدکلری کبی ارتکاب اولونان عدالتسزلکلره ، سوء استعماللره ختام چکمك ایچین ده حکومتی تمثیله وقانونی تطبیقه الك زیاده اهل تلقی ایتدکلری اللره تودیع امور ایتمکدن باشقه یول آراماشلردر .

او حالده حاکمیت شرعیه مبدأی دیدیکمز حقیقت مطلقه وقایع ایله صورت قطعیه‌ده واکمشمنه‌دار طرزده تأسس ایتمش بولونیور ، اویله بر حالت اجتماعیه وجوده کتیریلیورکه انسانه فردی ، اجتماعی حقیقی بر سعادت تأمین ایتمك ایچون ممکن اولان شرائطك کافه‌سنی احتوا ایدییور . اویله بر حالت اجتماعیه ، که او زمانه قادر بشرك عزمی اوکنده دیکیلوب اونی کمال حریتله تکاملندن ، انکشافندن آلیقویان بیکارجه موانع خارقه‌انکیز بر صورتده دوریلوب کیدییور . اویله بر حالت اجتماعیه که اوزمان ایچنده هیچ بر قدرشایان حیرت بر مدنیت وجوده کتیره‌رك عصرلرجه انسانیتی علمك ، حکمتك ، عدالتك فیاض نورلریله تنویر ایدییوردی و اونی اخلاقی ، اجتماعی ، مادی ، امثالی کورولمه‌مش بر سعادت ایچنده یاشاتیوردی .

دور انحطاط

مسلمان عالمك هر زمان کندی اسلامی عقیده‌لرینه صادق اولماسنه وحاکمیت شرعیه‌یه دائما منقاد بولونمقله برابر طبقی ادوار عظمتنده اولدیغی کبی دینك یوکسك تعالیم واوامرینی بوتون واراغیله محافظه‌یه چالیشمه‌سنه رغماً ایکی عصره یاقین بر زماندن بریدرکه مدنیت اسلامیه انحطاط کامل ایچنده بولونیور .

اکر عینی اسباب آرتیق عینی نتایجی تولید ایتمیورسه بو ، قطعیاً شوندن ایلری کلیورکه اقوام اسلامیه کندی وظائف اسلامیه‌لرینی اسکیسی کبی حسن ادراك وایفا ایده‌مه‌مك قابلیتسزلکنه دوشمشلردر .

بن ، بوراده موضوع بحثمز اولان انحطاطه اوته‌دن بری عمومیتله سبب اولمق اوزره ایلری سورولمکله برابر حقیقی اولمقدن چوق

اوزاق بولونان بر سورو تخمينات و خيالاتى صيرالامقدن صرف نظر ايده جكم .

كذلك اسلامك قدرينى تذليل ايچين بولونمقسزين اوغراشان غرضكارلرله ده مشغول اولمايه جغم . اوت ، اسلامك بوايدى دشمنلرى اصلا موفق اولمامق شرطيله هر واسطه يه مراجعت ايدرك شونى اثبات وافكارى شوكا اقناع ايچين چاليشيورلركه : «مسلمانلق اقوام اسلاميه نك يالكز حال حاضرده كى انحطاطنه سبب اولمقله قالمايور ، بلكه مسلمانلق عقيده لرنده ثابت اولدقجه بودين كنديلرينى ابدى بر محكوميت و سفالت ايچنده براقه جقدر . »

واقعا بونلره دعوالرينك عكسنى اثبات ايتمك اك قولاى بر شيدر . لكن خيالرندن ، طرفكيرانه فكرلرندن هرجهتده آباد فدا كارلق ايتمه‌يه نيت ايتمش اولان بوكبى آدملرله بحثه كيريشمك دوغرو بر حركت دكلدر .

بناءً عليه بن اونلرى آكلاشيلمايان تخمينات ايله اوغراشمقسزين يولمه دوام ايده جكم و عالم اسلامه اصابت ايدرك مدنيتى انحطاطه دوشورن دايمسزلكك ماهيتى آيينه چاليشه جغم كه بو سيى هم او انحطاطك طبيعتى طانيمقلغمزه مساعده ايده جك ، هم ده مداواتى يوللرينى بزه كوستره جكدر .

بو انحطاط نه دن عبارتدر ؟ مسلمان اقوامك اسكيسى قدر حسن ايفا ايده مدكلرى وظائف اسلاميه هانكيلريدر ؟

ايشته او نه يه قونه جق و جواب ويرلمك ايجاب ايده جك ايكى سؤال !

مسلمانلر آره سنده هيچ بر صنف وزمره رقابتى كورولمز ، هيچ بر قوميت مجادله سى تظاهر ايتمز ، اخوت اسلاميه بالعكس هر زمانكندن دها محكم تجليلر كوستيريركن ، الحاصل حاكميت شرعيه كندى نفوذ و موقعنى محافظه ايدر و قلبلره الهام ايتمك مجبوريتنده بولونديغى حرمت و اعتماد حسلرينى ــ كه اونلر اولمادقجه بو حاكميتك شدت و تضييقندن باشقه معناسى قالماز ــ هر درلو شائبه‌دن پاك بر صورتده محافظه ايدر طورور كن عجبا اسلامك حريت ، مساوات و تضامن اساسى جماعت اسلاميه آره سندن قالقمشدر ، طرزنده ادعاده بولونمق محق اولابيليرمى ؟

شبهه يوقدركه ، بو خصوصده اقوام اسلاميه ، ايچنده بولوندقلرى انحطاطه رغماً اقوام غربيه‌دن دها بختياردرلر . زيرا غربده صنف وزمره كينلرى ، قوميت خصومتلرى اسكيسندن شدتلى بولونيور . واوراده حكومت رخنه‌دار اولمش ، اعتباردن دوشمش اوله‌رق آرتيق خلقه نه ايجابى قدر اعتماد ، نه ده حرمت حسى القا ايده بيليور .

مع مافيه شرائط اقتصاديه لرى جهتيله بو ايكى عالم عينى وضعيتده دكلدرلر . بو خصوصده ، يوروتيله جك مقايسه تماميله اقوام غربيه نك لهنه چيقار . دينه بيليركه بز اقتصاداً نه قدر مفلوج ، ماديات اعتباريله نه درجه‌لرده سفالتده ايسه‌ك اونلر بوجهتلردن او قدر قدرتلى ، او قدر مرفهدرلر .

بو نقطهٔ نظردن شبهه يوقدركه اقوام اسلاميه آجينه جق حالده درلر . و اقوام غربيه‌دن اوكره نه جك پك چوق شيلرى اولديغى كبى بو خصوصده اونلره نه قدر غبطه ايتسه‌لر حقلرى واردر .

اوحالده هيچ شبهه‌سز عالم اسلامك انحطاطى شرائط ماديه سنك سقوطندن ايلرى كلمكدركه بو سقوط اونى اقوام غربيه نك تعرضلرينه قارشى استقلالنى مدافعه‌يه قادر اولامايه جق ، اونلرك تحكمى آلتنه دوشمكدن كنديسنى قورتاراميه جق قدر ضعيف بر حاله كتيرمشدر . لكن ، او ، بويله‌جه اسارتك بوتون فلاكتلرينى ، بوتون ذلتلرينى طانيمش اولمقله برابر بونلر كنديسنه دينى حقنده‌كى ايمان نويسنى غائب ايتديرمه‌مش و اقتصاداً ، سياسةً موجوديتنى خراب ايتديكى حالده موجوديت اجتماعيه‌سنى بر درلو محو ايده‌مه‌مشدر .

قدرت و سعادت ماديه‌نك طبيعت طرفندن انسانه تخصيص ايديلان نامتناهى نعمتلردن استفاده يولنى بيلنلره خاص اولديغى و بو نعمتلردن مستفيد اوله‌بيلمك ايچين طبيعتى اداره ايدن قوانين ايله او قوانيندن چيقان فنونى طانيمق ايجاب ايده‌جكى قبول اولونجه مسلمانلرك انحطاطى اقوام اسلاميه‌نك آنجق بو قانونلر و بو فنلره قارشى اولان جهللرندن باشقه بر شيئه عطف اولونه‌ماماق ضروريدر .

شوراده اخطار ايتملى يزكه پيغمبرمز بزه اسلامه اصابت ايده‌بيله‌جك فلاكتلرك اك مدهشى جهالت اولديغنى خبر ويرمشدى ،

واقعا بو انحطاط مسلمان عالمى ايچين بويوك بر مصيبتدر . مع مافيه مهلك اولماديغنى سويله‌يه‌بيلمكله بر درجه قدر تسلى اولابيليرز . فى الحقيقه بو انحطاط نه اخلاقيدر ، نه اجتماعيدر ، لكن اقتصاديدر ، بناءً عليه ماديدر وقابل تلافيدر .

قالديكه مسلمان اقوامك تاريخى انحطاط اسلامى موضوعنه عائد اولمق اوزره سويله‌ين سوزلرى اك صريح بر صورتده تأييد ايتمكده‌در .

فى الحقيقه و ، بزه بيلديريورلركه جهان اسلامك انحطاطى ، دينك بوتون رهبانى ، ياخود روحانى تلقيلره صورت قطعيه‌ده معارض اولمسنه رغماً اقوام اسلاميه آره‌سنده حياته هيچ نفع اولمايان غير مثبت بر طاقم علومك ظهوريله باشلايور .

ايشته بو علوم مع الاسف شويله بر عقيده‌نك تعميمنه سبب اولدى : « پيغمبرك بزلره هيچ طورمقسزين علم و عرفانى تحرى ايتمكلكمز حقنده‌كى قطعى اوامرى يالكز شريعتك احتوا ايتديكى بر طاقم حقايقك تتبعنه منحصردر . يوقسه بوندن باشقه هيچ بر هدفى يوقدر . »

شبهه‌سز پيغمبرك وصايايسنى بوصورتله تفسير ايتمك بويوك بر خطا ايدى . زيرا پيغمبرمز شريعت واسطه‌سيله اخلاقى ، اجتماعى بوتون حقايقى بزه كوسترمش اولدقدن صوكره پك مستثنا بر اصرار ايله ده

دائما دها فضله علم تحصیلنی، دها زیاده عرفان اکتسابنی توصیه ایدییور، دیمزك قیمتی آنجاق علم و عرفان واسطه‌سیله دها زیاده آکلایه‌جغمزی وشریعتی ینه او واسطه ایله دها کوزل تطبیق ایده‌جکمزی بزه اخطار ایدوب طورییور. بناءً علیه بوندن شرعاً آکلاشیلمق لازمدرکه ثابت، مستمر برعزم وسعی ایله طبیعتك سرائرینی کشفه موفق اوله‌رق بو صورتله طبیعتك انسانلر ایچین صاقلامقده اولدیغی نامتناهی خیر ومنفعتلردن مستفید اولمق و بو یله‌جه شریعتك تأمین ایتدیکی اخلاقی و اجتماعی سعادتله متناسب مادی برسعادت تأمین ایتمك ایجاب ایدر.

چوق تأسف اولونورکه بو خطا کندیسنی تولید ایدن علمانك نفوذی یوزندن عمومیت وقوت کسب ایده‌رك آز زمان صوکره بوتون جهان اسلامه حاکم اولدی.

ایشته عینی فصیله‌دکی بوتون علوم کبی حالیله مضر بولونان بو اسقولاستیك سببیله درکه عالم اسلام کیت کیده طبیعتی تتبع و تدقیق وظیفه‌سنه قارشی لاقید قالمه‌یه باشلادی؛ نهایت علوم طبیعیه و حکمه ایله اشتغالی تماماً اهمال ایده‌جك برحاله کلدی.

ایشته بو صورتله اقوام اسلامیه کرك رفاه ایچنده یاشامق، کرك استقلاللرینی مدافعه ایده‌بیلمك خصوصنده محتاج اولدقلری سعادت وشوکت مادیه‌یی تأمین قابلیتندن یاواش یاواش اوزاقلاشدیلر و بالنتیجه کندی اللریله اقتصادی و سیاسی محرومیتلرینی حاضرلامش اولدیلر.

بونلرك برطرفدن مافاتی تلافی مقصدیله صرف ایتدکلری مجاهداتك دائما خسران ایله نتیجه‌لنمسی، دیکر طرفدن جهان غرب ایله اختلاط و تماسلرینك کوندن کونه ایلریله‌مسی نهایت عالم اسلامده تکالیف شریعتك کندی ترقیات مادیه‌لرینه تماماً معارض اولدیغی قناعتنی وجوده کتیردی.

ایشته یاکلیش اولدیغی قدر مشئوم اولان بو قناعته قاپیلدقلری ایچوندرکه مسلمانلرك برقسمی کندی سعادت مادیه‌لرینی سعادت اخلاقیه و اجتماعیه‌لری یولنده فدا ایتمکله، تعبیر دیکرله رفاهیت مادیه‌لرینك ایلری سوردیکی تکالیفی شریعتك تکالیفی اوغورنده اهمال ایدییورمکله مکلف اولدقلرینی ظن ایتدکلری حالده دیکر برقسمی‌ده بالعکس کندی اعتلای مادیلری یولنده شریعتك مطالبندن واز کچمك صورتیله دها معقول برحرکتده بولوندقلرینه قائل اولدیلر.

برنجی قسمه داخل اولانلر بو طوتدقلری طرزی تعقیب ایله محتشم، لکن هنوز اوزاق اولان برماضی‌یی احیا ایده‌جکلرینی امید ایدییورلردی.

حال بوکه اوته‌کیلر عالم اسلامك تعالیسنه قارشی یکانه مانع تلقی ایتدکلری شریعتی سریر حاکمیتدن ایندیرمدکجه مسعود، ذی قدرت و بوسبوتون یکی برجمعیت وجوده کتیره‌بیله‌جکلرینی امید ایتمیورلردی.

ایشته عالم اسلامده برنجی دفعه اوله‌رق غربلیلاشمق آرزوسی بو صورتله باشلادی.

واقعا جماعت اسلامیه‌نك غربلیلاشمه‌سنه طرفدار اولانلر هیچ بر زمان پك ناچیز براقلیتك فوقنه چیقامامشلردر؛ لکن بو اقلیت منور ومتفکر طبقه‌لرك اکثریتی تمثیل ایتمکله و عالم اسلامه حاکم اولان غربلیلرك کندیلرینه ظهیر اولملری و بو خصوصده حمایه‌لرینی بذل ایتملری سایه‌سنده جماعت اسلامیه‌نك مقدراتی اوزرنده جدی صورتده مؤثر اولمایه باشلادی.

اوت، عالم اسلامده‌کی منور ومتفکر طبقه‌لرك اکثریتی غربلیلاشمه‌یه طرفدار اولدیلر. زیرا بو طبقه‌ده‌کی انسانلر یا کاملاً غرب مرکزلرنده تحصیل کورمشلر، یاخود کندی مملکتلرنده غرب پروپاغانداسنك وجوده کتیردیکی برطاقم مؤسسه‌لرده اوقومشلردرکه بو مؤسسه‌لرك عالم اسلامی ابدیاً کندی سیاسی و اقتصادی تحکمندن قویویرمه‌مك ایچین غربك معنوی وروحی حاکمیتنی تأسیسدن باشقه برغایه تعقیب ایتمدیکی میدانده‌در.

شیمدی بو شرائط داخلنده یتیشمش اولان منفکرلریمز کرك دینلرینی، کرك او دینك کندیلرینه تعلیم ایتمش اولدیغی حقایق اخلاقیه واجتماعیه‌یی دوشونورکن چاره‌سز آز چوق غربلیلاشمش بر قافا ایله دوشونه‌رك حکملرینی اوکا کوره ویرییورلر و بو صورتله دینلرینه اولان اعتمادلرینی، دینك اخلاقی واجتماعی مبدألرینك مکملیتی حقنده‌کی ایمانلرینی غائب ایدییورلر. اونلره قارشی نفرتله دولو برلاقیدی، حتی بعضاً شدتلی برخصومت کوستریورلر.

اویله اما بو غربلیلاشمش قافالر چاره‌سنی بولمق ایسته‌دکلری خسته‌لغك، نه طبیعتنی، نه ماهیتنی هیچ برزمان لزومی درجه‌سنده آکلایه‌مادقلری کبی تعالیسنی تحقیق ایتدیرمك ایچون بیهوده یره اوغراشوب طوردقلری جماعتی‌ده مع التأسف اوکره‌نه‌مه‌مشلردر.

ایشته بونك ایچوندرکه اوقافالر عالم اسلامك ذاتاً پك قرارسز اولان وضعیتنی بوسبوتون قاریشدیرمقدن و وجدان عمومی‌یی کندی وجدانلری کبی بولاندیرمقدن باشقه برشیئه موفق اوله‌مادیلر.

دیمین اشارت ایتدیکم اسقولاستیك علومك ضلال ومحکوم ایتدیکی شریعت طرفدارلرینه کلنجه، بونلرده عالم اسلامی دوشمش اولدیغی انحطاطدن قورتارمق خصوصنده اوته‌کیلردن فضله موفقیت کوستره‌مدیلر.

مع مافیه بو صوکره‌کیلر سایه‌سنده‌درکه عالم اسلام شریعتی تتبع ایتمکدن، دوشونمکدن، تفسیر ایتمکدن، الحاصل شریعتك حقایقیله بسله‌نوب شریعتك بوتون فکرینی، بوتون قلبنی وبوتون روحنی محافظه ایله‌مکدن فارغ اولمامشدر. او، بو صورتله کندیسی ایچون دوغرودن دوغرویه شریعت اوزرینه مؤسس برعلم تأسیس ایتمشدرکه برمسلمان مشاهداتی،

مقیاساتی آچیق و علمله یوروتور، حکمتی یته او علمله ویرر. اوت، اویله علم که غایه‌سی انسانه بوتون موجودیت معنویه‌سنك نظامنی، شریعتنه توفیق حرکتی اوکرتمکدن و ونك بوتون اوامرینی تطبیق ایتدیرمکدن باشقه برشی دکلدر.

اسلامه خاص اولوب (فقه) نامیله طانیلان بو علم هیچ شبهه یوقدر که اخلاقی و اجتماعی علوم ساحه‌سنده فکر بشرك وجوده کتیره بیلدیکی اك مهم و اك مکمل بر مؤسسه‌در. علوم حکمیه ساحه‌سنده اصول تجربی نه ایسه، اخلاقی و اجتماعی ساحه‌ده فقه ده اودر.

اونك سایه‌سنده‌در که عالم اسلام آرەدن عصرلر کچمش، اجنبی حاکمیتی آلتنده کندیسنه بیکلرجه انقلاب صولت ایتمشکن حالا کندی اسلامی تقیلرینی، اسلامی مبدألرینی، عنعنه‌لرینی، کندی روحلرینی و غایه‌لرینی بوتون نزاهت و صافیتیله محافظه ایدیور؛ اونك سایه‌سنده‌در که تعمیر و تلافیسی غیر قابل اولان اخلاقی و اجتماعی انحطاطه هیچ بر زمان کندینی قاپدیرمایور.

شیمدی عالم اسلامك مصاب اولدیغی خسته‌لق لایقیله بیلدککدن، اونی تولید ایدن اسباب آکلاشیلدقدن صوکره مداواتی ایچین مراجعت اولونه حق وسائط آرتیق کندیلکندن تعین ایدر.

فی الحقیقه کمال وضوح ایله کورولیور که اونك دردینه چاره، کندیسنده بولونمایان و بولونمامسی انحطاطنك یکانه سببنی تشکیل ایدن علوم و فنونی طورمایوب اکتساب ایتمه‌سندن عبارتدر.

بو علوم و فنون بوکون اوروپاده‌در. اوحالده بزم ایچون یاپیله‌جق ایش ظاهردر: او علوم و فنونی اوروپالیلردن اوکرنمك. اوت، کرك اونوتمش اولدیغمز اصول تجربی‌یی، کرك جاهلی بولوندیغمز یکی فنلری تحصیل ایتمك.

هم بو صورتله حرکت ایدرسه‌ك علمی تحصیل ایچون اجابنده چینه قدر شدرحل ایتمك مجبوریتنده بولوندیغمزی بزلره تبلیغ بویوران پیغمبرمزك امرینی یرینه کتیرمش اولورز.

لکن شونی ده حقیله تقدیر ایتمك لازمدر که بزم اوروپالیلردن آلاجغمز شی یالکز بوکا منحصردر. زیرا انحطاط اسلامی‌یه چاره‌ساز اوله‌جق یکانه واسطه بوندن عبارت اولدیغی سوز کوتورمز بر حقیقتدر. بوقسه سوزلریمزدن، اقوام غربیه‌نك اقتصادی مبدألرینی، سعی و سرمایه تشکیلاتنه عائد اصوللرینی و بونلر آراسنده‌کی مناسبتی طبق اوراده اولدیغی کبی قبوله طرفدار اولمق معناسی آکلاشیلمامیلیدر. بالعکس اك ابتدائی بر بصیرت بیله بزه شو حقیقتی بیلدیرر که: اسلامك اساسی مبدألرینه چوق، یاخود آز مخالف اولمق اعتباریله بزم ایچین غربك بو صایدیغمز شیلرینی قبولدن صوك درجه‌ده صاقینمق ضروریدر.

اوحالده بوتون تشکیلاتمزی، بوتون اقتصادی اساسلرمزی شریعتك محض حکمت اولان روحیله متناسب بر صورتده ابداع ایچین المده کندیسنه مراجعت ایده‌جکمز بر مرجع وارسه آنجق فقهدر. زیرا آنجق بو سایه‌ده‌در که تشکیلات و اساسلرمز غربده‌کی اقوامك تشکیلات و اساسلرنده کورولن و اصول اجتماعیه‌لرندن نشأت ایدن نقایص و خطیئه‌لردن مبری اوله‌بیلیر.

احتمال که بو سطرلر بزم غربلیلاشمش متفکرلرمزك خوشنه کیتمیه‌جکدر. لکن اونلرك بو خصوصده‌کی حکملری نه اولورسه اولسون، شو حقیقتی اصلا صارصاماز که: کندیلرینك غربی آلقیشلاملری نه ایجابی قدر تعمیق ایدلمش بر تتبع نتیجه‌سیدر، نه جدی بر مقایسه‌یه مستنددر. بناءً علیه عموماً تلقی دوغری و اساسلی دکلدر. اونلر طرفندن اقوام غربیه‌نك بالخاصه اصول اجتماعیه‌لرینه قارشی کوستریلان تقدیر صرف بو اقوامك الده ایتمش اولدقلری سعادت مادیه‌لری یوزندندر. حالبوکه مسلمانلرك اجتماعیاتنه و بالنتیجه اسلامك او قدر شایان تقدیر اولان بوتون مؤسسات اجتماعیه‌سنه قارشی بو درجه آچیق بر صورتده کوستردکلری نفرتك سائقی ده اقوام اسلامیه‌نك یاشادیغی شرائط مادیه‌نك سفالتیدر. مادام که بر جمعیتك مادی رفاهیتی دائما فردی فعالیتنك نتیجه‌سیدر، اوحالده بو رفاهیت اونك معلومات فنیه‌سنه استناد ایدر. بناءً علیه او جمعیتك اصول اجتماعیه‌سنك فوقیتی حقنده‌ده بر دلیل کافی تشکیل ایده‌مز. دیمك اونلری بو کبی خطالره سوق ایدن عامل غربلیلاشمه‌لری و طولاییسیله اذواق مادیه‌یه قارشی مبتلا اولدقلری فوق الحد برانهماکدن باشقه برشی دکلدر.

مترجمی: محمد عاکف

سعید حلیم پاشا

مصاحبهٔ اجتماعیه:

دینسز اخلاق

صلابت اخلاقیه‌مز، اوظن ایدیم که، اورده سجده‌لرك مقداریله برابر آزالدی، حیاتك بوشلغنده چیرپینان اللر تسبیح اعتقاده طوتونور، و دنیانك هیچلکنده‌دونن باشلر صحیفهٔ قرآنه اکیلیرکن اخلاقمز بو کونکی کبی دکلدی. نکاح ایله کرامقاوله‌سی آره‌سنده فرق کورمه‌ین، معنا بی آکلامایان و ماورای مزاره اینانمایان بر هیئت اجتماعیه نظرنده ناصیل که محراب بر دیوار، منبر بر ارتفاع مادی ایسه ازدواج ده بر هیجان لذیذ و اولاد بر شخص ثالثدر. معاینه و مشاهده ایتدیکمز اشیانك اوته‌سنده و اوستنده ذره‌لر و کره‌لر موجود اولدوغنه اکر

اینانمایه‌جقسه‌ق ، معنویات مقدسه اکر اجدادیمزك ذهولاً حرمت ایتدیکی بر یالانسه ، معبدلره وتربه‌لره اکر افسانهٔ اعصار دیبورسه‌ق، اوزمان ، داها بر چوق مقدسات وارکه اسملری برر پرده کیشملی. اوت مثلا اوتقدیرده ، زوج ابرادر ، ملت ازدحامدر ، ووطن ، عقاریمزك و أویمزك تملی رختنه‌سنده وجرمحه‌سنده طاشیان حسز ، حمول بر طوپراق پیغندن باشقه برشی دکلدر . خایر ، انسان ایله بهیمه آره‌سنده فرق اولملی ، ومثلا انسانك قارنی طویدقدن صکره قلبی أجیقابیملی و نسان ذوتی‌ساده دیشلری ودوداقلری واسطه‌سیله دکل، قلبی وبینی ایله تأمین ایتمك احتیاجنی دویمالیدر . کندی یاتاغی قدر جدینك نبه‌سنی آزادهٔ امرض کورمه‌نجه مستریح اوبه‌یامیان انسانلرك ، اوت یالکز بو حسلی انسانلرك یکونه ملت دینه‌بیلیر . قلبی معده نك حدودنده غیب اولان‌ودمغی نخاع شوکیسنك استطاله‌سنه انقلاب ایدن مخلوقات سورو وازدحامدر .

بن اوقناعتده‌یم‌که انسانلری‌منفعتك ولذتك‌زبونکش منطقنه‌اطاعت ایتمکدن قورتاران بردانه قوت واردر : دین !.. جنابلك اوستنه‌بهان بر صاعقهٔ ترهیبك‌دوشمه‌یه‌جکنه اینانمیان برزوجه ، ایسته‌یورمیسکزکه ، تنها بر اوطه‌ده زوجنك خیل محال اولان وعودنی ایته‌رك کوکسنی براوکنكك قوللرینه تسلیم ایتسین ، بونك ایچون ساده‌ایکی نی کفایت ایدر : کوزینك قرارمه‌سی وباشنك دونمسی !.. اکر بر تربه‌ده ابعاد آخرتی قوجاقلیان معنوی بر جسامت کوره‌جك صورتده حسیاته تربیهٔ دینیه و یلامشسه جدمك قبری طوپراغك آلتنده کنیش و مستطیل بر ده‌لیکدر . اخلاقك بر ادبیات اولمقدن قورتلماسی آنجق دینك تأییدینه مقارن اولمسیله قابلدر . ارشاد عقل کفایت ایتمز ، عقل وقوهٔ محاکمه مرکبی برحاکمدر ، انسان ولذاتك منافعك اوکنده عقلك پك قورناز فضله نبضکیردالقاوغیدر واونی پك مهارتله آلدادیر .

صوکره ، هپمز آز چوق بیلیورز که ، انسانك عقلی دائمایانده دکلدر ؛ بر جلد باکره‌نك اعصابمزده ایقاع حریق ایدن فجر تماسی اوکنده عقلمز بوقدروساده جسمز واردر . ونصف عزیزمز اولان رفیقه‌مز او اثناده تااوزاقلرده سچیلمز برخیالدر ، و اکر اودقیقه‌ده چوجقلقدن بری اینانغه آلیشدیغمز برالله وبرنی بوقسه أت و کیکدن اورولمش نورانی و بلور بر اوچورومده یوواولانیرز ، آووجلریمزده بومشاق برر کونش طوتوشه‌رق !

دیمشدم که انسانلر هر کون یکرمی‌درت ساعت‌عقللی دکلدرلر: مثلا بر کیجه تیاترو صحنه‌سنده‌کی صنعی قتل وقعه‌سنه آغلایانلر ایچنده ، یارین صحنهٔ حیاته آلنده بر سلاح ایله‌چیقه‌جق و ارتکاب قتل ایده‌جك جانی نامزدلری واردر .. مشهوردرکه اوروپا حبسخانه‌لرینك برنده سرقتی مسلك اتخاذ ایدن محبوسلر بر چفت قوندره چالان بر محبوسی تعییب وتنکیل ایتمشلر !.. دائما وهر وقعه اوکنده یانیمزده بولنمیان بر قوهٔ عاقله‌یه استناد ایدن بر اخلاق بر خیال اطیفدر .

« آناطول لوروابولیو » دیبورکه : «سقراطدن قانته قدر اك بیوك حکما اخلاق ، اعتقاد الهی اساسنك اوزرینه قوردی . اخلاق دین ایله وبالخاصه بر الهه اعتقاد اساسیله او درجه یکوجوددرکه عادتا اخلاق و دین بر برینه أورولمش یکدیکریله ملتف و کرفتدر دینه بیلیر و اخلاقی دیندن آیرمق ایسترسه‌ك ایکیسی ده‌یرتیلمش ، پارچه‌لنمش ، خیربالانوب زده‌لنمش اولور . »

تاریخاً ثابتدر که‌ملتلرده‌دینك هزالی اخلاقك‌زوالی تعقیب ایتدی وبو ، اوقدر منتظماً تکرر ایدن بر وقعه‌که تاریخك حادثه‌لرندن چیقمش بر دستور شکلنده شونی تثبیت ایده‌بیلیرز : دین ایله اخلاق آره‌سنه کیرن مسافه‌درحال خلق ایله اخلاق آره‌سنده کیرر ! وبو یالکز ماضیده دکل ، شمدی‌ده بویله‌در . هرملتده منحصراً عقل بشره استناد ایدن بر اخلاق ، یالکز محدود بر صنف خلقه منحصر بر اخلاق شکلنده قالیور ، خلقك هر طبقه‌سنده حاکم اولامیور «ستوئیسزم» وقونفوچیوس مذهب اخلاقیلری بوماهیتده بر اخلاق ایدیلر : اخلاق اقلیت !.. مثلا «ستوئیسزم» دینه مخالف اولمقله برابر ، منحصراً عقل بشره مستند بر اخلاق اولدوغی ایچون انسانلرك عمومیتی اوزرنده فسون تأثیر کوستره‌مه‌دی ؛ صنف اخلاقی اوله‌رق قالدی . شمدیکی آوروپاده بیله انسان ییغینلرینك مجموعه‌سنی اداره ایدن احلاق ، خرستیانلق دینك تأسیس ایتدیکی اخلاقدر . خلاصه اخلاق اسمی آلتنده‌کی خلیای محترم ساحهٔ حقیقته چیقمق ایچون مؤیده‌لر ایسترو ، او مؤیدات ایمان الهی‌در واعتیاد عبادتدر .

ینه «آناطول لوروابولیو» بر مقاله‌سنده‌دیبوردی که : «فرانسه‌نك سد ایتمك نانکورلکنده بولوندیغی پاپاس مکتبلرینه برقاچ هفته اول کیتدم ، طلبه‌نك یتاق قغوشنده ، هرقاریوله‌نك اوستنده شو لوحه طوریبوردی : «الله‌نی کوریبور ! » ظلمتده وضیاده کورن بوکوزی قالدیرمق ایسته‌ین اطلاق اخلاق طرفدارلری بو جهانشمول باصره‌یی نهایت قالدیردیلر . فقط بونك یرینه بیلمم نه‌یی اقامه ایده‌جکلر ؟ »

مملکتمزك عائله انقاضیله وعصمت خرابه‌لریله طولان فضاسنه ، مساعده ایدیکز ، عینی سؤالی براین شکلنده یوکسلسین !..

توحید افکار

مدحت جمال

كنج خرستيانلر جمعيتى

— ۲ —

برنجى مقاله‌مده استانبولده تشكل ايدن كنج خرستيانلر جمعيتنك مقصد وصورت تشكلى، اخلاق واجتماعيات اسلاميه اوزرنده ياپه‌جغى تخريبات مدهشه وبالخاصه قادينلر شعبه‌سنك بوعملكته، بوملته نه عظيم فنالقلر ياپه‌بيله‌جكى حقنده بعض مطالعات عموميه درميان ايتمشدم. بوكونكى مقاله‌مده بو جمعيتك قادينلر شعبه‌سنه و بوشعبه‌نك آمريقا ميسيونرلرينه خدمت مقصديله مملكتمزه ياپمش اولديغى خيانت حقنده بر آز تفصيلات ويرمك ايستيورم.

استانبولده تشكل ايدن كنج خرستيانلر نامنده‌كى ميسيونر جمعيتى يالكز ارككلردن عبارت دكلدر. برده كنج خرستيان قادينلر جمعيتى Y.W.C.A. واردر. قادينلر جمعيتى؛ اركك جمعيتنك بك اوغلى شعبه‌سنه متصلدر: «بك اوغلى، قبرستان جاده‌سى» قادينلر جمعيتنك استانبولده‌ده برشعبه‌سى واردر. بوشعبه‌نك بولونديغى بر چغال اوغلنده (۱) نومرولى بويوك بر بنادر. قادين جمعيتلرينك علامت فارقه‌سى اولان مثلث اشارتى رنكنجه اركك‌لركندن فرقليدر. مثلث اشارتنك ولوحه‌نك حاوى اولديغى حرفلرك ايكنجيسى اركك‌لرده M قادينلرده W در.

اولاشوراسنى سويلمك لازمدركه مثلث اشارتنك اورته‌سنده اولان درت حرفك هربرى بركلمه‌يه اشارتدر.

ويامقروبى كبى مملكتمزه صوقولارق اجتماعياتمزى كميرمه چاليشان ومع التأسف بك چوق تورك خانملرينى‌ده آمال مليه‌خلافنه خدمت ايتديرن بوميسيونر تشكيلاتنك قادينلره مخصوص شعبه‌سى طرفندن نشر اولنان پروغرامنى انظار انتباهه عرض ايديورم.

استانبولده كنج خرستيان قادينلرينك جمعيتى رئيسه‌سى كنج ياشلى «مسيس بى نادى» نامنده بر آمريقالى قيزدر. بورئيسه بالآخره دكيشدى ويرينه باشقه برى كچدى. جمعيتك بياننامه‌سى شو صورتله باشلايور:

«استانبول كنج خرستيان قادينلر جمعيتى، بك اوغلنده‌كى جمعيتك برشعبه‌سيدر. جمعيتك اسمنكده افاده ايتديكى وجه ايله، استانبول خانملرينه آرالرنده حيات اجتماعيه‌يى تأسيسه خادم بر مركز اولماسنى آرزو ايدرز.

«عضا اوله‌بيلمك ايچون اون اوچ ياشندن اعتباراً وشايان اعتماد(!) بر شخصدن توصيه‌نامه ابراز ايدن وجمعيتك بربرينى سومك وبربرينه ياردم ايتمكدن عبارت اولان مقصد وغايه‌سنى قبول ايله‌ين واعضالره مخصوص سنه‌لك اجرتى ويرن، هر «كنج خانم» جمعيتمزك اعضاسى اولابيلير سنه‌لك اجرت (۱٥۰) غروشدر.

«اون اوچ ياشندن اون آلتى ياشنه قدر اولانلر، يتمش ايكى غروش اجرتله جمعيتك كنج قيزلر قسمنه داخل اولابيليرلر.

«آرزو ايدنلره ژيمناستيق، انكليزجه، فرانسزجه، اداره‌ء بيتيه وسائره درسلر ويريله‌جكدر. ترتيب ايديله‌جك هفته‌لق اكلنجه‌لره اعضالر بلا اجرت داخل اولابيله‌جكدر.

«مساعى، تربيه‌ء شخصيه واجتماعى ايشلر ايچون قلوبلر تشكيل اولنه‌جقدر «كنج قيزلر قسمى» پروغرامنده آيريجه قلوبلر، درسلر واكلنجه‌لر داخل ايديله‌جكدر...»

بياننامه‌نك باش طرفنده دنيلديكى اوزره جمعيتك مقصدى قادينلر آره‌سنده حيات اجتماعيه تأسيس ايتمكده‌در. جمعيته يازيلان قادينلر بلاتفريق جنس ومذهب يالكز برمقصده، بر غايه‌يه خدمت ايده‌جكلردر، كه اوده خرستيانلقدر. هپسى خرستيان حيات اجتماعيه‌سنك نشر وتعميمنه چاليشه‌جق، خرستيان روحنى طاشيه‌جق، بو روح ايله قاينانشه‌جقدر. بونك ايچوندركه اسلام وتورك خانمى اولرق او محتشم بنايه دوام ايدن خانملرك قيافتى ايله كنج خرستيان راهبه‌لرينك قيافتى آره‌سنده بر فرق كوره‌مزسكز. تجربه ايچون چهارشنبه كونى اوكله‌دن صوكره كنج خرستيان قادينلر جمعيتى بناسنك قارشيسنده‌كى قهوه‌يه اوتوروب اورادن سورو سورو چيقان كنج اسلام ـ تورك خانملرينك قيافتيله خرستيان ميسيونر قادينلرينك قيافتنى مقايسه ايديكز. ياخود هپ بردن تنزهه چيقدقلرى بركونده بونلره برباقيكز، آره‌لرنده‌كى صميميت ومجانستك نه قدر مكمل اولديغنى درحال كورور وحقيقةً بونلرك آره‌سنده حيات اجتماعيه (؟) تأسس ايتمش اولديغنه سزده قانع اولورسكز.

قادينلرك استانبول شعبه‌سنه ۲٤ اغستوس ۳۳۷ اقشامنه قدر ۸۳ اعضا يازيلديغنى و بونلرك اكثريت عظيمه‌سنى تورك خانملرى تشكيل ايتديكنى وحتى واك بويوك پروپاغانداجيسى اولان كاتبه‌سيده بر تورك قيزى اولديغنى كچن مقاله‌مده كمال اسفله سويله‌مشدم. اكثريت عظيمه‌سنى تورك خانملرى تشكيل ايدن كنج خرستيان قادينلر جمعيتنك خرستيانلق نامنه نه‌لر ياپمقده اولدقلرينه دائر بوراده شيمديلك اوفاق بر معلومات ويره‌جكم بونلرك درجه‌ء مساعيسى وفعاليتى حقنده آكلامق ايچون جمعيتك استانبولده منتشر انكليزجه (Orient nieurs اوريه‌نت نيوز) غزته‌سنك ۲٥ـ۱۲ـ۳۷ تاريخ ۱٥۸ نومرولى نسخه‌سنده مندرج شو بياننامه‌سنى اوقومق كافيدر:

«Y.W.C.A. كنج قادينلر جمعيت خرستيانيه‌سى درسعادت شعبه‌لرى صوك معاونات نقديه‌نك نتايجندن دولايى پك زياده مديون شكراندر. بو بين‌الملل (؟) جمعيت، ايكى بچق سنه‌دن برى صرف مساعى ايدرك قلوبلره، درسخانه‌لره، يازى قامپلريله خدمتلرنده (۱۲۰۰) دن فضله اعضا قيد ايتمشدر. برى استانبولده، ديكرى بك اوغلنده اولمق اوزره

ایکی شعبه تأسیس ایلدی. هر دین و ملتدن اولان قیزلرك بر آراده طوپلانوب اکلنمه‌لری و بو صورتده یکدیکرینه یاردیم ویریلرینی اکلندیرمه‌لری ایچون قلوبلر، درسخانه‌لر، جمناستیق خانه‌لر، صنفلر و سائر تزیینات لازمه‌نك (؟) اکمالی ممکن اولمشدر. بو تشبثی موقع فعله قویمق ایچون لازم اولان پاره‌لر، شمدی‌یه قدر همان کاملاً آمریقادن کلمشدر. آلتی آمریقا مأمورینك اعاشه مصرفی و معاشی خارج اولمق اوزره بو سنه‌کی یکونی (۳۲۵۴۰) تورك لیراسیدر. بالطبع ممالك سائره‌ده بو کبی جمعیتلرك اعضا[سی] فداکارانه عرض خدمت ایدن بر جماعتدر. حال حاضره‌کی ایش بحرانی دولاییسیله هر نه قدر بو خصوص بوراده غیر ممکن ایسه‌ده بر مقدارینك استانبول حلقنه یوکلتیلمه‌سی ایجاب ایدر. [دقت ایدیلیوریا! جمعیت بوراده بزم نامزه، بزم خیر و منفعتمزه خدمت ایدیورمش! بزم رفاهمز، بزم تمدنمز، قادینلریمزك یوکسلمه‌سی، یعنی خرستیانلاشمه‌سی ایچین چالیشدیغی جهتله مصروفنی‌ده بزم ویرمه‌مز ایجاب ایدیورمش! نه قدر دوغرو !؟]

«تشرین اولده (۲۰۰۰) لیرا طوپلانیلمسی قرارلاشدیریلدی. مختلف ملتلره (تورك، خرستیان . . . .) منسوب ۲۷ ممتاز قادین، جمعیتك احتیاجات و مساعیسی و غایه‌سی حقنده پروپاغانداده بولونارق کرك ذوات منفرده‌دن، کرك مؤسسه‌لردن برچوق هدیه‌لر طوپلامشدر. بو هیئات، مطلوب اولان (۲۰۰۰) لیرا یرینه (۴۰۰۰) لیرا مقدارنده بر پاره طوپلامه‌یه موفق اولدیغی ایچین کندینی بختیار عد ایدر. درسعادت ایچین صرف اولونان مبالغك یوزده اون ایکی بچوغی همان همان تأمین ایدلمشدر. بو پاره‌لر، شهرك ۱۷۲ مؤسسه‌سندن، مختلف ملتلردن و جمعیته داخل ۱۹۹ کشیدن و ۲۷۱ قیزدن تأمین ایدلمشدر. جمعیتك اعضالری پك محدود تبرعاتده بولونمقله برابر بو خدمته داها زیاده علاقه‌دار کورنمش، تشکرلرمه صاتمق، (۳۰۰) کشیدن فضله بر جمعیته قونسر ویرمك صورتیله وارداتك تزییدینه خدمت ایتمشلردر. بو تشبثه مظاهرتی طلب اولنان یالکز ۱۲۷ ذات، جواب ویرمکدن استنکاف ایتدی.

«طوپلانیلان پاره‌نك مقداری هر نه قدر بیوك ایسه‌ده اختیار اولونان مصارف داها زیاده‌در. جمعیتمز .A.C.W.Y کنج قادینلر جمعیت خرستیانیه‌سنك] مساعی و غایه‌سنه متعلق معلوماتك نشری و بو خصوصده جمعیتمزله تشریك مساعی ایتمك کبی خدماتك ایفاسی، داها بیوك، داها فائده‌لی و دائمی بر خدمت و قیمتده عد ایدر.

«۱۹۲۲ سال جدیدندن اعتباراً یکی بر دورهٔ تدریسیه باشلایور. عصری لسانلر، ادبیات، جمناستیق، داقتیلوغرافی قورسلری و خدمات بیتیه درسلری و سائره هر دین و ملتدن اولان قادینلره عرض اولوناجقدر. دخولیه‌سی پك معتدلدر.»

جمعیتك اوریئنت نیوز غزته‌سیله نشر ایتمش اولدیغی بیاننامه بوراده بیتدی.

شمدی بوراده بر آز توقف ایده‌لم. کنج قادینلر جمعیت خرستیانیه‌سی دیه‌یه اولدیغی اسمندن ده واضحاً معلوم اولان بر جمعیت استانبولده شعبه‌لر آچیور. بو جمعیت کیرنلرك بلا تفریق جنس و مذهب هپ بر قارداش اولدیغی، هپ بر غایه ایچون چالیشه‌جقلرینی، بربریله قایناشه‌رق برلك حصوله کتیره‌جکلرینی اعلان ایدیور... یور و سائره کبی برچوق ظاهری وسائطله پروتستانلغك نشر و تعمیمنه، خرستیان اتحادینه چالیشیور. صوکره بزم تورك خانملر، تورك قیزلری ده جمعیته اعضا یازیلیور و جمعیتك هر امرینه آماده و حتی جمعیتك تقدیرینی موجب بر حالده پروپاغاندا ایدیورلر. نه یازیق که: صلیب نامنه مقدس یوردمزی باشدن باشه تلویث ایدن، معبدلری ییقان یونانیلرك جهان انسانیتی تیتره‌دن شناعتلرندن قورتولوب استانبوله کله‌بیلمش بیکلرجه یتیملر آجلقدن سوقاق اورته‌لرنده سورونورکن بعضی اسلام و تورك قیزلری، خانملری «کنج خرستیانلر جمعیتی» نامنه پاره ویریورلر، تحصیلدارلق ایدیورلر. واعیه قیافتنه کیرك آمال خرستیانیه‌نك تحققی ایچین وار قوتلریله چالیشیورلر. بو، بر مسلمان و بر تورك ایچین انسانك تصور ایده‌میه‌جکی قدر شنیع بر حرکتدر. ناصل اولورده مسلمان اولدیغنی ادعا ایدن بر تورك خانمی، بر تورك قیزی آمال خرستیانیه‌نك تحققنه خدمت ایدر؟ ناصل اولورده مقصدی پك ظاهر اولان بر میسیونر جمعیتی نامنه وطنداشلرندن، دینداشلرندن اعانه طوپلار؟ بو اسلام و تورك قادینلری اکر خیر یاپمق، بشریته نافع خدمتده بولونمق ایسترلرسه، اهل صلیب اردولرینی تمثیل ایدن خرستیان قوماندانلرك امرلریله قوجه‌لری بوغازلانمش، اولادلری اعدام اولونمش، بیکلرجه طول اسلام قادینلری، والده‌لری، ابوینی تورلو اشکنجه‌لرله اولدورولمش معصوم یتیملر وار. استانبولك قیشله‌لرینی، جامعلرینی، مدرسه‌لرینی طولدوران و سفالتدن رنکلری اوچمش اولان بوزواللی دینداشلرینه معاونت ایتسینلر! اعانه قوطولرینی میسیونرلر حسابنه دکل، بو بیچاره فلاکتزده‌لر منفعتنه بوطولاشدیرسینلر. بز، ذره قدر حس حمیتی، حس دینیسی اولان بر قادینك بو دنائتی ارتکاب ایده‌جکنه قائل دکلز. بناءً علیه کنج خرستیانلر جمعیتی بو حسابنه چالیشان بو قادینلره، کیمك نه‌سی اولورسه اولسون، وطنمز و ملتمزه لایق اولدقلری جزایی ویرمکده البته تردد ایدلمیه‌جکدر: «وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون»

الهادی الی الله

مجدالدین

مسلمانلق بشريتك تكاملنى استهداف ايدر .

بشر منتهاى كماله ارتقايه مستعد اولەرق ياراتيلمشدر . اساساً مخلوقات سائره اوزرينه اولان شرف ورجحانيتى ده بوندندر . اونك بو فطرتده اولمسيدر، كه دائما كنديسنى بو كمال يشندەقوشديرييور . ينه بونك ايچوندركه وحدت اجتماعيەيى اخلال ايدن هرشى اونك نظرنده قيمتدن ساقط ، كنديسنى الجا آت فطريەسى ايله متناقض بولونديران هربر مؤسسەده هرتورلو تقديردن محرومدر . اوكى مؤسسات ، اركج يىقيليركيدر . اوني بو غايەسنه ايصال ايدەجك مؤسسەلردركه، دائما يشامق حقنى حائزدر .

بز اول و آخر شونى ادعا ايدييورزكه : بشريتى فطرةً مستعد اولديغى تكامله ايصال ايدەجك دساتير آنجق مسلمانلقدر ؛ وبشرك ترقيات علميه ساحەسنده آتمقده اولديغى هرخطوه ، اديان سائرەدن تباعد وفقط بزم فطرى اولان دينمزه بر تقربدر . چونكه بالجمله احكام اسلاميەنك هدفى ، تكامل فردى وبالخاصه تكامل اجتماعى وسياسى سايەسنده على الاطلاق بشريتى اولا وبالذات بوعالمده، ثانياً دار عقبادە مسعوديته ايصال و نائل كمال ايتمكدر . بونك ايچوندركه احكام اسلاميه يالكز امور تعبديەدن عبارت اولمايوب بونكله برابر بر هيئت اجتماعيەنك مناسبات وجدانيه و اخلاقيەسنى ، امور حقوقيه و انضباط اجتماعيسنى، داهاصوكره مناسبات خارجيەسنى آيرى آيرى ترتيب وتنظيم ايتمشدر . بناءً عليه اسلامك بوتون احكامى متكامل بر موجوديته عماد اتخاذ اولونمشدر .

امور تعبديەدن اولان عبادات اسلاميەده بيله بشريتك تكاملى اساسى منظوردر . بوتون عبادات اسلاميه خالقه تعبد وانقياد ، مخلوقاته شفقت ومواسات كبى اخلاقيات ومعنوياتى محتويدر . بز بو مقالەمزده يالكز عبادات اسلاميەدن اولان زكاتى تدقيق ايدەجكز .

مسلمانلقده معلومدركه زكات، قطعى بر فرضدر . مسلمانلغك بش تملندن بريدر . شمدى بونك نەدرجه مهم بر اساس اولديغى ، وار كيج بشريتك طوعاً وكرهاً بواساسى قبول ايدەجكلرينى بر آز ايضاح ايتمك ايسترم . اوت ، زكاتك فرض قيلنمەسنده عالم انسانيت و بقاء مدنيت نقطەسندن نەبيوك بر حكمت ، نەعالى بر مصلحت ، نەواسع بر مرحمت واردر . بوجهت حقيقةً بشرك تقديردن عجز كوسترەجكى قدر مهمدر .

اولا شورايسنى آكلامق لازمدركه جناب حق يريوزندە هرشيئى انسانلرك استفادەلرى ايچون خلق بيورمش و بوتون قواى طبيعيەيى كندولرينه مسخر قيلمش اولديغى جهتله بتون انسانلر ، بشقەسنه ضرر ويرمامك شرطيله كندولرى ايچون مباح اولان شيلرى احراز ايدەبيليرلر . زمين و آسمان هر انسان ايچون ساحهٔ فسيحهٔ ارازق مقدرەدر .

عين زمانده بانقەلرينك ايادئ تصرفنه كچمش اولان مواددن اصول وقواعد مشروعه دائرەسنده استفاده ايتمكده حقلرى واردر . دين مبين اسلامه كوره عمل ، هرفردك سرمايەسى ، ياخود مدار سعادتى اولديغندن مسلمانلق هركسه چاليشمقله امر ايدر ؛ انسان ايچون كنديسعيندن بشقه دايانەجق ، استناد ايدەجك برشئ اولمديغى قطعى برافاده ايله آكلاتير . الكخيرلى مسلمان ؛ دنياسى ايچون آخرتى، آخرتى ايچون دنياسنى ترك ايتميوب هر ايكيسنى جمع ايدن وكندى سعييله كچينوب جمعيته بار اولميان در . » ديبور . الك عادى بر صنعتله بيله اولسه معيشتنى تدارك ايچون چاليشمق ارباب همته مخصوص مزيتلرك اشرف واعلاسى اولديغنى سويلديكى بو سعى وعمل ايله معيشتى تدارك ايتميەرك باشقەسنه بار اولمقدن نفرت ايلديكى ايچون سعى عبادت اولمق اوزره كوستريلير .

بونكله برابر عالمى هرشيئى محيط اولان واجب تعالى حضرتلرى انسانلرى صورت وقوتجه ، عقل وذكاجه مساوى ياراتمامشدر . بويله اولمقده مقتضاى حكمت الهيەسيدر بونك نتيجەسى اولەرق سعى ، عمل ، ثروت و سامان خصوصنده افراد بشر بيننده تفاوت كلى اولەجقيده غايت طبيعيدر . شوحالده ترقيات بشريه نەقدر ايلرو كيتسه ، وسائط معيشت نەقدر چوغالسه انسانلرك ينه بر سويەده اولەميەجقلرى شبهه كوتورمز بر حقيقتدر . ذاتاً كافەسى حال تساويده بولنمق لازم كلسه ايدى آرەلرنده اجتماع وتعاون حاصل اولمق ممكن اولورمى ايدى ؟

عين زمانده بشريت ايچنده اختيارلغك ، چوجقلغك حدينه واصل اولەرق سعى وعملدن قالمش ، درد والمه مبتلا اولمش هرتورلو اسبابه توسل ايتمسنه رغماً فقر وضرورتدن ياقەيى قورتارەمامش وياخود عارضى بر سببله برندن بره فقير دوشمش برچوق كيمسەلرك بولنەجغى ده شبهەسز بر حقيقت دكلميدر ؟ حالبوكه، ثروت خصوصنده هيئت اجتماعيەنك افرادى آرەسنده پك بيوك فرقلر ودرجەلر اولمسى هيئت اجتماعيەنك حقوق واقتدار خصوصندەكى مساواتنى دائما تهلكەيه القا ايدر . مال وملكى اولانلره نافع اولديغى حالده يوقسوللره النده آووجنده برشيئى اولمايانلره بر فائده ومنفعت تأمين ايدەميەجك اولان دساتير وقوانين ايسه تعاقب ازمان ايله مساواتسزلقلرك تأثيرات متواليەسنى تزييد ايتمكدن بشقه برشيئه يارامازه زنكينلرى قوت وثروتنده، فقيرلرى نكبت وسفالتده ابقا ايلر .

بويله اولونجه كنديلرندەكى ضعف وعجز طولاييسيله چاليشەرق احتياجنى دفع ايدەميەجك اولان عليللره وبيكسلره آفات سماويه وارضيەدن برينك تأثيريله تجارتى وثروتى محو اولەرق بردنبره فقير دوشن ، بورج آلتنده قالان وياخود حريتى ايچون ديدينن زواللىلره معاونتده بولونمق بر وجيبهٔ انسانيه اولمازمى ؟ .

ايشته بو حكمته مبنيدركه دين اسلام بر طرفدن سعى وعمل ايله

امر ایدییور، نفسنده سعی وعمل قدرتی بولان هر فرد شو حیات فانیه‌ده آخره اعتماد ایتمیوب یالکز نفسنه اعتماد ایتمك لازم کله‌جکی فکرینی بر اساس اولمق اوزره تلقین ایدییور؛ خیرلی بر مسلمان انسانلر اوزرینه یوك اولمامدر، دییور. دیکر طرفدن بین البشر فطری وطبیعی اولان مساواتسزلقلرك تأثیراتنی ازاله ایتمك و ثروتك بین الاغنیا تداولنه انحصار ایتدیرلمه‌سنه مانع اولمق، ادخار ثروتك اوکنه کچمك و بو صورتله سعادت عمومیه‌یی تأمین ایچون زکاتی فرض قیلیور. صاحب ثروت و نصاب اولانلرك مالندن ارباب احتیاج ومنافع عامه ایچون معین بر حق آیرییور. وهر صاحب ثروت و نصابی مالنك معین بر مقدارینی، ارباب احتیاجه ویرمه‌یی قطعیاً مجبور طوتیور.

شو حالده زکاتك حکمت اجتماعیه‌سی، آهنك اجتماعیه‌نك خللدن وقایه‌سی، مملکتك تدبیری وجمعیتك سعادتیدر. چونکه زکاتده هم عجزهٔ مؤمنینك حیاتی وهمده مسلمانلرك انتظام حالی تأمین ایتمك کبی غایت علوی بر مصلحت واردر.

اوت، شو تفصیلات وایضاحات بزه کوستریورکه: زکات، جمعیت بشریه‌یی دوشکونلرینه معاونت، احتیاجی اولانلرك دفع احتیاجنه چالیشمق کبی پك مهم وانسانی دوشونجه‌لر واردرکه، نتیجه‌سی هر حالده تدبیر مملکته، نظام جمعیته، بقاء مدنیته عائد مهم بر مصلحتدر. زکاتك فرض اولمسیله ثروت اغنیاده فقرانك معین بر حقی اولدیغی بیلدیریلیور. واو حق فقرایی اغنیایه ربط ایدییور. ثروت و سامان خصوصنده‌کی تفاوت سببیله بین البشر حصولی طبیعی اولان تصادمجق، بغض وعداوت، قطع رحم بونکله ازاله اولنیور. زیرا اصحاب رجا وامید دائما صوقولغان وقورقاقدر. بر شی امید ایتدکلری کیمسه‌لرك قارشوسنده پك حرمتکار بر وضعیت آلیرلر. اونلری کوجندیرمکدن قورقارلر. بو صورتله هر ایکی طبقه زکات سایه‌سنده یکدیکریله اتصال پیدا ایدر و بری برینه اعانه ایدرلر. بناءً علیه «زکاتك حکمت اجتماعیه‌سی سعادت جمعیت و تدبیر مملکتدر.»

فرض ایده‌لم‌که فقرانك اغنیادن امللری کسیلسین، امیدلری کیرویه چویریلسین، احتیاج ده اولانجه قوت، شدتیله فقرا اوزرینه هجوم کترسین، اغنیاده زکات کبی، صدقه کبی قیوددن هیچ بریله مقید اولمدقلرندن او زواللیلره معاونتده بولنمقدن باشقه فضله اوله‌رق قارشیلرنده ایسته‌دکلری کبی ذوق و نشاطه قویولسونلر!

عجبا نتیجه‌سی نه اولور؟ نه اوله‌جق! فقرا ایله اغنیا بیننده بر بغض وحسد، بر منافسهٔ معیشت باشلار. بدایتده اوفاق کوزوکن بو منافسه کیت کیده شرارهٔ مدنیتی هر طرفه طاغیده‌جق بر حالده هرج ومرجه باعث اولور. ایکی طبقه آره‌سی آچیلدقجه آچیلور. ایشته بو بلانك، بو طوفان مصیبتك اوکنی شریعت اسلامیه‌نك اغنیا اوزرینه فرض ایلمش اولدیغی زکات وصدقات آلابیلیر و آلمشدر. بو اعتبارایله زکات اغنیایی فقرایه، طبقهٔ علیایی طبقهٔ سفلایه ربط ایدن بر کوپرودر. بو کوپرو هر ایکی طرفی یکدیکره وصل ایتدیکی جهتله بو سایه‌ده امتك جسم احد کبی بر طوب حالنده بقاسنی تأمین ایدر. [١]

شو حالده، مسلمانلرك فرض قیلندیغی زکات فردی و اجتماعی پك بیوك خیر وفضیلته خدمت ایتمش اولیور. بر کره زکات بو قاعده‌ده ایضاح اولندیغی اوزره وجدانلردن، کوکللردن بخیللك وخسیسلك کیر ویاسلرینی کیدریر. ثانیاً هر حانکی بر سببدن طولایی فقیر محتاج معاونت قالان بیچاره‌لرك زنکینلره قارشی دویه‌جقلری [illegible]، بغض وعداوتی کیدریر. زنکینلردن معاونت کوردکجه اونلره قارشی حرمت و محبت بسلمه‌یه مجبور اولور. شبهه یوقدرکه بونلردن بری تهذیب نفس، دیکری ده تدبیر مملکته عائد ایکی مهم مصلحتدر.

بز قطعیتله ادعا ایده‌بیلیرزکه هیئت اجتماعیه‌ده‌کی خوشنودسزلقلری، بدبختلکلری ازاله و جمعیتك شئونی اصلاح ایچون اسلاملر مجبوری بر معاونت اولمق اوزره ارباب ثروته فرض قیلندیغی زکات قدر اساسلی بر قانون بوقدر، اولامزده. مختلف طبقات آره‌سنده طبیعتك ایجابی اوله‌رق حصوله کلن ویا کله‌جك اولان کرکینلکی و کرکینلکدن متولد فنالقلری ازاله ایتمك ایچون اسلامك فرض قیلمش اولدیغی زکات پك قوتلی بر واسطه‌در. صنوف بشری یکدیکرینه وصل ایده‌جك الصاغلام بر کوپرودر. تاریخ بشریته امعان نظر اولنور وجمعیتك اوزرینه چوکمش اولان مساوی ابرتله دوشونولورسه کورولورکه بتون اختلال وفسادك اس الاساسی، بانیسی، هیئت اجتماعیه‌ده‌کی بر ذواتك منبع یکانه‌سی حس تعاون واخوتك فقدانیدر. باشقه‌لرینك آچلقندن متأثر اولمامق، کندی سعادتی ایچون دیکرلرینی حیوانلر کبی قوللانمقدر. «بن طوق اولدقدن صوکره باشقه‌لرینك آچلقندن بکا نه؟ سن چالیش زحمت چك، بن استراحت ایده‌یم.» کبی بیاغی فکرلردرکه بشریتی مدهش بر صورتده صارصمش، اونك انتظام و آهنکنی آلت اوست ایتمش، عالمده اعتماد وامنیت، غیرك حقنه احترام کبی نفیس شیلری بیقمشدر. چونکه هیئت اجتماعیه‌ده‌کی انتظامك، آهنکك مختل اولماسی، طبقات ناسك جسد واحد کبی بر بریله قایناشماسنه، خواصی عوامه، اغنیایی فقرایه ربط ایده‌جك بر اساسك موجود اولمامسنه وابسته‌در. حالبوکه خودکاملقدن باشقه بر شی فائده ویرمه‌ین و دوشونمه‌ینلر صنوف بشریه‌نك آراسنی اوقدر آچدی که بری دیکرینه روحدن عاری، کندو کیفی ایچون ایسته‌دیکی کبی قوللانیله‌جق صالح بر جسم جامد؛ دیکری ده اوبرینه انسانیت دشمنی بر ظالم مستبد نظریله باقیور. بونك انتاجاتی شهدی یرق یره مدنی عالم نامنی آلان مملکتلرده، بر یوزدن تحدث ایتمش اولان یوز قیزارتیجی رذائل، هرکون یکیدن یکییه ظهور ایتمکده

[١] الزکاة قنطرة الاسلام = زکات اسلامك کوپروسیدر. حدیث شریف

اولان اختلالات سويله‌دكلريمك قدر طوغرو اولدقلريني اثبات ايدر.

اوت بوكون هپمزجه معلوم بر حقيقتدركه يوقاريده سويلدكم اولدانغ ايكي فكرك (يالكز كندي نفسني درشونمك وكندو استراحتي ايچون باشقه‌لريني حيوان كبي چاليشديرمق) تعميم ايتمسي نتيجه‌سي اوله‌رق اوروپا هيئت اجتماعيه‌سي مدهش بر بحران ايچنده بوزوليور. احتياج يوزندن اوعالمده ارتكاب اولونمدق رذالت، جنايت اولونمادق بر ناموس قالميور. بو يوزدن اوعالمده حقيقي مدنيت وانسانيت ايچون پك تهلكه‌لي نه قدر فرقه وجمعيتلر ظهور ايتمش وبو بحران اجتماعينك اسباب ازاله‌سي ايچون مختلف نظريه‌لر ميدانه آتلمشدر. مثلا بر جهتدن سوسياليستلره كوره اوروپا هيئت اجتماعيه‌سنده‌كي بو بدبختلغك منشأى عمله‌نك نتيجهٔ مساعيسي اوله‌رق حصوله كلمش وكلمكده اولان ثروت عموميه‌يه اغنيا دينيلان بر طاقم افرادك مستقلا مالك اولمسي ايمش.

ايشته بو نظريه‌يي تبنى ايتمش اولان جمعيتلر بو بدبختلغك ازاله‌سيله عمومك بختيار اولمسي ايچون بر طاقم اصوللر ميدانه قويمشلردركه بونلرك هيچ بريسي طوغرو دكلدر. چونكه بو اصوللره كوره همان همان خلقك عمومي زنكين وزنكينلرك عمومي عمله اولمق لازم كله‌جكدر. بو ايسه طرق معيشتك خلقك قابليات فكريه وعمليه وصناعيه‌سيله متوافق اولمسيني انكار ديمك اولديغندن غير طبيعي بر حالدر. استقلال عمل ايله مساعي نسبتنده ثمره‌سندن استفاده ايتمك جهتنه خلل كتيريلنجه ثمرهٔ علم وسعيده عالم ايله جاهلك، چاليشقان ايله تنبلك متساويا استفاده ايتملري، بوندن ده علم ايله جهلك، جهد ايله كسلك مساواتي لازم كلير. حالبوكه هيچ بر زمان علم ايله جهل مساوي اولاماز.

طرق معيشتك بشرك قابليات فكريه وعمليه‌سيله متوافق اولمسي طبيعي قانون اولونجه هركسك ثمرهٔ سعيده قابليات فكريه‌سي نسبتنده اولمسي پك طبيعي اولمازمي؟

مسلمانلق؛ عمومي وطبيعي بر دين اولديغي جهتله مراتب خلق بيننده پك طبيعي اولان تفاضل متفاوتي اساس اجتماع اولمق اوزره قبول وتقرير ايتمش، افراد جمعيته طرح وتوزيع ايديلان وظائف بينلرنده‌كي تفاوت مادي ومعنوي درجه‌سنده اولمق لازم كلديكني بيان بيورمشدر. بو اساس متين اوزرينه مؤسس اولان مسلمانلق، شو تفاوته مراعات ايتمكله برابر صنوف عجزه ايله بدبخت قالان طبقات سافله‌نك نكبتني واغنيانك بالاستقلال مالك اوله‌جقلري ثروتدن فقرانك محروميتني نظر اعتباره آله‌رق بو بدبختلغك ازاله‌سي ايچون پك معقول بر طريق كوسترمشدركه اوده زكاتك فرض وفائضك حرام اولمسيدر. اوت مسلمانلق، اغنيانك بر اصله استنادا كرك ثروتدن، كرك اموال ناميه‌دن وكرك ايراد وعقاردن اللرنده بولنان شيئه مستقلا وبلا اشتراك مالكيت حقني تصديق ايتمش وفقط ثمره‌دن، يعني قازانجندن صاحب ثروته بر حق آيردقدن صوكرا بر قسمني جمعيته تخصيص ايلمشدركه بو قسم يوقاريده كوروله‌جكي اوزره مقادير معينه صورتنده يا افراد جمعيتدن بر طاقمه توزيع وتمليك اولونه‌جق، ياخود منفعت عموميه نامنه بر جهته صرف وتخصيص قيلنه‌جقدر. عجزه‌يي ودوشكونلري كوزه‌توب اعاشه ايتمكده اساسا منفعت عموميه قسمنده داخلدر. بونلري كوزه‌دوب اعاشه ايتمكده مصالح ومنافع عامه واردر. شمدي اسلامك وضع ايلديكي بو اساسه، كوستريكي معقول طريقه كوره هر صاحب ثروت، منفردا سرمايه‌سي، ياخود مدار معاشي اولان استقلال عمل وثمرهٔ مساعيسندن سعيي نسبتنده استفاده خصوصلريني اخلال ايتمكسزين ثروتندن يوزده ايكي بوچوغني خلقك آشاغي طبقه‌سندن احتياج وبدبختلغي قالديرمق ايچون هر سنه ارباب احتياجه ومنفعت عموميه‌يه توزيعه قطعيا مجبوردر؛ بر عبادت ماليه اوله‌رق بزه فرض عيندر. دينك بش ديركندن بريدر. مجبوري اولان شو معاونت وظيفه‌سني تعميله ياپمايان مسلمان، تام بر مسلمان صاييلماز. اونك ديني نقصاندر. بناء عليه مسلمانلق زكاتي فرض قيلمقله: «باشقه‌لرينك آچلغندن بكا نه؟» فكريني سوقيمي؛ «ربا وفائض» حرام قيلمقله ده ايكنجي فكري «سن چاليش، يالكز بن استراحت ايده‌يم» فكريني كوكندن ييقوب آتمشدر. مسلمانلقده معاونت فرض، ربا وفائض ايسه حرامدر.

امور شرعيه واوقاف وكالتي
تدريسات مدير عموميسي
احمد حمدي

آسياى وسطاده حركات اسلاميه

آلديغمز موثوق خبرلره كوره آسياى وسطاده‌كي اسلام حركتلري صوك زمانلرده جدي ومنتظم بر شكله كيرمش، فوق العاده اهميت كسب ايتمشدر. بر مدتدنبري (فرغانه) حواليسنده طاغلره چكيلان اللى، آلتمش بيك كيشيلك قواى غير منتظمه اخيرا منتظم بر اسلام اردوسي حالنه انقلاب ايتمش وبوتون جوار اسلام مملكتلرينه يابيله‌رق دائرهٔ حركاتني توسيع ايتمكه باشلامشدر. بوكون بو مسلح قوتلرك مقداري صلاحيتدار ذواتك تخمينلرينه كوره يوز سكسان بيك قدر تخمين اولونمقده‌در.

بو تشكيلات عسكريه، هيچ بر تأثير ونفوذ اجنبي‌يه تابع دكلدر. نه بولشه‌ويكلرك، نه ده باشقه‌لرينك. طوغرودن طوغرويه توركستان وحواليسنده‌كي مسلمان ملتلرك حقيقي استقلاللريني تأمين ايتمك اوزره حاجاتك الجاسيله وجود بولمش بر تشكيلاتدر.

بعض منابعدن كلن خبرلره كوره بولشه‌ويكلرك كرك آذربايجان، كرك بخاراده‌كي مفرطانه حركتلرندن، تدهش ايدن توركستان خلق

هر احتماله قارشی بویله مسالح تدابیره مراجعت مجبوریتنده قالمشدر ، دیبور . حتی بو اسلام قوتلری اشغال ایتدکلری شهرلر وقصبه لرده روسلرك پرنسیبلرینه صادق قالمادقلرند . هیچ کیمسه نك وعدلرینه کوه نمه مك لازم کلدیکنی سویلیورلرمش .

بز ، بو قوای عسکریه نك نه کبی اسباب وسوائقك الجاسیله تشکل ایتدیکنی بیلمیورز . یالکز آسیای وسطاده بویله بر قوتك صوك کونلرده بردن بره براهمیت مخصوصه اکتساب ایتدیکنی خبر آلیورز . ظن ایتمیز که مسلمان ملتلرك استقلاللرینه قارشی بولشه ویکلرك برسوءنیتلری اولسون . زیرا بولشه ویکلر پك اعلا بیلیرلرکه انقلابلرینی آنجق مسلمانلرك معاونتلریله یاپه بیلمشلردر . بولشه ویکلکی بوغمق اوزره بولونان قولچاق ، یودهنیچ ، دهنیکین قوتلرینی تنکیل خصوصنده روسیه ده کی مسلمانلرك عظیم تأثیرلری اولمشدر . اکر مسلمانلر مخالف طرفه التحاق ایتسه یدیلر هیچ شبهه یوق بوکون روسیه ده بولشه ویکلردن اثر قالمازدی . بناءً علیه بولشه ویکلرك مسلمان ملتلرك بو معاونتلرینی اونوته جقلرینه بز ایناتمق ایستهمیز .

شوحالده بولشه ویکلرك مسلمان ملتلره قارشی سوءنیتلری اولمایجه بالطبع اقوام اسلامیه نك حرکتلری ده بولشه ویکلره قارشی اوله ماز . مسلمانلرك کندی حقوقلرینی مدافعه دن ، کندی استقلاللرینی تأمیندن باشقه هیچ بر مقصدلری یوقدر . دیکر ملتلر کبی اسلام اقوامی ده تام معناسیله مستقل یاشامق ، مقدراتنه حاکم اولمق حقنه البته مالکدر . بو استقلال حرکتندن اندیشه یه دوشنلر آنجق استیلاجی دولتلر اوله بیلیر .

هیچ شبهه یوق ، اسلام بر قوتدر . هم معظم بر قوتدر و یارین سیاست جهان موازنه سنده اك مهم بر عامل اوله جقدر . بناءً علیه بو قوتی قازانمق اك فائده لی بر سیاستدر . آلمانلر غالبیت قطعیه لرینی تأمین ایتدکلری ذهابنه دوشدکدن صوکرا اسلام قوتنی اهمال ایتدیلر ، قافقاسیاده عادتا بزه مخاصم بر وضعیت آلدیلر . حالبوکه عالم اسلامك حقیقی بر دوستی اولسه یدیلر هیچ شبهه یوق ، حرب باشقه صورتله نتیجه لنیردی . الحاصل استقبالده موفقیت قطعیه اسلام قوتنك التحاق ایتدیکی طرفده اوله جقدر .

بولشه ویکلرك بو حقیقتی اهمال ایده جك قدر سیاستدن محروم اولمادقلری طبیعیدر . مادامکه هر ایکی طرفك ده منافعی بوکون تشریك مساعیی استلزام ایتمکده در ، اوحالده یکدیکرینك حقوق ومنافعنه صمیمی صورتده متقابلاً رعایت ایتمك ایجاب ایده جکی اك بدیهی بر مسئله در . روسلر ایچون عالم اسلامك مظاهرتی دون اولدیغی قدر بوکون ویارین ده لازمدر .

شعر :

کیمدم

اعصاره صورارسه ك بنی ، سویلر سکا کیمدی :
بر باشقه دکردم ، کره نك ربی بنمدی !
مرمرلر ، آلتونلر بنی بر لمعه صانیردی !
اسرلرك انقاضی اوجار دالغه لانیردی
جوال آهك قانلی ؛ قویاجملی ایزنده !
بر عمق ایدی عالم ابدیت دکزنده !
چارپاردی کوکك قلبی هلالك آووجنده !
تتره ردی بر طالع مرمرك اوجنده !
اعصار ، الملك چیزدیکی مجرادن آقاردی !
اوچ قطعه ده مغرور آتنك ایزلری واردی :
قوتنده اوچارکن او نشیبك ، بو فرازك ،
اك شانلی حکمدار خروشانه ارضك
تك بر نظرم برق عایتدی ، کرمدی ،
اکابلی هدیه مدی ، اقلیمی هبامدی !
خنجردی خیالم ، بوتون اقوام اوکا قیندی ،
کویا کره ، شیدای ارادمدی ، قادینمدی :
اعصاره قلبمده کی آهنکی ویریردم ،
قصد ایله دیکم شکلی ویریر ، رنکی ویریردم ،
دنیا بیلیر اجلالی ، بن بویله دکلدم ،
بن آلتی عصردن بری بر دفعه اکیلدم !

مدحت جمال

هامش :

علی کمال بکه

مطلقا سز شنسه کز ، شاطرسه کز بز خائنز !
کعبه سز طوپراقلرك مسجدسز آفاقنده بز
تتره شیر ، محکوم ایسه ك ، سز مطلقا حاکمسکز ،
آکلار آرتق آکلایانلر ، بز کیمز ، سز کیمسکز !
یوق دینم بر قلبکز واردر ، باقیك لکن ناصیل :
کندی قورقاق کندیسندن ، کیزلی چارپار متصل .
سزجه طوپراق وار ، وطن مفهومی بر افسانه در .
آه حس ایتسه یدیکز معبد نه در ، بایراق نه در !..

م . ج

آنقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه سی ٥ غروشدر ، سنه لکی ٥٢ نسخه در .

اداره خانه
آنقره ده تاج الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولونور . درج ایدلمه ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

آدرس تبدلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومرونی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

عدد ٤٩٦ | ١٠ شعبان ١٣٤٠ | جمعه ایرتسی | ٨ نیسان ١٣٣٨ | جلد ٢٠

مندرجات :

لیلا (شعر) محمد عاکف — قره طای مدرسه سنده (شعر) حازم نعیم

غرب جمعیتلری

کلیسانک تفرد روحانیسی ـ قراللغک قدرت مادیه سی ـ سرمایه دار بورژوواده و فرانسی حکومتی ـ مادیات ، اقتصادیاتک اخلاق و اجتماعیاتی اهمیتدن اسقاطی ـ امکدار عمله صنفنک فوق العاده اهمیت کسب ایتمسی ـ غرب هیئت اجتماعیه سنک تمادی تحوللر ایچنده چرپینمسی ـ بونک سببی : غایهٔ اجتماعیه دن محرومیتی ـ ادارهٔ اجتماعیه ده استقرارسزلق ـ غربک خسته لغی اساسلیدر ـ اسلام متفکرلرینی خطابه دوشورن نقطه ـ صنف ، فرقه ضلالتلری ـ اجتماعی عدالتسزلک ـ غرب حریت و مساوات حقیقیه یی هنوز بولامادی ـ غربک اخلاق و اجتماعی تلقیلری مسلمانلقدکی مبادی و تلقیاته ترجیحه هیچ بر وجه یوقدر .

کویلولر آراسنده: محمد آغا نه دییور؟

ویوک ملت مجلسندن نه خبر ـ مجلس مسلمانجه قانونلر چیقاریورمی ؟ ـ منکراتی قالدیریورمی ؟ ـ ملت ایش ایستهیور ، مسلمانلق ایستهیور ـ محمد آغانک مجلسه دعاسی ـ مذاکره لری کویلو دکله یه بیلیرمی ؟ ـ مشروطیتدن محمد آغانک بوشی آکلاماسی ـ بویوک ملت مجلسی استانبول مجلسی دکلدر ـ آنقره ده ذوق و صفا دکل ، ایش وار ، طوغروق وار ـ اویونلرک قالقمسی ـ خلق فرنک کتابلرینه کوره دکل ، مسلمان کتابلرینه کوره اداره ـ محمد آغانک اوچ نصیحتی

کویلویی جهلدن قورتاره جق چاره

کویلرده معارف تعمیم ـ دار المعلمینلرک یتشدیره جکلری معلملرک عدم کفایه سی ـ مدارس علمیه یه فوق العاده اهمیت ویرمک ضروریدر .

تورکیا ـ انکلتره حربی و عالم اسلام

انکلیزلرک سنه لردن بری دوام ایدن صولتاری ـ انکلیزلرک بزه دشمنلغنک اسباب و سوائقی ـ انکلیزلرک مونترو ، روس متارکه سنی اخلاللری ـ آناطولینک قهرمانلغی ـ دعوامزه بوتون اسلام عالمنک اشتراکی ـ بالخاصه هند مسلمانلرینک جدال سیاسیلری ـ لورده «تونقلیف» الک مهم بیاناتی مسلمانلق میدان حربی غایت واسعدر .

ضلالت یوللری : غرب تربیه سی کنجلری ناصل فرنکلشدیردی ؟ کویلی ناصیل یوکسه لیر !

لیلا

زمین پك ، آسمان یوكسك ، زمان ایصسز ، مكان ایصسز ؛
نه وحشتلرده بر بولدش ، نه ظلمتلرده تك ییلدیز ؛
جهت یوق : فیشقیران دیواری وار ، چپ چوره یلدانك ؛
دوشر ، حسرانه .. قالقار ، یأسه چارپار سرسری آلنك !
اوجاقسز احالر ، چوللر ، صاغیر و دیلز ، انكینلر ؛
آران : بیلك دونر بوشلقده ، حایقیر : سس ویرن چاللر .
شو ویران قبه ، ییللرجه ، صدادن دور ، ایشیقدن دور ..
آلهی ، یوقمی آفاقكده بر فردایه بكزه‌ر نور ؟
نه پایانسز گیجه‌یمش ! نردن ایمش شرق ! آ ، لیلا ؛
دكل جانلر ، جهانلر كوچدی خلقتدن ، بونك حالا ،
أزر كابوسی اوچ یوز اللی ، دورت یوز میلیون ایمانی ؛
بوغار گرداب هردورنده میلیارلرجه ساماني .
عصرلردر كه اسلامك بو سركون جیكه‌نن یوردی ،
عصرلر كچدی ، لاآن بكلیور فردای موعودی .
او فردا ایسته‌مم هیچ دوغماسین . فردای محشرسه ..
خایر ، دیدیله ، دنیاسیله ، ؤمنلر مبشرسه ،
یا سربیلسین بو ظالم پرده ، یاخود پیرتیلوب آرتیق ،
افقلردن بر آیدینلق بوشانسین ، تك بر آیدینلق .
او آیدینلق كه ، سونمك بیلمه‌ین ، امید اشراقی ،
«وجوددن ن پنهان ، أولك ابتر ! » ماندیغك شرق ،
فسونكار التفاتیله دوندرمشده شیدایه ،
سوردكار ، بونجه ییللردر ، او سوددن بو سودایه .
خایر ! شرقك ، وخودكام اولمیان مجنون ناكامك ،
بوتون دنیاده بر لیلاسی وار : آتیسی اسلامك .

ناصیلدر ماسوی بیلمز ، اونك قاینندر آنجق ..
بوكون یادیله مستغرق ، یارین یادنده مستغرق .

گل ای لیلا ، گل ای جاندن یاقین جانان ، اوزاقلاشمه ؛
سنك راهكده جانلردن گچن مجنونله اوغراشمه !
دوشون : بیچاره‌لك اك قهرمان ، اك كبریوز ولادی ،
كیملك اوغرنده قربانلر كه طوغراندقجه دوغراندی ؟
شو یوز بیكلرجه سونگی یورده یاقیلار ویرن كیمدی ؟
شو ملیونلرجه اوكسوز ، طول كیملك یوزندن شیمدی ؟
كیملك یوزندندر سردن گچوب بردار اولان چالر ؟
كیملك اوغرنده ، لیلا ، اومقلر ، اورندانلر ؟
حلال اولسون او قربانلر ، او قانلر ، تك سن ای لیلا ،
كورون بر كره‌جك ، یأس ایتمه‌دن مجنونی استغلا .
نه‌دن خلقت زمینك ذهنوز یوكسكده پروازك ؟
شو طوپراقلرده شاید یوقسه هیچ امكان اعزازك ،
شفقلر فرش راهك ، فجر صادقلر چراغكدر ؛
هلالم ، كوكلرك النده بر طوتمش ، اوتاغكدر ؛
اذانلر نوبتكدر ، ایكاهدر ابعادی خشیه‌دن ؛
جهازكدر عالملر ، قبه‌لر ، اینمش عرشدن ؛
جماعتلر كواهكدر ، كعبه‌لر سجده‌ك .. گل ای لیلا ،
گل ای جاندن یاقین جانان كه غائبلرده‌ین حالا .
بونارك الوبرو ، لیلا ، این آرتق این كه بالادن ،
ژوبید بر بهار اینسین شریانمش یورده مولادن
هنوز كوز یومه‌مش دنیادن ، ای لیلا ، هوادارك ..
تجلی ایت كه قالدیرسین ، بوتون برشرقی دیدارك .

محمد عاكف

«قره‌طای» مدرسه‌سنده

– طلبه‌مله بر حسبحال –

عطش صنعتك ، عطش عرفانك
پك صوبحی بر اجتماعتدن
یدی عصر اوكجه ، أی درغان قدسی
مدنیت ، فضیلت آبده‌سی ،
او زمان حر ومفتخر یاشایان
نورلو ، ایمانلی عرقك ، الآن ،

طاشیبورسك حیات حشمتی ،
روح علوی ٔ پرشهامتنی .
سنی محجوب ، سیر ایدركن بن ،
ینه آلنم سمایه یوكسه‌لیور ؛
ویریبور بی‌نظیر اولان قبه‌ك
بكا بر حس افتخار وغرور .

أی یارین ، یوردیمزده بیلكیسنك
نوری بر باشقه نشئه ، پك پارلاق
بر حیات نوین اویاندیراجق
یكی عنصر ، نه‌در اوككده سنك
شو كولن یوز ، شو برحیات وبشوش
سكا حسرتله تیتره‌ین آغوش ؟

او ، أوت ، ایشته شانلی ماضیكك
سوسلی بر صفحهٔ كمالی ، سنك . . .
باق ، ناصیل بوندن آلتی یوز ، یدی یوز
سنه اول حیاته قارشی بو یوز
كولیورمش كوزل نظرلرله ،
كل ده ماضییی كور ، ناصیل ، آكلا !

❁

طور بر آز قارشیسنده ، تجمه صاتین ،
بو معلا ، شو معنا قاییدك ،
ای نیسن ، أیله اوزون تدقیق . . .
او نه صنعت ، نه امتزاج عمیق !
نه مهارت ، نه‌در بو علویت ،
نه او مرمرده جانلانان بو حیات ؟! .
دینیلیور كوز اوبك كوزللكنه ،
نه قادار والهانه دالسه یینه .

❁

طور بر آز بكله . . كیرمه‌دن ایچه‌ری
شو مبارك ، كوزل وسیله‌لری
اوقو بر كره . . باق ، نه معنیدار ،
حكمت آور بور حدیث اونلر !
هپسی بر علمه ، بر كتابه بدل
روح معنا ؛ كوچوك ، كزیده جمل .
اسكی اجدادیمز أوت ، ایشته
بو احادیث دینی هر ایشده
أیله شئلرده دائما دستور ،
آكلامشلر نه‌در حیات سرور .
بو سماوی ، بویوك مؤسسه‌یی ،
بزی مسحور ایدن بو مدرسه‌یی
او حیاتك فیوضی خلق ایتمش ؛
كیره‌لم كل ده باق ، ناصل مدهش ؟

❁

ایشته چینیلی قبه ، باق . . . حیرت !
نه بویوك اعتنا ، نه علویت !
نه بداعت ، نه‌در بو اینجه نقوش ،
خطی تهییج ایدن بو شعر خوش ؟!
علم ایچون صانكه صاف ونشئه‌نمود
یاراديلمش بر آسمان كبود .
باق ، شو یلدیزلرك ناصیل نوار
زمردین التماعی وار . . اونلر ،
عكس ایدر بك فخری بر ایمانك ،
محتشم بر دهای سوزانك .
نه آلهی امل ، نه عالی ذوق ،
نه ایمش سكیمش حیاته بو شوق ؟! .
نرده كوستر بو كون او میل كمال ،
او فضلر قادار كزیده آمل !
واریمیدر نرده روحی اجدادك ؟
ذوقی سونمش زوالی احفادك .
« ایكی كونلك حیات ایچون می ؟ » دییه
قالمامش میلمز معالی‌یه .
أو شمز ایتمه‌دن حیاته وداع ،
معرفت ، صنعت ، اختصاص ابداع
نره اولمش بیانجی بر سیما ؛
علمی بك یا كیمش آكلامش علما .
صانمشمز دینی آیری ، دنیادن ،
مسلمانلق ، عبادت و ایمان
اوغرامش بالنهایه بر تلقی‌یه ،
یومشمز كوز بوتون ترقی‌یه .
اعتقاد ایتمشزده حرصی حرام
سونیورمش كوكلده عزم وسلام .
چوروین بزه ، لهونه‌ین بینك
كوچولن همتك سقوطنی : « دین »
دییه تعیینه التمه‌ن جهله ،
أنكل اولمش ایلرولمه‌ین امله
بر زمانلر فضیلتك ، همت ،
صف توكسننده عزم مایتك
روحی جاریان او محتشم قبه ،
باق ، بو كون قارشیمزده بر تربه !
ایچی بوم بوش ، بوتون جواری ئولو ،
سقفی آلتنده بر سما كومولو !
اونی كور سسلریله جانلاناجق
قالمامش اهل وفضل و استحقاق .

❁

أی كالانه ، اعلامه قوان
تملی آتی ، اوت یارین ، برشان ،
دوغاجق بر صباح پرخنده
وارسه ، آنجاق سنك جبیننكده
نوری تابان اولان تیقظلر . . . ،
أی شو ماضی‌یه ایرمه‌ین عصر ،
سنده كورمكده‌یم او فیضی بو كون .
سن او داهی ، او قهرمان تركك
بر اصیل اوغلی اولمق ایسترسه‌ك
اوقو ، یوكسل فضیلةً ، حساً .
دوغما تعلیقه ، دوغما عرفانه ؛
اولماسین اوندن آیری غایه سكا .
ذوقه ، یكانه قالماسین بیلكیلك ،
جبههٔ دینی كیرلاتن چیركین
لككلر سنك عقیده‌كده
اولماسین حق آزله‌ین پرده .
بیلكیسز قالما فن وفلسفه‌دن ،
علم ، حكمت . . نه وارسه هپ اوكره‌ن .
اوقو ، اوكره‌ن حدیثی ، قرآنی . .
صوكرا سن خالقه دینی ، ایمانی ،
حسن اخلاقی جانلی بر غیرت ،
بر جسارتله جیق ، باغیر ، اركرمت !
صاتما یین حرص اعتلایی سناه ،
صاتماسین صوغنده قبری پناه ،
صیقماسین شوق و نشئه سینه‌لره ،
نور حق دوغرون آشیانه‌لره .

❁

أی بو كون بویله كتله حالنده ،
مجد ماضی‌یی سیر ایچون ، زنده ،
بر ارادتله طوبلانان شبان ،
سنك انواره تشنه روحكدن
بن امینم كه بكله‌دن او شفق .
بك یاقین بر زمانده فیشقیراجق .
سنك آتشلی ، بر شفف نظرك
بكا وعد ایلیور او نوری یارین .

قونیه — نعیم حازم

❁

اسلامده تشکیلات سیاسیه

غرب جمعیتلری

غرب جمعیتلرینك تا بدایت ظهورلرندن زمانمزه قدر كچیرمش اولدقلری تكاملی تعقیب ایدرسه‌ك كورورزكه: اولا اوروپاده كلیسانك نفوذ روحانیسی حاكم كسیلمش، متعاقباً بو حاكمیت قراللغك قوت مادیه‌سنه محكوم قالمشدر. ینه كورورزكه بو صوكراكی حاكمیتده بورژووا صنفنك رفاهیت وسامانیله تمیز ایدن بر دموقراسی حكومتی میدانه كتیرمشدر. ایشته خودكام ومغرورات ایله آز مقید صنعتكار بر بورژوا صنفنك بو دبدبه وسامانی یوزندندركه اقوام غربیه‌نك صوك دورهٔ تكاملده اخلاقی واجتماعی ماهیتده‌كی مسائلك ضررینه اوله‌رق مسائل اقتصادیه مستثنا بر اهمیت قازاندی. حالبوكه بشرك سعادت حقیقیه‌سی نقطهٔ نظرندن اولكیلر، یعنی اخلاقی واجتماعی مسائل دها مهم ایدی. بو حال اولمرك بو صفحهٔ تكاملی بك خصوصی بر وصف ایله تغالادی. نتیجه ایسه شو اولدی: فردلرك زنكین اوله‌رق اك كسكین بر دبدبه ایچنده یاشامق آرزولرینی صوك درجه‌یه قدر كوروكله‌دی؛ خودكاملق حسنی، احتكار وباشقه‌لرینی استثمار تمایللرینی تصور ایدیله‌میه‌جك درجه‌لرده فرقه چیقاردی؛ نهایت نامحدود بر آرزوی ثروتی وبو ثروتك تأمین ایده‌جكی بوتون مادی هوساتی تطمین ایچین هر شیئك كندیلرینه مباح اولدیغی قناعتنی ویردی.

صنایعك زمانمزده كورولن بو خارق‌العاده ترقیسی — كه تاریخده مثلی سبق ایتمه‌مشدر — موضوع بحثمز اولان تكاملك محصولی اولوب بوكون همان بوتون غرب بنیان اجتماعیسنك استناد ایتدیكی تملی تشكیل ایدر.

لكن، شاید، صنایع حاضره‌یی میدانه كتیرن سرمایه‌دار بورژووا صنفی ایسه اونی كندی سعیله بسله‌ین، یاشاتانده امكدار عمله صنفیدر.

بو اعتبارله شو ایكنجی صنفه داخل اولان خلق غرب هیئت اجتماعیه‌سی میاننده بورژووا صنفنه معادل دینه‌بیله‌جك قدر اهمیت كسب ایتدی. حتی كوریورزكه كندیسنی استثمار ایتمكده بولونان سرمایه‌دار بورژووا صنفنه جبراً اراده‌سنی قبول ایتدیرمكله اكتفا ایتمیورده آرزوسی وجهله یكیلری وجوده كتیرمك ایچین مؤسساتی كاملاً دویرمك ایسته‌دیكی بوتون بر جمعیته حاكم اولمق ایسته‌یور.

دائما كورولیورزكه غرب هیئت اجتماعیه‌سی تا بدایت ظهورندن بری كندی مؤسساتی وكندی اصول اجتماعیه‌سنی متمادیاً دكیشدیرمك احتیاجنی حس ایتمكدن اصلا كری قالمامشدر.

بناءً علیه اونك تكامل اجتماعیسی اساساً عاصی ماهیتده اولمایان بر بیقین تخمینلرك، تحریكلرك، تجربه‌لرك نتیجه‌سیدركه دائما اونی بر طاقم یاكلش فكرلرك، آنی احتیاجلرك وكیچیجی حاللرك آرقه‌سندن سوروكله‌مش طورمشدر. بونكده سببی ده شودركه: غرب هیئت اجتماعیه‌سی اصلا ثابت بر غایهٔ اجتماعیه‌یه صاحب اوله‌مامشدر. اونك غایه‌سی حیاتنك، مادی احتیاجاتنك، فن وعلومنك تكاملیله لاینقطع دكیشوب طورمشدر. او، تكاملی الهام ایتمه‌مشدر، سوق واداره ایتمه‌مشدر؛ لكن تعقیب ایتمشدر.

ایمدی بر غایهٔ اجتماعی ثابت اولمایوبده تكامل اجتماعی‌یه تبعاً متصل دكیشیر طورورسه، تكاملی كندینه منقاد ایده‌جك یرده كندیسی اوكا تابع اولورسه بوندن او غایه‌نك حقیقی اولدیغی، یعنی طبیعی اولان حقایق اخلاقیه واجتماعیه اوزرینه استناد ایتمدیكی آكلاشیلدیغی ایجاب ایدر. بو حقایق ایسه انسانلرك آرزوسنه تابع اولمایوب بالعكس حاكمیتی دیكر حقایق طبیعیه كبی انسانلره جبراً قبول ایتدیره‌جك واونلره حركتلرنده رهبر اوله‌جق بر موقعده‌در.

او حالده هیچ شبهه ایدیله‌مه‌مایدركه غرب هیئت اجتماعیه‌سی جمعیت بشریه‌یه استقرارینی تأمین ایدن حقیقی ولایتغیر اخلاقی واجتماعی مبدألری هنوز بولامامشدر. اونسزده سعادت اجتماعیه هیچ بر زمان مكمل وپایدار اوله‌ماز.

بر ادارهٔ اجتماعیه‌نك استقرارسزلغی او ادارهٔنك جمعیتدن آنجق بر قسمنی تطمین ایده‌رك دیكر قسمنی اصلا ایده‌مدیكنه، برینی دیكرینك ضررینه اوله‌رق قایرمقده بولوندیغنه ظاهر بر دلیلدر.

حالبوكه بر اداره نه درجه‌ده ظلمكار ایسه او درجه‌ده ناپایدار اولور. زیرا كوستردیكی شدت نسبتنده هجوملره معروض قالیر. بویله بر اداره شدتله، تضییق ایله بر مدت بقا بوله‌بیلیرسه‌ده نهایت وارلغنی حس ایتدیرمك ایچون ارتكاب ایتدیكی سوء استعماللر، عدالتسزلكلر یوزندن خراب اولور كیدر.

ایشته بوندن دولاییدركه جمعیت بشریه ایچون وجودی ضروری اولان حكومت غرب هیئت اجتماعیه‌سی طرفندن متصل هجومه معروض قالیور وجماعت اسلامیه‌ده كوردیكی حرمت واعتمادی اوعالمده هیچ بر زمان القا ایده‌میور.

وارسین، قراللق پاپالغك یرینه قائم اولسون، یاخود دین ایله علاقه‌سی اولمایان بر صنف قالقوب رهبانلرك مقامنه كچسین؛ وارسین، دموقراسی قوتلنه‌رك زادكانی، سوسیالیزم ده قاپیتالیزمی مغلوب ایتسین. حقیقتده بونلرك هیچ برینك اهمیتی یوقدر. بونلر خسته‌لغك باشقه صفحه‌لری آلتنده تكررندن غیری بر معنایی مفید دكلدر. اوت، بونلر هپ اویكی سوء استعماللر، اویكی حقسزلقلردركه اسكیلرك یرینه كچه‌رك طبق اونلر كبی انسال آتیه ایچون دیكر بر طاقم سوء استعماللر، حقسزلقلر، ظلملر تولید ایدرلر.

بناءً علیه بویله بر جمعیتك صاحب اولابیله‌جکی مادی نفوذ و عمران هر نه اولورسه اولسون هیچ بر زمان نه کافی درجه‌ده سعادت وسکون اجتماعی بولابیلیر، نه ده محتاج اولدیغی حضور و تسلی وجدانیدن نصیبنی آله بیلیر.

متفکرلرمزدن بیوك بر اکثریتك غرب حقنده بسله‌دیکی خیاللردن بالخاصه بری واردرکه هرشیدن اول اونك ماهیتنی میدانه چیقارمق ایجاب ایدر. زیرا بونلری حکملرنده یاکیلتان اسبابك اك مهمیدر.

بوخطا غرب هیئت اجتماعیه‌سنك فردلره شیمدی‌یه قدر هیچ بر جمعیت بشریه‌نك ویره‌مدیکی درجه‌ده حریت ومساوات بخش ایلدیکنی تخیل ایتمکدر. حالبوکه هانکی هیئت اجتماعیه‌ده اولورسه اولسون فردك متنعم اولدیغی حریت ومساواتك درجه‌سی کندی تعاضد اجتماعیسیله، کندی موازنهٔ اجتماعیه‌سنك استقراریله، تعبیر آخرله اوراده موجود اولان عدالت اجتماعیه‌نك قیمتیله اولچولمك ایجاب ایدر.

اکر غربده صنوف اجتماعیه آراسنده‌کی رقابتلر، خصومتلر حالا بونلری بر برینه بوغازلایه‌جق درجه‌ده موجودیتنی محافظه ایدییورسه؛ اکر تعاضد دینیلن شی انجق بر صنف اجتماعی افرادی میاننده، اوده بوتون جمعیتك ضررینه اولمق شرطیله، کوروله بیلیورسه، الحاصل اکر موازنهٔ اجتماعیه اوعالمده متمادیاً تهدیده معروض بولونیور ومتمادیاً خللدار اولویورسه طبیعیدرکه بونلرك هر بری حریت و مساواتك اوروپاده بزم متفکرلریمزك ظن ایتدکلری کبی شایان حیرت بر مرتبه‌ده بولونمادیغنه آچیق بر دلیلدر.

بوندن باشقه افراد وصنوفك امتیازات و عدم مساوات مبدأینه استناد ایدن بر جمعیتده حقیقی وصحیح معنالریله حریت ومساواتی تأسیس ایتمك چوق مشکلدر. زیرا حریت ومساوات مبدألرینه تماملیه ضد بر ییغین ظنون واوهام ایله مشبوع عصرلرك وجوده کتیردیکی تلقی‌یی دکیشدیرمك ایچون لفظی صرف حریتپرور قانونلر نشری کافی دکلدر. بویله بر حالده آنجق تماماً تطبیق ونسلاً بعد نسل کمال صبر وذکا ایله تعقیب ایدیلن بر تربیهٔ اخلاقیه سایه‌سنده‌درکه انسان بر عنعنه شکلنده توارث ایتدیکی صنف وفرقه ضلالتلرندن قورتولابیلیر. ینه اوسایه‌ده‌درکه بی‌طرفلق ومسامحه‌کارلق سجیه‌لرینی قازانه‌رق آرتق ابنای نوعنی عینی حقوقه وعینی وظائفه مالك کورور و آرالرنده بو وظائفی ایفا و بو حقوقی استعمال خصوصنده‌کی فردی قابلیتلردن باشقه تفاوت طانیمازاولور.

ایشته یالکز بوشرطك وجودیله‌درکه انسان حریت و مساوات حقنده صحیح بر تلقی ایدینه‌بیلیر، وکندی احتیاجاتنه کوره بونلرك هر ایکیسندن ده هیچ بر مانعه‌یه معروض اولمقسزین متنعم اوله‌بیلیر. ایشته اوزمان آکلایه‌بیلیرکه هرهانکی بر جمعیتده موجود حریت ومساواتك قیمتی او جمعیتی تشکیل ایدن افرادك اخلاقی واجتماعی قیمتنه، افرادك قیمت اخلاقیه واجتماعیه‌لرینده موضوع بحث اولان جمعیتك استناد ایتدیکی اخلاقی واجتماعی مبدألره مربوطدر؛ یوقسه او جمعیتده موجود یاکلش بر طاقم عقیده‌لرله تعقیب وطرفکیرلك روحندن طوغان اجتماعی عدالتسزلکه چاره‌ساز اولمق ایچین الجای حادثاته کوره وضع اولونمش آز، یاخود چوق کیفی قانونلره مربوط دکلدر. ایشته یالکز بو صورتلادرکه غربده‌کی صنوف اجتماعیه رقابتلری اورته‌دن قالقار وبونکله برابر حریت ومساواتی استرداد ایچون لاینقطع میدانه چیقان وهیچ برزمان تطمین ایدیله‌مه‌ین طلبلر کسیلیر وجمعیت غربیه اوقدر اوزون مدتدن بری بوله‌مامق شرطیله آرایوب طورمقده اولدیغی حریت ومساوات حقیقیه وطبیعیه ایله عدالت اجتماعیه‌یی طانیه‌بیلیر.

اوحالده غربك اخلاقی واجتماعی تلقیلرندن، مبدألرندن هرهانکی برینی مسلمانلقده‌کی مبادی وتلقیاتدن هرهانکی برینه ترجیح ایله اونی قبول توصیه‌سنده بولونمق ایچون هیچ بر وجهه یوقدر.

بزم دینمزك تلقیلری، مبدألری غربك کیلره قیاس قبول ایتمه‌یه‌جك درجه‌ده فائقدر. بناءً علیه بزلر عالم اسلامك حال حاضرده‌کی انحطاطنه نهایت ویریله‌بیله‌جکنی امید ایتمك ایچون مسلمانلغك تلقیلرینی دها ایی آکلامه‌یه، او دین معظمك اخلاقی اولدیغی قدر اجتماعی بولونان مبدألرینی دها ایی تطبیق ایتمه‌یه چالیشمقدن باشقه چاره‌مز یوقدر.

مترجمی: محمد عاکف — سعید حلیم پاشا

کویلولر آراسنده:

محمد آغا نه دییور؟

کچن سنه تموزی ایچنده (ازمیت) ه دوغرو بر سیاحت یاپمشدم. ازمیت وحوالیسی یونانلیلرك اشغالندن هنوز قورتولمش، عثمانلی سنجاغنه، اسلام اداره‌سنه یکی‌باشدن قاووشمشدی.

دوشمان طرفندن یاقیلان اولرك، کویلرك واوبالرك کول یغینلری زواللی دینداشلریمزك نه آجیقلی فجیعه‌لر کچیردیکنی آغلایه‌رق ایضاح ایدییوردی. بو یغینلره دوغرو (وطن عشقی) ایله طوپلانوب کلن بدبخت انسانلر هر شیئی اونوتارق، هر محرومیتی استخفاف ایده‌رك یالیکز ویالیکز خلاصلرینه سوینیورلر، حتی حاللرینه متوکلانه وقورانه شکرلر ایله‌یورلردی..

بنم اوصیراده اوطالعسز انسانلر و دینداشلر آراسنده بولونوشم کندیلرینه باشقه‌جه تسلیت اولدی. هر کوردیکم قارده‌شمه:

— کچمش اولسون! دییوردم وهر کوردیکم قارداش‌ده بکا:

— آنقره‌ده نه‌لر وار، اوردومز ناصیل؟ دییه صورویوردی.

کندیلرینه امیدلی، خیرلی خبرلر ویر دیکجه خرابه‌لر وزرندن یاراملر، سه‌وینجلر یوکسه‌لیوردی . اویله منظره‌لره ، قارده‌شلریمك روحندن طاشان اویله بویوکلکلره شاهد اولدم که بونلری شو سطرلره صیغدیرمق ممکن دکل . بو مشاهدات بنده‌کی شوقناعتی تأیید ایتدی :

— آرتق کویلو حقیقتلری آکلایور ... هانکی یوله کیتدیکنی کورویور ...

*
* *

ازمیتك غرب شمالیسنده ، ایکی ساعت اوزاقلقده دکیزه ناظر لطیف بر کوی واردر : احسانیه . یوز اللی خانه‌یی احتوا ایدن بو کویه کیتمشدم . کوردم که بو معمور کویك برنده‌ده یللر اسیور . یونانیلر بوتون اولرینی ، جامعلرینی یاقمش . او کوزل کوی بر کول ییغیندن عبارت قالمش . کویلیلر بو کوی خارجنده یونانیلرك وحشی اظارندن کیزله‌ین تیز براوه کوتوردیلر . أو صاحبی حسین اوغوللرندن (محمد آغا) ایدی . بنی بوذات بشوش برچهره ایله قارشیلادی ، فوق العاده اعزاز و اکرام ایتدی .

کندیسی اللی بش یاشرنده امی ، فقط غایت ذکی و صالح بر مسلماندر .

محمد آغا بزه آقشام یمکنی خرمن یرنده یدیردی . بو ذاتك شمدی یه قدر بیکلرجه مسافره مأوی اولان خانه‌سی کبی مزروعاتی ده آقشدن مصون قالمش . خرمان یرنده جماعتله آقشام نمازینی ادا ایتدکدن صوکرا صحبته باشلادق .

محمد آغا ایلك سؤال اولارق بکا شونی صوردی :

— بویوك ملت مجلسندن نه خبر ؟

— ایودر ، دیدم ، چالیشیور . انشاءالله یقینده بوتون مملکت و ملت قورتولاجق ، بو قارا کونلری خیرلی ، سعادتلی کونلر تعقیب ایده‌جکدر .

محمد آغا اعضا مقداری ، اجتماع زمانلری ، چیقاریلان قانونلرله یاپیلان ایشلر حقنده برچوقلی ایضاحات آلدقدن ، بالخاصه (منع مسکرات) قانونی دولاییسیله مجلسه اولان شکرانلرینی کمال صفوتله بیلدیردکدن صوکره دیدی که :

— افندی ، مجلسده سزك کبی باشقه خواجه‌ده وارمی ؟

— اولمازمی ، یا ... دیدم . مجلسده ، شمدی یه قدر هیچ برمجلسده بولونمایان برمقدارده ، چوق خواجه‌ وار‌دیر . اعضانك هپسی مسلماندر ، وهپسی ده مسلمانلغی ایلری کوتورمك ایچین چالیشیور .

— پکی اما (منع مسکرات) قانوندن صوکرا مثلا فحشیاتی منع ایچین ، معارفده مسلمانلغی اوکرتدیرمك ایچین ، کویلولرك دردلری ایچین ... ده مسلمانجه دیکر قانونلر چیقارمالی دکلی ایدیکز ؟

— بونلرك هپسی اولاجقدر . برکره مملکتمزدن دوشمانی آتالم ، آل برلك بوکا چالیشالم . اوندن صوکره دیدکلریکزك هپسی ...

— یوق ، افندی ، اویله دکل . سفربرلك زماننده برعادت واردی . هله حربی بتیره‌لمده اوندن صوکرا هرشیئی یاپارز ، دیرلردی . دیدیکم ایشلر حربه مانع دکلدر که ... اکر بز مسلمان ایسه‌ك اللهك اوامرینی ایناندیرز . اونك رضاسنی آلمق ایچین أمر ایتدیکی شیلری یاپار ، یاپما دیدکلرینی یاپمازز . بویله اولورسه الله ده بزه یاردیم ایدر . بو ملت آرتیق قوری وعدلردن بیقدی . ایش ایستیور ، مسلمانلق ایستیور . هم ، افندی ، بو محاربه‌لر قولای قولای بیته‌جك دکلدر . محاربه‌یی بیتیرمك ایچین اولا اوروپالیلری اسلام دوشمانلغندن آییرماق لازم . بو ، ممکن می ؟ برطرفدن دینك اعلاسی ایچین حرب ایده‌جکز ، او برطرفدن ده دیکر ایشلری ده کوره‌جکز . بویله اولورسه أول الله بزی هیچ برشیده اوتارصاماز .

— محمد آغا ، دیدکلریکز تماماً دوغرو . بزده الیمزدن کلدیکی قدر چالیشیورز ، یا ... اللهك أمر ایتدیکی شیلری یاپماق یالکز مجلسك دکل ، بوتون مسلمانلرك بورجیدر . معماقیه مجلسده بو خصوصده کندینه دوشن وظیفه‌لری یاپیور . دیدیککز شیلرك هپسی ده دوشونولمشدر ...

— اویله ایسه بوروبی جالدیرز ، افندی ! صورتکزه باقمرز . حضرلر ، نیلر باشکز اولسون . سزه برشی داها صوراجغم : بویوك ملت مجلسنه کویلولرده کیره‌بیلیرمی ؟

— مقصدیکزی آکلایامدم . مبعوثلرك برچوغی یا کویلودر ، یاخود کویلو حالندن آکلار کیمسه‌لردر .

— خایر ، اونلری دیمیورم . یعنی مذاکره‌لریکزی بنم کبی کویلولر دیکله‌یه‌بیلیرمی ؟

— أوت ، مجلسه هرکس کیره‌ر ، مذاکره‌لری ایشیدیر .

— عجائب ...

— سنك کبی نیجه آغالر وار ، که هرکون مجلسه کلوب سامعین لوجه‌سی دیدکلری یرلرده آقشاملره قادار مذاکره‌لری دیکلیور .

— أفندی ، بو ایشه شاشدیغمه شاشما . حکومت بنالرینی اعانه ایله کویلو یاپدیریر ، محکمه بنالرینه طاش طاشیر . فقط بنا بیتنجه ایچریسنه بکلر قورولور ، کویلو داها هرديونك برنجی باصاماغندن قوغولور !... آه ، کویلو بو ایشلردن سزه نه‌قادار کوجنیکدر !.

(بو سوزلری سویله‌رکن محمد آغا برچوق وقایعی کوز اوکندن کچیریورمش کبی منالی و حزین باشنی صاللایوردی .)

أفندی ، مشروطیت دیدیکز . کویلولر ظلمدن قورتولاجق ، حکومتدن قوغولمایه‌جق ، قورقله قویون کچینه‌جك دیدیکز ؛ برشی چیقمادی . بالعکس یوکلریمز آرتدقجه آرتدی ! بیلمم نه دیدیکز . ینه صوکی زیفوس چیقدی !. بنم عقلم ایرمز ، اما شو قالین قافامله بونك سببنی بولدم : عبدالحمید مرحومك فنا آداملری مشروطیتده‌ده ایش

باشنه كچدی . كوملك دكیشدیریر كبی آدلریمزی دكیشدیردك ، فقط قافالریمزی دكیشدیرمه‌دك . . . . . .

— محمد آغا ، آنقره‌ده‌كی بیوك ملت مجلسنی و حكومتنی طبیعی كورمه‌دیكز . سزه نه دیه‌یم بوش . بر كره آنقره‌یه قادار كلسه‌كز احوالی كورور و او وقت آكلارسیكز ، كه نه شیمدیكی مجلس استانبول مجلسیدر ، نه ده یكی حكومت استانبول حكومتیدر . هر ایشده بر باشقالیق ، بر یكیلك ، بر ایلیلك وار . كرك مبعوثلر و كرك حكومت هپ سیزك ایچین ، كویلونك خیری ، فائده‌سی ایچین چالیشیور . كیملر خلقله برابردر . آنقره‌ده استانبول ذوق وصفاسی ، استانبول اكلنجه‌لری یوق ، ایش وار ، دوغرولق وار . كویلولرك مراجعتی اوله ییلدیككز كبی ، آیلرجه سوروكله‌نمز ؛ درحال كوریلور . كویلولر هر دائره‌یه كندی اولرینه ناصیل كیررلرسه اویله‌جه قولایلقله كیره‌بیلیرلر ، دردلرینی كوزه‌لجه آكلاتابیلیرلر . بر مأمور اكشی صورات كوسترر ، كویلونك ایشنده زورلق یاپارسه مجلس قیامتی قوپاریر . او مأمور عزل اولونور . دمین مسلمانلیقدن بحث ایتدیكز . بو مجلسك اك چوق كوزه‌تدیكی برشی . ذاتاً (جهاد) مسلمانلیقدن باشقه نه‌در ؟ دینك اعلاسی ، اسلام شرف وحیثیتك محافظه‌سی ایچین حرب ایدییورز . بوتون دنیانك بیوك بر اسلام وظیفه‌سنی یاپیورز . صوكرا فحشیاتك منعی ، قالپاقلقك منعی ، مسلمانلغك ایلریله‌مه‌سی اوغرنده‌ده پك چوق خیرلی تصورلر وار . مجلسك كرسیلرنده مظفریتمز ایچون الله‌ه هر كون دعالر ایدییورز . محاربه زمانلرنده بوتون اویونلری مجلس یاساق ایتمشدر .

— وای ، اویونلرده‌می دوام ایدییوردی ؟ بن جاهلم اما (اندلس) تاریخنی تماماً بیلیرم . اسلام تاریخنی باشدن باشه اوقودم ، اوكرندم ، اخلاقسز بر ملت یاشاماز .

— اویونلردن مقصدم طاوله ، اسقامبیل كبی شیلردی . بونلر یاساق ایدیلدی . یالكز قلیچك محاربه زماننده باشلادیغنی سویله‌مك ایسته‌رم . بو سوزیكز دوغرودر : اخلاق بر ملتك حیات وعماتنك اك بیوك عاملیدر . فقط دمین دیدیكم كبی بو ایشلر یالكز مجلسك دكل ، بوتون ملتك وظیفه‌سیدر .

— ملت قویون سوروسی كبیدر . ایی چوبانلر لازم . ایی چوبان اولمازسه ایشلر فنا .. افندم ، بزم سوروی قه‌لیلریمز حالا كویلونك ناصیل اداره ایدیله‌جكی درسنی اوكرنه‌مه‌دیلر . بوندن قولای نه وار ؟ فرنك عادتلرینی بیراقسینلر ، مسلمان كتابلرینی آچسینلر . بو كتابلره كوره خلقی اداره ایتسینلر . باقی ملت نه حاله كلیر ، ناصل ایصینیر ؟ شریعتك كندیكی پارماق آچیازدیرلر . والله بوندن باشقه چاره یوق . سز كوزل ، كوزل سویلیورسیكز . فقط بونلری بن یالكز سزدن ایشیتدم . كویلویه نه‌یه آكلاتمیورسیكز ؟

— سزه غزته كلیورمی ؟

— آرا صیرا كلیر . اما بن اویله غزته‌لری نه‌یاپه‌یم ، خوجه‌م ؟ اونلری كیمسه اوقوماز . بیهوده یازوب چیزییورلر . بز مسلمانجه یازیلمسنی ایسته‌یورز .

— (سبیل الرشاد) كلیورمی ؟

— برنجی نومره‌دن بری آبونه‌یم . هر وقت اوقویورز . فقط بیلمم كه اوكاده نه اولدی ؟ كاه چیقار ، كاه چیقماز . ایشته بوده بر مسئله . برده (كوی خواجه‌سی) واردی . اوده چیقماز اولدی .

— شیمدی هر ایكیسی‌ده چیقیور . بوندن صوكره انشاءالله منتظماً چیقه‌جقدر . هر هفته كوندرمه‌لرینی سویله‌رم .

— الله راضی اولسون ... آه ، او محمد عاكف افندی‌یی دنیاده بر كره كوره‌یدم . نه دیدی ، بیلمه‌یورمیسك ؟

«جهان بیقیلسه امین اول بو جبهه صارصیلماز»

حقیقةً صارصیلمادی . اونلری سویله‌تن الله‌دی . او ذاتك بر چوق الهیلرینی ازبرله‌دم . چوجقلره ده اوكرتدم .

— محمد عاكف بك ده مجلسده ، مبعوثدر .

— یا ! . دیدكلریكزك هپسنه اینانیورم : مقصدم دردیمی دوكمكدی . بنی باشقه انسانلردن صانمه‌یك . باقی شو یاشمده اوغلمله برلكده بنده یونانلیلرله حرب ایتدم . بنی حربه كوتورن نه ایدی ؟ دینم ! الله دین اوغرنده اولومه‌یه قادار چالیشاجقم . وازكچمه‌یه‌جكم . یالكز سز اللهك رضاسنی آلمقده دوام ایدیكز . آیاقلریكزی پك طوتوكز . سزه عقل ویرمك حدم دكل . فقط اوچ شیئی رجا ایده‌جكم :

١ — دولت ، ملت ایشلرنده دینسزلری طوتمایك !

٢ — خیرسزلره میدان ویرمه‌یك !

٣ — مكتبلرده هرحالده مسلمانلغی قوتلندیرك ..

اكر بنم سوز سویله‌مه‌یه حقم اولسه‌یدی بو اوچ شیئی مجلسده باغیرا باغیرا سویلردم . بر محرر اولسه‌یدم غزته‌لره یازاردم . آه جاهللك ! .

— استغفرالله . سن جاهل دكلسك ، محمد آغا . مراق ایتمه ، بو سوزلرك تماماً یرینه كیدیور وكله‌جكدر . صوكرا دیدكلریكی مجلسده سویله‌ین بر چوق قارداشلرك واردر . ایسترسه‌ك جانكك چوق سودیكی (سبیل الرشاد) ه ده یازه‌یم .

— های الله راضی اولسون . بنده سزه سویله‌یه‌یم : بوتون ملت آرقاكزده‌در . الله طوتدیغكز طوپراقلری صاری آلتون ایتسین .

*
* *

محمد آغایه ویردیكم سوزی شیمدی‌یه قدر یرینه كتیره‌مه‌مشدم . بو كره بر مكتوب یازییور : «هانی ، خواجه افندی ، وعد ایتمشدك ؟..» دییور .

ایشته شو سطرلری هم او وعدیمی انجاز ، همده او محترم و ذكی آدامی تطمین ایچین یازدم ...

باطوم مبعوثی

علی رضا

کویلی‌یی جهلدن قورتاره‌جق چاره

آنقره‌ده (سبیل الرشاد) جریدهٔ علمیه‌سنه

معارف حقنده‌کی مصیب و مقنع نشریاتکزدن جرأت آله‌رق بروجه آتی معروضاتده بولونیورم :

ملتی تشکیل ایدن، اردو و خزینه‌نك منبعی اولان کویلولرمزك اك بیوك واك مهلك خسته‌لغی جهل و معارفسزلك اولدیغی هرکسجه مسلم اولدیغی کبی بو خسته‌لغی ازاله ویا تداوی ایده‌جك شیمدی‌یه قدر بر حکومت دوقتوری گلمدیکیده جمله‌جه معلومدر.

بیلیورسکزکه بزم اهالیمزك بر قسمی مأمور، برقسمی مکتبلرده، مدرسه‌لرده اوقویانلر، اوقوتانلردر. اوچنجی قسمی‌ده اهل زراعت اولان کویلی اهالیمزدر. اولکی ایکی قسم ملتك منورلری اولمقله برابر حاضر یه‌یجیدرلر. یعنی بونلر چالیشوب مملکته ثروت جلب ایتمه‌دکدن باشقه مملکتك ثروتنی صرف ایدرلر. دردنجی صنف ایسه اهل صنعت و تجار قسمیدرکه بونلرده ذاتاً مملکتمزده پك آزدر.

شو حالده مملکتده چالیشان برقسم اهالی قالیورکه اوده زواللی کویلی، زواللی مسلمان اهالیدر. بو زواللیلر یاریم یامالاق وسائط ایله بیك درلو تکلیفات تحتنده، دها طوغروسی اشکنجه آلتنده چالیشیور؛ هم کندیسنی، هم‌ده دیگر صنفلری بسله‌یور. بونکله برابر بو زواللیلرك ویرکو، اعشار، یول پاره‌سندن ماعدا ویردیکی معارف حصه‌سیله شهرلیلرك، مأمورلرك، استانبوللیلرك اولادی اوقوتدیریله‌رق کندیلرینك اولادی — هیچ برحقنی مدافعه ایده‌مه‌مك ایچون — جاهل براقیلیور. بو صورتله کویلینك ویردیکی پاره ایله شهرلینك چوجقلری اوقویور، کویلی ایسه جهل ایچنده، تحکم آلتنده قیورانیور. بوکا بزدن باشقه راضی اوله‌جق دنیاده هیچ برملت تصور ایده‌میورم.

کرچه کویلویه مکتب شادی واولادینك تحصیل ایتدیرلمسی حقی تحصیل ابتدائی قانونی ایله بخش ایدیلیور، حتی مجبور بیله طوتولیور. لکن بو کوی مکتبلرنده معلم اوله‌جقلر ایچون مفید ومؤثر بر قانون نشر ایدلمیور. ایشته بورادن کویلینك جاهل قالماسنه راضی اولدیغمز تظاهر ایدییور.

مملکتده‌کی دارالمعلمینلری نه‌قدر تکثیر وتوسیع ایتسه‌ك بونلردن چیقان معلملردن کویلی‌یه برفائده اولماز. چونکه بو معلملره نه‌قدر بول معاش ویره‌بیلسه‌ك بونلر کویه کیدوب معلملك ایتمزلر. بونکله برابر بونلره اویله بول معاش ویره‌جك بر خزینه‌یه‌ده مالك دکلز. فرض ایده‌لم، بونلره بول معاش ویره‌رك کندیلرینی کویلرده معلملك ایتمکه مجبور ایتدك. فقط بومعلملر ایله کویلینك احتیاجی ینه دفع ایدلمش اولماز. چونکه کویلینك بو کون اویله معلمه احتیاجی واردرکه هم نمازینی قیلدیرسون، هم جنازه‌سنی قالدیرسون؛ هم نکاحنی عقد ایتسون، خطبه‌سنی اوقوسون؛ هم جمعه، بایرام کونلری کویلی‌یه وعظ ایلسون، هم‌ده دواملی برصورتده چوجوغنی اوقوتسون.

شیمدی کورولیورکه بو وظیفه‌لر ایچنده بر چوقلری واردرکه دارالمعلمیندن چیقان برمعلم بونلری یاپماز. بناءً علیه هر کویلی‌یی یوقاریده عرض ایتدیکمز احتیاجنی دفع ایده‌جك برمعلم یتشدیرمه‌یه مجبور ایتمك ایچون شیمدیکی مدارس علمیه نظامنامه‌سنه بر ماده‌نك علاوه‌سی لازمدر. چونکه بو نظامنامه و تعلیماتنامه موجبنجه درت سنه قدر مدرسه‌ده تحصیل کورن طلبه‌لر کویلی‌یه احتیاجی اثباتنده معلملك ایدییورلر.

مدارس علمیه نظامنامه‌سنه علاوه اولونه‌جق ماده ایسه هر قریه‌دن وفقرا اولادیدن شمدیلك احتیاجك چوقلغنه بناءً برر ایکیشر طلبه مرکزلرده‌کی مدرسه‌لره قید اولونور و بونلره صیقی بر نظارت آلتنده مدارس علمیه تعلیماتنده‌کی درسلر درت سنه‌قدر تحصیل ایتدیریلورسه درت سنه صوکره مطلوب درجه‌ده معلملر یتشه‌جك و بونلر خزینه‌یه هیچ بار اولمقسزین کویلیدن آله‌جغی جزئی برمعاش ایله کندی قریه‌لرنده دینی، ملیتی غائب ایتمك تهلکه‌سی قارشوسنده بولونان کویه معلم اوله‌بیله‌جكلردر. «فقرا اولادندن» دیدم. زیرا زنکین اولادی معلملك ایتمز.

مدارس علمیه نظامنامه‌سی موجبنجه بو طلبه‌یه مرکزده کرك مأمورینندن کرك سائر تحصیل کورن علما و مدرسیندن جزئی معاش ایله درس اوقوته‌جق معلم، مدرس بولونه‌بیله‌جكندن، اساساً هر کویلی‌ده کندی طلبه‌سنی اوقوتمه‌یه مجبور طوتوله‌جغندن خزینه‌نك اوقدر متأثر اولمایه‌جغی بدیهیدر. کویلی بویله کندی کوییندن کندیسی ایچون یتیشه‌جك امام ومعلملرك بوتون لوازم ومصارف تحصیلیه‌سنی کوله کوله ویرمکدن چکینمز. الویرکه ایشك جدیتنه، دینك محافظه ایدیله‌جکنه اعتماد ایتسون.

معارف حصه‌سنی ایسترسه‌کز ینه آلمقده دوام ایدیکز. سوسلو دارالمعلمینلر آچمق ایسترسه‌کز ینه آچیکز. لکن شونی بیلکزکه بو معلملردن کویلی استفاده ایده‌میه‌جك، جهالتدن قورتولامیه‌جقدر. چونکه بوغیر کافی اولمقله برابر معلملر کویه کیده‌میه‌جکلردر. کیتسه‌ده اوراده اوطوره‌میه‌جقدر، کویلی ایله قایناشه‌مایه‌جقدر. کویلی اویله معلم ایستیورکه هرزمان باشنده بولونسون، کندیسی ایله قایناشسون، هم امامی هم معلمی اولسون.

کرچه هر یرده بو قدر طلبه‌یی استیعاب ایده‌جك مدرسه بلکه بولونه‌ماز. فقط بونكده قولایی واردر. مادامکه احتیاج شدید واردر، مادامکه کویلی‌یی جهلدن قورتارمق ایچون اك معقول، اك اساسلی وقابل تطبیق تدبیر بوندن باشقه برشی دکلدر؛ اوحالده بونك اسبابنه توسل ایتمك اولیای امورك اك محتم وظیفه‌لریدر.

ایشته کویلویی دوشونن بویوك ملت مجلسنك کویلویی دوشنمش

اولدیغی کرداب جهلدن قورتارمق ایچون توسل ایده‌جکی یکانه تدبیر بودر: مدارس علمیه‌یی هر طرفه تشمیل ایده‌رك بو مدارسی یاشاتمق و منتظم بر حاله کتیرمك. کویلویه قارشی یاپیله‌جق بوندن بویوك لطف اوله‌ماز. کویلو بوندن چوق ممنون اوله‌جق وانشاالله آز زمانده بوتون کویلرده معارف تعمم ایده‌جکدر.

مدارس علمیه‌یه لازم‌کلن اهمیتی ویرمك خصوصنده بوتون ادارهٔ خصوصیه‌لرکده نظر دقتلرینی جلب ایدرم. هر ولایت و لواده‌کی مجلس عمومیلر بو دجه‌لرنده مدارس علمیه ایچون بر مبلغ تخصیص ایدرلرسه مملکتده معارفه الك بویوك خدمتی ایفا ایتمش اولورلر.

کویلرده معارفی تعمیم ایچون نتم تجربه اوزرینه مستند قناعتم بو مرکزده‌در. بو قناعتمی بر مکتوب ایله سینوب مبعوث محترمی دوقتور رضا نور بك افندی حضرتلرینه‌ده عرض ایتمشدم. مشارالیه تصویب و بوکا دائر بر قانونك نشرینه چالیشه‌جغنی وعد بویورمش ایدیسه‌ده بر کره‌ده جریدهٔ ریده‌لرینه‌ده تقدیمنی آرزو ایتدم، مناسب کورورسه‌کز نشر ایدرسکز. کورمزسه‌کز قصورمك عفوینی رجا ایدرم.

عاجز: محمود جلال‌الدین

سبیل الرشاد. — محمود جلال الدین افندی حضرتلرینك غایت واقفانه یازیلان بو مکتوبلری جداً مهمدر. بو خصوصده‌کی نقطهٔ نظرمزی انشاالله سیره‌سی کلنجه بر مقالهٔ مخصوصه ایله بیان ایده‌جکز.

تورکیا ـ انکلتره حربی

وعالم اسلام

مستملکه‌جی انکلیز حکومتی ایله تورکیا آراسنده‌کی حرب ١٩١٤ سنه‌سندن بری بالفعل دوام ایدییور. او تاریخدن بری تورکلر، مصر وعراق جبهه‌لرنده، چناق قلعه جبهه‌سنده بوعنود ومغرور دشمنله کوکس کوکسه، بوغاز بوغازه حرب ایتدیلر وتاریخ ترك شان وشرفله تتوج ایدن یاپراقلرینه برایکی پارلاق صحیفه دها علاوه ایتدیلر.

انکلیزلر، اوزون حرب عمومی سنه‌لرنده‌کی عقورانه صولتلرینه ضمیمةً موندروس متارکه‌سندن صوکرا دخی اولا استانبولی اشغال ایتمك ثانیاً یونانلیلری ازمیره و آناطولی‌یه صالدیرمق، اونلره مادةً ومعناً یاردم ایلمك صورتلریله پرده آرقه‌سندن ینه تورکیانك حیاتنه واستقلالنه الك فجیع سوءقصدلری ارتکاب ایتمکدن ذره قدر چکنمه‌دیلر. بواعتبارله آناطولیده ظاهراً یونانلیلرله جریان ایتمکده اولان بو قانلی حربك اصل حقیقی جبهه‌سنی انکلیزلر تشکیل ایتمکده‌درلر وبوندن دولایی درکه آناطولی حربنه الك دوغرو تعبیرله تورکیا ـ انکلتره حربی دیه‌جك اولورسه‌ق اصلا خطا ایتمش اولمایز.

ایشته دوقوز سنه اولویورکه بو حرب هر کون باشقه بر شکل، باشقه بر صورتله، هر کون باشقه بر منطقه، باشقه بر اقلیمده تکرر وتجدد ایدوب دورویور. بوکا برده صوك عصرلر ظرفنده‌کی دشمنلق حالنده تبارز ایدن تظاهرات اولیه‌سنی علاوه ایده‌جك و بو تظاهراته دیگر وسائطله جسم دولتده ایقاع ایدیلن تخریباتی‌ده ادخال ایده‌جك اولورسه‌ق سال دیده بر عنعنه حالنی آلان بو انکلیز دشمنلغنك البته بر سائق حقیقیسی اولمق لازم کلیور.. عجبا بو سائق نه‌در؟.

تعبیر دیکرله بزه انکلیزلرك ییللردن بری دشمنلق ایتمه‌لرینه و هر فرصتدن بالاستفاده بزی خیرپالامارینه، ازمك ایسته‌ملرینه سبب نه‌در؟ بونلر اویله سؤاللردرکه آرتق مثبت وواضح بر ماهیتا کتساب ایله‌ین جوابلرینی آزچوق دوشونن ملتك هر فردی بلا تردد ویره‌بیلیر ظن ایدییورز.

برکره: عثمانلی دولتی، تورکیا حکومتی هرشیدن اول بر اسلام حکومتی‌در. مصر کبی، هندستان کبی عظیم اقلیملری مستملکه حالنده اداره ایتمك ایسته‌ین انکلتره حکومتی اسلام اهالیسی بویوك بر یکونه بالغ اولان بو الکالر ایچون خارجده استنادکاه بولونماسنی ایسته‌من وبناءً علیه قوتلی بر اسلام حکومتنك روی زمینده یاشاماسی کندیسنی دائما دوشوندیره‌جکدر.

ثانیاً: تورکیا حکومتی، آسیای غربی ووسطیده بولونان وعددلری میلیونلره بالغ اولان تورکلرك مستقبلده اتباعه مظهر اولارق مستملکه‌لری ایچون وبالخاصه هندلیلر، افغانلیلر، ایرانلیلر... الخ ایچون بر عامل ترقی وانکشاف اولماسنی انکلتره آرزو ایتمز.

ثالثاً: تورکیا حکومتی حرب عمومیدن اولکی وضعیتیله بالخاصه الك قیمتدار منابع ثروته، الك ممتاز اراضی‌یه مالك بولونویور. بناءً علیه تورکیا قادار انکلیز سرمایه‌دارلرینك احتراصاتنی تطمین ایده‌جك آز بر الکا واردر. بونك مستقل بر حالده بولونماسی ومنافعنی تقدیر ایده‌ر، مستملکه‌جیلره قارشو قاپولرینی قاپاتیر بر حکومت اولماسنی البته ایسته‌من.

رابعاً: تورکیا حکومتی مقام خلافتی‌ده حائزدر. بو مقام قدسی ودینی‌نك عالم اسلام اوزرنده‌کی تأثیراتی ایسه پك بارز اولدیغندن بو مقامك کندی آلنده بر بازیچه اولارق بولونماسنی و اسلام سکنه‌سی چوق اولان مستملکاتی ایچون بر تازیانه اولماسنی انکلتره هرشیدن اول آرزو ایتدیکی ایچون کندی نفوذندن خارج بر خلافت مقامنی البته ایسته‌من.

ایشته، باشلیجه بو سائقلردرکه انکلتره‌یی تورکلره وتورکیایه دشمن ایتمشدر. اویله عنادجی، متکبر ومغرور بر دشمن‌که سنه‌لر، عصرلر ظرفنده کیتدکجه آلهوله‌نن، طغیان وفوران ایده‌ن بر حرص ایله آلوده بولونویور. انکلیز دشمنلغنی تقدیر ایده‌ن تورکیا، حرب عمومیده انکلیزلرك تشکیل ایله‌دیکی منظومهٔ دولیه قارشیسنده

اخذ موقع ایله‌دی. تورکیا حرب عمومیده‌دخی فجیع مخاطره‌لر قارشیسنده بولونان استقلالی و حیاتی قورتارمق ایچون سلاحه صاریلمشدی. نه چاره که درت بش سنه‌لك حرب عقبنده، حجاز، بین النهرین، سوریه و فلسطین، بصره و عراق، الجزیره‌نك بعض اقسامنی غائب ایتمش بولوندی. بوتون بو انقطاع هان کافه‌سی ایسه عصری دشمنی اولان انکلیزلرك الینه دوشمشدی. آرتق ظن ایدیلیوردی که بو حریص، بو اوبور دشمن بر آز شدتندن، صولتندن غائب ایتمش، بر آز کندینی، کندی حرصنی تطمین ایتمشدی.

حالبوکه تورکیا بر کره دها آلدانیوردی؛ انکلتره بوتون بو مناطقی بالفعل اشغال ایتمکله، اونلری تملکه، استملاك ایتمکله دخی دویمامشدی. بونی مخذل و فتان موندروس متارکه نامه‌سنك عقبنده پك چوق آکلایوردی، فقط زمان کچمشدی.

انکلتره، آثار منزله آجدیغمز بوغازلری کمال عظمتله کیردی، استانبولی اشغال آلتنه آلدی، مقام خلافتی اسیر بر حاله افراغ ایتدی، بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌دی، تورکیایه قارشی ازلی دشمنلرینك سائقلرینی تطمین ایچون آرتق زمانك حلول ایتدیکنه قائل اولمشدی. ونیزه‌لوس کبی بر حریصی و یونانیلر کبی بر سوروی کندینه آلت ایتدی. بونلری اوچ درت سنه اول ازمیردن آناطولی‌یه، تورکلرك جان‌دامارینه صالدیردی. انکلیز حمایه‌سی آلتنده بولنانلرك آناطولی‌یه ناصل چیلدیردقلرینی، بو صلیب اردوسنك نه کبی فجایع و مظالم ایقاع ایتدکلرینی تذکیره بوتون عالم اسلام و حتی عالم نصرانیت دخی بیلدیکی ایچون بز تکرار ایتمیه‌جکز. خلاصه، انکلتره حکومتی، پاره، مهمات، سلاح، جبخانه هر شیئی ویرمك دوغرودن دوغری‌یه حرب عمومیدن هنوز قورتولان ضعیف موجودیتمزی بوس بوتون نابدید ایتمك ایچون بینمز یونانیلری اوزریمه آتدی.

و بر طرفدن ده سور معاهده‌نامه‌سی اشغال آلتنده بولونان استانبولك صاتلمش شخصیتلرینه امضا ایتدیرمك صورتیله تورکیا ایچون ویردیکی حکم اعدامك تطبیقاته کیریشمشدی.

فقط تورکیا صمدانی بر وجد و غیرتله، کندینه احضار ایدیلن بو فجیع عاقبته قارشی فوران و طغیان ایتدی و ملتك یوره‌کندن طوغان آرسلانجه بر قیام ایله حقنی، استقلالنی، دینی، موجودیت ملیه‌سنی مدافعه‌یه باشلادی.

اوچ، درت سنه‌دن بری یوز وطننه صالدیران یونان سورولرینی، حقیقتده انکلیز عناد و جبروتنی نهایت بوغمغه موفق اولدی. آرتق انکلیزلر دخی آکلادیلر که تورکیایی مغلوب ایتمك، تورکیایی انکلیز امرینه منقاد ایله‌مك امکانی یوقدر. بو اعتبار ایله ییللردن بری سوروکلنوب کیدن تورکیا ـ انکلتره حربنك، تورکیانك حقیقی ظفری ایله ختام بولدیغنی شمدیدن سویلیه‌بیلیرز.

یالکز شونی ده اشارت ایتملی یز که تورکیا ـ انکلتره حربنده تورکیانك ایریشمك اوزره اولدیغی ظفر نهائیده دهای ملیسنك ایفا ایتدیکی خدمت قدر بوتون عالم اسلامك و بالخاصه هندستانك کوستردیکی معظم علاقه‌یی بوراده شکرانله یاد ایتمك لازم کلیر.

هیچ شبهه‌سزدر که انکلتره‌نك تورکیانك حیات و موجودیتنه قارشی ترتیب ایتدیکی فجیع سوء قصد بوتون عالم اسلام نظرنده تمامیله آکلاشلمشدر. حرب عمومی سنه‌لرنده هندستاندن و سائر مستملکه‌لردن عسکر آلارق تورکیا اوزرینه صالدیررکن انکلتره حق و استقلال یولنده حرب ایتدیکنی ایلری سورویور و حرب عقبنده هر ملتك نائل رفاه و استقلالیت اوله‌جغنی اعلان ایدوب دورویوردی. حالبوکه حرب عمومی بیتنجه مستملکه‌لرده اسکی زمانلردن فضله جبر و تحکمه، استبداده باشلامش، بر طرفدن ده استانبولی و بوغازلری اشغاله، سور معاهده‌سنی تطبیق ... الخ صورتلریله تورکیانی بوس بوتون اورته‌دن قالدیرمغه تشبث ایتمشلر ایدی. دها صوکراده یونانیلر واسطه‌سیله تورکیا ایله بالفعل حربه ادامه ایدیوردی. بوتون بونلر انکلیز مستملکه‌لرنده و بالخاصه هندستان و مصرده‌کی قیاملرك و اختلاللرك روح اساسیه‌سنی تشکیل ایتمکده‌در.

نته‌کم انکلیز قابینه‌سنده هندستان ناظر سابقی مونتاغو عوام قامره‌سنده «بیوك بریتانیانك تورکیا ایله قطع مناسبات ایله‌مش بولونماسی تورك ـ یونان مخاصمانك پك زیاده تمادیسی هندستانده‌کی سکونتك مختل اولماسنه سائق اولدی. فی الحقیقه تورکیا ایله بریتانیا آراسنده مناسبات مصلحانه‌نك تأسیسی ایچون متفقلر بیننده یاپیلاجق ائتلاف قدر هند داخلنده سکونك عودتنه یارایاجق بر شی یوقدر.»

دیکر طرفدن معروف هند رؤساسندن (سرینیواز اساستری) دخی هند اختلالك سائقلرینی ایضاح ایدرکن بونك انکلیز تحکم و تضییقی ایله تورکیه یاپیلان حقسزلقدن نشأت ایتدیکنی بیان ایدییور.

دها کچنلرده هندستان والیسنك هندلیلرك تورکیایه متعلق مطالبنی حاوی تلغرافی نشر ایتدیکندن دولایی لوئید جورجله آراسنده واقع اولان اختلافدن دولایی مونتاکونك استعفایه مضطر قالدیغی معلومدر. فی الحقیقه بو تلغرافنامه‌سنده هندستان والیسی دییوردی که:

«هند مسلمانلرینك تسکین و ممنون ایدلمه‌سی ایچون استانبول، ادرنه، ازمیر، تراکیانك اعاده‌سی، و مقامات مبارکه وزرینه تورکیا حقوق حکمرانیسنك اعاده‌سی لازمدر.»

حتی (مونتاکو) دخی استعفادن صوکرا کمبریجده ایراد ایتدیکی نطقده عیناً شو سطرلری سویله‌مشدر:

«هندستان سور معاهده‌سنك امضاسنه اشتراك ایتمشدی. مذکور معاهده صلحی تأمین ایتمش اولسه‌یدی، هندلیلر قبول ایلردی، صلحی تأمین ایتمدیکنی کورونجه، معاهده‌نك تعدیلنی رجا ایتدیلر. ماقدلردن اولمق اعتباریله بو حقلری صریحدی..»

بوتون بو وثیقه‌لرده کوسترر که عالم اسلامك اك بیوك بر کتلی بولونان هند مسلمانلری، ایرکج تورکیا - انکلتره حربنك ختامه ایرمه‌سنی وتورکیانك موجودیت ملیه‌سنك صیانتنی ایسته‌یورلر. انکلیزلر بوتون بو جریانلر قارشیسنده بر آن اول بو حربه نهایت ویرمك لزومنی حس ایتمش اولسه‌لر کرکدر. حتی کچنلرده (دەیلی تلغراف) غزته‌سنك هند مخابر سیاسیسی انکلتره‌یه شو یوله بر طریق حرکت توصیه ایدیوردی:

«هندستانده اویله حرکت ایتمك لازمدر که مسلمان حکومتلرك اك مهمی اولان تورکیا ایله مناسبات دوستانه تأسیس ایتدیکمز کون بو صلحدن انتطاف ایده‌جکمز ثمرات ومنافعك وقتی کچمش اولماسون. حال بوکه تقرب ایدن تهلکه هیچ بر وجهله تردد ایتمه‌ین بر قوتله واضح بر [illegible] دفع ایدلمه‌دیکی تقدیرده فرصت الدن کتمش اولاجقدر.»

آرتق انکلتره اویله ظن اولونیورکه بویله بر فرصتی غائب ایتمك ایسته‌مه‌یه‌جکدر.

هندستان افکار عمومیه‌سی تورکیایه اعلان ایدیلن بو حربه بر آن اول نهایت ویرلمه‌سنی وتورکیایه حقوقنك اعاده‌سنی نا سل مدافعه ایدیورلرسه دیکر اقطار اسلامیه‌نك ده دخی عینی علاقه‌یی ارائه ایتدیکنی مع الشکران ذکر ایده‌بیلیرز.

غزته‌لرك آفریقای شمالیده منتشر (الوزیر)، (مرشد الامه) غزته‌لری، طرابلس غربده‌کی (اللواء الطرابلسی) مصرده منتشر (الاخبار)، (وادی النیل) وعلی العموم دیکر غزته‌لر، سوریه‌ده‌کی (الحقیقه)، (البلاغ)، (الاقبال) و (المقتبس) غزته‌لرینك تورکیا لهنده واقع اولان نشریاتی، بوتون بو قطعه‌لرده هلال احمر ایچون جمع ایدیلن اعانه‌لر بو رابطۀ اساسیه حقنده آز چوق بر فکر ویره‌بیلیر.

خصوصیله مصریلر طرفندن صوك زمانلرده انکلیز تحکمنه قارشی واقع اولان قیاملر هر حالده عالم اسلامك انکلیزلری نه صورتله تلقی ایتدیکنه کفی بر دلیل تشکیل ایتمکده‌در.

آذربایجان حکومتنك ممثلی، مجلسك اوچونجی سنۀ ملیه‌سنی تبریك ایدرکن دیوردی که:

«عصرلردن بری شرق ملتلرینی پنجۀ ظالمانه‌لرینه کچیرمك قصدیله اوغراشان یرتیجی غرب امپریالیستلری طبیعی اولارق اك مدهش ضربه‌لرینی شرقك قپوسنی تشکیل ایدن تورك اولکه‌سی اوزرینه چویرمش وخسته ظن ایتدکلری تورکیایی محو ایتمکه چالیشیورلردی. وبو غاصبانه و ظالمانه أمللرینه نائل اولمق ایچون یکدیکرینی تعقیب ایله برچوق محاربه‌لر، اتفاقلر وحسابسز معاهده‌لر یاپمشلردر.

«حرب عمومی نتیجه‌سنده دخی عینی غایه‌یی تعقیب ایدرك سور معاهده‌نامه‌سنی میدانه چیقارمش واونك ایجاباتی دولاییسیله استانبولك وازمیرك اشغالی ایله اکتفا ایتمیه‌رك آناوطنمزك تقسیمی وبو خائنانه امله فعلاً نائل اولمق ایچون تورکیانك تاریخی دشمنی وجلاد امپریا-

لیستلرك یالاق کوله‌لری اولان وحشی یونان اوردولرینی وکیلی آناطولیمزك ایچریسنه صوقمشلردی. فقط بوتون بو ظلملرك، وحشیلکلرك، خونخوارلقلرك نتیجه‌سنده بزه بو کونکی بایرامی وکندیلرینه بو کونکی یأس ونومیدی‌یی یاشاتمقدن باشقه برشی یاپمغه موفق اوله‌مامشلردر.»

بو سطرلر اسلام آذربایجانده بزم ایچون نه دوشوندیکنی ارائه ایتمزمی؟ آسیانك دیکر بر اسلام حکومتی اولان افغانستانك تورکیاده‌کی اصیل ونجیب سفیری سلطان احمد خان حضرتلری دخی افغانستان استقلالی حقنده ویردیکی بر ضیافتده: «افغانستان حکومتی وبوتون افغانلیلر اسلامیتك قدسی ولایزال رابطه‌سیله دائما تورکیایه واونك فداکار خلقنه پك درین محبتلرله علاقه‌دار اولدقلرینی وارستۀ عرض وبیاندر. ظالم دولتلرك واونلرك پیشدارلری اولان غدار دشمنك تورکیایه قارشی تعقیب ایتدکلری ظالمانه وخونریزانه حرکت وسیاستدن افغانستان اهالی اسلامیه‌سی ایله حکومتی تورکلر قادار متأثر ومتألمدر» دیوردی.

خلاصه بوتون عالم اسلام بو اناطولی حربندن وبالخاصه انکلتره‌دن شدتله متنفر بولونیور. عالم اسلامه ایسه تورکیا دعواسنده نه بیوك نفوذ بر سلاح اولدیغی الده‌مشهور انکلیز غزته‌سی اولان تایمسك صاحبی لورد (نورثقلیف) ك آتیده‌کی بیاناتی بذاتاً ما بلغ ارائه‌یه کافیدر:

«انکلیز ایستاتیستیقلرینه نظراً دنیاده ۲۵۰ میلیون مسلمان وار ایسه‌ده محمدیلره نظراً کرۀ ارض اوزرنده موجود اولان مسلمانلرك مجموعی (۰۰) میلیونه بالغ اولمقده‌در. حتی بالذات چنده برچوق میلیونلرجه مسلمان بولوندیغنی اوکرنه‌بیلدم. شوراسنی اونوتمه‌ییکز که هر هانکی مملکت تابعیتنده بولونورلرسه بولونسونلر، بوتون مسلمانلر روابط دینیه‌لرینه صادق ویکدیکرینه باغلیدرلر.

«آسیای صغراده‌کی مسلمانلری اولدیرمك ایچون یونانلیلره یارده ویردیککز زمان دنیانك قطعات سائره‌سنده متمکن بولونان وتورك مسلمانلرك دینداشلری اولان بوتون اهل اسلامده سزه قارشی - بر پارچه ایرلاندا جمهوریتچیلری اوردوسنك یاپدیغی کبی - مخاصم کسیلیرلر وبی محابا حرب ایدرلر. مسلمانلق میدان حربی ایسه غایت واسعدر. بوکا نسبةً ایرلاندا کوچوك بر (فوت بول) اویون محلی قادار قالیر.

«بریتانیا ایمپراطورلغی، آناطولی مسلمانلرینی اولدیرمك ایچون یونانلیلره یاردیم ایده‌جك اولورسه ازمیرك ایلریسنده‌کی دیکر مسلمانلرده هندستان حدودلرنده، بومبایده و مصر و قاهره ویا اسکندریه‌ده انکلیزلر علیهنده جنك محاربه‌لری اداره ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر.

«انکلیز حکومت آدملرمزه قیلنجلرینه تام بر اعتماد وامنیتلری بولونان بو (۲۵۰) میلیون خلقك الیوم هر ضربه‌یه بر ضربه ایله مقابله ایتمك فرصتنه مالك بولوندقلرینی درخاطر ایتدیرمك ایسترم ...»

م. ب

ضلالت یوللری:

غرب تربیه‌سی کنجلری ناصیل فرنکلشدیردی؟

یعقوب قدری بك ۲۷ مارت تاریخلی اقدامده شو اعترافده بولونیور :

بك اوغلنده بر کتابجی دکانندییم، دکانك اورته‌سنده‌کی آچیق رافلرك اوزرینی اورته‌ن یکی نشریات سرکیسنی سیر ایدییوردم، یانی باشمده طانیمدیغم اوچ تورك کنجی وار، اونلرده بنم کبی کتابلره باقیورلر، مکالمه‌لرندن ادبیات مراقلیسی ویاخود ساده‌جه مطالعه مبتلاسی اولدقلرینی حس ایدییوردم. صیرا صیرا دیزلمش تازه جلدلره بویوك بر اشتها ایله باقیورلر، بعضیلرینی اللرینه آلوب عادتا اوقشیورلر؛ سوسه دوشکون بر قادینك ایپکلی قوماشلره آنجق بو وجد ایله دوقونه‌بیلیر و برقویومجی جامکاننده‌کی مجوهراته آنجق بو اشتیاق ایله باقابیلیر.

او اوچ کنجدن بری یانلرندن کچن صاحبی‌یه صوردی :

— سزده «بازی»نك «پوسه‌سیون»ی ورمی ؟

او بری دیکر صاتیجی‌یه دوغری کیتدی :

— موریس رونانك «×××»ی کلدیمی ؟ و اوچنجیسی «وییللی»دن بر رومان آرامغه باشلادی.

بنم قلبمه درین بر حزن چوکمشدی. زیرا، بو کنجلرده کندی کنجلکمی، بیهوده یره آقوب کیدن ایلك کنجلك سنه‌لرمی خاطرلادم. بن‌ده بیلمه‌یرك سنه‌لرجه روحمی و فکرمی بو «...»لر، بو «موریس روستان»لر، بو «وییللی»لر کبی نااهل و اکثریا مضر مربیلره اله‌براقمش و بوتون ادبی و بدیعی اشتیاقلرمی بو مغشوش بولانیق صولرده تطمینه چالیشمشدم؛ وقتاکه بو بولانیق و مغشوش صولر معده‌می بولاندیرمغه باشلادی، او زمان آکلادم‌که ایلك کنجلك سنه‌لرم مدهش بر چوراقلق ایچنده آقوب کیتمشدر. ایچمده حالا او دوردن قالمه بر فقر الدم طاشیرم.

تورك کنجلرینك روحلری و مفکره‌لریده بنم‌کیلر کبی فنا تربیه کورمش و فنا بسلنمشدر و هیچ بری فطری استعدادی درجه‌سنده بر انکشاف، بر نشو و نمایه مظهر اولامامشدر. زیرا بونلرك معنویتلری و ذوقلری‌ده فنا مطالعه‌لر، انتظامسز تحصیللر ایله سقط و چلیق قالمشدر.

بو کونکی ادبی نسلك عقامتنه، او دار کورشنه، او دار دویوشنه بوندن باشقه بر سبب بولمق قابل دکلدر. زیرا بونلرك هیچ بری ابتداده روحلرینه لازم کلن حقیقی غدایی بولامامشلر، چروك و صالحه ماهیتنده شیلرله بسلنمشلردر.

تورك کنجلکنك حسی و فکری تربیه‌سی دائما غربك دردنجی بشنجی درجه‌ده شعرا و ادباسنك النده قالدی و بالطبع هیچ بر عزك روحی بو کوچوك و باصیق فضا داخلنده اعظمی حجمنی بولامادی.

فی الواقع اوتوز سنه‌دن بری الهامنی غرب آثار ادبیه‌سندن آلان یکی تورك ادبیاتنك ایچنده بو عجائب حساسیتك رعشه‌سندن باشقه نه وار! اوتوز سنه‌دن بری میدانه هیچ بر قوتلی اثر چیقمیور، میدانده هیچ بر صحتلی سس ایشیدیلمیور! ایشته بونك یکانه، اوت یکانه سببی کنجلکمزده اوقودیغمز اثرلرك، کنجلکمزده کندی کندیمزه ویردیکمز ادبی و بدیعی تربیه‌نك یاکلشلغی و سقطلغیدر.

کویلی نیچون یوکسه‌لمیور ؟

اقدام غزته‌سنك صاحبی احمد جودت بك ویانه‌دن یازیور :

کویلینك پاره‌سی آلارق شهرلرده یاپدیغمز مکتبلردن ییه‌رك ایچه‌رك چیقانلر. کویلی‌نك پاره‌سیله اوروپایه کیدوب تحصیل ایدنلر، کویلی‌نك پاره‌سیله بویوك کوچوك مأمورینه، چیلر، بکلر، پاشالر، افندیلر و کویلی ایچون نه‌یاپمش اولدقلرینی بر کره وجدانلرینه صورسه‌لر نه جواب آلابیلیرلر؟ بر شاعرمز، بر ناثرمز، بر محررمز، بر حکایه نویسمز کویلیلر نزدنده بر قاچ آی حیات کچیروبده کوره‌جکی یوقسوزلغی، چکیلن مشقتلری، اعشارجیلك، ضابطیه و ژاندارمه‌نك، کوی قونوقلرینك، تفتیشه چیقان والی‌نك، متصرف و قائمقامك نه ایش کوردکلرینی، کویلی‌نك دعواسنی کورن حاکملرك و محکمه‌لرك نصل افای وظیفه ایتدکلرینی... عبرت ویره‌جك صورتده بر کره‌جك تصویر ایتمشمیدر؟

مکتب حقوقدن چیقان یوزلرجه حقوق شناسدن قاچ دانه‌سی بر قصبه‌یه بر شهره حق و عدالت فکرینك ظهورینه خدمت ایده‌بیله‌جك قدر بر قوت کوستره‌بیلمشدر؟

ادبیات، شعر دیه بو خلقه بابل قله‌سی آیور جویوریله یازیلان اوبوش، طام طاقیر یازیلر، او محبوب و محبوبه ظرلتیلری، اوراق شراب آره‌لری، خلقه نه درلو رهبرلك ایده‌بیلیر؟

یکی جامع یازیجلری امین اولك، ایمان ایدك‌که بزم، یالانجی پهلوانلری آندیران اویوخ یوخجی ادیبلرمزدن زیاده کویلیلرمزه خدمت ایدییورلر. بر زوالینك کوینه، چولوغنه چوجوغنه قیرق اون پاره ایله بر مکتوب اولسون یازیبیورلرده او مکتوبلر کویده امام طرفندن صاحبلرینه اوقونیور. اونلر آنجق او یازیجیلر معرفتیله حاللرینی کویلرینه بیلدیره‌بیلیورلر. عجبا او ادیبلرمز، تورك ملتنك آکلایه‌جغی دیلده اوچ صحیفه یازی یازمغه مقتدرمیدرلر؟ ایشته یازدیلر. قاچ عصردن بری یازدیلر؛ حالاده یازیورلر. اودویه‌ومسزه او سخنه، او یالانجی، او هم عباره‌لری، هم معنالری اجنبی قوقان یازیلر مملکته قاچ کیشی یتیشدیره‌بیلدی؟ میلیونلرجه ملتداشمز او بر طرفده صاف، خالص، حرارت سوندیریجی بر قاچ چامچاق صو بکلرایکن بش اون کیشینك آغزینه اسکیمش؛ بایاتلامش قونسروه‌لری طیقانلر، بو مملکته حیات ویره‌جکلرینی‌می ظن ایدییورلر؛ خلقك یوقاری چیقمسنی‌می ایسته‌یورسکز! اویله ایسه اینك آشاغی‌یه و او خلقه اکر قوت و قدرتکز صحیحاً وار ایسه، خلقی اوموزلریکزه آلوب یوجه مرتبه‌لره چیقارك!

آنقره : مطبوعات واستخبارات مطبعه‌سی

سبیل الرشاد

سنه ١٠ / ١ / ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومرونی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر-
لمسی رجا اولنور

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه لکی (٢٧٥)
آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه سی ٥ غروشدر ،
سنه لکی ٥٢ نسخه در .

اداره خانه
آنقره ده تاج الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار معنویه
قبول اولنور . درج ایدلمه ین
یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | باش محرر محمد عاکف | صاحب و مدیر مسئول اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٤٩٧ | ١٥ شعبان ١٣٤٠ | پنجشنبه | ١٣ نیسان ١٣٣٨ | جلد ٢٠

مندرجات :

اخلاقك قوۀ مؤیده سی

اخلاقی دیندن آیرمق ایسته ینلر — ژول سیمونك جوابی — (وجدان) اخلاقك قوۀ مؤیده سی اولابیلیرمی ؟ — (طبیعت) ، (قوانین مدنیه) ، (افکار عمومیه) ، (تاریخ تورقوسی) کبی شیلردن هیچ بریسی اخلاقك مؤیدی اوله ماز — اخلاقك اك بیوك قوۀ تأییدیه سی فکر الوهیت و فکر آخرتدر ، خوف و رجاء الهیدر .

آقسه کیلی : احمد حمدی

اسلامده قادینك حقوق و وظائفی

قادینك اهمیتی — تهذیب و تنویری :— خارجدن کله جك تربیه بزدن ملی بی بیقار — اجتماعیاتده تقلید مهلکدر — اسلامك قادینه بخش ایتدیکی موقع و حقوق مخصوصه — امر عائله ده ارککك ریاستی — قادینك ارکك ایشلریله اشتغاله عدم تحملی — قادینك وظائف طبیعیه سی .

ازمیرلی : اسماعیل حقی

آناطولیده بیوك اسلام قونغره سی

یر یوزنده موجود بوتون مسلمان ملتلره ؛ بوتون مسلمان متفکرلره ؛ مسلمان غزته جیلره ؛ مسلمان جمعیتلره

اشرف ادیب

متارکه و صلح تکلیفاتی — عالم اسلامك نقطۀ نظری

متارکه و صلح تکلیفی جدی دکلدر ، برخدعۀ سیاسیه در — صلیب اردوسنك آناطولیده ایقاع ایتدیکی مظالم و فجایعدن اوروپا دولتلرینك تجاهلی — دوست و متوسط ماسکه سیله یونانی حمایه لری — متارکه شرائطنك قبولنه امکان اولمادیغی — ملتك غلیان و تظاهراتی — حکومتك غایت مصیب حرکتی — صلح شرائطی (سوور) پاچاوراسنك خلاصه سیدر — اسلامده استقلالك معناسی — آناطولی مسلمانلرینك لایتزلزل عزم و ایمانی — هند خلافت قومیته سنك پروتستوسی .

اخلاقك قوهٔ مؤیده‌سی

سبیل الرشادك ۴۹۵ نجی نسخه‌سنده مدحت جمال بکك کندیسنه مخصوص ومستثنا قدرت قلمیه ایله تصویر ایلدکاری «دینسز اخلاق» بو مقاله‌یی یازمامه بر وسیلهٔ حسنه اولدی .

غربده اولدیغی کبی ، بزده‌ده بر حزب قلیل واردرکه ، دین ایله اخلاقك آیری آیری شیلر اولدیغنی ادعا ایدرلر . بونلره کوره : «اخلاق ، دینك تأثیری آلتنده بولونامز . قوانین اخلاقیه تماماً دین‌دن آیری اولملی لازمدر .» بونلره کوره «برچوق شرائط وحادثات تحتنده قوانین اخلاقیه‌ده دکیشه‌بیلیر . بوندن اون سنه اول «عیب» و «مذموم» اولان بر شی الجاآت زمان ایله بوکون «مستحسن» عد اولونور . یالان ، قتل نفس ، فحش زمان زمان ماهیتی دکیشدیره‌بیلیرلر . بناءً علیه «اخلاق» ایله «دین»ی بربرینه قاریشدیرمامالیدر .»

اخلاقی دین‌دن آییرمق ایسته‌ینلر غایه‌نك وسیله‌یی مشروع قیله‌جغنی ادعای باطلنی‌ده ایلری‌یه سورمکده اولدیغی چوق وقت کورولمکده‌در.

اولا اخلاقك دین‌دن آیری اولمسنه قائل اولمق، اونك موضوعات انسانیه‌دن اولدیغنی قبول ایتمك دیمکدرکه ، مدحت جمال بك افندینك تصویر ایتدکاری وجهله آرتق مقدسات نامنه هیچ برشی یوق دیمکدر. فرانسز مشاهیر فلاسفه‌سندن «ژول سیمون» ك دیدیکی کبی اخلاقی دین‌دن آییرمق ایسته‌ینلره بر کره صورالم : «عجبا اکثریتك فکری طبیعیات ، ریاضیات و فلکیاتده بر قانون یاپمایه مقتدرمیدر ؟ . عجبا کونشك ارضدن بیوك ویاخود کوچوك اولدیغی موقع مناقشه‌یه وضع ایدیله‌بیلیرمی ؟ . بوکبی شیلر اکثریتله وضع وقبول ایدیله‌جك قانونلرمیدر ؟ . عجبا ، شرف ، ناموس ، امانت کبی مسائل اکثریتك رأییله تقدیر وتبدیل اولونه‌جق مسائلدنمیدر ؟ . . یول اورته‌سنه برچوجغی آتیویرمك شنیع بر حرکتدر. عجبا اکثریتله ، حتی اتفاق آرا ایله ، بونك جوازی قبول ایدیله‌جك اولورسه بو شناعت قالقارمی ؟ .

«حقیقت شودرکه: ازلی اولان بوکبی قانونلر هیچ تغیر وبطلانه معروض اولان – رأی ایله معارضه ایدیله‌من . اکر رأی عام اصولنی اخلاقده‌ده تطبیق ایدرك اخلاقده‌ده حکم اولمسنی ایسترسه‌ك بوکون اخلاق قانونلرینك تغیر ایتمسی لازم کلیر. بوایسه بالنتیجه سوفسطائیلکدن باشقه برشی دکلدر .

«اوت ، بزده قبول ایدرزکه اکثریتك رأیی اورته‌یه برعدالت، برقانون اخلاق قویه‌بیلیر. فقط اورته‌یه قونان اوشی عدالت واخلاق اولمامق اوزره !. »

«ژول سیمون» ك شو مطالعه‌سی اخلاقی دین‌دن آیرمق ایسته‌ینلره بلیغ بر جوابدر . اوت، اونلره کوره بلکه دین‌دن آیری بر اخلاق اوله‌بیلیر . لکن اخلاق دیدکاری نسنه نفس الامرده اخلاق اوله‌ماز. چونکه قانون اخلاق طبیعته موافق ، کلی ، ازلی ، ابدی ، لایتغیر اولان بر قانون حقیقیدر . بو قانون هیچ بر جمعیتك ، هیچ بر مجلسك قراریله ماهیت حقیقیه‌سنی دکیشدیره‌من . بو قانون بوراده باشقه ، دیکر مملکتده باشقه اولامادیغی کبی ، یارین‌ده بوکونکندن باشقه اوله‌ماز . هریرده، هرزمان بو قانون دائما عینی صورتده ابدی و لایزال اوله‌رق اجرای حکم ایدر . فحشك ، سرقتك ، قتل نفسك ، غصب ونهب و امثالنك مذمومیتی نسبی دکلدر . بونلر نفس الامرده مذموم ومعیوبدر . حاکم کائنات اولان جناب حق بالذات بو قانونه وجود ویرمش وانی مؤید ومنتقم قیلمشدرکه انسانلر ایچون بو قانونی اخلال ایتمك ممکن دکلدر . مکر که بو قانونك ماهیتنی انکار ایدرك مجازاتنك شدیدینه دوچار وپریشان اولمایی کوزه آلدیرمش اولسونلر !

غایه‌نك وسیله‌یی مشروع قیله‌جغی فکرسقیمی‌ده مذاهب باطله‌نك الك شنیعلرندن اولمق اوزره قبول ایتمکده مصرز . بو باطل فکره کوره حدذاتنده رذائلدن معدود اولان برشیئك زمان زمان فضائل میاننده اخذ موقع ایتمسی لازم کله‌جکدرکه بو اعتبارله کرکده حسن وقبح ، فضائل ورذائل بر اساس نسبی اولمش اولیور .

* * *

«وحی» ، «دین» ، «ایمان» قیدندن آزاده یاشامق وبوصورتله اخلاقی دین‌دن آیرمق ایسته‌ینلره کوره بالطبع قانون اخلاقینك قوهٔ مؤیده‌سی دین دکلدر ؛ اخلاقك قوهٔ مؤیده‌سی باشلیجه «وجدان» در . صکره طبیعت ، قوانین مدنیه ، افکار عمومیه ، فکر استقبال وفکر تاریخده قوانین اخلاقیه‌نك پایمال ایدلمه‌سی ایچون برر مؤیده‌در .

اوت ، بونلره کوره اخلاقك الك برنجی قوهٔ تأییدیه‌سی وجداندر. دیورلرکه: «انسانده وجدان دینیلن بر خصیصهٔ معنویه وار . ایی بر ایشی یاپدیغمز زمان بر ذوق و انشراح ؛ کوتو برفعلده بولندیغمز وقتده بر ندامت و اضطراب حس ایدرز . قانون اخلاقی‌یه موافق بر صورتده حرکت ایتمکدن متولد حصوله کلن محظوظیت ، ذوق و انشراح ؛ قانون اخلاقی‌یی اخلال ایتمك صورتیله ارتکاب ایدیلان قصورلری تعقیب ایدن ندامت و اضطراب اخلاقك الك بیوك قوهٔ تأییدیه‌سیدر . بو قوت درکه : بزی هر تورلو فنالقدن منع ایدر و دائما ایلکه سوق ایدر . »

شمدی بو ادعانك نه درجه قدر دوغرو اوله‌بیله‌جکنی تدقیق ایدهلم . فی الحقیقه انسانده معیار خیر و شر اولان بر قوتك موجودیتنی تسلیم ایتمه‌مك ممکن اولاماز .

حقیقةً بزده وجدان دینیلن برقوهٔ فطریه ، بر موهبهٔ الهیه وارده تمایلات و افعالمز خیره ، وظیفه‌یه مطابق اولورسه وجدان طرفندن نائل مکافات ، مظهر تقدیر وتحسین اولورز . ایچمزده بر انشراح ، بر

ممنونيت حاصل اولوركه ، دنيالر قدر دكرى واردر . عكس تقديرده ايسه ندامت ، اضطراب ، توبيخ وتكدير حس ايدەرز .

بونكله برابر قوانين اخلاقيەنك اخلال ايدلمەسى ايچون بونك هركس حقنده كافى برقوۀ مؤيده اولمديغنى اعتراف ايتمەيەده مجبورز . چونكه وجدانك ويرمش اولديغى حكمەرك هروقت وهركيمسه ايچون واقعه مطابقتنى ادعا ايتمك دوغرو اولەماز . ندامت ، اضطراب ، توبيخ و تكدير وجدانى هر زمان جنايتله متناسب اولاماز . ارتكاب ايديلن قصورلرى تعقيب ايدن ندامت ، اضطراب هر كسك درجۀ حساسيتنه كوره تحول ايدر . غايت بيوك برجنايت آلاسنى وجدانلر نظرنده خفيف بر قباحتدر . بر طاقم محجوب وجدانلرده واردركه تصورلرنى ديو آيينەسنده كورورلر .

عينى زمانده ندامت وعذاب درونى اعتياد جنايتله كسب خفت ايدر ؟ انسان قباحت ايشلەيه ايشلەيه بوتون عذاب وجدانى يى غيب ايدەبيلير . بناءً عليه يالكز وجدان ، وظيفه وقوانين اخلاقيه نك قوۀ مؤيدەسى اولاماز . بونك ايچيندركه ، ژان ژاق روسو بيله « وجدان بر سائق الهى ولايخطيدر » ديدكدن صكره « فقط بو رهبرك موجود اولمسى كافى دكلدر ، بونى طانيەبيلمك وتعقيب ايلەمك لازمدر . بو رهبر قلبه قارشى افادۀ حال ايتديكى حالده اونى ايشيدنلر نەدن بوقدر آز بوليورلر ، چونكه بزه او لسان طبيعتله سويليور . حال بوكه بونى بزه هرشى اونوتديريور ؟ » ديمكله بو حقيقتى اعتراف ايتمشدر .

بزه وجدانى و اونك هر كس حقنده على الاطلاق امين بر رهبر اولەمايەجغنى شو احاديث شريفه ايله آيات كريمه دها واضح اولەرق كوسترمكدەدر :

« خير وفضيلت ، قلبك مطمئن اولديغى شيدر ؛ اثم و فنالق ده نفسكى تخريش ايدن شيدر . هرنەقدر خلافنه فتوى ويرسەلرده ! » . « نفسكى تخريش ايدوب سنى راحت براقمايان شيئى ترك ايت » « ايلك حسن اخلاقدر ، اثم ده صدريكى ، ايچكى راحتسز ايدن شيلرله برده خلقك مطلع اولماسنى ايستەمديكك افعال وحركاتدر » ، « سكا هرنەقدر فتوى ويرسەلرده بركره ده قلبندن فتوى آل » .

« وان الشياطين ليوحون الى اوليائهم : شونى ده محقق بيلمكز كه شياطين ده كندى دوستلرينه وحى و الهام ايدر (قرآن حكيم) » .

شو حالده اخلاق ايچون باشقه بر مؤيدەيه احتياج واردر .

*
* *

طبيعت ، يعنى فضائل و رذائلك حصوله كتيرەجكلرى نتايجده اخلاقك قوۀ مؤيدەسى اولاجغى واردخاطردر . فى الحقيقه ، ديمليوركه : « طبيعت ، قوانينه قارشى وقوعه كلن هر تجاوزى جزاسز براقماز . بونك ايچون هر شيئك افراط و تفريطى ـ كه قانون طبيعته مخالف حركت ايتمكدر ـ خستەلكى داعيدر . رذيلته ، مثلا ايچكى يه منهمك بر انسان كنديسنى تدريجى برصورتده اولديريور ديمكدر . بويولده حركت ايدن انسانلر ، عمللرينك جزاى طبيعيسى اولەرق نهايت بر كون طبيعتك سلەسنه اوغرايەرق محو اولوب كيدرلر . بونلرك عاقبتى ده ديكر انسانلر ايچون موجب عبرت اولور . شو حالده ، انسانى فنالقدن منع و ايليكه سوق ايدەجك اك بيوك قوۀ مؤيده افعالك نتايج طبيعيەسيدر »

شمدى بونك نه درجەيه قدر دوغرو اولەبيلەجكنى تدقيق ايدەلم : « طبيعت كندى قانونلرينه قارشى وقوعه كلن هر تجاوزى كمال صحتله ضبط ايدر ، و كونك برنده هر ايچەجيلره مخصوص بر نوع فائض هركبله حسابنى بزه عرض ايدر . » ديمليور ، كه بونك قسماً دوغرو ، قسماً ده دوغرو اولمديغى ميداندەدر . چونكه طبيعت ، يالكز قوانين طبيعيەنك اخلالندن طولايى شدتله اخذ ثار ايدر ؛ انتقام آلير . فاعلنى جزاسز براقماز . فقط اخلاقيت ايله نيته هيچ اهميت بيله ويرمز . اخلاق قانونلرينك اخلال ايديلمەسنه قارشى طبيعت تماميله ابكم و صامتدر . مثلا بر انسان سرعتله كيدن بر شمندوفردن اينمك ايسترسه ، درحال بو فعلنك جزاسنى كورور : دوشر و پارچه پارچه اولور . چونكه عطالت قانوننى اخلال ايتمش بولونديغندن طبيعتده كنديسندن اخذ ثار ايتمشدر . اجسام مقطوسه قانونلرينه رعايت ايتمەرك كنديسنى دكزه آتان بر انسانك عملى ده عينى نتيجەيى توليد ايدر . ديكر قوانين طبيعيەيه مخالفتك جزاسى ده على الاكثر بويله سريع وقطعيدر .

مع مافيه كندى قانونلرينى اخلال ايدنلره قارشى پك شدتلى داورانان طبيعت ، قوانين اخلاقيەيى هتك ايدنلره قارشى لاقيددر ؛ ساكتدر . قوانين اخلاقيەنك مقتضاسى اولەرق ابوينه بورجلو اولديغى حرمت وظيفەسنى ايفا ايتمەين بر اولاد ، طبيعت طرفندن تجزيه ايديلمور . كذلك قاپوسنك اوكندەكى فقيرلر آجلقدن اولور ايكن كنديسى بوفقيرلره ، هر نوع اطعمۀ لذيذه و نفيسه ايله ذوق و صفاسنده دوام ايدن آدملر ، قوانين اخلاقيەيه قارشى وقوعبولان شو عصيانلرندن طولايى طبيعتك نتيجۀ انتقامنه اوغرادقلرى كورولميور .

اوت ، سرخوشلقده پك ايلرى كيتمش اولانلرك تلف اولدقلرى واقعدر ، فقط ندامتكده ، احوال حسابيه ايله اثبات ايتديكى وجهله ، اعتدالك سرخوشلغه فائق اولديغى كورولميورمى ؟ اعتدال درجەسنى كچيرمەين صحيح الوجود سرخوشلر ، آلقوليكلره نسبتله دها چوق دكلميدر ؟ شو حالده هر سرخوشك فعلى ، طبيعى بر جزا ايله نتيجەلنميور ، حق ديەبيليرزكه آلقوليك بر آدمك عشرت يوزندن خسته ويا تلف اولمسى قانون اخلاقيه مخالف حركتندن دكل ، بلكه بو خصوصده كى

افراطندن ایلری کلشدر. سرقت، زنا، یالانجیلق کبی قوانین اخلاقیه‌یه مغایر افعال و حرکات حقنده‌ده عینی ملاحظات وارددر. بناءً علیه اعمالمزك نتایجی ظاهر ایتمك ایچون طبیعت بر قوهٔ مؤیده اوله‌مایور.

*
* *

اخلاقك قوهٔ مؤیده‌سی اولمق اوزره «جمعیت» ی کوسترنلرده واردر. هر حالده بر جمعیتك قوانین اخلاقیه‌یه رعایتکار اولانلره مکافات، اولمیانلره‌ده مجازات ایده‌جکی سویله‌نیرر. جمعیتك مجازاتنه معروض قالمامق ایچون هر فردك قوانین اخلاقیه‌یه موافق صورتده حرکت ایده‌جکی ادعا اولونه‌بیلیرسه‌ده، بوده موافق نفس الامر دکلدر.

اوت، جمعیت مخالف قانون حرکتده بولونانه مجازات ایدر. تعبیر دیکرله احکام جزائیه و قوانین موضوعهٔ بشریه فنالق ایدنه مجازات ایده‌جکی جهتله قانون اخلاقینك اجرا آتی، وظیفه‌نك مرعیتنی تأمین ایدن اسبابدن بری عد اولونابیلیر. فقط بو، تام معناسیله بر مؤیدهٔ اخلاقی اوله‌ماز. چونکه مغایر قانون حرکتده بولنانلری جمعیتك مجزیه ایده‌جکنی قبول ایتسه‌ك بیله، فضیلتکار یاشایانلر ایچین مکافات ویردیکی واقعمیدر؟ خایر! دها دوغروسی جمعیت نه قوانین اخلاقیه‌یه موافق حرکتده بولونانلره مکافات ویرر. نه‌ده خلافنه حرکت ایدنلره مجازات ترتیب ایدر. جمعیتك یاپدیغی برشی وارسه «کندینی مدافعه» ایله اکتفا».

فی الحقیقه جمعیتك و قانون مدنینك تعقیب ایتدیکی غایه: امنیت عمومیه‌نك ظاهراً محافظه‌سی، نظام جمعیتك خللدار اولمامسیدر. بناءً علیه بو غایه‌یه مخالف حرکت ایدنلر ـ کورلدیکی تقدیرده ـ دوچار مجازات اولورلرسه‌ده بونی ظاهراً اخلال ایتمه‌ینلر ـ اخلاق نقطهٔ نظرندن غایت فنا بیله اولسه‌لر ـ جمعیتك تعقیبات و مجازاتنه معروض قالمازلر. بو اعتبار ایله نفس الامرده قبیح و مذموم اولان بر فعل و حرکت جمعیت نظرنده جزاسز قاله‌بیله‌جکدر. برده جمعیت و قانون مدنینك تعیین ایده‌جکی جزالر قصددن زیاده فعله ترتب ایتمکله برابر او فعلك میدانده اولمسیده لازمدر. حال بوکه افعال حرکاتمزه تعیین اولونه‌جق جزانك میزانی؛ مقاصد و نیتمزدر. «انما الاعمال بالنیات و انما لکل امرء مانوی» حدیث عالیسی؛ «الامور بمقاصدها» قاعدهٔ کلیه‌سیده اخلاقیات خصوصنده فعلدن زیاده نیته اعتبار لازم کلدیکنی کوستریر. یالکز فعله اعتبار اولونمق لازم کلیرسه نفوذ بشریه‌نك مطلع اوله‌میه‌جغی بعض افعال و حرکات بالطبع جزاسز قاله‌جقدر. «جمعیتك بالخاصه نظر اعتباره آلدیغی شی، میم اعظمنك اخلاق ایله پك بعید مناسباتی بولنان و کندی قانونلرینه قارشی واقع اولان مجازاتدر. مثلا بر بچاقچی اکر اله کچمش اولورسه، جمعیت ایچون بر مجرمدر. عاصی اولاد، غیر صادق بر دوست، ارقداشنه خائن بر کیمسه قوانینك تعقیباتنه اصلا دوچار اولمازلر. شخصی اولان الك مذموم فضایح، مؤیدات اجتماعیه‌نك ویا هیچ اولمازسه قانون شکلنده و محکمه‌لرمزده جاری اولان حکملرك خارجنده قالیرلر. ذاتاً قانون بر نوع آغدر، که ماهر اولانلر بونك آرالقلرندن قولایقله کچه‌بیلیرلر. بویله ماهر کیمسه‌لر کویا قوانینه رعایت ایتدکلرینی اثبات ایچین قانونی تأویل و تفسیرده ایدرلر؛ مجلهٔ قوانینك کنارلرینه الك غیر مشروع بر عندی تحشیه ایتمکی عادتا بر اکلنجه اتخاذ ایدرلر. ذاتاً هر جزا قانونامه‌سنك بر تاریخچه‌سی اولدیغنی و بر چوق تحولاتده تابع بولوندیغنی کیم بیلمز؟. بوندن بر عصر اول [حق برسنه اول] قانوناً اشکنجه‌یه دوچار اولماسی لازمکلن، یاخود بش سنه مقدم بر محکمه قراریله اعدامه محکوم اولان بر کیمسه، بوکون محکمهٔ جنایتده حضارك آلقیشلری آراسنده بر اثر قازانیر» [۱]

شو حالده وظیفه و اخلاق ایچین «جمعیت» و «قانون مدنی» دینیلن شیلرکده کافی درجه بر قوهٔ مؤیده اولامیه‌جقلری کرکی کبی تظاهر ایدییور.

*
* *

وظیفه و قانون اخلاقینك قوهٔ مؤیده‌سی اولمق اوزره برده افکار عمومیه خاطره کلیر: قوانین جمعیتك اکمال ایده‌مدیکی شیئی افکار عمومیه اکمال ایدر دینیله‌بیلیرسه‌ده بونکده قطعیاً دوغرو اولمدیغی ادنی بر ملاحظه ایله آکلاشیلیر.

فی الحقیقه، افکار عمومیه اقوال و حرکاتمز اوزرنده بر ناظر متبصردر. بو اعتبار ایله یاپه‌جغمز ایشك ایی اولمسنده افکار عمومیه‌نك بیوك بر تأثیری واردر. حرکاتمزك افکار عمومیه طرفندن تقدیر ویا توبیخ اولونمسی بزم ایچون بیوك بر اهمیتی حائزدر. افکار عمومیه‌نك حسن توجهندن نه درجه ممنون اولورسه‌ق، سوء نظر و نفرتندنده او نسبتده متضرر اولورز؛ بونلرك تأثیرات مادیه‌لریده یوق دکلدر. حیله ویالانجیلقله مشتهر اولان بر تاجر چوق مشتری بوله‌مایه‌جغی کبی الده کیلریده غیب ایدر. افکار عامه پك مهم بر واسطه اولدیغی ایچیندرکه، الك ظالم حکمدارلر بیله ظالملرینی افکار ملته بر عدل و احسان شکلنده کوسترمك و بو صورتله افکار عمومیه‌یی کندی طرفلرینه جلب ایتمك احتیاجنی حس ایتمشلردر.

مع ماقیه هرنه اولورسه اولسون، قوانین اخلاقیه‌نك قوهٔ تأییدیه‌سی اولمق خصوصنده افکار عمومیه‌ده دیکرلری کبی غیر کافیدر. افکار عمومیه ظاهردن باشقه برشی کوره‌میه‌جکی جهتله اکثریا آلدانیر. مراد و مقصودی خلافنه اعطای حکم ایدر. بویله بر قوهٔ مؤیده طبیعیدرکه اعمال بشریه‌نك دائما محض خیر و فضیلت اولمسنی تأمین ایده‌من. «علکسی برتران» ك دیدیکی کبی، افکار عمومیه، وجدان عامه دینیلن محکمه اکثریا بر وقعه‌نك کولکه‌سنه کوزه‌رك سوز سویله‌ین و مجلهٔ

[۱] فرانسز مشاهیر فلاسفه‌سندن الکسی برتران.

قوانینك اك عندیسی و اك متلونی اولان مجلهٔ شخصیه‌لری و رینه اعطای حکم ایله‌ین بر کروه حمقادن ترکب ایدر. افکار عمومیه دینیلن بو محکمه‌یه عادتا قانونلر تلقین اولنور. بو محکمه ماهر و فتان انسانلر طرفندن صاتون آلنور. ویاخود هیچ اولمازسه تغلیط اولنور. بوندن باشقه اك صاف فضائلکه دائما کیزلی اولانلردر، افکار عمومیه نظرنده اهمیتسزدر، بونلر حقنده بر حکم ویره‌بیلمسی‌ده امکان خارجنده‌در. بوکا مقابل اك آشکار اولان یعنی عارسز وحیاسز بر صورتده انتشار ایدن ویا بر جلای ظرافته بورونمش اولان بر چوق رذائل افکار عمومیه‌ده شایان عفو وشایان تقدیر کوریله‌بیلیر. بناءً علیه اکثریا ضال ومضل اولدیغی آکلاشیلان افکار عمومیه‌ده اخلاق ایچون بر قوهٔ مؤیده اولاماز. بویله بر مؤیده هیچ کیمسه‌یی آرزوی شهوانیسی ومنفعت شخصیه‌سی پشنده قوشمقدن منع ایده‌مز؛ علی الاطلاق حقه احترام، وظیفه‌یه حرمته سوق ایده‌مز.

*
* *

اخلاقك دیندن آیری اولدیغنی ادعا ایدنلر، فکر آخرت وفکر مخافة اللهی رفعه چالیشانلر اخلاقی مؤیده‌سنه براقامق ایچون «فکر استقبال وفکر تاریخی» اخلاقك قوهٔ مؤیده‌سی اولمق اوزره ایلری سوریورلر.

دیبورلرکه: «انسانلری اخلاق قانونه رعایت ایتدیره‌جك، منافع عمومیه ایچون چالیشدیره‌جق اولان قوهٔ مؤیده‌سز تاریخ قورقوسیدر. تاریخ قورقوسی طاشیمیان انسانلر منافع عامه‌یه نه حب وطن، نه حب ملیتله چالیشه‌مایورلر؛ هپسی منفعت شخصیه‌یه توفیق ایدییورلر. بو کبیلرك جمعیتده وجودی مهلك ومستهلك اولمقدن باشقه بر شی اوله‌مایور...»

فی الحقیقه جمعیتلرك رابطه‌سی اولان مقدسات وروحلرك بر واهمه اولدیغنه ذاهب اولانلر، فکر آخرتی تقلیداً تاریخ قورقوسی کبی بر طاقم واهمهٔ وجدانیه تولیدینه چالیشیورلر. حالبوکه بقای روحه ومسئولیت اخرویه‌یه قائل اولمدقدن صوکره تاریخ قورقوسنك هیچ بر معناسی واهمیتی یوقدر. تاریخ قورقوسی دینیلن شی، ماده ایله روحك، روحانیت ایله جسمانیتك آیری آیری بر وجود اولدقلرینه قائل اولان (دوآلیته) یعنی ثنویت طرفدارلرینك قبول ایتدکاری حشر وحسابدن باشقه بر شی دکل کبیدر. بناءً علیه فکر آخرت قبول ایدلمدکجه تاریخ قورقوسی دینیلن مؤیده بر واهمه‌دن عبارت قالیر. بناءً علیه تاریخ قورقوسی‌ده قوانین اخلاقیه‌نك اخلال ایدلمه‌مسی ایچون بر مؤیده اوله‌ماز.

*
* *

بورایه قدر ویریلن ایضاحات بزه کوستردی که: وجدان: طبیعت، قوانین مدنیه، افکار عامه، تاریخ قورقوسی کبی مؤیده‌لردن هیچ بریسی‌ده وظیفه واخلاقك قوه تأییدیه‌سی اوله‌مازلر. بناءً علیه اخلاق ایچون باشقه بر قوهٔ مؤیده‌یه احتیاج واردر.

بز اوفکرده‌یزکه: اخلاقك اك بیوك قوهٔ تأییدیه‌سی فکر الوهیت وفکر آخرتدر؛ خوف ورجاء الهیدر. وظیفه‌نك، وصایا وقوانین اخلاقیه‌نك اك بیوك حامیسی، حامیسی مسئولیت اخرویه‌در؛ علم واراده‌سی هر شیئی محیط اولان بر قادر مطلقك یوم قیامتده عبادینی تنعیم ویا تعذیب ایده‌جکی حقنده‌کی ایمان قویدر. خواص، عوامی حیران ایدن فضیلتلرك ادوار انکشافی دائما بو عقیده و ایمانك راسخ اولدیغی زمانلره تصادف ایتمش اولمسی، و عقائدك انفساخ دورنده دائما رذائل وقبائحك جمعیته حکمران اولمش بولونمسی‌ده بو ادعانك جانلی بر شاهدیدر.

قلبلرنده مخافة الله اولمیانلرك هیچ بر شیدن قورقمایه‌جقلری بدیهی بر حقیقتدر. بو حقیقت بر چوق حقایق تاریخیه ایله‌ده تأیید ایتمکده‌در. «اللهدن قورقمایان کیمسه، ناسدن قورقمازه مانند اولان «من لم یخف الله لم یخف الناس» دستور اسلامیسی بونی نه آچیق تصویر ایدییور. بناءً علیه آخرت و مخافة الله فکری دوچار خلل اولان کیمسه‌لرده منفعت واغراض شخصیه‌یه پرستش اعتباریله عالمده اك مضر بر عنصر اوله‌جقلری وبونلردن هر تورلو فنالغك صدور ایده‌بیله‌جکی شبهه‌سزدر. او کبی انسانلر نظرنده حب نوع، حب وطن، وظیفه، حق، منفعت عامه، تاریخ قورقوسی، جمعیت، وجدان دینیلن شیلر بر طاقم کونج مفهوملردر. فضیلت، مزیت انسان آلدانمه‌دن، حق سفاهته دالمادن عبارتدر. اونلرك نظرنده بو کبی مقدسانه دال اولان نه قدر الفاظ وارسه هپسی انسانلر طرفندن اویدورلمش الفاظ بی معنادر.

شمدی حق الانصاف دوشونه‌لم:

بو یولده دوشونوش مهلك بر تشتت اجتماعی حصوله کتیرمزمی؟.. بویله دوشونن بر انسانك نظرنده «فداکارلق، یرینه کوره فدای نفس، وهر وقت ایچون احتراصاتی تحدید ایتمه‌یی امر ایدن» وظیفه واخلاق قانونلرینك نه معناسی قالیر؟ مقدساته ایمانی اولمیان بر آدم لذائذ نفسانیه‌سی خلافنه فداکارلغی نیچون یاپسین؟. نفسنی نه‌یه فدا ایتسین؛ احتراصاتی، امکان بولدقجه، نه‌دن تحدید ایله‌سین؟.

اشته بونك ایچین بز دیبورزکه: وظیفه‌نك، قانون اخلاقینك اك مؤثر و اك قطعی قوهٔ تأییدیه‌سی؛ «فکر الوهیت، فکر آخرتدر؛ محبة الله ومخافة اللهدر.» بونك قدر فیصل بر منوق. بونك قدر قوی بر سائق یوقدر. هر درلو ایلکك باشی آنجق بودر [١]. الله قورقوسندن

---

[١] رسول اکرم افندیمز برینك اثنای صلاتنده صاچ صقالیله اویناديغنی کوروبجه: «لوخشع قلب هذا لخشعت جوارحه» = شو آدمك قلبنده خشیة الله اولسه‌یدی اعضای سائره‌سی‌ده قورقه‌جق ایدی» بیورمشلردر که نه بیوك بر حقیقتدر.

محروم اولان قلوب قاسیه پك چابق ضلالته دوشر، یولنی غائب ایدر. بوتون اعضا و جوارحك سلامت حركاتی و كمال استقامتله ایفای وظیفه‌یه قدام و مواظبتنی تأمین ایدرسه، هیچ شبهه یوقدر كه، محبت الله و مخافة اللهك قلبده وجودیدر [۲]. مخافة الله و آخرت فكرینی تلقین ایدن ایسه عقلدن زیاده دیندر، «وحی» در. قلبنده مخافة الله و آخرته ایمان اولمایان كسه‌لر كندیلرینی ایفای وظیفه‌یه سوق ایدن ظاهری سببلری، موقت قورقولری اوزولرندن آتنجه شریر اولمالری ایچون هیچ بر سبب معقول یوقدر.

[۲] رأس الحكمة مخافة الله = حكمتك باشی الله قورقوسیدر. اخرجه الحكيم عن ابن مسعود.

دیمك كه وظیفه و اخلاقك اك بیوك و یگانه قوهٔ تأییدیه‌سی «دین» در، «وحی». ایماندر. بو حقیقت وقتیله افلاطون طرفندن ده پك بیوك بر سسله اعلان ایدلمش اولدیغی كبی اعاظم ریبیوندن اولمسه‌ر غماً وولتر ده هرشیئك ابی اولماسنی «مشفق و منتقم بر اللهك وارلغنه» ربط ایدیور. و بوكا اینانمایان بر دینسز، جزاسز قاله‌جغنی بیلسه‌یدی. هر درلو قبائحی ارتكاب ایتمكدن اصلا چكینمزدی » دیور.

امور شرعیه وكالتی تدریسات مدیر عمومیسی

آقسه كیلی احمد حمدی

اسلامده قادینك حقوق و وظائفی

— ۱ —

قادینك اهمیتی — تهذیب و تنویری

سبیل الرشاد قارئلرینك آثار فاضلانه‌لرینی سوه سوه اوقودقلری افاضل علمای اسلامیه‌دن ازمیرلی اسماعیل حقی بك افندینك دارالفنونده (اسلامده قادینك حقوق و وظائفی) حقنده ویردكلری مهم قونفرانسی (وحید افكار) رفیقمز نشر ایدیبور. اوچ مقاله‌یه آیریلان بو قیمتدار خطابه‌نك برنجیسنی بو هفته درج ایدیبورز. مابعدی‌ده انشاءالله دیگر نسخه‌لرمزده نشر اولونه‌جقدر:

بوگون مستقبلمزی اصلاح و تأمین خصوصنده پك بیوك بر اثری حائز اولان بر مسئله قارشیسنده‌یز، و مسئله قادین مسئله‌سیدر. بر ملت ارككی ایله ترقی ایدر، فقط قادین بو ترقیی اكمال ایلر. ترقیاتك عنصر مقومی ارككدر، عنصر متممی قادیندر. اركك‌سز ترقی یوقدر، قادینسز ترقی ناقصدر.

بر ملتك بنیهٔ استنادی عائله اوجاغیدر، عائله اوجاغی قوربر ایسه ملتده اوربر. رهای عائله‌نك مركزی قادیندر. قادین اركك ایله، اركك قادین ایله كمال بولور؛ اركككك لباسی قادین، قادینك لباسی ارككدر. نته كیم نظم جلیلده بویله وارددر. قادینك كمالیله امت كامل، انحطاطیله دوچار انحطاط اولور. حالت سیاسیه ایله حالت عائلیه متلازمدر. شكل حكومت آداب منزلیه‌ده، آداب منزلیه هیئت اجتماعیه‌ده گورونور. بوكا مبنی حقوق شخصیه و حریته احترام اساسنه مستند اولان حكومتلرده، قادینك شانی او نسبتده عالیدر. قادین بر ملتك حیات معنویه‌سنی ارائه ایدن بر آینهٔ مجلا دیمكدر.

قادین مادر عالمدر: هر ملت تربیهٔ اساسیه‌سنی آنا قوجاغنده اوگره‌نیر.

قادین معلم عالمدر: هر ملت مدنیتك ایلك درسنی آنادن اوگره‌نیر.

قادین استقبالك صاحبیدر: هر جمعیتك سعادت حقیقیه‌سی حسن تربیه گورمش فضیلتلی قادینلرك الندەدر. قادین عائله‌یی قدرت علمیه‌سی ایله اداره ایدر، فضیلتكار بر قادین انتظام بیتی اخلال ایده‌جك احوالی برطرف ایدر. چوجقلر بشریتك بر عضو مهمی اولمقله كار و ضرری والده‌لرینه عائددر. قادینك وظیفه‌سی نه عالیدر؟ هر وقت كندولری احترامه شایاندر.

قادینك معارف و كمالاتی تحصیله احتیاجی شایان تذكاردر. تهذیب و تنویری لازمدر. وجدانی تزیه، صفوت نسائیه‌یی حائز اسلام قادینلرینك عصره موافق بر صورتده تربیه و تهذیبی اویله بر غایه‌در كه بونكله هر كس مشغول اولیور. فقط بو غایه‌یی استحصال یولنده هانكی طریق تعقیب اولنملیدر؟ ایشته بوراده نقطهٔ نظرلر دگیشیور، مختلف یوللر گوستریلیور. تهذیب نسا خصوصنده باشلیجه ایكی طریق تعقیب اولنه‌بیلیر: بری غرب مدنیتنك تولید ایتدیگی تربیه، دیگری اسلامك تبلیغ ایتدیگی تربیه. اولكیسی خارجدن گلن بشری بر چاره، ایكنجیسی داخلده بولونان الهی بر چاره. بشری چاره قطعی بر چاره دگلدر. الهی چاره قطعی بر چاره‌در؛ بشری چاره آتیاً ظهور ایده‌جك اولان محذوری لایقیله تقدیردن محرومدر. الهی چاره آتیاً ظهوره گله‌بیله‌جك اولان محذورلری قطعی صورتده تقدیر ایدر. او محذورلری هر نه قدر اوزاق بر زمانده ظهور ایتسه‌ده ابتداسندن ازاله ایدر.

بوندن باشقه خارجدن گلن بر تهذیب، بر مدنیت حقنده علی الاطلاق عالیهدارلق ایتمك نه قدر طوغری دگل ایسه لهدارلق ایتمك‌ده او قدر طوغری دگلدر. خارجدن گله‌جك اولان بر مدنیت ملتمزك عناصر موجودیتنی تارمار ایتمز، ملتمز اوزرینه تغلب ایلمز؛ تعبیر آخرله حق بقا و استقلالمزی اخلال ایتمزسه نافع اولور. یوقسه مؤثراتنی كاملاً قبول ایله حركاتمزه ملتمزی مسخر و منقاد قیلمق، طریق عزمنده راست گله‌جگی بوتون مقاومتلری قیروب گچیرمك صورتلریله اجرای فعل ایدر ایسه بالطبع مهلك اولور. حق بقا و استقلالمزی محافظه

ایچون اكا مقاومت ضروری اولور . آنجق ملل مترقیه ایله ملتمزك مدار موجودیتلری آره‌سنده برمناسبت بولنور ایسه بومناسبت نوی اولان ملت مترقیه‌نك ملتمز اوزرینه تغلب ایتمه‌سی ، عناصر موجودیتمزی تارمار ایلمامسی امین برصورتده کفیل اولور . واراغمزه هیچ بر خطر کلمکسزین تقلید صورتیله ملل مترقیه‌دن ایستدیکمزی آله‌بیلیرز ، بوندن طولایی خارجدن کلن مدنیتی باشلیجه ایکی قسمه آییره‌بیلیرز : شئون حیاتیه ؛ امور صناعیه .

شئون حیاتیه‌ده تقلید مضر و مهلك اوله‌بیلیر ، امور صناعیه‌ده تقلید اصلا مضر اولماز ، ملتمزه بوندن طولایی بر نقیصه ترتب ایتمز ، بقا واستقلالمزه خطر عارض اولماز . فقط ملتمز ایله شئون حیاتیه‌ده تقلید ایتمك ایستدیکمز ملل مترقیه آره‌سنده هیچ بر صورتله مناسبت اولمازایسه تقلیدی توصیه ایتمك محو و اضمحلالمزی توصیه ایتمك دیمکدر . ملتلر تداوی‌یی قبول خصوصنده فردلر کبی‌در . هر فرده استعداد وقابلیتنه ، وجودنی ساران مرضك طبیعتنه اویغون اولمایان بر دواء نه قدر مضر و مهلك ایسه ملتلرده استعداد وقابلیتلرینه ، وجودلرینی ساران خسته‌لغك طبیعتنه اویغون اولمایان بر دوانی توصیه و قدر مضر ومهلکدر . خسته‌لغی اورته‌دن قالدیرماز . فقط خسته‌یی اورته‌دن قالدیرر .

بونك ایچون خارجدن کلن تهذیب وتربیه‌یی توصیه خصوصنده بو دقیق جهتی نظر اعتباره آلمق لازمدر . ترقیات ملل حقنده درمیان اولنان وصایاده بو جهتی هیچ بر وجهله خاطردن دور طوتماملیدر . عین علاجی مزاجلری متخالف ، استعدادلری متعاکس اولان بشقه بشقه خسته‌لره توصیه ایتمه‌ملیدر .

شئون حیاتیه‌ده تهذیب ، ترقی حقیقی ملتك انجق‌دن حاصل اوله‌بیلنجه ، خصوصا روابط حیاتیه اعتباریله ملل مترقیه آره‌سنده بر مناسبت بولنمینجه تهلکه‌لی ایشه کیریشمامك الزمدر . بو بابده احکام اسلامیه‌یه تمسك ضروری اولور . دین اسلام قادینی هر وجهله محذوردن سالم اوله‌بیله‌جك برطرزده ، تربیه وتهذیب ایدر ، حقوق بشریه‌سنی تأمین ، وظائفنی تبیین ایلر . فهمینزمه احتیاج براقماز . اسلامده حقوق نسوان قاغیرسنه حاجت یوقدر . فهمینزم نه ایستیور . تحکم رجالی قالدیرمق ، حقوق شخصیه ، مدنیه ، سیاسیه‌ده ارککلر ایله برابر اولمق خصوصلرینی ایستیورمی ؟ اسلام بو ایکی خصوصی نظر اعتباره آلمشدر . دکل تحکم رجالی ، علی الاطلاق تحکمی قالدیرمش ، تشکلات عضویه ، انکله متناسب اولان احوال روحیه‌دن نشأت ایدن خصوصاتك ماعداسنده ارکك ایله قادین آراسنده مساواتی اعلان ایلمشدر . اسلام فطرته مقاوم دکل ، بلکه فطرتی مقوم اولمقله اسلامك بوحکمی تماميله فطرته مطابقدر . اولا اسلامده تحکم یوقدر . ضعیف حقوق طبیعیه وموهوبه‌سندن ، قابلیت تکاملیه‌سندن محروم براقماز . قوینك اراده‌سنه

اسیر ایتمز ، اسلامده تحکم دینی بیله یوقدر . معبده استناد ایدن برقوت یوقدر . علمای دینك تحکمی یوقدر ، آنجق ارشاد وتعلیمی واردر ، عالم دینی مسیطر (مسلط) دکلدر . مذکردر ، بررهبردر . اسلامده امرانك‌ده تحکمی یوقدر . حاکم آنجق شرع مبین در . رؤسای حکومت خدمه ملتدر . اجیردر ، متصرف دکلدر . نته کیم کبار تابعیندن بر ذات برکون شامده حضور خلیفه‌یه داخل اولدقده « السلام علیکم یا ایها الاجیر » خطابیله سلام ویرمش ، حاضرونك « یا ایها الامیر ادی ! » سوزلرینه قارشی بنه « یا ایها الاجیر » دیمکده اصرار ایتمش ایدی .

مسلمانلر اوزرنده حاکم انجق شرع مبین‌در . اسلامده ارکك متحکم دکلدر . انجق بر رئیس‌در . امر بیوت ریاست ایله منتظم اولور . بو خصوصده ارکك قوامدر . امر ریاست وصحابت وولایت ارککه ویرلمشدر . قوامیت والی‌نك تبعه‌یی اداره ایتمه‌سی دیمکدر . بونك سببی‌ده تشکلات عضویه وانکله متناسب اولان احوال روحیه اعتباریله قادین ایله ارکك بر دکلدر . قادینده احوال نسا ایله حالات عارضیه واردر . حالات عارضیه اعصاب واسطه‌سیله اولمقله اعصابی طولاییسیله جمله عصبیه متأثر اولور ، قوه حسیه‌سی فضله‌لشیر ، قوه اراده‌سی آزالیر .

احساسات مختلفه ایله سهولت تأثر حساسیت کبی عوامل تعقله مقرون اولماز ایسه تصوراتده مؤثر اولور . اندن طولایی قادین سریع التأثردر ، ایشته بوخصوصات رحم وشفقتك برمثالی ، رقت ولطافتك بر انموذجی اولان قادینك احوال ومتاعب عالمی تحمل ایتمسنه مانع قوی اولور . قادین ارکك قدر محن ومشاقه متحمل دکلدر ، ارکك قدر اراده صاحبی دکلدر ، ارکك قدر اعمالده قوتی یوقدر ، ارکك ایله قادین آره‌سنده عینی جولانکاهده مسابقه آرامه‌سی بومعارضه‌یه مبنی‌در .

قادین خلقتی اعتباریله اعمال بدنیه جسیمه ، أشغال عقلیه عظیمه ایچون یراداتلمشدر ، حزن شدیده ، سرور کثیره متحمل دکلدر . بو حال قادینك حیاتی ، ارککك حیاتندن دها راحت اولماسنی مستلزمدر . فطرت قادینی رجالك اعمال قویه‌سنه براقیور ، اعمال منزلیه‌یه ، تربیه اولاده ، عائله تنظیمنه ، نسلی تأمینه ، مشترك مساعی عائله‌نك تخفیفنه براقیور . قادینك وظیفه عالیه‌سی بودر . بو وظیفه وظیفه طبیعیه‌در . اصل اولان وظیفه بودر . قادینك وظیفه طبیعیه‌سندن تباعدی ایله اشغال رجال ایله اشتغالی بر مرض اجتماعیدر . قادین کماله والده اولمق ایله نائل اولور . تحسسات ورقت کبی ارککده بولونمیان مواهب الهیه‌نك انکشافیله قادینده کمال حاصل اولور . قادین اشغال رجال ایله اشتغال ایدر ایسه ملکاتی محو اولور ، دها سن شبابده ایکن آثار شیب وتعب مشهود اولور . بوکا مبنی ارکك متاعب حیاته کوکس کره‌رك اعمال معیشتی دوش تحمله آلمش ، قادینك انفاقنی تعهد ایتمشدر . ایشته قوامیتك سببی بودر .

ارکك قادین اوغورنده تحمل ایتدیکی متاعبه مقابل قادیندن

موافق شرع اولان خصوصده اطاعت حقنه مالك اولور. ارككك قادینه احترام ایدر، اونی عائله ایشلرنده شریك قیلار، شان رجاله موافق بر صورتده حمایه وانفاق ایدر. هیئت عائله امیر واسیردن مركب دكلدر، بلكه ایكی شریك حیاتدن مركبدر. اركك بو حقنه قابل قادینه قارشو ایكی مهم وظیفه آلور: حسن معاشرت، محبت وامتزاجه رعایت. حسن معاشرت افعالده عدلی، اقوالده قول جمیلی التزام دیمك اولمغله زوج زوجه‌سنه قارشی حسن معاشرتی تعهد ایدر. بو حق صحبت و امتزاج خصوصنده نظم جلیلك بیانی وجهله قادین ارككدن عهد ومیثاق محكم آلمشدر. اركك جناب حقك خبر ویردیكی عهد مؤكدی ایفایه مجبوردر. حقوق نسایه اهتمامی او نظم جلیل نه كوزل بیلدیریور. ارككك قوامیت حقنه مالك اولمق ایچون بر كره اموال معیشته قاتلانیوركه قادین مشترك نفقه‌سنده ارككه شریك اولیور. ولوكه صاحب ثروت اولسون، اركك زوجه‌سنك نفقه‌سی ایچون اجبار اولنیور. ولوكه زوجه غیر مسلمه اولسون. زوجه‌نی انفاقده هیچ بر كیمسه زوجه مشارك اولمیور. حسن معاشرت ایله موظف اولیور. بر ده بوكا قارشو عهد و میثاقده بولنیور. بو كبی مهم وظائفه قارشو قادینك اطاعت ایستیور، اوده شرعه موافق اولان خصوصده. یوقسه قادین ارككك كیفنه تابع اوله‌ماز. ارككك قادینك حیاتنی اولدیره‌مز، اراده‌سنی، دماغنی ازه‌مز.

ثانیاً قادین یالكز وظائف ایله مكلف دكلدر. اركك كبی وظائفی ایله برابر حقوقه ده مالكدر. شو قدر كه بتون حقوق ووظائفده قادین ایله اركك مساوی دكلدر. چونكه مساوات تكافؤ قوایه مربوطدر. قادین ایله ارككك قوتلری مساوی دكلدر. آره‌لرنده هر خصوصده‌كی فرقلری الغایه فطرت، دین فطری وعمومی اولان اسلام مساعد دكلدر.

قادینك حق سعی اولمق ایله برابر قادینه نسبتله دها زیاده عالم سعیه آتیلان، مصائب دهره كوكس كرن ارككك بو مشكل وظیفه‌سنه مقابل بر حقه نائل اولمسی طبیعیدر. قادینده‌كی امور عارضه، وظائف بیتیه اركك ایله قادین آره‌سنده وظائف و حقوق آره‌سنده فرقلری تولید ایدییور. اسارت نسائیه‌نك عكس العملندن طوغان فمنیزمك افراطنه دین اسلام قطعی بر حل ایله قارشو چیقیور.

ازمیرلی

اسماعیل حقی

یریوزنده موجود بوتون مسلمان ملتلره

بوتون مسلمان متفكرلره، مسلمان غزته‌جیلره، مسلمان جمعیتلره

«بسم الله الرحمن الرحیم. واعتصموا بحبل الله جمیعاً ...»

جناب حقك دنیایه الك خیرلی امت اولمق اوزره كتیردیكی امت اسلامیه انسانیت عالمنده الك معظم، الك سعادتلی بر انقلاب وجوده كتیردی. بین البشر روحلری بربرینه قایناشدیران، قلبلری یكدیگرینه صمیمی صدق باغلایان، ایمان وفضیلته مستند بر جامعهٔ انسانیه تأسیس ایلدی. و او جامعه‌یه داخل اولان فردلر، عشیرتلر، قبیله‌لر، قوملر، ملتلر آراسنده نزاعی، یاخود انفعالی موجب اوله‌جق هر درلو فرقلری، امتیازلری، رجحان وتحكملری قیره‌رق دنیاده برنجی دفعه اولمق اوزره مساوات كامله و عدالت مطلقه كبی ایكی ركن متین اوزرینه مؤسس بر اخوت عمومیه وجوده كتیردی.

اسلامك روحلره سریان ایدن، قلبلرده یرلشن بو فیض ازلیسی سایه‌سنده امت اسلامیه اوكنه دیكیلمك ایستین بوتون مانعه‌لری دویره‌رك الك یوكسك شوكت وشرفلره، مجد وعزتلره مظهر اولدی. سایهٔ حمایه‌سنه آلدیغی مملكتلرك بر اوجی طونه‌دن، دیكر اوجی ده مغرب اقصا ایدی. شمالده‌كی بوزلی مملكتلردن خط استوا آلتنده‌كی قیزغین چوللره قدر قوجه بر عالمی نور توحید ایله طولدوردی. هپ مسلمانلرله مسكون اولان بو قطعه‌لرده، بو مملكتلرده مسلمانلرك هر درلو تغلبدن آسوده بر سلطنتلری، بر شوكتلری واردی. عسكرلری هیچ بر زمان هزیمت یوزی كورمز، سنجاقلری هیچ بر یرده طوپراغه سریلمز، سوزلری هیچ بر كیمسه طرفندن كری چویریلمزدی. متین قلعه‌لری، مستحكم برجلری مسلسل طاغلر كبی اوموز اوموزه ویرمش كیدر، اووه‌لر، تپه‌لر مسلمانلرك الیله یتیشن هر درلو اكینلرله، آغاجلرله، اورمانلرله، اوتلرله اورتولمش بولنوردی. پك متین قواعد عمران اوزرینه قورولمش، چوق درجه‌ده معمور، چوق درجه‌ده منتظم اولان شهرلری اهالیسنك صنایعیله، بدایعیله، یتشدیردیكی علماسیله، حكماسیله بوتون دنیایه اعلان مباهات ایدردی.

لكن صوكره‌لری مسلمانلر كندیلرینی بو مجد وشوكته اعلا ایدن اسلامك او محكم دستورلرینه آرقه چویردكلری ایچون توقف وانحطاطه باشلادیلر. بر زمانلر عالمك استادی ایكن كیت كیده معارفده، صنایعده بوتون اقوامدن كری قالدیلر. مملكتلری پارچه‌لانمغه، اجنبیلرك الینه دوشمه‌یه باشلادی. بر زمانلر جهانه حاكم مطلق ایكن تفرقه‌یه دوشدكدن صوكره یوردلری یغما ایدیلدی، مملكتلری اللرندن آلندی. او معظم، او یكپاره امت بو صورتله طوائفه انقسام ایده‌رك كندیلری سورو سورو اجنبی اسارتنه دوشدی، طوپراقلری پارچه پارچه دشمن النه كچدی.

اسلام شرقده، غربده تفرقه‌یه اوغرادی. افراد امت آره‌سنده

وحدتدن اثر قالمادی . قارداش قارداشك حاله آجيا ، قومشو قومشونك فلاكتنه آلديرماز اولدی . آره‌ده‌كی اخوتدن اثر قالمادی . امت آره‌سنه بر آيريلقدر كيردی . بوتون امت اسلاميه‌يی حق يولنده يوروتمك ، مدنيت اسلاميه‌نك انكشاف و تعاليسنه چاليشمق وظيفه‌نی درعهده ايدن اسرا و رجال مسلمين آره‌سنده مواصله دكل ، مراسله بيله انقطاعه اوغرادی . مسلمان ملتلر يكديكرينك شئوننه قارشی غفلت محض ايچنده قالدی . قارداش قارداشك نه سرورينه ، نه المنه هيچ بر علاقه كوسترمز اولدی . آره‌لرنده نه بر وحدت ، نه‌ده بر مناسبت قالمادی . بو بيكانه طورلر بوتون مسلمانلره سرايت ايتدی . بر حالده‌كه بر قومك ديكرينه ، بر مملكتك اوبرينه اولانجه علاقه‌سی عينی دينده ، عينی عقيده‌ده بولوندقلرينی خيال مبال ايشيتمكدن عبارت قالدی .

بو صورتله امت اسلاميه قوی البنيه ، صحيح المزاج بر وجود معظم ايكن معروض اولدیغی حادثات اجزای مركبه‌سی آره‌سنده‌كی آهنكی خلل‌دار ايتدی . او بدن معظم انحلاله يوز طوتدی . روابط اسلاميه‌نك بو ضعف و انحلالی اسلامی پك بويوك مصيبتلره ، پك اليم فلاكتلره كرفتار ايتدی .

صوك زمانلرده ايسه اسلامك دوچار اولديغی مصائب صوك درجه‌سنی بولدی . دشمنلر استقلال اسلامك صوك لمعه‌سنی‌ده سوندورمه‌يه قالقيشديلر . بوتون مهاجمه‌لرينی اسلامك قلبكاهنه توجيه ايتديلر . عصرلردن بری اسلامك مدافعه‌سی ايچون سينه‌سنی كرن ، بو اوغورده هيچ بر فداكارلقدن چكينمه‌ين دولت عثمانيه‌يی تماميله اورته‌دن قالديره‌رق اسلامی قوای ماديه‌دن بوسبوتون محروم براقق ايچون ظلمك ، شدتك ، وحشتك الك شنيعنی ارتكاب ايتمكدن چكينمديلر . نه عهود طانيديلر ، نه اسلامك حيثيت و مقدساتنه اهميت ويرديلر . اساسات دينيه‌مزی زير و زبر ايدن قرارلر اتخاذ ايتديلر ، ملتك صبر تحملی ناقابل معاهده‌لر يوكله‌ديلر . ممالك اسلاميه‌يی پارچه پارچه ايدوب يد غاصبانه‌لرينه كچيرمكله اكتفا ايتمديلر ، بلاد مقدسه‌يی‌ده زير نفوذ و حاكميتلرينه آلديلر . نهايت اسلامك پايتختنی‌ده اشغال ايتديلر . مستقل بولنمی مسلمانلر ايچون واجب ديديه‌دن اولان مقام معلای خلافتی ايسه طوغريدن طوغری‌يه تحت اسارت و نفوذلرينه آلديلر . ملت اسلاميه آره‌سنه فساد صوقمق ايچون الك غدار ، الك وحشی حركتلرده بولونمقدن چكينمديلر . اسلامی ينه اسلام ايله امحا ايتمك ايسته‌ديلر . دين مبين مؤسسات اسلاميه‌يی كندی غرضلرينه آلت ايتمكدن هيچ صيقيلماديلر . بونكله‌ده قناعت ايتمديلر ؛ اسلامك الی قولنی قيص قيوراق باغلادقدن صوكره الك وحشی ، الك خونخوار بر صليب سوروسنی اوزرينه صالديرديلر . ظالم بر صليب اردوسی آسيا قپولرينی زورلادی ؛ آناطولی‌يه ، اسلامك حريمنه اياق آتدی . طاعون كبی اوغرادیغی يرلرده حياتدن اثر براقمادی . يانغين كبی كچديكی مملكتلری سيلدی سوپوردی . زواللی مسلمانلری جامعلره طولدوره‌رق ديری ديری ياقديلر . اسلامك نه دينی ، نه عرضی ، نه جانی ... هيچ بر شيئی تعرضدن ، تجاوزدن مصون قالمادی .

فلاكتك عظمتنی كورن آناطولی مسلمانلری تكرار سلاحه صاريله‌رق يكيدن اوردولر تشكيل ايله يكرمنجی عصر مدنيت اهل صليبك آقيننی طوردورمه‌يه شتاب ايتديلر . عين حقله بر قاچ ميدان محاربه‌سنده صليبيونی تارمار ايلديلر و ان شاء الله او ظالملری بوسبوتون دكزه دوكه‌جكلردر .

پك اعلا كوروليوركه اسلام بوكون پك بيوك بر بحران كچيرييور . بالخصوص مقام معلای خلافتك كفارك نفوذ و حاكميتی آلتنه دوشمسی تاريخ اسلامده ايلك ظهور ايتمش بر حادثه‌ء مؤلمه‌در . و بو حادثه قارشيسنده آناطولی مسلمانلری يالكز براقيله‌ماز . بو ، بريرونده‌كی يتمش دينداشلرمزی علاقه‌دار ايدن مسئله‌سيدر ، بر حيات و ممات مسئله‌سيدر . كفارك خلافتی كندی حاكميتلری آلتنه آلملری صورتيله مهمل براقلری بوتون مسلمانلری علاقه‌دار ايدن فوق العاده مهم بر واقعه‌ء عظمادر . نته‌كيم بو حادثه ليه يريوزنده موجود بوتون مسلمانلرك يوره‌كلرينی يارالامش ، غفلت اويقولرينه دالان قفالری اويانديرمشدر . لكن فلاكت قارشوسنده كوزيانی فائده ويرمز . ماتم اولوبی دريلتمز . بو خصوصده بالعموم مسلمان ملتلرك مشتركاً بر قرار اتخاذ ايتملری منسوب اولدقلری دينك كنديلرينه امر ايتديكی الك برنجی فريضه‌در . مسلمانلرك ذاته منقاد ، ظلمه راضی اولملرينه ، اساسات دينيه‌لرينك ييقيلمه‌سنه كوز يوممه‌لرينه ، اعلای كلمة حقدن كری طورملرينه ابدياً ايمانلری مساغ كوسترمز .

ديكر طرفدن حرب عمومی بوكون جهانده عظيم بحرانلر ، انقلابلر حصوله كتيردی . مدنيت نامنه ياپيلان ظلملر هر طرفده عصيانلره بادی اولدی . الك ييقيلماز ظن اولونان سلطنتلر كوچوب كيتدی . الك مستبد كورونن جمعيتلر طارمه‌طاغين اولدی . عصرلردن بری دوام ايدوب كيدن نظامات اجتماعيه زير و زبر اولدی . اوروپاده صنف مجادله‌لری مهلك بر شكل آلدی . متمادی تحوللر ايچنده چيرپينوب دوران غرب هيئت اجتماعيه‌سی بوكون بحرانلرك الك شدتليسنه معروض بولونيور . بر افراطدن ديكر بر افراطه دوشه‌رك ، دومنی قيريلان بر كمی كبی طالغه‌لر آراسنده بوجالايوب دوروبور . هر منزل سعادته بر درلو واصل اوله‌مايور .

بو اويله مستثنا بر فرصتدركه بوندن اعظمی صورتده استفاده ايتمك ملل اسلاميه ايچون الك متحتم بر وظيفه‌در . بو فوضای اجتماعی قارشوسنده شاشيروب قالمق ويا آرقه‌لرندن سوروكلنوب كيتمك دكل ، بشرك سعادتی ايچون اسلاميتدن باشقه بر يول اولماديغنی جهانه آكلاتمق اسلام متفكرلری ايچون الك بويوك بر فريضه‌در .

اسلامك حيات فانيه و سرمديه‌ده‌كی سعادتلرينی تأمين ايلمسی امرايكی

عالمده‌كی حاللرینك مدار صلاحی اولماسی ایچون شو آواره بشره جناب حق طرفندن احسان بیورلمش برقانون اقوم، برنظام اعظمدر؛ بونی زمانك احتیاجات واوایجابنه كوره تجلی ایتدیرهرك بشریتی غایهٔ كماله ایصال ایتمك اهل اسلامه عائد الك مهم بر وظیفه‌در. بتون مذهب اختلافلرینی قالدیرمق، بتون مسلمان ملتلری كلمهٔ واحده اطرافنده طوپلامق ایجاب ایدر. جهانده سرزدهٔ ظهور اولان اجتماعی، اقتصادی، دینی، سیاسی بتون بو معظم بحرانلر قارشیسنده اسلام عالمنك آله‌جی طوری وضعیتی تعیین ایتمك لازمدر.

ایشته بو مقصدلرك حصولیچون بتون اقطار عالمده‌كی مسلمان ملتلرك الك ایلری كلن علما و رجالی بر آرایه طوپلانه‌رق بیوك بر مؤتمر اسلام عقد ایله بو مسئله‌لری قونوشوب كوروشمه‌لری، قرارلاشدیرمه‌لری لازمدر. بو قونغره ایچون هر درلو اجنبی نفوذ وتحكمندن آزاده اولارق حاكمیت اسلامیه‌نك كمال حریتله جاری اوله‌یغی آناطولیدن باشقه مناسب بر محل اجتماع اوله‌ماز. منسوب اولدقلری ملتلر آره‌سنده بیوك بر موقع علمی واجتماعیسی اولان، خلقك مظهر احترام واعتمادی بولونان، احوال زمانه وانقلابات عامه‌یه واقف، مجاهده وحمیت اسلامیه ایله معروف اولان ذواتدن مركب اوله‌جق اولان بو معظم اجتماع بر طرفدن بشریتك سعادت حقیقیه‌سنی كافل اولان مدنیت فاضله‌نك اساساتی تحكیم، دیكر طرفدن پامال ایدیلمك ایسته‌نیلن حقوق اسلامیه‌یی مدافعه ایچون لازم كلن اسبابی ال برلكیله احضار ایدر.

مسلمانلرك عصرلردن بری چالدیغی آجی تجربه‌لر كندیلری ایچون اویله واضح بر درسدركه ملتی ایقاظ ایچون باشقه بر داعیه‌یه احتیاج یوقدر. مسلمانلرك كرك جناب حقه، كرك حضرت پیغمبرك طرف الهیدن تبلیغه مأمور اولدیغی حقایقه اولان قیلنلری عهدلرینك بوقدر چوقلغیله برابر تجدید عهدلرینی استرداد ایتمكدن امیدی كسمه‌لرینه هیچ بر زمان مساعده ایده‌مز. رحمت الهیه قاپولری كندیلرینه آچیقدر. اونلر ایچون او قاپویه كیرمكدن باشقه برشی لازم دكل. روح الهی باشلرنده دولاشوب طوریبور. و نفحهٔ عنایتی تنسم ایتمكدن باشقه بر حركته احتیاج یوق. فرشتلر بریری ولی ایدرك اونلره دست امداد اوزاتیور. بو مسكنتدن قورتولملرینی، بو درین اویقودن اویانملرینی اخطار ایدییور. تجددلرینی الده ایتمك، اولكی مرتبه‌لرینه یوكسلمك ایچون یاپه‌جقلری ایش بویله بر قونغره عقدیله رابطهٔ وحدتی تحكیم ایده‌رك ملی اعلاده عبارت اولان مقصد مشتركه ال برلكیله چالیشمقدن عبارتدر. بو ایسه بویله بر اجتماع ایله بر كره آره‌لرنده دینی واجتماعی تساند تأیید ایتدكدن صوكره الك قولای بر ایشدر.

اونك ایچون بو فكری بتون اسلام متفكرلرینك، اسلام غزته‌جیلرینك، اسلام جمعیتلرینك بالعموم لسانلر له اقطار اسلامده نشر ایتملری، بتون مسلمانلره طویورملری اقتضا ایدر. تا كه بتون مسلمان ملتلر بو حقیقتی آكلاسون، بو نقطه‌ده طوپلانسون. ومن الله التوفیق.

اشرف ادیب

متاركه وصلح تكلیفاتی

عالم اسلامك نقطهٔ نظری

صلیب اوردوسنك آناطولیده، اوچ سنه‌دن بری یوما نام حقیقی ویا مستعارلر ایله تمثیل ایتمكده اولدیغی قانلی حادثه‌لر، بر طرفدن عالم اسلام اوكنده بوتون شجاعت وشناعتیله دوام ایدوب دورركن، دیكر طرفدن اوروپانك، بو بیكلرجه، ملیونلرجه اسلام تبعه‌سی بولونان مستملكه‌جی اوچ بیوك دولتنك خارجیه ناظرلری كویا بو فاجعه‌لره آرتق نهایت ویرمك، بو خونین ووجدانكداز صحیفه‌لری قاپاتمق لزومنی لطفاً حس ایتدكلرینی بیان و (توسط دوستانه) مدعای صیلانه‌سیله توركیایه یكیدن ایكی وثیقهٔ اسارت اوزاتیورلر:

۱ ـ متاركه تكلیفاتی، ۲ ـ صلح شرائطی تكلیفاتی..

الك غریبی شودركه بو تكلیفات سكز سنه‌در، جهان معمورك اوزرنده مستقل اولارق تك قالان الك صوك اسلام حكومتنی بوسبوتون اورته‌دن قالدیرمق وصوكره مستقل اسلام بایراغنك صیانت معنویه‌سیله یوكسه‌لن اذان صدالرینی بوغمق، حضور رب العالمینده كمال وجد وخشوع ایله جبهه‌لری عبودیت اولان میلیونلرجه موحدین اسلامیه‌یی زانو زدهٔ اسارت قیلمق ایچون یاپاده‌قری حیله‌لر، قوردقلری طوزاقلر قالمایان، استیلا ایتمدكلری اولكه، آل اوزاتمادقلری اسلام حریمی براقمایان، چیكنه‌مدكلری، چیكنه‌تمه‌دكلری اسلام مقدساتی قالمایان مستملكه‌جی اوروپانك متعصب وهول انكیز طیف نحوست وشئامتی طرفندن اجرا ایدیلیور.

خصوصیله پاریسده ۲۲ مارتده طوپلانارق بش كون ظرفنده احضار ایدیلن بو تكلیفاتده عامل حقیقی ومحققك او ساحل، روده، او عصرده دشمن دین اسلام اولان انكلتره اولدیغنی بو تكلیفاتده الك مؤثر بر محرك بولوندیغنی دوشونه‌جك اولورسه‌ق بالخاصه اوچ سنه‌دن بری اوز وطننده، آناطولینك حریم عصمت وشفقتنده مبذولاً قانی اقیتان دین یولنده واستقلال اوغورنده انسانیتك ونجابتك وسعی دائره‌سنده‌كی هرفداكارلغی پایان تودكرك، اسلاملرك بو دفعه آرتق قولای قولای بو مغفل، بو ایكی یوزلو تكلیفاته بویون اكمیه‌جكلرینی وآلدانمیه‌جقلرینی طبیعی بولورز.

ناصل بویون اكیلیر، ناصل آلدانیلیركه اوچ سنه‌در یونان اشغالی آلتنده بولونان اوز وطننك الك كزیده اقسامی بو كون برخرابه‌زاره دونمشدر. یونان چیزمه‌لرینك كزیندیكی یرلرده مقدور اسلام شهیدلرینك اسكلتلرندن قفه‌لر یوكسلیور. اسلامك غدار یونان سلاحیله دوكولن آل قانلری بر ... كاسه درهلر حالنده آقار. یونانلیلرك

آناطوليده بيقادقلری جامع ، ده يرمه‌دكلری مناره قالمادی . اذن سسلری افق اسلامده دويولماز اولدی . ناطانلك كيلری خاك ايله يكسان اولدی . آناطولی مسلمانلرينك اسكی مسعود ، اسكی موحد آشيانلرنده بوكون صليب بقوشی مشؤم اوغولدييور . صاراقری بويونلرينه كچمش اسلاملر ، عصمت و عفتلری يغما ايدلمش اسلام قيزلری ... قالمش آنالر ، بابسز قالمش يتملر بوكون يونان اشغالی آلتنده‌كی اوز اسلام يوردنده ايكيم ايكيم ايكله‌يورلر . بو ساحه‌ده اسلاملك بيه‌لك بر ذره حيوباتی قالمادی . جبنده قوت برميه‌سنی تأمين ايده‌جك بر پارچه نقدی قالمادی و بويله بيكارجه ، يوز بيكارجه اسلام بوظلم ، اعتساف اردوسی آلتنده ، متعصب صليب اردوسنك نجه عدوانده اولا توركادن ، صوكرا بوتون عالم اسلامدن بر دست رها و فلاح بكله‌يور .

ايشته آناطوليده يوز بيكارجه اسلام فريادلری تا حريم جانه صوقولوركن ، اوزی بر آن اول دشمن بويوندروغندن ، دشمن جبروت وتحكمندن قورتارمق هر اسلام ايچون بر فرض عين اولوركن اوروپاده بزه متاركه تكليف ايديور ، حالبوكه بسبله اسلام آراسنده شمدی‌يه قدر هيچ بر سرگذشت كچمه‌مش ، هيچ بر ماجرا اولمامش كبی ، دوست بر متوسط كبی بزه بر متاركه تكليف ايدييور .

بز اساساً اوروپايه قارشی حيرت ايتمه‌يز ، بووضعيتدن ، بويكيدن طاقيندينی توسط وانسانيت ماسكه‌سندن دولايی حيرت ايتمه‌يز . يترکه شيمدی‌يه قادار يورودیكی بولك كنديسنی چقماز بر ره ايصال ايتديكنی تقدير ايتسين ، يتركه عالم اسلامك جهان حيات سياسيه‌سنده بك مهم بر كميت اولديغنی ، اركج دها عظيم بر قيمت اولاجغنی آكلاسين .

اعتراف ايدملم‌كه شانزر ، پوآنقاره ، كورزون امضالريله ممضی ٢٣ مارت تاريخلی متاركه تكليفاتنی حاوی نوطه‌يی اوقوديغمز زمان هر اسلامك ذهنندن شيمشك كبی بو سؤال كچمشدر :

— شوميليونلرجه اسلام تبعه‌سی اولان شو اوچ دولت خارجيه ناظری باقالم اسلاملرك موقع حقيقيسنی آرتق تقدير ايدييورلرمی ؟

هيهات ! آلتی ماده‌لك متاركه تكليفی بيله كنديلرينك حالا اسكی ذهنيتده ثبت قدم قالدقلرينك الك بيوك بر دليلی‌در : اكر بو متاركه‌يی قبول ايدرسه‌ك ، يونانليلرك آناطولی‌يی تخليه‌سنی ايلروده كنديلرينه تكليف ايده‌جكلرمش ، مع مافيه شيمدی‌يه قدر بولونديغمز موقعدن اون كيلومترو دها كری‌يه چكلملی ايمشز و متفقين عسكری قوميسيونی ، يعنی اوروپانك او مشؤم فلاكت پيشوالری اردومزی قونترول ايده‌جكلرمش ؛ صوكره اوچ آی متماديا اردومزی معطل براقه‌جقمشز ؛ نهايت يونانله آرامزی سوزله بوله‌مازلرسه ايمش تكرار ايسته‌ديكمزی يايه‌بيله‌جك ايمشز !

دنياده حياسزلغك ، تقديرسزلكك بو درجه‌سی آنجق كنديلرينه جهانك انسانيت ، مدنيت ، اصالت ، عدالت .. الخ كبی فضائل ومزياتی قيد حيات دكل ، قيد تاريخ شرطيله انحصاری آلتنه آلانلرده ، وحقيقتده بونلرك هيچ بريله مع الاسف كامل بر علاقه‌سی اولمايانلرده بولونور .

مع مافيه توركيا بو اغفالكار و آولايجی تكليف سياسی‌يه قارشی ويريله‌جك حكمی ، تقدير ايديله‌جك قيمتی درحال ويرمش و تقدير ايتمشدر . توركيانك الك كوچك بر ناحيه‌سنده ، بر كوينده ور نجه‌يه قدر بيكارجه كيشيدن مركب هر نقطه‌سنده يايلان متينغلرده ، نمايشلر ، تجلی ايدن تظاهرات حماسه‌كارانه بو تكليفه قارشی حكومت وملت مجلسنی تيقظ واشتباهه دعوت ايتمش و بو اعتبارله ملت اسلاميه اوروپا تكليفاتنك روح ومقصد اساسينه نه ميله نفوذ ايتمك موفقيتنی كوسترمشدر .

في الحقيقه بويوك ملت مجلسی دخی بو نقطه‌يه مقابل ويرديكی جوابله جداً عالم اسلامك حقيقی بر رهبر و پيشواسی اولديغنی اثبات ايله‌مشدر . مجلس بو جوابنامه‌سنده بوتون صلحپرورلكنی ، مسالمتكارلغنی بر كره دها بوتون جهانه اعلان ايتمك ايچون قاتل وظالم بر الدن اوزاتيلان متاركه تكليفنی ، ماضی‌يی اونوتمق عالی جنابلغنده بولونه‌رق جيف الملم رد ايتمه‌مش ، بالعكس شكران ومتدارى حسلريله قارشيلامشدر . نيچون ؟ .

چونكه اسلام ظالم دكلدر ، اسلام غدار دكلدر ، اسلاميت رحمت وشفقتدر ، اسلاميت ، عدالت وانسانيتدرده اونك ايچون ماضی‌يه قارشی كوز يومق اضطرارنده قالمش وجوابنامه‌سنده : « ازميره چيقان يونان اردوسنك جهان مدنيتك معلومی اولديغی اوزره صايسز اسلام قانی هدر ايتمك ، نهايتسز تخريباته سبب اولمق صورتيله ادامه ايتديكی استيلا حربنه نهايت ويرمك » مقصد صلحپرورانه‌سنی كنديلرينه اضافه ايتمكله دول معظمه خارجيه ناظرلرينك بو مقصدی تعقيب ايتمه‌سی لزومنی نازكانه بر صورتده توصيه ايله‌مشدر .

عينی زمانده بويوك ملت مجلسی ٤ مارت ٣٣٨ تاريخنده قرارلاشديرديغی بر جوابی نوطه‌ده عيناً شو صورتله ادارهٔ كلام ايدييور :

« اوروپالی و آمريقالی هيئتلرك بيطرفانه تحقيقاتيله ثابت اولديغی اوزره اراضیٔ مشغوله‌ده اوچ سنه‌دن بری تحملفرسا تضييقاته معروض اولان وشديد وواسع مقياسده قتل عاملر ، احراق وتخريب بيوت ، شنيع هتك عرضلر وانواع مظالم وفجايعه اوغرامقده بولونان اهالیٔ اسلاميه‌نك بر آن اول بو اشكنجه‌لردن تخليصنك دول معظمه‌جه‌ده ملتزم بولونديغنه امينتمز بركالدر . »

ايشته بو سطرلر بزه اساساً الله طوتولمايان متاركه تكليفنك نه‌دن مقصدی تأمينه خادم بر واسطه اولارق استعماله مجبوريت حاصل اولديغنی كوستر . توركيا متاركه تكليفنی رد ايتمه‌دی ، قبول ايتمك صورتيله‌ده صلحپرورلكنی كوستردی . فقط اويله اساسلی شرطلر درميان ايتدی‌كه بونلرله دشمنك قورمق ايسته‌ديكی طوزاقلرك كافه‌سنی ينه

کندیلرینه رد و اعاده ایتمش اولیور. فی الحقیقه بیوك ملت مجلسی متارکه‌یی آتیده‌کی شرطلرله قبول ایتمشدر:

١ ـ متارکه ایله برابر آناطولینك تخلیه‌سنه باشلانمالی، ٢ ـ اون بش کون ظرفنده اسکیشهر ـ کوتاهیه ـ آفیون قره‌حصار خطی، ٣ ـ درت آی ظرفنده ازمیرده داخل اولدیغی حالده بوتون آناطولی تخلیه اولونمالی؛ ٤ ـ متفقین قوه‌سینی، یالکز تخلیه اولونان اراضیده بولونمالی واهالیٔ اسلامیه‌نك اشخاص واموالی صیانت ایتمه‌لیدر.

توركیانك درمان ایتدیکی بوقدر احتراز‌ه‌نك ضرورتی، اکر اوروپا شیمدی‌یه قدر چکیردیکی قانلی درسلردن بر انتباه دویدیسه تقدیر ویونانی قبوله اجبار ایده‌جکلرینی تخمین ایدیورز. یوق اکر متارکه تکلیفنامه‌سنده‌کی او ذهنیت مردوده ینه کندیلرینه حاکم اولاجقسه شیمدیدن بو سیاسی آلیش ویریشك بر ثمره ویرمیه‌جکنی اشارت ایده‌بیلیرز.

هنوز کافی درجه‌ده برمدت تجمع ایتمش اولدیغی ایچون کرك بو تکلیفات و کرك توركیانك دعوای حقنده توركیادن غیری عالملرده یاشایان اسلاملرك نه دیه‌جکلرینی وقعا تمامیله تثبیت ایده‌مه‌مکده ایسه‌ك ده اونلرك دخی بزم کبی دوشوندکلرینی و بو ملت مجلسنك جوابنامه‌سنی جداً ملتپرورانه بولدقلرینی تقدیر ایده‌جکلرندن امین بولونیورز.

اساساً اوچ سنه‌دن بری بالفعل استقلالی بولنده هردرلو یوقسوللقلره قاتلانه‌رق میثاق ملینك تحقیقی اوغرنده عزیز قانی آقیتان تورکیا اسلاملری قوتندن، سلاحندن، حقوقندن و مستقبلندن امین بولونیور. بناءً علیه اکر دشمن هنوز کافی درجه‌ده قفاسی صرپ قیالری اکدیران اسلام قوت و مقاومتنه چارپمادی ایسه بر کره ده تجربه ایتسین، بر کره دها، بر کره دها و نهایت او استیلاجو قفا، بر کون بوحال قیریلاجق، پارچه پارچه اولاجقدر.

*
* *

غالبا پاریسده طوپلانان اوچ دولت خارجیه ناظرلرنده یونانك یولجه قفاسنك و کوکده‌سنك اسلام سونکوسیله وقنجیله پارچالاندیغنی ایشیتمیورمش که بزه صلح شرائطنی حاوی اولمق اوزره ایکنجی بر وثیقهٔ غرابت دها احضار ایتیورلر. بو وثیقهٔ سیاسیه‌نك حاوی اولدیغی مواد و تکالیفك عیناً معهود (سه‌ور) پاچاوره‌سنك مضمونلرندن باشقا بر ماهیتی حائز اولمادیغنه کندیلری ده‌می اینانیورلر؟ کاش بوتون اسلاملر بواحتمالی ویرمیورز، بوتون دنیا سیاستنی کندیلرینه تمسه‌ین بو دولتجیلرك، بو قان سیاستجیلرك بو درجه‌ده لیاقت وذکادن نصیبه‌دار کوروه‌مدکلرینی ظن ایتمیورز. بوده شبهه‌سز دیکر بر وسیلهٔ اغفال، دیکر بر تجربهٔ طالعدر.

بو اوتوزه قریب اوزون ماده‌لری و احکامی شامل اولان بو وثیقه‌نك احتوا ایتدیکی سوء قصدلری، طوزاقلری توركیا و عالم اسلام ایچون احضار ایدیلن خطر انکیز اوچوروملری صیره‌سی کلنجه بر بر ایضاح ایده‌جکز. یالکز شیمدیدن شونی سویله‌یلم که توركیانك صوك اوچ سنه‌سی، خلاصهٔ معهود سه‌ور پاچاوره‌سنی پارچالایوب متفقلرینك یوزلرینه فیرلاتمق ایچون اجرا ایدیلن خداپسندانه حرکات ایله کچدیکنی بو ناظر افندیلر آنجق اسفاً تقدیر بیورسونلر.

اساساً بو حربه، بوفداکارلقه توركیا، اسلام اساساتنك کوستردیکی طرزده‌کی استقلال ایله سه‌ور معاهده‌نامه‌سنی قابل توفیق و تألیف کورمدیکی ایچون کیریشمش، بوقدار محرومیتلره قاتلانمش، بو درجه‌ده فداکارلقلر یاپمش ده کیلمیدر؟

بوتون عالم اسلام بیلیرکه اسلامده استقلال حقیقی اوچ شرط اساسی ایله تحقق ایدر: ١ ـ تجهیز جیوش، ٢ ـ سد ثغور، ٣ ـ تنفیذ احکام وقضا...

بناءً علیه توركیا کندیسنی مدافعه ایچون سربست بر صورتده اردوسنی تسلیح ایده‌مزسه، مملکتلرینی، حدودینی دشمن تعرض وتسلطندن سربست صیانت ایده‌مزسه، نهایت مملکتی داخلنده سربست قانونلر وضع وحکملر اعطا ایده‌مزسه استقلال بولمق نره‌سنده قالیر؟

هر درلو قید وشرطدن منزه اولان بر استقلال الده ایدیلنجه‌یه قادار، اسلام ایچون بر بوره قانجه‌یه قادار هر مسلمك نفسی سلاحله مدافعه ایتمه‌سی، استقلال یولنده جهادده بولونمه‌سی بر فرض عیندر.

بناءً علیه اوروپا دولتلری طرفندن، سه‌ور معاهده‌سنك نسخهٔ ثانیه‌سی ویا تعدیل ثانیسی شکلنده تورکیه‌یه اوزاتیلان بو ایکنجی شرك واضلال واسطه‌سنك آنجق برنجیسی قادار بر حکم وقیمتی اولاجغنی شمدیدن، دنیایه افندی اولمق سوداسنه بولونانلر هرکسدن اول بیلسینلر.

نته‌کیم بو وثیقه‌نك اوك اوزاق افقلرده‌کی خفیف انعکاسلری دها شیمدیدن ایشیدلمکه باشلانمشدر: (دیلی تلغراف) ك ویردیکی معلوماته نظراً بومبای خلافت قومیته‌سی دها شیمدیدن بو شرائط صلحیه‌یی پروتستو ایتدکدن و انکلتره‌نك تعهداتی خلافنه حرکت ایتدیکنی بیان ایلدکدن صوکره توركیادن بوغازلرك، ادرنه‌نك آلنمسنه، هرهانکی برقونترولك وضعنه، مقامات مقدسه‌نك خلافتك حاکمیتندن چیقاریلمسنه، اوروپا دولتلرینك سوریه، عراق، فلسطین، عربستاندن ال چکمه‌ملرینه قطعیاً رضا کوسترمیه‌جکلرینی تبلیغ ایتمشلردر.

بوکون بو صورتله هندستاندن یوکسه‌لن بو صدای اعتراض، امینزکه یارین بوتون مناطق واقطار اسلامیه‌دن عینی صورتله یوکسه‌له‌جکدر.

آنقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه
آنقره‌ده، تاج‌الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار معتنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب امتیاز و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٤٩٨ — ٢٤ شوال ١٣٤٠ — پنجشنبه ارتسی — ٢٢ حزیران ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

اسلامده تشکیلات سیاسیه

غربک اصول سیاسیه‌سی — حاکمیت ملیه مبدأ — بدیکه منحصر صنوف اجتماعیه‌نک پارلاممنتوده تمثیللری : سیاسی فرقه‌لر — مجادلات اجتماعیه‌نک مجلسه انتقالی — ملتی تمثیل اصولنک حقوق امتیازاتی — هر دائم یوردنه مجرا بر مراقبه — تشریع انحصاری — لایخطی و غیر مسئول بر پارلامنتو — قوۀ اجرائیه‌نک فرقه‌لره استنادی — قوۀ تشریعیه‌نک بر هیئت سیاسیه‌یه انحصار ایتمه‌سندکی محاذیر — عالم اسلامک سبب فلاکتی : قوانین مادیۀ طبیعیه حقنده‌کی جهلی — عالمک مصاب اولدیغی فلاکت : قوانین خلاقیۀ طبیعیه‌یه عدم انقیاد — هر ایکی طرفک یکدیکرندن آلمغه محتاج اولدیغی شیلر .

سعید حلیم پاشا

عالم اسلامک انتباهی

بر انکلیز مستشرقنک (یکی عالم اسلام) عنوانلی اثرندن — اسلام عالمنده ظهوره کلن انقلابات — فکری و سیاسی انتباه — اقتصادی انتباه — اصل معظم مجادله استقبالده اوله‌جقدر — شرقک مدهش بر انقلاب دوره‌سنده اولمسی — دین اسلامدن ظهور کله‌جک حادثات معظمه .

مسلمانلرک نجاتی اسلام دستورلرینه صاریلمقده‌در

هند خلافت جمعیتی اعضاسندن سید حسین حضرتلرینک آمریقاده ویردکاری مهم بر قونفرانس — اسلام عالمنک اسباب انحطاطی — بوکونکی حالی مجاهده‌لر — آنقره‌دن دوغان کونش — سجیه نوری — اسلام اخوتی — ملیت اسلامیه .

افغان امیرینک انکلتره‌یه جدی نصیحتلری

امیر حضرتلرینک انکلیز هیئت مرخصه‌سنه سویلدیکی مهم سوزلر — تورکیا و عالم اسلام انکلیزلردن جفا کوردکجه انکلتره افغانستاندن دوستلق بکله‌مسون — هندستانده‌کی شورش و اضطرابلره افغانستان لاقید قالاماز .

فرانسه ـ انکلتره رقابتی و عالم اسلام　هندستانده استقلال مجاهده‌لری

اسلامده تشکیلات سیاسیه

غربك اصول سیاسیه‌سی

بوتون سیاسی اصوللر کبی غربك اصول سیاسیه‌سی‌ده کندی تکاملنه خادم اولمق ایچوندر. کندی اصول اجتماعیه‌سندن طوغمشدر.

شو حالده غربك اصول سیاسیه‌سی اصول اجتماعیه‌سنك تعقیب ایتدیکی سیر تکاملده کچیردیکی بوتون تبدلاتی چکمه‌یه مجبوردر که بو مجبوریت اونی منسوب اولدیغی اصول اجتماعیه کبی متبدل و غیر مستقر بر حالده قویار.

بن بوراده اونك ماضیده کچیرمش اولدیغی صفحات ایله مشغول اوله‌جق دکلم. زیرا بزی شمدی علاقه‌دار ایدن جهت آنجق اونك حال حاضرده‌کی صفحه‌سیدر.

غرب هیئت اجتماعیه‌سی زمانمزده اولدیغی کبی حقیقت و عدالت اجتماعیه‌نك هر درلو قیددن مبرا بر حریت مطلقه ایله افاده ایدیلان آرزوی ملیدن باشقه بر صورتده تجلی ایده‌مکنی ـ یکی بر فکر رواج بولمجه‌یه قدر ـ طابیعه‌یه قرار ویردیکی کوندن اعتباراً موضوع بحثمز اولان اصول سیاسیه‌سی‌ده حاکمیت ملیه مبدأینه استناد ایتمکده‌در.

بو مبدأ حقنده نه‌دوشوندیکمی بوقاروده سویلەمش اولدیغم ایچین شیمدی یالکز شونی سویلمکله اکتفا ایده‌جکم که بونك سیاست ساحه‌سنده تطبیقندن ملی تمثیل نتیجه‌سی ظهوره کلمشدر. ایشته بو، ملی تمثیل اصولی غرب مدنیت حاضره‌سنك اك باشلی بر مؤسسهٔ سیاسیه‌سی و بوتون منظومهٔ سیاسیه‌سنك عمادیدر.

حالبوکه اوروپا ملتلری مختلف غایه و تمایلاته مالك بر طاقم اجتماعی صنفلره آیریلمش، و بونلرك هر بری سیاسی اولدیغی قدر اجتماعی و اکثریا بربرینه مضاد احتیاجات متخالفه قارشیسنده بولونمش اولدیغندن بالنتیجه ملی تمثیل اصولی تا بدایت ظهورندن اعتباراً آنجق بویله یکدیکرینه مخاصم صنوف اجتماعیه‌نك ممثللرندن ترکب ایتمك صورتیله تجلی ایده‌بیلدی.

بو ممثللرده منسوب اولدقلری صنفلرك افکار و منافعنی مدافعه ایچین آرەلرنده قارشیلقلی برطاقم تشکیلات حصوله کتیردیلرکه بوندن ملتلری نامنه بربرلریله مجادله ایتمکده اولدقلرینی کوردیکمز سیاسی فرقه‌لر ظهوره کلدی.

ایشته بوصورتله ممالك غربیه‌ده پارلامنتولر بویله سیاسی فرقه‌لردن هر برینه قدرت حکومتی اله آلەرق اونی بر مدت کندی آرزوسی وجهله استعمال واسطه‌سنی احضار ایدن برمجادلات اجتماعیه معرکه‌سی حالنه کلدی.

اقوام غربیه‌نك تکاملات اجتماعیه‌لرنده ملی تمثیل اصولنك بو کون کوردیکی ایش بوندن عبارتدرکه صنوف اجتماعیه آره‌سنده‌کی مخاصمات دوام ایتدکجه و غرب ملتلری ایچین حقیقی بر صلح و وفاق اجتماعی دوره‌سی طوغمادقجه نتیجه دائما بویله اوله‌جقدر.

مسرودات سالفه‌دن شو نتیجه‌یی قبول ایتمکلکمز لازم کلیر: غرب هیئت اجتماعیه‌سنك اتخاذ ایتدیکی اصول سیاسیه تماماً کندی اصول اجتماعیه‌سنه کوره تشکل ایتمش و اونی کاملاً تطمین ایتمکده بولونمشدر.

ملی تمثیل اصولنك حقوق و امتیازاتنه کلنجه طبیعی بونلر چوق واسع، حتی دینه‌بیلیرکه نامحدوددر. بو اصول قوهٔ اجرائیه اوزرنده هر درلو قیددن مبرا بر مراقبه وظیفه‌سنك استلزام ایتدیکی بوتون حقوقی حائز اولمقله قالمیور؛ بالعکس تشریع انحصاری‌ده مالك بولونیورکه بو انحصار اونی قوهٔ تشریعیه موقعنده بولوندیریور. و کرك ارادهٔ ملیه‌یی طانیمق، کرك او اراده‌یی قوانین صورتنده قبول ایتدیرمك امتیازینی کندیسنه تأمین ایدییور.

شوحالده ملی تمثیل اصولنك یکانه ایشی حکومتی خلقجیلاشدیرمق یعنی اقلیتی اکثریتك اداره‌سنه رام ایتمك دیمك اولیور. حالبوکه اونك حق مراقبه‌سی حکومتی خلقجیلاشدیرمق مسئله‌سنده قوهٔ اجرائیه ایله مجادله‌یه کیریشمه‌سی ایچون دکل، مملکته عقلی باشنده و ناموسکار بر اداره تأمین ایتمسی ایچون طانیلمشدر.

بویله بر شکل سیاسیده قوهٔ اجرائیه نه‌در؟ تمثیل ایتمکده اولدیغی حاکمیت ملیه کبی قدرت مطلقه صاحبی، لایخطی، غیرمسئول بولونان، بناءً علیه دائما جبر و تضییقه متمایل بویوك بر نفوذ اعتباری‌یه صاحب اولان بر پارلمنتونك النده مسخر بر آلتدن باشقه بر شی دکلدر.

ایمدی استقلالی غائب ایدن هر قوت، سجیهٔ اساسیه‌سیله برابر وظیفهٔ اصلیه‌سنی طبیعی بر صورتده ایفا قابلیتی‌ده ضایع ایده‌جکندن قوهٔ اجرائیه آرتیق فرقه‌لرك و پارلامنتوده کندیسنه استنادکاه اولان سیاسی شخصیتلرك منافع خصوصیه‌سنه خدمتله مشغول اولور، بول پاره‌لی وظیفه‌لر ایجاد و توزیع ایتمك صورتیله اونلره فرقه‌جیلر بولمه‌یه، هر درلو واسطه ایله انتخابانده اکثریتی اونلره تأمین ایتمکه چالیشیر، و بویله‌جه هر درلو مقاوله‌لر عقدینه، هر درلو امتیازلر اعطاسنه کیریشمه‌یه آماده بولنورکه بونلرك ادارهٔ حکومتی هر حالده افساد ایده‌جکی، کوندن کونه دها مصرفلی بر حاله صوقه‌جغی پك طبیعیدر.

الحاصل بویله بر شکل سیاسیده قوهٔ اجرائیه، عقلی باشنده، ناموسکار بر اداره تأمین ایده‌مز، فنالغی ایلکندن دها زیاده اولور.

بوندن باشقه قوهٔ تشریعیه‌نك منحصراً بر هیئت سیاسیه‌یه عائد بولوندیغی بر شکل سیاسی دائما اك آرزو ایدلمیه‌جك اشکالك بریدر. زیرا آچیقدن آچیغه طرفکیردر، عدالتله او قدر مقید دکلدر. وقانون

آره‌مزده‌کی دوستلق مناسباتی اقامه ایده‌بیلیرز.

شبهه‌سز بو مناسبات دوستانه دکلدر. صرف، معارفه و قومشولق نوعندندر. آنجق، دیکر مشکلات رفع اولونمق صورتیله، لوئید جورج حضرتلرینک تبریک تلغرافنامه‌سنده دوستلق معاهده‌نامه‌سی دیه تعبیر ایتدکلری بو قومشولغک دوستلغه مبدل اوله‌جغندن امیدوار اوله‌بیلیرم.

بن عالم اسلامک حسابندن هیچ بر دورلو آیریله‌مام. بونک ایچون اکر افغان ملتنک صمیمی دوستلغی انکلتره ایچون لازم ایسه بنم خیرخواهانه توصیه‌لریمه دها زیاده حسن قبول کوسترملیدر. بن او وصایای ایلک ملاقاتمده سزه بیلدیرمشدم. ینه او خیرخواهانه وصایا اوراق وزره سزه تکرار ایدیورم.

بریتانیا حکومتی مسلمانلره مخالفته قالقیشدیغی کوندن اعتباراً بوتون عالم اسلامی کندیسندن رنجیده قیلمشدر که بوندن حاصل اولان ضررلریکز حکومتکزجه معلومدر. و تورکیا دولتنه قارشی نه قدر رعایتکار بولونورسه‌کز افغان ملتنک قلبنی‌ده او نسبتده کندیکزه جلب ایتمش اولورسکز. عالم اسلامک دیکر اقسامی سزدن جفا کوردکجه افغانستانک سزه دوست اوله‌جغنه، یاخود بزم شعائر مقدسهٔ اسلامیه‌مزه قارشی کلدکجه کرک افغانلیلرک، کرک حکومتلرینک لاقید قاله‌جغنه هیچ بر وقت اینانمایکز.

کذلك هندستانده‌کی حرکاتکزده عطف نظر ایتمک لازمدر. زیرا هندستانک بو فریادلری، بو شورشلری آرته‌جق اولورسه بو مسائل ایله حدود خطلرینک مانع اوله‌بیله‌جکی ایشلردن دکلدر. بریتانیا حکومتنک عالم اسلامه قارشی تعقیب ایتدیکی سیاستی دکیشدیرمک ایستدیکنی خارجیه وزیریکزدن ایشیتدم. بوندن طبیعی ممنونم. سرحدده‌کی قبائلمزک آره‌سنده‌کی عرقی، جنسی، دینی روابطدن طولایی بزدن هیچ بر فرقی یوقدر. بناءً علیه کندی رفاه و ترقیمزی نصل ایسترسه‌ك اونلری‌ده اویله ایسترز. اونک ایچون اونلرک سعادت حقیقیه‌لری وغورنده بسله‌دیکمز آمال و کوستردیکمز حرکاتی انکلتره حکومتی‌ده پرورده واظهار ایتملیدر.

انکلتره‌یه کیتدیککز زمان بو شفاهی سوزلری قرال جورج حضرتلریله دیکر مقامات عالیه‌یه تبلیغ ایتدیککز.»

کنج خرستیانلر جمعیتی

— ۳ —

بوندن اولکی ایکی مقاله‌ده — استانبولده‌ده شعبه‌ی کشادینه موفق اولان — کنج خرستیانلر جمعیتی حقنده بعض عمومی معلومات ویرمش وبالخاصه قادین شعبه‌سنک فعالیتی بعض مثاللرله ایضاحه چالیشمشدم.

بالنتیجه خرستیان وحدتنه چالیشان، خرستیان روحنی تلقین تلقیح ایتمک غایه‌سنی تعقیب ایدن، بر چوق وسائط مخالفه ایله غافل اسلام کنجلرینی کندینه مال ایدن بو جمعیتک ایلک مؤسسی ایله جهانی قوبه‌سی حقنده‌ده بوکون بر آز ایضاحات ویره‌جکز.

«کنج خرستیانلر جمعیتنک مؤسسی (سیر ژورژ ویلیام) در. جورج ویلیام، ۱۸۲۱ سنه‌سی تشرین اولنک ۱۱ نجی کونی لوندره جوارنده کائن «دولفه‌تون» قریه‌سنده دنیایه کلمشدر. پدری چفتلك صاحبی اولوب سکز اولادی واردی. ویلیام بونلرک اک کنجی ایدی. پدری، ویلیامی چفتجی اوله‌رق یتشدیرمك ایسته‌یوردی. ویلیام ایسه بونی ایسته‌میوردی. بو مسلکه قارشی لاقید ایدی. بونک ایله پدری ویلیامک چفتجیلکه مراقی اولمادیغنی اوکرنجه، (بریج ووتر) شهرینه کوندردیلر و «هیتر هیچقوق» نامنده برینک تجارتخانه‌سنه ویردیلر. ویلیام بو تجارتخانه‌ده کاتبلك وظیفه‌سنده استخدام ایدلیوردی.

«ویلیام پك متعصب و متوکل بر خرستیاندی. خرستیانلغه پك زیاده مربوط ایدی. ویلیام ابوینندن آیریلدیغی، عائله وجاغندن اوزاقلاشدیغی حالده خرستیانلغی ضعیفلته‌جك هر شیدن اوزاق بولونیوردی. و زمان بولوندیغی شهرده اخلاقی بوزاجق، عنعنات دینیه‌سنه تضاد تشکیل ایده‌جك بر چوق حاللر واردی.

«ویلیام، مغازه‌ده چالیشان دیکر آرقداشلرینک مادی و معنوی حیاتلرینی بوزقده، عنعنات خرستیانیه‌یه قارشی لاقید اولدیغنی کوردی و بوندن فوق العاده متأثر اولوردی. ایی بر خرستیان تربیه‌سی آلمش اولدیغندن رابطهٔ خرستیانیه‌نك کوندن کونه بوزولمه‌سی اونی صوك درجه دلکیر ایدیوردی. ویلیام، دوشوندی؛ خرستیانلقدن اوزاقلاشمقده اولان فنا آرقداشلرینی اصلاح ایتمك ایچون همفکر ایکی اوچ آرقداش بولدی؛ بونلر کندیسی قدر قوتلی بر خرستیان روحنه مالك دکلدیلر؛ فقط بالطبع، «ویلیام»ه تابع اولدیلر. «ویلیام» بونلره هفته‌ده بر دفعه اجتماع ایتملری لزومنی قبول ایتدیردی. اوچ دورت آرقداش کندی اولرنده هفته‌ده بر دفعه طوپلانمغه باشلادیلر. بالطبع بو اجتماعلر خصوصی ایدی. دیکر آرقداشلرینه‌ده، اجتماعده حاضر بولونمالرینی تکلیف ایتدیلر و بونده‌ده موفق اولدیلر. مجلسلرینک عددی کوندن کونه تزاید ایدیوردی و آرالرنده ویریلن قرارلره هپسی مطاوعت ایتدکلرندن هپسینک حیاتلرنده بر تبدل وقوعه کلیوردی. اجتماعلر بو یولده دوام ایتدی. مستخدمینك یازیخانه‌لری غیرکافی کلمه‌یه باشلادی و دها بیوك بر صالونه لزوم حس ایدیلدی. بونی ویلیام، مغازه صاحبنه سویله‌یه‌میوردی. چونکه «هیچقوق»ك بویله شیلره، تجارتدن ماعدا شیلره قارشی لاقید اولدیغنی بیلیوردی. نهایت تردد ایله مغازه صاحبندن بیوك بر یر ایسته‌دیلر. «هیچقوق» مأمولک خلافنده اوله‌رق کنجلرک مراجعت و امللرینی اهمیتله قارشیلادی،

مقصدلرینه دائر تفصیلات ایستەدی ؛ وایشلك اهمیت و فائدەسنه قانع اولەرق آرزولری وجه ایله بویوك بر … ویردی . … دخی بالذات جمعیتلرینه داخل اولدی ؛ اوقاتندن تصرف ایله کیجەلرك اجتماعلرینه بالذات اشتراك ایتمەیه باشلادی . کندی حیاتلرنده پك مهم تحوللر حصوله کلدیکنی کورن مغازه صاحبی ، اولجه بر عمله وایشجی نظریله باقدیغی بو کیجەلرده بویوك فکرلر مشاهده ایتمکه باشلادی . خرستیانلغك تعالیمی ایچین چالیشمایه عزم ایتمش اولان بو کنجلر ، دیکر شهرلرده ده عین تشکیلاتك لزوم وجودینی حس و تقدیر ایتدیلر . دیکر یرلردن ده مرخصلر ایستەیەرك بیوك بر اجتماع عقدینه قرار ویردیلر . ١٨٤٤ ده ، حزیرانك آلتنجی کونی (ژورژ ویلیام) ك یتاق اوطەسنده ایلك اجتماع عقد ایدیلمش و « کنج خرستیانلر جمعیتی » او تاریخده دوغمشدر . بو اعتبار ایله (جورج ویلیام) کنج خرستیانلر جمعیتنی ٢٣ یاشنده ایکن تأسیس ایتمش اولیور . بو اجتماعده جمعیتك مقصد تشکلی حاضرونه مفصلاً ایضاح ایدلدی .

« بو قدر مدهش بر نیان وجهیله جورج ویلیام متعصب بر خرستیان ایدی . عینی زمانده آتی بر تجارت آدمی ایدی . بونك ایچین هم قوردیغی جمعیتك ترقیسنه ، هم ده تجارتنه فوق العاده اهمیت ویرەبیلیوردی . الك صوکره مغازه صاحبی کندیسنه اورتاق یاپدی ١٨٩٤ ده ، تأسیس کردەسی اولان جمعیتك (٥٠) نجی سنهٔ دوریەسی مناسبتیله دنیانك هر طرفندەکی جمعیتلرده مراسم یاپیلمش ، جورج ویلیام ، فوق العاده تعظیم و تبجیل ایدیلمش و حتی قرال حضورینه قبول ایدلك خرستیانلغك توحیدی غایەسی ایچین مهم بر مؤسسه وجوده کتیرمش اولان ویلیامه الك بویوك رتبه و نشانی توجیه ایتمشدی . سیر ویلیام ١٩٠٥ سنەسنده وفات ایتمش و حقنده مهیب و معظم ماتم مراسمی یاپیلەرق لوندرەده اکابر واعاظمه مخصوص بر مدفن اولان (سنت پول) کلیساسی مزارلغنه دفن اولونمشدر . » [١]

ایشته کنج خرستیانلر جمعیتنك مؤسس ، صورت تشکلی بودر . بو قدر بسیط بر صورتده باشلایان بر اجتماع بو کون مدهش وممتدی بر جمعیت حالنه کلمشدر . آتیده ویرەجکم شو معلومات ، بو جمعیتك عظمت و دهشتی حقنده شبهه بیراقمایەجقدر ظن ایدرم .

§ هر یرده کوك بوداق صالمش اولان کنج خرستیانلر جمعیتلرینی واجزاءآتنی تمثیل ایدن بر قومیته واردر که بو ، جمعیتك جهان قومیتەسیدر . قومیتەنك آدرسی شودر : « جنوه ، اسویچره ژەنەرال دوفور جادەسی : ٣ » . قومیتەنك اون آلتی هیئات اجرائیەسی واردر . بونك طقوزی « جنوه » ده ، بری « لوزان » ده ، بری « بازل » ده ، بری « نیویورق » ده ، بری « لوندره » ده ، بری « آرهوس » ده ، بری ده « فیلفورده » ده‌در .

§ قومیتەده بر چوق ملتلر نامنه اعضا اولوب بونلرك ده مختلف مرکزلری واردر . بونلر او مرکزده لازم کلن تشکیلات و فعالیتی یاپمایه مأموردرلر ، که اونلری ده خلاصه ایدییورم :

آوستورالیا (ملبورد) ، آوستریا (ویانه) ، بلچیقا (منجل) ، برەزیلیا (ریو دوژەنەیرو) ، بولغاریا (صوفیه) ، چین ، دانیمارقه ، فینلاندیا ، فرانسه ، آلمانیا ، بریتانیا (بریتانیا نامنه بش اعضا موجود اولوب اوچی لوندرەده ، بری غلاسقووده ، بری « سوسەس » ده‌در .) هولاندا ، مجارستان ، هندستان ، ایتالیا ، ژاپونیا ، شمالی آمریقا (بر اعضا و بر فخری کاتب نیویورقده ، بری لوندرەده اولمق اوزره ایکی اعضاسی واردر .) نوروەچ ، پورتکیز ، روسیه ، جنوبی امریقا ، جنوبی افریقا ، اسپانیا ، اسوەچ ، اسویچره ، تورکیا (مرکزی استانبولدر .)

جمعیتك تورکیاده تشکیلات یاپمایه مأمور اولوب استانبولده بولنان اعضاسی ، قنجاتجیلر یقوشنده بولنان آمریقا میسیونر جمعیتی و کتاب مقدس شرکتی رئیس و مدیری « دوقتور ویلیام پیت » در . آرتق قارئین کرام بونی ده اکلایەبیلیرلرکه : کنج خرستیانلر جمعیتی تماميله بر میسیونر تشکیلاتیدر . بو تشکیلاتك یکانه مقصدی اسلام کنجلرینی خرستیانلشدیرمق ، خرستیانلغی وحتی نشر وتعمیم ایتمکدر .

§ قومیتەنك چکوسلوواقیا و یوغوسلاویاده اعضای مشاورەسیده واردر . قانون بین الملك ٩ و ١٠ نجی مادەلری موجبنجه قومیته ، بوتون ممالکدەکی جمعیتلری واجزاءآنی تمثیل ایدر . بو جمعیتلرك مهم و بین الملل صفت وماهیتده هر نوع ایشلری ایچون بر واسطه مقامنه قائمدر ؛ بو خصوصده توسیع صلاحیت ایتمکه دخی مأموردر .

⁂

بو قومیتەنك نه صورتله وزەلرده جمعیتلر ، شعبەلر ، ملی قومیته ومجلسلر کشاد ایتدکلرینی وهانکی مملکتلرده دها زیاده توسیع فعالیت ایدەبیلدکلرینی دیکر مقالەلریمه ترك ایدەرك شمدی برقاچ سوز علاوه ایتمك ایسترم .

خرستیانلق نام وحسابنه چالیشان بو جمعیت ، استانبولده ده فعالیته کچور ، تشکیلاتلر یاپیور و بو فعالیت و تشکیلاتده ده آمریقا میسیونر جمعیتی و کتاب مقدس شرکتی رئیسی و مدیری اولان « دوقتور ویلیام پیت » مأمور ایدیلیور . دیمك که جمعیتی تورکیاده تمثیل ایدن بو ذاتدر . تورکیادەکی اسلام و تورك کنجلرینی اخلاقاً ، علماً ، بدناً یوکسلتەجك اولان ذات ، میسیونر جمعیتی و کتاب مقدس شرکتی رئیسی و مدیریدر . اسلام و تورك کنجلرینك ، اسلام و تورك خانەلرینك هر کون آنین ایتدکلری ، نام و حسابنه پارەلر ، اعانەلر طوپلادقلری چارشو قپو و چغال اوغلندەکی میسیونر جمعیتی و کتاب

[١] کنج خرستیانلر جمعیتنك مؤسسی اولان (ویلیام) حقندەکی بو معلومات ، مشارالیهك یوزنجی سنهٔ دوریهٔ ولادتی (١٨٢١-١٩٢١) مناسبتیله آمریقان کنج خرستیانلر جمعیتنك استانبول شعبەسنده هولاندالی میسیونر میستر (وان بومەل) طرفندن ویریلن انکلیزجه قونفرانسدن مقتبسدر .

مهندس شرکتی رئیس ومدیری طرفندن آچیلان، بو رئیسك فکرینی، بو میسیونرك دوشونجه‌لرینی نشر و تعمیم وظیفه‌سیله مکلف اولان مؤسسه‌لردر. ارتق بو کنجلر، بو خانم افندیلر بزه ایسته‌دکلری قدر ملیتدن، حمیتدن بحث ایتسه‌لر. بوندن صکره اونلرك سوزلرینه اینانماجق قدر صافدرون قالمامشدر. بونلر روحلرینه پك اویغون کلن بو مؤسسه‌لرله حشر ونشر اولسه‌لرده ایکیده برده ملیت وحمیتدن دم وورماسه‌لر چوق ایی یاپارلر.

الهادی الی الله

مجدالدین

فرانسه ـ انکلتره رقابتی وعالم اسلام

حرب عمومی، هیچ شبهه‌سز، بر استعمار حربی ایدی؛ اوروپانك بیوك دولتلری روسیه، آلمانیا، انکلتره، فرانسه، ایتالیا... عسکر ومهمات ایله، اموال ایله، نقود ایله دوکشمك، طاشمق ایسته‌یورلردی؛ بوتون بو دولتلر ایچون بونلری تشکیل ایدن اصل مملکتلر خارجنده نفیس و لذیذ یکی (مستملکه‌لر) تحری ایدرك بونلری کمال اشتها ایله و کمال عافیتله تناول ایلمك الك بارز بر هدف سیاسی ومشترکاری ایدی.

آمریقا، آفریقا و آوستورالیا، آسیانك قسم عظیمی سنه‌لردن بری حرص تسلطی و تملکلرینی تسکین ایچون بر خوان یغما حالنه کیرمش اوروپانك امپریالیست وقاپیتالیست بورجیلری، عینی مقصده ایریشمك ایچون بربرلریله مسابقه ایدرجه‌سنه قوشارکن شرق قریبه کلدکلری زمان آیاقلری بربرلرینه طاقیلمشلردی.

شرق قریب... ایشته کندیلری ایچون سنه‌لردن و سنه‌لردن بری پاکیزه و لطیف اداسیله کوز سوزن، جلوه ایدن ارزاقدن سعادتلر وعد ایدن یار دل آشوب... بوکا قاووشمق و صوکره نشوهٔ وصالیله مادام الحیات سرمست سعادت اولمق... اوروپانك بیوك دولتلری، بونك ایچون صرف بونك ایچون چالیشیورلر، رقابته کیریشیورلر، بربرلرینی آتلاتمغه، بربرلرینی آلداتمغه چابالایورلردی: صرف بو زواللی، بو کوزلری قپالی، بو کافی درجه‌ده آچیلمامش شرق قریب ایچون، تعبیر صحیحی ایله عالم اسلامك بو اك دلربا قسمی ایچون...

بو اعتبارله اوروپانك بو صلیبی حکومتلری صرف منفعتلرینی، حرص وطمعلرینی تسکین ایچون عالم اسلامك بو اك متنا اقسامنه صالدیرمق ایستیورلردی. اکر بو خوان یغمادن هر کس حصه‌سنه قناعت ایده‌یدی، یاخود هر کس کندینه قناعتکارانه بر حصه آییرایدی شبهه‌سز نه اوروپا منظومهٔ دولیه‌سی تشکل ایدر، نه‌ده بو منظومهٔ دولیه‌لر آراسنده درت بش سنه دوام ایدن وحالا تمادی ایتمکده بولونان حرب عمومی فاجعه‌سی تمثیل ایدیلیردی.

فقط کافی درجه‌ده اویوشامدقلری ایچون آرالرنده سلاح پاطلامش، لزوم ایچون الك خفیف ضرر تولید ایتمیه‌جك ملحوظ زمره‌یه صرف مدافعهٔ نفس وتأمین موجودیت غایه‌سیله تورکیا اشتراك ایتمش ایدی.

تورکیا، پك ایی بیلیوردی که غوغا هپ کندیسی ایچون اولیور. کندیسنی خریطهٔ عالمدن بوس بوتون یوق ایتمك ایچون اولیور. خلاصه حرب عمومینك سائق حقیقیسی بو اسلام ممالکینك تقسیمی اولدیغنی بیلیوردی وپك واضح آکلاشیلیوردی که اسکی چار روسیه‌سی استانبوله، وقابل اولورسه اسکندرونه صارقمق ایستیور، ویلهلمك آلمانیاسی برلین ـ بغداد خطنك حاکم یگانه‌سی اولمق ایستیور، فرانسه سوریه‌یی ایستیور، کیلیکیایی ایستیور، ایتالیا آرناوودلقی، آناطولینك بیلمم نره‌سنی ایستیور ونهایت انکلتره هر یری ایستیور، عراقی، سوریه‌یی، جزیرة العربی، مصری، ایرانی... بیتمز، توکنمز بر حرص وطمعله، دویماز، دویمق بیلمز بر اوبورلقله متمادیاً بوتون عالم اسلامی یوتمق احتراصیله چیرپینیور.

بو غایه‌لری تأمین ایچون آلداتان عمومی حرب نهایت انکلتره‌نك بولندیغی و انکلتره‌نك سوروکله‌دیکی منظومهٔ دولیه‌نك صریح غلبه‌سیله سوکندیکی وقت، بوتون بو خوان یغمادن آووجنده و آغزنده اك بیوك لقمه‌لرله قالقان عالم اسلامك اك قوی الشکیمه دشمنی انکلتره اولمشدی:

آرتیق انکلتره او زمانه قدار کویا موقت بر اشغالی آلتنده بولوندیردیغی مصر قطعه‌سنی بوس بوتون حمایه‌سی آلتنه آلمش، عراقی، الجزیره‌یی استیلا ایتمش، حجازی وجزیرة العربی آووجی ایچنه آلمش، فلسطینی، سوریه‌یی اشغال ایتمش، بوغازلره تملك ایتمش، استانبولی اشغال ایتمش، قافقاسیایه ال اوزاتمش، ایرانه قول صالمش بر حالده بولونیوردی. تعبیر آخرله حرب عمومیدن انکلتره عالم اسلامی باشدن باشه استیلا ایتمش بر حالده چیقمش اولیوردی.

بوکا مقابل اوروپانك دیکر مستملکه‌جیلری دوغرودن دوغرییه مغلوب و پریشان اولانلردن صرف نظر، کندی منظومه‌سنده بولونانلری بیله عادتا هیچ دینیله‌جك بر حصه‌یه مظهر اولامامشدی. فرانسه بیك مشکلات ایله فلسطین داخل اولمادیغی حالده یالکز قانلی بر سوریه وقانلی بر کیلیکیا ایله، ایتالیا ایسه سراب آسا بر منطقهٔ نفوذ وعد وهواسیله حرب عمومی صحیفه‌سنی قاپامغه مضطر قالمش ایدی.

بالخاصه فرانسه پك کوزل کورویور و آکلایوردی که انکلتره کندیسنی بو عالم اسلامك تقسیمی ماجراسنده آدم عقللی آلداتمشدی. فرانسه، بر آلمانیا رقابتی خاطرینه، بر آلزاس ـ لورن خاطرینه

بوتون شرقده‌کی عصر دیده موقع و نفوذینی غائب ایتمش، انکلتره‌نك منفعتنه بوتون عالم اسلامده احضار ایتمك ایسته‌دیکی شاحقهٔ اشتهاری خاك ایله یکسان ایله‌مشدی.

فرانسه. انکلتره ایله برلکده حرکت ایتمکله ظاهراً غالب وفقط حقیقتده مغلوب بولونیوردی. فرانسه، حرب عمومیده اك زیاده تلفات ویرن، اك زیاده اراضیسی تخریب اولنان برحکومتدی، فرانسه حرب عمومی اوزرینه اك زیاده جهانده‌کی آلاجقلری مخاطره‌یه کیرمشدی، روسیه بورجلرینی طانیمایوردی، آلمانیا درعهده ایتدیکی تضمیناتی ویرمکده تعلل ایدییوردی. بوتون فرانسه‌نك قسم شمالیسنده‌کی اراضی برخرابه‌زاری آکدیریوردی. ایکی میلیونه قریب ضایعاتك مملکتنده آچدیغی یاره‌لر حالا قانیوردی. بوکا مقابل آلزاس لوره‌ن ایله سوریه‌نك برپارچه‌سی ونهایت کیلیکیانك برپارچه‌سی، اوده ایکی درجه‌ده قان ایله آلتون ایله، آلاوله مالامال...

شبهه‌سز بوکا مقابل انکلتره نیجه قطعه‌لر، معموره‌لر صاحبی اولمش، نیجه خزائن ثروته مالك اولمش ایدی. صوکرا حقیقتده فرانسه‌نك باشنده برآمر واهی وضعیتده بولونیوردی. اونك النده بر بازیچهٔ هوسات اولیوردی.

بوتون بو محرومیتلره، بوتون بو استفاده‌سزلغه رغماً حالا سوریه‌ده، حالا کیلیکیاده حرکت دوام ایتمسی فرانسه ایچون الم اوجورومل احضار ایدییوردی. سوریه‌ده کیلیکیاده اولا فیصل ایله صوکرا قوای ملیه ایله چاریشیوردی. بوینه قان دوکیور، عظیم مصرفلره کیرییوردی.

فی الحقیقه فرانسه حرب عمومینك بخش ایتدیکی نشوهٔ غالبیت دوره‌لرینی کیردکدن صوکره موقع حقیقیسنی تعیین وتقدیر ایچون اوزون اوزون دوشونمکه مجبور قالدی. قارشیسنده کندیسنه متفق رولیله رفاقت ایدن انکلتره‌نك حقیقتده اعتماد ایدیله‌میه‌جك الك تهلکه‌لی بر یولداش اولدیغنی آرتیق تقدیر ایدییوردی.

نه زمان اوروپاده کندی لهنده بر مسأله‌یی حل ایتمکه قالقیشیرسه درحال دوست ماسکه‌سی آلتنده‌کی بو حریص دشمن دیشلرینی کوستریبور، ونیت بد ایدییور. نه زمان فرانسه شرق قریبده‌کی نصیبسزلکندن بحث ایتمه‌یه نیرسه درحال بوموفق قیافتده‌کی رقیب غرضده‌کی بعض خطرناك مزمن یاره‌لری قاشیدیره‌رق اونی تحذیر وتنویمه اجبار ایدییوردی.

بونك آکلاشیلمایاجق بر نقطه‌سی قالمامشدی. فرانسه‌نك جهان ایمپریالیزمنده و قاپیتالیزمنده کندیسنه شیمدی بر رقیب اولماسنی، مستقبلده ایسه بر تهلکه اولماسنی انکلتره ایسته‌میور. بناءً علیه فرانسه ایچون تماميله توضح ایدن بو وضعیت قارشیسنده یاپه‌جق نك بر شیئی قالمش ایدی. کندیسنی دوره‌له‌یوب طوپلامق، یاواش یاواش طوپلامق و صوکره خارجده ظهیرلر و استنادکاهلر تدارك ایدرك یارینك اك مدهش رقیبی، اك بی‌امان دشمنی اولان بوکونکی دوستی ایچوق، انکلتره ایچون قوتلی بر مجادله پلانی احضار ایله‌مك.

بریاننك ذکی دماغی درحال قرارینی ویردی. و فرانسه ایچون حلی اك مهم و مستعجل اولان سوریه مسأله‌سنی قانغره‌ن اولمقدن قورتارمه‌یی عزم ایتدی. زیرا شیمدیده امیر عبدالله ایله برابر مستملکه‌جی انکلتره‌نك شرقی اردن و فلسطین تهدیدی، شرقده انکلتره‌نك عراق تهدیدی، شمالدن تورکیا تهدیدی..

کوچ حالله کیره‌بیلدیکی سوریه‌ده فرانسه هنوز ینی ایصیتامادن چکیلوب کیتمك... بو آلیمیزی اولاجقدی خصوصیله بوینه قان دوکولویور، آلتونلر ایریدوردی. ایشته بو انقلرده که بو سیاسی مجبوریتدر که فرانسه تورکیا ایله آنقره ائتلافنامه‌سنی عقد ایدرك کیلیکیانی تخلیه‌یی انتاج ایتمش ایدی.

تورکیا ایله عقد ایدیلن بو ائتلافنامه‌دن صوکره سوریه جهتدن آرتق امین اوله‌بیلیردی. تعبیر دیکرله مزمن بر شکل آلماسی محتمل بر یاره آرتق تمیزلنمش وصارلمش ایدی.

شیمدی فرانسه بو ایلك خطوه‌دن صوکره ایکنجی برخطوه آتمق ایسته‌یور و کندیسنه مدال مستقبلده نافع بر ظهیر اولا بیله‌جك تأمین ایله‌مك آرزو ایدییوردی. بو ظهیر، بو استنادکاه کیم اوله‌بیلیردی، اوروپاده آلمانیادن هنوز دها رؤیت ایدیله‌مش حسابلر واردی، روسیه ایله شیمدیلك عینی وضعیت، ایتالیایه کلنجه، اوده بوکون کبی برشی. بناءً علیه اوروپاده کندیسی ایله حین حاجتده انکلتره‌یه قارشی قویه‌بیله‌جك حال حاضرده کافی عناصر موجود دکلدی. اولسه بیله بر آز زمانه محتاجدی.

بونك ایچون فرانسه، درحال یوزینی شرق قریبه، عالم اسلامه توجیه ایتمکه مضطر قالیوردی. اوله بر عالم اسلام که نفوسی اوچ یوز میلیونی متجاوز، زنده‌لکی محفوظ، مستقبلده اك مهم بر منبع نفوذ وقدرت اوله‌جق بر عالم عظیم... خصوصیله بو عالمك یارمی میلیونی متجاوز بر قسمی کندی اداره‌سی آلتنده بولونمق اعتباریله بو عالم فضلارك بر علمدارلی درحال بر اداره‌سنده‌کی اقسامی ده تهلکه‌یه القا ایده‌بیله‌جك بر وضعیتده بولونیور.

دیمك اولیورکه بحر محیط اطلسیدن بحر محیط کبیره قادار اوزانان کنیش بر ساحه وارکه بونی کندینه جذب ایتمك، هم یداداره‌سنده‌کی جزائر، تونس ایچون، ماندای آلتنده‌کی سوریه ایچون حال حاضر اعتباریله ضروری، هم مستقبلده انکلتره رقابتی ایچون‌ده لازم برشی ایدی. عکس تقدیرده جزائرده، تونسده، سوریه‌ده پاطلایه‌جق بر سلاح، آچیلاجق یکی بر ساحهٔ جنك وجدال مبالغه‌سز فرانسه ایچون بر اوجورومدر. خصوصیله (متن) سرمحرری (ستفان لوزان)ك ایضاحی وجهله‌ده فرانسه کوزینك اوکنده پك واضح کوریبورکه انکلتره‌نك

اوواده جبروشدتك آز چوق كبى، آز چوق غير قابل تحمل مشروع بر آلتيدر.

أوت، وجوده كتيريلن قانونلر هرشيدن اول سياسى مقصدلره خدمت، شخصى منفعتلرى تطمين غايه‌سى كوزه‌ده‌جك؛ دها يوكسك بر درجه‌ده بولونان منافع عموميه ايله ايجابى قدر مقيد اولمايه‌جق؛ بناءً عليه، ايستر ايسته‌مز، ظلم وطرفكيرلكله شائبه‌دار بولونه‌جقدر.

بوندن باشقه قوهٔ تشريعيه‌يى حائز بولونان بر هيئت سياسيه‌ده احتراص ورقابت حسلرى پك شدتلى اولمق حسبيله حكمت واعتداله قارشى ويرلمسى لازم كلن موقعك طبيعتيله اهمال ايديله‌جكى دوشونولورسه، بو كبى شرائط التنده وجوده كتيريلن و بويله بر شكل سياسينك استلزام ايتديكى طرفكيرلكدن قورتولامايان قانونلرك القا ايده‌بيله‌جكى اعتماد وحرمتك درجه‌سى قولايجه تصور اولونه‌بيلير.

مع مافيه بويله بر اداره آلتنده ياشايان ملتلر قانونى تفسير وتطبيق ايله موظف ذواتك توزيع عدالت دينيلن بو يوكسك وظيفه‌يى كمال حكمت و بيطرفى ايله ايفا ايده‌بيلملرى ايچون كنديلرينى هر درلو تأثيرلردن مصون قيلمرى اسبابنى اكمال صورتيله مجاهده‌ده چاليشيرلر.

ايمدى بيطرفلغى، عقل وحكمتى، اعتدالى قانونك وضعندن زياده تطبيقى اثناسنده ضرورى تلقى ايدن ملتلر شو حاللريله شكل سياسيلرينك قطعياً مكمل اولمادیغنى اعتراف ايتمش اوليورلر.

شيمدى بز بو اصولك خيلى اوزون سوره‌جك اولان محذورلرينى صايه‌لايه‌جق دكلز. شو اشارت ايتمش اولديغمز قسميله اكتفا ايده‌جكز. زيرا حاكميت مليه مبدأينك اك مهم واك قطعى نتيجه‌سى اودر.

لكن عدالت اجتماعيه نقطهٔ نظريندن بو اصولك خطالرى نه‌قدر بيوك اولورسه اولسون ينه غربده‌كى اصول اجتماعيه‌يه تماميله مطابق اولمق، اونك طبيعى بر موجودى، صميمى بر تظاهرى بولونمق مزيتنى تماميله حائزدر. شايد نقيصه‌دار ايسه سببى بالذات نقيصه‌دار اولان بر اصول اجتماعيه‌نك احتياجاتى تطمين ايله مكلف اولماسيدر. باشقه بر شى دكلدر.

ايشته بو اصولك يكانه مزيتى شو سويلديكلرمزدن عبارتدر كه هيچ بر زمان استخفاف ايديله‌بلك كبى دكلدر. بونكله برابر شوراسى‌ده آشكاردر كه: اجتماعى احتياجاتى غرب هيئت اجتماعيه‌سنه عائد احتياجاتك عينى اولميان بر جمعيتده بو اصولك تطبيقى فلاكت اولمقدن باشقه اساساً قبولنى ايجاب ايده‌جك هيچ بر سبب يوقدر.

بوندن دولاييدر كه غرب اصول سياسيه‌سنه طرفدار اولانلر بز اصولك كنديسنى دكل، منشأى بولونان اصول اجتماعيه‌يه مطابقت كامله‌سنى تقدير ايتمكده بولوندقلرينك فرقنده دكللر، ديمشدك.

بوتون بو سويلدكلريمزدن ايكى نتيجه حاصل اوليور: برنجيسى، جمعيت اسلاميه‌نك مصاب اولديغى فلاكت قوانين ماديهٔ طبيعيه حقنده‌كى جهالتدن ايلرى كليوركه بو جهالت طبيعتك نعمتلرندن استفاده‌سنه مانع اولاق صورتيله كنديسنى مادى بر سفالته محكوم و بالنتيجه استقلال سياسيدن محروم ايديور.

ايكنجيسى، جمعيت غربيه‌نك معروض قالديغى مصيبت كنديسنك قوانين اخلاقيهٔ طبيعيه‌يى بيلمه‌مسندن نشأت ايديوركه بو اونك دائمى بر بحران اجتماعى ايچنده قيورانمسنه سبب اولور.

ديمك اولكيلر سعادت ماديه‌دن، ايكنجيلر ده سعادت اجتماعيه‌دن محروم‌درلر.

بناءً عليه جمعيت اسلاميه مصاب اولديغى خسته‌لغى ازاله ايچون او خسته‌لغى توليد ايدن جهالتى اورته‌دن قالديرمالى؛ بونك ايچون‌ده كنديسنده اكسيكلكنى كورديكى او نوع فنونى غربه مراجعتله درحال آلماليدر. جمعيت غربيه‌ده معلول بولونديغى مرض اجتماعيدن قورتولمق ايسترسه شريعتك تبليغ ايتمش اولديغى قوانين اخلاقيه واجتماعيه‌يى اوكرنمك ايچون جمعيت اسلاميه‌يه توجه ايتمليدر.

كوروليوركه جمعيت اسلاميه‌نك جمعيت غربيه‌دن آله‌جغى شيلر پك قطعى وملخص بر ماهيتده‌در؛ هيچ بر زمان اجتماعى و سياسى طبيعتده دكلدر. بناءً عليه تصل ونه درجه‌يه قدر اولورسه اولسون جمعيت اسلاميه‌نك غربيلاشمه‌سى تصور ايديله‌بيله‌جك خطالرك اك مدهشيدر.

مترجمى: محمد عاكف — سعيد حليم پاشا

عالم اسلامك انتباهى

اسكندريه‌ده چيقان (الامه) رفيق محترممز، صوك كونلرده (ميستر لوتروب ستودارد) اسمنده‌كى انكليز مستشرقى طرفندن قلمه آلنان (يكى عالم اسلام) نامنده‌كى قيمتلى بر كتابدن بحث ايديور و ديوركه:

— مؤلف بو اثرنده صميميتدن آيرلميور. استعمار سياستى باشه چيقارمق ايچون اوغراشان بر وپاغانداجيلرك شرقى الى الابد محكوم بر قوق متصديله اورته‌يه آتدقلرى كرى طورمادقلرى اراجيفه اصلا قاپيلمايه‌رق حقيقتى اولديغى كبى كوريور.

شبهه‌سز بويله مدقق بر ذاتك شهادتى بزه قارشى پارلامنتولريله، مطبوعاتلريله، قونغره‌لريله متصل هجوملرده بولونه‌رق يالكز اوروپا وآمريقا افكار عموميه‌سنى دكل، حتى بالذات شرقده‌كى ضعيف قلبلى آداملرى بيله عليهمزه چويرن و بزم قابليت حياتدن محروم اولديغمزى، بناءً عليه باشقه ملتلرك حاكميتى آلتنده بولونمقلغمز ايجاب ايده‌جكنى ذهنلره يرلشديرمك ايسته‌ين خصملره قارشى لهمزه اوله‌رق سرد ايده‌جكمز اك بيوك بر دليلدر.

انكليز مستشرقنك سوزلرى خلاصةً شوندن عبارتدر:

«حیاتك مختلف شؤن ومسائلنه عائد خصوصاتده مدهش بر طاقم انقلابات، بحر محیط غربی ایله تبت وچین صحرالری آره‌سنده ساکن بولونان یوزلرجه میلیون محمدی‌یی حرکته کتیرمکده‌در. یکی بر روح ایله جوش وخروشه کلن بو جهان یکی بر طاقم افکاره صاحب اولمش، یکی بر طاقم املره دوشمش، یکی ویارلاق بر طاقم خیاللر، غایه‌لر آرقه‌سندن قوشمغه باشلامشدر.

بو کون شرقلی تنفس ایچون هوایی ناصیل آرایورسه سعادتی ده اویله آرایور. صیرتنده کزمکده اولدیغی طوپراغك آلتنده‌کی خیر وبرکتی الده ایتمك ایچون دینی احکامی مأمور اولدیغی مشروع مساعی‌یه آرتق صارلمق ایستهیور. احتیاجات حیات آرتق اونی باشقه‌لرندن اول کندی نفسنه، کندی قوتلرینه اعتماد ایتمه‌یه دعوت ایدییور. زیرا آرتق قابل اهمال بر کمیت اولمایوب بالعکس شرف ایچون، بقا ایچون یارادیلمش فعال بر قوت اولدیغنی یقیناً آکلامش بولونیور.

مسئله‌نك اصل مهم اولان وشرقلینك شیمدی‌یه قدر طانیمادیغی حقیقی بر انقلاب صاییلمسی ایجاب ایدن جهتی شودر: ثروت وسرمایه صاحبلری آرتیق مالی ناز ونعیم ایچنده یاشامق مقصدیله طوپلامایورلر. ابنای جنسلرندن مرحمت حسی واولجه یالکز اجنبیلر طرفندن میدانه کتیریلکده اولان منظم بر طاقم دستکاهلر، مؤسسه‌لر وجوده کتیرمك اوغورنده کندی‌بنالکرینی، فردیلکلرینی فدا ایتمك تمایلی کوندن کونه ترقی ایدییور.

اوت، واقعا شیمدیلك بو نوع سرمایه‌دارلر آزدر. آنجق فکر قفالره یرلشمش، نمونه‌لر کندینی کوسترمش وبر طرفدن دیکرلرینه مثال اولمایه باشلامشدر. لکن شرق سرمایه‌دارلری ایله غربده‌کیلر آره‌سنده بو خصوصده بیوك بر فرق واردر. اولکیلر ایکنجیلرك ظلم وخیانتلرندن آزاده‌درلر. طوغروسی غربده سرمایه هیچ بر زمان بویله عجیب بر طرزده استثمار اولونمامشدر.

صاقین، بنم بو خصوصده مبالغه‌یه قاپیلدیغم توهم ایدیلمه‌سین. زیرا شرقلی بز غربیلرجه مشهور اولان قناعتکارلغندن آرتق وازکچمش وثروتی مشروع ومضبوط بر صورتده آرتدیرمغه ورق اونی جماعتك خیرینه، امتك منفعتنه فدا ایلمك حسیله حرکته کلمشدرکه بو، اولك ایچون یکی بر روحدر.

استعمار سیاستی صرف اقتصادی بر اساس اوزرینه مبنی بولوندیغی ایچون انتباهه کلن شرق ایله کوزی بر درلو طویمق بیلمه‌ین غرب آره‌سنده‌کی حقیقی مجادله، شرقلیلرك آرتیق هضمی قولای لقمه‌لر حالنده یوتولمغه راضی اولمایه‌جغی کوندن اعتباراً باشلایه‌جقدر.

بوتون دنیا بو مجادله‌نك شدتلندیکی زمان یکی یکی انقلابلره معروض اوله‌جقدر. لکن هر حالده بزم ایچون بوندن اورکمه‌مك، مورقامق ایجاب ایدر. زیرا بین البشر تعاون حسلرینك تأسس وتعممی، انسانلردن بر قسمنك دیکر قسمنی اسارت آلتنده بولوندورماسندن البته خیرلیدر. بوراده بر طرفدن بین البشر تعاونی مدافعه ایدن بر نس (قره پاتکین)ك نظریه‌سنده‌کی عظمت تجلی ایدییور، دیکر طرفدن‌ده بقا مجادله‌سی نظریه‌سنی فنا تطبیق ایدنلرك خطالری کوزه چارپیور. زیرا بقا مجادله‌سی بر نوعك افرادی آره‌سنده اولماز؛ ذوی الحیاتك مختلف اجناس وانواعی آره‌سنده اولور. حالبوکه ابنای بشرك بر عائله‌دن عبارت بولوندیغی شبهه کوتورمز بر حقیقتدر.

مع مافیه صوك نظریات انقلابیه‌نك حریت اقوامه خاص اولان جهتلرینك سرمایه‌دار ومستعمره‌جی حکومتلره قارشی افکارده مدهش بر نفرت اویاندیردیغنی قید ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکز. چونکه آتیلان بو تخملر نما بولمق ایچون شبهه‌سز غایت مساعد بر طوپراق، غایت ملایم بر هوا بولمشدر.

بوتون شرق مدهش بر انقلاب دوره‌سنده‌در. بوتون سینه‌لرده یکی یکی بر طاقم تمایلات، انفعالات اویانیور. بوتون دماغلرده معظم فکرلر جوشه کلیور. هپسی بردن یکی دنیایه قاووشمق خیالیله ایلری‌یه طوغرو قوشیورلر. بونلرك هپسی اقتصادی، سیاسی، اجتماعی اولان بو دیندن ظهور ایده‌جك حادثات معظمه‌یی تخمینه کافیدر.»

***

مؤلف اوزون اوزادی‌یه قادین مسئله‌سندن بحث ایدرك صوکنده دییور که:

«استانبولده، مصرده، هند مرکزلرنده فضیلتکار بر طاقم قادینلر ظهور ایتمشدرکه بونلر هم علوم دینیه تحصیل ایدییورلر، هم حیات خارجیه وبیتیه‌یه متعلق بر چوق معلومات ایدینیورلر؛ ال ایشلرنده، صنایع نفیسه‌ده ایلریلیورلر. حفظ الصحه، اقتصاد، تربیهٔ اطفال اصوللرینی حقیله اوکره‌نیورلر وچوجقلرینی بوکونکی حیاتك مزاحمه کوکس کره‌بیله‌جك بر صورتده یتیشدیرمك غایه‌سنی تعقیب ایدییورلر.

مغالطه‌کار بر طاقم اوروپالیلر طرفندن شریعت اسلامیه‌نك قادینی تحصیل علمدن منع ایتدیکی حقنده ایلری سورولن ادعا تمامیله باطلدر. اسلام قادینلره بو خصوصده هیچ بر شیئی نهی ایتمدیکی کبی اوکا غربده‌کی قادینلرك بوکون بیله نائل اولمادقلری حقوقك کافه‌سنی بخش ایتمشدر. مسلمانلق قادینلره قضا وریاست کرسیلرنده اوطورمق حقنی ویرمش وعقل وعدالتك چیزه‌جکی حدود فضیلت دائره‌سنده بوتون حریتی بخش ایله‌مشدر...»

مسلمانلرك نجاتی اسلام دستورلرينه صاريلمقده‌در

هند خلافت جمعيتنك الك متنفذ اعضاسندن اولوب هندستان ملی غزته‌لرينك مخابر مخصوصی اولمق اوزره واشينغتن قونفرانسنه كوندريلن سيد حسين حضرتلرينك آمريقاده بيوك بر جماعت اسلاميه حضورنده ايراد ايتديكی نطقك بعض قسملرينی (قبريس ـ لفقوسه) ده منتشر «سوز» غزته‌سندن بروجه آتی نقل ايدييورز.

سيد حسين حضرتلری عصرلردن بری مسلمانلغی مدافعه ايدن الك بيوك اسلام دولتنك خريطهٔ عالمدن بوسبوتون سيلينه‌جكی بر صيره‌ده آناطولی حركات مليه‌سنك ظهوريله يالكز توركيانك دكل، بوتون اسلام عالمنك يكيدن قوت و حيات بولديغنی و استقلاللرينی احراز خصوصنده مطمئن بولوندقلرينی بيان ايتدكدن صوكره نطقنه شو صورتله دوام ايتمشلردر:

«آرقداشلر، بنم اصل بو آقشام سزه سويله‌مك ايسته‌ديكم نقطه شودر: بز مسلمانلر نه ايدك، نه اولدق؟ نيچون سقوط ايتدك؟ نيچون خرستيانلر بزی كچديلر؟ بيوك بر كتلهٔ اسلاميه‌يی رقبهٔ اسارتلری آلتنه آلديلر. كری قالان‌ده اسكی قوتندن دوشدی، چوق ضعيفلادی. بونلرك سببلری نه‌در؟ ايشته حضوركزده بو آقشام عرض ايتمك ايسته‌ديكم نقطه بودر.

قصه بر جمله ايله بو بيوك حادثه‌يی اجمال ايده‌بيليرم. بز بيوكدك، چونكه بيوكلك سجيه‌سنه مالك ايدك. سقوط ايتدك، چونكه او سجايای عاليه‌يی غيب ايتدك. بز مسلمانلر بيوكدك، اسلام تاريخنی اوقويانلر پك اعلا بيليرلر. اوروپايه مدنيتی بز ويردك. بوكونكی مدنيت محتشمه قرون وسطی‌ده بز مسلمانلرك صحابت و حمايه‌سيله ياشادی. بز قوتلی ايكن، بز مدنی ايكن اوروپا، بيليريك سونوك، پك كری ايديلر. اوروپا باشدن باشه خرافات ايله طولو ايدی. قرطبه‌ده، طليطله‌ده اسلاميتك عالی و مبجل اساسلرينی خرافاته قلب ايتدك و بالنتيجه طبيعتيله سقوط ايتدك.

دينمز بزه: «اطلبوا العلم ولو بالصين»، «ليس للانسان الا ما سعى» دستورلرينی تلقين ايدييور. بز اونلری تطبيق ايتديكمز زمانلر بيوكلدك. صوكره‌ده خلافنه اوله‌رق سعی و معرفتی، بو ايكی مفتاح تعالی‌يی ترك ايتديكمز كون، سفلی بر ذوقه مبتلا اولديغمز كون حيات حقيقيه‌يی غائب ايتدك و سقوطه باشلادق.

سعی‌سزلك و عمل‌سزلك... ايشته هر يرده، دنيانك هر طرفنده‌كی مسلمانلرده، مصرده، روسيه‌ده، هندده، توركياده، حتی قلبينده‌كی مسلمانلرده ايشته بو سفالت حياتيه‌يی توليد ايتدی. وقتيله بيوك آدملر، پيغمبرمزك خلفاری، دينمزك بو علوی اساسلرينك تمامی تطبيقنه حصر همت ايدرلردی، اونلرك امالی هيچ بر زمان تجويز ايتمزلردی. فقط هانی، صوك عصرلرده هنكی بيوك مسلمان چيقوب‌ده او اسكی كوزل و حياتی اساسلری احيا ايچون فرياد ايتدی و چاليشدی. بن هندستانده طوغدم، بر چوجقدم بويودم. صوك اوچ بش سنه مستثنا اولمق اوزره هندستانده هيچ بر مسلمان تقدمجی كلديكنی خاطرلاميورم. حتی نه‌ده بر مسلمان ذاتی آياق باصدی دييه‌م مبالغه اولماز. هر يرده اويوشوقلق، هر يرده سفلی بر راحتلك. بو نتيجهٔ مؤسفه‌يی ويره‌جكی نه‌سزدر. حيات فعاليت ايستر. شخصكزده تجربه ايديكز. راحتلق نتيجه‌سی اعتباريله پك ظلم و مهلكدر. انسان چاليشمه‌يی تأمين معيشت ايچون دكل.. فقط طبيعتك، ذوی‌الحيات ايچون لايتغير اولان قانون فعاليته اتباع ايچون چاليشمالی. بن زنكين اولابيليرم و بر فقيرله آره‌مده‌كی فرق: نهايت احتياجات ماديه‌مده براز دها فضله‌لق اولاجق، سفره‌م كويا براز دها مكلف اولاجق و نهايت اوره‌ده بر اوچ فضله طباق اشغال ايده‌جك و بكا اولديغی كبی سائر شيلرده بويله بی‌لزوم بر طاقم فضله‌لقلر. فقط نه اولاجقمش! هر ايكيمزده عينی احتياج مادی‌يی تأمين ايتمپورز. بر كوبك مخلوقده سوقاقلرده دولاشديغی معده‌سنه مطلقا عينی احتياجی تأمين ايدييور. فقط احتياجات تنوع ايتمز. مضونمزه كلنجه بونده فرقمز يوق. بونده او بر قاچ فضله تنوعن احتياجه كافی كليور. بنم ديناً عرقاً منسوب اولديغم بر جماعت بر دركهٔ سفليه‌ده بولوندقجه، بن او جماعت آره‌سنده شخصاً نه قدر يوكسكده اولسه‌م ينه كنديمده بر عذاب وجدانی حس ايده‌رم، ينه آشاغی‌يم. بكا عالی بر ذوق ويره‌جك ايشته او جماعتك بر هوای استقلال ايچنده تعاليسيدر.

افنديلر، بز بونك ايچون بوكون عملی مجاهده‌لر ايدييورز. واثقم اولكزكه موفق اولاجغز. (آلقيشلر) اسلام عالمی ايچون بوكونده، استقبالده‌ده سز توركلر دائما اوك خطوه‌يی آتمش بولونه‌جقسكز. تمنی ايده‌رم كه بو كونكی حركات قهرمانانه‌كزده دوام ايده‌سكز. اسكی اداره‌لر حقيقتاً چيركين ايدی. فقط شيمدی آنقره‌دن بر كونش پارلادی، ضيا و حرارت طاغيتديغی ديندشلردن بر انعكاس تماوج كورييور. دستورمزی اونوتمه‌يلم. اجلقله، صوسزلقله ياشانامادیغی كبی معده‌مزده ياشانماز، يالكز فرق بريسنده سريع، اوته‌كنده بطی بر نتيجه. مادامكه فعاليت مطلق، اونی بی‌لزوم يرلردن زياده مثمر ساحه‌لرده تطبيق ايتمك معقول دكلميدر؟

آرقداشلر! ايچمزده، كنديمزك درونمزده بر شعلهٔ ضيا پارلاتمغه چاليشماليز. او شعله‌يی نه‌قدر پارلاتير ايسه‌ك انسانلرك سجيهٔ حقيقيه‌سنه اوقدر ياقلاشيرز. ايچنده بر نور، بر ضيا اولمايان حياتك

اوزون مدتلرده نره‌یه کیده‌جکنی و ناصل حرکت ایده‌جکنی تمکن دکل تعیین ایده‌مز . او ، صمان چوپی کبی صویك جریاننه تابع اولور . ودائما منسوب اولدیغی حمیته منفعتدن زیاده مضرت تولید ایدر . او کنه هرکسه طاقیلیر ، اوندن لسان حالیله امداد طلب ایدر . ایی طرفلره کوتورولسه نه اعلا ! . کثریا مزبله‌لره ، سفالتلره سوروکلنیر . او پك زواللیدر . پك آجینه‌جق برحالده‌در . چونکه انسان اولدیغنی وانسانلغك معناسنی بیلمه‌یور . ایشته بو نور ، معارف نورندن آیری برسجیه نوریدر . ممالك متمدنه‌ده هرفرد نورمعارفه مالك اولمایه‌بیلیر ، فقط همان هرفرد بومنجی نورسجیه‌یه مالك بولونیور ، بزم دیکمز بزه بونی بخش ایدییور .

آمریقاده بر « مساوات ملیه » طوغیور . بو ایشته ذاتاً بزم دینمزك اساسلرندندر . آنجق یکرمنجی عصرده‌کی پارلاق برمدنیتك خاطرلانه .

بیلدیکی بو اخوت حقیقیه‌یی بیك اوچیوز سنه اول مسلمانلق وضع ایتمشدی . بن عالم اسلامك هرهانکی بر کوشه‌سنه کیتدیکم زمان مسلمانم دیمك کافیدر . هریرده عینی مسافرپرورلکه وعینی حرمته معروض قالیرم . عربم ، عجمم ، ترکم ، هندویم الخ دیمکه هیچ ده لزوم یوق . « انما المؤمنون اخوة » ، حالبوکه خرستیان بر انکلیز ینه خرستیان بر آلمانیایه کیتدیکی زمان نه‌سك سؤالنه جواباً انکلیزم دیر و بالکه حسن قبول کورمز . عینی حرمتله قارشولانمق ایچون مطلق جرمان اولمسی لازم .

افندیلر ، مسلمانلق یالکز دین دکل ، بیلملی‌یز که برملیت‌درده ؛ چونکه عینی درجه‌ده منتسبینی یکدیکرینه ربط ایتمکی اساس اتخاذ ایتمشدر . خلاصه آرقداشلر ؛ ایشته بویله بویوك بردینك او حیاتی اساسی ینه وسوك اوله‌رق تکرار ایدرم : سعی ومعرفت . هریرده ، هر زمان بولازم ، چالیشمق ، بیلمك ویوکسلمك . »

افغان امیرینك انکلتره‌یه جدی نصیحتلری

افغانله انکلتره حکومتی آره‌سنده معاهده عقد اولوندقدن صوکره کانون اول ١٣٣٧ ده انکلیز هیئت مرخصه‌سی برای وداع امیر حضرتلرینك حضورینه قبول اولونمش و ملی البسه‌لری لابس اولان امان الله خان حضرتلری طرفندن هیئت مرخصه‌یه خطاباً غایت مهم بر نطق ایراد بیورلمشدر . بو نطقك عیناً خارجه انتشارینی خوش کورمه‌ین انکلیزلر نطقی تحریف ایتمشلر ، او صورتله اوروپا مطبوعاتنه ویرمشلردر . حتی انکلیزلرك هندستانده‌کی غزته‌لری‌بیله بو خصوصده بعض نشریات کاذبه‌ده بولونمشلردر ، ایشته کچن کون (حاکمیت ملیه) غزته‌سنده نشر اولونان نطق بو تحریف اولونمش شکلیدرکه پاریسده منتشر (شرق ـ غرب مجموعه‌سی) ندن نقلاً ترجمه اولونمشدر . نطقك متن صحیحی اخیراً افغان پوسته‌سیله کلمشدر . افغان حکومتنك رسمی آژانسی اولان (بلاغ) ایله نیم رسمی جریده‌سی بولونان (امان افغان) غزته‌سی امیر حضرتلرینك نطقنی عیناً درج ایتمکده‌درلر . فوق العاده مهم اولان و افغان حکومتنك انکلتره‌یه قارشی وضعیت و احتساسات حقیقیه‌سنی کوسترن بو سیاسی نطقی فارسیجه‌دن بروجه آتی عیناً ترجمه ایدییورز :

« بوکون کورییورم که افغانله بریتانیا حکومتی آره‌سنده معاهده عقد ایدیلمش وهر ایکی طرف یکدیکرینك آرزو واحتساسلرینی تقدیر خصوصنده رضا کوسترمشلردر .

با چوجوقلق زمانمدن بری بوتون دنیانك ، دنیاده موجود بوتون اقوامك حریت و استقلاللرینی آرزو ایدییوردم . هیچ بر ملتك حقوق حریت و استقلالنك ضیاعنی ایسته‌مییوردم . بالخاصه کندی وطن وسلطنتمی تمامیت وحاکمیتدن محروم کورمه‌یه اصلا تحمل ایده‌مییوردم .

افغانستانك بوحق صریحندن محرومیتنه سبب صرف انکلتره حکومتنی طانییوردم . بوندن طولایی بوتون دوشونجه‌مى دولت مشار الیهانك مخالفته حصر ایدییوردم . شیمدی دخی افغانك استقلالنی ، عزتنی ، شرفنی محافظه ایچون قانمك صوك قطره‌سنی فدایه آماده‌یم .

نته‌کیم وقتیله کندی ملتمه سویلمشدم که خدمت ملت اوغرنده فدا ایچون آماده بولوندیغم جانمی اونك استقلالنی مدافعه ایچون فدا ایدییوردم . لکن بوکون ملتمك همنی جان و استقلالك هر ایکیسنی بکا بخش ایتدیکی ایچون بن بونی کندم ایچون ایکی قاتی برحیات بیله‌رك ملتمك خدمتی اوغرنده تکرار تکرار فدا ایده‌جکم .

واقعا معاهده مذاکره‌سی اثناسنده ، فوق العاده سفیرمز ولی خانك انکلتره‌ده هندستان نظارتی طرفندن استقبال ایدیلمسی واسکیدن اولدیغی وجهله بزم سفیرمزك هندستانده ابقا ایدیلمك ایسته‌نیلمسی کبی بریتانیا حکومتنك مساعی وحرکاتی بنی پك چوق دلکیر ایده‌رك آره‌مزده‌کی رشته مناسباتك عادتا قوپمق درجه‌لرینه کلدیکنی پك اعلا بیلیورسکز . لکن احوال آشنا اولان بریتانیا حکومتی آره‌ده‌کی رشته مناسبات بوسبوتون قوپمدن اول بونك اوکنه کچدی . بن شیمدی چوق مسرورم که بریتانیا دولت معظمه‌سی اك نهایت افغانك استقلالنه تام معناسیله احترام کوستریور . بونك نتیجه‌سی اولمق اوزره‌درکه بوتون

عالم اسلامه اولان دشمنلغی سائقه‌سیله و بو دشمنلغك اقتضا ایتدیکی سیاست سائقه‌سیله‌درکه بوکون مصر «موتا شهری» اولمشدر. هندستان شدت و تضییق تحتنده تهلکه‌لی بر وضعیت آلمش؛ حجازده و عربستانده‌کی بحرکلرلکلری، استانبولده‌کی خشونتلری، آسیای صغراده ترتیب ایتدیکی حنك وجداللر، قان و امحا سیاستلری یوزندن انکلتره یك جدی بر دوره‌یه انتقال ایتمشدر.

بناءً علیه فرانسه، انکلتره‌نك بوتون عالم اسلامه قارشی اولان واضح دشمنلقندن کندیسنه بر استفاده یولی آرامغه باشلایور و بونکله عالم اسلامك الده بولوندردیغی بر پارچاسنی محافظه ایله دیکر طرفدن رقیبی اولان انکلتره‌نی الك جان آلاجق نقطه‌سندن اوروق و بو میانده آیریجه منافع تأمین ایده‌بیلدیکی تقدیرده اوکاده نائل اولمق آرزو ایدیور.

فی الحقیقه فرانسه درت بش عصردن بری شرق ایله و تورکیا ایله مناسباتده بولونمش، صمیمیت تأمین ایتمك ایسته‌مش، شرق قریه‌ده مکتبلر آچمش، آچدیرمش، حتی حرثی تلقین و تلقیح ایتمش، و ج ورمش، نفوذ و اعتبار صاحبی اولمش. خلاصه عالم اسلامده الك زیاده علاقه‌لری بولونان بر حکومتدی.

بو دقیق دورده اوفاق بر کوز آچیقلغی، بر اویانیقلق اوکا دها نیجه منافع وعد ایتمکده‌در. عالم اسلام بر دفینهٔ ثروت دکلمی ایدی؟ پترولل‌ر، معدنلر، شمندفرلر، دورلو مؤسسات و تشبثات بناء علیه بوراده مکنوز بولونمایورمی ایدی؟ الك اوفاق بر خطای سیاسی بوتون بو مقصود غایه‌لری بر لحظه بصرده زیر و زبر ایده‌مزمی ایدی؟ خصوصیله بونلرك کافه‌سنی بلعمك ایسته‌ین انکلتره کبی قارشیسنده بر ده رقیب بولونورسه . .

ایشته بو سائقلردرکه فرانسه‌یی عالم اسلامه کندی تعبیرنجه (دوست) و بیطرف بر تعبیر ایله (طرفدار) قیلمشدر.

فرانسه منفعت حقیقیه‌سی اقتضاسی اولارق حال حاضرده اولا خصوصی اولارق تورکیا، ثانیاً عمومی اولارق عالم اسلام ایله آکلاشمق مجبوریتنده بولونیور. فرانسه‌نك بو سائق ایله عقد ایتدیکی آنقره ائتلافنامه‌سی ایله تأمین ایتدیکی منفعت سیاسیه‌یی (استفان لوزان) ك آتیده‌کی سطرلری بالغاً مابلغ افاده‌یه کافیدر:

« فاسدن کلنلری استجواب ایدیکز. بونلر فاس سلطاننك آنقره ائتلافنامه‌سنه مطلع اولدیغی زمان بر صدای ممنونیت اظهارندن منع نفس ایده‌مدیکنی و اك اوزاقده‌کی عشیرتلرك بیله مسرتلرینه سربستی جریان ویردکلرینی سزه سویله‌یه‌جکلردر.

اونلر سزه آفریقاده بوتون اسلام کتله‌سنك نظرلری آنقره‌یه و آسیای صغرایه متوجه بولوندیغنی و ایی طاورانماسنی بیله‌جك اولورسه‌ق قابومزك آناختاری بر عصر ایچون المزده صاغلام اولارق طوراجغنی و ایی نه صورتله اولورسه اولسون کوشه‌جك اولورسه‌ق مسلمانلرك بزه باغلادقلری امیدلرك بك چوق سنه‌لر ایچون محوه محکوم اوله‌جغنی سویله‌یه‌جکلردر.

اکر ایی طاورانه‌بیلرسه‌ك بوتون فاسده مارشال لیوته‌ی طرفندن ایکی سنه ایچنده تماماً اعادهٔ صلح و سکون قابل اوله‌جغنی و حسن سیاستله ادارهٔ امور ایتمه‌کی بیله‌جك اولورسه‌ق یالکز فاسده کل، تی جزائرده، تونسده، سوداننده دها چوق طابورلر کوندرمك مجبوریتنده قالمه‌جغمزی سویله‌یه‌جکلردر. دیکرلرینك خطالری، اونلردن استفاده ایتمك یولنی بیلرسه‌ك مفید اوله‌بیلیر. یونانلیلره خوش کورونمك ایچون تورکلره صالدیرمقله انکلیزلر دنیانك الك آغیر خطاسنی ارتکاب ایتمش اولدیلر.

درین تلاطملری کافی درجه‌ده موازنه‌قابل اولمایان بو فرقتی حسن استعمال ایدرك اسلام عالمك ایکی نقطهٔ متکاسندن شرقده‌کنی صاغلام صورتده الده طوتان فرانسه بوکون غربده بولونان ایکنجی نقطه‌یی الده ایتمکه قولایجه موفق اوله‌بیلیر . . . »

ایشته مستقبل سیاستده بو موفقیتی تأمین ایتمك ایچوندرکه فرانسه، تورکیا - یونان حربنه نهایت ویرمك ارزوسی خارجیه ناظرلرینك طوپلاندیغی پاریس قونفرانسنده تورکیایه طرفدار بر وضعیت آلمش، و قوی و متعصب قاتولیك (دهبا) غزته‌سندن ماعدا بالعموم فرانسز غزته‌لری، تورکیه و عالم اسلام لهنده مقاله‌لر نشر، تورکیا دعواسنی مدافعه ایتمکه و فرانسز افکار عمومیه‌سنده عالم اسلام لهنه بر جریان حصوله کلمکه باشلامشدر.

ینه عینی تأثیرات ایله دها کچنلرده پاریسك اك متنا بر محله‌سنده بر مؤسسهٔ اسلامیه، بر جامع شریفك تأسیس و کشادینه مبادرت ایدلمش ایدی. ینه اوروپادن وارد اولان خبرلره نظراً پاریسده ۳۰ حزیرانده، یاخود ۱۵ تموزده بین الملل بر اسلام قونفرانسی انعقاد و کشادینی فرانسه دوشونمکده ایمش. بوندن ماعدا فرانسه رئیس جمهوری (میله‌ران) ك سیاحته چیقدیغی زمان فاس و جزائری، خلاصه آفریقای شمالیه‌ده‌کی اقطار اسلامیه‌یی اول امرده ترجیح ایتمه‌سیده کوستریورکه فرانسه بوتون عالم اسلامی کندینه طرفدار قیلمق ایستیور.

شبهه‌سزکه بو فرانسه ایچون تعقیب ایدیله‌جك الك دوغرو بر یولدر. زیرا اونوتماملیدرکه بوتون عالم اسلامك حیاتنه الك فجیع بر صورتده سوء قصدده بولونان انکلتره دولت حریصه‌سی، عینی زمانده فرانسه ایچون الك خطرناك بر اوجوردم حاضرلیور. انکلتره فرانسه‌نك اویله دوست ماسکه‌سی آلتنده صاقلانان مدهش بر رقیبی، بر خصمیدرکه عالم اسلامی فرانسه‌یه ظهیر و استنادگاه اولمادقجه اونك خونین پنجه‌لرندن قورتولامایه‌جقدر.

هندستانده استقلال مجاهده‌لری

آتیده‌كی خبرلر صوك پوسته ایله كلن كابلده منتشر یومی (انفا) غزته‌سندن عیناً ترجمه اولونمشدر:

حبسخانه‌دن مجاهدلره بیاننامه. — (انفان) رفیق محترمز، انكلیزلر طرفندن توقیف اولونان هند مجاهدلری رؤساسندن (دوقتور سیف الدین كچیلو) نك انكلیزلرله حال مجادله‌ده بولونان بوتون هند حریتپرورلرینه خطاباً حبسخانه‌دن كوندردكلری بر بیاننامه‌نك ورودینی درج ایدییور. هندستانك اك بیوك انقلابجیلرندن اولان مشارالیه دوقتور سیف الدین بیاننامه‌لرنده دییوركه:

«ای مسلمان غازیلری! جناب خالق ذوالجلالك احكامیله عمل خصوصنده دائماً فعالیتده بولونكز. ضمیركز رهنماكز اولسون. هندستانك عشقی ایچون بوتون راحتكزی، بوتون ذوقلركزی فدا ایدیكز. حریت و استقلالك خالقی اولان الله عظیم الشان سزه موفقیتلر، خیر و بركتلر احسان بیورسون.»

هند استقلال پاقوطلری. — انكلیز پولیسلری (دلهی) ده بولونان هند خلافت جمعیتی مركز عمومیسنه بر باصقین یاپه‌رق تحریاتده بولونمشلر، ۱۹۲۲ سنه‌سی ایچون احضار اولونان هند استقلال پاقوطلرینی مصادره ایتمشلردر.

كلكته‌ده قاریشیقلقلرك دوامی. — خیلی زماندن بری كلكته‌ده دوام ایدن عصیانلر، قاریشیقلقلر، برچوق ذواتك توقیف اولونماسنه رغماً، الآن دوام ایتمكده‌در.

انكلیزلرك شدتلی تهدیدلری. — انكلیز حكومتی اخیراً هندستانده بر بیاننامه نشر ایده‌رك بعدما حركات عصیانیه دوام ایتدیكی تقدیرده خلاف سابق احكام شدیده اجراسنه توسل ایده‌جكنی بیلدیرمشدر. هند اهالیسی بو تهدیده هیچ اهمیت ویرمه‌مشلر، «انكلیز حكومتی بوندن اول هانكی مرحمتلی قانون تطبیق ایتدی كه شیمدن صوكره دها شدتلی قانونلر وضع ایتمك صورتیله بزی تهدید ایدییور؟ ملت مرخصلرینی، دین اولولرینی حبس ایتدكدن صوكره انكلیزلرك یاپه‌جغی دها نه قالمشدر؟» دییه‌رك حركتلرینه دوام ایتمكده بولونمشلردر.

انكلیز تضییقنك تشدیدی. — هندستانده انكلیزلره قارشی اعلان ایدلمكده اولان بویقوت صوك كونلرده بیوك مقیاسده تطبیق ایدلمه‌یه باشلامسندن دولایی انكلیزلر خلافت جمعیتی طاغیتمق و فداكاران ملتی توقیف ایتمك ایچون هر طرفده یكی بر طاقم محكمه‌لر اقامه ایتمشلردر. انكلیزلرك بو تدبیره مراجعتدن مقصدلری، پك زیاده توسع ایدن بویقوت حركاتنك اوكنه كچمكدر. بو محكمه‌لر بر طرفدن تهدید، دیگر طرفدن ده تدابیر مسلحانه ایله، بیاننامه‌لر، رساله‌لر نشر ایتمك صورتیله حركتی طوردورمه‌یه چالیشمقده‌درلر. هندستانك ملی غزته‌لری دییورلر: «حكومت، بو كبی وحشی تدبیرلرله مقصدینه هیچ بر زمان موفق اوله‌مایه‌جقدر. انكلیزلر، شدیدلرینك ایی یاپدیغی، بویقوت مجاهده‌سنه فدا حركتلرده بولوندقلرینی، بوتانداچیون هندستان پوسته و تلغراف مأمورلرینه امرلر ویرمشدر. كذلك حكومت مكتبلرینه رسمی تشكیلاتك ایشلرینده دوام ایدرك مدیرلرك فكرلرینه و معلملری حقنده تعقیباتده بولونمقده‌درلر. دیگرلرندن توقیفاتنه دوام ایدییورلر. دینی ملی مرخصلرك؛ خلافت جمعیتنك و كنكره كارلرینك حركاتی نوعه مخالف عد ایدوب هر یرده عمومی و خصوصی مجلسلری قاپاییورلر. خلافت جمعیتی برچوق رؤسا و كونكللولرینی بلا موجب حبس ایدییورلر. هند فوتوغرافلرینی خلافت جمعیتلرینی تحری ایدیورلر. مكتوبلری، طاغیلان بیاننامه‌لری، فوری ضبط ایدییورلر. بو بیاننامه‌لرله فتوالری چارشولرده، پازارلرده توزیع ایدن ذواتی درحال توقیف ایدییورلر.

انكلیزلرك بوقدر ظلم و شدتنه رغماً هندستان استقلالی ایچون بوتون مالملكلرینی، جانلرینی فدا ایدن مجاهدلر بویقوت حركتنی لا ینقطع تعمیم ایدییورلر. حكومتك كوزی اوكنده مجلسلر عقد ایدرك قرارلر ویرییورلر و بو قرارلری اجرا ایتدیرییورلر. خلافت جمعیتنك كوكللی مجاهدلری ملی البسه كیه‌رك چارشولرده، پازارلرده طولاشییورلر، خلقی هیجانه كتیرییورلر. بار بار باغیرییورلر:

— نرده انكلیز پولیسلری؟ كلسونلر، بزی ده محبوسلر صره‌سنه یازسونلر، بزی ده محكوم ایتسینلر...

هندلیلر بو حركتی تقویه ایچون او درجه فداكارانه چالیشییورلركه بوتون قادینلر هر یلی ترك ایدرك یرلی معمولات احضارینه چالیشمقده‌درلر.

بهار ایالتنده‌كی قیام. — (بهار) ایالتنك شمالنده (چمپارن) تو بنده قبائلیلردن مركب بر جم غفیر بیوك بر انكلیز فابریقه‌سنه هجوم ایده‌رك بوتون امتعه‌سنی یغما ایتمشلردر. فابریقه‌یه متصل اولان بنالری ده تاراج ایتدكدن صوكره یاقمشلردر. بو میانده برچوق انكلیز مغازه‌لری، اوروپالی بنالری ده یغما ایدلمشدر. بو وقعه اثناسنده انكلیز پولیسلری قاچوب كیزلنمشلر، هیچ بر حركتده بولونامامشلردر. اوراده‌كی وضعیت شیمدی او قدر مشكل بر صفحه‌یه كیرمشدركه انكلیزلر شمالی هندستانده چین حدودنده بولونان (كوركه) قبائلندن مركب بر اردو كوندرمه‌یه مجبور اولمشلردر.

آنقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

سبيل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه
آقسه‌ده، تاج‌الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکمزه موافق آثار ممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آبریجه بش غروش کوندرلمیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب ومدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد ٤٩٩ | ٣٠ شعبان ١٣٤٠ | پنجشنبه | ٢٧ نیسان ١٣٣٨ | جلد ٢٠

مندرجات :

اسلام اصول سیاسیه‌سی ـ حق تشریع

بر جمعیت ایچون الك ایی اصول سیاسیه — حاكمیت شرعیه‌یه انقیاد — حكومتی مراقبه حقی — اسلامده ملتی تمثیل طرزی — مسلمان مبعوثانده فرقه‌چیلق یوقدر — هیئت تشریعیه‌نك حائز اولدیغی حقوق وامتیازات — غربده حق تشریعك پارلامنتولره انحصاری مستلزم سببلر اسلامده موجود دكلدر — اسلامده حق تشریع ، اهلیت وصلاحیت مسئله‌سیدر .

سعید حلیم پاشا

اوروجك حكمت شرعیه‌سی

نفسی معاصیدن اجتنابه آلیشدیرمق — اراده‌یی تربیه — اخلاقی تهذیب — حاكمیت نفسیه‌یی تأمین — هیئت اجتماعیه‌یی اصلاح — حاكمیت نفسیه‌نك تعمیق — مراقبهٔ الهیه‌یی قلبه یرلشدیرمك .

آقسه‌كیلی احمد حمدی

استانبولده سفاهت ـ تورك قادینی فرنكله‌شیور

سقوط اخلاقك تهلكه‌لی شكله كیرمسی — ظهوری ملحوظ مدهش عكس العمل — حاكمیت ملیه‌نك ضیاعی موجودیت اجتماعیه ایچون الیم بر فلاكتدر — ملتی غربلیلاشدیرمق ایسته‌ینلرك تأثیر تخریبكاریسی — تورك قادینك شیمدیكی كوروسی — فرنك قادیننه بكزه‌مك هوسی .

امور شرعیه وكالتنك بیاننامه‌سی

عراقده انكلیز انتریقه‌لری ـ افغان سفیرینك تبریكنامه‌سی

اسلامده تشکیلات سیاسیه

اسلام اصول سیاسیه‌سی

بر جمعیت ایچون اک کوزل اصول سیاسیه کندی اصول اجتماعیه‌سنک احتیاجاتنه اک مکمل بر صورتده مقابل ایدن ، کندی سیاسی مبدألرینی اک کوزل بر طرزده ایضاحه موفق اولان ، الحاصل ، اونک اک صادق واک صحیح بر افاده‌سی بولونان اصولدر . نزایشنه بو مبدأدن یورویه‌رک اسلام ایچون اک مکمل اصول سیاسیه‌نک هانکیسی اولمق ایجاب ایده‌جکنی تعیینه چالیشه‌جغز .

یوقاریده سویله‌دیکمز وجهله جمعیت اسلامیه‌نک حاکمیت شرعیه‌یه منقاد اولمسی دیمک قوانین اخلاقیه واجتماعیه شریعتک افراد جمعیتدن هر برینه تحمیل ایتدیکی وظائفی هر فرد آیری آیری ایفا ایتمک ، عموم طرفندن محترم ومطاع طوتولماسنی آیری آیری مراقبه‌ده بولونمق دیمکدر .

او حالده مسلمانلری سوق واداره ایدن ماده‌ٔ ثابت بر حق و زور که اوده بودر . اوت ، هر مسلمان ، حکومتجه شریعتک محترم ومطاع طوتولمسنی ، احکام جلیله‌سنک اک مکمل بر صورتده تأمین ایدلمسنی مراقبه وظیفهٔ دینیه‌سیله مکلفدر که بوندن حکومتی مراقبه حقی کندیسنک هیچ اعتراض کوتورمیه‌جک بر حق اسلامیسی اوله‌جغی طبیعتیله میدانه چیقار .

او حالده اسلامده اصول سیاسیه آنجق ملی تمثیل صورتنده اوله بیلیر . آنجق صنفلر آره‌سنده‌کی رقابتلرک مجهول بولوندیغی ، غایه و تمایلات اجتماعیه‌نک قطعیاً اختلاف ایتمیه‌رک عموم ایچون وحدتنی محافظه ایتدیکی جمعیت اسلامیه‌ده ملی تمثیل اصولی بالمجبوریه غربده‌کی طرزدن بوسبوتون باشقه اولمق ایجاب ایدر .

اوت ، روحیله ، غایه‌سیله ، ترکیبیله ، الحاصل هر قیله ، امتیازاتیله بونک اوته کیندن آیری اولماسی مجبوریدر .

بناءً علیه جمعیت اسلامیه‌یی تمثیل ایده‌جک هیئت ملتک کزیده‌لرندن تشکل ایده‌جک واو زاده اساساً ملتک مختلف صنفلری صمیمی بر صورتده یکدیکرینه باغلایان وحدتله متناسب بر سکون و آهنک سیاسی حکمران اوله‌جقدر . دیمک که بو هیئت ، اجتماعیات ساحه‌سنده موجود اولان تساندی سیاسات ساحه‌سنده‌ده تظاهر ایتدیرمک وظیفه‌سیله مکلفدر .

او حالده مسلمان مجلس مبعوثانده نه قومونیست ، نه سوسیالیست فرقه‌لر آره‌یه جق ، نه جمهوریت ، نه سلطنت طرفدارلری بولونه‌جق ؛ یالکز شریعتک اوامر حکیمانه‌سنی اک مکمل بر صورتده تطبیق ایتمکدن عبارت بولونان غایهٔ مشترکه‌یه وقف حیات ایتمش ، عینی مقصدی تعقیب ایدن انسانلر کورله‌جکدر که شاید آرزولرنده اختلاف وقوع بولورسه آنجق او مشترک غایه‌یی استحصال ایچون مراجعت اولونه‌جق وسائطی تعیین خصوصنده وقوع بوله‌جقدر .

بناءً علیه ملتک ممثللری تأمین غلبه ویا تحکم مقصدیله بربرلرینه کیرمیه‌جکلر ؛ بالعکس ، غایهٔ مشترکه‌یه خدمت ایچون یکدیکرلرینه معاونتده بولونه‌جقلردر . دیمک ، بونلر مراقبه‌لرینی احتراس ، حسد ، کین ، رقابت کبی حسلردن مجرد اوله‌رق ایفا ایده‌جکلر ؛ یعنی فعالیت بشریه‌یی کمفیدواثمر قیلان شرائط داخلنده ایش کوره‌جکلردر .

بو هیئت تمثیلیه‌نک حائز اولاجغی حقوق و امتیازاته کلنجه بونلر کندیسنه حکومتک اک وسیع ، اک مکمل ، اک مؤثر و اک حقیقی بر صورتده مراقبه‌سنی تأمین ایده‌جک ؛ بونکله برابر اوکا تشریع انحصارینی ویرمیه‌جکدر . زیرا ملی تمثیل ایتمکده اولان بر هیئته بو حقی ویرمک ، عقل واعتدال نادر حاللرده صاحب اولورسه اولسون ، بو هیئت سیاسیه‌نک جمعیت اسلامیه حسابنه قانون وضعیله مکلف اولماسنه رضا کوسترمه‌ین شریعتک روحنده مندمج حکمت وعدالت مطلقه ایله تضاد تشکیل ایدر .

غاندی که غرب اصول سیاسه‌سنده حق تشریعک پارلمنتولره انحصارینی استلزام ایدن خصوصی سببلر اسلام مجلس مبعوثانی ایچون موجود دکلدر ؛ زیرا اوراده جمعیتک لاینقطع ایستحاله‌ده اولدیغی تبدلات اجتماعیه‌یی تسهیل ایچون صرف بو مقصده خادم قانونلر وضعی بر هیئت ایکن بوراده کوزه‌دلن جهت موجود اولانی دها مکمل ، دها محکم بر حاله کتیرمک صورتیله محافظه‌دن باشقه برشی دکلدر .

ویله ایسه ، جمعیت اسلامیه‌ده ملی تمثیل ایدن قوت یالکز مراقبه‌در ، بوقسه تشریعی دکلدر ؛ زیرا هدفی جمعیته عقلی باشنده ، ناموسلو بر اداره تأمین وافراد آره‌سنده اک یوکسک بر عدالتی حکمران قیلمق صورتیله ترقی دنیلن شئک تظاهر اولماسندن عبارتدر .

حق تشریع

جمعیت اسلامیه‌ده وظیفهٔ تشریعیه غربده‌کی کبی اجتماعی اولمقدن زیاده سیاسی اولمایوب ، بالعکس غایتله اجتماعی واک مهم بر وظیفه اولدیغی قبول ایدلنجه تشریع حقنک قانون وضعنی بیلنلره یعنی اربابنه عائد اولماسی طبیعتیله ثابت اولور . زیرا بو برا کثریت ، یاخود اقلیت ایشی دکلدر ، ساده‌جه « صلاحیت » مسئله‌سیدر . فردک صحت مادیه‌سنی محافظه حقنی بلامناقشه حکیمک الینه ویردیرشی صلاحیتدن باشقه‌سی دکل ایکن ناصیل اولورده بوتون بر ملتک صحت اخلاقیه واجتماعیه‌سی اوزرنده تصرف کبی اعتراض کوتورمه‌مکده اولمکله بکزه‌ین ، آنجق اوندن چوق دها مهم بولونان بر حق طوتولورده « صلاحیت » دن ماعداسنه ویریله بیلیر ؟

بونک ایچوندرکه تشریع وظیفه‌سی جمعیت بشریه‌ده‌کی وظیفه‌لرک شاید اک مهمی دکلسه هر حالده اک مهملرندن بریدر ؛ و قوانین وضعی پک یوکسک و پک خصوصی بر صلاحیته متوقفدر . یکیدن قانون

وضع ، یاخود موجودی تعدیل ایدرکن اعتدال، حکمت، احتیاط، بصیرت، بی طرفلق کوستره بیلمسی ایچون واضع قانونك حقایق شریعته پك اساسلی برصورتده واقف اولماسی، سجایای اخلاقیه‌سنکده او نسبتده یوکسك بولونماسی لازمدر.

واضع قانون خلقك روحنی ایجه تدقیق ایتمش، مزاجنی، فکرینی، تمایلاتنی تمامیله طانیمش اولمالیدرکه جماعتك حسابنه وجوده کتیره‌جکی قانون جماعتك ایشنه کلسین. زیرا بر قانون محبت، حرمت، مهابت حسلرینك هیچ برلکده القا ایده بیلملیدر؛ یوقسه پولیس نظامنامه‌سی ماهیتندن برفرقی قالمامش اولور!

کورولیورکه موضوع بحثمز اولان صنفلر قوهٔ اجرائیه‌یی مراقبه وظیفه‌سیله مکلف بولونان برهیئت تمثیلیه‌ده بولونمایه‌جق قدر رخصت سیدر.

او حالده حق تشریعك حقوقیونه، یعنی فضیلتلریله، تجربه‌لریله، علملریله ملتك حرمت و اعتمادینی قازانمش متخصصلر صنفنه عائد اولماسی ایجاب ایدر. بناءً علیه بو حق مسلمانلرك قیاسندن، یعنی حقوقیونندن مرکب برهیئته ویریلیرکه مجلس مبعوثان کبی تمامیله مستقل اوله‌جق اولان بو هیئت حاکمیت مطلقهٔ شرعیه‌نی تأیید و تأبید غایهٔ مقدسه‌سنه طوغرو یورور کیدر.

ایشته بر جمعیت اسلامیه‌ده وجوده کتیریله‌جك قانونلر آنجق بو شرط ایله‌درکه روحنده مندمج حکمت و عدالت مطلقه ایچون ابدیاً دکیشمك امکانی بولونمایان اون درت عصرلق مستمر و آهنکدار بر اصول تشریعه استناد ایده بیلیرلر.

ینه او قانونلر آنجق بو شرط ایله‌درکه ایی دوشونولمش، منسجم، منطقی، متوازن و اخلاق عمومیه‌نك تأییدینه مظهر بر مجموعهٔ دساتیر عرض ایده بیلیر و بو جمعیت قانون ایله ضبط و ربط اولونمش، قانون اوزرینه استناد ایتمش اولور. یالکز بو صورتله‌درکه اصلا انقطاعه اوغرامامش

بوندن باشقه بر صورتده وجوده کتیریله‌جك قانونلر ایسه احتراصات و منافع خصوصیه‌یی تطمین ایتمك، یاخود آنی بر طاقم احتیاجاته قارشی طورمق ایچون یاپیلمش دیمکدرکه کیجی بر طاقم وقوعات کوزه‌دیله‌رك ترتیب ایدلمش قانونلر دركسنه ایتمه‌یه محکومدر.

آرتیق بو قانونلر عدالتی تمثیل ایتمزلر، بالعکس استبدادی تمثیل ایدرلر. استبداد ایسه بر طرفدن ضعیفلری ازمك ایچون قویلره قانوندن استفاده حقنی ویرەرك، دیکر طرفدن‌ده ظلمدن قورتولمق ایچون ضعیفلری یا قانوندن قاچمه‌یه، یاخود اونی طانیمامایه مجبور ایدرك جمعیتك فسادینی موجب اولور.

مترجمی: محمد عاکف

سعید حلیم پاشا

اوروجك حکمت شرعیه‌سی

سنه‌نك معین بر آینده (رمضان شریفده) هرکون صباحدن آقشامه قدر یمك ایچمك و سائره کبی حلال و مباح اولان بدنی آرزولردن، آرزوی نفسانیه‌ونشوانیه‌دن کندی اختیاریله واز کچمك، نفسنك بو آرزولرینه مقاومت ایتمکدن عبارت اولان اوروج، دینك ارکان اساسیه‌سندندر. حرام، مضر، نابك اولان شیلری ییوب ایچمکدن هرزمان ایچون منع ایدن مسلمانلق، سنه‌نك معین بر آینده کوندوزلری حلال، تمیز و غیر مضر اولان شیلری ییوب ایچمکدن‌ده نهی ایدییور. سنه‌نك معین بر آینده کوندوزلری بوشیلردن‌ده منع نفس ایده‌جکسکز دییور. جناب حقك هر امر و نهینده مطلقا بر حکمت و مصلحت بولونه‌جغی شبهه‌سز اولدیغندن بزه حلال و مباح قیلدیغی، «اسراف ایتمه‌مك شرطیله ییکز، ایچکز.» دیدیکی شیلردن سنه‌نك معین بر آینده نهی ایتمه‌سنده البته پك عظیم بر حکمت، پك عالی بر منفعت و مصلحت اولمق اقتضا ایدر. بونده‌کی حکمتك نه اولدیغنی، اوروجك فرضیتنی بیلدیرن آیت کریمه بزه ایضاح ایتمکده اولدیغندن اولا او نظم جلیله عطف نظر ایده‌لم: «یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون - ای مؤمنلر، سزدن اول کلنلره [١] فرض قیلندیغی کبی سزه‌ده اوروج فرض قیلندی، تا که اوروجله نفسکزی اتقایه و معاصیدن اجتنابه اعداد و تهیئه ایده‌سکز.»

بو آیت کریمه‌دن ظاهر اولیورکه: «اوروجك حکمت شرعیه‌سی، نفسی اتقایه، معاصیدن اجتنابه اعداد و اراده‌یی تربیه‌در.» تعبیر دیکرله، نفسنه حاکم و اراده‌سنه صاحب اولمقدر.

دیمك که، یمك، ایچمك و سائره کبی احتیاجات طبیعیه و ضروریه‌یی ترك ایتمك مقصود بالذات دکل، بلکه بر وسیله‌در. اصل مقصود بالذات؛ «نفسی معاصیدن اجتنابه الیشدیرمق و اراده‌یی تربیه ایتمك، اخلاقی تهذیب و بالنتیجه هیئت اجتماعیه‌یی اصلاحدر.» بر کلمه ایله «حاکمیت نفسیه‌در». انسانده بو منقبتی ملکه حالنه کتیرمکدر. ذاتاً اوروجك نظر شارعده حسن اولمسی‌ده بوندن طولاییدر. چونکه یمك ایچمکدن نفسی منع ایتمك حد ذاتنده حسن دکلدر. بونده‌کی کوزللك: «تربیهٔ اراده» و «حاکمیت نفسیه» یه واسطه اولمسندندر.

---

[١] آنده بولنان تورات و انجیللردن آکلاشلدیغنه کوره شریعت موسی و عیسی‌ده‌ده اوروج وار ایدی. فقط بزم شریعتمزده‌کی کبی دکلدی.

بناءً علیه شمدی اولا «حاکمیت نفسیه» نك اهمیتنی، ثانیاً اوروج طوتقله بونك ناصل الده ایدیله‌جکنی ایضاح ایتمه‌مز لازمدر.

*
* *

معلومدر که انسانده اختیار واراده دینیلن برقوت واردر. بوقوتله انسان برچوق شیلر میانندن اك خیرلیسنی سچه‌ر، انتخاب ایدر، اك ایی اولان شیئی طلب ایدوب ایسترلر. اسبابدن بری ایله کسب رجحان ایتمش ایکی شیدن برینه میل واونی طلب ایدر. فنا اولان شیلردن قاچینیر. بوکا ایسترسه‌کز قوهٔ عاقله‌ده دی‌یه‌بیلیرسکز. بونکله برابر برده حق، باطل، حرام، حلال دیمه‌یه‌رك بدنی آرزولره، عاقبتی نه‌اولور ایسه اولسون آنی لذتلره میل ایتمك، تعبیر دیکرله یالکز جلب منفعتی آمر معناسنه «قوهٔ شهوانیه» وار در.

انسانده اولان برنجی قوت دائما اك خیرلی واك ایی اولان شیلری سه‌چوب انتخاب و بزی آنجق او کیلرینی ایشله‌مه‌یه سوق ایلدیکی حالده، ایکنجی قوت، یالکز دفع مضرت و جلب منفعتی آمردر. حق اولسون اولماسون، باشقه‌لرینه مضر اولسون اولماسون، نتیجه‌سی فنا چیقسون چیقماسون! او جهته عطف اهمیت ایتمه‌یه‌رك آنی لذتلری و کندی نفسنه منفعتلری اولان شیلره همان میل ایدر واونی یاپمق ایستر. اختیار واراده‌سنه صاحب اولانلر مرتبهٔ نه قدر یوکسك بر موقعده ایسه‌لر، قوهٔ شهوانیه‌سی، هوسات نفسانیه‌سی غالب اولوب بونك الده اسیر اولانلرده اونسبتده درکهٔ حیوانیته سقوط ایدرلر؛ بونلرك نظرنده حق و وظیفه‌نك ذره قدر قیمتی یوقدر. منفعت اولسونده نه اولورسه اولسون! بونك ایچوندرکه: اك بیوك مزیت، اخلاقك اك مهم اساسی اراده واختیارینه صاحب وشهوات نفسانیه‌سنه حاکم اولمقدر. اختیار واراده‌سنه صاحب اولان بر انسان نفسنه حاکم اولدیغی جهتله نفسانی وشهوانی اولان بوتون غیرمشروع و غیر اخلاقی آرزو و تمایلرینه مقاومت ایده‌بیلیر. بونلرك پشنده قوشمایز، نفسنك هر ایسته‌دیکنی ــ مشروع، غیر مشروع ــ همان قبول ایدیورمز. هوسات نفسانیه‌سنه بازیچه اولماز. بویله بر آدمك یاپمش اولدیغی هرشی مطلقا خیردر. بناءً علیه نفسانی آرزولرینه، شهوانی قوتلرینه حاکم اوله‌بیلمك انسان ایچون اك مهم بر فضیلتدر، انسانلری یکسلدن ذاتاً بودر. بو اعتبار ایله‌درکه: «اراده‌سنه صاحب، نفسنه حاکم اولان بر انسان، اك فضیلتکار بر انساندر» دی‌یه‌بیلیرز.

*
* *

اراده‌سنه صاحب، نفسنه حاکم اولمه‌نك انسان ایچون اك بیوك بر مزیت اولدیغنده شبهه‌مز قالمدی، دکلی؟ شیمدی‌ده اوروجك بو مرتبه‌یه انسانی ناصل حاضرلادیغنی آکلایه‌لم. اوروج طوتمق دیمك ــ یوقاریده سویلدیکی وجهله ــ سنه‌نك معین بر آینده هرکون شفق آتمازدن آفشامه قدر یمك، ایچمك، معاملات زوجیه‌ده بولونمق وسائره کبی هردرلو احتیاجات ضروریه و آرزوی نفسانیه وطبیعیه‌دن، هرنوع مکیفاتدن کندی اختیاریله ویالکز امر الٓهی‌یی یرینه کتیرمك مقصدیله نفسنی منع ایتمك، اونلری یاپمامق خصوصنده صبر ایلمکدر. نه اولورسه اولسون امر الٓهی‌یی یرینه کتیرمك، نهی الٓهیدن اجتناب ایتمه‌یی نفسه آلیشدیرمق وملکه حالنه کتیرمکدر.

دوشونکز! قارنی غایت آچ، اشتهاسی تمامیله یرنده اولدیغی بر زمانده کوزینك اوکنده حاضر طوران، وهیچ کیمسه طرفندن منع اولونمیان اك لذیذ یمکلری ــ مجرد امر الٓهی‌یه انقیاداً ــ کندی اختیاریله یه‌مین؛ حرارتدن یانوب طوتوشدیغی برآنده یانندکی بوزلو صولردن ایچمه‌ین؛ نفسك بوخصوصده‌کی شدید آرزولرینه ــ بر کون دکل ــ اوتوز کون تمادی برصورتده مقاومت وصبر کوسترن بر آدم نه درجه قوتلی براراده‌یه صاحب اولور؟ متمادیاً اوتوز کون کندی اراده واختیاریله هرنوع آرزو وشهواتیدن منع نفس ایدن، نفسك آرزولرنی یرینه کتیرمه‌مکده ثبات کوسترن بر آدم، بو حالده دوام ایتدکجه قوتلی بر اراده‌یه صاحب وبناءً علیه نفسنه حاکم اولمازمی؟. قارنی آچ اشتهاسی یرنده ایکن اوکنده طوران اك لذیذ و حلال اولان یمکلردن؛ یازین اك صیجاق زمانلرنده حرارتدن قلبی یانوب طوتوشدیغی بر آنده تمیز وبوزکبی صولردن صرف کندی اراده‌سیله یه‌مکی وایچمه‌مکی اعتیاد ایدینن بر آدم، حرام شیلره، غیرك حقوقنه تجاوز کبی دنائتلره، حیله وخیانت کبی آلچاقلقلره تنزل ایدرمی؟ اك شدید احتیاجات قارشوسنده حلال وتمیز اولان شیلردن ــ ایسته‌دیکی زمان ــ نفسنی منع ایده‌بیلن بر انسان حرام، دنائت، آلچاقلق اولان شیلردن نفسنی منع ایده‌مزمی؟.

اراده‌سنه صاحب، نفسنه حاکم اولان بر آدم، دائما حق وحقیقت دائره‌سنده طولاشیر، بو دائره‌نك خارجنه چیقماز. چونکه انسانك حق وحقیقت خارجنه چیقماسی دیمك، شهوات نفسانیه‌سنه مغلوب اولماسی دیمکدر. اراده‌سنه صاحب اولان، حاکمیت نفسنه‌ده دکل، اراده‌سنده اولان بر انسان، نفسنك اسیری دکل، بلکه آمر وحاکمی اولدیغندن اونك افعال وحرکاتی البته شریعت دائره‌سنی تجاوز ایده‌مز. شو حالده اوروج «حاکمیت نفسیه» یی اعداد واحضار ایدن اك مهم بر وسیله‌در.

هر درلو مهلکه‌یه چکوب کتورن نفسك اسارت مستبده‌سندن یاقه‌مزی قورتاروب محض خیر و فلاح اولان ارادهٔ الٓهیه‌یه انقیاد ایتمك میلنی تقویه ایچون مهم بر تمریندر. درکهٔ حیوانیت و طبیعتدن اتقا، اخلاق و معنویاتی تهذیب ایچون اوروج قدر بیوك و مهم بر تمرین یوقدر.

«حاکمیت نفسیه» حد ذاتنده پك بیوك بر مزیت اخلاقیه اولدیغی ایچوندرکه بونك وسیله‌سی اولان اوروجده عند باریده ثواب

و مكافاتی پك بیوكدر . عبادت صاییلمش و بونك مكافاتی اللهدن باشقه‌سی تقدیر ایده‌میه‌جكی بیلدیریلمشدر .

*
* *

اوروجك نفس تقوایه، معاصیدن اجتنابه اعداد واحضار ایتمه‌سنی برده شو صورتله ایضاح ایده‌بیلیرز :

معلومدركه : اوروج صائمك نفسنه براقیلمش بر سردر . اعمال سائره كبی ظاهر اولمایوب قول ایله خالق بینده بر سردر . طوتوب طوتمدیغنی آنجق الله بیلیر . بونده انسانك اوزرنده اللهدن باشقه هیچ برقیب، هیچ بر كوزجی یوقدر. بناءً علیه اوروج طوتمش اولان برانسان، باشقه برمقصد ایچون دكل؛ یالكز اللهك امری اولدیغی، باشقه‌لری كورمسه‌ده اللهك كوره‌جكنی اعتقاد ایلدیكی ایچون طوتمش اولیور . دائما خاطرندن چیقمایان لذات وشهواتی مجرد اللهك امرینه امتثال، شریعتنه بویون اكمك مقصدیله تام برآی متمادیاً صباحدن آقشامه قدر ترك ایدیور . پك آچ و پك اشتهالی اولدیغی آنلر كوزینك اوكنده طوران نفیس یمكلر، لذیذ میوه‌لر، طاتلی و صغوق صولر اشتهاسنی تحریك ایتدكجه یالكز اللهك كندی اوزرنده‌كی مراقبه‌سنی، باشقه‌لری كورمسه‌ده اللهك كندیسنی دائما كوروب دوردیغنی، واللهك بو امری و بو مراقبه‌سی اولماسه بونلری ییوب ایچمكدن قطعیاً چكنمیه‌جكنی دوشونن برآدمك قلبنده مراقبهٔ الٰهیه، الله محبتی، الله قورقوسی اساسلی برصورتده یرلشمش اولمازمی ؟ اثنا اللهك مراقبه‌سنی دوشونن، یایدیغنی، یاپه‌جغنی یاپدیغنی‌ده بو مراقبه‌یه استناد ایتدیرن برانسانده اللهدن قورقمق، اللهدن حیا ایتمك، امرینی اینادیكی یرلرده اللهك مراقبه‌سنی كورمك ملكه‌سی حاصل اولمازمی ؟ . . بو مراقبه سایه‌سنده انسانلك اللهه اولان ایمانی كسب كمال ایدر، اللهه اولان تعظیم و تقدیسنی ایلری‌یه كوتورور . بو مراقبه، نفوس انسانیه‌یی منورلو فضائله، سعادت دنیویه‌واخرویه‌یه حاضرلار، اهل قیلار .

الحاصل، انسانده بو مراقبه‌نك فقدانی ناسل هردرلو فنالغه یول آچارسه، بونك قوتلی برصورتده یرلشمسی‌ده هرنوع فضائلك منبعیدر . دوشونكز! «الله هریاپدیغمه واقفدر. بم بالجمله اعمالم وزرنده مراقبه‌سی واردر» اعتقادی كندیسندن آیریلمیان وكیمسه‌نك كورمدیكی، كوره‌میه‌جكی یرلرده بیله یالكز بو اعتقاد ودوشونجه ایله حركت ایدن بر كیمسه‌نك ناس‌ك مالنی آلداتمغه، حیله وخدعه ایله اونلرك مالنی یمه‌یه میل ایدرمی ؟ بویله برآدم، الله كندیسنی باطل و ناحق یره اكل مال ایدركن كورمسنی ایسترمی ؟ . بویله برآدم تجزی و آشكار ارتكاب سیئاته جرأت ایده‌بیلیرمی ؟ . . اصلا !

بو آدم اللهدن اوزاقلاشمازكه طولودیز كبی معاصی‌یه قوشسون! بویله برآدم، مقتضای بشریت برمدت اللهی، اللهك كندی اوزرنده‌كی مراقبه‌سنی تذكر وتوبهٔ صحیحه ایله اوكا رجوع ایدر [۲] . بناءً علیه اوروج اراده‌نك اك بیوك مربیسی، هوا وهوسانی توقیف ایچون اك قوتلی بریولاردر . صائم اولان كیمسه‌لر حقنده : «شهواتك اسیری وقولی دكل، بلكه آنجق خیر اعتقاد ایله‌دیكی شیئی ایشله‌ین حریت كامله صاحبی آدملردر» دینك پك یرنده برسوزدر .

الحاصل اوروج، مراقبهٔ الٰهیه‌یی انسانك قلبنه اساسلی برصورتده یرلشدیردیكی ایچون نفسی تقوایه، معاصیدن اجتنابه اعداد واحضار ایدییور. ایشته اوروجك اصل روحی وسری‌ده . هیچ شو مراقبه‌یی وجوده كتیره‌مزدر . بونی وجوده كتیره‌مین اوروجلر روحدن عاری برطاقم رسوم وعاداتدر. «ایمان واحتساب ایله رمضان شریفی طوتان برانسانك كچمش كناهلری مغفرت اولونور [۳]» و «نه‌قدر اوروج طوتانلر واردركه، طوتدقلری اوروجدن كوره‌جكلری فائده آچ وصوسز قالمقدن عبارتدر [۴]» حدیث شریفلری بوسره اشارتدر .

اوروجدن بو مراقبهٔ الٰهیه‌یی ملاحظه‌دن باشقه برمقصد اولمدیغی ایچوندركه، جناب حق او وجهی كندی نفسنه اضافه ایدییور، «اوروج بنم ایچوندر، یالكز بنم ایچون طوتولور، مكافاتنی یالكز بن ویریرم، یالكز بن تقدیر ایدرم» بیوریور .

شرعیه وكالتی تدریسات مدیر عمومیسی
آقسه‌كیلی احمد حمدی

---

[۲] ان الذین اتقوا اذا مسهم طائف من الشیطان تذكروا فاذاهم مبصرون – قرآن كریم –

[۳] «من صام رمضان ایماناً واحتساباً غفرله ماتقدم من ذنبه – حدیث شریف – رواه احمد والشیخان واصحاب السنن .

[۴] «كم من صائم لیس له من صومه الا الجوع والعطش – رواه النسائی وابن ماجه »

استانبولده سفاهت

كرك استانبولدن كلن ذواتك افاده‌لرندن، كرك بعض مطبوعاتك نشریاتندن استانبولده اسلام – تورك قادینلرینك مدهش صورتده سقوط ایتمكده، دینی، ملی حسلردن سیریلمقده اولدقلری آكلاشیلیور . آرتیق بر قسم استانبول قادینلری ایچون برانخانه‌لرده علناً عیش و نوش ایتمك؛ تیاترولرده، سینه‌مالرده اركككلرله یان یانه اوطورمق؛ اجنبی ضابطلریله سوقاقلرده قول قوله كزمك؛ كزكلریته قدر عریان برصورتده، تماميله فرنك قادینلری طرزنده كسه‌لرله باك اوغللرنده طولاشمق امور طبیعیه‌دن اولمش . نحس، سفاهت اودرجه‌یه وارمشكه براز دها بونك اوكنه كچیله‌مدیكی تقدیرده مدهش برفوضای اجتماعینك ظهوری محقق عد ایدلمكده‌در .

تمدنك وخاتمی كورن ارباب ناموس بو بحرانك اوكنه كچمك

ایچون جدی صورتده چالیشدقلری حالده، قوهٔ تأییدیه‌دن محروم قالدقلری ایچون، مع التأسف بو جریانه قارشی طوره‌مایورلر. دعوای حریتله سوقاغه دوکولن مشروطیت قادینی شیمدی آرتیق ماضی ایله، عنعنات ایله، دین ایله، ملیت ایله، الحاصل مقدسات نامنه نه وارسه هپسی ایله علاقه‌سنی کسه‌رك فیفای سفاهت وضلالتده سرکردان طولاشمقده‌در. کیتدیکی بولك اوچوروم اولدیغنی کوره‌میه‌جك قدر کوزلری قارارمش؛ دین، ملیت حسلری شویله طورسون، انسانلق حسلریله بیله متحسس اوله‌مایه‌جق قدر بهیمیلشمشدر. اونك شیمدی بوتون ذوقی سوسلنمك، اجنبی حمایه‌سنه التجا ایده‌رك هردرلو سفاهتی بلا پروا یاپه‌بیلمکدر.

بو، اویله فجیع بر حادثه‌درکه تاریخمزده ایلك دفعه اوله‌رق وقوعه کلیور. واقعا هر زمان اخلاقسزلر، فاسقلر اکسیك اولمش دکلدر، فقط سقوط اخلاقك بو شکلی، بو درجه‌سی هیچ بر زمان کورولمه‌مشدر. بو بر فلاکت اجتماعیه‌درکه ایرکچ مدهش بر عکس العملی انتاج ایده‌جکدر. یا بو قادینلر واونلرله برلکده حرکت ایدن زوپه‌لر بزم هیئت اجتماعیه‌مزدن، بزم دینمزدن، بزم ملتمزدن بوسبوتون آیریله‌جقلر؛ یاخود هرحالده بر روسیه یله وجدان ملی غلیانه کله‌رك بر اختلال باش کوستره‌جکدر. زیرا بو مسئله آرتیق خصوصیتدن چیقمش، ملتك حیات عمومیه‌سنه عائد بر صفحه‌یه کیرمشدرکه مملکتده آسایشی تأمین ایله مکلف اولان حکومت بهمه‌حال بونك اوکنه کچمك مجبوریتنده‌در. عکسی تقدیرده اختلال اجتماعی محققدر.

ایشته بر مملکتده حاکمیت ملیه‌نك سقوطندن متولد نتیجه مؤلمه! حکومتك کوزی اوکنده بنیان ملینك تملری ییقیلیورده سیرجی وضعیتندن فرقلی بر موجودیت کوستره‌میور. چونکه او، بر هیولادن باشقه بر شی دکلدر. حاکمیت الندن کیتمش، اونك یرینه اجنبی اراده‌سی، اجنبی حاکمیتی قائم اولمشدر. آرتق بویله بر حالده حکومتك هیچ معناسی قالمادیغندن منکرات و مناهی آلابیلدیکنه تعمم ایدر. حریت اجتماعیه هردرلو تجاوزلره معروض قالیر، مقدسات ییقیلیر، شعائر ملیه اورته‌دن قالقار. هردرلو شناعت ورذالت اورته‌لغی قابلار. نهایت بر کون بنیان ملی بوسبوتون چوکر. او ملت سینهٔ تاریخه دفن اولنوب کیدر.

کوریلیورکه بر مملکتده حاکمیت سیاسیه‌نك ضیاعی، موجودیت اجتماعیه ایچون مدهش بر فلاکتدر. بر ملت بنیان اجتماعیسنی محافظه ایچون مطلقا حاکمیت سیاسیه‌یه مالك اولمق ضروریدر. اونك ایچوندرکه اسلامیت، اجنبی ولایتنی شدتلی صورتده نهی ایتمش، اجنبی حاکمیتنه مطاوعته هیچ بر وجهله جواز کوسترمه‌مشدر.

شیمدی بو فلاکتلر هپ او حاکمیت سیاسیه‌نك ضیاعندن متولد نتائج طبیعیه‌در. اجنبی اشغالی بر قاچ سنه ظرفنده استانبولك حیات اجتماعیه‌سنی زیر وزبر ایتدی. اساساً بو احواله استعدادده وارمش. اجنبیلر اردولرندن اول فکرلریله، کتابلریله، غزته‌لریله، (حریت)لریله، مکتبلرنده تربیه ایتدکلری کنجلرله زهرلرینی آقیتمشلر؛ نهایت بو کون اردولرینده صوقه‌رق ملتك بنیهٔ اجتماعیه‌سنی تملندن صارصمشلردر. شیمدی آرتق ملتی غربلیلاشدیرمق ایچون چالیشانلر افتخار ایتسونلر. املرینه قاوشدیلر. نه دین حسی، نه ملیت قایغوسی، هیچ بر شی قالمادی. غزته‌لرله، یکی یکی مجموعه‌لرله، قونفرانسلرله متمادیاً هجوم ایتدکلری شعائر اسلامیه ییقیلدی. فقط بو شعائرله برابر اوراده موجودیت ملیه‌ده منهدم اولدی کیتدی. مکر «قادینك تکاملی»، «تعالی نسوان»، «حریت نسوان»، «عصری قادین» کبی بالدیزلی پروپاغندالرك آلتنده کیزله‌نن مقصد بو ایمش: اسلام — تورك قادینی شعائر دینیه‌دن، ممیزات ملیه‌دن تجرید ایدرك فرنکلشدیرمك! ایشته اجنبی اشغالی لسانلریله، یاخود قلبلریله آلقیشلایان بو دینسز، بو وطنسز کروه اجنبی حمایه‌سنه صیغنه‌رق (انقلاب اجتماعی) لرینی حصوله کتیردیلر.

فقط امین اولسونلرکه جانیله باشیله، دیشیله طیرناغیله اوغراشان بو ملت البته بر کون اونلردن حساب صوره‌جق؛ ایتدکلری ناموس دینی و ملی اونلره قانلریله ئیزلته‌جکدر.

*
* *

تورك قادینی فرنکله‌شیور

٧ نیسان تاریخلی اقدام غزته‌سی یازیور:

تورك قادیننك روح نسونده‌کی بدیعی هیجان غربك قوجان قوجاق بیغدیغی، موده غزته‌لری ره‌کلام وقتالوغلری ایله زهرلنمش و بونلر یتشدیرمش کبی بعض عقیده‌سز ناشرلریمزده بونلره «نسوتمزه ناچیزانه خدمت ..!!» دیه‌رك رواج ویرمش، تورك قادیننه اهانت ایتمشدر، نتیجه‌ده: روحنده‌کی ابداع قدرتی صوصمش، یالکز مجرالرده وارلغنی غیب ایده‌رك تورك قادینی شمدیکی کسوه‌سیله بر غربی مادام ومادمازللی اولمشدر.

لباس ایله روح دوغریدن دوغری‌یه بر اثر و مؤثردرلر. مثال اوله‌رق سویلیه‌یم که، اختیار بر قادین کنج کسوه‌سنه کیررسه نازحرکت وطورلریله کنج اولمق ایسته‌دیکی کورولور، بابا یانی بر چارشافه بورونن بر کنج قادینده‌ده حس ایدیله‌بیلیر بر آغیرباشلیلق مشاهده اولنور. ایشته بو حادثه، کسوه ولباسك روحله اولان مناسبتنه عائددر. بناءً علیه بو تأثیر ومناسبتك اخلاق اوزرنده مهم تجلیاتی واردر: قادین آینه‌یه باقدیغی وقت، اوراده کوردیکی تابلونك بدیعی افاده‌سنده‌کی قوته، اك مسحر سوزلردن دها مطیع بر تسلمیت کوسترر؛ او تابلونه امر ایدییورسه

قادین آنی یاپمغه مجبوردر. شو حالده سوقاغه چیقمق اوزره آینه‌دن آیریلان بر قادینک باش توالتندن اسقارپینلرینه قدر بوتون اجزاسنک تشکیل ایتدیکی هیئت عمومیه‌دن حصوله گلن بدیعی افاده اکر: بن آرتق قادینی‌یم.. ! دییورسه صاحبه‌سی حس ایتمه‌دن، فرقنه وارامادن قوتلی قامچیلرله فرنک املایه قوشار. و اکر او افاده حدیث و علویت مایه‌سنی اخطار ایدییورسه قادین اویولده یتیشیر. ایشته بو فلسفهٔ بدیعیه‌یه استناداً دییه‌بیلیرم که قادینلغمزک نزاهت و تکامل سرلرینی کشف ایده‌جک آناختار بورادهدر.

عین نقطهٔ نظردن شمدیکی آچیق وشه‌رسز قادین کسوه‌لرینی محاکمه ایده‌جک اولورسه‌ق بو بدیعی افاده‌یی هیچده ایی بولامایز.

بن بو کسوه ایله تورک قادینلک النده شهاپایا تدحی کوریبور وبو کسوه‌لرک تأثیر روحیسی آلتنده حصوله گلن طورلرده قادرلک اوینه مهیا بر افاده سه‌زیبورم. آنک النده کتاب، قوجاغنده چوجوق، قارشیسنده زوجی یوقدر. سینه‌لرده ایپق بر آناشفقتی، حار، صمیمی بر زوجه محبتی یرینه شهوانی بر آتش واردر. ایشته کوشه باشنی دونرکن قارشیمه چیقان بو کسوه‌نک روحمده اویاندیردیغی ایلک تأثیر بودر. هیئت عمومیه‌سندن آلدیغم بو تأثیری کنیشلتمک اوزره او قادین یوقاریدن آشاغی تدقیق ایدرسه‌م واصل اوله‌جغم نتیجه بنه بر اولاجاق، کوکس وقاچه چیزکیلری بو چیزکیلرده‌کی کوزه‌للک ایچیرکینلکدر.

حالبوکه بو چیزکیلر کوزل اولسه‌ده او کوزللک قادینلک خزائن طبیعیه‌سندندر. او خلقتک ابداعیدر، قادین بونی تشهیر ایتمکله‌لیت خارجی اولسه‌ده صنایع بدیعیه انفتکار اولدیغنی اثبات ایده‌مه‌جکی کبی فضله اوله‌رق تماکری اوزرنده حرمتکارانه دکل، شهوانی بر تأثیر ایقاع ایتمش اولیورکه بو فقط دنده اجتماعی، اخلاقی فلاکتلر باشلایور. چونکه ارککک وحتی تجزیه ایده‌جک هر حرکتله قادیندر. آنی بلوپتلره، فضیلتلره یوکسه‌لده‌جک روزکار، قادین طرفندن اسه‌ر، بو روزکار شهوانی اولورسه ارککی سوروکله‌یه‌جکی یر، سفلی بر چوقوردر.

■ ■ ■ ■ ■

عراقده انکلیز انتریقه‌لری

آسیای وسطی جهتی طرفندن لوندره‌ده ویریلن بر ضیافتده انکلتره خارجیه ناظری لورد کورزون آسیای وسطیدن بحث ایدرکن:

— بز عراق خریطه‌سنی انکلیزلرک قیرمزی رنکیله بویامق ایسته‌میورز.

دیمشدی. حالبوکه اوچ میلیونه قریب اسلام نفوسه مالک اولان عراق قطعه‌سیله الجزیره‌نک قسم جنوبیسی فی الحقیقه حرب عمومینک ایلک سنه‌لرندن بری جامعهٔ اسلامیه‌دن آییران انکلتره کون کچدکجه بالفعل ثابت اولیورکه قانلی بر رنگک استعمار ایله تلوین، تذلیل ایدییور..

اساساً انکلتره، حرب عمومیدن چوق سنه اول بو زنکین و واسع قطعه‌یه کوز دیکمش و بو قطعه‌نک دیکر حریص خواهشکرلریله قارشی قارشی‌یه کله‌رک مستقبل مصارعه‌ده نائل موفقیت اولمق ایچون دها او زماندن ترتیبات آلیور، میسیونرلر، پروپاغانداجیلر کوندرییور، آلتونلر دوکیور، آداملر صاتون آلیور و عراقده افکار عمومیه‌یی انکلیز حقشناسلیغی و عالی‌أفسانه‌سنه، انکلیز عمران و مدنیتی خرافه ظاهریه‌سنه امالیه چالیشیوردی.

انکلتره بو جهتلرده موفق اولمش وحتی بر چوغنی اماله ایتمشدی. اسلاملر آره‌سنده عداوت تخملرینی اکه‌رک اوندن نفاق وشقاق ثمره‌لرینی اقتطاف ایتمکده اعتراف ایدهلم که انکلیزلرک ید طولاسی واردر. عراقده، حرب عمومیده مسلمانلری بربرینه قیردیرمق الحق انکلتره‌نک چیره‌دستی مهارتی ایدی. و بو ید طولا عراقک اشغالندن صوکرا دخی اوزاقتره، عشائرله شهرلیلر آره‌سنده قانلی مصادمه‌لر وجوده کتیرمش واو مهارت بر قطعه‌نک ساکنلری آره‌سنده دخی عداوت و احتراص آله‌ولری یاقمش ایدی. او آله‌لرکه الجزیره‌یی عراقه، عراقی شط‌العربه و هر اوچنی بربرینه دشمن ایتمشدر. و بو دشمانلق ایچین ایچین بوتون کوکلرده قایناوب دوریبور.

عراقک منورلری دخی بو انکلیز انتریقه‌لرینه آلت اولمشلردی. عراقلی بر محرر (عبدالله الدیلی) شامده چیقان المقتبس غزته‌سنک ۲۷ کانون اول ۱۹۲۰ تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده:

« منورلر، بالخاصه انکلتره‌یه میل ایتمشلردی. زیرا انکلتره‌نک عراق ایچون ایدیلکار ایسته‌دیکنه قائل ایدیلر. فقط آز بر زمان ظرفنده بو قناعتلرینی تبدیله مضطر قالدیلر. زیرا انکلتره‌نک، اوهنده مستملکه‌سینک اصل مقصدی تظاهر ایتمش بولونیور. »

دییه‌رک آچیق بر اعترافده بولونمقله فکرمزجه بر چوق عراق منورینه دها ایکی سنه اول رجحان افکار اولویور. فقط خطانی کوروب ده حقیقتی تقدیر ایدنلرک عجبا مقداری نه‌قدردی؟..

بو سؤالک جوابنی انکلیز اشغالی متعاقب دوام ایدن بر قاچ سنه‌لک دورهٔ سکون و توقفدن صوکره عراقک هر طرفنده انکلتره‌نک علیهنده واسع مقدارده قوپارن ایدن قیاملر و عصیانلرک مضمونی افاده‌یه کافیدر.

فی‌الحقیقه یمنی عراقلی ذاتک قلمندن آتیده‌کی سطرلری اوقومق پک عبرت انکیز بر شیدر:

«عراقلیلرده انكلیزلره قارشی كین و انتقام حسلرینی وجوده كتیرەن سائق ، حرب عمومی اثناسنده دول اتفاقیه‌نك غالب وائتلافجیلرك مغلوب بر وضعیتده بولوندقلری صره‌ده انكلتره طرفندن واقع اولان وعدلرك ، بالاخره حربدن صوكره اونوتولمش اولماسیدر . »

ایشته بوسوقلر درحال تأثیرینی اجرا ایتمش و آرتق انكلیز اداره‌سنه قارشی كیتدكجه تزاید ایدن برعكس العمل نتائجی تبارز ایتمكه باشلامشدی .

عراق ترك ایله سوریه‌یه التجایه مجبور قالان دیكر برعراقلی محرر (یوسف السویدی) شامده چیقان لسان العرب غزته‌سنك ٦ كانون ثانی ١٩٢١ تاریخلی نسخه‌سنده دییوردی كه :

«بوكون انكلتره‌نك عراقده‌كی مستملكه‌جی اوردولری واسطه‌سیله تعقیب ایتمكده اولدیغی سیاست حقه حرمتدن ، خلاصه عقل وذكادن اصلا نصیبه‌دار دكیلدر . انكلتره ، عراقك بوتون حقوقنی چیكنه‌دكدن ، بوتون اهالیسنی زیر وزبر ایتدكدن صوكره آرتق كندیسندن نه بكله‌نیر ؟ .»

زواللی عراقلی ، كندیسندن اساساً نه بكله‌نه‌جكدی ؟ زیرا انكلتره او اثناده بر طرفدن (سان رەمو) قونفرانسنده كیزلیدن كیزلی یه پلانلر حاضرلیور ، عراق ایچون سوء قصدلر ترتیب ایدییور و دیكر طرفدن عراق تمامیله استملاك ایچون عراقده اردولر وجوده كتیرییور وانكلتره‌یه قارشی هرجهتدن قیام ایدن عراق حكم وارادەسنه رام قیلمغه چالیشیوردی .

عراق قیام واختلالی انكلتره‌یی عراقده تام تشكیلاتلی اوز فرقه‌لق بر عسكر تحشیدینه مجبور قیلمشدی . بونكله برابر انكلیز قطعاتی آنجق دجله جوارنده وطوپ مرمیلرینك ساحه‌سی داخلنده بارینه‌بیلیورلردی . حركات كركوكه قدر توسع ایتمش ؛ موصل ، منتفك ، بصره جهتلرینه قدر سرایت ایتمشدی . انكلیزلر ایسه بو قیاملری باصدیرمغه غیرت ایدییور و بوینه عراقلیلری دوغرایوب بیچیورلر ، اولرینی ، كویلرینی تخریب ایدییورلر ، هردرلو ظلم و جفایی یاپمقدن تحاشی ایتمیورلردی .

انكلیزلرك بو صیره‌لرده ایقاع ایتدكاری مظالمی عراقك بیوك علماسندن (شیخ الشریعة الاصبهانی) بروتده چیقان (الحقیقه) غزته‌سنك ٢ كانون اول ١٩٢٠ تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایتدیكی بر مقاله‌ده دوغرودن دوغرویه انكلیزلره خطاب ایده‌رك بروجه آتی تشریح ایدییور :

« سز ، انكلیزلر ، كونا كون وسائط مدافعه وتخریبیه ایله مالامال وابورلركزی سوق ایتدیكز . عسكرلر كوندردیكز . بو مظلوم ملتك حقوقنی پایمال ایتدیكز . صوكرا حكومتكزك عدالت ، مرحمت ودیانتده تسامح اساسنه استناد ایتمكده اولدیغنی اعلان ایتدیكز . اوت بك ای بیلیرم كه بر مملكتی ابقا و ادامه ایدن بو اوچ اساسدر . حالبوكه سزده بونلرك اسمی وار ، جسمی یوقدر . بو اساسلری سزك ظلمكز پایمال ایتمش ومخالف حركاتكزله بونلرله علاقه‌كز اولمادیغنی كوسترمشسكزدر .

« عدالت نره‌ده ؟ عراق ایچون واقع اولان مراجعتلرمزه طوپلركزك بویكسك سسیله جواب ویردیكز ، طوپلركزی تهدیدلر ، لعنتلر تعقیب ایتدی ، مرحمت نره‌ده قالدی ؟ ضابطلركزك قلبلری طاشدن دها سرتدر . نه سالدیده بر اختیاره آجیدیكز ، نه مقدس شریعتلرك رفق ایله ، ملایمتله معامله ایدلمه‌سی امر ایتدیكی قادینلره ، چوجوقلره مرحمت ایتدیكز . بونلری لاسه‌لرله دولدردیكز . تسامح دینی بونك نره‌سنده ؟ نجف اسلام قبه‌سی ، دینك بشیكیدر . اوبر مشهد ، برمعبد ، بر علم مدرسه‌سی ، بر تكیه‌در . سز اونی عسكرلرله محاصره ایتدیكز . قرق كیجه‌دن فضله اونی بوغمق ایسته‌دیكز ، طوپلركز كوك كورلر كبی چینلادی ؛ شراپنللركز یاغمور كبی یاغدی ، مسجد ، مدرسه طانیمدیكز ، دیكر طرفدن كوفه مسجدی عراقك اك بیوك مسجدلرندندر . طیاره‌لركزله اوزرینه بومبه‌لر یاغدیردیكز . جامعك ایچنده‌كی عابدلره وعابده‌لره ، مجتهدلر ومجتهده‌لره بومبه‌لر یاغدیردیكز . آتلری تكبیرله قاریشارق طوپراغه سیقیلدی ، بوفجایعك مواجهه‌سنده بوتون عراق ایكله‌یور ، انسانیت داغدار اولویور ...»

بولرجه عراقك آنجق بر صفحه‌سنی ، عراقك اوفاق برصحنه‌سنی ارائه ایده‌بیلیر . حالبوكه مسلمان عراقك هرجهتی انكلتره الینده بویله آه وشكوا ایچنده ایكیم ، ایلیم ایكلركن دیكر طرفدن انكلتره اوروپاده صوك اسلام حكومتی اولان توركیایی دخی ییقمغه چالیشیور وسه‌ور معاهده‌نامه‌سنی امضا ایتدیرمكه غیرت ایدییوردی .

فی الحقیقه بو ورقپاره‌نك (٢٧) نجی ماده‌سیله عراق حدودی تفریق ایدلمش و (٩٤) نجی ماده ایله بر ماندانرك وصایتی آلتنه ادخال ایدلمشدی .

انكلتره ، بو سه‌ور پاچاوراسنی اوقومش ، بیتمش قیاس ایده‌رك ماندانرلك جهات تطبیقیه‌سنه متعلق‌ده بر پروژه تنظیم و جمعیت اقوام مجلسنه تودیع ایده‌رك علی العجله بر ال چابوقلغیله بونی استحصال ایتمش ایدی .

(دەیلی تلغراف) غزته‌سی (١٦ كانون اول ١٩٢٠) تاریخلی نسخه‌سنده بو پروژه‌یه دائر ایضاحات ویره‌رك دییوردی كه : « عراقده انكلیز مانداسی ایكی ویا اوچ سنه‌یی تجاوز ایتمه‌یه‌جك قادار یاقین بر زمان ظرفنده بو مملكتلرده مشروطی بر قانونك تنظیمی جهتنی التزام ایده‌جكدر . مع مافیه ماندانر حكومت كندی قوهٔ عسكریه‌سندن بر مقدارینی تفریق ایله ماندانرلغی قبول ایتدیكی یرده اقامه ایده‌بیله‌جك ویرلی عسكرلر اوزرنده تام بر نفوذی بولنه‌جقدر . »

بو سفرلرك ایچنده كیزله‌نن اغفاللر و سوء مقصدلر شایان ایضاح اولمایاجق درجه‌ده بارزدر . بالاخره تان غزته‌سنك ٢٢ شباط ١٩٢١ تاریخلی نسخه‌سنده انتشار ایدن بو (١٧) ماده‌لك ماندا پروژه‌سی بر آن اول افكاری اغفالدن ، اویوشدیرمقدن و بر آن اول عراقده‌كی

قیاملره ، عصیانلره بر نهایت ویرمش اولمقدن و نهایت یواش یواش عراقی استعمار ایتمکدن باشقا بر غایه تعقیب ایتمه‌یوردی .

بونك اوزرینه انکلتره ماندا احکامنك تطبیقنه ، انکلیز فوق‌العاده قومیسری سیر (پرسی قوقس) ی مأمور ایده‌رك عراقه کوندرمش و عراقده مرکزی بغداد اولمق اوزره بر حکومت محلیه تأسیس ایتمشدی .

۲۸ کانون اول تاریخلی (المقتبس) غزته‌سی بو بابده آتیده‌کی ایضاحاتی ویریبوردی :

« بغداد نقیب اشرافی ، انکلتره حکومه‌تنك عراق والجزیره قومیسرلکندن واقع اولان تکلیف اوزرینه (موقت حکومت) شکلنده اولمق اوزره انکلتره‌جه تقرر ایده‌ن شکل دائره‌سنده بر حکومت تأسیسنه موافقت ایتمشدر . بو حکومته مشاورلر ، قومیسرلك طرفندن تعیین اولوناجقدر . کیفیت تعیین ضرورت عسکریه و عراقك وضعیتی ایله تعیین ایده‌جکدر . تاکه صوکنده عراق اهالیسی طرفندن بر هیئت تمثیلیه انتخاب و قانون اساسی تنظیم و وضع ایده‌بیلسین . »

عینی زمانده انکلتره فوق‌العاده قومیسری عراق و الجزیره اهالیسنه خطاباً بر بیاننامه نشر ایتمش و بو حکومت حقنده ایضاحات ویرمشدی . حالبوکه دها بیاننامه انتشار ایدرایتمز عراقلیلر انکلیزلرك مقاصد معلومه‌سنی آکلاقده کچیکمه‌مشلردی .

نیته‌کیم بغدادده منتشر (الاستقلال) غزته‌سنده دینیلیوردی‌که :

« تشکیل ایدیلن یکی حکومت ، اشغال حکومتنك یعنی انکلتره‌نك آرزوسی داخلنده ، وجوده کلمش بر هیئت استشاریه‌دن باشقه برشی دکلدر . اکر بو حکومت انکلیز قومیسرینك نظارتی آلتنده ایش کوره‌جکسه استقلال بونك نره‌سنده‌در ؟ .. »

پك واضح اکلاشیلیوردی‌که انکلتره ، عراقده بر حکومت قوقلاسی ترتیب و بر حکومت اویونی تمثیل ایدییوردی . حالبوکه عراقلیلر پرسی قوقسك تعقیب ایتدیکی خط حرکته قارشی بوفکرده بولونویورلردی .

« بز کوندن کونه عسکرینی عراقده تزیید ایتمك ایسته‌ین او مستملکه‌جیلره هیچ برشی سویله‌مك ایسته‌مه‌یورز . زیرا عراقلی قوتك اوکنده بویون اکمز ، کندی حریتنه خاتمه ویرمك ایسته‌ینه قارشو شدتله مقاومت ایده‌ر . او فرصتی کوزلر و طبیعی بر قارتال کبی وقت مناسبنده کندیسنه عزیز اولان شیئی اللدن آلمق ایسته‌ینك اوزرینه صالدیرر — (المقتبس) »

دیکر جهتدن عراقك اورمالیه‌سی عراق منورلرینك ذهننی اشغال ایدییور و دها بدایتده انکلیزلرك اسرافاتندن باحث مقاله‌لر نشر ایدییورلردی . حتی بغدادده منتشر (الاستقلال) غزته‌سنك ۱۵ کانون اول ۱۹۲۰ تاریخلی نسخه‌سنده خلاصةً دینیلیوردی‌که :

« عراق مجلس ملیه‌سی درت سنه‌لك اشغال دوره‌سی اثناسنده‌کی حسابلری انکلتره‌دن صورمق لازمدر ، حرکات عسکریه مصارفی ، مقاصد مخصوصه اوغورنده‌کی خفی مصرفلری ، غیرمثمر یوللرده واقع اولان مصرفلری ، اهالینك آرزوسی خلافنده یاپیلان استملاك مصارفنی قبول ایده‌مز .. »

دیکر جهتدن عراق استقلال ، استقلال دییه فریاد ایدوب ایدوب دورویور و انکلتره بو عسکری و سیاسی وضعیت و نهایت مالی بر اوچوروم قارشیسنده بر آن اول عراق مسأله‌سنی شیمدیلك بر یاموق ایله کنه باغلامق ایسته‌یوردی . زیرا مسأله‌لر بر دکیلدی ؛ مصر مسأله‌سی ، ایرلاندا مسأله‌سی ، هند مسأله‌سی ، تورکیا مسأله‌سی ... الخ .

بو سفر انکلتره کندی اوشاقلرندن برینی ، شریف حسینك اوغلی فیصلی درحال چکه‌رك ۲۳ آغستوس ۱۹۲۱ تاریخنده عراق ملکی صفتیله بر رسم تتویج اویونی اوینادی . بونکله دیمك ایسته‌یوردی‌که :

— ایشته انکلتره‌نك حسن نیتی ، ایشته بر عرب حکمدار ، ایشته سزه مستقل بر عرب حکومتی ..

حالبوکه صحنه‌نك ایچ یوزینی انکلتره‌نك انتریقه‌لرینه واقف اولان هر شخص بیلیوردی . ایشته اسکندریه‌ده چیقان (وادی النیل) غزته‌سنك ٤ ایلول ۱۹۲۱ تاریخلی نسخه‌سنك باش مقاله‌سنده خلاصةً بو نقطه‌یی نه بلیغ بر صورتده تصویر ایدییور :

« انکلتره‌نك عراقده بویله بر عرب حکومتی تأسیسندن مقصدی ، عراقده آسایشی محافظه ایچون بولوندیرمغه مجبور قالدیغی مصارفات عظیمه‌سنی تصرف ایتمك ایچوندر . »

انکلتره استقلاله حرمت ایتدیکنی ، اردوسنی عراقدن چکمك صورتیله ظاهراً اثبات قالقیشدیرکن حقیقتده (تایمس) غزته‌سی افشا آتده بولونویور و دییورکه :

« انکلتره‌نك بوتون عراقدن عسکرینی چکمه‌سی احتمالدن اوزاقدر »

ینه عینی غزته :

« آنجق انکلتره‌نك عراقده بولوندقچه بودجه‌سندن وقوع اولان صرفیاته نسبتله الده ایده‌جکی منافعك تقابل ایده‌میه‌جکنی تقدیر ایتدیکی کون تقرب ایده‌رسه آنجق او زمان انکلیز ماتی ، فیصلك عراق تختنه ارتقاسندن ممنون اولمش اولابیلیر .. »

دییوردی . بو نه آجی و نه الیم بر اعترافدر . مع مافیه عراقده انکلتره ایچون موجود مخاطره‌لری ینه تایمس شو صورتله تعداد ایدییور :

« شمالده تورکلرك نفوذی ، ایرانده‌کی بعض احتراصات ، عرب رؤساسنك آره‌لرنده‌کی رقابت .. بوتون بونلر عراقك سلامت و استقلالنی تهدید ایدییور .. »

بز ایسه تایمسك عراق تعبیرینی عراقده‌کی انکلتره نفوذی تعبیرینه تبدیل ایدرسه‌ك بو فکری دها ای افاده ایتمش اولورز . انکلتره‌نك قرال نصب ایتدیکی شخصیتده اساساً انکلتره آلدانمشدر . بونی (تایمس) ده اعتراف ایدییور :

« مكه شريفنه اعتماد ايتمك انكلتره‌دن هيچ برشي غيب ايتمز، زيرا شريفك برچوق دشمنلري واردر. انكلتره‌نك عربستانده وجوده كتيرمك ايسته‌ديكي سياسي وضعيته قارشي نه امام يحيى، نه ابن سعود، نه امام ادريس قوللري باغلي بر حالده دورمق ايسته‌مزلر. »

ناتمك بحث ابتديكي سياسي وضعيت ايسه مكه شريفنك رياستي آلتنده بر وحدت وجوده كتيرمك كيفيتيدر. بونك نه درجه قابل اولماديغني ٤ ايلول ١٩٢١ تاريخلي (وادي النيل) غزته‌سنك آتيده‌كي سطرلري پك واضح كوسترر:

« فيصلك، ايزود عائله‌لرك شان وشرفني اعاده ايده‌جكي‌ده‌كي مدعا انكليزلرك ايريني كورمه‌مك ايچون كوزلره صريديغي بر كولدر. اساساً عراقده بيله شريف حسينك كنديسنه‌ده، چوجقلرينه‌ده اصلا اعتماد ايتمه‌ين بر اكثريت واردر. »

ظاهراً ايكنجي درجه‌ده بر بلاده كنديني كوسترمكه چاليشان انكلتره اورته‌يه بو حكومت قاريقاتورني چيقارمقله پك اساسلي منفعتلر تأمين ايتمكده‌در. في الحقيقه اسكندريه‌ده منتشر (الامه) غزته‌سنك ١٣ شباط ١٩٢٢ تاريخلي باش مقاله‌سنده دينيليوركه:

« لويد جورج حكومتنك عراقدن عسكرني چكمكه قالقيشمسي ويه بايد. نشرياتده بولونماسي (اولا) ماندا حقنده اساسي مقررات اتخاذينك شمديلك تأجيلي ايچوندر. (ثانياً) انكلتره‌نك عراقده‌كي اردو مصارفني بودجه‌سندن تصرف ايتمسي ديمك امر فيصل حكومتنك بودجه‌سنه بر يوك تحميل، اهالي اوزرنده‌كي ويركيلري تزييد ايتمك ونهايت بودجه آچيغي احداث ايده‌رك انكليز بانقه‌لرندن استقراضلر عقدينه مجبور ايتمك ايچوندر. (ثالثاً) بو استقراضلر عراقي اقتصاداً اسير ايتمك ايچوندر. (رابعاً) انكلتره‌نك عراقده بر حرب مصارفندن برچوق مطلوبي اولديغي كبي امور نافعه و سائره ايچون حرب مصرفلرندن آشاغي قالمايه‌جق درجه‌ده مطلوباتي واردر. بوده اشغال اردوسنك‌ده صرفياتي موجوددر.

بناءً عليه عراقده‌كي شمندوفرلري وامور نافعه‌يي انكلتره فيصل حكومتنه صاتارق مصرده‌كي ديون موحده كبي بر (دين ممتاز) وجوده كتيرمك واونك حصه سنداتي انكليز سرمايه‌دارلرينه تسليم ايدلمك ايسته‌نيليور. بالطبع امور ماليه‌سي انكليزلرك الده بولونان بو حكومت هيچ بر زمان بورجني وفائضني اوده‌مه‌يه‌جكندن بو تشبثله انكلتره ابدياً عراقي بر مستملكه حالنده اداره ايتمش اولاجقدر.

(خامساً) انكلتره، انكليز ضابطاني اداره‌سنده محلي بر اردو تأسيس ايدنجه‌يه قادار بوتون عسكرني عراقدن چكمه‌مسنده اصرار ايتمسي آز بر زمان ظرفنده هندستانده اولديغي كبي بر مستملكه اردوسي وجوده كتيرمك ودوغرودن دوغري‌يه عراقي استملاك ايچوندر. (سادساً) انكلتره عسكرني چكه‌جكي حقنده بو صيره‌لرده نشرياتده بولونماسي عراقده آسايشك بولونديغنه افكاري اقناع ايتمك ايچوندر... »

ديكر طرفدن فيصل حكومتي وفيصلك قراللغي آنجق عراقك انتخاب ايده‌جكي مجلس ملينك تصديقيله مشروعيت كسب ايده‌جكني وآنجق اوزمان ايسته‌ديكي كبي بو اوشاغي استخدام ايده‌بيله‌جكني تقدير ايدن انكلتره (پرسي قوقس) ك نظارتي آلتنده كويا بر مجلس ملي طوپلامغه چاليشيور. حالبوكه بر طرفدن انكليز اشغال اردوسنك چزمه‌لري آلتنده عراق چيكنه‌نيركن، ديكر طرفدن انكليز پاره‌لريله وانكليز مانيوه‌لاريله حركت ايدن بر فيصل رأس كارده بولونوركن و اونك اطرافنده‌كي ياردافچيلري اجراي فعاليت ايدركن بو شرائط داخلنده عراقك كندي كنديسنه تعيين مقدرات و تأسيس حكومت ايده‌جكنه اينانمق عقلي باشنده اولان انسانلري كولديرر بر قومه‌ديدر. فقط عالم اسلام انكلتره طرفندن عراقده اوينانان بو قومه‌ديانك يارين انكليز باشنه وانكليز ياردافچيلري باشنه مدهش بر فاجعه‌يه تحول ايده‌جكنه داها شمديدن قانعدر.

امور شرعيه وكالتنك بياننامه‌سي

كائناتده اثر تصادف وبا عبث هيچ برشي يوقدر. «وما خلقنا السماء والارض وما بينهما لاعبين» نص ازليسنك بزه تعليم ايلديكي بو اساس مهم، حقائق علميه ايله‌ده ثابتدر. بونكله برابر، اك اوفاق ذره‌دن اك بويوك كره‌يه قدر هرشي وظيفه دينيلن بر قانون عمومي‌يه منقاددر: «وان من شيء الا يسبح بحمده ولكن لاتفقهون تسبيحهم.»

هر ذره‌سنده بر مقصد، بر غايه اولان، وهپسي بر وظيفه ايله مكلف بولنان كائنات ايچنده انسان كبي عقل واراده ايله ممتاز بر مخلوقك مهمل براقيله‌مايه‌جغي، اونكده خلقتنده نيجه عالي مقصد وغايه‌لر مندمج اوله‌جغي شبهه‌سزدر. بناءً عليه انسانك حركات طبيعيه‌سنك بر مكلفيت جبريه‌سي اولديغي كبي، حركات اختياريه‌سنكده بر مكلفيت مخصوصه‌سي اولمق ايجاب ايدر. «افحسبتم انما خلقناكم عبثاً وانكم الينا لاترجعون»، «ايحسب الانسان ان يترك سدى.»

مادام كه انسان، عاقل، مريد و مختار، حر و متفكر اولهرق يارادلمشدر. او حالده قدرت بالغهٔ صمدانيه‌يي اظهار ايدن بونجه خوارق حضورنده بر انسان ايچين متحسس اولمامق، بو قدرتك صاحبني آرايوب بولمامق ناصل ممكن اوله‌بيلير؟. بو قدرتك حضور

عظمتنده کندی عجز وضعفنی ادراك ایدرك دیندارانه برحس خشوع ایله اوکا بوین اکمك مجبوریتنی ناصل حس ایتمز ؟.. بونکله مکلف اولدیغنی ناصل بیلمز ؟.. دیانته، خیره، فضیلته، حقه، عدالته، حسنه، کماله منجذب اولان انسان ایچون بونلرك مصدر ومنبعی اولان ذات اجل واعلایه مجذوب ومنجذب اولمق قابل میدر ؟

ایشته بونك ایچوندرکه «تدین» مفهومنك هر انسانده فطری وجبلی برشی اولدیغی آرتق بوکون بر حقیقت اولهرق قبول ایدلمکده‌در.

فقط انسان ایچین یالکز موجودیت الهیه‌یی تسلیم ایلمك واوکا قلبی بر محبتله مربوط اولمق کافی دکلدر. بونکله ابر مخلوق وبنده‌سی اولدیغنی بیلوب طویدیغی او خالق ذوالجلالك اوامر و نواهیسی ك معقول. الله تعالی، الك بدیع شیلر اولدیغنی قبول ایدرك بونلرك خارجنه چیقمامسی ده لازمدر. حقیقی ایمان ومحبت بونی ایجاب ایدر.

عقل ووجدانمزده نزه و ترکه، خالق کائناته ایمان واوکا قارشی فرض عبودیت بر وجیبه‌در. چونکه هر انسان دوغمسیله برابر جناب حق طرفندن برطاقم نعمتلره مظهر اولیور. انسانك «اراده واختیار صاحبی، ذی شعور» بر مخلوق اولهرق یاراتلمش اولمسی ده بو نعمتلرك الك بیوکلرندن بریدر. ایشته بو نعمتلرك مبدأ اولی اولان جناب الهه «حمد وشکرینی اخلاص ایله اداسی» اسلامده عبادت دنیلان ایلك وظیفه‌در. هر مؤمن نمازیله، اوروجیله، زکاتیله، الحاصل اوامر الهیه دائره‌سنده حرکت ایتمسیله بو وظیفه‌سنی ایفا ایدر. شو حالده منعم حقیقی اولان جناب خالق کائناته بوتون موجوداتله عرض حمد وشکر ایلمك، وبو صورتله ویردیکی نعمتلری ویردیکی حکمت ومصلحته توفیقاً استعماله چالیشمق هر حالده قطعی بر وجیبه‌در. حق بو وظیفه‌یی ایفا ایتدیکمز ایچون جناب الله حالاً واستقبالاً هیچ بر استفاده وعد ایتمه‌مش بیله اولسه بونی بر وظیفه اولهرق یاپمقلغمز لازمدر. عقلك حکمی بودر.

قالدی‌که، واجب تعالی حضرتلری کندی قانونلرینه اطاعت ایدنلری حالاً واستقبالاً دنیا وآخرتده سعادتله تبشیر بیورمشلردر. اوامر الهیه‌یه منقاد اولانلر، بونك فوائد مادیه و معنویه‌سنی مطلق کوره‌جکلردر.

فی الحقیقه عبادتده اخلاص، عبادتك روح اولی. فائده و منفعت ملاحظه ایله دکل، آنجق امر اولندیغی ایچین یاپمقدر. وظیفه، غایه، ینه وظیفه اولی‌در. بونکله برابر عبادات اسلامیه‌نك هر برلرنده انسانلرك سعادت حالیه و استقبالیه‌سنه عائد بك چوق حکم و منافع اولدیغی و بونلرك یالکز فردی واخروی دکل، اجتماعی، دنیوی اولدقلری ده انکار اولونامیه‌جق حقیقتلردندر.

مثلا: رمضان شریفده اوزریمزه فرض اولان اوروج، برامر الهی اولمق اعتباریله امت اسلامیه‌نك اعضای طبیعیه‌سندن اولان هرفردك بر وظیفه اولمق اوزره بونی ایفا ایتمسی لازمدر. بونی ایفا ایدن هرفرد، وظیفه اسلامیه‌سندن برینی یاپمش اولقله برابر اونك بو فعلنه قوای روحیه‌نك تربیه‌سی، عزم واراده‌نك تقویه‌سی، حاکمیت نفسیه‌نك تأمینی کبی بك مهم فائده‌لرده ترتب ایتمکده‌در. حالبوکه موجودات آره‌سنده انسانه برموقع مستثنا تخصیص ایدن، اوکا برشخصیت ممتازه ویرن اراده‌نك تربیه‌سی، وانسانی تذلیل ایدن نفسه حاکمیت خصوصنده اوروجك نه مهم برعامل اولدیغی مستغنی ایضاحدر. یالکز امر الهی‌یی یرینه کتیرمك مقصدیله اوتوز کون متمادیاً نفسنك آرزو واحتیاجلرینه مقاومت ایدن برانسان، قوتلی براراده‌یه صاحب، بناءً علیه نفسنه حاکم اولمازمی؟.. بوده نه قوتلی براراده‌یه صاحب ونفسنك حاکمی اولان برانسانك افعال وحرکاتی طبیعیدرکه حق ووظیفه دائره‌سنی تجاوز ایده‌مز. افرادی بویله براراده‌یه صاحب، اخلاق ومعنویاتی تمیز ومکمل اولوب دائما اراده الهیه‌یه منقاد اولان برجمعیتك اخلاق عمومیه‌سی، نظام اجتماعیسی مضبوط ومطرق خللدن مصون اوله‌جغی شبهه‌سزدر.

الحاصل جناب حقك فرض قیلمش اولدیغی نماز، اوروج، زکات کبی عبادتلر یالکز فردی واخروی بر تعبد کبی کورونن عبادتلر، حقیقتده بویله دکللردر. بونلر یالکز فردك دکل، جمعیتك سعادتنی ده استهداف ایدر عبادتلردر. بناءً علیه بو وظیفه‌لرك ایفاسی هم رضای الهی‌یی استجلاب، هم ده سعادت جمعیتی استکمال ایده‌جکی کبی، بونلرك عدم ایفاسندن تولد ایده‌جك محذورده یالکز فرده عائد و اخروی اولمیوب طولاییسیله جمعیتك محافظه آهنك وحیاتی ایله ده مناسبتداردر.

فی الحقیقه عبادتده وقوعه کله‌جك اهمال وتسیب، افراد جمعیتك قلبلرنده‌کی خوف ومحبة اللهی بوشلتیر، یواش یواش ازاله ایدر حکمنده شبهه یوقدر. انفعالات حسیاته تأثیر مهمی سبانلر بونده ذره قدر تردد ایتمزلر. افرادینك قلبنده محبت وعشق الله، خشیت وخوف الله قالمامش اولان بر جمعیتده حق و وظیفه فکرلری سیلنه‌رك بونك یرینه حس منفعت قائم اوله‌جغندن بویله بر جمعیتده حقوقه تجاوز فکر واملی میدان آلیر، مقدسات پایمال ایدیلیر، معصیتلر چوغالیر، حس منفعت وآمال نفسانیه وجدانلره حاکم اولور، زنکینلر آزدقجه آزار، فقیرلر آیاقلر آلتنده، ضعفا کوشه نسیانده قالیر، حاکملر استبداد، ارباب نفوذده تحکم وعناد تمایلاتنی اظهار ایتمکه باشلارلر. آرتق کندی کندینی بو مهالك ورطه‌لره القا ایدن، بو آفات اجتماعیه‌نك عواقب الیمه‌سندن احتراز قیدنده بولونمیان بر امت ناصل بر امید فلاح ونجات بسلیه‌بیلیر ؟..

بناءً علیه فردلرك اوامر الهیه و احکام قانونیه‌یه قارشی کوستره‌جکلری اهمال و تسیبلرینه، منکرات و منهیاته نهماکارلرینه هیئت اجتماعیه البته لاقید قاله‌ماز. بونك ایچیندرکه اسلام، وضع ایله‌مش اولدیغی دساتیر وقوانینك اخلال ایدلمه‌مسی خصوصنده یالکز اخروی مؤیده‌لرله اکتفا ایتمه‌یرك بونلری اخلال ایدنلر حقنده بر ده عقوبات دنیویه تعیین ایتمش، بو حدود شرعیه‌یی اقامه وادامه ایدرك نظام جمعیتی صیانت ایده‌جك برقوتك وجودینی واجب قیلمشدر.

لله الحمد والمنه اجنبی نفوذ و تضییقندن تخلیص کریبان ایدرك حاکمیت اداره‌سنی الینه آلمش اولان بویوك ملت مجلسی حکومت اسلامیه‌یی، اساسات اسلامیه دائره‌سنده حرکتی بر عمده اساسیه اتخاذ ایتمش اولدیغی جهتله مغایر شرع اولان هر نوع احکام، اونك

نظرنده ممنوع ومستلزم مجازاتدر. بوکبی منهیات ومنکراته تصدی هم ملتك حسیات دینیه‌سنی رنجیده، همده بیوك ملت مجلسی حکومت اسلامیه‌سنك شرف و حیثیته بر تجاوز تشکیل ایدر. اویون، ایچکی، آداب اسلامیه‌یه مغایر بر صورتده قادینلرك سوقاقلرده طولاشمه‌لری هر وقت ایچین مغایر شرع اولدیغی کبی، رمضان شریفده نقض صیام ایتمکده شرع مبینه مغایر و اسلام هیئتنه قارشی صریح بر حقارتدر. حریت شخصیه، حریت وجدانیه پرده‌سی آلتنده بو کبی منکراته تصدی ایتمك، حریت کلمه‌سنی سوء استعمالدن باشقه‌برشی دکلدر.

اوت، مقصد الهی عدالت مطلقه، استهداف ایتدیکی غایه منحصراً سعادت امت اولان مسلمانلق، حیات وسعادت بشریه‌نك تأمیننه یکانه واسطه اولان «حریت انسانیه»یی هر انسانك حقوق ذاتیه وطبیعیه‌سندن صایمشدر. فقط، بوندن حریت مطلقه‌نك مشروع اولدیغی معناسی آکلاشیلمامالیدر. بر جمعیتك مقدساتنه، استناد ایتدیکی دساتیر وقوانینه قارشی کلمك، حریت دکل، بالعکس «حریت وجدانیه، حریت شخصیه، حسیات دینیه‌یه صریح بر تجاوز» در.

بناءً علیه احکام شرعیه دائره‌سنده حرکت ایتمه‌یی عمدهٔ اساسیه اتخاذ ایتمکله بو احکامك هر تورلو تجاوزدن مصونیتنی تکفل ایتمش بولنان بیوك ملت مجلسی حکومتنك بو خصوصده اغماض عین ایتمه‌جکنه هیچ شبهه ایدلمه‌ملیدر. جمعیتك دساتیر دینیه‌سنده بیوك مقدساتنك مقرراتنه قارشی کلنلر صورت قطعیه‌ده تجزیه اولونه‌جقلردر. بالخاصه نقض صیام فضیحه‌سنی ارتکاب ایده‌نلر حقنده قانون جزانك مادهٔ مخصوصه‌سی ضابطه‌لرك بو خصوصده‌کی صلاحیتی پك واضح بر صورتده تعیین ایتمشدر.

مملکتك اوز اولادلری دین واستقلال وطن اوغورنده جانی فدا ایتمکدن چکینمزلرکن بونلرك سایه‌سنده کریده حال امن واستراحتده بولنانلرك مقدساته تجاوز تشکیل ایدن ممنوع حرکتلری البته عفو ایدیله‌میه‌جك قدر بیوك بر جرمدر.

بناءً علیه احکام اسلامیه‌یه وقوانین حکومته مغایر، شرف اسلامی ایله غیر متناسب، حسیات دینیه وآداب ملیه‌یی مخل هر تورلو حرکاتدن توقی اولونمه‌سی لزومی اهمیتله بیان اولونور. ومن الله التوفیق.

امور شرعیه واوقاف وکیلی: مصطفی فهمی

افغان سفیری حضرتلرینك تبریکاری

قرداش تورکیا بیوك ملت مجلسی حکومتی ریاست علیه واعضای کرامنه

بوندن ایکی سنه مقدم که مظلم بولوطلر جهان توحیدك آفاقنی قاپلامش و آرتق قابل اسلامك بوتون بوتون قاراردیغی ظن ایدلمش ایدی. ایشته اویله یأس آور بر صره‌ده ایدی که بو مجلس عالی کونش کبی آناطولی افقلرندن محزون شرق واسلام کوکلرینه تازه حیات، تازه نشوه بخش ایتدی.

تورکیا، شمدی‌یه قدر ناصل اسلامك علمداری اولمق شرفیله ممتاز ایسه یارین ده والی لابد یر یوزنده‌کی بوتون مسلمان ملتلری سزی مقتدا طانیمقله اك بیوك بر ذوق دویه‌جقلردر. سز اسلامك هادیسی، هر خصوصده رهبریسیکز. سزك روحکزدن، دماغکزدن دوغان افکار وحسیات عالیه دالغه‌لانه دالغه‌لانه بوتون دنیاده انعکاسلر، بوتون اسلام قلبلرنده اهتزازلر، هیجانلر اویاندیریور.

ای بیوك ملتك بیوك ممثللری! سز یالکز آناطولی مسلمانلرینی دکل، اوچیوز الّی میلیون مسلمان عالمنی تمثیل ایدیورسکز. هر بریکزده بو میلیون مسلمانلك قلبی، فکری، روحی متجلیدر. بوتون اسلام عالمنك، حتی بوتون شرقك آمال و افکاری سزك عمدهٔ اساسیه‌کزدر؛ بوکون بوتون شرقك سمای افکارنده پارلایان نورلر، حریت واستقلال آثاریدر. دنیانی محکملری آلتنده طوتمق ایسته‌ین ظالملر آرتق آکلاسینلر که بوکونکی شرق اسکی شرق دکلدر. بوکونکی عالم اسلام، اسکی عالم اسلام دکلدر. عصرلرجه سورن محکومیتلر، فلاکتلر آرتق مسلمان ملتلری دالدقلری غفلت اویقولرندن اویاندیرمش، حقلرینی استحصال ایچون اونلره توسل ایدیله‌جك مادی بر یولی کوسترمشدر. آرتق بوندن صکره آرامزده‌کی رابطه‌لر، یالکز معنوی سوزلرده قاله‌جق دکلدر.

محترم دینداشلر! بن بو سوزلرمله یالکز کندی حسیاتمی دکل، باشده سوکیلی امیریمز اولدیغی حالده بوتون افغان ملتنك، حتی بوتون اسلام عالمنك وشرقك آمال وافکارینی عرض ایتمش اولیورم. اسلامك خلاص وسعادتی ایچون وقف حیات ایدن اعلیحضرت تاجداریمز امیر امان الله خان حضرتلری انکلیز هیئت مرخصه‌سنه قارشی ایراد بیوردقلری نطقنده: «تورکیایه قارشی نه قدر رعایتکار بولونورسه‌کز افغان ملتنك قلبنده او نسبتده کندیلرکزی جلب ایتمش اولورسکز» دیمش، «تورکیایی وعالم اسلامی رنجیده ایدن بر ملتك افغان ملتندن دوستلق بکله‌مه‌سنی» کمال جلادت واهمیتله اخطار ایتمشلردر. هر طرفدن یوکسلن صدا بوندن باشقه برشی دکلدر.

بوتون عالم اسلامك قرة العینی وامامهٔ توحیدی اولان تورکیایه قارشی سوء قصدلرده دوام ایدن دولتلر اییجه بیلسینلرکه: کون کله‌جك بو حرکتلرندن چوق ضررلر کوره‌جك، ندامتلره دوشه‌جکلردر. بلکه اونلر حالا حقیقتی کورمه‌مك وتسلیم ایتمه‌مك ایسترلر. بلکه اونلر حالا اسارت وتحکم دورلرینك یاشایه‌بیله‌جکنی ظن ایدرلر. لکن امین اولسونلرکه پك اوزاق اولمایان بر آتیده حقیقت بوتون عظمتیله تجلی ایده‌جك؛ بوکون حق وحقیقت ساحه‌سنه ایتمك ایسته‌مه‌ین او مغرور، او بالا پرواز دولتلر کلوب سزك الیکزی اوپه‌رك عطابخشلکنزدن عبارت اولدیغنی استرحامکارانه صوره‌جقلردر.

انشاءالله کله‌جك رسم کشاده قدر بو کوزل اسلام یوردینك هر نقطه‌سندن اذان سسلریله برابر ظفر تهلیللری یوکسله‌جکدر. اسلام وشرقك تاریخنده معظم بر حادثه تشکیل ایدن بو مبارك فلاح کوننی کرك سوکیلی امیرم نامنه، کرك ملتم، سفارت و شخصم نامنه تبریك وتسعیدایله جمله‌کزه و بوتون تورکیا مسلمانلرینه، بالخاصه جبهه‌لرده دشمانه قارشی کوکس کرن مجاهدین اسلامیه‌یه بی پایان حرمت، سلاملر وتبریکلرمی تقدیم ایده‌رك تبلیغنی رجا ایدرم. ٢٣ نیسان ٣٣٨

افغان سفیری: سلطان احمد خان

انقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه
آنقره‌ده تاج الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکمزه موافق آثار مع المنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه سره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

۱۳۴۰ ۱۰۰۰ ۱۳۳۰

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٠٠ | ٩ رمضان ١٣٤٠ | جمعه ایرتسی | ٦ مایس ١٣٣٨ | جلد ٢٠

مندرجات :

اسلامده تشکیلات سیاسیه

رئیس حکومت — حقوق وامتیازاتی — آرای ملتله انتخاب — رئیس حکومتك شریعته و ملته قارشی مسئولیتی — قوهٔ اجرائیه — قوهٔ اجرائیه‌نك حائز اولمسی لازم کلن سربستی — سیاسی فرقه‌لر — مسلمان مملکتلرنده سیاسی فرقه‌لرك اهمیت ونفوذی اولمامسنك اسبابی.

اوروجه مترتب فوائد اجتماعیه

نظام اجتماعینك خللدن محفوظیتنی تأمین — حس شفقت وتعاونی تحریك — اوروج نعمتك قدرینی بیلدیرر — صبر وتحمله آلیشدیرر — حکمت تشریعنه توافق ایتمك ایچون اوروج نه‌کبی شرائطی جامع اولملیدر — صدقهٔ فطر وحکمتی .

آقسه‌کیلی : احمد حمدی

مصرده استقلال افسانه‌سی

کمال طنطنه ایله اعلان اولونان مصر استقلالنك ماهیت حقیقیه‌سی .

دار المعلمینده رمضان مصاحبه‌لری

مسلمانلغك بر دین فطری وعمومی اولدیغی — دین حقنده یاکلش فکرلر — مسلمانلق ، خرستیانلق کبی دکلدر .

یکی کونك صایغیسزلقلری

اسلامده تشکیلات سیاسیه

رئیس حکومت

جمعیت اسلامیه‌ده حکومتك منشأی شریعت اولدیغی، ذاتاً حکومت دیمك شریعتك مؤیده‌سندن باشقه برشی دیمك اولمادیغی قبول ایدیلنجه آرتیق بر حکومت اسلامیه ایچون خلقه ممکن اولان سعادتی تمامیله تأمین ایتمك، کندیسی‌ده امکانك صوك درجه‌سنه قدر نفوذ وقدرت صاحبی اولمق لازم کله‌جکی طبیعتیله میدانه چیقار. زیرا حکومتك الا ایسی اك قوتلی، اك مدبر اولانی، مصالح عباده اك ای خدمت ایده‌نیدر.

بناءً علیه جمعیت اسلامیه‌ده حکومتك مقتدر ونافذ اوله‌بیلمسی ایچون بوقدرت ونفوذی تأمین ایدن بوتون حقوق وامتیازاتی حائز اولماسی وبونلرك یالکز برشخصده اجتماع ایتمش بولونماسی لازمدر. چونکه شاید بوحقوق و امتیازات تقسیم اولونه‌رق متفرق شخصلره، یاخود مختلف سیاسی هیئتلره ویریله‌جك اولورسه، بونلر بربرلرینه قارشی کله‌کدن، یکدیکرینی حکمسز براقمقدن کری طورمازلر؛ بوایسه صورت قطعیه‌ده حکومتك عجز ومسکنتنی انتاج ایدرکه هرزمان ایچون وخیم برفلاکت اجتماعیدر.

مع مافیه بوتون بوحقوق وامتیازاته مالك اوله‌جق شخصك آرای ملتله انتخاب اولونماسی‌ده اونسبتده لازمدر. زیرا سریر حاکمیته اك زیاده اهل اولان کم ایسه آنجق اونی اصعاد ایتمك ملت ایچون غیرقابل اعتراض برو‌ظیفه اولونجه بو انتخابده او وظیفه‌دن طبیعی اوله‌رق طوغان برحقدر.

بناءً علیه مسلمان مملکتنده رئیس حکومتك ملت طرفندن انتخاب ایدیلمسی و کندی حاکمیتی مؤثر صورتده ایفا ایده‌بیلمکلکی ایچون‌ده بوتون حقوق وامتیازاته مالك اولمسی ایجاب ایدر.

او، بواعتبارایله قوۀ اجرائیه‌نك اك بیوك رئیسی اولوب وکیل ومثللرینه امکانك مساعد اولدیغی قدر ای شرائط داخلنده ایفای خدمت ایده‌بیلملری ایچون کافی کله‌جك حقوقی تفویض صورتیله کندی وظیفه‌سنی ایفا ایدر. قوۀ اجرائیه‌نك اك بیوك رئیسی اولمق حیثیتیله منظومۀ سیاسیه‌نك ناظمی کندیسی اولدیغی ایچون بومنظومه‌نك صورت منتظمه‌ده ایشله‌مسنه نظارت ایتمك، مختلف قوتلر آره‌سنده‌کی آهنك وائتلافی محافظه ایلمك، بونلرك بیننده ظهور ایده‌بیله‌جك اختلافاتی یولنه قویمقله مکلفدر.

شریعتدن نبعان ایدن حاکمیتی ارادۀ ملیه ایله تمثیل ایتمك اعتباریله، رئیس حکومت شخصاً هم شریعته، هم ملته قارشی مسئولدر؛ کذلك اونی تمثیل ایدن مأمورلرده ملت وشریعتك ممثللرینه قارشی مسئولدرلر.

ایشته قوۀ اجرائیه‌نك مجلس مبعوثانه وقوۀ تشریعیه‌یه قارشی مسئولیتی اسلام اصول سیاسیه‌سنده بوصورتله تأسس ایدر.

ایمدی آرتیق اورته‌ده قوۀ اجرائیه ممثللرندن شکایت ایدن برمجلس مبعوثان اولمادیغی، لکن کندیسنه توزیع ایتدیکی بیوکلك وظیفه‌سنی حقیله ادا خصوصنده‌کی قابلیتسزلکندن طولایی قوۀ اجرائیه‌نك بیوك رئیسندن مشتکی برملت بولوندیغی ایچون، شریعت، کندیسنی دیکلر و رئیس حکومتك سقوطی حقنده‌کی حکمنی ویرر. بوصورتله دهادون قادر مطلق اولان او آدم بوکون، یاخود یارین افراد ملتدن بری اولور کیدر.

قوۀ اجرائیه

هرصلاحیت برحق بخش ایدر، هرحقده برصلاحیت طانیر. حق ایله صلاحیتك برلشمه‌سندن‌ده استقلال وجوده کلیر.

ملتی تمثیل ایدن هیئتده حکومتی مراقبه حقی وارایسه بوحق حکومتك ملته قارشی بیاخود فنا حرکت ایتمکده اولدیغنه دائر حکم ویرمك صلاحیتنك آنجق ملته عائد بولونماسندن ایلری کلیور؛ بونك کبی قوۀ تشریعیه‌نك وضع قانون حقی‌ده کندیسنك قانون وجوده کتیرمك ایچون اك صلاحیتدار اشخاصدن متشکل اولماسندن نشئت ایدییور.

شیمدی، اجرای حکومت واداره وظیفه‌سی‌ده ایکی اهلیتلرکبی قطعیاً صلاحیته محتاجدرکه قوۀ اجرائیه‌نك اوزون تجربه‌سیله اکتساب ایتدیکی بوصلاحیت کندیسنه حکومت واداره حقنی ویرر.

او حالده ناصیل، بوحق وصلاحیتلردن هربری کرك مجلس مبعوثانه، کرك قوۀ تشریعیه‌یه براستقلال تام تکفل ایدیورلرسه بونلرده قوۀ اجرائیه‌یه عینی استقلالی تأمین ایده‌بیلملیدر.

بناءً علیه مجلس مبعوثان ایله قوۀ تشریعیه کندی ساحۀ حاکمیت وفعالیتنده ناصل سربست بولونیورلرسه قوۀ اجرائیه‌ده عینی ساحه‌ده عینی سربستیتی حائز اولمق ضروریدر.

مجلس مبعوثانك قوۀ اجرائیه اوزرنده حائز اولدیغی مراقبه حقی وظیفه‌سنی ای کورمسی واوندن مسئول اولمسی ایچون صرف کندی قناعت والهام وجدانیسیله حرکت مجبوریتنده بولونان قوۀ اجرائیه‌نك هیچ برزمان حریت واستقلالنه تجاوز دیمك دکلدر.

شاید مجلس مبعوثان ایله قوۀ اجرائیه اراسنده بوخصوصده هانکی برآهنکسزلك، یاخود اختلاف ظهور ایدرسه رئیس حکومت آره‌یه کیره‌رك ملتی خوشنود ایده‌جك برطرزده مسئله‌یی حل ایدر.

بونکله برابر ملتی خوشنود ایتمك ضرورتی قوۀ اجرائیه‌نك حریتی ایچون برقیدصورتنده تلقی ایدیلمز، زیرا کندیسنك حکمت وجودی وهدف یکانه‌سی ذاتاً بوندن عبارتدر. قوۀ تشریعیه‌نك هدفی وجوده کتیردیکی قانونلرك حکمت واصابتیله ملتك احتیاجاتنی تأمیندن،

پاینده حسن ایتدیکی ایچون انکلتره حکومتی‌نك بونده بویله یکی بر طریق سیاست تعقیب، یکی بر شبکهٔ اغفال احضار ایتمك لزومنی دها واضح اولارق ادراك ایدییوردی.

نیته‌کیم انکلتره حکومتی طرفندن، دها کچنلرده، مصر امورینی محتوی اولمق اوزره نشر ایتدیکی (بیاض کتابده) مندرج اولان (یدنجی) وثیقهٔ سیاسیه‌نك مطالعه‌سندن بو حقیقتی دها واضح آکلامق قابلدر. بو وثیقه ایسه، او صره‌لرده آللنبی طرفندن خارجیه ناظری لورد کورزونه کوندریلن مخطره‌در.

آللنبی بو مخطره‌سنده خلاصةً دییوردی‌که: «هیچ بر مصرلی یوقدرکه استقلال تامی متضمن اولمایان هرهانکی بر (انکلتره ـ مصر) معاهده‌سنه وضع امضا ایده‌بیلسین. بناءً علیه بو یولده مذاکراتده بولونمقدن آرتیق، منتج موفقیت اولامایه‌جغی ایچون صرف نظر ایتمك لازمدر..»

بو مخطره ایله لورد آللنبی شونی دیمك ایستیوردی‌که شیمدی‌یه قدار تعقیب ایدیلن سیاست یولی انکلتره‌یی بر چیقمازه کتیردی، شیمدی نا مخصوص بر صولدن کیری حرکتیله شو مصرلیلری بر مدت دها باشقا بر یولدن یوروتمه‌لی‌یز.

«بو یول نه اوله‌بیلیردی؟.. پك واضح، پك معقول و پك اویونجی بر یول.. مصرلیلر، نه ایستیورسکز دینیله‌جك. استقلالمی؟ پك اعلا بویوریکز ایشته سزه استقلال.. فقط بعض ضروری شیلر واردرکه اونلری ده یاواش یاواش آرزو ایتدیککز کبی حل ایدرز. حاصل اولدی؟ ایشته بو قدار...

لورد آللنبی‌نك او صره‌لرده قورمق ایچون اعمال فکر ایتدیکی طوزاق بو ایدی. بونکله هم عبدالخالق ثروت پاشایی اقناع ایده‌رك شو صورتله قابینه‌یی یکیدن تأسیس ایتدیره‌جك، هم مصر کویا مستقل اولاجق، صوکره سلطان، ملك، قرال اولاجق، استقلالك ایجاب ایتدیکی تمثیل خارجی، مجلس تشریعی، ... الخ شیلر دخی اولاجق و فقط حقیقتده انکلتره حکومتی ینه مصر اوزرنده‌کی اسکی علاقه و رابطهٔ سیاسیه‌سنی، تعبیر دیکرله مصرك ینه بر انکلیز مستملکه‌سی حالنده بقا ودوامنی بو ظاهری پرده آلتنده بوتون فجاعت و حقیقتیله ادامه ایده‌جکدی...

مصر منورلری، مصر ملیتپرورلری قورولمق ایستنیلن بو طوزاغی فرق ایتمه‌یورمی ایدی؟.. بز بو سؤاله منفی بر جواب ویرمك صلاحیتنی البته حائز دکلز. خصوصیله او اثناده، دها هنوز عبدالخالق ثروت پاشانك قابینه ریاستی موضوع بحث اولدیغی صیره‌ده بو رجل سیاسی ایچون سوء قصدده بولونمق اوزره بر جمعیت اختلالیه تشکل ایتمش و فقط اعضاسندن برینك خیانتی نتیجه‌سنده یاقه‌یی اله ویرمشدی. مصرده (بومبالر مسئله‌سی) نامیله معروف اولان بو تشبثاتك محاکمه‌سی حالا انکلیز دیوان حرب عرفیسنده بوتون حرارتیله دوام ایدییور. بناءً علیه بز کرك بونی و کرك مصر غزته‌لرنده دها اوزماندن واقع اولان شدتلی هجوملری بیلدیکمز ایچون بالطبع مصر منورلرینك کندیلری ایچون احضار ایدلمکده اولان یکی بر انکلیز اویونه دها اوزماندن مطلع بولوندقلرینی قبول ایده‌بیلیرز..

(۱۹۲۲) سنه‌سنك عرض ایتدیکمز وجهله ایلك آیلری مصرده شدید بر بحران سیاسی و اجتماعی ایله مرور ایدرکن لوئید جورج ارلاندا مسئله‌سنی اکمال ایتمش و ارتیق مصر مسئلهٔ داخلیه‌سیله اشتغاله وقت بولابیلمشدی. شباط ۱۹۲۲ اواسطنده لورد آللنبی‌یی درحال انکلتره‌یه دعوت ایتدی. کندیسیله اوزون اوزادی‌یه کورشدکدن صوکرا انکلتره‌نك تعقیب ایده‌جکی یکی سیاست یولنده هر ایکیسی ده اویوشدیلر. و آللنبی همان عودت ایده‌رك ۲۷ شباط ۱۹۲۲ تاریخنده اسکندریه‌یه آیاق باصمش بولونیوردی.

بونك اوزرینه انکلیز رجال سیاسیه‌سیله واقع اولان مذاکرات نتیجه‌سنده قرارلاشدیریلان و دی حاوی اولمق اوزره ۲۸ شباط ۱۹۲۲ تاریخنده (مصر سلطانی فؤاد)ه بر مخطره و بو مخطره‌یه ملفوف بر ذیل سیاسی تودیع ایله‌دی. هرکس، بوتون غزته‌لر آللنبی‌نك لوندره‌دن کتیردیکی بو یکی هدیه‌نك ماهیتنی آکلامق ایچون صبرسزلانیوردی. حالبوکه کرك بو مخطره وکرك ذیل سیاسی غزته‌لره تودیع ایدیلیر ایدلمز بو هدیه‌نك نادیده برشی اولمادیغنی و اوزون زمانلر کرك مصر، کرك انکلیز سیاسی بیتکلرنده قله قاله چوروتمش بر میوه‌دن عبارت اولدیغنی کورونجه هرکس حیرت ایتمش ایدی. خصوصیله بو میوه بر کره یالدیزلی بر کاغدله صاریلی بولونیوردی.. اوت بو میوه انکلیز مستملکه‌جیلکی و اوزرنده‌کی یالدیز ایسه استقلال.. هم استقلال تام!..

فی الحقیقه (۱۱) ماده‌یی محتوی بولونان بو مخطره‌سنده آللنبی انکلتره‌نك مصر ایله اولان علاقه‌سنی نه یولده، یاقیله آکلاتیور، نه دیلر دوکیوردی. انکلتره مصر اوزرنده‌کی حمایه‌سنی آرتیق ابقا ایتمك ایستمه‌یورمش، آنجق مصرك مدافعه و استقبالی انکلتره ایچون حیاتی بر مسئله اولدیغندن چارناچار شیمدیلك ینه صرف مصرك منافعنی وقایة بعض تدابیره توسل ایتمك ضروری ایمش.. الخ»..

اساساً بو مخطره‌یه ملفوف ذیل سیاسی واقع اولان تکلیف و اتخاذ اولونان قرار حقنده انکلتره‌نك بوتون مقاصدینی تماميله ارائه ایده‌جکی ایچون بروجه آتی عیناً نقل ایتمك مجبوریتنده بولونیورز:

«انکلتره حکومتی، اوته‌دن بری اظهار ایتدیکی مقاصده توفيقاً درحال مصرك مستقل و حاکمیت صاحبی بر دولت اولمانی اعتراف ایتمه‌سنی آرزو ایدر.

آنجق انکلتره ایله مصر آره‌سنده‌کی علاقه‌لر بیوك بریتانیا ایمپراطورلغنجه حائز اهمیت اولدیغندن آتیده‌کی اساساتی اعلان ایلر.

١ — مصر اوزرنده انکلیز حمایه‌سی ختام بولمشدر. مصر مستقل وحاکمیت صاحبی بر دولت اوله‌جقدر.

٢ — مصر سلطانتک حکومتی، بوتون مصر اهالیسی اوزرینه نافذ اولمق اوزره تضمینات قانونی (ادارهٔ عسکریه نامنه اتخاذ ایدیلان بوتون اجراآتک قبولنه دائر قانون) اصدار ایدر ایتمز ٣ تشرین ثانی ١٩١٤ تاریخنده اعلان ایدیلان ادارهٔ عرفیه لغو اولوناجقدر.

٣ — انکلتره حکومتی ایله مصر حکومتی آراسنده آتیده‌کی مواد حقنده، دوستانه وطرفین ایچون غیرمقید مذاکرات ایله بولونیله‌رق اتفاقنامه‌لرک تنظیمی قابل اوله‌بیله‌جک زمانه قدار انکلتره حکومتی صورت مطلقه‌ده شوخصوصاتی درعهده ایتمکده دوام ایدر:

(ا) مصرده، بریتانیا ایمپراطورلغنک طرق مواصله‌سی تأمین

(ب) بالذات ویا بالواسطه مصره واقع اولاجق هرهانکی براجنبی تعرض ومداخله‌یه قارشو مصری مدافعه

(ج) مصرده، منافع اجنبیه‌یی واقلیتلری حمایه

(د) سودان مسأله‌سی

اشبو اتفاقنامه‌لر عقد ایدیلنجه‌یه قادار بو موادده متعلق امور، اولدیغی کبی قالاجقدر.»

آلله‌بی‌نک بومختارنامه‌سنک، بوذیل سیاسی‌سنک نشرندن صوکرا عبدالخالق ثروت پاشا، قابینه تشکیلی ایچون درمیان ایتدیکی شرائطک آرتیق تحقق ایتمش وانفاذ ایدلمش اولدیغنی بیان ایده‌رک فی الحقیقه بونی متعاقب ١ مارت ٩٢٢ تاریخنده صادر اولان برفرمان سلطانی ایله هیئت نظارتی یاپمغی قبول ایتمش وعینی تاریخده تقدیم ایتدیکی عریضهٔ تشکریه‌ده آرتیق مستقل بر مصر اداره‌سی تأسیس ایچون برطرفدن مجالس تشریعیه‌نک تأسیسنه ودیکر طرفدن دیکر دولتلرله مناسبات خارجیه‌نک احداثنه غیرت ایده‌جکنی بیان ایتمشدی.

مصر افکار عمومیه‌سی بو بربرینی تعقیب ایدن حادثه‌لر مواجهه‌سنده ثابت طبیعی بر سکون و انتظار وضعیتنه کیرمکه مجبور قالمش ایدی. زیرا هنوز آلله‌بی طرفندن واقع اولان بو تأمینات انکلتره مجالس تشریعیه‌سی طرفندن رسماً مذاکره، قبول و تصدیق ایدلمش اولمادیغی ایچون برده بو نتیجه‌نک تحصلنی ایسته‌یوردی.

لوید جورج آز بر مدت ظرفنده وبرقاچ جلسه ایچنده عوام قاماره‌سنده مصر مسأله‌سی ایچون ویردیکی ایضاحاتی متعاقب نهایت ١٤ مارت ١٩٢٢ تاریخنده انکلتره حمایه‌سنک مصر اوزرندن رفعی ایله برابر بعض قیود احترازیه ایله مصرک مستقل بر دولت اولماسی ده رسماً قبول وتصدیق اولونارق کیفیت مصر حکومتنه ومصر سلطانته بیلدیریلمش و بونک اوزرینه مصر سلطانی فؤاد، مصر ملکی فؤاد اول نامنی آلارق عبدالخالق ثروت پاشایه خطاباً ١٥ مارت ١٩٢٢ تاریخنده اصدار ایتدیکی برخط همایون ایله مصرک استقلال تامنی اعلان وکیفیتک نشر وتبلیغنی امر ایله‌مشدی.

بو حادثه درحال انکلیز محافلنک وطرفدارلرینک شدید پروپاغندالریله مصرک هرجهتنده کمال طنطنه ودبدبه ایله اشاعه وبتون جهان آژانسلری واسطه‌سیله اعلان ایدلمش ومصر داخلنده یوز بر پاره طوپ اندانحتی، دوناتمالر ترتیبی، مراسم قبولیه وتبریکیه احضاری ونهایت انکلتره قرالی ایله مصر ملک جدیدی آراسنده مخادنتکارانه تلغرافلر تعاطیسی صورتلریله قابل اولدیغی درجه‌ده جدیت حقنده افکار عمومیه اوزرنده بر تأثیر مخصوص اجراسی دوشونولدیکنی بوراده قید وتذکار ایده‌بیلیرز.

بالطبع بعض ساده‌دلان ایله خلقک هنوز بر حرث سیاسی‌یه مالک اولمایان اقسامی بونی ایشترک مسحوری اولدیلر.. حق منورلر وملیتپرورلر دخی بو تویوکلرک ودالغه‌لرک مواجهه‌سنده التزام سکون و اعتداله مضطر قالدیلر. بونک نتیجه‌سی اولارق بوتون مصر باشدن باشه نشوه ایله دالغالاندی؛ بیکلرجه مومل، بیکلر وزینتلر آیلردنبری دوام ایدن غلیان وفورانک اوزرینه خفیف بر جلا سرپدی! فقط بو سرمستی ظاهرینک خماری کچر کچمز وضعیت بوتون معناسیله دها جدی بر شکل آلمش بولونویوردی.

فی الحقیقه وضعیتک اسکیسندن نه درجه دها مدهش اولدیغی، انکلترانک مصره لطفاً بخش ایتدیکی استقلال تام و مکملک آلتنده نه درین مقصدلر مندمج بولوندیغنی آکلامق و تعبیر دیکرله افکار عمومیه‌یه آکلاتمق کیفیتی درحال بتون صولتیله کندیسنی کوسترمش بولونیوردی.

حتی حمایه‌نک الغاسندن و مصر ایچون تمثیل خارجیه‌نک قبولی صورتیله انکلتره‌نک رسماً اتخاذ ایتدیکی قرار، صمیمیته دول اجنبیه‌نک امضالری ایله آلدانمش ایدیلر. فقط انکلتره بودفعه مصر ایچون ترتیب ایتدیکی اویونک نتایج وخیمه‌سنی درحال درک ایده‌رک بیاض کتابده منتشر ومصر حمایه‌سی الغاسنک تفسیرینه دائر (٣٦) نجی وثیقه‌یی مذکور دولتلره تبلیغه مضطر قالمشدی. انکلتره طرفندن دول اجنبیه‌یه ویریلن بو ایضاحنامه (تان) غزته‌سنده دخی نشر اولونمش ایسه‌ده بیاض کتابک عربجه ترجمه‌سنده بو وثیقه ادخال ایدلمه‌مش ومصرده یاپه‌جغی حقیقی تأثیرلر دوشونوله‌رک نشر و اشاعه ایدیلمه‌مک ایستنیلمش ایدی.

بو وثیقه‌ده ازجمله دینیلیورکه: «مصر اوزرنده‌کی حمایه‌یه نهایت ویرلمه‌سی مصرک دیکر دولتلره نسبتله موجود وضعیت حاضره‌سنک تبدلنی اقتضا ایتمز. مصر ایله انکلتره آراسنده‌کی خصوصی علاقه‌لر یالکز انکلتره ایله مصر حکومتنه عائددر. دول اجنبیه‌یه تعلقی یوقدر. بونی آوروپا دولتلرینه تصریح ایده‌جکز...»

ایشته بو رسمی وثیقه‌دکه انکلتره‌نک، مقاله‌مزک بدایتندن بری ایضاح ایتمک ایسته‌دیکمز مقصد اساسیسنی افاده‌یه کافیدر. اساساً انکلتره‌نک مصرده بوصوک دفعه اولارق ترتیب ایتدیکی استقلال

افسانه‌سنی مصر محافل منوره‌سی درحال تقدیر ایتمشدر. نته‌کم قاهره‌ده منتشر (الاخبار) غزته‌سنك ۱۹ مارت ۱۹۲۲ تاریخلی نسخه‌سنده لورد کورزونك بر تبریکنامه‌سندن بحث ایده‌رك دینیلیورکه:

«انکلیز سیاستی حالا بزم بر استقلال حقیقی‌یه نائل اولدیغمزی بزه ایناندیرمق و سوویندیرمك ایستیور. بونك ایچون‌ده دورلو دورلو ابهاملرده بولونیور. بونلر میاننده شایان نظار دقت بر ده، لورد کورزون طرفندن کوندریلن صدقی تبریك تلغرافنامه‌سنی ارائه ایده‌بیلیرز. زیرا بو تلغرافنامه‌ده مصرك حال حاضرده‌کی وضعیتندن بحث ایدرکن بو وضعیتی (استقلال تام) تعبیریله افاده ایتمك ایستمشدر. اکر لورد کورزونك بو دیدکلری دوغرو اولمق لازم کلسه‌یدی، حقوق دولی باشدن نهایته قادار انکار ایتمش اولاجغمز ایجاب ایدر و اونك یرینه یکی بر اثر وجوده کتیروب بونده (استقلال تام) تعبیرینی بر سوزون اولکی طرز تلقیسنك مخالفی بر طرزده تثبیت و تعیین ایتمه‌مز لازم کلیردی. اوزمان بو اثره نظراً (حمایه) نك معناسی (استقلال) (اشغال) ك معناسی (حریت) و تحکم اجنبی‌نك معناسی (حاکمیت ملیه) اولوردی.

نه غریب شی.. لورد کورزون بزه عقلك قبول ایتمدیکی شیئی ناصل قبول ایتدیرمك ایستیور. ناصل اولویورده بزم بولوندیغمز بو وضعیتی استقلال تام تعبیریله افاده ایدیبیور. ناصل اولویورده (اشغال) و (حمایه) خلیطه‌سندن بر استقلال چیقاریبورده بونی (تام) قیدیله توصیف ایدیبیور. بو موجود حقیقتلری کوز کوره کوره تحریف ایتمکدن باشقه برشی افاده ایدرمی؟

حالبوکه مصرك مستقل بر دولت اولدیغنه، حاکمیت و استقلاله مالك اولدیغنه دائر انکلتره‌نك اعترافه و حمایه‌نك رسماً انکلتره پارلامنتوسنك قراریله رفعنه رغماً مصر حالا تحکم اجنبی آلتنده بولونیور و حالا اشغال اجنبی اوامرینه منقاد بولونیور. سببی غایت واضحدر:

۱ — مصر، حالا انکلتره اشغال عسکریسی آلتنده‌در.

۲ — مصرده حالا اشغال اجنبی نامنه وله‌رق اداره عرفیه احکامی جاری اولمقده‌در.

۳ — مصرده انکلتره حمایه‌سی مقتضیاتنی حالا محافظه ایتمکده‌در. بونلر میاننده انکلتره‌نك خارجاً مصرك مدافعه عسکریه‌سنی تعهد ایتمه‌سی و داخلاً اقلیتلرك حقوقنی محافظه‌یه قیام ایلمه‌سی بو بابده بر دلیلدر.

٤ — انکلتره سودانی حالا مصردن آیری براقمقده‌در.

۵ — مصرك حالا خارجده هیچ بر حاکمیت سیاسیه‌سی بولونمامقده‌در. موجود اولان شکلی ایسه اصل حقیقتی دکیشدیره‌میه‌جك درجه‌ده صوری و ظاهریدر.

ایشته بو وضعیتدرکه انکلتره خارجه ناظری (استقلال تام) تعبیریله افاده ایتمك ایستیور. اکر فی الحقیقه بو اسم مسماسنه تطابق ایده‌جك اولسه ملتلر ایچون الزیاده سوینیله‌جك، ایسته‌نیه‌جك شی بو اولوردی. هر حالده استقلال تام، اصل حقیقی استقلال تام لورد کورزونك صوك تلغرافنامه‌سنده‌کی مبحوث عنه استقلال دکلدر. اکر بو تبریکنامه انکلتره طرفندن تمثیل ایدلمك ایستنیلن قومه‌دی‌نك اکمالی ایچون ضروری کورولیورسه او باشقا... فقط حقیقتده الدانیور و حقیقتی مع الاسف کوره‌میورلر.

آرتیق بو حقیقتی انکلیز سیاسیلری تقدیر ایتسینلر و اونلرك تعقیب ایتدیکی طرز سیاست مواجهه‌سنده کیمسه‌نك آلدانمادیغنی آکلاسینلر، ملت آلداناجق بر وضعیتده دکلدر. انکلتره مصرده جریان ایدن وقوعاتك روحنی آرتیق بیلملیدر. انکلتره ایجه واقف اولمالیدرکه ملت، شیمدی‌یه قادار کیریشمش اولدیغی جدال سیاسیی بر کره‌ده آلدانه‌رق ترك ایده‌جك دکلدر. زیرا مصرلیلر بو جداله دوام ایتدکجه اصل استقلال حقیقی‌یه، لفظی و صوری اولمایان استقلال تامه نائل اوله‌جقلرینه قانعدرلر.»

دارالمعلمینده رمضان مصاحبه‌لری

غزته‌لرله اعلان ایدیلن رمضان مصاحبه‌لرینك ایکنجیسی بازار کونی آقشام دارالمعلمین قونفرانس صالوننده شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقسکیلی احمد حمدی افندی طرفندن ویریلمشدر. بو مصاحبه‌ده مبعوثاندن، ضابطاندن، معلم و مأمورلردن برچوق ذوات ایله برابر دارالمعلمین، مکتب سلطانی طلبه‌لری و عالی درسلر مداوملری‌ده حاضر بولونمشدر. سامعلر اوزرنده پك زیاده حسن تأثیر حصوله کتیرن بو قونفرانسك خلاصه‌سنی بروجه آتی درج ایدییورز:

افندیلر؛ معارف وکالتی طرفندن ترتیب ایدیلن رمضان مصاحبه‌لرینك استهداف ایتدیکی غایه‌لری دون برنجی مصاحبه‌یی ویرمش اولان کاظم نامی بك ایضاح ایتدیلر. کاظم نامی بك، اخلاق و حادثات اخلاقیه‌نك نه دیمك اولدیغنی و بونلرك اهمیتنی ایضاح ایدرکن هویت ملیه‌سنی غیب ایتمك ایسته‌مه‌ین بر ملتك کندی عنعناتنه، روابط اخلاقیه‌سنه صادق قالماسی لازم کلدیکنی، باشقه‌لرینك اخلاقی، عاداتی تقلیده چالیشه‌رق اخلاق رابطه‌لری چوزملك دیمك اولدیغی ایچون

فلاکت واضمحلال ایله نتیجه‌لنه‌جکنی آکلاتمق ایسته‌مش واخلاق اسلامیه‌نك استناد ایتمش اولدیغی اساسلرك علویتنی آکلاتمق ایچین «بن مکارم اخلاقی اتمام ایچین بعث اولوندم» مآلنده‌کی حدیث شریفك درجهٔ شمولنی ساعتلرجه دوشونمه‌یه سوق ایله‌مشدر .

افندیلر ؛ ایشته بنده‌کزك بو مصاحبه و قونفرانسلرده آکلاتمغه چالیشه‌جغم مسئله‌ده «اخلاق اسلامیه‌نك منبع واساسی اولان مسلمانلغك بر دین فطری و بر دین عمومی اولدیغی» در . اوت ؛ بوتون مصاحبه‌لرم، مسلمانلغك فطری ، طبیعی ، عمومی بر دین اولدیغی مسئله‌سنك ایضاحی اطرافنده اولاجقدر . بوکا بر مقدمه ایله کیرمك ایسته‌یورم .

افندیلر، برچوق مفهومات اولدیغی کبی، تدین مفهومی‌ده انسانلرده فطری‌در . انسان ، کوزینك اوکنه آچیلمش بولنان کتاب کائناته نظر امعان ایله باقارق اونك صاحبنی آرامق وبولمق فطرتنده یاراتیلمشدر. اوت، افندیلر، انسان اویله برفطرتده یاراتیلمشدر که : قدرت بالغهٔ صمدانیه‌یی اظهار ایدن اصغر نامتناهی و اعظم نامتناهی خوارق حضورنده بر انسان ایچین متحسس اولمامق ، قدرتك صاحبنی آرایوب بولمامق قابل دکلدر. اونك «موهوبات فطریه»سی بوکا مساعد اولاماز. بونك ایچوندرکه خالق کائناته ایمان ؛ و اوکا قارشی عبادت ، تضرع ونیاز، اوندن خوف وخشیت حسلری انسانده فطری وجبلی‌در. تاریخ بشریته بر آر روحیات‌عامیه‌ده بونی تأیید ایتمکده‌در . بالآخره بر طاقم مؤثرات طبیعیه وعوامل اجتماعیه‌نك تأثیریله فطرت اصلیه‌سنی غیب ایدن بشریت ، کرك خالقنی تعیین خصوصنده کرك اوکا قارشی اظهار ایتمك مجبوریتنده اولدیغی عبادتده زمان زمان بر طاقم ضلالتلر عرض ایتمکدن، خالی قالمامشدر .

مثلا : اولا صاف و صمیمی برحس ایله خالقنه عرض عبودیت ایدن انسان ، بالآخره خالقی ظاهرده کورمك ایسته‌یه‌رك اوکا بر صورت ، برشکلده ویریور .

ایشته «کل مولود یولد علی فطرة الاسلام فابواه یهودانه اوینصرانه اویمجسانه» حدیث عالیسی بو نقطه‌یه اشارتدر .

فطرت اصلیه‌سنی غیب ایدرك ضلالته دوشن بشریتی طریق حقه ارشاد ایچین جناب حق برچوق پیغمبرلر ارسال ایدییور . انسانلرك بر قسمی پیغمبرلرك سویله‌دکلرینی قبول ایتمش و بر قسمی‌ده عکسنه حرکت ایتمش و بوندن دولایی تاریخ بشر . مؤمن وکافر کبی ایکی سلسله عرض ایله‌مشدر .

افندیلر ، ایشته بشریتی ارشاد ایچین جناب حق طرفندن بعث بویوریلان وحضرت آدم ایله باشلایان پیغمبرلك رسالتمآب افندمزله ختامه ایرمش وصحف حالنده بدأ ایدن کتب سماویه‌ده قرآن کریم ایله درجهٔ کمال بولمشدر .

افندیلر ، دینك عرض ایتمش اولدیغی شو تکاملی کورن بعض علما ، دین خصوصنده بشریتك اوچ دور کچیرمش اولدیغنه ذاهب اولیورلر : فطرت دوری ؛ فلسفه دوری ؛ علم دوری .

دورفطرت، انسانلرك فطری بر ایمان ایله مؤمن ومعتقد اولدقلری دوردر. بشریت بودورده برسائق فطری ایله خالقنی بیلمش، خالق حکمنه قارشی تعبد احتیاجنی حس ایتمشدر. بو دورك ممیزاتی، انسانك دیندن باشقه بر مرشد طانیمامسی‌در .

معمافیه بشریت بالآخره هر نه حقنده آز چوق حکملر ورمیه باشلایور . فطری بر سائقله عبادت ایلدیکی خالقنه خیالخانه‌سنده بر طاقم شکللر ، صورتلر ویرییور . دها صکره خیالخانه‌سنده قالان اونقوشه ظاهرده برشکل ویرمك ایستینجه انواع ضلالات میدان آلیور .

بو دورده بشریتی ضلالتدن قورتارمق ایچین بر چوق پیغمبرلرده بعث بیورولیور ، ایشته «فلسفه‌دوری» دینیلان دوربودر. بودورك وصف ممیزی ، ایمان اعتباریله انسانك صافیت اولیه‌سنی غیب ایتمسی‌در. علم دورینه کلنجه : بو ، بشریتك اك مترقی اولدیغی دوردر . سعادتك عموم مثبته‌یه مربوط اولدیغنی ادراك ایلدیکی دوردر .

افندیلر ! شو تقسیمك نه‌درجه دوغرو اولدیغنی بوراده تدقیق ایده جك دکلم . معمافیه شونی‌ده سویله‌مك ایسترمکه : اسلام اعتقادینه کوره خالق حقیقی‌یه عبادت دوری ؛ بت پرستلك ، صنم پرستلك ، وثن پرستلك کبی هرتورلو ضلالتلردن مقدم‌در .

افندیلر ؛ بوراده برخطایی تصحیح ایتمك ایسترم : بعض کیمسه‌لر ، حتی برقسم فلسفه ؛ بشریتك کچیرمش اولدیغی شو ادوار مختلفه‌یه باعرق بك یاکلش بر حکمده بولونیورلر . بونلر دینك ایسته‌یورلرکه دین طفولیت بشریه‌نك محصولی‌در . علم دورنده دینك یری یوقدر . بناءعلیه عصری جمعیتلرده دینك وظیفه‌سی ، فردلرك بدیعی ذوقلرینی تطمین ایتمکدر . حقوق ، اخلاق کبی شیلر دین دن خارجدر .

افندیلر ؛ اوروپادن چیقمش ومع التأسف بزه قدر کلمش اولان بو فکرك نه قدر مردود اولدیغنی ایضاحه حاجت یوقدر . بو فکرك هرتورلو قیمتدن نه‌درجه محروم اولدیغی، هرعصرده دینی، فلسفه‌یی، علمی کندیسنده جمع ایتمش عاقلك کثرتلی بر صورتده موجودیتیله ثابتدر . مدنیت جدیده‌نك مدار افتخاری اولان برچوق تفنن ذواتده حس دینی وذوق فلسفی‌یی کوریورز .

معمافیه ، افندیلر ؛ اوروپا متفکرلری بویله بر حکمی ویرمکده بك حقلی‌درلر. چونکه اونلرك «دین» دن مقصدلری، خرستیانلق‌در. او خرستیانلق‌که، استناد ایلدیکی شی ، حضرت عیسادن چوق صوکره شونك بونك طرفندن یازلمش بولنان اناجیل مختلفه ، دها دوغروسی کلیسا تاریخلری‌در . هیچ شبهه یوقکه ، خرستیانلغك آلمش اولدیغی خرافی شکل ، اوروپا متفکرلرینك دماغنی تطمین ایده‌مزدی . بونك ایچیندرکه انجیلك تعالیمی موجبنجه کندیلرینه حضرت عیسانك ،

مجلس مبعوثانك هدف یگانه‌سی حکومت اوزرنده ملتی خوشنود ایده‌جك بر مراقبه اجراسندن عبارت اولدیغی کبی .

بناءً علیه بر مؤسسه‌نك حکمت موجودیتی اولان غایه هیچ بر وقت اونك حریت واستقلالنه تجاوز تلقی ایدیله‌مز .

قوهٔ اجرائیه‌نك حقوق واوصافنه گلنجه دیگر مملکتلرده‌کی قوهٔ اجرائیه‌نك حائز اولدیغی حقوق واوصافدن عبارتدر ؛ زیرا وظیفه‌سی هر یرده آشاغی یوقاری عینی شیدر .

سیاسی فرقه‌لر

فکرلرك ، تمایللرك ، تقدیرلرك ، قناعتلرك اختلافی هر شیده اولدیغی کبی سیاست خصوصنده‌ده انسانلری بر برندن آییرمشدر .

آنجق بو آیریلقلر هر زمان وهر یرده کندیلرینی تولید ایدن محیطه ، اسبابه ، اکتساب ایتمش اولدقلری ماهیته گوره تخالف ایدرلر . مع مافیه سیاسیات ساحه‌سنده موجود اولان بو آیریلقلر هر یرده سیاسی فرقه‌لر شکلنده تظاهر ایتمکله برابر بوندن هیچ بر وقت کندیلرینی وجوده گتیرن اسباب ایله عرض ایتدکلری ماهیتك عینی اولمسی کبی بر نتیجه چیقاریله‌ماز .

اوت ، غرب اصول سیاسیه‌سنده بو آیریلقلر کیمی موجود اصول اجتماعیه‌یی دوروب یرینه کندی آرزو ایتدیکی شکلی قویمق ایسته‌ین ، کیمی او اصولی بسبتون اورتادن قالدیرمایه‌رق یالکز موافق گوردیکی بر طرزده تعدیله طرفدار اولان ، الحاصل کیمی او موجودی اولدیغی کبی محافظه عزمنده بولونان مختلف صنوف اجتماعیه آره‌سنده‌کی رقابت وخصومتدن طوغدیغی حالده اسلام اصول سیاسیه‌سنده بو آیریلقلر موجود اصول اجتماعیه‌یی دها زیاده تکامل ایتدیرمك ، دها محکم بر حاله گتیرمکدن عبارت اولان غایهٔ مشترکه‌یی استحصال ایچون تعقیب ایدیله‌جك اك کسدیرمه یولی انتخاب خصوصنده‌کی نقطهٔ نظر اختلافندن باشقه بر شیدن نشأت ایتمز .

غرب اصول سیاسیه‌سنده سیاسی فرقه‌لرك وظیفه‌سی موجود اصول اجتماعیه‌یی متمادیاً تبدیل وتقلیب ایتمکدن عبارت ایکن مسلمان اصول سیاسیه‌سنده‌کی فرقه‌لرك وظیفه‌سی او اصولی محافظه‌دن باشقه بر شی دگلدر .

ایشته ، سیاسی فرقه‌لرك غربده نه‌دن طولایی مفرط بر اهمیت اکتساب ایتدیکنی ، تأصیل اولوب ده فعالیت سیاسیه‌نك هر خصوصده دیگر فعالیتلره حاکم اوله‌رق اونلری ایستدیکی قیلیغه صوقدیغی بو تمهیدات ایله آکلاشیله‌بیلیر .

کذلك سیاسی فرقه‌لرله سیاسی فعالیتلرك مسلمان مملکتلرنده هیچ بر وقت غربده‌کی اهمیت ونفوذی الده ایده‌میه‌جکی آنجق بو صورتله ایضاح اولونه‌بیلیر .

لکن بوده اسلام اصول اجتماعیه‌سنك غرب اصول اجتماعیه‌سنه فائق اولدیغنی گوسترن آیروجه بر دلیلدر . زیرا بر مملکتده سیاسی فرقه‌لر بر برلرینه قارشی عصبیت وعداوت حسلریله متحسس اولورده غربده اولدیغی کبی بوغاز بوغازه گلیرسه ، هر فرقه اولانجه قوتیله اوته‌کنی اضرار ایتمك وکندی تحکمی آلتنه آلمق ایچون اوغراشیر طورورسه بوندن شو آکلاشیلیر که : بر فرقه طرفندن تعقیب اولونان مقصد اجتماعی دیگرینك ینه اجتماعی اولمق اوزره گوزتدیکی مقصدله ابداً تألیف اولونه‌مایه‌جق ماهیتده‌در ؛ بناءً علیه او مملکتده اصول اجتماعیه نقیصه‌داردر .

فعالیت سیاسیه‌نك اوراده مستثنا بر اهمیت اکتساب ایتمسنه گلنجه بوندنده شو نتیجه استحصال اولونور که : مملکت کندی اصول اجتماعیه‌سنك خطا ، نقصانلرینه فعالیت سیاسیه‌سیله چاره‌ساز اولمق ضرورتنی طویمقده‌در .

بناءً علیه پك آشکار اوله‌رق آکلاشیلیر که : بر یرده اصول اجتماعیه نه‌قدر مکمل اولورسه اوراده سیاسی فرقه‌لر ، سیاسی فعالیتلر او نسبتده اهمیتلرینی غائب ایدرلر . دیمك ، بونلرك جمعیت غربیه‌ده حائز اولدقلری اهمیتی جمعیت اسلامیه‌ده اکتساب ایده‌مه‌مش اولملری بزده‌کی اصول اجتماعیه‌نك اوته‌دهکنه فائق بولوندیغنه آیریجه بر دلیلدر .

سعید حلیم پاشا

مترجمی : محمد عاکف

اوروجه مترتب فوائد اجتماعیه

نظام اجتماعینك خللدن محفوظیتنی تأمین :

اسلامك فرض قیلمش اولدیغی دیگر عبادتلر کبی ، اوروج ده عبادت محضه‌در . اولجه‌ده سویلدیکم وجهله عبادتلر مادی بر منفعت ملاحظه‌سیله دگل ، بر وظیفهٔ دینیه اولدیغی ایچون ایفا اولونور . بناءً علیه اوروجده بویله‌در . فقط دیگر عبادتلرده اولدیغی کبی ، عبادت خالصه اولان اوروجده اجتماعی ، انسانی ، صحی ، اقتصادی بر طاقم فائده‌لر واردر .

بر کره هیئت اجتماعیه‌نك دوام انتظام و آهنکی ، افراد جمعیتك اخلاق ومعنویاتجه تمیز اولمسنه متوقفدر . تمیز بر اخلاق صاحبی اولابیلمك ایچونده قوتلی بر اراده‌یه صاحب اولوب نفسنك اسیری اولمامق ودائما ارادهٔ الهیه‌یه منقاد اولمق لازمدر . ارادهٔ یی بویولده تربیه ونفسه حاکم

اولمق ایچون اوروجك نه مهم بر وسیله اولدیغی ایسه بوندن اولکی مقاله‌ده ایضاح اولنمشدی . افرادی بویله قوتلی بر اراده‌یه صاحب ، اخلاق و معنویاتی تمیز و مکمل اولوب دائما ارادهٔ الهیه‌یه منقاد اولان بر جمعیتك اخلاق عمومیه‌سی ، نظام اجتماعیسی مضبوط و تطرق خللدن مصون اوله‌جغی شبهه‌سزدر . جمعیتك سعادتی قوای طبیعه‌یی کندیسنه رام ایتمکله دکل ، اصل افراد جمعیت کندیلرنده‌کی قوتلری اصلاح و اکمال ایتمکله‌در .

بناءً علیه عبادت محضه اولان اوروجده بالنتیجه مشخص اولمقدن چیقارق اجتماعی بر ماهیت اکتساب ایدییور . نظام اجتماعیتك خللدن محفوظیتنی تأمین ایدن بر عامل مهم یرینه کچیور .

حس شفقت و تعاونی تحریك :

اوروجك فوائد اجتماعیه‌سندن بری‌ده انسانده حس شفقت و تعاونی تحریك ایتمسی و آجلرك حالندن طوقلری خبردار ایتمسیدر .

اوت ، اوروج طوتان بر آدم ، زمانك مختلف موسملرنده آجلغك نفس اوزرنده‌کی تأثیرینی معاینه ایتدکجه ، محرومیتك آجیلرینی طتدقجه همان هر کون بو آجیلری طاتمغه مجبوریت الیمنده اولانلرك حالنی تذکر ایدر ، دوشونور ، کوزاوکونه کتیریر . بو تذکر کندیسنده مرحمت و شفقت حسلرینی تحریك ایده‌جکندن فقرایه معاونته سوق ایدر . اك زنکین بر عائله ایچنده بیله مثلا بر مسلمانده ، آنجق اوروج سایه‌سنده آجلغك ، صوسزلغك ، بوقصوللغك بتون دویغولرینی ، آجیلرینی دویار . فقرایه قارشو اولان وظیفه و فرضلری یرینه کتیرمکده تمامیله حق امرینه اویار . شو حالده اوروج اخلاقك اك مهم بر اساسی اولان شفقت و معاونت حسلرینی ایقاظ و تحریك ایدن مهم بر عامل اولیور . بو ایسه هیئت اجتماعیه‌نك سعادتی نامنه نه بیوك ، نه مهم بر مصلحتدر .

مصرده قحط و غلا حکمفرما اولدیغی سنه‌لرده حضرت یوسف علیه السلام ــ بوتون ذخیره و ارزاق انبارلری النده ایکن اوچ کونده بردفعه یمك ییرلر ایدی . کندیسنه : « مصرك بو قدر خزینه‌لری ید تصرفکده ایکن آج طورمایی اختیار ایتمکه سبب نه‌در ؟ » دیدکلری وقت شویله جواب ویرمش ایدی : « دائما طوق دوراجق اولور ایسه‌م فقرانك حالندن غافل اولورم ، اونلرك حالنی آکلایوب‌ده اونلره ترحم ایده‌مم دیه قورقدیغمدن فقرانك مبتلا اولدقلری آجلغك کندمده هر زمان موجودیتنی آرزو ایدییورم ؛ بن آجلقدن متأذی اولدقجه خلقك چکدیکی اضطرابات عقلمه کلیورده اونلرك اضطرابانی دفع ایتمك ایچون چالیشیرم . شاید بنم قارنم طوق اولورسه اطراف و اکنافدن جلب ذخیره ایچون کان بیچاره‌کانه ترحم ایده‌بیلیرمی ییم ؟ .. »

نه مهم بر ملاحظه‌در ، دکلی ؟ « طوق آجك حالندن بیلمز » دیرلرکه ، بیوك بر حقیقتدر . دائما قارنی طوق اولانلر شبهه یوقکه آجلرك احوالندن خبردار اوله‌مازلر . چونکه آجلق و طوقلق کبی شیلر امور باطنیه‌دندر . کیمده واقع اولمش ایسه آنجق او آکلار ، و کندیسی آکلادقلرندن ، کندی ایچنده طویدقلرندن باشقه‌لرك طویدقلرینه انتقال ایدر .

باشقه‌لرك قلبنده نه‌لر جریان ایتدیکنی حرکات ظاهره ایله ادراك ایتمك ممکن اوله‌میه‌جغی ایچون اونلری بالضروره تمثیل طریقیله ، کندی دویدقلرمزدن استدلال ایله آکلایه‌بیله‌جکز .

بناءً علیه آجلغك انسان اوزرنده براقمش اولدیغی تأثیری آکلایه‌بیلمك ایچون بالذات او تأثیری کندی نفسنده دویمق لازمدر .

اوروج نعمتك قدرینی بیلدیرر :

اوروج انسانلره نعمتك اهمیتنی‌ده آکلاتیر . چونکه هر شیئك قدر و قیمتی برقلغیله بیلنیر . مشهور سوزدر : « نعمت کیتمه‌دن قدری بیلنمز » دیرلر . زمانك محرومیتلرینی طاتمامش اولانلر ایچون اوروج او محرومیتی بلیغ بر صورتده تمثیل ایدن بیوك بر عبادتدر . بو عبادت نعمتك قیمتنی نظرلرمزده یوکسلتیر ، الیم محرومیتلرك خاطره‌سنی قلبمزده دائما یاشاتیر . بو ایسه اخلاق و اقتصاد نقطه‌سندن نه مهم بر مصلحتدر .

اوروج انسانی صبر و تحمله آلیشدیریر :

اوروج انسانی صبر و تحمله آلیشدیریر . چونکه نفسك آرزو ایلدیکی لذیذ و کوزل شیلردن ، هر درلو مشتهیات نفسانیه‌دن دیله‌دیکی زمان کندیسنی منع ایده‌بیلن و بوکا خوی ایدینن بر آدمده صبر و تحمل دینیلن فضیلت اخلاقیه بر ملکه حالنه کلمش ، بو فضیلت قلبنده یر ایتمش دیمکدر . حالبوکه « صبر » اخلاق فاضله‌نك آناسیدر . قرآن کریم بو فضیله آیتله بونك مرتبهٔ فضیلتنی کوستریور و ارباب صبری فوز و فلاح ایله تبشیر ایدییور . طریق حقده تحملی مشکل اولان شدائده قتلانمق ، نفسك خوشلانمادیغی مشقتلره راضی اولمق آنجق صبر دینیلن ملکه سایه‌سنده ممکن اوله‌بیلیر . شبهه یوقکه نفسنده بویله بر ملکه حاصل اولان کیمسه‌لر ، ایجابنده زمانك هر تورلو آجیلرینه مدافعهٔ حق خصوصنده اوکنه چیقان شدائده ، دهرك حادثاتنه ، محرومیتلرینه قارشی کمال متانتله مقابله ایدر ، صبر و تحمل کوستریر . کونلرجه آچ و آجیق قالمق کبی محن و مشقته ، الیم ضرورتلره کوکس کریر . بونلردن ییلماز ، یأس و فتور کتیرمز . بو ایسه بر انسان ایچون نه قدر مهمدر . افرادی بو ملکهٔ فضیلتله متحلی اولان بر جمعیت نه قدر بختیار و مسعوددر .

حکمت تشریعه توافق ایتمك ایچون اوروج نه کبی شرائطی جامع اولملیدر :

اوروجده‌کی حکمتی تدقیق ایتدکدن صوکره اکلایورزکه : اوروجدن مقصد ، یالکز ییوب ایچمك کبی احتیاجات طبیعیه‌دن

وز بکمك دکلدر . بو بروسه‌درکه بزی الهدن اتقایه ، معاصیدن اجتنابه حاضرلار . شو حالده اوروج حکمت تشریعیه‌سنه موافق اولمق ایچون قسه‌مزی یالکز ییوب ایچمکدن دکل ، شوا٠ور آتیه‌دن منع ایتمك لازمدر :

١ ــ قسه‌مزی ییوب ایچمکدن منع ایتدیکمز کبی کوزومزی منهیاتدن ، ٢ ــ قلبمزی اللهدن اوزاقلاشدیران تسویلات شیطانیه‌دن فنا نیت و وسوسه‌لردن ، کین و حسددن ٣ ــ لسانمزی هذیاندن ، مالایعنی‌دن ، یالاندن ، غیبتدن ، قوغوجیلقدن ، یالان یره شهادت ایتمکدن ؛ ٤ ــ الحاصل قولاً وفعلاً نه قدر قبایح وارسه اونلرك هپسندن منع نفس ایلمکده لازمدر . قلبده خوف الله و محبت اللهك حصولی ایچون حلال ومباح اولانلردن اجتناب ایتمك ایجاب ایدرسه ، بو کبی محرماتدن قاچینمق اولی بالطریق دکلی‌در ؟ ــ حلال و مباح اولان شیلری ییوب ایچمکدن منع نفس ایدوبده بو صاید‌قلرندن قاچینمیانلر بر سرای یاپوبده اوکا مقابل بر شهر ییقانلره بکزر . بو کبیلر حقنده باقیکز رسول اکرم افندمز نه بیورمشلردر : « نه قدر اوروج طوتانلر واردرکه اوروجندن کوره‌جکی فائده آچلق ایله صوسزلقدن باشقه بر شی دکلدر [١]

بر کیمسه یالانی ، یالان یره شهادتی ترك ایتمه‌مش ایسه ییوب ایچمه‌سنی ترك ایتمه‌سندن اللهه بر شی یوقدر [٢]

ییوب ایچمکدن کسلمك اوروج دکلدر . اوروج آنجق کوتو سوزلردن نفس امارهنك قبایح ورذائلندن منقطع اولمقدر . شاید بری فنا سوز سویلرسه بن اوروجلویم ، بن اوروجلویم دیه . فنا سوز سویله‌مکله ، کیمسه‌یه فنالقده بولونمغه نیت ایتمه‌دیککی خاطریکه کتیر [٣] »

ایشته بونك ایچوندرکه اوروج طوتانلردن بر چوقلری ، حقیقتده اوروجسزدر . فی الحقیقه قسه‌مده قدر آچ و صوسزدر . فقط اعضا وجوارحی نهایتسز صالیورمشدر . نه قدر کیمسه‌لرده واردرکه ییوب ایچرکنده اوروجلودر . اللهك هر قیمتلی بر آن خاطردن چیقارمایوب اعضا و جوارحی هر درلو منهیاتدن حفظ ایدر . اوروجك معناسنی و سرینی حقیله آکلایانلر یقیناً بیلیرلرکه : ییوب ایچمکدن منع نفس ایتدیکی حالده شرعاً واخلاقاً ممنوع اولان شیلردن قاچینمیانلر ، آبدست آلیر ایکن اعضالر اوزرنده اوچر دفعه الینی مسح ایدن یورودن و فقط ییقامیه‌رق قالان یرلرینه دقت ایتمه‌ین کیمسه کبیدر .

هر اعضاسی اوزرندن اللرینی اوچر دفعه یورودی . فقط اصل مقصدی فوت ایتدی . مقصد قورو بریر ، ییقامق ایدی . اوچ دفعه اولمسی اوقدر مهم دکلدی . بو آدم ایسه ظاهره رعایت ایدرك مهم اولان جهتی ترك ایتدی . بناءً علیه بو آدمك نمازی مردوددر ، جائز دکلدر . ایشته اوروجده بویله‌در . اوروجك ظاهرینه رعایت ایدوبده حقیقت و مقصددن غفلت ایدنلرده طبق بویله‌در .

اوروجك هم ظاهرینه ، همده باطننه رعایت ایدنلر آبدست آلیرکن هر عضوی اوچر دفعه مکمل ییقایان کیمسه کبیدر . هم اصلی ، هم ده فضلی جمع ایتمشدرکه ، بو جهت کمال بودر .

الحاصل هر عبادتك ظاهری و باطنی ، قشری ولبی واردر . ظاهری ایچونده رعاقم درجه‌لر واردر . اخلاق الهیه ایله تخلق ایچون ظاهر و قشرده قالمامق لازمدر .

صدقهٔ فطر و حکمتی :

رمضان شریفك نهایتلرینه دوغری و بایرام نمازندن اول قادین وارکك خوائج ضروریه‌دن فضله اوله‌رق نصاب زکاته مالك اولان هر مسلمانك ، کندیلرینه زکات ویرلك جائز اولان ، فقرای مسلمینه معین مقدارده بر صدقه ویرملری واجبدر . بوکا (صدقهٔ فطر) دینیلور . رمضانده اوروج طوتامیه‌جق قدر ایسه هیچ ایچون صدقهٔ فطر ویریله‌جکدر . برعذره مبنی اوروج کندیسندن ساقط اولانلردن صدقهٔ فطر ساقط دکلدر . طوتانده طوتمیانده صدقهٔ فطری مطلقا واجبدر .

بایرامه یقین بر زمانده فقرایه اعطاسی واجب اولان صدقهٔ فطرده نه مهم بر مصلحت اجتماعیه واردر . بایرام ایام فرح وسرور اولدیغی جهتله هرکس اوکون یکیلرینی ، تمیزلرینی کیرك اظهار شادمانی ایده‌جك ، قوم مشولرینی ، خصم واقربالرینی زیارته کیده‌جك ؛ کوچوکلر طولوب اوینایه‌جقلر ، جانلرینك ایسته‌دیکنی الوب ییه‌جکلر ؛ الحاصل هر مناسبتله اظهار شادمانی ایده‌جکلردر . فقط اوکون قوت یومیه‌یه محتاج اولان نه قدر فقرا و محتاجین واردر ، که مبارك بایرام کونلری بونلرك آلامنی ، حزن و کدرینی کیدرمك ، بزم سرورمزه اونلریده اشتراك ایتدیرمك انسانی و اخلاقی بر وظیفه‌در . بر طاقملری بوینی بوکوك محزون ومکدر طورور ایکن دیکرلرینك مزین لباسلر ایچنده ، هر درلو نعمتلره مستغرق اظهار شادمانی یاپملری البته موافق انسانیت اولماز ، ایشته بونك ایچوندرکه شریعت اسلامیه رمضان بایرامنده صدقهٔ فطری ، قربان بایرامنده ده فقرایه أت توزیع وتقسیمنی ، مالك نصاب اولان مسلمانلره واجب قیلمش و بو صورتله مسرت و مساوات عمومیه‌یی بر درجه تأمین ایتمشدر .

بناءً علیه صدقهٔ فطر ، پك قدسی بر معاونتدر . بویله مبارك بر کونده بوینو بوکوك یتیملرك ، بیکس طول قادینلرك ، اختیار ننه‌لرك ، آق صقاللی دده‌لرك ، محتاج معاونت بالجمله فقرانك اللرینه بشر اون غروش ویره‌رك قلبلرنده‌کی آلام واضطرابانك تخفیفنه چالیشمق ، بزم مسرتمزه اونلریده اشتراك ایتدیرمك نه بیوك ، نه قدسی بر انسانیت خدمتیدر . بو اعتبار ایله هر مسلمانك بونی ایفا ایتمسی پك مهم بر وظیفهٔ دینیه‌در . هر مسلمان بو وظیفه‌یی ایفا ایتمکله هم ارباب احتیاجك تهوین احتیاجنه چالیشمش ، همده دائرهٔ مودت واخوتك توسع ایتمسنه یاردم ایتمشدر .

اقسه‌کیلی احمد حمدی

---

[١] کم من صائم لیس له من صومه الا الجوع والعطش . ــ رواه النسائی

[٢] من لم یدع قول الزور و العمل به فلیس لله حاجة فی ان یدع طعامه و شرابه ــ بخاری ــ

[٣] لیس الصیام من الاکل والشرب انما الصیام من اللغو والرفث فان سابك احد اوجهل علیك فقل انی صائم انی صائم ــ حدیث ــ

مصرده استقلال افسانه‌سی

مصر ایله انكلتره آراسنده حقوق متقابله اساسنه مستند بر معاهده عقدی ایچون (١٩٢١) سنه‌سی ظرفنده جریان ایدن مذاكرات بر نتیجه‌یی مؤدی اولامامش ونهایت بو مذاكراتی اجرایه مأمور اولان عدلی یكن پاشا قابینه‌سی، ٤ كانون اول ١٩٢١ تاریخنده مذكور مذاكراتك صفحاتی وطرفینك نقاط نظرینی ارائه ایدن نوطه‌لرك نشرینی متعاقب استعفایه مضطر قالمش ایدی.

عدلی یكن پاشا قابینه‌سنك استعفاسی مصر افكار عمومیه ومنوره‌سنده بوتون مناسبیله بر حسن تأثیر حصوله كتیرمكله برابر انكلتره‌نك مصر حقنده‌كی نیات ومقاصد مخصوصه‌سی [*] بر كره دها توضیح وتبین ایتمش اولمق اعتباریله محافل منوره‌ده داخل اولدیغی حالده مصرده بوتون طبقات اهالی اوزرنده درین بر عصبیت، بر فوران وجوده كتیرمشدی. بو وضعیت وبو شرائط داخلنده آرتیق انكلتره ایله آكلاشمق امكانی كوروله‌مدیكی كبی انكلتره ایله بو بابده تكرار مذاكرات سیاسیه‌یه كیریشمك، محال وممتنع اولان بر تدبیره توسل قبیلندن تلقی ایدیله‌جكی ایچون بوكا تشبث ایده‌جك اولان هرهانكی بر رجل سیاسینك افكار عمومیه حضورنده محكوم سقوط اولماسی غایت طبیعی ایدی.

ایشته بو عوامل تأثیریله‌در كه (١٩٢٢) سنه‌ٔ جدیده‌سی حلول ایتدیكی زمان مصر دوغرودن دوغری‌یه انكلیز ادارهٔ عرفیه‌سنك رقهٔ اسارتی آلتنده بولونیور، بوتون مصر نظارتلری ناظرسز اولارق انكلیز دیكتاتوری لورد آللهبی‌نك تعیین ایتدیكی وكیللر النده بوتون عجز ومسكنتلرینی تشهیر واعلام ایدییورلردی.

بو حال برایكی آی قدر دوام ایتدی. مصرده هیچ بر رجل سیاسی آرتیق قابینه تشكیلنه جسارت ایده‌میور، خلق متمادی نمایشلر ترتیب ایدییور، پروتستو نامه‌لر یاغدیرییور، غزته‌لر ایسه كوكرییور، خلاصه مصر باشدن باشه قیام وطغیان اماره‌سی كوسترییوردی. مصر ملیتپرورلرینك وخصوصیله سعد زغلول پاشا ورفقاسنك توقیف وسیشیل آطه‌لرینه تبعیدی انكلتره‌یه قارشی واقع اولان قیام غیر مسلحی، حتی مسلح وقانلی بر شكله یاواش یاواش افراغ ایدییوردی.

مصرك امور واحوال داخلیه‌سی بو طرزده جریان ایدركن دیكر طرفدن انكلتره حكومتی سیاسی واقتصادی بالعموم خارجی مسائله ضمیمهٔ برده مسائل داخلیه‌دن عد ایدیله‌جك اك مهم مواد ایله اشتغال ایتمك مجبوریتنده بولونیوردی. زیرا ایرلاندا، هندستان مسئله‌لری عین صورتله ومصر مسئله‌سی كبی حاد شكللر آلمش ایدی.

بونك ایچون انكلتره‌نك مهم اولان ایرلاندا مسئله‌سی ایله اول امرده اشتغال ایدرك بونی بر نتیجه‌یه ربط ایتمك اساسنی التزام ایتدیكی ایچون مصرده برایكی آیدر دوام ایدن قابینه‌سزلك حالی قیام واختلال حالی، آنارشی حالی مواجهه‌سنده چاره‌ناچار برادارهٔ مصلحت یولی تعقیبنه مجبوریت حس ایدییوردی. بركره بو اشكوتو اولان ایرلاندا مسئله‌سی یتیشدیرییوردی، صوكرالری قولای . . . .

فی الحقیقه بویله‌ده اولمشدی. لوید جورج، كندی فكرنجه ایرلاندا مسئله‌سنی بر اساسه ربط ایتدكدن صوكره آرتق مصر مسئله‌سیله اشتغاله وقت بولا بیلمشدی.

انكلتره‌نك مصر فوق العاده قومیسری، تعبیر صحیحیله دیكتاتوری لورد آللهبی ایسه بو برایكی آلق مجبوری انتظار دوره‌سنده، موجود وضعیتی امكان درجه‌سنده بر طرف ایده‌بیلمك ایچون مرضی تدبیرلر آلمقدن فراغت ایتمه‌یور ومصرده انكلیز طرفدارلغیله معروف رجال سیاسیه‌دن برینی اقناع ایدرك هرنه اولورسه اولسون بر قابینه تشكیل ایتدیرمك شكل ظاهریی اولسون قورتارمغه چالیشیوردی. حالبوكه اولجه عرض ایتدیكمز اسباب سائقه‌سیله هیچ بر مصر رجل سیاسیسی بو جسارتی كندنده بولامایوردی. زیرا یا حسن نیت صاحبی ایدی، انكلتره ایله آكلاشمق امكانی بولونامایه‌جقدی، یاخود حریص بر شخص اولاجقدی و نتیجه‌ده مصر قباجیلرینك ضرب وقانلی صدمه‌لرینه دوچار اولاجقدی.

آللهبی، چوق آرادی و چوق اوغراشدی. نهایت، سعد زغلول پاشایه قارشی خصومتیله و بالطبع انكلتره‌یه قارشی تمایلاتیله معروف وبونكله برابر انكلیزلر قادر بر شخص بولمقده‌جی بولابیلدی: بوده عبدالخالق ثروت پاشا ایدی.

ثروت پاشا، چوقدن قابینه ریاستنی قبول ایده‌جكدی. فقط مصرك وضعیت خیره‌سنه قارشی كوزی باغلی، باشی بوش، بو ایشه كیریشمك ایسته‌مدی، قورناز وذكی بر رجل حكومت ایدی. كندیسنه قابینه تشكیلی ایچون واقع اولان تكلیفه قارشی اول امرده انكلتره‌نك مصر اوزرنده (١٨ كانون اول ١٩١٤) سنه‌سنده اعلان ایتمش اولدیغی حمایه‌سنك الغاسیله مصرك استقلالنك تصدیقنی قبولده شرط اساسی اولارق درمیان ایتمش ایدی.

عبدالخالق ثروت پاشا بو درمیان ایتدیكی شرط اساسی ایله ظواهری قورتارییوردی. اساساً انكلتره دخی، افكار عمومیه عندنده آرتیق بر متعارفه شكلنی آلان بو طلبك ولو ظاهری اولسون اسعافی ضرورتنی حس ایدییوردی. خصوصیله آللهبی بو وضعیتی دها

[*] مجموعه‌مزك ٢٦ شباط ١٣٣٨ تاریخلی نسخه‌سنده مندرج (انكلتره ومصر) مقاله‌سنه مراجعت.

جناب اللهك بر یوزنده – حاشا – وکیل مطلق سوسنی ورن، راهب وپاپاسلرك دین نامنه ارتکاب ایلدکلری مظالم و رذائل، عصر اخیرده بر طاقم متفکرلرك دینه قارشی شدتلی مهاجماتنی تولید ایتمشدر. فقط، سویلدیکم کبی، بونلرك هجوم ایتدکلری دین خرستیانلقدر. بونك ایچیندرکه: وولتر بر طرفدن دینه هجوم ایدرکن، دیکر طرفدن بر دین طبیعی‌نك لزومندن، جناب حقدن، ابدیت روحدن بحث ایدییور. الحاصل اوروپا متفکرلرینه دین علیهنده بولونلری، «حقوقك، اخلاقك دینده بری بوقدر ؛ دین فردلرك ایدیی ذوقلرینی تطمین ایچوندر.» دیه‌لری چوق حقلیدر. اونلر بو صورتله کلیسا تحکمندن قورتولمق، الله نامنه ایسته‌دیکنی تحریم، ایسته‌دیکنی تحلیل ایدن کلیسانك و بردیکی حکملره بویون اکمه‌مك، کلیسانی کندی ایشلرینه قاریشدیرمامق ایسته‌یورلردی ؛ چونکه کلیسانك النده نه بر دین، نه بر کتاب منزل واردی. شو حالده، آوروپاده باشلایان دینسزلك جریاننك بزمله نه مناسبتی‌وار؟. آوروپا متفکرلری خرستیانلق علیهنده بولنیور دییه بزده دین علیهنده بولونماسنی، بزنی ده بر مودا کبی تلقی ایتمه‌مز، آوروپانك علیهنده بولوندیغی دین ایله مسلمانلغی تفریق ایتمه‌مك دکلیدر؟ دها طوغریسی دین نامنه هیچ برشی بیلمه دیکمزی وکور کورینه آوروپایی تقلید ایتدیکمزی کوستریرکه، متفکر کچینن بر آدم ایچین جداً عیبدر. افندیلر، بوکون آوروپاده دینسزلك جریانی آرتق اهمیتنی غائب ایتمشدر. بر چوق آجی تجربه‌لردن صوکره آوروپا متفکرلری آکلادیلرکه: بشریت ایچون دینسز یاشامق ممکن دکلدر. دین حسلرینك، دین رابطه‌لرینك کوشه‌مه‌سی یوزندن ظهوره کلن الیم حادثه‌لر، آرتق عقلی باشنده اولان هر متفکری دوشوندیرمه‌یه وبونك یکانه سببی دینسزلك اولدیغی قناعتی حکمفرما اولمایه باشلامشدر. بالخاصه «ژول سیمون»ك زیاده اهمیتله بحث ایتدیکی «دین طبیعی» بر چوق متفکرلر طرفندن ده ایلری‌یه آتیلمشدر. دنیلیورکه: بشریت ایچین بر دین لازمدر. بو دین، بشریتك احتیاجات مادیه وروحیه‌سنی بر لکده تطمین وتأمین ایتملیدر. احکامی طبیعت بشریه ایله اویغون اولملیدر. طبیعت بشریه ایله تضاد تشکیل ایتمه‌ملیدر،

شو حالده بو دور دینسزلك دوری دکل، بالعکس بشریتك دین فطری‌یه رجوعك طریقلرینی تحری ایتمسی دوریدر.

افندیلر، بنده‌کز ادعا ایدیورم که: بشریت ایچین فطری، طبیعی، عمومی بر دین وارسه اوده آنجق مسلمانلقدر. مسلمانلقدن باشقه هیچ بر دین، فطری وعمومی بر دین اولمق ماهیتنی حائز دکلدر.

اوت، بر دینك فطری وعمومی اوله‌بیلمسی ایچین ونك اعتقاد باتنده، اخلاقیاتنده، اجتماعیاتنده فطرت وطبیعتله تصادم ایده‌بیله‌جك احکامك بولونمامسی لازمدر. اعصار مختلفه‌نك حقیقی فکرلریله قابل تألیف اولمق لازمدر. ادیان موجوده ایچنده بو شرائطی بحق جامع اولان آنجق مسلمانلقدر. بونی اثبات ایچین اولا اسلامك احکام اعتقادیه‌سنی تدقیق ایده‌لم.

افندیلر، اسلام اعتقادینك برنجی رکننی تشکیل ایدن، وحدت الهیه‌در. توحید وتنزیه باریدر. بر مسلمان هرشیدن اول اعتقاد ایدرکه: کائنات آنجق بر خالقك اثر صنعیدر. موجودات نامتناهیه‌نك بر خالق عظیمی، بر صانع حکیمی واردر. او خالقك اراده‌سی بوتون کائناته قانون مطلقدر. هیچ بر خصوصده اونك شریك وشبیهی یوقدر. حقیقت الهیه‌سنی ادراکدن بشر قطعیاً عاجزدر. هرشی، هر قدرت وقوت بالنتیجه اونك مشیت واراده‌سنه تابعدر. هرشی، اوندن صدور ایدر وینه اوکا رجوع ایدر. ازلیدر، ابدیدر. عبادتده یالکز اوکا اولور. او خالق، هرشیئی بر سببه ربط ایتمش، هرشیئك حصولی ایچین بر قانون تعیین ایتمش اولدیغندن انسانلرك دنیوی واخروی مسعود اوله بیلملری مطلقا اونك تعیین ایله‌مش اولدیغی قانونلره توفیق حرکت ایتملرینه متوقفدر...

افندیلر، اسلامك اساسنی تشکیل ایدن شو اعتقاد متین هیچ بر دینده یوقدر. بوکونکی خرستیانلق، معلوم اولدیغی جهتله وحدت دکلدر، تثلیث اساسنه مستنددر. یهودیته‌کی وحدتده تام بر وحدت دکلدر. خرستیانلق، بشری تألیه ایدیور ؛ یهودیلکده وحدت حقیقیه‌دن تشبیهه سقوط ایدیور. مسلمانلق ایسه تام معناسیله بر وحدت عرض ایدیور.

افندیلر، اسلامك ارکان اساسیه‌سندن اولان وحدت الهیه مسئله‌سی، علمك وفلسفه‌نكده قبول ایتدیکی برشیدر. بو اعتقاد ایله اویوشامایه‌جق جدی بر فلسفه تصور ایده‌مه‌یز.

اوت بر مسلمانك حضور عظمتنده بویون اکدیکی توحید باری مسئله‌سی، بشریتك واصل اوله‌بیله‌جکی اك صوك بر ترقی اولدیغی، بوکون عموماً تسلیم ایدیلمکده‌در. حادثات کونیه‌ده‌کی انتظامی واشیاده‌کی محیر العقول کثرت آلتنده مستور بولنان وحدت عمیقه‌یی مشاهده وتفحص انسانی آنجق توحید باری عقیده‌سنه ارتقا ایتدیره‌جکنی عصر حاضرك اك بیوك فیلسوفلری اعتراف ایتمکده درلر. توحید باری‌یه قائل اولمق، دیمه‌یوقدرکه: کائناتده عامل اولان قوتلری بر قوته، نظام عالم وحوادث کونیه‌نك مجموعنی ارادهٔ احدیه‌یه ربط واسناد ایلمکدر. اك بیوك عالملر، اك بیوك فیلسوفلر بوکون متفقاً قبول ایدییورلر که: «عالم محسوساتك اقصای حدودنده بر حقیقت مطلقه واردر ؛ واونی ادراك وسعه‌مزك فوقنده‌در. بدایت ونهایتنی تصور ایده‌مدیکمز بو قدرت سرمدیه هر یرده تجلی ایدییور وهرشی اوندن ظهور ایدییور»

افندیلر، ایشته عصر اخیرك مدار افتخاری اولان علما وفیلسوفلر طرفندن بوکون اعتراف اولنان شو حقیقت، اسلام طرفندن بیك اوچیوز بو قدر سنه اول دینك اساسی اولمق اوزره تقریر بیورولمشدر.

فیلسوفلرك شو فكرلری، «سبحانك ما عرفناك حق معرفتك یا معبود» حقیقت اسلامیه‌سنك تكریر مآلندن باشقه برشی دكلدر. شو راسیده دقته شایاندر كه: اسلامك عقیدهٔ توحیدی قدر روح بشری‌یه كمالات، آزادانه حریت واستقلالنی بخش ایدن بر عقیده داها تصور ایدیله‌مز. چونكه، بوتون قدرت وقوتك جناب حقده اولدیغی، انسانلر هرحانكی برشیده موفق اوله‌بیلمك ایچین اللهك قانونلرینه، اسباب ظاهریه‌یه تشبث ایتمك لازم كلدیكنی اعتقاد ایدن بر مسلمان، اللهدن باشقه هیچ بر كیمسه‌یه بویون اكمز. باشقه انسانلرده كندیسی كبی عاجز اولدیغنی اكلار. آنجق اللهك یاپه‌بیله‌جكی برشیئی، باشقه‌لرندن ایسته‌مز. توحید باری عقیده‌سنه باغلی اولان بر مسلمان، مقتضای بشریت یاپمش اولدیغی كناهلرك عفوی ایچین باشقه انسانلره دكل، یالكز اللهنه یالوارر. الحاصل بر مؤمن موحد، هرحانكی برایش ایچین اولورسه، تربه وقبرلره، یاخود كندیسی كبی انسانلره دكل، آنجق اللهك قانونلرینه التجا ایدر. او بیلیر كه: كندی ایله الله آراسنه باشقه بر واسطه قویمق شركدر، كفردر.

حالبوكه بر خرستیان بویله میدر؟ اصلا! بر خرستیان مطلقا رؤسای روحانیه‌سنه بویون اكمك، اوكا خضوع وخشوع ایتمك، كناهلرینك عفو ایدلمسی ایچون اللهه دكل، پاپاسه یالوارمق مجبوریتنده‌در. اونك خرستیانلغنده، خرستیانلقدن چیقماسیده پاپاسك الده‌در. كناهلرینك عفوی‌ده بویله! بو یوزدن حضرت عیسی‌نك وكیل مطلقی اولان پاپاس عفو ایدرسه، اللهده عفو ایدر؛ ایتمزسه اوده عفو ایتمز.

شمدی حق الانصاف دوشونه‌لم! بشریتی بو درجه تذلیل ایدن بر دین هرحانكی بر متفكرك عقلنه صوق ایتمزده نه یاپار. بویله برشیئی عقلی باشنده اولانلر قبول ایدرمی؟ دیمك كه، اسلامك عقیدهٔ توحیدی هیچ بر علم وفلسفه ایله قطعیاً تضاد تشكیل ایتمیور.

افندیلر. اسلامك عقائد اساسیه‌سندن بریده (ملك) در. هر مسلمان اعتقاد ایدر كه: خلاق عالم واجب الوجود حضرتلرینك «ملك» نامنده مخلوقاتی واردر. حكمت اسلامیه، قدرت الهیه‌نك هر ذره‌ده تجلیسنه «ملك» عنوانی ویریور. قدرت الهیه‌نك تمشیت وتدبیر اموره تعلقی معرفت وبصلاح ایدركن، بر قطره یاغمورك بیله بر ملكك واسطه‌سیله انزال ایدلدیكنی سویلیور.

مسلمانلرك ایمان واعتقاد ایتدكلری شو حقیقتده علمه مخالف برجهتی یوقدر. بوكون عموماً تسلیم ایدلمكده‌در كه: كائنات بر عالم حوادثدر. بو عالمك حقیقت ذاتیه‌سی بیلنمیور واشبو حادثات قوای طبیعیه، عوامل اجتماعیه، مؤثرات اخلاقیه شكللرنده مختلف عنوانلرله بر طاقم قوتلره ربط ایدیلیر. فقط بو قوتلرك نه اولدیغنی بیلنیورمی؟ خایر! یالكز بو قوتلرك وجودی قبول ایدیلیور.

ایشته دین اسلامده تنزلات رحمانیه‌یه واسطه اولان بر نوع موجوداتی «ملكلر» عنوانیله تثبیت ایتمشدر.

مسلمانلرك قبول ایتمش اولدیغی ملك، خرستیانلرك قبول ایتدكلری ورسملرینی كلیسالرده یاپدقلری كبی برقاچ آرشون بوینده، بیكلرجه قناده مالك بر قوش دكلدر. فی الحقیقه بر مسلمان ملكك قنادی‌ده قبول ایدر. فقط مسلمان بیلیر كه ملكك قنادی، قوشك قنادی كبی دكلدر. هرشیئك قنادی كندینه كوره اولور. قرآن كریم ابوینكزه قارشی تواضع ومرحمت قنادلریكزی دوشه‌یكز دیور. ابوینده اولادینه قارشی حمایه قنادلری وار. فقط هیچ بریسی دیكرینه بكزه‌مز. ایشته بونك ایچیندر كه: بر مسلمان، ملكك قنادی تعبیرندن مطلقا قوش كبی بر مخلوق [illegible] اكلاماز.

بو قوتی ماهیتی اعتباریله كورمك، اكلامق آنجق اك كامل مخلوقات اولان انبیایه مخصوصدر. اونلره تمثل، واشكال مختلفه‌ده تجلی ایدر.

الحاصل افندیلر، بو مسئله‌لرده علم ایله غیر قابل توفیق برجهتی یوقدر. هر ذره‌نك مدبری، محركی اولان قوه وقدرت بولوندیغنی دوشونورسه‌ك، بشریتك بیكلرجه عصر تحلیلی تجربه‌لرله بو درجه‌یه قدر یاپیلامه‌یان برحقیقت، بز مسلمانلره لسان وحی ایله سویلنمش اولدیغنی اعترافه مجبور اولورز.

یكی كونك انصافسزلقلری

بركون اول، ملتمزك روحنده هیچ بر یری اولمایان صنعی وساخته، تماماً تقلیددن عبارت (١ مایس) بایرامندن، «بولشه‌ویك سفارتنده‌كی موسیقی مسامره‌سنك حاضرونه بدیعی بر كون یاشاتدیغندن» آل ایراق، آنا شیستلر شرقیسی، توموس ماریه‌وش وا شاویانقا، انترناسیونال مارشلرینك سفارتخانه اركانی طرفندن پیانونك اشتراكیله سویلندیكندن، ماد موجر قاسوفا یولداشك انشاد ایتدیكی بولشه‌ویك اهالی شعرینك شدید هیجانلرله آلقیشلاندیغندن» تقدیرلرله، تبجیللرله بحث ایدن و «بو نوع فعالیتلرك مرتبلرینی تبریك ایدن» (یكی كون) غزته‌سی ایرته‌سی كون ینه عینی ستونده، معارف مدیریتك رمضانه مخصوص اوقاتی اوزره مكتبلرده هركون برساعت قرآن كریم ایله دین درسلری كوستریلمسی حقنده‌كی تعمیمنی ادیبانه بر لسان استخفاف ایله تنقید ایدیور كه سرلوحه‌سندن طوتوكزده تا نهایتنه قدر هرسطرندن غیظلر طاشیور.

«قرائت كتابلری براقیله‌رق (عم) الی اوقوتمایه باشلانمسی چوجقلرك قافالرنده نه‌وار ایسه بایرام ایرته‌سنه قدر سیلوب سوپوره‌جكی» یانه یاقیله سویلنن یكی كون، ینه كندیسنك برقاچ كون اولكی نسخه‌سنده قرآن كریم وعلوم دینیه‌نك یالكز برساعت، قرائت وفن درسلرینك ایسه یومیه ایكیشر ساعت كوستریله‌جكنی یازدیغنی بیله اونوته‌جق قدر غفلته دوشیور، یاخود افكاری تغلیطه چالیشیور.

فقط حقیقتی بویله تحریف ایتمه‌نك، مكتبلرده (عم) جزئی اوقونیور دیه بو قدر تلاشه دوشمه‌نك اسباب لدنیه‌سی نه‌در؟ یكی كون نه ایستیور؟ روسیه‌ده اولدیغی كبی مكتبلردن دین درسلرینك بوسبوتون قالدیریلمسنی‌می آرزو ایدیور؟

ایچنده بولندیغمز، نان ونعمتیله پرورده اولدیغمز بر هیئت اجتماعیه‌نك مقدساتنه قارشی بو قدر صایغیسزلق، طوغروسی، حوصله‌یه صیغار شیلردن دكلدر. بر پارچه انصاف ومروت كركدر!

آنقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آدرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرلمیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندردیکی زمان نه یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر-
لمسی رجا اولنور

آبونه شرائطی: هر یر
ایچون سنه‌لکی (٢٧٥)
آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در.

اداره‌خانه
آنقره‌ده. تاج الدین درکاهی

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر
محمد عاکف
صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٠١ — ١٦ رمضان ١٣٤٠ — جمعه ایرتسی — ١٣ مایس ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات:

اسلامده تشکیلات سیاسیه

اعیان مجلسی — جمعیت اسلامیه‌ده بویله بر مؤسسه‌نك حکمت موجودیتی یوقدر — غایه: شریعتك حاکمیت تامه و دائمه‌سنی تأمیندر — خاتمه — بوکونکی بازمقدن مقصد — غربلیلاشمق طرفدارلرینك خطالرینی کوسترمك — هویت اسلامیه‌مزی تبدلدن محافظه لزومی — مسلمان صنف متفکرینك روشن مجاهده‌سنك اهمیت و عظمتی —
سعید حلیم پاشا

اذانسز سمتلر

فضله مدنیلشمش، آلافرانغه تربیه ایله یتیشن اورته طبقه چوجقلری — مدنیلشدکجه مسلمانلقدن چیقدیغمزی خوش کورن آبلهلر — دینسزلکك عکس العملی باشلادی —
یحیی کمال

رمضان مصاحبه‌لری

بشریتك حقیقی مرشدلری — نبوت و رسالت — (وحی) نه دیمکدر؟ — (وحی) ك امکانی — فیض حق عمومیدر — حضرت پیغمبرك وجوده کتیردیکی انقلاب معظم — مرتبهٔ نبوتله مرتبهٔ بشریت آره‌سنده‌کی فرق عظیم — وحی و نبوتك کیفیتی — وحی و نبوتك ثبوتی ثابتهٔ تاریخیه‌دندر — ذات محمدینك وجوده کتیردیکی خوارق تاریخیه — قرآن کریمك هیچ بر حرفی بیله تحریفه اوغرامامشدر.
آقسه‌کیلی احمد حمدی

جزیرة العربده انکلیز انتریقه‌لری

ابن السعود و انکلتره — انکلتره‌نك اوته‌دن بری فوردیغی دولابلر — انکلتره‌نك غایه‌لری — جزیرة العرب امراسی آره‌سنده‌کی مناسبات — انکلتره‌نك ابن السعودی قازانمق ایسته‌مسنده‌کی مقصدی.

اسلامده تشکیلات سیاسیه

اعیان مجلسی

اعیان مجلسی اشخاص وصنوف ممتازه‌نك حقوق و امتیازاتنی مدافعه ضرورتندن طوغمش اولدیغندن اساس اعتباریله زادگانی بر مؤسسه‌در. بو مؤسسه‌نك وظیفه‌سی جمعیت غربیه‌ده خلقجیلق تمایلاتنی تعدیل ایده‌رك اونی بو خصوصده افراطلره کیتمکدن آلیقومقدر. او حالده بویله بر مؤسسه‌نك جمعیت اسلامیه‌ده هیچ حکمت موجودیتی اوله‌ماز؛ چونکه مسلمانلقده نه مختلف صنوف اجتماعیه، نه ده اشخاص آره‌سنده مشروع طانینمش بر مساواتسزلق یوقدر؛ بناءً علیه جمعیت غربیه‌نك تکاملنی تهدید ایده‌بیله‌جك تهلکه وافراطلرك هیچ بری بونك ایچون موجود دکلدر. جمعیت اسلامیه‌نك تعقیب ایتدیکی سیر تکاملده محتاج اوله‌جغی حکمت واعتدال، قوهٔ تشریعیه‌سنك مظاهرتنه مظهر اولان مجلس مبعوثان طرفندن هر زمان وبك واسع بر صورتده کندیسنه تأمین ایدیله‌جك و بو تشریع ایله مراقبه قوتلرینك هر ایکیسی شریعت واسطه‌سیله سوق و تنویر اولونه‌جقدر.

ایمدی، بو قاییده تفصیل اولوندیغی وجهله، حائز اولدیغی صلاحیت واوصاف یوزندن هر بری دیکرینه قارشی مستقل بولونان مراتبه، تشریع واجرا قوتلرینی تأسیس ایتمك وحکومتنه بوتون قدرت ونفوذنی ویرمك صورتیله‌درکه بو اصول، اسلامك روحنی تماملیه تطمین ایده‌جك و بوتون بو قوتلری شریعتك حاکمیت تامه ودائمه‌سنی تأمیندن عبارت بولونان غایهٔ مشترکه اطرافنده برلشدیره‌جکدر.

بویله‌جه، حیات اجتماعیه‌ده وفاق وسکون تأسس ایده‌جك وبالنتیجه ملتلرك اجتماعی وسیاسی مؤسسه‌لری آره‌سنده وجودینی کندی سعادتلری ایچون ضروری بولونان آهنك تام حکمفرما اوله‌جقدر.

ایشته هر قانون سیاسینك، الده ایتمك ایسته‌دیکی غایه بو آهنك ضروریدر؛ زیرا او اولمادقجه الك مکمل اصول اجتماعیه مفلوج ومعجزه محکومدر؛ حالبوکه یالکز کندی اصول سیاسیه‌سیله آهنکدار اولمق مزیتنی حائز اولان الك خطالی بر اصول اجتماعیه بیله هر زمان متمادی بر ترقی تأمین ایده‌بیلیر.

خاتمه

البته کورولمشدر که بنم بو اثردن مقصدم مسلمان اصول اجتماعیه‌سنك احتیاجاتنه تقابل وانکله آهنك تام تشکیل ایدن اصول سیاسیه‌نك روح و طبیعتی نه اولمق ایجاب ایده‌جکنه دائر بسیط بر مطالعه درمیان ایتمکدن باشقه بر شی دکلدر.

بناءً علیه سویلدیکم سوزلر بو قدر عمومی ماهیتده بر تتبعده بر بوله‌مایه‌جغی طبیعی اولان بر لایحه، بالخصوص تشکیلات سیاسیه لایحه‌سی اوله‌مامق بك طبیعیدر. زیرا اویله بر لایحه ایچون معین بر ملتك بوتون احتیاجات سیاسیه‌سنی تدقیق وتأمینه تخصیص ایدلمش، بناءً علیه بك خصوصی طبیعتده اویله بر رسمی ایسترکه او ملتك سویهٔ اخلاق وعرفانی، ذاتی سجیه‌سنی، روحنی کندینه بدرقهٔ الهام اتخاذ ایتمش اولسون.

بوندن باشقه اقوام اسلامیه آره‌سنده بك چوق جهت جامعه بولونماسنه رغماً بالفرض تشکیلات سیاسیه نامنه قبول ایدیلان تك اصولك هپسنه اویغون کله‌جکی تصور ایدیله‌مه‌یه‌جکندن شو اثری اوقویانلرك مطالعات مسروده آره‌سندن اویله بر اصول کشفنه قالقیشمایه‌جقلری ده بك آشکاردر.

اوت، بنم بو اثری یازمقدن مقصدم اقوام اسلامیه طرفندن غرب مؤسسهٔ سیاسیه‌سنك تقلیدلری و بو تقلیدلرله برلکده ینه غربك سیاسی اولدیغی قدر اجتماعی بولونان مبدألری قبول ایدلدیکی تقدیرده — که بر تجدیدنك قبولی بالمجبوریه دیکرلرینك ده قبولنی مستلزمدر — دوشه‌جکمز تلافیسی غیر قابل خطادن مسلمان قارئلریمی صیانت ایتمکدر.

فی الحقیقه شاید مسلمان بر ملتده غربلیلاشمق طرفداری بولونانلر کندی غایهٔ خیالیه‌لرینی تماملیه تحقق ایتدیره‌جك اولسه‌لردی عجبا عاقبت نه رنك کسب ایدردی؟ اوت، او زمان کوره‌جکلردی که بونلر موجود تضامن اجتماعی اسلامی‌یی قالدیروب یرینه غربك صنوف اجتماعیه‌سی آره‌سنده حکمران اولان کین ورقابتی قویمشلر؛ بو صورتله حریت و مساوات فردیه‌یی بتیرمشلر؛ او مسلمان قومی‌ده غرب ملتلرینك یاشادقلری هیچ آرزو ایدیله‌مین شرائطه، یعنی صنوف اجتماعیه‌یی هیچ بری ممنون اولمامق اوزره استرداد حق ایچون ابدیاً یکدیکریله بوغوشمق ضرورتنه محکوم براقمشلر، باشقه هیچ بر شی یاپمامشلردر.

او زمان کوره‌جکلردی که غرب ملتلرینك آره‌سنده کینه بکزر شدتلی بر کین او کوزل اخوت اسلامیه‌نك یرینه قائم اولمش؛ صوکره مسلمانلری بر برینه باغلایان غایهٔ مشترکهٔ اسلامیه، اویله خیالی، اویله مغفل، اویله ناپایدار بر طاقم غایه‌لر اوغورینه قربان ایدیلمش که انسانلرك خودکاملقندن، احتراصندن، احتیاجات آنیه‌سندن طوغان بو غایه‌لر صنوف افرادی تفرقه‌لره اوغراته‌رق آره‌لرنده اویاندیره‌جغی خصومت ونفرت متقابله یوزندن ابدیاً یکدیکرینی اضراره سوق ایدوب طوریور.

هیهات! بر ملتك عمران اقتصادی ونفوذ سیاسیسی بوتون بر جمعیتی فوضای اجتماعی کردابنه سوروکله‌مکله تحقق ایده‌بیله‌جکنی واجنبی حاکمیت سیاسیه واقتصادیه‌سنه بو صورتله خاتمه چکیله‌میه‌جکنی، صوکنده شبهه یوقدر که، هر نه قدر چوق کچ اولسه‌ده، ینه ایلك اول بو غربلیلاشمق طرفدارلرینك کندیلری آکلایه‌جقلردر.

زمانمزده جهان اسلامك غربلیلاشماسندن استحصال ایدیله‌جك نتایجه عائد اوله‌رق بسله‌نیلن مهلك خیالات ایسه اولا خیالی بر تلقیدن،

صوکره مسائل اسلامیه‌یی بیلمه‌مکده ایلری کیدیورکه بو مسئله‌لر مسلمان عالمی ایچون حیاتی اولدیغی حالده مع الاسف اوپا کلیش تلقی‌یه ، او کوده‌ك عرفانه شایان بر خفیفلکله تدقیق اولونیور .

ایشته بر مهلك خیالدرکه غربلاشمق یوزندن جهان اسلامه کله‌جك فلاکتك دائما بو مقصدك درجهٔ تحققیله متناسب اوله‌جغنی ، بناءً علیه هویتمزك تبدلی نه نسبتده تام اولورسه مسلمان عالمنه چوکه‌جك فلاکتك ده بو نسبتده بیوك و اضمحلالك او درجه‌لرده قطعی بولوندیغنی کورمه‌یه مانع اولیور .

الحاصل ینه او مهلك خیالدرکه باصلمه‌بر کوره کندیسنه قاپیلمش اولانلری متمادیاً اوپالارده مسلمان دنیانك سلامتی حیات اجتماعیه و سیاسیه‌سنی آنجق تکاملاتنده لاینقطع ابدی بوتون حقایق اسلامیه‌یی اوزرینه تأسیس ایتمکله قابل اوله‌بیله‌جکنی آکلامالرینه اصلا مساعده ایتمیور .

شیمدی ، سوزه نهایت ویرمك ایچون یالکز شونی علاوه ایده‌جکم : بزلر غربی تقلید ایتمك ، او عالمك روحندن ، مبدألرندن ، مثاللرندن ملهم اولمق ضرورتنده‌یز ، ظن غالباً کوسترمکده‌درکه : مسلمان متفکرلرینك هیچ اولمازسه اکثریتی ، چوق خطالی وادیسنه دعوت اولوندقلری وظیفه‌نك اهمیتیله پك آز متناسب بر قناعت بسلیورلر .

او حالده بونلر بیلمیورلرکه کندیلرینك حکمت یگانهٔ موجودیتی دکلسه بیله هدف یگانه‌سی اسلامی مبدألری بوتون حقیقت و مکملیتلریله تظاهر ایتدیرمك ، بو خصوصده الده کلن هیچ بر خدمتی اسیرکه‌مه‌مك ، بناءً علیه اسلامك صاف ، الك یوکسك روحندن ، الك کوزل عنعنه‌لرندن ، الك اصیل مثاللرندن باشقه هیچ بر شیدن ملهم اولمامقدر . زیرا آنجق بو صورتله کندی کندیلرینی اداره ایدرك باشقه‌لرینك سوق و اداره‌سنه تسلیم نفس ایتمه‌مش ، باشقه‌لرینه امتثال ایده‌جکلری یرده کندیلری باشقه‌لرینه نمونهٔ امتثال اولمش اوله‌جقلردر .

ایشته آنجق بو صورتله‌درکه مسلمان صنف متفکری مدنیت و ترقیٔ بشر حرکتنه مشترکاً ابدیاً اشتراك ایده‌جك و بو خصوصده اسلامیتك عهده‌سنه دوشن معظم وظیفه‌یی کندیسنه لایق بر صورتده ایفا ایتمش بولونه‌جقدر . یوقسه ، بونك خارجنده اولمق اوزره طوته‌جغی هر هانکی مسلك جهان اسلامی تماماً غربك مهاجماتی آلتنده و بونك نتیجه‌سی اوله‌رق ابدی بر اسارت و ذلت ایچنده یاشامه‌یه محکوم ایدرکه آرتیق موجودیتی او سفیل حیات یوزندن تفسخه اوغرار ، کندیسی ده اقوام غربیه‌نك مؤبداً حاکمیتی آلتنه کیرر .

شونی ده سویله‌مك لازمدرکه مسلمان صنف متفکرینه دوشن مجاهده‌نك هیچ ده قولای اولمامسندن محزون دکل ، بالعکس ممنون اولمالیدر .

فی الحقیقه بو مجاهده بیوك بر ثبات ، بیوك بر تحمل ، بیوك بر جسارت ، دعوای اسلامیه‌ده صارصیلماز بر ایمان ایستر ؛ اویله محکم ، اویله قطعی بر ایمان که صاحبنی بو آغیر وظیفه‌یی باشاره‌بیلمك ایچون محتاج اولدیغی بوتون اطمینان ایله تسلیح و تجهیزه کافی کله‌بیلسین .

دیمك ، بو مجاهده اویله یوکسك بر طاقم سجایای اخلاقیه‌نك وجودینی استلزام ایدییورکه اونلره مالك اولمایان بر مسلمان صنف متفکرینك ادعای وجوده حقی یوقدر .

سعید حلیم پاشا

— ختام —

اذانسز سمتلر

کندی کندیمه دیورم‌که : شیشلی ، قاضی کوی ، موداکبی سمتلرده دوغان ، بیویین ، اوراده یاشایان تورك چوجوقلری ملیتلرندن ، تام بر درجه‌ده ، نصیب آلابیلیورلرمی ؟ او سمتلرده که مناره‌لر کورونمز ، اذانلر ایشیدیلمز ، رمضان و قندیل کونلری حس ایدیلمز ، چوجوقلر مسلمانلغك چوجوقلق رؤیاسنی ناصل کوررلر ؟

ایشته بر رؤیا ، چوجوقلق دیدیکمز بو مسلمان رؤیاسیدرکه بزی هنوز بر ملت حالنده طوتیور . بو کونکی تورك بابالری هویتی و طوپراغی مسلمانلق رایحه‌سیله دولو سمتلرده دوغدیلر ، دوغارکن قولاقلرینه اذان اوقوندی ، اولرینك اوده‌لرنده ، عمامه طورمش اختیار نینه‌لر کوردیلر . مبارك کونلرك آقشاملری بر مندرك کوشه‌سندن اوقونان قرآنك سسنی ایشیتدیلر ، بر رف اوزرنده طوران کتاب الهی‌یی ایندیردیلر ، کوچوجك اللرله آچدیلر ، کل یاغی کبی بر روحی اولان صاری صحیفه‌لرینی قوقلادیلر ، ایلك درس اوله‌رق بسمله‌یی اوکرندیلر ، قندیل کونلرینك قندیللری یانارکن ، رمضانلرك ، بایراملرك طوپلری آتیلیرکن ، سویندیلر ، بایرام نمازلرینه بابالرینك یاننده کیتدیلر ، جامعلر ایچنده نفق سوکرکن تکبیرلری دیکله‌دیلر ، دیمك بویله بیلك مدرسه‌سندن کچدیلر ، حیاته کیردیلر ، تورك اولدیلر .

بو کونك چوجوقلری ، بیوك بر اکثریتله ، ینه مسلمان سمتلرده طوغیورلر ، بیویورلر ، اسکیسی قادار درین بر حسله دکلسه بیله ، ینه مسلمانلغی حس ایدیورلر . فقط قضاسنه مدنیلشن اورته طبقه‌نك چوجوقلری اذانسز یکی سمتلرده ، آلافرانغه تربیه ایله یتشیرکن تورك چوجوقلغنك الك کوزل رؤیاسنی کوره‌میورلر . بو چوجوقلرك سودی چوق تمیز ، خلقتلری چوق متین اولمالی‌که ، ایلریده ، آلافرانغه حیات تورکلکی بوسبوتون صاردقدن صوکره ، ملیتلرینه باغلی قالابیلسینلر . یوقسه نه محیط ، نه یکی یاشاییش ، نه سمت ، هیچ بر شی بو یاورولره تورکلکی حس ایتدیره‌میور .

آه بیوك جدلرمز ، اونلرده غلطه ، بك اوغلی کبی فرنك سمتلرنده یرلشیرلردی ، فقط یرلشدکلری محله‌ده مسلمانلغك نوری بلیرر ، بش

وقتده اذان ایشیدیلیر ، آصمه‌لی مناره ، کولکه‌لی مسجد پیدا اولور ، سوقاق کوشه‌سنده بر تربه‌نك قندیلی اویانیر ، حاصلی او طوپراغك کوشه‌سی ایمانه کلیردی ؛ بك‌اوغلی وغلطه‌یی ساران یکی یاپیلرك بیقیفی آره‌سنده او مسجدلردن واو تربه‌لردن بریکیسی قالدیده جدارمز اوکزده فرنك محله‌لرینك طوپراغنه بویله نفوذ ایدرلردی . بز بوکونك تورکاری ، بالعکس ، شیشلی ، نشان‌طاشی ، قاضی کوینده داکی کوچوك بر شهری آندیران بریره یراندك ، فقط اورالر مسلمان روحندن عاری ، چورق وقوره‌دره بر اسکداره باقیکز ، برده قاضی کوینه . اسکدارك یاننده قاضی کوی مأوظانه‌یی آندیرر . اسکی تورکارك روحلری آراسنده‌کی فرقی آکلامق ایسترسه‌کز بو صوك عصرده بینا اولان سمتلرله استانبول ایچرینی مقایسه ایدیکز .

مدنیتده کیجه مسلمانلقدن حیقدیغمزی طبیعی و خوش کورن ابلهلر اوزاغه دکل ، بالقان دولتلرینك شهرلرینه قادار کیتسه‌ینلر ، کورورلرکه باشدن باشه یکیلشن او شهرلرك هر طرفنده جان قوله‌لری یوکسیلیر ، بازار ووریطو کونلری جاك سسلری ایشیدیلیر ، منظره خلقك دینی ، ملیتنی خاطرلاتیر ، وشهرلر بزم یکی سمتلرمز کبی ملی روحدن عاری دکلدرلر .

آرتق تورك ملتنك روحی بوراده کبی اوجمدیمی ؟ خایر بویوك کتله‌ده‌ینه وروح وار . فقط بز صوك نسل ، بر سورو کبی بویوك قافله‌دن آیریلدق ، اوزاقلاشدق ، غائب اولدق ؛ فقط دها اوزاغه کیتمه‌جکز ، دونه‌جکز ، تکرار بویوك قافله‌یه التحاق ایده‌جکز . یکی طرزده یاشایشله جدارمزك دیانتی مزج ایدوب بزی چوراملقدن ، بوقا اتلمقدن ، بو عفونتدن قورتاره‌جق مرشدلر ، شاعرلر ، ادیبلر ، خطیبلر یتشمه‌دی ، فقط غایت طبیعی بر روحله ، بویوك قافله‌یه ، کندی کندیمزه دونه‌جکز . دینسزلك ، قیدسزلکك عکس العملی باشلادی بیله . چوجوقلقدن بری دینك یولندن آیرلمامش اولان قارداشلرمز بزم کبی رجوع حسلرینی اعتراف ایده‌نلره هنوز ایناغیورلر ، اونلره تماملهالتجا ایده‌جکمز زمان بزی بردن طانیمایه‌جقلر ؛ چونکه اونلردن چوق آیری ، چوق اوزاق دوشدك .

درت سنه اول بویوك آطه‌ده اوطوروردم . بایرامده ، بایرام نمازینه کیتمکه نیتلندم . فقط فرنك حیاتنك کیجه‌سنده صباح نمازینه قالقیلیرمی ؟ صباح ایکن اویانمق قورقوسیله او کیجه هیچ اویومادم . وقت کلنجه آبدست آلدم . بویوك آطه‌نك محله ایچنده‌کی ساکت یوللرندن ، کندی باشمه جامعه دوغرو کیتدم . واعظ کرسیده وعظ ایدییوردی . بن قاپیدن کیرنجه بوتون جماعتك کوزلری بکا چوریلدی . بنی ، دها دوغروسی بزم نسلدن بنم کبی برینی ، جامعده کوردکلرینه شاشیرییورلردی . اوراده او ساعتده طوپلانان امت محمد ، ایچنه بر یابانجینك کلدیکنی ظن ایدییوردی . بن ، ایچم حزنله دولو ، یواش یواش کیتدم . وعظی دیز چوکوب دیکله‌ین ایکی حمالك آراسنه اوطوردم . قارداشلرم مسلمانلر ، بوتون جماعتك آراسنده یالکز بنم وجودیمی حس ایدییورلردی ، بن‌ده اونلرك بو نظرینی حس ایدییوردم . وعظدن صوکرا نمازده وخطبه‌ده اونلرك ایچنه قاریشوب «محمد»ین قولاغمه کلدیکی زمان کوزلرم یاشله دولدی ؛ اونلرله کندمی یکدل ، یکوجود اوله‌رق کوردم . او صباح ، او مسلمانلره آز آشنا بویوك آطه‌نك او کوچوك جامعی ایچنده ، شفقده ، عینی ملتك روحلو بر جماعتی ایدك . نمازدن چیقارکن ، قاپیده اعیاندن رشید عاکف پاشا دوردی ؛ بایراملاشمه‌یی اونوتارق الی طوتدی : «بو بایرام نمازنده ایکی دفعه ممنون اولدم ، حمد اولسون سزلردن برینی کندی باشنه جامعه کلدیکنی کوردم . برخوردار اول اوغلم ! کوزلریمی قاپامادن اول بونی کورمك بنی متسلی ایتدی !» دیدی . هم کلدیکمی ، هم ده بایرامیمی تبریك ایتدی ؛ یاننده‌کی اسکی آدملرده ؛ اونك کبی تبریك ایتدیلر . بو بسیط حادثه‌دن ، بك صمیمی اوله‌رق ، محافظه یلر . او زمان کوکلم هر ماندن فضله احترقدی .

بز که منارولر وآغاجلر آراسنده اذان سسلری ایشیدرك بویودك ، او منارولر محیطدن حیق صوکرا آیریلدق ، بز ، بویله بر صباح نمازنده آننه ملته تکرار دونه‌بیلیرز ، فقط منارسز واذانسز سمتلرده دوغان فرنك تربیه‌سیله یتیشن تورك چوجوقلری ونه جکلری بری خاطرلایه‌جقلر !

یحیی کمال

«توحید افکار»

سبیل الرشاد . — یحیی کمال بکك بیوك بر صمیمیتله یازدیغنه هیچ شبهه اولمیان بویوك نفس ، پك قیمتدار مقاله‌لرینك کوندن کونه سقوط ایتمکده بولنان استانبول محیطنده نه‌قدر بویوك حسن تأثیر حصوله کتیردیکی بر عسکر آناسی طرفندن مشار الیهه خطاباً یازیلان وتوحید افکارده نشر اولونان آتیده‌کی مکتوبده کمال وضوحله آکلاشلمقده‌در . بو قبیل صمیمی ودیندار یاوریله او ضلالت ایچنده یوزن محیطی ارشاد ایتمکده اولدقلرندن طولایی یحیی کمال بك افندی‌یه ، سبیل الرشاد ، آناطولی مسلمانلرینك اك صمیمی تشکر وسلاملرینی تقدیم ایدر .

یحیی کمال بك افندی‌یه

محترم بك افندی اوغلم ، یازدیغك مقاله استانبولك هجر ابر کوشه‌سنده ملتنك سقوط اخلاقیسنه باقه‌رق متألم ، سجاده‌سنك اوزرنده خالقنه اونلر ایچون التجا ونجات دیلیوب آغلیان موتی بکلین بر والده‌یه روح وحیات ویردی . بو کوزل سوزلرکدن امید ایتدمکه ملتم اویانه‌جق وعالی دینك علوی ادبی ایله متخلق اوله‌رق اوزرنده‌کی لوث معاصیدن یقانه‌جق . ای کمال عالی همت ! سعیك مشکور اولسون . بنم کمال آدلی بر اوغلم آناطولیده ملتنك سلامتی ایچون چالیشیور . سن‌ده بر اولادمسین . بوندن صکره‌کی مناجاتلرمده دیه‌یم که : یاربی بنم کمال اسملی ایکی اوغلم وار ، بری قلیجیله ، بری قلمیله سنك دینك بیوکلکنی اعلایه چالیشیورلر ، اکیسنی ده موفق بالخیر ایله وبو کیبلرینی‌ده تکثیر ایله آمین یاخیرالناصرین .

ضیائیه‌دن : بر عسکر آناسی

رمضان مصاحبه‌لری

امور شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقسه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن دارالمعلمین قونفرانس صالوننده ویریلن ایکنجی دینی مصاحبه‌نك خلاصه‌سیدر :

افندیلر ، کچن مصاحبه‌ده سویله‌مشدم‌که : بشریت مفطور اولدیغی هوای نفسانی ، حس تجسسه کندیسنی دوشونمشدر . عقللره دهشت ویرن کتاب کائناته نظر امعان ایله باقمش ، موجودات اوزرنده بر قدرت مطلقه‌نك حاکمیتی اکلامش و اوکا عرض عبودیت ایتمك لزومنی حس ایتمشدر . بشریت طریق تحریده امین خطوه‌لر آتمایه موفق اولدقجه قلبنی ، قلبندن قوپوب کلن حسلرینی تطمین ایله‌مش . فقط ، بعضاً ده محیطك ، عوامل طبیعیه و اجتماعیه‌نك تأثیری و کندی عجز و ضعفی یوزندن یولنی شاشیره‌رق یا کاش و ادیلره یووارلانمشدر .

معماڤیه بشریت ، آراصیرا دوشمش اولدیغی کردابدن بر طاقم مرشد و رهبرلرك ارشادات قدسیه‌لریله قورتولمش ، صاپدیغی تهلکه‌لی یوللردن دونمش اولدیغیده بر حقیقت تاریخیه‌در . ایشته اسلامك « انبیا » نامیله تکریم ایلدیکی ذوات ممتازه الهی بر قدرت و قوتله بشریتی طریق ضلالتدن چویرمش اولان بو مرشدلردر . جناب حق هیچ بر امتی بونلردن خالی قیلمه‌مشدر .

« وان من امة الا خلا فیها نذیر » ، « منهم من قصصنا علیك ومنهم من لم نقصص علیك » آیت کریمه‌لری بزه بو حقیقتی تعلیم بیورمقده‌در .

بو مرشدلرك الصوکی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم افندمزدر . اونك تعلیم و ارشاداتی زماناً مؤخر اولدیغی جهتله اولکیلری اکمال ایتمش و انلرك بر چوق حکمدینی عمادن اسقاط و نسخ ایله‌مشدر . بناءً علیه بوکون بشریتك یکانه رهبری اونك تعالیمی اولمق ، بشریت هر شیدن اول اونك سوزلرینی دیکله‌مك لازمدر . بونی ، صرف مسلمان اولمامز حیثیتیله سویله‌میورز ؛ بو ، محض بر حقیقتدر ؛ عقل و منطقده بونی ایجاب ایدر .

ایشته مستشرقیندن قارلایل‌ده : « جناب حق بر چوق شیلر الهام ایتمش ؛ لکن او ذاتی (حضرت محمدی) جمله‌دن صکره کوندرمه‌مشمیدر ؟ حق تعالینك الهامی آنی تعلیم ایتمشدر . بز هر شیدن اول آنی دیکله‌ملی‌یز . » دیمکله بو حقیقتی اعتراف ایتمشدر .

افندیلر ، خاتم الانبیا حضرت محمد صلی الله علیه وسلم افندمز بشریته اولا : « اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً عبده ورسوله » کلمهٔ طیبه‌سنی تعلیم بیورمشلردر . بوندن آکلایورزکه : بر انسان ، اولا « وحدت الهیه ، توحید باری » یه ایمان ایله مکلفدر . ثانیاً ده رسالت ونبوته ایمان ایده‌جکدر . وحدت الهیه مسئله‌سنی اولکی مصاحبه‌مده ایضاح ایتدیکم جهتله بوکون نبوت و رسالت مسئله‌سنی آکلاته‌جغم .

افندیلر ، ایمانمزك ایکنجی اساسی اولان انبیا و رسول ، بشریت ایچنده قابلیت تبلیغده ممتاز ، و « وحی » ایله مبجل بر شخصیتدر . اسلام اعتقادینه کوره بو شخصیت ، اوامر الهیه‌یی « وحی » و الهام طریقیله جناب حقدن تلقی و بشریته تبلیغ ایتمشدر . انسانلره طریق مستقیمی ، دنیا و آخرت سعادتنه ایصال ایده‌جك یوللری اونلر کوسترمشلردر .

« وحی و الهام » طریقیله دیورز . عجبا « وحی » نه دیمکدر . افندیلر ، وحی ، « جناب حق طرفندن تلقین ایدیلدیکی یقیناً بیلنمك شرطیله نفسده بالواسطه و یا بلا واسطه تحصل ایدن عرفاندر . بالواسطه عرفان ، سامعه‌ده صوت ایله تمثلندن عبارتدر . » بونی « جناب حقك انبیاسندن برینه بر حکم شرعی و سائره‌یی بیلدیرمسیدر . » دیه‌ده تعریف ایده‌بیلیرز . شو حالده نبوت و رسالته ایمان ایکی شیئی استلزام ایدیور :

١ — انسانلرده وحی دینیلن بر حادثهٔ روحیه و نفسانیه‌نك وقوع بولدیغی و بو قابلیتك ممکن التصور اولدیغی ؛

٢ — جناب اللهك انسانلرك روح و قلبنه انزال وحی ایله بالذات تبلیغ و افهام معانی و حقایقه قدرتی اولدیغی ، تعبیر دیکرله صفت کلام ایله متصف اولمسی لزومی .

ایشته ، کلمهٔ شهادتله مأمور اولدیغمز « ایمان بالرسول » بودر . شمدی اولا بونك امکانی ، صوکره ده نفس الامرده واقع اولوب اولمدیغنی تدقیق ایده‌لم .

افندیلر ، بیلیورزکه : انسانده بریسی مادیت و جسمانیت ، دیکری معنویت و روحانیت اولمق اوزره ایکی ماهیت وار در . دها دوغریسی انسان ، بو ایکی ماهیتدن مرکب بر موجوددر . انسان یالکز ماهیت مادیه و جسمانیه‌سی اعتباریله دوشونیله‌جك اولورسه اوکا سائر اجسام عادیه‌دن فضله بر قیمت ویرلمز . بونك ایچوندرکه حکمت اسلامیه اصل اهمیتی انسانك ماهیت معنویه و روحانیه‌سنه ویرمشدر . انسان جسمی ، قالب و قیافتی ایله دکل ، روحی و قلبی ایله انساندر . روحاً بیوك ، قلباً ممتاز اولان انسانلر بر چوق تجلیاته مظهر اولورلر . انکار ایدیله‌مزکه : موجودات یالکز مشهودمز اولان مادیات عالمندن عبارت دکلدر . بونك ماوراسنده غیر مادی و روحانی بر طاقم حقایق مجرده واردر . ماده‌یه زنجیرله صاپلانمش ، حقیقته کوز یومش اولانلردن باشقه‌سی آرتق بونی انکار ایده‌مه‌مکده‌در . حال بوکه کائناتده مشهودمز اولان

مادهدن باشقه برشی کورمهمك، مرشیده ظاهردن باشقه برشی کورمهین عوام درکهسنه سقوط ایتمکدر.

کذلك بنه بیلیورزکه: درجات عقول متفاوتدر. بعضیسنك مرتبهٔ ادراکی بعضیسنك فوقندهدر. طبیعیدرکه: رتبهٔ متفوق اولان عقلك برتفصیل نفوذ واحاطه ایدهبیلدیکی شیلر، مادونك ساحهٔ ادراکنه اجمالی برصورتده داخل اولهبیلیر. دوقدرکه: بو تفاوت یالکز تعلیم وتربیه خصوصنده موجود تفاوتك نتیجهسندن عبارت اولهماز. بونکله برابر انسانك کسب وارادهسنك مدخلدار اولمدیغی فطرتلرده بیوك برحصهٔ تأثیری واردر.

دها صکره قابل انکار دکلدرکه: بعض عقلا نزدنده نظریاتدن معدود اولان برطاقم شیلر، مرتبهٔ عقل وادراکی کندندن دها عالی اولان کیمسهلر عندنده بدیهیاتدن معدوددر. مزیت عقل وادراك بوصورتله غیر متناهی برسلسلهٔ ترقی تعقیب ایدوب کیدر.

افندیلر، شمدی بو مقدمات بدیهیهدن برنتیجه چیقارمامز لازمدرکه اوده شودر: فیض حق عمومیدر. نفوس بشریهنك درجهٔ استعدادینه کوره هرکس فیض حقده مشترکدر. بو فیضدن تفیضه ذکی تزکیهٔ ذاته موفق اولان هرفرد، فیوضات الهیهیه مظهر اولور. قلبنه، حقایق الهیه تجلی ایدر. الهامات وقوعبولور. فطرت بشریهدهکی صافیت واستعداد نسبتنده بو فیوضاتده نامتناهی برسلسلهٔ ترقی تعقیب ایدر. نفوس بشریهدن بعضیلری، فطرت اصلیهلری اعتباریله اودرجه صافیت جوهره مالك اولورکه: او صفوت، اثر فیض الهی اولهرق کندیلرنده عالم روحانی ایله، حقایق مجرده ایله اتصال پیدا ایتمهیه، انسانیته مخصوص اولان الك بویوك مرتبهیه یوکسلمهیه براستعداد تام وکامل تولید ایدر. اونلك قلبی حقایق الهیهنك وضح برصورتده تجلیکاهی اولور. هرشی اکا منکشف اولور. باشقهلرینك دلایل وبرهانی وسائط فکریه ایله حس وتعقلنه امکان بولهمدقلری شیلر اونلرك نظر عرفانی اوکنده آچیق برصورتده تجلی ایدر. حکیم وعلیم اولان جناب فیاضدن اویله معارف تلقی ایدرکه: بزم استعدادلرمزدن اوکرندیکمز شیلر آنك درجهٔ وضوحنه نسبتله مظلم ومبهم دینیلهبیلهجك برمرتبهده قالیر. قلبه تجلی ایدن اوامر الهیهیی، حقایق سبحانیهیی کورور وایشیدیر. بو تجلی او قدر آچیق اولورکه: بیلدیکی شیلری اوکرتمك، ناسه تبلیغ وتفهیم ایله مکلف طوتولدیغی شیلره آنلری دعوت ایتمك ایچین براحتیاج فطری حس ایتمکه سوق ایدر، جناب حقدن تجلی ایدن و حقیقتلره ناسی دعوت ایتمهیه باشلار. ایشته بو مرتبه پیغمبرلك، نبوت ورسالت مرتبهسیدر. بشرده بر استعداد فطری و روحی معلوم اولدقدن صکره بو مرتبهلره قدر یوکسلهبیلهجکنی قبول ایتمهمك امکانسزدر. جناب حق بو ذوات کرامی بشریتی ارشاد ایچون انتخاب ایتمش وامرلرینی بزه بونلرله تبلیغ بیورمشدر.

مستشرقیندن میستر قارلایل حضرت پیغمبر حقندهکی شو مطالعهسیله بو حقیقتی تماماً قبول ایتمش اولیور: «مرشیده حقیقی بر قوت، بر اساس وحقیقت اولدیغی او ذاتك قلبنه تجلی ایتمش، جناب حقك ملك وملکوتی آکا منکشف اولمش ایدی. هرپردهده ناقابل تعریف بر قوتك، توصیفه صیغمایان برعلویت ودهشتك موجودیتی دائما بکرنده متجلی ایدی.. عالمی ایقاظ ایتمك... خلاق عالم اونی بویله امر ایتمشدر..»

الحاصل، افندیلر، هرکس فیض حقده مشترکدر. قرآن کریم «وحی»ك معناسنی اوقدر توسیع وتعمیم ایدیورکه: آریلره بیله «وحی» وقوع بولدیغنی سویلیور. «واذ اوحی ربك الی النحل ان اتخذی من الجبال بیوتاً ومن الشجر ومما یعرشون» آیت کریمهسی بو خصوصده صریحدر. لسان فلسفهده سوق طبیعی، غریزه، انسیاق ناملری ویریلن شیئه لسان شریعت «وحی» اطلاق ایتمش، بو صورتله بوتون مخلوقاتك ده امر وتعلیم الهی ایله حرکت ایتدکلرینی بیلدیرمشدر، که دوغروسی ده بودر. حیوان هرشیئی سوق طبیعیسیله یاپار دیمکله مسئله ایضاح ایدلمش اولماز. بوکا قارشی نه قدر اعتراضلر یوکسلیورکه، داها برنجی قدمهده بونلره جواب ویرمکدن فن عاجز قالیر.

مع مافیه هرکسك فیض حقده مشترك اولمسی استعدادینه کوره اولدیغنی سویلهمشدم، دکلمی؟. بونك ایچیندرکه اقدس نفوس اولان انبیای ذیشان حضرتلرینه وقوعبولان تجلیات الهیه، الك بویوك مرتبه اولان شهود مرتبهسیدر. تکلم مرتبهسیدر. اونلر بالذات حقك کلامنی ایشیتمشلردر. بو مرتبهیه چیقامامش اولان بشریتك مرتبهسیله بونلرك مرتبهسی قطعیاً بر دکلدر. تجلیات الهیهنك الك یوکسك مرتبهسی آنجق بونلره وقوعبولدیغی ایچیندرکه: بونلر، دنیاده الك بویوك طانینمش انسانلرك یاپهمدیغی، یاپمایه جسارت ایدهمدیکی خارقهلره تشبث ایتمشلر وموفق اولمشلردر. دنیا دنیا اولهلی ودنیاده الله واحد یرینه بتلره عبادت ایدیلهلی حکمادن، علمادن، فلاسفهدن.. حاصلی ابنای بشردن هیچ بری عادی بر بت اوزرینه کسر وتخریب چکیجنی قالدیرمامش اولدیغی حالده بوقوت قلب بو متانت طبع، یالکز ویالکز پیغمبرلرده بولنمشدر.

افندیلر، بیکلرجه سنهدنبری یوز بیکلرجه، میلیونلرجه انسانلر طرفندن تألیه اولونهرق قارشیسنده تضرع وتعبد اولنان اصنام واوثانك «لایضر ولاینفع» اولدقلرینی علناً سویلهمکله اکتفا ایتمهیهرك هیچ برکیمسهنك کوسترهمدیکی متانت قلبیه ایله النه چکیجی، قیلنجی آلهرق اونلرك قفالرینه ایندیرمك قدرت بشریهنك خارجنده برشی دکلده نهدر؟.. میلیونلرجه انسانلرك تقدیس ایتدکلری برشیئی مادی برظهیری اولمدیغی حالده یالکز باشنه چیقوب تحقیر ایتمك، بونکلهده قالمایهرق اونی تخریبه عزم ایتمك هانکی قوتك سوقیلهدر؟.. بونلره عبادت ایتمهنك ضلالت اولدیغی حقندهکی امر الهیی یقینی برصورتده ایشیتمهمش اولان برانسان، بوکا ناصل تشبث ایدر؟..

بونك امكانی وارمیدر ؟ . بويله بر حارقی باشقه انسانلر ، قدرت وسطوتلری نه قدر بیوك اولورسه اولسون ، کوستره بیلمشمیدر ؟. شمدی بويله بر ذاته (نبی) عنوانندن باشقه نه نام ويره بیلیر ؟ . بونك افعال وحرکاتنه «وحی آلهی» دن باشقه نه اسم ويره جك ؟. بو ذاتك مرتبه‌سی دیکر انسانلرك مرتبه‌سیله قابل قیاسمیدر ؟ . بوكا موفق اولان انسان . نفس امارهنك ، شیطانك ، حب جاهك ، الحاصل حقدن باشقه نه وارسه هپسنك قفسنه چکیبچ وورمایه مقتدر اولامازمی ؟ . بونده نه شبهه !

دها صوکره افندیلر ، بز انسانلر عرفان ، حکمت اعتباریله نه قدر یوکسلمك ینه امراض نفسانیه‌مزك برچوقلرینه ؛ حتی بعضاً الك خفیفلرینه بیله مقاومتدن عاجز بر موقعده بولنیورز. برشیئك فنا اولدیغنی بیلیر وحتی باشقه‌لرینه نصیحتده ایدرز . فقط ینه کندمزی اونك الندن قورتاراماییز . قانونلر یاپارزده ، صوکره کندی المزله یاپدیغمز قانونلره مخالف حرکتده بولنورز . حالبوکه انبیا نامیله تکریم اولنان او ذوات ممتازه ، بويله دکلدرلر . اونلر فنا دیدکلری شیلری عمرلرنده برکره اولسون کندیلری یاپامشلردر . بو حقیقتلری باقکز ینه غرب مستشرقلرندن بری ناصل اعتراف ایدیور : «حضرت محمدده کوریلان بو جدیت ، حقیقتده لاهوتیدر . بويله بر ذاتك سوزی ینه فطرتدن صدور ایتمش بر خطابدر . هیچ بر کلامی اصغا ایتمه‌ین انسانلر ، اونك کلامنی اصغا ایدیورلر وایتمه‌لیدرلر . ذاتاً سائر سوزلر اوکا نسبتله قوری بر نفسدن عبارتدر . انك قولی نه ایسه فعلیده اودر . . . »

دیمك که ، افندیلر ، هپ بو عزمی حرکتلر ، کلام الهینك اونلرك قلبلرینه عیاناً تجلی ایتدیکنه بارز بر دلیلدر . ایشته بونك ایچوندر که «وحی» آنجق تجلی‌نك بو مرتبه‌سنه اصطلاح اولمشدر .

ویرمش اولدیغم شو ایضاحات «وحی» دینیلان حادثهٔ روحیه‌نك امکانی حقنده شبهه وتردده محل براقدیغی کبی ، مرتبهٔ عادیهٔ بشریتله مرتبهٔ نبوت آره‌سنده‌کی فرق عظیمیده کوسترمشدر امیدندهیم .

افندیلر ، حقیقت مطلقه‌یه ، حقایق مجردیه ، ما فوق الطبیعه‌یه انتساب واستناد ایدن «وحی ونبوت» کیفیتی بر طاقم اعاظم فلاسفه طرفندن‌ده قبول ایدلمشدر : فلاسفهٔ متقدمیندن سوقراط ، قدرت ربانیه‌نك الهام صورتیله وجدان بشره تعلق ایله‌یه‌جکنه قانع ایدی . متأخرین فلاسفه‌دن الهام یوزده بوزمسدندر .

فی الحقیقه ارنست هه‌کل کبی بعض ملحدلر ، «وحی والهام» کیفیتنی بر تورلو قبول ایدمیورلر . تجربه اوزرینه مؤسس وفناً تدقیق قابل اولمیان بو کبی حادثاته ایناتیلمیه‌جغنی ادعا ایدیورلر . حال بوکه ، افندیلر ، بويله بر ادعا حقیقتده مغالطه‌دن باشقه برشی دکلدر . چونکه علوم تجربیه‌نك ساحه‌سی باشقه ، وحی ونبوت ینه باشقه‌در. علوم تجربیه‌نك ساحه‌سی فزیق و حادثات مادیه‌در. بو ساحه‌ده قالدقجه حاکمدر، مطاعدر . صحیحدر . وحی ونبوت ایسه علوم تجربیه‌نك تحت تسخیرینه کیرمه‌ین وهرکون کوزاوکنده حصوله کلوب طوران حادثات روحیه جمله‌سندندر. بناءً علیه فنك بونلری بالفعل تجربه ایده‌مه‌مسی ، بونلری انکار ایچون اوکا بر صلاحیت بخش ایده‌مز . چونکه بو انکار ، اونك صلاحیتی خارجنده‌در . بو انسانك «فقط ملائکه یوقدر، روح یوقدر» دیمه‌سیده بويله‌در . اوت بونلرك موجودیتی فن و تجربه ایله قابل تدقیق اولمیه‌بیلیر ؛ فقط بوندن دولایی اونلرك موجودیتلرینی انکار ایتمك لازمکلمز . بو انکار فنك صلاحیتی خارجنده‌در .

غریب دکلمیدرکه ، علوم تجربیه ایله اثباتی قابل اولمایان حادثات روحیه و معنویه‌یی انکار ایتمك ایسته‌ین بو مفرطلر ، بو قسم فیلسوفلر فن نامنه برچوق فرضیه‌لری قبول ایدیورلر . کرهٔ ارضده حیاتك کیفیت ظهورینه دائر سویله‌دکلری صربه‌لره «شمدی بويله برشی کورمیورز» دییه اعتراض ایدیلنجه: «شرائط حاضره دائره‌سنده اویله برشی اولمیه‌رسه‌ده اوزمان اولمدیغی نه معلوم؟» دییه جواب ویرمکدن صیقلمایورلر. صکره‌ده «وحی والهام» حادثه‌سنی انکار ایتمه‌یه قالقیشیرلر. الحاصل افندیلر، «وحی والهام» حادثهٔ روحیه‌سنی انکار ایتمك هیچ بر دلیله مستند دکلدر .

تاریخ بشرده «وحی ونبوت» بر امر واقعدر. شئون ثابتهٔ تاریخیه‌دندر . نفس الامرده واقع بر حادثهٔ عظیمه‌در .

تاریخ بزه کوستریور که : مادی هیچ بر قدرت وقوتی اولمیان برچوق ذوات ممتازه دعوای رسالتله اورته‌یه آتیلمش، وبشریت تاریخنده عظیم خارقه‌لر وجوده کتیرمشدر . اوقدر غیر مساعد شرائط آلتنده وجوده کتیردکلری مؤسسه‌لر ، حیات اجتماعیه ، سیاسیه واخلاقیه‌ده حصوله کتیردکلری عظیم انقلابلر اونلرك فوق البشر بر قدرت و قوتی حائز اولدقلرنده ذره قدر شبهه و تردد براقمیور . عقل وانصافی اولانلر بونلرك قدرت بشریه‌نك فوقنده اولدیغنی تصدیق و اعتراف ایتمکده چکینمزلر .

*
* *

افندیلر انبیانك الك صوکی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم اولدیغی جهتله بوراده ذات محمدی‌نك وجوده کتیردیکی خوارق تاریخیه‌یه دائر بر آز نظر دقتکیزی جلب ایتمك ایسترم .

افندیلر ، غایت مضبوط اولان وثائق تاریخیه بزه کوستریور که : حضرت محمد ، اعتقاد ، اخلاق خصوصنده پك کریده هر تورلو ترقیات مدنیه‌دن محروم بدوی بر قوم ایچنده دنیایه کلمشدر .

بت پرست ، صنم پرست ، اخلاقاً صوك درجه دوشکون بر قوم ایچنده ویتیم اوله‌رق دنیایه کلن بو ذات کریم ، قرق یاشنده صکره عظیم بر دعوا ایله اورته‌یه چیقیور : «بن پیغمبرم ، بکا جناب حق

طرفندن وحی نازل اولدی؛ هپکز ضلالتده‌سکز، یولکزی شاشیرمشسکز؛ بن بوتون بشریتی ارشاد واصلاحه مأمورم . . . . »

افندیلر ، دقت ایدیلسین که ، حضرت محمد بوتی هر تورلو مادی قوتلردن محروم ویالکز برحالده سویلیور . برکشی بوتون بشریته خطاب ایدییور : سز ضلالتده‌سکز ، بوبوتلر ، بوصنملره عبادت اولونماز؛ بونلر انسانه هیچ برشی تأمین ایتمز ، بونلری پارچه پارچه ایدك ویالکز اللهه طاپیکز دییور ؛ واورته‌یه قویدیغی حقیقت قارشیسنده بشریت ضاله مقاومتدن عاجز قالیور عصرلردن بری کورکورینه قبول ایدیلان وبرلحظه مناقشه‌سنه تحمل ایدیله‌مه‌ین اسکی عقیده‌لرك ، اسکی فکرلرك ، تعامللرك میراث قدیمی کافه‌سی برآن ظرفنده اعدام وامحا ایدییور . معتقدات سخیفه‌لری خلافنه بردیانت وحدانیه ، سویهٔ مدنیه‌لری فوقنده بر مدنیت عالیه وجوده کتیرییور . عصر حاضرك بیله هنوز واصل اولابیلدیکی برطاقم دساتیر کلیه وحقایق اساسیه‌یی داڭره‌سنده بردولت مهیبه میدانه کلیور . امتك اخلاق واجتماعیاتیله بوسبتون تضاد تشکیل ایدن بر وجدان اجتماعی حصوله کلیور ، که خارقه ومعجزه‌لرك اك بیوکیدر .

افندیلر ، مسلمانلق بروجدان اجتماعیدر ، بر مؤسسه‌در؛ بونی تأسیس ایدن ده حضرت محمد صلی الله علیه وسلم‌در . حال بوکه : طبیعی اوله‌رق مطالعه ایدیلنجه فردك «بروجدان اجتماعی» تأسیس ایده‌بیله‌جکی قطعیاً قبول ایدیلمیور . فی الحقیقه ده ، بویله‌در . تاریخ ، بوتون مبادیسیله (پرنسیپلریله) بروجدان اجتماعی تأسیس ایتمش افراد وسترمیور . کرك شرقده کرك غربده بعض فردلره اضافه ایدیلمك ایستنیلان اجتماعی مؤسسه‌لر ، حقیقتده اونلر طرفندن وجوده کلمش برمؤسسهٔ منفرده دکلدر ، بوقبیل مؤسسه‌لر ، محیطی واجتماعی برطاقم مؤثرات ایله فردلرده طوپلانمش وتکاثف ایتمش بر استعداد وقابلیتك غلیان ، انکشافندن عبارتدر . نظر دقتله تدقیق اولونورسه بونلرك ماهیت اعتباریله اسکی مؤسسه‌لردن باشقه برشی اولمادیغی درحال تظاهر ایدر . یکی بر نام ایله اورته‌یه چیقارلدیغی ده آپ آشکار آکلاشیلیر .

بوقاعدهٔ طبیعیه‌دن خارج طوتولملری لازم کلن فردلر ، آنجق اولوالعزم پیغمبران ذیشاندر . اونلری بوندن خارج طوتمغه مجبوریتنده‌یز . چونکه نه موسویتی حضرت موسی‌دن ، نه اسلامیتی حضرت محمد صلی الله علیه وسلمدن آییرمق حکمت تاریخ نقطهٔ نظرندن غیر ممکندر . او امر عشره‌و حدث موسویه‌یی حضرت موسی‌نك شخصیتندن نزع ایتمك ممکن اولمدیغی کبی ، دین اسلامی عرفده متحضر بر تکامل نتیجه‌سی دییه قبول ایتمك ده حکمت تاریخ نقطه‌سندن امکانسزدر . بالجمله مؤرخین و متقدمینك انکار ایده‌میه‌جکی بر حقیقتدر که : مسلمانلق ، اك منسی و مهمل ، سویهٔ اخلاقیه و دینیه‌سی اك دون بر قوم ایچنده بردنبره دوغمشدر . بو دینك معتقداتی ، اخلاقیات واجتماعیاتی محیطی وارضی دکلدر . بو یالکز حضرت محمدك قلب سلیمندن نبعان ایتمش و محیط بشریته یاییلمشدر . وجدان عمومیٔ اسلامی حضرت محمددن باشقه برزه نسبت ایتمك ممکن دکلدر . مادام که مسلمانلق دینیلن وجدان اجتماعیی . حضرت محمدك مؤسسهٔ منفرده‌سی اولمق اوزره قبوله مجبورز ، ومادام که فردك بروجدان اجتماعی وجوده کتیره‌بیله‌جکی قبول ایدیله‌میور ، شوحالده فردی اولان بو مؤسسه‌یی ده اونك فردیت وشخصیتك فوقنده آرامق ضرورتی باقیدر . ایشته بونك ایچیندر که بالجمله ادیان منزله‌نك دساتیر اساسیه‌سنی «وحی آلهی» دییه قبول ایتمك ضرورت منطقیه‌سی هرزمان موجوددر . باشقه تورلو دوشونجه‌یه امکان یوقدر . اساساً اولوالعزم انبیای ذیشاندن هیچ بریسی‌ده تبلیغاتی فردیتنه ، شخصیتنه مقارن قیلمامش وجمله‌سی احکام الهیه‌نك تبلیغنه مأموریتلرینی دعوی ایتمشلردر . بناءً علیه ، اولوالعزم پیغمبران عظامك تأسیس ایله‌مش اولدقلری مؤسسه‌لر ، کندیلرینك وحی آلهی ایله مبجل اولدقلرینی کوسترن اك بیوك معجزه‌در .

افندیلر ، تاریخ عالمده بر خارقهٔ تاریخیه ، بر مؤسسهٔ اجتماعیه خلق وابداع ایدن بوذوات ممتازه‌یی نه سحرباز وکاهنلرله ، نه‌ده اك بیوك فلاسفه وجهانکیر حکمدارلرله تاریخاً مقایسه غیر قابلدر .

افندیلر ، دیکر اعتقادلری کبی اسلامك انبیایه اولان اعتقادی‌ده اك صاف ونزیه‌در . اسلام ، رساتلرینه ایمان ایتمش اولدیغی ذواتی هرتورلو معایب ونقائصدن تنزیه ایدر؛ اونلری اکمل مخلوقات اولمق اوزره قبول ایدر ، که دوغروسی ده بودر . حال بوکه ، ادیان سائره منتسبلری بویله دکلدر . مثلا ، توراتده انبیادن بعضلرینه اویله یوزقزارتیجی افعال شنیعه اسناد اولنیور که ، انسان اونلری دکل انبیایه ، اك عادی برانسانه بیله اسناد ایتمکدن صقیلیر . دینك که بو اعتبارله‌ده مسلمانلغك طبیعی وفطری بردین حق اولدیغی آکلاشیلیور .

صکره ، افندیلر ، کلمهٔ شهادتك رسالته ایمانی تعلیم ایدن فقره‌سی تاریخ ادیان نقطهٔ نظرندن فوق‌العاده براهمیت مخصوصه‌یی‌ده حائزدر . پیغمبر کندیسنك رسالتنه ایماندن اول برعبد ، برقول اولدیغنه ایمان ایتمه‌مزی تعلیم بیوریور . بو فقره توحید حقیقی‌یه مخالف اولان بر عقیده‌یی رد ایدییور . تاریخ بزه کوستریور که : بعض اقوام کندیلری کبی بر انسانی تألیه ایتمش ، اوکا ازلیت و ابدیت وصفلری ویره‌جك قدر تناقضه دوشمشدر . ایشته جناب پیغمبر « اشهد ان محمداً عبده ورسوله » حقیقتنی تعلیم ایتمکله او عقیده‌نك بطلانی کوسترمش اولیور ، که الیوم متمدن بشریت بیله هنوز بومرتبه‌یه قدر یوکسله‌مه‌مشدر .

*
* *

افندیلر ، اسلام اعتقادندن بری‌ده کتب سماویه‌یه ایماندر . شمدی بونی‌ده ایضاح ایتمه‌مز لازمدر . کتب سماویه دینیلنجه اولا تورات خاطرمزه کلیر . تورات حضرت موسایه نازل اولمشدی . زمان موساده معلوم ومشتهر ایدی . اونکله عمل اولنوردی . ذاتاً معناسی ، شریعت

دیمكدر . فقط صكره‌لری برچوق محاربات واسارت نتیجه‌سی غیب اولیور ، محو اولوب كیدیور . بالآخره عزرا نامنده بر كاهن بو توراتی یكیدن یازیور . ایچنه اسفار خمسه‌دن ماعدا برچوق شیلرده قاریشدیریور . تورات بودر ، دیورلر . حالبوكه اوليجه تورات ازبر ایدیله‌مشدی . بر دن عصرلر كچدكدن صكره یازیلان بر شیئك البته تحریفه اوغرایه جغنده شبهه یوقدر . بونك ایچیندركه تورات محرفدر . فی الحقیقه اونك ایچنده حضرت موسانك تبلیغ ایلدیكی احكامدن بعضلری‌ده واردر . فقط پك آز . كری یه‌قالانی شونك بونك یازیلریدر .

انجیله كلنجه : عرف قرآنده انجیل ، جناب حقك عیسایه وحی ایلدیكی بشارتدر . عیسی حكم واحكامی وشریعتی اتمام ایده‌جك بر پیغمبرك كله‌جكنی تبشیر ایدییوردی . عندالنصاری انجیل ، بوكون الده بولونان اناجیل اربعه واعمال رسلك مجموعنه اطلاق اولنور . بونلر حضرت عیسی زماننده یازلمش شیلر دكلدر . حتی دردنجی عصر میلادی‌یه قدر معلوم ومشهورده دكللردی . حضرت عیسی‌دن چوق زمان صوكره شونك بونك طرفندن یازیلان شیلردن انتخاب اولونمش بر وكلیسا تاریخی ، بر و سیر كتابیدر . بونك ایلك اول یازیلانی عیسی‌دن ۳۹ ویا ٦٤ سنه صوكره‌در . حتی یازانلر حقنده برچوق اختلافلر ده واردر . یوحنا انجیلنك ۹۸ سنه صوكره یازیلدیغی سویله‌نیور . شو حالده انجیله محرف دیمه‌یه‌جكز . بلكه بوكون انجیل نامنده بر كتاب سماوی یوقدر دیه‌جكز .

قرآن كریمه كلنجه : بو كتاب معظم ، زمان پیغمبرده تماماً یازلمش و بیكلرجه انسانلر طرفندن ازبر ایدلمشدی . جناب پیغمبر افندمزك وحی كاتبلری واردی . بر آیت ویا سوره نازل اولونجه همان یازمالرینی واز بر ایتمه‌لرینی امر ایدر ، اونلرده یازارلردی . باشقه صحابه‌لرده آنلردن استنساخ ایدرلردی . حضرت علی ابن ابی طالب ، ابن مسعود ، ابی ابن كعب ، زید بن ثابت ، معاذ بن جبل كبی ذوات كرام قرآنی تماماً یازمش اولان ذوات‌مندرلر . حتی ایچلرنده زمان پیغمبرده حفظده بیغمبرمز طرفندن سویلنیوردی .

حضرت پیغمبرك ارتحالندن صكره یمامه محاربه‌سنده یتمش قدر حافظ بردن شهید اولمشدی . بونك اوزرینه حضرت عمر ابوبكر افندمزه اخطار ایتدی . همان صحابه‌لری طوپلایه‌رق قرآنك جمع ایدیلمسی لازم دیدی . زید بن ثابتك ریاستی آلتنده تشكل ایدن بر هیئت صحابه‌لری طوپلادی . وحی كاتبلرنده قرآن تماماً موجود اولدیغی حالده زید بن ثابت احتیاطه رعایت ایده‌رك صحابه‌لریده جمع ایتدی . كیمده قرآندن وارسه كتیرسین دیدی . هر كس كتیردی . مقابله یاپیلدی . وهر كس رسول اكرمك یاننده یازوب ازبرله‌دیكنی ایكی شاهدله‌ده اثبات ایتدی .

بو صورتله قرآن كریمك هر سوره‌سی بر كتاب حالنده جمع ایدیلدی . وخلیفه ابوبكره تسلیم اولوندی .

حضرت عثمان زماننده شیمدی كوردیكمز مصحف حالنده سوره‌لرده ترتیبه قونه‌رق استنساخ اولوندی وهر طرفه نسخه‌لر كوندریلدی . و بو صورتله قرآن كریمك تحریف ایدیلمسنه ویا ضایع اولماسنه میدان ویریلمدی . بوكون شرق وغربده اولان قرآن كریم یكدیكرینك عینیدر . بر حرف بیله باشقه‌لق یوقدر . ذاتاً ناصل اولوركه : بیكلرجه حافظ ازبرلیه‌در . بوده قرآن كریمه مخصوص بر معجزه‌در . شو حالده بوكون احكامیله عمل اولونه‌جق یكانه بر كتاب سماوی وارسه اوده قرآن كریمدر .

والحاصل ، افندیلر ، قرآن كریم بوتون وثوق تاریخی‌یی جامع و هر وجهله شائبهٔ تحریفدن عاریدر . هیچ بر منكر ، هیچ بر متعرض ، اشبو قرآن كریمی حضرت محمددن باشقه بر كیمسه‌یه اضافه واسناد ایده‌میور .

كرهٔ ارضك نصفنه قریب اقطار مختلفه‌سنده حرزجان ایدینیلان بو كتاب كریم ، هر یرده عینیدر . قرآن كریم ، امت محمدك سند معتبری وحضرت محمدك ابدی بر معجزه‌سیدر .

■■ ■■ ■■ ■■ ■■

جزیرة العربده انكلیز انتریقه‌لری

— ۱ —

ابن السعود وانكلتره

عراقده شط العربك غربندن ، فلسطینده (الشریعه) نك شرقنه قادار و بو خط مفروضی محتوی بولونان ساحه‌دن جنوب نقطه‌لرینه و عمان دكزینه قادار ، بصره كورفزندن بحر احمرك سواحلنه قادار امتداد ایدن كنیش قوم دریالری و اكثریا ایصسز چوللر واردركه بونلرك هیئت مجموعه‌سنه « جزیرة العرب » دییورلر .

اعتراف ایده‌لم‌كه یوز بیكلرجه ، حتی میلیونلرجه بادیه‌نشین اهل اسلامك جولانكاهی اولان بو واسع قطعه‌یه بز پك ابراز انكیز كورونور . اوته‌دن بری زیر اداره‌مزده بولونان بو نامحدود بادیه‌لر حقنده بیله اوته‌دنبری بزم پك آز معلوماتمز بولونوردی . بو عظیم ساحه‌یی دائما ذهنمزده بویوجك دیلیملره آیریلارق و توجه قوجه قطعه‌لرك اسملرندن و بو قطعه‌لرده موجود بر قاچ قصبه‌دن باشقا مثبت اولارق دماغمزده تام بر موجودیته صاحب اولامازدق . حجاز ، یمن ، عسیر ، دیردك .

مكه، مدينه، طائف، جده‌يی ساياردق. صنعايی، عسيری بيليردك، (نجد) كلمه‌سنه آشنا ايدك. وندن صوكراسی، حضرموت قطعه‌سی، عمان قطعه‌سی . الخ . مبهميدر، اونولر آلتنده كيزله‌نن كنيش بر ريكستان . . . جزيرة العربك اورته‌لری هپ بويله قوم، چول، آتش ونهايت دوامكار بر مبهميت ايچنده كندی كنديه دورووردی .

بز بوعظيم قطعه‌يی بر طرفده خيمه‌نشين اسكانلريله، غزوه‌لريله، بدويلری وكاروانلريله كندی كنديسنه براقيركن دشمنلرمز ديكر طرفدن آتيی دوشونه‌رك قوجه عثمانلی ايمپراطورلغنی پارچالامق ايچون دويدقلری اودرين احتراص ايله بوقطعه‌يی آووجلرينك ايچنه آلمق ايچون كنيش وتطبيقی زمانلره محتاج بروغراملر چزييورلر، صبرايله، سكوت ايله بونلرك تحققنی بكله‌يورلردی .

اساساً بز دشمنلريمز ديرديكمز، اوزون بر دوشونوجه‌يه لزوم قالمقسزين، دوغرودن دوغرويه انكلتره‌يی آكلامالی‌يز . انكلتره بر طرفدن تحت اشغالنده بولونديرديغی مصر قطعه‌سيله بوتون بحر احمر سواحل غربيه‌سنی تملك ايتمش اولويور وبوندكه جزيرة العربك دخی سواحل غربيه‌سنه كبهار اولويوردی . سويش قنالی وباب المندب بوغازی آلنده ايكن‌ده بالفعل اوبويوك قطعه‌نك جهاندن علاقه‌سنی كسمش وبوتون بوروابطه‌يی آلنده بولوندير مش ديمكدی . عدن آلنده ايدی عمان دكيزی سواحلی آلنده ايدی . صوك زمانلرده بصره كورفزی سواحلنده تماماً اشغال ايتمش ايدی . كويت، بحرين . . . الخ منطقه‌لره صوقولمشدی . بو اعتبار ايله جزيرة العربك جوانب ثلاثه‌سنی بالفعل احاطه ايتمش بولونويوردی .

انكلتره، دها حرب عموميدن چوق، بك چوق سنه‌لر اول دخی جزيرة العربك اسلام عالمنده اوينامسی ملحوظ كورديكی رولی تقدير ايتمش ايدی . قارشيسنده بر عثمانلی ايمپراطورلغی واركه بهمه‌حال بونی داغيتمق، پارچالامق لازم كليوردی . انكلتره دوشونديكه: بر طرفدن مصر آلنده، ديكر جهتدن جنوبی ايران كندی منطقهٔ نفوذی داخلنده، صوكره بوتون هندستان النده . . . بو نقطهٔ نظردن جزيرة العرب اورته‌ده بر بوشلق وجوده كتيرييوردی . خصوصيله بوكنيش بوشلغه زنكين عراق، زنكين سوريه وفلسطينی دخی علاوه ايده‌بيليرسه آسيا قطعه‌سنك نصف جنوبيسی تماميله آلنده بولونمش اوله‌جقدی . اوبله بر نصف جنوبی كه باشدن نهايته قدر اسلام عنصريله مسكون بولونيوردی . بو كنيش اسلام اولكاسنده ايسه جمله طرفندن مطاع اولاجق بر مقام احداث ايده‌بيليرسه واو مقامی دوغرودن دوغرويه نفوذ وساطه‌سی آلتنده بولونديره بيليرسه شو عظيم افق اسلام دوغرودن دوغرويه آووجنك، آووجلرينك ايچنه كيرمش بولوناجقدی وبالخاصه حكومت عثمانيه‌نك ضررينه اوله‌رق . . . .

انكلتره جزيرة العرب ايچون بونلری احضار ايدركن بزی روم ايلیده، طرابلس غربده . . الخ بر لرده اشغال ايديوردی . نفس آلديرمييوردی .

انكلتره داها چوق اسكی زمانلردن بری يكرمی اوتوز سنه‌دن بری بوتون جزيرة العرب ايچون بر (حلول مصلحانه) سياستنك اساسلرينی قورمش ايدی . اكر بوسياستنده موفق اولاجق اولورسه داها نه بيوك، نه واسع منفعتلر تأمين ايده‌جكدی . اوت بركره توركيه‌نك آلندن بو بوكنيش قطعه‌لری آلقله، بتون جهان اسلاميتك مقدس اماكنی آلندن نزع ايتمكله وصوكرا ايشلر يولنده كيدرده خلافت مسئله‌سنی‌ده جزيرة العربده هرهانكی بر نقطه‌سنه چويره‌بيلديكله هم توركيايی كوچولتمش، ضعيفلتمش اولاجقدی؛ هم توركيانك عالم اسلام آراسنده موقعنی كلياً رخنه‌دار ايده‌رك، نفوذ دينيسنی اورته‌دن قالديرمش بولوناجق وبوتشكيلاتجی حكومتك مستقبلده‌كی خطرناك تشبثلرينه سد چكه‌جكدی .

صوكره انكلتره بونلرك‌ده نوقنده دها درين، دها كنيش اولارق بر غايه‌يه ايريشه‌جكدی كه اوده توركيانك سقوطيله برلكده واك صوك اسلام حكومتنك اورته‌دن شو صورتله قالديرلماسی ايله براز انكلتره‌نك مسلمان مستملكه‌لری بر آز دها فضله تأمل طاشندن يقيلاجق، بر آز دها فضله كنديسنك اولاجقدی . بوتون اولكالر كورولتوسز وصونيتيسز بر هدف فوائد، توروملق بيلمه‌ين بر منبع ثمرات اولاجقدی .

ايشته انكلتره صرف بو واسع غايهٔ خيالك آرقه‌سنده قوشديغی ايچون دركه توركيايی بر طرفدن يورويور، ديكر جهتدن تور ديانك عطف نظر ايده‌مديكی، قوجه بر منطقه ايچونده كيزليدن كيزلی يه سوء قصدلر ترتيب ايديور، عرض ايتديكم كبی حلول مصلحانه بولتيقه‌سنك اك آناخطارينی قوه‌دن فعله چيقارمغه چاليشيوردی .

معلومدركه حلول مصلحانه‌ده تعقيب ايديله‌جك ايلك واسطه پروپاغاندادر، صوكره اطماعدر، يعنی پاره ايشی‌در وپاره ايشلری ايله پروپاغاندا هرايكيسی برلكده آل آله اجرای تخريبات ايدر دورور .

انكلتره‌ده جزيرة العربده بونی ياپمشدی . جزيرة العربده بولونان صاييلری بيلينمز بر چوق قبيله‌لر، عشيرتلر، زمره‌لر واردركه بونلردن بعض آدملر صاتون آلارق، ياخود خارجدن بونلره نفوذ ايده‌بيله‌جك شخصلر تدارك ايدرك بونلره كوندرمك لازمدی . بونلر بر زيارتجی كبی، بر سياح كبی، بر يولجی كبی عشيرتلرله، قبيله‌لرله، بدويلرله تماسده بولوناجقدی، كنديلريله اوروشه‌جك، صاتيشاجقدی . وصوكرا اونلرك فكرينه تحكم وتملك ايده‌جكلردی .

بوغايت كوچ اولديغی قدر غايت قولای بر ايشدی . كوچ ايدی، بو آدملری تدارك وانتخاب ايشی كوچدی . فقط بونی‌ده انكليزلرك صاری آلتونلری قولای قولای تأمين ايده‌بيله‌جكدی . بونلر تأمين ايدلدكدن صوكرا هرشی قولايلاشه‌جقدی . بو پروپاغانداجيلر، بركره نفوذ

ايديله‌مه‌ين چوللرده‌كى احوالى عموميه‌يى تدقيق ايده‌جكلردى. قبائلك مزاجلرى، نفوذلرينك درجه‌سى، طرز حياتلرى، احتياجاتى، رئيسلرى، توابعى، سلاحلرى، دوه‌لرى وحيوانلرى، ثروتلرى، نهايت بالعموم وضعيت اجتماعيه‌لرى و تمايلاتى برر برر بو آدملر واسطه‌سيله تثبيت اولوناجق وصوكره هر عشيرتك كندى مزاج و آرزوسنه نظراً حركت ايديله‌رك بونلرله حين حاجتده صرف ايديله‌بيله‌جك مدخر بر قوت اولارق محافظه ايديله‌جكلردى.

حرب عموميدن برچوق سنه‌لر مقدم اعتراف ايتملى‌كه بو انتريقه‌لر جزيرة العربك اوته‌سنده برينسنده كافى درجه‌ده ير ايتمش بولونيوردى. خصوصيله جزيرة العربك سواحله قريب اولان منطقه‌لرنده انكليز آلتونى پك معروف اولديغى قدر انكليز عدالت، انسانيت ومدنيتى (!) ذهنلرده يرايتمش ايدى. «انكلتره‌مى؟ جهانك اك زنكين، اك مدنى، اك مفخم بر حكومتى ايشته بودر..» ديه‌رك جزيرة العربك همان بوتون حدود ساحليه‌سنده، دار الامان بونقرات كنيشله‌يه‌رك، اوزايه‌رق، عراقه، الجزيره‌يه قادار، فلسطينه، سوريه‌يه قادار قابارييور، طاشييوردى.

فكرلر جزيرة العربده تبلور ايتمش دكلدى. باديه‌نشين عنصرلر، كتبه‌لردن، دار الفنونلردن يتيشمش دكلديلر. بوتون بيلديكلرى محدود شيلره انحصار ايدن بو انسانلر چول، خيمه، ضيافت، غزوه، صوكره فروست . . . دن عبارت بر حيات اراسنده آنجق بوشى كوزلرينى قاماشديرييوردى: صارى آلتون.. واونك تفرعاتى مجوهر خنجرلر ونيليچلر، كوموشدن اكرطاقملرى، آلتون وكوموشدن وكمه‌لر... الخ. هله بونلر بولندقدن صوكرا كنديسى سعادتك ذروه‌سنه چيقمش بولوناجقدى. مكتب، مدرسه، يول، عمران، عرفان، ونهايت دوشونجه،... كه بونلر خاطرلرينه بيله كلميوردى. برقاچ وايله‌بر لكده بر رئيس، بر شيخ، بر امير ونهايت بر سلطان اولمق ايشدن بيله دكلدى. يتركه برقاچ كيشى كنديسنه امير ويا سلطان ديسين، وخدمت ايتسين، يتركه كوزى بر آز آلتون يوزى كورسون ومعده‌سى بول بول دويا بيلسين. ايشته حياتك اك صوك مرحله‌سى...

قورناز انكليزلر جزيرة العربده‌كى عشائرك بو حالت روحيه واجتماعيه‌سنى درحال قاورايابيلمشلردى. فقط بونلرى صاتون آلمق، بونلرى الده ايتمك ايشدن بيله اولمادقدن صوكرا اك زياده نفوذ اولانلرندن بر ايكيسنى طوتمرق او واسطه ايله توجه بر قطعه‌يى مصلحته قاورامق امكانى موجود بولونيوردى. بونى تامين ايتدكدن صوكرا بالخاصه بو عظيم كتله‌لرى كوزدن كچيرديلر. شمال طرفلرده (شمر) عشائرى، ابن الرشيدك عشائرى، شرقده كويت عشائرى، بحرين عشائرى، اورته‌ده ابن السعودك عشائرى، غربده شريف حسينك عشائرى، جنوب غربيده يمنده امام يحيى، عسيرده سيد ادريس . . . عشائرى . . الخ. بونلر ايچنده انكليزلرك ايلك الده ايتدكلرى نجد اميرى ابن السعود اولمشدركه اسباب وسوائقى شايان ملاحظه‌در.

انكلتره حكومتى حلول مصلحانه سياستنى تعقيب ايدركن، بوتون بو عشائر وقبائل ايله آل آلتدن تماس ايلر واونلرى كونا كون هديه‌لر وعطيه‌لرله، عنوانلر ووعدلرله اماله‌يه غيرت ايدركن جزيرة العربده بوتون قبائلى طوپلايوب برلشديره‌بيله‌جك بر نفوذ صاحبى آراديلر. اويله‌كه كرك توابعى و كرك قوتى اعتباريله ديكرلرينه تفوق ايده‌بيلسين، عربلرى طوپلايه‌بيلسين وجزيرة العربده آنى بر حركت وجوده كتيره‌بيلسين.

بو شرائطى دها او زمان ابن السعودده بولمشلردى. زيرا ابن السعود (رياض) نامنده‌كى مركز اداره‌سنده تدوير امور ايدييور، بوتون نجد قطعه‌سنه حاكم بر وضعيتده بولونيوردى، عينى زمانده (اخوان مذهبى ناميله معروف اولان (وهابى) مذهبنك رئيسى ايدى. وهابيلك) ايسه جزيرة العربده عصرلرك محصولى بر حركت ايدى. بو اعتبارله آيرى بر عقيده‌يه صاحب بولونيوردى. بو عقيده وبو عنعنه سائقه‌سيله‌دركه جزيرة العربده بولونان ديكر عشائر وقبائلدن آيريليور وكنديسنى هرهانكى بر خارجى تأثيره قاپيلاجق بر استعداد احضار ايدييوردى. انكلتره ايچون ابن السعود مناسب بر كبيت ايدى. خصوصيله (ابن الرشيد) دن بر خير اوميورلردى. زيرا ابن الرشيد ايله ابن السعود آراسنده ايسه آريجه قبائل آراسنده‌كى حادثه‌لردن دولايى ده شديد بر عداوت موجود ايدى. بو عداوتك تاريخچه‌سنى تدقيق ايدرسه‌ك پك اسكى بولورز (عبد الله ابن الرشيد) معلومدركه نجد ايله حجاز آراسنده بولونان وشماله دوغرو اوزانان ساحه‌ده باديه‌نشين اولان عشيرتلرك رئيسيدركه قبيله اعتباريله (شمر) قبائلندندرلر. ابن الرشيدك بللى باشلى مركز امارتى (حائل) قصبه‌سيدركه مدينه‌نك شرق شمالى جهتلرينه دوشر. بو امير سعدى (عبيد ابن الرشيد) زماننده (ابن السعود)ك امارتى ايله (ابن الرشيد)ك امارتى آراسنده بر حادثه وقوعه كلمشدى. اوده (ابن السعود)ك منسوبلرندن (محمد السبيتى) نامنده برى وار ايدى‌كه عينى زمانده (عبيد ابن الرشيد)ه جاسوسلق ايدر و ابن السعودك بوتون جريان احوالندن موماليهى خبردار ايدردى.

(محمد السبيتى)نك جاسوسلغنه نهايت ابن السعود مطلع اولونجه كنديسنى اعدامه قرار ويرمشدى. فقط ابن السعودك مقربيندن برى بونى محمد السبيتى‌يه كيزليجه بيلديردى. محمد، كيجه‌لين درحال ابن الرشيد نزدينه فرار ايتدى و ابن السعودك كنديسنى اولديره‌جكندن بحثله حمايه‌سنى رجا ايتدى. بونك اوزرينه ابن السعود بو آدمى ابن الرشيددن ايسته‌دى. ويرمه‌ينجه ابن الرشيدك اوزرينه قوت سوق ايتدى. ابن الرشيد بالطبع مقابله‌ده بولوندى. آرالرنده اوزون زمان دوام ايدن محاربه ومصادمه‌لردن صوكرا ابن الرشيد مظفر اولمشدى..

ايشته بو ماضيده‌كى حادثات دولاييسيله ابن السعودك امارتى ابن الرشيدك

امارتنه قارشو دائما انتقام آلمق ، ماضیده کی معلوبیتی لکه‌سنی تمیزله‌مك ایچون بر کین طاشیوردی .

انکلتره بو کیندن استفاده یولنی بولمش ، ابن السعودی تورکیایه طرفدار بولونان ابن الرشیده قارشی کندی طرفنه مال ایتمکی بیلمش ایدی . عینی زمانده (ابن الرشید) اوته‌دن بری حجاز شریفلریله ایی کچینیوردی . بو طرز سیاست حجاز شریفلرینك شخصنه قارشو اولان بر محبتدن زیاده اماکن مقدسه‌یه اولان حرمتدن تولد ایدییوردی . خصوصیله مکه شریفلری اوته‌دن بری دولت عثمانیه نزدنده اك بویوك بر موقع شرافت واصالته حائز بولونویورلر ، رتبه‌لر ، موقعلره نائل اولویورلر ، هر صورتله اسباب حضور واستراحته مظهر بولونویورلردی .

ابن الرشید ، بر جهتدن بو مظهریته نظراً اونلره قارشی پك مساعد بر وضعیت آلمقده ایدی . خصوصیله شریفلرله ابن السعودك وهابیلك مذهبی آراسنده بر قاناشمه اولمادیغی ایچون ابن السعوده قارشو ده ابن الرشید شریفلر جهتنی التزام ایدییوردی .

بو اعتبارله ابن السعود دخی شریفلرك نائل اعتبار اولدقلرینی چکه‌میور و اونلره هر نه صورتله اولورسه اولسون بر ضربه ایندیرمك جزیرة العربده‌کی عموم قبائل و عشائرك نفوذینی یدنده جمع ایتمك ایسته‌یوردی . اما حجازده شریفلرك مادی بر قوتلری موجود دکلدی . ابن السعود ویا ابن الرشید ایله مقایسه ایدیله‌بیله‌جك درجه‌ده قوتلری یوقدی . انجق بر اسلام حکومتی قوتی واردی که آرقه‌سنده قوجه عثمانلی دولتی بولنیوردی . بو دخی شریفلرك ذینك حجاز قطعه‌سنده وجوارنده بر تو افشان اولماسنه کافی کلیوردی . ابن السعود ایسه بو وضعیتی چکه‌میوردی .

بناءً علیه ابن السعودده ، کندیسندن انکلتره‌نك استفاده ایده‌بیله‌جکی بر حالت روحیه و استعداد موجود ایدی . انکلتره ایسه بو استعدادی اسراف ایتمه‌مشدی و کندیسنه درحال تخصیصات تعیین ایده‌رك مستقبلده جزیرة العربده تشکل ایده‌جك بیوك ایمپراطورلغك سلطانلغنی اوکا وعد ایتمش ایدی . وقت مناسبنده بو حرکت وجوده کتیریله‌جکدی . انکلتره کندیسنه سلاح ، مهمات ، پاره و لوازمات خصوصنده یاردیم ایده‌جکدی . درحال ایکنجی درجه‌ده‌کی عشیرتلر بیننده ایدیله‌جك ابن السعودك قوتی تضاعف ایتدیریله‌جکدی و صوکره ابن الرشیده هجوم ایدیله‌رك مغلوب ایدلدکدن صوکرا اماکن مقدسه اله کچیریله‌جك و بو صورتله تورکیا ایچون جزیرة العربك اك جانلی بر نقطه‌سنده قوتلی بر انتشاش واختلال حصوله کله‌رك حرب مسئله‌سی اویاندیریله‌جق و صوکره ال آلتندن ابن السعوده یاردیمده دوام اولونارق جریان احواله نظراً بو اغتشاش ادامه ایدیله‌جکدی .

انکلتره‌نك بو اغتشاشی احضار ایچون دوکدیکی آلتونلرك ، افکاری احضار ایچون بذل ایتدیکی غیرتلرك حد و حسابی یوقدی . اوقدر صرف ایدیلن مکتوم پاره‌لرك مقدارینی بالآخره هر شی دکیشدیکدن و حتی انکلتره‌نك ابن السعودك معاونتنه پك آز حرص افتقار ایده‌بیله‌جکی بر زمان حلول ایتدکدن صوکراده انکلیز مجلس مبعوثاننده ویریلن علنی ایضاحات بزه ماضیده‌کی غیرتلر حقنده بر فکر ویره‌بیلیر .

فی الحقیقه ۲ مارت ۱۹۲۲ تاریخلی تایمس غزته‌سنك یازدیغنه نظراً انکلتره مجلس مبعوثاننده مستعمکات ناظری (چورچیل) جزیرة العربده‌کی عرب رؤساسنه ویریلن تخصیصاتی موضوع بحث ایدرکن دیمشدی که :

«مجد سلطانی ابو السعوده آیده بش بیك انکلیز لیراسی و آیریجه دفعةً یکرمی بیك انکلیز لیراسی که جمعاً سکسان بیك انکلیز لیراسی ویرییورز .»

ایشته بو ایضاحات دخی ده حرب عمومیدن مقدم ابن السعوده ویریلن پاره‌لرك مقدار وکمیتی حقنده آز چوق بر فکر ویره‌بیلیر . خصوصیله اوزمان ابن السعود هنوز صاتون آلنمق ، هنوز بو کبی قارشو بر عنصر اختلال واغتشاش اولارق قوللانلمق ایسته‌نیوردی .

فقط نه غریبدر که انکلتره اولسون ، ابن السعود اولسون هر ایکیسی ده آلدانمشلردی . انکلتره دیبه ابن السعودك جزیرة العربده‌کی موقعنی و مذهبنك وضعیتنی لایقیله تقدیر ایده‌میه‌رك هیچ بادی آباده ایشه کیریشمشدی . و اوزمان بونك آز چوق قوتلی اولماسندن استفاده ایده‌جکنی ظن ایدییوردی . بو اعتبارله بر مقدار آلدانمش ایدی . فقط اصل (ابن السعود) انکلتره‌نك آلتونلرینه و ویلانلرینه آلدانه‌رق بر زیاده کندیسنی بر سلطان ، بر ملك ، بر ایمپراطور تخیل ایتمش ایدی . فقط بر قاچ سنه ظرفنده ایشلر ده کیشوب ده حرب عمومی‌نك اعلانی ایله کندیسنی درحال قادر و خارجی بر اقارق اونی اعتبادن اسقاط ایدنجه ، تعبیر دیکرله سیلکوب آته‌رق یرینه بر آلت مفیدت اولمق اوزره مکه شریفی حسینی تدارك ایدنجه اوزمان بادیه‌نشین سلطان تخیلاتك بوتون آمال مستقبله‌سی بردن زیر و زبر اولمشدر .

دینی درسلر

برنجی کتاب : برنجی وایکنجی قسملر

امور شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقسه کیلی احمد حمدی افندی طرفندن عموم مکتبلرده ومدرسه‌لرده تدریس اولونمق اوزره ترتیب وتحریر اولونان (دینی درسلر) ك برنجی کتابنك اعتقادات اسلامیه‌دن بحث ایدن برنجی قسمی ایله عبادات وحکمت شرعیه‌دن باحث اولان ایکنجی قسملری اخیراً انتشار ایتمشدر . برنجی قسمك فیئاتی (۳٦) ، پوسته اجرتی (۵) غروش ، ایکنجی قسمك فیئاتی ایسه (۵۹) ، پوسته اجرتی (۱۰) غروشدر .

آنقره : مطبوعات واستخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه‌لکی (۲۷۵)
آلتی آیلغی (۱۰۰) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه : آنقره‌ده ، حریت
اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع المنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

آدرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر-
لمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٠٢ | ۲۱ رمضان ۱۳٤۰ | پنجشنبه | ۱۸ مایس ۱۳۳۸ | جلد ۲۰

شرعیه وکیلنك بیاناتی ومفتیلره تعمیمی صورتی

مجلسه ، شریعته وصاحب شریعته قارشی مسئولیت - بر (یادکار تاریخی) اوله‌رق تلقی ایدیلن مقام مشیختك اهالی دکل ، اعمالی لزومی - شرعیه وکالتنده تشکیلات لازمه یاپیلمازسه موجودیتندن هیچ بر فائده حاصل اوله‌میه‌جغی - بوخصوصده مجلسدن بکله‌نیلن همت و مظاهرت - بویوك ملت مجلسنك شرعیه وکالتنه ویردیکی اهمیت - آناطولیده‌کی اسلام حرکتنده علمانك ایفا ایتدیکی خدمات - کیریشدیکمز مقدس مجاهده‌نك اهمیت وعظمتنی خلقه تبلیغ - اخلاق و آداب اسلامیه‌یه مخالف حرکتلردن توقی لزومی .

مجاهده‌دن کیری قالانلر

هجرتك طقوزنجی رمضاننده قیصر رومه قارشی وقوع بولان برسفر رسالتپناهی‌یه اشتراك ایتمه‌ینلری حضرت پیغمبر افندیمزك نصل تجزیه ایتدیلر - دعوای اسلام اوغورنده تسیب کوسترنلرله مسلمانلر مناسباتده بولونه‌ماز .

مسلمانلرك اتحادی ومستولیلره قارشی حرکتی

بر مصر غزته‌سنك نشریاتی - اسلام آره‌سنده‌کی قارداشلق ازلی و الهیدر ، هیچ بر قوت بونی صارصه‌ماز - آوروپالیلرك تضییقی اخوت و اتباهی آرتدیرر - حقوق اسلامیه‌یی مدافعه ایچون اسلام عالمنده‌کی حرکتلر - خرستیانلغك اسلام دشمنلکی - آناطولی حرکتنك اهمیت وعظمتی .

ملتی یوکسلده‌جك آنجق مسلمانلق اساسلریدر

مسلمانلغك سیاست فردیه‌سنده تعقیب ایتدیکی غایه ملت تشکیلاتیدر - سیاست داخلیه و خارجیه‌سنده‌کی اساسلر - مسلمانلق اعتقادیات واخلاقیات ایله برابر اجتماعیات و سیاسیاتی ده جامعدر - اسلامده قوهٔ اجرائیه - قانون کلی محمدی‌یه انقیاد - ملتك حاکمیتی - مسلمانلغك حکمدار و حکومت حقنده‌کی تلقیسی - امانتك اهلنه تودیعی - وضع اولونان اساسات اسلامیه‌نك بالفعل تطبیق ایدلمش اولدیغی - ملتك فوز وفلاحی آنجق مسلمانلق اساسلرنده‌در .

احیای مدارس

جزیرة العربده انکلز انتریقه‌لری

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« قل ان کانت لکم الدار الآخرة .... للکافرین »

۵

(ابن القیم) ك « مفتاح دار السعادة » عنوانلی اثرنده بو موضوعه عائد اولمق اوزره سرد ایتمش اولدیغی فقره‌لردن بعضیسنی قارئین کرامه اجمال ایتمك مناسب اوله‌جق . مشارالیه دیبور که :

« علیه الصلوة والسلام افندیمزك خبر ویردکاری شیلر ایکی درلودر : برنجیسی وحی ایله اخبار بویوردقلری شیلردر که بو نوعه داخل اولانلر کرك ذهنده ، کرك خارجده ، الحاصل هر وجهله واقعه‌یه مطابقدر . بو ، خبر معصومدر . ایکنجی نوعه داخل اولانلر ایسه نا سك دها اعلم بولوندقلری امور دنیایه دائر ظن ایله خبر ویردکاری شیلردر که نوع اول مرتبه‌سنده اولمایوب احکامیده اوالك کبی قطعی کلدر .

« ذاتاً علیه الصلوة والسلام افندیمز شو ایکی نوعه داخل اولان خبرلری بالذات تفریق بیورمشلردر : خورما آغاجلرینی تلقیح ایدن جماعتك سسنی ایشیدنجه : « بو ، نه‌در ؟ » بویوره‌رق آغاجلرینی آشیلامقده اولدقلری جوابنی آلنجه : « براقسه‌کز دها ای اولمازمیدی ؟ » دیمشلر . تلقیحی ترك ایتدکدن صوکره نتیجه‌نك ای اولمادیغنی کندیلرینه بیلدیرمشلر . « بن سزه ظنمی سویلشدم . سز دنیاکزه عائد ایشلری دها ای بیلیرسکز . لکن نه زمان سزه وحی اوله‌رق برشی تبلیغ ایدرسه‌م اوزمان ایش باشقه‌لاشیر . »

« حدیث صحیحدر ، مشهوردر . وعلیه الصلوة والسلام افندیمزك نبوتنه دلالت ایدن باهر برهانلرك بریدر ، ناصیل اولمازکه امور دنیایه واو امور اوزرنده جاری اولان عادات الهیه‌یه عائد بوکبی خصوصات کندیلرنجه معلوم اولمدیغی حالده بشرك وحی الهیدن باشقه بر صورتله مطلع اولمسنه امکان تصور ایدیله‌مه‌ین علومی رسول محترم بشره بیلدیرمشدر ؛ تا خلقت عالمدن اهل جنتك جنته ، اهل نارك خسران وخیبته قرار قیله‌جغی زمانه قدر وقوعه کلمش وکله‌جك اولان بتون حادثاتی ؛ عالملرده ، زمینلرده کیزله‌نن اسراری ، دارینده حرمانه مؤدی اوله‌جق کوچوك ، بیوك بوتون اسبابی تماماً خبر ویرمشدر . حالوکه کندیلرینه تبلیغ بویورمش اولدقلری انسانلرك کرك دنیایه ، کرك اودنیانك اموریله او امورك اسباب حصولنه وقوفلری دها زیاده ایدی . نیته‌کیم حسابی ، هندسه‌یی ، صنایعی ، زراعتی ، اصول عمرانی ، کتابتی کندیلرندن فضله بیلیورلردی .

« بناءً علیه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك تبلیغ بیورمش اولدقلری شیلر تحصیل ایله ، تفکر ایله ، تفأل ایله ، الحاصل دیکر انسانلرك سالك اولدقلری یوللرله الده ایدیله بیله‌جك طاقمدن اولایدی البته اونلر بو خصوصده کندیسندن دها ایلری کیدرلردی . زیرا فکر ایله ، حساب ایله ، فن ایله ، صنایع ایله استحصال ایدیله‌جك شیلرك بوتون اسبابی کندی اللرنده‌در . او حالده موضوع بحث اولان وقعه وحدیث علیه الصلوة والسلام افندیمزك نبوتنه ، صدقنه الك قوی بر برهاندر ؛ واونی محترمك تبلیغ ایتدیکی حقائقك قدرت بشر داخلنده اولمادیغنه ، سعی ایله ، مجاهده ایله ، فکر ونظر ایله الده ایدیله‌میه‌جکنه اك صارصیلماز بردلیلدر . . . .

« ایمدی بو باب آراسنده‌کی ارتباط ومناسبتله میوه‌نك دها ای یتشمسی خصوصنده تلقیحك تأثیری کبی امور دنیایه عائد ایشلرده جاری اولان عادت الهیه علیه الصلوة والسلام افندیمزجه معلوم اولدیغی کبی اونلری معتادلری وجهله خورما آشیلامقده دواملرینی تصویب وتوصیه بویوردیلر . »

شیخ عبدالعزیز چاویش

یکی شرعیه وکیلنك بیاناتی

شرعیه وکیل سابقی مصطفی فهمی افندی حضرتلرینك احوال صحیه‌لرینه مبنی وقوعبولان استعفالری اوزرینه شرعیه وکالت جلیله‌سنه اسکیشهر مبعوثی عبدالله عزمی افندی حضرتلری انتخاب بویورولمش وانتخابی متعاقب مشارالیه بیوك ملت مجلسی کرسیسنه کله‌رك بیانات آتیه‌ده بولونمشدر :

« افندم ؛ شعبات اداره‌ٔ حکومتك آناسی عدنده اولان برمقامك یوکی ضعیف اوموزلریمه یوکله‌نیور . بو یوکك آلتندن قالقمق ، مسئولیت ووظیفه نقطه‌ٔ نظرندن هم مجلسه قارشی ، هم شریعت وهمده صاحب شریعته قارشی بومسئولیتدن بردرجه‌یه قدر قورتوله بیلمك ایچون مجلسی تشکیل ایدن اعضانك بو بابده معاونت ومظاهرتنه احتیاج واردر . بر ، ایکی عصردنبری بومقامك بر (یادکار تاریخی) اولمق اوزره محافظه ایدلدیکنی کورویورم . وقتیله قانون اساسی ، سالنامه‌لرك باش طرفلرنده طبع اولونور ومحافظه ایدیلیردی . بومقام قدسینکده بر عصردن وبلکه برچوق عصردنبری بویله محافظه ایدلمکده اولدیغنی کورویورم ؛ چونکه بوتون شعبات اداره‌ٔ دولت کندیسندن دوغمشدر . بونی اهمالدن زیاده اعمال ایده‌بیلمك مجلسکزدن ویریله‌جك صلاحیته ، یعنی او ماکنه‌نك ایشله‌مسنه متوقف اولان تشکیلاته باغلیدر .

افندم ، او تشکیلات ؛ اوبله کانیلر تشکیلاتی دکلدر ؛ ارباب علم ودانش وجودی کتیرمکدن عبارتدر . اومقامك بوکون شعبات اداره‌ٔ حکومتك هربرینه قارشی برحق مداخله‌سی واردر . بونی استعمال ایده‌بیلمك برطاقم تشکیلاته متوقفدر . بویله یالیکز باشنه امر اداره‌یه مأمور

اولان بر شرعیه وكالتی یاپه‌جق بر ایش دكلدر. حكومتمز، یعنی بیوك ملت مجلسی حكومتی هر معناسیله و تماميله بر حكومت اسلامیه‌در. اگر بویله بر زمانده بز او مقامی اهمال ایده‌مزسه‌ك، هیچ بر زمانده اهمال ایده‌مه‌یز. (چوق دوغرو سسلری) بناءً علیه مجلسدن مظاهرت كوردكجه درآكم قدر اوراده چالیشمغه غیرت ایده‌جكم. مظاهرتكزك كسیلدیكی كون. چونكه او مقامك هم شریعته، هم صاحب شریعته، هم ده مجلسه قارشی مسئولیتی اولدیغی ایچون مظاهرتكزك دریغ اولوندیغی كون بنده‌كزی ده اوراده چكیلمش كوره‌جكسكز. بناءً علیه مظاهرتكزك معناسی اعتماد مسئله‌سنده دكلدر. یعنی واقع اوله‌جق تكلیفاتده مظاهرتكزك دریغ اولوندیغی، اورانك تشكیلاتنی یوروتیه‌جك بر حالده بولونمسی ایچون واقع اولان تكلیفاتك رد ایدلدیكی كون بنده‌كزی اورادن چكلمش كوره‌جكسكز. بناءً علیه ضعیف اوموزلریمه تحمیل ایتدیككز بویوك بر باری طاشیه‌جغم. چونكه بو ایكنجی مسئولیت كه دوغرودن دوغرویه شریعته و صاحب شریعته قارشی مسئولیتدر؛ بو ایكنجی مسئولیت مجلسده عام و شاملدر. (آلقیشلر، الله موفقیت ویرسین سسلری)

شرعیه وكالتنك تعمیمی

بالعموم مفتیلره، مأمورین شرعیه‌یه

بیوك ملت مجلسی، شرعیه و اوقاف ایشلرینك تدویرینی عهده‌دار اولمش وكالتك ادعیانامه توزیع ایتمسی اوزرینه تعالی وظیفه‌یه مباشرت اولونمشدر.

اساسات و معلومات اسلامیه دائره‌سنده حركتی بر عمده اساسیه اتخاذ ایدن بو بیوك ملت مجلسی حكومتی ایچون شرعیه وكالتنك نه درجه‌لرده اهمیتی حائز اولدیغی و بو اهمیتی نسبتنده كندیسندن بكله‌نیلن وظائفك ده معظم و علوی بولوندیغی وارسته ایضاحدر.

بالخاصه ایچنده بولوندیغمز شو نازك و مهم آن تاریخیده شرعیه وكالتی ایله اونی تمثیل ایدن مفتیلر و علمای كرام افندیلرك و بالجمله مأمورین علمیه‌نك وظیفه‌لری چوق مهمدر.

بو كون ملتمز معظم بر مجاهده‌یه كیریشمش؛ حریتی، حاكمیت اسلامیه‌سنی و استقلال تامنی غصب ایتدیرمه‌مك ایچون قرآن كریمك اوامر جلیله‌سنه توفیق حركتله فی سبیل الله جهاد میدانلرینه دوكلمشدر.

حیات و حریت، فردلر ایچین اولدیغی كبی، جمعیت و ملتلر ایچین ده اك ضروری بر حقدر. حاكمیت و استقلالی اولمیان بر ملت ایچین حق حیات ده یوقدر. بالخلاصه بوتون احكامی حاكمیت و استقلال اوزرینه مؤسس بولونان مسلمانلق، محكومیت و اسارتله قطعیاً بارلاشمز. احكام اسلامیه‌نك تماميله تنفیذ و تطبیقی ایچین هر حالده استقلال و حاكمیت شرطدر. بو كا صاحب اولمیان بر حكومت، بو احكامك تنفیذینی تأمین ایده‌مز. بناءً علیه اسارت، محكومیت، حمایه آلتنه كیرمك كبی عزت و شرف اسلامی به هیچ بر وجهله قابل تألیف اولمیان بر حاله دوشمه‌مك ایچین بلا استثنا بوتون مسلمانلرك صرف مساعی ایتملری احكام قرآنیه اقتضاسندندر. هركس بو مجاهده‌یه مالیله، جانیله، لسانیله، قلمیله اشتراكه مجبوردر.

هر مسلمان بیلملیدر كه اسلام استقلالنك، اسلام حاكمیتنك زوالی توحید یرینه شركك، خیر و فضیلت یرینه شر و مفسده‌نك، عدل و مرحمت یرینه ظلم و قسوتك اقامه ایدلمسندن باشقه بر شی دكلدر.

امتلرك اك خیرلیسی اولمق اوزره ظهوره كلن و ساحهٔ عالمده حقیقی عدالت، حریت و استقلال، حق و فضیلت اساسلرینی وضع ایدن بر دینك سالكلری قرآنك شدتله منع ایلدیكی اجنبی ولایت و حاكمیتنه ناصیل رضی اولور؟

بونك ایچیندر كه اسلامك علمداری اولمق شرفنه مظهر اولان ملتمز، هر زمانكی كبی بو كون ده بو اوغورده مالنی، جاننی، عائله‌سنی، اوینی بارقنی، تجارتنی... هر شیئنی لله یولنده فدا ایتمكدن چكینمه‌مشدر. ملتمزك بو حركتی تماميله روح قرآنه موافقدر. هیچ شبهه ایدلمسین كه الهك دینی یاشاتمق، اسلامك حاكمیت و استقلالنی تأمین ایتمك ایچین جهاد میدانلرینه دوكولن بو ملت، نصرت الهیه‌یه مظهر اوله‌جقدر.

آناطولیده‌كی اسلام حركتنك اك مهم عامللری میاننده بولونان علما و مفتی افندیلرك كچن سنه‌لرده‌كی مساعی و مجاهده‌لرینی دها زیاده آرتیرملرینی و بو مجاهده‌نك علمدارلغی ایدلرینی كورمك بالجمله مسلمانلرك اخص آمالیدر. قاپو قاپو، كوی كوی طولاشه‌رق بوتون مسلمانلره حقیقتی، كیریشدیكمز مقدس مجاهده‌نك علویت و عظمتنی اكلاتمقدن بر آن فارغ اولمامالری علمای كرامك اك متحتم وظیفهٔ دینیه‌لریدر.

اما آقا داشدن باشقه برشی اولمیان مسلمانلرك بو كون هر زماندن زیاده بنیان مرصوص كبی صارصیلماز، یقیلماز بر وحدت عرض ایتملری ایجاب ایدر. بونك خلافنه حركت آچیقدن آچیغه قرآنه قارشی كلمكدر.

دیگر طرفدن هیئت اجتماعیه آره‌سنده مدار وحدت اوله‌جق، آحاد جمعیت میاننده متین بر رابطهٔ اتحاد تشكیل ایده‌جك یگانه اساس فضائل اخلاق اولدیغی ایچون اخلاق و آداب اسلامیه‌مزه مخالف هر درلو حركتلردن توقی لزومنی خلقه آكلاتمق ملت رهبرلرینك اك مهم وظائفندندر. بالطبع بو خصوصده جمعیت اسلامیه‌مزك حقوق و حریت اجتماعیه‌سنی حكومتمزك بونك امل و هوساتنه چیكنه‌نه‌جك دكلدر.

شرعیه وكالتی قادین، ارككك هیچ بر مسلمانك آداب اسلامیه‌یه مخالف كوچوك بر حركتنی بیله شرف ملی ایله متناسب بولمادیغی كبی

مجاهده‌سنده‌کی صمیمیتله‌ده قابل تألیف کورمز . بناءً علیه بوخصوصده امر بالمعروف ، نهی عن المنکر موقعنده بولونانلرك ، جمعیتمزك حقوق و حریت اسلامیه‌سنه رعایت ایتمه‌ینلری احسن صورتله ارشاد ایتملری اك مهم ، اك اساسلی وظیفه‌لرینی تشکیل ایدر .

الحاصل مسلمانلرك بالعموم افعال و حرکاتی قرآن کریمك اعتقادی ، اخلاق ، اجتماعی ، سیاسی بوتون احکام جلیله‌سنه توفیقه چالیشمق ، بوخصوصده الان کافی ارشاد و مجاهده‌ده بولونمق ملت رهبرلرینك اك مهم وظیفه‌لریدر . بو دائره‌ده حرکت ایدیلدکجه فوز و ظفرك مطلقا تجلی ایده‌جکنه ، ملتمزك خلاص و استقلال حقیقی‌یه مظهر اوله‌جغنه هیچ شبهه یوقدر . « ان تنصروا الله ینصرکم . » و من الله التوفیق .

امور شرعیه و اوقاف وکیلی

عبدالله عزمی

مجاهده‌دن کیری قالانلر

هجرت نبویه‌نك طقوزنجی سنه‌سی ایدی . پیغمبرمز (مدینهٔ منوره) ده بولونیورلردی . هوالر پك صیجاق ، هر یر قوراق . هرکس صیقنتی ایچنده ایدی . ایشته بویله بر موسمده ایدی که قیصر رومك اهل اسلامه قارشی بر اوردو حاضرلادیغنه و بو اوردویه بر طاقم قبائل عربك‌ده یاردیم ایده‌جکنه دائر خبرلر ورود ایتمش و رسالتپناه افندمز (روما) دولتیله حرب ایتمك اوزره استحضارات عسکریه‌یه مباشرت ایتمشلردی . (روما) دولتیله حرب ایتمك ایچون (شام) ه قدر سفر ایتمك اقتضا ایدییوردی . مسافه پك اوزاق اولدیغندن استحضاراتك‌ده اونسبتده مکمل اولمه‌سی لازم ایدی . فخر کائنات افندمز اسلام اوردوسی ایچون اعانه طوپلانمه‌سنی فرمان بیوردیلر . حضرت ابوبکر الصدیق بو اوغورده بوتون ثروتنی ، حضرت عثمان اوچ یوز دوه یوکی ذخیره ایله نقداً بیك آلتون ویردی . رسالتپناه افندمز یکرمی بیك پیاده و اون بیك سواری ایله (مدینهٔ منوره) دن حرکت و مدینه ایله شام آره‌سنده‌کی یولك یاریسی اولان (تبوك) ده توقف ایتدیلر . اسلام اوردوسنك بو موقعه خبر ورودی اطرافه یاییلدیغی حالده (روما) قیصرینك اوردولرندن بر نشانه کورولمه‌دیکی و اوکا تابع عربلردن بر حرکت صادر اولمادیغی ایچون محاربه وقوع بولمادی . فقط برچوق خرستیان بلده‌لرك حکمدارانی رسول اکرمه مراجعتله عرض تابعیت ایتدیلر و نهایت فخر عالم افندمز (تبوك) موقعنده یکرمی کون قالدقدن صوکره اصحاب کرامی ایله استشاره ایدرك رمضان شریفده (مدینهٔ منوره) یه عودت بیوردیلر .

ایشته بو سفر پیغمبری اثناسنده معذرتلری اولمادیغی حالده رسالتپناه افندمزه التحاق ایتمه‌ین بعض مسلمانلر واردی . بونلردن بری (کعب بن مالك) درکه رسول الله افندمزك بوتون غزوات سنیه‌لرینه اشتراك ایتمش انصاردندر . بالذات کندیسی بو وقعه‌یی روایت ایدییور و دییورکه :

« ... (تبوك) غزوه‌سی اثناسنده مسلمانلر اوقدر چوقدی که کیریده قالانلر کیم اولدیغی معلوم رسالتپناهی اولمق ایچون بر وحی الهی نازل اولمه‌سی لازمدی . او موسم میوه‌لرك بول اولدیغی موسمدی . کوکلم اونلره چوق میل ایتدی . فخر عالم افندمز حاضرلاندیلر . بن‌ده حاضرلانوب اونلره التحاق ایتمکه چالیشدم . فقط موفق اولامادم . هر کون کندی کندیمه : ایسته‌سم بر کونده حاضرلانیرم . دییور و اوردونك آن حرکتنه قدر بویله آوونارق کندیمی اویالییوردم . رسالتپناه افندمز یوله قویولدقلری زمان هنوز حاضرلانمه بولونامشدم . غازیلر ایلریله‌دیلر و بن کیریده قالدم . غازیلرك آرقه‌لرندن یوله چیقوب اونلره یتشمك ایسته‌دم . کاشکه موفق اوله‌یدم . فقط موفق اولامادم . رسول اکرمك تشریفندن صوکره مدینهٔ منوره‌ده خلق آره‌سنده بولوندقجه کندیمی یا منافقلقله اکلنمش ، یاخود ضعفندن طولایی نزد الهیده معذور کورولمش ، الحاصل بکا بکزه‌مه‌ین آدملر آره‌سنده کوردیکمدن محجوب اولویوردم . فخر عالم افندمز تا آنجق (تبوك) ه مواصلت بیوردقلری زمان خطرلامشلر و صورمشلر . حاضروندن بریسی : (کعب) اوکوزنکله ، سوسله‌نمکله مشغول اولدیغندن کله‌مدی . دیمش !

رسول الله افندمزك (تبوك) دن عودت ایتمکده اولدقلری خبر آلدیغم زمان عار ، حجابمدن اریبیور ، نه دیه‌جکمی شاشیرییوردم . یالان سویله‌سم بردن وبالندن ناسل قورتوله‌جغمی دوشونیور ، عقلی باشنده ، آغیر آدملره نه یاپه‌جغمی صوریور ، اونلرك دوشونجه‌لرندن استفاده‌یه چالیشیوردم . پیغمبرمزك (مدینه) یه مواصلت ایتمك اوزره بولوندقلرینی طویدیغم وقت هرچه باد آباد حقیقتی سویلمکه عزم ایتمشدم .

« پیغمبرمز سفردن عودت بیوردقلری زمان طوغریدن طوغری‌یه جامع شریفه تشریف بیوردیلر ، ایکی رکعت نماز قیلادیلر و متعاقباً مسلمانلری قبول ایدرلردی . ایلك اول کیریده قالانلر حضوره کلدیلر که سکسان شوقدر آدمدیلر . بونلر معذرتلر سرد ایتمکه ، یمینلر ایتمکه باشلادیلر . پیغمبرمز معذرتلرینی قبول بیوردی . جناب حقك اونلری عفو ایتمه‌سی ایچون دعا ایتدی و ایچ یوزنی الله‌ه حواله ایلدی . حضور رسالتپناهی‌یه چیقدیغم زمان ذات سنیه‌لری کولومسه‌دیلر . فقط نه دارغین بر کولومسه‌مه ! متعاقباً :

— کلیکز ، دیدیلر .

قارشیلرینه کلدم اوتوردم .

— نیچون کیری قالدیکز ، دیدیلر ، حاضرلانمامشمیدیکز ؟

— یا رسول الله ، دیدم ، اهل دنیادن باشقه برینك حضورنده

بولونسه‌م غضبندن بر معذرتله قورتوله‌بيله‌جكمی بيليورم . قوهٔ جدليه‌م وار . فقط بيليورم كه سزی بوكون دارلتمامق ايچون بر يالان سويله‌سه‌م جناب حقك بنی نظر سنيه‌كزده دوشوره‌جكی زمان پك ياقيندر . بوندن باشقه بيليورم كه طوغريبی سويله‌يه‌جك اولورسه‌م سزی اغضاب ايده‌جكم . مع مافيه جناب حقك عاقبتمی خيره تبديل ايده‌سنی اميد ايدييورم . قسم ايدرم كه هيچ بر معذرتم يوقدی . ينه قسم ايدرم كه عمرمده شمديكندن دها قوتلی، دها ابی اولديغمی بيلمه‌يورم ! »

رسالتپناه افندمز :

— طوغريسی سويلديكز ، ديديلر، كيديكز و حقكزده صادر اوله‌جق امر الهيی بكله‌ييكز ! »

* *

« حضور رسالتپناهيدن قيام ايتدم . آرقه‌مدن (بنی سلمه) يه منسوب بعض آدملر كلديلر، ديديلر كه :

— سنك بوندن اول هيچ بر قباحت ايشله‌ديكنی بيلمه‌يورز . رسالتپناه افندمزه ديكر كريده قالانلر كبی سن ده اعتذار ايتمكده اظهار عجز ايتدك؟ پيغمبرمزك عفو الهيی رجا ايدن دعاسی سنی كناهدن قورتاردی .

بونی متمادياً مؤاخذه ايتديلر . او درجه‌كه حضور رسالتپناهی‌يه عودت ايدوب كنديمی تكذيب ايتمك ايسته‌دم، فقط بونلره صوردم :

— بنم آلديغم جوابی باشقه‌سی ده آلدی‌می ؟

— اوت ، ديديلر . ايكی كيشی دها وار . سنك سويلديكك كبی سويلديلر و عينی جوابی آلديلر . بونلر (مرارة بن الربيعة العامری) و (هلال بن امية الواقفی) در.

بونلرك ايكيسی ده مسلمانلرك امتلرندن ايديلر. و (بدر) محاربه‌سنه اشتراك ايتمشلردی .

— بونلره نه اولورسه بكا ده اولور ، ديدم .

سفره اشتراك ايتمه‌ينلردن يالكز اوچمزله مسلمانلرك قونوشمه‌لرينی رسالتپناه افندمز منع بيورديلر . هر كس بزدن يوز چويردی . و بزه قارشی معامله‌سنی او درجه ده كيشديردی كه كنديمزی، بيلديكمز طانيديغمز شهرده دكل، بوش بوتون ياپانجی بر يرده صانديق . سلاممزی آلان يوقدی . هر كس بزه چين جبين كوستريوردی . تام اللی كونمزی بو منوال اوزره كچيردك . ديكر ايكی رفيقم پك متأثر اولديلر . اولرينه چكيلوب حزن و ماتمله كونلرينی كچيرديلر . بن ايسه اك كنجلری و اك دينچلری اولديغمدن عادتا كزيور وچارشيلرده كزيوردم . نمازی رسول اللهه اك ياقين يرده ادا ايدييور ، ذات سنيه‌لرينه سلام ويرييور و جواباً دوداقلرينی تحريك ايدوب ايتمه‌دكلرينه دقت ايدييوردم . مسلمانلرك بندن يوز چويرمه‌لری ، بنمله قطع مناسبت ايتمه‌لری پك زياده اوزاديغندن نهايت (ابی قتاوه) نك بوستانه كيتدم . كنديسی هم عموجه‌زاده‌م، هم ده اك چوق سوديكم ذواتدن ايدی . سلام ويردم . سلاممی آلمادی .

— ای ، (ابی قتاوه) ديدم ، بنم اللهی و رسول اللهی سوديكمی بيلميورميسك ؟

جواب ويرمه‌دی . سؤالمی ايكی دفعه تكرار ايتدم . نهايت :

— الله بيلير ، ديدی .

او زمان كوزلرمدن ياشلر بوشاندی ، دنيا كوزيمه دار كوروندی . بوستاندن آيرلدم . بو حال بر ملال اوزره (مدينه) نك چارشيسنده دولاشيركن (شام) دن كتيرديكی بر طاقم اطعمه‌يی (مدينه) ده صاتان بر عجم كويليسنك بنی آراديغنی كوردم . بو آدم بكا (غسان) حكمدارندن بر مكتوب كتيرمشدی . (غسان) حكمداری خريستيان ايدی . مكتوبنده رسول اللهك بندن يوز چويرديكنی خبر آلديغندن بنی دعوت ايدييور و كنديسنه التحاق ايتديكم تقديرده بنی تطييب ايده‌جكنی يازييوردی . « بو ده باشقه بر بلا » ديدم و مكتوبی آتشه آتدم .

وضعيت بو صورتله قرق كون دوام ايتدی . قرقنجی كون طرف رسالتپناهيدن بری كله‌رك :

— زوجه‌كزدن اعتزال ايتمه‌كزی افندمز امر ايدييورلر ، ديدی .

— رفيقه‌مدن آيريله‌جقمی ؟ ديدم .

— خاير ديدی . يالكز اوكا ياقلاشمايه‌جقسكز .

بو خبر ارقداشلرمه ده تبليغ اولوندی . رفيقه‌می ، مسئله‌نك حلنه انتظاراً عائله‌سنه كوندردم (هلال بن اميه) نك زوجه‌سی زوجنك محتاج خدمت اولديغنی بيان ايتديكندن كنديسنه يالكز قربتك ممنوع اولديغی خبر ويرلدی . اون كيجه ده بو صورتده كچيردم . اللنجی كيجه صباح نمازنی قيلدقدن صوكره بزكين و نوميد بر حالده اوتوروركن :

— ای كعب بن مالك ، مژده ! » ديه حايقيران بر سس ايشيتدم . همان سجده‌يه قاپاندم . رسول الله افندمز صباح نمازنی ادا بيوردقدن صوكره جناب حقك بزی عفو بيورديغنی بيان بيورمشلر و بونی بزه تبليغ ايچون بريسی آته بينمش ، ديكری ده قوشه‌رق كليوردی . خبری آلير آلماز همان جانب رسالتپناهی‌يه عزيمت ايتدم . يولده فوج فوج هر كس بنی تبريك ايدييوردی . رسالتپناه افندمزك سيمای مباركلری سرور ايله لمعان ايدييور و بكا بيورييورلردی كه : « طوغديغك كوندنبری كچيرديكك اك خيرلی كونكله مسعود و مبشر اول ! »

* * *

(صحيح مسلم) دن خلاصةً نقل ايتديكمز بو وقعه نه قدر عبرت بخشدر . معذرت مشروعه‌لری اولماديغی حالده كری قالان بو اوچ مسلمان ، پيغمبرمزله برلكده نيجه نيجه غزوات اسلاميه‌ده اثبات وجود ايده‌رك دين اسلامه خدمات معظمه‌ده بولونان بو حقيقی، صميمی اوچ مسلمان هر نصلسه بر دفعه كری قالمقله باقيكز نه قدر مؤلم ، نه قدر طاقتفرسا بر جزايه اوغراديلر .

بوتون امت اسلاميه بو ذوات ايله قطع مناسبت ايتدی. كنديلرينه‌ اك ياقين اقربالری، اك عزيز دوستلری بيله سلام ويرمكدن، استنكاف ايتديلر. هركسك نظرنده دوشديلر. كنديلری جماعتلری و جمعيتلری ايچنده غريب قالديلر. زوجه‌لری كنديلرندن وزاقلاشديلر. الحاصل دعوای مقدس اسلام حقنده ويريلمه‌جك آسيب كوسترد كلرندن طولايی بر مقاطعهٔ عموميه‌يه دوچار اولديلر. حالبوكه بو ذوات محترمه‌نك مسلمانلغه نه‌قدر چوق خدمتلری سبق ايتمشدی. پيغمبرمزك بايراغی آلتنده نه‌قدر شان وشرف قازانمشلردی. بوكا رغماً بر كره حركت ونوع بولان تسبب اونلرك بو قدر آغير بر جزايه دوچار اولملرينه مانع اولمادی . . ديمك كه دعوای مقدس اسلام هيچ بر وقت هيچ كيمسه‌نك بر تسببی، هيچ بر اهمالی عفو ايتمز. دعوای مقدس اوغورنده هر زمان هر فداكارلغه حاضر اولمق، ذره قدر تردده دوشمكسزين اللهيانه كيرلمك وهر فداكارلغی اختيار ايتمك لازمدر. جزئی بر قصور كوسترن مسلمانلك نه‌قدر مسؤل اولديغنی نقل ايتديكمز بو وقعه بك جانلی ومؤثر بر صورتده تصوير ايديور.

اخلاق اسلاميه‌نك شو متانتنه، شو علويتنه دقت ايديكز كه مقاطعهٔ عموميه ايله تجزيه اولونان اوچ ذات محترم بو جزايه نه قدر بايانسز بر صبرله مقابله ايتديلر ومدت جزالرينی ندامتله، توبه و استغفار ايله كچيرديلر . ثلهك عفو الهيه لايق اولديلر.

يالكز بر سفردن بلا معذرت كيری قالان بو اوچ ذاتك حالنی بز هيچ بر زمان نظردقتمزدن دور طوتمه‌ملی‌يز. چونكه بو كون مملكتمز اسلام دعواسی اوغورنده رفع لوای جهاد ايتمش بولونيور. مجاهده‌دن كيری قالان حقيقی مؤمنلرك جزاسی ميدانده. اونلر هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه‌نك ايچنده ياشامغه لايق دكلدرلر. بو حالده هر مؤمن حقيقينك وظيفه‌سی مجاهدهٔ مليه‌مزه بوتون قوتيله ياردم ايتمك، اك قطعی بر مظفريت احراز ايتمه‌سنه باليشمقدر. مجاهده‌دن كيری قالان مؤمنلرك جزاسی بو ايسه يا بر مجاهدهٔ اسلاميه‌يی ضعفه دوچار ايتمك و عدای اسلامك غلبه‌سنی تأمين ايتمك ايچون چاليشان مسلمانلرك حالی نه اولور؟ بونی تقدير ايتمك واللهدن قورقمق لازمدر.

جناب حق جمله‌مزی وظيفه‌مزی ايفايه موفق ايله‌سون.

توحيد افكار عمر رضا

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

مسلمانلرك اتحادی و مستوليلره قارشی حركتی

مصرده منتشر (اللواء المصری) غزته‌سندن:

جناب حق كتاب مبيننده «انما المؤمنون اخوة - مؤمنلر قرداشدن باشقه برشی دكلدرلر» ، «ان هذه امتكم امة واحدة - ايشته سزك امتكز بر و ركه واحده بر امتدر . » ، «واعتصموا بحبل الله جميعا - هپكز بردن حبل الهی‌يه صاريليكز . » ، « آيرلمايكز، صوكرا خسرانه دوشرسيكز » بيورمشلردر.

پيغمبر ذيشان افندمز حضرتلری «مسلمانلر بر برينه قاينامش يكپاره بر بنا كبيدرلر . » ، «مسلمانلر يكديكرينه مرحمت ايتمك، مودت ازدره بولونمق ، بربرلرندن آيريلمامق خصوصنده بر عضوی انجينيرسه سراپا انجينه‌ن بر بدن كبيدرلر . » بيورمشلردر.

جناب حق قرآن كريمده مسلمانلره اتحاد و محبتی ، ائتلاف و تعاونی امر ايتمكده و اونلرك منازعه و اختلافدن ، تفرقه و نفاقدن حذر ايتمه‌لرينی بيان ايله بوكبی شيلری نهی ايتمكده‌در. چونكه تفرقه و نفاقك صوكی خيبت و اضمحلالدن بشقه برشی دكلدر. فخر كائنات افندمز حضرتلری بو جهتی حديث شريفلرنده ايضاح ايتمكده‌درلر.

اسلامك اس الاساسی اولان اتحادك مزاياسنی جناب حق ايضاح بويورمشدر. بو اتحاد، كوكلری مسلمانلرك قلبنده جايگير اولان دينی بر رابطه‌در. بو رابطه اك يوكسك بر روحك تشكيل ايتديكی بر رابطه‌در. بو رابطه سايه‌سنده بوتون مسلمانلر آره‌سنده بر قارداش محبتی حاصل اولمش، چينلی، هندلی، افغانلی، عجم، چركس، تورك، عرب، مصرلی، سودانلی والحاصل دنيانك شرق وغربنده ياشايان اوچيوز التی ميليون مسلمان برلشمشدر.

جناب حقك ارادهٔ ازليه‌سيله هر مسلمانك قلبنده الی الابد منطبع اولان بو حس اخوتی، بو متين رابطهٔ مليه‌يی، اك دنی منفعتلره مستند و يكانه غايه‌سی اقوام ضعيفه‌يه چوللانمق، مغلوب ملتلری قهر وظلم ايله پنجهٔ اسارتلرينه دوچار ايتمكدن عبارت اولان اوروپا سياست استعماريه‌سی نه ياپارسه ياپسون هيچ بر وجهله اخلال ايده‌ميه‌جكدر.

اوروپا سياست استعماريه‌سی ملتلرينی اويانديرمق، اونلری اسارتدن قورتارمق ايچون چاليشان رجالی حبس و نفی ايديور، درلو درلو فلاكتلره اوغراتمقدن چكينمه‌يور. مملكتلرينك استقلالی كبی اك يوكسك بر غايه‌يی تحقق ايتديرمك ايچون ابذال مساعی ايدنلری اك قورقونج فلاكتلره دوشوريور. فقط ارباب عقول، بالخاصه خرستيان

ضربی مبهوت ومدهوش ایدن جهت: اونلرك بو جهنمی غایه‌لری اوغورنده بو قدر چالیشدقدن، اسلام مملکتلرینك قسم اعظمنی اسارتلرینه آلدقدن صکره بیله، رابطهٔ اسلامیه‌نك ذره قدر دوچار ضعف اولمامسی، بالعکس غرب دولتلرینك اسلام عالمنی پارالامغه معطوف اولان مساعیٔ استیلاجویانه‌لرینی توحید ایتمه‌لرینه قارشی اسلام ملتلرینك دها زیاده محبت و اخوت حسلریله متحسس اوله‌رق متحداً بو کابوس تضییقی رفعه چالیشمارلیدر.

علی الخصوص بوتون اقوام اسلامیه‌نك عثمانلی دولتنه مظاهرتی، و بو دولت اطرافنده اتحادی، فنالی، قفقاسیالی، ایرانلی، تورك، کورد، کورجی و عربلرك یکدیکریله معاهده‌لر عقد ایتمه‌لری، هندستان مسلمانلرینك اختلاللر قوپارمه‌سی و بایراقلرینه (هلالی) رسم ایتمه‌لری... بونلرك هپسی حقوق اسلامیه‌یی تأمین ایچون وقوعبولمده و غربلیلری پك زیاده قورقوتمقده‌در. و نه طرفده طمارلرنده شانلی اجدادینك قانی جولان ایدن هر عثمانلینك رد ایده‌جکی و بوتون مسلمانلرك هلاکنی استهداف ایتمه‌سنه مبنی هیچ بر مسلمانك طبعاً قبول ایتمیه‌جکی بر معاهده اولان (سور) معاهده‌سنك تطبیقنی تأمین ایچون دول غربیه‌نك، بالخاصه انکلتره‌نك خلافت اسلامیه‌یی تضییق ایتمه‌سی؛ و افلاسه دوچار اولمش، پارالرینك قیمتی فنا حالده دوشمش، مأمورلرینك آیلقلرینی ویره‌میه‌جك برحاله کلمش اولان یونانلیلری هر درلو سلاح ایله تجهیز و مقدار کافی پاره ایله تقویه ایده‌رك دوننکی افندیلری، ولی النعمتلری اولان تورکلره قارشی حربه تشویق ایتمه‌لری صلیبك هلاله قارشی ازلی عداوتنی کوستریر.

بو عداوت او درجه‌یه واردی که محضا حیثیت اسلامیه‌یی رنجیده ایتمك ایچون پایتخت اسلام اشغال عسکری آلتنه آلندی. دفعات ایله بیزانسلك احیا ایدیله‌جکی، آیاصوفیه منارەلرینك هدم اوله‌جغی حوادثی اوزرینه چیقدی. بیزانس دولتك احیاسی ایچون وقوعبولان تشبثاتك بر نتیجه‌سی یوقدر. آوروپالیلر عصرلردنبری اسلامك محوینی استهداف ایتدیلر. عثمانلی تاریخی بونك الك قوتلی شاهدیدر. عثمانلیلر بوتون صلیبی محاربه‌لره قارشی قهرمانانه برصورتده ثبات ایتمشلر وهر عصرك کمال حرمتله یاد ایده‌جکی برحیثیت قازانمشلردر. تورك ـ یونان مجادلهٔ حاضره‌سی اسلام تاریخنه مهم برفصل تاریخی آچه‌جقدر.

ملتی یوکسلده‌جك انجق مسلمانلق اساسلریدر

عزت وسعادت دینی اولان مسلمانلق فداکارلقدن عبارت بولنان سیاست فردیه‌سنده تعقیب ایتدیکی غایه ملت تشکیلاتیدر. فرض عینلرله تدبیر ایتدیکی همان بوتون وظائف فردیه‌ده بو غایه‌یی کوزتیر؛ مسلمانلرك فردی حیاتلرینی حیات اجتماعیه‌یه، شخصی منفعتنی منافع عمومیه‌یه ربط ایتمش. افرادك مساعیسنی وحدته توجیه ایلمشدر.

بالخاصه فرض کفایه‌لرله تأمین اولونان وظائف اجتماعیه اسلامك بو خصوصده نه قدر عظیم اهمیت ویردیکنی پك واضح برصورتده کوستریر.

مسلمانلقك سیاست داخلیه‌سنده‌کی اساسی انقیاددر: «انما الطاعة فی المعروف» حدیث شریفی موجبنجه قانونه اطاعت، قانون محمدینك بلا مقاومت سلطنت عظمه‌سیدر. دین اسلام بوتون قومیتلری، خصوصی منفعتلری، متفرق سیاستلری قبول ایتمیه‌رك اسلام هیئت اجتماعیه‌سنه بر قانون کلی‌یه انقیاد واطاعتی امر ایدییور.

سیاست خارجیه‌سنده‌کی اساس ایسه اعتلادر، اعلای کلمة الله‌در. مسلمانلر توسیع حکومت وتنفیذ حاکمیت ایله مأموردرلر. روح اسلام عزت و اعتلا نفحاتیله مشبوعدر. ذلت و اسارته تحمل، عطالت و سفالت کال اسلامده شدتله ممنوعدر.

ایشته توحید دینی اولان مسلمانلقك وحدت اجتماعیه و سیاسیه‌یی تأمین خصوصنده وضع ایتدیکی بو علوی، بو متین دستورلر الی الابد ملت اسلامیه‌نك ناظم مقدراتی اولاجقدر. مسلمانلقی بر طاقم اعتقادات مجرده‌دن عبارت ظن ایدنلر پك آلدانیورلر. مسلمانلق اعتقادات و اخلاقیاتیله برابر الك عالی اجتماعیات و سیاسیاتی ده حاویدر. حتی قرآنك اجتماعیاته دائر اولان احکام جلیله‌سی عباداته دائر احکامندن دها چوقدر. بوندن باشقه مسلمانلق بوتون احکامنده فطرت بشریه‌یی نظر اعتباره آلمش، اوکا کوره احکام وضع ایتمشدر. بناءً علیه مسلمانلق بشرك الك طبیعی، الك فطری بر دینیدر. مسلمانلق بشرك کرك مادیات، کرك معنویاتی اعلا ایچون الك طوغرو بر طریق هدایتدر. مسلمانلر بو احکام عالیه‌یه صاریلدقجه یوکسلمشلر، اوندن اوزاقلاشدقجه نکبت و فلاکتدن قورتوله‌مامشلردر.

اکر مسلمانلر ایچون قورتولمق و یوکسلمك مقدر ایسه ـ که بوکا بزم قوی ایمانمز واردر ـ بو خلاص، بو تعالی کرك حیات اجتماعیه، کرك حیات سیاسیه‌ده مطلقا مسلمانلق اساسلرینه بحق رعایتله اوله‌جقدر. زیرا اسلامده حاکم اولان آنجق قانون الٰهیدر. ملت اسلامیه‌نك بوتون احوال و حرکاتی آنجق بو دائره‌ده جریان ایدر.

اسلامده قوهٔ اجرائیه بو احکام جلیله دائره‌سنده ملتك مقدراتنی تدویر ایدن هیئت دیمکدر. بو خصوصده الك کوچوك فردندن الك یوکسك رتبه‌سنه قدر، امام المسلمین‌ده داخل اولدیغی حالده، بوتون جماعت بر مأموردن باشقه بر شی دکلدر.

ملت اسلاميه ، مقدراتنه هيچ برزمان قيدسزلك كوسترهمز . ايچندن اك اهل اولانلر واسطه‌سيله بوتون امور ومصالحى تدبير وحل وعقد ايدر ؛ قوهٔ اجرائيه‌نك وقانون كلئ محمدى‌يه رعايتنى تأمين ايدر ؛ حاكميت بونقطه‌ده بلاقيد وشرط جريان ايدر . بناءً عليه ملت بوحاكميتنى حسن استعمال ايتدكجه نه تمايلات شخصيه وقوميه‌يه ميدان قالير ، نه صنوف اجتماعيه مجادلاتنه زمين وامكان ، نه‌ده حاكميت شخصيه احتراصاتنه قوت واقتدار . چونكه او قانون كلئ محمدى بونلرك هيچ برسنه مساعده ايتمز .

مسلمانلرك حكمدار وحكومت حقنده‌كى تلقيسى اوروپاده‌كى كبى دكلدر . اسلام ، اوروپاده اولديغى كبى برحق قرالى طانيماز . اسلام نظرنده خليفه‌نك موقعى انجق اقامهٔ شريعت ايچون برمأموردن باشقه برشى دكلدر . على العموم قوهٔ اجرائيه‌يى بوصورتله تلقى ايدر . اونك ايچوندركه اسلام خلفاسى نه پاپالر كبى معصوم ، نه‌ده برقانون آمرى وضعنه صلاحيتداردر . خليفه‌نك افراد اسلامدن فضله حقى ، مسلمانلردن زياده معافيته مظهريتى يوقدر . بناءً عليه قانون كلئ محمدى خارجنه چيقنجه ملت اسلاميه‌نك درحال حركته كلمسى فرضدر . زيرا دائما اجراآت حكومته نگهبان اولمقله مكلف اولان مسلمانلر عندنده اك بويوك جهاد ظلم وجور واستبداده ، مغاير شريعت احواله قارشى مجادله ومقاومتدر . (افضل الجهاد كلمة الحق عند سلطان جائر)

مشورت اسلامده اك بويوك بر اساسدر .

كذلك اماناتك اهلنه توديعى وحكم واجراده عدالتك تطبيقى نص قطعيدر . (ان اكرمكم عند الله اتقيكم) آيت كريمه‌سى اهليتى تعيين ايدن اك عالى بر دستوردر . اسلامده اهليتى حائز اولانلر الاهدن اك چوق قورقان ، كرك حقوق الله ، كرك حقوق عباده تجاوزدن اك چوق صاقينان اصحاب علم وفضيلتدر . بوحقوقى بيلمه‌ين وبونلره رعايتكار اولمايانلر هيچ برزمان ملتك امورينى حل وعقده اهل اوله‌مازلر .

ايشته اسلامك تشكل ايتديكى مؤسسهٔ حكومت احكام اساسيه‌سى بودرجه عاليدر . وبواحكام نظريه‌دن عبارت قالمامش ، مسلمانلردن افنديمز بوتون بواساساتى بالفعل تطبيق ايتمشلردر . اوپيغمبر كزين وظائف حكومتى ، دائما امتى ايله استشاره ايتدكدن صوكره اهلنه توديع ايتديلر وهيچ برزمان عدالتدن ذره قدر آيريلماديلر . بوصورتله بزه ، حيات فرديه‌ده اولديغى كبى ، حيات اجتماعيه وسياسيه‌ده ده اك مكمل بر نمونهٔ امتثال اولديلر . بناءً عليه بزم ايچون فلاح وهدايت يوللرى آب آشكاردر . هيچ بر ملتك آرقه‌سندن كيتمه‌يه احتياجمز يوقدر . اجنبى نظريه‌لرينى ، اجنبى مؤسسه‌لرينى تقليد يوزندن اوغرامادیغمز فلاكت قالمادى . بوتون اوضلالتلر بزى كرد باره سوروكله‌مكدن باشقه برفائده تأمين ايتمدى . قرآن جليل بزم اك اساسلى قانونمز ، اك عالى رهبرمزدر . ملتمزك بوتون امور ومعاملاتى بو محور اساسى اوزرنده دوران ايتدكجه ملتك فوز وفلاح بوله‌جغنده هيچ شبهه يوقدر . وملتك ايسته‌ديكى‌ده بوندن باشقه برشى دكلدر .

اشرف اديب

احياى مدارس

حضرت رسالتپناه افندمزك « طلب العلم فريضة . . . . » حديث جليلنى دستور آمال وحركات اتخاذ ايدن اجدادمز معالى نژادمز ، زمانلرنده پك چوق نقود وهمتله برچوق دار العرفان تأسيس وكشاد ايدرك بيكلرجه رجال اعاظم يتشديرديلر .

بوكابت اولديكه تاريخمزك اك پارلاق صحيفه‌لرى ، مدرسه‌لريمزك محيط فياضندن يتيشن متبحرينك آثار عاليه‌سى اشغال ايدر . نزده مدرسه ، نزده حيات تاريخك الاهم وعظمتلى بر ايشيدر . ذى احتشام بر بنا اوله‌رق ، مدرسه‌لريمزى ، اك ممتاز ومؤثر برسيما اوله‌رق ده ملالريمزى كوستره بيليرز .

ممالكمزده علم وعرفانك برو فقلو انتشار ايتديكى دورهٔ سعادت واقبال ، بتون زمانلرى توسيع ممالك وتزييد شوكته حصر ايدن اوميالك اجرا ايلك تمدنى ولايموت آثار وابنارى اولان مدرسه‌لرمزدن دوغيوردى .

اوه ، مدرسه‌لريمز ايديكه توركك نام كاذنى اقطار جهانه نشر ايله وسيله اولمش . او دار العلملرمز ايديكه عثمانلى مملكتنك حشمت اقباليله بوتون جهانك كوزلرينى قاماشديره‌رق بيكلرجه اجنبى طلبه‌نك محضا تحصيل علم وهنر آرزو واشتياقيله مملكتمزه قوشمالرينه سائق اولمشدى .

درت عصر اول ، آوروپا عالم خرستيانيتى ، برسينه بوتنى كچيرمك اوزره كليساره قوشار ، جنت وجهنم صاتان ! . . . متعصب وجاهل پاپاسلردن تحذيله‌نيركن استانبولى فتح ايچون تزاقلر اعمال ، طوپلر ايجاد ايده‌نلرى بوتنك مدرسه‌لرى يتيشديريوردى .

توركلرده‌كى فضيلت اخلاقيه ، حسيات دينيه ، قابليت ابداعيه اساسلرى ؛ فكر تجدد ، عزم وثبات ، متانت ، علوجناب ، مردلك خاصه‌لرى هپ بو دار العلملرمزك محيط فياضنده انكشاف ايديور ؛ پادشاهلرمزدن ، شهزاده‌لرمزدن ، وزيرلرمزدن باشلايه‌رق بوتون رجال علميه‌مز ، عسكريه‌مز ، بيه‌مز بوكون آثار خرابه‌سنه اولسه شاهد اولديغمز او عالى ومحتشم مدرسه‌لريمزك منور ومبارك سقفلرى آلتنده فيضياب اوليورلردى .

دها پك وزاقلره دكل ، برايكى يوز سنه اولنه ارجاع نظر ايده‌جك اولورسه‌ق تاريخ بزه (حوضه) كبى كوچك بر محيطده بيله پك بيوك بر بناى عرفانك موجوديتى وكبار علمامزدن فرق ذاتك تدريس علم وعرفانله مشغولتنى كوستريركه بونلر توركلرده‌كى مدنيت عاليه‌نك منبع فيض وكمالاتى اولان محيطات عرفانمزه جانلى بر نمونه اوله بيليرلر .

اكر بوترتيب عرفانى شو زمانه قدر ادامه ايتديريلمش اولسه ايدك شبهه‌سز بوكون دنيانك اقوام فاضله ومنوره‌سنك باشنده بولمق شرفى

بزلره ، بز تورکاره قوناجقدی . نه چاره که : اویله اولادی ! مدرسه‌یی ، مثلانی اهمال ایتدك ! منتسبین علمیه‌ده‌کی کسالت فکریه بو علم و فضیلت اولرینك ییقیلماسنی انتاج ایتدی .

نه‌یه‌سز بونك بك آجی جزاسنی‌ده چکمدك دكلز . بنیهٔ اجتماعیه‌مزی کمیره‌ن وغفلت جهل ایله مجادله‌یه قادر تشکیلات علمیه‌مزك فقدانته بتون شو محرومیتمزك انضمامی ، دینمزی ضعفه ، اخلاقمزی تردی‌یه اوغراتدی . بونك نتایجندن اوله‌رقده برچوق کویلرمز امامسز ، برچوق جامعلرمز خطیبسز قالدی .

برکت ورسینکه شو حال چوق دوام ایتمه‌دن ، بو فلاکت تأثیراتنی تمامیله کوسترمکه باشلامادن اوکنه کچیلدی . نه‌مدی ، جداً بیوك بر فخر و سرورله قباران قلبلرمزك ایمان و ایقان تامیله سویله‌یه‌بیلیرزکه : شو صوکلرده احیای عرفان ایچون مهم بر عملك تعمیرینه باشلانمشدر . بیوك مجلسمزك متفکر ، محترم رجال حکومتك چیقاردیغی قانون ، بو مهم نقصانی ازاله ایتمکه ، مملکتمزك هر طرفنده اعمار واحیای مدارس ایچون حالی بر فعالیته وسیله اولدی . بو جمله‌دن اوله‌رق کوچوك و تاریخی حوضه‌مزده ، چوقدنبری مندرس اولان مدرسه‌مز تجدید و احضار ایدیله‌رك شمدیلك اوتوز حجرهٔ عرفاند برچوق طلبه‌مز ، منتی بلده

حاجی اسماعیل افندینك همت وریاست تدریسیه‌سنده ، تحصیل علومه دوام ایتمکده‌درلر .

جدی بر شوق و هوسله باشلایان شو مهم و حیاتی مسئله‌نك تمنی ایده‌رزکه : ادامه‌سنه ، تعالید نه هیچ بر فکر ، هیچ بر امل انکل اولماسین ! .

بزه ماضیده‌کی قوت و قدرتمزی افاضه ایده‌جك ، بتون خسرانلرمزی ، الملرمزی تلافی ایده‌جك اولان بو مؤسسات علمیه‌یه هرشیئدن زیاده اهمیت ویرلمك لازمدر . عصری بر طرزه دکیلمك تصویله آتیلان بو اساسك ادامهٔ حیاتی ، اقتطاف ثمراتی وسائط مادیه‌نك اسیرکنمه‌مسیله قابل وممکن اوله‌بیلیر .

کوستردیکی جلادت خارق‌العاده ایله مهم وشرفلی بر دورك قاپوسنی آچان ، عزم و متانت فکریه‌سیله دوشمانلرمزك بیله قلبنی ، فکرینی تجاب و تسخیر ایدن بیوك مجلسمزه شکران و امتنان بورجلرمزی ایفا ایدرکن شمدی‌یه قدر هرشیئی حکومتدن بکله‌مش و کورمش اولان ملتمزه ، مدرسه‌لریمزك احتیاجات مادیه‌سنك تأمین و تأدیه‌سی خصوصنده‌ده رهبر اولماسنی تمنی ایلرز .

حوضه : ف . درویش اوغلی

جزیرة العربده انکلیز انتریقه‌لری

— ٢ —

حسین ابن علی وانکلتره

کچن نسخه‌مزده منتشر مقاله‌مزده ، انکلتره‌نك (جزیرة العرب) ده تاصل بر (حلول مصالحانه) سیاستی تعقیب ایتدیکنی ، بو سیاستك نتیجه‌سی اولارق حرب عمومی اعلان ایدلمزدن اول نجد امیری وجزیرة العرب عشائرینك اك قوتلیسی اولان عبدالعزیز ابن السعود ایله نه صورتله مناسبانه باشلادیغنی ایضاح ایلمه‌مش ایدك .

فی الحقیقه حرب عمومینك اعلانندن مقدم انکلتره‌نك شرق سیاستنده اك اساسلی اولدیغی قادار اك زیاده تهلکه‌لی و سوء قصده مقرون اولان هدف تشبثاتی ، ترکیانك تقسیم و نهایت الدن کلیرسه کلیاً امحاسنه معطوف بولونیوردی . بناءً علیه جزیرة العربك اوته‌سنه ، بریسنه صوقولارق ، بو خالی و حال بدوتده بولونان چوللره آدم کوندرمك ، پاره دوکمك ، کیزلیدن کیزلی‌یه عشائرله آکلاشمغه چالیشمق ، آنجق برتك معنایی حائزدی ، اوده اك صوك قالان بر اسلام حکومتنك ، عصرلردن بری مستقل وشوکت مادیه و معنویه‌یه مظهر قالان بر دولتك حیاتنه خاتمه ویرمك حرص و آرزوسی . . .

بناءً علیه انکلتره ایله ال اله ویره‌جك اولان هر هانکی بر قبیله ، بر عشیرت ، بر جماعت ویا بر فردك حرکتی اسلامیت نامنه واضح ، صریح ، قطعی بر خیانت ، بر جنایتدی . اسلامیتك اك صوك مدافعی قالان تورکیانی امحایه قرار ویرمکله انکلتره ، اسلامیتی اك اساسلی بر نقطه‌سندن صارصمق ، ییقمق و صوکرا اسلاملری کندی آووجنه آلارق اونلری بر کوله ، حریتنی ، استقلالنی غائب ایتمش بر قول حالنه ایندیرمك ایستیوردی . انکلتره‌نك بو شیطانی‌سی ، قصدلرینك قوه‌دن فعله ایصالنه خدمتی دوقونمق ایسه اسلام کچینن ، اسلام نامنی حائز اولان هر شخص ایچون شبهه‌سز خیانتلرك اك بیوکی ایدی .

مع مافیه ، او نوع جنایتلردندرکه اونك وبالی هرشیدن و هر کسدن اول ینه کندینه راجع اولور . عدل ربانی هرحال حکم جلیلی اجرا ایدر ، اسلامه بویله قصد جرمنك مباشری یاشریکی هماخیبت وخسرانه معروض قالیر ، کون کچمه‌دنکه ذلت وحقیریه پریشان سقوط ایلر . .

نته کیم عبدالعزیز ابن السعود ایچونده بویله اولمشدی . زیرا او

انكلتره ايله اتفاق ايده‌رك اسلام بر حكومته قارشی ارتكاب خيانت وجنايت ايله‌مشدی . بو راده شونی ده قيد ايده‌لم كه جهالت ، آنی بی حقسله تعيين ايده‌مه‌مك ، تعبير ديكرله درايتسزلك هيچ بر زمان اسباب مخففه‌دن اوله‌ماز. زيرا بر اسلام اكر جاهل ايدی ايسه ، اكر غافل ايدی ايسه نه‌دن بو كبی اسلامك شرينه معطوف اولمسی قوياً محتمل بر ايشه كيريشسين؟ خصوصيله بر صليبی ايله ، دنيانك اك متعصب ، اك مغرور بر صليبيسی ايله كه ألنده سنی قاندیرمق ، آلداتمق ايچون آلتونك لمعان كاذبی بر شبكهٔ اصطياد حالنده سكا بك واسع اوله‌رق كوستريور ...

بو طرز محاكمه ايله ، وهيچ شبهه‌سز بويك دها غرب اولان طرز محاكمه ايله نجد اميری اسلاميتك ، محكمهٔ وجدانی حضورنده متهم‌در . فقط اونوتمايالم كه يالكز سوء قصد ترتيبی جرميله متهم‌در . اصل بونك دها فجيع ودها هولناك بر شكل آخری واردركه اوده سوء قصدی ترتيب ايتمكله برابر اجرايه تصدی وبالفعل اجرايه قيام ايتمك جرم اثيمی‌در . تأسف اولنوركه بوكا ده جزيرة العربك ديكر بر عشيرت رئيسی قيام ايتمشدر . اوده مكه شريفی (حسين ابن علی) در. اوت بو (حسين ابن علی) كه علی العاده مثلا ، نجد اميری كبی بر عشيرت رئيسی اولمقله ياخود وهابيلك كبی هرهانكی بر مذهبك رئيسی اولمقله قالمايور. اسلامك اك مقدس بر قطعه‌سنده ، واك قدسی ومبارك بر شهرنده ، (آل نبی) دن اولديغنی درميان ايدن بری طرفندن واقع اولويور . اويله بر شخص كه كرك وضعيت اجتماعيه اعتباريله ديكرلرندن اوستون، خيری شردن فارقدر . و صوكره بوتون اولاد واحفاديله برلكده اسلامه توجيه ايدلن بر جنايت، سوء سوء ، كرله اشتراك ايديور .

هر اسلام ، بوكون تاريخی بر شكل آلمش اولان بو فجيع ، واليم حادثه‌نك ، بو قالی وقارا صفحه‌نك خاطره‌سی مواجهه‌سنده دخی حجاب ايله تيتره‌ر . يازيقلر اولسون كه بو حادثه بوكون بر حقيقت‌در . و بو صحيفهٔ تاريخ اسلامده بوكون بوتون سياهليغيله دورييور .

مقام خلافتی ده حائز اولان دولت عثمانيهٔ اسلاميه حرب عموميه هيچ بر سبب مدافعهٔ نفسی ايچون كيرمشدی . خطرده بولونان استقلال وحريتی مدافعه وصيانت ايچون اشتراك ايتمشدی. قارشيسنده بر انكلتره واردركه ، اسلام هندستانه ، اسلام افغانستانه ، اسلام ايرانه ، اسلام مصره نه صورتله معامله ايديور ايديسه عينی معامله‌يی ، دها اليم شكليله كنديسنه تطبيق ايده‌جكدی . اويله كه بو بر صليب ــ هلال حربی ايدی. وصليب حربلنك سائق اولی انكلتره ايدی . يوقسه بو حربی آچان هيچ بر زمان توركيا دكلدی . توركيا هلالی مدافعه‌يه ، اسلامی مدافعه‌يه مضطر قالمشدی . بناءً عليه اساس اعتباريله بويله بر ماهيت دينيه‌يی حائز اولان بر حرب قارشيسنده بوتون ديكر سياسی صفحه‌لرندن قطع نظر ، بو اصلی نقطه اعتباريله هر مسلمه دوشن وظيفه مالاً ، بدناً بو اوغورده مجاهده‌ده بولونمقدر ، في سبيل الله جهاددر. زيرا اسلاميت تهلكه‌ده ايدی ، حاكميت اسلاميه مخاطره‌ده ايدی ، استقلال اسلامی عادتا بر اوچورومك كنارنده ايدی . بناءً عليه عصرلردن بری زير تابعيتنده هر درلو اسباب ناز ونعيمهٔ مالك بر شان وشرف بر حيات اصالت وشرافته صاحب بر مسلمك متبوعی اولان وفی سبيل الله مجاهده‌يه مجبور اولان بر حكومت اسلاميه‌يه ياردم ايتمه‌سی دكل، سل سيفه قيام ايتمه‌سنی هانكی بر كلمه ايله افاده ايده‌بيليرز ؟

(حسين بن علی) بويله بر كلمه ايله افاده ايديله‌بيله‌جك بر صفتی كنديسی سعی وتنديسيله دوغرودن دوغری‌يه طاقمشدی . سوزك قصه‌سی اسلام دشمنی انكلتره‌نك اوزاتان ألنی طوتمقله و بر اسلامدن ألنی چكمكله بو وصفه كسب استحقاق ايله‌مشدی .

حرب عموميك دها ايلك سنه‌سنده انكلتره بوكا موفق اولمقله شبهه‌سز اسلامی اك چابوق آلاجق داماردن اورمشدی . كندی حسابنه بويله بر موفقيتی انكلتره خاطر وخيالندن كچيره‌بيوردی . بوتون اسلاميتك مطمح نظری اولان كعبهٔ معظمه‌يی بر خطه‌ده أله كچيرمكله اسلاميتی اك شديد بر صدمه‌ده صارصمشدی . حالبوكه فكرمزجه عادتا بر نوع بيع وشرا شكلنده بر شی اولمشدی . انكلتره آرتيق كنديسنه نسبتله ، دها بويوك ودها قطعی منفعتلر تأمين ايده‌جك بر شی كورديكی ايچوندركه همان نجد اميری ابن السعودی بر طرفه براقدی. فقط اونی ده اوقدر براقمايارق و ينه آلداتمقده دوام ايده‌رك ديكر بری ، حجاز شريفی (حسين ابن علی) يی بو دفعه دوغرودن دوغری‌يه پارا ايله ، آلتون ايله صاتون آلمشدی . (حسين) بر كوله كبی ، بر اسير كبی انكليزلر اقدامنه صاتيلمشدی . حسين ، اولاد و احفاديله برلكده زنكين بر صليبی‌يه بوتون حق تصرفنی ، حق حريتی صاتمشدی . واونك رفقاسی زمره‌سنه كيرمش بولونيوردی .

انكلتره بو بيع وشرا معامله‌سنده يكانه حقيقی منفعتلره صاحب بر طرف ايدی . زيرا :

۱ — شريف حسينی صاتون آلمقله انكلتره هم شيمدن ولی حجازی وجداني اشغال ايتمش بولونيوردی . بورالری بالفعل انكليز حاكميتنه كچيريوردی . وتوركيادن آييريوردی وبو راده‌ده حال حربده بولونديغی توركيايه قارشی يكی بر جبهه احداث ايديوردی .

۲ — شريف حسينه پاره ، سلاح ، مهمات ويرمك انكلتره جنوبی فلسطينده يوقدن بر قوت وجوده كتيريور، بر اوردو احضار ايتمش بولونيوردی . بو اوردو كنديسيله برلكده توركيايه قارشی حرب ايده‌جك و توركيانك اضمحلالنه چاليشاجقدی .

۳ — انكلتره حسين ابن علی‌يی ، عربلق مفكوره‌سيله قيام ايتديرمكله ، بوتون جزيرة العربده ، بوتون سوريه وعراقده ، عربلق عالمنده توركيايه قارشی مستعد انفلاق بر بومبا قويمش بولونيوردی .

٤ — حسين ابن علي‌يي تقويه ايتمك سايه‌سنده ايلروده انكلتره‌يه مطيع و منقاد بر حكومت تشكل ايده‌بيلديكي تقديرده اسلاملرك مقدراتي اوزرنده دائما حاكم اولايلن بر حكومت وجوده كلمش اولاجق والنده بولونديراجغي بو حكومتله عالم اسلامي الٔده طوته‌جقدي .

٥ — انكلتره حسين ابن علي‌نك و يا چوجوقلرينك رياستي آلتنده آرزوسنه موافق اولارق ايلروده بر حكومت وجوده كتيره‌مديكي تقديرده بركره شيرازه‌دن چيقان جزيرة العربك هر طرفنده يكي يكي حكومت قاريقاتورلري وجوده كتيره‌رك جزيرة العربده محاربات داخليه‌يي، اغتشاش داخلي‌يي تقويه ايده‌جك و بو صورتله بوتون عربستانده آنارشي‌يي ادامه ايله‌يه‌جك و اسلاميتك اك معتنا اقليملرنده اسلاميتي تملندن صارصاجقدي .

٦ — كرك توركيايه قارشي وكرك بربرلرينه قارشي عرب رؤسا وعشائرينك ياپاجقلري مصادمه‌لرده، آچه‌جقلري صحنهٔ حربده اسلامي اسلامه قيرديره‌جق ، اون بيكلرجه ، يوز بيكلرجه مسلمان قاني دوكوله‌جكدي . بوده صليبي انكلتره ايچون اعام اسلامي سياستنك بر نوع صفحه‌سنك تحققي ديمك اولاجقدي .

٧ — انكلتره شريف حسيني طرفدارليله برلكده توركيايه قارشي قيام ومحاربه ايتديرمكله توركلك وعربلق مسأله‌سي بوتون جبيلاقلغيله ارته‌يه آتمش بولوناجق واسلاميتك كميت وكيفيت اعتباريله اك قوتلي اولان بو ايكي عنصري آراسنده مادام الحيات بر حس عداوت ونفرت آله‌ولنديرمش اولاجق وبوده بالنتيجه اسلاميتي اساسندن رخنه‌دار ايده‌جكدي .. الخ .

كوريلويوركه انكلتره‌نك شريف حسيني صاتون آلمق ايچون تأديه ايتديكي آلتونلر شو ايكي ، اوچ ، درت ، يدي ... الخ صايه‌بيله‌جكمز منافعي دكل، برلكده تأمين ايديبوردي . و بونلرك فوقنده انكلتره ايچون اك مهم واك يوكسك بر منفعت سياسيه واردي‌كه اوده مستملكه‌جيلك، استعمار فكورسني تطمين ايديبوردي . بو اقتصادي غايه‌يسه جمله‌سني حق كولكه‌ده براقاجق بر موقعده ايدي . انكلتره بو پروغرامنده موفق اولورسه بوتون جزيرة العربي ، عراق ، فلسطين ، سوريه ، الجزيره .. الخ كبي الكالري ، اقطار معموره و مدخره‌يي يد حرص و استملاكنه آلمش بولوناجقدي .

ايشته انكلتره (حسين ابن علي) ايله بازارلغه كيريشيركن هپ بومنافعي ذهننده برد ، برر وطاتلي طاتلي كچيريبوردي . ديكر طرفدن حسين ابن علي دخي بوكا مقابل كنديسنجه منفعت تلقي ايديلن بر چوق رؤيالر ياشيوردي‌كه اك مهملري شونلردي :

١ — حسين بن علي ، توركيا تابعيتنده علي العاده بر مكه شريفي اولمق وضعيتندن قورتولارق بر حجاز حكمداري ، بر سلطان ، بر ملك اولاجقدي . اويله بر ملك‌كه، آلتونلرله اويناياجق، هر درلو نعم سلطنتدن استفاده ايده‌جكدي .

٢ — حسين ابن علي ـ كندي طرفدارلرينك تعبيرنجه ـ عربلرك بويوك خلاصكاري اولمق پايه‌سني احراز ايتمكله كرك بر موقع دنيوي، كرك بر موقع تاريخي و ابدي‌يه مالك اولاجقدي . .

٣ — حسين ابن علي ينه كندي نقطهٔ نظرينه كوره توركيانك ربقهٔ اسارتندن قورتاريلاجق بوتون عربلرك ساكن اولديغي الكالرده شهزاده(!)لرندن بريني حكمدار تعيين ايده‌جك وبو صورتله كنديسي عادتا بر شهنشاه اولاجقدي .

٤ — ايشلر يولنده كيدر ده بوتون بو عرب الكالرنده ، شهزاده‌لرينك زير سلطنتنده بولوناجق قطعه‌لر آراسنده بر قونفه‌دراسيون وجوده كتيريله‌جك اولورسه اوزمان ابن علي بو عرب اتحادينك باشنده بر سلطان ، بر ملكدن ده بويوك بر ايمپراطور اولاجقدي .

٥ — توركيانك اساسندن صارصلدقدن ، اماكن مقدسه‌يي ده الٔنده بولوندوردقدن ، عرب اتحادني تأمين ايتدكدن صوكراده آرتيق (حسين ابن علي) مقام خلافتي‌ده كنديسنه قولاي قولاي حصر ايده‌بيله‌جكدي . اوزمان بر ايمپراطورك فوقنده‌ده آيريجه بر صفت قدسيه ومبجله‌يي‌ده حائز بولوناجقدي .

ايشته توركيايه سل سيف ايتمك شرطيله انكلتره طرفندن درميان ايديلن بر بازارلك (حسين ابن علي) يه تأمين ايده‌جكي كوزل كوزل رؤيالرده بونلردي .

شمدي حق لانصاف دوشونورده انكلتره‌نك بويله بر بيع وشرا نتيجه‌سنده تأمين ايده‌جكي اك مهم فوائد ومنافع ايله برده (حسين ابن علي) نك بو سراب آلود خوليالريني مقايسه ايدرسه‌ك (حسين ابن علي) يه ناصل اولورده مجذوب تعبيريني دخي آز كوره‌بيلرز ؟

في الحقيقه انكلتره‌نك ، حسين ابن علي‌يي آولامق ايچون مخيله‌سنده احداث وابداع ايده‌بيلديكي بو خياللري دخي محاكمه ايتمك فائده‌دن خالي دكلدر . شونيده مناسبت دوشمش ايكن اشارت ايده‌لم‌كه انكلتره معهود خفي معاهده‌دكي موادن غيري شريف حسينه قارشو رسماً بر تعهد آلتنه كيرمش دكلدر . وخفي معاهد كه (حسين ابن علي) نك حكومتني مادام الحياة انكلتره‌نك زير حمايه‌سنه ادخال ايتمكده‌در . بو جهتي‌ده بالآخره محاكمه ايده‌رز .

شيمدي ايسه حسين ابن علي‌نك خياللريني كوزدن كچيره‌جكدك :

اولاً — حسين ابن علي بلكه بر حجاز حكمداري اولابيليردي . فقط اويله بر حكومتك حكمداري اولوردي‌كه بجراً انكلتره‌نك تحكم وتسلطي آلتنده تمثيل خارجيدن محروم ، اراضيسي ايسه بر چولدن عبارت ، ظاهراً مستقل بر حجازك حكمداري اولوردي . حقيقتده ايسه دوغرودن دوغرويه انكلتره‌نك ربقهٔ حمايه واسارتنده بولونيوردي .

نیته‌کیم بویله‌ده اولمشدی . حتی انکلتره ایله حسین ابن علی آراسنده عقد ایدیلن و خفی معاهده‌نك ایکنجی ماده‌سی – که مکه‌ده منتشر القبله غزته‌سندن نقلاً اسکندریه‌ده جیهان الامه غزته‌سنك ۳۱ کانون ثانی ۱۹۲۲ تاریخلی نسخه‌سنده مندرجدی – بروجه آتیدر :

« – بیوك بریتانیا – حجاز معاهدهٔ خفیه‌سنك ایکنجی ماده‌سی :

« بیوك بریتانیا حکومتی ، حجاز حکومتی محافظه و امور داخلیه‌سنده هر نه صورتله اولورسه اولسون واقع اولاجق بر مداخله‌یه و هرهانکی برشکلده اولسون حدودینه‌ویحریه‌سنه واقع اولاجق بر تعرضه قارشو سلامتنی صیانت ایتمه‌یی تعهد ایدر . واکر دشمنلرینك دسائسیله ویا بعض امیرلرك حسدی نتیجه‌سی اولارق حجاز داخلنده بر عصیان اولدیغی تقدیرده بیوك بریتانیا حکومتی . حجاز حکومتنه مادةً ومعناً بوقیامی برطرف ایدنجه‌یه‌قدر یاردیم ایدر . یالکز امور داخلیه‌ده‌کی عصیانلردن وقیاملردن تولد ایده‌جك اولان یاردیملرك مدتی ، مذکور عرب حکومتنك مادةً تشکلی زمانیله مقیددر . »

ایشته بوماده‌دخی کوستریورکه حجاز حکومتی مادةً ومعناً انکلتره‌نك حمایه‌سی آلتنده علی‌العاده بر مستملکه‌دن بك فرقلی اولمایاجقدر . دیمك‌که حسین ابن علی‌نك قوردیغی حکمدارلغك ماهیتی اساس اعتباریله حقیقت وادیسنده اولارق بوشکلده تجلی ایدیوردیمکدر .

ثانیاً – حسین ابن علی‌نك عربلرك بیوك خلاصکاری اولمق اوزره طانتماسی کیفیتی‌ده برخیالدر . واقعا حرب عمومی سنه‌لرنده اولدیغی کبی بر مدت موقته ایچون انکلتره حکومتی هنوز (حسین ابن علی)دن استفاده زمانلرینك کچمه‌دیکی صیره‌لرده ، انکلتره حکومتی طرفندن حجازه مادةً ومعناً یاردیمده بولونمق مجبوریتی اولدیغی صیره‌لرده بر چوق مفرط ملیتپرورلری بوخیال ایچه آلداتدیره‌بیلیر . آنجاق انکلتره‌نك حجازدن آرتیق برشی بکله‌مدیکی زمانلرك – که بوزمانلرك پك یاقین حلول ایتمش بر ورودیله برابر عربلرك بر اسلام حکومتنك ، تورکیانك اداره‌سی آلتنده بولوندقلری صیره‌ده‌کی موقعلریله بالآخره حسین ابن علی‌نك بیوك خلاصکارلغندن صوکراکی موقعلرینی رأی‌العین کوره‌جکلردر . نیته‌کیم کورمشلردر . بالطبع (حسین ابن علی)ده بوخیالك ناصل چوروودیکنی حس ایتمشدرکه بوجهتلری ایلروده ایضاح ایده‌جکز .

ثالثاً – حسین ابن علی‌نك عرب الکالرندن هربرنده شهزاده‌لرینی بر و سلطان کورمه‌سی‌ده بر سرابدر . اساساً کندیسی انکلتره‌نك النده نه‌که شهزاده‌لری نه اولسون ؟ بلکه انکلتره بر فیصلی ویا بر عبدالله‌ی عراقده ویا ماورای شریعه‌ده بر مدت قوللانه‌بیلیر . فقط نه صورتله ویاخود ناصل ؟ او معظم شهنشاه نه اولاجقدی‌که ونه اولدی‌که شهزاده‌لر برشی اولسونلر ؟ ...

رابعاً – عرب الکالری آراسنده بر قونفه‌دراسیون فکری .

بوده اولملردن بیوك بر خولیا . . بوتون جزیرة‌العرب وبوتون عرب مملکتلری انکلتره‌نك النده برشطرنج صحنه‌سندن عبارت اولدقدن صوکره اونك پیاده‌لرینی ویا شاهلرینی ایسته‌دیکی کبی اویناتمق ایشدن بیله دکلدرکه بو انکلتره ایچون بر تهلکه اولسون .

خامساً – حسین ابن علی‌نك مقام خلافتی ایلروده آلده ایده‌بیلمه‌سی ایسه ، بوش بوتون هیسندن زیاده محالدر . بواساساً اوقدار محل برشی ایدی که حسین بن علی‌نك بونی اوزمان تصور ایتمه‌دیکنه قائلمی اولمالی ، قائلمی اولمامالی ، انسان حیرت ایدر . فقط شونی‌ده اشارت ایده‌لم که بو حادثه‌لر دها آلتی یدی آی کچمه‌دن اول بالفعل حجاز حکمدار محتشمی ، عرب قونفه‌دراسیوننك شهنشاهی موقع بلند و محتشمندن دوشه‌رك کندیسنك مقام خلافتك عنوانی اولان (امیرالمؤمنین) لقبیله یاد اولونماماسنی علناً غزته‌لرله رجا ایده‌جك بر موقعده بولونیور . بو هیچ شبهه‌سزدرکه عدل ربانی‌نك بر تجلی عالیسیدر . اویله بر تجلی عالیدرکه متبوع معظمی اولان بر حکومت اسلامیه‌یه قارشی سل سیف ایدن بر تابعك آز برزمان ظرفنده دوچار اولدیغی خیبت و خسرانی ارائه ایدر . شبهه‌سزکه حسین ابن علی نه خلیفه ، نه شهنشاه ، نه عربلرك بیوك خلاصکاری ، حتی نه‌ده مستقل بر حجاز ملکی بیله اولامامشدر . حسین بن علی کله‌جك مقاله‌مزده تاریخك سیرینی تعقیب ایده‌رکن ایضاح ایده‌جکمز وجهله نهایت حجازك ایسسز چوللرنده تورکیانك اویکانه حکومت اسلامیه‌نك ، اکر وارسه عذاب وجدانی ایچنده قیوراتان بر شریف مطرودندن باشقه برشی اولامامشدر . بوکا مقابل ایسه انکلتره ، اسلاملرك واسلامیتك ابدی دشمنی اولان انکلتره حسین ابن علی‌یی صاتون آلمقله تصور ایتدیکی مفکوره‌لرك همان اکثریسنه قاووشمشدر . فاعتبروا یا اولی الابصار . ...

دینی درسلر

برنجی کتاب : برنجی ، ایکنجی قسملر

امور شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقسه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن عموم مکتبلرده و مدرسه‌لرده تدریس اولونمق اوزره ترتیب وتحریر اولونان (دینی درسلر)ك برنجی کتابنك اعتقادات اسلامیه‌دن بحث ایدن برنجی قسمی ایله عبادات وحکمت شرعیه‌سندن باحث اولان ایکنجی قسملری اخیراً انتشار ایتمشدر . برنجی قسمك فیأتی (۳۶) ، پوسته اجرتی (۵) غروش ، ایکنجی قسمك فیأتی ایسه (۵۹) ، پوسته اجرتی (۱۰) غروشدر .

انقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آدرس تبديلنده آيريجه
بش غروش كوندرملیدر

مكتوبلرك امضالرى واضح
و اوقوناقلى اولملى و آبونه
صره نومروسنى محتوى
بولونمسى لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه
يازلمسى رجا اولنور

پاره كوندرلديكى زمان نه يه
دائر اولديغى واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور

سبيل الرشاد
١٣٣٠

آبونه شرائطى : هر ير
ايچون سنه لكى (٢٧٥)
آلتى آيلغى (١٥٠) غروشدر

نسخه سى ٥ غروشدر ،
سنه لكى ٥٢ نسخه در .

اداره خانه : آنقره ده حريت
اوتلى قارشوسنده كى سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلى پشيندر

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه
قبول اولنور . درج ايدلمه ين
يازيلر اعاده اولنماز .

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول
اشرف اديب

باش محرر
محمد عاكف

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

جلد ٢٠ — ٢٥ مايس ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٢٨ رمضان ١٣٤٠ — عدد ٥٠٣

اسرار قرآن

شيخ عبدالعزيز چاويش

« قل ان كانت لكم الدار الآخرة .... » آيت كريمه سنك تفسيرى

رمضان مصاحبه لرى : آخرته ايمان

آخرته ايمان اسلامك اركان اعتقاديه سندندر - آخرتك امكان عقليسى - فكر قيامت خصوصنده عقل و فلسفه نك دينى تأييدى - عدالت الهيه نك تجلى ايده جكى بر كون البته اوله جقدر - آخرته ايمان حقنده (قانت) ك نقطهٔ نظرى - مسئوليت و عدالت حسلرينك يوم آخرتك و ارلغنه دلالتى - خلقت اولى ايله مقايسه - بقا و ابديته قارشى انسانده كى ميل فطرى - آخرت مسئله سنده عقل و فلسفه نك وظيفه سى امكانى تحريدر - وقوع و تحققى حقنده اخبار و نقول صحيحه نك لزومى - آخرتى انكار عقلك صلاحيتى خارجنده در - يوم آخرت حقنده انبياى عظامك تبليغاتى -

---

بر مسامرهٔ هجران

آناطولينك كوكنده ده اخلاقسزلق - آچيق صاچيق دونكى حاجى بكله مهاجرتدن صوكره كى حاجى بك - حاجى بكك تأثر و كدرى - كزمه ن قادينلر - سوز دكل ، ايش لازم - اخلاقه منافى نشريات - مهاجرت دردلرى - بوراده ماتم ، اوته ده آهنك - حريت وار - خود مجبود منكرى منع ايدنلر محكوم اولور .

جزيرة العربده انكليز انتريقه لرى

صوك وقعه لر : شريف حسينك و اوغللرينك وحدت اسلاميه يه قارشى خيانتلرى - يالانجى استقلال ، يالانجى بايراق - فرانسه و انكلتره نك عربستانى تقسيمى - سوريه دن فيصلك ، عراقدن عبدالله ك آتيلمسى - انكلتره نك تعيين ايتديكى يالانجى حكمدارلر - انكلتره نك تعقيب ايتديكى منافع سياسيه - وحدت اسلاميه يه خيانت ايدنلرك اوغرادقلرى سقوط خيال - انكلتره يه مخالفت - انكلتره نك اتخاذ ايتديكى تدابير زجريه

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

«قل ان کانت لکم الدار الآخرة .... الکافرین»

۶

یوقاریدن بری سرد ایتدیکمز سوزلرك خلاصه‌سی شودرکه: مفسرلرك بو بابده ایراد ایتمش اولدقلری حدیثلرك هیچ بری صحیح مرتبه‌سنه یوکسله‌مه‌مشدر. بونکله برابر شاید ایچلرنده صحیح تبین ایدنلری وارسه بونلرك رعد و برق ایله اسبابی، کذلك چوجغك ابویندن برینه بکزه‌مسی، چوجغك ناصل اولوب‌ده ارکك ویا دیشی اولمسی وسائره کبی دنیایه عائد اولانلر حقنده اتخاذ ایدیله‌جك حرکت شودر: اوت، بو موضوعه دائر روایت اولونان احادیث عقله توافق ایدر و مسائل مثبتهٔ علمیه ایله تعارض ایلمزسه قبول ایدیلیر، عکس تقدیرده ایدیلمز.

بونکله برابر شو حرکت، حدیثك صحیح فرض اولوندیغنه کوره‌در. لکن رجال حدیث میاننده یوقاریده ذکر ایتدیکمز وجهله شایان اعتماد اولمیان بعض کیمسه‌لرك بولوندیغی دوشونولورسه اوزمان نه یاپمق لازم کله‌جکی کندیلکندن آکلاشیلیر. مثلا بو رجال آره‌سنده (عبدالحمید بن بهرام الفزاری) واردرکه حافظ صالح بن محمد اونك حقنده: «هیچ برشی دکلدر. صحیحدن اوزاق سوزلری واردر.» دییور.

بونلری بر طرفه براقهلم؛ اصل مسلمانلرك تویلرینی اوربرته‌جك، کتاب اللهی و سنت رسولی جداً اینجیده‌جك برشی وارسه اوده بو آیتك عمر بن الخطابك لسانی اوزرینه اولدیغنه (یعنی اولا حضرت عمرك لساندن جاری اوله‌رق بالآخره علیه الصلوة والسلام افندیمزه نازل اولان وحی ایله تأیید ایدیلدیکنه) دائر اولان روایتلردر. مفسرلر بو خصوصده بر طاقم سندلر ذکر ایدییورلرکه راویلری آره‌سنده امام احمد بن حنبلی‌ده کورییورز. هیچ شبهه یوقدرکه قرآنك بویله اصحاب کرامدن برینك لسانیله نزولی عقلك قبول ایتمیه‌جکی برشیدرکه بونی سویلدیکی سوزك معناسنی ادراك ایتمه‌ین و بو قبیل اقوال سخیفه ایله دین مبین اسلامه ایراث ایتمکده اولدیغی قباحتلرك درجه‌سنی احاطه قدرتنده اولمیان ارباب غفلتدن باشقه‌سی تجویز ایده‌مز.

عجائبك اك بیوکی‌ده (اتقان) صاحبنك بو موضوعه عائد اولمق اوزره (فیما نزل من القرآن علی لسان بعض الصحابه) عنوانی آلتنده بر فصل مخصوص آچه‌رق اصحاب کرامدن بر قسمنك لسانیله نازل اولدیغی زعمنده بولوندیغی آیتلری سرده قالقیشمیدر. اوت، (تفسیر اتقان) صاحبی نتیجه‌سی حقنده هیچ بر تفکرده بولونمقسزین و هیچ بر قید احتیاطه لزوم کورمکسزین بویله بر حرکتده بولونمش، کتاب اللهك قدر و منزلتنه بو صورتله طاری اوله‌جق قصه‌یی دوشونه‌مه‌مشدر. قرآن اویله بر معجزهٔ الٰهیه‌درکه علیه الصلوة والسلام افندیمز اونکله اك یوکسك خطیبلره، اك آتشزبان ادیبلره قارشی تحدی بیوررلرق بر سوره‌سنه نظیره وجوده کتیرملرینی تکلیف ایتمشلردر. سور قرآنیه‌نك برچوغنده قرآنك آنجق قلب رسوله نازل اولدیغنی ناطق آیات کریمه موجوددر. قرآن آنجق علیه الصلوة والسلام افندیمزه وحی اولونان وحی الٰهیدر. (ان هو الا وحی یوحی علمه شدید القوی.)

یوقاریدن بری سویلدکلریمز مقصدی تأمینه کافیدر. بونکله برابر بو بابده روایت اولونان احادیثی مناقشه و اونلرك مسندلرنده‌کی جرح و تعدیلی بیان صددنده مستقل بر فصل آچه‌جغز. ایشته او فصلده کوره‌جکسکزکه مفسرلر نقل حدیث خصوصنده نه قدر مسامحه‌کار داوراتمشلر و اهل حدیثجه وثوقه اجماع اولمیان بر طاقم رجالك روایاتنه اعتماد ایتمشلردر.

آیات سالفه‌ده بنی اسرائیلك محمد بن عبدالله‌ه ایماندن ناصل امتناع ایتدکلری و عنادلری، کفرلری سائقه‌سیله بو خصوصده ناصل بر طاقم واهی و سخیف اسباب و علله صاریلدقلری بیان بیورلدقدن صوکره آتیده‌کی آیات کریمه‌ده اصل اونلرك هلاك و خسرانه ایدیلرینی موجب اولان فضیحه‌لرندن دیکرلری بسط و بیان بیورولیور.

شیخ عبدالعزیز چاویش

رمضان مصاحبه‌لری

افاضل علمامزدن شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی آقشه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن کچن هفته دار المعلمین قونفرانس صالوننده ویریلن مصاحبه‌نك خلاصه‌سیدر:

اسلام اعتقادندن بری‌ده آخرته ایماندر.

افندیلر، اولکی مصاحبه‌لرمده اسلامك اعتقادات اساسیه‌سندن اولان وحدانیت الٰهیه، ایمان بالرسل، کتاب وملك عقیده‌لری حقنده ایضاحات ویرمشدم. بوکونده اسلام اعتقادینك اك مهم برركنی اولان «آخرت» ایمانی حقنده ایضاحات ویره‌جکم. یوم قیامت یوم آخر ویا آخرت، بعث بعد الموت، یوم دین، یوم جزا ... بونلرك هر برلری بر معنایی افاده ایدر. آخرت تعبیری بونلرك هپسنی جامعدر. منتهای اوصافی اعتباریله‌ده «یوم جزا» دینیلیر.

«آخرته ایمان» دیمك، دنیاده کوردیکمز هر شیئك بر ساعت فناسی اولدیغنه واوندن صکره ایکنجی بر نشئه‌یه، ایکنجی بر خلقته ایمان دیمکدر. مسلمانلق بزه تعلیم ایدییورکه: «دنیاده کوردیکمز هر شیئك، اك نهایت دنیا دیدیکمز شو هیئت مجموعه‌نك بر ساعت فناسی، بر اولومی اوله‌جقدر. ارض وسما دکیشه‌جك، باشقه بر نشأت، خلقت

باشلایه‌جقدر . اوزمان عدالت مطلقهٔ آلهیه تمامیله تجلی ایده‌جك ، هرکس بوراده‌کی اعمالنك مکافات ویا مجازاتنی کوره‌جکدر . . .

ایشته اسلامك الك مهم ارکان اعتقادیه‌سندن بری ده بودر . بو اعتقاد ، عینی زمانده حس وظیفه ومسئولیت اوزرینه استناد ایتمه‌ده‌در. وظیفه‌نك ضمانی ، مسئولیتك کافلی آنجق بودر .

بومسئله‌یی ایکی جهتدن محاکمه ایتمه‌مز ایجاب ایدر : امکان عقلیسی؛ برده وقوع نفس الامریسی . اولا بونك امکان عقلیسنی ، تصور عقلیسنی دوشونه‌لیم ، اوندن صکره‌ده وقوعنی .

افندیلر ، هرتورلو تأثیراتدن صرف نظر ایدوب‌ده جدی بر محاکمه یورووته‌جك اولورسه‌کز ، یقیناً حکم ایده‌جکسکزکه : « آخرت ، بعث بعدالموت هر معناسیله ممکن التصوردر . اولامایه‌جق برشی دکلدر. استدلالات وقیاسات علمیه ومنطقیه ایله اثباتی‌ده قابلدر . علمی و منطقی مقایسه‌لرله بونك امکانی اثبات ایده‌بیلیرز . اساساً قیامت فکری یالکز دینی بر فکر دکلدر . عینی زمانده عقلی ، فلسفی ، حتی فنی بر فکردر. دین ، صورت قطعیه‌ده بونی خبرویردیکی کبی ، فنی وفلسفی فکرلرده بونی سزمکده‌در. هرشیئك فنا بوله‌جغی بر ساعت واردر. یعنی قیامتك وقوعبوله‌جغی اودرجه قطعی ، طبیعی واستقرائی بر فکردرکه : فن وفلسفه ساحه‌لرنده بونك شکلی بیله مناقشه ایدلمشدر. بز بومناقشه‌لری برطرفه براقه‌رق بو خبرك امکان عقلیسنی تحری ایتمك ایستیورز .

افندیلر ، بز هرشیئك دائما موت دینلن حادثه‌یه معروض قالدیغنی ، بورادن برر برر چکیلوب کیتدیکنی کوزلریمزله کوریورز ، دکلمی ؟. بناءً علیه دائما موته معروض قالان فردلردن ، ذره‌لردن مرکب اولان شو هیئت مجموعه‌نك ، دنیانك‌ده برکون أولمسی ، اونك‌ده تبدل ایتمسی هیچ‌ده استبعاد ایدیله‌جك ، غیرممکن صاییله‌جق شیلردن دکلدر . اونك‌ده عمری ختامه ایروب تبدل ایدر ، خلقتی دکیشدیریر ، قیامت دینلن حادثهٔ عظماده وقوعه کلیر . بناءً علیه بومسئله‌یی‌ده قیصه کسه‌رك بوندن صکره باشلایه‌جق اولان ایکنجی نشئه‌نك امکان عقلیسنی تحری ایده‌لم .

افندیلر ، نه‌قدر ملاحظه‌لر واردرکه : انسانلر ایچین ایکنجی بر نشئه‌نك وقوعنی ، هرکسك بوراده‌کی اعماله کوره مکافات ویا مجازات کوره‌جکی برکونك کله‌جکنی اثبات ایتمکده‌در . مثلا هپ کوریورزکه: بو دنیاده پك چوق یولسزلقلر وقوعه کلیور ؛ ظالم ، فاجر ، فاسق ، غدار ، خائن ، سفیه . . . برچوق آدملر ، هرتورلو نعمتلره مستغرقدر . عمرلری دائما ذوق واستراحت ایچنده کچیور . هرایسته‌دکلرینه همان همان نائل اولیورلر . دیکر طرفدن مظلوم ، فقیر وناموسکار اولانلرده اکثریتله سفالت وضرورت کبی هرتورلو محن ومشقتله امرار اوقات ایدییورلر . وظیفه‌شناس اولانلرینه ، ارباب عفت وناموسدن بولونانلرینه رغماً سعادت یوزی کوره‌میورلر . عدالت تمامیله تجلی ایتمیور . بو دنیاده ظالم ایله مظلوم ، ایی ایله کوتو ، فضیلتله رذیلت مساوی اولمش اولیور. حتی مساوی‌ده دکل ، چوق وقت فضیلت رذیلته غلبه ایدییور . نتیجه یوقکه : بعث بعدالموت ومسئولیت اخرویه‌نك اولمامسی ، یعنی ایکنجی بر خلقت ونشئه‌نك وقوعه کلمه‌مسی بو مساواتك ، دها دوغروسی بو نسبتسزلکك بلانهایه دوام ایدوب کیتمسی دیمکدر . بو ایسه قطعیاً ظلمدر . ایی ایله کوتو ، ظلم ایله عدل ، فضیلت ایله رذیلت ، خیرایله شر هیچ بر وقت بلانهایه مساوی اولاماز . بویله اولسه‌یدی انسانلر نظرنده بونك بری مقبول ، دیکری مذموم صاییلمازدی . خیر ، خیردر ؛ شر شردر . بونلر نفس الامرده موجوددر. بونلرك کندیلرینه مخصوص اولان آثار طبیعیه‌لری‌ده بردکلدر . خیر وفضیلت صاحبی اولانلرك نتائج اعمالیه‌لریله اولمایانلرکی مطلقا بردکلدر واولمامالیدر. هرذره‌نك شهادت ایتمکده اولدیغی عدالت مطلقهٔ آلهیه بونی اقتضا ایدر. حکمت ازلیهٔ سبحانیه ظلمدن ، عبثدن منزه‌در. بز اللهی عادل مطلق ، رحمن ورحیم صفتلریله متصف اوله‌رق قبول ایدییورز ؛ و بویله‌در. اکر انسانلر بوقدر محنتك ، صبر ومتانتك ، فضیلت ودوغرولغك مکافاتی کوره‌میه‌جکسه ، اکر ظالملر ایتدکلری ظلمله قالاجق ومظلوملر مظهر عدالت آلهیه اولامایه‌جقسه جناب حقك عادل ، رحمن ورحیم صفتلری نره‌ده قالدی ؟ . بوصفتلرله متصف اولمسنك برمعناسی قالیرمی ؟. . .

حال بوکه جناب حقك عادل مطلق ، رحمن و رحیم صفتلریله متصف اولدیغنده شبهه یوقدر . اویله ایسه ، بومساواتسزلغه ، بونسبتسزلکه نهایت ویرن باشقه بر کونك کله‌جکی ، باشقه بر خلقتك باشلایه‌جغی آکلاشیلیور. عدالت مطلقهٔ آلهیه‌نك ظهور ایتمسیله هرایشك ، هرحرکتك نتائج طبیعیه‌سنك حصول بوله‌جغنه عقل حکم ایتمکده‌در .

بونك ایچوندرکه: بومهم نقطه‌یی دوشونن بعض فیلسوفلر ، حس مسئولیتی ، بومزایی وجود آلهی‌یه بر دلیل اتخاذ ایتمش و وجود آلهی‌یه ایمان ضرورتی حس عدالتك ایجاباتندن اولدیغنی درمیان ایلمشدر.

آلمان فلاسفهٔ مشهوره‌سندن اولان قانتك شو مطالعهٔ مهمه‌سی‌ده بو نقطهٔ نظری اثبات ایتمکده‌در . قانت دییورکه : « خیر محض آرامق ، یعنی فضیلتله سعادتك هم آهنك اوله‌رق بولونمسنی آرزو ایتمك ، روح بشرك تمایلات فطریه‌سندندر . روحك جبلت ذاتیه‌سنده خیر محض ایچون بر میل واردرکه : وهبی‌در ، فطری‌در . بویله اولمقله برابر بو دنیاده خیر محضه ایریشمك ممکن اوله‌میور . چونکه بو ، سعادتله فضیلتك هم آهنك اولمسیله تحقق ایده‌بیلیر. حال بوکه یکدیکرینه ضد اولان بو ایکی عنصرك بودنیاده هم آهنك اوله‌رق تحققی ممکن دکلدر . بو تحقق و امکان آنجق آخرته ایمان ایله حصوله کله‌بیلیر . » قانت انسانده‌کی بو حس فطری ایله آخرته ، اوندن صکره‌ده اوراده تطبیق عدالت ایده‌جك برواجب الوجودك موجودیتنه انتقال ایدیور .

عمرو بن عاص شرف اسلام ایله مشرف اولدیغی زمان قریش کندیسنه بر آدام گوندرمش و آرهلرنده شو صورتله مناظره جریان ایتمشدی :

عمرو بن عاص — بز عربلرمی دها فضیلتکارز، یوقسه فرس و رومی؟.

مخاطبی — بز.

— بزمی رفاه معیشته مالکز، اونلرمی؟.

— اونلر.

— شو حالده منفعت و فائده دنیایه منحصر اولورو اونلر دنیاده هر وجهله بزدن دها مستفید و مرفه بولونورلرسه بزم آنلردن دها زیاده فضیلتکار اولمهمزك معناسی نهدر؟. دیمك اولیورکه : حضرت محمدك ایلری سوردیکنه، کوتولره کوتولکنه مقابل مکافات و مجازات اولونمق ایچون بعث بعدالموت واردر، سوزی حقدر. ایشته بو نقطه سبب ایمانم اولمشدر.

ایشته افندیلر کرك قانتك افادهسی، کرك عمرو بن عاصك شو سوزلریده یوم آخرتك حس مسئولیته استناد ایتدیکنی، مسئولیت و عدالت حسلرینك بر یوم آخرتك وارلغنه دلیل اولدیغنی کوستریور.

افندیلر، دها نیجه مقایسهلر واردرکه ایکنجی نشئتك، ایکنجی بر خلقتك وقوعنك ممکن اولدیغی حقندهکی تصورلری تأیید ایتمکده، بو بابدهکی شبهه و ترددلری تماماً ازاله ایلمکدهدر. مثلا، بعث بعدالموتك غیر ممکن بر حادثه اولدیغنی، بونك امکان عقلیسی هرزمان موجود اولدیغنی برنجی خلقتمزلهده مقایسه ایتمك صورتیلهده آکلایهبیلیرز.

بر کره دوشونهلم، انسان دیدیکمز شو مخلوقك برنجی خلقتی نه صورتله اولمشدر؟ انسان اولا طوپراق، نبات، صو، قان، مضغه، کمیك کبی مختلف طورلردن کچییور، اوندن صکره یکی بر خلقته انتقال ایدییور؛ روح نفخ ایدیلیور، دکلمی؟.. شبهه یوقکه بو اطوارك هپسنه مخصوص قانونلر، معین نظاملر، مطرد حرکتلر وار. بر عدمدن صدور ایدن و بر قصدده دوغرو حرکت ایدن بو مطرد و معین قانونلرله اوبر دامله صودن حیرت افزا، محیرالعقول بر عالم حاصل اولیور. انسان دیدیکمز خارقه وجوده کلیور.

شمدی بو وجودی وجوده حصوله کلن انقلابات متمادیهیی دوشونن بر آدم، بو وجودی تشکیل ایدن عناصر اصلنه رجوع ایتدکدن صوکره تکرار باشلایهجغی خبر ویریلن ایکنجی خلقتکده ممکن اولهجغنی دوشونهمزمی؟. بونی کورن بر انسان اولدندن صوکره تکرار دیریلهبیلهجکنی نهدن قبول ایدهمهسین؟. بزم برنجی دفعه دنیایه کلیشیمزده قدرت الٰهیهیه نسبتله ناصل کوچك و قسه، ایکنجیسیده اویلهدر. بوندهکی کوچلك بزم قدرتمزه نسبتلهدر. فقط دوشونهلیزکه : برنجی دفعه یاراتیلیشمز، بزه کوره قولای برشیمیدر؟. بز بونی کوزلرمزله کورمهمش اولسهیدق و یالکز عقلمزه قالهجق اولسهیدق بویله برشیئه اینانمق ایسترمی ایدك؟ قوسقوجه بر چنار آغاجی دوشونکز، برده اونك تخمنی نظر دقته آلیکز. آغاج نامنه هیچ برشی کورمهمش، آغاج نهدر، تخم نهدر، آغاج نرهدن و نه صورتله اولمشدر؛ بونلری قطعیاً بیلمهین بر انسانه بر چینار آغاجی ایله چنار تخمی کوستریلسه، او اوفاق دانهنك اویله بیوك بر آغاج اولهجغی سویلنسه عجبا بوکا اینانمق ایسترمی؟.

یاخود انسان حقنده هیچ بر صورتله وقوفی اولمدیغنی فرض ایتدیکمز بر شخص تصور ایدهلم؛ و بوکا بر دامله صو، نطفه کوسترهرك بوندن آدم اولهجغنی سویلهیهلم. عجبا، بوکا نه دیر؟. بویله برشیئك قولای قولای امکانینه قائل اولورمی؟. طبیعی اولماز. بونی محال عد ایدر. دیمك که، عقله کوره برنجی خلقت نه ایسه ایکنجیسیده اودر. عقل وهلهٔ اولیده هر ایکیسینیده غیر ممکن کورهبیلیر. حالبوکه برنجی خلقتك ممکن بر شی اولدیغی، وقوعی ایله ثابتدر. بناءً علیه بزم دوشوجهمزه، بزم قدرتمزه کوره غیر ممکن کبی کورونن برنجی خلقت، قدرت مطلقه صاحبی اولان الله تعالی حضرتلرینه کوره ناصل اهمیتسز ایسه ایکنجیسیده اویلهدر. اوقدرته نظراً نشئت ثانیهده قولایدر. اوده کندینه مخصوص اولان اطوار وقانونلر تحتنده وقوعه کلیر. دیمك که برنجی ایله ایکنجی مقایسه ایدیلنجه نشئت ثانیهنك امکانی تظاهر ایدیور.

صکره نشئت ثانیهیه، دها دوغروسی بقا و ابدیته قارشی انسانلرك بر میل باطنلری ده واردر. روحك ابدیته، بقایه اولان بو میلی او قدر چوقدرکه: بر دها وار اولمامق فکری، بوسبتون یوق اولمق ملاحظهسی جملهمزی تیترهدر؛ آجی آجی دوشوندورر. تاریخه قاریشمق؛ ابقای نیك نام ایتمك اندیشهلری هپ بو حسك مولودیدر. بلا استثنا بوتون روحلردهکی بو میل فطری انسانك ابدیته نامزد بر مخلوق اولدیغنی، کندیسنی ابدیتدن باشقه شیلر تطمین ایدهمیهجکنی کوسترمزمی؟ بو حس تطمین اولونمدقجه انسان هیچ بر زمان مسعود اولهماز. انسانك سعادتی بونك تطمیننه وابستهدر.

ایشته افندیلر، بویله بر چوق مقایسه و ملاحظهلر واردرکه نشئت ثانیهنك امکانی حقنده شبهه براقمیور. بوتون بشریتك قلبنده مکنوز اولان بو اعتقاد، هرحالده بر الهام الٰهیدن باشقه برشی دکلدر. کورولیورکه آخرت هر معناسیله ممکن التصوردر. استدلالات و قیاسات علمیه و منطقیه ایله اثباتیده قابلدر. فقط امکان باشقه، وقوع باشقهدر. عقل بونك امکانی تصور و اثبات ایدهبیلیرسهده، وقوع و تحققنی یالکز باشنه یقینی بر صورتده اثبات ایدهمز. صرف عقل و منطقله، حتی علمی استدلالات ایله بونك وقوعی حقنده قطعی بر حکم ویریلهمز. چونکه آخرت، استقبالده وقوعه کلهجك برشیدر. استقباله عائد بر خبردر. حالبوکه وقوعات ماضیهکبی وقوعات استقبالیهنك تحققیده فکردن زیاده اخبار و نقول صحیحه ایله مرتبهٔ یقینه کلهبیلهجکی پك طبیعیدر. وقوعات ماضیه نه ایسه، وقوعات استقبالیهده اویلهدر. بوکون بزه بش بیك سنه اول « شویله برشی اولمشدر » دیسهلر،

بونی عقل ومنطقله نه اثبات ایده‌بیلیرز ، نه‌ده انکار . یالکز عقل ومنطقله « اوت بویله برشی اولمشدر » دی‌یه کسدیروب آته‌مایز . « فقط بویله‌شی اولماز » دی‌یه انکارده ایده‌مه‌یز . بونك هیچ بریسنه صلاحیتمز یوقدر . بز عقل ومنطقله آنجق بونك امکانی دوشونه‌بیلیرز . بویله برشیئك وقوع بولمسی ممکن می ، دکل می؟ . بونك وقوعنی تصوردن برتناقض عقلی حصوله کلیورمی ؟ کلیورمی ؟ . بوجهتی کوزلجه دوشونورز . اکر ممکناتدن ایسه ، اویله برشیئك وقوعنده بر تناقض عقلی یوقسه اوزمان دیرزکه : « اوت ممکندر ، بویله برشی اوله‌بیلیر ، بونده عقلاً بر امتناع یوقدر » . ایشته بومسئله‌ده عقلك ویره‌جکی حکم بوقدردر . بونك حقیقةً واقع بر حادثه اولدیغنه یقیناً حکم ایده‌بیلمك ایچین اوحادثه‌نك وقوعندن اعتباراً معتمد وصحیح اخبار ونقللر لازمدر . امکان عقلیسی اولان بویله بر حادثه حقنده شایان اعتماد ذواتك خبرلرینده کورورسه‌ك آرتق اوحادثه حقنده ذره‌قدر شك وتردده دوشمه‌یز ، و « ایش قطعیاً بویله اولمشدر » دییوب کسدیریر ، آتارز . واوکه اوشی برآز غریب کوروله ، ظاهراً اولامازکبی کلسه‌بیله ! .

ایشته افندیلر ، وقوعات استقبالیه‌ده بویله‌در . استقبالده وقوعه کله‌بیله‌جك اولان برحادثه‌نك‌ده اولا امکان عقلیسنی دوشونورز . امکان عقلیسی وارمی ، یوقمی ؟ . . ایشته عقلك وظیفه‌سی بوقدردر . داها ایلری‌یه کیدوب « اوت بو محقق بویله‌در ، یاخود بویله دکلدر » کبی قطعی ویقینی برحکم ویره‌مز . بونی دی‌یه‌بیلمسی ایچین اخبار ونقول صحیحه لازمدر . مجرب الصدق برمخبر ومعلمك ارشادندن قوت آلمق احتیاجنده‌در . بناءً علیه بر طاقم علمی ومنطقی استدلال وقیاسلرله امکان عقلیسنی اثبات ایده‌بیلدیکمز برشی حقنده اخبار ونقول صحیحه‌ده بولنورسه اوزمان اونك وقوع بوله‌جغنه قطعیتله حکم ایتمه‌مز ایجاب ایدر . دیمك‌که ؛ وقوعات ماضیه واستقبالیه‌ده عقلك وظیفه‌سی یالکز تحری امکاندر . وقوعیله حکم ، اخبار ونقول صحیحه‌یه متوقفدر .

افندیلر ، فکر وظیفه ومسئولیتك اك بویوك ضمانی اولان آخرت خبری ، وقوعات استقبالیه‌دندر . استقبالك نامتناهی حدودلری ایچنده وقوع بوله‌جق اولان برحادثهٔ عظیمه‌در . اویله ایسه عقل ومنطقك بوراده یگانه وظیفه‌سی تحری امکاندر . مجازات ومکافاته منتهی بر نشئت ثانیه‌نك ، بریوم آخرتك ممکن التصور اولوب اولمدیغنی تحری ایتمسیدر .

اوت ، افندیلر ، آخرت مسئله‌سنده عقل وفلسفه‌نك یگانه وظیفه‌سی تحری امکاندن عبارتدر . بوندن زیاده‌سی ، مخبر صادقك خبرندن مستفاددر . اوراده عقل حاکم دکلدر . فلاسفهٔ اسلامیه‌دن ابن سینانك : « عقل و فلسفه ، یالکز آخرت روحانیه‌یی اثبات ایده‌بیلیر ؛ داها زیاده‌سی مخبر صادقك خبرندن مستفاد اوله‌رق واجب الایماندر » دیمسی بوندندر .

مادام‌که بویله‌در ، شو حالده آخرت مسئله‌سنی عقلك انکار ایتمه‌یه‌ده قطعیاً صلاحیتی یوقدر . بونی عقلك قطعیت ریاضیه ایله انکار ایده‌بیلمسی ممکن دکلدر . بونی یاپه‌بیلمك ایچین آخرت حقنده‌کی خبرلری تکذیب ایتمسی لازمدر . عقلك بویله بر محکمه حقی یوقدر . جرأت ایدرسه وظیفه‌سزلك ایتمش ، دائرهٔ صلاحیتی خارجنه چیقمش اولور . شبهه یوق‌که بوتون علملرك ، بوتون حادثات ووقوعاتك کاشفی یالکز عقل و منطق دکلدر . مشاهده و تجربه ، اخبار صحیحه‌ده اسباب علمدندر . عقل ومنطقك کندی کندینه استبداد ایده‌بیله‌جکی نه قدر شیلر واردرکه بر تصادفه مستند بر کشف ایله حقایق علمیه ایچنه کیرمشلردر . بو حقیقتلر میدانده طوروب طورورکن ، استقبالك نامتناهی حدودلری ایچنده ظهوره کله‌جك وقوعاتك خصوصیاتنه شمدیدن تام وقطعی بر قرار ویره‌جك صلاحیتنی عقل کندیسنده کوره‌بیلیرمی؟.. کورملی میدر ؟. وقوعات ماضیه حقنده ویره‌مدیکی بو حکمی ، وقوعات استقبالیه حقنده ناصل ویریر؟ بوتون عالمك حادثات استقبالیه‌سنی بوکون کشف ایتمك شویله‌دورسون ، جمعیت بشرك اون سنه‌سوکره‌کی کشفیاتنی بیله بوکوندن تعیین ایتمك هر عقل ایچین محالدر . بوکون نه قدر حادثه‌لر ظهور ایدییور ، نه قدر انقلابلر میدانه کلیورکه ، اون سنه اول بونلری کشف ایده‌بیلمك و بونلری تمامیله تعیین ایتمك هیچ بر عقلك کاری دکلدی . اون سنه‌لك برحادثه‌یی کشف وتعییندن عاجز اولان « عقل بشر » استقبالك نامتناهی حدودنده وقوعه کله‌جك اولان بر حادثه‌یی شمدیدن ناصل انکار ایده‌بیلیر ؟. قطعیت ریاضیه ایله ناصل بر حکم ویره‌بیلیر؟ عقل قطعیت ریاضیه ایله بویله بر حکم ویره‌مز . ویررسه ، سویله‌دیکم کبی ، حدودینی تجاوز ایتمش اولورکه بو صورتده قطعیاً مطاع اولاماز . فی الحقیقه عقل ، قابل اولمق حیثیتیله غیرمحدود وغیرمتناهیدر ؛ فقط ، متفکر اولمق حیثیتیله محدود و متناهیدر . بوکا بناءً درکه : دین اسلامده عقلك ابطال ایده‌بیله‌جکی ، عقلك قطعیت ریاضیه ایله انکار ایده‌بیله‌جکی هیچ بر مطلوب اعتقادی و عملی اولمدیغی حالده عقلك وقوع نفس الامریسنی بالذات اثبات ایده‌مه‌یه‌جکی و فقط عندالتلقین قبول ایده‌بیله‌جکی حقایق اعتقادیه واردر . و آخرت خبری‌ده اونلردندر . اونلری عقل ، بالذات اثبات ایده‌مه‌سه‌ده قبول ایدر . اونلری انکار ایچین کندیسنده بر صلاحیت کوره‌مز .

موضوع آخرت ، عقلك بالذات اثبات ایده‌مه‌یه‌جکی وفقط عندالتلقین قبول ایده‌بیله‌جکی برشیدر . نشئت ثانیه حقنده عقلك یاپه‌جغی مقایسه ومحاکمه‌لر ، هرحالده بونی انکار دکل ، قبول ایتمك ضرورتنی حس ایتدیریر . بونك ایچوندرکه : یوقاریدن بری یاپمش اولدیغمز محاکمه‌لر ، منطقی مقایسه‌لر بزه بویله بر نشئتك ممکن التصور اولدیغنی کوسترمشدر . هرهانکی نقطه‌دن دوشونسه‌ك اونك امکانی حقنده بزده بر قناعت حصوله کلیور . عقلمز اونی قبول ایدیور .

هر دوشونجه عقل بشره نشئت ثانیه‌نك امكانی ، احتمالی تلقین ایدر ، یوقسه انكارینی دكل !

افندیلر ، عقل و فلسفه‌نك امكاننه حكم ایتدیكی فكر آخرتك مرتبهٔ یقینه كله‌بیلمسی آنجق مجرب الصدق بر مخبر و معلمك خبر ویرمسیله ثابت اوله‌جغنی آكلاتیلمش اولدیغندن شمدی او جهته كچیورم.

امكان عقلیسی اولان بو مسئله بر مخبر صادقك خبری ایله‌ده تأیید ایدرسه اوزمان ارتق شك وشبهه‌یه دوشمك قطعیاً جائز اولاماز . بونك وقوعنه یقینی وقطعی صورتده ایمان ایتمك لازم كلیر .

افندیلر، عقلاً ممكن اولان بونشئتك هرحالده وقوع بوله‌جغنی خبر ویرن « انبیای عظام » حضرتلریدر . اویله‌ ایسه شمدی هرشیدن اول آخرتك مطلقا واقع اوله‌جغنی خبر ویرن بو مخبرك صدقده‌كی درجه‌سنی واستنادكاهنی تدقیق ایله‌مك لازم كلیر .

كچن هفته‌كی مصاحبه‌مده پیغمبرلك نه‌دیمك اولدیغنی اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایتمش واونلرك موقعلرینی ، جناب حقدن نه صورتله تلقی احكام ایده‌بیلدكلرینی وبونك امكان عقلیسنیده آكلاتمشدم . اونلرك وجوده كتیردكلری خارقهٔ تاریخیه ، كندیلرینك مؤید من عندالله اولوب سویله‌دكلری سوزلرك « وحی‌ والهام الٰهی » اولدیغنده هیچ شبهه براقیوردی . حائز اولدقلری قوهٔ قدسیه ایله وقوعاتی زماننده اول كشف ایتدكلری ، دها دوغروسی جناب حقك بیلدیرمسیله هرشیئی خبر ویردكلری شبهه‌سزدر . بو ذوات كرامك دوغرولقلری زمانلرنده باوجوه تجربه ایدلمش ، حتی بتون معارضانه قارشی بو ذوات كرام طرفندن معجزه‌لر اقامه اولونمش ، سویله‌دكلرینك خلافنی اثبات ایده‌بیلمك ممكن اولامامشدر .

بناءً علیه هر سویله‌دكلری وقوعبولمش ، دوغرولقلری تجربهٔ عجز ایله‌ده تأیید ایلمش اولان او ذوات ممتازه‌نك آخرت حقنده‌كی تبلیغلرینه اینانمامق ایچین ارتق بروجه بولنه‌ماز . بوكاده مطلقا اینانمق مجبوریتی واردر . بونی انكار ایتمك ، عقلك صلاحیتی خارجنده‌در . بالخاصه اونلرك دوغرولغی حقنده وقوعبولان تجاربك نقل تاریخیسیده وارسه :

مثلا ، بوكون نقول صحیحه وتاریخیه بزه یقینی اوله‌رق كوسترییوركه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قرق سنه‌لك عمرنده دائما دوغرو سوزلو اولدیغنی اثبات ایتمش ، كندیسنه « محمد الامین » عنوان مفخرتی ویرلمش . دوست دشمن هیچ كیمسه اونك یالان سویله‌مسنه احتمال ویرمه‌یور . قرق سنه عمومك امنیتنی قازانمش اولان بو ذات دعوای نبوت ایتمش ، و برچوق اخبارانده بولونمش . بونلرك برقسمی حال حیاتلرنده ، بعضلریده وفاتلرندن صكره محقق ایتمش واستقباله عائد یالكز آخرت خبرلری قالمشدر . سائر پیغمبرلرده بویله‌در . حضرت پیغمبرك حیاتنه متعلق اولان نقول تاریخیه‌نك قطعیت نقطهٔ نظرندن قیمتی

هر نورلو وثائقك فوقنده‌در . بونی دیكر وثائقده بولمق ممكن دكلدر . بونكله برابر حضرت پیغمبرك هرزمان موجود اولان بر معجزهٔ كبری‌سی واردركه اوده قرآن كریمدر . قرآن كریم حضرت پیغمبرك ابدی بر معجزه‌سیدر . صدق نبوتنه اوزمان ناصل اك بیوك برهان ایدیسه ، بوكونده اویله‌در . قرآن كریم اوزمان اولدیغی كبی ، بوكونده « فأتوا بسورة من مثله ـ بنی انكار ایتمك ایچین ، بنی ، حتی بر سوره‌می تنظیر ایده‌جك بر كتاب یاپیكز » ، « قل لئن اجتمعت الانس والجن ... بوتون جمعیت بشریه طوپلانسه بویله فصاحت وبلاغتده بر قرآن میدانه كتیره‌مز » دیوب طوریور . « سویله‌دكلرینك الله كلامی اولدیغنه اینانمایانلر ، بونك نظیرینی یاپسون ، فقط بوتون بشریت بر آرایه طوپلانسه‌لر بونی یاپامازلر » دیه بشریته قارشی تحدی ایدیور ، اون درت عصردر میدان اوقویور . اون درت عصر كچدیكی حالده بودعوی تكذیب ایدیله‌مه‌مشدر .

افندیلر ، حق الانصاف دوشونه‌لم اون درت عصر صدقی یاشامش اولان بو كلامك متضمن اولدیغی دعوی ثابت اولمازسه ارتق عالمده هیچ بر سوزه ، هیچ بر تجربه‌یه اینانمق احتمالی قالیرمی ؟

بو حالده هیچ برشی یوقدر . هرشیئی انكار ایدوب ایشك ایچندن چیقمق لازمدر . بوایسه كندی وارلغمزی‌ده انكار دیمكدر . بناءً علیه اون درت عصر صدقی یاشامش اولان بو كلامك متضمن اولدیغی دعوی شودر : « تك بر الله واردر ، بنده اونك قولی ورسولی‌یم ؛ سزه الله طرفندن امرلر ، خبرلر كتیریورم . بونلره اینانمایه و بوجهله عمل ایتمكه مأمورسكز . استقبالده بر كون واردركه ایمانكزك ، عمللریكزك مكافاتنی ، كفركزك ، عصیانكزك مجازاتنی كوره‌جكسكز »

افندیلر ، حضرت پیغمبرك خصوصیات حیاتی ، مكارم اخلاقی .. خلاصه هروجهله استقامتنی بیلیورز . كندیسنه قرق سنه وعدنده صادق محمد امین عنوانی طاقان بر محیطده نیجه نیجه اخبارات غیبیه‌ده بولوندیغی كاه آننده ، كاه بر آز صوكره وكاه دها صوكره تحقق ایتمش اولدیغیده شبهه‌سزدر . بوكبی معجزات عالیه‌سندن و بونلره منضم معجزات مادیه‌سندن ، موفقیات عالیه‌سندن هپ صرف نظر ایدوب‌ده یالكز « دعوامی یاقرار ایدیكز ویاقرآنی تنظیر ایدیكز ! » خطابیله درمیان ایتدیكی واون درت عصرلق تجربه ایله اثبات ایله‌دیكی بر معجزهٔ صدقی دوشونیله‌جك اولورسه ، آخرت خبری عجبا دوغروممی دیه تردد ایله‌مك وهم و وسوسهٔ مطلقه‌دن باشقه برشی اولمدیغی تظاهر ایدر . ارتق بونده شبهه‌یه دوشمك كندی وارلغنده شبهه‌یه دوشمك دیمك اولور . دیدیكم كبی ، بو دوغرو اولمازسه ، دنیاده هیچ برشیئك دوغرولغنه ایمان ایدیله‌مز . هرشیئی انكار ایتمك لازم كلیر . بو ایسه عقل ومنطقه وداع ایتمكدر .

افنديلر ، شمدی خلاصه یاپه‌لم . آخرتك امكان عقليسی واردر . عقلا ممكن‌در . بو ، دوغرولغنده هيچ شبهه اولميان مخبر صادقك خبر ويرمه‌سيله‌ده ثابت اوليور . يعنی مخبر صادق هرحالده بونك وقوع بوله‌جغنی خبر ويرمشدر . اويله ايسه قطعياً و يقيناً حكم ايدرز كه « آخرت واردر . مكافات و مجازات بر نشئه ثانيه حقدر . »

بونی انكاره هيچ كيمسه‌نك هيچ بر وجهله صلاحيتی يوقدر ؛ مكركه عقل و منطقه وداع ايتمش اولسون !

برمسامرهٔ هجران :

حسبحال

بوندن دوقوزسنه أولدی : اولدوقجه اوزون سوره‌ن برسياحت استثنائيه‌يه چيقمش ، آناطولونك بالی باشلی شهر وقصبه‌لرينی دولاشمشدم . او سياحتمده بنی بر قابليجه عالمنده طيدارق ، بيك اصرارايله قوناقلرينه كوتورمش ، حياتمده هيچ اونوتامايا‌جغم يوكسك برمسافرپرورلك كوسترمش ، خسته‌لغمه قارشی مادی ، معنوی شفا ودوالرله معاونت و نهايت ألارينی اوزاتمش ، خلاصه تام معناسيله فقيريكزه اوزمان (قارا كون دوستلغنی) ايتمش محترم برخاندان‌طانيرم :

حاجی . . . بك !

بوأيلكلری بو حيانونزلقلری بنده ابدی بر منت اويانديران بويوك روحلی آدامله صادف بزی آنقره‌ده ينه كوروشدوردی . فقط ، آه ، بوراده كاشكی كوروشمز اولايدق ! دها برسنه أولنه‌كلنجه‌يه قادار مملكتنده كوشه‌طاشی كبی قورولان ، قوناقلری ، مسافرخانه‌لری هركون برچوق غريباره أوی اولان حاجی بك ، قودورمش يونان استيلاسی يوزندن كنديسی‌ده غريب اولمش ؛ ثروتی ، املاكی ، حتی برقسم عائله‌سنی مملكتنده براقه‌رق ، يالكز بر رفيقه‌سی ، مينی‌مينی طورونی (شكران خانم) ويرده كاتبی‌ايله برلكده ويالكز صيرتلرنده‌كی ألبسه ايله يوله چيقمش ، آنی بر هجرت سفرينه دوشمشدی .

حاجی بكی آنقره‌ده كورديكم زمان طانييامامشدم : پژمرده بر قيافت ، مفتور برسيما وكنديسنی أسكيدن طانييانلره قارشی پك محترز ومحجوب برطور ! دونكی حاجی بكله بوكونكی حاجی بك آراسنده نه‌بويوك فرق وار ، يارب ! بوكونكی حاجی بك ـ أكر موجودايسه ـ دونكی حاجی بكاردن تك برينك حتی أك ناچيز برمعاونته محتاج . فقط بواحتياجده عالی جنابانه ، شاهانه‌در ! . .

* *

كچن آقشام دارالمشدم . روحم برأنيس آرايوردی . تراويحی أدادن صوكرا طورونم (عاقل) ی آلارق ، مهتاب آلتنده سيره باشلادم . عاقل قارشيمزه چيقان بر آشيان ويرنی كوستره‌روب :

— حاجی بك عمجه‌مك أوی . . . ديدی . باستونم بلا اختيار قاپی‌يی طيقلاندی ودرحال او ، تك قانادلی قاپی آچيلدی . ذاتاً حاجی بكك عادتيدر : مسافرلرينی سوقاقده بكله‌تمز ، بالذات قاپی‌يه كلير ، التفاتلرله :

— بويوروكز أفندم . . ديدی . بوسفرده ايله ياپدی . فقط حاجی بكك مشهور سكز اوطه‌لی سلاملقی ايله بوآشيان سفيل آراسنده نه‌مناسبت ؟! دوستمی بر ألنده تنكه‌جی ايشی ايسلی اداره قنديلی اولدوغی حالده قارشيمده كورديكم زمان كوز ياشلرمی ضبط ايده‌مه‌دم ؛ آق صاقاللی كيزلی برايكی داملە ايله ايصلاتدم . حاجی بك :

— وای أفندم ، بويوروكز ! سزی هانكی يللر ؟ . . ديه‌رك بوش أليله قولتوغمه كيردی . نی بوش ، قارانلق براوطه‌يه صوقدی . او كور قنديلی قيريق برغاز صانديغی اوستنه قويدوقدن صوكرا :

— صفا كلديكز . تشريفكز بزه (أكسير) اولدی . . ديدی . بو (أكسير) لك معناسنی آكلاماقسزين :

— استغفرالله افندم . . له مقابله ايتدم .

حاجی‌بك بو آقشام فضله‌جه كدرلی ايدی . متصل دوشونويوردی . فرسز كوزلری انعطاف ايتديكی هرهانكی برنقطه‌يه اويله‌جه ايليشوب قاليورودی و غريبدر ، كه بوآقشام عاجزيكزده‌ده عادتا قدرت تكلم يوقدی . برقاچ دقيقه معنالی برسكوتدن صوكرا جبر نفس ايده‌رك نهايت سوزه باشلادم :

— حاجی بك ، بوآقشام سزی فضله‌جه متأثر كوريورم . وانعا تأثره حقكز وار . فقط شونی أبی بيلمه‌ليسكز ، كه تأثرك ثمره‌سی وجودجه ، دماغجه ييپرانماقدن باشقا برشی دكلدر .

— دوغرو . .

— وضعيت عسكريه‌من حمد اولسون چوق أبی . بوكون عون الهی ايله غايه‌مزی استحصاله مقتدر ، چليك كبی صاغلام بر اردومز وار . انشاالله ياقينده اوكوزه‌ل مملكتلريمزی استرداد ايده‌جكز . . .

— بوكا هيچ شبهه‌م يوق ، أفندم .

— اوحالده بوتأثر ؟

آه ، افندی بابا ، درديمی ده‌شمه . بوكونه قادار شخصی ، عائوی بوتون فلاكتلريمی استحقار ايتدم . بووطن اوغرنده هرفداكارلغه قاتلاندم . بن‌ده جناب حقدن قوتله اميد ايديورم ، كه بز مملكتی قورتاراجغز . فقط بو (اخلاق) مسئله‌سی ؟ . . پك اعلی بيليورسكز ، كه اخلاقسز بر ملت ياشاماز . بز دنيانك طاتلی ، آجی برچوق صفحه‌لرينی كوردك . لاكين نسل حاضرك ، نسل منورك اخلاق تلقيلری ايله بونك نتيجه‌سی اولان لوثيات اخلاقيه بنی تدهيش ايديور ، شو رمضان شريفی ناصيل كچيرديكمزی بيليورسكز . آنادولونك كوبكنده‌ده اخلاقسزلق ؟ شوزمانده‌ده اخلاقسزلق ؟ !

— بو یالیکز شو محیطه ، شو زمانه عائد دکلدر . تاریخلریمزی اوقودیکز ، طبیعی ، اکر بر ملت باشدن باشه اخلاقسز اولورسه قورقایه حقیکز واردر . فقط ظن ایدییورم ، که أکثریت عظیمه‌مز مسلماندر ، بناءً علیه اخلاقلیدر .

— أکثریت حقنده‌کی فکریکزه اشتراك ایده‌رم . لاکین اقوام سالفه‌دن نیجه‌لرینك بك محدود (سفها) یوزوندن منقرض اولدقلرینی انکار ایده‌مزسیکز . بونك سببی‌ده او اکثریتك او اقلیته قارشی لاقید قلماسیدر . افندی بابا ، اخلاقسزلق خارجی دوشمانلردن داها یامان بر دوشماندر . ملتلری باتیران اودر . نه اولور بر آزده بونکله جهاد ایتسه‌ك ! . .

— أوت بو جهاد ، (جهاد اکبر) در .

— دون حاجی بایرام جامع شریفندن کلییوردم ، ایکی تانئو کوردم ، که مسلمان‌می دکلمی هیچ سچیله‌میوردی . کوستکلی ، یاریم پاپلاق وقطع آچیق رلکده‌سوز ، یایانه چارشافلر . قوللری دیرسکلرینه قادار آچیق . کوکسلری ، مه‌لرینك قسم علیاسی میدانده . آیاقلرنده سیوری اوکچه‌لی پوطینلر ، پاچاقلرنده بالدیرلرینه قادار اوزانمش آچورلو چورابلر ، هانی قاریولا اوطه‌سنده‌کی قیافتدن هیچ فرقلری یوق ! آللرینه باستونده آلمشلر ! دنیایی طانیمایورلر ! . .

— بسبللی کوتو قادینلردن .

— اویله اولاجق اویله . فقط مشهور بر ضرب مثلمز واردر :
« اسلام محله‌سنده سالیانقوز صایلمازه دیرلر . بونلرك بوم‌کتنده ایشی نه ؟

— (تستر) مسئله‌سی حقیقةً فنالاشدی . حکومت طبیعی بونلره راضی دکلدر ، چونکه : ایستانبولده‌کی رذیل قادینلر حقنده مسلمانجه بر بیاننامه نشرینه قرار ویرن بویوك ملت مجلسی حکومتیدر . آنجق بوکبی قادینلر آنادولوده تك توك اولدیغی ایچیندر ، که احتمال اهمیت ویرلیه‌یور . اساساً حکومتك ایشلری باشلرندن آشقین . . باقالیم یکی شرعیه وکیلی افندی حضرتلری نه یاپاجقلر . ایلك بیاننامه‌سنی ، تعمیمنی ، طبیعی اوقودیکز .

— أوت اوقودم . بن اجرا آت ایسته‌یورم ، أفندی بابا ! بو سوزلرك آرقه‌سی‌ده کلمزسه ؟! سیز حکومتك مشغولیتندن بحث ایتدیکز . واقعا دوغرودر ، حضرتلری نیلر یولداشلری اولسون ، چوق ایشلری واردر . فقط ، أفندی بابا ، بوده بر ایشدر . جناب حق دینینه خدمت شرطیله مظفریتی وعد ایدییور . بو ملت جانیله ، باشیله جبهه‌لرده وکریلرده اوغراشیورسه هپ دینی ، ملیتی ، اخلاقی ایچین اوغراشیور . داخلده دینمه ، آخلاقه تعرض ایدیلدیکدن صوکرا . . . .

— یرلی قادینلرینك قیافتلرندن هیچ بحث ایتمیورسیکز . اما . .

— حقیکز وار . اونلرده آچیق ، صاچیق ، فقط معلوم عالیکزدر : یرلی قادینلرینك قیافتی اونلرله بر دکلدر . بو قیافتلر جلب شهوت ایدییورمی ؟ هیچ بر مسلمان لیه‌لیمه الیسه‌لر ایچنده پازاره ، چارشی‌یه اودون ، کومور ، یاغ ، یوغورت کتیره‌ن وصاتان قادینلر حقنده برشی دییورمی ؟ بونلر هیچ کیمسه‌نك نظر دقتنی جلب ایدییورمی ؟ بو قادینلر آنجاق حقیقی احتیاجلری ، ضرورتلری دولاییسیله‌درکه بو حالده بولونیورلر . فقط دیکرلری بویله‌می . یا ؟ بونلرك بتون ایشی ، ضرورتدن دکل ، کنجلری آزدیرماق ملعنتندن دوغیور ، صوکره فحشیه‌لرك نشریاتی ! اوه نه نشریات ! . . .

— أوت ، کچنلرده (عاقل) ه بر آرقه‌داشی بر قاچ رساله ویرمش . کوردم بونلر استانبولده چیقاریلیورمش . اوبله رذیلانه رسملر ، حکایه‌لر فحشیه‌لر وارکه ! . . .

— یکی عجبا بونلره قارشی بر ضابطهٔ اخلاقیه وظیفه‌سی ایفا ایدیلیورمی ؟ آنادولویه ادخاله مساعده اولونان فحشیه و رساله‌لرك (آمال ملیه‌یه موافقت) ی شرطدر . بو آمال اسلام آمالیدر . جهاد دینی بر (جهاد دینی) در . (بن آنادولو جهادینه طرفدارم .) دین بر فحشیه‌جی بو جهادك هانکی منابع قدسیه‌دن اخذ قوت ایتدیکنی دوشونه‌یه ، بناءً علیه مسلمانجه یازی یازمایه مجبوردر . عکسی صورتده اونك فحشیه‌سی بلکه آنجاق اجنبی حاکمیتی آلتنده اخلاقنی کندن کونه بوزان استانبوله یارایه‌بیلیر . بویله یاباورلرك آنادولویه کوندریلمه‌سی حقارتدر .

— بو مسئله‌یه دائر ایریجه سزکله قونوشورز . الله هپمزه صلاح ویرسین .

— آمین ، آمین . . دردیمی دەشدك . دها فضله سویله‌مك ایسته‌میورم . (عاقله خطاباً :) سزنه‌یه سویله‌مه‌یورسیکز افندی اوغلوم ؟

— . . . .

— ایسته‌رسه‌کز (عاقل) بزه بر آز شعر اوقوسون ، بلکه کوکلمز آچیلیر .

— های های . تشکرلر ایدەرم .

عاقل هانکی شعری اوقویاجغنی صوردی . کندیسنی مختار براقدم . شونی انشاده باشلادی :

أی بونجه زماندر بزی تأدیب ایدن الله ،
أی عالم اسلامی أزن ، ایکله‌دن الله !
بزلر که سنك وعد الهیکه ایناندق ،
بزلر که بیك اوچیوز بوقادار ییل سنی آکدق ؛
بزلر که بشر بر سورو معبوده طاپارکن ،
ییقدك اوپامان شرکی ، دیردك أبدیاً ؛
بزلر که بروحله‌ده أوهامی بیتیردك ،
معبودلره معبود حقیقی‌یی کتیردك ؛
بزلر که سنك اسمکی دنیایه طانتدق . . .

كوردكسه مكافاتى ، يارب ، يتر آرتيق !
چكديرمه‌ديكك هانكى ألم ، هانكى أذادر ؟
هر آنى حياتك بزه بر روز جزادر !
أجداديمزك قانلرى سللر كبى آقمش . .
مقصدلرى دينكله برابر ياشاماقمش .
اولاديده قربان اولاجقمش بوارغورده :
اولسون يته ، لاكن بوايشيق يوقسولى يورده ،
بر نورنظر يوقمى كه باقسين باجاسندن ؟
بربيلديز ، الهى ؟ بونه ظلمت ! بونه زندان !
حالامى سمامزده كزن ليله ممدود ؟
حالامى كوروتمز اوسحر بارشموعود ؟
عمرك داها اك جانلى ، حرارتلى چاغنده ،
چالقانماده‌يز يأس ايله حرمان بالاغنده .
كام آلدى جهان ، بز ينه فردالره قالدق . .
آرتيق بزه كوستركه اوفردايى : بونالدق !

. . . .

حاجى بك هونكور هونكور آغلامه‌يه باشلادى . ذاتاً متأثر اولان روحى بك هيجانه كلدى . بن ده كنديمى ضبط ايده‌مدم . بو صيراده شكران خانم ايچرى‌يه كيردى . ألمى اوپدوكدن صوكرا اوتوردى . صوردم .

— ناصيلسين ، خانم قيزم ؟

— . . . . .

— أفندى دده‌سنه دعا ايديور .

— تشكر ايده‌رم . الله برخوردار ايتسين . مكتبه كيديورميسين ، قيزم ؟

— (محجوبيتله :) كيديورم ، أفندم .

— چاليشيورميسين باقايم ؟

— اوت . . .

قيزجغز بو صيراده حاجى دده نه‌بوله‌نه‌رك كسيك كسيك ديدى ، كه :

— حاجى دده‌م ، بو كون . . خواجه خانم . . زنكين جوجوقلرينه يازليق . . بايراملق . . بياض ألبسه . . آياق قابى ياپديراجقسكز . . ديه سويله‌دى . . لامان خانمه أفندى باباسى . . ياپديريورمش . . نه . . بزده بايرامزى . . صوكرا ياپارز . . دكلمى أفندى دده‌جكم ؟ كوز ياشلرى هنوز قورومامش حاجى بكه باقدم ؛ شيمدى ايچين ايچين آغلايوردى . جواب ويردى :

— بن ده ياپديريرم آقيزم .

— (بوينى بوكه‌رك :) بن . . استه‌مم . أويله‌ده . . نيه ألبسه‌لرم يوقمى ؟ بو كون . . قومشولرك هاجره . . قيزدم أفندى دده !

— نيچين قيزدم ؟

— باكا . . هايدى مهاجر . . نى . . سوروتوكرى . . ديدى . (جوجوق آغلايوردى .) بن سوروتوكمى‌يم ؟

زاواللى ياوروجغه صوردم :

— سوروتوك نه ديمك ، قيزم ؟

— چيپلاق . . چينكانه . . .

— آى ! خطا ايتمش ! او ، باشقاسنه ديمشدر ، قيزم . سن چينكانه‌ميسين ، ياوروجغم ؟

— ايشته . . اويله . . ديبور .

قيزجغز آغلادى ، آغلادى . كوچ حال ايله اقناعنه موفق اولدم . آرتيق بلبل كبى نغمه‌يه باشلادى :

— بك بابام أسير دكل ، كه . . چيفتلكده ايمش . . بز بايرامده . . كيده‌جكز . . باكا نه‌لر آلمشدر ، دكلمى أفندى دده ؟

حاجى بك ضبط نفس ايده‌رك :

— تربيه‌مزك (!) برى (بك باباك يونانستانده أسير) ديمش ! بوده ايناناش ! صوكرا ايشى آكلادى ! بك باباسى چفتلكنده‌مش ! هر كون مكتوب آليورز ! ياورومك كوزلرينى اوپيور ! .

جوجوقجغز سوينه‌رك يانمزدن قالقدى . آننه‌سنه مژده‌له‌مه‌يه كيتدى . بو صيراده قارشيكى أودن يوكسك عود ، غزل ، شرقى سسلرى يوكسلمه‌يه ، نعره‌لر آتيلمه‌يه باشلادى . حاجى بك ديدى ، كه :

دمندن برى متأثر اولدوغم اصل مسئله ايشته بوايدى ! هر كون بونلر يارالى قلبلرمزى نيشترله‌يورلر . صباحلره قادار عذاب ايچنده قاليورز . بن بو اوده ده (قرآن) بيله اوقوياميورم . . . آه افندى بابا ،

آدم قره طاغ اولسه كتورمز بوكا طاقت !

— بونلر مسلمان دكلمى ؟

— اسماً اويله .

— كيم بونلر ؟

— نه سيز صورورك ، نه بن سويله‌يم . (موسيقى) نك روح اوزرنده تأثيرى واردر ، ديرلر . حقيقةً اويله ، فقط بو تأثير فلاكتزده‌لر ايچين مثبت دكل ، منفى ؛ فائده‌لى دكل ، مضردر . جانمز ايشدر . . اوقادار اكيرلنيورز ، كه والله العظيم چاديره چيقوب . . . .

— رجا ايده‌رم ، حاجى بك ! بويله بر قاچ صايغيسز ايچين نه‌يه اوزولويورسين ؟ چاديره چيقاجق نه وار . الله ، عشقنه ؟ بر مسلمان مملكتنده‌سين . منارلرده أذانلر اوقونويور . بونلره قولاق ويرمه‌بيوريرسين ؛ أذانلرى ديكله‌رسين .

— نعره‌لر أذانلرى ده دويورمايور !

— شکایت ایتمه‌دیکزمی ؟
— (حریت) وار !
— حریت نه‌دیمك ؟ حریت بوقادار مطلقمیدر ؟ بنم‌ده حریتم وار ، سنك‌ده حریتك وار ؟ جریده‌ده اطلاق هیچ‌بر دینده ، هیچ‌بر مملکتده قبول ایدیله‌مشدر . بوکون اوروپانك اك مهم مراکزنده بویله کیجه‌لری اولر آراسنده چالغی ، غزل ، حتی یوکسکدن علی‌العاده کوروتولو یاساقدر . شوراده بورنمزك دیبنده دین قارد شلریمز جان ویرسینلر ، بریده مات دیننده طبرناغندن آرتانی بووطن اوغرنده فدادن چکینمه‌سین . بونلرده بویله رذالت ایتسینلر . بوکا هیچ‌بر حکومت وهیچ‌بر مملکت راضی اولماز . سیز صوصارساکز بن ایجاب ایدنلره سویله‌ر ، بو ذاتی منع ایتدیریرم .
— تشکر ایده‌رم . شیمدی (أکسیر) می بولدم ، افندی‌باباجغم !..
— خسته‌کز ناصیل اولدی ؟
— کلین خانم بوکون بر آز أییله‌شدی . فقط رفیقه راحتسز ،
— یا ، دیمك اوده خسته‌لاندی . دوقتور کتیرمدیکزمی ، افندم ؟
— الله راضی اولسون بزم همشهری دوقتور دون آقشام کلدی . علاج یازدی . یارین انشاالله آلاجغز .
-- خسته‌لغی حقنده . . .
— ونی صورما . .
— رجا ایده‌رم . . . .
(ایکی طرفه باقینارق یاواشجه) : — قلب ! . . . .
— هیچ مراق ایتمه‌یك قارده‌شم . کلین خانم ایچین‌ده اویله دیدیلردی . باقی حمد اولسون . . .
— نه . . انشالله .
— براز هوالرینی تبدیل ایتدیرسه‌کز . .
— ونی‌ده صاغ قالیرساق مملکتده . . .
آکلادم ، که حاجی بك مدهش بر بحران حیات ومعیشت ایچنده . فقط نه یاپالیده بر آز معاونت قبولنه بو آدمی اماله ایده‌بیلملی ؟ اوح ، ایشته بنم‌ده اصل دردم !...

* *

حاجی بکی آفاقی بحثلرله بر آز تسکینه موفق اولدم . آچلدی ، أسکی بشاشتی عودت ایتدی . متبسمانه دیدی ، که :
— سیزی بو آقشام ، خلاف معتاد ، کدرلندیردم . أفندیمزه - بیلمز کبی - مضلی ، معناسز سوزلر سویله‌دم . عفو ایدرسکز . انشاالله دیکر تشریفکزده طاتلی قونوشورز . تك مملکت قورتولسون‌ده هرشیئه ، هرشیئه راضی‌یز . رجا ایدرم : عفو ایدیکز .
— سیزی دیکله‌مك ، سیزکله هم‌حال اولماق وظیفه‌مدر ، أولادا ! عفو نه دیمك ؟
— الله عمرلر ویرسین . چوق شکر آچیلدم .. قوش کبی خفیفله‌دم .
— بوقبیل بلیات جناب حقك أك سودکلی قوللرینك باشنه کلیر . مع‌مافیه بونلر بزی دکلدر . صبرومتانت کوسته‌ر ، سه‌ك هپسی بولنه کیره‌ر .
— های ، های . کناهه کیردم . الله عفو ایتسین .
ساعت آلتی‌یه کلمشدی ؛ مساعده ایسته‌دك ، آیریلدق . بنم عاقل - نه‌قادار اولسه کنج - حالا بنی ، ظیرلایان قونسر خانه‌نك اوکنده ایرکیله‌رك دیدی ، که :
— أفندی دده ، بر اذن ویریکز : شو (قونسر)ی داغیتایم ، بر عبرت اولسون !
— بیراق اولاد ، بیراق ، دیدم . (قانون جزا) ده ماده واردر : خودبخود منکری منع ایده‌نلر محکوم اولورلر . . . .
فانی

جزیرة‌العربده انکلیز انتریقه‌لری

— ۳ —

صوك وقعه‌لر

بوندن اولکی مقاله‌لرمزدن برنده انکلتره‌نك جزیرة‌العربی نفوذ سیاسیسی آلتنده بولوندیرمق ایچون اول امرده اك قوتلی کوردیکی نجد امیری (عبدالعزیز ابن سعود) ی ناصل ونه‌مقصدله صاتون آلمش اولدیغنی یازمش ؛ ایکنجی مقاله‌مزده حرب عمومینك اعلانی ایله برابر مکه شریفی (حسین بن علی) ایله اویوشارق وبونی دخی دیکری کبی صاتون آلارق نه‌کبی مقاصد آلتنده ، سلامیتك ویکانه اسلام حکومتی اولان حکومت عثمانیه‌نك خرابیسی ایچون ناصیل بر آلت اوله‌رق قوللانمش اولدیغنی ایضاح ایتمش ایدك . بوکونکی مقاله‌مزده‌ده تاریخی تعقیب ایده‌رك بوتون بو استحضاراتك نه‌کبی عاقبتلر ونتیجه‌لر تولید ایتدیکنی تدقیق ایده‌جکز .

معلومدر که (حسین بن علی) حرب عمومینك دها ایلك سنه‌لرنده انکلتره‌دن آلدیغی سلاح ایله ، مهمات ایله ، پاره ایله بدوی‌لری ، عشائری تجهیز واوغللری فیصل ، ناصر ، وسائره‌نك قوماندای آلتنه وضع ایده‌رك اوزمان انکلیزلرله سینا جبهه‌سنده حرب ایدن تورکلره قارشی بو قوتلری سوق ایتمشدی بو قوتلر ، انکلیزلرله برلکده عینی صف داخلنده حرب ایتدکاری کبی ، آرقه وبعضاً اوك خطلرنده دینامیتلری ایچون اك چیرکین والك جانیانه تعرضلرده بولونمق کبی بر درکه پستی‌یه دوشمشلردی . فلسطینده وسوریه‌ده (حسین بن علی) قوتلرینك هرحالده انکلیز حرکات عسکریه‌سنی فوق‌العاده تسهیل ایتمش وبالنتیجه بوقوجه اسلام الکالرینك ، صلیبیلرك دست اسارتلرینه کیرمه‌لرینه سببیت ویرمش اولدقلری تاریخك دائما تیکسینه‌رك یاد ایده‌جکی حقیقتلردندر .

فلسطين وسوريه بو انكليز - شريف مختلط اردوسي طرفندن اشغال ايدلديكي زمان بو قطعه‌نك داخل الكالرنده حجازك اختراع ايتديكي عرب بايراغي مواقع رسميه اوزرنده دیکیلیور وقدس ، معان ، عمان ، درعا ، والخ صوكرا شام ، بيروت ، صيدا ، طرابلس شامده دخي بو بايراغك تموجات كاذبه‌سي ، حريص مفرطلرك كوزلرنده رعشه‌لر وجوده كتيريبوردي .

حالبوكه بك آز بر زمان كچمش ايدي كه سوريه وفلسطين قطعه‌سنك انكلتره ايله فرانسه آره‌سنده تقسيمي كيفيتي بر نتيجه‌يه ربط ايدلمش وعكانك شمالنده بولونان (زيب) منطقه‌سندن اعتباراً شرقه دوغرو چكيله‌جك بر خط افقينك شمالنده قالان ساحه فرانسه‌يه ، جنوبده بولونان اقسام ايسه انكلتره‌يه ترك اولونماسي آرالرنده تقرر ايتمش ايدي .

بو اتفاق تأثيريله‌دركه آرتق بو ايكي منطقه‌يي استعمار ، استملاك هرنه ايسه آرزو ايتدكلري ، ومهارتلرينك اقتضا ايتديكي وجهله اداره اولونماسي اساسي وضع ايدلدنجه اول امرده فرانسه‌نك حصه‌سنه دوشن اراضيده (امير فيصل) نزد وبلاسي واردي . حلبده (امير ناصر) بولونيوردي . بوكا مقابل انكلتره‌نك حصه‌سنه دوشن اقسامده قسماً فيصلك نفوذي آلتنده بولونان اقسام بولنمقله برابر ، بونلر ، شام ، حما ، حمص ، حلب الخ ... كبي ساحه‌لر درجه‌سنده بارز دكلدي . انكلتره ، فرانسه‌يه بو حريص اميري دور ايتمكده هر زمان افتراقه چيلقده‌كي مهارتني بالفعل وبركره دها اثبات ايتمش بولونيوردي .

بناءً عليه فرانسه حكومتي ايچون ياپيلاجق ايلك شي ، آتيلاجق ايلك آدم بر سبب ، بر بهانه ، هرنه ايسه بر سائق احداث ايده‌رك فيصلي آشيرمق . نيته‌كيم بو يله‌ده اولمشدي . فيصلي سوريه‌دن چيقارمامق ، دائما اوراده ، او منطقه‌ده دخي انكلتره‌نك الينده ، باشقه‌سنك ، فرانسزلرك ضررينه اولارق بر آلت بولوندرمق ايسته‌ين انكلتره‌نك بوتون تشبثاتنه ومدافعه‌لرينه رغماً فيصل سوريه‌دن آتيلمشدي .

ديكر طرفدن عراقده برقاچ سنه‌دن بري حسين بن علي‌نك ديكر اوغلي امير عبدالله بولونيوري . امير عبدالله عراقده نفوذ صاحبي اولمامق ، اوله‌ماق ايچون انكلتره‌الندن كلديكي قدر غيرت ايتدي . عراقده عليهنده‌كي جريانلري شدتله تحريك ايتدي . غزته‌لر اوزون مقاله‌لر يازديلر . نهايت كندي منافعي ايجابندن اولديغندن بحث ايديله‌رك عراقدن امير عبدالله دخي انكليزلر طرفندن چكيلمشدي .

بوتون بو حادثه‌لرك (حسين بن علي) نزدنده توليد ايتديكي تأثيرات پك بسيط بر شكلده كنديني كوستريبوردي . وآكلايوردي كه حرب عموميك ايلك سنه‌لرنده كنديسيله معاهده عقد ايدن انكلتره حكومتي كنديسني آلداتمشدي . اولجه بوتون عرب الكالرنده كندي مخدوملري فيصل ، عبدالله ، ناصري بر بره يرلشديرمك و بونلرك وجودده كثيره‌كاري حكومتلرك رياست عموميه‌سي ، شهنشاهلغي حسين بن علي‌يه تقديم ايتمك كبي موجود بر وعدك ايفا ايدلمديكي ، آرتيق وقوعات كنديسني كوستريبوردي .

بو اعتبارله حجاز حكومتي ايله انكليزلر آراسنده دها ايلك آنده‌نبري درين بر اختلاف وجوده كلمشدي . بو اختلافك حسن صورتله بر طرف ايدلمسي ايچون فيصل ورفقاسي اوروپا ايله عربستان آراسنده مكرراً مكيك دوقوديلر . حالبوكه هنوز وعدلرينك جاري اولديغي سنه‌لرده فيصل باشنه بعض مفرطلري طوپلايه‌رق ، عربلرك كنج خلفه‌لري صفت وصلاحيتي داعيه‌سنه باشلامشدي . صوكرا فيصل حريص ايدي ، متشبث ايدي ، اطرافنده كورولتوجي ، حريص بر كتله دها واردي . كرك حسين ابن علي‌نك عدم ممنونيتي ايله برابر فيصل وفيصلجيلر بو اعتبارله ، قورناز انكلتره ايچون غير قابل اهمال بر كميت وحقي كيفيت دكلديلر .

خصوصيله انكلتره عراقده قوتلي بر مخالفتك كندي عليهنده شدتله بيوديكني كوريوردي ، عراق عشائر وقبائليله ، عراق اهاليسيله حرب ايديوردي . بو قطعه‌نك تسكيني ضروري ايدي . بو قطعه‌يه دوكديكي آلتونلره بر حد تعيين ايتمك ايجاب ايديوردي . صوكره ديكر طرفدن فلسطين قطعه‌سنك وضعيت سياسيه‌سي دخي ايي بر منظره ارائه ايتميوردي . فلسطينك شرق ، وشرق جنوب جهتلري كاملاً عربان ايله محاط اولديغي ايچون بو الكانك مستقبلده بر ترقي بر شكلده استعماري بو شرائط وبو وضعيت آلتنده قابل اولامايه‌جقدي .

بونلردن ماعدا برده انكلتره‌نك باشنه فرانسه‌نك نفوذي وفرانسه رقابتي مسئله‌سي چيقمشدي . سوريه وفلسطينده ظاهراً بازچالريني آيرمش اولان انكلتره وفرانسه حقيقتده بربرلرينه قارشي خوش بر مسلك تعقيب ايتميورلردي . بونده انكلتره‌نك بيوك بر دخلي واردي . زيرا سوريه كبي بر منطقه‌ده فرانسه‌نك ارقداشلغني اصلا چكه‌مزدي .

ايشته بو اسباب سائقه‌سيله‌دركه انكلتره چارناچار خفيف بر ضررزي اختيار ايله فيصلي عراقك اداره‌سي باشنه كتيردي . امير عبدالله‌ي ده ماوراء الشريعه اراضيسنك باشنه . انكلتره بوكا قرار ويرمكله ثابت وصريح منفعتلر تأمين ايده‌جكني دوشونيوردي :

۱ — حسين ابن علي‌نك اوغللرندن هر بريني بر الكانك اداره‌سنه كتيرمكله كويا وعديني ايفا ايتمش اولويوردي . وبو صورتله (ورساي) معاهده‌نامه‌سني حسينه امضا وقبول ايتديره‌بيله‌جكدي .

۲ — عراقده آسايشي تأمين وظاهراً عراقليلرك استقلال آرزولريني كويا بر واسطه ايله تأمين ايتمش اوله‌جقدي .

۳ — فلسطينده يابانجيلردن كله‌سي ملحوظ اولان عربان هجوملرينه

قارشو امیر عبداللهی شرق اردن امیری یاپمقله فلسطینك امنیتی ، هر دورلو تجاوزلره قارشو مصون بولوندیرمش اولویوردی .

٤ — انكلتره بوظاهری عرب حكومتلرینی احداث ایتمكله انكلتره‌نك عربلرك دوستی اولدیغی فكرینی تلقین ایده‌جك ، بر مدت ایچون اولسون جزیرة‌العربده‌كی مسائلك سیرینی توقیف ایده‌جك وبو اثناده انكلتره ایچون دها اساسلی بعض حیاتی مسائلك حلنه دوغرو یورویه‌جكدی .

٥ — بر طرفدن دوغرودن دوغرویه كندیسیله مجادله سیاسیه‌یه كیریشن فرانسه حكومتنی سوریه‌ده مراجعت براقامق وباشنه برطرفدن فیصلجی، دیكر طرفدن امیر عبداللهجی وشریفجی پروپاغاندا احیاسینی مسلط ایده‌رك سوریه‌ده اوكا طرفدار بعض شخصیتلری اونلر واسطه‌سیله آلاوندیره‌رك دائما راحتسز ایده‌جكدی . .

ایشته بوتون بومنفعتلر سائقه‌سیله انكلتره بوطرزوبوشكل اداره‌یی قبول ایتمش ایدی . بونلر اساساً الده برر اویونجاق ایدیلر ، برر چوجوق كبی ایدیلر . هرزمان عقللری باشلرینه كلیرده انكلتره ایچون بر تهلكه حالنی آلمغه باشلارلرسه اوزمان یاناغنه برشامار آتدقدن صوكره قولاغندن طوتوب فیرلاتمق ، آتمق ایشدن بیله دكلدی . بناءً علیه بوواسطه‌لر ، بوحكمدارجقلر دیللرینی آغزلرینه قور ، بر اوشاق كبی برامر وتفرقه كبی انكلتره‌نك امرینه آماده ولارق اوطوروردی . اوزمان ایشلر بولنده ایدر ، انكلتره حقیقی غایه‌لرینه سس سزجه یتیشیردی . ویاخود عكسی حصوله كلیردی ، اوزمانده باشقا تدابیره توسل اولونوردی .

انكلتره بوطرزی دوشونجه‌سنده بالكلیه حقلی ایدی . فقط بو دوشونجه‌یی ایچون هیچ اولمازسه بش ، اون سنه‌لك بر زمان تخمین ایدییوردی . یعنی هیچ اولمازسه بش سنه كچمه‌دكجه پلاننك ماهیتنك آكلاشیله‌ماییجغنی انكلتره ظن ایدییوردی .

حالبوكه اونك بوپلانی چابوجاق آكلاشیلمشدی . حجاز حكمداری اولان حسین ابن علی نفوذ وصلاحیت اعتباریله تاصل صفرالید حیقدیغنی كوندن كونه آكلایوردی . امیر عبدالله ، بادیه‌لره كوموش بسیط بر آلتدن عبارتدی . فیصل عراقده معین كونلری اسراره مأمور برحالده بولونویوردی . جمله‌سنك وضعیتی مبهم ، مشكوك ومشوشدی .

جمله‌سی سوزده حكمدار ایدیلر ، فقط حقیقتده هیچ برشی دكلدیلر . زیرا انكلتره عراق وفلسطین اوزرینه ، فرانسه ایسه سوریه اوزرینه ماندالرینی اعلان ایتمش ایدیلر . اونلر ، معین بر پروغرام داخلنده یاواش ، یاواش ، شرائط ووثائق حاضره‌دن اعظمی استفاده‌لر تأمین ایتمك صورتیله بوالكالری بتمه‌یه‌جك بر طریقده یورویورلردی .

یا كندیلری . . كندیلری برهیچ ایدیلر ، نهایت برر آلت ایدیلر . حتی حجاز حكمداری بیله ایصسز ، واردالسز بر ساحه‌ده بوغولمغه محكوم بولونویوردی . اوحالده بونك صوكی نه اولاجقدی . شریف وشریف‌زاده‌لر اوزون اوزادی‌یه دوشوندیلر ، طرفدارلری ده دوشوندیلر . نهایت انكلتره ایله دوغرودن دوغرویه مجادله‌یه آتیلمغه مجبور قالدیلر .

زیرا قوردقلری خولیالر كندیلرینی تمامیله تسخیر ایتمش ایدی . اونلر لصوراً هرشی ، هرشی ایلمشاردی . بناءً علیه بوندن صوكراده یاپوب یاپوب انكلتره‌یی اهللرینه رام ایتمك ایچون اوغراشمق لازمدی .

انكلتره بونلرك بوتصورینی درحال آكلامش ایدی . زیرا بركره حجاز حكمداری حسین آپ آچیق كندیسنه قفا طوتویوردی . قولونه‌ل (لورانس) ی برقاچ كره حسین نزدینه اعزام ایتدیكی حالده (وه‌رسای) معاهدنامه‌سنی كندیسنه امضا ایتدیره‌مه‌مش ونهایت سنوی سكسان بیك لیرالق تخصیصاتی كسمكه مجبور قالمشدی .

انكلتره ، حجز قرالك بوصورتله تخصیصاتی كسمكله بنه برشی تأمین ایده‌مه‌مش ایدی . زیرا حجاز قرالی حرصنی پاره مسائلندن یوكسك بر درجه‌یه چیقارمش ایدی . انكلتره تكرار قولونه‌ل (لورانس) ی بر ممثل اولارق حسین بن علی‌نك نزدینه كوندردی . اقناع ایتمك ایسته‌دی . ینه موفق اولامادی .

حالبوكه دیكر طرفدن انكلتره استانبولی تحت اشغالنده واصل عثمانلی خلیفه‌سنی كندی النده بولوندوریوردی . برطرفدن‌ده نه عربستانده ، نه‌ده دیكر اسلام الكالرنده (حسین ابن علی) نك هیچ بر موقع سیاسی و دینیسی ، هیچ برنفوذ وتأثیری بولونمایوردی . وه‌رسای معاهده‌سنی انكلتره كندیسنه امضا ایتدیره‌مه‌مشدی . فیصل عراق افكارینی انكلتره‌نك علیهنده كیزلیدن كیزلی‌یه تشویق ایدییور ، فلسطینده عرب ملیتپرورلری ظاهراً یهودیلر وحقیقتده انكلیز اداره‌سی علیهنده مجادله‌ده بولونویوردی .

بونك ایچوندر كه انكلتره‌ده همان تدابیر زجریه‌یه قویولمغه باشلادی . عادام قامارده‌سنك برجلسه‌سنده‌ده افشا ایدلدیكی وجهله حسین ابن علی‌یه انكلتره طرفندن ویریلن سنوی سكسان بیك لیرالق تخصیصات كسیلمشدی . (كه بونك تفصیلاتی ۲ مارت تاریخلی تایمس غزته‌سنده دخی مندرجدر .) بوتون عالم اسلام اصل مشروع اولان خلیفه‌یه نكهبان اولویوردی . بناءً علیه شریف حسین ابن علی‌یه بوندن صوكراده یوز ویرمك ، نازینی چكمك انكلتره ایچون ضروری برشی دكلدی . نهایت اولسه اولسه جزیرة‌العربده موقعندن قسماً استفاده ایده‌رك اونك واسطه‌سیله جزیرة‌العربی استملاك احتمالی بولوناجقدی . بواحتمالك‌ده آرتیق برقیمتی اولمایاجغنی بالخاصه وقوعات اخیره وصوك وضعیتلر پك بارز اولارق كوستریبوردی . .

اوحالده انكلتره ایچون یاپیلاجق برشی قالمش ایدی . اسكی احتیاطلره مراجعتله جزیرة‌العربده بولونان دیكر نفوذلی قوتلردن النده بولوندیردیغی قوتلردن استفاده ایله بوعاصی ، بودیك قفالی شریفی وشریف زاده‌لری بر آزصارصمق ونهایت پس دیدیرتمك .

(مابعدی‌وار)

[بایرام مناسبتیله سبیل‌الرشاد كله‌جك هفته انتشار ایتمیه‌جكدر]

انقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر
نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .
اداره خانه : آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر
مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر
ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولونور
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر محمد عاکف
صاحب ومدیر مسئول اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٠٤ — ١٢ شوال ١٣٤٠ — پنجشنبه — ٨ حزیران ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

اسرار قران

«وقد انزلنا الیك ....» آیت کریمه‌سنك تفسیری – کتاب الهی آرقه‌لرینه آتارق باطل بوله‌ره صاپانلر – قرآن کریمك تکفیر ایتدیکی انسان شیطانلری – هاروت ماروت قصه‌سی حقنده بعض مفسرلرك یاکلیش فکرلری – مسئله‌نك حقیقتی – نظم جلیلك معنای صحیحی .

شیخ عبدالعزیز چاویش

مسلمانلقده اخلاق واجتماعیات

اخلاقك اساسی دیندر – صرف عقل اوزرینه تأسس اخلاق عموم بشریت ایچون واجب الاتباع اولەماز – اسلامیتك اخلاقه ویردیکی اهمیت عظیمه – اخلاقی دیندن باشقه اساسلره استناد ایتدیرمك ایستەین مسالك فلسفیه – فلسفه‌نك اخلاق ایچون کشف ایلدیکی مبادئی اسلام اهمال ایتمەمشدر – اختیار واراده‌ٔ جزئیه – قدره ایمان مسئله‌سی – اسلامده مسئولیت مبدأی – خرستیانلقده‌کی (معصیت اصلیه) نظریه‌سنی اسلام رد ایدر – پیغمبر بیله مسئولدر – قانون اساسیده خلیفه‌نك غیرمسئول عد ایدلمسی مسلمانلغه مغایر فائده‌در –

هند خلافت قومیته‌سنك مهم بیانامه‌سی

انکلیزلرك وعدلری خلافنده حرکتلری – انکلیزلرك یونان طرفدارلغی – یونانلیلرك ایقاع ایتدکلری مظالم – کابولی وادرنه‌نك ترکنی هندلیلر قبول ایده‌مز – خلیفه‌نك حامیٔ دین اولمسی هندلیلرجه اساسدر – تضمینات یونانیلره دکل ، هندلیلره ویریلك ایجاب ایدر – هندستان عالم اسلامك تمامیتنی کندی دعواسی اوله‌رق قبول ایتمشدر – بوغازلر ، اقلیتلر ، قاپیتولاسیونلر مسئله‌لرنده متفقلر شرائطنك هیچ بریسنی هندستان قبول ایده‌مز – انکلیزلر مقصدینی آچیقدن آچیغه سویلیه‌دیلر .

دین ادبیاتی

اسکی ادبیاتمزده‌کی بویوك بوشلق – منارەسز ، محرابسز قرآنسز ادبیات – ضیا پاشا ایله محمد عاکف بکك هیجانلی دینی شعرلری .

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

«ولقد انزلنا اليك ...... لو كانوا يعلمون»

شو آیت کریمه کوستریبورکه اهل کتاب جناب حقك کندیلرینه تورات ایله تبلیغ بویوردیغی احکام وحقایقك ماهیتلرینه مطلع اولدقلری حالده اونلری بیلمیورمش، آکلامایورمش کبی آرقه لرینه آتیورلر؛ هیچ کوزلری او کنده بولوندورمیورلر. بونلرك انکارلری وکفرلرنده افراطلری یالکز عیسی و محمد علیهما السلامه نزول اولان وحیه خاص دکلدر. اللرنده کی توراتك آیاتنی تأیید وتصدیق ایدن آیات قرآنیه یی ده انکار ایدییورلر وانکارلری علملری لاحق اولمیان مسائل حدودنده قالمایور؛ بالعکس بیلدکلرینی ده منکر اولیورلر. کویا بوتون قوهٔ مدرکه لری کندیلرندن نزع اولونمشده الك جلی حقیقتلری بیسله بیلهمکدن، آکلامقدن عاجز بولونیورلر.

أوت، کتاب الهی آرقه لرینه آتهرق بر طاقم شرار ناس طرفندن «حضرت سلیمانك او ملك وسلطنتی آنجق سحر ایله، افسون ایله، کهانتله الده ایتدیکنه» دائر اورته یه چیقاریلان یالانلره قاپیلیورلر.

محمد بن اسحق بن یسار شویله سویلیور: «شیطانلر — یعنی انسان صورتنده کی شیطانلر — حضرت سلیمانك وفاتندن خبردار اولونجه «کیم شویله شویله بر مقصدی الده ایتمك ایسترسه شو و شو افسونلری اوقوسون.» کبی بر چوق شیلر یازهرق و بونلری ترتیب وتصنیف ایدهرك بوندن بر سحرنامه وجوده کتیردیلر و اوزرینی خاتم سلیمان ایله مهرلهیوب تپه سنه «آصف بن برخیانك ملك سلیمان بن داوده یازمش اولدیغی کنوز علم و معرفتدر» عبارهسنی یازهرق حضرت سلیمانك کرسیسنك آلتنه کومدیلر. بر زمان سوکره بو سحرنامه میدانه چیقنجه «سلیمانك ملك وسلطنتی آنجق شو نامه ده تعریف ایدیلن سحر سایه سنده ایمش.» دییهرك مندرجاتنی اوکرهندیلر و مرکیه اوکرتدیلر. حقیقت، یهودیلر آره سنده ظهور ایدن ساحرلر قدر باشقه ملتلرده ساحر ظهور ایتمه مشدر. وقتا که علیه الصلوة والسلام افندیمز سلیمان ابن داودك نبی مرسل اولدیغی حقنده کی آیت قرآنیه یی تبلیغ بویوردی، مدینه ده کی یهودیلر «نه شاشیله جق شی! محمد، داودك اوغلنی نبی ظن ایدییور. والله او (یعنی سلیمان) ساحردن باشقه بر شی دکلدی.» دیمه یه باشلادیلر. ایشته بونك اوزرینه «واتبعوا ما تتلو الشياطين على ملك سليمان...» آیت کریمه سی نازل اولدی.»

مفسرلر بوراده اویله بر طاقم حدیثلر، روایتلر، اسنادلر سرد ایتمشلردر که شاید بو صورتله قرآنه و اسلامه ایقاع ایتمش اولدقلری فنالقلری بیلمش اولسالردی هیچ بر شی یازمقسزین قلملرینی قیرارلردی.

اونلرك بو آثار واسنادلری سرد ایچون التزام ایتدکلری طریقلر یکرمیدن نصفله دکه قاضی عیاض جمله سنی انکار ایدییور.(۱) و «هاروت ماروت قصه سنه عائد اولمق اوزره مورخلرله مفسرلرك نقل، روایت ایتمش اولدقلری خبرلر، دائر علیه الصلاة والسلام افندیمزدن صحیح، غیر صحیح هیچ بر شی وارد اولمامشدر. صوکره بو مسئله قیاس ایله اکلاشیله جق مسئله لرده دکلدر» دییور.

(بحر) دهدیه: «بو حکایه باشدن آشاغی اویدورمه در، هیچ بر طرفی صحیح دکلدر. کذلك علیه الصلوة والسلام افندمزك، یاخود ابن عمرك زهره ییلدیزینه لعنت ایتمش اولدیغی ده صحیح دکلدر.» دییور. امام رازی بو خصوصده کی روایتی ذکر ایتدکدن صوکره «فاسددر، مردوددر، غیر مقبولدر.» حکمنی ویرییور.

(شهاب عراقی) دییورکه: «هاروت ایله ماروتك خطالری یوزندن زهره ایله برابر تعذیب ایدیلن ایکی ملك اولدیغنه اعتقاد ایتمك کفردر، زیرا ملکلر معصومدرلر. امر الهی یه قارشی عصیاندن منزهدرلر. طرف باریدن نه ایله مأمور ایسه لر اونی ایفا ایدرلر. عبادت سبحانیه دن نه استکبار ایدرلر، نه یورولورلر. کیجه کوندوز تسبیح ایدرلر؛ هیچ فتور بیلمزلر. زهره یه کلنجه جناب حقك سماوات وزمینی خلق ایتدیکی زمان نه ایسه ینه اودر. بو ییلدیزك هاروت ایله ماروته نیز شکلده تمثل ایتمسی عقله صیغار بر شی دکلدر.»

(آلوسی) دییورکه: «محققیندن بعضیلری، بو خصوصده روایت اولونان شیلرك یهودیلرك سوزلرینی حکایه دن عبارت اولوب حد ذاتنده باطل و تمامیله صحتدن عاری اولدیغنی سویلیورلر. و مسئله نك نفس الامرده بطلانی ابن عباس ویا باشقه سندن روایت اولونمسنك صحتنه منافی دکلدر. زیرا بو صورتله مسئله سنت و حدیثدن اولمایوب یهودیلرك سویلمش اولدقلری شیلرك حکایه سندن عبارت اولیور.»

(آلوسی) دها صوکره دییورکه: «بو حکایه نك نفس الامرده صحتنه قائل اولهرق ظاهرینه حمل ایدن بویوك بر خطا ایشلهمش و رایت اسلامی سرنکون ایده جك، دشمنان دینك باشلرینی قالدیره جق یامان بر قاپو آچمش اولور.»

یوقاریدن بری سرد ایتدیکمز سوزلردن آکلاشیلیرکه هاروت ایله ماروت لامك فتحیله ایکی ملك دکللردی. نیته کیم ابن عباس، حسن، ابو الاسود وضحاك قرائتی بونی تأیید ایدر. لامك کسریله ملك ایدیلر. فتح لام ایله قرائت کسر ایله قرائت اوزرینه محمولدر. علمادن بر قسمی ده دییورکه: بونلر باش باباغی ایکی آدم ایدیلر.

۱) تفسیر آلوسی جزء ۱ صحیفه ۲۷۹

ملك تسمیه اولنملری ناسه قارشی اظهار ایتدکده اولدقلری صلاحك کالی اعتباریله ایدی . ١) حسن : بونلر بابل عراقده ایکی علج ایدیلر ، دیبور . (علج : قوی ، ایری ، یاخود کفاردن بری دیمکدر .)

سوزك خلاصه‌سی هاروت ایله ماروت ایکی آدامدی . بونلر عراقده‌کی بابلده ، یاخود باشقه بر بابلده کمال صلاح واستقامتله اورته‌یه چیقدیلر . محیطلرنده‌کی خلقی تماميله کندیلرینه بند ایدرك اعتمادلرندن ، محبتلرندن امین اولونجه اونلره سحر وکرامت تعلیمنه باشلادیلر . بونلر عندالناس حائز اولدقلری مرتبه‌یی غائب ایتمه‌مك ایچون سحر وکهانته دائر برشی تعلیم ایدرکن (انما نحن فتنة فلا تكفر - بزلر سزك ایچون بر وسیله‌ٔ امتحان وابتلایز . صاقین بو سویلدکلرمزی تطبیق صورتیله کفره کیرمه‌یکز .) دیرلردی . مقصدلری کندیلرینی دیکله‌ینلرك قلبنده بو حیله ودسائسه بر شبهه اویاندیرمامق و اورته‌یه آتدقلری یالانلرله طولانلرله بر قات دها منفعت واحترام تأمین ایتمکدی ، ناس بونلره جانب حقدن وحی و الهام طریقیله سحر نازل اولدیغنه اینانیورلردی . نیته‌کیم یوقاروده ذکر ایتدیکمز (موسیقار ارجیانوس) قصه‌سی ده بو قبیلدندر .

هر زمانده ماروتك امثالی هر زمانده ، وهر مکانده موجود ومرئیدر . کمال استقامت کوسترنلره صلحای ناسه ملك تسمیه‌سنه کلنجه بو ، اهل کتابك اوته‌دن بری عادتیدر . نصرانیلری ایشیدرزکه بر آدمی استقامت وصلاح ایله مدحده ایلری کیتدکلری زمان (ملاك) دیرلرکه ملك دیمکدر . بناءً علیه (وما انزل علی الملكین ببابل ...) نظم جلیلنك معناسی شودر : یهودیلر کتاب اللهی آرقه‌لرنده براقدیلرده بابلده خلقه سحر تعلیم ایدن و « بو اوکره‌ندیککز انواع سحری تطبیق ایده‌رك کفره دوشمه‌یکز . چونکه بز انجق وسیله‌ٔ ابتلا وامتحانز » دیین ایکی رجل صالحه وحی ایدیلدیکی مروی شیلره تابع اولدیلر .

بو قبیل شیلری کتب قدیمه وجدیده‌ده کوریبورز . یونان قدیم تاریخنده کواکب وسائره‌یه خیر وشر آلهی دیندیکی وبونلرك بر چوق حکایه‌لری بولوندیغی جمله‌مزجه معلومدر . فرنکلرك میتولوژی دیدکلری اساطیر بو خصوصده پك چوق معلومات ویرر .

قرآن کریمك تکفیر ایتدیکی آنجق او شیاطین انسدرکه ناسه سحر تعلیم ایدرلر . زیرا بو سحر بر طاقم ریاضاتی وجنلره ، یاخود نفوس فلکیه وکواکبه قارشی مناجاتی وخیر، یاخود شر طانیلان بعض ارواحه تضرعاتی استلزام ایدرکه جمله‌سی اللهدن باشقه‌سنه عبادتی تضمن ایتمك اعتباریله شرکدر .

١) آلوسی جزؤ ١ صحیفه ٢٨٠

مع مافیه کرك سحر مسئله‌سنه ، کرك هاروت ماروت قصه‌سنه عائد اولمق اوزره مستقل فصللر یازه‌جغز . حقیقتی وسنت صحیحه‌یی آرایانلر ایسته‌دکلرینی اوراده بوله‌جقلردر .

شیخ عبدالعزیز چاویش

دردنجی مصاحبه

افاضل علمای شرعیه وکالت تدریسات مدیر عمومیسی آقسه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن دار المعلمین قونفرانس صالوننده ویریلان دردنجی مصاحبه‌نك خلاصه‌سیدر :

افندیلر ، خاطرلرده‌درکه مصاحبه‌لریمه باشلارکن مسلمانلغك فطری و طبیعی بر دین اولدیغنی ، و بونی ایضاح و اثبات ایده‌بیلمك ایچین اسلامك اعتقادیاتی ، اخلاقیات واجتماعیاتی تدقیق ایتمك لازم کلدیکنی سویله‌مشدم . کچن مصاحبه‌لرمده اسلامك ارکان اعتقادیه‌سنی تدقیق ومقایسه ایدرك اعتقادات اسلامیه‌ده خلاف عقل وغیر طبیعی بر ایشك بولونمدیغنی کوسترمه‌یه چالیشدم . بو مصاحبه‌مده‌ده اخلاق واجتماعیات اعتباریله مقایسه یاپمق ایستیورم .

افندیلر ، هیچ شبهه ایتمه‌مك لازمدرکه : انسانی درجات تکامله سوق ایده‌جك ، اقوامی اوج سعادت وترقی‌یه ایصال ایده‌جك آنجق قوانین اخلاقیه‌در . حیات بشری تنظیم ایدن معامله‌لرك قوانین ناظمه‌سنی انسانلره ایلك تعلیم ایدن (دین) اولدیغی کبی ، قواعد اخلاقیه‌یی تعلیم ایدنده ینه (دین) در ، وحی الهیدر . هر دینك ارکان اساسیه‌سندن بریده قواعد اخلاقیه‌در . تاریخ بشرك هر صحیفه‌سی بزه کوستریبورکه : خواص وعوامی حیران ایدن فضیلتلرك ادوار انکشافی ، دائما عقیده وایمانك قوتلی اولدیغی زمانلره تصادف ایتمشدر . قلبلرده ایمانك کوشه‌مه‌یه باشلادیغی دورلرده ایسه رذائل وقبایحك جمعیته ناصل حکمران اولدیغی هرکسك معلومیدر . قلبلرده دین دویغوسنك ، مسئولیت اخرویه فکرینك قوتلی بر صورتده یشادیغی دورلرده پك زیاده انکشاف ایتمش اولان فضائل ، بو اعتقادلرك کوشه‌مه‌یه باشلادیغی زمانلرده دوچار ضعف اولمش ومع التأسف رذائل وقبایح آلابیلدیکنه تعمم ایتمشدر . دیمك اولیورکه : قوانین اخلاقیه دیندن دوغیور ، اخلاقی تلقین ایدن دیندر . دین اولمادقجه اخلاق‌ده یوقدر . بونك ایچیندرکه : قواعد اخلاقیه هانکی قومده مطلوب اولان درجه‌ٔ سعادتی تکملدن قاصر قالمش ایسه ، بو جهتده‌کی نقصانی او قومك علاسی ، فلاسفه‌سی اکماله چالیشمشدر . فقط شوراسیده خاطردن چیقارمامق لازمدرکه : دین اوزرینه مؤسس اولمایوبده صرف عقل اوزرینه مستند بولنان قواعد اخلاقیه ، اکثریت عظیمه‌ٔ بشریت ایچین هیچ بر وقت واجب الاتباع اولاماز .

چونكه نه منبعی، نه مؤیده‌سی اعتباریله قدسی و لایتغیر بر ماهیتی حائز دگلدر. شو حالده، افندیلر، بشریتی اوج سعادت و ترقی‌یه ایصال ایتمك شاننده اولان قواعد و قوانین اخلاقیه هانكی دینده داها زیاده وداها صریح اساسلی ایسه، او دین، طبیعی‌در؛ فطری‌در؛ عمومی‌در.

افندیلر، بو نقطهٔ نظردن تدقیق ایتدیكمز وقت ینه كورورزكه: حقیقةً طبیعی، فطری وعمومی اولمق وصفنی آنجق «دین اسلام» حائزدر. بشریته تعلیم ایلدیكی قواعد و قوانین اخلاقیه اعتباریله‌ده مسلمانلق بر دین فطری‌در، بر دین طبیعی‌در، بر دین عمومی‌در. چونكه مسلمانلق دیمك، اخلاق دیمكدر. دین اسلامده‌كی حكمت عملیه‌نك محتوی اولدیغی تفصیلات، هر منصف مدققی حیرتلره القا ایده‌جك درجه‌ده چوقدر.

هر منصف مدقق بلاتردد حكم ایدركه: دین اسلام، حقیقةً بر دین اخلاقدر. بوتون مقصد وغایه‌سی، اخلاق بشرك اك یوكسك مرتبه‌لره چیقماسیدر. مسلمانلغك اخلاقه نه‌درجه اهمیت ویردیكی حضرت پیغمبر حقنده اك بیوك ثنا وتعظیم اولارق وارد اولان «وانك لعلی خلق عظیم ـ شبهه‌سز سن، محاسن اخلاقك پك بیوك بر مرتبهٔ عالیه‌سنی حائزسك» آیت كریمه‌سیله «انما بعثت لاتمم مكارم الاخلاق ـ بن آنجق مكارم اخلاقی تماملامق ایچین بعث اولوندم» حدیث شریفندن پك واضح اولارق آكلاشیلمقده‌در.

افندیلر، اخلاقك دین اسلامده نه درجه مهم بر موقعی اولدیغنی كوسترن داها پك چوق آیات كریمه، بیكلرجه احادیث شریفه واردر. بر كون حضرت پیغمبر افندمزك حضور عالیلرنده بر قادین موضوع بحث اولور؛ هر كون اوروج طوتدیغی، بوتون كیجه نماز قیلدیغی، وفقط اخلاقی فنا اولوب دیلیله قومشولرینه اذا ویردیكی سویلەنیر. بوكا قارشی حضرت پیغمبر افندمز: «اوقادینده خیر یوقدر، اهل جهنمدر.» جوابنی ویرر. بورادنده آكلاشیلیر كه: مسلمانلقده اخلاق، اك بیوك عبادت مقامنده، وبلكه‌ده اوندن داها مهم بر موقعده‌در.

افندیلر، سزه بو بابده برقاچ حدیث شریف دها سویلەمك ایسترم. دقت ایدرسه‌كز اسلامده اخلاقه ویریلن اهمیتی آكلامقده كوجلك چكمزسكز: «ان المسلم المسدد لیدرك درجة الصوام القوام بحسن خلقه وكرم ضریبته ـ شبهه یوق كه: استقامت اوزره بولنان بر مسلمان، حسن اخلاقی وكرم سجیه‌سی سایه‌سنده دائمی صوم و صلات ایله مشغول اولان كیمسه‌نك درجه‌سنی بولور.»

٢ ـ «ان العبد لیبلغ بحسن خلقه عظیم درجات الآخرة وشرف المنازل وانه ضعیف العبادة وانه لیبلغ بسوء خلقه اسفل درك جهنم وانه لعابد ـ شبهه یوق كه: بر قول، عباداتی آز اولدیغی حالده، حسن اخلاقی سایه‌سنده درجات آخرتك اك بیوكلرینه ومنازل آخرتك اك یوكسكلرینه نائل اولور. سوء اخلاقی سببیله‌ده؛ عابدلر زمره‌سندن معدود ایكن، جهنمك اك آشاغی دركاتنی بولور.»

٣ ـ «سوء الخلق یفسد العمل كما یفسد الخل العسل وحسن الخلق لیذیب الخطیئة كما تذیب الشمس الجلید ـ سركه بالی ناصل افساد ایدوب بوزارسه، سوء خلق‌ده عملی اویله‌جه فساد ایدر. كونش بوزی ناصل اریتیرسه، حسن اخلاق‌ده كناهلری اویله‌جه اریتیر.»

٤ ـ «الایمان بضع وسبعون شعبة فافضلها قول لا اله الا الله وادناها اماطة الاذی عن الطریق والحیاء شعبة من الایمان ـ ایمان یتمش بوقدر شعبه (نوع) در. افضلی لا اله الا الله دیمكدر. ادناسی كذركاهدن اذا ویره‌جك بر شئ رفع ایتمكدر. حیاده ایمانك بر شعبه‌سیدر.»

٥ ـ «والذی نفسی بیده لا یؤمن عبد حتی یحب لاخیه ما یحب لنفسه من الخیر ـ نفسمی ید قدرتنده طوتان الله عظیم الشانه قسم ایدرم كه: هیچ بر قول كندی نفسی ایچین ایسته‌دیكی خیری مسلمان قارداشی ایچین‌ده ایسته‌مدكجه ایمان ایتمش اولماز.»

٦ ـ «بر كیمسه‌نك قلبی دیلیله برابر، دیلی‌ده قلبی ایله برابر اولوب سوزی ایشنه مخالف اولمقدن قورتولمدقجه، قومشوسی شرندن امین اولمدقجه مؤمن اولماز.» [١]

افندیلر، بورادە آنجق بیكده برینی خاطرلایه بیلدیكم احادیث شریفه وآیات كریمه‌دن واضحاً آكلایورزكه: مسلمانلقده وظائف انسانیه و حقوق اخلاقیه، ایمان ایله، اوامر دینیه ایله ممتزجدر. بونلری یكدیكرندن آیری طوتمق ممكن دگلدر. هیچ بر امر اخلاقی یوقدركه، امر دینی و ایمانی اولماسین! بر عمل لسانی اولان (لا اله الا الله) كلمهٔ طیبه‌سنی سویلەمك ناصل ایماندن بر جزؤ مهم ایسه، كذركاهدن اذیت ویره‌جك بر شیئی قالدیروب بر طرفه آتمق‌ده ایماندن بر جزؤدر. دیمك ای بیان، بر مسلمان نمازینی، اوروجنی، زكاتنی، حجنی ناصل بر وظیفهٔ دینیه اولارق طانیرسه؛ محافظهٔ صحتنی، عائله‌سنی انفاق ایتمه‌یی، قومشوسنی اینجیتمه‌مه‌یی، ابنای نوعنه كولریوز كوسترمه‌یی، اونلره الدن كلن یاردیمده بولونمایی‌ده بر وظیفهٔ دینیه اولمق اوزره بیلیر. بر مسلمانك نظرنده قتل نفس، ایچكی، قمار، زنا، تجاوزات لسانیه، سرقت وغصب اموال ناصل بر معصیت ایسه؛ غیبت ایتمك، لزومسز یره دیدی قودی یاپمق، صحتنه ضرر بر شیئی یمك، ادب و تربیه‌یه مخالف اطوار ایله حیثیتی لكه‌دار ایتمك‌ده معصیتدر، حرامدر.

الحاصل، افندیلر، دین اسلام، انسانه یالكز اللهنه قارشی مكلف اولدیغی وظائف تعبدیه‌سنی تعلیم ایتمكله قالمیور. دنیا و آخرتمز

---

[١] بوخصوصده فضله تفصیلات آلمق ایسته‌ینلر «دینی درسلر» نامنده‌كی اثر عاجزینك برنجی واوچنجی كتابلرینه مراجعت ایتملری لازمدر.

ایچون محتاج اولدیغمز شیلرك هر تورلو ایجه‌لكلرینی‌ده بزه او كره‌تیور. بر وظیفهٔ تعبدیه اولان نمازایله اوروجك یانی باشنده دائما ابنای نوعمزه مواساتی‌ده امر ایدر. قوانین مدنیه‌مزك اجرای احكامی‌ده وظائف دینیه‌مزدن بر جزؤ مهمدر. روحی وجسمی وظائف شخصیه‌مز عقله طورغوناق ویره‌جك تفرعات وتفصیلات ایله تعیین ایدلمشدر. احوال شخصیه‌مز ایچون اساسلی قاعده‌لر وضع اولونمشدر. افراد عائله‌نك، زوجینك، قومشولرك، احبابك یكدیكره قارشی حقوق ووظائفی بوتون اینجه‌لكلریله تشریح ایدلمشدر. بونلرك هپسی یا بر آیت، یاخود بر سنتله تقرر ایتمش اولدیغی جهتله بونلر برر وظیفهٔ دینیه اوله‌رق تلقی اولنور.

افندیلر، شمدی حق‌الانصاف دوشونه‌لم. بوتون اینجه‌لكلرینه قدر قوانین اخلاقیه ووظائف انسانیه‌یی اك اساسلی بر صورتده تعیین وتشریح ایدن بردین، «دین طبیعی، دین فطری، دین عمومی» اولمازمی؟ اورته‌ده بویله بردین وار ایكن باشقه‌سنه دین عمومی دیه بیلمك امكانی وارمی؟ مادام‌كه بویله‌در؛ بو درجه عالی، بو درجه شامل اولان بردینك سالكلری ایچین اخلاقك اساسلرینی باشقه‌یرلرده آرامق مرحله‌ده كولونج برشی اولور، دكلمی؟ اخلاقك دیندن آیری اولدیغنی، آیری اولماسی لازمكلدیكنی ادعا ایتمك یا مسلمانلغی بیلمه‌مك، یاخود هرنه اولورسه اولسون كور كورینه غربی تقلید ایتمكدر. اوت، غربك سالك اولدیغی دینده قواعد اخلاقیه مطلوب اولان درجهٔ سعادتی تكفلدن قاصر اولدیغی ایچون بو نقصانی اورتمك عقلاسی، فلاسفه‌سی اكا چالیشمش، وحتی اخلاقك دیندن آیری اولدیغنی ادعایه قدر وارمشدر. فقط، مسلمانلق انسانی تكاملك اك یوكسك درجه‌لرینه سوق ایده‌جك قوانین اخلاقیه‌یی بوتون تفصیلاتیله تقرر ایتمش اولدیغندن بوبابده باشقه بر دوشنجه‌یه حاجت قالمامشدر.

افندیلر! كورولیوركه اسلام دیمك، اخلاق دیمكدر. مسلمانلقدن غایه اخلاقدر. بو جهتلر آكلاشیلدقدن صوكره شمدی باشقه بر نقطه‌نك ایضاحنه كچیورم.

افندیلر، بنده‌كز اخلاقك دیندن آیری اولامایاجغنی، قوانین اخلاقیه‌نك آنجق «دین» ه استناد ایده‌بیله‌جكنی ادعا ایتمشدم. حالبوكه اخلاقی باشقه اساسلره استناد ایتدیرمك ایسته‌ینلرده واردر، بونی‌ده بیلیورم. فلاسفهٔ قدیمه وجدیده طرفندن بوخصوصده بر چوق نظریه‌لر سرد ایدلمشدر. بو نظریه‌لرك ایچنده اك سالم مسلك، قاعدهٔ اخلاقیه‌یی صرف عقلدن استنباط ایدن مسلكدر. وظیفه مبدئنی یالكز عقل اساسی اوزرینه تأسیس ایله (حق، خیر، حسن) كبی مبادئ عالیه‌یی غایهٔ كمال ایدینن نظریات فلسفیه‌در. شمدی بوراده ایضاح ایتمك ایسته‌دیكم شی، اك عالی بر مسلك فلسفی طرفندن اورته‌یه قونیلان مبادئ اخلاقیه‌یی‌ده اسلامك اهمال ایتمه‌مش اولمسی واونلری‌ده اك صاغلام بر صورتده تقرر ایتمسیدر.

افندیلر، بز مسلمانلره كوره قوانین اخلاقیه‌نك، وظیفه مبدئنك استناد ایده‌جكی آنجق «دین» در؛ «وحی الٰهی» در. فقط، بز بو اساسی قبول ایتمكله برابر اك عالی بر فلسفه طرفندن اخلاق ایچون تعیین ایدیلن مبادی‌یی قطعیاً اهمال ایتمش اولمایورز. وظائف اخلاقیه‌نك بین‌الاسلام دینه مستند اولمسی، ماهیت عقلیه‌سنی هیچ بر وقتده زده‌له‌مه‌مشدر. هیچ بر وقت عقل ایله دین آره‌سنده بر جدال ومنازعه ظهور ایتمه‌مشدر. چونكه بوتون اوامری (وحی الهی‌یه) استناد ایتدیرن مسلمانلغك مبناسی، مبادئ عقلیه‌در. دیمزكه، اك سالم واك متین بر فلسفه‌نك اورته‌یه قویدیغی مبادئ اخلاقیه‌دن هیچ برینی اهمال ایتمه‌مش؛ (وحی) اساسنی قبول ایتمكله عقلی حائز اولدیغی یوكسك مرتبه‌دن اشاغی دوشورمه‌مشدر. بونی اثبات پك قولایدر. مسالك فلسفیهٔ اخلاقیه ایچنده اك سالم اولان (عقلیون) مسلك فلسفیسیدر، دكلمی؟ بونلرك مبادیسنی اله آلارق بزم مبادیمزله بر مقایسه یاپه‌لم. نتیجه‌ده كوره‌جكسكزكه: بزم مبادیمز، اساساً اولردن عبارتدر. دیمزاونلری‌ده اك صاغلام، وداها اساسلی بر صورتده تقرر ایتمشدر.

باقكز افندیلر، فلسفه‌نك اخلاق ایچون كشف وتعیین ایله‌دیكی مبادینك اك مهمی (اختیار) در؛ انسانك عملنده مختار واراده‌سنه صاحب اولمسیدر. اختیاره صاحب اولمیان بر آدمك عملنده بر قیمت اخلاقیه آرانیله‌ماز. چونكه بویله بر آدم فاعلیتنده مضطر دیمكدر. راسیونالیستلر اختیار مبدئنی قبول ایله‌دكلری ایچین انسانك هر یاپدیغندن مسئول اولمسی‌ده قبول ایتمشلردر. عجبا مسلمانلق بو اساسی اهمال ایتمش‌میدر؟. اصلا! عقلی اساس اتخاذ ایدنلرجه اخلاق ایچون اك مهم بر مبادی اولان بو اساس، ذاتاً دین اسلامك قبول ایله‌دیكی اساسات مهمه‌دن بریدر. اوت، (وحی) ه مستند اولان مسلمانلق، (اختیار و ارادهٔ جزئیه) یی اك مهم بر اساس اولمق اوزره قبول ایتمشدر. دین اسلامه كوره هر انسان عملنده حردر. وسیلهٔ سعادتی اوله‌بیله‌جك شیلری كندی اراده و قدرتیله كسب ایدر. عقلیله نتائج عملیه‌سنی محاكمه واراده‌سیله تقدیر ایدر، یاپوب یاپمامق جهتلرندن برینی ترجیح ایدر. انسان افعال اختیاریه‌سندن هیچ برنده مجبور دكلدر. اختیار وارادهٔ جزئیه‌نك مبادئ اسلامیه‌دن اولدیغنه شو آیت كریمه‌لر اك بلیغ برشاهددر.

(لیس للانسان الا ماسعی = انسان، چالیشدیغی شیدن باشقه‌سنی بوله‌ماز.)، (فمن یعمل مثقال ذرة خیراً یره، ومن یعمل مثقال ذرة شراً یره = هر كیم ذره مقداری خیر ایشلرسه آنی بولور؛ هر كیم ذره مقداری شر ایشلرسه آنی بولور.) بومآلده داها یوزلرجه آیات كریمه وار كه اونلری ذكر ایتمه‌یه وقت مساعد دكلدر.

افنديلر ، احتمالكه مسلمانلرك قضا وقدره ايمان ايتملرينی بواساسه مناقض كبی كورنلر اولور . فقط ، مسلمانلقده قدره ايمانك نه ديمك اولديغی لايقيله آكلاشيلدقدن صوكره بوكبی تلقيلرك پك ياكلش اولديغی كنديلكندن تبين ايدر . بر مسلمانك قدره ايمان ايتمسی ديمك ، خير وشرك خالق الله تعالی اولديغنه قائل اولمسی ديمكدر . هر شيئك الله‌يه نسبت اولونمسی ، واضع اولنه نسبت ديمك اولديغندن غايت دوغرو وصحيحدر . بناءً عليه بر مسلمان ، هم عظمت وقدرت صاحبی بر خالق كائناته واوكا عائد بر (ارادهٔ كليه) يه قائلدر ، همده قانون اخلاقينك ، مسئوليتك متوقف عليهی اولمق اوزره انسانده بر (اختيارك ، بر ارادهٔ جزئيه) نك وجودينه وثواب وعقابك ، يعنی مسئوليتكده ارادهٔ جزئيه‌يه ترتب ايتديكنه قائلدر . بو اعتبار ايله قدره ايمان ، اختيار مبدأيله برلشمش اوليور . بونلرك برلشمسنده استبعاد ايديله‌جك بر جهت قالماز . مسلمانلرك ، كائناتده قانون مطلق اولان ارادهٔ كليهٔ الهيه‌يه قائل بولونملری ، اخلاقك مبدئی اولان اختيار وارادهٔ جزئيه‌يی انساندن سلب ايتمز . ذاتاً قدرت بشريه فوقنده بر قدرت حاكمه‌يه قارشی انقياد ضرورتنی حس ايتمه‌ين نه بر قوم ، نه بر فرد وارمیدر ؟. اختلاف يالكز بو قدرت قاهره‌يی تعيين ايله اوكا اسم ويرمكده‌در . بناءً عليه قدره ايمان ، او قدرت حاكمه‌يه ايمان ديمك اوله‌جغی جهتله ، بويله بر ايمان انساندن اراده واختياری سلب ايتمز . قدره ايمان اساسنی اختياريله منافی كبی ظن ايدنلر ، هر حالده مسلمانلغی ايی تدقيق ايتمه‌مش اولانلردر . مسلمانلق بر طرفدن قدره ايمانی امر ايدركن ، ديكر طرفدن بزه شو يولده نصيحتلر ، امرلر ويريور : « ای مؤمنلر ، وقوعی ملحوظ اولان تهلكه‌يه قارشی اولجه احتياطی تدبيرلرده بولونكز [١] » ، « جذام صاحبندن ، جذامل علته مبتلا اولان آدمدن ارسلاندن قاچار كبی قاچيكز . او ، بر وادی‌يه اينرسه ، سز باشقه بر وادی‌يه اينكز [٢] » ، « بر يرده طاعون اولديغی خبرينی آليرسه‌كز طاعونك اوزرينه كيتمه‌يكز . بولونديغكز يرده طاعون اولورسه اوندن قاچاراق اورادن چيقماييكز ، يعنی فرار صورتيله اومملكتدن خارجه چيقماييكز . [٣] »

ديمك كه ، مسلمانلقده قدره ايمان ، اراده واختياری سلب ايدرك كنديني تنبللكه برقمه‌يی ، تهلكه‌يه قارشی مدافعه‌يی لزومسز كورمه‌يی استلزام ايتميور . مسلمانلقده اراده واختيار ، انسانلغك مهم بر اساسيدر .

---

[١] يا ايها الذين آمنوا خذوا حذركم ـ قرآن كريم .

[٢] اتقوا صاحب الجذام كما يتقی الاسد اذا هبط واديا فاهبطوا غيره ـ حديث شريف .

[٣] اذا سمعتم بالطاعون بارض فلا تدخلوا عليه واذا وقع وانتم بارض فلا تخرجوا منها فراراً منه ـ حديث شريف .

افنديلر ، عقلی اساس اتخاذ ايدنلره كوره اخلاقك مباديسندن بريده مسئوليتدر ، دكلمی ؟. شمدی بو اساسكده مسلمانلقده حائز اولديغی اهميتی تدقيق ايده‌لم .

افنديلر ، مسئوليت مبدئیده دين اسلامده پك صريح واساسلی بر صورتده تقرير ايديلمشدر . مسلمانلقده مسئوليت پك مهم بر اساسدر . دين اسلام ، انسانی مسلوب الاختيار عد ايتمديكی ايچون نتائج اعماليسندن هر فردك بالذات مسئول اوله‌جغی اساسنیده قبول ايتمشدر . دين اسلامك تأسيس ايتديكی مسئوليت ، هر عقل سليمك بلا تردد قبول ايده‌جكی مسئوليت شخصيه‌در . دين اسلامه كوره نتائج اعمالندن مسئول اولمايان هيچ كيمسه يوقدر . حتی پيغمبرلر بيله مسئولدر . مسئوليت مبدئنی تقرير ايدن پك چوق آيات كريمه واحاديث شريفه وارسه‌ده ، بوراده خاطريمه كلن بر ايكی دانه‌سيله اكتفا ايده‌جكم : « ان الله لا يغير ما بقوم حتی يغيروا ما بانفسهم = بر قوم ، كندی نفسلرينی ، كندی سجيه‌لرينی تغيير ايتمدكجه الله تعالی‌ده اونلره ويرمش اولديغی شيلری ، اونلره احسان ايتديكی نعمتلری تغيير ايتمز . [١] »

« لا تزول قدما ابن آدم يوم القيامة عند ربه تعالی حتی يسأل عن خمس : عن عمره فيم افناه وعن شبابه فيم ابلاه وعن ماله من اين اكتسبه وفيم انفقه وماذا عمل فيما علم = قيامت كوننده آدم اوغلی بش شيدن سؤال اولونمدقجه ربنك حضورندن آيريلماز : عمرينی نه ايله افنا ايتديكندن ، كنجلكنی نه ايله بيتيرديكندن ، مالنی نره‌دن قازانوب نره‌يه صرف ايتديكندن ، او كرنديكی شی ايله نه دورلو عامل اولديغندن [٢] »

ايشته افنديلر ، بويله بر چوق آيات كريمه واحاديث شريفه واركه : مسئوليت شخصيه‌نك مسلمانلقده پك مهم بر اساس اولديغنی كوستريره . مسلمانلغك تقرير ايلديكی مسئوليت ، هر عقل سليمك بلا تردد قبول ايده‌جكی مسئوليت شخصيه اولديغنی سويله‌مشدم ، دكلمی ؟ . .

مسلمانلقده اساس بو اولديغی ايچين هيچ بر كيمسه باشقه‌سنك اعمالندن مسؤل اولماز . بناءً عليه دين اسلام ، آبا واجدادك معصيتندن اولاد واحفادك مسئول اولمسنی متضمن اولان (معصيت اصليه) نظريه‌سنی پك آچيق وقطعی بر صورتده رد ايدر . اوت ، افنديلر ، خرستيانلقده مهم بر اساس اولان و فقط عقل ومنطقله تأليفی ممكن اولميان (معصيت اصليه) نظريه‌سی مسلمانلقده قطعياً مردوددر . « ولا تزر وازرة وزر اخری = كناه ايشله‌مك شاننده اولان هيچ بر كيمسه ديكرينك كناهنی يوكلنمز [٣] »

---

[١] آيت كريمه .

[٢] حديث شريف .

[٣] قرآن كريم :

« قل اطیعوا الله و اطیعوا الرسول فان تولوا فانما علیه ما حمل و علیکم ما حملتم و ان تطیعوه تهتدوا و ما علی الرسول الا البلاغ المبین = حبیبم ، سن اونلره دی که : الله و رسولنه اطاعت ایدیکز ، اکر بو اطاعتدن اعراض ایدرسه کز ، رسولك امر تبلیغده کندیسنه تحمیل اولنان مسئولیت انجق کندیسنه ؛ امر اطاعتده ده سزه تحمیل اولنان مسئولیت آنجق سزه راجعدر . مع مافیه اکر اطاعت ایدرسه کز ناٸل هدایت اولورسکز ؛ رسولك وظیفه سی یالکز آچیقجه تبلیغ ایتمکدر ، بوندن باشقه نه قا یشماز »

« یا ایها الناس اتقوا ربکم واخشوا یوماً لایجزی والد عن ولده ولا مولود هو جاز عن والده شیئاً = ای ناس ! ربکزدن قورقیکز ؛ اویله بر کوندن ده قورقیکز که : هیچ بر بابا اولادندن طولایی هیچ بر مکافات و مجازات کورمز . نه اولادك ابوینه ، نه ده ابوینك اولادینه فائده و ضرری دوقونماز [۱] »

افندیلر ، شو آیتلردن پك واضح اولەرق آكلاشیلیر که مسلمانلقده عقل و حکمته مغایر اولان (معصیت اصلیه) نظریه سی یوقدر . حالبوکه (معصیت اصلیه) بر اساسدر ، اجدادك معصیتنه احفاد وارث اولمشدر . هر نه قدر جرائم و معصیتلرك شخصیتی عقل و حکمته موافق ؛ بر کیمسه نك کناهندن دیکرینك مسئول طوتولمه سی عدالت الٰهیه یه لایق ایسه ده خرستیانلقده بویله دکلدر . خرستیان عقیدهٔ اساسیه سنه کوره ایلك ابویمزك معصیتی صکره دن کلن بوتون اولاد و احفادینه انتقال ایتمشدر . هر دوغان معصوم دکل ، کناهکار اولەرق دوغار .

هر کس ایلك ابوینك معصیتنه توارث ایدر . حتی حضرت عیسی یریوزینه کلنجه یه قدر بوتون انسانلر کناهکار دوغیور و ینه کناهکار اولیوردی . عیسی بشریتی قورتارمق ایچون کلمشدر . عیسی ابن الله اولدیغنه ایمان ایدنلر بو کناهدن یقایی قورتاریرلر .

خرستیانلقده افکار اصولیده ایشته بودر . بیچاره لرك سریمش اولدقلری بر قاچ دامله صو ایله انسان بو معصیت اصلیه دن قورتولورمش ! چونکه اللهك (حاشا) یریوزنده وکیل مطلقی اولان راهب و پاپاسلرك اللریله اوزرینه بر آز صو سرپیلانلر عیسی نك ابن الله اولدیغنی تصدیق ایتمش صاییله جقلردن آرتق بالجمله کناهلردن سیلینوب چیقیورلرمش ! فقط بو معامله یی کورمزسه ، ولوکه دنیانك اك صالح آدمی اولسون ، او آدم وبال عظیمدن قورتوله مازمش ! چوجقده اولسه ینه قورتولامازمش !

افندیلر ، ایشته خرستیانلقده کی مسئولیتك ماهیتی ! بونده اخلاقی بر جهت وارمی ؟ .

شمدی خرستیان اولان عقلا و فلاسفه اخلاقی دیندن آییرارق مبادئ اخلاقیه یی عقل اوزرینه استناد ایتدیرمشلرسه ، بزمده بویله

---

[۱] قرآن کریم .

یا بونی ایجاب ایدرمی ؟ . بو بولده بر مسئولیت تلقین ایدن بر دین ، البته عقل و حکمته موافق اولمازدی . البته آوروپا عقلا و حکماسی بویله بر شیئی قبول ایتمه یرك مسئولیت مبدأنی ده عقل اوزرینه ابتنا ایتدیره جکلردی . فقط ، مسلمانلق بویله میدر ؟ . اصلا ! اونك تأسیس ایلدیکی مسئولیت ، شخصیدر ، بونکله برابر عمومیدر . هر فرده شاملدر . هیچ بر فرد ، حتی پیغمبر بیله اولسه ، ینه مسئولیتندن یقاسنی قورتاراماز .

اوت ، افندیلر ! اسلامك وضع و تأسیس ایلدیکی مسئولیت شخصیه او قدر عمومیدر که : بوندن انبیا و مرسلین ده قورتولامایه جقلردر . عقیدهٔ اسلامیه یه کوره اونلر بیله مسئولدر : « فلنسئلن الذین ارسل الیهم و لنسئلن المرسلین = البته کندیلرینه پیغمبر کوندردیکمز امتلری مسئول ایده جکمز کبی ، مرسلینی ده مسئول ایده جکز » آیت کریمه سندن آکلایورزکه : هر اس و اساری امتنجه مطاع اولان بر نبی ذیشانده کرك افعالندن ، کرك وظیفهٔ رسالتی تبلیغ ایدیشندن مسئولدر . حالبوکه طفل نوزادی بیله کناهکار عد ایدن خرستیانلق پاپایی لایسئل عد ایدییور . پاپا شریعت وضع ایدر ، وضع ایتدیکی شریعته مغایر حرکتی کورولسه بیله ینه مطاعدر . چونکه لایسئلدر . مسلمانلقده ایسه « لایسئل » یالکز جناب حقدر .

افندیلر ، بوراده مهم بر نقطه یه داها اشارت ایتمك ایسته یورم ؛ مادامکه مسلمانلقده مسئولیت بو قدر عمومیدر ، انبیا و مرسلین بیله مسئولیتدن قورتولامایه جقلری بیلدیرلمشدر ؛ شو حالده رئیس حکومتی ، پادشاه و خلیفه یی غیر مسئول عد ایتمك دوغرو دکلدر . او ده افعال و تصرفاتندن طولایی مسئولدر . هم ده اونك مسئولیتی هر کسدن زیاده در . مقامك عظمتی نسبتنده مسئولیتی ده بیوکدر .

شریعت اسلامیه نظرنده پادشاه ، خلیفه ده افراد کبیدر . کرك سیاسی ، کرك جزائی ، کرك حقوقی مسئولیتك هر نوعیله مسئول اولور . پادشاه و خلیفه ، اویله سوس ایچون دکلدر ؛ مسلمانلرك دینی و دنیوی ایشلرینی محافظه و مدافعه ، عدالتی اقامه ، وحدت اجتماعیه یی تأمین ، شوکت اسلامیه یی اعلا ایلیه جکدر . مکلف اولدیغی شیلری یاپمازسه ، یاپمایه قدرتی اولمازسه یا طریق مستقیم شریعتدن انحراف ایدرسه همان بر فتوای شرعی ایله امت طرفندن خلع ، یعنی عزل اولنور ، که بو مسئولیت سیاسیه در . کذلك بر سبب شرعی یوق ایکن بغیر حق نفوس محرمه دن برینی قتل ایدن بر خلیفه ده شرعاً قصاص اولنور . بو ده مسئولیت جزائیه در . الحاصل هر هانکی بر فردك خلیفه دن بر آلاجغی بر حق اولسه محکمه یه مراجعتله او حقی ایستر . محکمه ده حکم ایدرسه او حق صاحبنه ادا ایدیلیر . بو ده مسئولیت مالیه و حقوقیه در .

حاصلی افندیلر ، نظر شریعتده هر فرد مسئولدر . عموم خرستیانلرك پاپا حقنده کی اعتقادلری ایله انکلیزلرك قراللری حقنده قرال فنالق ایشله مز نه

اعتقادی كبی غیر معقول بر اعتقاد مسلمانلقده قطعیاً وقدر. موحاده، افنديلر قانون اساسينك (ذات حضرت پادشاهينك نفس همايونلری مقدس وغیر مسئولدر) ماده‌سی شریعت اسلاميه الله قابل تألیف دكلدر. ذاتاً بوقاعده‌يی آوروپالیلر قويمشدر. اصل مؤسسی انكلیزلردر. آوروپاده برمقصد مخصوص اوزره وضع ايديلن بوقاعده بزم قانون اساسيمزده عيناً آلنمش، وقتيله برقانون اساسی يا پانلر بوخصوصده‌ده آوروپا دولتلرينی تقليد ايتمشلردر، كه‌چوق يا كلشدر. هر ملتك اساسی قاعده‌لری، اداری دستورلری كندی اجتماعاتنه اويغون اولمازسه فائده يرينه مضرت توليد ايده‌جكی محققدر.

بوقاريده بری ايضاح ايلديكم بو مسئوليتی برحديث شريفدن استخراج ايديورم، كه اوده شودر: (الا كلكم راع، كلكم مسئول عن رعيته؛ فالامام على الناس راع وهو مسئول عن رعيته، الرجل راع على اهل بيته وهو مسئول عن رعيته. والمرأة راعية على اهل بيت زوجها وهی مسئولة عنهم. والعبد الرجل راع على مال سيده وهو مسئول عنه رعيته — أبی بيلكزكه ومتيقظ اولكزكه هربريكز چوبانيدر وهر بريكزده سوروسندن مسئولدر. امام المسلمين، امور عباده ولايت عامه‌حق كنديسنه تفويض اولنان خليفه چوباندر وسوروسندن، يعنی عموم رعيتندن مسئولدر. بوتون تبعه‌سندن، اونلرك حقنی مدافعه ومحافظه ايده‌مكدن، اونلرك ضياعندن مسئولدر. اركك اهل وعيالی اوزرينه چوباندر وآنلرك حقوقندن طولايی مسئولدر. قادين زوجنك خانه‌سنك چوبانيدر واحوال بيتيه‌سندن مسئولدر. خدمتجی افنديسنك مالی اوزرينه چوباندر واوندن مسئولدر. الحاصل، أبی بيليكز وا يانيق بولنكزكه هپكز راعی وهپكز تحت اداره كزده بولنان رعيه كزدن مسئولسكز».

افنديلر، مسئوليت اساسی، پادشاهلر وحتی پيغمبرلرده داخل اولديغی حالده، بوتون فردلره قدر تشميل ايدن دساتير اسلاميه بوقدر صراحتله اورته‌ده طورور ايكن بونك ايچون بشقه اساسلر وضعنه حاجت قالیرمی؟ اصلا! له الحمد ألتمزده. اخلاقت اساسی اولان مسئوليت شخصيه‌يی اك انجه نقطه‌سنه قدر تأمين ايدن بردن واردر. اوبزم احتياجمزی تأمينه كافيدر.

افنديلر، مسلمانلقده (معصيت اصليه) نظريه‌سنك مردود اولديغنی، وهيچ بركيمسه‌ديكربينك ايشندن طولايی مجازات ومكافات كورمیه‌جكنی سويله‌مشدم. احتمال كه بونقطه‌يه شمدی سويله‌يه‌جكم آيت وحديثلرله اعتراض ايتمك ايسته‌ينلر بولنور. بوآيت وحديثلری سند اتخاذ ايدرك اسلامده‌كی مسئوليتك‌ده مسئوليت شخصيه اولمادیغنی ايلری سورولمه‌يه قالقيشيلير. بناءً عليه بونلری‌ده ايضاح ايده‌يم. آيت شودر: (ليحملوا اوزارهم كاملة يوم القيامة ومن اوزار الذين يضلونهم بغير علم الا ساء ما يزرون — قيامت كوننده كندی كناهلرينی كاملاً يوكلنديكدن ماعدا برده آكلامه‌دن، ديكله‌مه‌دن اضلال ايتديكلری كيمسه‌لرك كناهلرينی يوكلنه‌نلرك كناهی نه فنا، نه آغيردر!)

حديثلرده شونلردر: (من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها، ومن سن سنة سيئة فعليه وزرها ووزر من عمل بها الى يوم القيامة — هركيم أيی بر عادت احداث ايدرسه هم بونك اجرينه، همده امت ونكله عامل اولدقجه آنلرك اجری مقدارنی براجره نائل اولور. هر كيمده فنا بر عادت احداث ايدرسه قيامت كوننه قدر هم كندی عملنك كناهنه، همده آنكله عامل اولانلرك كناهنه كرفتار اولور.)

ايكنجی بر حديث: (اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا من ثلاث صدقة جارية وعلم ينتفع به او ولد صالح يدعوله — آدم اوغلی اولديكی وقتده عملی منقطع اولور. يالكز اوچ شيدن منقطع اولماز: بری دنياده ايكن ايشله‌دكی صدقهٔ جاريه (مسجد، خسته‌خانه، مكتب، مدرسه، چشمه وامثالی خيرات). ديكری كنديسندن انتفاع اولنان بر علم؛ اوچنجيسی‌ده آرقه‌سندن كنديسی ايچون خير دعا ايدن بر ولد صالح.)

ايشته افنديلر، ديديكم كبی، بلكه بونلری كوروجه اسلامده مسئوليت شخصيه‌نك موجود اولمديغی خاطره كله‌بيلير سه‌ده، قطعياً اويله دكلدر. بونلردن آكلاشيلان معنا، كوروبورسكزكه، مسئوليتك بر كيمسه‌دن ديكرينه كچمه‌سی دكلدر. بو آيت وحديثلر برينك ياپمش اولديغی برشی‌دن ديكرينك مسئول اوله‌جغی دكل؛ بلكه يشلمش اولان بر عملك، ايشلنمش اولان برخير وشرك باشقه‌سنه‌ده ساری اوله‌جغنی كوستريور. چونكه بو آيت وحديثلرده باشقه‌سنك عمليله مثاب ويامعاقب اوله‌جغی بيلديريلن كيمسه‌لر اساساً عملدن خالی دكلدرلر؛ هر برينك كنديلرندن باشلايوب آخره تعدی وسرايت ايدن بر عملاری واردر. او عملار اساساً مسئوليت ذاتيه‌لری تحتنده كنديلرندن صادر اولمشدر. بناءً عليه اونلرك نفع وضررلری تمادی ايتدكجه آنلره مترتب اولان ثواب وعقابدن، مسئوليتدن اولكی فاعللرينك‌ده حصه‌مند اولمسی پك طبيعی برشيدر. بناءً عليه خرستيانلقده اولان غير معقول وغير منطقی (معصيت اصليه) نظريه‌سيله بعض اشخاصك (لايسئل) اولمسی اساسی مسلمانلقده يوقدر. ايشته بوده اسلامك فطری، طبيعی، عمومی ومعقول بر دين اولديغنی كوستريور.

مهم بر بياننامه

هند خلافت قوميته‌سی طرفندن نشر اولونمشدر:

«انكلتره حكومتنك يونان تورك مسئله‌سی — قونفرانس صلح شرائطندن آكلاشيلديغی وجهله — تصحيح حدود شكلنده حله چاليشماسی، تراكيا، استانبول، آناطولی، اراضی مقدسه وتورك ايمپراطورلغنك عربجه قونوشولان ولايتلرينك مستقل اولمه‌لری حقنده

انكلتره‌نك اولجه وعدلری قارشیسنده بولنه‌بیلمسی هند حكومتی واهالیسی ایچون بر حقارتدر . وعدلرینه مخالف اوله‌رق انكلتره حكومتنك یونانستانی بو مسئله‌یه قاریشدیرمقدن یونانستانك بورالرده بر موقعی اوله‌ماز . بو دولتك بو مسئله ایله علاقه‌سی مسلمانلره قارشی قصبجه ایراث ایدیلن ضرر و زیان ایله باشلادی .

اگر متفقلرك قلبسی كچیكمش اولان عدالتك اعاده‌سی ایله عالم اسلام ایله باریشمق ایسه چاره‌حلك ایلك شرطی یونانستانك تورك اراضیسنی تخلیه ایتمه‌سیدر . كلیه‌ولی شبه‌جزیره‌سنك یونانستانه الحاقی مذكور دولتی ماضیده پك بیوك قارغشه‌لقلره سببیت ویرن حرصنده تشجیع ایتمكدر . وبو حقیقتدر . چونكه سیملاده نشر ایدیلن تبلیغ رسمی ، انكلتره حكومتنك تركیه‌یه قارشی خیرخواهانه‌لك بوش اولدیغنی اثباته كافیدر : معلوم اولان حادثاتی نظر اعتباره آله‌رق هند مسلمانلری تبلیغ رسمی‌یی دولتك تركیایه قارشی بسله‌دكلری حسن نیت حقنده اظهار ایدیلان شبهه‌لری ازاله ایتمك ایچون كولونج بر تشبث اوله‌رق تلقی ایتمیدیلر . مستر مونتاغونك هند مسلمانلرینك مطالبنی نشر ایتمه‌سندن طولایی وظیفه‌دن الچكدیرلمسی انكلیز حكومتنك بعض محافلده یونان طرفداری سیاستلرینه مداخله ایدیله‌جكندن اندیشه ایدلدیكنی كوستریر. شرق قریب قونفرانسنده تكلیف ایدیلان شرائط هیچ بر صورتله هند حكومتنك مطالبنی اسعاف ایتمز .

حكومت مذكوره ، مطالب مذكوره‌نك اسلام افكار عمومیه‌سنی ممنون ایده‌بیله‌جك اصغری مطالب اولدیغنی اخطار ایتمشدی . هند حكومتنك انكلیز حكومتنه چكدیكی تلغرافده مسلمان تربه‌لری ، مسلمان مقدساتی ایله دولو اولان ادرنه شهرندن اهمیتله بحث ایدلمش ایدی . هند حكومتی كذلك ازمیرك بلاقید وشرط توركلره اعاده‌سی و اراضیٔ مقدسه‌ده خلیفه‌نك نفوذینك اعادهٔ تأسیسی لزومندن ده بحث ایدییور ایدی . متفقلرك تكلیفی بو معتدل مطالبی بیله نظر اعتباره آلمیور . تبلیغ رسمیده ذكر ایدیلان شرائطدن آتیده قیصه‌جه بحث ایدیله‌جكدر .

متفقلرك تركیا ایله یونانستان آراسنده عادلانه بر صلحك تأسیسنی آرزو ایتدكلری سویله‌نیور. بو حربده یونانلیلر متجاوز بولونمقده‌درلر . یونانلیلر آناطولیده‌كی خرستیانلرك تهلكه‌ده بولوندقلرینی مجلس عالی‌یه بیلدیردكدن صوكره متفقلر طرفندن بو یرلری اشغاله دعوت ایدیلدیلر . تورك اراضیسنی استیلا ایچون استعمال ایدیلن بو سببك قطعیاً دوغرو اولمادیغی بین‌الملل قومیسیونك ویردیكی راپوردن آكلاشیلیور . بوندن ماعدا یونانلیلر مجلس عالی طرفندن تحدید ایدیلان اشغال ساحه‌سنی تجاوز ایتدیلر . بو تحقیق قومیسیونی طرفندن اسلاملره قارشی ایقاع مظالم ایتمكله اتهام ایدیلدیلر . وطنلرینی مدافعه ایدن توركلر یونانلیلری مغلوب ایتدی ، پاریس قونفرانسی شرائطی یونانلیلری مغلوب ومنهزملره مخصوص شرائطدن قورویور . مسلمانلر بویله بر صلحك عادلانه اولدیغنی قبول ایده‌مزلر . مغلوب دشمنی هزیمتدن قورتاران بر صلح توركلر ایچون عادلانه اوله‌ماز .

تبلیغ رسمیده دینیلیور كه : « متفقلر ، عرقاً و تاریخاً توركلره عائد اولان یرلرده استانبول پایتخت اولمق اوزره مستقل موجودیت ملیه‌لرینی یكیدن احیایه قادر بر تركیانك یكیدن تأسیسنی آرزو ایدرلر » . ۱۹۱۸ ده باش وكیلك معهود وعدلری هندلیلر هنوز اونوتمادیلر . بو وعدلرده « متفقلرك تركیانی استانبول و تراكیا و آناطولینك زنگین ومشهور یرلرندن محروم ایتمك ایچون حرب ایتمدكلری » تأمین ایدیلیور ایدی . بو سوزلری تبلیغ رسمی ایله مقایسه ایدرك متفقلرك تركیایه قارشی بیان ایتدكلری حسن نیتك زائل اولدیغنی كوریورز . بوندن صوكره متفقلر تركیانی تراكیادن و اكثریتی تورك اولان یرلردن محروم ایتمیه‌جكلرینی اعلان ایتدیلر . شیمدی ایسه مشهور ادرنه شهری ده داخل اولدیغی حالده تمامیله توركلر ایله مسكون كابولی و تراكیانك بیوك بر قسمنی تركیادن آییریورلر . تبلیغك ایكنجی ماده‌سی هند مسلمانلری طرفندن قبول ایدیله‌مز .

هند مسلمانلری خلیفه‌نك حامیٔ دین اوله‌بیله‌جك بر موقعده بولندیریلمه‌سندن بشقه برشی ایسته‌میور . عالم اسلام بوندن آز برشی قبول ایده‌مز . شرق قریب قونفرانسی مقرراتی خلیفه‌یه اراضیٔ مقدسه اوزرنده بویله بر صلاحیت بخش ایتمیور . اراضی مقدسه‌نك و دیننك یگانه محافظی خلیفه‌در . فلسطینده بیوك اسلام كثرتلرینك موسوی و كاتولیكلره یونان دائره‌سنه صوقولماسی متفقلرك اظهار ایتدكلری آرزولره مخالفدر .

تبلیغده متفقلرك ، حرب عمومیده بیوك فداكارلقلری ایچون تضمینات اعطا ایدیلمه‌سنی آرزو ایتدكلری یازیلیور . هند مسلمانلری یونانلیلرك حرب عمومیده هندلیلردن فضله فداكارلقده بولوندقلرینی قبول ایده‌مزلر .

فداكارلقلرندن دولایی یونانلیلره تضمینات اعطاسی ایجاب ایدییورسه متفقلر بونی هندلیلره دكل ، كندی ضررلرینه اوله‌رق اعطا ایتسونلر . هندستان تلطیفه یونانلیلردن دها زیاده لایقدر . بوندن ماعدا هندلیلره بو جهتك نظر اعتباره آلنه‌جغی انكلیز باش وكیلی طرفندن وعد ایدلمش ایدی . هندستان عالم اسلامك تمامیتی كندی دعواسی اوله‌رق قبول ایتمشدر . هندستان تورك اكثریتی حائز اولان یرلری و تربه‌لری ایكی دفعه اسلاملری احیا ایدن بر ملتك دائره‌سنه ویرلمه‌سنی طلب ایدییور . اگر متفقلر هند منافعنی یونان منافعنه فدا ایتمك ایسته‌یورلرسه بونی آچیقدن آچیغه سویله‌سینلر . فقط هند مسلمانلرینك شبهه‌لرینی دعوت ایتمه‌مك ایچون مبهم تبلیغلر نشریله ازاله‌یه تشبث ایتمه‌سینلر . توركلره قارشی یاپیلان محاربه‌لرده نه‌قدر قاچ یونانلی وقاچ هندلی اولدی ؟ متفقلر اولا بو سؤاله جواب ویرسینلر وصوكره هندلیلرك ضررینه اولمق آرزوده

یونانیلره تضمیناتی اعطا ایتسونلر. ۲۰ کانون ثانی ۱۹۲۰ ده لوئید جورج عوام قمره‌سنده تورکیانی مغلوب ایدن هندلی قطعات اولدیغنی سویله‌دی. بویله اولمقله برابر یونانستان ایچون هند منافعی فدا ایدیلیور.

تبلیغده متفقلرک مجاور ساحه‌لرده ویاخود برابر یاشادقلری محللرده هر ایکی ملتده یکدیگرینه حرمت ایده‌رک یاشاملرینی تأمین ایتمکی آرزو ایتدیکنی سویلیور. هند مسلمانلری بو آرزونک آنجق تورک اکثریتی تورک اداره‌سنده براقمقله قابل اوله‌بیله‌جکی ادعاسنده‌درلر. تورکلرک یونان اداره‌سنه صوقولمقله هیچ بر شی تأمین ایدیله‌من. متفقلر عادلانه حرکت ایده‌جکلرینه دائر دلائل ابراز ایتدکجه تبلیغلرده نشر ایدیلن افادات بیهوده‌در.

تبلیغده دنیلیورکه: «متفقلر کرک خرستیان و کرکسه مسلمان اقلیتلرک حمایه‌سنی تأمین ایتمکی آرزو ایدرلر.» ایشته بونک ایچون تراکیا و کلیبولیده متفقلر بیوک اسلام اکثریتی یونان اداره‌سنه صوقمق ایستیورلر. تبلیغک بو قسملرینک ریاکارانه اولدیغنی اثبات ایچون فضله برشی سویلمکه لزوم یوقدر. بوخصوصده پک چوق شیلر سویله‌نه‌بیلیر. هند مسلمانلری بو جهت حقنده فکرلرینی مکرراً بیان ایتمشلردر.

تبلیغده دنیلیورکه: «متفقلر تورک قوتلری ایله آوروپا دولتلری آراسنده مسلح اختلافی منع ایتمکی آرزو ایدیورلر.» بو بیاناتی، هند مسلمانلری متفقلرک تکلیف ایتدیکلری شرائطی حقلی کوسترمک و تورکیانک مالی و عسکری استقلالنی مانع اولمق اوزره بر بهانه اوله‌رق تلقی ایدرلر. بو بوغازلر منطقه‌سنک عسکردن تجریدی، عهود عتیقه‌نک وضعی و تورک اراضیسنک یونانستانه الحاقی ایچون بر بهانه‌در. خلاصه بو تورکیانی آوروپاده‌کی دشمنلرینک قحبه‌جه تجاوزلرینه قارشی مدافعهٔ نفس ایده‌میه‌جک درجه‌ده دائما ضعیف بولندیرمق ایچون بهانه‌در.

تبلیغده دنیلیورکه: «متفقلر هرشیدن زیاده طرفگیر اولمقدن اجتناب و هر ایکی طرفه عادلانه طورانمغی آرزو ایدر.» بو هندستان مسلمانلرینک صافدرون اولدقلرینی ظن ایتمکدر. انکلیز تمرکز قابینه‌سنک کندیسنه قارشو مستر مونتاکونک توجیه ایتدیکی و متفقلرک تکلیفاتنک اثبات ایتدیکی بومات طرفدارلغی رد ایتمه‌دکجه بز هندلیلر متفقلردن بریسنک طرفگیر اولمسندن دائما شبهه ایتمه‌لی یز. تکلیفات مذکوره‌نک انهنده‌در، تمرکز حکومتی رجالی (زاخاروف)‌لک قابینه اوزرنده نصل اجرای نفوذ ایتدیکنی ایضاح ایتسونلر. اولا متفقلر تورکیایه و یونانستانه مساعد جداً و بیطرفانه تکلیفاتده بولونسونلر. صوکره هندلیلرک بیطرفلقلرندن شبهه ایتمه‌لرینی طلب ایتسونلر. تبلیغده نشر ایدیلن سببلر و بهانه‌لر جداً کولونج و یالاندر.

بوغازلر مسئله‌سنده، قومیسیونک بر تورکک ریاستی آلتنده بولنمسی، کلیبولی اجنبی بر قوتک اشغالنده بولندقجه، استانبولک حمایه‌سنی تأمین ایده‌من. بوخصوصده‌کی تکلیفات استانبولک امنیت و سلامتنی تهدید ایدر.

متفقلر تورکیه‌ده یاشایان تبعهٔ اجنبیه اوزرنده تورک ملی و عدلی صلاحیتی خارجک مداخله‌سندن مصون اولدیغنی ادعا ایدیورلر. بو کبی مداخله‌یه نهایت مصرک انقیاد ایتدیکنی و تورکیه طرفندن اجانبه بخش ایدیلن امتیازاتک تورکیه‌یه قارشی استعمال ایدلدیکنی کوردک. متفقلرک بوخصوصده‌کی تکلیفاتی عالم اسلامده درین بر عدم اعتماد حسی تولید ایتمشدر. اسلاملری تأمین ایده‌بیله‌جک اولان شرائط میاننده بونک بولنمامسی اقتضا ایدر.

تبلیغ، شرقی تراکیا مسئله‌سنی مشکل و اندیشه‌ناک اوله‌رق تصویر ایدیور. بزم کوره‌بیلدیکمز حقیقی مشکلات شودرکه، انکلتره‌نک، بیوک تورک اکثریتنک غدار یونان اداره‌سنه صوقولماسنی ایسته‌مسنده ۳۰۰ میلیوندن فضله انکلیز تبعه‌سنه قارشی وزنی طوقونه‌رق ۳ نجی درجه‌دن آشاغی و خرستیان اولمقدن باشقه بر مزیتی اولمایان بر دولت ایله کیزلی بر ائتلاف یاپماسنده‌در. هند مسلمانلری و هندداشلری انکلتره‌نک ناموس و حیثیتی کفیل کوستره‌رک ویرمش اولدیغی وعدلری حرفیاً ایفا ایتمسنی انکلیز حکومتندن طلب ایدر.»

دین ادبیاتی

اسکی ادبیات منثوره‌مز نثرسز و ادبیات منظومه‌مز نظمسز دکل، فقط منظومه‌سزدر. نثر ادبیمزی تشکیله مدار اوله‌بیله‌جکی ادعا ایدیلن تاریخ کتابلرمز که نهایت مثلا (علکساندر دوما) نک ماصاللری درجه‌سنده تاریخدر، بر ملتک نه درجه ادبیات منثوره‌سی صاییلابیلیر؟ بو ده بر مسئله‌در. «ادبیات منظومه‌مز، منظومه‌سزدر!» دیدم. بونی سزده تجربه ایده‌بیلیرسکز و بنم علیه تسلیم ایدرسکز: دیوانلری صیفیک، بو صروغکزدن یالکز بیت و قطعه طامله‌یه‌جقدر. عین قدرت صنعتله باشلامش و بیتمش و موضوعنه باشدن نهایته قدر مربوط و صادق قالمش منظومه‌لرمز چوق آز. (ایمان مرثیه‌سی) و (لیلا مجنون) منظومه‌سی که بونلرده بر قاچ صحیفه یازیدن عبارتدر. بر طرفه قویکز؛ بو اینجه یاپراقلرک قارشیسنده کتبخانه دولوسی منظوم کتابلردن متشکل بر اهرام، بر یغین وارد که همان هیچ‌سی صدد اونوتولارق و موضوعدن فرار ایدیله‌رک یازلمش، جدوللی قیره‌رق کاشی کوزل آقش و نهایت قدر براق اولمسی ایجاب ایدرکن بریر بطاقلغه انقلاب ایتمش بر صودر.

بو پژمرده جریانلی ادبیاتمزک بر طرفنده‌ده ـ فضله اوله‌رق ـ کنیش بر بوشلق وار: دین شعرلرینک یوقلغندن متولد بر بوشلق! حالبوکه بز آلتی عصردن بری همان دائما محاربه و عبادت ایتدک. بوکا رغماً ادبیاتمزده نه حماست وار، نه دین! . معبدک تشکیلات رسمیه‌دن ایلدیی زمانلرده بیله تصیل اولمشده منارمسز، منبرمسز، قرآنسز بر ادبیات دوام ایدوب طورمش، شایان حیرتدر.

ديوانلريزده شونك بوملك آتنى ، آخورينى ، أوينى وباغچه‌سنى ، تصوير ايدن صحيفه‌لر مبذول ايكن مثلا سليمانيه جامعنى او عظمتيله كوز اوكنه كتيره‌جك بر منظومه كورمه‌دم . آيت وحديث تلميحاتنى احتوا ايدرك يازيلان متصوفانه منظومه‌لر انسانى مست وجد ايده‌جك ديني شعرلر اولمقدن زياده حكيمانه بر طاقم يازيلردر . واقعا هر شاعر ديواننك باشنه بر توحيد ونعت يازمش وعادتا دنيايه بيليركه ، بومنظومه‌لر ديوانلرك قابى درجه‌سنده ، زاى اصليه‌سنده‌در . فقط بوتون بومنظومه‌لرك سينهٔ القاظنه قولاغكزى ياپيشديرك ، كوره‌جكسكزكه آلتنده نه برقلب چارپيور ، نه ده بر اثر تنفس وار . چونكه بونعتلرله توحيدلرك بك چوغى صنعى ، بك چوغى اثر الهام اولمقدن زياده بر عنعنه‌يه اطاعت ايتمش اولمق آرزوسنك بر اثر اعتياديدر . او درجه‌كه نعتسز وتوحيدسز اولان «نديم» ديوانى‌نك باشنده‌كى قصه‌جق «بسمله» بوتون او نعتلردن وتوحيدلردن دها ظريف وصميميدر ، دييه‌جكم . اونعتلر ، او توحيدلركه هپسى يازيدر ، كاغددر ، مركبدر ، لفظدر وهيچ برى نه يزدادر ، نه بر فريادو صيحه ! .. مثلا متقدميندن «عاشق پاشا» نك «غريب نامه» سنى آچيك ، بر چوق بيتلر آره‌سنده :

جمله عالم يوغ ايكن اول وار ايدى .
شويله ايسكمز غنى جبار ايدى .

بيتى‌نك اوزرنده بلكه بر آز دوراجق ، وقدم الهيى خبرويرن وعلم كلامه عائد برجمله اولان بو منظوم لاقيردى ايچون «نه ، فنا دكل ! » دييوب كچه‌جكسكز . مثلا متأخريندن كاظم پاشايى آچيك ، كوره‌جكسكزكه پيغمبرمز كبى بر «نامتناهى» ايچون اونك بولدوغى الك بويوك لاقيردى «پادشاه ايدى ! » دن عبارت قاليور :

سن اول شاهنشه لولاك مسندسك كه بيك موسى
عصا بر كتف قپو كده پاسبندر يا رسول الله !

و مثلا «نابت» ك مشهور نعتى اوقوييك ، او منظومه‌ده بولاجغكز شى بر آز عروض و بر آز قاموسدر :

اوشهريار سرير بقاكه بوقدر آنك ،
قلمرونده ثغور وممالكنده حدود .
طفيل فطرتيدر روز آفرنيشده
بوكار خانهٔ كون وفساد طرفه نمود .
نياز نامهٔ خواهشله عرضحال ايله
اوپادشاهه‌كه مداحيدر خداى ودود !
امين ملك نبوت ؛ مدار ختميت ؛
امان هول قيامت ؛ ضمان رأفت ودود !

بوتون بوولوله‌نك خلاصه‌سى : «پيغمبريمز حكمداردر ؛ دنيا اونك ايچون ياراتيلدى ؛ كنديسنه عرضحال ايت . » دن عبارتدر .

أما ... خير ، فخر كائنات بويله يازيلماز . (نديم) على پاشانى ، «باقى» سلطان سليمانك جنازه‌سنى داها خروش ايله مدح ايديور .

خلاصه (فهيم قديم) ك :

مهرى دونديردك يولندن ، ماهى ايتدك چاك چاك ،
معجزاتك سويلنير كشور بكشور روز و شب !

بيتى كبى كوزلريمزى قاماشديران ، فقط هيچ بر زمان بزى ليلامى ايچون چيلديران بر مجنونه قلب ايتمه‌ين بيتندن طونيكزده ، (ناثق كمال) ك :

هادم الشرك اولان ديانته ـ ايدرم بيك قسم شودعواده
سكاده برنظير اولوردي‌يردم ـ ايكى الله اولايدى دنياده !

قطعهٔ نعتيه‌سيله ، الك قيمتلى شاعريمز معلم جودينك :

ايمان كه لواء الحمد ، پيغمبردر ، تحتنده سنه ظل صفا كسترد .
دنياده بوسنجاغه كوكالى يازيلان ـ هپ نامزد سلطنت محشردر .

رباعيسنه قدر بوتون دينى منظومه‌لريمزى تدقيق ايديك ، كوزلكلرينك بوتون اسرارى بر ناسيه‌لك محاكمه ايچنده باشلار ويتر . بزى آرقه‌سندن سورو كله‌يه‌جك ، آياقلريمزى طوپراقدن يوكسه‌لتەجك دينى شعرلريمز مع التأسف ، يوقدر . بو حزن حقيقتك ايكى مسعود شذوذى واردركه ضيا پاشا ايله اسلامك شاعر اعظمى محمد عاكفدر . ضيا پاشانك توحيدنده‌كى شو بيتلرى او مدهش [مولد] منظومه‌سندن ماعدا اسلافن بر اثرنده بولامايز :

اى كونى بنا ايدن مهندس ، سنسك بو مناظره مؤسس ؛
انجم ايله عالمى طوناندك ، هر مجمده بيك جهان ياراندك ؛
ساجدك بر آووج گهر سمايه ، اولدى شو كرات بى نهايه ؛
عشقكله اورميه‌دن بريدر ، هر بر كره زار و سرسريدر ؛
نورك ايله التماع ايدرلر ، درويشلرك سماع ايدرلر ! ...

محمد عاكفه كلنجه : ايشته بر شاعركه [بلبل] دن [حضرت محمد] ه قدر الك كوچوك و الك بويوك موجودات اوكنده بيله يالكز ديننك ، وطننك عشقنى خاطرلايور . مرقد نبوينك قبهٔ خضراسى قارشيسنده ، «باب السلام» ك مواجهه‌سنده ، روضهٔ پيغمبرك دمير قوشاقلرينه صاريلديغى زمانبيله ، شخصنه عائد هيچ بر دعاسى و آرزوسى يوقدر ، شو يولده فرياد ايدر :

بومسجد كاهه قاپانمش پامال يوره‌كلر ايچون ؛
بوتون صولوقلرى فرياد اولان شو محشر ايچون ؛
حريم كعبه‌ك ايچون ؛ الك بويوك كتابك ايچون ؛
عوالمكده‌كى آيات بى حسابك ايچون ؛

نصيب دائمی خسران كسيلمش امت ايچون ؛
شو خاك پاكه يوروتمش سماى رحمت ايچون؛
بر آز انقلرى كولسون جهان اسلامك !
حدودى يوقمى بوبيتمز توكنمز آلامك !

آسيانك بر آغاجنده بر بلبل كورسه ، آنى يوز سنه‌لك شرق شاعرلرندن هيچ برى كبى كلى خاطرلاميور واسلامك حزن‌سارينى ايچنده بلبلك ماتمى قيصقانيور :

أشك وار ، آشيانك وار ، بهارك واركه بكلردك ؛
قيامتلر قوپارمق نه‌يدى أى بلبل ، نه‌در دردك؛
بو كون برم يشيل وادى ، يارن بر قيب قيزيل كلشن؛
كرر لك كائناتك شن ، ايچك شن ، خانمانك شن!
اوزمرد تخته قوندك برسماوى سلطنت قوردك؛
سهانك يوردى هب چكنه‌نسه چكنه‌مزسنك يوردك؛
نه‌دن اويله‌يسه ماتملرله ايامك پريشاندر؟
نيچين بردامله‌جق كوكسكده بر عمان خروشاندر؟
. . . .
عصرلر واركه آيدنلق نه‌در بيلمز هيچ آفاقم ؛
خاير، ماتم ، سنك حقك دكل، ماتم بنم حقم !
. . . .
دولتسين صوكره اسلامك حرمكاهنده نامحرم
بنم حقم ، صوص اى بلبل ، سنك حقك دكل ماتم!

(ليلا) ده بيله اسلامى ، (مجنون) ده بيله مسلمانلرى كورن واكر هر ايكيسى‌ده يأس وفتور ايچنده ايسه ، وطنى كونشك طوغديغى يرلرده اولماسنه رغماً :

جهت يوق : نيه قيران ديوارى وارچپ چه‌وره يلدانك !
دوشر خسرانه ، قالقار يانه چارپار سرسرى آلنك !

ديه كنديسه خطاب ولوم ايدن بو اسلام شاعرى ، فى الحقيقه اوچ يوز اللى مليون اسلام ايله برابر ياشادر ، ياخود محزون ! اونك باشنه وكندى كنديسنه سه‌ونمك كبى هله برشاعر ايچون غير ممكن اولان برحادثه‌دن خبردار دكلدر . بخاراده برمسلمانك باجاغنى بر اوروپالى ايصيرسه اونك آنقره‌ده پانطالوندن قان بوشانير ، چين سورلرينك دبنده برمسلمانك كوزلرى طولسه اونك (تاج الدين) دركاهنده آتشين كوزلرندن چكمسنه طوغرو نورانى ايكى چيزكى اوزانير . ايشته آلتى عصردن برى املك دفعه برمرثى برهيجان ووجد ايچنده اوقوديغمز بودين شعرلرينك منبعى اوچيوز اللى مليون قارده‌شك حسابنه چارپان بويله بويوك برقلب مؤمندر .

توحيد افكار — مدحت جمال

انكليز مظالمى

صارى قايشده چيقان وارليق غزته‌سى يازيور :

انكليزلر اون بش يادندن اللى يا شنه قدر اولان نسطوريلرى انكليز سلاح ومهماتيله سلاحلانديره‌رق واربيل فرقه‌لرنده ، حاضرلانديردقلرى پكسمانلرى طاغيده‌رق انكليز ضابطلرينك قوماندامى آلتنده اولمق اوزره حركاته كچيرمشلر و ايلك ايش اولمق اوزره زاخو كوردلرينه هجوم اتديره‌رك بومنطقه‌ده‌كى بوتون اسلام كويلرينى اسلاملردن تجريد ايلمشلردر . بومنتظم انكليز ماسكه‌لى نسطوريلر راست كلدكلرى اسلام كوردلرى اولديرمشلر ، مماللرينى يغما ايتمشلردر . تجاوز ايدلمدك عرض ، قيلمادق جان براقمامشلردر . بو ناموسسزلكلرن هجوملردن جانى قورتارمغه موفق اولان مسلمانلردن بر قسمى ايرانه ، برقسمى ده طوبراغمزه صيغنمشلردر . بوشالان بو مسلمان كويلرينه انكليزلر نسطوريلرى يرلشديرمكده وبوصورتله عراق مسلمانلريله توراده كورد مسلمانلرى آراسنه بر سد چكمكده‌در . نزه خبر ويرلديكنه كوره بوجايانه حركتلرى ، بو اسلام دشمنلقلرى موصلده‌كى اسلام قارداشلرمزك صوك درجه نفرتنى موجب اولمش . آرتق اسلام قاننه كيرمامه‌سى لزومى انكليز قوماندانه اخطار ايدلمشدر . اسلام قانى آقيتمقدن و اسلام يوردلرنده آتش وقان صاچمقدن ذوق آلان واسلاملرى هريرده كوله كبى قوللانمغه واسلام قانى ايچمكه آليشان انكليزلرك بوكبى اخطارلره قولاق آصميه‌جغنى بز بيليرز . فقط اسلامده‌كى صبر وتوكلك‌ده برحدودى واردر . بو حركتلرك جزاسز قالميه‌جغنه امينز .

تكبيرلرله عثمانلى سنجاغنك چكيلمسى

روماممثلى جلال الدين عارف بك افندينك بويوك ملت مجلسنه كوندرديكى تلغرافدر :

بو كون عيدسعيد فطر مناسبتيله افغانستان ، ايران سفيرلرى حضراتى و مأمورلرى هند ، سوريه ، مصرلى وسائر بالجمله قرداشلريمز ايله برلكده توركلكى برچوق ايتاليان معتبرانى‌ده حاضر اولديغى حالده وقت ظهرده مراسم مخصوصه ايله مقدس سنجاغمز اولا عاجزلرى ، بعده افغان ، ايران سفيرلرى حضراتى و ديكر ذوات طرفندن بالتناوب ، افغان سفيرى حضرتلرى يديله و تكبيرلرله ايلك دفعه اولمق اوزره سنجاق ديركنه چكيلمش بعده حاضرونك بويوك ملت مجلسى نامنه وقوع بولان تبريكاتى طرف عاجزيدن قبول ايديله‌رك افغان سفيرى حضرتلرينك اسلامك وبويوك ملت مجلسنك موفقيتى ولواى اسلامك دائما ظفرياب اولمسى حقنده ايراد ايلديكى بر دعاى بليغه آمين دنيله‌رك مسافرلره شكرلمه و شربتلر اكرام ايدلمش اولديغى و مملكت هيئتيله برلكده ، مجلس جليله‌يه عرض تبريكات ايلديكمز معروضدر .

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه‌لکی (۲۷۵)
آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه : آنقره‌ده حریت
تلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع المنونیه
قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

آدرس تبدلنده آیریجه
بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه
یازلمسی رجا اولونور

پاره کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر-
لمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

۱۳۰۱

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥٠٥ — ۱۹ شوال ۱۳٤۰ — پنجشنبه — ۱٥ حزیران ۱۳۳۸ — جلد ۲۰

مسلمانلرک بنی اسرائیل یوللرینی طوتغلری

مسلمانلرک کتاب اللهه آرقه چویرەرک اباطیله قاپیلملری – تلاکتک اوکنه کچه‌بیله‌جک رجال دین – اجری حکومت ومحافظهٔ استقلال ایچون مسلمانلرک وسائط معقوله وطبیعیه‌یی ترک ایدرک اولولردن امداد بکله‌ملری – دیانت صحیحه‌یه دعوت ایدنلره قارشی مسلمانلرک آلدقلری طور غریب – مسلمانلرک قرآنه قارشی حمایتلری ، کتاب اللهی عاطل ومتروک براقدی – جاهل علمابوزندن ضلالته دوشن کنجلر – اسلامک کندی دیاری ایچنده غریب قالمسی .

شیخ عبدالعزیز چاویش

مسلمانلق بر دین کمالدر

عقلیونک اخلاق «وظیفه» مبدأی اوزرینه استناد ایتدیرملری – اسلامده وظیفه‌نک منشأی‌ده دین اولمسی – مبنای اخلاق خصوصنده فلاسفه‌نک اورته‌یه قویدقلری اساسلری مسلمانلغک برسورتده وضع وتقرر ایتمش اولدیغی – عقلیونک «وظیفه ایچون اخلاق» قاعده‌سی – بو خصوصده اسلامک وضع ایتدیکی اساس عالی – اسلامده سائق وظیفه‌نک ایکی درجه‌لی اولمسی

آقسه‌کیلی احمد حمدی

مادام‌که مغلوبز !

مغلوبیتمز حسبیله آوروپالیلرک بزه اسناد ایتدکلری افترالر –

مدحت جمال

فلسطینده موسویلرک ملی یورد تشکیلی مسئله‌سی

انکلتره‌نک فلسطینده‌کی سیاستندن بوتون خلقک عدم ممنونیتی – سیونیزمک تاریخچه‌سی – یهودی حکومتک تشکیلنده‌کی عوامل سیاسیه – انکلیزلرک چویردکلری دولابلر – سیونیستلرک ومسلمانلرک مدعیاتی – فلسطینده دوام ایدن آنارشی – آمریقانک سیونیستلره مظاهرتی – فلسطین مسلمانلری ایچون ملحوظ تهلکه .

جزیرة العربده انکلیز انتریقه‌لری

ابن السعود ایله ابن الرشید آره‌سنده‌کی محاربه‌لرک نتیجه‌سی – ابن السعودک حجازی تهدیدی – شریف حسینک انکلتره‌یه مراجعتی – ابن السعودک عراقده‌کی حرکاتی – عراقک سفربرلکی – جزیرة العربده انکلیزلرک آقیتدیغی اسلام قانلری .

bozuk sayfa fotokopi konuldu.

حزب البر ، حزب البحر ، جاجلوتیه تلاونیله هواده اوچیله بیله جکنه قائم اولیورلر.
اسرار قرآن

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

—۲—

«ولقد انزلنا الیك .... لو كانوا یعلمون»

بونكله برابر شونی ده سویله مكلكمز ایجاب ایدییور كه بنی اسرائیلك مردودلو شركی ارتكاب ایتملری ، كتاب الهی آرقه لرینه آتارق اونك یرینه سحر كبی ، كهانت كبی شیلره و احكام الهیه یی تحریف وتبدیل اعتیادنده بولنان سلفلرندن ایتدكلری سوزلره باغلانمالری نسللردن بریدر كه مسلمانلرده ده ظهوره گلمشدر . . . بو فلاكت بنی اسرائیلك هلاكنی و بوتون دنیاده كی ملتلرك كندیلرینه تحكمنی انتاج ایتدیكی كبی معاذالله مسلمانلرك ده مضمحل و پریشان اولارق استقلاللرینی دنیایه وداع ایتملرینه بادی اوله جقدر . مكر كه ایچلرندن ، برقاچ یوز سنه در اسلامه صوقولان بو بلالری ، بو خرافه لری الهامات ربانیه دن و رسول اكرمدن سوزولوب آقه جق ربانی دین نامیله ظهور ایده بیلن .

شاید بنی اسرائیل حضرت سلیمانك اوعظیم ملكنی آنجق سحر ، كهانت ، افسون ، توتسو كبی شیلر ایله كچیردیكی زعمنده بولونماسیدیلر ایدیسه كندیلرینه سلطنت تأمین ایتمك ، و مستقل حكومتلر قورمق ایچون وسائط معقوله و طبیعیه یه مراجعت ایدرلردی . لكن بو خصوصده سلفلرندن تلقی ایتدكلری هذیانلره اینانديلر .

مغرب اقصاده مسلمانلرك بوكونكی حالی ده عینی دكلمیدر ؟ اوبله یا بو زواللیلرده مملكتلرنده یاتان ولیلر وطنلرینی هیچ بر اجنبی ملتك استیلا ایتمسنه میدان ویرمز اعتقادنده بولنیورلردی ، حتی الجزیره مؤتمرنده كی مرخصلرك آره سنده نقطهٔ نظر اختلافندن طولایی ظهوره گلان مناقشه لری ، مجادله لری هپ بو ولیلرك معنوی نفوذلرینه وقلوب اوزرنده تصرفلرینه حمل ایدییورلردی .

هیهات ! بومؤتمر معلوم اولان شكلده داغیلدی ، مختلفلر ائتلاف ایتدیلر ، آلمانیا حكومتی فرانسزلرك اومعظم قطعه یه صاحب اولمالرینی قبول ایلدی . بونك اوزرینه فرانسه مغرب اقصی حكمداری خائن سلطان عبدالحفیظ ایله اویوشه رق اورایه ایجابی قدر عسكر و اسلحه كوندرمك صورتیله نفوذینی ، حاكمیتنی ایجه یرلشدیردی . واأسفا كه بوتون بو حادثاته رغماً مغرب اقصی اهالیسی ینه ولیلرینك تصرفلرینه نه زمان اولسه فرانسزلرك استیلاسنی برطرف ایده جكلرینه قائل بولونیورلردی ! حالاده عینی اولیانك او مبارك طوپراقلرده یرلشمش اولان فرانسز اردولرینی چیقاره جغی اعتقادینی بسلیورلر !

مسلمانلره خاص شیلر ایتارلرندركه هر یرده تمخزرلر ، توتسولرله اوقی اشیورلر ، خواص اوقومقله ، تسبیح چكمكله ثروت قازانه جقنه ،

حزب البر ، حزب البحر ، جاجلوتیه تلاونیله هواده اوچیله بیله جكنه قائم اولیورلر.

بوندن دها غریبی ایسترسه كز شودر كه : كتاب الهی ایی آكلامه جواب حق طرفندن مؤمن قلبلرینه چیزیلان و تمامیله متنال ایتدكلری تقدیرده ، كندیلری ایچون امكان فلاح اولمیان دیانت صحیحه ایله عمل ایتمه یه دعوت ایلدكلری زمان بربدعت ، یاخود ضلال تكلیفنه معروض قالمش كبی طاوراتیورلر . هریرده قرآن كریم اوقونیور ، عجبا دیكله ینلر یچنده كیمسه بر سایری زكه ، ولو بر لحظه ایچون ، اوكتاب مبینك معانیسنه اطاعه فكر ایدییده اسلافمزی سعادت دارینه اوووشدیران دساتیر هدایتی چیقارمیور ؟ بوكونكی مسلمانلر آیات قرآنیه یی اولا دكل ، سوكره اوندن اعراض ایدر . شاید بویله یاپماییوب ده تأمل وتدبر ایتسه لر كندیلرینی هرطرفدن قوشاتمش بولنان شوقولا كتلردن ناصل قورتوله بیله جكنی اوكره نیرلردی .

مسلمانلر كرچه مسلمانلرك ایجندده یاپلری دعوا كه آیات قرآنیه یی تلاوت ایدییور ، آنجق معناسینی تأمل ایتمش دكیلدرلر ، معافیه اونلرك بوحركتی اهمال ویا غفلتلرندن دكل ، آنجق باب اجتهادك قاپانمیقنه و قرآنی برمفسرك آكلادیغندن باشقه صورتده آكلامق حرام اولدیغنه دائر علما و اسناد ایدیلن فتوالره اینانملرندندر . شمدی یاپیلرك قرآن قارشیسنده كی وضعیتلری جمادلرك وضعیتندن باشقه برشیمیدر ؟

برصنف داخل اولان مسلمانلر برینجین ماصاللری ، خرافه لری ، بدعتلری ، افترالری بیلرینه طولدورمشلر ، بوتون شئون حیاتیه لرنده اونلره تبعیت ایدییورلر . كوزلك برنده كتاب الهی اكلامق ، احكام وتعلیمات سماویه سنه اطاعه فكر ایچون چالیشمق تكلیفنه معروض قالیرلرسه درحال صاحب تكلیفی بدعتله ، یاخود كفر وزندقه ایله اتهام ایدییورلرده اوته دن دین مبینه بوقدر آلقیری شیلری صوقان ضال ومضل برطاقم اشخاصك آرقه سندن كیدییورلر . .

مسلمانلرك قرآنه قارشی جهالتلری واو كتاب مبینی عاطل ومتروك براقالری بردرجه یی بولمشدر كه آرتیق كتاب الله حلی ، فهمی محال اولان لغزلر ، معمالر كبی تلقی اولونمایه باشلامشدر . آرتیق بصیرتلری ضیای عرفان ایله آچیلان كنجلرده ، كتاب الهی تفسیر داعیه سنده كی برطاقم آدملر طرفندن اورته یه آتیلان ودلائل قطعیه اوكنده هر زمان بیقلمایه محكوم بولنان برطاقم ظنون واوهامی طبیعتله قبوله یانامیادیلر .

بوزواللی كنجلردن بعضیلری صرف ذهنلرینه هجوم ایدن شكوك وشبهاتی ازاله مقصدیله ، علمادن اولمدقلری حالده كندیلرینی اویله طانیتدیرمش برطاقم آدملره مراجعت ایدییورلرسه ده ، بالنتیجه تكدیردن ، تكفیردن ، تلعیندن باشقه برشی طوپلایورلر ! آوت بویله كنجلردن

بك چوجقلرینی کرك مصرده، کرك دیگر دیار اسلامده کوزلرمزله کوردك که استفاده واسترشاد مقصدیله کیردکلری علما مجلسلرندن بك أليم خاطره‌لرله چیقمشلردر.

اسلام ارباب شرك وضلال آراسنده غریب اوله‌رق ظهور ایتمشدی؛ بوکون ده کندی اهلی، کندی دیاری ایچنده غریب بر حالده بولونیور! احکام جلیله‌سندن بر آیت اوقونه. بر قسم خلق شبهه موقعنده بولونیور، بر قسمی اعراض واستکبار ایدیور؛ بر قسمی اونك مآل منیفنی دوشونمکدن قورقیور؛ بر قسمنك ده بنی اباطیل وخرافات ایله مالامال اولدیغی ایچون عقائد واحکام صحیحه‌دن بر شی قبول ایده‌میه‌جك حالده بولونیور.

هله اسلامه صوقولان موضوعات ومفتریات اویله مدهش رواج بولمش که بوتون حافظه‌لره مال اولمش؛ هر قطعه‌ده، هر مملکتده، هر مجلسده متصل تکرار ایدیلوب طورویور!

صوکره، دینی ون هر مسلمانی داغدار ایده‌جك بر حادثه وارسه اوده اسلامك ناصیهٔ پاکنه بولکه‌یی سوورن، عالم اسلامی بوقدر کتیره مصیبتلره سوروکله‌ین یگانه عاملك تفسیر نامیله اورتایه چیقاریلان آثاردن بعضیلرنده‌کی اوباشه‌جی اسرائیلیات، او بر یغین خرافاتدر. بودرلو کتابلر تفسیر نامی آلتنده مطبوع وعالم اسلامده منتشر اولدقجه شوزوالی ملتك، ایچنده بولوندیغی مسکنت وسفالتدن سیاکینه‌رك مجد وشوکتنی استرداد ایتمسنه امکان کوره‌میورم. ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم.

شیخ عبدالعزیز چاویش

مادام که مغلوبز!

مادام که مغلوبز: علیهمزده‌کی هر افترا بر خطبهٔ حقیقت وهر سوء ظن بر فصل تاریخدر. مادام که اردومز دورت سنه اول یکیلدی؛ آرتیق اسانلریمز متهم، سوقاقلریمز وساحللریمز مجرم، بنالریمز وکیلریمز کناهکار، دارالفنونمز امی وغبی، قهرمانلریمز قصاب، عالملریمز وحاکملریمز متعصبدر؛ منارهلریمز شاخه قالمش بر تعصب، تربه‌لریمز یوصوبه یاتمش بر تعصبدر. خلاصه دنیاده نه جنایت، نه تورلو رذالت متصوره‌سه سطر سطر یزیك؛ مغلوبیتمزه هر سطرك اوجنده بر «الخ..» کلمه‌سیدر. بز تعصبمزی، ایسته‌دیکمز قدر تنظیمات خیریه فرمانیله وقانون اساسی رساله‌سیله اورته‌لم؛ مادام که مغلوبز؛ متعصبز: محاکمه‌ده خرستیانلر شاهدلرینی مواضعه دیکلیور، فقط شهادتلریله حکم ایتمیورز. مطبعه آوروپا اختراعیدر دیه قرآنمزی حالا طبع ایتمه‌دك، بکجی قولوبه‌لرنده‌کی مصحفلر بیله یازمه‌در و «جهاد» خطبه‌در. مادام که مغلوبز: یونانلی ملازم «قاکاریس» آناطولیده مخدرات اسلامیه‌نك عرضنی هتك ایتمه‌دی؛ قادینك جلد عریانده اسلحهٔ ممنوعه آرادی!.. مادام که مغلوبز: ماوی کوزلو تك بر تورك یوقدر. هپمزك کوزلری سیم سیاهدر؛ دائما باقدیغی واقع دکلدر؛ دائما دیك دیك باقار، دائما قورقونچ بر حرکتله قیمیلدار. خلاصه اولریمز منکر القیافه بر چادیره، بلده‌لریمز قالاباق بر چولدر وبز بر طقم وحشترکه کوزلریمزك قاره‌سنده قیزیل منشالر، دودقمزك قیرمزی چیزکیسنده سیاه منشالر تتره‌ر، ارتسام ایدر.

«دولاژونکیه‌ر» ك «فاتح» و «هامر» ك «سلیم» ه اسناد والصاق ایتدیکی اکللر، مادام که مغلوبز، او ایکی پادشاهك اعضا وجوارحی قدر دوغرو وطبیعیدر. مادام که مغلوبز: چیك چیك یدیکمز ارمنیلرك عدد صحیحنی روم ترجمانلرینك لسان صادقی بیلیر. بایزید قوله‌سنده‌کی ایکی یانغین سبتی، مادام که مغلوبز، آسدیغمز عیسویلرك نعشیدر ویانغین طوپی محمدیلرك ننکلیکیدر! «یعقوص نوبار پاشا» نك صبرتی، کوکسنی ایرمکمك ازاوت جبه‌سی‌کی صبرمایه، زمانه غرق ایتدکسه، مادام که مغلوبز، ارمنی پطریقخانه‌سی قاواصنك بالا بیقندن قورقدیغمز ایچوندر؛ یوقسه «تنظیمات خیریه»، باب عالینك بر فرمان مذهبه صاردیغی وآوروپایه اوزاتدیغی کهنه بر یالاندر.

مادام که مغلوبز: اقلیتلرك صماتیه‌ده، یکی قبوده‌کی اولری بودرومدن طاوان آرالرینه قدر مارتین قشنکلریله وبومبالرله لبالب بر حالده قرون وسطی قلعه‌لرینه بکزرکن، بر ارمنی‌یی خارجیه نظارتنه تعیین ایتدکسه، وبو ارمنی صاغ جیبنده خارجیه شیفره‌سی وصول جیبنده بومبا اولارق کزرکن سکوت ایتدکسه، مادام که مغلوبز، حقوق اقلیته مطلوب درجه‌ده حرمت ایتمه‌مش عد اولونورز!

أوت مادام که مغلوبز، کتم ایده‌میز، ستر وتأویل ایده‌میزکه بز، بر نوع یام یامز، خریستیان آتی بر، عناصر قانیله تسکین حرارت ایدرز. اولریمزك هر اوطه‌سنده بر دوشیزهٔ نصرانیه‌نك عرضی چیکنیر؛ جبه‌مزك انکنده، پاتاغامزك اوجنده چیپلاق خریستیان باکره‌لری تتره‌شیر! مادام که مغلوبز، اعتراف ایتمه‌مز ایجاب ایدیورکه بز درت یوز یتمش اوچ سنه‌دنبری، روم جماعتندن بر فرد ایله ــ سیاه بر تعصب اجداده توارث یوزندن ــ بر پاره‌لق آلیش ویریش ایتمه‌دك؛ «حاجی بولو» خانی «حاجی غفور» افندینکدر و «شیشمان یانقو» مغازه‌سنی «شیخ شامل» ك طورونی طوتیور!..

مادام که مغلوبز: آنقره خارجیه وکالتی وباب عالی ادبادندر و «یونان تجاوزی» اسمنده‌کی اثر رومانندر. ومثلا، یونان چته‌لرینك جماعتیله برابر یاقدقلری آفیون قره‌حصار جامعی کوچوك آسیاده یوقدر؛ وقعه، حکایه‌در!..

أوت ، مادامکه مغلوبز ، بزم ظالم وقورباز وبرکیلریمز واردر ؛ متبصر ، مدبر وسینسی جماعت اسلامیه تشکیلاتمز واردر ؛ اقتصادی واجتماعی قلعه‌لریمز ، برج وباروله‌رمز واردر ؛ و بو سایه‌ده ، قتحدن بری ، اقلیتلر تسأل ایدییورلر ، صدقه‌یله ئولومدن قورتولویورلر ، اعانه‌یله ازدواج ایدییورلر ودین اولونیورلر ، خلاصه مروت ومرحمتله تأمین معیشت ایدییورلردی . وبوکون طاملرندن ماوی باجاورالی صارقان اوسلمیه قیشله‌سنك جبهه‌سنده عظمتلی سیفه‌لر ، بو ولایت مرکزیمزدن داها زیاده رفاه ایراد کتیرن طاش مغازه‌لر مناره‌نك هفته‌سنده قورولدی . بوقسه مناره‌دن اول بك اوغلو ، آغاقنده صاری کوزلو پراصه‌لر اوجار ، اوستنده صیرتلانلر طولاشیر ، چقاللر هایقریر ، دوه‌لر کیشنر ، مغاره‌لرنده عریان راهبر وصومعه‌سز کشیشلر عبادتنی قوجاقلایوب اویور بر بادیه ایدی ، بربادیه‌که بوراده اقلیتلر ، آجاقدن قوسفورلر صاچان کوزلریله ، بللرنده آت قیللرندن کمرلر وزنارلرله ، چیپلاق وجودلرینك مواضع ادبنده آغاچ یاپراقلریله ، عریان سفالت طولاشیر طورورلردی : اقلیتلر ، ارکدن صوکره کیندیلر ! ..

مادامکه مغلوبز : مناره‌که‌قدرهمأموریمز بر « پونس‌بی‌لات » دی ؛ وهر خریستیان بر مسیح مظلومدی واقلیت صلیب وحشتمز اوسته‌ده کرکین بر جسددی ، أللری وآیاقری بر فجر مظلومیتده غیب اولمش بر جسد ! چونکه ، مادامکه مغلوبز ، یاتاقلریمزك باش اوجنده بر پالا آصلیدرکه اوسته‌ده خریستیان جوجقلرینك قانی قورییور ! آه ، مغلوب ودیلسز ملتلرك تپه‌سنه کوکدن قیلیچ قدر کسکین وسونکوکبی سیووری وارزون لکه‌لر صاقار .

ظواهر مدنیتمز یالان سویلیور ؛ مادامکه مغلوبز ، ایچ یوزیمز بدویدر : مستفرشه‌لریمزك اوزون صاچلرینی بیلکلریمزه صارار ، اونلری فراشمزه سوروکله‌یرك وجلدلرینی ایپدن قیرباجلرله پارچالایه‌رق کوتورورز ، أولریمزك حرم دائره‌لرنده مشعله‌لر یاقارق اوطورورز ، قادینی دیشه‌یزله‌ا پر ، طیرناقلریمزله اوقشارز ؛ در اغوشمزی سله‌من تبشیر ووصالمزك ختامی تکمه‌من اخبار ایدر ؛ تورك قادینی طاوانك تحکمندن حالا قورتولمادی وسمانك آتیه حالا قاووشمادی . کندی آرمزده شالوار کیوب مصاحبه ایدر ، کیجه قاووقله یاتارز !

مادامکه مغلوبز : آلاتیمزه آغلاسه‌ق کوزیمزدن دوکولن مایع اقدیتك یباب وصولغوز قانیدر !

طوب قپو سراینك باغچه‌لرنده دودوك ودار بوقه چالان مهترخانه طاقمی ـ مادامکه مغلوبز ـ تقلید تاریخدکادر ؛ حقیقی بر یکیچری بولوکیدر . بر مفرزه‌که آصف الیده نصارا محلاتنی دولاشیر ، هانکی خریستیان أوینك سیاه جامنده بر دامله عکس ضیا افشا ایدرسه که حریم مسکنده تصویز صریحه قندیل یاقیلمشدر ، اوك ساکنلرینی ، بو مفرزه ، پارچالار وأسر ارانکیزبر صورتده نابود ایدر . واقعا درت سنه اولکی مغلوبیتمز بو نفهقنه حقیقت تاریخیه‌یه تماماً وصول ایچون وسیله اوله‌مادی . فقط ، الله اسیرکه‌سین ، آنقره بر مغلوب اولسه ، بر فاضل وعفیف آوروپا ، آثار عتیقه علماکز آتیه‌ده پارتنون معبدینك خرابه‌لرنده حفریات اجرا ایدرکن صمانیه‌ده دون کسیان انالیتلرك عصریدی ، مستحاثه‌لرینه دسترس اولورلر ویاتختلریمزك اك نادر سلی کتبخانه‌لرنده ، « بریتیش موزه‌وم » لرنده ، « بودلیه‌ن » دوقسفورده‌لرنده بوجنایته عائد دوه دریسی وثیقه‌لر ، ال یازیسیله محررتیشما کتابلر ، قابندن طوز طوپراق سونلری بوکسلن قالین دوسیه‌لر کشف اولنور . وحیاتمزك صحنهٔ تشهیرنده ، لعبتخانهٔ اعلاننده عالملر ، بورجلردن مرکب فجیع برارتو ألرنده ملاح منطق وبللرنده سیف بلاغتله ، بر رسمی گچید یاپارلر ؛ ادوار عتیقه خطوطنی اوقویانده‌یله نوغرافه‌لریکز ، اسکی مهرلردن آکلایانده ژیللوغراف‌لریکز صف صف دیزیلیرلر ، هپسی اوزون صقاللی ، هپسی آق صقاللی در . وهپسنك کوزلکلری واردر ـ چونکه عالم‌ایبوندر ! ـ بو صاچلی صقاللی آداملر عشق حقیقتله خرابه‌لره قوشارلر ، کتبخانه‌لره قوشارلر ؛ کیمی برستونه صاریلیر وشجه‌لر ، کیمی بر دیکلی طاشك او کنده آمن‌نی اوچ کون اوچ کیجه آچار ، کیمی مرمر بر کتابه‌یه آبانیر ومرمری استجواب ایدر ، کیمی دیوارلرك اوستنده‌کی اشارتری اوقور ، کیمی ، باصلی مسکوکاتك رسملرینه پر نوسوزینی یاقلاشدیرر ، اوراقلاشه یریر ومریلد انه‌رق باقار ؛ نهایت اسکی بر پاره‌نك بر دامله کوفنده وبر آنده ایکی حقیقت کشف اولونمشدر : تورکك عمان فضائحی وسراب فضائلی ! .. درد حقیقتله شاقاقلری آقاران بو آداملر ، سمایی بیزار ایدن تیز بر سسله باغریرلر :

ـ تاریخاً ثابت اولدی ، دیرلر ، ایکنجی محمود یکیچری اوجاغنی الغا ایتدیکی زمان بر دبابان قره قوللقچی ، دورنجی زوجه‌سنك قوینده کتزله‌یه‌رك قتل عامدن صاغ قورتولور . ایشته بوکون شرقده‌کی مهترخانه موزیقه‌سنك افرادی ، او یکیچری ضابطنك دورت زوجه‌سندن اورمش حفیدلریدر .

واقعا بو بر صریح یالاندر ، فقط بو یالاك علمدن ، سطوت وادبیاتدن شعشعه استعاره ایدرك خلقك آره‌سنده اك جدی بر حقیقت وقاریله خولاشماسی ایچون ، الله اسیرکه‌سین ، آنقره‌نك مغلوب اولماسی لازمدر .

چونکه علیهمزده‌کی اك آیقیری بهتانی مستحاثه‌لرله ، ستونلرله دوه دریسندن صحیفه‌لرله مزج ایدیکز ؛ صوکره بو خلیطه‌یه علمانك کوزلکلرینی ، پر نوسوزلرینی ، آق صاچلرینی وصقاللرینی علاوه ایدیکز ؛ صوکره بو بینیك اوزرینه بردم بر اسکیشهر ، سقاریه مغلوبیتی سر بیکز ؛ آرتیق او زمان علیهمزده‌کی اك کولونج بهتان علمك هالهٔ شرفنی باشنه صارار ،

بویالی یامالی یالیاجوز بكزه‌ین اك مبتذل افترا ، اك مسقره كصویتاری یالان باشنه مخروط ضیا كچیرمش بر شهریار آفاق اولورا قوبونورك ، بو شعشعه‌نك قاشیسنده عصرلرك ونسللرك كوزلری ، پارمقلری ، دوداقلری مساوی بر وسعت حیرتله آچیلیر !..

سزلر ، ای كتبخانه‌لریمز رفلرینده یادیغمز مردودنلردن وحشتمز ، اعداءافمز حقنده قوجاق دولوسی ونیه‌لرله ایشن محررلر ، مورخلر ، عالملر ! ایشته سزه اعتراف ایدیورم : مادام كه مغلوبز ، دونكی خربوط قتل عامی ، اولكی كونكی یكرمی ملیون ارمنی‌نك تقتیلی ، یارینكی اتی میلیون رومك احراقی ، خلاصه مخیل وغیر ممكن بوتون جنایتلر ، هپسی دوغرو ، هپ دوغرودر !

مدحت جمال

فلسطین وشرقی اردن مقدراتی

و موسویلرك ملی یورد تشكیلی مسأله‌سی

بو كونكی مقاله‌مزده بز بیكلرجه نفوس اسلامیه‌یی بولنان بر منطقه‌نك مقدراتندن بحث ایتمك ایسته‌یورز. اویله بر منطقه كه ، بیكلرجه سنه‌لك بر ماضیسی ، بر ماضیء مجتشمی و (قدس شریف) كبی اسلاملر نظرنده شرافتیله معروف بر بلدهٔ مباركه‌سی موجوددر .

حرب عمومینك صوكلرینه دوغرو انكلیز اردوسی بو بلدهٔ مباركه ایله برابر فلسطین و شرقی اردن منطقه‌سنی اشغال و استیلا ایدركن انكلیزلرك متعصب بعض رجال سیاسیه‌سی بالخاصه (قدس) ك اسلاملر ألندن آلنمش اولماسندن متولد هیجان و ممنونیتلرینی كتم و اخفا ایده‌مزلر و بو حادثه‌یی (صلیب) ك تكرار ارونقدار اولدیغنه بر دلیل ارائه ایدرك اظهار شادمانی ایدیورلردی .

انكلتره‌نك ألنده بر آلت مفسدت اولان شریف اردوسی ، انكلتره بو مبارك طوپراقلری چیكنه‌ركن اونلره یاردیم ایتمه‌سنك اسلامیت نامنه نه دیمك اولدیغنی اكر دها او زمان آكلامامش بر وضعیتده ایدی ایسه البته شیمدی‌یه قادار كچن بر قاچ سنه ظرفنده آرتیق او عملنك نه اولدیغنی و ناصل بر نتیجه‌یه منجر بولندیغنی آكلامشدر ظن ایدرز .

فی الحقیقه (عكا) قصبه‌سنك شمالنده بولونان آق دكیز ساحلنده‌كی (زیب) موقعندن تقریباً شرقه دوغرو تمدید ایدیلن بر خط مفروضك جنوب جهتلرنده قالان فلسطین وشرقی اردن منطقه‌سی حین اشغالندن بری دوغرودن دوغرویه انكلیزلرك محكم سیاسی و عسكریلری آلتنده بولونمقده‌در . بو منطقه‌نك شمالندن جنوبه دوغرو همان همان اورته‌سندن كچه‌رك (حوله) و (طبریه) كوللرینی تشكیل ایتدكدن صوكره (بحر لوط) ه دوكولن شریعه نهری بو منطقه‌یی بللی باشلی ایكی قسمه تقسیم ایدییور . بونك جهت غربیه‌سی حال حاضرده فلسطین منطقه‌سی و جهت شرقیه‌سی ایسه (ماوراء شریعه) و یاخود شریعه نهرینه عبرانیلر (یوردن) ، عربلر (اردن) دیدكلری ایچون (شرقی الاردن) و فرانسزلر طرفندن ماوراء شریعه معناسنه اولمق اوزره (ترانسژوردانی) منطقه‌سی نامیله توسیم ایدلمكده‌در .

بونلردن فلسطین منطقه‌سی قدسدن ماعدا ، یافا ، حیفا كبی سوریه‌نك اك لطیف بلده‌لری و داخلنده اك منبت و اك محصولدار اراضی‌یی محتوی اولمق اعتباریله اك دلربا و زنكین مناطقدن بری صاییلیرسه‌ده ، (شرقی اردن) ارضیسی مركزی اولان (عمان) ده داخل اولدیغی حالده بر قاچ كوچوك وغیر معمور قصبه‌لردن و ایصسز بیابانلردن مركب اولمق نقطهٔ نظرندن بر قیمت ارضیه و موقعیه‌یه مالك بولونمامقده‌در .

بو منطقه‌لر توركیا اداره‌سنده بولوندقلری زمان هیچ شبهه‌سز كه دنیانك اك مسعودی ، اك ساكن و اك حاللی مملكتلری ایدیلر . بو حقیقتی اشغالدن بر چوق سنه‌لر صوكره اوراده یرلی ساكنلری دخی آرتیق اعترافه باشلامشلردر . نته‌كیم (۹ شباط ۹۲۲) تاریخلی تایمس غزته‌سنده تایمس صاحبی لورد (نورتقلیف) ك فلسطینه كلدیكی زمان سویلدیكی سوزلر بونی اثبات ایدركه بروجه آتیدر :

« باش مفتی ، ارمنی پطریقی ، لاتین و اورتودوقس پطریقلری ، خاخام باشی و بعض صیونیستلر ، قدس بلدیه رئیسی نك اشتراك ایتدیكی بر اجتماعده فلسطینك اسكی زمانلره نسبتله رفاه و سعادتنك دها آز اولدیغنی سویله‌مشلردر ... »

بر انكلیز غزته‌سنك دخی اعترافه مجبور اولدیغی حقیقتك ذهنی بوشكلدن نه قادار دها بارز و نه قادار دها مهمدر . بو جهت انكلتره‌نك فلسطین فوق العاده قومیسری میستر (ساموئل) ه ۲۷ شباط ۹۲۲ تاریخنده فلسطین اهالیسی طرفندن ویریلن مخطره‌دن دها صریح آكلاشلمقده‌در . زیرا بوتون مخطره‌ده فلسطین اهالیسنك جاندن و مالدن آرتیق امین اولامایاجق درجه‌ده آسایشك بوزوق اولدیغی ذكر ایدلمكده و نیسان ۹۲۰ و تشرین ثانی ۱۹۲۱ تاریخلرنده قدسده ، و مارت ۱۹۲۱ ده حیفاده و مایس ۹۲۱ ده یافاده موسویلرله مسلمانلر و خرستیانلر آراسنده‌كی قانلی وقوعاتدن اوزون اوزادی‌یه بحث ایدلمكده‌در .

اهالی عینی زمانده انکلیز سیاستندن و انکلیز اداره‌سندن غیر ممنون اولدیغنی هر فرصتدن بالاستفاده بیان ایتمکده‌درلر . تایمس صاحبی لورد (نورثقلیف) ه سویله‌نن سوزلرك دها واضح بر شکلی دها کچنلرده مارت اواخرینه تصادف ظرفنده فلسطینده سیاحت ایدن انکلیز رجال مشهوره‌سندن لورد (میلنر) ه دخی تکرار ایدلمشدر . قدسده منتشر (الصباح) غزته‌سنك ٦ نیسان تاریخلی نسخه‌سنده (سلط) اهالیسی ایله لورد (میلنر) آراسنده‌کی بروجه آتی محاوره انتشار ایتمشدر :

« لورد — مملکتك بو طرز اداره‌سندن ممنونمیسکز ؟

اهالی — بوتون عرب ملتی باشدن باشه انکلتره‌نك فلسطینده تعقیب ایتدیکی سیاستدن غیر ممنوندر .. »

فی الحقیقه بو اوفاق نمونه‌لر ومثاللردخی ارائه‌ایدرکه بوکون فلسطینده انکلیز سیاستی افلاس ایتمش وانکلیز نفوذی کرکی کبی قیرلمشدر . بومقدمه‌یی شوصورتله درمیان ایتدکدن صوکرا بولك اسبابنی تحری وتدقیق ایله بو جهتلری تشریح ایتمك فائده‌دن خالی دکلدر :

معلومدرکه فلسطین منطقه‌سی اسلاملر وخرستیانلر نظرنده نه‌درجه‌یه قدار مبارك ومقدس برمنطقه ایسه موسویلر دخی بوراسنی کندیلرینه بروطن اصلی ودینی تلقی ایتمکده‌درلر . بوندن دولاییدرکه دها (۱۸٤۰) تاریخ میلادیسندن بری جهانك مختلف نقطه‌لرندن وبالخاصه آوروپادن وظلم واعتسافك حاکم بولندیغی ساحه‌لردن برچوق یهودیلر ترك‌دار ودیار ایده‌رك دنیانك الك اسکی والك ذی حیات اولان بومنطقه‌سنه هجرت ایتمکه باشلامشلردی .

ایلك زمانلرنده صرف دینی وآزچوق حیاتی اولان بومهاجرت مسئله‌سندن بعض آچیق کوزلو موسوی متفکرلری استفاده‌یه قویولدیلر . و(۱۸۸۰) تاریخنده روسیه‌لی لوواننن و واینبرغ ، پولونیالی فرایچین ، روسیه‌لی هایسمن ، وه یهمن مهاجرلرك ترویجی مقصدیله آرالرنده برجمعیت تأسیس ایتدکلری کبی (۱۸۸۳) تاریخنده رومانیا یهودیلری دخی عینی غایه ایله برجمعیت تأسیس ایتمشلر وایشه باشلامشلردی . بالآخره بعض یهودیلر ، مهاجرلرك حال مؤلمندن بحث ایده‌رك موسوی سرمایه‌دارلرندن پارا تأمینی دوشوندیلر و (۱۸۸۷) تاریخنده ادمون نامنده‌کی (واینبرغ) یهودی میلیونرلرندن (ادموند روچیلد) ه مراجعتله اوندن آچیق بر قره‌دی قوپارمغه موفق اولدی . بوصورتله فلسطینده مختلف منطقه‌لره (زمارین) دن و (رستون لوزیون) قولونیلرندن باشلایارق مختلف یهودی قولونیلری تأسیس ایتمکه باشلادی .

ایشته ایلك زمانلری عرض ایتدیکم وجهله چار روسیه‌سیله رومانیا حکومتلرینك ظلم واعتسافندن بیزار اولارق فلسطینه وقدسه دوغرو قوشوب قورتولمق غایه‌سیله وفلسطینده تولد ایلمك سایه‌سنده دها قولای جنت وسعادته قاووشه بیلمك اعتقادیله یهودیلر مهاجرتی ترویج ایدرلرکن بالآخره مهاجرت بو ، دینی وحیاتی شکلدن باشقه برحاله استحاله ایلدی و (قدس شریف) مرکز اولمق اوزره فلسطینده یهودیلر ایچون ملی ومستقل برحکومت یهودیه تأسیسی فکرلری باش کوستردی . ایشته بوحرکته قدسده بولونان (سیون) داغندن کنایه اولمق اوزره (سیونیزم) ، بو فکری قبول ایدنلره (سیونیست) دینیلمکه باشلانمشدر .

دیمك اولیورکه سیونیستلر اساس اعتباریله (سیون) داغك اطرافنده ملی بر یورد تأسیسی غایه‌سنی تعقیب ایدیورلر . بوحرکتك الك مهم عاملی (۱۸۸۲) تاریخنده روسیه‌ده واقع اولان یهودی قتل عامندن اعتباراً یهودی متفکره‌سنده حصوله کلن انتباه ایله برابر بالآخره (۱۸۹٦) سنه‌سنده مجارستانلی یهودیلردن مشهور (هرتزل) طرفندن تألیف ونشر ایدیلان (حکومت یهودیه) نام اثر اولمشدر .

فی الحقیقه سیونیزمه جریان حاضرینی ویره‌رك بوتون یهودی متفکره‌سنی فلسطینه دوغرو چویرمکه بوذات وبوذاتك بو اثری بالنتیجه الك بیوك بر سائق اولمشدی .

(۱۸۹۷) تاریخنده (بال) شهرنده جهانك مختلف منطقه‌لرندن کلن ایکی‌یوز یهودی مختلفندن مرکب قونغره‌ده ینه هرتزل « جدلرك مملکتیله شیمدیکی موسویلرك عائلات روحیه‌لری آراسنده بولونماسی لازم کلن مناسبات » دن باحث نطقلرینی ایراد ایتدی . قونغره‌ده مشهور متفکرلردن (ماقس نورداو) دخی بولونیوردی . بوقونغره‌ده نهایت آتیده‌کی پروغرام قرارلاشدیرلمشدی .

۱ — یهودیلردن چفتجی ، مستقل صنعت منسوبی وصنعتکار مهاجرلر واسطه‌سیله فلسطینك استعمارینه دوام ایدیله‌جکدر .

۲ — دنیانك اطراف اربعه‌سنه یاییلمش اولان یهودیلر آراسنده قوانین محلیه دائره‌سنده بروحدت ملیه وجوده کتیریله‌جکدر .

۳ — ملیت فکرینك علوی‌ماهیتداشلره آکلاتیله‌جق ، یهودیلکك مستهجن ومعیوب اولدیغنه ذاهب اولان مسیحیلر ارشاد ایدیله‌رك ملیتك بالعکس مقدس ومحترم بر مبدأ اولدیغی توضیح ایدیله‌جکدر .

٤ — سیونیزمك غایه‌سی ونقاط عمومیه‌سنی بوتون حکومتلره قبول ایتدیرمك ایچون لازم کلن وسائطه مراجعت ایدیله‌جکدر .

بوندن ماعدا مرکزی ویانه‌ده اولمق اوزره (۲۳) کیشیدن مرکب بر ادارهٔ دائمه‌نك دخی تشکیلی مناسب کورولمش وبوصورتله اوتاریخدن بری قوتلی بر فعلیت ساحه‌سنه کچیلمشدر .

بوفعالیت نتیجه‌سی اولارق فلسطینده یهودی قولونیلری ومکتبلری تأسیس ایتمش وبو متفکره‌یه دوغرو قوشولمغه باشلانمشدر . یهودیلر (هرتزل) ك توصیه‌سی موجبنجه مدنیت غربیه ایله مشبوع ، ترقی وتمدنه طرفدار بر سوسیالیست دموقراتیسی آلتنده یاشامق غایه‌سی اطرافنده بوتون بوتعلیماته کیریشیورلردی ، وساکن ساکن اراضی

صاتون آلارق ، فلسطینده تشکیلاته دوام ایده‌رك بوغایه‌یه ایریشمك اسبابنه توسل ایدیورلردی .

ایشته حرب عمومی اعلان وبالآخره فلسطین انکلتره طرفندن اشغال ایدلدیکی زمان فلسطینده سیاسی واجتماعی تشکیلات اولمق اوزره آنجق بو (سیونیست) مؤسسه‌لرندن باشقه برشی موجود دکلدی . بالطبع سیونیستلرك اوروپاده ، آمریقاده طرفدارلری وبالخاصه سرمایه‌دارلردن ، اك مدهش میلیونرلردن استنادکاهلری ووسائط لازمه‌سی اولدیغی ایچون درحال انکلتره‌یه حلول ایده‌بیلدیلر .

اسلامیتك واسلاملرك عصردیده دشمنی اولان انکلتره بوسیونیست مؤسساتندن و(سیونیزم) مفکوره‌سندن بالطبع درحال استفاده یولنه قویولدی . و(فلسطین)منطقه‌سنده انکلتره‌نك مانداسی آلتنده برحکومت یهودیه تأسیسی فکرینه طرفدار اولدی . بو خصوصده آمریقانك دخی دخلی اولدیغی قبول ایده‌جك سائقلر دخی موجوددر .

بونك اوزرینه مستر (بالفور) (۱۹۱۷) سنهٔ میلادیسنده فلسطینده یهودیلرك ملی بریورد تشکیلنه انکلتره‌نك یاردیم ایده‌جکی خصوصنده علنی بر وعدده بولوندی .

(بالفور)ك بووعدی بوتون فلسطین اهالیسی اساسندن صارصمشدی . بونك اوزرینه فلسطینده بولونان اسلاملر وخرستیانلر اتحاد ایده‌رك بر جمعیت وجوده کتیردیلر . ویهودی حرکاتنه قارشی دورمغه قرار ویردیلر .

آسایش فلسطین وشرق اردن منطقه‌لرنده پك بوزوق برشکل ارائه ایدییوردی . زیرا شریعه‌ده ساکن اولان اهالی همان کافهٔ بادیه نشین عربان وعشائردن اولدقلری ایچون دائما شریعه‌نك غربنده‌کی فلسطین منطقه‌سنی تهدید ایده‌بیله‌جك بر وضعیتده ایدیلر .

انکلتره حکومتی هرشیدن اول بومنطقه‌نك آسایشنی تأمین مجبوریتنده بولونیوردی . بونك اوزرینه (ترانسیوردانی) منطقه‌سنك اداره‌سنی (حسین ابن علی)نك اوغلی (امیرعبدالله)ك عهده‌سنه حواله ایتدی . امیر عبدالله ماورای شریعه‌ده بر حکومت تأسیس ومستشارلر هیئتی نامی آلتنده برهیئت نظاره وجوده کتیره‌رك اوراده عشائر و عربانی تحت اطاعت وانقیاده آلدی . انکلتره بونکله عینی زمانده اولجه شریف حسینه واقع اولان وعرب مملکتلرینه شریف حسینك اوغللرینی مأمور ایتمك خصوصنده‌کی وعدلرندن برینی قوه‌دن فعله چیقارمش اولیور ؛ وفقط اصل غایه‌سی برمدت ایچون اولسون فلسطین مقدراتنی براساسه ربط ایدنجه‌یه‌قدر شرق جهتلرندن آسایش و امنیتی تأمین ایتمش بولونیوردی .

مع‌مافیه فلسطینده انکلیز فوق‌العاده قومیسری (سموئیل)ك ادارهٔ سیاسیه‌سی و جنرال (ستورس)ك ادارهٔ عسکریه‌سی آلتنده بولونان فلسطین اداره‌سی اون کیشیدن مرکب برمجلس طرفندن اداره ایدلمکله برابر دائما یهودیلره مساعد بر شکلده ادارهٔ امور ایدیلیور . دنیانك هرطرفندن فلسطینه ورود ایتمکه دوام ایدن یهودی مهاجرلری بیوك بر تهالکله فلسطینده قبول ایدیلیور . وعینی زمانده یهودیلره سلاح قاچاقچیلغنه اغماض عین ایدیله‌رك یهودیلر آیریجه تسلیح اولونیورلردی .

بوسائقلر اوزرینه یافاده ، حیفاده ، قدسده یهودیلر بر طرفدن واسلاملرله خرستیانلر دیکر طرفدن اولمق اوزره پك قانلی مصادمه‌لر ووقعه‌لر جریان ایتمش واسلام - یهودی رقابتی سیونیستلره قارشی اولان عداوت فوق‌العاده‌یی آلمه‌ولمشدر .

هرایکی طرفك مدعیاتی بروجه آتی خلاصه ایدیله‌بیلیر: یهودیلرك فکرنجه :

۱ - فلسطین دیانت موسویه‌نك بشیکیدر . ۲ - فلسطین کبی مقدس بریورده قلك ایسته‌ین یهودی مهاجرلری سربست کیره‌بیلملیدرلر . ۳ - دنیانك هر طرفنده متفرق برحالده بولنان یهودیلرك بهمه‌حال بر آنایوردلری تأسس ایتملیدر . ٤ - بو آنایورد آنجق دینی برماهیتی حائز اولان فلسطین اولملیدر .

فلسطین اهالیسی ایسه بوکا مقابل اك اساسلی اولمق اوزره خلاصةً آتیده‌کی مطالعاتی درمیان ایدیورلر :

۱ - فلسطین اسلاملر و خرستیانلر نظرنده‌ده مبارك ومقدس بر محلدر . ۲ - فلسطینه واقع اولاجق یهودی مهاجرتی فلسطینلیلرك سکنهٔ اصلیه‌سنك حقوقنی اخلال ایده‌جك برشکلده اولمالی وبناءً علیه مهاجرت تحدید ایدلملیدر . ۳ - یهودیلر بیکلرجه سنه‌دن بری یاشادقلری منطقه‌یی کندیلرینه وطن ثانی اتخاذ ایتمشلردر . بناءً علیه فلسطینلیلرك اندن کندی وطنلرینی آلمق کبی بر نتیجه‌یی مؤدی اولاجق اولان بو حرکت عین ظلمدر . ٤ - فلسطینده یدی یوزبیك اسلام وخرستیانه مقابل آنجق یتمش بیك یهودی واردرکه ، بواعتبارله یوزده اون نسبتی هیچ برزمان یوزده طقسان نسبتنه حاکم ومتسلط اولاماز .

ایشته شو صورتله تلخیص ایتدیکمز مدعیات ومطالعات همان همان فلسطینك بوتون مقدرات مستقبله‌سنه اجرای تأثیر ایدن اك اساسلی نقطه‌لردر . یهودیلر برطرفدن کندی استایستقلری موجبنجه بوتون جهان معمور اوزرنده‌کی اون بش میلیونه قریب یهودی‌یی (سیون) داغنك اطرافنده طوپلامغه وبر حکومت یهودیه تأسیس ایتمکه وبوخصوصده بوتون آوروپا و آمریقا دولتلرندن استفاده ایتمکه چالیشیرکن دیکر طرفدن اکثریتی اسلام اولان یدی یوز بیك کیشیلك برکتلهٔ خلق بو پرنسیپلرك ومفکوره‌لرك ، بوغایه‌لرك نتیجه‌سنده زبون اولاجق بر وضعیتده بولونمقده‌در .

انکلتره اساساً کورولتودن ، نفاق وشقاقدن ، اختلالدن خوشلانیر وبوتون سیاست استعماریه‌سنی بو ؤرلر اوزرینه قورار بر مستملکه‌جی، قورناز بر دولتدر . انکلتره‌نك بو کورولتولری ادامه ایتمه‌سی اساساً

منفعتی ایجاباتندندر. فقط اصل افکار عمومیه، مدنیت و انسانیت متفکره شبهه‌سز فلسطین وشرقی اردنده دوام ایده‌کلکده اولان بو آنارشی‌دن پك متأذی و مضطربدر.

اوروپا، امریقا رجالندن بیطرف اولان ذواتك کیتدکجه بو آنارشی مواجهه‌سنده تنور ایتمك اوزره اولدیغنی کورویورز. بوخصوصده اسلام وخرستیان فلسطینلیلردن مرکب اولاق اوزره انکلتره‌یه کیتمش وبر سنه‌دن بری اوراده بولونمش اولان فلسطین هیئت مرخصه‌سنك بیوك بر تأثیری اولمشدر. بونك اوزرینه یهودی مدعیاتنك نه درجه‌یه قادار قابل تطبیق اولدیغنی آکلامق اوزره انکلیز سیاسیوندن میره ایله‌لورد (نورثقلیف)، لورد (میلنه‌ر) وصوك مایس آیی ظرفنده‌ده (مورنینغ پوست) غزته‌سی صاحبی لورد (ابلی) فلسطینه کله‌رك اورانك احوالی تدقیقه باشلامشلردر. بونلردن برنجی واوچنجیسی تایمس ومورنینغ پوست غزته‌لرنده‌کی نشریاتیله یهودی ماجراسنك فلسطینده تحقق ایده‌میه‌جکنه دائر اولان قناعتلرینی اظهار ایتمشلرسه‌ده هنوز (فلسطین وشرقی اردن) منطقه‌سنك مقدراتی تعین ایتمش دکلدر.

انکلتره حکومتی فوق‌العاده قومیسری (سموئیل) ی انکلتره‌یه دعوت ایتمشدر. اونکله مذاکراتده بولونمقده‌در. هرنه‌قادار (سموئیل) ی لورد میلنه‌رك استخلاف ایده‌جکی سویلنیورسه‌ده ینه بوجهت هنوز تقرر ایتمش دکلدر.

آنجق صوك آلدیغمز معلوماتده انکلتره ایله جماهیر متحده آراسنده فلسطین حقنده بر معاهده‌نامه عقد ایدلمك اوزره بولوندیغی بیلدیریلیور. بومعاهده وجهنجه کویا جماهیر متحده فلسطینده بریتانیا وصایتنی طانیه‌جق وبیوك بریتانیا حکومتی امریقالیلرك فلسطینده‌کی حقوقلرینك حمایه‌سنی تأمین ایده‌جکدر.

دیکر طرفدن واشینغتوندن وارد اولان صوك خبرلره نظراً امریقا اعیانندن (لوج) طرفندن فلسطینده موسوی جماعتی حقنده وقوع بولان تکلیف اتفاق آرا ایله وشوشکلده قبول ایدلمشدر:

«حکومت فلسطینده غیرموسوی جماعتلرك حقوق مدنیه ودینیه‌لری اضرار ایدلمه‌مك ومبانی دینیه سیاناً محافظه ایدلمك شرطیله موسوی یوردینك تأسیسی تسهیل ایده‌جکدر...»

اکر بو خبرلر دوغرو ایسه شونك معناسی بودر: یدی یوز بیك مسلمان مسلح یتمش بیك یهودینك النده محکوم بولوناجق ونهایت دنیانك میلیونلرجه یهودیسی یاواش یاواش فلسطینه کثیرله‌رك بو یدی یوز بیك مسلمان آز بر زمان ظرفنده اورته‌دن قالدیریلاجقدر.

ایشته انکلتره حکومتنك فلسطین منطقه‌سی ایچون‌ده احضار ایتدیکی پروغرامك معناسی خلاصةً بوندن عبارت اولویور دیمکدر.

دردنجی مصاحبه

افاضل علمامزدن آقسه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن دارالمعلمین قونفرانس صالوننده ویریلن و بر قسمی کچن نسخه‌مزده درج ایدیلن دردنجی مصاحبه‌نك مابعدیدر:

افندیلر؛ اخلاقی صرف عقلدن استنباط ایتمك ایسته‌ینلرك قبول ایلدیکی مبادینك بری‌ده وظیفه مبدأیدر. ذاتاً اخلاقی وظیفه مبدأی اوزرینه بنا ایتدکاری ایچیندرکه اختیار ومسئولیت مبدأنی‌ده قبول ایدییورلر. عقل، قانون اخلاقیی خارجدن دکل، کندندن بولوب کشف ایدر. کندیسنی هرتورلو حرکات واجراآتنده اونکله مکلف طوتاجق، اونکله موظف بیله‌جك، کندی قانونی بالذات کندی وضع ایده‌جك، اونی خارجده دکل، کندی فطرتنده کشف ایده‌جك واوکا تماماً اطاعت ایتمك صورتیله وظیفه‌سنی حسن ایفا ایتمش اوله‌جقدر.

بومسلکه کوره انسان اعمالنك قانون اخلاقی‌یه موافق اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون برچاره واردر: «فعلك کافهٔ ارادات مختاره ومستقله ایچون، یعنی اراده واختیار صاحبی دیکر انسانلر ایچون بر قانون عمومی صورتنده قامه ایدیلوب ایدیله‌میه‌جکنه نظر ایتملیدر.» اکر ایدیله بیلیرسه موافقدر؛ ایدیله‌مزسه موافق دکلدر. مثلا: سرقت، امانته خیانت ارادات مستقله ومختاره‌نك، انسانلرك کافه‌سی ایچون قانون صورتنده وضع ایدیله‌مز. هیچ بر سارق فعلنك بر قاعدهٔ عمومیه اولمسنی آرزو ایتمز. امانته خیانت ایدن‌ده بویله. بناءً علیه حیله وسرقت قاعده اوله‌رق وضع ایدیله‌مز. بوقاعده‌لر اولسه، دیکر کیمسه‌لرك کندیسنی تقلید ایتمیه‌جکلری امیدیله خودکام بر کیمسه طرفندن کندی منفعتنه اوله‌رق تجویز ایدیلن بر معامله استثنائیه‌در. بناءً علیه اخلاقی وغیر اخلاقی فعللر بو علامتله بیلینیرلر.

شوحالده، افندیلر، اخلاقی وظیفه مبدأنه اعتقاد ایتدیره‌نلره کوره وظیفه‌یی شویولده تعریف ایده‌جکز: «وظیفه، انسانك فعلی بر قاعدهٔ عمومیه اوله‌بیله‌جك صورتده حرکت ایتمسی‌در.» بویولده‌کی شیلر وظیفه، وبناءً علیه اخلاقی‌در. وبونك خلافنه اولانلرده غیر اخلاقی‌در.

فی‌الحقیقه، افندیلر، فلاسفهٔ مشهوره‌دن وبو مسلکك مؤسسلرندن اولان قانت، وظیفه‌یی شوصورتله تعریف ایدیور: «اوصورتله حرکت ایت که فعلکك علت موجبه‌سی بر قانون کلی صورتنده وضع وتأسیس ایدیله‌بیلسین؛ قاعدهٔ عملك هرکس ایچون بر قاعدهٔ عمومیه اولسون!» بوتلقی‌یه کوره وظیفه ایله قانون اخلاقی برلشیور. مع‌مافیه وظیفه‌یی متقدمین شویولده تعریف ایتمشلردر: «باشقه‌لرینك بزه یاپمالرینی آرزو ایتدیکمزی بزده آنلره یاپمق، بزه یاپیلماسنی ایسته‌مدیکمزی بزده باشقه‌سنه یاپمامق».

افنديلر ، دقت ايديليرسه بو ايكى تعريفه كوره وظيفه ، ايفاسنه مجبور اولديغمز « خير » ديمكدر . چونكه بر انسان شر اولان شيئى هيچ بر وقت وظيفه اولارق ايفا ايتمز . ياپمش اولديغى فعالك بر قانون عمومى اولمسنى كيمسه آرزو ايتمز ، چونكه نتيجه‌ده باشقه‌لرى طرفندن كنديسنه‌ده ياپيله‌جغندن قورقار . ديمك كه : وظيفه ، اخلاق ديمك اوليور . اعمالمزك قيمت اخلاقيه‌سنى اكلامق ايچين « قاعدهٔ عموميه » اولوب اولمه‌سنى تدقيق ايتمك لازمكليور . اولورسه خير ، اولمازسه شر . ايشته اخلاقك مبدأى ! بو مسلكه كوره وظيفه عقلدن مستنبط اولديغى ايچون وظيفه مبدأنه استناد ايدن اخلاقك اساسى ده عقل اولمش اولور .

افنديلر ، بزه كوره وظيفه‌ده « دين » ه ، « وحى آلهى » يه مستنددر . وظيفه‌نك منشأى ده « دين » در . بناءً عليه بو اعتبار ايله‌ده وظيفه‌يه رعايتدن عبارت اولان قانون اخلاقيتك منشأى ده دين اولمش اولور . بونك ايچوندر كه ، بز ، وظيفه‌يى شو يولده تعريف ايده‌بيليرز : « وظيفه ، شريعتك ايفاسنى امر ايلديكى خيردر . »

افنديلر ، هيچ شبهه يوق كه : وظيفه‌نك « دين » ه مستند اولمسى ، صرف عقله مستند اولمسندن داها صاغلام وداها اساسليدر . وظيفه‌يى بو يولده تعريف ايتديكمزدن طولايى وظيفه مبدأى ماهيت عقليه‌سندن برشى غائب ايتمش دكلدر . چونكه مسلمانه كوره ظاهرى حالده كنديسندن خارج بر منبعدن صادر اولان بر اوامر ونواهى‌يه متابعت ايتمك ، حقيقتده ينه عقله متابعتدر . چونكه اوامرينه انقياد ايلديكى دين وشريعتك مبناسى ، مبادئ عقليه‌در .

اوت ، افنديلر ! بزجه وظيفه وقانون اخلاقيتك منشأى « دين » در ، « وحى » در . بويله اولمقله برابر بزم تابع اولديغمز قانون اخلاقى ده « قانت » ك عموماً قبول اولونان : « اويله حركت ايت كه ، اراده‌كك تابع اولديغى قاعدهٔ كليه ، يعنى اطاعت ايتديككك قانون ، بر قانون كلى مبدئى صورتنده اولسون » قاعدهٔ مشهوره‌سندن باشقه برشى دكلدر . داها دوغروسى عقلى اساس اتخاذ ايدن بو فلاسفه ، وظيفه وقانون اخلاقى خصوصنده اسلام آ بزم ديمزك اورته‌يه قويديغى قاعده‌دن باشقه برشى بوله‌مامشلردر . چونكه وظائف اخلاقيه‌مزه تعريفات وتصنيفاته دائر ديمزده موجود اوامر ونواهينك جزئياتى بر طرفه براقه‌رق نصوص شرعيه‌دن اصل « قانون كلى » تحرى ايتمك ايسترسه‌ك كورورز كه : عقلى اساس اتخاذ ايدنلرك استناد ايتدكلرى بو قانون ، طرف شارعدن عقول ناسه داها قولاى نفوذ ايده‌بيله‌جك بر طرز اكمل‌ده افاده ايدلمش ، قانون كلى ومطلق اولان خيرك نه اولديغى داها واضح بر صورتده بيلديريلمشدر .

حضرت پيغمبر افندمز بر حديث شريفده خير ايله شرى شو يولده تعريف بيورمشلردر : « بر ، يعنى خير و ايلك ، قلبك مطمئن اولديغى شيدر . سنكا خلافنه فتوى ويرسه‌لرده آلدىرما . » ديكر بر حديث شريفده شويله بيورييور : « بر ، خير ، حسن اخلاقدر ؛ كناه‌ده قلبكده بر اضطراب ويرن ، ناسك آكا مطلع اولديغنى ايسته‌مديككك شيدر . » ، « سندن صدورينى خلقك كورمسنى ايسته‌مديككك شيئى يالكز ايكن‌ده كندى كنديكه ياپمه ! »

افنديلر ، شمدى شو حديث شريفلر اوزرنده بر آز توقف ايده‌لم . برنجى حديث شريفده قلبه اطمئنان ويرن شيلرك خير اولوب بونك عكسنه اولانلرك ده شر اولديغى ذكر ايديليور ، دكلمى ؟.. شبهه يوق كه واردات قلبيه‌مزك هپسى خير وحق اولاماز . بناءً عليه بونلرك خير ويا شر ، حق ويا باطل اولدقلرينى آكلايه‌بيلمك ايچون ينه عقلك دلالتنه ، اونك نور ارشادينه محتاجز . اوكا مراجعت ايده‌جكز . ايكنجى حديث شريفده ايسه ناسك مطلع اولديغنى ايسته‌مديكمز شيلرى ياپمقدن منع اولنيورز . بونلرك شر اولدقلرى بيلديريليور . بر كره دوشونه‌لم ، ناسك مطلع اولديغنى ايسته‌مه‌يه‌جكمز شيلر نه اوله‌بيلير ؟ هيچ شبهه يوق كه ، بونلر عقلك بر قاعدهٔ كليه اوله‌رق طانيماديغى ، هركس طرفندن بر قاعدهٔ كليه اوله‌رق قبول اولونميان شيلردر . شو حالده حديث شريفدن واضحاً آكلارز كه : سرقت حرامدر ، حيله حرامدر ؛ زنا حرامدر ، امانته خيانت حرامدر . چونكه بونلرى ايشله‌ين انسان بو فعلنه ناسك مطلع اولديغنى آرزو ايتمز . حديث شريف موجبنجه بونلرى كيمسه‌نك كورمه‌ديكى بر يرده دخى اولسه ينه ياپمامق لازمدر . خلافنه حركت وظيفه وقانون اخلاقى‌يه مغايردر .

افنديلر ، تكرار ايديورز كه : خير ، شرك ، فضيلت ورذيلتك ، وظيفه‌نك ماهيتلرينى تعيين ايدن بو اسلامى قاعده‌لر ، بو حديث شريفلر « قانت » ك قانون اخلاقيسنه‌ده راجحدر . چونكه « قانت » ك قانون اخلاقيسى ، يالكز افعالمزه ، اعمال جوارحمزه شاملدر . نيات ومقاصدمزى ، يعنى قلبى اولان اعمالمزى بو قانون اهمال ايدييور . قوه‌دن فعله چيقمامش اعماله مسئوليت ترتب ايده‌جكنى اوقدر آچيق كوسترمييور . بو قانونك حكمنه كوره بر انسان قلبنده بسله‌يوبده خارجه چيقارمادبغى مضر وفاسد فكرلردن طولايى قانون اخلاقى‌يه مغاير حركتده بولونمش صايلميور . حالبوكه ، بزم تابع اولديغمز قانون شرعى‌يه كوره بز فعل ساحه‌سنه چيقمامش اولان نيتلرمزدن‌ده مسئولز . « نفسكزده اولانى اظهارده ايتسه‌كز ، اخفاده ايتسه‌كز الله تعالى حضرتلرى سزدن حسابنى صوراجقدر » مآلنده اولان آيت كريمه ايله شبهه‌سز قولاق ، كوز ، قلب ... بونلرك هپسندن طولايى سؤال واقع اوله‌جقدر . يعنى انسان بوتون اعضا وجوارحنك ياپدقلرندن مسئولدر » مآلنده اولان حديث شريف ، واضح بر صورتده كوسترمكده‌در . حتى داها ايلرى كيده‌رك ديه‌جكم كه : مسلمانلقده انسانك قيمت اخلاقيه‌سى اعمال ظاهره‌سندن زياده نيتيله‌در .

عمللرك قدری آنجق نیات ایله‌در » «الله تعالی سزك صورتلریکزه ، عمللریکزه باقماز ، بلکه قلبلریکزه ، نیتلریکزه باقار » مآلنده اولان حدیث شریفلرده بوخصوصده واضحدر.

افندیلر ، تعمیق نظر ایدیلنجه کورولورکه : اك مشهور اوله‌رق قبول ایدیلان «قانت»ك قاعده‌سی» ایضاح ایتدیکم قاعدهٔ کلیهٔ شرعیه‌نك برفرعندن عبارتدر . یعنی : « هرنه‌یی که خلق طرفندن سکا یاپیلدیغنی ایسترسه‌ك اونی یاپ ، هر نه‌یی که خلق طرفندن سکا یاپیلدیغنی ایسته‌مزسه‌ك ، اونکله خلقی ازعاج ایتمه » مآلنده اولان حدیث شریفه ناظردر . ظاهراً بویله حرکت ایتدکدن صکره قاباً نه‌اولورسه اولسون ، آرتق اونك حرکاتی قانون اخلاقی‌یه مغایر اولمایور .

الحاصل افندیلر ، بزم دینه استناد ایتدیره‌رك وظیفه حقنده درمیان ایتمش اولدیغمز تعریف ، صرف عقله استناداً یاپیلان تعریفلرده‌کی نقصانی‌ده اکمال ایدییور . بناءً علیه قانون اخلاقی ووظیفه حقنده اك دوغرو ، اك مکمل تعریف بزم دینه استناداً یاپمش اولدیغمز تعریفده . چونکه شریعت اسلامیه خیری ، محاسنی آمر اولدیغی کبی نه‌کبی شیلرك خیر اولدیغنی‌ده قطعی وواضح برصورتده بیان ومحاکمه‌سز وضع ایتمشدر .

افندیلر ، بوراده برنقطه‌یه داها تماس ایتمك ایستیورم . مبادی اخلاقیه‌یی عقله ابتنا ایتدیرنلر « وظیفه ایچون ایفای وظیفه » اساسنی تعقیب ایتدکارینی سویلیورلر . یعنی دیمك ایسته‌یورلرکه: « وظیفه وظیفه اولدیغی ایچون ایفا ایدیلیر ؛ وظیفه‌دن مقصد وغایه ینه وظیفه‌در ؛ تعبیر دیکرله قانونه حرمت واطاعتدر ، وظیفه‌ده برمنفعت آرانیلمامیلیدر . » خبرویرملم که: مبادی اخلاقیه‌یی دیندن اقتباس ایدن مسلمانلقده « بر واجبی ، بر وظیفه‌یی اللهك امری اولدیغی ایچون اجرا ایتمك » اساسنی تعقیب ایدر . شوحالده علی اساس اتخاذ ایدنلرجه « وظیفه ایچین ایفای وظیفه »دن معنای اخلاقی وعملی نه ایسه ، مسلمانلرجه‌ده « بر واجبی اللهك امری اولدیغی ایچون اجرا ایتمك » ده‌کی معناده مآل اعتباریله اودر ؛ حتی اوندن چوق داها یوکسکدر . مسلمانلقده‌ك بویوك مقام ، « مقام تقوی » در . یعنی عمل وعبادت هر یاپدیغنی هیچ بر منفعت کوزتمه‌یه‌رك صرف رضای باری ایچین ، امر الهی وظیفه اولدیغی ایچین یاپمقدر . هرهانکی برعملك خالص ، مکمل اولمسی ایچین « لوجه الله » اولمسی ، یعنی باشقه برشی دوشونمکسزین یالکز رضای باری ایچون ، امر اولدیغی ایچون » یاپیلمق لازم کله‌جکی بر چوق آیات کریمه واحادیث شریفه‌ده بیان بیورلمشدر .

افندیلر ، بوخصوصی حضرت پیغمبر صلی الله علیه سلم افندمزك سنن فعلیه‌لریله برچوق صحابه و اعاظم تابعینك اقوال و افعالی‌ده تأیید ایتمکده‌در . صاحب شریعت افندمز ، هر کس اویقوده وارده‌قدن صکره آیاقلری شیشنجه‌یه قدر نمازده طورورلردی . زوجه‌سی بردنعه : « یارسول الله کندیکی بوقدر نیچون یورارسك ، اولمش ، اوله‌جق کناهلرك مغفور اولمامش‌میدر ؟ » دییور ، وجواب اوله‌رق « الله‌ه شکر ایدن برقول ده‌می اولمایه‌یم » دییور .

حضرت عمر ، عبادتلرك اك بویوکی و افضلی مقام اعلای الوهیتك جلادت قدرینه احترامدن نشئت ایدن عبادت و طاعتدر ؛ دییور . اصحابدن صهیب رومی حقنده حضرت عمرك شو افاده‌سی نه‌قدر مهمدر . باقکز نه دیور : « الله تعالی حضرتلری صهیبه رحمت ایتسون . ایمانی اوقدر قوی‌درکه ، اللهدن قورقوسی اولماسه‌ده ، کندیسنه عذابدن امان نازل اولسه‌ده ینه آکا عصیان ایتمز . »

تابعین دورنده یتشن فاضلات نسوان اسلامیه‌دن رابعة العدویه‌یه : « ایمانکك حقیقتی نه‌در ؟ » دییه صوریورلر . شویولده جواب ویریور : « اللهك نه جهنمندن قورقدیغم ، نه‌ده جنتنی سودیکم ایچون ایچون عبادت ایتمش دکلم . یوقسه کوتو خدمتکاردن نه فرقم قالیر ؟ بن اوکا محبتمدن ، اشتیاقمدن طولایی عبادت ایدرم . » شوبیتلرده رابعة العدویه‌نكدر .

« کلهم یعبدون من خوف نار — ویرون النجاة حظاً جزیلا »
« اولان یسکنوا الجنان فیحظوا — « بقصور ویشربوا سلسبیلا »
« لیس لی فی الجنان والنار حظ — « انا لا ابتغی سواك بدیلا »

الحاصل افندیلر ، عقلیونك اورته‌یه قویدقلری « وظیفه ایچین ایفای وظیفه » اساسنی وضع ایدن مسلمانلقدر . سائق منفعتله ایفای وظیفه مسلمانلقده اوقدر مقبول اولمادیغی کبی ، احراز شان وشرف ، بقای نیك نام ایتمك غایه‌سی‌ده مقبول دکلدر . وظیفه ، وظیفه اولدیغی ایچون یاپیله‌جق ، والسلام !

فقط افندیلر ، چوق علوی اولان بو مرتبهٔ اخلاقیه‌یه یوکسله‌بیلمك قولای برشی اولمدیغنی تسلیم ایتمك‌ده لازمدر . هیچ شبهه یوقکه: بردن‌بره بو مرتبه‌یه چیقیلاماز . بورایه چیقابیلمك ، متین برمجاهده‌یه ، غایت یوکسك بر تربیهٔ فکریه وروحیه‌یه وابسته‌در . بر چوق انسانلر بو غایهٔ کمالی یالکز تصور ایتمکله اکتفا ایدرلر . بو غایهٔ کمال ، حقایق مجرده قبیلندن اولدیغی جهتله بواوغورده ، منفعت مادیه‌یی فدا ایده‌جك پك چوق کیمسه تصور ایدیله‌مز . نفوس بشریه‌نك اخلاقی اولان بو کماله یوکسله‌بیلمسی ایچون ترهیب و ترغیب مادی‌یه احتیاج واردر . ایشته بونك ایچوندرکه : شریعت اسلامیه‌نك ناسی طریق خیر و صلاحه سوق ایچون ایتدیکی خطابلرك موضوعی ایکی درجه‌لیدر :

۱ — سعادت محضه ورضای الٓهی .

۲ — ثواب و عقاب اخروی .

برنجی درجه‌یه یوکسله‌مه‌مش اولان اکثریتك فعلیات ساحه‌سنده‌کی

سائق ، نه قدر اولسه بوم جزاده‌كی ، یوم آخرنده‌كی ثواب وعقاب تصوری‌در . تعبیر دیكرله فكر منفعت‌در ، دنیله بیلیر . مع‌مافیه ، بدایة " بو سائقله حركت ایدن عوام طبقه‌سی‌ده اعمالده اخلاصك وجوب واهمیتنی پك زیاده تقدیر ایتمكده‌در ؛ وجله‌سنده اخلاصه دوغرو بر تمایل واردر .

افندیلر ، فی الحقیقه اسلامیتده ایكنجی درجه‌ده‌كی سائق وظیفه ، یعنی ثواب وعقاب اخروی تصورنده‌ده فكر منفعت كورولیور . فقط ، شایان دقت‌در كه : اسلامیتده ایكنجی درجه سائق وظیفه اولان ثواب وعقاب اخروی ، فكر منفعت ، اویله بعض مذاهب فلسفه‌نك تلقین ایلدیكی منفعت مبدأی دكل‌در . اوندن چوق دها یوكسك ، حتی اونلرله هیچ بر علاقه‌سی یوقدر . اسلامیتده‌كی منفعت ، منفعت معجله دكل ، منفعت مؤجله‌در . نامتناهی بر استقبالده تصور اولنان بر منفعت‌در . بناءً علیه بویله بر منفعتی دائما درپیش ایدرك اوكا توفیق حركت ایتمك ، اونك اوغورنده منافع معجله‌سنی فدا ایلمك ، حظوظات نفسانیه‌سنه سد چكمك هرحالده منفعت مادیه ایچین ایشی یاپمق دیمك دكل‌در . بوده همان همان «بالنتیجه وظیفه ایچین ایفای وظیفه» اساسنه وارییور دیمكدر . اساساً سائق وظیفه اولان بو منفعت مؤجله ، دنیاده ایكن بشرك تربیهٔ فكریه وروحیه‌سنی تسهیل ایده‌جكی جهتله اراده‌نك قیمتدار بر غایه‌یه قولایجه توجه ایتمه‌سنه یاردیم ایدییور . بر نقطهٔ نظردن ، وظیفه‌نی منفعت اخرویه سوداسیله ایفا ایدنلر بیله ، بو منفعتی ملاحظه ایله برابر جناب حقك امرینه انقیادی دوشونه‌جكلرندن نتیجة الامر ، ینه عمللرینك مقتضیسی بر خیر محض اولمش اولور .

شو حالده ، افندیلر ، مسلمانلرجه « سائق وظیفه » ایكی درجه‌لی اولمقله برابر عقلیونك انسانلری مكلف طوتمق ایسته‌دكلری مشهور قاعدهٔ كلیه‌یه تماميله موافق بر طرزده حركت ایدلمش اولیور . ذاتاً اولجه‌ده سویله‌دم كه : بدایة هر منفعت‌اولمدقجه‌ مجرد بر غایه‌یه فكر بشر یوكسله‌مز .

وظیفه واخلاق فكری ، صرف نظری ومجرد بر ماهیت حائز اوله‌رق قالدقجه قلبلرده بر اتمز ، واخلاقیونك غایهٔ خیاللرینی تعیین ایدن بر تمنی صرف مرتبه‌سندن اوته‌یه كچه‌مز . بناءً علیه عقلیونك تعقیب ایلدیكی «وظیفه ایچین ایفای وظیفه» اساسی مسلمانلقده دها یوكسك ودها علوی بر صورتده تقرر ایدلمش‌در . مبادئ اخلاقیه‌یی دیندن اقتباس ایتمه‌مز ، بو اساسك قوتنه خلل كتیرمه‌مش‌در . چونكه بالذات دین ، بو اساسی آمر ومشوق‌در .

ماب‌عدی وار

جزيرة العربده انكليز انتریقه‌لری

صوك وقعه‌لر

— ٥٠٣ نجی نسخه‌دن مابعد —

انكلتره بو پلاننی دخی تطبیقده بالطبع كوجلك چكمه‌مش ایدی . زیرا دها حرب عمومیدن چوق زمان اول وحرب عمومیده دخی هر سنه سكسان بیك لیرادن اشاغی اولمامق اوزره تخصیصات ویردیكی بر (عبدالعزیز بن السعود) وار‌دركه شیمدی بونك خدمتندن استفاده زمانی حلول ایتمش ، شیمدی اوزون سنه‌لرك فداكارلقلری ثمره‌سنی اقتطاف ایتمك دمی ورود ایله‌مش ایدی .

اساساً (ابن السعود) امره آماده ایدی . زیرا حسین ابن علی‌نك واوغللرینك جزيرة العربده نفوذلرینك بودرجه یوكسلمه‌سنی هیچ ، هیچ چكه‌میوردی . آنجق نه یاپسون كه اونلرده كندی ولی النعمتنك ادمدلری ایدیلر . اونلره قارشو توسل ایده‌جكی هرهانكی بر حركت انكلتره‌یی داریلته‌جق ، وبر چوق پارالردن كندیسنی محروم ایده‌جكدی . اونك ایچون سسنی چیقارمایوردی . انكلتره‌ده بالطبع بو حقیقی وضعیتی تقدیر ایدییوردی .

انكلتره شریف وشریف‌زاده‌لرك نفوذینی قیرمغه قرار ویرر ویرمز همان ابن السعودی ولكندن فضله تجهیز ایتدی ، سلاح ، مهمات كوندردی ، نقصانلرینی اكمال ایتدیردی وهاندی كوره‌یم سنی ! دیدی .

نجد امیری ، انكلتره‌نك شیمدی كوزده‌سی اولان بوقوجه نجد سلطانی درحال بر نجی مقاله‌مزده ایضاح ایتدیكمز وجهله آرالرنده تاریخی بر عداوت ، بر رقابت بولونان ابن الرشیدی هرشیدن اول كوزینه كسدیردی . وبوندن تقریباً درت بش آی اول (فیصل الدرویش)ك قوماندامی آلتنده اولارق ابن الرشیدك مركز اداره‌سی اولان (حایل) قصبه‌سنه بر قوت سوق ایتدی . حایلدن ایكی ساعت مسافه‌ده كائن (حشامیه) نام محلده ابن السعودك قوتلری ایله ابن الرشیدك قوتلری مصادمه ایده‌رك ابن الرشیدك قوتلری مغلوب واسیر دوشدی . بونك اوزرینه حایل امیری ابن الرشیدك قوماندانلرندن (محمد ابن الطلال) یكی بر قوت حاضرلایارق و درت طوپ یدی میترالیوز ، وكافی درجه‌ده سلاح ایله تجهیز ایده‌رك (فیصل الدرویش)ه قارشو سوق ایتدی . (النبصیه) قریه‌سنده وقوع كلدیكی بر محاربه‌ده محمد الطلال چوق مقتول ومهمات ترك ایتمكه مجبور قالدی . ابن السعودك قوتلری (النبصیه) یه كیردی . واوچ یوز كیشی‌یی اوراده اسیر ایتدی . بونك اوزرینه ابن الرشیدك مركز اداره‌سنه هجوم ایله (حایل) قصبه‌سنی ایكی آی قدر محاصره ایتدكدن صوكرا اشغاله موفق اولدی . وابن الرشیدك عائله‌سنی اوراده چیقاراراق ابن السعودك مركز اداره‌سی اولان (ریاض) قصبه‌سنه كتیردی .

ایشته ابن السعود ایله ابن الرشید آراسنده بر قاچ آی دوام ایدن محاربه‌لر ومصادمه‌لر هپ بو صورتله ابن السعودك موفقیت عظیمه‌سی ایله

ختامه ایرنجه ابن السعودك نفوذی كركی كبی زیاده‌لشمشدی. بو حركات اساساً حسین ابن علی‌نك طرفداری ومدافعی اولان ابن الرشیده قارشی اولمایوب، دوغرودن دوغری‌یه كندیسنه عائد اولدیغنی بیلن حسین ابن علی بوندن عادتا بیلمه‌ندی.

حال بوكه ابن السعود بونكله‌ده اكتفا ایتمه‌دی. قوماندانی (فیصل الدرویش) واسطه‌سیله بر طرفدن دها شمال منطقه‌لره اجرای نفوذ ایده‌رك وهابیلكی نشر وتعمیمه چالیشیور، جزیره‌یی، ذكاتلر طوپلایور؛ عینی زمانده اورالرده بولونان (امیر نوری الشعلان) ایله عنزه قبائلی رئیسی (ابن هذل)ك اقتدار نفوذینی تشمیل ایدییور وحتی بو ایكی قبیله رئیسی بربرلریله چارپیشدیرییوردی.

دیكر جهتدن ابن السعود دوغرودن دوغری‌یه حجاز حكمدارینك اراضیسنه تعرض ایتمسی ایچون بر یاندن امر ویرمكله برابر دیگر یاندن حسین ایله علی‌یه واماكن مقدسه‌یه قارشو خصومتی اولمادیغنی اعلان ایتمكله یالكز شریفی خیربالامق ایسته‌دیكی، دها دوغروسی انكلتره‌دن آمحق بو درجه‌ده بر امر آلمش اولدیغی آكلاشیلیوردی.

حجاز اداره‌سی آلتنده بولونان (حزمه) ایله (طربه) قصبه‌لری ابن السعودك قوتلریله تهدید ایدیلیور وحتی (طائف) قصبه‌سی دخی بو ساحه میانه داخل اولیوردی. حجازك وضعیتی بوس بوتون وخامت كسب ایتمشدی. (حسین ابن علی) یأس ونومیدیسك الصوك مرحله‌لرینه دوشمشدی. بونك اوزرینه مكه‌ده منتشر (القبله) غزته‌سنك (١٩) كانون ثانی (١٩٢٢) تاریخلی نسخه‌سنده دخی بیان ایدلدیكی وجهله (حسین ابن علی) بو تضییقاتدن متأثر اولارق انكلتره حكومتنه ایصال ایدلمك اوزره تایمس غزته‌سنه بر تلغرافنامه كشیده ایتمش وبونده انكلتره‌نك طوتدیغی خط حركتدن شكایت وابن السعودی موضوع بحث ایده‌رك انكلتره‌نك مملكتلری تسلیم ایتمك اوزره ابن السعودی دوغرودن دوغری‌یه مأمور ایتمه‌سنه توسط اولونماسنی رجا ایتمش واستنفایه حاضرلانمش ایدی.

حسین ابن علی‌نك بوس اجیق آرتق بر نوع دخالت ایدی. هان ابن السعودك مانیولاسی چكیلدی. وحركات بر مدت توقف ایتمش اولدی. بونكله انكلتره حین حاجتده راحت دورمادیغی تقدیرده حسین ابن علی‌یی بوس بوتون امحا ایده‌بیله‌جك بر قوتده بولوندیغنی اثبات ایتمش ایدی. ایشته صوك زمانلرده حسین ابن علی‌نك اظهار ایتدیكی ندامتلر، یأس ونومیدیدن متولد اعترافلر، امیر المؤمنین اولمادیغنی متضمن اعلانلر، خلافت دعواسنده بولونمامش اولدیغنه دائر ایضاحلر هپ بو وضعیت حقیقه‌سنك سائقی ایله وجود بولمقده‌در.

مع مافیه انكلتره حكومتی (ابن السعود)ی حسین ابن علی‌نك تأدیبی وظیفه‌سندن ماعدا صوك برایكی آی ظرفنده‌ده اونك شهباریق اوغلی فیصلك تأدیبنه‌ده مأمور ایتمش اولدیغنی بو كره وارد اولان خبرلردن آكلایورز.

فی الحقیقه فیصل قورنازلق ایده‌رك بوتون جزیرة العربده‌كی عشائر رؤساسنی طوپلامق؛ اونلرله مذاكره‌ده بولونمق، اونلرله آكلاشمق وبو صورتله انكلتره‌یه قارشو توجیه ایدلمش بر جزیرة العرب عشائری اتفاقی وجوده كتیرمك ایسته‌مش ایدی. بو اجتماعی (كویت)ده یاپدی. اجتماعده كویت شیخی (خزعل خان)، نجد امیری عبد العزیز ابن السعود دخی بولونمش ایدی. فقط فیصل مرامنه نائل اولامامش ایدی. زیرا عراق انكلتره فوق العاده قومیسری (سیرپرسی قوقس) ده فیصله رفاقت ایتمش ایدی. بو اجتماع نتیجه‌سز قالمش بولونیوردی.

ابن السعود عراق اوزرنده‌كی حركاتی حال حاضرده بوتون ممناسیله اداره ایتمكده‌در. بو اجتماعدن مقدم ابن السعود ایله عراق عشائرندن (الضفیر) عشیرتی رئیسی (حمود الصویط) آراسنده جریان ایدن محاربات حمودك مغلوبیتیله نتیجه‌لنمش وبونك اوزرینه (حمود الصویط) ریاضه كله‌رك ابن السعوده دخالت ایتمش ایدی.

بو وقعه فیصلك اجتماع آرزولرینی تقویه ایتمش اولدیغی حالده اجتماعك بر نتیجه‌یه اقتران ایتمه‌مسی ایله ایشلر بوس بوتون فنالاشمشدی. (الاهرام) غزته‌سنك ویردیكی معلوماته كوره عراق قابینه‌سی اركانندن بش ناظرك كچنلرده استعفاسی دخی (ابن السعود)ك حركاتنه قارشو آرتق بر نهایت ویرمك خصوصنده عراق مفرطلرینك واقع اولان تضییقاتی نتیجه‌سی اولمشدی.

بو اعتبارله حسین ابن علی ایچون اولدیغی قدر عراق ملكی فیصل ایچون‌ده (ابن السعود) عادتا بر آفت اولمشدی. انكلتره ابن السعودی عراقه تسلیط ایتمكله شبهه‌سز حال حاضرده تعقیب ایتدیكی غایه عراقی، انكلتره ایچون تهلكه‌سز بر حربه صوقارق مملكتك قوتنی زیر و زبر ایتمك، خیربالامق وبو صورتله استقلال ایچون بو كسان عراق مایتبرورلرینك صداسنی بر مدت ایچون اولسون بوغمقدر.

ابن السعودك انكلتره النده بر آلت اولدیغنه شبهه ایده‌جك دكلز. هر حالده صوك آی ظرفنده ابن السعودك متفق عشائرینه اولان هجومی وضعیتی عراق ایچون بوس بوتون كوتولشدیردی. شو بر قاچ كون ظرفنده‌كی خبرلر ایسه عراقك سفربرلك اعلان ایتدیكی مركزده‌در. دیكر جهتده‌ده شریف قوتلرینك (طربه) قصبه‌سنی استرداد ایتمش اولدقلرینی بیلدیرمكده‌دوه دیمك اولیوركه بر طرفدن حجاز، دیكر طرفدن عراق مشتركا اولارق ابن السعودی ازمكه قرار ویرمش دیمكدر. حال بوكه ابن السعودده غایت قوتلیدر. بو حاضرلقلرك وبو مصادمه‌لرك نتیجه‌سی هر نه اولور اولسون هیچ شبهه‌سزدركه بوتون بو حركتلر انكلتره‌نك انتریقه‌لر تاریخنه بر صحیفه‌ده‌ها علاوه ایتمش اولمقدن وانكلتره‌نك جزیرة العربده‌كی نفوذینی بر پارچه دها تقویه ایده‌رك بو سلطانجقلرك كمیت وكیفیتجه موقعلرینی دها زیاده متزلزل ایتمش اولمقدن ونهایت اسلامی اسلامه قیردیرمش اولمقدن باشقه صریح، معین وحقیقی بر نتیجه ویرمه‌یه‌جكدر.

آدرس تبدلنده آیریجه
بش غروش کوندرلمیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر-
لمسی رجا اولنور

سبيل الرشاد

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه‌لکی (٢٧٥)
آلتی آیلغی (١٠٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه: آنقره‌ده حریت
اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولنماز .

واتبعون اهدکم سبیل الرشاد — صاحب ومدیر مسئول اشرف ادیب — باش محرر محمد عاكف — والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

جلد ٢٠ — ٢٤ حزیران ١٣٣٨ — جمعه ایرتسی — ١٢ شوال ١٣٤٠ — عدد ٥٠٦

بویوك بر سیاست قرآنیه

مقام بلند نبوته یاقیشمایه‌جق الفاظ استعمالندن نهی الٰهی - مسلمانلرك حسن ظننه قارشی دشمنلرك سوء نیتلری ، حیله‌کارلقلری - صدر اسلامده‌کی مسلمانلرك اهل کتابك مکر وخدعه‌سندن صاقینملری - صوکره‌دن کلن انسال اسلامیه‌نك آیات الٰهیه‌یی برطرفه بر قلملری بوزندن دشمنلرك طوزاقلرینه دوشملری - غیر مسلملره قارشی احتیاط وحذر سیاستی - بو سیاستك حاکم اولدیغی عصرلرده اسلامك شوکت وقدرتی - بو سیاست قرآنیه‌نك ترکندن صوکره اهل صلیبك اسلامه کتیردیکی فلاکتلر - عجبا بو قدر فلاکتلر قارشیسنده غافل مسلمانلر طریق سدادی کوره بیله‌جکلرمی ؟

مسلمانلق اساسلری

مسلمانلق بوتون بشریتك دینیدر - مسلمانلق بوتون کتب مقدسه‌یی تصدیق ایدییور - مسلمانلق معاملات دنیویه‌یه متعلق احکامی‌ده محتویدر - مسلمانلق عقله پك بویوك ومهم بر موقع ویرمشدر - مسلمانلقده تکفیر مسئله‌سی غایت کوچدر - مسلمانلقده تحکم دینی (سلطنت روحانیه - تئوقراتیك) یوقدر - اسلامده خلافتك معناسی - اسلامده دین ایله دولتك تفریقنه امکان یوقدر - بوکا طرفدار اولانلرك اسلامیت حقنده‌کی جهللری - مسلمانلق تکامل بشری‌یی استهداف ایدر - حریت شخصیه‌یی ، تکامل فردی واجتماعی‌یی تأمین - مساعدۀ دینیه - حریت وجدان -

برلك وقوت

اسلامك وحدت وقوته ویردیکی اهمیت عظیمه - پیغمبرك غایه‌سی : ایمانلی متحد بر امت وجوده کتیرمك - بوتون ارکان اسلامیه‌نك لبابی وحدت وقوتدر - وحدت وشوکت ، نامی اسلامه جلب ایدر - تفرقه وضعف ، اسلامدن اوزاقلاشدیریر - بوتون دنیا جمعیتلر ، جماعتلر حالنده چالیشیورکن نه‌دن مسلمانلرك فعال بر جمعیت اسلامیه‌لری اولماسون - اسلامك اك مهم اساسلرینه هجوم ایدیلیورکن نه‌دن مسلمانلر دینلرینی مدافعه اسبابنه توسل ایتمیورلر ؟

اوروپاده مأمورین روحانیه نصل چالیشیور - ووکینغ جامعنده شکر بایرامی - هندلیلرك خلافت اسلامیه‌یه صداقت ومربوطیتلری .

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

یا ایها الذین آمنوا لا تقولوا راعنا .... والله ذو الفضل العظیم

مآل جلیلی

« ای مؤمنلر ، پیغمبره « بزه باق » دیه‌جککز زمان « راعنا » کبی چیرکین بر کلمه‌یی قوللانمایکز ، « انظرنا » دییکز و کندیسنی دیکله‌ییکز وکافرلر ایچون عذاب الیم اولدیغنی بیلیکز . اهل کتاب اولسون ، مشرک اولسون ، کافرلرک هیچ بری سزه تاکریکزدن هیچ بر خیر اینمه‌سنی چکه‌مزلر ؛ الله ایسه رحمتی دیله‌دیکنه ویرر ؛ الله‌ک فضل واحسانی بویوکدر . »

* * *

قرآن کریم مسلمانلری علیه الصلاة والسلام افندیمزله مخاطبه ایدرکن « راعنا » کلمه‌سنی قوللانمقدن نهی ایدرک اونک یرینه « انظرنا » دیمه‌لرینی و رسول معظمک بوتون سوزلرینی کمال سکون وادبله دیکله‌مه‌لرینی امر بیوروییور . زیرا مرکبی صفته عائد اولان کافرلر علیه الصلاة والسلام افندیمزله محاوره ایدرکن استهزا قصدیله بعضاً بویله ایهاملی قابا وچیرکین کلمه‌لر قوللانیر ، بعضاً ده بورمه‌لی سوزلر یرینه طوغریدن طوغری‌یه استهزا وتزییف ناطق جمله‌لر سرد ایدرلردی .

« راعنا » کلمه‌سی اهل حجاز لغتنده « بکا باق » معناسنی مفید اوله‌رق برابر نزیه بر کلمه ده کلدی ، ادب وتعظیمی کوزه‌تمک ایجاب ایدن یرلرده آغزه آلینمازدی . آنجق اسلامیتی قبول ایدن بعض بدویلر بو کلمه‌دن حقیقه‌ بیله‌جک معنای استحقاری بیلمه‌دکلری ایچون قوللانیوردی .

بونکله برابر کرک یهودیلر ، کرک مشرکلر عربان آره‌سنده‌کی جاهللرک قصده مقرون اوله‌رق قوللاندقلری بو کلمه‌یی باشقه معنالره حمل ایتمک صورتیله سرد ایدییورلردی . زیرا کلمه‌نک رعونت ماده‌سندن آلینمه‌سی ، یاخود براز اماله ایله تلفظ ایدیلدیکنجه « سن بزم راعیمزسین ! » معناسنده قوللانیلمایه مساعده‌سی واردر .

خلاصه شو آیت کریمه مشرک واهل کتاب صنفلرینه داخل بوتون کفارک قصد ایتمکده اولدقلری استخفاف ، استهزا ، تزییف ، سب کبی معانی‌یی قصد ایتمه‌سه‌لر بیله ینه مؤمنلرک مقام بلند نبوته یاقیشمایه‌جق الفاظ استعمال ایتملرینی منع ایدییور . اوله‌کیلرینه کلنجه اونلرک حسابی کورمک جناب حقه عائددر .

کرک اهل کتابک ، کرک مشرکلرک دائما حضور نبوی‌یه کلملری ، صحابه کرام ایله مناسبت واختلاطده بولونملری مسلمانلرک عوام طبقه‌سیله صافدرون قسمنی آلداتیردی ده اونلرله عدل واحسانی امر بولنان قرآن حکیمک احکامی دائره‌سنده معامله‌ده بولونمق اشتیاقی طوبارلر وکمال اخلاص دائره‌سنده حرکت ایدرلردی ؛ کندیلرینه ایلیک ایتمکدن ، خدمه‌لرینی بوقلامقدن اصلا کری طورمازلردی .

وا اسفا که ساده دل مسلمانلرک خصائصندن اولان حسن ظنده افراط بو اشرارک بسلدیکی مدهش نیتلره ، قوردینی مهلک طوزاقلره قارشی احتیاطکار بولونمقدن بیچاره‌لری منع ایدییوردی . شاید بوتون خفایای میدانه چیقاران ، بوتون تصورات مأمونه‌یی وقتنده خبر ویرن وحی وصیانت الهی وملاسیدی دها اسلامک بدایت تأسسنده مسلمانلرک نام ونشانی قالمازدی .

کتاب الله‌ک آیات حکیمه‌سنی نظر امعان ایله تدقیق ایدنلر انتباه وعبرتی موجب اولهدر حقائقه مطلع اولورلرکه مسلمانلر بو حقیقتلرک بیکده بری دستور حرکت اتخاذ ایتمش بولونسه‌لردی بویله هر طرفدن طوفان مصائب ایچنده محصور اولوب قالمازلردی . اهل کتابک صدر اسلامده‌کی حال ووضعیتی ایله بوکون مسلمانلره قارشی طاقیندقلری طور آره‌سنده ذره قدر فرق یوقدر ، طبیعیدر . آنجق سلف صالح بو بابده نازل اولان آیات الهیه‌یی نظر امعان اوکندن بر لحظه آییرماز ، مقتضاسنه توفیقاً حرکت ایدر وجناب حق کندیلرینی صوتلرک اونلرک مکرندن ، خدعه‌سندن صیانت بیوروردی . لکن صوکره‌دن کلن انسال اسلامیه کتاب الله‌ک یالکز بر قسمنه صاریلوب اکثریت متبقیه‌سنه قارشی هیچ بر علاقه کوسترمز اولدی .

مثلا دین اسلامک مستأمن واهل ذمته قارشی خیر ایله معامله‌یی توصیه ایتمکده ، واونلره مسلمانلرک مالک اولدقلری حقوقک کافه‌سنی ویرمکده اولدیغنی اوکرندیلرده بونلره قارشی احتیاطکار ومتیقظ بولونمق ایجاب ایده‌جکی حقنده‌کی آیات الهیه‌یی بر طرفه براقدیلر . دها بونک کبی آثاری هر زمان وهر یرده کورمکده اولدیغمز برچوق حقیقتلری ناطق آیاتی کوشه نسیانه آتدیلر .

صدر اسلامده‌کی اهل کتاب بربرلرینه شو توصیه‌ده بولونورلردی : « مسلمانلره نازل اولان آیتلره صباحلین ایمان ایدک ، صوکره آقشام اولنجه ایمانکزدن رجوع ایلیک که بو صورتله مسلمانلرده شریعتلرینک صحتنه قارشی شبهه اویانه‌رق بالنتیجه دینلرندن رجوع ایتملری احتمالی پک واردر . »

ایشته اهل کتابک بو طوزاقلرینی میدانه چیقاران آیات کریمه نازل اولنجه مؤمنلر کوزلرینی آچارق دشمنک حیله‌سنه دوشمدیلر .

صدر اسلامده‌کی مسلمانلر (ولن ترضی عنک الیهود ولا النصاری حتی تتبع ملتهم) امرندکی تبلیغ الهینک محض حقیقت اولدیغنی یقیناً بیلدکلری ایچون اهل کتاب ایله معامله‌لرنده عدل واحساندن آیریلمامقله برابر بونلرک مسلمانلره قارشی سینه‌لرنده بسله‌دکلری حسیات عداوتدن بر آن غافل بولونمازلردی . و بیلیرلردی که دنیالری تیتره‌تن قدرت

وعظمتلری اولمادیغی کندیلرینه دوست کورونن بو جماعت دنیا یوزنده مسلمانلرك نامه نك بر آدم بر قانادی.

ایشته سلف صالح اهل کتابه قارشی اولان معامله‌لرنده عدل واحسان ایله احتیاط وتدبیر سیاستنی جمع ایتمشلردی. او ایامده دنیانك حاکم اولمشلر، عصرلرجه یرور ضعفا ومظلومینك حامیسی، التجاگاهی کیلمشلردی. ایشته آسیا، آفریقا، آوروپا قطعه‌لریله جزائر بحر محیطده تابعیتلری آلتنده بولونان اهل کتاب ومجوسیلرك مقداری یوزلرجه میلیونه بالغ اولمشکن بو یاسنك حاکم اولدیغی عصرلر ظرفنده ذکر ایتدیکمز تبعه‌نك کندیلرینه قارشی قیاملرینه دائر تاریخده هیچ بر قید یوقدر. بالعکس کمال سکون واطمئنان ایچنده یاشارلر ومسلمانلری هیچ بر زمان آلداتمازلردی.

ایشته مسلمانلرك تحت تابعیتنده‌کی اهل کتابه قارشی حرکتلری بو صورتله ایدی. لکن زمان کله‌رك هوسات شخصیه‌لرینه مغلوب وکتاب اللهدن غافل قالاجه آرتق قفالری ادراك، کوزلری بصیرت خاصه‌سندن محروم اولدی و غفلتلری یوزندن برقاچ عصر اول اندلسده، برقاچ کون اولده شرق روم ایلی وآرناودلقده اهل صلیبك اوجهنمی فتنه‌لرینه قربان اولوب کیتدیلر.

مسلمانلر هر یرده وهر وقت شو تفسیری صددنده بولوندیغمز «ما یود الذین کفروا . . . . .» آیت جلیله‌سنی اوقودیلر طوروریلر. عجبا ایچلرنده هانکیسی کوستریله بیلیرکه کونك برنده معنای جلیلنی دوشونسون وده بو اشرارك طوزاقلرینه دوشمه‌مك ایچون ولو جزئی احتیاطده بولونمق لزومنی حس ایتسین؟ هیهات! کرك بو آیت کریمه‌یی، کرك نامتناهی امثالنی هرکون طویارلرده هیچ ایشیتمه‌مش کبی اعراض ایدوب کچرلر. لهم قلوب لا یفقهون . . . .

بزم معظم دینمز، سمیح وقدیر شریعتمز کیمسه‌یه قارشی تجاوز وعدوانده داخل اولمق شرطیله مخلوقات الهیه‌دن هیچ برینه ظلم ایتمه‌مزی قطعیاً تجویز بویورماز. بونکله برابر غفلتدن وبالنتیجه ظالمك پنجه‌سی آلتنه دوشمه‌مزدن ده شدتله تحذیر ایدر.

قرآن کریم بزلره بو خصوصده انتباه وعبرتی موجب اوله‌جق آیتلر سرد ایتمشدرکه قدرینی بیلمدیکمز ایچون محو اولدق، استخفاف ایتدیکمزدن طولایی بو ذلته دوشدك.

سنت مصطفویه‌یه کلنجه ایشته کائنات افندمزك سیرت سنیه‌لری ایچنده اویله‌لری وارکه حکومات اسلامیه‌جه دستور اتخاذ ایدلمش اولسه‌یدی ابدیاً شوکت وسلطنتلرینه زوال ایرشمزدی. أوت، اونکیسی ابن عمر رضی الله عنهمادن منقول، یکنجیسی بخاریده مندرج بولنان شو ایکی حدیث شریف بیله یالکز باشنه کافیدر.

«بعثت بین یدی الساعة بالسیف حتی یعبد الله وحده لا شریك له وجعل رزقی تحت ظل رمحی وجعلت الذلة والصغار علی من خالف امری» یعنی: هیچ بر شریکی بولونمایان اللهدن باشقه‌سنه عبادت اولونمامسی ایچون، قیامتدن اول سیف ایله بعث اولوندم. مکتسب حقم، رزقم مزراغمك کولکه‌سنك آلتنده قونمش، ذلت وحقارتی امریمه مخالفت ایدنلره ترتیب ایتمشدر.

«ایها الناس لا تتمنوا لقاء العدو وسلوا الله العافیة فاذا لقیتموهم فاصبروا واعلموا ان الجنة تحت ظلال السیوف» — ای ناس، دشمنله قارشیلاشمه‌یی ایسته‌میکز، اللهدن عافیت ایسته‌یکز؛ شاید اونلرله قارشی قارشی‌یه کلیرسه‌کز ثبات ایدیکز. بیلیکزکه جنت قلیجلرك کولکه‌لری آلتنده‌در.»

صدر اولده‌کی مسلمانلر متفقلری بولنان موسویلره «محمده ایمان ایدیکز» دیدکلری زمان اونلر «بزی دعوت ایتدیککز دینك کندی دینمزدن خیرلی اولدیغنی ظن ایتمیورز. کاشکی اویله اولسه‌یدی ده بزده ایمان ایتسه‌یدك» دیرلردی. ایشته بو آیت کریمه اونلرك سینه‌لرنده کیزله‌دکلری مقصدی اك بلیغ بر اسلوب، اك واضح بر بیان ایله اظهار ایدیور. لکن مع الاسف کتاب اللهك روحنی، مقصدینی ادراکدن عاجز بولنان غافل مسلمانلر آرتیق طریق سدادی کوره‌مز حاله کلمشلر، دوست ایله دشمنی سچه‌میورلر؛ مرحمله دولو یورکله، کین وغرض بسله‌ین سینه‌یی آییره‌مایورلر.

عجبا بو قدر فجیع حادثه‌لر، بو قدر الیم فلاکتلر کندیلرینه بر انتباه تأمین ایده‌بیلدیمی؟ عجبا اردی آرده‌سی کسلمه‌مکزین باشلرینه اینن بو قدر نکبتلردن، خسرانلردن، فجاعتلردن اولسون متأثر اولدیلرمی؟ هیهات! بونلر دیری صورتنده اولولردن باشقه برشی دکل!

شیخ عبدالعزیز چاویش

دردنجی مصاحبه

افاضل علمامزدن آقسه‌کیلی احمد حمدی افندی طرفندن دارالمعلمین قونفرانس صالوننده ویریلن واوسطرفی ٥٠٤ و ٥٠٥ نجی نسخه‌لرده مندرج بولونان دردنجی مصاحبه‌نك مابعدیدر:

بنده‌کز او ادعاده‌یم که: انسانلر «دین» وحی الهی‌یه اتباع ایتمدن یالکز «وظیفه‌یی وظیفه اولدیغی ایچون ایفا» نظریه‌سی عشقیله بو راده‌یه قدر تهذیب اخلاقه مقتدر اوله‌میه‌جقلردر. بر مسلمانك منفعت مؤجله ملاحظه‌سندن باشلایارق یوکسلمش اولدیغی رضای الهی مرتبه‌سنه قدر یوکسله‌بیلمك وهر شیئی او مرتبه‌دن کورمك هر حالده وحیه ایمان ایتمه‌ینلرجه ممکن اولماسه کرکدر. بناءعلیه مسلمانلق وضع ایلمش اولدیغی قوانین اخلاقیه اعتباریله ده فطری، عمومی، عصری بر دیندر. مسلمانلقده انزع، عقل سلیمه اتباع ایتمکدر.

افندیلر، بورایه قدر مسلمانلغك اعتقادی، اخلاقی مجمل بر صورتده سزه آڭلاتمایه چالیشدم؛ اسلامك احکام اعتقادیه‌سی ایچنده عقله مصادم اوله بیله‌جك، عقلك حکملرینی تعطیل ایده‌جك هیچ بر شی اولمادیغی، مثبت علملر، عصری فکرلرله تعارض ایتمدیکی آڭلاشیلدی. کذلك قواعد اخلاقیه اعتبارییله‌ده اڭ سالم و اڭ متکامل فلسفه‌یه مبدأ اوقودیغنی کوردیکز. اویله ایسه شمدی قطعیت و امنیتله حکممزی ویره بیلیرزکه: بشریت متفکره‌نك لزومنه قانع اولدقلری دین طبیعی، مسلمانلقدن باشقه بر شی دکلدر. مع مافیه اسلامك طبیعی، فطری و عمومی بر دین اولدیغنی کوسترن بر طاقم اساسات مهمه داها واردرکه، اونلری ده ذکر ایتمه‌م لازمدر. او اساسلرك هیچ بریسی ده ادیان سائره‌ده اولمیان و یالکز مسلمانلغه مخصوص اولان شیلردر.

افندیلر، قابل انکار دکلدرکه: دین اسلام ادیان منزله‌نك صوڭ حلقه‌سی و اسلامك نبیسی اولان حضرت محمد (ع.ص) خاتم الانبیادر. یعنی خصوصی اولمایوب عمومیدر. بتون بشریته مبعوثدر. بو اعتبار ایله‌ده دین اسلامك ادیان سائره اوزرینه بر رجحانیتی، بر امتیازی واردر. تکامل قاعده‌سی بونی اقتضا ایدر.

ثانیاً، دین اسلام، وظیفهٔ رسالتله مبعوث اولان پیغمبران عظام حضراتنك هپسنی ـ قرآنده اسملری مذکور اولسون اولماسون ـ هرهانکی بر لسان ایله، هرهانکی زمان و محیطده «وحی» اولنان کتب مقدسه آسمانیه‌یی مصدق، اوکا ایمان ایتمکلکمزی آمردر. بویله بر ایمان ایسه، یالکز دین اسلامه مخصوصدر. ادیان سائره‌دن هیچ بریسی بو شرطی حائز دکلدر. شیمدی بو شرائط داخلنده بر محاکمه یوروته‌جك اولورسه‌ق، عمومی و طبیعی عنوانی احراز ایده‌جك اولان (دین) ڭ آنجق دین اسلام اوله بیله‌جکی تحقق ایدر.

ثالثاً، مسلمانلق هم دین، هم ده شریعتدر. هم عباداتی، هم ده هر زمان مکانده تعامله صالح حکم و معاملاتی احتوا ایدر. نه یالکز دنیوی، نه ده یالکز اخرویدر. بوتون احکامی متکامل بر موجودیته عماد اتخاذ اولونمشدر. خرستیانلقده ترك دنیا اصلدر. مسلمانلق ایسه دنیا و آخرت هر ایکیسنی بردن جمع ایتمه‌یی آمردر. مسلمانلق «اڭ خیرلیکز؛ اخرتی ایچین دنیاسنی؛ دنیاسی ایچین آخرتی ترك ایتمیوب هر ایکیسنی جمع ایدن و جمعیت بشریه‌یه آغیرینه یوك اولمایاندر.» دییور. خرستیانلق ایسه، زنکین اولان بر انسانك آخرتی غیب ایده‌جکنی، اللهه تقرب ایده‌میه‌جکنی، زنکینلك ایله اللهه قولاق بر آراده بولونامایه‌جغنی سویلیور. الده بولنان انجیللرله اعمال رسل هپ بو اساسی، ترك دنیا اساسنی آمردر. انجیلك ٦، ١٠، ١٧، ١٩ نجی بابلرینی اوقورسه‌ڭز کورورسکز.

الحاصل افندیلر، احکام اسلامیه‌نك هدفی: تکامل فردی و اجتماعی سایه‌سنده بشریتی اولاً و بالذات بو عالمده، ثانیاً دار عقباده سعادته ایصال و نائل کمال ایتمکدر. بونك ایچین درکه: احکام اسلامیه بویوك بر هیئت اجتماعیه‌نك امور تعبدیه‌سنی، مناسبات وجدانیه‌سنی، امور حقوقیه و انضباطیه‌سنی، مناسبات خارجیه‌سنی آیری آیری ترتیب و تنظیم ایتمشدر.

رابعاً، تحصیل ایمان ایچین نظر عقلی مسلمانلقده اڭ مهم بر اساسدر.

افندیلر، دین اسلام، بر دین فطری و طبیعی اولدیغی ایچین درکه: استناد ایلدیکی اڭ برنجی اساس، نظر عقلیدر. بر مسلمان، حقایق کونی تأملدن منع اولنه‌ماز. مسلمانلقده، اساسات دینیه‌یه تعلق ایدن ایمان و تصدیق خصوصنده بیله عقلك آلتی آلماسون مطلقا ایمان ایده‌جکسکز دینلمز. بالعکس قورو بر ایمان ایله اکتفا ایدوب انفس و آفاقك، سماوات و زمینك بی حد و انتها حقایق و اسرارینی تأمل و تفکردن عاطل قالانلری ذم ایدن آیات کریمه پك چوقدر. نظر اسلامده صحیح بر اعتقادك وسیله‌سی یالکز نظر عقلی اولدیغی ایچین بو خصوصده عقل، حاکم طانیلمشدر. اوت، دین، عقلی حاکم طانیمش، و حکم نفوذینی‌ده اوکا تسلیم ایتمش و هیچ بر وقت او حاکمه تعرضده بولونمامشدر. نظر عقلینك حجت اولمسی‌ده هپ عقلی حاکم طانیدیغندندر.

افندیلر، مسلمانلغك تقرر ایلدیکی شو اساس چوق مهم بر اساسدر. باقکز، بو اساس، اسلام متفکرلرینی نه‌یه قدر سوق ایتمشدر. نه قدر سربست حکم ویردیرمشدر. اهل سنت علماسندن بریجوغی دییورلرکه: «حقیقته وصول ایچون چالیشوب چابالادیغی حالده استحصال مرامه عمری وفا ایتمه‌ین، مع مافیه موقف ظن و ریبده توقف ایتمیه‌رك طریق تحریده ترك حیات ایدن بر آدم زمرهٔ ناجیه‌دندر، و آدم ساحل سلامتی بولمشدر.»

شیمدی افندیلر، انصاف اولونسون، بوندن بویوك مساعده کارلق تصورینه امکان وارمیدر؟.. بر دین که، هر سویله‌نی مطلقا قبول ایده‌جکسکز دییه اجبار ایتمز؛ حتی کورکورینه هر سوزی قبول ایدنلری توبیخ و تعییب ایدر؛ نظر عقلی‌یی بر اساس مهم اولارق کوسترر؛ شبهه و تردد ایچنده چالیلوب قالیه‌رق بو دائره داخلنده تحری حقیقت ایدنلری ـ آرادقلرینی بولامادن اولسه‌لر بیله ـ زمرهٔ ناجیه‌دن عد ایدر؛ آرتیق بوندن داها سمیح، داها علوی بر دین تصور اولنورمی؟

افندیلر، مسلمانلقده عقلك موقعی اوقدر یوکسکدرکه: عقل ایله نقل تعارض ایتدیکی وقت دلیل عقلی‌یه اعتبار اولونه‌رق نقل ایچون ایکی طریق اختیار اولنور:

١) منقولك ماهیتی آڭلاشیله‌مایه‌جغنی اعتراف، کیفیت علمنی جناب حقه تفویض صورتیله منقولك صحتنی تسلیم.

۲) معنای منقولك عقلاً ثابت اولان حقیقتله اتحاد ایتمسی ایچون قواعد لغته مراعات شرطیله نقلی تأویل ..

الحاصل عقل ایله نقل بیننده تعارض وقوع بولدیغنده عقل ترجیح اولنیور. بونك ایچوندرکه: دین اسلامده عقله معارض هیچ بر حکم یوقدر. فقط دقت اولونملیدرکه عقله معارض اولمق باشقه، ظاهراً عقله مخالف کبی کورونمك ینه باشقه‌در. بونلرك بیننی تفریق ایده‌میه‌نلر عقللرینی ایردیره‌مدکلری هرحانکی برشیئی مخالف عقلدر و بناءً علیه بویله برشی اوله‌ماز .. دیه‌رده قیام ایدرلرکه، پك جاهلانه بر حکم‌در. اسباب علمدن غفلت ایتمکدر. اوچنجی مصاحبه‌ده بو جهت ایضاح ایدلمشدی.

افندیلر، مسلمانلق نظر عقلی‌یی اساسات مهمه‌سندن صایدیغی حالده خرستیانلق بوکا تماماً مخالفدر. مسلمانلق «دوشون، صوکره ایمان ایت» دیر. خرستیانلق ایسه: «هیچ دوشونمه‌دن ایمان ایده‌جکسك. وصوکره دوشونمه‌یه‌جکسك» دییور. خرستیانلقده دین، احکام عقلیه‌یه مناقض اولمقله برابر ایمان اولونمسی واجبدر. بونده عقلك دخل وتأثیری یوقدر. دین وایمان خصوصنده نظر عقلی موجب کفردر. (لاروس)‌ك دیدیکی کبی «خرستیانلقده الك بویوك قانون عمومی: عقلك آلسین، آلماسین، کور کورینه اینانه‌جقسك..»

مسلمانلق دییورکه: «عقل دینك تا کندیسیدر، عقلی اولمیانك دینی ده یوقدر.»

خرستیانلقده شویله نصیحت ویرییور: «صاقین‌ها، عقلی رهبر اتخاذ ایتمه‌یکز. چونکه دین، عقله کلیاً منافیدر..»

دیمك‌که، افندیلر، بونقطهٔ نظردن‌ده مسلمانلق ادیان سائره‌یه مرجحدر؛ فطرته، طبیعته موافق بر دین‌در.

خامساً، مسلمانلقده تکفیر مسئله‌سی غایت کوجدر. سربست دوشوندیکندن دولایی بر انسان همان تکفیر اولوناماز. بر آدمدن کفره حملی طقسان طقوز وجه، ایمانه حملی ایسه آنجق بر وجه بولنه‌بیلن بر سوز صادر اولسه اونك وجه ایله عمل اولنورده اونك کفریله حکم اولونماز. او سوزندن طولایی او آدم دائرهٔ ایماندن خارجه چیقاریلماز.

شمدی انصاف ایده‌لم؛ سربست دوشونمك ایستین فلاسفه ایچین بوندن دها بیوك مساعده‌کارلق کورولمشمیدر؟.. هانکی دین وارکه: بودرجه مسامحه ایتمش اولسون! کندیسندن یوز احتمالك بریله اولسون ایمانه حملی قابل اولمایه‌جق بر سوز صادر اولمدقجه هیچ بر انسانی مسلمانلق دائره‌سندن خارجه چیقارماز. شوحالده مسلمانلقده تکفیر یوق دیمکدر. چونکه یوز احتمالدن بریله اولسون ایمانه حملی قابل اولمایه‌جق بر سوزی سویله‌مك حماقتی هیچ بر متفکر وحکیمه یاقیشدیریله‌ماز. بوقدر چوروك بر سوزی آغزینه آلاجق قدر بلاهت کوسترن هانکی حکیم، هانکی متفکر اولورسه اولسون بر انسان حقنده لایق اولان جزاء، تکفیر صورتیله دیندن دکل، باشقه بر واسطه ایله دنیادن چیقارمقدر.

سادساً، مسلمانلقده سلطنت دینیه (سلطنت روحانیه) یوقدر. افندیلر، خرستیانلقده بر سلطنت روحانیه واردر، وبوده بر اساسدر. خلقك عقایدی اوزرنده اجرای تحکم ایتمك، اونلری مراقبه‌ده بولوندیرمق روسای دینك جملهٔ وظائفندندر. هیچ بر کیمسه اعتقادنده حر اوله‌ماز. عقلنك ارشادینه تابع اوله‌ماز. کلیسانك افتیزی ایله خرستیان اولور، آفورozu ایله خرستیانلقدن چیقار. خرستیانلقده، خرستیانلقدن چیقماسی‌ده رئیس روحانینك دوداقلرینك قیملدامامسنه باغلیدر. رئیس روحانینك حلال دیدیکی حلال، حرام دیدیکی حرامدر. چونکه یر یوزنده رئیس روحانی نیه قرار ویررسه الله ده (حاشا) اویله قرار ویریور. انجیلنك اون التنجی بابنده ودیکر اناجیلده تحکیم ایدیلان بوسلطنتی مسلمانلق کوکندن ییقدقدن باشقه انقاضنی بیله اورته‌دن سوپوروب محو ایتمشدرکه بوکون جمهور مسلمین عندنده نام ونشانی بیله یوقدر. دین اسلام اللهدن، پیغمبردن صکره هیچ بر کیمسه‌ده باشقه‌سنك عقیده‌سنه حاکم اولمق، ایمانی اوزرنده نفوذ ومداخله یوروتمك صلاحیتنی براقامشدر. حتی حضرت پیغمبرده بیله بو صلاحیت یوقدر. اوده احکام الهیه‌یی تبلیغه وایجاب ایدرسه اخطاره مأموردر. قلبلری مراقبه آلتنده بولوندیرمق، وظیفهٔ نبوتی داخلنده دکلدر.

«فذکر انما انت مذکر. لست علیهم بمسیطر = حبیبم! خاطرلرینه کتیر، سن یالکز اخطاره مأمورسك، یوقسه اونلرك اوزرنده تحکمده، مراقبه‌ده بوله‌جق دکلسك» آیت کریمه‌سی بوخصوصده پك صریحدر. بناءً علیه مسلمانلقده شارع یالکز جناب حقدر. اللهدن باشقه هیچ بر کیمسه شریعت وضع ایدرك حلالی حرام، حرامی حلال قیله‌ماز. هیچ بر انسانك سوزیله باشقه بری دیندن چیقماز. بر مسلمك دینده رتبه‌سی نه قدر یوکسك اولورسه اولسون، نسبته پك دون مرتبه‌ده بولنان دینداشنه قارشی نصیحت وارشاددن باشقه بر حقه مالك دکلدر. مسلمانلق، الله ایله قولی آره‌سنه بر رقیب توسطکارك کیرمسنه مانع اولمش، انسانك اوزرنده اللهدن باشقه رقیب براقامشدر.

افندیلر، مسلمانلقده خلیفه نامنده بر رئیس حکومتك بولونمسی، خرستیانلقده اولدیغی کبی مسلمانلقده‌ده بویله بر سلطنتك وجودینی کوسترمز. فی الحقیقه، مسلمانلقده خلیفه نصب ایتمك واجبدر. فقط، بوندن مسلمانلغك‌ده بویله غیر معقول، غیر طبیعی بر سلطنتی تقرر ایتمش اولدیغی آکلاشیلماملیدر. یوقاریده سویلمشدم‌که: مسلمانلق هم دین، هم شریعتدر. بونك ایچوندرکه: دین اسلام،

بر طاقم حدود وضع ایتمش ، حقوق تعیین ایله مش ، هر فردی بونلری تجاوز ایتمه مکله مکلف طوتمشدر . ایشته ، مسلمانلقده « خلیفه » بوجود بو شریعتی اتمه وادامه ، حکم حاکمی تنفیذه ، نظام جمعیتی صیانته مأمور بر رئیسدر . بو رئیس ، بالذات ملت طرفندن و یاخود ملتک وکیللری طرفندن نصب اولنور . مسلمانلر نظرنده خلیفه نه معصومدر ، نه ده الله طرفندن « وحی » ه مظهر در .

خلیفه یه اطاعتک واجب اولمسی ، مطلق دکلدر . قرآنک سنتک کوستردیکی دوغرو یولی تعقیب ایتمه ، عدالتدن ایریلمامق ایله مشروطدر . بویله برالقیده خلیفه و سلطانه اطاعت قطعاً جائز اولاماز . بوندن طولاییدرکه مسلمانلر بر طرفدن خلیفه یه اطاعتله ، دیگر طرفدن ده اونک حرکاتی تدقیق ایله مأمور درلر .

قرآن کریم ، سنت نبویه یه مخالفتده بولنان ، حقوق اسلامیه یی محافظه دن ، مملکتی صیانتدن عجزی تحقق ایدن بر خلیفه یی ایندیروب یرینه باشقه سنی چیقارمق مسلمانلرك اوزرینه واجبدر ؛ تاکه خلع مسئله سی بیوك بر فتنه و قارغاشه یی موجب اولسون !

افندیلر ، مسلمانلقده خلیفه ، ملت طرفندن منصوب بر رئیس مسئول اولونجه ، بو رئیسی فرنکلرك تئوقراتیك دیدکلری « سلطان آلهی » ایله قاریشدرمق دوغرو اولورمی ؟ البته اولماز . فرنکلرجه « پاپا » سلطان آلهیدر . اللهدن دینی تلقی ایدن یالکز او سلطان آلهیدر ؛ تشریعده اونك حقیدر . اونك حلال دیدیکی حلال ، حرام دیدیکی حرامدر . کندیسنك خلق اوزرنده علی الاطلاق بر مطاعیت حقی واردر . هرنه سویلرسه سویلسون اکا اطاعت ، خلقك بوینونك بورجیدر . بو اطاعت بر شرطله مشروط دکلدر . ایمان و اعتقادك مجالی یوقدر . تعلیم ایلدیکی دینه قارشی مخالفتی کورسه لر بیله ینه اطاعت ایتمه یه مجبوردرلر .

فرنکلرجه تئوقراتیك دینیلن سلطان آلهینك موقعی بو اولدیغی ایچوندرکه : مدنیت غربیه نك الك مهم اجرا آتندن بری ده دینی دولتدن آیرمق اولمشدر . حکومت روحانیه ایله حکومت جسمانیه تفریق ایدلمشدر . امور تعبدیه کلیسایه ترك ایدیله رك معاملات دنیویه نك تنظیمی ایچون قوانین وضع ایتمك ، هیئت اجتماعیه نك دنیایه عائد امورینه نظارت ایله مك حقی ده حکومت جسمانیه یه ویرلمشدر .

افندیلر ، شبهه یوقکه : دینی دولتدن آیرمق فرنکلرجه پك خیرلی و مسعود بر انقلاب ایدی . مسلمانلغی تدقیق قدرتندن محروم بولنان بعض غربلیلرله ، هر شیده کور کورینه غربی تقلید هوسنده بولنان و حقائق اسلامیه یه ــ مع التأسف ــ ذره قدر اولسون وقوفلری اولمیان غرب پرستلر بزده ده بویله بر انقلابك ضروری اولدیغنی ایکیده بر ده سویلیوب دوریورلر . بو زواللیلر ، کور کورینه باشقه لرینی تقلید ایتمك کبی بر ذلتی ارتکاب ایده جکلرینه بر آز ده مسلمانلغی تدقیق ایتمك ، سویله دکلری حقایقی اوکرنمك کلفتنی اختیار ایتسه لردی بویله بر خطایی ارتکابدن بهر حالده اوزاق بولونورلردی . « تئوقراتیك » تعبیرینی دینی دولتدن آیرمق تشبثنده بولونمقلغندن طولایی بزده ده بونلره بالتقلید اتهام ایدنلر بلکه تعجب ایدرسکز !! مسلمانلقده ، یالکز اساساً بویله بر سلطنت و تحکم وارمیدرکه ، تفریقه لزوم حس ایدیلسین ! مسلمانلقده موعظه حسنه دن ، خیره دعوتدن ، نهی عن المنکردن باشقه بر سلطنت دینیه یوقدر . بو ایسه اویله بر سلطنتدرکه ، جناب حق اونی یالکز بر شخصه دکل ، مسلمانلرك هپسنه ویرمش ، الك قوتلیسنده ! هر کس یکدیکرینی بو قوت سایه سنده اصلاح ایده بیلیر . مادامکه نه مفتیده ، نه قاضیده ، نه خلیفه ده احکام شرعیه وضع ایتمك امتیازی قطعیا موجود دکلدر ؛ حاکمیت جناب حقك وضع ایتمش اولدیغی قانونلرده در ؛ تعبیر دیکرله دینده در . هر فرد مسلمك ــ موقعی نه قدر بیوك اولورسه اولسون ــ الندهکی قوت ، شریعت اسلامیه نك تعیین ایلدیکی نفوذ رسمیدن عبارتدر . شو حالده بزده دینی دولتدن آیرمق دیمك ، دولتك « لادینی » ، « لااخلاقی » یاشامسی دیمکدن باشقه بر معنایی افاده ایتمز . دینی دولتدن آیرمانك اك آچیق معناسی دینسز اخلاقسز یاشامق دیمکدر .

الحاصل افندیلر ، تکرار ایدیورم : اعصار اخیره ده اوروپاده تطبیق ایدیلن امور دینیه و سیاسیه یی تفریق دستورینك بزده محل انطباقی یوقدر . ذهنلری فرنك تربیه سیله مشبوع بعض کیمسه لرك بویله بر شیئی تطبیق حقنده کی آرزولری احکام اسلامیه حقنده جهل صریحندن ایلری کلمکده در .

سابعاً ، مسلمانلق تکامل بشری یی استهداف ایدر .

افندیلر ، قرآن خصوصی بر امته ، معین بر قبیله یه نصیحت و اونلری ارشاد ایتمك مقصدینی تعقیب ایتمیور ؛ بلکه بوتون بشریتك تکاملنی استهداف ایدیور ، که بو جهتله ده مسلمانلق ادیان سائره یه راجح ، فطری ، طبیعی و عمومی بر دیندر .

مسلمانلق ، بوتون بشریتك تکاملنی استهداف ایله دیکی ایچوندرکه عرق ، قومیت ، لسان و تراکمات ماضیه کی انسانلر آره سنده ایدن تفرقه لر وجوده کتیرمك صورتیله تکامله مانع اولان شرائط اجتماعیه و امتیازات جنسیه و عصبیه یی لغو ایتمشدر . بو یولده کی امتیازات خصوصیه یی لغو ایدن مسلمانلق ، اخوت و مساوات عمومیه یی تقریر ایدرك بوتون انسانلری نظر قانونده مساوی طوتمشدر . نظر اسلامده بوتون انسانلر بر عائله در ؛ بو عائله بر بابا ایله بر آنادن تشعب ایتمشدر . « ای ناس ، بز سزی بر ارکك ایله قادیندن یاراتدق ؛ سزلری یکدیکرکزی طانیاسکز ، بیلیشه سکز دییه بر طاقم شعوب

وقبائله آيردق، شبهه‌سز عند الهده سزك اك كريمكز اك متقى اولانكزدر، اللهدن قورقوب وظيفه وحقى اك زياده طانيانكزدر » مآلنده اولان آيت كريمه ايله ، « اى ناس : أبى بيلكزكه : ربكز بردر ؛ أبى بيلكزكه باباكزده بردر . آكاه اوليكزكه هيچ بر عربينك عجمى‌يه (عرب اولميانلره) ، هيچ بر عجمى‌نك‌ده عربى اوزرينه ، كذلك هيچ بر سياه رنكلينك سياه اولميانه ، هيچ بر سياه اولميانك سياه رنكلى اوزرينه فضل و رجحانى يوقدر . مكر كه تقوا ايله اوله ... جناب حق اصالتله ، حسب ونسبله مفاخرى مسلمانلق واسطه‌سيله قالديرمشدر ؛ زيرا انسانلر آدمدن كليور ، آدم ايسه طوپراقدن يراتيلمشدر ؛ عندالله اك بيوك آدم ، اك متقى اولاندر .... » مآلنده‌كى احاديث شريفه كوسترركه : مسلمانلقده امتيازات قوميه ، حسب و نسبله افتخار يوقدر . هيچ بر قوم ديكر قومه قارشى ـ مجرد قوميتندن طولايى ـ افتخار ايده‌مز . امتياز ، تفاخر قوميتله دكل ؛ تقوى ايله ، فضيلتله ، اعمال صالحه ايله‌در . « مؤمنلر قارداشدن باشقه برشى دكلدر » مآلنده اولان آيت كريمه ، دائرهٔ اسلاميه بالفعل داخل اولانلر بيننده اخوت نسبه‌دن داها قوتلى براخوت علويه‌نك وجودينى اعلان ايتديكى كبى ، « اى اللهك قوللرى ! قارداش اولكز » مآلنده‌كى حديث شريفده بوتون نوع بشره صالح بر دين عمومى قابليتنى حائز اولان بودينك غايهٔ كمالى اشراب ايتمكده‌در .

الحاصل افنديلر ، مسلمانلق وضع ايتمش اولديغى دساتير مساوات واخوتله ، اراضى وقوميت حدودلرينى خارق العاده بر سهولتله مضروباع ايتمك خاصه‌سنى حائز بر دين جليلدر . مشرق اقصاده‌كى بر مسلمان آفريقانك اك مجهول بر كوشه‌سنده‌كى مسلمان قرداشنى كنديسيله هر وجهله مساوى طانيديغى كبى ؛ بوتون عباداللهى‌ده قارداش اتخاذ ايتمكدن ، اونلرى‌ده قارداش طانيمقدن ابا ايتمز . بناءً عليه حقوق بشر نظامنامه‌سنى تصوره داها دونه قدر جرأتياب اولاميان اوروپا فلاسفه‌سنك خياللرينى آتيده ساحهٔ حقيقته چيقاراجق مبادى واردر ، تر حقيقتى تا اون اوچ عصر اول اشراق ايدن مبادئ اسلاميه‌در . بلا تفريق دين و مذهب ، بلا تفريق جنس وقوميت بوتون بشريتك قارداش اولديغنى ، بوتون انسانلرك نظر حقوقده مساواتى ادعا ايدن مبادئ علويه‌در .

افنديلر ، دين اسلام بشرك تكاملنى استهداف ايتديكى ايچين بناسنى « توحيد » اساسى اوزرينه قورمش ، بو وحدتك بوزولماسى واجتماعى تكامل وموفقيتك حصوله كله‌بيلمسى ايچين وحدت سياسيه‌يى اساس كوسترمشدر . اسلامك عباداتنده بيله جمعيتك تكاملى اساسى منددمجدر . بوتون عبادات اسلاميه خالقنه تعبد وانقياد ، مخلوقاته شفقت و مواسات كبى اخلاقيات ومعنوياتدن باشقه ملت اسلاميه‌نك تأسيس جمعيت و تأمين وحدتنه ؛ توحيد قوت و اعلاى شوكتنه معطوف اساسات‌ده محتوى‌در . دينك ، عباداتك بوتون احكامنده‌كى روح ؛ جماعته ، وحدته سوق ايتمك ، متكامل بر جماعت ، قوتلى بر جمعيت ميدانه كتيرمكدر .

۸ — مسلمانلقده حريت شخصيه‌نك حقوق طبيعيه‌دن اولمسى .

افنديلر ، مسلمانلغك فطرى ، طبيعى بر دين اولديغنى كوسترن اساسلردن برى‌ده حق حريتك انسانلر ايچين طبيعى وضرورى بر حق اولديغنى تقرير ايلمش اولمسيدر . دين اسلام ، فطرةً حر طوغان انسانلرك حريت وجدان ، حريت افكار ، حريت كلام ، حريت تحرير ، حريت حركت ، حريت تدريس وحق صلاحيت تشريعه‌سنى بر حق ضرورى اوله‌رق تقرير وتطبيق ايلمشدر . حيات وسعادت بشريه‌نك يكانه واسطه‌سى اولان « حريت انسانيه » يى مسلمانلق ، هر انسانك حقوق ذاتيه وطبيعيه‌سندن صايمشدر . باشقه‌لرينك حقوقنه تجاوز ايتمه‌مك ، حسياتى رنجيده ايله‌مه‌مك شرطيله هر انسان حردر ، ديله‌ديكى كبى دوشنور ، ديله‌ديكى كبى سويلر ، ايسته‌ديكى كبى حركت ايدر . اوروپاجه آنجق اون سكزنجى عصره دوغرو انسانلره ـ اوده حقيقى وعمومى دكل ـ بخش ايدلمش اولان بو حقك هر انسان ايچين ازلى وابدى بر حق اولديغنى دين اسلام اون درت عصر اول بيلديرمش ، وبونك بوتون انسانلره عام وشامل اولديغنى قبول ايلمشدر .

۹ — تكامل فردى واجتماعى‌يه خادم اولان هر تورلو اسبابه توسلك مسلمانلقده بر حق ضرورى اولمسى . دين اسلام ، نظرى ابردين اولديغندن فطرةً مستعد تكامل اولان انسانلرك فرديتى تكامله عائد بولنان هر تورلو اسباب ووسائطه توسل ايتمسنى ، تحرئ سعادتى بر حق ضرورى اولمق اوزره قبول ايتمشدر . اجتماعى تكامله عائد اولانلرده بويله . بونك ايچين فردى واجتماعى تكاملى احضار ايله‌ين علم ومعرفت تحصيلنى بوتون افرادينه فرض قيلمش ؛ بو اوغورده اك كوچ سياحتلره قاتلانمق ، حكمت وحقيقت نره‌ده بولنور وكيمك طرفندن سويلنيرسه آلمق لازم كلديكنى بيلديرمشدر . بو اوغورده اولنلرى مرتبهٔ شهادته يوكسلتمشدر . ينه بونك ايچيندر كه اسلاميتده طلب معيشت وازدواج فرض ، رهبانيت ممنوعدر . چونكه طلب معيشتله تكامل اقتصادى ، تأهل وازدواجك فرض اولمسيله‌ده تكامل اجتماعى تأمين اوليور . مسلمانلقده زكاتك فرض اولمسى‌ده تكامل اقتصادى واجتماعى ايله علاقه‌داردر .

۱۰ — قرآن كريمك ، معاملات دنيويه‌نك تنظيمنه مدار اوله‌جق مبادى‌يى محتوى اولمسى .

افنديلر ، دين اسلام عقائده ، اخلاقه ، شريعته ، احكام ومعاملات انسانيه‌يه عائد بالجمله مبادى‌يى تقرير ايدرك جزئيات وفرعياتى ، ايجابات زمان ومكانه كوره ، كتاب اللهدن وسنت رسول اللهدن استنباط ايتمك قدرتنى حائز بولنان اهل اجتهاده ترك ايتمشدر . اسلامك تقرير ايله‌ديكى

بو دساتیر کلیه هر عصر ایچون قابل تطبیق بر دستوردر. بو مبادیٔ اساسیه دائره‌سنده هر عصرك ایجاباتنه، هر قومك احتیاجاتنه کوره یکیدن احکام و قوانین وضع اولنور. اسلام، مبادیی تعیین اتمش، اونلردن استنباط فروعاتی بزه براقمشدر.

مثلا: قرآنك تقریر ایلدیکی مبادیٔ اساسیه‌یه نظراً بر دولتك، بر حکومتك اساسی ایکیدر: اماناتی، وظائفی اهلنه تودیع اتمك؛ بین الناس عدل ایله حکم ایتمك. بر اسلام حکومتی بو ایکی اساس اوزرینه مؤسس اولملیدر. بو ایکی اساس هانکی شکل حکومتله تأمین ایدیلیرسه او شکل مشروعدر. بونلری تأمین اتمه‌ین شکل حکومت هرنه اولورسه اولسون غیر مشروعدر.

قرآن کریمك کلی و عمومی اولان دساتیر و مبادیی تقریر ایدوب ده جزئیاتی ارباب اجتهاده ترك ایتمش اولمسی ده دین اسلامك هر عصرده کلن انسانلرك احتیاجات مادیه و معنویه‌لرینی تأمینه کافی بر دین فطری، بر دین طبیعی و عمومی اولدیغنی کوسترن براهین حسیه و قطعیه‌دندر.

بو نقطه‌ده مسلمانلق ایله خرستیانلق یکدیکرندن آیریلیر. عقائد خرستیانیه‌یه کوره عهد عتیق و عهد جدید نامرله معروف اولان تورات و انجیل، بوتون جزئیاته وارنجیه قدر هرشیئی محتویدر. بونك ایچوندرکه بو کتابلرده صراحةً موجود اولمیان شیلره ایمان ایدیلمز. غالیله کبی بعض ارباب علمك کلیسا طرفندن احراق بالنار ایله محکوم اولمسی هپ بو عقیده‌یه مخالف حرکتده بولنمرندن ایلری کلمشدر.

۱۱ — مساعدهٔ دینیه و حریت مذهبیه‌نك اصول اسلامیه‌دن اولمسی.

افندیلر، دین اسلام، مساعدهٔ دینیه و حریت مذهبیه اساسنی پك صریح بر صورتده تقریر ایلمش، غلو فی الدیندن منع ایلمشدر. ایشته بوده اسلامك فطری و طبیعی بر دین اولدیغنی کوسترر.

۱۲ — حریت وجدانك اساسات اسلامیه‌دن اولمسی.

اسلام فطری بر دین اولدیغی ایچوندرکه: هیچ بر کیمسه‌یه باشقه‌سنك عقیده و وجدانه تحکم حقنی ویرمه‌مش، حریت اعتقاد و وجدانی بر اساس اوله‌رق قبول ایلمشدر. بونك ایچوندرکه: مسلمانلر، بوتون ادیانك، بالجمله مذاهب و مسالکك، بالعموم اقوامك خلافنه اوله‌رق حریت وجدانیه‌یه رعایت، معتقداته حرمت و علم ساحه‌سنده مناقشات دینیه و مذهبیه‌یه میل و محبت ایتمشلردر.

دییه‌بیلیرزکه، حریت مذهبیه و اعتقادیه خصوصنده اسلام، بحق، عالم خرستیانی‌یه رهنما اولمشدر. مسلمانلق بو اساسی تقریر ایتمش اولدیغی ایچوندرکه: هیچ بر قومه، هیچ بر ملته دینده اولان مخالفتلرندن طولایی بغض و عداوت بسلمك، اونلره قارشی حرب آچمق مسلمانلقده تجویز ایدیلمه‌مشدر. مسلمانلرك، کندیلرینی یوردلرندن چیقارمق، دین و اخلاقلرینی افساد ایتمك، عائله‌لرندن جدا دوشورمك املنده اولمیان هرهانکی بر قوم ایله عدل و مساوات دائره‌سنده قرده‌ش کبی کچینمه‌لری اوامر قرآنیه مقتضاسندندر. شو ایکی آیت کریمه بو خصوصده مسلمانلر ایچون الك بیوك قانوندر:

« جناب حق سزکله دین محاربه‌سی ایتمه‌ینلره، سزی یوردلریکزدن چیقارمایانلره قارشی ایلیککله، عدل ایله معامله اتمکدن سزی نهی ایتمز؛ جناب حق عدل ایله حرکت ایدنلری سور. الله سزی انجق او کیمسه‌لره قارشی دوستلق کوسترمکدن نهی ایدرکه: سزیله محاربه ایتمشلر، یوردلریکزدن چیقارمش و چیقارلمه‌کزه یاردیمده بولنمشدر؛ بویله‌لرینه دوستلق کوسترنلر یوقمی، ایشته اونلر ظالملردر [1] »

افندیلر، انسانیت ایچون پك مهم اولان حریت وجدان و حریت اعتقاد، مسلمانلغك تقریر ایلدیکی شکل صحیحده هیچ بر دین و مسلك طرفندن تقریر اولونمامشدر. ذاتاً عصر حاضرك اوروپا، آمریقایه منسوب بر چوق متفکرلری ده بو قانونك مسلمانلر طرفندن اوکره‌نیلدیکنی متعدد اثرلرنده اعتراف ایتمکده‌درلر.

فی الحقیقه، مدنیت حاضره حکومتلرنجه‌ده حریت دینیه و مذهبیه، پك چوق منازعات و محاربات شدیده‌دن صکره، بر اساس اوله‌رق قبول ایدیلمشدر. فقط، بونلرجه حریت دینیه‌دن مقصود اولان معنا، سیاست داخلیه‌لرنده رؤسای روحانیه‌نك تأثیراتندن آزاده یاشامق، سیاست خارجیه‌لرنده ایسه ضعیف حکومتلرك انحلال و انقسامی ایچون بو دستور سایه‌سنده بر زمین مداخله بولمقدن عبارتدر. بناءً علیه بونده انسانی و طبیعی بر غایه موجود اولاماز.

افندیلر، هرهانکی نقطه‌دن تدقیق ایدیلسه اسلامك فطرت بشریه استناد ایتدیکی کورولور. بوتون احکام اسلامیه فطرت و طبیعت بشریه‌یه اویغوندر.

فطرت بشریه و احکام اسلامیه غرض و عوصندن سالم بر نفوذ نظرله تدقیق ایدیلنجه آکلاشیلیرکه: طبایع و حوائج بشریه ایله اسلامك اوامر و نواهیسی آره‌سنده پك بیوك بر مناسبت، بر تناظر و توافق واردر. بو جهت، حقیقتی سوون بالجمله اوروپا علمالرنجه‌ده تسلیم اولونمقده‌در.

اویله ایسه افندیلر، قطعاً حکم ایده‌بیلیرزکه: اسلام، بر دین فطری و طبیعیدر؛ بر دین نهائیدر. بشریت ایچون لزومی ضروری کورولن «دین طبیعی» آنجق مسلمانلق اوله‌بیلیر.

ینه کمال اطمئنان ایله دییه‌بیلیرزکه: بشرك ترقیات علمیه ساحه‌سنده آتمقده اولدیغی هر خطوه، ادیان سائره‌دن تباعد و فقط بزم فطری اولان دینمزه بر تقربدر. ایش نهایت اورایه واره‌جقدرکه، اسلامك الهی و فطری بر دین اولدیغی بوتون عالم طرفندن اقرار ایدیله‌جکدر.

جناب حقدن اوکونك بر آن اول حلولنی تضرع و نیاز ایدر و اوزون سورن شو تصدیعاتمدن طولایی صبریکزی توکنمه‌مك ایچون سوزیمه بوراده نهایت ویرمك ایسترم.

[1] قرآن کریم.

برلك وقوت

فوج فوج انسانلر ایمان ایدییورلردی ؛ اسلام بدایت ظهورنده بولونیوردی ؛ حالبوكه هنوز نه نماز ، نه اوروج ، نه زكات یوقدی . آره‌دن برآز زمان كچدی . بر قسم خلق دها مظهر هدایت اولمق صورتیله اسلامك ساحه‌سی كنیشلدی ؛ لكن هنوز خنزیر وأولواتی ، شراب ، ربا تحریم قیلنمامشدی .

أوت اسلام موجود ایدی ، بونكله برابر شو امثالی فرائض و محرمات – كه خلق بوتون دین اوندن عبارتدر ظننده بولونیور – تشریع ایدلمه‌مشدی . لكن بو دین میان هیچ بر كون وحدت وقوتی تأمین اوغورنده مجاهده‌دن كری طورمادی وبو مجاهده سایه‌سنده‌در كه مسلمانلر بوتون دنیایه حاكم اوله‌بیلدیلر .

قرآن كه باطل ایچون ساحهٔ عصمتنه هیچ برطرفدن یاناشه‌بیلمك امكانی اولمایان كتاب مسلمیدر ، امتی دائما وحدت و قوته سوق ایدییور ، بر یوزنده‌كی مسلمانلری بربرندن آیرلمش ، شوكتسز ، وحدتسز ، یكدیكریله چارپیشان اقوام متفرقه حالنده كورمك ایسته‌مور . ذاتاً اونلر ایچون قبول ایتمش اولدیغی شكل و هیئتی كندیلرینه صراحتاً كوستریبور :

« وان هذه امتكم امة واحدة = ایشته بو سزك امتكزدر كه آیریسی غیریسی اولمایان تك بر امتدر . » دییور .

قرآن بو امتی لسان انجیلدن اوله‌رق اویله بر صورتده تمثیل ایتمشدر كه جناب حقك بو امت ایچون اختیار وبیان بویورمش اولدیغی شكلی محافظه‌یه ، الی الابد تغییردن صیانته هیچ باشقه بر سائق ایسته‌مز ، باشلی باشنه او تمثیل كافیدر . : « ومثلهم فی الانجیل كزرع .... – محمدك اصحابی انجیلده او اكین دانه‌سنه بكزدیلمشدركه اولا فیلیزنی ویرر ، صوكره اونی بسلوب قوتلندیرر ، اوده قالینلاشه‌رق صاپلری اوزرنده دیمدیك طورور . ... »

ایشته الده‌كی سماوی كتابك صحائف بدیعه‌سندن برنده مرسوم اولدیغی اوزره امتك شكل وصورتی بودر . الله عشقنه سویلیكز كه وحدت وقوتنه صاحب اولمادیغی تقدیرده امت ایله شو شكل وصورت آره‌سنده مناسبت بولمق امكانی قالیرمی ؟

علیه الصلاة والسلام افندیمزك یوم بعثلریندن تكامل شریعتلرینه قدر كچن مدت ظرفنده‌كی سیرت وافعال سنیه‌لرندن تواتراً نزلره كان قسمی كمال وضوح ایله كوستریكه‌دركه كندیلرینك هرشیدن اول كوزتدكلری غایه اللهه ایمان ایدنلردن برامت وجوده كتیره‌رك اونی بوتون دنیالره حكمران قیله‌جق بر وحدت وقوتله تجهیز ایتمكدن باشقه برشی دكلدی .

كرك علیه الصلاة والسلام افندیمزك دور سعادتلرنده ، كرك خلیفه‌لرینك زماننده یتشمش بر نسل یتمه كوره‌بیوزكه مسلمانلقده قازانمش اولدیغی یوكسك موقعی صرف بو اوغورده‌كی سعی ومجاهده‌سندن باشقه برصورت وسببله الده ایتمش اوله‌بیلسین .

اصحابدن برقسمی ویله برزمانده اوروج طوتمشلردی كه صیام اركان اسلامك بتشخیصی اولمقله برابر وحدت مسلمین اوغورنده اولانجه قوتلریله چالیشمقدن كندیلرینی آلیقویه‌جق ومقاومتلرینه فتور ایراث ایده‌بیله‌جكدی . ایشته علیه الصلاة والسلام افندیمز بونلرك حقنده : « اولئك العصاة – بونلر عاصیلردر . » بویوردی .

شریعت اسلامیه‌ده‌كی موقع ممتازی جمله‌جه معلومی اولان نمازبیله مسلمانلرك وحدت و قوتی درجه‌سنه چیقه‌ماز . اویله اولماسه‌یدی خندق كوننده علیه الصلاة والسلام افندیمز ایكندینك وقتی كچینجه‌یه‌قدر حفریات ایله مشغول اولمازلردی .

هیچ شبهه یوقدر كه دیانت محمدیه‌ده‌اك مهم اولان جهت الله ذوالجلال حقنده‌كی عقیده‌نك هردرلو شائبه‌دن مصونیتیدر . حالبوكه ابوطالب كافر بالله اولمقله برابر مسلمانلرك اوقدر تكریمه مظهر اولمشدركه صاحبای مسلمین بیله شرفلك اودرجه‌سنه مشتاقدر .

أوت ، ابوطالب ، الله اعلم ، مسلم دكلدی ؛ آنجق علیه الصلاة والسلام افندیمزه معین ایدی . اقوام جهان آره‌سنده امتنه‌یك یوكسك برمقام احضاری ایچون چالیشان اوپیغمبر كزینه بومقصدی استحصاله كافل اوله‌بیله‌جك قوت ووحدتی مانع اسبابی اورته‌دن قالدیرمق صورتیله خدمت ایدییوردی .

ایشته وحدت وقوتك كرك صیامه قارشی ، كرك ، تركیلك كفر اولدیغی لسان محمدیدن ایشیدیلن صلاته قارشی اسلامده‌كی موقعی . . حتی ایمان بالله عقیده‌سنه نسبتله اولان موقعی !

بزلر ابوطالبك نظر اسلامده‌كی حرمتنی وفاتنده علیه الصلاة والسلام افندیمز طرفندن اظهار اولنان حزنك شدتندن آكلایورز .

اسلامك نه‌قدر اركان وآدابی وارسه جمله‌سنك قیام ودوامی آنجق بو ایكی ركنك ، قوت ایله وحدتك ، وجودینه متوقفدر . زیرا هر هانكی بر ملتك عقیده‌سی ، شریعتی ، عاداتی وسائره‌سینك انسانلر آره‌سنده انتشار ایده‌بیلمسی یكانه عامل وارسه اوده اوملتك قدرت وسطوت صاحبی اولماسندن عبارتدر . یوقسه بدان موجودیتی رخنه‌دار اولدقدن ، شوكت وعظمتی هیچه ایندكدن صوكره كندی عائدیتك صحتنه ودیكرلرینك كذبك فسادینه اك صارصیلماز دلیللر ، اك قوتلی برهانلر كتیرسه اونك مدافعه ایتدیكی مذهبك هیچ بر طرفداری ظهور ایتمزده مادی قدرت وقوته صاحب اولان مخالفلرینك دین ومسلكی بوتون دنیا نظرنده مرغوب ومستحسن اولور .

یر یوزنده كلمة اللهك ، اسلامك موقعی بلند اولدیغی زمانلر برحكم شرعی‌یی قبول ایتدیرمك ایچون « جناب حق شویله بویورمشدر . . »

دیمك كافیدر . مسلمانلرك شوكتی یرنده ایسه ، رایت جلادتلری آفاق جهانده دالغه‌لانیورسه « بو ، شریعت اسلامیه‌نك احكام اساسیه‌سندن بریدر » جمله‌سی بر جماعت حضورنده سویلدیكك كبی آرتیق سنك ایچون دلیل ، برهان اقامه‌سنه لزوم قالماز ؛ خطابه‌كی ایراد ایدركن قبول ایدیله‌جكندن امین اولدیغك ایچون كمال طلاقتله سویلرسین و آرقه‌كده طوران امتك عظمت وشوكتی سنك سوزلركدن اول سامعلرك فكر وقلبنده یر ایتمش بولونور .

لكن ، بوكون قالقسه‌كده مسكراتك علیهنده بولونسه‌ك ، « انما الخمر والمیسر . . . . » آیت كریمه‌سنی ایراد ایتسه‌ك بوتون انسانلر ، حتی بالذات مسلمانلر نظرنده سوزلریكك هیچ بر تأثیری اولماز ، شاید « دوقتور فیلان بو بابده شویله دیمش ، امریقالیلر مسكراتی بویله تحریم ایتمشدر . . . » دیمش اولسه‌ك بیك قات زیاده مؤثر اولور .

اسلامده وحدت ایله قوت ایكی اصلدر كه بونلر الدن كیتدیكی كبی دیگر اساسات ده كیدر ، بونلر الده بولونورسه متباقی اصللر ضایع بیله اولسه چارچابوق استرداد ایدیله‌بیلیر .

كوزلریمزله كورویورزكه غیر مسلملر قوت ، سطوت صاحبی اولدقلری ایچون عادتلری ، صورتلری ، سیرتلری ، فكرلری كمال سرعتله انتشار ایدوب طورویور ؛ عقل وحكمتله هیچ مناسبتی اولمایان عقیده‌لری ده متصل طرفدار قازانیور .

مسلمانلر ایسه ضعفه ، تفرقه‌یه دوشدكلری ایچون اسلامك عقائدی ، احكامی لاینقطع هجومه اوغرایور ؛ اوقدر حجتلر ، برهانلر قارشیسنده انكاره مجال اولمایان بوتون محاسنی بالذات كندی اولادی طرفندن رد ایدیلیور .

تفرقه‌نك عاقبتی كوزلریمزله كوردك ؛ ضعفك نتیجه‌سنی اللریمزله طوتدق . بو مناسبتله ، بونه رغماً ، غریب دكلمیدر كه ، حالا مسلمانلرك ایلری كلنلری آره‌سندن بر طاقم كیمسه‌لر چیقیورده بوتون اسلامك مدار قیامی اولان بو وحدت وقوتك بقیهٔ موجوده‌سنی ده محو ایتمك ایستیور ، صوكره ، ملك عرفانی ، علماسی میانندن یوكسه‌لن سسلر بو حركتی رد ماهیتنده اولمادقدن باشقه بالعكس تصویب ایدییور ؟

دیار اسلامك هر طرفنده جامع ازهرلر بنا ایت ؛ اوضك ، شرقی ، غربی علما الله طولدیر ؛ هر عالمه بر كرسی تخصیص ایت وبتمش دانه آغیز ویركه هر آغیزك ایچنده یوز لسان ناطق وهر لسان ایله بیكلرجه عقده حل اولنسون ؛ دها صوكره ، یر یوزینی راكعین ایله ساجدین ایله طولدیر . . . شاید مسلمانلرك آره‌سنده‌كی رابطه تارمار اولمش ، وحدت وقوت سابقه‌لرندن قالان بقیه‌ده بوسبوتون بیتمش ایسه بوتون بو اجرا آتك عالم اسلامه هیچ بر فائده‌سی اولماز .

روی ارضی قیمتلی كتابلرله دوشه‌یكز ؛ الك عمیق مسئلك سینه‌سنی یاره‌رق ایچنده‌كی حقائقك اوكنه مشعله‌لر یاقیكز ؛ مالك اولدیغكز اسرار علوم وفنون سایه‌سنده حكمانك بر درلو انفاذ نظر ایده‌مدیكی سرائری بوتون مسلمانلرك اوكنه اولانجه وضوحیله سریكز ، هر مملكته یوز جنید بغدادی ، هر كوشه‌یه بكرمی سری سقطی اقامه ایدیكز . . . خطیبلریكز روح اسلامی ازه‌جك ، آلداده‌جك خطابه‌لرنده دوام ایتدكجه ، محررلریكز او وحدت وقوتدن قالان بقیه‌یی ده اهمال ، دها طوغروسی پایمال ایلدكجه الله قطعیاً سزدن راضی اولمایه‌جقدر .

دنیانك هر طرفنده‌كی انسانلری كورییورزكه حزبلر ، جماعتلر حالنده تشكل ایتمشلر وبونلرك بو صورتله تشكلنه مشترك بر احتیاج ، یاخود مشترك بر منفعت خادم اولمشدر . بونلر او احتیاجك تأمینی ، او منفعتك مدافعه‌سی ایچون ال اله ویروب چالیشیورلر و مقصدلرینی استحصال اوغرنده مالاً ، بدناً هیچ بر فداكارلغی دریغ ایتمه‌یورلر .

ایشته مصر كوزیمزك اوكنده طورییور . بوراده‌كی بیوك ثروت وموقع صاحبلری « مصالح حقیقیه اصحابی ! » آنجاق كندی موقعلرینی ، ثروتلرینی محافظه احتیاجیله بر آرایه كلمشلردر ؛ مصرده احوالك یالكز كندیلرینه مساعد بر شكل وروحده دوام وجریانی ایچون چالیشیورلر .

دیگر بر طاقم آدملری ده اوروپا حقوقك مملكتده حاكم اولماسی فكرینك كندی منفعتلرینه داها موافق كله‌جكی دوشونجه‌سی برلشدیرمشده بونلرده بو مقصدی تحقق ایتدیرمك ایچون اوغراشیورلر .

یهودیلر ، خرستیانلر ، بت‌پرستلر ، ملحدلر ، الحاصل بوتون دنیا بیلیوركه اسلام بر دیندر وجمعیت بشریه آراسندن بر امت بو دین ایله متدین بولونمقده‌در . اوحالده نه‌اصل اولویورده بو دین مصریلیلرك نظرنده مدافعه‌سی ، یاخود صیانتی ایچون احتیاج حس اولونان شیلردن بری مقامنه قائم اولامایور ؟ نه‌اصل اولویورده اسلام مسلمانلرك نظرنده ثروتك ، یاخود منافع سائره‌نك او ثروت و منافعه صاحب اولانلر طرفندن مظهر اولدیغی اهتمامی بر درلو كوره‌مه‌یور ؟ حالبوكه ممالك غربیه‌ده قاتولیكلر ، پروتستانلر ، یاخود اورتودوقسلر كندی آرالرنده وحدت تأمین ایدرك چالیشوب طورویورلر .

عجبا نه‌دن مسلمانلرك ایچندن بر جماعت ظهور ایدوب ده اوروپاده‌كی دینی جماعتلرك كوستردكلری عزمی ، فعالیتی كوسترمیور ، اسلامی مدافعه ایچین حركته كلمیور ؟ حالبوكه اسلام ، اعداسی طرفندن احكامنه ، عاداتنه ، آدابنه لاینقطع هجوملرده بولوندیغندن طولایی بوكون دونكندن زیاده مدافعه‌یه محتاجدر . اوت مسلمانلرك آراسنده اویله عادتلر ، اویله حركتلر ، اویله مؤسسه‌لر ظهوره باشلادی كه بونلرك اسلامه خاص اولان شعائر ایله ذره قادار امكان ائتلافی یوقدر .

مسلمانلر بنای اسلامك كندی اللریله طاش طاش ییقلدیغنی ، آرالرنده‌كی رابطه‌نك ینه كندی غفلتلریله دوكوم دوكوم چوزولدیكنی

کوزلریله کوره‌جکلرده بو قادار فلاکت قارشیسنده یه کوزلریکی یوماجقلرمی؟ أی ملتك منورلری، سزلر بو مدهش مصیبتك قارشیسنده اللری، قوللری باغلی اولارق طورمقده دوام ایده‌رسه‌کز آز زمان صوکرا اسلامی ومسلمانلری طانیلامایه‌جق درجه‌ده دکیشمش، کوره‌جککزدن أمین اولکز.

شاید (حزب اسلامی) نامیله اوزناجیقمقدن چکینیورسه‌کز (حزب شرقی) نامیله فعالیته کچیکز، یاخود هیچ بر عنوانه باغلانمایه‌رق مجاهده‌کزده دوام ایدیکز.

بوکونکی مسلمانلره باقیورم ده مصاب اولدقلری بوقدر مظلم حادثه‌لر آراسندن کندیلرینه بر نور هدایت آلمق وزره («الا أن تتقوا منهم تقية») قول کریمندن باشقاسی واصل اولمامش ظن ایدیورم. حضرت حق بو حرفی تأویل خسته‌لغنه طوتولمش کورویورم. اویله اما بوکبی آیات کریمه‌یی هوسلرینه کوره تأویل ایده‌دورورکن ناصیل اولیورده مال ونجات اتلافندن باشقه بر شی اولمایان جهادك وجوبنه قائل اولیورلر؟ ناصیل اولیورده علیه الصلاة والسلام أفندمزك یوناکون بلالره، اذالره کوکس کردیکنی اعتراف ایدیورلر؟ ناصیل اولیورده شهدانك وزمان أصحابده صبر وثبات کوسترن أکابر امتك نظر اسلامده‌کی موقع مبجلنه ایمان ایدیورلر؟

هیچ شبهه یوقدرکه شاید اسلامده‌کی وحدت وقوت اساسلرینك نمازدن، اوروجدن، زکاتدن دها مهم اولدیغی واسلامیت عنصرینك بو ایکی اصله استناداً زینت فروع مثابه‌سنده قالمق لازم کلدیکی عصرلردن بری (أزهر) طرفندن أفکار مسلمینه یرلشدیرلمش اولسه‌یدی بوکون نه آوروپالیلر عالم اسلامه بو قادار مستولی اولابیلیردی، نه‌ده احکام اسلامیه‌نك أذهان مسلمینده‌کی موقعی شمدیکی قادار کوچولوردی.

أوت، اسلام ملایمتی، تأنی‌یی سور، بصیرتسزلکی یسته‌من. بونکله برابر جبانتی هیچ بر زمان قبول ایتمز؛ کتاب الالهك بر قسمنه ایمان ایدوب دیکر بر قسمنی اهمال ایدنلره قارشی لعنت ایدر؛ جناب حقك کوندرمش اولدیغی بیناتی کتم ایده‌نلره دوشمان کسیلیر. ایشته اسلام بوکون أك مهم اولان اساساتنه هجوم ایدیلمش حالده بولونیور. مسلمانلرك ایچندن دیننك امدادینه یتیشه‌جك کیمسه ظهور ایتمه‌یه‌جکمیدر؟ دوشمانلریکز سزی دینکزك أك باشلی ارکاننی، أك معظم اساساتی مدافعه‌دن منع ایدیورلر و هنوز حیات اسلامدن رمق موجود ایکن اونی قورتارمق ایچون فریاد استمدادیکزی یوکسلتمکزه میدان ویرمیورلرسه سزك مسلمان قالمانکزه مساعده ایتمه‌لرینك عجبا نه معناسی واردر؟

مصرلی أبوالوفاء

ووکینغ جامعنده شکر بایرامی

لوندره‌دن وقت غزته‌سنه یازیلیور:

بوکون صباحلین بایرام نمازینی لوندره‌دن ترنله بر ساعت قدر مسافه‌ده اولان ووکینغ جامعنده قیلمق اوزره بر چوقلریله برابر یوله چیقدق. ترن فسلی، صاریقلی وهندلیلره مخصوص سرپوشلی ذوات ایله اوقدر دولو ایدی که لوندره‌نك تقلتنك اوزرمدن دوشدیکنی حس ایتدم وکندیمی شرقده ظن ایتدم.

سنه‌نك أك بیوك بایرامنی تسعید ایتمك واسلامده‌کی اتحادی کوسترمك ایچون تورك، ایرانلی، هندلی وافغانلی جامعه طوپلانمقده ایدیلر. جامع هروقتکی کبی جماعتی وسیرجیلری استیعاب ایده‌مدیکندن چمن اوزرینه خالیلری سریلمش واطرافنه صندالیه‌لر دیزیلمشدی.

امام کمال الدین افندی پیدرپی کلمکده اولان مسلمینه بیان خوش آمدی ایلمکده ایدی. مومی الیه پك عالم وفاضل بر ذاتدر وانکلیزجه‌یی غایت کوزل تکلم ایدر. کلنلر اسملرینی دفتر مخصوصه قید ایتمکده ایدیلر.

جماعت آراسنده استانبول حکومتی ممثلی مصطفی رشید پاشا، مخدومی ویرمحی کاتب شفیق بك بولنیور. شفیق بك مکمل انکلیزجه وفرانسزجه تکلم ایدر. آلمانجه وایتالیانجه بیلدیکنی ایشیتدم. فقط بن بو لسانلری بیلمدیکمدن خصوصده‌کی معلوماتنك درجه‌سنی بیلمیورم.

افغان ممثلی سردار عبدالهادی خان حضرتلری ده حاضر بولنیورلردی. مشارالیه ایله اوزاجق تورکجه قونوشدم. فقط بالآخره انکلیزجه‌سنك پك ایی اولدیغنی کشف ایتدم. لورد (هه‌دلی) وسائر انکلیز اسلاملری طبیعیله جماعت آراسنده بولنیورلردی. بونلردن ماعدا دها بر چوق ذوات موجود ایدی. فقط برر برر اسملرینی قید ایتمك بیوك بر دفتر تشکیل ایدر. مؤذنك اذانی اوقوماسی اوزرینه نمازه باشلاندی.

جماعت آراسنده آلتی قدر انکلیز اسلام خانملری بولنیوردی. بو خانملرك یازلق البسه‌لری وبیلك بهار سرپوشلری ایله نماز قیلدقلرینی کورمك پك غریب ایدی. زوجه‌م جامعه کیتمك اوزره حاضرلاندیغی حالده صوك دقیقه‌ده بر مانع ظهور ایتدیکندن کیده‌مدیکی ایچون اسلام خانملری آراسنده هیچ بر چارشافلی یوقدی. یالکز بر دانه اولسون چارشافلیسی کورمك ایستیوردم. چارشافدن مقصدم بوکون تورك خانملری طرفندن استانبولده استعمال ایدیلن وچارشافدن زیاده شاپقه‌یه بکزه‌مکده بولنان چارشاف دکلدر. اکر تورك خانملری اسکی چارشافك وپچه‌نك قادینلره نه‌قدر یاقیشدیغنی بیلمش اولسه‌لر، اونی ترك ایتمکله وياخودده چارشافدن باشقه شیئلره بکزتمکله تشبث ایتمزلر.

پارلاق کونش آلتنده ویشیل چمن اوزرنده‌کی منظره پك مؤثر ایدی. امام افندینك استفاده‌لی وعظنی کمال دقتله دیکله‌دك. خلاصه‌

دین ایله قنك بر اولدیغنی سویلدی ودینك جناب حقك دوقسان دوقوز اسملرنده منبع معالی‌یی تقلید ایتمکدن عبارت اولدیغنی بیلدیردی. بو معالی‌یه حقیقی بر صورتده توفیق حرکت ایتمیوب یالکز اشکالی ایله عامل اولمق مرائیلك اولدیغنی سویلدی.

اسلاملره مخصوص اولان مسافر پرورلکه توفیقاً نمازدن صوکره آچیق هواده عموم جماعته بر اوکله یمکی ضیافتی ویرلدی. یمك چنه قونیلان اوزون ماصه‌لر اوزرنده یندی. یمکدن صوکره عموم دوستلرمزه «بایرامکز مبارك اولسون» تمنیسنده بولندقدن صوکره قوربان بایرامنده تکرار طوپلانمق اوزره لوندره‌یه عودت ایچون ترنه بیندك.

یادین افغان سفیری ایله ملاقات ایتمك اوزره مشارالیهدن وعد آلدم. کله‌جك مکتوبمده بو ملاقاتدن بحث ایده‌جکم.

یمنلیلرك خلافت اسلامیه‌یه صداقت ومربوطیتلری

بیروتده منتشر «الاقبال» غزته‌سی یازییور:

تاریخ عالمده مثلی نامسبوق اولان وبتون دنیایی بر خرمن مش کبی دولاشوب چیکه‌نن حرب عمومی‌یه رغماً یمن قطعه‌سی سکنه‌سی حالا تابعیت عثمانیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر. هر طرفه قوللی قنادینی آتوب کچن بو حرب، یمنلیلرك خلافت اسلامیه‌یه قارشی بسله‌دکاری خلوص ومحبته اوفاق بر خلل ایراث ایده‌مه‌مشدر.

اخیراً وارد اولان رسائلده یمنلیلرك خلافت اسلامیه حقنده‌کی اخلاص وارتباطلرینه دائر بعض مناقبلرینی کوردك؛ فوق الحد مسرور اولدق. دیننه، واملته صادق اولان هر مسلمانك‌ده بوکا سه‌وینه‌جکنه امین اولدیغمز ایچون بعضلرینی نقل ایدییورز.

حرب عمومی دوام ایتدیکی واث مهم بلاد وممالك بیله بونك تأثیریله قیورالدیغی زمانلرده یمن سکنه‌سی مسعود بر حیات کچیریور ایدی. بو حال، امام یحیی حمیدالدین حضرتلرینك والی محمود ندیم بکك اشتراکیله اتخاذ ایتدیکی تدابیر سایه‌سنده حاصل اولمشدر. بو بابده‌کی والی محمود ندیم بکك خدمتی‌ده شایان ذکر وتشکردر.

مشارالیهك هر تشبثی موفقیتله نتیجه‌له‌نیردی. اونك مساعی جمیله‌سی سایه‌سنده یمن قطعه‌سی شرقدن غربه وشمالدن جنوبه قدر عمران وترقی‌یه طوغرو یورو یوردی. هرحالده تاریخ، صحیفه‌لرینی بو ذاتك خدماتیله تزیین ایده‌جکدر.

اولجه اولدیغی کبی الیوم دخی دوائر حکومت واماکن عسکریه اوزرنده عثمانلی بایراغی تموج ایتمکده‌در.

امام مأمورینك راحت ورفاهنی تأمین ایچون بتون نفوذینی استعمال ایدییور وفوق العاده بذل مساعیده بولونیور. مشارالیه هر فرصتده خلافت وحکومت عثمانیه‌دن باشقه بر حکومت طانیمادیغنی وطانیمایه‌جغنی تصریح واعلان ایتمکده‌در.

مأمورین عثمانیه‌دن بعضلری موقع ومأموریتلرینی ترك وممالکلرینه عودت ایتمك تصور ایتدکلرندن بو تصورلرندن وازکچملرینه وعائله‌لریله معاً استراحتلرینك اکمالنه دائر «امر کریم» صادر اولمشدر.

امام ادریسله اولان مناسباتلری ایلشمك اوزره‌در. یکدیکره مجاوزاتده بولنمامق اوزره آرالرنده معاهده عقد اولوندی.

یکنلرده صنعاده‌کی عساکر عثمانیه طرفندن امام حضرتلرینه حرمة بعض مراسم اجرا اولنمش، قربانلر ذبح ایدلمش خلافت اسلامیه‌نك نصرتنه دعالر اولنمشدر.

مکتب سلطانی فوقنده رایات عثمانیه صاللانیور وطلبه، سامعینی تهییج ایدن نشیده‌لر اوقویوردی. طاتلی بر کوندی. جناب حق خلافت دولتنی ومجد وسعدتنی بالعز والاقبال ادامه ومخلص رجالنی محافظه بیورسون.

اوروپاده مأمورین روحانیه تاصیل چالیشیور!

اوروپاده‌کی خلق دارالفنونلرندن بحث ایدن اقدام صاحبی احمد جودت بك مقاله‌سنی شو سوزلرله بتیرییور:

«مذکور مؤسسه‌لرك ایلك مؤسس وبانیسی دائما رقه‌لی بر پاپاسدر. مأمورین روحانیه‌نك بو مملکتلرده‌کی حسیاتی پك وطنپروراندر. علمای دین فوق الحد ملیتپروردرلر. او فکرده مأمورین روحانیه‌نك وجودی بر مملکت ایچون موجب سعادتدر. علمای دین بزده‌کی کبی بر طرفه چکلمش دکلاردر.

اونلر دائما اهالی ایله تماسده بولوندقلرندن خلقك مادی، معنوی احوالنی، احتیاجنی هرکسدن اول کوروب تقدیر ایدییورلر وقشبنلرنده دائما اخلاق حسنه‌یی رهبر حرکت اتخاذ ایدییورلر.

معلوم اولدیغی اوزره علمای دین یالکز علم دین ایله اشتغال ایتمیوب دارالفنونلرده مکمل تحصیل کوردلر فداکارلقلری هر تخمینك فوقنده‌در. بو آدملر، افراد اهالینك دینی ودنیوی اموریله اشتغالی مقدس بر وظیفه بیلمشلردر. فقرای خلقه، بیتیملره، اطفال متروکه‌یه، کیمسه‌سزلره، خسته‌لره، عشرتك منحه مأمورین روحانیه‌نك ایتدیکی خدمتلری صایوب دوکمکله بتیره‌میز. مأمورین روحانیه ایچنده بیوك زادکان عائله‌لرینه منسوب ذوات پك چوقدر. آوروپا مأمورین روحانیه‌سی علوم اجتماعیه ایله پك صیق اشتغال ایدییورلر. عمله تشکیلاتنده بیله بو آدملرك حسن خدمتلری کورولمشدر.»

آبونه شرائطی : هر بر
ايجون سنه‌لكی (٢٧٥)
آلتی آيلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ،
سنه‌لكی ٥٢ نسخه د.

اداره‌خانه: آنقره‌ده حريت
اوتلی قارشوسنده‌كی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشيندر

مسلكه موافق آثار ممنونيه
قبول اولونور. درج ايدلمين
يازيلر اعاده اولنماز .

سبيل الرشاد

١٣٣٠ ١ ٧

آدرس تبديلنده آبونه‌جه
بش غروش كوندرملیدر

مكتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبيه ايجون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه
يازلمسی رجا اولونور

پاره كوندرديكی زمان نه‌يه
دائر اولديغنی واضحاً بيلديرل-
مسی رجا اولونور

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم | باش محرر محمد عاكف | صاحب و مدير مسئول اشرف اديب | اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٥٠٧ | ٤ ذی القعده ١٣٤ | پنجشنبه | ٢٩ حزيران ١٣٣٨ | جلد ٢٠

قرآندن بيوك معجزه‌مي اولور؟

آيات الهيه‌يه قارشی معاندلرك تمردكاری تفرعونه‌ده مشركلرك و اهل كتابك حضرت پيغمبردن خارق العاده شيلر طلبی – بوندن مقصدلری – الاهلك نامتناهی قدرت سبحانيه‌سی – شيخ عبدالعزيز چاويش

مسلمان عسكری

مسلمان عسكرينك تاريخده‌كی مهم و پايدار موقعی ، ناقابل تغير خصايصی – مسلمان عسكرينك قهرمانلغی غنيمت ايچون دكلدی – تمايلات ماديه مغلوبيتدن باشقه بر نتيجه ويرمه‌مشدر – مسلمان عسكرينك مزايای فاضله‌سی – حق يولده مجاهده – جهادك حكمت تشريعی: حق مدافعه، باطلی محو وازاله –

توركيانك حرب عموميه اشتراكنده‌كی سببلر

مرحوم سعيد حليم پاشا حضرتلرينك وقعهٔ شهادتلری مناسبتيله ناتمام قالان خاطرات سياسيه‌لرندن بر پارچه – ائتلاف دولتلرينك توركيا حقنده‌كی سوء نيتلری و خصمانه حركتلری – توركيانی ساحهٔ تجرد وانفراده براقمق – خلافتيله اتفاقده‌كی فوائد عظيمه‌يه رغماً دول مؤتلفه‌نك بوكا يانا شمه‌ملری – ائتلاف دولتلرينك اساس غايه‌لری : توركيانك متروكاتی تقسيم – استقلال و تماميت ملكيه‌يی تكفل وعد كاذبی – چارلغك عصرلرده غايه‌سی – ائتلاف مثلث سفراسيله دوام ايدن مكالمات سياسيه – فرانسز سفيرينك افشا آتی – انكلتره‌نك سوء نيتی – توركيانك بی طرفلغی عطالت مطلقه‌يه محكوميت ديمكدی – بوكونكی مقاومت مليه توركيانك حرب عموميه اشتراكی اسبابنی پك كوزل ايضاح ايدر – ١٩١٤ ده سه‌ور معاهده‌سی يازلمادیغی ايچون تهلكه كتاب شكلنده اوقونه‌مازدی – حرب عمومی‌نك انكليز محبی زماننده توركيانك صلحپرورلكی وهيچ كيمسه‌دن بر مطلوبی اولمامسی – توركيانك آلمانيا ايله اتفاقی – وقتسز حربه كيرمسی – توركيانك خط حركتی اساس اعتباريله هيچ بر صورتله تنقيد اولنه‌ماز .

انكليزلرك وهابيلری تحريكی – حزين بر كون – تربيهٔ معنويه

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ . . . . وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ »

مآل جلیلی

« بز بر آیتی نسخ، یاخود یوق ایدرسه‌ك یرینه اوندن دها ایسنی، هیچ اولمازسه اونك بكزینی كتیریرز ؛ بیلمدیكمی كه الله هر شیئه قادردر؛ بیلمدیكمی كه بوتون كوكلرك ، یرلرك صاحبی الله‌در ، بیلمدیكمی كه سزك ایچون اللهدن باشقه نه ولی ، نه‌ده معین یوقدر . یوقسه ، وقتیله موسادن یسته‌نیلن شیلر كیبی سزلرده پیغمبریكزدن ایستمك آرزوسنده یمسكز ؟ كیم ایمانی ویرده یرینه كفری آلیرسه ، شبهه یوقدر كه ، طوغرو یولدن صاپمش اولور . حق كندیلرینجه ظاهر اولدیغی حالده ، صرف نفسلرنده‌كی حسد ایقتضاسیله ، اهل كتابك بر چوغی ایمانكزدن صوكره سزی یكیدن كافر ایتمك ایسترلر ؛ بو خصوصده امر الهی كلنجه‌یه قدر اونلرك حقنده عفو ایله ، صفح ایله معامله ایدیكز ، بیلمش اولیكز كه الله هر شیئه قادردر . نمازی قیلیكز ، زكاتی ویریكز ، نفسلركز ایچون هر نه خیر ایشلرسه‌كز انی عند اللهده بوله‌جقسكز ، امین اولیكز كه الله بوتون ایشلدكلریكزی كورمكده‌در . یهودیلر جنته آنجق یهودیلر ، نصرانیلرده یالكز نصرانیلر كیره‌جكدر ، دییورلر ؛ اونلرك كندی اوردوقلری بر امیددر ؛ سن اونلره « اكر طوغرو سویلیورسه‌كز دلیلكزی كتیریكز » دی . اوت ، كیم مؤمن خالص اولرق یوزی اللهه چویررده یالكز اوكا قولاق ایدرسه اونك ایچون تاكریسنك یاننده اجر مكافات واردر و بوكبیلرینه محشرده نه قورقو ، نه ده حزن یوقدر . »

*

* *

علیه الصلاة والسلام افندیمز كرك مشركلری ، كرك اهل كتابی اسلامه دعوت ایتدیكجه بونلر اورسول معظمه‌ده ، جفاده ، سوزلرینی استخفافده آلایلندیكنه ایلری كیدرلردی ؛ دعواسنی معجزه‌لردن ، خارق العاده شیلردن بریله اثبات ایتمسنی تكلیف ایدرلردی . علیه الصلاة والسلام افندیمزده وظیفهٔ رسالتك حدودینی كندیلرینه تعیین ایتمك صورتیله مقابله‌ده بولنورلردی .

حضرت پیغمبردن بویله خارق العاده شیلر طلبی مسئله‌سنده عربك كوسترمش اولدیغی اصرار اویله سالم بر فكر ، یاخود صمیمی بر حس نتیجه‌سی دكلدی ؛ آنجق یا عناد واستهزا قصدیله وقوع بولوردی ، یاخود نه فطرت سلیمه‌یه ، نه‌ده هر درلو تبدلدن مصون بولنان قانون الهی‌یه توافق ایتمیه‌جك بر طاقم مطالب سرد ایدن اجداد قدیمه‌لرینه بكزه‌ملرندن ایلری كلیوردی . یوقسه بونلرك نیتلری خالص اولسایدی كوردكلری آیات سماویه عنادلری ، انكارلری تشدید ایدرزدی .

اوت ، جناب حق اوقدر معجزه‌لر كوندرمش ، بیللرینی آیات بالغهٔ سبحانیه‌سیله اودرجه‌لرده تأیید بویورمشكن عجبا بونلرك تبلیغ تبشیر خصوصنده كفایتی كورولدیمی ؟ اصلا ! او معاندلرك تصویر حالی ایچون قرآن حكیمده « وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا — اونلری تخویف ایدیورزده بو تخویفمز طغیانلرینی آرتیرمقدن باشقه نتیجه ویرمیور . » بویورییور .

جناب حق پیغمبرینك الیله نه‌قدر آیتلر اظهار بیوردی ! آره‌دن اوزون زمان كچمك طولایسیله بو معجزه‌لر قاچ دفعه اونودولدی‌ده طرفلرندن دها بلیغی ، دها بدیعی ، هیچ اولمازسه مثلی كوندرلدی ! بوتده شایان استبعاد بر جهت یوقدر ، الله هر شیئه قادردر ؛ یرلر ، كوكلر اونك دست قدرتنده‌در . بوتون مخلوقات ایچون الله خالق ذوالجلالدن باشقه ولی ونصیر یوقدر .

قاطرحكیم آیات الهیه‌سنده مثلا آیت اللیلی بریجی نسخ ومحو ایدرسه اونك یرینه نظیرینی ، یاخود دها بدیعنی كتیررده وده آیت نهاردر : « وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ = بز كیجه ایله كوندوزی قدرتمزك ایكی آیتی اولمق اوزره ابداع ایتدك ، صوكره آیت لیلی مظلم وسنه‌لرك عددینی ، وقتلرك حسابنی بیلمك ایچون آیت نهاری ضیادار ایتدك . »

كذلك آره‌دن اوزون زمان كچمه‌سی بر قومده آیات معجزه‌دن برینی اونوتدوره‌جق اولورسه جناب حق او آیتك نظیرینی ، یاخود دها بویوكنی كوندرمكه قادردر . « وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ = دییورلر كه : « وكا تاكریسندن بر معجزه اینمه‌لیدی‌ده كورمه‌لیدك » ، دی كه : الله البته بر معجزه تنزیلنه قادردر . آنجق بونلرك چوغی جهل ایچنده بولونیورلر . »

شیخ عبدالعزیز چاویش

مسلمان عسكری

مسلمان عسكرینك تاریخده مهم وپایدار بر موقعی ، ناقابل تغییر خاصیتی واردر . عالمك مورخلری ایچنده مسلمان عسكری قورقاق ، قوماندانلرینه اطاعتسزلك تهمتیله شائبه‌دار وستره‌یلمه‌یه موفق اولان بر كیمسه یوقدر . بونلرك هپسی مسلمان عسكرینك حرب میدانلرنده خصملرینه قارشی بر شیر ژیان كسیلدیكنی ، شدائد ضمننه قلبنده هیچ بر اندیشه وفتور حس ایتمكسزین صالدیردیغنی ، دشمن صفلرینه قارشی یوردكن كوستردیكی مقاومته ، آلدیغی زخم ایله قطعیاً اهمیت ویرمه‌دیكنی آكلاتیم خصوصنده یكزباندرلر .

بر مسلمان عسکرینك حائز اولدیغی بو خصایص شهامتك اسبابی ایضاح خصوصنده مورخلر مختلف فکرلر درمیان ایتمکده‌درلر. بو افکار متخالفه‌یی آیری آیری سرد و تنقیده لزوم کورمه‌مکله برابر ایچلرندن اك مهم، اغلب افکاره اك مساعد کوردیکمز یالکز بر دانه‌سنی مناقشه ایتمه‌دن کچمه‌یی مناسب عد ایتیورز. بو فکره طرفدار اولان، مسلمان عسکرینك فرط بسالت و اقدامنك حکمتی، فطرت و منشأی اعجابی غنائم الده ایتمه‌یه، طوپراغی منبت و محصولدار، اقلیمی لطیف مملکتلره صاحب اولمه‌یه صوك درجه حریص و هوسکار اولمسنده بولیور؛ بو حرص و عنایه‌ده اونك شنلکسز مملکتلرده، فیض وطن وتدن عاری و محصولات طبیعیه نامنه برقاج خرما آغاجیله براز اوتدن باشقه برشی یتیشدیرمك استعدادندن محروم قوراق چوللرده یتیشمش اولمسی سبب کوستریور.

وقایع حربیهٔ اسلامیه‌یه آشنا اولانلر بیلیرلر که مثلا عربلر، که جناب پیغمبر ایچلرندن یتیشمش و دعوت رسالتپناهیلرندن باشلامش اولمق دولایسیله ایلك اول قبول اسلام ایتمشلردر، بوتون غزوات و فتوحاتلرده نه دنیا متاعنه میل و رغبت ایتدیلر، نه ده قوماندانلرینه اطاعتسزلك کوستردیلر. قوانین و نظامات حربیه‌لرینه رعایت ایتمه‌مك، محاربه میدانلرنده اخذ موقع ایتدکدن صوکره صفلرینك انتظامنه خلل کتیرمه‌مك حرکاتنده بولوندقلری کبی، بر حادثه‌یه میدان ویرمشلردر.

اوت، واقعا بعض وقعه‌لرده اسلام اردوسی آره‌سنده ضعف و هزیمت آثاری کورولمه‌مش دکلدر. فقط بونك باشلیجه سببی عسکردن بعضیلرینك اسلامه انتسابلری هنوز یکی اولدیغی ایچون قلبلرنده ایمانلری یرلشمه‌مش، حق و حقیقتی مدافعه یولنده راسخ قدم اولانلر درجه‌سنه وارمامش اولمه‌سیدر. حنین غزوه‌سنده ده بویله اولمشدی. مسلمانلر تهامه‌نك غایت قویتو و باصیق وادیلرندن برینه اینیورلردی. دشمنلری ایسه دها اولجه کله‌رك وادینك اویوق، کیریتی، طار یرلرنده پوصو قورمشلردی. بونلر کمینکاهلرندن چیقه‌رق بردن هجوم ایدنجه مسلمانلر بوزولدیلر، کیمسه دونوب باقمندن کیمنك حالنه باقه‌مایه‌جق صورتده مدهش بر هزیمته دوچار اولدیلر. سردار معظم (صلی الله علیه وسلم) لرینك یاننده ثبات ایدنلر قادین، ارکك، یالکز ایماننده صادق اولانلر ایدی. حتی ام سلیم (اسلام مجاهده‌لرندن بری) خنجری النده رسالتمآب صلی الله علیه وسلم افندیمزه: «کافرلری حرب ایدنلری نصیل اولدیریورسه‌ك یالکزدن قاچانلری ده اویله‌جه اولدیر، اونلرده قتله لایق حریفلردر.» دییور ایدی.

بر ده عهد رسالتده داخل اسلام اولانلر میاننده منافق بر طائفه واردی. بونلرك کوزلری بر طاقم مطالب مادیه‌یه دیکلمش اولدیغنده بعض وقایعده عسکر اسلامی متشکل بر قطعه براقمش، اردونك خیلی ضرر کورمه‌سنه سبب اولمشدر.

عهد رسالتده رئیس المنافقین اولان عبدالله بن ابی و رفقاسی مسلمانلر غنائمه دسترس اولدقجه حضور رسالتپناهی‌یه قوشوب کله‌رك حصه‌لرینی ایسترلر، محاربه سوزی ورنجه چیقمجه ایشانه ایتدکلری بهانه‌لرله یرلرنده راحت راحت اوطوره‌رق ایچلرندن اقلی قوپارمق تلاشنه دوشرلر ایدی. نته‌کیم احد وقعه‌سنده ده عینی حال جریان ایتمشدی.

ذاتاً اسلام میاننده مسلمانلقلری یکی اولدیغی، عادات جاهلیه قلبلرندن هنوز تماماً سلینمدیکی ایچون غنایم و متروکات حربیه‌یه قوتلی حرص و غایله حرکت ایدنلر، بو حاللریله اسلام صفلری آره‌سنده بوزغونلق وقوعه کلمسنه سبب اولانلرده یوق دکل ایدی. ازجمله احد وقعه‌سنده، علیه الصلوة والسلام افندیمز عسکری تعبیه ایدرکن تیراندازلره: «طاغك اتکنده، دشمن سواریسنه قارشی اخذ موقع ایتملرینی امر ایتمش و: دشمنی مغلوب و منهزم ایتدیکمزی کورسه‌کزده یرلریکزدن آیریلمایکز؛ سز موقعلریکزده ثبات ایتدکجه بزم ایچون غالبیت محققدر.» بویورمش ایدی. تیراندازلر رسالتمآب صلی الله علیه وسلم افندیمزك اردوسیله دشمن صفلرینی یاروب یاروب ایلرولدیکنی کورونجه آره‌لرنده اختلاف باش کوستردی، بر قسمی سردار اعظم افندیمزك امرینه امتثالاً موقعلرنده ثباته قرار ویردیلر، جاهل و عاجز اولانلر، غنایم لذتنه طیانه‌مه‌یه‌رق ساحهٔ قتاله چوللاندیلر. محاربه‌لرك آرقه‌سنی حمایه و مدافعه ایده‌جك برقاج تیراندازدن باشقه کیمسه قالمادی. فرصتدن بالاستفاده دشمن دونه‌رك بو نقطه‌دن بر هجوم کوسترمکله اردوی اسلامی تارمار، مقتول و مجروح بر خیلی ضایعاته دوچار ایتدی؛ حتی قائد اعظم صلی الله علیه وسلم بیله باشی ایله یوزینك برقاچ یرندن جریحه‌دار اولدی.

تاریخ اسلامك قید ایتدیکی بعض وقایعده بو نوع حادثات وقوعه کلمش ایسه‌ده مقداری، پارمقلرك عددینی تجاوز ایتمیه‌جك درجه، محدوددر. بوکبی حادثه‌لره ایسه صرف مادی مقصدلرله حوزهٔ اسلامه صوقولمش اولان عوام سببیت ویرمشدر. بو زمره‌یی تشکیل ایدنلر یا ایمانلرنده صادق اولمیان منافقلردن، یاخود یاقین زمانلرده مسلمان اولدقلری ایچون قلبلرنده راسخ و متمکن عادات جاهلیه‌یی محو و ازاله‌یه اسلامك هنوز وقت بوله‌مادیغی جهلهٔ عوامدن عبارتدر.

اندلس فتوحاتنده اسلام اردوسنه التحاق ایدن بربریلرك طرز حرکتلری ده عینی مرکزده ایدی. بونلرك غنایم وفیره مواجهه‌سنده ضبط نفسه مقتدر اوله‌مامالری، اسلام اردوسنده جاری اولان نظاماته رعایت قیدنده بولونمامالری جیوش اسلامك فرانسه‌ده شارل مارتلك قارشیسنده دوچار نکبت اولملرینه سبب اولمشدر.

بر مسلمان عسکرینه، دفع ایجابچه، اون دشمن قارشیسندن فراره مساغ یوق ایدی. واقعاده قرآن، صبر و سکینتی رهبر اتخاذ ایدن یگرمی مسلم مجاهدك ایکی‌یوز دشمنه، یوزك بیکه غالب کله‌جکی حقنده‌کی وعدنده صادق اولدیغنی بر چوق مآثر مادیه‌سیله اثبات ایتدی؛ و بو قانون مظفریتك برچوق زمان حکمی مرعی، محفوظ قالدی. کیت گیده مسلمانلرك عددی چوغالهرق اسلاملق موقعی خیلیدن خیلی پیدای متانت ایتدکدن، موجودیتی صارصه‌جق، دوام دعوتی تهدید ایده‌بیله‌جك حادثاته هدف اولمسی احتمالی برطرف اولدقدن صکره بو حکم، مثلین حکمیله منسوخ اولدی. بوندن بویله بر مسلمانك خدعهٔ حربیه‌یه توسل، یاخود بر فئهٔ اسلامیه‌یه استناد قصدیله اولمقسزین ایکی دشمنك اوکندن قاچمه‌سنی مشروع کوستره‌جك هیچ بر سبب قالمادی.

ایضاحات مبسوطه‌دن آکلاشیلرکه مسلمان عسکرینك نه مالنه سبب اوله غنیمته، فتح ایده‌جکی بلادك نعیم لذائذندن استفاده‌یه حریص و متهالك اولمسی دکلدر. زیرا کوردککه بونی تمایلات موضوع بحث ایتدیکمز وقایعده مسلمانلرك غالبیتلرینه خدمت ایتمه‌مش، بالعکس هزیمت و خرابیلرینه بادی اولمشدر.

مسلمانلر مصری فتح ایتمه‌یه کیتدیلر. قوماندانلری عمرو بن العاص حربه کیریشمزدن اول، اسلام اردوسنده سرعت حاله تبعاً، روملیلر طرفندن منصوب مصر علیا حکمداری مقوقسه مطالب حربیه‌یی تبلیغ ایتدی. مقوقس بو بابده اجرای مذاکراته مأمور بر هیئت کوندردی. هیئت عودت ایدنجه حکمدار عسکر اسلامی نه حالده بولدقلرینی صوردقده شو جوابی آلدی: «اویله آدملر کوردککه یانلرنده ممات حیاتدن، تواضع رفعتدن دها مقبول و معتبردر. دنیا محبتی قلبلرندن سیلنمش، یره اوطوریورلر، دیز چوکه‌رك یمك ییورلر، امیرك عادی بر فردن فرقی یوق، رفیع و وضیعدن، حری عبددن سچمك ممکن دکل؛ نماز وقتی اولنجه هیچ بری اجرای آییندن کری طورمیور، اطراف اعضالرینی بول بول صو ایله ییقایورلر، آیینلرنده حقیقةً حیربخش بر حضور و خشوع آیورلر.»

شو ایه قدر سرد ایتدیکمز ایضاحاتدن آکلاشیلدی‌که بر مسلمان عسکرینك امم سائره عسکرلرندن تمایزنی تأمین ایدن بر طاقم خواص و مزایاسی واردر. تاریخ محارباتك بوتون صفحاتنده اوکا حماست و شهامتده مثلی نادر اولمق شرف و لیاقتنی بخش ایدن او اوصاف و مزایای برگزیده‌درکه اساسلری شو درت نقطه‌ده تمرکز ایدر:

۱ — حق یولنده مجاهده:

بر مسلمان هیچ بر وقت مشتهیات نفسیه، منافع مادیه اوغورنده حرب ایتمز. کرك عربلر، کرك سائر امتلر اسلامی قبول ایتمزدن اول یغما کرلکدن، خصملری محو و استیصالدن باشقه بر مقصدله حرب ایتمزلر ایدی: اسلام ایشی دکیشدیردی. اهلنه بویله مقاصد خسیسه اوغورنده جنك و جدالك منفور بر حرکت اولدیغنی طاندیردی؛ قلبلرنده یالکز حق حمایه و تأیید اوغورنده مجاهده‌یه میل و محبت اویاندیردی. بو شریطهٔ جهادی قرآن مسلمانلره قارشی بر قانون شکلنه قویارق مخالف حرکتی قطعیاً تحریم ایتدی. (واذ یعدکم الله احدی الطائفتین انها لکم وتودون ان غیر ذات الشوکة تکون لکم ویرید الله ان یحق الحق بکلماته ویقطع دابر الکافرین لیحق الحق ویبطل الباطل ولو کره المجرمون.)

بو آیت کریمه، قرآنك مسلمانلره هدف غایه اتخاذ ایدیلمه‌سنی فرض قیلدیغی شیئك احقاق حق، ابطال باطل اولدیغنی کوستریور، شریعت اسلامیه‌نك وضعندن مقصود الهی یالکز بو اولدیغنی واضح بر صورتده اثبات ایدیور.

بو اعتبار ایله مضمون آیه مخاطب اولانلرك کاربان قریشی‌یه اغتنامه کیرمه‌یه معطوف اولان امللری قرآنك جیوش اسلامیه ایچون تعیین ایتدیکی مقاصد میانه‌سنه داخل اولمادیغی حقیقتی کندیلکندن تظاهر ایدیور.

خلیفهٔ ثانی عمر بن الخطاب رضی الله عنهك زمان خلافتنده فتح ایدیلمش اولان عراق، سوریه، مصر اراضیسی حقنده مسلمانلره واقع اولان تبلیغاتی فتوحات واقعه‌ده اسلامك نقطهٔ نظرینی آشکار بر طرزده تجلی ایتدیریر. جناب عمر جنود اسلامیه‌یی اراضی مفتوحه‌نك استیلا و تصرفندن قطعیاً منع ایتمش، اراضینك اصحابی یدنده ابقاسی حقنده قطعی امرلر ویرمشدر.

ابو فراس جناب عمر بن الخطابك بر کون خطبه اثناسنده شو سوزلری سویلمش اولدیغنی روایت ایتمکده‌در: «ایها الناس انی والله ما ارسل عمالی الیکم لیضربوا ابشارکم ولا لیأخذوا اموالکم ولکن ارسلهم الیکم لیعلموکم دینکم وسنتکم ویقضوا بینکم بالحق ویحکموا بینکم بالعدل = ای ناس، الله حقیچون، سزه عامللریمی سزی دوکسونلر، مالکزی آلسونلر دییه کوندرمیورم؛ دین و سنتك احکامنی اوکره‌تسینلر، دعوالریکزی طوغریلقله فصل ایتسونلر، عادلانه حکم ویرسونلر، دییه کوندریورم.»

فاروق اعظم ابو عبیده‌یی شام اردوسنه سردار نصب ایتدیکی زمان تعیینی متضمن امرنامه‌یه شو سوزلری درج ایتمشدی: «لا تقدم المسلمین الی هلکة رجاء غنیمة اغمض بصرك عن الدنیا واله قلبك عنها وایاك ان تهلکك کما اهلکت من قبلك = غنیمت آله‌جغم دییه مسلمانلری تهلکه‌یه صالدیرمه؛ زینت دنیایه قارشی کوزیکی قاپا؛ قلبکی اونکله مشغول ایتمه؛ حذر ایت که دنیا، سندن اول کلنلری هلاك ایتدیکی کبی سنی ده ایتمسون.»

خلیفهٔ مشارالیهک قدس اهالیسنه کوندرمش اولدیغی معاهده‌نامه‌ده شو فقره مندرج ایدی : « هذا ما اعطی عمر امیرالمؤمنین لاهل ایلیا من الامان . اعطاهم اماناً لانفسهم و اموالهم و لکنائسهم و صلبانهم ، سقیمهم وبریئهم وسائر ملتهم الا تسکن کنائسهم ولا تهدم و لا ینتقص منها ولا من شیء من اموالهم ولا یکرهون عن دینهم ولا یضار احد منهم » شو ورقه امیرالمؤمنین طرفندن ایلیا (فلسطین) اهالیسنه کوندرلمش بر اماننامه‌در . او ، بونکله اهالئ مبحوثه‌یه جانلری ،ماللری ، کلیسالری ، صلیبلری حقنده امان بخش ایتمشدر . صاغلام ، علیل بوتون افرادملت بو حقدن مستفیددرلر . کلیسالری نه مسکن اتخاذ ، نه هدم اولونه‌بیلیر ، نه‌ده بونلرله اموال سائره‌لرینک هیئت اصلیه‌لرینه خلل کتیریله‌بیلیر . دینلرینی ترکه اجبار ایدیله‌میه‌جکلری کبی ضررلری موجب هیچ بر معامله‌یه‌ده هدف اولمازلر . »

امیرالمؤمنین عمر بو معاهده‌نامه‌یی هجرتک اون بشنجی سنه‌سنده ، مسلمانلرک دور جاهلیتلرندن پک اوزاقلاشمامش اولدقلری بر صیره‌ده یازدی . فقط قرآن اونلرک قلبلرندن تمام مادیه‌یه انجذاب تمایلاتنی تعدیل ایده‌بیلمشدی . فتح بلاد خصوصنده جنود اسلامیه‌نک تعقیب ایتدیکی غایه ، استیلا ایتدکلری یرلری اهالیسنک اللرندن آلمق ، ثروت ومنافعی نفسلرینه حصر ایتمک اولمه‌یدی ، نه ابو بکر و عمر ، نه‌ده دیکر خلفای مسلمین قوماندانلرینه بویله توصیه‌لرده بولونورلر . اوامر شدیده ویررلردی وطبیعیدر که بلاد مفتوحه اهالیسنه اموال و اراضیلرینه تصرف حقنی بخش ایتمزلردی . بناءً علیه اسلامده جهادک حکمت تشریعیه قرآنک وضع ایتمش اولدیغی دستورلره تطبیق ایدیله‌جك اولورسه ، یالکز حقی مدافعه ، باطلی محو وازاله اسبابلرندن عبارتدر ویر مسلمان ، غنائم قونمق ، خلقك حقوقنی اللرندن نزع ایتمك کبی مادی بر منفعت سوقیله اقامهٔ حرب حقنی قطعیاً حائز دکلدر .

یشته مسلمانلرک کریمك اوصاف ممیزهٔ صیله‌سندن بری بودر . دیکرلری‌ده انشاءالله کله‌جك هفته ایضاح اولنه‌جقدر .

تورکیانک حرب عمومی‌یه اشتراکنده‌کی سببلر

مرحوم سعید حلیم پاشا حضرتلرینک وقعهٔ شهادتلری مناسبتیله ناتمام قالان خاطراتندن بر پارچه

بیوك اوروپا حربنك انفلاقی بتون ترکیه‌یی الك درین بر حیرت واندیشه ایچنده براقدی . نامأمول اولدیغی قدر وقوعنده تحاشی ایدیلن بو حادثهٔ عظیمانك ترکیه امپراطورلغی ایچون احتوا ایلدیکی مهالك عمیقه‌یی ادراك ایتمه‌مك قابل دکلدی . دول مؤتلفه‌نك تدریجاً پردهٔ کتومیتدن صیریله‌رق تظاهر ایتمکده اولان خصومتلری ایسه نزه قریم محاربه‌سندن بری پك چوق شیلرك تبدل ایتمش اولدیغنی اوزمانکی رقیبلرك شمدی عین شرق مسئله‌سنی ، دیکر تعبیرله ترکیه‌نك اقسامی مسئله‌سنی بر ائتلاف مشترکله حل ایتمك ایستدکلرینی کوستریوردی . آرتق دولت علیه فرانسه وانکلتره طرفندن اوروپانك موازنه‌سنی تأمین ایدن عدیم الاهمال عواملدن بری عد ایدلمیور ؛ بالعکس مذکور موازنه‌یی متصل تهلکه‌یه القا ایدن بر موجودیت اوله‌رق قبول ایدیلیوردی . هرکس روسیه‌نك مطمح نظری استانبول وبوغازلر اولدیغنی آکلایور ؛ هرکس فرانسه‌نك سوریه‌یه وانکلتره‌نك عراقه اولان حرصنی بیلیوردی . دول مؤتلفه‌نك بو مضمر غایه‌لری علناً ترکیه‌یه اعلان ایدلمه‌مش اولمقله برابر مذکور دولتلردن هر بری بو محاربه‌ده مشئوم وعصردیده بر سیاستك حائله انکیز انکشافاتنی ، شرق مسئله‌سی دینیلن وبو نججه عصرلردن بری اوپناتیلان دورادور فاجعه‌نك صوك پرده‌سنی کوریور وسزیوردی .

حرب عمومینك ایلك کونلرندن بری دول مؤتلفه‌نك دولت علیه‌یه قارشی اتخاذ ایتمش اولدقلری خط حرکت ، ترك ملتیله حکومتنه حنائی احواله انتباهلدن متولد پك صمیمی اندیشه‌لرینك نه قدر محق اولدیغنی کوسترمکدن باشقه بر شیئه یرامدی . زیرا ائتلاف مثلث تا آفریقای جنوبی حکومتلرینه وارنجه‌یه قدر هر طرفده کندیسنه متفقلر آرارکن ، یکرمی بش اوتوز سنه‌دنبری آلمانیا وآوستریا مجارستانك متفق اولان ایتالیایی ، کذا آوستریا مجارستانله عقد اتفاق ایتمش اولان رومانیایی کندی لهنه جلب ایتمك ایچون دائرهٔ امکانده اولان هرشیئی یاپدیغی ، هیچ بر فداکارلقدن اجتناب ایتمدیکی حالده ترکیه‌یی کندی دائرهٔ اتفاقنه ادخال ایده‌بیلمك ایچون هیچ بر تشبثده بولنمدی ؛ بویله بر آرزویی بیله اظهار ایتمدی . بالعکس مذکور دولتلر جهانشمول محاربه‌نك ترکیه ایله اولان درین وحیاتی علاقه‌سنی ترکیه‌دن صاقلامق ، اونی جریان ایدن حادثاتدن اوزاق طوتوب بر ساحهٔ تجرد وانفرادده عقیم ومعطل براقه‌بیلمك ایچون لازم کلن هرشیئی یاپدیلر .

معمافیه ترکیه ایله ، یعنی مرکز خلافتله بر اتفاقك دول مؤتلفه‌یه فوائد عظیمه تأمین ایده‌جکی وارستهٔ اشتباهدی . او قدر تبعهٔ مسلمه‌یه مالك بولنان و ظفر نهائی‌یی استحصال ضمننده مسلم تبعه‌لرینکده

معاونتنه مفتقر اولان انكلتره وفرانسه ایچون بویله براتفاق اخلاقی ، مادی ، سیاسی اولمق اوزره اوچ نقطهٔ نظردن پك مستثنا فوائد تأمین ایدردی. روسیه‌یه گلنجه، بویله براتفاق حربه لایقیله دوام ایده‌بیلمك ایچون متفقلریله لزم اولان مؤمن و مطرد تماس و مراسله‌یی بوغازلر و قره‌دكز طریقیله كندیسنه تأمین ایتمش اولوردی. بوندن باشقه بالآخره ائتلاف مثلث علیهنه پك گوزل اثبات ایتمش اولدیغی اوزره لایقیله تجهیز وتشكیل ایدلمش برعثمانلی اردوسی هیچده شایان استخفاف برقوت دگلدی. فضله اوله‌رق بویله برقوتك علی العموم بالقان حكومتلری اوزرینه برتأثیر قطعیسی اولور، بالخاصه بلغارستان ویونانستانك بلاتردد دول مؤتلفه طرفنی التزام ایدرك براناول حربه اشتراكلرینی تأمین ایدردی. خلاصه تركیه ایله براتفاق دول مؤتلفه‌نك ظفر سریعنی انتاج ایدر واختیار ایدلمش بونجه فداكارلقلرك اوكنه گچیله‌رك اوروپایی بو مدهش وممتد مصارعه‌نك آتش اولدیغی گروهٔ سفالت وخرابیتدن بیوك برمقیاسده تخلیص ایتمش اولوردی.

فقط پك ممكن اولان بویله براتفاقك گوستردیگی فوائد عظیمه‌یه رغماً و كندی موجودیتنك پك جدی مهالكه و وخیم اتهاملره معروض قالدیغنی ادراك ایدن بر تركیه‌یه ائتلاف دولتلری آنجق تام بربیطرفلق محافظه ایتمسی نصیحتنی تكرار ایدوب طورمشلردر.

حالبوكه بویله براتفاقك فوائدی اوقدر بیوك و بارز ایدی كه : دول مؤتلفه‌نك بونی تیقن ایده‌مه‌كلری تصور ایدیله‌مز. اوحالده ترك ملتی وحكومتی دول مؤتلفه طرفندن گوستریلن براجتناب قطعی ومعنیداری پك محق اوله‌رق، عقد ایدیله‌جك بویله براتفاقك بومحاربه‌ده بالذات دول مؤتلفه طرفندن استهداف ایدیلان «خسته آدم» ه برنهایت ویروب تقسیم متروكاتندن عبارت بولنان الك اساس غایه‌لردن بریله قابل تألیف اوله‌ماسندن ایلرو گلدیگنه حمل ایتدی.

تمامیله بوله‌جه دنیا ، آگلایان تركیه‌یه ینه ائتلاف دولتلری ، تماماً بیطرف قالدیغی تقدیرده استقلال و تمامیت ملكیه‌سنی تكفل ایلیه‌جكلرندن فضله بر وعدده بولنمامشلردر. حالبوكه دول مؤتلفه ایله تشریك مساعیسی و دول مذكوره‌یه معاونتی بالذات ائتلاف دولتلری ایچون صوك درجه قیمتدار اولان بو اشتراك و معاونتی سایه‌سنده كندی استقلال و تمامیتنی‌ده پك محق اوله‌رق كندی تماماً تأمین ایده‌بیله‌جكی بویله برمحاربه‌ده تركیه‌نك بتون استقبالنی مجادله‌یه اشتراك ایتمه‌مك كبی برشرط منفی‌یه مستند بر تكفله ربط ایتمك نه افكار عمومیه‌یی، نه‌ده اوزمانكی رجال مسؤله‌یی تأمینه كافی گلدی.

مع مافیه حكومت سنیه بوخصوصده فرانسه و انكلتره سفیرلریله مكالمه‌یی زائد گورمدی ورد ایتمدی. حتی ائتلاف مثلثك دولت علیه حقنده پرورده ایلدیگی نیات مكتومه‌یی دها ای گوستردیگندن بو مكالمه‌یی پك مفید بولدی. بتون بونلره قارشی دولت علیه فرانسه وانكلتره سفیرلرینه كندی دولتلری طرفندن اتخاذ ایدیله‌جك تكفلك روسیه‌نك احتراصاتنه قارشی برماهیت قطعیه ومطلقه‌یی حائز اولمسنی و روسیه‌یه مداخله ایتمه‌دن یالكز فرانسه وانكلتره طرفندن اتخاذ ایدلمسنی احضار ایتمكله اكتفا ایتدی.

شبهه‌سزكه روسیه‌نك بوندن مراكله حرب عمومی‌یه آتیلیشی آلمانیایی و آوستریا مجارستانی فتح ایتمك ایچون دگلدی ؛ شبهه‌سزكه معاونتیله فرانسه‌یی اخذ ثاره تشویقده و انكلتره‌یی آلمانیانك مدهش رقابت صناعیه وتجاریه‌سندن محافظه شتابنده‌قصدی واسعدی بوغازلری و آناطولینك بیوك برقسمنی استیلا ، صربستیٔ انحاره نائل اوله‌رق عصرلر دنبرو روس غایهٔ خیالی قوردیغی فعله گتیرمك وبوصورتله ژاپون حربندن بری اوقدر سطوت و نفوذینی غائب ایتمش اولان چارلغه‌ده اعادهٔ حیثیت و اعتبار ایدی. بناءً علیه عصرلردن بری اولدیغی كبی ینه دولت علیه‌یه الا بیوك تهلكه غربدن طوغری‌یه چارلق روسیه‌سندن گلوردی،

حالبوكه نه فرانسه ، نه انكلتره روسیه‌دن آیری اوله‌رق هیچ بر تعهده گیریشمیورلردی ؛ چونكه اوزمانكی بوایكی دولت بتون ساعیلرینی بودولته ابقا ایتدیریور و پك طوغری اوله‌رق ظفر نهائی‌یی استحصال ایچون الكزیاده چارلق روسیه‌سنه گووه‌نیورلردی. شبهه‌سزكه روسیه‌نك معاونتندن محروم بر فرانسه و انكلتره ایچون آتی مظلم ایدی

نهایت ائتلاف مثلث سفرالریله دوام ایدن مكالمه‌لر بو اوچ دولتدن مشتركاً ورود ایدن و سفیرلری طرفندن ویریلن نوطه ایله نهایته ایردی. بو نوطه‌یه گوره مذكور دولتلر بتون حرب عمومی مدتنجه توركیانك تام ومكمل بر بیطرفلق محافظه ایتمسی شرط مخصوصیله تمامیت ملكیه واستقلالنی تكفل ایدیبیورلردی ؛ او صورتله كه بومشترك نوطه‌یه نظراً تورك دولتنك ساده‌جه حربه گیرمه‌مسی بیطرفلق تلقی ایدلیور ؛ بناءً علیه توركیانك استقلال وتمامیتی تكفله‌ده شرط كافی عد ایدلیوردی.

توركیا استقلال وتمامیتنك ائتلاف مثلث طرفندن تكفل ایدلمسی ایچون توركیه‌نك دول مؤتلفه‌یی تأمین و تطییب ایدن بر بیطرفلق اختیار ایتمسی لازم گلیوردی . دیمك كه دول مؤتلفه طرفندن ایدیلن تعهد ، توركیانك بیطرفلغی حقنده كندی تقدیرلرینه محول، بناءً علیه مناقشاته ، بالخاصه مناقشات مستقبله‌یه گشاده بولنیوردی .

محاربه ختامه ایردیرمكن كافل دولتلردن بری چیقوب ، توركیا حرب عمومی اثناسنده لازمی وجهله بیطرف قالمادی و یاخود سیاست عالمده دائماضعیفلره وخرستیان اولمیان دولتلره روا گوریلن سوء تأویل وتفسیرلردن برینه قالقیشسنجه مذكور تكفلك بویله برحاله قارشی نه قیمتی اوله‌بیلیردی ؟ اساساً بیطرفلق دنیلن و حدذاتنده نامعین اولان شیئك ، معین برنقطهٔ نظره گوره تحققی ممكندر ؛ وبرمعنای حقیقیسی

اولور. شبهه‌سز بی‌طرفلغمزی دول مؤتلفه طبیعتیله کندی نقطهٔ نظرلرنده طوغان معیارلرله اولچه‌جکلردی. حالبوکه اونلرك نقطهٔ نظریله تورك نقطهٔ نظرینك تفاوت عظیمه‌سی، دها طوغریسی ضدیت قطعیه‌سی مرتبهٔ عالیه‌ده ایدی. اوحالده نصل هیچده شایان اعتماد اولمیان برنقطهٔ نظرك اوقدر اقدمی اولان معیارلرینه مستند بروعده بتون براستقبال ملی ربط ایدیله بیلیردی؟

معهود تکلیف تکفلدن برقاچ کون صوکره ایدی که بوتکفلك بیله انکلتره طرفندن یالکز حرب عمومی مدتنه انحصار ایدلمسی ایسته‌نیلدیکنی صوك درجه شایان اعتماد بر منبعدن طویمشدم. وبوصوك کونده صرف براثر تصادف اوله‌رق فرانسز سفیر سابقی بومپار طرفندن اوزمان اوکرنمش اولدیغم شیئك تأیید وتوثیق ایدلدیکنی کوریورم. «دروه دوباری» مجموعه‌سنده بومپار حرفیاً دیورکه: «... عادتاً کی تشبثدن صوکره کندیسنی کورمکه کیتدیکم انکلیز سفیرنده، انکلتره خارجیه نظارتندن آلمش اولدیغی برتلغراف، ائتلاف دولتلری طرفندن ترکیه‌یه تکلیف ایدیلن تکفلك یالکز حرب عمومی مدتنه انحصار اتدیرلمسنی ذکر ایله‌یوردی. ترکلر حقوق نظرنده بویله تحدید ایدیلمش برتکفلك کلیاً اهمیتدن سقوط ایده‌جکنی سوده اخطار ایتدم طورده. معمافیه بوپرنسیبی انکلتره سفیرینك رسماً دولت علیه‌یه تبلیغ اتمش اولدیغنی تخطر ایده‌میورم.»

کوریلیورکه روسیه‌نك اشتراکی وانکلتره‌نك سوءنیتی ایله برقات دها کسب مشکوکیت ایدن آلوده برتکفله ربط طالع ممکن اوله‌مازدی؟ اساساً برملی‌یه اوطه‌رمزی اوزون الیم برسلسلهٔ تجارب دول علیه‌نك استقلال وتمامیتی حتی بین‌الملل معاهدات ایله ترصین وتکفل ایدلدیکی دورلرده بیله نه‌یولده رعایت کورمش اولدیغنی پك کوزل کوسترمشدی. صلح زمانلرنده عثمانلی تمامیت واستقلالنه اك مهلك ضربه‌لری اورمش اولانلرك، بالخصوص حرب عمومیدن مظفراً چیقدقدن صوکره ویردکلری سوزلره وایتدکلری عهدلره رعایتلری ماضیده‌کی طرز رعایتدن باشقه درلو اوله‌جغی حقنده طاتلی خیاللر بسلمك امکانی نزع ایدییوردی.

معمافیه اووقت چوق کیمسه‌لر ترکیه بی‌طرفلغنه مستنداً دول مؤتلفه طرفندن تکلیف ایدیلن تکفلی نامأمول برسعادت تلقی ایتدیلر؛ بتون بیوك اوروپا دولتلری محافظهٔ موجودیت واستقلاللری ایچون فوق‌البشر فداکارلقلر، وناشنیده همتلر اشار ایتدکلری برهنگامده عصرلردن بری دوام ایدن برشرق مسئله‌سنك موجودیتنه موقع جغرافی وسائره‌سندن طولایی حائز اولدیغی اهمیت فوق‌العادیه رغماً ترکیه‌نك اك کوچوك برفداکارلق اختیارندن بیله فارغ اوله‌رق سادهجه بویله برتکفله استقبال واستقلالنی تماماً تأمین ایده‌بیله‌جکنه ذاهب اولدیلر. اوروپاده اطلاق ایدن بیوك حربك تابدایتندن بری تورکیانك تمامی

بی‌طرفیه، یعنی ائتلاف مثلثی تأمین وتطیب ایدن بربی‌طرفانه سلوك ایده‌میشنی عفو ایدلمز برجرم تلقی ایدنلرك حالا موجودیتی شایان حیرتدر. زیرا ائتلاف مثلثك مقصدی اولان ترکیا بی‌طرفلغی، تورکیایی برانفراد وعطالت حلقه‌سنه کرفتار ایتمکدن باشقه برشیئه یارامازدی.

بویله بربی‌طرفلق تورکیایی حس ایدیلن لزوم واحتیاج فوق‌العاده‌سنه رغماً صرف کندی وسائطیله تأمین وتشکیلنه عاجز بولندیغی مدافعهٔ ملیه قوت وتشکیلاتی وجوده کتیرمك ایچون الزم اولان معاونت خارجیه‌دن کلیاً محروم براقیوردی. بومعاونت خارجیه‌یه ترکیا بوکونده مفتقردر؛ دونده اویله ایدی. بومعاونت خارجیه‌یی ترکیا محبی بولنق ویا روسیه طرفندن بوکون علی قدرالامکان تأمین ایدیلیور ودها بیوك مقیاسده تأمین ایدیله بیلیرسه ترکیا بونی رد ایتمز، ایده‌مز. بومعاونت خارجیه‌نك بوکونکی لزومی اوزمانکی لزومنی‌ده واضحاً کوستریر. زیرا تورکیانك اوزمانکی وضعیتی بوکونکوندن دها مهلك ایدی.

کورلیورکه مذکور تکفلی مرعی ایدیله‌جك بربی‌طرفلق تورکیایی کندی کندینی مدافعه ایده‌میه‌جك برحال انفراد وعجزه محکوم قیلیوردی. فقط کندی استقلال وتمامیتنی مدافعه ایده‌میان، بالذات کندی استقلال، تمامیتی اولامیان برمملکت، اك مقدس حقوقنه، اك مشروع نفوذلرینه حرمت ورعایت ایتدیره‌مز. بناءً علیه بی‌طرف قالمق آرزوی مشروع وحق صریحنده سائرلرینی رعایتکار ایده‌میان برمملکتدر. فرض محال اوله‌رق تورکیا ائتلاف مثلثك تکلیف ایتدیکی یاردیملری قبول ایتمك غفلتنده بولنه‌ایدی؛ کندی کندینه وسائط تدافعیه‌سنی احضار ایده‌مین، مادی ومعنوی جبهه‌لرینی تقویه ایده‌مه‌مش برتورکیا بالذات ائتلاف دولتلری طرفندن اوچ دول مؤتلفه بیننده تماس ومراسله‌نك دها قولای ومطرد اولمسی کندیلرنجه برمجبوریت حیاتیه اولدیغنی ایلری سوره‌رك تورکیا بی‌طرفلغنه ارتق رعایتکار اوله‌میه‌جقلرینی اعلان ایدوب بوغازلری اشغال ایتدکلری کون، تورکیا تعهد ایتمش اولدیغی بی‌طرفلغی نه صورتله مدافعه ایده‌بیله‌جکدی؟ ظن ایدیله‌بیلیرمیدی که تورکیا کندی غفلتیله بویله برحرکت ایچون حادثه احضار ایتمش اولاجق زمین مساعدی؟ بلکه دول مؤتلفه، تورکیانك او آنه قدر محافظه ایتمش اولدیغی بی‌طرفلقدن طولایی پرورده ایلدکلری عمیق حس شکران سائقه‌سیله بویله برحرکتدن فارغ اولسه‌لر!..

بویله برحالك وقوعی تقدیرنده ظن ایدیله‌بیلیرمیدی که روسیه بعدالحرب بوغازلری واستانبولی دولت علیه‌یه اعاده ایده‌جکدی؟.. فقط استانبوله یرلشمش بر روسیه آناطولینك بیوك برقسمنی ید غصبنه کچیرمش بر روسیه دیمکدر، وسوریه‌ده یرلشمش بر فرانسه، عراقده یرلشمش بر انکلتره دیمکدر،

بو، عصرلردن بری دوام ایدن شرق مسئله‌سنك نهایت حلی و توركیانك اورته‌دن قالقماسی ایدی. یاخود خلافت نامی آلتنده بی قدرت بر موهومه اوله‌رق قالمسی ایدی، بتون بوشیلر نه احواله كوره تجربهٔ نفس ایچون بنا ایدلمش بر تصور، نه‌ده ائتلاف دولتلری حقنده بسلنیلان سوءنیت و خصومتدن متولد فرضیات و ظنوندر. بو، عصرلردن بری شرق مسئله‌سنه و «خسته آدم» ه بر نهایت ویرمكه اوغراشانلرك یاپاجقلری و یاپاجق ایسته‌كلری ساده و یكانه شیدی. شرق مسئله‌سی‌ده هر مسئله كبی نهایت بر ائتلاف مشتركله حل ایدیله‌بیلیردی.

ایشته شرق مسئله‌سنده و طرز حل، بالخصوص او زمانكی احواله نظراً دول معظمهٔ متفقه ایچون غایهٔ خیال اولان بر صورت حل ایدی، و شبهه‌سز توركیا ایچون صورت حللرك اك مدهشی ایدی! بناءً علیه حرب عمومی‌یی بر بانزه‌نك احضار ایتدیكی بر فرصت تاریخیه‌ده ائتلاف دولتلرینك بو طرز تسویه‌یی كورمدكلرینی و توركیانك ده بو بیوك تهلكه‌نك فرقنه واروب الندن كلن بتون تدابیری اتخاذ ایتمیه‌جكنی ظن ایتمك، كرك دول مؤتلفه‌نك، كرك توركیانك فراست و بصیرت سیاسیه‌لرینه پك دون بر قیمت اضافه ایتمكدن بشقه بر شی افاده ایتمز.

تورك ملتی «سه‌ور» معاهده‌نامه‌سنی قبول ایده‌میوب ۱۹۱۴ ده باشلامش اولدیغی مجادله‌یی تكرار سلاحه صاریلوب دوامه باشلادیغی آندن بری ۱۹۱۴ده توركیانك جهانشمول مجادله‌یه حكمت و اسباب اشتراكی كسب وضوح ایدییور، عادتا كندی كندینی آكلاتیر بر حاله كلیور. بوكونكی ملی مقاومتی تولید ایدن اسباب ۱۹۱۴ده توركیانك حرب عمومی‌یه اشتراكی حقنده بر شرح، بر تفسیر حادثات، بر تأییده بر تأیید حادثات مقامنده‌در. فی الحقیقه بوكون عقلی برنده هیچ بر فرد سه‌ور معاهده‌نامه‌سیله تاراج ایدیلان تورك موجودیت ملیه‌سنك سلاحه صاریله‌رق مدافعه ایدلمسی مجبوریت قطعیه‌سندن شبهه ایده‌میورسه ۱۹۱۴ ده ده بیوك محاربه‌یه توركیایی اشتراك ایتدیرن حكم و اسبابك مشروعیت نامه‌سندن ده شبهه ایده‌مز. زیرا دول مؤتلفه مظفریت نهائیه‌سنك توركیا ایچون صاقلادیغی شی حرب عمومیدن چوق اول طوغمش، پك اوزاق بر تاریخدن بری وجود بولمش ایدی، دول مؤتلفه‌نك سه‌ور معاهده‌نامه‌سیله مرتبهٔ علنیته چیقان سوءنیتلری، سوء قصدلری مظلم و خونین احتراصلری نه دون دوغان شیلر، نه‌ده حرب عمومینك مولوده‌لریدرلر. اونلر حرب عمومی‌یی طوغوران اسبابك اك مهملرندن اولدقلری كبی بوكون دوام ایدیلن محاربه‌نك ده سببی‌درلر. ینه اونلر توركیانك اعصار اخیره‌ده كیرشمك مجبوریت الیمه‌سنده قالدیغی بتون حربلرك اسبابنی تشكیل ایدرلر. دیمك كه ۱۹۱۴ ده توركیا تمامیت و استقلالی بوكونه نه‌در، حتی بوكوندن فضله تهدید آلتنده ایدی.

چونكه او وقت انكلتره‌نك متفقی امپریالیست بر چارلق روسیه‌سی، بتون قوت و سطوتیله موجود ایدی كه حرب عمومینك و شبهه‌سز حرب عمومی‌یه اك زیاده توركیانك اجرا ایلمش اولدیغی تأثیر عظیمدن طولایی اخلال ایتمش بولنیور. بو صورتله سه‌ور معاهده‌سی‌ده اك بیوك قوهٔ تأییدیه‌سندن محروم قالمش اولیور. بوكا قارشی بوكون معاونت و مودتی توركیا ایچون صوك درجه قیمتدار اولان و انكلتره‌نك مخاصمی بولنان بولشویك روسیه موجوددر. بو دولت متفق روسیه‌نك بالخصوص او اثناده اخلالی تورك ملتی ایچون عینی المانیانك مغلوبیتی قدر مهلك اولوردی. بر زمان المانیانك اولدیغی كبی بوكون بولشویك روسیه‌نك دوامی ده تورك موجودیت ملیه‌سی ایچون اك مهم و مثبت بر متكادر.

بوندن بشقه ۱۹۱۴ سنه‌سی ایله ۱۹۱۹ آره‌سنده‌كی فرق، ۱۹۱۴ده عینی ملی تهلكه‌نك هركس ایچون شمدی اولدیغی كبی وضوحله كوریله‌مه‌سندن و سیاسی قسماً ویا تماماً لسان سیاسینك نزاهت و مواعدندن عبارت ظن اولنوب لسان عمومی احوالی ایشیده‌میانلرك اسم حقیقیسی غفلت اولان، خیالپرورلكندن عبارتدر. اكر حادثات و وقایعك بلاغتی ده سیاسی لطافلر و مواعدك بلاغتی قدر تقدیر ایلسه‌یدك بالقان حربنده كوردیكمز بیوك درس عبرت معنویاتمزده دها درین تأثرلر براقیر، كلمه‌لردن و «كتاب» ده قالان انسانی نظریه‌لردن، طاتلی مجردات و خیاللر طوپلایان غافل مخیله‌لرمز برینه، حقیقت‌پرست و شائبه‌سز بین، بناءً علیه مجادلهٔ حیاتده دها دوغری و ثابت بر قوت اولان بر ذهنیته مالك اولوردق. هر نه ایسه دیه‌لم كه ۱۹۱۴ ده «سه‌ور معاهده‌سی» یازلمامشدی. اونك ایچون ۱۹۱۹ ده اولدیغی كبی تهلكه كتاب شكلنده اوقونه‌مازدی.

فقط حقیقتده توركیانك حرب عمومیدن اولكی و صكره‌كی وضعیتلری بربرینك عینی اولدیغندن بوكون دوام ایدیلن مجادله ۱۹۱۴ ده باشلایان محاربه‌نك بر صفحه‌سیدر. بوكون توركیایی سلاحه صاریله‌رق مجادله‌یه مجبور ایدن اسباب توركیایی ۱۹۱۴ ده طبیعتیله دول مؤتلفه علیهنه مجادله‌یه مجبور ایدن سببلردر. كرك بوكونك كرك دونك توركیایه تحمیل ایتدیكی پك آغیر و الیم وظائفدن، تورك ملتنك اجتنابی تقدیرنده كندینه عینی عاقبت فجیعه موجود ایدی. بوكونك اولدیغی كبی دونكده كندیسنه تحمیل ایتدیكی بو كسك و آغیر وظائفی ایفادن اجتناب ایدن بر توركیا آنجق كندی اضمحلال ملیسنه بالذات كندی اشتراك ایتمش بر توركیا اولوردی. اكر تورك ملتی بوكون حالا مجادله ایده‌بیلیور و جناب حقك عنایتی، معزز و مبجل اولادلرینك خوارق فداكاریسی ایله كندیسنه حر و مؤمن بر آتی تأمین ایده‌بیلیورسه بو صرف ۱۹۱۴ ده كندیسنه ترتب ایدن وظیفهٔ علویه‌یی ادراك ایدرك مجادله ایده‌جكی قوتلرك بیوكلكی اوكنده بر اجتناب و تردد حیاتنه دوچار اولمدیغندن كلدیكی قدر وظیفهٔ علویه‌سنی حسن ایفا ایلمش اولمسندندر.

حرب عمومی انفلاق ایتدیکی زمان تورکیا دنیانک اک صلحپرور بر دیاری ایدی. هیچ کیمسه‌دن برشی ایسته‌میور؛ بتون ایستدیکی بالقان حربنده کرفتار اولدیغی فلاکتلرک صلح وسکون ایچنده ترمیم وتلافیسندن عبارتدی. فقط حرب عمومی تورکیانک حیاتیله علاقه‌دار اولان اوروپا موازنهٔ دولیه‌سنی زیر وزبر ایتدی وییکی بر موازنه‌نک تأسسی طبیعتیله بیوک غرب دولتلرینک قابلیت حربیه‌لرینه حواله ایلمش اولدی. اوروپا موازنه‌سنک ارکان اساسیه‌سندن اولان بتون دولتلر یکانه طریق نجات اوله‌رق سلاحه صاریلدقلری بر صره‌ده تورکیا هانکی موازنه‌یه استناد ایدرک بی‌طرف قاله‌بیلیردی؟ تورکیا نتیجهٔ حرب اوله‌رق تقرر ایده‌جک ییکی موازنه‌نک ممکن مرتبه کندی علیهنده اولمسی ایچون بی‌طرف ومعطل قالمق دکل، غایه‌سنه کوره مجادله ایتمک مجبوریتنده ایدی. بوندن باشقه دولت علیه بالخاصه بو محاربه اثناسنده موقع جغرافیسی حسبیله حائز اولدیغی اهمیت وعصرلردنبری کندی حقنده پرورده اولنان احتراصاتدن دولایی اوروپا موازنه‌سنک انحلالیله آتیسی اک زیاده قرارلن وتهدید آلتنده قالان بر مملکت اولیووردی.

ایشته بونک ایچون مرتبهٔ بداهتده اولان بتون صلحپرورلکنه رغماً دیکر محارب دولتلر کبی، بلکه انلردن دها مشروع، درین وحیاتی سببلر سائقه‌سیله بی‌طرف قالامدی. مجادله‌یه بتون قوتیله اشتراک ایتمک مجبوریتنده بولندی. تورکیا یالکز محافظهٔ موجودیتندن فراغت شرطیله بی‌طرف قاله‌بیلیردی. تورکیا محاربه‌یه وقتسز کیردی. فقط بو، حرب عمومیده تعقیب ایتمش اولدیغی استقامتک یاکلشلغنی کوسترمز. ساده‌جه تعقیب ایتدیکی سیاستک بو نقطه‌ده لایقیله تطبیق ایدیله‌مدیکنی کوستریر.

تورکیانک المانیا ایله عقد ایلمش اولدیغی اتفاق، کندیسنی شو دقیقه‌ده، یاخود شو کونده محاربه‌یه کیرمکه مجبور ایتمیور وایده‌مزدی. تورکیانک بو خصوصده‌کی سربستیسی نه کندی ضررینه، نه‌ده متفق اولان آلمانیانک ضررینه بر حرکت ایدی. اساساً تورکیانک حربه کیرمه‌مش اولدیغی آیلرده بیله محافظه ایلدیکی بی‌طرفلق تماماً متفق اولان المانیا لهنه بر بی‌طرفلق ایدی. زیرا یاشامق حق صریحی تورکیایه بویله بر بی‌طرفلق تحمیل ایدییوردی. حرب عمومی‌یه دها تأنی ایله کیره‌ن بر تورکیا، دها ایی حاضرلنه‌بیلمک ایچون وقت بولور؛ دها آز بر فداکارلقله احتمال عین‌درجه مثمر بر فعالیت ابراز ایده‌بیلیردی. فقط بالخصوص بالقان حربنک بلاغت ایقاظندن صکره تورکیانک ماهیتی مشکوک بر تکفله استناد ایدوب نفسنی دول مؤتلفه‌نک دست الصاقنه ترک ایتمسی کلیاً منافی حمیت بر تدبیر ایدی. حال انفرادده قالمق ایسه دوستسز وسراپا دشمنلرله محاط قالمق دیمک اولدیغندن آلمانیا طرفی التزامه وبونک مشروع التزامک نتیجهٔ طبیعیه‌سی اوله‌رق موفقنه یاردیمه مجبور اولدی.

بناءً علیه ۱۹۱٤ ده بی‌طرف قاله‌رق اتفاق مثلث لهنده مجادله‌یه کیریشمسندن طولایی تورکیایه ضمن ایتمک بوکون دوام ایدیلن ملی مجادله‌دن طولایی تورک حکومت وملتنی اتهام ایتمک قدر حقسزدر. ۱۹۱٤ ده تورکیانک آلمانیا ایله عقد ایتدیکی اتفاقی واوستریا مجارستان ایله تشریک مساعیسنی بر جرم، بر خطا عد ایدرک تورکیانی اتهام، بوکون بولشه‌ویک روسیه ایله تورک دولتنک عقد ایتمش اولدیغی اتفاقی بر جرم، بر خطا تلقی ایتمک قدر وبلکه اوندن دها بیوک بر ذهولدر. تورکیانی حربه اشتراکندن طولایی اتهام، موجودیت ملیه‌سنی مدافعه ایچون مجاهده‌یه کیریشدیکندن طولایی اتهام ایتمک دیمک اولور؛ تورکیانی مرکزی غرب دولتلری طالعلرینه ربط طالع ایلمش اولدیغندن دولایی تخطئه، استقلال وموجودیت ملیه‌سنی محافظه ایچون ظهور ایدن یکانه فرصت تاریخیه‌دن استفاده ایده‌بیلمک درایت وشجاعتنی کوستردیکندن طولایی تخطئه ایتمکدر. تورکیا صلحپرور بر مملکتدی؛ فقط بی‌طرفلقله استقلال واستقبالنی تأمین ایده‌مه‌جکی حقیقتی سزدی، اکلادی؛ وتهلکه‌نک بویوکلکنی طویدیغی ایچون حربه کیردی. حربه کیردی؛ چونکه بی‌طرفلغک صوکی معظم تورک تاریخنه یاراشیر فجیع وبویوک بر اولوم بیله دکل؛ خاتمهٔ تذلیل اولان ابدی بر موت مذلتدی.

تورکیا دول مؤتلفه ایله اتفاقی دائما مرکزی اوروپا دولتلریله اولابیله‌جک بر اتفاقه ترجیح ایتمش اولدیغی، واونلرله بر اتفاقی بتون قدرت وصمیمیتیله آرادیغی حالده ائتلاف دولتلری بوکا استغنا ایله شماتتلر، دها طوغریسی بویله بر اتفاقه تنزل ایتمدکلرینی اشراب ایتمشلردر. حالبوکه حقیقی بر تکفل آنجق صمیمی بر اتفاق اولابیلیردی. بوندن باشقه دولت علیه حقنده هر درلو تکفل استقلال ملی‌یه منافی وزمانیله بیوین بر وسیلهٔ مداخله‌در. اتفاقدن اجتناب ایدن، اتفاقه تنزل ایتمیلرک تکلیف ایدرلری تکفل طاتلی، فقط آلدادیجی برشی اوله‌بیلیردی. فقط حقیقتده پک الیم بر ماهیتی حائزدی. بویله سرابلرک صوکی دائما آجی وفجیع انکسارله بیتر. آوروپا حقنده، بالخاصه انکلتره حقنده، واهی بر خیال پرورلک سائقه‌سیله پرورده ایدیلن نه قدر طاتلی سرابلر بزی هان هان تلافی ایدلمز زیانلرله باش باشه براقوب کیتمشدر! ائتلاف دولتلرینک تورکیایه بر نعمت محضه کبی تکلیف ایتدکلری تکفل، ظواهرک بتون نوازش کاذبه‌سنه رغماً، تورکیانک مظلمیت استقبالنی وتهلکه‌نک نه درجه‌یه قدر تقرر ایتدیکنی واضحاً اضمار ایدن عبرت‌انکیز بر کیفیت دکلمیدی؟!.. اکر تهلکه ــ موجود دکل ایدیسه ــ کوسترلمک ایسته‌نمسنه رغماً تکلیف تکفلک نه معناسی واردی؟

مع مافيه تكرار ايدەلم، دولت عليه هر شيدن اول دول مؤتلفه ايله عقد اتفاق آرامشدر وبويله بر اتفاق البته دول مركزيه ايله عقد اتفاقه ترجيح ايدردی. زيرا دولت عليه‌يی طوغريدن طوغری‌يه تهديد ايدن مهالك ائتلاف زمره‌سندن كلديكندن بويله بر اتفاق سايه‌سنده تهلكه‌نك طوغريدن طوغری‌يه برطرف ايدلمسی احتمالی وجوددی. فقط دول مؤتلفه‌نك اجتنابيله اولەمدی وبوندن طولايی بر طرفدن چارلق روسيه‌سنك، ديكر طرفدن متعصب انكلتره‌نك حرب عمومی‌يی مظفريتله بيتيرملری تقديرنده تورك ملتی ايچون آنجق نهائی اضمحلال ملی‌يی هر كون براز دها تعجيل ايدن، هر درلو اميددن بعيد بر حيات اطاعت، هضم سكوت مقدر ايدی.

انكليزلرك وهابيلری تحريكی

وعراق اوزرينه تعرض ايتديرمه‌دكی مقصد ومنفعتلری

اخيراً عراقدن كلن بر ذات عراق احوالی حقنده آتيده‌كی معلوماتی ويرمشدر:

لوندره‌ده ترتيب وتنظيم ايدلوب براى تصديق عراق حكومتنه توديع ايديلان ايكيوز كسور ماده‌لك بر معاهده واردر. بو معاهده‌نك باشليجه نقطه‌لری عراقده انكليز حاكميتنك طانينماسی و شيمدی‌يه قادار حركات عسكريه‌يه صرف ايديلن اوتوز مليون ليرانك عرب حكومتی طرفندن قبول ايدلمسی‌در. بو معاهده‌نك مجلسه توديعندن خبردار اولان ملت، مطبوعات واسطه‌سيله فريادە باشلادی. هنوز ملك امضا ايدلوب عراقك مقدراتی تعيين ايده‌جك انتخابات ياپيلوب مجلس مبعوثان تشكل ايتمه‌دن بويله ملتی محو ايده‌جك بر معاهده‌يی امضا ايتمكه كيمسه‌نك صلاحيتی اولماديغی آچيقدن آچيغه بيان ايدلدی. افكار عموميه‌نك بوغيانی كورن انكليزلر بر مدت موقته ايچون بوندن صرفنظر ايدر كبی كورونديلر ايسه‌ده نتيجه‌ده وهابيلری تحريك ايدوب عراق اوزرينه تعرض ايتديرمك وبو صورتله آرزولرينه سهولتله موفق اولمق چاره‌سنی دوشونديلر. نته‌كيم بونلری طوپ، مترليوز وتفنك ايله تجهيز ايدوب ناصريه جوارنده بولنان السعدون عشائری اوزرينه تعرض ايتديرمكه باشلاديلر. بو بيچاره عشيرتك بوتون مواشيسی ضبط و چادرلری يغما ايدلدكدن صكره فرار ايده‌مين ايكی اوچيوز قدر قادين وچوجوقلری جانيانه بر صورتده قتل ايدلمشلردر. بو عشائر كچن سنه عراق عصيانی اثناسنده انكليزلره اك بيوك ضربه ايندیرن، فيصلك قرالليغنی جبراً قبول ايدن منتفك عشائرندن بريسی اولوب انكليزلر ايلك تجربه‌لرينی بونلرك اوزرنده اجرا ايتديرمشلردر.

وهابيلرك ناصريه‌دن باشلايوب نجفه بش ساعت مسافه‌يه قدار امتداد ايتديكنی ومقدارلرينك بش بيكی تجاوز ايتديكنی كشف ايدن فرات عشائر رؤساسی كربلا ونجف علماسيله داخل اولديغی حالده انكليز حكومتنه مراجعت ايدرلر. انكليزلر: «بزم نجد اميری ابن السعود ايله اولان مناسبات سياسيه‌مز ومنفعت اقتصاديه‌مز عراقدن دها زياده‌در. بناءً عليه سزك خاطريكز ايچون بو منفعتمزی فدا ايده‌مه‌يز. بالخصوص حكومت عربيه موجوددر. كيديكز اونلره مراجعت ايديكز» جوابنی ويريرلر. چاره‌سز قالان رؤسا ملك فيصله مراجعت ايدرلر. بو فرصتی غنيمت بيلن فيصل جواباً: «بن نه ياپه‌يم، سز بكا ظهير اولمدقجه بن كنديمده قوت كوره‌رك سزك حقوقكزی مدافعه ايده‌مم» دير. رؤساده مظاهرت ايچون جواب موافقت ويره‌رك حضورندن چيقارلر.

ارتسی كون حجة الاسلام شيخ مهدی الخالصی‌نك خانه‌سنده اجتماع ايدلوب شعبان شريفك اون يدنجی كونی كربلاده حاضر بولونمق اوزره عراق اخلاقنده بولونان عموم رؤسايه تلغراف كشيده‌سنه قرار ويريلور. يوز اللی تلغراف ياپيلارق پوسته‌خانه‌يه ويريليور. بو تلغرافلرك بعضلری ساعتلرجه پوسته‌دن چكيلمش ايسه‌ده برچوقلری مصادره ايدلمشدر. بونی اكلايان علما، ساعيلر واسطه‌سيله مكتوبلر كوندرمكه مجبور اولديلر. چكيلان تلغرافك مآلی شوندن عبارتدر:

«وطن ومقدساتمز تحت تهديدده‌در. بناءً عليه انكليز حكومت واداره‌سنده اعتمادمز قالمامشدر. مقدسات وناموسمزك محافظه‌سی ايچون شعبان شريفك اون يدنجی كونی كربلاده حاضر بولونمكزی رجا ايده‌رز.»

يوم مذكورده يوز اللی بيكه قريب اهالی كربلاده اجتماع ايتمش وبو اجتماعه فيصلك‌ده كيده‌جكی شايع اولمش ايسه‌ده انكليزلردن آلمش اولديغی تعليمات اوزرينه صرفنظر ايتمشدر. بو اجتماعه بغداددن‌ده مرخص كوندرلمسی ايجاب ايتديكندن بغداد علماسندن بروقت ابو الهدا طرفندن عبدالحميدك حضورينه چيقاريلان انكليز جاسوسلغی ايله كسب شهرت ايدن (شيخ احمد داود) (نائب عبدالوهاب) و (شيخ محمد داود) افنديلر فيصل طرفندن انتخاب ايدلوب كنديلرينه لازم كلن تعليمات خصوصيه ويرلدكدن صكره كربلايه كوندرلمشلردر. بو جماعه انكليزلرك بعض سياسی مأمورلريله برابر سابق بغداد مبعوثی وشيمدی حكومت عربيه‌نك مهم بر ركنی اوله‌رق داخليه وزارتنی اشغال ايدن يوزباشی توفيق بك ده كوندرلمشدر. بو ذاتك هيچ بر قيمت ومزيتی اولماديغی حالده محضا انكليز حكومتنه خدمتی سبقت ايتمش اولديغندن دولايی داخليه وزيری تعيين ايدلمشدر.

كربلاده اتخاذ ايديلن مقررات علنيه بر وجه آتيدر:

١ — وطنی تهديد ايدن وهابيلك تهلكه‌سنه قارشی طرفمزدن واقع اوله‌جق جهاده اشتراك ايدلمسی.

۲ — بعض شرائط دائره‌سنده ملك فيصله تبعيت ايدلمسى [حمايه‌سز و وصايتسز، حر ومستقل دموقرات بر حكومت تشكيلى]

۳ — انتخابات اجرا ايديله‌رك مجلس مبعوثانك تشكيلى.

مذاكرات خفيه‌يه بغداددن كلن مرخصلر قبول ايدلميوب يالكز كندى معتمدلرى قبول ايدلمش و «وهابيلرك بلا سبب نجددن قالقوب مملكتنه كلملرندن والسيدور عشائرندن برچوق قادين وچوجوقلرك حمايه‌يه بر صورتله بوغازلانمسندن، بوقدر ظلم وحقارتدن مقصدلرى نه اولديغى تذكر ايديله‌رك بونك انكليزلر طرفندن ترتيب ايدلمش آلداتيجه بر پلان اولديغى بتون عالم آكلامش والده ايديله‌جك ايلك فرصتده بو منحوس ادارهٔ محو ايتمك ايچون بتون افراد ملتك متحد بولونملرى» تحت قراره آلنمشدر.

انكليزلر وهابيلرى تحريك ايتدكلرى وقت افكار عموميه‌نك بونلر عليهنه دونه‌جكى وشيعى علمانك‌ده اهالى نزدنده بوقدر صاحب نفوذ اولدقلرى دوشونه‌مه‌مشلردى. مقتاده كربلاده بوز اللى بيكه قريب اهاليت اجتماعنى كورديلر. بيوك بر آتش ايله بر آلاى ورى وايكى طياره قدر پياده‌سى قالديرديلر. وضعيتك كسب وخامت ايتديكنى كورن بغداد نوقته‌ده مرخصى (سير پرسى قوقس) وهابيلرك عراق داخلنده ناصريه، نجف جوارلرينه قدر ايلريله‌ملرى طرقت ايلمنجى دنه عمومى عصيانه ميدان ويره‌جكندن بونلرك درحال كرى يه چكيلمه‌لرى لزومنى لوندره نوقاه‌ده مرخصلقنه بيلديرمش ونتيجه مخابره‌ده وهابيلرك محللرينه عودت ايتمه‌لرى تحت قراره آلنمشدر. (سير پرسى قوقس) افكار عموميه‌نك بو مدهش غلياننى تسكين مقصديله بر ساخته مخابرانى جمع ايتديروب علاوه صورتنده اهاليه نشر ايتدرمش ايسه‌ده هيچ بر تأثير اجرا ايده‌مه‌مشدر.

..

عراقده انكليز ادارهسى وملك فيصل

انكليزلرك عراقده تشكيل ايدوب دائمى حالده كوستردكلرى بر حكومت موقته واردر. بونلرك وظيفه‌سى يالكز معاش آلمق وانكليز مشاورلرينك ترتيب وتنسيب ايتمش اولدقلرى تدبيرلرى اجرا ايتمكدر. بونك خارجنده هيچ بر صلاحيتى حائز دكلدرلر. صلحك نتيجه‌سنه قدر افكار عموميه‌يى بو صورتله اشغال ايتمك وعراق انكليز مانداسى آلتنده براقيله‌جق اولور ايسه او وقت بو ادارهٔ تبديل ايله كنديلرينه دها مساعد بر اداره تشكيل ايتمكدر.

فيصله كلنجه: بو شكل ادارهنك هيچ بر وجهله عليهنده بولونماز. اونك وظيفه‌سى يالكز عشائر آراسنه كيدوب، انكليزلر لهنه بر باغاندا ايتمك وانكلتره‌سز عربلرك ياشايامايه‌جغنى عامه آكلاتمق وبو صورتله قراللغى محافظه ايتمكدر. بوكون عراقده بو ادارهنك موقت وساخته‌لكنى و فيصلك شيمدى‌يه قدر اهاليه وعد ايتمش اولديغى سوزلرى اجرايه غير مقتدر بولونديغنى آكلايان كيمسه‌لر وار ايسه اونلرده كنديسيله برابر سوريه‌دن طرد واخراج ايديلوب عراقه كلن بر تاج آدمدر. بونلرك قسم اعظمنك‌ده عرب اولدقلرى حالده منفعت شخصيه‌لرينك تأمينى ايچون عرب نامى آلتنده انكليز امللرينه خدمت ايلدكلرى وبول بول معاش آله‌رق ملتى بويوك فلاكته سوروكله‌مكدن باشقه بر غايه‌لرى اولمديغى آكلامايان، بيلمه‌ين بر فرد قالمامشدر.

حال حاضرده حكومتى اداره ايدنلرك باشنده فيصل اولمق اوزره هيچ بريسى ملتك ممثلى اولميوب نظر ملتده منفوردرلر. فيصلك عراقه ورودندن بوكونه قدر دفعاتله كنديسنه احترامات لازمه‌ده بولونيلمسى اهاليه تبليغ ايديلديكى حالده شمدى‌يه قدر هيچ بر فردك احترامده بولنديغى كوريلمه‌مشدر. حتى بر كون جاده‌ده اوتوموبيل ايله كچركن كيمسه‌نك قيام ايتمديكنى كورنجه بونلر (يازيق، سزك كبى ملته!) ديه كفر ايتمشلردر.

حزين بر كون

يونانليلره ايلك مدافعه قورشوننى آتان سوكيلى «قره‌سى» نك يوم اشغالى

يارين [۳۰ حزيران] سوكيلى (قره‌سى) نك، او آرسلانلر يوردينك يونانليلر طرفندن چيكنه‌نديكى، استيلا ايديلديكى أليملى كونك ايكنجى سنه دوريه‌سنه مصادفدر. بو مناسبتله (قره‌سى) يه عائد احساساتمزى بر ايكى سطرله يازاجغز:

(قره‌سى) والسى يونانليلرك كوزل ازميرمزى اشغال ايتديكى (۱٤ مايس ۱۳۳۵) تاريخنك فرداسى (۱٦ مايس ۱۳۳۵) كوننده‌ن اعتباراً باشلى باشنه مدافعه قرارينى ويرمش، (آيوالق) جبهه‌سنده ايلك قورشونى آتمايه موفق اولمش، صوما، آقحصار، برغمه، ادرنه‌دى، برهانيه... جبهه‌لرنده تام (اون درت آى) قهرمانجه، فقط سسزجه چارپيشمش بر محيطدر.

حركات مليه‌نك دوامى صيره‌لرنده بزده (باليكسرى) يه كيتمش، بو حركاتك جانلى وپرحماست آثارينه بالذات شاهد اولمشدق.

بر طرفدن استانبولده‌كى فريد پاشا حكومتى، او بر طرفدن مملكتك مختلف اقسامنده كورونن انكليز ممثللرى اولانجه موانع ومشكلاتى احداث ايدرلر، كيلن، عرضى چيكنه‌نن مسلمانلرك بو پك مشروع مدافعه‌سنه سد چكمك ايسترلركن عزم وايمانى كتاب اللهدن، شرفلى تاريخلرندن اقتباس ايدن قره‌سى مسلمانلرى بو

شیطانی تسویلاته قولاق آصمایارق ، یالکز دینلرینك ، وطنلرینك ، حیثیتلرینك مدافعه‌سنه دوام و بو مدافعه‌ده تام (اون دورت آی) ثبات ایتمشلردر .

بالیکسرك ایلك مدافعه قرارینی ویرن وطنپرورلر بو قراری مملکتك ایصسز بر مسجدنده اتخاذ ایتمشلر ، او مسجدده هر دولو سیاسی احتراصلر ، فرقه مجادلاتنه خاتمه چکمه‌یه عهد و پیمان ایله‌مشلردی .

فی‌الحقیقه اوزون بر زمان سوره‌ن ملی مجادله هپ بو فکر و پیمان دائره‌سنده دوام ایتمش ، یونانلیلره (طور !) دیین ، یونانلیلره بیوك ضایعات ویردیرن ، مملکتلرینی قاریلر کبی مدافعه‌سز تسلیم ایتمك ایسته‌مه‌ین او قدسی و ملی قوتلرك حاکم اولدیغی مدنجه بوتون بر لوا وحدت و امنیت تامه ایچنده یاشامشدر .

(قره‌سی) قوتلری یالیکز یونانلیلرله‌ده چارپیشمامش ، ملی اعانی بوغماق ایسته‌ین آنزا ورلره دخی دنیاله حسنی طانیتمشدر .

عمومی حربی متعاقب هرطرفده اجرای حکم ایدن بدبیق آراسندن ، ظلمتلر ایچندن اکر (قره‌سی) ییلدیزی دوغمامش اولسایدی معاذالله بوکون نه آناطولو قورتولاجق ، نه‌ده (استقلال) امیدلری قالاجقدی . آناطولویه اون دورت آی بکجیلك ایدن قره‌سی و حوالیسنك ملی تاریخمزده اشغال ایتدیکی موقع جداً بیوك ، جداً علوی و مقدسدر .

ملی حرکاتی هپ مسلمانلیلق أساسانی دائره‌سنده دوام ایتدیرمش ، هیچ بر طرفدن امید ایتدیکی درجه‌ده معاونته مظهر اولامامش اولان آرسلان (قره‌سی) نك فاجعهٔ سقوطی - یارب - نه‌قادار حزینندر !

بوکون یونان شناعتلری آلتنده اینکله‌ین ، دورت کوزله خلاص دقیقه‌لری بکله‌ین او مملکتله دیکر بوتون مشئوم مملکتلریمزك حماسنیور اردومزك همت و غیرتیله - انشاءالله - یاقینده قورتولدوقلری کورمکله مسعود و متسلی اولاجغز .

خبر آلدیغمزه کوره یارین حاجی بایرام ولی جامع شریفنده جمعه نمازینی متعاقب محترم قره‌سی أولادلری طرفندن ثوابی بالعموم شهدا أرواحنه اتحاف ایدلمك اوزره بر مولد شریف قرائت ایتدیریله‌جکدر .

تربیهٔ معنویه‌نك اهمیتی - معارفك بوزوقلغی

ویانه‌دن احمد جودت بك اقدام غزته‌سنه یازیور :

مصر معارف ناظرینك معارف حقنده‌کی بر نطقی ایله امین الرافعی بك آره‌سنده بر مناقشه وقوعه کلمش اولدیغنی محلی غزته‌لرنده اوقویورز . معارف ناظری ، وقتیله (لورد میلنر) و سور (له‌وانشین حیرول) طرفندن علی‌الاطلاق تنقید ایدلمش اولان سابق مصر معارفنی مدح ایتمشدر . رافعی بك ایسه مصر استقلال قازانجه‌یه‌دکین مصر معارفنده سالف‌الذکر ایکی منقدك بیانی وجه ایله بیوك بر قصور بولونمش اولدیغنی سویله‌یور . بوقصور بالخاصه معنوی و اخلاقی تربیه جهتنده ایمش . بو جهت همان کاملاً اولجه مصر معارفنده اهمال ایدلمشدر . بو اهمال حقنده تفصیلاته مالك دکلز . یالکز بونی نظر دقته عرض ایدیورز .

فی الواقع تربیه‌نك اونوعی معارفده اهمال ایدلمکه کلمز . چونکه تربیهٔ اخلاقیه و معنویه اولمایجه علم و معرفتده ایلری کیتمکدن بر شی چیقماز . بز بونك تأثیراتنی بیلمز دکلز و مع التأسف ، یالکز علم و معرفت ، فرداً و یا جمعیتك نصیحتله قورتیله بیلمه‌سی ایچون کفایت ایتمه‌یور . خلفای راشدینه الحاق ایدیلان عمر بن عبدالعزیز حضرتلری : « طبیعة لانسان لایقبل النصح المجرد والمنع المحض مالم تظهر سلطان العقل و لاخلاق المرضیه یه » دیمشلردر . مآلاً ترجمه‌سی : « عقل ایله اخلاق حمیله حکمران اولمادقجه انسانك طبیعتی قورو نصیحت و نهی قبوله مساعد دکلدر . »

قوجه خلافهٔ امویه‌نك سوزی نه قدر طوغریدر . باشدن شهوانی هوسانی ، عقل و اخلاق ایله تعدیله موفق اوله‌میانلر ، قوهٔ اراده‌دن محروم اولدقلری ایچون بونلرك یالکز علم و عرفانلرندن بر فائده حاصل اوله‌ماز .

مصرلی رافعی بکك معارف ناظرینه اعتراض ایتمسی ، مهم بر مسئلهٔ جماعیه و سیاسیه‌دن بحث ایتمك دیمکدر . ملتك سلامتی ، محافظهٔ حیثیتی ، حتی محافظهٔ استقلالی ان تربیهٔ معنویه ایله قابل اوله‌بیلیر . بو تربیه اولمادقجه حیاتك ذوقی بر حیوانی و بهیمی یاشامقدن عبارت قالیر و بناءً علیه هر نصل اولورسه اولسون استحصال ایدیلن ثروت مسعودیت ایچون کافی عد ایدیلیر . بویله‌لری ایچون مطلوب ، استراحت جسمانیه اولوب حریت شخصیه و اجتماعیه‌نك قدر و قیمتی اولمانینه اولك ایچون رافعی بك قوای معنویه‌یه مستند اولمایان تربیه‌یی تنقید ایدیور . زیرا کوریلیور که مصرك استقبالنی تأمین ایتمك ایسته‌یور مکتبلرنده تربیهٔ معنویه‌یه اهمیت ویرمه‌مش اولان بر ملتدن خیر کلمز و بو مکتبلر مدافعهٔ وطن ایچون اقتضا ایدن اوصاف و مزیاتی طلبه‌یه الهام ایده‌مزلر . بناءً علیه اینسه معلملکك قیمتی بوراده‌در . اکر معلم قمار ایله ، عشرتله ، سفاهتله ، هوسات نفسانیه‌سنی تطمین ایله مشغول ایسه بویله بر معلم ، مکتب ایچون بر میقروب ، بر زهردن باشقه بر شی دکلدر . اونك ایچون قلبنده مقدساتدن ، عرض و ناموس ، حیثیت ملت ، محبت استقلال کبی ماده‌لر بولونمایان بر قوم ، بر جماعت محو اولمق دیمکدر . بناءً علیه اهالینك قلبنه دها مکتبده ایکن نجیب حسلر یرلشدیرمك لازمدر . بونی یاپه‌جق معارفدر .

دائما دیدیکمز کبی مکتبلریمز ، بر جانسز طاسلاق حالنده قورولمش ، معارف نظارتمز ، اوته‌دنبری تربیهٔ ملیه‌نك هم مادی هم معنوی قسمندن غفلت ایتمشدر .

آنقره : مطبوعات استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در .

اداره‌خانه : آنقره‌ده حریت اوتللی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار معالمنونیه قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبيل الرشاد

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه یازلمسی رجا اولونور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | باش محرر محمد عاکف | صاحب ومدیر مسئول اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد .

عدد ٥٠٨ | ١١ ذی القعده ١٣٤٠ | پنجشنبه | ٦ تموز ١٣٣٨ | جلد ٢٠

بر حکومت اسلامیه‌نك دساتیر اساسیه‌سی

امانتك اهلنه تودیعی ـ بین الناس عدالتله اجرای حکم ـ اشلرینی اهلك غیرینه تودیع ایدن دولت پایدار اوله‌ماز ـ عدل و احسان ـ منکرات وظلمدن اجتناب ـ دنیا ایچون‌ده چالیشمق وجوبی ـ فتنه وفساد ایقاعندن توقی لزومی

آقسه‌کیلی احمد حمدی

مسلمان عسکرینك مزایای فاضله‌سی

٢) صبر ومصابره ـ مسلمانلر شوق ایله مزاحمه کوکس کررلر ـ ٣) آزه قناعت ـ مسلمان عسکری رتبه ونشان ، یاخود توجه وغنائم ایچون حرب ایتمز ـ اسلام عسکرینك بایراغی (الله اکبر) در ـ اوغرنده جان فدا ایدیله‌جك مقصد اعلی ، غایهٔ عظما ـ ٤) رؤسایه اطاعت ـ بوتون مسلمانلرك اولی الامره اطاعته مکلفیتی ـ افرده قارشی رؤسانك عدل وانصاف ایله مکلفیتی.

بصره کورفزنده انکلیز انتریقه‌لری

مستولی انکلتره‌نك حالت روحیه‌سی ـ طویمق بیلمه‌ین حرص وطمعی ـ استیلا سیاستی ـ (البحرین) ده انکلیز قونسلوسنك چویردیکی انتریقه‌لر ـ (الکویت) ك اهمیت موقعیه‌سی ـ (الکویت) ده انکلیز حاکمیتی .

اخوت اسلامیه تظاهراتی

ایران سفیری دیبورکه : «دولت متبوعه‌مك جهه‌سی جامعهٔ اسلامیه‌نك اظهار ایتمکده اولدیغی روابط ومناسباتی تزییده وحقوق همجوارییی تاییده معطوفدر . » ـ مصطفی کمال پاشا دیبورکه : «جناب حق همحال وهم دود اولان بالجمله اقوام اسلامیه‌یی حبل متین اخوته بحق اعتصام ایله نائل فوز ونجات ومظهر رفاه وسعادت ایله‌سین . » ـ ایران سفیری ممتاز الدوله تام بر مسلمان سفیریدرلر ـ عباس حلیم پاشانك بویوك بر سوزی : « اسلام اقوامی آره‌سنده‌کی سیاست ، دیپلوماسی دیمك اولمایوب ، ساده‌جه اخوتدن عبارتدر . » ـ ایران سفیرینك شرعیه وکیلی ایله صمیمی مصاحبه‌لری ـ ایران سفیرینك بك مهم بیاناتی : تورکیا ، ایران و افغان دولتلرینه مترتب وظیفهٔ اسلامیه ـ شرعیه وکیلنك بوتون دنیاده‌کی مسلمانلرك شرعیه وکیلی اولدیغی ـ مشترك دشمنه قارشی متحداً حرکت ـ تورکیانك معظم ومقدس مجاهدات اسلامیه‌سی ـ اسلام عالمنه دوشن وظیفه ـ آناطولیده‌کی مجاهدین اسلامیه‌یه بالفعل معاونت.

صوك نفس : حرب عمومینك اسباب اصلیه‌سی

تفسیر شریف

فردی واجتماعی بوتون وظیفه‌لریمزی ، مسلمانلغك اساسی اولان قرآن کریم ایله احادیث شریفه ایضاح ایتمکده اولدیغی شبهه‌سزدر .

شیمدی وظائف اساسیه‌مزی تعیین ایدن آیات کریمه‌دن اوجنی بوراده ترجمه ایدرك هر برلرینه تعلق ایدن بعض ایضاحات مجمله ویرمك وایلریده دها زیاده تفصیل ایتمك ایستیورم . شوده محققدرکه : بو آیت کریمه‌لری کندیلرینه رهبر ایدینن وبونلرك خارجنه چیقمایان بر مسلمان وبر اسلام هیئت اجتماعیه‌سی هر حالده دنیا و آخرت سعادتنه قاووشور .

بسم الله الرحمن الرحیم

— ۱ —

ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل ان الله نعما یعظکم به ان الله کان سمیعاً بصیراً .

مآل شریفی :

بیلمش اولیکزکه : الله امانتلری اهلنه ویرمکزی ، بر ده انسانلرك بیننده حکم ایدرکن عدل و حقانیت ایله حکم ایتمکزی سزه امر ایدییور ؛ اللهك سزه ویردیکی شو نصیحت ، نه کوزل بر نصیحتدر ! شبهه‌کز اولماسین که الله هم ایشیدیر ، هم کورور . »

. . .

سورهٔ نسانك ۵۸ نجی آیتنی تشکیل ایدن بو نظم جلیل ، امهات آیاتندندر . بك چوق احکام اساسیهٔ اجتماعیه‌یی مشتمل اولدیغی کبی ، بر دولتك مؤسس اولدیغی اساسات مهمه‌یی‌ده بیلدیرمکده‌در . معلومدرکه ، دولتك مبدألری ، اساسلری ایکیدر : افرادك حقوقی محافظه ، عمومك منافعنی حمایه . حقوق افراد عدل ایله ، منافع عامه ایسه (ایشلری ، وظیفه‌لری ، مأموریتلری) اهلنه تفویض ایله تأمین اولنور .

بو آیت جلیله‌ده ایکی بیوك امر وار : بری امانتلرك اربابنه تودیعی ، دیکری‌ده بین الناس عدالتك حقیله تطبیق . امانت ایسه شمدی سویله‌دیکم وجهله ؛ حق ، ودیعه ، وظیفه کبی بر چوق معنالره کلمکده‌در . بناءً علیه برنجی امر موجبنجه کیمسه‌نك حقنی دریغ ایتمه‌مك ، هر فرده اهلیتنه کوره وظیفه تعیین ایله‌مك ، تعبیر دیکرله ، ایشلری اربابنك الینه ویرمك ، مسلمانلغك اوامر قطعیه‌سندندر . بو نقطه‌یه رعایت ، بر ملتك سلامتی ایچون بهمه‌حال ضروریدر . بو نه قدر ضروری ایسه ، بوتون معامله‌لرنده عدالتی دستور حرکت طانیمق‌ده اوقدر ضروریدر ؛ بوده اسلامك قطعیتله امر ایلدیکی شیلردندر . بو ایکی امری طانیمیان بر ملت ، بر دولت ممکن دکل پایدار اولماز . بونی : « اذا وسد الامر الی غیر اهله فانتظر الساعه — ایشلر اهلنك غیرینه تودیع ایدیلنجه قیامته انتظار ایدیکز » حدیث شریفی ده بلیغ افاده ایتمکده‌در . بو بابده صوکره فضله ایضاحات ویریله‌جکدر .

— ۲ —

ان الله یأمر بالعدل والاحسان وایتاء ذی القربی وینهی عن الفحشاء والمنکر والبغی یعظکم لعلکم تذکرون .

مآل شریفی :

« جناب الله محقق صورتده عدل ایله ، احسان ایله ، بالخاصه یقین اقربایه محتاج اولدقلری شیلری ویرمکله امر ؛ و ، فحشادن ، منکردن ، بغی و ظلمدن نهی ایدر . الله بو امر ونهی ایله سزه نصیحت ایدیور ، تا که دوشونوب متنصح اوله‌سکز »

. . .

مرجمه خطبه‌لرك صوکنده اوقونان بو نظم جلیل ، وظائف دینیه واجتماعیه‌نك جمیع اقسامنی احتوا ایتمکده‌در . بزی دینی ، اجتماعی ، سیاسی ، شخصی ، اقتصادی هر نوع صلاح وسعادته ارشاد ایدیور . چونکه آیت کریمه اوچ شی ایله قطعی صورتده امر ، اوچ شیدن‌ده نهی ایدیورکه سعادت بشریه آنجق بونلره رعایتله ممکن اوله‌بیله‌جکدر . شبهه یوقدر باقکز ، اولا عدل ایله امر اولنیورز ، دکلمی ؟ بوراده‌کی عدلدن مقصد اعتقادده ، افعال وجوارحده واخلاق نفسانیه‌یه متعلق امورده افراط وتفریطدن قاچمق وحقوقده مساوات رعایت ایدرك هر حق صاحبنك حقنی ویرمك ، هر کسك حقنی طانیمقدر . احسانك معناسی : جناب الله عمل خالص و مخلوقاتنه ایلك ایتمك ، شفقت کوسترمکدر ، که تعاون وحسن معاشرتده احسان مفهومنده داخلدر .

دیه‌بیلیرزکه بو ایکی کلمه ، (آیت کریمه ایله مأمور اولدیغمز عدل واحسان) بوتون فضائلك منبعیدر . بو ایکی کلمه ایله امر ، بوتون فضائل ایله امردر . فضیلت انسانیه‌نك هر نوعی بو ایکی کلمه‌ده مندمجدر . چونکه انسان حقوق مشروعه‌سنه عدل ایله مالك اولور ، موهبهٔ فطرت اولان حریتنی عدل سایه‌سنده الده ایده‌بیلیر . جمعیتك ضابطهٔ حیات سیاسیه‌سی ، افراد جمعیتك ضامن جان و مال وناموسی‌ده عدل ایله حاصل اولور . بناءً علیه آیت کریمه‌ده‌کی برنجی امر موجبنجه حیاته احترام ، ناموس وحیثیته احترام ، حریته احترام ، مسکنه احترام ، مخابراته عدم تعرض بزم ایچون اجتماعی بر وظیفه‌در . چونکه عدل ؛

همجنسمزك ماله طوقونولمسنی ، حیات مادیه ومعنویه‌سنه سوء قصدی نهی ایدر . یالکز بوقدرله اکتفا ایتمه‌یرك باشقه‌لرینه قارشی ابراز مودت ، معاونت ، شفقت ، فداکارلق ، خیرخواهلق ایتمه‌نك‌ده وظائف اجتماعیه‌دن اولدیغنی ایکنجی امردن آکلایورز . چونکه احسان ، مالمزدن همجنسمزه برحصه افرازی ، همجنسمزك هرنه صورتله اولورسه اولسه‌ن حیاتنی قورتارمه‌نك لازم اولدیغنی امر ایدیور . بوصورتله بو ایکی کلمه ، وظائف اجتماعیه‌نك جمیع اقسامنی احتوا ایتمش اولیور .

برده نهی اولوندیغمز شیلری کوزدن کچیرهلم : فحشاء دیمك ، یالان ، افترا ، زنا وسائره کبی قولاً وفعلاً چرکینلکده آشیری اولان شیلر دیمکدر . منکر ؛ طبع سلیمك نفرت ایدوب خوشلانمدیغی شیلردر ، که مسکرات قوللانمق وسائره کبی هرنوع منهیاته شاملدر .

بغی ؛ ظلم وناس اوزرینه استعلا واستیلا وتجبردر . حتی تجاوز ایدرك ناسه تحکمدر .

بناءً علیه بونظم جلیل ، بالجمله نصائحك منبعیدر . اخلاقیونك اورته‌یه قویدقلری اساسات ووظائف اجتماعیه‌نك هپسنی جامعدر . یالکز بو آیت کریمه ایله بحقٍ عمل ایده‌جك اولسه‌ق سعادت دنیویه واخرویه‌مز ایچون بنه کافیدر .

—۳—

وابتغ فیما آتاك الله الدار الاخرة ولا تنس نصیبك من الدنیا واحسن کما احسن الله الیك ولا تبغ الفساد فی الارض ان الله لا یحب المفسدین .

مآل شریفی :

« اللهك احسان ایتمش اولدیغی — بدنی ، مالی — قوتلرله آخرتکی طلب ایت . آخرتك ایچین چالیش ؛ دنیاده‌ده نصیبکی اونوتما ، دنیا ایچین چالیشمقدن واز کچمه . جناب الله سکا احسان ایتدیکی کبی ، سن‌ده اللهك قوللرینه ، دین قرداشلریکه اقربا وتعلقاتکه احسان ایت ، اونلره شفقت کوستر وایلك ایت . صاقین یر یوزنده بالذات ویا بالواسطه فساد چیقارمایه وناسی اضراره قالقیشمه ؛ محقق بیل که الله مفسدلری سه‌ومز »

(سورة القصص) ك ۷۷ نجی آیتی اولان بو نظم جلیل اولا ، آخرتمزی قازانمق ایچین چالیشمامزی امر ونصیب دنیوی‌مزی اونوتمقدن‌ده نهی ایدیور . ثانیاً ، انسانلره ایلك ایله‌مسی ویر یوزنده فساد چیقارمقدن نهی ایدیور . بناءً علیه بو آیت کریمه موجبنجه بر مسلمان اللهك ویرمش اولدیغی بوتون خصائص وقوایی ، بدنی ومالی بوتون وسائطی خلق اولوندقلری مقصد اوغرنده استعمال ایدرك هم سعادت اخرویه‌سی ، هم‌ده سعادت دنیویه‌سنی قازانمق مجبوریتنده‌در . نه دنیا ایچین آخرتی ، نه‌ده آخرتی ایچون دنیاسنی ترك ایتمه‌یرك هر ایکیسنی جمع ایتمکه چالیشه‌جقدر . عینی زمانده اللهك احسان ایتمش اولدیغی قوای فکریه ، حسیه وارادیه‌یی وبونلر سایه‌سنده قازاندیغی علم ومعرفتی ، ثروتی ، منصب ونفوذی‌ده مملکتنك ، منسوب اولدیغی ملتك ، دین قرداشلرینك وبوتون انسانلرك خیر ومنفعتنه صرف ایتمکله مکلفدر . بونکله برابر یریوزنده بالذات ویا بالواسطه ایقاع فتن وفساد ایله افراد ویا هیئت اجتماعیه‌یی معناً ویا مادةً اضرار ایتمکدن قطعیا اجتناب ایده‌جکدر . بناءً علیه بو آیت کریمه‌ده بزی راه هدایته ارشاد ایدن بر اصل الاصولدر .

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

مسلمان عسکری

—۲—

۲) صبر ومصابره :

قرآنك بوتکلیفی بوتون مسلمانلره شامل ایسه‌ده بالخاصه بو امره مخاطب اولانلر تحت سلاحده بولونان کیمسه‌لردر . صبردن مقصد مشاق ومزاحمه ، جبر نفس صورتیله‌ده اولسه ؛ تحمل دیمکدر . چونکه بوشرط داخلنده کوستریله‌جك صبر وتحملدن جدی بر فائده بکله‌نمز . اسلامده صبردن مراد مسلمك شوق وجدان ایله مشکلات ومزاحمه قاتلانمسیدر .

دائما کوریورزکه برضرورت ومجبوریت الجاسیله متاعب ومزاحمه تحمل کوسترنلر بولندقلری جمیتی ، وکندیلرینه آغیر کلن ایشی‌ده براقوب قاچمق خصوصنده ایلك الویره‌جك فرصتی قاچیرمایورلر . محاربه صفلرندن ونوع بولان فرارلرك ، هرزمان وهریرده درلو درلو معذرتلر سردیله خدمت عسکریه‌دن صیریلمق ایسته‌ینلرك مهم برمقداره بالغ اولمسنك سببی ایشته بودر .

قرآن مسلمانلرده ، بالخاصه مسلمان عسکرلرنده اطاعتی بر طبیعت حالنه قویمق ایسته‌مشدر . فقط بونك امره مخالفتك نتائجندن احتراز اساسنه مستند اطاعت دکل ، درونی برشوق وتهالك محصولی بر اطاعت اولمسنی التزام ایتمشدر . بوندن طولایی اسلامك عصرلره عائد تاریخ حربنده برعسکرك صف حربدن فرار ایتدیکندن طولایی اعدام ایدیلدیکی ، یاخود تهلکه‌دن ، حربك ایراث ایتدیکی یورغونلقدن قورتولمق ایچون عذر وبهانه سردینه قالقیشدیغی یولنده بر حادثه‌یه تصادف ایدیلمه‌مشدر .

علیه الصلوة والسلام افندمزك عادت سنیه‌لری ایجابنجه بر محاربه‌یه کیدیله‌جکی زمان خلقی طاقم طاقم حضور همایونلرندن کچیره‌رك حربه یارایانلرله عجز وضعفلرندن ، صغر سنلرندن ناشی یارامیانلری تفریق بویورورلردی .

احد وقعه‌سنده عینی معامله‌لرینی تطبیق ایتدکاری اثناده انصار کرامك کنجلرندن بری (ابو سعید الخدری) سنی مساعد اولمادیغندن طولایی رسالتمآب صلی الله علیه وسلم افندیمزك کندینی کری چویرمه‌سندن قورقه‌رق عسکرلکه الویریشلی اولانلرله بر سویه‌ده کورونمك ایچون آیاقلرینك اوجنه باصه‌رق بوینی یوکسلتمکه چالیشدینی . اسلام ایشته بویله قلبندن دوغمه بر شوق و خواهشله مکارهه صبر وتحملی منسوبینده بر طبیعت راسخه حالنه کتیرمشدر .

بر مسلمان مشکلاته قاتلانیر ، مکارهه سینه کشای صبر وتحمل اولورسه بونی قرآنك وعدی موجبنجه جناب حقك دائما صابرلرله برابر اولدیغنه ایمان و اعتقاددن منبعث بر متانت دیندارانه ایله یاپار . بوکا بناءً در که براضطرار وفلاکته دوچار اولانلرك ، محاربلرك (ان الله مع الصابرین) جمله‌سی ورد زبان مثال ایتدکلرینی کورورز .

هرحالده کرچك مسلمان اولان برکیمسه حرب واثالنك استلزام ایتدیکی متاعب ومشکلاته اویله آغیر جزالرین احتراز سوقیله قاتلانمق مجبوریتنی حس ایتمز . اونی بوکبی محن و اضطرابانه کوکل خوشلغیله کوکس کرمکه سوق ایدن برشی وارسه اوده صبر ایدنلره جناب حقك یاردمجی اولدیغنه ، یالکز رضای نفس وسکون خاطرله کوستریله‌جك جدیت و متانتك رضای باری‌یه نائلیت بختیارلغنه ایصال ایده‌بیله‌جکنه دائر قرآنك ایتدیکی وعدلره صمیمی اعتقاد ایدر .

۳) آزه قناعت :

مسلمان عسکرینك مدار تمایزی اولان سجایای فاضله‌دن بری‌ده ساده بر حیاته ، کفاف درجه‌سنده ییه‌جکه ، ایچه‌جکه ، کیه‌جکه قناعت ایتمسیدر . حیاتنی ادامه ایده‌بیله‌جك برقاچ لقمه اتله صغوغك شدتندن قوروبه‌جق برخرقه بر اسلام عسکرینك احتیاجات حیاتیه‌سنی تأمینه کفایت ایدر . بو متوکلانه وقناعتکارانه خصلتك سائقی ایسه بدیهیدرکه آن ولادتندن اعتباراً بوتون اطوار حیاتنده صبر وتحملی عزمنه رهبر اتخاذ ایتمسیدر . کوریورزکه مثلا بر فرانسز ، بر انکلیز روزنفته‌، بوفتکنه وارنجه‌یه قدر آتی یمدکجه ، سوارهلره ، نیازرولره ، پالولره یاتیشه‌بیله‌جك درلو ایچکیلرله معده‌سنی طولدورمادقجه حرب ساحه‌لرینه طوغرو آدیمنی آتماز . اسلام عسکرینه کلهلم : آجیقدقجه آغزینه آتمق ایچون طوزله قاریشمش بر آووج آرپه‌ویاداری اونك غدا احتیاجنی تأمین ایدر ، حرارتنی باصدیرمق ایچون بر قاچ دامله تمیز صو باشقه هر درلو مشروباتدن استغنا ایتدیرر . بر مجاهد مسلمك صیرمه‌لی قلیج کمرلرینه ، مزین قلنجلره ، آغیر قماشلردن صوك موده‌یه موافق اوله‌رق کسیلوب بیچلمش شیق اثوابلره نه احتیاجی وار ؟ خایر ، خایر ، او ، ییه‌جکنده ، ایچه‌جکنده ، کیه‌جکنده ، خلاصه هر نوع احتیاجات حیاتیه‌سنده الك ساده شیلری کندینه کافی کورور .

المزده جانلی مثللر وارکن امم ماضیه‌یه عائد جنود اسلامیه‌دن مثال ایرادینه نه احتیاجمز وار ؟ سنوسیلر یکرمی بش سنه‌دن بری واداي‌ده ، تشاد حوالیسنده فرانسزلرله ، طرابلسده ، مصر اطرفده ایتالیان وانکلیزلرله متمادی محاربانده بولونیورلر . فقط نه ییوب نه کییورلر ؟ بو مجاهدلر ایتالیانی تفنك ومقارونیا ایله مقهور و مغلوب ایتدیلر ؛ فرانسزلره صیرمالی اکرلر ، مذهب کمرلر ، طرلباسلرله قارشی قویمادیلر . ییوه وواحه‌لرده صوده ووینسکی ایله ، ارغوانی پاله‌وسنلرله انکلیزلره ظفر اولمادیلر . بلکه ناز ونعمته قارشی عفت واستغنا کوسترمکله ، حوائج معیشتنده مقدار کفافه راضی اولمقله بویله قوتلی دشمنلره مقاومت ایتدیلر . وتلر هپ بو مجاهده‌لری اثناسنده آرپه و خرما یورلر ؛ بعضالری آجی اولمق شرطیله ، قویو صوینی ایچرلر ؛ سرت ، قبا ، کوستریشسز لباسلر کییورلردی .

سنه‌لردن بری بر سلسلهٔ محاربات ایچنده حیاتکذار بولونان عثمانلی عسکری‌ده آسیاده ، آفریقاده ، آوروپاده کچیردیکی وقایعك کافه‌سنده دوست ، دشمن بوتون انسانلره مجسم قناعتك ، نهایتسز صبرك ذی‌حیات بر تمثالنی کوسترمشدر . آجیقدیغی زمان اندیشه و فتور کوسترمك ، مشاق ومزاحمدن اوصانج کتیرمك ، صوسز قالدیغی وقت تلاش وولوله ایتمك عثمانلی عسکرینك حیات حربنده تصادف ایدلمش برحادثه دکلدر .

خلاصه بر مسلمان عسکری آلدیغی تربیهٔ دینیه مقتضاسنجه آزه قناعت ایتمك ، جوغه کوز دیکمه‌مك سجیه‌سیله متحلی درکه بونی اسلام اردولرنده بولونه‌رق حال وماهیتنی کوزلجه تدقیق ایتمش اولانلر اعتراف وتسلیم ایدرلر .

اساساً مسلمان عسکری نظرنده جناب حقك مجاهدینه وعد ایتمش اولدیغی نعم باقیه‌یه نسبتله هرقت ناز ونعمتك نه‌قدر وقیمتی اوله‌بیلیر ؟

مسلمان عسکری حربه کیردیکی زمان حیات فانیه‌دن حیات ابدیه‌یه ، نعم صوریدن نعیم حقیقی‌یه کچمك ، انواع مکاره ایله محاط برمحنتخانه‌دن صفای جاودانی اساسی اوزرینه قورولمش برکاشانه‌یه کچمك ، عقللری محاکمه‌لرندن ، بدنلری تاب وتوانندن ، حیات اجتماعیه‌نی انتظامندن محروم ایتمك کبی تأثیرات مسمومه‌نی حائز دنیا مشروباتنی فدا ایدرك بزم بقانك بی‌خمار جام نشوه وصفاسنه قاووشمق املیله کیرر .

مسلمان عسکری حربه کیردیکی زمان نصفی شم مظالمدن عبارت برحیاتدن مجموعی روزروشن برحیاته ؛ ملوثی نزیهنه ، مفسدی صالحنه قاریشمش برمحیطدن ، نانمك ضرردن سچیلدیکی ، اهل جنتك جنتده ، اهل نارك نارده اخذ موقع ایتدیکی برمحیطه قاووشمق ایچون کیرر .

مسلمان عسکری حربه کیردیکی زمان کنیشلکی ایله برابر مقسی ومغموم ، طتلیلغیله برابر آجی ومسموم اولان ، سعادت وشقاوتنده بروفاجر ، شاکر وکافر هرفردی متساویاً نصیبه‌دار ایدن

بر معيشتخانه‌دن آيريلوب مدخل طار، فقط نهايتی كنيش بر فسحتقسرايی، مفسدلرك ابدی شقاوته، مصلحلرك دائمی بر نعمت وسعادته مظهر اولدقلری بر آشيان ابديی مسكن اتخاذ ايده‌جكنی يقيناً بيله‌رك كيرر.

مسلمان عسكری حربه كيرديكی زمان خير ومنفعتی قوت وسطوت اربابنه، حور والاسی، صورت وحسن سيرت اربابندن اولسه‌لرده، ضعفايه مقصور اولان برخانه‌دن چيقوب فسحت‌ازليه‌نك مناعم ولذائذی ردائت اخلاقيه‌دن تنزه ايدنلره، صفا وسعادتی برواستقامت اربابنه تخصيص ايتمش اولديغی مأوای جاودانی‌يه كيده‌جكنی بيله‌رك كيرر.

مسلمان عسكری حربه كيرديكی زمان رضای دائمی بر نعمت، رحمتی مؤمن قوللری ايچون غايهٔ سعادت اولان خالقك خوشنوديسنی قازانه‌جغنه شك وشبهه‌سی اولميه‌رق كيرر.

بر اسلام عسكری بويله حقيقی وصميمی افكار واعتقادات ايله ساحهٔ حربه آتيلدقدن صوكره اونك قورقو نه‌در بيلمكسزين دشمن صفلرينی ياروب ايلروله‌مسنده، انديشهٔ ممات حس ايتمكسزين آتش حربك كوبكنه صالديرمه‌سنده شايان تعجب نه كبی بر حال تصور اولونه‌بيلير؟

جنود اسلاميه‌دن برينك، وعد قرآن موجبنجه بوتون روحانی نعمتلره بر آنده قاووشمه‌سنی كافل اولان شهادتدن باشقه برشيئه عطف لحاظهٔ رغبت ايدوك حربه كيرديكنه بك اندر تصادف اولونه‌بيلير. بناءً عليه مسلمان عسكرينك نشان آلمق، عسكری يوكسك رتبه‌لر قازانمق، فوقنده‌كی امرای عسكريه‌نك توجهلرينه مظهر اولمق امليله شدتله حربی اقتحام ايتديكنی ظن ايتمك فاحش بر خطا اولور.

محاربه‌ده جنود اسلاميه‌نك «الله اكبر» كلمه‌سنی شعار (پاروله) اتخاذ ايتمه‌سنك حكمتی بودر. آهنك عظمت وجلادتی قارشيسنده قلبلری لرزه‌دار مهابت ايدن علويت مآلی بالجمله مقاصد دنيويه‌يی هيچ مرتبه‌سنه انديرن بو كلمهٔ علياي بلند آواز ايله تكرار ايدوك شونی افاده ايتمك ايسترلركه كائناتده اللهدن باشقه هيچ بر امل ومقصد يوقدركه شهيد اولمق، جان ويرمك كبی واسطه‌لرله استحصالنه چاليشيله‌جق قدر بر ذكر وقيمتی حائز اولسون؛ يولنده جان فدا ايديله‌جك مقصد اعلی، غايهٔ عظمی وارسه اوده الله ذوالجلالدر.

(٤) رؤسايه اطاعت:

اسلام عسكرينك وظائفندن بريده رئيسنك اوامرينه اطاعتدر. آنجق عسكری بو اطاعته سوق ايدن آمرندن قورقمه‌سی، ياخود اوندن بر لطف وعاطفت اميد ايتمه‌سی دكلدر. يكانه سائق اونك رؤسايه اطاعتی الله‌ه اطاعت، اونلرك اوامرينه امتثالی بر نوع عبادت ماهيتنده تلقی واعتقاد ايتمه‌سيدر. حقيقت حالده بو اطاعت كيفيتی يالكز عسكره خاص اولميوب طبقات اسلاميه‌نك كافه‌سی رؤسايه قارشی عينی حس ايله حركتی بر وجيبه تلقی ايتمكده‌درلر. «يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولی الامر منكم» نظم كريمنك صراحةً دلالت ايتديكی وجهله اولی الامره اطاعت ايستر عسكر اولسون، ايستر صنوف سائره‌يه منسوب بولونسون، عامهٔ مسلمين اوزرينه فرضدر. اساساً قرآنده رسول كريمك اوامر ونواهيسنه، تكاليف واحكامنه اطاعت ايده‌نك الله‌ه اطاعت ايتمش اوله‌جغی صراحةً بيان ايتمكده‌در. بوكا بناءً دركه زمرهٔ مسلميندن اولان اولی الامرك صاحب شريعت صلی الله عليه وسلمدن صادر اولان احكامه موافق اوله‌رق اصدار ايده‌جكلری اوامر اطاعت نوعما جناب حقه اطاعت وآكا تقرب ماهيتنده‌در.

خلاصه اسلام عسكری هيچ بر وقت رئيس وآمرينه عصيان ايتمكی آرزو ايتمز؛ چونكه بو، اونك نظرنده جناب حقه عصيان ايتمك ديمكدر. وبو اعتقاد سايه‌سنده‌دركه بر مسلمان عسكری رؤسانك اوامرينه انقيادی دينی ووجدانی بر وظيفه تلقی ايدر، منسوب اولديغی شريعت نظرنده مجرم وكناهكار اولمقدن قورقديغی ايچون امرايه مخالفتی هيچ خاطرندن بيله كچيرمز. اساساً «اذا استنفرتم فانفروا = اعلان نفير ايديلديكی زمان همان حركت ايديكز.» حديثی و «الا تنفروا يعذبكم عذاباً اليماً ويستبدل قوماً غيركم»، (اذا لقيتم فئة فاثبتوا) وامثالی آيتلرله قوانين لاهوتيهٔ عسكريه‌نك وضع وتقريرينی بالذات شريعت تكفل ايتمشدر.

دين اسلام رؤسايه مخالفتی اوامر الهيه‌يه مخالفت تلقی ايتديكی ايچون خلفای مسلمين عقوبات زجريهٔ عسكريه مسئله‌سی حقنده بر قرار اتخاذينه لزوم بيله كورمه‌مشلردر. چونكه نظرلرنده عسكرك اطاعتی طبيعی ومطرد بر كيفيت اولوب بونی اخلال ايده‌جك حادثه‌لرك وقوعی همان غير قابلدر.

اطاعتی اسلام عسكرنده طبيعت راسخه حالنه كتيرن اسبابدن بريده قوانين شرعيهٔ عسكريه‌نك هيچ بر وجهله رؤسايه افرادك حقوقنه تجاوز صلاحيتنی ويرمه‌مسی، آمرلرينه قارشی افرادی حق حريتدن محروم ايتمه‌مسيدر. نظر شريعتده امرای عسكريه ايله افراد آره‌سنده‌كی علاقه ومناسبت بابا ايله اولاد آراسنده‌كی علاقه ومناسبتدن قطعياً فرقلی دكلدر. بناءً عليه مسلمانلر بر ضابط معيتنه حقارتی موجب اوله‌جق، عزت نفسلرينی جريحه‌دار ايده‌جك طرزده معامله ايتمك، وسع وطاقتلرينك فوقنده تكليفلرده بولنمق حق، وصلاحيتی غير حائزدر. شورا صی‌ده اخطار ايده‌لم كه عدل وانصاف اساسلرينه مستند اولان بو معاملهٔ مشفقانه‌يه لياقت مسئله‌سی شريعت اسلام نظرنده شو ويا بو فرقه‌يه خاص اولميوب بوتون مسلمانلر بو كبی خصوصاتده عينی حقوقی حائزدرلر. عسكر اولوب اولمامه‌سنك هيچ بر تأثيری يوقدر.

رسالتمآب صلی الله عليه وسلم افنديمز حيات فانيه‌يه وداع ايتمزدن اول ايراد ايتديكی صوك خطبه‌ده شويله بيويرمشلر ايدی: «ايها الناس

من كنت جلدت له ظهراً فهذا ظهری فلیستقد منه ومن كنت شتمت له عرضاً فهذا عرضی فلیستقد منه ومن اخذت منه مالاً فهذا مالی فلیأخذ منه ولایخش الشحناء من قبلی فانها لیس من شأنی = ای ناس ، كیمك آرقه‌سنه بر دكنك ووردم ایسه ایشته آرقه‌م ، كلسین حقنی آلسین . كیمك خاطرینی رنجیده ایتدم ایسه اوده بكا عینیله مقابله ایتسین . كیمك بر مالنی آلدم ایسه ایشته مالم ، اوده آلسین . بنم كندیسنه كین باغلامه‌مدن قورقماسین . چونكه او ، بنم ایشم دكلدر . » ایشته رسالتمآب افندیمز بو كبی كلمات زرین ایله رؤسا ایله آحاد آره‌سنده انصاف و انتصاف قاعده‌لرینی اساسلی بر صورتده وضع وتقریر بیورمشلردر . ینه كیم بنه اونی كزین . « لایزال امتی بخیر ماوقر صغیرهم كبیرهم ورحم كبیرهم صغیرهم = امتمك كوچوكی بویوكنه حرمت ، بویوكی كوچكنه مرحمت ایتدكجه حاللری كوندن كونه ایی اولور . » حدیث شریفله‌ده بزه بویوكك كوچوكه رحم وعاطفت ، كوچوكك بویوكه توقیر وحرمت حسیله‌لری سعادت اجتماعیه‌نك مفتاحی ، سیاست عمومیه وخصوصیه‌نك روحی اولدیغنی ایضاح وبیان بیورمشدر .

شام اردوسی سرداری ابوعبیده امیرالمؤمنین عمر بن الخطابه بر مكتوب یازه‌رق آب وهواسی لطیف اولدیغی ایچون راحته میل ایدرلر قورقوسیله عسكری انطاكیه‌ده اوطورتماق فكرنده بولوندیغنی عرض ایلمشدی . جناب خلیفه‌دن شویله بر جواب آلدی : « هواسی كوزل اولدیغی ایچون انطاكیه‌ده اوطورماق فكرنده بولوندیغنی بیلدیریورسكز ، پك ایی اما جناب حق (یاایهاالرسل كلوا من الطیبات واعملوا صالحاً) فرمانیله اعمال صالحه‌ده بولونان ارباب تقوایه طیباتی حرام ایتمه‌مش اولدیغنی آكلاتیور . خیر ، سكا دوشن وظیفه عسكره راحت ایتدیروب یورغونلغنی آلدیرمق ، بول بول ییوب ایچه‌رك مقاتله اوغورنده بی‌تاب قالان وجودلرینه براز اعادهٔ قوت ایتدیرملری ایچون مساعده‌كارانه حركت ایتمك ایدی . »

ایشته مسلمان عسكرینك ماهیتی ، اونك مناقب حماست وشهامتنی دیللرده داستان ایدن خصائص فاضله ، مزایای برگزیده‌سی بو مركزده‌در . . .

صوك نفس

آوروپا حكومت وملتلرینك حرب عمومیدن متولده القلره چاره‌ساز اولابیله‌جك وسائطی تحری ایچون باش باشه ویردكلرینی ونزم‌ده بو حربك حقمزده اك وحشی واك بربری بر صورتده تجلی ایدن عواقبندن ممكن اولدیغی قدر آز بر ضررله چیقابیلمك ایچون تحمل فوقنده فداكارلقلر اختیارینه دوام ایتمكده بولوندیغمز بویله بر صیراده عهده‌منزه دوشن بر وظیفه واردر ، كه اوده اسباب وعوامل متعدده اراسندن بو حربك اك مؤثر اولان سببنی بولارق ، اوكا كوره سبب حقیقیسنه مطلع اولمق ونتیجه‌نك اهمیت حقیقیه‌سنی تعیین ایتمكدر .

بو نزاعك سبب یكانه‌سی نه ایدی ؟ بو سؤاله جواب ویرمك ایچون اكنه بوینه برچوق اوغراشیلدی . بو موضوع اوزرینه برچوق نطقلر ویریلدی ، كه الآن دوام ایتمكده اولان بو نطقلر بزم نقطهٔ نظریمزه كوره حربك آنجاق صفحات ومناظر مختلفه‌سنه عائددر .

بعضیلری حربك سببنی معین بر طاقم اقوام آراسنده‌كی رقابت اقتصادیه‌ده كورویورلر ؛ بو رؤیتده بر شمهٔ حقیقت اولابیلیر . لاكن قسمیدر ، تام دكلدر .

دیكر بر طاقملری‌ده حربك عاملی ملتلرك تاریخنده زمان ، زمان كورولن و مجاور اقوامه هجوم غایه‌سنی هدف اتخاذ ایدن حركاتك عودت و تكررنده بولویورلر . بو ، غیرقابل اعتراض بر حقیقتدر . لاكن بو طرز حل مسئله‌نك تماميله حلی دكلدر .

الحاصل داها پارلاق دوشونن بر اوچونجی صنف افكار مسئله‌یی تدقیق ایدركن هرشیدن اول حربك مالی منشألرینی نظر دقته آلیور . مع‌مافیه بو صورت حلده مسئله‌یی داها یاقیندن احاطه‌یه مدار اولمقله برابر ، سطحی وغیركافیدر .

واقعا پارلامانتر حكومتلر هرمملكتك داخلی پولتیقه اویونلری نتیجه‌سنده برطاقم صاحب نفوذ آداملرك ألنده ذلیل بر آلت حالنه كلیر ، كه احتراس ومنفعت حسلرینك افراطیله تمیز ایدن عصر حاضرده اومتنفذلر معظم مالی وصناعی مؤسسه‌لر طرفندن تمثیل اولونمقده‌در .

اكر انسان یالكز بر ماكنه‌دن عبارت اولایدی بو ایضاح كفایت ایده‌بیلیردی . لاكن انسان بر ماكنه‌نك چوق فوقنده‌در وبالذات بو ماكنه‌نك فعالیتی انسان ماكنه‌سنی تشكیل ایدن دیكر بر عنصر اساسینك وجودینی ایضاح ایتمكده‌در ، كه اوده روحدر . ماهیتنه تماميله شعور لاحق اولمیان جوهردر .

أشكال اجتماعیه وسیاسیه حقیقتده بر ذهنیتك نتائجیدرلر ، بر فكرك ایضاحندن باشقه برشی دكلدر . استحصال خصوصنده قاپیتالیستلرك تعقیب ایتدكلری اصوله كوره بو ، دوغرویدر . قاپیتالیزم باشلی باشنه برشی دكلدر . قاپیتالیزم ثروتك مرادفی دكلدر . او ، جمعیت حاضره‌نك أفكار صمیمیه‌سنك تظاهری اولدیغی قادار أذواق فردیه‌نك‌ده واسطهٔ حصولیدر . بو ، بر حالت روحیه‌در . بو ، دره‌بكلك دورلرنده‌كی ممتاز صنوفه خاص اولان ذهنیتك شیمدی بوتون جمعیاته تعمم ایتمش یكی بر منظره‌سیدر ، كه انقلابلر وبرعصردن فضله مدتدن بری دوام ایدن شدتلی مجادله‌لر حالا اونی محو واستیصاله موفق اولامامشدر .

بوكونك زنكینلری وفابریقاتورلر اسكی دورلرده‌كی محكم وباشقه‌لری

یوزندن انتفاع آرزولری باشقه بر شکلده اولارق کورولویوروبو احتراص اونلرك محرك فعالیتلری اولیور .

وسائط دکیشمشدر . لاکن هدف عینی هدفدر . شوقدار وارکه داها چرکین ، داها غیر قابل تحمل حاله کلمشدر . زیرا بوتون اختراعات بشریه‌یی صرف کندی منفعتی اوغورنده استخدام ایدوب طورمقده‌در . صوك ربع عصرده‌کی وقایع وحادثات اوزرندن زمان دنیان تسرعکار قوت کچدکجه و بو حادثه‌لر کندی اهمیت وقیمت حقیقیه‌لرینه کوره صیرالاندیجه هر کزکی سیاسی واجتماعی وقوعات ایله بو آنه قدر اوبودولمقده اولان بر حقیقت نظر مشاهده‌یه بوتون دهشتیله تجلی ایتمکده‌در :

تصادفك برصرب طرفندن آوستریا ولی عهدینك قتلی ایله میدانه کتیردیکی بو حربکه احتمال بعض اقوام آره‌سنده‌کی رقابت اقتصادیه‌نك حاد بر شکل آلمسی اونی بر آز تعجیل ایتمشدر ، حقیقتده جمعیت حاضره‌نك ذهنیتندن بشقه برشی دکلدر . بو ذهنیت اقتصاد عالمنده «قاپیتالیزم» عنوانیله یاد اولنیور .

فی الواقع آوروپانك حال حاضری ، کوندن کونه آرتان عمومی بر خوشنودسزلق ، صنفلر آره‌سنده‌کی مجادله‌نك متمادیاً شدتلنمسی ، بتون افکار تجیبه‌نك محکوم زوال اولمسی ، غالب مغلوب بتون آوروپاده عنعنات ومؤسسات قدیمه‌یه قارشی حرمتسزلك بتون جهانده او قدر ناخوشنودی تولید ایتمکده‌در که ائتلاف زمره‌سنك مظفریتیله تأمین ایتدکلری اقتصادی ، سیاسی ، جغرافی بتون منافعه رغماً اصلا اکسیلمه‌مکده‌در . حرب عمومی‌یی میدانه کتیردیکی ظن اولونان بر طاقم احتراصاتك مادی ومعنوی تأمین ایدلمش اولمسی ده اصلا بو دعوانی حل ایتمه‌مشدر .

او حالده حربك سببی رقابت اقتصادیه ، یاخود مالیه اولمیوب بو مالی واقتصادی رقابی شکل حاضری ایله تولید ایدن حالت فکریه‌در . حربك سببی صنفلر آره‌سنده‌کی مساوتسزلق ، یاخود ملتلر بینده‌کی اختلاف دکلدر ؛ بلکه ، بو وقایعی قاریشدیران یا کانش بر طاقم فکرلردر . الحاصل حربك سببی دین ، یاخود اجدادك مذهبنه حرمتکارانه بر مربوطیت دکلدر ، لکن (ملی) عنوانیله یاد اولونمیان هر شیئه قارشی مدهش بر خصومتدر .

محیطك افکار و ذهنیتلر اوزرینه ایقاع ایتدیکی تأثیری نظر دقته آلیجه دیه‌بیلیرزکه قاپیتالیست نامی آلان بو ذهنیت آوروپایه فرانسه انقلابندن بری حاکم اولان اشکال اجتماعیه ومؤسسات سیاسیه‌نك تکاملاتی منحصر اولدیغی منطقی ومشئوم نتیجه‌دن باشقه برشی دکلدر ،

***

بصره کورفزنده انکلیز انتریقه‌لری

جهان معمور اوزرنده اسلام ایله مسکون هیچ بر منطقه ، ساحه ، حتی اك بسیط ، ابتدائی بر مملکت یوقدر که انکلتره حکومتی ، یالکز صوك زمانلرده دکیل ، بوندن چوق سنه اول ، اورایه ال اوزاتمش ، اوراده دورلو دورلو خلافلر ، عداوتلر ، نفرتلر وجوده کتیره‌رك بونلرك کافه‌سندن استفاده ایتمش ، خلاصه هر دورلو انتریقه شبکه‌لرینی کره‌رك او منطقه‌یی ، او محیطی ده میردن نتیجه‌سی ایچنده قیص قیوراق قیوراندیرمش اولماسون .

انکلیزلرك بو بولده‌کی انتریقه‌لرینی ، تورکیایی ، مصر وعراقی ، نجد وحجازی ، فلسطین وبادیه‌یی بو ستونلرمزده برر برر تدقیق وصوك سیاسی وضعیتلرینی ایضاح ایدرکن یکان یکان تشریح وتحلیله چالیشمش وبوتون اسلام عالمنك اك کوجلی واك تحملسوز خصمنی امانی اولان بو حکومتك حقیقی أمل وغایه‌لرینی افکار عمومیه‌یه عرض ایتمکی بر وظیفه بیلمش ایدك .

فی الحقیقه بو حکومتده اویله بر حالت روحیه واردرکه بوتون مناسبله متبارز بر وضعیتده بولونمقده‌در . او ده هر نه اولورسه اولسون مملکت ، اقلیم ، منطقه ، شهر ویاخود کوی ، معموره ویابادیه دیمیه‌رك روی زمین اوزرنده نه وارسه هر نقطه‌یی اشغال ایتمك ، هر نقطه‌یی بنمسه‌مك حرصی . . .

ایشته بو حرص ، بو طمعدرکه انکلتره‌یی بر سرکذشتدن بر سرکذشته ، بر ماجرادن دیکر بر ماجرایه سوروکلمکده‌در . بونك ایچیندرکه بینه انکلتره‌نك قوماندان ، ممثل ، سفیر ، قونسلوس ، قومیسر . . . الخ نامه‌لری تحتنده بویوك ، کوچوك بر چوق مأمورلری دورماز ودیکلنمز بر حالده شرقدن غربه ، شمالدن جنوبه قوشوب دورمقده‌در .

نه غریبدرکه بوتون بو مأمورلر اولا اك طاتلی بر سیما ایله عرض وجود ایدرلر ، کندیلرینی انسانیت ومدنیت مطلقه‌نك یکانه ممثلی ، بشریت مضطربه‌نك بر دانه‌جك خلاصکاری اولارق ارائه ایدرلر ، کولومسرلر ، صوقولورلر ، کندیلرینه ایلیجق ، صیجاجق بر یر احضارینه چالیشیرلر ، صیجاق اللرینی اوزاتیرلر ، ساده ، صمیمی کورونن سینه‌لرینی آچارلر ، صیریتیرلر . . . کوکل آلمق ایچون هر حیله‌یه ، هر خدعه‌یه توسل ایدرلر ، هیچ بر واسطه‌یی اهمال ایتمزلر . . فقط برکره بوکا موفق

اولديلرمی وخلقك معنويتنی آووجلرينك ايچنه آلديلرمی ، آرتيق بوس بوتون باشقه‌لاشيرلر . وبو اوقادار آنی ، اوقادار سرعتله اولورکه قارشيکزده بر انكليز دكل ، سياسی بر ممثل دكل ، عادتا بر تياترو ممثلی ، بر آقتور کورورسکز .

لاکن بو انكليز ممثللری اويله فاجعه‌لرك ممثللريدرکه اونلرك اويون صحنه‌لری ملتلرك مقدراتی ، ملتلرك شرف وحيثيتی ، نهايت ملتلرك حريت واستقلاللری وحاکميتلريدر .

بو کونکی مقاله‌مزده دخی هيچ شبهه‌سزدرکه انكليز مأمورلری ايچون ينه بر معتاد بر صحنهٔ فجايع تشکيل ايدن ايکی اسلام منطقه‌سندن ، محدود ، طار ايکی ساحه‌دن بحث ايده‌رك انكليزلره مخصوص او خصرناك حالت روحيه‌نك تظاهرلرينی ينه بو ايکی بدبخت طوپراقلرده ارائه ايله‌يه‌جك واو معلوم قاعده‌کلينك اصلا دکيشمه‌ديکنی اثبات ايليه‌جکز .
بو ايکی منطقه‌دن بری (البحرين) ، ديکری (الکويت) در .

(البحرين) ، بصره کورفزنده بر آطه‌درکه الماس کبی حيات منبعلريله ، بلورين آقار صولريله ، منبت و محصولدار طوپراغيله . ايلق هواسی وتميز سماسيله معروفدر . قيش ويازين کوزل بر آطه‌که هر طرفنده يشيل خرما آغاجلری ، باغلر وباغچه‌لر واردر . او قادار طبيعی ودلربا که او منطقه‌ده بر مثلی بولنق کوچدر . بو آطه‌نك صرف اسلاملردن متشکل اولان بوتون اهاليسنه طبيعت ، برده ايکنجی فيضی ويرمشدر . آطه‌نك هر طرفنده اينجی استخراج ايديلير . اينجی تجارتی بو آطه‌نك اك فياض بر منبع ثروت و [illegible]در . خلاصه اينجيدن بر آطه ....

فقط بو آطه‌نك باشنه اويله بر بلا مسلط اولمشکه ، بوتون سعادت وحياتنی زير وزبر ايديور .. بر مصيبت عارض اولمشکه بوتون عصمت ونزاهتنی پايمال ايدوب کيديور .

بو بلانك ، بو مصيبتك ايسه انكليزلردن باشقه برشی اولماديغنی درحال کشف ايتمه‌نك کوچ اولماديغنه قائل بولونيورز .

فی الحقيقه انكلتره‌نك وقتيله عراقده (ديوانيه) ده بر قونسلوسی ايکن اوراده هر درلو تحريکلر وقياملر وجوده کلمسنه سببيت ويرن بر مأموری (البحرين) آطه‌سنده (قونسلوس) نامی تحتنده بوکون ايفای وظيفه ايتمکده‌در . فقط بو اونك ظاهری کنيه‌سيدر ، اصل حقيقی اسمی اسلام (البحرين) نك حاکمی ، آمری ، والحاصل اك صلاحيتدار بر شخصيتيدر .

بو جرأتکار شخصيت مواجهه‌سنده ييللردن بری (البحرين) حاکم شرعيسنك بر نفوذ وبر سلطهٔ حقيقيه‌سی قالمامشدر . معلومدرکه (البحرين) حاکم شرعی سابق شيخ (عيسى ابن علی) ، اللی اوچ سنه متمادياً البحرينده اجرای حاکميت ايله‌دکدن صوکرا ياشنك کافی درجه‌ده ايلريله‌مش ، کافی درجه‌ده يورولمش اولماسی دولاييسيله کوشهٔ انزوانی اختيار ايله‌مش ويرينه کوچوك اوغلی شيخ (عبدالله ابن عيسى) نی کندی آرزوسيله نائب تعيين ايله‌مش ايدی .

بو حادثه ، البحرينده‌کی انكليز قونسلوسنی درحال سينيرلنديرمش ايدی . زيرا (عبدالله بن عيسى) ، برادرلرينك اك کوچوکی اولمقله برابر جمله‌سندن دها ذکی ، دها فعال ودها زياده عصری بر فکورده‌يه نسبةً مالك اولديغی ايچوندرکه ، پدری طرفندن حال حياتده نائبلکه انتخاب اولونمش ايدی .

عبدالله درحال ايشه صاريلدی ، داخلی بعض اصلاحاته باشلادی ومملکتده سياست مدنيه‌نك تأسيسی ايچون آتيلاجق آديملری هنوز دها تثبيته ، تأسيسه چاليشيرکن شبهه‌سز قارشيسنه اك بويوك بر خصم اولارق انكليز قونسلوسی ديکيلدی ..

انكليز قونسلوسنك ، انكلتره‌نك او معهود پروغرامی موجبنجه بويله بر حرکتی يوقوشديرمه‌سی ، او شديرمغه چاليشماسی غايت طبيعی ايدی . درحال اسکی حاکم عيسانك اك بويوك اوغلی وولی عهدی اولان الشيخ (حمد بن عيسى) يی تشويق ايتدی ، حمدك اطرافنده بعض آدملردن غير ممنون اولانلری طوپلادی ، البحرينك بعض شخصيتلرينی اقناع ايتدی ودرحال عبداللهك عليهنده بر جريان حصوله کتيره‌رك عبداللهی چارناچار سياستی بويوك برادری حمده ترك ايتمکه مضطر براقدی وعبدالله چکيلدی .

انكليز قونسلوسی مرامنه نائل اولمشدی . زيرا عبداللهك کنج وعزمکار شخصيتنه مقابل ، حمده حلم وملايمت ، سکون وتسليميت اوصافی موجود بولونيور . وبو اوصاف انكليز شبکهٔ اختلالی ايچون دها مساعد بر زمين تشکيل ايديوردی .

تقريباً بر سنه‌دن بری (البحرين) ك ظاهری اداره‌سی بو حليم ومسالمتکار انكليز آدمنه قالمشدی . فقط بو مدت ظرفنده (البحرين) بوس بوتون أليم وشايان مرحمت بر وضعيته دوشمش بولونيوردی . آرتيق (البحرين) ، قونسلوسك النده ، اك بسيط بر اويونجاقدن عبارت قالمش ، البحرين اهالیٔ اسلاميه‌سی بوتون مقدراتيله انكليزلرك أسير حرص وعدوانلری اولمش ايدی .

قاهره‌ده منتشر (الاخبار) غزته‌سنك (البحرين) ده بولونان مخابر مخصوصی ١٢ کانون اول ١٩٢١ تاريخنده مذکور غزته‌يه يازديغی بر مکتوبده البحرين احوال داخليه‌سنك بوتون زوالليغنی نه آجيقلی بر لسان ايله آکلاتيور وبزی نه قدر تنوير ايديوردی .

فی الحقيقه بو مخابر ديورديکه :

« (البحرين) اك بو کونکی قدار أليم بر بحران دوره‌سی کچيرديکی واقع اولمامشدی . بو دوره‌نك خطرناك عاقبتلرندن چوق قورقولور .. »

بو مقدمه‌دن صوکرا مخابره اوزون اوزادی‌یه انکلیز قونسلوسنك اداره‌یه نه صورتله مداخله‌لرده بولوندیغندن و آطه‌یی نه صورتله قیوراندیردیغندن بحث ایتمکده‌در.

قونسلوس، حکومت طرفندن (البحرین) مکتبنه تربیه‌بدنیه معلمی اولارق تعیین ایتدیکی بر عراقلی ضابطی درحال مملکت خارجنه طرد و اخراج ایله‌دیکی کبی اهالینك بلدیه مجلسنده شکایتده بولونان بعض علما واشرافی نفی وتبعید ایله تهدید ایلمشدر.

بوندن ماعدا قونسلوس، اسکی نائب (عبدالله بن عیسی) ایله علاقه‌دار وطرفدار اولمق تهمتیله برذاتی بتون مملکت خارجنه چیقارمش واشراف وعلمانك بوتون مراجعتلرینی درنامه رد ایتمشدر.

بو ایضاحاتدن اکلاشیلیورکه (البحرین) ده انکلیز قونسلوسی هرشی اولمشدر. فقط بر کره ده البحرینلی مخابرك بو سطرلرینی وقومق جداً جالب دقت وعبرتدر:

«البحرینده‌کی عرب حکومتی، دیکر عرب مملکتلری اولجه انکلیز حکومتیله بعض معاهدات وخصوصی اتفاقلر عقد ایتمك صورتیله انکلتره‌یه مربوط اولمشدر. اوزون زماندن بری ایشته حالده عرب حکومتلری بو اتفاقنامه‌لره صادق قالارق، تعهد ایتدکلری وجهله، کندیلرینه وضع اولونان اساس واراده‌لره دائما واله سمع اعتبار ایتمشدر. آنجق (البحرین) ك حال حاضرده‌کی قونسلوسی، حکومتك کندی شخصندن عبارت اولدیغنی اعلان ایتمکده وکندیسندن باشقه امر صاحبی بولوندیغنی بیان ایلمکده در. بو اعتبارله قونسلوسك اجرا ایتدیکی شکایاتك حقی اولارق البحرینلیلرك حائز بولندیغی... همه‌حال بوتون خلق، قونسلوسك مواجهه‌سنده وبوتون اراده‌لرینه اطاعت ایتمکدن باشقا یاپاجق برشیلری قالمایور. هیچ ظن ایتمه‌یزکه انکلتره حکومتی بو وضعیتدن طرفدار اولسون. خصوصیله عربلرك اودن بری موجود رابطه‌لری اعتباریله انکلتره‌نك بو وضعیتی ادامه ایتمیه‌جکنی تخمین ایلیورز.

«قونسلوس حنابلری دیوانیه‌ده اولدیغی کبی (البحرین) ده دخی بر قیامك حصولنه سبیت ویره‌جکدر. آرتق شیمدی‌یه قدر تعقیب ایتدیکی جبروشدت پولتیقه‌سنه نهایت ویرمه‌لیدر.

«قونسلوس، ایشیتدیکمزه واوکرندیکمزه باقیلیرسه مملکتنده اصلاحات یاپمقدن باشقا برشی دوشونمیورمش. بز کندیسنه کمال احترامله صورارزکه شیمدی‌یه قدار تطبیقنه باشلادیغی اصلاحات نه‌در وشیمدی‌یه قدار حکومتك اصلاحاتنده بولونماسنه نه صورتله یاردیم ایلمشدر. اولجه (البحرین) ده تماميله امنیت وآسایش موجود ایکن هیچ لزومی اولمایان پولیس تشکیل ایتمکمی اصلاحاتدر؟ یوقسه بو کونکی کونده منافع شخصیه‌نك ترویجی ایچون بر دستکاه اولان محاکمك تشکیلیمی اصلاحات اولویور؟ یوقسه معلمی قولندن آتدیغی مکتبلرمی اصلاحاته برنمونه اولویور؟..»

زواللی البحرینلی بو فریادی بوکسلتیرکن ظن ایدیورکه بو قونسلوس بولیه‌دورده انکلتره حکومتی عادل ورأفتکاردر. بیلمه‌که بو قونسلوس اومعین برنسیبك بر تمثالندن باشقا برشی دکلدر، بیلمم او زمان نه یولده اداره‌ٔ کلام ایده‌جکدر!

فقط (البحرین) اهالیسی قونسلوسك بو جبر وشدتلرینه، بو تحکملرینه آرتیق تحمل ایده‌میه‌رك نهایت قونسلوسك (البحرین) ه هدیه ایتدیکی نائب (حمد) ی چکدیره‌رك یرینه اسکی نائب (عبدالله بن عیسی) یی کتیرمشدر.

١٧ مایس ٩٢٢ تاریخلی (الاخبار) غزته‌سی، بو تبدلدن بحث ایدرکن (البحرین) ده (عبدالله بن عیسی) کبی کنج وکزیده بر رئیس حکومتك ایله مملکتك ترقیسی یولنده فعالیتلر اظهارینی تمنی ایدییور.

بز ده، بوتون اسلاملرده، بو اسلام الکاسی ایچون عمران وتکامل تمناسنی تکرار ایدرکن بوتون بو غائله‌لرك زیروزبر اولماسنه الك بیوك سائق اولان او دیکسیز وایصیرغانلی انکلیز پارماقلرینك کسیلمه‌سی ایچون ده دعا ایتمکدن کندیمزی آلامایاجغز..

*
* *

(البحرین) آطه‌سنده انکلتره‌نك چویردیکی بو فیرلداقلرك برأشی دها بصره کورفزینك غرب جهتلرنده بولونان (الکویت) قصبه‌سنده بوتون شدتیله حکمفرما اولویور.

(الکویت) اویله بیاض برمستقبله مالکدرکه بوتون جزیرة العربك قسم شرقیسنك، بوتون نجدك برمخرج بحریسی، تعبیر دیکرله بو ماحقات تنفس منطقه‌سیدر. (ازمیر)، آناطولی ایچون نه ایسه، (الکویت) ده جزیرة العربك اقسام شرقیه‌سی ایچون اویله‌در.

نه‌قادار شایان تأثردرکه مسلمانلرك بویك زنکین برآتی‌یه مالك اولان بر لیمانی ده انکلتره‌نك بوجلری ایچنده صیقلدقجه صیقیلیور وایڭیم اینیم ایکله‌یور..

(الکویت) ده انکلتره‌نك قولونه‌ل (نوقس) اسمنده بر قونسلوسی واردرکه البحرینده‌کی قونسلوسك جلد ثانیسی، حتی جلد اولی وعقل خوجه‌سی درده.

(نوقس) جزیرة العربك اکثر مناطقنده کزمش، دولاشمش، اوزون زمانلردن بری هردرلو تدقیقات وتتبعاتده بولونارق حضریلرك و بدویلرك بوتون حالات روحیه‌لرینه واقف اولمش ذکی، جرأتکار وخشین برانکلیز مأموری اولمق اعتبا ریله بودیار ایچون عادتا بر آفتدر. بو آفتك مواجهه‌سنده طبیع (الکویت) ك حاکمی بولونان کنج

وهنوز تجربه‌سز ، بالطبع انترقه‌لرك كرفت یوللرینی غیر مدرك ، علی العاده بر الشیخ (احمد) ك شبهه‌سز هیچ بر قیمت وقوتی اولامازدی . شیخ احمدك بوتون ایشی ، كوجی ، كولمك ، اكلنمك ، وقت كچیرمك ... بوكا مقابل قولونل (نوقس) لكده وظیفه‌سی تحكم ایتمك ، فرمانفرما اولمق ... الخ

الشیخ احمد ، قولونل نوقسك النده بازیچه‌دن‌ده دها اوفاق بر شیء . الكویتده‌كی مشایخدن برندن ، یا اهالیدن برندن شكایت ایتمك ایسته‌ین (احمد) ، مرجع شكایت اولمق اوزره قولونل جنابلرینی بولور .

نه‌ألیم بر جلوه‌ٔ قدردر كه قولونل نوقس ایسه هر فرصتدن استفاده ایدرك آتیده‌كی مطالعه‌لرینی اولاورته قیرلاتاجق قادار یوزسزلك كوسترمشدر :

« حشمتلو بویوك بریتانیا حكومتك قطعیا احتراصات ومطامع سیاسیه‌سی یوقدر . بصره كورفزنده هیچ بر غایه تعقیب اتمه‌یورز . بز عرب مملكتلرینك امور داخلیه‌سنه مداخله ایتمك ایسته‌میورز . فقط كوردیكمز غریب غریب اجراآت ، آنارشی كویا بزی چاغیریبور و كلیكز ، كلیكز مملكتلریمزی آلیكز دیبور . بز ایسه ینه خیر ، خیر مملكتلركز سزلردر جانی ویریبورز ... »

قولونل وقسك بو سوزلرنی دیکن ، انكلیز مكرودیسه‌سنه وقف دكلسه ، بو عالیجناب شخصیتك ، بو اصیل هویتك اوكنده حرمتله اكیلمك ارزوسنی اظهار ایده‌جكنده شبهه یوقدر ! فقط قولونلك بحث ایتدیكی آنارشی‌نك ، تذبذبك دوغرودن دوغرویه انكلتره‌نك اوخشین پارماقلریله تحریك ایدلدیكنی بیلدكدن صوكرا د حال اولجه بیان ایتدیكمز كبی اوخاش پارماقلری ، جهانشمول اوزرنده اسلاملك حریم جانبه اوزانمش الان اوایصیرغانلی ودیكنلی پارماقلری بوكوب ، قیرمقدن باشقا برشی یاپمایاجغنه تماميله امین ومطمئن بولونیورز .

اخوت اسلامیه تظاهراتی

ایران سفیری ممتاز الدوله حضرتلرینك اعتماد نامه‌لرینی تقدیم مناسبتیله تعاطی اولونان صمیمی وقارداشجه نطقلر :

سفیر حضرتلرینك نطقلری :

« پاشا حضرتلری ، ایران دولت وملتنك احتساسات صمیمه‌سنی فوق العاده سرور و شوق ایله بویوك ملت مجلسی حكومتی ریاست جلیله‌سنه بویله بر موقعده عرض وابلاغه موفقیتمدن دولایی صوك درجه‌ده مباهی‌یم .

واقعا « مؤمنلر بربرلك قارداشندن باشقه برشی دكلدر . » مألنده‌كی « انما المؤمنون اخوة » آیت جلیله‌سی موجبنجه مسلمانلر آره‌سنده‌كی روابط معنویه و اخوت هر درلو بیاندن مستغنی اوله‌جق بر درجه‌ده عیان ایسه‌ده مواهب جلیله الهیه‌دن اولان بو مقدس رابطه‌نك تأیید تحکیمی وآراده‌كی مناسبات وحدت ومخالصتك تزیید وتشییدی مقصدیله ایران دولت علیه‌سی زمامدارانی طرفندن مأمور ایدیله‌رك حامل اولدیغم مراسله‌یی احترامات مخصوصه ایله عرض وتقدیم ایدر وایران دولت علیه‌سنك بویوك ملت مجلسی حكومتی حقنده‌كی نیات حسنه وتمنیات خالصانه‌سنی عرض ایله كسب شرف ایلرم . سالف الذكر مراسله‌ده منظور بیوریله‌جغی جهتله دوستكز بولنان دولت متبوعه‌مك وجهه‌سی دائما جامعهٔ اسلامیه‌نك اظهار ایتمكده اولدیغی روابط ومناسباتی تزیید و حقوق همجواریی تأییده معطوفدر . كرك بو مأموریتله مملكتمدن حركت ایتمكده اولدیغم صیره‌ده ایران ملتی طرفندن تورك ملتی حقنده اظهار ایدیلن حسیات مخصوصه‌دن ، كرك توركیا طوپراغنه مواصلتمدن صوكره بوتون كچدیكم محلده مشهودم اولان فوق العاده تظاهرات محبتدن یقیناً آكلادم كه بو مأموریت حالاً واستقبالاً عالم اسلامیت حقنده بك بویوك تأثیرات حصوله كتیره‌جك ، بویوك ملت مجلسی حكومتك مساعدات عالیه‌سی سایه‌سنده دولت متبوعه‌مك آمالنه موافق بر طرزده درعهده ایتمش اولدیغم وظیفه‌ده هر صورتله موفق اولاجغم . شو موقعده عموم توركیا خلقنك سعادتی حقنده ایران ملتنك ادعیهٔ قلبیه وتمنیات صمیمیه‌سنی خداوند متعالك بارگاه اجابتنه عرض ایلرم وامید ایدرم كه جناب حقك عنایتی و نبی معظمك توجهات قدسیه‌سی بركاتیله بوتون آمال خیریه‌كزه تماميله موفق اولور ومجاهدات وظفر پرورانه وحمیتمندانه‌كز عالم اسلامك تاریخنه شرفبخش اولور .

* * *

مصطفی كمال پاشا حضرتلرینك جوابلری :

« سفیر حضرتلری ، ایران دولتنك و ایران خلقنك احتساسات صمیمیه‌سنی توركیا بویوك ملت مجلسی حكومتنه وتوركیا خلقنه ابلاغ ایتمك و واهب الهیه‌دن اولان اخوت اسلامیه اساس قویمنك تأیید تحکیمی ایله دینداش وهمجوار دولت و ملتلریمز آره‌سنده‌كی وحدت ومخالصتی تزیید وتشیید ایتمك مقصدیله ایران دولت علیه‌سی طرفندن ذات عالیلری كبی كفایت ولیاقتی مسلّم اولان بر ذاتك توركیا دولتی نزدینه فوق العاده سفیر اولارق كوندرلمش اولمسی توركیا خلقنك حقیقی و یكانه ممثلی اولان بویوك ملت مجلسنك و حكومتنك موجب محظوظیت عظیمه‌سی اولمشدر .

ذات عالیكزه توركیا بویوك ملت مجلسنك رئیسی صفتیله بیان خوش آمدی ایلرم . دست والالرندن كمال سرور ایله اخذ ایلدیكم اشبو مراسله مختریاتنك دولت ایرانیه ایله توركیا دولتی بیننده‌كی روابط ومناسباتی تزییده وحقوق همجواریمزی تأییده معطوف اولونی ایسه ذاتاً عینی حسیات ایله متحسس اولوب عینی آمالی پرورده ایدن توركیا

بويوك ملت مجلسی حكومتنك آيريجه مسرتنی انتاج ايتمشدر. ايران ملت نجيبه‌سنك توركيا خلقی حقنده اظهار ايتديكی حسيات مخصوصه‌يه مقابل ملتمزك تشكراتنی ديندا‌شمز ايرانليلره ابلاغ بيورلمسنی‌ده بالخاصه رجا ايدرم. مملكتمزه آياق باصديغكز آندن بری خلقمز طرفندن تمثيل بويورديغكز ايران ملتنه قارشی كوستريلن تظاهرات دوستانه واخوتكارانه‌نك بردوام اولاجغنه وايكی مسلمان دولتك تزييد وتشييد مخالصت ووحدتنه متوجه وظائف سفيرانه‌كزك ايفاسنده بويوك ملت مجلسی حكومتی طرفندن هر درلو معاونت وتسهيلات ابرازينه مسارعت اولنه‌جغنه قطعياً قناعت بيوره بيليرسكز. سفير حضرتلری! هما جناب حق همحال وهم درد اولان بالجمله اقوام اسلاميه‌يی حبل متين اخوته تحقق اعتصامله نائل فوز ونجات ومظهر رفاه وسعادت ايلاسين!

.
..

سفير حضرتلرينك شرعيه وكيلی حضرتلريله صميمی مصاحبه‌لری

آنقره‌مزه يڭی تشريف ايدن ايران سفير كبيری ممتاز الدوله حضرتلری، رسمی، غير رسمی دها ايلك ملاقاتلرنده هر طرفده پك كوزل تأثيرلر براقدی، كوروشديكی ذواتك صميمی محبت وحرمتلرينی جلبه موفق اولدی. مشار اليهك بويله قلبلری تسخير ايتمه‌سنك اصل سری؛ هيچ شبهه‌سز صميمی وحقيقی صورتده وحدت واخوت اسلاميه طويغولريله متحسس اولمسيدر. بو زمانلردن بری اسلامك باشنه كچن و كوندن كونه شدت وتضييقنی آرتيران فلاكتلر، ممتاز الدوله حضرتلرينك‌ده روحنده پك اليم تأثيرلر حصوله كتيرمش اولديغی آڭلاشيلور. اوزون زمانلرك چتين تجربه‌لريله يوغورولان ممتاز الدوله حضرتلری آرتيق اسلام آره‌سنده‌كی بوتون آيريلقلرك قالقمسنی، بالعموم مسلمان ملتلرك ال اله ويرمه‌سنی، بوتون اسلام ديارنده‌كی اسارت زنجيرلرينك قيريلمسنی مبرم كورييور وهر اسلام متفكرينك بو خصوصده مجاهده‌دن كری طورمامسنی توصيه ايدييورلر. مشار اليهی اسكی (ديپلوماسی) مأمورلرندن تلقی ايتمه‌مليدر، ممتاز الدوله حضرتلری ـ افغان سفيری سلطان احمدخان حضرتلری كبی ـ بلا تفريق بوتون مسلمان ملتلرينك خلاص وسعادتنی ايستين صميمی بر مسلمان قارداشمز، بويوك بر اسلام متفكريدرلر. ايران دولت عليه‌سی مشار اليه كبی جدی وحكيم بر ذات محترمی آناطولی‌يه كوندرمكله پك بويوك اصابت ايتمشلر، اسلامك وحدت وتعاليسی يولنده پك خيرلی بر آديم آتمشلردر.

فی الحقيقه اسلام دولتلرينك يكديكرينه كوندره‌جكلری سفيرلرك قلبلرنده هرشيدن اول مسلمانلق عشقی، وحدت واخوت اسلاميه طويغولری جدی صورتده يرلشمش اولملیدر كه اقوام اسلاميه آره‌سنده حصولنی تمنی ايتديكمز حقيقی اتحاد واخوت تأسس ايده‌بيلسون. يوقسه بو حسلرله متحسس اولماين، اوروپالی ديپلوماسی مأمورلری كبی دوشونن وحركت ايدن بر اسلام سفيرينك خيردن زياده ضرری اوله‌جغنه شبهه يوقدر. عباس حلمی پاشا حضرتلرينك بر مكتوبلرنده بويوردقلری وجهله «اسلام اقوامی آره‌سنده‌كی سياست، ديپلوماسی ديمك اولمايوب، ساده‌جه اخوتدن عبارتدر.» ايشته بوتون اسلام سفيرلری ايچون يگانه دستور، يگانه شعار بو اولمق ايجاب ايدر. بز ممتاز الدوله حضرتلرينی بو شعار ايله متحلی كورديكمز ايچوندر كه تشريفلرينی اسلامك برلكی وبوكسلمسی ايچون بر فال خير عد ايدييورز.

مشار اليهك اثناء زيارتلری صيره‌سنده شرعيه وكيلی عبدالله عزمی افندی حضرتلرينه سويلدكلری سوزلر مشار اليهك نه اصيل بويوك بر مسلمان اولديغنی وبزه قارشی نه اصيل صميمی حسلرله متحسس بولونديغنی كوستردیكی ايچون، بعض فقره‌لرينی بوتون مسلمان قارداشلريمزه نقل ايتمه‌يی بر وظيفه عد ايدييورز. مشار اليهك تشريفلری زمانده تصادفاً بزده شرعيه وكيلی حضرتلرينك يانلرنده بولونويوردق. ممتاز الدوله حضرتلری شرعيه وكيلی ايله مصافحه ايتديكی زمان بز ايكی بويوك اسلام دولتنك ميليونلرجه افرادينك هپ ال اله ويرديكنی كورييور، بو معظم حادثه‌نك استقبالده حصوله كتيره‌جكی مسعود كونلری سير ايدييوردق.

آثار نفيسه‌يه پك مراقلی اولان وايران ادبياتيله بر خيلی زمانلر اشتغال ايتمش بولونان شرعيه وكيلی عبدالله عزمی افندی حضرتلری شرق حكماسندن وآثارلرندن سوزه باشلاديلر. شرقك حكيم شهيری اولان سعدی‌لر، جلال الدين روميلر، حافظلر وبونلرك مسلك حكيمانه وعارفانه‌لريله نفيس يازيلری حقنده واقفانه بر مطالعاتده بولوندقجه سفير حضرتلری كمال حرمتله ديكله‌يور واظهار ممنونيت بويورييورلردی. شرعيه وكيلی حضرتلری الك بويوك خطاطلرك قلميله يازيلمش قرآن كريملردن، بالخاصه خط نسخك موجدی ياقوت المستعصمی‌نك خطدسی ايله يازيلمش قرآندن بحث ايتديكی صيره‌ده سفير حضرتلری بردن بره مجرای كلامی باشقه وادی‌يه نقل ايدرك ديديلر كه:

— ايشته بوتون مسلمانلره دوشن الك برنجی وظيفه‌لر برلكيله قرآنی محافظه ايتمكدر. جناب حق، قرآنك حافظی بالذات كنديسی اولديغنی سويلييور. هيچ شبهه يوقكه اونك محتوی اولديغی حقايق عاليه وابديه هر زمان باقيدر. آنجق بزه دوشن وظيفه، اونك اطرافنده طوپلانمقدر. دشمن بردر. بز مسلمان ملتلری، دشمن مشتركه قارشی آنجق ال اله ويرمك صورتيله‌در كه كنديمزی محافظه ايده‌بيليرز. بو خصوصده بوتون مسلمان ملتلر يكديكرينه مظاهرتله مكلفدر. زيرا بو، اسلامك الك بويوك وظائفندندر.

«واقعا بوكون طرف طرف مسلمان ملتلری حال جهادده بولونيور

کدی حریت و استقلاللرینی استحصال ایچون چالیشیورلر . فقط تورکیا ، ایران ، افغانستان . . . بواوچ دولت له الحمد حر ومستقلدر . بونلرك برلشه‌رك مسلمانلق ایچین چالیشمه‌لری لازمدر ، فرضدر . دشمنله مجاهده ناصل فرض ایسه ، برلك حصولی ایچون مجاهده اویله‌جه هیمزه ، بالخاصه علمایه ، مرشدلره مترتب بر فریضهٔ مهمه‌در .

« افندی حضرتلری ! سزك سوزلریکز ، سزك بیاننامه‌لریکز هر یرده پك بیوك تأثیرلی حصوله کتیریر . زیرا سز یالکز یورانك شرعیه وکیلی دکل ، ایرانده‌ده ، افغانستانده‌ده ، هندستانده‌ده ، الحاصل بوتون اسلام دیارنده‌ده شرعیه وکیلی سکز . بوراده ناصل حکمکز وارسه هر طرفده‌کی مسلمانلر عندنده ده اویله‌سکز . بناءً علیه مسلمانلرك برلکی ایچون سزك پیشوا اولمکزك عظیم تأثیری واردر .

« دشمنلرك اسلام حقنده‌کی حرکتلری ، نیتلری چوق فنادر . فقط اونلرك بوکوتو نیتلری ، بوکوتو حرکتلری اسلام ایچون خیرلی اوله‌جقدر . (عسی ان تکرهوا شیئاً فهو خیر لکم .) ان شاء الله بز بو دستور قرآنك تجلیسنی کوره‌جکز . اونلر شدت وتضییقلرینی آرتدیردقجه مسلمانلر اویانه‌جق و یکدیکرینه صیم صیقی یاپیشه‌جقدر . »

— بوکا شبهه یوق . سفیر حضرتلری ! دشمنلرك بزه قارشی بوقدر صالدیرملرینك سببی مسلمان اولمقلغمزدن باشقه نه‌در ؟ الیوم اسلام عالمی بونی کوریور و آکلایور . بز تورکیا مسلمانلری عصرلردن بری‌در اهل صلیب استیلاسنه قارشی کوکسمزی کرمش ، مسلمانلغی مدافعه ایدوب طوریورز . دشمنلر اك شدتلی حرکتلرینی بزه قارشی توجیه ایدییورلر . متارکه معاهده‌سنك مرکبی قورومه‌دن عهدلرینی نقض ایتدیلر . المزی آیاغمزی باغلادقدن صوکره اوزریمزه بر اهل صلیب سوروسی صالدیردیلر . دشمن هر کیردیکی یرده یاپمادق ظلم ووحشت براقمادی . سفیر حضرتلری ، بوکون آسیا قطعه‌لرنده مسلمانلره قارشی ایقاع ایدیلن و ایدیلمکده اولان مظالم و شناعت یالکز مسلمانلرك دکل ، قلبنده براز حس انسانی اولان هر فردك یوره‌کلرینی داغدار ایتمکده‌در . بزه نیچون بوقدر صالدیرییورلر ؟ چونکه بز مسلمانز . چونکه بز مسلمانلغی تمثیل ومدافعه ایدن مجاهد بر دولت ، فداکار بر ملتز . اوت ، اویله‌یز . واللهك عنایتیله الی الابد اویله قاله‌جغز . سفیر حضرتلری ، امین اولوکز بو ملتدن تك فرد قالسه بنه اسارت حلقه‌سنه بوینی اوزاتمایاجق ؛ تك بر کوی قالسه‌ده بنه اوراده حریت و استقلال سنجاغنی دالغالاندیره‌جقدر . سفیر حضرتلری ، کوریورسکز ، بوتون بو فوزلقلره ، بی پایان مشکلاته رغماً ، بز وظیفهٔ اسلامیه‌مزی نصل ایفا ایدییورز . تمنی ایده‌رز که یریوزنده موجود بوتون مسلمانلر بزم معظم ومقدس مجاهده‌مزله یقیندن علاقه‌دار اولسونلر و قرآنك کندیلرینه امر ایتدیکی وظیفه‌یی ایفادن کری طورماسونلر ...

شرعیه وکیلنك بو هیجانلی سوزلرندن سفیر حضرتلری پك متأثر اولمشلردی . درین بر کوکس کچیره‌رك دیدیلر که :

— افندی حضرتلری ! امین اوله بیلیرسکز که بوتون دنیا مسلمانلری بو معظم ومقدس مجاهده ایله علاقه‌داردر . والله‌لرندن کلن هر شیئی یاپمغه آماده‌در . سزه کوچوك بر مثال عرض ایده‌یم . بورایه کلیرکن (تبریز) ده بیوك بر ذات ایله کوروشدم . اویله بر ذات که حال انزوایه چکیلمش ، هیچ کیمسه ایله کوروشمیور . بر استفتا مقصدیله ناصلسه وذات محترمله کوروشمکه موفق اولدم . مقصدیمی آکلادی . بنده کتزه‌مدم . « تورکیایه سفیر اوله‌رق کیدییورم » دیدم . اوراده یاپه‌جغم خدمت خصوصنده سزدن بر آز نصیحت ایسترم . افندی حضرتلری ، اومبارك ذات بکا نه نصیحتده بولوندی بیلیرمیسکز ؟ دیدیلر که :

— اوغلم ، شیمدی سز غازیلر مملکتنه کیدییورسکز . اویله بر مملکت که الی سلاح طوتان عموم ارککلری جهاد میدانلرنده دشمنله چارپیشیور . قادینلری ده کریلرده قاغنیلرله جبخانه طاشیور . شاید بولده کیدرکن یا تکرلکی قیریلمش ، یاخود چاموره باطمش بر قاغنی کوروسه‌ك اتکدن ، یاخود آرابه‌کدن اینوب بالذات الکله او قاغنی‌یی تعمیر ایدوب ، یاخود چاموردن چیقاروب یولنه دوام ایتدیرملیسك . ایشته تورکلره قارشی بوکون سزك وبوتون مسلمانلرك یاپه‌جغی خدمت بودر . هر کس بالذات آلیله بو مقدس مجاهده‌یه اشتراك ایتملیدر . وبوکون دنیاده بوندن بیوك شرف یوقدر . »

آرتیق هیمز اودرجه متأثر اولمشدق که کوز یاشلرمزی زور ضبط ایدییوردق . بو تأثر وصمیمیتله سفیر حضرتلری وداع ایدرك آیریلدیغی زمان روحلرمز ایران افقلرنده وبوتون اسلام دیارنده طولاشیوردی .

سید طه حضرتلرینك مجاهداتی

صاری قامیشده منتشر وارلیق غزته‌سی یازییور :

سید طه حضرتلرینك نسطوریلرك اسلاملره روا کورمکده اولدقلری مظالمك اوکنه کچلمسی ایچین تدافعی ترتیبات آلمقده اولدیغی ممنونیتله خبر آلنمشدر . اخیراً انکلیزلرك سلاحلاندیردقلری نسطوریلر زاخو حوالیسنده‌کی کورد اسلام قارداشلریمزه انکلیز ضابطلرینك قوماندا‌سیله هجوم ایتمشلر و بیچاره اسلاملری قتل عام ایده‌رك یدی عصرلق کویلرندن ، یوردلرندن چیقارمشلردر .

بو نامردانه تجاوزلرڭ اوکنی قورتارمغه موفق اولوب ایرانه کچه‌رك سید طه حضرتلرینه التجا ایدنلرك مشارالیه طرفندن حسن قبوله مظهر اولدقلری و بو قتل عاملرك تکرار ایتمه‌مسی ایچین ده هر درلو فداکارلغه عهد وپیمان ایلدکلری ایراندن وخبر ویرلمکده‌در .

آدرس تبديلنده آيروجه
بش غروش كوندرمليدر

مكتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه
اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه
يازلمسی رجا اولنور

پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه
دائر اولديغی واضحاً بيلديرلمسی رجا اولنور

سبيل الرشاد

آبونه شرائطی: هرير ايچون سنه‌لكی (٢٧٥) آلتی آيلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر، سنه‌لكی ٥٢ نسخه د.

اداره‌خانه: آنقره‌ده حريت اوتلی قارشوسنده‌كی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشيندر

مسلكه موافق آثار ممنونيه قبول اولنور. درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولنماز.

جلد ٢٠ — ١٣ تموز ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١٨ ذی القعده ١٣٤٠ — عدد ٥٠٩

بوتون مسلمان ملتلره بياننامه

عالم اسلامك مرجع دينيسی اولان امور شرعيه وكالت جليله‌سی ير يوزنده موجود بوتون مسلمان ملتلری روسيه‌ده وولغا و آيديل حوضه‌لرنده آجلق آفتنه معروض قالان اون ايكی ميليون مسلمانك امدادينه قوشمغه دعوت ايديور.

ارشاد مسئله‌سی

ارشاد پروپاغاندا ديمك دكلدر – مرشد شايان اعتماد اولمليدر – خلقك الك حساس نقطه‌سی دينيدر – مسلمانجه اداره‌دن باشقه چاره يوقدر – مجاهدهٔ مليه‌نك الك صميمی طرفداری خواجه‌لردر – خيالی نظريه‌لرله كويلو اداره اولونماز – مسلمانجه يازيلر لازم – كويلو ايله تماس ماصه باشنده اولماز – كويلويه اوقوتمه‌نك يولی.

افغانستانده حركت علميه

افغانستانده مترقی مدسه‌لر ومكتبلر كشادی – امير حضرتلرينك علم وعرفانه ويردكاری اهميت، شمازدينيه‌يه كوستردكاری اعتنا – اميره قارشی خلقك صميمی محبتی – آوروپايه طلبه اعزامی – افغانستانده مطبوعات – افغان حكومتنك عمدهٔ اساسيه‌سی – شريعت اسلاميه اساساتنی محافظه – تربيهٔ اسلاميه‌يه ويرلن اهميت عظيمه.

انكلتره‌نك هند سياستی

انكلتره هندليلری ناصيل آلداندی – هندستان عصيانی نه‌صورتله باشلادی – هند حركتنك عوامل اساسيه‌سی – انكلتره‌نك جبروشدت پولتيقه‌سی – انكلتره‌نك آناطولی سياستی بوتون اسلام عالمنی آياقلانديرمقده‌در.

عراقليلرك مقاومتی وانكلتره

عراقده انكليز انتربقه‌لرينك عكس العملی – عراق حقنده انكليز پروژه‌سی – بو پروژه‌نك تطبيقنه باشلانمسندن متولد نتايج سياسيه – انكلتره‌نك موفقيتسزلكی – عراقده يكی حركت مليه – فيصلك موقعنك مشكللشمسی – انكلتره‌نك بوتون تدبيرلری عقامته اوغرامقده وعكسی تأثيرلر حصوله كتيرمكده‌در.

مكتبلرده تربيهٔ معنويه‌نك اهميتی

بيانامه

يريوزنده موجود بوتون مسلمان ملتلره

روسيه مسلمانلری نظارت دينيه رئيسی قاضی (رضاء الدين بن فخر الدين) و نظارت دينيه نزدنده آچلره ياردم قوميسيونی رئيسی قاضی « كشاف الدين ترجمان » امضالريله روسيه‌دن آلديغمز بر مكتوبده روسيه‌ده وولغا و ايديل حوضه‌لرنده اون ايكی ميليون مسلمان قارداشمزك بوكون آفتلرك اك مدهشی اولان (آچلق) يوزندن بويوك بر تهلكه قارشوسنده بولندقلری خبر ويريليور و دينيليوركه :

« يدی سنه دوام ايدن مدهش حادثه‌لر نتيجه‌سنده روسيه اهاليسی چوق بر فقر و سفالت درگسنه دوشدی ١٩٢١ سنه‌سی بهارنده بو سفالت ايچنده بيك درلو آلام و مشقتلرله چارپيشان خلقك باشنه مثلی تاريخ عالمده كورولمه‌مش بر آفت ، نظيری داستانلرده ايشيدلمه‌مش بر آچلق كابوسی چوكدی . احوال حاضره‌يه آشنا اولميانلر (آچلق) بلاسنك بوتون الواح فجايعنی حقيله تصور ايده‌مزلر . ياغمورسزلق يوزندن حاصل اولان مدهش قوراقلق اكينلری تماما قوروتمشدر . قوراقلق نتيجه‌سنده يرلرده بيته‌جك نه وارسه تماميله هلاك اولمش ، حيوانات اهليه چوقدن اكل ولنمشدر . نباتات ايله حيواناتك هر نوعنی بيوب بيتيرمش اولان خلق يالڭز آغاجلرك قابوغنی ، چوللرك يابانی اوتلرينی يمكله اكتفا ايده‌ميوب هر نوع مغدی بولنان طوپراغی بيله ييوب بيتيرمكده‌درلر . آچلق اك مدهش بر شكلده آغيرضربه‌سنی (وولغا) (ايديل) حوضه‌لريله (اورال) طاغلری اتكلرينه ايندرمشدر . بو يرلرك اسكی زمانلردن بری تورك قبيله‌لری مسلمان اقواملرنك يورتلريدر . حال حاضرده تاتار ، باشقرد و قيرغيز تورك مسلمان اقوامندن اون ايكی ميليون نفوسك آچلق يوزندن معروض هلاك اولديغی تخمين ايدلمكده‌در . بويله‌كه وولغا حوضه‌لريله اورال بويلرنده ياشايان مسلمانلر ، روسيه آچلرينك اك صفيللرينی تشكيل ايديورلر . حقيقة بو يرلرده‌كی اسلاملرك چكيرمكده اولدقلری فجيعه‌لر روسيه آچلغنك اك قورقونج الواحنی تشكيل ايديور . (المؤمنون اخوة) مفهوم مقدسنجه بوتون عالمك لاقيد قالامديغی بو عظيم مصيبتده اك زياده صفيل بولنان مسلمانلره قارشی عالم اسلامك دخی نظر دقت و صميميتنی جلب ايتمك مقصديله ياردم تشكيلاتنه مباشرت ايدن روسيه « مسلمان نظارت دينيه‌سی » كندی نماينده‌لرينی مسلمان مملكتلرينه كوندره‌رك دينداشلرينه مراجعتله معاونتلرينی ايسته‌يور . توركيه بويوك ملت مجلسی امور شرعيه وكالتی بوتون عالم اسلامك دينی مرجعی اولديغی نظر اعتباره آله‌رق روسيه « مسلمان نظارت دينيه‌سی » تشكيل ايلديكی ياردم هيئته ايده‌جككز مساعده‌يه چوق اميدلر باغلامقده‌در . »

روسيه‌ده وولغا و ايديل حوضه‌لريله اورال طاغلری اتكلرنده اون ايكی ميليون مسلمان قارداشمزك معروض قالدقلری احوال فجيعه‌يی تصوير ايدن بو مكتوب بزی پك زياده متأثر ايتمش و درحال او بيچاره قارداشلريمزك امدادينه شتابان اولمه‌يه سوق ايتمشدر . عصرلردنبری مسلمانلغی مدافعه ايچون جهاد ميدانلرنده قان دوكه‌رك رفاهدن محروم قالان بز توركيا مسلمانلری صوك سنه‌لرده اك معظم مجاهده‌لره كيريشه‌رك ينه او اوغورده وارمزی يوغمزی فدا ايتدك . اك نهايت حرم اسلامه صوقوله‌رق كوزل آناطولی ديارنی طاعون كبی قاصوب قاوران صليبيون استيلاسنه معروض قالدق . لكن بو كاده كوكس كردك . چولوغمزی چوجغمزی ، مالمزی منالمزی براغوب ايدرك جبهه‌لره قوشدق . يوزبيكلرجه كشيلك اوردولر تجهيز و تشكيل ايلدك . وعون حقله صليبيونك او مدهش آقيننی طوردورمه‌يه موفق اولدق . بو يوزدن آرقه‌ده اكيله‌مه‌ين تارلالرك ، بابالسز قالان يتيملرك ، قوجه‌سز قالان قادينلرك حدی حسابی اولماسيله برابر روسيه‌ده‌كی مسلمان قارداشلرمزك دوچار اولدقلری (آچلق) آفتنی ايشيتديكمز زمان كندی دردمزی اونوتدق ، بوغازمزدن لقمه‌مزی آيره‌رق اونلره اوزاتدق . عصرلردنبری (و يؤثرون علی انفسهم ولو كان بهم خصاصة) دستور قرآنيسنی شعار ايدينن بز توركيا مسلمانلری صوك لقمه‌مزی‌ده محتاج اولان دينداشلرمزه ويرمكله اك بويوك ذوق طويارز . اوت ، اسلام بايراغنك شانی محافظه ايچون هر شيئنی فدا ايدن ، ايثار علی النفس مايهٔ اسلاميه‌سيله يوغرولان توركيا مسلمانلری بوكون اسلام عالمنك ياردملرينه مفتقر بر موقعده بولونمقله برابر اونده‌ده آچلقدن اولمه‌يه محكوم دينداشلرك ناله‌لرينه لاقيد قاله‌مامش ، ونلرك دردلرينه حقيقی و عاجل چاره‌لر بولمايه صاواشمشدر . لكن آفت او قدر بويوك و او قدر مدهشدركه مسلمانلغی مدافعه اوغورنده هر شيئنی بذل ايدن آناطولی مسلمانلرينك قدرت و طاقتی بو فلاكتك اوكنه كچمه‌يه مع الأسف مساعد دكلدر . اونك ايچوندركه بوتون اسلام عالمنك مرجع دينيسی اولان توركيا امور شرعيه وكالتی ، يريوزنده موجود بوتون مسلمان اقوامنی ، بوتون مسلمان افرادينی ، بالخاصه حال و وقتی مساعد اولان مسلمان ملتلرينی وولغا و ايديل حوضه‌لرنده آچلقدن هلاكه معرض بولنان زواللی دينداشلرمزك امدادينه يتشمه‌يه دعوت ايدييور . بوكون بوتون مسلمان ملتلر ، بويوك پيغمبرلرينك بيوردقلری وجهله يكپاره بر جسدك حساس عضولری اولديغنی كوسترمك موقعنده بولونيورلر . اسلامك ازلی و لايتغير دستورلرينی قوده براقمايه‌رق ساحهٔ فعله چيقارمق عصر حاضر مسلمانلرينك اك متحتم وظيفه‌لريدر . بو كون امتحان كونيدر . قلبنده ايمانی اولان هر مسلمان يه‌جكی لقمه‌سندن آيره‌رق آچلقدن ايكله‌ين دينداشلرينك امدادينه قوشه‌جقدر . عالم اسلامك بوتون مطبوعاتی ، بوتون خطيبلری ، بوتون جمعيتلری حركته كله‌رك وولغا و ايديل حوضه‌لرنده آچلق يوزندن هلاكه معروض قالان اون ميليون مسلمانك ناله‌لرينی ، فريادلرينی درتيوز كسور ميليون مسلمانه ايشيتديره‌جك و اونلرك ياردملرينی فلاكتزده قارداشلرمزه يتشديره‌جكدر . بونك ايچون عالم اسلامك هر طرفنده ، هر مملكتنده ياردم قوميسيونلری

تشکیل ایدرك جمع اعانته باشلاملی وطوپلانان مبالغی (تورکیا هلال احمری واسطه‌سیله روسیه مسلمانلری نظارت دینیه‌سی نزدنده مسلمان آچلره یاردیم قومیسیونه) کوندرملیدر . جناب حق بالجمله بلاد اسلامیه‌یی هردرلو آفات وبلایادن مصون ومحافظه بیورسون آمین .

تورکیا بیوك ملت مجلسی حکومتی
امور شرعیه وکیلی

عبدالله عزمی

ارشاد مسئله‌سی

— مطبوعات واستخبارات مدیری بکر اتحاف —

بو مسئله‌نك حائز اولدیغی اهمیتی ایضاح زائددر. خارجی وداخلی ایکی صفحه‌یه آیریلان (ارشاد)ك بن ، داخله عائد قسمی حقنده کچن سنه ، سابق مدیره شفاهی بیاناتده بولونمشدم. نه‌درجه‌یه قادار تطبیق ایدلدیکنی بیله‌مه‌دیکم بو بیانات پارچالرندن بعضلرینی — ایلریده بنه بو بحثه عودت ایتمك اوزره — شیمدی‌ده یکی مدیر عزمی بکه اتحاف ایدییورم :

***

داخلی (ارشاد)ه (پروپاغاندا) نامنی ویرمك دوغرو دکلدر . چونکه : بو کلمه « مشروع ، غیر مشروع هر مقصدك ترویجی ایچون قوللانیلان بر آلت » اولمق اوزره تلقی ایدلمشدر . بناءً علیه (خلق) نظرنده منفوردر . دعوامز محق و مشروع اولدوغی ایچین بز بونی تأییدایتمك ایسته‌یورز. بوده (پروپاغاندا) ایله دکل، ارشادایله‌اولابیلیر.

...

ارشاد ایشی قولای دکلدر . (مرشد) تام معناسیله مرشد اولمق کرکدر . مشروطیتك اعلانندن‌بری (ارشاد) نامنه نه‌لر یاپمادق! خلق آرتیق هرکوردیکی آدامه، هرسویله‌نن سوزه اعتماد ایده‌میور. (خلق) ده‌نیجه‌ا کثریتی تشکیل ایدن زاواللی کویلویی آکلامالیدر . أفندم ، کویلو ارشادجیلری دیکله‌ر کبی کورونور ، حق اونلره طاتلی طاتلی دیللر دوکرلر . فقط مسافرلری کویلرندن کیتدکدن صوکرا بر آرایه کله‌رك دیرلر که :

— صاودق حریفلری به !..

تورکجه‌ده بر ضرب مثلمز : « تورکك بیلدیکنی تیلکی بیلمز » دیرلر . کچن سنه بوجوار کویلرنده دولاشان برهیئت ارشادواردی. کویلولر بونلری جان قولاغیله دیکله‌دیلر. فقط آثاری ؟.. چونکه : هیئت کویلونك روحنه نفوذ ایده‌مه‌مشدی .

...

مشروطیتدن صوکرا چیقان قراتدن بری ده « کویلولرله تماس » مسئله‌سیدر . تماس فائده تأمین ایتمز . کویلویی آکلامق ، کویلونك روحنه نفوذ ایده‌بیلمك ایچین اونك حالیله حالله‌نمك، اونك آراسنده یاشامق لازمدر .

...

کویلونك اك حساس نقطه‌سی (دین) نقطه‌سیدر . کرك سوزیکزله، کرك هرنوع حرکتکزله حقیقی برمسلمان اولدوغیکزی اثبات ایده‌مزسه‌کز صرف ایتدیککز مساعی بوشدر .

لوام‌ده خطیب برذات واردی . (دونانما اعانه‌سی) ایچین خلقی بیوك جامعه طوپلاندی . هپ کیتدك . جمعه نمازی ادا ایدلدیکدن صوکرا خطیب کرسی‌یه دایانه‌رق (اعوذوبسمله) ایله سوزه باشلادی. آی . باقدق ، که جماعت داغیلیور .

— آمان‌یاپمایك، دیکله‌یك! دیدك ؛ آلدیران اولمادی . أللریمزده اعانه قوطولری واردی . بونلری دولدوراجغز ظن ایدییوردق . حالبوکه جامع ناصیل بوش قالدیسه قوطولرده اویله‌جه طام‌طاقیر قالدی . سببنی آکلاماق ایستدك . براختیار آدام دیدی که :

— أفندی . بز بیت‌الله‌ه یوطینلریله یمن آدامك سوزینی دیکله‌یه‌مه‌یز . مکر مأمور ، آخوره کیره‌ر کبی جامعه کیریرمش !

کویلونك أك حساس نقطه‌سنه اشارت ایتمشدم . خلق مسلماندر . اونی مسلمانجه اداره‌دن باشقه چاره یوقدر . خلق مجادلهٔ ملیه‌یه اشتراك ایدییورسه‌بو، بر (مجادلهٔ دینیه) اولدوغی ایچیندر. شهیدلك، غازیلك اعتقادلری وار . بزبو مجادله‌ده بیله خلقك روحنه آدام‌عقللی نفوذ ایده‌مدك . دعوامزی محدود ، قورو ، مادی بردعوی حالنده کوسترمه‌یه چالیشدق . حالبوکه — کیم نه‌دیرسه دیسین — بو مجادله بر (اهل‌صلیب) و (اسلام) مجادله‌سیدر .

قرآن کریمده یالیکز (جهاد) حقنده‌بیکدن‌فضله آیت کریمه‌واردر. بوندن نه‌یه استفاده ایتمیورز ؟ علمای کرامدن نه‌یه مستغنی قالییورز؟ بومجاهدهٔ ملیه‌یه خواجه افندیلرقادار طرفدار هیچ برصنف بولاماز. بز جهادی مادی ظن ایدییورساق خواجه‌لر بونی بر (أمر الهی) اولارق تلقی ایده‌رلر .

...

بعض ذوات ارشاد ده‌نیجه‌یومی غزته‌لری خاطرلار . حالبوکه بو غزته‌لردن هیچ برینی کویلو اوقومایور واوقوماز ، چونکه غزته‌لریمز خلقك روحندن تماماً اوزاق بر ماهیتده‌در . کویلو مسلمانجه یازیلر اولورسه اوقور ودیکلر . اساساً یومی غزته‌لرك کویلولر ایچندن مهم اوقویجیلری بیله یوقدر! هم کویلو بوقبیل غزته‌لره نه‌دییور، بیلیورمیسکز؟

— یالانجی ! . غزته‌لرك آدی بودر . بزنه‌یازساق بونك مخاطبی بنه کندیمزز. محرربکلر ماصاباشنه اوتورورلر ، برشیلریازارلر، برسلسلهٔ

تأثیرات آچارلر. بوسلسله‌لری کویلو کویا تعقیب ایدییور ظن ایده‌رك، کیتدکجه اونك یوکسه‌لدیکنی فرض ایده‌رك بوخیالی سویه‌یه، بو کسکلکه استثناءً ینه خیالی برطاقیم نظریاته کوره کویلویی اداره ایتمه‌یه قالقیشیرلر. بهو، کویلو غزته‌کی اوقومایور. اوقومایور!...

* * *

بن ده بر آز غزته‌جیلك ایتدم. کویلو ایله چوق دوشوب قالقدم. سیزه سویله‌یه‌یم: غزته‌لریمز مسلمانجه یازی یازسالر بیله دیللرینك چیزه فل اولماماسی شرطدر. خلقك سویه‌سنه ایندملی، بر از خلقك قفاسیله دوشونه‌لیدر. بزم غزته‌لریمز نه‌در؟ بو دیلی کیم آکلار، آیککم؟ اکر مخاطبك خلق ایسه او، آکلاماز. منور طبقه ایسه اونك ده اوقادار احتیاجی یوقدر. اوحالده غزته‌نك معناسی؟

* * *

تماس، تماس...، مودا کلمه‌لردن. ایچمزده قاچ کیشی وار، که سنه‌لرجه کویلو ایچنده یاشامش، کویلونك روحنی آکلامشدر؟ ماصا باشنده کویلو اداره ایدیلمز. اولادردی تشخیص ایده‌جکسین؛ صوکرا اوکا کوره علاجلر ویره‌جکسین. فقط بو علاجلرده مرکب اولمایاجاق، کویلو کبی ساده، بسیط اولاجاق.

* * *

صوکرا کویلویه خطاب ایده‌جك یازیلر هرحالده کویلونك کوزینی دولدیرمالیدر. ایری حرفلرله یازمالیدر. حتی داها دوغروسی شودر: کویلو بویوك حرفلرله یازیلمش، حرکه‌لی کتابلر، غزته‌لر ایستر. طاش باصما ایله باصماق لازمدر. اکر کویلویه یکی بر (بطال غازی)، (کور اوغلو)، (قان قلعه‌سی)... یازارسه‌کز کویلویه اوقوتابیلیرسیکز. هم بو کتابلری کویلویه بوسبوتون دهوا ویرمه‌یه‌جکسیکز، ها!. بادهوا ویریلان شیلری کویلو علاج ده اولسه آلماز:

— کیم بیلیر بونده نه اویون وار! دیر.

* * *

هانی قراضیلی یاغلری، نانه یاغلری صاتان آداملر واردر. کتابلری، رساله‌لری اونلره ویره‌جکسیکز. کویلرده اونلر حزنی برقیافتله صاتاجاق. کویلو بو آداملره چوق اعتماد ایدر. چونکه: بو صاتیجیلر متدین آداملردر. آللهی، پیغمبری طانیرلر....

قرهسی مبعوثی

ح. بصری

افغانستانده حرکت علمیه

قاهره‌ده منتشر (الاخبار) غزته‌سنك ۱۰ شوال ۱۳۴۰ تاریخلی نسخه‌سندن:

افغانستان حکومتنك مصر ممثلی (السید محمد اسماعیل خان)ك بوندن مقدم مصرك قیمتدار کنجلرندن (زیدان افندی بدران)ی افغانستان معارف نظارتنه ملحق اولمق وافغانستان مدرسه‌لرندن برنده تدریس ایله اشتغال ایتمك اوزره انتخاب ایتمش اولدیغنی یازمشدق.

مومی الیه زیدان افندی، افغانستانك مرکز اداره‌سی اولان (کابل) شهرینه مواصلت ایده‌رك غزته‌مزه ایکی مقاله کوندرمشدر. بونلردن بری هنوز واصل اولمامش ایسه ده ایکنجیسی بوکره الیمزه کچمشدر. عیناً بروجه آتی نشر ایله‌یورز:

«حال حاضرده، افغانستانك حرکات علمیه‌یه مظهر اولدیغی قادار دیکر برزمانی هرحالده تاریخ قید ایتمه‌مکده‌در. زمان قدیمده مملکت بویوك بر جهالت ایچنده ویك چوق کیری برحالده ایدی. بوعرض ایتدیکم حقیقتی اثبات ایچون افغانستانك تاریخندن مثاللر کتیره‌رك بداهتی ایضاحه لزوم یوقدر. زیرا، حقیقت کون کبی آشکاردر.

امیر حاضر، شوکتلو غازی (امان الله خان) حضرتلرینك افغان تختنه جلوسلرندن مقدم علم وعرفان عادتا مندرس برحالده بولونیور ایدی. بو اعتبارله مدرسه‌لردن ویاخود مکتبلردن بحث ایتمه‌نك بالطبع معناسی اولاماز. املاك، جهالت، خلق آراسنده اودرجه حاکم ومتسلط برموقعده ایدی‌که کندی خصوصی جهد وغیرتلریله وفطری استعداد وذکالریله بعض علومك مبادیسنی هرناصلسه اوکرنمش اولان وپارماقله کوسترلمه‌سی قابل اولان برقاچ کیشیدن ماعدا همان بوتون خلق غیرمدرك وغیرممیز برحالده بولونیوردی.

امیر حاضر، تخته جلوس ایتدکدن و چالیکدن قوللریله بالفعل بر استقلال تامه مالك اولدقدن ومملکتك همان هرطرفنده امنیت و آسایشی تأسیس ایله‌دکدن صوکرا افغانستانی ممالك متمدنه میانه ادخال ایچون صوك درجه برعزم ایله مجهز بولونیورلردی. بوغایه‌یه ایریشمك ایسه، آنجق افغانستانه ایی بر تربیه وصاغلام بر علم وعرفان ویرمکله قابل اوله‌جغنی تقدیر ایلدی وهرشهر وهرقصبه‌ده مترقی مدرسه‌لر ومکتبلر کشاده باشلایه‌رق ظلمت جهالتی عرفان ایله چالکاك ایتمك موفقیتنی احراز ایله‌دی.

شوکتلو امیر حضرتلرینك بو خصوصده‌کی اجراآت سنیه‌لری حقنده آز چوق برفکر الده ایتمك ایچون افغانستانده حال حاضرده موجود مکتبلرله بو مکتبلرده تحصیل علم و عرفان ایتمکده بولونان

طلبه‌نك عددینی حاوی آتیده‌کی جدولی بروجه‌زیر نقل ایتمك لزومنی حس ایدییورم :

منطقه‌نك اسمی	مکتبلرك عددی	طلبه‌نك عددی
سمت شمالی	۲۰	۳۰۰۰
میمنه	۲	۲۵۰
قندهار	٤	۸۰۰
سمت جنوبی	۱۵	۱٦۰۰
مظفره	۱۰	۱۵۰۰
هرات	۱۰	۲۰۰۰
غزنه	٤	٦۰۰
جهاردهی	۲۰	۲۵۰۰
مزار شریف	۱۰	۱٤۰۰
فراه	٦	۱۳۵۰
لوکرد	۸	۱۲۰۰
کابل	۲۰	۵۰۰۰
سمت مشرقی	۱۳	۱۵۰۰

بو جدوله نظراً افغانستانده بولونان مکتبلرك عددی (۱٤۲) یه وطلبه‌نك یکونی ایسه (۲۲,۲۰۰) ه بالغ ولمقده‌در . بو مکتبلرك پك آزی امیر عبدالرحمن خان و امیر حبیب الله خان حضراتنك زمان اداره‌لرنده تأسیس ایدلمش ایسه‌ده قسم اعظمی امیر حاضر حضرتلرینك اثر همت غیرتیدر .

بوتون مدرسه‌لرده ومکتبلرده تحصیل مجبوری اولوب امیرزاده‌نك ویاخود خانزاده‌نك آراسنده بر فرق گوزه‌تیلمز . چوجوقلرینی مکتبلره ویا مدرسه‌لره گوندرمکدن امتناع ایدنلر شدید بر جزایه معروض قالیرلر .

بورایی شایان تقدیر کوردرکه، حکومت، زنکین اولسون، فقیر بولونسون بوتون مکتب طلبه‌سنه مجانی اولارق یکنسق البسه ویرر. عجزه وضعفانك چوجوقلرینی، پدر و والده‌لری امکاریله بسله‌مکه مجبور قالان ایسه اولادلرینی حکومت ینه تحصیل ایچون مکتبلره سوق ایدر . وبوکا مقابل بیت المالدن معیشتلرینی تأمین ایدر .

بوندن ماعدا ، طلبه او کله یکلرینی مکتبده (حال حاضرده یالکز مرکزده) تناول ایده‌رلر . ومعارف نظارتی کندیلرینه کتابلرینی ولوازم تدریسیه‌لرینی مجاناً ویرر . مدار تشویق وترغیب اولمق اوزره هرسنه بر مسامره ترتیب ایده‌رك واحرازلیاقت ایدنلره بوأثناده قیمتدار مکافات دخی توزیع ایدر . بو مسامره شوکتلو امیر حضرتلرینك حمایهٔ سنیه‌لرنده ترتیب اولونور وبالذات امیر حضرتلری کندی دست ملوکانه‌لریله بو مکافاتی تودیع ایدر .

بو سنه‌نك مسامره‌سی گچنلرده نیسانك ۲۳ نجی کونی اجرا ایدلمش وغازی امیر حضرتلری وبوتون سفراء ، افغان اشراف واعیانی بو مسامره‌ده حاضر بولونمشدی .

مسامره جداً پارلاق بر صورتده اولمشدی . مسامره‌یه قرآن کریم تلاوتیله ابتدار ایدلمش وبونی متعاقب طلبه طرفندن خطابه‌لر ونطقلر ایرادینه باشلانمشدر .

بر طلبه ، (حقیقت اسلام) ه دائر بر خطابه‌ده بولونارق اسلامیتك اعمال صالحه‌یه سائق اولماسی اعتباریله آخرت ایچون ومتین بر تربیه‌یی مؤدی ، اساسات صحیحه‌یه مستند علوم حقیقیه‌یی مؤمن اولماسی اعتباریله‌ده دنیا ایچون باعث سعادت اولدیغنی ایضاح وبونی طب ، حقوق وسائر برچوق موضوعلر حقنده‌کی نطقلر تعقیب ایله‌مشدر .

مسامره‌نك ختامنه دوغرو ، شعائر دینیه‌یی محافظه ومکارم اسلامیه‌یی صیانت خصوصنده همان ایلك مرتبه‌یی احراز ایتمکله معروف بولونان امیر حضرتلری ایله بالعموم حاضرون — بالطبع سفرادن غیری — ایکندی وقتی اولمق حسبیله همان قالقارق مسامره‌گاهه قریب احضار اولونان بر محلده مشترکاً ایکندی نمازینی ادا ایله‌دیلر . بونی متعاقب ینه مسامره محلنه عودتله افغان لسانی اوزره یازلمش بر نشیده دیکله‌ندکدن صوکره حاضرونه طاتلیلر اکرام ایدلمشدر .

امیر حضرتلری بوندن صوکرا عرض وداع ایده‌رك آیریلیرکن حاضرونك شوکتلو امیر حضرتلرینه قارشی اولان محبت ومخالصتلرینك اك بارز تجلیلری سیمالرنده مشاهده ایدیلیور ومملکتك ترقی وتعالیسی یولنده بذل ایتدیکی فداکارلغه مقابل بوتون آغزلردن کندیسی ایچون اك خیرلی دعالر تکرار اولونویوردی .

شوکتلو امیر حضرتلرینك اجراسنه توسل بویوردقلری اصلاحات یالکز مملکت داخلنده نشر علوم ایله جسم مملکته روح عرفانی نفخ ایتمکه منحصر قالمامقده‌در .

امیر حضرتلری ، وقت وقت اوروپایه دخی تحصیل علم وفن ایچون طلبه‌لر گوندرمکده‌درلر؛ نیته‌کیم بوندن مقدم آرالرنده ولیعهد دخی بولونمق اوزره (۳۸) طلبه‌یی فرانسه‌یه اعزام ایتمشدی. بونلرك ایچنده بویوك اولانلر طیاره‌جیلکده وامور حربیه‌ده کسب اختصاص ایده‌جکلردر . الکتریق تحصیلی ایچوردده آلمانیایه (۵) طلبه اعزام ایتمشدر . یاقینده کیمیای صناعیده کسب اختصاص ایتمك اوزره بونلره (۱۳) طلبه‌نك الحاقی تصور ایدلمکده‌در . برمدت اقدمده ینه دیار اجنبیه‌یه (۳۰) طلبه گوندرلمشدرکه ، معدنجیلك تحصیلی ایچون برقسمی ایتالیایه وقسم دیگری آمریقایه عزیمت ایده‌جکلردر .

معارف خصوصنده‌کی اجراآت بوندن عبارت دگیلدر . معارف نظارتی ، مصردن معلمر ومعلمه‌لر جلب ایده‌جکی گبی فرانسه‌دن

كزيده معلملر ومعلمه‌لر دخی كتيره‌رك كنديلرينه ممتاز بر موقع ويره‌جك وعلم وصنعت واديسنده صاحب اختصاص طلبه‌ريتشديرلمه‌سنه بذل غيرت اولوناجقدر .

بو صورتله ، بوتون شعبات فنونده اختصاص صاحبی ذوات يتشمش اولاجق و آرتيق مملكت هر نه صورتله اولورسه اولسون اجنبيلره محتاج قالماياجقدر .

حركت علميه‌دن بحث ايده‌ركن افغانستانده انتشار ايتمكده اولان غزته‌لردن ومجموعه‌لردن بحث ايتمك ضروری اولديغنده شبهه يوقدر . حكومت مشهور شهرلرده اون قادار غزته تأسيس ايتمشدر . بونلرك أك مشهورلری‌ده : « أمان افغان » ، « افغان » ، « اتحاد مشرقی » ، « اتحاد اسلام » غزته‌لريدر . برنجی وايكنجيسی نفس كابلده ، اوچونجيسی جلال آباده ، دردنجيسی ايسه (مزار شريف) ده انتشار ايده‌ر .

خانملر ايچونده بر غزته واردركه (ارشاد النسوان) نامنده‌در .

بوتون بو غزته‌لر ، افغانستانك ترقيسی وبوتون افغان ملتی علم وعرفانه مسوق قيلان يكی حركت علميه‌يی استهداف ايتمكده‌در . تعبير ديكرله بو غزته‌لرك غايه‌سی شودر :

« افغانستان ، جهان دولتلری آراسنده برنجی مرتبه‌يی احراز ايده‌بيلملی وشرقك صاحب امر ونهی بر افنديسی اولماليدر .. »

امير غازی حضرتلرينك هدف اصليلری ايسه شو جمله ايله تلخيص اولونابيلير :

« شرق ، وسائط ماديه نقطهٔ نظرندن تفوق ايتدكجه وخصوصيله شريعت اسلاميه اساسانی محافظه ايله‌دكجه غربه رقابت ايده‌من .. »

بونك ايچوندركه ، هر اجتماعكاهده امير اخلاق بركزيده‌ء صفات حميده بذل ونشر ايتمكدن بر لحظه فارغ اولمامقده‌درلر .

شونی‌ده اشارت ايده‌لم كه ، اوروپايه عزيمت ايدن هر طالبك يانند‌ه بهمه‌حال كنديسنه خاص بر (قرآن كريم) بولونديغی كبی اخلاق ودين تعليمی و آداب معاشرت وحسن سلوك رهبرلكی ايچون طلبه‌نك رفاقتنده متعدد افغان معلملری دخی موجوددر .

بناءً عليه شيمديدن آثار ترقی‌نك تبارز وفوز وفلاح بشارتلرينك تجلی ايتمه‌سی موجب حيرت اولماماليدر . بكا اويله كليوركه پك آز سنه‌لر ظرفنده افغانستان ، شرقك بحق افنديسی اولابيله‌جك بر موقع احراز ايده‌جكدر .

ـ كابل : ۹ مايس ۹۲۲ ـ

انكلتره‌نك هند سياستی

حرب عمومی‌نك بدايتندن صوڭنه قدر هندلیلر انكلتره دولتنه قارشو ابراز صداقتدن انحراف ايتمديلر . يوزبيكلرجه عسكر ، ميليونلرجه پاره وذخيره ويرديلر . هندستانده داخلاً واسماً مستقل بولنان (راجه ونواب) لر هم عسكر ويرمك ، هم نقدی معاونتده بولنمق صورتيله انكليزلره قارشو صداقتلرينی اثبات ايتديلر .

انكلتره ، هندلیلرك قانلريله ، پاره‌لريله ، مادی ياردیملريله حرب عمومی نتيجه‌سنی قازانمشدر . بو ، اوقدر صريح و آچيق بر حقيقتدركه ، انكليز رجال سياسيه‌سی بيله وقت‌وقت بونی اعترافه مجبور اولمشلردر .

۱۹۱٤ سنه‌سنده انكليز قابينه‌سنك انكليز پارلامنتوسنده‌كی بيانات رسميه‌سی مياننده هندلیلرك پك قيمتلی ودكرلی اولان معاونتلری رسماً تقدير و آكا قارشو بيان تشكر اولنمشيدی .

بر جمله اولمق اوزره‌ده هند مسلمانلرينك بويوك فداكارلقلريله ، صداقتلرينه بر مكافات اولمق اوزره ، حربك نتيجه‌سنده انكلتره آلمانيايه قارشو احراز تفوق ايده‌جك اولورسه توركيايه و توركلره قناعت ايتمكدن صرف نظر ايدله‌جكی‌ده رسماً وعد ايدلمشيدی .

محاربه بيتوب ، متاركه اعلان اولنجه ، انكلتره هندلیلرك ، هندستانك سنديسنه كوسترمش اولديغی ايلكلری اونوتدی وايلك ضربه‌يی توركلره اينديرمكدن چكنمدی .

هندلیلرك ، ليدرلرينك بو بابده‌كی تشبث ومراجعتلرينی دقته آلمدی . لويد جورج ، دولت متبوعه‌سی نامنه ويرديكی مواعيدی تأويله قالقيشه‌رق خرستيان اولان آوستريا دولتنك پارچه‌لانديغنی مثال كوستره‌رك هدسنداشمز اولان آوستريانك انحلالنی قبول ايتدكدن صوكره ، مسلمان اولان توركيايه هيچ برشی ياپيله‌ميه‌جغنی ، هند مسلمانلرينك ملی ممثللرينه سويلدی .

قانلريله ، پاره‌لريله انكلتره‌يه صداقت وفداكارلق كوسترن هندلیلر ايسه انكلتره‌نك بويله آچيقدن آچيغه ميدانه قويديغی ماهيتدن متغير اولديلر . بو اعبرار نتيجه‌سنده پنجاب ايالتی شمالنده ساكن قبائل ايله هند وسطی رنجيرلری ، وهندستانك جنوبنده و (مدراس) جوارنده يشاين (مالابار) لی (منلا) لر عصيان ايتمكه باشلاديلر .

اساساً سنه‌لردن برو هندستانك بت پرست هندولريله ، مسلمانلری بيننده انكليز مأمورين سياسيه‌سنك انتريقه‌لريله حصوله كتيريلن نفاق وشقاق آثاری هر ايكی عنصرك (قونغره) و (ليك) جمعيات سياسيه اعضالرينك همتات مصلحانه و وطنپرورانه‌لری سايه‌سنده ازاله ايدلمش وصميمی ، وطنپرورانه بر اخوت وطنيه تأسيس ايدلمش اولديغی جهتله متاركه‌دن صوكره هند مسلمانلريله هندولری بربرلرينك مطالب وطنيه و آمال سياسيه‌لری حقنده مظاهرتده بولنمغه قرار ويرمشلردی .

بناءً علیه ، انکلتره هند مسلمانلرینه تورکیا ایله تورکلر حقنده ویرمش اولدیغی صریح وعدلری آیاق آلتنه آلنجه هندستانده انکلیز متاعنه قارشی عمومی بر بویقوتاژ اعلان ایدلمشیدی . حتی کونك برنده هندستانك برقاچ بویوك شهرنده انکلیز متاعندن معمول منسوجات وملبوسات ، یرلیلر طرفندن میدانلره ییغیلوب احراق اولونمشیدی .

ایش بو قدرله‌ده قالمیه‌رق سکونت اثره‌سنده وسائط جبریه ومسلحه استعماله حاجت براقمیزین هند حکومتنه قارشو اعلان عصیان ایدلمشیدی . آثار عصیان شویله باشلامشدر:

انکلتره اردوسنده استخدام ایدیلن هند ومسلمان (سپاهی) — یعنی عسکر — لر خدمتدن چکیلمکه ، یرلی ضابطان استعفا ایتمکه باشلایه‌رق مملکتلرینه ، کویلرینه دونه‌رك ، تزکاهلر قوره‌رق یرلی قوماش طوقومقله تامین معیشت ایتمکه تشبث ایلمشلردر .

زراع واملاك صاحبلری ، کندی ویرکولری ویرمکدن امتناع ایتدیلر . انکلیزلر بوکا قارشو ، اهالینك املاك و تارلالرینی ضبط ومصادره ایلدیلر . فقط بو ویرکو ویرمه‌مك تحاشی وامتناع کیفیتی کیتدکجه توسع ایتدی . دیکر هندلی وطنداشلر ایسه حکومت طرفندن مصادره اولنان تارلالری سورمکدن ، ضبط اولنان املاکی استیجار ایلمکدن چکیندیلر . انکلیزلرك الده قالان اراضی و املاك معطل بر حالده قالوب بر فائده تامین ایده‌مدی .

دیکر طرفدن هند ومسلمان لیدرلری سنوی اجتماعلرینی وقتندن اول عقد ایدرك عموم علاقه‌دارانی طوپلادیلر ، نطقلر ایراد ایتدیلر . عسکرلکده ، امور ملکیه‌ده مستخدم بولنان یرلی هندلیلری خدمتدن چکیلمکه ، انکلیز امتعه‌سنه قارشو عمومی بر بویقوت اجراسنه تشویق ایتدیلر .

از مدت صوکره عمومی دوائر حکومتده آثار رخاوت وعطالت کندیسنی کوستردی . شمندوفرلرده ، فابریقه‌لرده ، صو وضیا وسائطنی تامین ایدن بویوك مؤسسه‌لرده انحلال باش کوستردی . عصیان سکونتپرورانه اوراده‌یه کلدی که انکلیز اداره ماکنه‌سی دونمز ، یورومز بر حاله دوچار اولدی .

بو حرکات عمومیه‌نك علل واسباب حقیقیه‌سنی ادراك وکنهنی تدقیق لزومی لوندره وانکلتره آطه‌سنده یشایان انکلیزلرجه قطعی بر صورتده حس ایدلدی .

غیر رسمی بر صورتده لوندره‌ده منتشر وانکلیز سیاستنك باشلیجه خادمی اولان (تایمس) غزته‌سنك متنفذ صاحبی لورد (نورثقلیف) ورسمی بر ماهیتده هندستان نظارتی طرفندن‌ده انکلیز مدققلرندن لورد (میلنر) عریض وعمیق تدقیقاتده بولنمق اوزره هندستانه صورت مخصوصه‌ده بر سیاحت اجرا ایتدیلر . هندستانده‌کی وضعیت حقنده (تایمس) غزته‌سی اون آلتی مهم مقاله نشر ایتدی . لورد میلنر دخی پك بویوك وخفی بر راپور قلمه آله‌رق هندستان نظارتنه وانکلیز قابینه‌سنه تقدیم ایلدی .

تایمس مندرجاتندن اکلاشیلدیغنه نظراً هندستانده باش کوسترن وضعیت اتیه‌نك باشلیجه عوامل ومؤثراتندن اولمق اوزره حرب عمومی اثناسنده حرب جبهه‌لرینه کوندریلن هندلی عسکر و ضابطاننك انکلیز سیاستی حقنده حقیقی بر صورتده رأی العین مشاهده ایلدکلری اجراآت ایله معامله‌لاتدن قابمش اولدقلری تجربه‌لرله ، بو یوزدن تنور ایتمش اولدیغی آکلاشیلدی . تایمس غزته‌سنك صاحبی طرفندن نشر اولنان مسلسل مقاله‌لرك قیمت علمیه وتحریریه‌سی انکلتره‌ده انکلیز رجال سیاسیه‌سی علیهنده عظیم بر جریان اویاندیردی . حرب عمومی اثناسنده اقتصادی ومالی نقطه‌دن خدمات فوق العاده‌ده بولنوب ، حسن خدمتنه مکافاةً بالآخره هندستان والئ عمومیلکنه تعیین اولنان ایلك یهودی ، لورد (ریدینغ) دخی نتیجهٔ تدقیقاتی مرجعنه بیلدیردی .

بدایةً انکلیز قرالنك کوچوك قارده‌شی (دوك دوکانوت) هندستانده بر سیاحت اجرا ایتمك وهندلیلره نصائح وارشاداتده بولنمق مأموریتی احراز ایدرك هندستانه کیتدی . هندلیلر ، صنوق قانلیلقله بو سیاحتی تلقی ایدرك ، بو شخصیته لزومندن فضله بر اهمیت ویرمدکلری کبی ، تعقیب وتطبیق ایتمکده اولدقلری وطنپرورانه وسکونت آمیزانه عصیانه دوام ایتمکدن چکنمدیلر . بو سیاحت نتیجه‌سز قالنجه بو دفعه انکلتره قابینه‌سی ایکنجی وقیمتجه داها بویوك بر فداکارلق کوسترمك ایسته‌یه‌رك انکلیز ولیعهدینی هردرلو مخاطره احتماله رغماً هند سیاحتنه بویوك بر حرب درعتناوطیله و اولدقجه خاطری صاییلیر بر معیت ومصرفله یوله چیقاردیلر . انکلیز عظمت ودبدبه‌سنی فعلاً هندلیلره کوسترمك ایسته‌نیلدی .

انکلتره ولیعهدی هندستانك (بومبای) لیماننه آیاق باصار باصماز هندلیلر ، انکلتره سلطنتنك نظرلرنده هیچ بر شی تشکیل ایتمدیکنی ، ولیعهدك و معیتنك راکب اولدقلری اوتوموبیللری طاشلامق صورتیله بغض ونفرتلرینی فعلاً وعیاناً اثبات ایلدیلر . استقباله کیتمك ایسته‌ین اهالیی ، انکلیز پولیس و ژاندارمه‌لری زورله سوقاقلرده دوکدیلر .

اثنای سیاحتنده (الله آباد) ده (قالکوته) ده وداها بشقه بویوك استاسیون وشهرلرده اهالی اولرینی ، دکانلرینی بایراقلر یرینه علامت ماتم اولمق اوزره سیاه بزلرله دوناتدیلر .

استاسیونده تك بر یرلی هندلی بولنمدی . حاصلی ولیعهدك راست کلدیکی و کوردیکی آثار مهماننوازی صمیمی اولمقدن زیاده نتیجهٔ جبر و تضییق کبی شیلردی . پك مهم وقنا آنلر کچیرن انکلیز

ولیعهدی کوچ حال ایله (کراچی) لیماننده تکرار حربه کیدسنه بینه‌رك ژبونیایه کیده‌بیلدی.

بو تدبیرلرده بر ثمره‌سی کوروله‌مینجه و هند والیٔ عمومیسنك هندستان ناظری بستر (مونتاکو) یه چکمش اولدیغی محرمانه تلغرافك لوندره مطبوعاتی طرفندن نشر ایدیلوب مونتاکونك قابینه‌دن اخراجی نتیجه‌سنده، هندستانده انکلیز سیاستی جبر و شدته منقلب اولدی.

بر ایکی آی ظرفنده کوزه چارپه‌جق نه قدر منور، متفکر، غزته‌جی، خطیب، لیدر، وطنپرور وار ایسه هند والیٔ عمومیلکنك امریله ادارةً توقیف وحبسه محکوم ایدیله‌رك منفا ومحبسلره طیقیلدیلر.

بر انکلیز غزته‌سنك روایتنه نظراً شو بر قاچ آی ظرفنده هندستانده آلتی بیك کیشی‌یی متجاوز کمسه اورته‌دن یوق اولمشلردر. بونکله برابر هندستانده باش کوسترن آثار خشونت و عصبیت ازاله ایدیله‌مه‌مش وفقط حرارتلی فیقرلر برمدت موقته ایچون کول آلتنه کومولمشلردر.

هندستان حرکات ملیه‌سنك اسباب وعواملی آکلاشیلمشدر. بالاده صایدیغمز الکمدهش وحقیقی عاملر تورکیایه انکلتره طرفندن کوستریلن الزامی قفالقلردر. اوت آنقره وحکومت ملیه کلمه‌لری انکلیزلری کوندن کونه عصبیلشدیرمش اولسه کرکدر.

انکلتره، آنقره‌نك جهان اسلام وواسع روسیه ایله صمیمی بر رابطه‌سی اولمسنی آرزو ایتمیور. آنقره‌ده برچوق اسلامی حکومتلرك سفیرلرینی کورمك وایشیتمك انکلتره ایچون پك حساس ومؤلم بر مسئله تشکیل ایدییور.

آسیانك کوبکنده، کنج، دینج، کوجلی، قوتلی، صوك فردینه وارنجه‌یه قدر مسلح بر ملتك، قلبلری امانله ضربان ایدن مؤمن ومسلمان بر کتله‌نك وجودینی کورمك وبو موجودیتك چین دیوارلرینه قدر متصل ومربوط بولنمسنی البته انکلتره وانکلیزلر ایستمز.

چونکه روسیه انقلاب معظمی انکلتره ایچون بویوك بر درس عبرت اولمشدر.

انکلتره اویله تلقی ایدییور که تورکیانك بقاسی، دوامی، اعتلاسی آنك ایچون بر فال خیر دکلدر. بونکچون قارشیمزه زبون، نامرد، اخلاقاً وصحیةً ذلیل واشاغی اولان یونانی چیقاروب بونلرله بزی اوغراشدیرمق ایستیور. فقط هیهات، اوقدحلر قیریلدی، او پیمانه‌لر دکولدی.

عراقليلرك مقاومتی

وانکلتره

بوندن تقریباً ایکی آی مقدم ینه بوستونلرده [*] عراقك احوال عمومیه‌سنی موضوع بحث ایدرکن انکلتره حکومتینك عراقده چه‌ویرمك ایسته‌دیکی انتریقه‌لری بر بر ایضاح ایتمش ومقاله‌مزه شو صورتله نهایت ویرمشدك:

«عالم اسلام، انکلتره طرفندن عراقده اوینانان قومه‌دیانك، یا بن انکلیزلرك باشنه وانکلیز پاردازجیلرینك باشنه مدهش بر فاجعه‌یه تحول ایده‌جکنه داها شیمدیدن قانعدر.»

فی الحقیقه، بو مقاله تاریخندن بری کچن ایکی آیلق زمان ظرفنده بوتون عراقك وضعیت اجتماعیه واحوال روحیه‌سنده اویله درین بر تبدل حصوله کلمشدر که اسکیسنه نسبتله بوکی حالنه باقارق عراقی بردن بره طانیمق ایچون عادتا کوجلك چکیلیر. وتصور ایدلدیکی وجهله انکلیزلری عراقده بکله‌ین مدهش فاجعه‌یی هان هان احضاره عراقلیلر دها شیمدیدن باشلامشلردر دینیله‌بیلیر.

بونك بویله اولماسی‌ده اساساً پك طبیعی کوروله‌لیدر. زیرا معلوم اولدیغی وجهله انکلیزلر دها عراقه آیاق باصدقلری کوندن اعتباراً بر دقیقه عراقلیلری ممنون ایده‌مه‌مشلردی. اوزون حرب سنه‌لرنده نسبی بر سکونی محافظه ایدن عراقلیلر، تورکیا ایله متارکه‌نك انعقادینی متعاقب درحال حرب اثناسنده‌کی استقلال وعدلرینك قوه‌دن فعله ایصالنی انکلتره‌دن طلب ایتدیلر. انکلتره ایسه تعبیر معروفیله (مماطله) یوله دوکولنجه بوتون عراق باشدن باشه قان وآتش دریاسنه دونمش ایدی.

آز بر زمان ظرفنده بر اوستورالیا اداره ایدر کی عراقی دوغریدن دوغری‌یه اداره ایده‌میه‌جکنی تقدیر ایدن انکلتره ایسه بر طرفدن یاواش یاواش شمال منطقه‌لرندن قوتی جنوبه دوغری چکمکه، اورته وآشاغی قسملرده تکثیفه چالیشیرکن دیکر طرفدن عراقده بر واسطه‌دن، بر آلتدن استفاده ایتمك ایسته‌مش وبر آرالق عراقلی (طالب پاشا النقیب) ی بویولده عراق ریاستی پرده‌سی آرقه‌سنده بر مقدار ویناتمق آرزو ایتمش ایدی. حالبوکه پك محدود بر زمان کچمه‌دن طالب پاشانك کندیسی ایچون شدید بر تهلکه اولاجغنی حس ایدن انکلتره، درحال پاشایی سیلان آطه‌سنه نفی وتبعید ایتمك صورتیله ایشدن ایچندن صیریلوب چیقمش ایدی.

[*] (سبیل الرشاد) ك ۲۷ نیسان ۳۳۸ تاریخلی و ۴۹۹ نومرولو نسخه‌سنه مراجعت.

فقط عراق مسأله‌سی کوندن کونه حاد بر دوره‌یه کیریوردی. انکلتره‌نك عراقده بولوندیرمق مجبوریتنده قالدیغی اردو ایله سائر امور ایچون مدهش یکونلر صرفنه مضطر بولونور و بو مسأله‌یی بر آن اول برحاله، بر یوله قویمق ایجاب ایدیوردی.

بونك اوزرینه انکلتره حکومتی، مستملکات ناظری میستر (چورچیل) ی ۱۹۲۱ سنه‌سی اوائلنده مصر القاهره‌یه کوندردی. قاهره‌ده (سمیرامیس) اوتلنده عراقك انکلیز ممثلی (سیر پرسی قوقس) و برقاچ عراقلی ایله برابر فلسطینده‌کی انکلیز ممثلی (سیر روبرت سموئیل) ایله برلکده بر قونفرانس عقد ایتدیلر. اوزون اوزادی مذاکره‌لردن صوکرا بو اجتماعده بالآخره میستر چورچیل طرفندن انکلتره حکومتنه تکلیف ایدیلن بر پروزه‌ده مندرج مواد تقرر ایتمشدی.

بو پروزه‌ده عراق و فلسطین ایچون انکلتره‌نك تخصیصنه مجبور بولوندیغی مبالغك فضله‌لغندن دولایی ۱۹۲۲ سنه‌سی ایچون اردو مصارفنك نهایت سکز، طقوز میلیون لیرایه تنزیلی وعدی ایندیریله‌جك اردو مقدارینه مقابل مملکتك امر مدافعه‌سی ایله پوسته وظائفنی ایفا ایتمك اوزره طیاره قوتی اقامه صورتیله تصرفات اجراسی و عراق ایچون، عراقده‌کی بیوك بریتانیا ممثلی سیر پرسی قوقسك دلالت و ارشادی دائره‌سنده اهالی طرفندن انتخاب ایدیله‌جك بر (ملك ـ قرال) ك ریاستی آلتنده بر حکومت محلیه تأسیسی، وشمال مناطقنی تخلیه ایده‌جك اولان انکلیز اردوسنك یرینه معین شرائط آلتنده قائم اولمق اوزره بو حکومتك بر عسکری قوتی اولماسی، ونهایت بر قانون اساسی تنظیم ایتمك اوزره عراق ایچون بر مجلس ملی تأسیسی و بو مجلس طرفندن عراقی بریتانیا حکومتنه باغلایه‌جق بر معاهده‌نك تصدیقی تکلیف ایدلمکده‌در.

میستر چورچیلك تکلیف ایتدیکی بو اساسات، انکلتره حکومتجه مظهر قبول اولماسی اوزرینه درحال بو مختلف اقسامك بر بر تطبیقنه ابتدار ایدلمشدی.

اول امرده عراق ایچون بر (ملك) لازم ایدی. اولکی مقاله‌مزده ذکر ایتدیکمز بعض اسباب (فیصل بن حسین) ایچون مدار ترجیح عد ایدیله‌رك ۲۳ اغستوس ۱۹۲۱ تاریخنده اهالینك انتخاب ویا موافقتی آرانمادن علی العجله بر رسم تتوجله فیصلك قراللغی انکلتره‌جه اعلان اولونمشدی.

فی الحقیقه بو رسم تتوج اثناسنده ایراد ایتدیکی نطق ایله بونی متعاقب بریتانیا قرالنه کشیده ایتدیکی تلغرافده، عراقك، بریتانیا حکومتنك معاونتنه محتاج بولوندیغنه وسیر پرسی قوقسك عراقده تعقیب ایتدیکی خط حرکتك شایان تقدیر اولدیغنه دائر تحریری و شفاهی بیاناتیله (فیصل) چورچیلك چیزدیکی پروغرام دائره‌سنده تماميله حرکت ایتمش اولیوردی.

پروغرامك بو جهتلرینه هیچ دیه‌جك یوقدی. فقط اك مهم نقطه‌لر دیکرلری ایدی. اونلرده واضح بر تعبیرایله عراقك انکلتره‌نك الندە اویونجاق اوله‌بیله‌جك ظاهری بر مجلسی و بر اردوسی بولنه‌جق و بو ظاهری مجلس، عراقك انکلتره الندە بر ملعبه اولان قراللغی، فیصلی تصدیق ایده‌جکدی. عینی زمانده انکلتره ایله عراق آراسنده عراقك انکلیز ماندا ویا حمایه‌سی آلتنده بولوندیغنه دائر منعقد بر معاهده‌نامه‌سی بولوناجق و بو معاهده‌نامه‌یی بو ظاهری ملت مجلسی تصدیق ایده‌جکدی و بالنتیجه انکلتره عراق ایچون بر پاره صرف ایتمه‌دن، عراقده بر نفر بولوندیرمه‌دن صرف آدملری واسطه‌سیله عراقی تام بر مستملکه حالنده اداره ایده‌جك و استثمار ایلیه‌جکدی.

انکلتره فیصلی عراق تختنه چیقاردقدن صوکرا بوتون بونلری کندیسندن بکله‌مکده البته حقلی ایدی. حالبوکه فیصل عراقه کلدکدن و تخته اوتورولدقدن صوکره ایشلرك آرزوسی دائره‌سنده جریان ایتمه‌یه‌جکنی دها ایلك لحظه‌ده تقدیر ایدیوردی. اطرافنده بولونان بعض ملیپرورلرك کندیسنه مهمی درسلر ویردیکنه هر حالده قائل اولمق لازم کلیورکه انکلتره‌نك کندی واسطه‌سیله قوه‌دن فعله اخراجنی آرزو ایتدیکی ماده‌لری تماميله اجرایه فیصل هنوز موفق اولامامشدر دینیله‌بیلیر.

بو خصوصده انکلتره حسابنه تظاهر وتبارز ایدن عدم موفقیتك بری خارجی ودیکری داخلی اولمق اوزره ایکی سببلر سلسله‌سندن نشأت ایتدیکنی اشارت ایتمکه لزوم واردر.

بر کره انکلتره اولا عراقده دائما خارجی تهدیدلردن و بالخاصه شمالدن کلنلردن ییلمقده‌در. ثانیاً انکلتره، فرانسه ایله آره‌لرنده موجود اختلافاتی بر درلو حل ایده‌مه‌مش و کرك عراق و کرك سوریه‌ده مجاور بولونان بو ایکی قومشو حکومت، هیچ بر زمان بربرلرندن امین و مطمئن بر وضعیتده بولونامامشدر. ثالثاً انکلتره، آمریقایی کندیسنه استنادکاه بولامامشدر. آمریقا عراق، فلسطین مسائلنده دائما محترز داورانمشدر. آمریقانك بو احترازی، ماندا مسائلنك، فرانسه ایله انکلتره آراسنده‌کی مشهور (سپا) قونفرانسنك عقدندن صوکرا موصلده‌کی پترولر خصوصنده هر ایکی حکومتجه تحکم، بر آلت اتخاذ ایدلمه‌سندن قورقدیغندن دولاییدر.

ایشته بو خارجی و بین الدول مشکلاتدرکه انکلتره‌نك نه عراق ونه فلسطین ماندالری مسأله‌سی بر درلو جمعیت اقوامجه مظهر قبول اولمش دکلدر. واون سکز آیدن بری بو ماندالر مسأله‌سی حقنده

دائما تأجیلدن تأجیله دوغرو کیده‌ن قرارلر اتخاذ ایدیله‌کلمکده‌در .

بناءً علیه انکلتره خارجده‌کی وضعیتی بویله متزلزل کوردیکی ایچون داخلاً فیصلی دها زیاده صیقیشدیرمق وفیصل واسطه‌سیله همان عراق مسأله‌سنی داخلاً اولسون حل وفصل اسبابنه توسل ایتمك قوت وقدرتنی اظهار ایده‌مه‌مشدر .

انکلتره‌نك داخلاً یاپه‌بیلدیکی ، یاپدیره‌بیلدیکی برشی وارسه اوده انتخابات ایچون بر قانون احضار ایتدیرمك وانکلتره ایله عراق آراسنده عقدینی تصور ایتدیکی معاهده‌نامه پروژه‌سی حقنده عراق قابینه‌سی ایله و فیصل ایله مذاکره‌ده بولونمقدر . حالبوکه براز صوکره تفصیل ایده‌جکمز وجهله بوتون بو مسائل عراق داخلنده افکار عمومیه‌یی بردن بره الکتریقه طوتولمش کبی شدتله صارصاجق برماهیت ارائه ایدییور .

اساساً دها برقاچ سنه‌ارل دخی انکلتره‌یه قارشی سلاحه صاریلارق مقاومت ایده‌ن عراقلیلر صوك برایکی آی ظرفنده بوس بوتون عصبی برحال آلدیلر . ملك فیصلك رسم تتوجنه قارشو براز سیرجی بر وضعیت طاقندقدن صوکرا انکلتره‌نك معاهده تکلیفاتی ومانداویاخود حمایه سوزی، شایعه‌سی اورته‌لقده‌داغیلیر داغیلماز همان بوتون عراقلیلر برد بره سینیرلندیلر . خصوصیله عراق اهالیسی باشقه شکلده بر حالت روحیه‌یه مالك ایدیلر . بو حالت روحیه‌درکه انکلتره‌یه قارشی مقاومت ایتملرینه سائق اولور . بوخصوصده برفکر آلده ایتمك ایسترسه‌ك قاهره‌ده منتشر (الاخبار) غزته‌سنك ، ۷ حزیران ۹۲۲ تاریخلی نسخه‌سنده مندرج آتیده‌کی سطرلرینی اوقومالیز :

« عراقده یکی بر حرکت ملیه تجلی وتبارز ایدییور : اساساً عراقلیلر حقه متمسك و تانقدرلر . انکلیزلرك عراقده‌کی سیاسی احتراصلرینی ، مستملکه‌جیلك احتراصلرینی تقدیر ایده‌جك بردرایت کوستریورلر . بر آرالق انکلتره عراقده ، سنیلر ایله شیعیلر آراسنه بر تفرقه صوقارق بوندن استفاده ایتمك ایسته‌مدی . عراقلیلر بوجهتی‌ده چابوجاق تقدیر ایده‌رك سنیلری‌ده شیعیلری‌ده بربرلرینه مربوط اولدیلر . اتحاد ایتدیلر . صوکرا عراقلیلر اساساً سلاحشوردرلر . منتظم محاربانی اداره‌یه و بو محاربانه اشتراکه مقتدردرلر ؛ جسوردرلر . حربه ایمان ایله فداکارلقله آتیلابیلیرلر . بوتون بو اوصاف ومزایا سائقه‌سیله درکه عراقلیلردن هر صورتله وحدت پرور بر ملت وجوده کلمشدر . بو اعتبارله عراقلیلر الك مزیتلی شرق ملتلرنده‌کی اوصاف برکزیده‌یی اظهار ایده‌رلر . خصوصیله حریت و استقلاله اولان عشقلری محقق کندیلرینی غایه‌لرینه ایریشدیره‌جکدر وبوکا کسب استحقاق ایتمشلردر . »

(الاخبار) غزته‌سنك عراقلیلر ایچون سموحانه بذل ایتدیکی بو توجهلره کنلرینك بحق کسب استحقاق ایده‌رك بو اسلام منطقه‌نك انکلیزلرك آلنده زبون اولمایه مانع اولملرینی هر اسلام شبهه‌سز آرزو ایده‌ر . تمنی ایده‌لم که جریان وقوعات بونی اثبات ایده‌بیلسین .

فی الحقیقه بو صوك ، بر ، ایکی آی ظرفنده‌کی حادثات ، مصرلی غزته‌جیلك قناعتنی دوچار تزلزل ایده‌جك بر ماهیتده جریان ایتمش ده کیلدر .

عراق ملتپرورلری ، سیر پرسی قوقس‌ك کیزلیدن کیزلی‌یه ملك فیصل ایله معاهده نامه حقنده مذاکره‌لرده بولندیغنی دویونجه درحال ضطراب وتأثرلرینی غزته‌لرله اظهاردن چکنمه‌مشلردر .

بو وضعیت قارشیسنده (فیصل) بوس بوتون شاشیروب قالمشدی . زیرا برکره انکلتره‌نك آدمی ایدی . انکلتره‌نك آمالنه مخالف حرکت ایده‌میوردی . دیکر طرفدن عراقلیلرك قرالی اولاجقدی . عراقلیلرك دوغرودن دوغرویه آرزولری خلافنده حرکت ایدنجه اونی قولندن یاقالایوب بلکه حدود خارجنه آته‌جقلردی . وبوندن قورقویوردی . هرایکی طرفی اداره ایتمك کندیسی ایچون ضروری ایدی . فیصل بونك اوزرینه معاهده‌نامه پروژه‌سنك اقتشارینه شدتله مانع اولمشدر . بوحرکتیله هم انکلیزلره وهم عراقلیلره خدمت ایتمش اولمق کبی برقورنازلق کوستریور دی . زیرا بو پروژه نشر اولونسه‌یدی ، انکلیز علیهنده درحال حرکات عصیانیه اولاجق اولدیغی کبی باش کوستره‌جکدی . بو انکلیزلره برخدمت ایدی . دیکر طرفدن پروژه‌نك عدم نشری ، عراقلیلری بر امر واقع قارشیسنده بولوندیرمغه مانع و انکلتره‌نك بو پروژه‌نك نشرندن قورقاجق درجه‌ده بر وضعیت آلماسنه سائق اولدی . بوده شبهه‌سز عراقلیلرك حصه‌سنه دوشن منفی برمنفعت ایدی .

فقط انکلتره عراقلیلری بو ماندا ویا حمایه‌یی متضمن اوله‌جق ، خلاصه چورچیلك پروژه‌سی موجبنجه عرقی انکلتره‌یه باغلایاجق ، معاهده‌یه بهمه‌حال یاقیلاشدیرمق ، آلیشدیرمق ایسته‌یوردی . درحال دوشوندی ، طاشینـدی وخارجده برمدتدنبری جزیرة العربده (شمر) حکومتنك امیر دیکرله ابن الرشیدك علیهنده‌کی حرکاتنده موفقیتلر قازانان نجد سلطانی ابن السعوددن استفاده یولنه قویولدی . ابن السعودی عراق علیهنده حرکاتده بولونمغه تشویق ایتدی . ابن السعودك (المنتفك) عشائری اوزرنده‌کی معلوم حرکاتی اجرا ایدلدی .

انکلتره دوشونویوردی که بوحرکات ، عراقلیلرده‌کی ماندامسائلندن متولد عصبیتی تسکین ایله ، عراقلیلرك انکلیزلره قارشی مقاومتنی قیره‌جق و درحال عراقه یاردیم ایتمه‌سی ایچون انکلتره‌یه صارلملرینی انتاج ایده‌جکدر .

حالبوکه ایشلر بوس بوتون معکوس نتیجه‌لر ویرمش و انکلیزلرك بو انتریقه‌سی هیچ بر ثمره‌یه منجر اولامامشدر ؛ بلکه انکلتره‌نك ضررینه دونمشدر . بوخصوصده براز ایضاحات ویرمك فائده‌دن خالی اولمایه‌جقدر .

معلومدر كه بوتون عراق اهالیسی طبقه‌لری نزدنده برموقع احترام صاحبی اولان رؤسای دینیه‌دن (حجة الاسلام الشیخ مهدی الخالص) وهابیلرك ، ابن السعود قوتلرینك عراقه تجاوزلری اوزرینه ، كرك بادیه‌ده و كرك شهرلرده بولونان بالعموم عراق كبار واشرافنی (كربلا) ده عقد ایدیله‌جك بر قونفرانسه دعوت ایتمش وبو قونفرانسده اتخاذ ایدیلمه‌سی لازم كلن تدابیر حقنده مذاكره‌لر جریان ایده‌جكنی بیان ایله‌مشدر .

بو دعوته عراقلیلردن یوزبیكی متجاوز كیشی درحال اجابت ایدرك كربلایه قوشمشلردر . حتی عراق غزته‌لرینك روایتنه نظراً كربلاده طوپلانان عراقلیلرك یكونی یوز اللی بیك كیشی‌یه بالغ اولمشدر .

بونك اوزرینه قونفرانس شعبان شریفك ١٠-١٤ نجی كونلری آراسنده عقد اجتماع ایله‌مش وحتی صوكنجی كونی دعوت اولونانلردن ایكی بیك اعضا حاضر بولونمشدر .

قونفرانسك مذاكرات ومناقشاتی یالكز حدود اوزرنده واقع اولان تعدی وتجاوز كیفیتی ایله قالمامش واساساً بوتجاوز مسأله‌سی عادتا ظاهری بر اجتماع سببی حالنده قاله‌رق اصل عراقك وضعیت سیاسیه‌سنه متدائر مسائل ایله اشتغال ایدلمشدر . قونفرانسده حاضر بولونانلر عمومی ومبهم برمعنایی حاوی اولان اوچ ماده‌لك بر وثیقه‌یی امضا ایتمشلردر . آنجق قونفرانس اثناسنده جریان ایدن مذاكرات بووثیقه‌ده‌كی مبهمیتی ایضاح ایده‌بیله‌جك بر ماهیتی حائز بولونمقده‌در . اوده شودركه عراقلیلر تمامیله انكلیز مانداسنی رد ایدییورلر وعراقده استقلال تامدن غیری برشی ایسته‌میورلر وانكلتره ایله عراق آراسنده عقد ایدیله‌جك اولان معاهده‌نامه‌نك اساسنی استقلال تامك تشكیل ایتمه‌سی لازم كلدیكنده و آنجق انكلتره‌نك منافع مادیه وتجاریه‌سنی ده استقلال تام اساسنه قطعیاً خلل كلمه‌مك شرطیله وقایه ایتمه‌لرنده اتفاق ایدییورلردی .

قونفرانسك بوطرزده مذاكراتی بولونه‌جغنی ملك فیصل دخی احتمال تقدیر ایده‌میوردی . برروایته نظراً قونفرانس ایله ملك فیصل آراسنده ایكی مكتوب تعاطی ایدلمشدر . بومكتوبك مضمونی تخمین ایتمك قابلدر . اوده (فیصل) ك انكلیزلره خدمت ایتمكدن واز كچه‌رك عراقلیلرك آمالنی ترویجه چالیشمه‌سنه دعوت ایدلمش اولماسیدر . (فیصل) ایچون بویله بردعوتی رد ایتمك اساساً امكان خارجنده بولونیوردی كه اگر حقیقةً جواب موافقت ویرمش ایسه انكلتره ایچون بوندن صوكرا فیصل دخی قارشو طرفده اخذ موقع ایتمش دیمك اوله‌جقدر .

اصل بو قونفرانسدن بریتانیانك عراق فوق العاده ممثلی سیر برسی قوقس فنا حالده قیزمش ایدی . فقط اقورناز انكلیز بالطبع بونی بللی ایتمه‌یه‌رك عراقلیلرك تضییق ایچون باشقا وسائطه مراجعت ایتمه‌یی دوشونمه‌یه باشلامشدی .

كربلا قونفرانسنك نتیجه‌لری میاننده بر ده دوغرودن دوغرویه ملك فیصلدن عراق استقلالی ایچون وانكلتره حكومتندن ده عراق مجلس ملیسنك كشادی ایچون ویریلن وعدلرك شیمدی‌یه قادار تحقق ایتمه‌مسندن شكایت ایدلمكده ایدی .

خصوصیله تجاوزه مقاومت ایچون ویریلن وبونی متعاقب عسكرلكه قارشی كوستریلن خواهش ونهایت بر ایكی مصادمه‌ده عراق قوتلرینك ابن السعود قوتلرینی منهزم ایتمه‌سی كبی سائقلر ، برسی قوقسك ابن السعودك حركات تجاوزكارانه‌سنی دوردورتمه‌سنی انتاج ایتدی .

آیریجه بر مقاله‌ده تدقیق ایده‌جكمز وجهله سیر برسی قوقسك توسطیله نجد سلطانی ایله عراق آراسنده‌كی حركات تعطیل اولونمشدر .

مع مافیه شیمدیدن شونی سویله‌ملیكه بوحركاتك تعطیلی دیمك انكلتره‌نك ابن السعودی عراقه تسلیط ایتمكله بكله‌دیكی فائده‌نك حصوله كلمه‌جكنه وبالعكس ضررلر حاصل اولاجغنه قناعت ایتمه‌سی دیمكدر .

فقط بونی متعاقب ، سیر برسی قوقس‌ده ، فیصل‌ده ، عراق قابینه‌سی‌ده انتخابات قانوننك اعلانه مجبور قالمشلردر . انكلتره محقق بوقانونك اكمال ایدلمش اولدیغی حالده نشر واعلانی اوچ آیدن بری سوروكله‌یوب دوریوردی . انكلتره‌نك بوتأجیلدن مقصدی جمعیت اقوامجه عراق حقنده انكلیز مانداسنك قبولنه دائر بر قرارك صدورینه انتظار ایتمه‌سی وبویله‌جه عراقلیلری بر امر واقع قارشیسنده بولوندیره‌بیله‌جك بر انتخابات قانونی چیقارمه‌سی ایچوندی .

بوس بوتون سیكرلنمش اولدیغی (كربلا) اجتماعنده‌ده كوسترمن عراقلیلری چارناچار صوصدیرمق مجبوریتی حس ایدیلنجه یدی فصلدن ویتمش ایكی ماده‌دن مركب اولان بو انتخابات قانوننك‌ده عراق غزته‌لرنده ٣ مایس ٩٢٣ تاریخنده نشرینه مجبوریت حاصل اولمش ایدی .

عراقلیلری ، كافی درجه‌ده ممنون ایده‌مه‌ین بوقانونده هرحالده بك مهم ماده‌لر موجوددی . خصوصیله (١٢) لوادن مركب اولان عراق حكومتنده بصره‌نك بولونماسی قیدی انكلیزلری دخی پك ممنون ایتمش اولماسه كركدر . زیرا انكلتره كندیسی ایچون اك صوك تدبیر اولمق اوزره شمالی منطقه‌لردن چكیله‌رك بصره حوالیسنده محافظۀ موجودیت ایتمك ، صوك غایه‌لرندن برینی تشكیل ایتمكده‌در . طبقی صوك زمانلرده مصره نظراً سودانده یاپدیغی كبی ...

ایشته بوتون بوحادثات كوستریوركه عراقلیلر ، عراقك استقلال تامنی تأمین ایتمك ایچون هرفداكارلغه قاتلاناجق وهرصورتله تشبثده بولوناجقلردر .

نیته‌كیم عراقلیلرك ، انكلیزلره محتاج اولمایه‌جق صورتده بودجه‌ده تصرفات اجراسیله بودجه‌یی توزین ایتمكه چالیشمالری انكلیزلره قارشی چارناچار مقاومته قرار ویرمش اولدقلرینه بر دلیل صاییلابیلیر .

یالکز بیلم که انکلیز اشغالی آلتنده بولونان بو الکاده انتخابات قانوننك تضمن ایتدیکی یوز مبعوثی ناصل اولورده تام بر حریت ایله انتخاب ایده بیله جکلر و صوکره مجلس مؤسسانك آلاجق اولان بو مجلس نه صورتله انکلیزلرك ماندا ویا حمایه تکلیفاتنه قارشو قویابیله جکدر ؟ بو هر حالده پك صبرسزلقله نتیجه‌سی بیلنمك ایسته‌نیلن بر مسأله‌در.

فقط بو ارده محقق برشی وارسه (فیصل) ك هر نه اولورسه اولسون بو وضعیتدن شیمدیلك سوزولوب چیقمه‌سی و بر طرفدن انکلیزلرك ، دیکر طرفدن عراقلیلرك اللرندن قورتولمش اولمسیدر .

حمایه‌نی ده ، ماندایی ده رد ویا قبول ایده‌جك اولان بر مجلس اولاجق اولدقدن صوکره (فیصل) آرتق تخت قرالیسنده یان کاوب اوطوراجق دیمکدر . عجبا انکلیزلر ، انترقه‌جی انکلیزلر بونی بویله‌جه راحت براقاجقلرمیدر. یوقسه اولجه اولدیغی کبی ینه اللرنده ملعبه حالنده قوللانه‌جقلرمی؟ شبهه‌سز بونك جوابنی استقبال بزه ویره‌جکدر.

آنجق شیمدیلك بزجه معلوم اولان برشی وارسه اوده عراقلیلرك مقاومتی کیفیتیدر. اویله بر مقاومت که بر طرفدن انکلتره‌یه و دیکر طرفدن انکلتره‌نك آدمی اولان فیصله متوجه‌در . بو مقاومتك میلیونلرجه اسلامك دشمن بویوندروغندن قورتولوشی نامنه مظهر موفقیات اولماسنی بوتون عالم اسلامیجه پك چوق آرزو ایدلدیکنده شبهه ایتمه‌ملیدر.

تربیهٔ معنویه‌نك اهمیتی

استانبولده دارالمعلمین و دارالمعلمات مأذونلری جمعیتی ابتدائی مکتبلرده‌کی تدریساته دائر علمی مناقشه‌لره باشلامش اولدیغنی استانبول غزته‌لری یازیور . بو خصوصده معلومات آلمق اوزره جمعیتك رئیسی بولونان دارالفنون اسلام تاریخی مدرسی م. شمس‌الدین بکه مراجعت ایدن اقدام محررینه موی الیه شو یولده ایضاحات ویرمشلردر :

— ایلك اجتماع ایچون موضوع ، ابتدائی مکتبلرده دینی تربیه وتدریس اصولی ایدی . بو موضوع پك مهم اولدیغندن مناقشات ده او نسبتده حرارتلی اولدی . بتون بشریتی بی حضور ایدن بحران حاضره قارشی هر مملکتده علمی ، تربیوی واخلاقی همتلر ، فعالیتلرینه کرمی ویرمك لزومنی دویمشلردر . موازنه‌سی صارصیلان حیات اجتماعیه‌نك کیتدکجه دها وخیم شکللره کیرمسنه مانع اولاجق تدابیر واساسلرك تحریسیله اوغراشیورلر . مقدس وذمیم حقنده‌کی تلقیلرده وقوعه کلن صارصینتینك بحران حاضری تولید ایدن اك قوتلی عامللردن بری اولدیغنده شبهه یوقدر . نصلکه بزده ده هرکسی بی حضور ایدن واستقبال حقنده دوشوندیرن احوالده یوکسك مفهوملر حقنده‌کی قناعتلرده وقوعه کلن تبدلك بیوك بر دخلی واردر . ایی وفنا حقنده‌کی قناعتلر ، دینی قدسی ولاهوتی اساسلره استناد ایتمز ایسه ، طبیعی منحصراً شخصك منافعنه ابتنا ایده‌جکلردر. حالبوکه قیمت حقنده‌کی حکملرك فردی منفعتلره کوره تعیینی ، ملتلرك حیاتی اعتباریله پك بیوك بحرانلری انتاج ایده‌بیله‌جك بر یولدر. چونکه هر فردك یوکسك محاکمه‌لره مستعد بر حکم اوله‌بیلمه‌سنه امکان یوقدر . حالبوکه بر ملتك حیاتی، افرادندن هر برینك افعال وحرکاتی ایله علاقه‌داردر. هر فردك حقوق و وظائفنی دیکرلرینك حقوق و وظائفی ایله تألیف ایتمکی قدسی بر وظیفه بیلمزسه ملتك حیاتنده بر خسته‌لق باشلار و بو خسته‌لق کیتدکجه مزمن وبحرانلی بر شکل آلیر. افراده بو جهتلر آنجق منشائی الٰهی بر قدسیته مستند اولاجق دینی تربیه وتعلیم سایه‌سنده تلقین اوله‌بیلیر . مقدس وذمیم خصوصنده‌کی قناعتلر ایمانی صلابته مستند اولمازسه غریزی حیاتك اغراسیله پك چابوق صارصیلیر و ییقیلیر . بو صارصینتینك باشلانغیجی بیله نه قدر مدهش اولدیغنی محیط بزه هر کون یکی بر لوحهٔ فجیعانه کوستریور. حیاتك عرض ایتدیکی بو جانلی لوحه‌لر ، روحلر وفکرلر اوزرنده اك جاذب نظریه‌لردن دها مؤثردر. ایشته بونك ایچوندرکه ایلك اجتماعده حاضر بولنان ذواتك کافه‌سی ابتدائی مکتبلرنده دینی تعلیم وتربیه‌یه پك بیوك بر اهمیت ویرلمه‌سی لزومنده اتفاق ایتمشلردر. بو اجتماعده تربیهٔ دینیه‌نك اك حار مدافعلری بالخاصه کنج معلملر ایدی . بوده اجتماعلردن منتظر غایه اعتباریله پك امیدلی بر باشلانغیج دیمکدر .

ایکنجی مناقشه شو اوچ موضوع حقنده جریان ایده‌جکدر : (۱) مشروطیتدن صوکره دینی تدریسات اصولنده نه کبی تحولات وقوعه کلمشدر ، (۲) بو کونکی اصول مقصدی تأمین ایدیورمی ، (۳) نسل آتینك متین بر تربیهٔ دینیه ، صلابتلی بر اخلاق ایله یتیشمسنی تأمین ایچون نصل بر یول تعقیب ایدلملیدر ؟

فقط بو موضوعلر پك مهم اولدیغندن هر اوچنك ده جمعه کونکی اجتماعده مناقشه اولنه‌بیله‌جکلرینی ظن ایتمیورم . طبیعی مناقشه‌لر نتیجه‌لنمزسه اجتماعلر تمادی ایده‌جکدر .

بوندن صوکره‌کی اجتماعلرك موضوعی ده شونلردر : (۱) وطن مفهومی ، (۲) شمدی‌یه قدر طلبه‌یه حسیات وطنیه تلقینی ایچون نه یاپیلمشدر ، (۳) وطنی حسلری تلقین وتنمیه ایچون نه یاپلملیدر ؟

بو مناقشه‌لردن صوکره‌ده لسان ، تاریخ ، جغرافیا ، حساب ... تدریساتی حقنده مناقشه‌لره دوام ایدیله‌جکدر .

سبیل الرشاد . — انقره‌ده معلم ومعلمه‌لر درننکی هیئت اداره‌سی دینیه حسیاتلرینه تبعاً مطول بیاننامه‌لر نشر ایدن بر قاچ کیشیدن مرکب ذوات سیاستله اشتغالی براقوبده بویله علمی مناقشه‌لرله اوغراشسه‌لر هر حالده دها زیاده مفید اولمش اولورلر .

بیان اعتذار . — امور شرعیه وکیلی ایله ایران سفیری آره‌سنده جریان ایدن وکچن هفته‌کی نسخه‌مزده مندرج بولونان مصاحبه‌ده طرفینك بعض سوزلری یکدیکرینه قاریشدیرلمش اولدیغی جهتله بیان اعتذار اولنور .

آنقره : مطبوعات واستخبارات مطبعه‌سی

آدرس تبدلنده آیریجه
بش غروش کوندرلمیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

یازه کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

آبونه شرائطی : هریر ایچون سنه‌لکی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه د.

اداره‌خانه : آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٠ — ٢٧ ذی القعده ١٣٤٠ — جمعه ایرتسی — ٢٢ تموز ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

قانون محمدی‌یه صاریلمق وتفرقه‌دن صاقینمق

دساتیر اسلامیه‌یه رعایت ایتمه‌ین ، یکدیکریله اوغراشان بر جماعت اسلامیه‌نك دولت وشوکتی کیدر - شدائده کوکس کرمك اسلامك شعاریدر - ملتلر فلاکت واضمحلاللرینی کندی اللریله حاضرلارلر - کوزك کوره‌مدیکی شیء انکار اولونه‌بیلیرمی ؟

سابقین اسلام وکیفیت انتشار دین

اسلام ، جبر وتضییق ایله دکل ، نشر حقائق وافاضهٔ فضائل ایله انتشار ایتمشدر - سابقین اسلامك اسلامیتی قبوللرینه سائق اولان اسباب مادیه ومعنویه

عمدهٔ اسلامیت

مسلمانلری برلشدیره‌جك وبوکلمه‌جك اساسات اجتماعیه - داغستانلی احمد خان .

مصرده انکلتره‌نك (اویوشدورمه) سیاستی

مصرده یالانجی استقلال - انکلتره‌نك اویوشدورمه سیاستنه عبدالخالق ثروت پاشا قابینه‌سنك قابلیتی - قانون اساسی - سودان مسئله‌سی

ایران احوالی

انکلیز وروس تضییقی - روسلرك ایرانده‌کی مظالمی - حرب عمومیدن صوکره انکلتره‌نك ایرانده‌کی انتریقه‌لری - بو انتریقه‌لرینه آلت ایتمك ایسته‌دیکی احمد شاهه کوستردیکی فوق العاده جبهه‌لر - انکلیز طرفداری ایرانلیلر - احمد شاهك انکلیزلرله یاپدیغی خفی معاهده‌یه قارشی ایران وطنپرورلرینك غلیانی - معاهده‌نك فسخی - بولشه‌ویکلرك ایرانه قارشی کوستردکاری جمیله‌لر - ایرانك آناطولی ایله مناسبات حسنه تأمینی

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

واطیعوا الله ورسوله ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم واصبروا ان الله مع الصابرین.

مآل شریفی :

« هم اللهه ، هم اونك پیغمبرینه مطیع اولیكز ؛ بر بریكزله اوغراشمایكز ؛ صوكرا قورقاقلاشیر ، قوتكزدن دوشرسكز ؛ شوكتكزده الكزدن كیدر ؛ بر ده (شدائد ومهلكه‌یه قارشی) صبر ایدیكز ، زیرا شبهه یوقدر كه الله صبر ایدنلرله برابردر . »

***

سورهٔ (انفال) ه منسوب اولان بو آیت كریمه‌دن آكلایورز كه: اللهه اطاعت ایدن ، پیغمبرك كوستردیكی یوله كیدن ، افرادی آره‌سنده اتحاد وتساند موجود اولان بر جماعت اسلامیه شوكتندن ، عظمتندن محروم قالماز .

بوراده موضوع بحث اولان اطاعت الهیه‌نك مقصدی ، هر خصوصده كتاب كریم ایله عامل اولمق ، اونی یكانه قانون اوله‌رق طانیمقدر . پیغمبره اطاعتدن مقصدده متنازع فیه اولان احكام وقضایاده نبی ذیشانی حكم قیلمق ، اونك سنتیله عامل اولمق وبوندن طولاییده قلبنده بر حرج ، بر صیقنتی طویمامقدر . یعنی نبی ذیشانك كوستردیكی یولدن چیقمامق ، اونك دینی ، اونك سنتیله عامل اولمق بشریتك سعادتی ایچون ضروری اولدیغنه یقینی بر صورتده ایمان ایتمك ، اونك شریعتی احكامنی تطبیق ایدلدكجه قلبده بر انشراح طویمقدر . ایشته پیغمبره حقیقی اطاعت بودر . بویله اولمدقجه نه اللهه ، نه پیغمبره اطاعت ایدلمش صایلماز . ایلرینده مؤمن دینیله‌میه‌جكنی بیله قرآن خبر ویریور : « ولا وربك لایؤمنون حتی یحكموك فیما شجر بینهم ثم لایجدوا فی انفسهم حرجاً مما قضیت ویسلموا تسلیماً . »

الحاصل شریعت اسلامیه‌نك بشریت ایچون اك سالم ، اك حقیقی بر قانون اولدیغنی تسلیم ایتمك صورتیله اللهه و پیغمبره اطاعت ایدن افرادی آره‌سنده اتحاد و تساند موجود اولان بر جماعت اسلامیه شوكتندن ، عظمتندن محروم قالماز . فقط ، اوامر الهیه‌یی دیكله‌مه‌ین ؛ رسول محترمك تبلیغاتنه قولاق ویرمه‌ین ، اونك شریعتی براقوبده صلاحی باشقه یرلرده آرایان ، آحادی بر برینه دشمن اولان بر اسلام جماعتی داخلی‌ده حلال اوجوروملرینه یووارلانمقدن كندیسنی قورتاره‌ماز .

بو اوقدر قطعی ، اوقدر ثابت بر حقیقتدر كه: اقوام اسلامیه‌نك تاریخی اوزرنده گزدیریله‌جك قیصه‌جه بر نظر بونك دوغرولغنی بزه اثبات ایتمكده‌در . دقت ایدیلیرسه كورولور كه: مسلمانلرك قاپیلوب كیتدیكی اوجوروملر هپ تفرقه یوزندن آچلمش ؛ او تفرقه‌یی ایسه بوتون آزغینلقلر ، اوامر الهیه‌یه قارشی مبالاتسزلقلر كتیرمشدر . تعبیر دیكرله احكام و قضایاده كتاب و سنتی تعقیب ایتمه‌مك یوزندن بوقدر تفرقه‌لر ، آزغینلقلر حصوله كلمشدر . چونكه جداً مسلمان اوله‌رق یشامق ایسته‌ین هرهانكی بر اسلام حكومتی ایچین مرجع یكانه كتاب و سنتدر . بونك خارجنه چیقلنجه فلاكت البته محققدر .

آیت كریمه‌ده نهی اولوندیغمز « تنازع » ، بربرله اوغراشمق ، تفرقه‌لر ، اختلافلر ایچنده چالقانمق معناسنه‌در . « فشل » ده قورقاقلق وضعفلكدر . « ریح » قوت ، دولت ، عظمت معنالرینه‌در . آیت كریمه بزی اللهه و رسولنه طاعتله امر ایتمكله قالمیور ؛ بونكله برابر تنازعدندده نهی ایدیور . چونكه افرادی كتاب و سنتی براقوبده بربرله بوغوشان ملت ، خارجه قارشی موجودیتی محافظه ایده‌بیله‌جك مادی قوتلر هدارك ایتسه‌ده ، هیچ بر شی‌ایله تلافیسی قابل اوله‌مایان قوهٔ معنویه‌دن محروم اولور كه بو ، اك مدهش بر خسراندر .

آیت جلیله‌ده‌كی « صبر » ، هر نورلو شدائده كوكس كرمك ، - نه‌قدر بیوك اولورسه اولسون - هیچ بر دشمن ، هیچ بر تهلكه قارشیسنده متانتی الدن براقمامق معناسنه‌در ، كه بونك نه‌قدر مهم اولدیغنی سویله‌مه‌یه حاجت یوقدر . دیمك كه: بر مسلمان ، نه‌قدر بیوك بر دشمن ، نه درجه مدهش بر تهلكه قارشیسنده بولونورسه بولونسون ، هر حالده صبر و متانتی الدن براقمایه‌جق ، قوهٔ معنویه‌سنی قیرمایه‌جقدر . بوكا دیناً مأموردر .

***

له معقبات من بین یدیه ومن خلفه یحفظونه من امر الله ؛ ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم ؛ واذا اراد الله بقوم سوءً فلا مرد له ومالهم من دونه من وال

مآل شریفی :

انسانك اوكنده ، آرقه‌سنده دولاشان ملكلر واردر كه اللهك امریله اونی صیانتده بولنورلر ؛ شو محقق كه بر قوم كندیسنده اولان سجایای كریمه‌یی ، كوزل خویلری بوزمادقجه الله اونك سعادتنی بوزماز ؛ بر كره‌ده جناب حق بر قومك فلاكتنی ایسترسه (یعنی بر قوم كندی اخلاقسزلغیله ، كندی یولسزلغیله ، كندی یولسز معاملات و حركاتیله فلاكته استحقاق كوسترسه) اونك دفعنه چاره اولمایاجغی

كبي، كنديلری ايچون اللهدن باشقه صاحب، اوندن باشقه التجا كاهده يوقدر . »

*
* *

رعد سوره‌سنه منسوب اولان بو نظم جليلده پك زياده شايان دقت وغبرتدر . بو آيت كريمه‌يی ايكی قسمه آيره‌بيليرز : برنجی قسم ، اللك امريله قوللرينی صيانت ايدن ملكلر اولديغی، اونلر انسانلرك آرقه‌سنده او كنده طولاشدقلرينی خبر ويرييور . اوت ، دها پك چوق آيتلرده تصريح ايدلديكی وجهله اللهك « ملك » عنوانی آلتنده برسلسلهٔ مخلوقاتی واردر . بونلره ايمان لازمدر .

في الحقيقه حواسمز ، بوسبتون نورانی ، روحانی اولان او مخلوقاتی دويه‌جق ، حس ايده‌جك درجه‌ده كسكين وانجه ياراديلمامش اولديغندن بز بونلری كوره‌ميورز . فقط بزم كوره‌مديكمز يالكز ملكلرمیدر ؟. بزم كوره‌مديكمز دها نيجه شيلر وار . كنديمزی اداره ايدن عقلمزی وروحمزی ، مدنيتك روحی دينك اولان الكتريقی كوره‌بيلورمی‌يز ؟ شمدی بونلری كورميورزدی‌يه انكاره قالقيشماق عقللی انسانلره ياقيشيرمی؟ ملائكه‌نك حتی بوتون اجسام لطيفه وروحانيه‌نك وجوديتی انكار ايتمك ايسته‌ينلر ، شايد عالم خالقی باشدن باشه دولاشمش ، تعبير ديكرله فطرتك بوتون سرائرينه محرم اوله‌بيلمش ايسه‌لر اوكا دی‌يه‌جكمز يوق ! هيهات ، بشرك نظر اطلاعنه هر آن يكی بر جهان آچيليرطورورايكن، ادراكمزك احاطه‌سی خارجنده، هم شو كورديكمز خلقت كثيفه‌نك فوقنده برسلسلهٔ مخلوقات اوله‌جغی محيا هانكی دليله استناداً انكار ايده‌بيليرلر ؟ . ذاتاً حق الانصاف دوشونه‌جك اولورسه‌ق هانكی شيئك كنه و حقيقتنی كوروب آكلايه‌بيليورز ؟ . موجوداتك سادهجه بزم كوروب آكلادقلرمزدن عبارت اولديغنی كيم ادعا ايده‌بيلير؟. ايدرسه كيم ديكلر؟ . بناءً عليه برشئ كورمه‌مكدن او توراوونی انكار ايتمك هيچده دوغری برشی دكلدر . كوره‌مديكی ايچون ملائكه‌يی انكار ايتمك ، موجوداتك يالكز كندی كوردكلرندن عبارت اولديغنی ظن ايتمكدر؛ بو ايسه پك ياكلش برشيدر . عينی زمانده دوغرولقلری بالوجوه ثابت اولان انبيايی ــ حاشا ــ يالانه نسبت ايتمكدر . شو حالده اللهه ، پيغمبرينه ، قرآنه ايمانی اولان هر حالده ملائكه خصوصنده قطعياً شبهه‌يه دوشمز .

شمدی كله‌لم آيت كريمه‌نك ايكنجی قسمنك ايضاحنه : آيت كريمه‌نك بو قسمی بزه امم واقوامك فلاكتلرنده جاری اولان لايتغير قوانين الهيه‌يی بيلديرمكده‌در . بو نظم جليلدن آكلاشيليوركه : ملتلرك عزتدن اسفل سافلين محكوميته يووارلانمسی ، نهايت موجوديت واستقلاللرينه باشقه‌لری طرفندن خاتمه چكيلمسی هب كندی يولسز معامله‌لری ، يولسز وچيركين حركتلريدر . برملت قانون الهی خارجنه چيقوبده اخلاقنی بوزمادقجه او ملتك سعادتی بوزولماز . فقط نه زمان برملت اخلاقنی بوزار ، استقامت وعفتنی ترك ايدر ، قانون الهی‌يی آرقه‌سنه آتار وبوصورتله فلاكته استحقاق كوسترير ، آرتق او فلاكتك اوكنه كيمسه كچه‌مز ، مكركه اونلر قصورلرينی آكلايه‌رق توبه واستغفار ايله كوتو خويلرينی براقوب تكرار حدود الهيه‌يه رجوع ايده‌لر ! اللهك قانونلرينی ، پيغمبرك سنتلرينی ينه كنديلری ايچين دستور حركت اوله‌رق قبول ايده‌لر ! اونلر ايچين باشقه تورلو قورتولوش يوقدر !

آقچه كيلی

احمد حمدی

سابقين اسلام

وكيفيت انتشار دين

دين مبين اسلام قليجله ، جبر وتضييقله دكل ؛ نشر حقايق وافاضهٔ فضائل ايله انتشار ايتمشدر . بتون سير جليله و تواريخ اسلامی انظار انصاف ايله مطالعه ايدنلر شو حقيقته واصل اولورلركه : دعوت اسلام ناسك شخصيت ماديه‌لرينی دكل ، روح ووجدانلرينی جذب ايتمشدر .

نه حاجت ! بو بداهت پك مجمل بر ملاحظه ايله كندوسنی ارائه ايدر : ناشر دين ذات كمالات‌سمات احمديدن (صلی الله عليه وسلم) باشقه كيمسه دكل ايكن ذات كريملری آنادن ، بابادن يتيم وبيكس قالمش ؛ ثروت وسامانه ، ملك وحكمه ، ظاهراً علم وصنعته والحاصل اسباب اقتدار وتفوقدن هيچ برشيئه مالك اولمايان برفرد ايدی . يالكز باشنه كيمسه‌يه جبر وتضييق ايده‌بيلمسنه امكان مادی يوقدی . بر ره ايكيشر قبول دين ايدن ذوات دخی اسباب جبر و تضييقدن عاری ايديلر . كندولرينك ديكرلرينه جبر وتضييق اجراسی شويله طورسون، قبول اسلام ايتملرندن ناشی معروض اولدقلری مظالم واشكنجه‌لر حد وپاياندن افزون ايدی . بعثت سنيه‌دن هجرته قدر اون سنه تمادی ايدن قبل الاسلام سابقين اسلامه قارشی وقوع بولان ضرب ، جرح ، نهب ، حبس و اشكنجه‌لرك اعدادينی دكل ، انواعنی صايچق كتابلر طولديرر . خلاصه هجرته قدر كچن اولان اون سنه ظرفنده داخل دائرهٔ اسلام اولان سابقين كرامدن هيچ برينه ادنا بر درجه‌ده جبر وتضييق اجراسی قابل دكل ايدی . جمله‌سی سوق وجدانلريله قبول حق و حقيقت ايلمش اولدقلری اتيان دليلدن وارسته‌در .

هجرتدن صوكره واقع اولان غزوات ومحاربات دخی كيمسه‌نك جبراً وكرهاً مسلمان اولمسنه خدمت ايتمه‌مشدر . دين اسلامك سربستی

انتشاری اسبابنی تهيئه و بوبابده کی موانعی رفع وازاله‌دن عبارت ایدی. غزوات جلیله‌نك مطالعه‌سیله آکلاشیلیرکه تکلیف اسلام واقع اولمشسه‌ده بو یوزدن قبول اسلام ایدن هیچ واقع اولمامشدی. نه حاجت! کرهاً مسلمان اولان کیمسه‌نك اوزرنده کره وجبرك رفعیله همان ارتداد ایتمسی لازم کلیر. حالبوکه قبول اسلام ایدنلرك کافه‌سی او دقیقه‌دن اعتباراً دین اسلامه صادق قالمش و فدای جان ایده‌جك درجه‌ده عشق ومحبت بسله‌مشدر. بعض منافقلرك درونلرنده کفر ونفاق کزله‌یروبده اظهار تجانس ایتمری ایسه سیف اسلامدن زیاده قبول حق بابنده‌کی ناموس عمومیدن حیا ایلمکدن عبارت ایدی. (بو زمانده دخی امثالی منافقلر واردرکه مسلمانلردن قورقولرندن دکل، اوتانده‌قلرندن ناشی صاقلارلر.)

سابقین اسلامك نه کبی اسباب مادیه و معنویه ایله قبول اسلام ایتدکلری بالتدقیق یکرمی قسمه انحصاری تحقق ایتمشدرکه خلاصه‌لری بروجه آتیدر:

برنجی قسم: ذات حضرت رسالتپناهینك (صلی الله علیه وسلم) ابتداء نشئت وحال صباوتلرندن دعوای رسالتلرینه قدر منظور و مشهودلری اولان صدق، امانت، عفت، زهد و استقامت کبی فضائل و کرامات اخلاقیه وروحیه‌لرینه بحقٍّ واقف اولدقلرندن دولایی دعوای نبوت ورسالت عقبنده بلا تردد قبول واطمئنان وجدانی ایله اظهار ایمان ایدنلردر.

ایکنجی قسم: کذلك فضائل و کرامات اخلاقیه و روحیه‌لرینه کمال اعتمادله برابر برنجی قسمك دلالت و ارشاداتی دخی منضم اولان ذوات کرامدر. عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، طلحة بن عبدالله، سعد بن ابی وقاص، عبدالرحمن بن عوف، اسما بنت ابی بکر واوتوز آلتی عدد دیکر سابقین کرام ایله ابوذر غفاری و طفیل بن دوسك دلالتیله مسلمان اولان دوسی قبیله‌سی افرادی و بیعت عقبهٔ اولی وثانیه‌ده بولنان تمنی اوچ ذاتك دلالت وارشادلریله اظهار اسلام ایدن یوزلرجه سابقین انصار و ولید بن ولیدك دلالتیله متشرف بالاسلام اولان خالد بن ولید وضمام بن ثعلبه‌نك دلالتیله بنی سعد قبیله‌سی افرادی بو قبیلدندر.

اوچنجی قسم: آیات قرآنیه‌ده کوردکلری بلاغت و حقایق و بالجمله مزایای اعجازی کوروب ایشیده‌رك قبول ایمان ایدنلردرکه بونه بك چوقدر.

دردنجی قسم: خطابات وکلمات قدسیهٔ نبویه‌نك تأثیر جاذبه‌داریله قبول اسلام ایدنلردرکه بونه بك چوقدر.

بشنجی قسم: تورات و انجیل و کتب سماویهٔ سائره‌ده ورود ایده‌جکی تبشیر اولونان نبی آخر الزمانده بولونمسی محرر اولان وصایای جلیله‌یی ذات نبویلرنده بکمالها موجود کورن علمای اهل کتابدرکه بك مهم عامل انتشاردین اولمشدر.

آلتنجی قسم: ذات نبوی صلی الله علیه وسلم افندمزله یاپدقلری مناظرات علمیه اوزرینه دین مبینك حق وصواب اولدیغنه قانع اولانلردر.

یدنجی قسم: صور و خطوط ونقوش قدیمه‌نك اشارت ودلالتلریله مسلمان اولانلردر.

سکزنجی قسم: دنیاده دین حق تحری وتحقیقی ایله مشغول اولان و بو امل ایله قطعات ارضده سیاحتلر یاپان و بالنتیجه دین اسلامی محض حق بوله‌رق حرزجان ایدنلردر.

طقوزنجی قسم: علماء اهل کتاب و کهنه‌نك بیانات واخباراتلری سوقیله دین اسلامه انتساب ایدنلردر.

اونجی و اون برنجی قسم: طائفهٔ جنانك صور و اشکال مختلفه ایله ابناء بشره کورینه‌رك و اجواف اصنامدن اشعار و مقالات اسماع ایده‌رك نبی آخر زمانك حق اوزره بعث اولندیغنی اخبار ودین اسلامه ارشاد ایلدکلری ذواتدر.

اون ایکنجی و اون اون اوچنجی قسم: هاتفی و سماوی اشارتلر و رؤیای صالحه‌لری دلالتیله نائل هدایت اولانلردر.

اون دردنجی قسم: هیبت اسلام ایله مظهر رشادت اولانلردر.

اون بشنجی قسم: دعای مخصوص نبوی ایله اسلامی میسر اولانلردر.

اون آلتنجی قسم: حین تماسلرنده کرم اخلاقِ نبویی مشاهده ایله دین مبینی قبول ایدنلردر.

اون یدنجی قسم: ذات محاسن سمات نبویه (علیه الصلاة والسلام) محبت وعشق محض ایله آغوش دین مبینه جان آتانلردر.

اون سکزنجی قسم: ذات رسالتپناهیلرینك امور غیبیه ومستقبله‌یی اخبار و اخبارنده اصابتی اظهار بیورملری سائق سعادتلری اولان ذواتدر.

اون طقوزنجی قسم: معجزات حسیه مشاهده‌سیله نائل هدایت و اسلام اولانلردر. بونلردن بر طاقمی حیواناتك تکلم و ارشاداتیله و بر طاقمی طاشلرك شهادتلریله اهتدا ایدنلر، بر طاقمی آغاجلرك شهادتلریله، بر طاقمی‌ده دیکر مختلف معجزات حسیه اوزرینه قبول اسلام ایتمشلردر.

یکرمنجی قسم: حقیقت دین محمدی‌یی تدقیق وتتبع ایتمك اوزره علما و عقلاسندن مرکب بر وفد (هیئت مبعوثه) کوندره‌رك مرکز اسلامده اجرا ایتدیردکلری تحقیقات نتیجه‌سنده دین اسلامك عین حق وصواب و مجمع فوز و کمال اولدیغنه قناعت ایده‌رك داخل دائرهٔ اسلام اولان طوائف و قبائل و اقوامدرکه اکثریت عظیمه‌یی بونلر تشکیل ایدر.

کوریلیورکه غزوات و محاربات ایله قبول اسلام ایدنلر اولمامشدر. حتی معجزات حسیه ایله مسلمان اولانلرده پک آزدر. سابقین اسلامک اکثریت قاهره‌سی سائقهٔ علم و وجدان و جاذبهٔ فیض یزدان ایله مظهر نور ایمان اولمشلردر. صدر اسلامده انتشار دینک بوصورتله یکرمی قسمده اندراج و انحصاری ترتیب ایتمکده اولدیغمز (تاریخ نور محمدی) ده وقایع و شواهد تاریخیه‌سیله و اسامی تعدادیله اثبات و اتیان اولنمشدر.

محی الدین بن العربی سورهٔ شریفهٔ رعدده‌کی «قل ان الله یضل...» آیت جلیله‌سی تفسیرنده شویله دیمشدر: «هدایت و ضلال آیات و معجزات ایله دکلدر. صلی الله علیه وسلم افندیمزه نازل اولان آیات و معجزات هر عقل سلیمی الزامه کافی درجه‌ده‌در. شو قدرکه هدایت وضلال مشیت الهیه‌ده اولدیغندن ایسته‌دیکنی عدم استعدادی و غواشیٔ ظلمانیه‌سی سببیله اضلال وایسته‌دیکنی‌ده صفوت استعدادی حسبیله هدایت ایدر.»

سیواس مبعوثی

مصطفی تقی

عمدهٔ اسلامیت

۱ — اعتقادم بویله‌درکه: پارلاق تاریخ اسلاممز؛ واسع بر فکر اجتماعی و بیوک بر فکر مدنیتله یاپیلان استیلائی مهاجرتلر، بر بر تشکیل ایدیلن بیوک حکومتلرک زادهٔ حکمت و مفخریدر.

۲ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: اوزون غفلت وجهالت دوره‌سی کچیرن عالم اسلام لله الحمد اویانمشدر. او، دین و تاریخی فکر و مدنیت اجتماعیه‌یی عصرلرک ایجاب ایتدیکی یکیلکلرله احیا ایده‌جکدر. بو صورتله پاشلایان شعله‌لر تیقظ اوچ رنک مبجل ایله هر اسلامک قلبنه شطارت ایثار ایده‌جکدر: لطافت، عشق، حقیقت.

لطافت: اسباب واساسات اجتماعیه اوزرنده خطوط والوان سمع واحتساسی ایله فکرک حاصل ایده‌جکی انطباعدر.

عشق: انسانیت و عالم انسانیتی بی‌پایان بر فضیلت کلیه ایله احاطه ایلمکدر.

حقیقت: شخصی و اجتماعی قول، فعل و حرکتده صمیمیتله اصابتدر.

۳ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: تربیهٔ عمومیه و مدنیت اجتماعیه شو اوچ عنصرک موازنهٔ تامه‌سنه اقتفا ایدلیدر: تربیهٔ فکریه [علم وفن]، تربیهٔ وجدانیه [اخلاق]، تربیهٔ بدنیه [صنعت]...

اسلامیت بوصورتله کماله ایرنجه معنویت اسلامیه‌یه دوغری بالخاصه اخلاق متکامل ایله انبساط ایدر. اویله بر انبساطکه معاصرین حاضره هنوز بو سعادت حقیقیه‌دن غافلدر.

٤ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: بوتون مسلمانلرک آهنک تام حاصل ایده‌بیلدکاری کوندن اعتباراً اتحاد اسلامک عظمت افتخارکارانه‌سی انسانیت اوزرنده سعادتله تابدار اولور: (انما المؤمنون اخوة)...

ایشته او وقت آوروپایی احاطه ایدن امپریالیزم پارچالانیر، سلامت اخلاقیه، او قدسی نسیم سعادت حلول وهبوب ایدر. تحکم و تغلب ذهنیتنک متعفن هوای زهرآلودیله خفقان درجه‌سنه کلن قلبلر انشراح بولور. بو صورتله اسلامیت انسانیت اوزرنده موعود تأثیرینک نتایج غیر مفارقه‌سی اولان ثمراتنی کوسترر. امپریالیزم یوزلرجه سنه‌لردنبری اسلامیته روا کوردیکی حقسزلغک جزاسنی یواش یواش انحلالاتنده بولور.

٥ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: اکر ملل اسلامیه منافع خصوصیه‌لری بو معظم اجتهاد متحدک مقتضیات عالیه‌سیله مزج و توحید ایده‌بیلیرلرسه، هنوز انسانیتک ادراک ایده‌مدیکی وخیالیله ذوقیاب اولمق ایچون برچوق خطالره قاپیلدیغی اسل تمثل حریت بشر بو اتحاد معظمک رأس اجتهادنده اخذ موقع انکشاف ایدر و انسانیتی او تمثل مقدسه دوغرو کوتورر، فقط بو کوتورش شدت وقوتدن عاری وموضوع استهادک حقیقت سعادت بشر اولدیغنه عالم انسانیتک جلب قناعت وتحقیق اساسنه خادم فکر تام ترویج وتلقین ایله اولملیدر.

٦ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: مسلمانلر بو اتحاد معظمک ایجاب ایتدیکی معاملات و مناسبات داخلیه‌ده اودرجه صمیمی اولملیدرلرکه بو اوغورده منافع ذاتیه‌یی استحقار وهر درلو فکر تسویل وتفتیشدن اجتناب ضرورتنی ادراک ایتملیدرلر. بونک حاصل ایتدیکی زمین امنیت اوستنده تجارت، معرفت، اشتراک مساعی ایله شدر حل ایدرلرسه واسع و فیاض بر ترقی ساحه‌سی ایچنده متناسباً و متقابلاً یکدیکرلرینه مظاهرته موفق اولورلر.

۷ — کذا اعتقادم بویله‌درکه: بو اتحاد معظم هرشیدن اول اقتصادی حدودلرینی اییی تنظیم و تأسیس ایتملی. اویله‌که، داخل وخارجه قارشی تماماً حاکم اولملی، آوروپایه قارشی امتیازامبدارلرینی قاپاملی، کندی حرثی، طبیعی، صناعی خزائن ودفائنی غایت قیصقانملی، هله آوروپایه بورجلی دوشمکدن شدتله حذر ایتملی بونک ایچونده آوروپانک پارا قوتیله حلول وهرهانکی بر شیئی تملکنه قطعیتله مانع اولملی! آوروپادن آنجق فرط لزومی اولان وادخالنده ترقیات مالیه‌یی خللدار ایتمین شیلری آلمقله اکتفا ایتملی. بونلرده آنجق کندیسنه صمیمیتله مربوط و ترقیات فنیه‌سنه مساعد بر زمین انکشاف تأمین

ایدن آلات و اسباب صناعیاتی اعطاده بحق خیر خواهلق کوسترن دولتلردن آلمالی‌در .

۸ — کذا اعتقادم بویله‌درکه : دین جلیل اسلام محاط اولدیغی تعصب دیکنلرندن تطهیر و تصفیه ایدیلیر و تضمن ایتدیکی حکمیات عالیهٔ اجتماعیه و انسانیه سربست واجتماع علما اوزرینه مؤسس بر اجتهاد ایله اعلا و تنویر ایدیلیرسه غیظ ، غرور ، حسد ، کین کبی مساوی حسیه قلع ورفع ایدلمش اولور. اوروپانك بوندن استفاده ایدن انحلال پروپاغاندالرینه‌ده نهایت ویرلمش اولور .

۹ — کذا اعتقادم بویله‌درکه : مسلمانلر آورویادن یالکز فن وصنعت اقتباس ایتملی‌در. بالخاصه اوروپا مودا و اعتیادات غیراخلاقیه‌سنه کور کورینه قاپلمقدن ، بونکله افتخاردن توقی ایتملی‌در .

۱۰ — کذا اعتقادم بویله‌درکه : ایشته‌او وقت اسلامیت ، انسانیتی اصالت اجتماعیه‌یه ارقا ایدر . بالنتیجه انسانیتك اسلامیته تقربیله هر ایکیسی‌ده قرب حقیقته واصل و وحدتك تضمن ایتدیکی منهاج سعادت اجتماعیه‌یه داخل وصاعد اولور . اسلامیتك لون جلیل قدسیتی انسانیت اوزرنده برسراج فیض واقبال حالنده نور افشان اولور .

۱۱ — کذا اعتقادم بویله‌درکه : هر مسلمان ایچون غایهٔ حیاتیه شخصنده دکل ، شخصی ایله برعضو ناچیزنی تشکیل ایتدیکی اتحاد واستقلال اسلامده و ترقیات فکریهٔ دینیه و احاطهٔ کلیه ایله بو غایهٔ قدسیه‌یه عرض محبتده‌در .

هر صاحب اذعان اولان مسلم ایچون اسلامیتك ذوقی اصل فکر عشق وموجودیت حقیقیه کندیسنده مندمج اولان بو اتحاد معظمك شکل قدسیٔ انسانیت پرورینه آلهی بر غیرتله صارلمقده‌در .

۱۲ — اعتقاد ایدییورم‌که : مسلمانلر مستقبلده اجتماعی مجادله‌لر ایچون اوچ قلیجله مسلح اولاجقلردر : ثبات ، عدالت ، محبت . .

۱۲ — اعتقاد ایدییورم‌که : مسلمانلر کندیلری ایچون ضروری اولان معنوی مجادله‌ده اوچ قالقانله مجهز اوله‌جقلردر : کوزللك مفتونیت ، تجسس علمی ، قسمته رضا .

داغستانلی

احمد خان

سبیل‌الرشاد

مقالهٔ فاضلانه‌لرینی بالایه درج ایتدیکمز داغستانلی احمد خان برادرمز آنقره‌یه یکی تشریف ایتدیلر . پك سویملی واصیل برسیمایه مالك اولان احمدخان روس مکتبلرنده تحصیل کوردیکی حالده صلابت دینیه‌سنی محافظه ایتمشلر ، مادی ، معنوی بر اسلام قهرمانی اولمشلردر . احمد خانك حیاتی کرك مطبوعاتده ، کرك حرب جبهه‌لرنده اسلامك استقلالی ایچون مجاهده‌لرله مالیدر . احمدخان قافقاس مسلمانلرینك تاریخلری ایله اشتغال ایتمش ، بوخصوصده پك مهم وقیمتدار معلومات جمعنه موفق اولمشدر . بونکله برابر موسی الیه روسیه‌ده‌کی انقلابه‌قدر چارك اردولرینه قارشی قافقاس مسلمانلرینك استقلال محاربه‌لرینه اشتراك ایتمش مشهور قهرمانلردن بریدر . بویوك مجاهد شیخ شامل مرحومك روح حماست وفضیلتی احمد خانك سیماسنده لمعان ایتمکده‌در .

احمد خان چیچه‌ن خلقنك (ئه‌لیستیچی) قبیله‌سندندر که قافقاس داغلیلرینك حریتی اوغورنده چالیشان مشهور شیخ منصورده بوقبیله‌یه منسوبدر . احمدخان تا کوچوکلکندن بری چار روسیه‌سنه دین برنفرتله مشبوع بر محیطده پرورشیاب اولمشدر .

۹۱۷ سنه‌سی انقلابندنبری موسی الیه قافقاس داغلیلرینك استقلال محاربه‌لرینده بالذات اشتراك ایتمشدر . ۹۱۸ سنه‌سنده عثمانلی اردوسی صفلرنده جنرال بیچراخوف قواسیله چارپیشمش ، دینیکین وقزاقلرله مجادله ایتمش ، الحاصل قافقاس داغلیلرینك معارضی بولونان بوتون قوتلرله متمادی صورتده حرب ایتمشدر. بر آرهلق قافقاس داغلیلری کنجلرینك تشکیل ایتدکاری جمعیتك رئیسی اولمشدر . بالاخره کندی تعبیرلری وجهله « اسلام دنیاسنك شمالنده‌کی قره‌غولانی تشکیل ایدن قافقاس مسلمانلرینك وضعیت حربیه‌سی ، جبهه کریسنده‌کی اقسامنك منتظم و قوی بر حاله کلمه‌سنه‌ندر ، دوزه‌له‌میه‌جکنه قناعت ایتدیکندن طولایی افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یی تنویر ایله انتباه اسلامه چالشمق اوزره » بر مدت ایچون مملکتنی ترك ایدرك سیاحته چیقمشدر .

احمدخان شیخ منصورك وصیتنامه‌سنه کوره ایلرده مصرده کیتمك آرزوسنده‌در .

آناطولیده‌کی انقلاب اسلام بویوك اسلام قهرمانی شیخ شاملك حفیدی احمدخانك روحنده عظیم برتأثیر حصوله کتیرمش ، کندیسنه شیخ شاملك مجاهده‌لرینی خاطرلاتمشدر . متفکر وقهرمان احمدخان قارداشمز ، انشاءالله عالم اسلامه پك بویوك خدمتلر ایفاسنه موفق اوله‌جقدر .

انحطاطك سببلری

اقدام غزته‌سی یازییور:

بزده کوچوك صنعتلری امحا ، اهالینك تربیهٔ ملیه‌دن محرومیتی چوق یاردیم ایتمشدر. ار ککلریمز ، قادینلریمز عادات ملیه‌یی بردشمن کبی باطله‌لامشلردر . قادینلریمزك ملی صنایع نفیسه‌دن بی‌خبرلکلری ، آلافرانغه‌یه انهماکلری ، قیز مکتبلرنده معارف نظارتنك بر آز اقتصادملی تدریسندن غفلتی ، یکی حیاتك مترجم رومانلردن اوکرنلمسی ، ار ککلریمزکده ملیه ووطنه عائد بیلکیلر حقنده معلوماته صاحب اولمامالری ، بیلکیچلر دنیلن صنفك شایان حیرت دویغوسزلغی ، بین‌المللك خسته‌لغنك شمولی ، قادینلر وار ککلر آره‌سنده ملی امله

خادم جمعیتلرك مفقودیتی ، مطبوعاتمزك اقتصاد ملی ایله جدی بر صورتده اشتغال ایتمه‌مه‌سی ، یازی یازانلرك مقصدسز مكتبلردن یتشمش اولمالری ، ملی ادبا و شعرا ظهور ایتمه‌مسی ، كندی محیطمزده كوزللك آرایه‌جغمزه بونی اجنبیلكده بولمق امیدینه دوشمكلكمز بزی تخریب صنایع یولنده سوروكله‌مش كیتمشدر .

•

«ادبیات جدیده» اوقدر ضعیف و عصاره‌سز بر جریان ایدی كه «سینما» چیقار چیقماز اورته‌دن غائب اولوویردی . اهالی بوتون ادبی ذوقلرینی شمدی بو پرده‌لر اوزرنده تطمین ایدییور . ماهتابلی كیجه‌لرده قول قوله كزمه‌لری ، بر صالونده كوزل بر قادین اوكنده دیز چوكوب اعلان عشق ایتمه‌لری ، زنا احتراصلرینی ، اهانت ارزولرینی ، آلافرانغه سفاهتی ، آمریقان واری جسارتی الخ . هپ اورادن اوكره‌نیور .

مصرده انكلتره‌نك (اویوشدورمه) سیاستی

(۱۵ مارت ۹۲۲) تاریخنده مصرده اعلان ایدلمش اولان استقلالك بر أفسانه‌دن باشقه برشی اولمادیغنی ، بوندن اولكی برمقاله‌مزده ، بنه بو ستونلرده [*] بیان ایدەرکن مصرك وضعیت حاضره‌سی ایله (۱۸ كانون اول ۹۱۴) تاریخندن بری دوام ایده‌ن حمایه شكل سابقی آراسنده بر فرق بولونمادیغنی اشارت ایتمشدك .

فی الحقیقه انكلتره طرفندن ، مصر اوزرنده‌كی حمایه‌نك لغو ایدلدیكی و اونك یرینه (استقلال تام) ك قائم اولدیغی اعلان ایدلدیكی كبی مصر سلطانی فؤاد اول ، درحال (ملك ـ قرال) اولیویرمشدی. بویوك بریتانیا مصر قرالنی و مصری بو تبدلدن دولایی درحال تبریك ایتمش ایدی . دیكر حكمدارلر ، قراللر ، انكلتره‌نك اثرینه اقتفا ایده‌رك اونلرده بو خصوصده‌كی تسعیداتی دریغ ایتمدیلر. مصرده دول اجنبیه طرفندن استخدام ایدلمكده اولان قونسولژه‌نراللرك پایه‌لری اكثریا (فوق العاده ممثل و صلاحیتدار سفیر) مرتبه‌سنه اصعاد ایدیله‌رك شان و شرفلری دوبالا ایدیلدی . مصر قرالی طرفندن مراسم قبولیه ترتیب و اعتمادنامه‌لر قبول ، تحادتشكارانه ، مودتكارانه نطقلر تعاطی ایدلدی . (عظمتلو سلطان) ك القاب رسمیه‌سی (شوكتلو ملك) ویا لسان اجنبی اوزره (حشمتلو قرال) اولدی و مصرك (شوكتلو ملكی) طرفندن مصر تخت قرالیسنه مخصوص و محمدعلی عائله‌ٔ حكمداریسنه عائد بر قانون وراثت دخی تنظیم اولوندی . برده مصر هیئت نظاریسنه (خارجیه ناظری) نامیله بر ذات دها علاوه و دوائر حكومته بو صورتله بر دائره دها ضم ایدلمش اولدی . ایشته مصرك (۱۵ مارت ۹۲۲) تاریخندن اعتباراً بللی باشلی اوله‌رق مظهر اولدیغی استحاله‌لر بوندن عبارت بولونمقده‌در .

حال بوكه بوتون بو تبدللره و استحاله‌لره دقت ایدیله‌جك اولورسه فی الواقع بونلرك بوش بوتون اهمیتدن عاری شیلر اولمادیغنی و همان كانه‌سنك استقلالك ضروری وجیبه‌لرندن اولماسی لازم كلدیكنی كورور و تقدیر ایده‌رز . آنجق استقلالك مستقل بر مملكتده اقتضا و ایجاب ایتدیردیكی وجیبه‌لر بوندن عبارت و بوكا منحصر دكلدر .

معلومدر كه استقلال ، اول امرده حاكمیت خارجیه و داخلیه‌یی استلزام ایدر. حاكمیت خارجیه ، مصرك دول اجنبیه ایله اولان تماسنده هیچ بر متوسطی بالطبع قبول ایتمدیكی كبی مصر حدودینك مدافعه‌سنده‌ده دخی باشقه بر حكومتك اردوسنه عرض افتقار ایده‌مز. حاكمیت داخلیه‌ده دخی مصر داخلنده مصردن غیری هیچ بر حكومتك هیچ بر صورتله نه قوتی ، نه نفوذی بولونمامسنی استلزام ایده‌ر .

عجبا ، مصر بو طرزده بر حاكمیت خارجیه و داخلیه‌دن ، خلاصه استقلالدن نصیبه‌دار بولونیورمی ؟ تعبیر دیكرله مصر حكومتینك مصر خارجنده هر دورلو صلاحیتی حائز ممثل سیاسیلری وارمیدر ؟ مصر حكومتی ، هرهانكی بر حكومت اجنبیه ایله اتفاق ، ائتلاف عقد ایده‌بیلیور ، معاهده‌نامه‌لر تنظیم ایده‌بیلیورمی ؟ مصرك داخلنده بویوك بریتانیانك عالی قومیسرلكی تماميله لغو ایدلمشمیدر ؟ بویوك بریتانیانك اشغال اردوسی ، مصری ترك و تخلیه ایتمشمیدر ؟ بناءً علیه مصر حكومتینك اردوسیمی مصری مدافعه ایدییور . مصرده بویوك بریتانیا طرفندن اولجه اعلان ایدیلن بر ادارهٔ عرفیه حالا دوام ایتمه‌یورمی و بو ادارهٔ عرفیه‌یی لغو ایده‌بیلمك مصرك ید اقتدارنده بولونابیلیورمی ؟ مصرده مختلط محكمه‌لر لغو و قاپیتولاسیونلر برطرف ایدیله‌بیلمشمیدر ؟ مصر داخلنده اجنبیلری انكلتره حمایه ایده‌ركن مصر بوكا اعتراض ایده‌بیلیورمی ؟ خلاصه مصرده مصر حكومتینك یاننده برده بویوك بریتانیا حكومتی بولونمه‌یورمی ، سلاحیله ، قوتیله عسكر و نفوذیله ، ادارهٔ عرفیه‌سی و محكمه‌لریله حالا دوام ایتمیورمی ؟ . .

شبهه‌سز بوتون بو سؤاللره ویریله‌جك جوابلر منفیدر . و مصر بونلردن هیچ برینی یاپمق ید اختیار و اقتدارنده دكلدر . او حالده مصرده برملك وار كه ذات شوكتپناهیلرینك نفوذی حقیقتده احتمال

[*] سبیل الرشادك ٦ مایس ۳۳۸ تاریخلی و (۵۰۰) نومرولو نسخه‌سنه مراجعت .

دیوان ملوکیسندن خارجه چیقاماز ، و بر هیئت نظار و بر خارجیه ارکانی واردر که حین حاجتده و اکثریا بش ، آلتی عدد سونکولی انکلیز نفرینك آیاقلری وچیزمه‌لری آراسنده مجلس نظارلری مالطه‌ده ویا سیلانده و یاخود سیشه‌لده عقد ایتدیریله‌بیلیر . وناهایت مصرك افقلرینه داغیلمش اویله برهوای استقلال واردر که سحاب آلود بر باد هوایه‌دن باشقا برشی دکلدر . آرتق اجنبی حکمدارلرینك عادتا آلای ایدرجه‌سنه تبریکلری و تسعیدلری نه‌یه یارار . اطرافده یالدیزلی البسه‌لری کیمش ، رسمی ، نشانلر طاقینمش ناظرلرك ، ماینجیلرك ، قودرلرك حضورنده ترتیب ایدیلن سفرا رسم قبوللرینك ، اعتمادنامه‌لرك ، تقلدلرك ، شعشعه‌لی جمله‌لرك نه حکمی واردر . ونهایت انکلتره‌نك عندنده هرحالده برانکلیزك اونده‌کی کوتوصداله‌سندن دها اشاغی اولدیغنده شبهه‌من اولمایان او مرصع مصر تخت قرالیسنك نه اهمیتی اولیور ؟..

اسفلر اولسونکه مصرده الیوم حال حاضرده عبدالخالق ثروت پاشا قابینه‌سی اولدیغی حالده برچوق مصر اکابر و رجالی ، برچوق علما و فضلا انکلتره‌نك بو مدهش انتریقه‌سنه قربان اولمشلردر . شبهه‌سز بز هیچ برزمان بوذواتك کافه‌سنك انکلیزلر طرفندن صاتون آلنمش اولدیغنی ادعا ایتمه‌یورز . آنجق محقق برشی وارسه حال حاضر حکومتنه ، حال حاضر طرز اداره‌سنه موافق بر وضعیت طاقینان هر مصرلی آلدانمشدر . یولنی دوز کون ، سربست کورممشدر . مملکتك دوشورلمك ایستنیلدیکی کریوه‌یی ، اوچورومی لایقیله سزه‌مه‌مشدر .

بو مدعامزی دلائلیله اثبات ایتمك ایچون بالخاصه ، هیئت نظار رئیسی عبدالخالق ثروت پاشایی موضوع بحث ایتمك ایستیورز .

معلوم اولدیغی اوزره ثروت پاشا ، (۱ مارت ۹۲۲) تاریخندن بری قابینه ریاستنی اشغال ایتمکده‌در . پاشانك هیئت نظار ریاستنی قبولی انکلتره‌نك مصر استقلالنی قبولی شرطنه معلق ایدی . و بونده شبهه‌سز اعتراض ایدیله‌جك برشی یوقدر . فقط هر حالده استقلال مدلولی ، انکلتره‌نك مصره لطفاً بخش ایتمش اولدیغی حال حاضر استقلالی دکلدر . بونی کندیسی ده اعتراف ایده‌بیلیر .

خصوصیله عبدالخالق ثروت پاشانك ولادت سلطانی‌یه مصادف اولان ۲۶ مارت ۹۲۲ تاریخنده قونتیننتال اوتلنده بومناسبتله ترتیب ایدیلن رسم ضیافتده ایراد ایتدیکی نطقك مدلول عمومیسی دخی بزه مصرك تام براستقلاله نائل اوله‌مامش اولدیغنی افهام ایده‌بیلیر . نیته‌کیم بو نطقده دینیلیور ایدی که :

« انکلتره حمایه‌یی لغو ایتمکه موافقت ایتمشدی ، آنجق ثمننی آلمق شرطیله ..... »

فقط حمایه‌نك لغوی ایچون طلب ایتدیکی قیمت او قدر یوکسك ایدی که ، حمایه‌دن دخی دها چرکلی ایدی . بو ثمنك نه اولدیغنی لورد آللنبی‌نك (۲۸ شباط ۹۲۲) تاریخنده مصر سلطاننه ویردیکی مخطره‌دن آکلایورز : (۱) ادارهٔ عرفیه‌نك دوامی (۲) بریتانیانك مصرده طرق مواصله‌سنی تأمین (۳) مصری مدافعه حقی (۴) مصرده‌کی اجنبیلری حمایه (۵) سودان مسئله‌سی ...

بوتون بو مسئله‌لر ، بالآخره انکلتره ایله مصر پارلامنتوسی آراسنده جریان ایده‌جك مذاکراتك نتیجه‌سنه تعلیقاً شیمدیلك بونلری انکلتره محافظه ایتمکده‌در .

عبدالخالق ثروت پاشا ، نطقنده بوتون بو ماده‌لره اشارت ایده‌رك دییور که : بونلری انکلتره‌نك محافظه ایتمه‌سنده‌اثر مصر حکومتی برامضا ویرمش دکلدر . انکلتره بونلری کندی کندینه محافظه ایدیور که مصر ایچون برتعهدی متضمن اولاماز .

فقط پاشانك مساعده‌سیله شونی سویلیه‌لم که بوبر زوالی تسلیدن باشقا برشی دکلدر . حاکمیت اساسی شدتله بالطلایان بو نقطه‌لر ، مصرده بالفعل موجود اولدقدن ومادهٔ مؤسس بولوندقدن صوکرا امضا ، تعهد .. الخ کبی مسئله‌لر رسمیتده قالیر . سوزك قیصه‌سنی سویلیه‌لم . ادارهٔ عرفیه ، انکلیز عسکری ، محاکم مختلطه مصرده وارمی یوقمی ؟.. مادام که واردر ؛ او حالده استقلال یوقدر ، ینه حمایه واردر .

اساساً بو استقلال مسئله‌سی اویله نازك برشیدر که هیچ برکوچوك قیده بیله تحمل ایتمز . استقلال یا وار ، یا یوق . وارسه تام واردر . برآز بریرندن رنجیده اولدیمی استقلال یوقدر . ایشته خلاصه‌سی بودر .

چوق امینزکه ثروت پاشا بونی البته بیلیر . فقط یا بیلسون یا انکلیز آدمی‌در ؛ انکلیزلره اوتاقلق ایدیور . یاخود حرص ، جاه ، منصب صاحبی‌در . شخصی منفعتی مملکتك منافعنه فدا ایدیور که بو شقلره نظراً دوغرودن دوغرویه مملکتنه خیانت ایدیور دیمکدر . یاخود دها خفیفنی تصور ایده‌لم . بو شرطلرك استقلال ایله قابل تألیف اولمادیغنی تقدیر ایدییور . فقط یاواش یاواش مصرك بو قیدلردن قورتولارق اصل استقلاله نائل اولاجغنه وبونك طرق سیاسیه ایله قابل حصول اولاجغنه قائل بولونیور که بو تقدیرده پاشا تماميله انکلیز انتریقه‌لرینه قربان اولیور .

پاشانك نطقی دخی بو اوچونجی شقی تقویه ایتمکده‌در . پك ذکی‌لی برخطیب اولان ثروت پاشا روحنك بوتون کینلکیله مصرك مستقبلده بوقیدلردن آزاده قالاجغنه امیدوار .. بویله اولونجه پاشا آلدانیور . و آلداندیغی نقطه انکلتره‌نك مصرده تعقیب ایتمکده ایسه دیکی انتریقه‌لره آلت اولماسی کیفیتیدر . بو انتریقه‌لر ایسه صوك زمانلرده بوس بوتون یکی برشکلده عرض وجود ایله‌مشدر . اوده افکاری قابل اولدیغی قدر اشغال ایتمك ، تخدیر ایتمك یعنی اویوشدیرمق ، اعصابی تسکین ایله‌مك ، کرولتویی آزالتمق ونهایت بو مصر بادره‌سنی شیمدیلك آتلاتمقدر . بو انتریقه‌یی خلاصةً (اویوشدورمه سیاستی) تعبیریله افاده ایده‌بیلیرز .

في الحقيقه انكلتره ، سعد زغلول پاشا و مليتپرورلرله باشلايان استقلال مطالبنى نهايت بر چويرمه حركتيله اطفايه مضطر قالمشدى . ايلك زمانلرده (اويوشدورمه سياستى) ، عدلى يكن پاشا قابينه‌سى زماننده انكلتره ايله مصر آراسنده بر معاهده نامه عقدى ايچون مذاكراتده بولونمق و بو صورتله مذاكراتى اوزاتمق و نهايت بوتون مصر افكار عموميه‌سنى بو مذاكرات ايشلريله اشغال ايتمك صورتيله تجلى و تبارز ايدييوردى . مذاكرات و معاهده اطرافنده‌كى بوتون انتريقه‌لر صوڭه دوشونجه بودفعه (اويوشدورمه سياستى) يكى بر وجهه تعقيبه باشلامشدى . و بويله بر وجهه تعقيبنده‌ده مضطر ايدى . زيرا انكلتره‌نك بالخاصه آوروپاده و صوڭ ، شرق قريبده و نهايت بوتون مستملكه‌لرنده اويله مشكلرى واردى كه بونلرى بر بر اقتحام ايتمك مجبوريتنده ايدى . فقط اڭ مهمى آوروپاده‌كى وضعيتدر . اونك ايچون ديگر مسائلده تعقيب ايتديكى بللى باشلى سياست ، ايشلرى صاوصاقلامق ، ادارهٔ مصلحت ايتمك و بونك ايچونده هر منطقه‌نك افكار عموميه‌سنى قوتله علاقه‌دار ايده‌بيله‌جك ، قوتله اشغال ايده‌بيله‌جك جانلى مسئله‌لر بولارق اونكله افكارى اوغراشديرمق و نهايت بو مسئله‌لر اطرافنده موفق اولورسه افكارده تفرقه‌لر وجوده كتيره‌رك بوندن‌ده استفاده ايتمك واصل اساسلى جانلى نقاطى الى‌النهايه سوركله‌مك واداره ايتمكدر .

ايشته انكلتره‌نك بالخاصه صوڭ بش آلتى آى ظرفنده مصرده تعقيب ايتديكى سياست ، (اويوشدورمه سياستى) بودر . بو سياست بالخاصه ثروت پاشا قابينه‌سنك تأسسندن صوڭرا بوتون قوتيله مصرده تظاهر ايتمكده‌در . و ثروت پاشاده بيله‌رك ويا بيلميه‌رك بو سياستك چرخلرى وچبرلرى ايچنه كنديني بوتون معناسيله قاپديرمشدر .

ثروت پاشا قابينه‌سى ايلك تأسس ايتديكى زمان همان همان استقلالك اعلان ايديلديكى زمانلره تصادف ايدييوردى . بوتون مليتپرورلرك ، غزته‌لريله ، قولوبلريله ، مجلسلريله اشتغال ايده‌جكى يالڭز بر مسئله واردى : استقلال . انكلتره بو مسئله‌يى اوكه آلمقله تام بر آى متجاوز بر زمان افكار عموميه‌يى بونكله اشغال ايلدى . استقلال وارمى ، يوقمى ؟ مصر مستقلمى‌در ، دگلمى‌در ؟ ايشته بونك اطرافنده بوتون افكار دالغه‌لى دڭيزلر كبى قابنادى ، كوپوردى ، و بر ايكى آيلق نشريات ، بيانات وسائره نتيجه‌سنده افكار عموميه همان همان مصره ويريلن استقلالك حمايه‌دن فرقلى اولمادیغنى آڭلامغه باشلار باشلاماز افكارى اويوشدورمق ايچون يكى بر مسئله اورته‌يه آتيلدى : قانون اساسى تنظيمى مسئله‌سى ...

ثروت پاشا قابينه‌سى «مادامكه مملكتده استقلال واردر . استقلالك وجيبه‌لرندن برى‌ده مملكتك بر پارلامنتوسى اولماسى و هيئت نظارك بو پارلامنتو مواجهه‌سنده مسئول بولونماسى‌در و بونك ايچون‌ده مملكتده قانون اساسى تنظيمى ايجاب ايدر » ديرودى .

في الحقيقه مستقل مملكتلرده ايجاب ايدر ؛ ثروت پاشا و آرقداشلرى بونى دوشونمكله استقلال خلافنده شبهه‌سز حركت ايتمورلردى ومملكتك ضرورى بر ياره‌سنى تداوى ايديورلردى . فقط انكلتره بو وجوبى قابينه‌يه احساس ايتمكله و ياخود قابينه بونى حس ايتمكله انكلتره‌نك اويوشدورمه سياستى صحيفه‌لرندن يكى بر صحيفه كشاد ايليوردى و بويله‌ده اولمشدى . درحال هركس استقلال ، حمايه مسئله‌سنى بردن بره اونوتدى و هيئت نظارك ، انتخاب ايده‌جكى بر قوميسيون معرفتيله ترتيب ايتديره‌جكى قانون اساسى مسئله‌سيله اشتغاله باشلادى .

بوتون غزته‌لر ، ستون ستون يازى يازيورلر ؛ خطيبلر نطقلر ايراد ايديور ، فرياد ايليورلر . بونلرك كافه‌سى ايسه شو نقطه‌لر اطرافنده ايدى : قانون اساسى‌يى ملت طرفندن منتخب بر جمعيت‌مى ، يوقسه حكمدار طرفندن تعيين ايدلمش بر قوميسيونمى ياپمليدر ، قانون اساسى ناصل اولمليدر ؛ قوميسيون ناصل اولمليدر ؛ انتخاب نه يولده اولمليدر ؟... الخ بر چوق مطالبات ، مناقشاتكه بوتون افكار عموميه‌يى قاپلامشدى .

نهايت مصر قانون اساسيسنك تنظيمى ايچون ملك فؤاد اول طرفندن هيئت نظار رئيس اسبقى حسين رشدى پاشانك رياستى آلتنده اولمق اوزره اسكى ناظرلردن ، ذوات مشهوره‌دن مركب مطنطن بر قانون اساسى قوميسيونى انتخاب وتعيين اولوندى .

بونك اطرافنده‌ده افكار عموميه اوزون اوزادى‌يه مناقشاته دوام ايتدى . فقط مليتپرورلر ، وضعيتى حقيله تقدير ايديورلردى . هيچ برى نه قانون اساسى قوميسيوننه اعضا اولمغه موافقت ايتدى ؛ نه‌ده بو قوميسيونه اشتراك ... بو صورتله قوميسيون (۱۱ نيسان ۹۲۲) تاريخنده كشاد ايديلدى و كشاد مناسبتيله عبدالخالق ثروت پاشا مهم بر نطق افتتاحى ايراد ايده‌رك مليتپرورلرك بو قوميسيونه عدم اشتراككى شدتله تخطئه و تنقيد ايله‌دى و بو قوميسيونك مصر ايچون غايت قيمتدار بر قانون تنظيم ايده‌جكنه دائر اولان قناعتنى اظهار ايله‌دى . ذاتاً ثروت پاشا .. بو قناعتنده بلكه صميمى ايدى . فقط بوتون جهانك اڭ كزيده قانون اساسيسنى بيله تنظيم ايتدكدن صوڭرا نه اوله‌جقدى . انكليزلر ينه مصرده‌مى ، دگلمى ؟ انكليز سونكوسى ، قانون اساسينك ايجاب ايتديرديكى پارلامنتونك اطرافنى صاراجقمى ، صارمايه‌جقمى ؟ پارلامنتو انتخاباتى بر سورو انكليز مأمورلرينك وقوجه انكليز اشغال اردوسنك نفوذى آلتنده اوله‌جق دگلمى ايدى ؟ اوحالده !...

او حالده ثروت پاشا بو قانون اساسی تشبثنی ترویج ایتمكله ینه انكلتره‌نك اویوشدورمه سیاستنك بر فصلنی تطبیق ایدییوردی و ینه استقلال نامی تحتنده دوام ایدن حمایه شكلنی تقویه ایله‌یوردی .

غزته‌لر لهده، علیهده نشریاتده بولونديلر ، بولونديلر و بیقدیلر . قومیسیون ایسه برچوق اجتماعلر عقد وتالی قومیسیون تشكیل ایله‌دی . ونهایت (۲۱ مایس ۹۲۲) تاریخلی مصر غزته‌لرنده انتشار ایدن وخلاصه‌سی (۱۱۸) ماده‌دن متشكل اولان بر قانون اساسی پروژه‌سی تنظیم اولوندی و بو پروژه‌نك‌ده قومیسیون هیئت عمومیه‌سنجه مذاكره وتدقیقنه باشلاندی .

فقط آرتق افكار عمومیه ، بو قومیسیون اطرافندكی ، قانون اساسی اطرافندهكی فكرلری كهنه ، قیمتسز بولمغه باشلامشدی . ینه استقلال ، حمایه سوزلری غزته‌لرده باش كوستر كوستر من و انكلتره طرفندن سیشه‌ل آطه‌سنه اوتجه نفی ایدلمش اولان سعد زغلول پاشا و رفقاسنك آرتق استقلال مناسبتیله مصره اعاده‌لری ایچون مراجعتلر فضله‌لشمش ، فضله‌لشماز انكلتره یوسفر معهود (اویوشدیرمه سیاستی) نك دیكر بر صفحه‌سنی كا...ه ویكیدن افكار عمومیه‌یی باشقه بر مسئله ایله اشغاله لزوم كوردی .

بونك اوزرینه بیوك بریتانیانك مصر ممثل عالیسی لورد آللنبی (سودان) ه قدر اختیار زحمت وسیاحت ایلدی . سودانده بولوندیغی زمان (خرطوم) ده بر نطق ایراد ایدرك انكلتره‌نك سودانی محافظه ایده‌جكنی بیان و بو بیاناتنده سودانده بولونان عشائرك آرزوسنه توافق ایلدیكنی علاوه ایلدی ومصره دوندی .

آللنبی‌نك بو بیاناتی ، انكلتره‌نك سودان حقنده‌كی نیاتی تمامیله اظهار ایتمش اولویوردی . فقط اساساً بو نیتلر معلوم ایدی . كرك مصر ایچون ، كرك سودان ایچون انكلتره‌نك نیتی قانادا ایچون ، آوستراليا ایچون ، هندستان ویا عراق ایچون اولان نیتلرینك عینی ایدی . فقط بویله بر صیره‌ده بو طرزده بیاناتده بولونماسی اصل مصر افكار عمومیه‌سنی بو نقطه‌یه توجیه ایده‌رك ینه بر مدت اویوشدورمه‌سی ایچوندی . نته‌كیم بر طرفندن‌ده انكلتره سودانده پاموق زراعتی ایچون احضاراتده بولونمغه قرار ویردیكنی اشاعه ایدییوردی . بونك نتیجه‌سی (نیل) نهرینك منبعلرینه یاقین اولان بو ساحه‌ده اجرا ایدیله‌جك زراعتك بالطبع صویه محتاج اوله‌جغی و بو صورتله سودانده آلیقونیلاجق نیل صولرندن مصرك ایلروده محروم قاله‌بیله‌جكی كیفیتی هركسك سمع هیجانه ایصال ایدلك ایسته‌نیلیوردی .

و بویله‌ده اولمشدی . درحال مصر افكار عمومیه‌سی ، غزته‌لر ، قلوبلر . الخ استقلال ، قانون اساسی وسائره مسائلنی اونوتارق آرتیق سودان مسئله‌سیله اشتغاله باشلادیلر . سودان ، مصرك اجزای متممه‌سندندر ، سودانسز مصر اولاماز . سودان عربدر ، اوده مصرلیدر . . الخ بر چوق یازیلر ، هجوملر ، مطالعه‌لرك نتیجه‌سی فكرمجه بر صفره منجر اولویور ، زیرا سودان مصرك دخی اولسه مصرلی اولاجق اولدقدن و ینه مصرلی انكلیزلرك چیزمه‌لری آلتنده چیكنه‌نه‌جك اولدقدن صوكرا نه‌یه یارار !

مع مافیه بو صوك زمانلره قادار سودان مسئله‌سی ینه مصر افقلرنده دائم‌الانوب ، دوروپور . بو خصوصده عبدالخالق ثروت پاشا دخی غزته‌لره بیاناتده بولونمغه مجبور قالمشدر . نیته‌کیم (الاهرام) غزته‌سنك محرری ایله ثروت پاشا آراسنده وقوع بولان بر ملاقات ، مذكور غزته‌نك (۲۲ مایس ۹۲۲) تاریخلی نسخه‌سنده مندرجدر . ثروت پاشا سودان مسئله‌سنه دائر دییوركه : « بو بالآخره انكلتره ایله معاهده‌نامه عقد ایدلدیكی زمان نظر دقته آلیناجق بر مسئله‌در . و معاهده‌نامه عقدینه قادار استاتوقونك دوام ایده‌جكنه دائر انكلیز رجال سیاسیه‌سی تأمینات رسمیه ویرمشدر . »

كورونویوركه بو بیاناتده صودن بر شیدر . بر طرفدن انكلتره سودانده هردلو اجرا آتیله مصردن زیاد سودانی تمسه‌مكه چالیشیركن و دلائل فعلیه‌سیله بونی اثبات ایدركن مصر هیئت نظار رئیسنك غزته‌لره بویولده تأمیناتده بولونماسی ینه عینی (اویوشدورمه سیاستی) نك تطبیقاتندن باشقا بر شی تلقی ایدله‌مایدر .

خلاصه انكلتره مصرده بو طرز سیاستی اویله كورونویوركه دها اوزون مدت دوام ایتدیره‌جكدر . یارین سودان مسئله‌سی بر آز صوغور صوغوماز اونك یرینه عقدینه چالیشمق ایسته‌دیكی (تضمینات قاونی) دها صوكره (اقلیتلرك حمایه‌سی) مسائلنی ، دها صوكرا (قاپیتولاسیونلر) مسائلنی ونهایت خاطره كله‌ین دها برچوق مسائلی بر بر ، منتظم ومعین فاصله‌لرله اورته‌یه چیقارارق هپ بویله متمادیاً افكاری اشغال ایده‌جك وتفرقه‌لر چیقارمغه چالیشاجقدر . خصوصیله قانون اساسی قومیسیونی وظیفه‌سنی اكمال ایتدكدن صوكره بالطبع انتخابات باشلایاجغی ایچون اوزمان ینه انكلیزلرك تأثیریله مملكت ایكی قسم اولارق بر برینه كیره‌جك و بونی یاپابیلدیكی تقدیرده محقق و محقق بوتون انكلیز طرفدارلرینی ، صاتون آلنمشلری طوپلایه‌رق بر مجلس یاپمغه چالیشاجق و ینه انكلتره مصرده ادامهٔ حاكمیته غیرت ایلیه‌جكدر .

مصر ، صوك زمانلرده الك شدتلی تضییقاته معروض قالیور ، حریت مطبوعات كلیاً قالقمشدر . غزته‌لرك سعد زغلول پاشا ، سیشه‌ل ، و بوكا مشابه مسائلدن بحث ایتمه‌سی شدتلی منع اولونمشدر . اجتماعلر ابطال اولونمشدر . سلاح تحریاتی بهانه‌سیله اشغال اوردوسی طرفندن الك شدید تضییقلر اجرا ایدلمكده‌در . گچنلرده انكلیزلردن برقاچینك اشخاص مجهوله طرفندن قتلی مناسبتیله انكلتره طرفندن مصر قابینه‌سنه ویریلن

نوطه‌لك تحقير آميز عباراتى حاويدر. نته‌كيم نوطه‌ده بو، قوه‌لك مصر قابينه‌سنك امنيت عموميه‌يى تأمينه مقتدر اولامادیغنه بر دليل تلقى ايديله‌جكى آچيقدن آچيغه بيان ايديلمكده‌در. بونك معناسى انكلتره‌لك كوچوك بر فرصتدن استفاده ايده‌رك شكل سابقى الك آغر بوكارله ادامه‌يه طرفدار بولونويور.

بو اعتبارله، استقلال تاريخندن درت آيى متجاوز برزمان كچديكى حالده مصر استقلال وجائبندن هيچ برينه نائل اولامامش اولديغى كبى كيتدكجه دها آغير و دها أليم شرائط تحتنه صوقولويور. انكلتره‌نك (ايشه‌دورمه سياستى) نك ظالم تطبيقاتيله مملكتك بتون استقبالى تهلكه‌يه قويويور واويله كورونويوركه بو سياست دها اوزون زمانلر سس‌سز سس‌سز دوام ايده‌جك وهردقيقه مصر، ثروت پاشا ورفقاسى كبى بعض صافدرون ذواتك ظن ايتدكلرى كبى استقلالنى ياواش ياواش اكمال ايتمك دكيل، هردقيقه استقلالندن بر پارچه، بر ديليم دها غائب ايده‌جكدر. بو جداً آجيقلى واليم بر وضعيتدر. فقط يازيقلر اولسونكه اون درت ميليونلق مصر اهاليسى؛ بر اووج انكلتره قارشى حالا بوينى اكيور، حالا آلدانيور، آرتيق مصرك سيلكينمه‌سى؛ وبو بر اووج غاصبى سيلكوب آتمه‌سى زمانى چوقدن حلول ايتمشدر. بيلمه‌مزكه مصرليلر نه زمان أل برلكيله شو غاصب، شو متسلط دشمندن كنديلرينى قورتاراجقلردر.

ایران احوالی

ایران وضعیت جغرافیه‌سی قطعه‌سندن طولایی بر عصردن بری قومشولری بولنان روسیه وانکلتره‌نك طمعکارانه نظرلرینی کندیسنه طوغری جلب ایله هر ایکی حکومتك (امپریالیزم) واستیلاجو سیاستلرینه هدف اوله‌رق دمیر پنجه‌لری آلتنده ایکله‌مك مجبوریتنده بولنمشیدی.

۱۹۰۷ و ۱۹۰۸ سنه‌لرنده انکلتره وروسیه آره‌سنده ایران حقنده عقد اولنان مقاوله موجبنجه، بو قومشو مملکت هر ایکی حکومتجه تقسیم ایدیله‌رك بیطرف منطقه نامیله کندیسنه پك آز بر شی ترك ایدلمشیدی. بر نوزاد مشروطیت عد اولنان واسکی سوء اداره‌لری، فنالقلری اورته‌دن قالدیروب یکی اساسات داخلنده اصلاحات وتشکیلات یاپمق ایستەین ایران، دها مشروطیتك بدایتنده قارشوسنده جنوب قپلانیله شمال آیی‌سنی دیکیلی بولمش وهر نه یاپدیسه و یاپمق ایستەدیسه بو ایکی رقیب طرفندن عقیم براقدیرلمشیدی.

کیت کیده الصوکره ۱۹۱۱ سنه‌سنده انکلتره وروسیه‌نك ایران حقنده‌کی نوتەلری کسب رسمیت و قطعیت ایتمش و ایران قابینه‌سی‌ده صوك روس اولتیماتومنی قبوله مجبور ایدلمشیدی. انکلتره، اهالی

روس الیله وروسلرده ایستدکلرینی قازاق وسونکو ایله ایرانه طاتدیرمقده اصلا مشکلاته تصادف ایتمیورلردی.

روس انقلابی زمانه قدر، چارلق روسیه ایله مأمورلری طرفندن ایرانده ایتمدك ظلم، یاپمادق فنالق همان همان قالمامشیدی. ایرانده روسلرله وحشی قازاقلرینك کوناکون مظالمه اوغرامش اولمیان بر عنصر یوقدی. طبقهٔ علمادن طوتوبده چارشو خلقنه وارنجه‌یه‌قدر هر صنفه منسوب اولان خلق روسلرك جبارانه، غدارانه سوطلرینی یمشلردی.

حرب عمومی ایچنده ایرانی زورلادقجه زورلادیلر. ایرانی کندی لهلرینه حربه صوقمینجه شمالاً وجنوباً ایرانی قوای عسکریه‌لریچون براس الحرکه اتخاذ ایدرك، بوصورتله عثمانلی اردولرینك آرقه جبهه‌لرینی چویرمك ایستدیلر. بویوزدن ایرانده خیلی مادی ومعنوی ضرر وخساراته معروض قالدی.

حرب ختامنده ایران دولتی، مطالبی پاریس قونفرانسنه بیلدیرمك ایچون اسبق خارجیه ناظری (مشاور الممالك) حضرتلرینك ریاستی آلتنده تشکل ایتمش اولان بر هیئتی استانبول طریقیله فرانسه‌یه اعزام ایتمشدی.

فرانسه وآمریقا حکومتلری ایران هیئتنی دیکله‌مك ایستەمکن، انکلتره بوکیفیتی کندی منافع مستقبله‌سنه مضر تلقی ایدرك مذکور هیئتك دیکلنمامسی چاره‌لرینی برطرفدن تحری وایشی بوصورتله عقیم براقدیرمق ایچون، دیکرطرفدن طهرانده کندی طرفدارلرندن برقابینه تشکیلنه موفق اوله‌رق هم پاریسده بولنان مشاور الممالکك رئیس بولندیغی ایران (دله‌غاسیون) ینی حکمسز، همده یکی تشکیل ایلدیکی طهرانده‌کی قابینه واسطه‌سیله بر انکلیز-ایران خفی مقاوله‌نامه‌سی عقدینه تشبث ایتمش، بوصورتله هم ایرانی کندی حسابنه یمسه‌مك، همده بولشه‌ویکلرك آتیاً ایرانده وایران طریقیله کسب ایده‌جکلری نفوذ واهمیتك اوکنه کچمك ایسته‌مشدی.

بومقاوله‌نامه‌دن صوکره اوروپایی کزمه‌مش اولان کنج (سلطان احمد شاه) حضرتلری‌ده رسماً دعوتله، مشارالیه استانبول طریقیله وحرب کیلریله اوروپایه ولوندره‌یه یوله چیقاریلدیلر.

بوسیاحت اثناسنده، انکلتره خطوطباننده کندی عظمت وقدرتنی کنج حکمداره کوسترمش و لوندره‌ده مواصلتی اوزرینه پك بیوك وفوق العاده برمقابله‌ده — اوضاع والجاآت زمانه‌یه رغماً — آثار حرمت وتوجه کوسترمش وکنج شاهی کندیسندن زیاده‌سیله خوشنود ایتمکه چالیشمشدر.

او اثناده ایرانك خارجیه نظارتی مقامنی اشغال ایدن پرنس (نصرة الدوله) کرك کندیسی وکرك پدری اولان شهزاده (فرمانفرما) ایرانده وبالعموم ایرانلیلر عندنده انکلیز طرفدارلغیله پك معروف ومشتهر ایدیلر.

لورد (کورزون) اصرەده ایران خارجیه ناظرینك شرفنه ویردیکی ضیافت اثناسنده ناظر (نصرةالدوله) نك ایرانك کنیج بسمارقی اولدیغنی مقام ستایشده بیان و بو صورتله آنك موقعنی تحکیم و کندیسنی صنعی التفاتلره غرق ایتمك تواضعنده بولنمشیدی.

قوجه ایرانی خفی بر مقاوله ایله بعدالحرب انکلتره نفوذ سیاسیسی آلتنه صوقمغه چالیشان کنیج خارجیه ناظری، شبهه‌سز انکلتره منافعی ایچون بسمارقدن دها بیوك و دها مهم بر شخصیت تشکیل ایدیبوردی.

چوق کچمه‌دن ایران وطنپرورلری معاهده‌نك متنینه وقوف و معلومات پیدا ایدرك مطبوعات و نشریات واسطه‌سیله عامه‌یه کال شدتله بیلدیردیلر: بو حقیقتی ایران خلقنه طانیتیرمق و بایپیلان معاهده ائتلافك تمامیله منافع وطنیه‌نك طرفیدن طوغری‌یه علیهنده بولندیغنی بیلدیرمك ایچون ایران وطنپرورلری او درجه اوغراشدیلر که آز زمان ایچنده مطبوعات یومیه‌دن بشقه بوتون عامی مجموعه‌لر، شعرلر، خطابه‌لر، واعظلر، حتی کوبلولرك آغز و لسانیله چشید چشید منظومه‌لر وجوده کتیرلمشدی.

نصرةالدوله لوندره‌دن دوندوکمز بوقابینه فنا حاده سقوط و ایچنده بولنانلرك قسم اعظمی قوناقلرندن خارجه چقمامغه ودها بعضیلری ده مملکته وداع ایتمکه مضطر قالدیلر.

مقاوله و ائتلافنامه‌یه کلنجه، ایران ملت مجلسنك تصویب و تصدیقنه اقتران ایتمیان اسبو وریارینك حکمسز قالمش اولدیغنی سویلمك زائددر ظن ایدرز. چونکه اون آی اقدم ایران ملت مجلسی حضورنده کنیج شاه مقاوله‌نك مفسوخیتنی رسماً بیان ایتمشدر.

بولشه‌ویکلره کلنجه، انکلتره‌نك ایرانده‌کی سیاستنه صوك تکمه‌یی اوره‌بیلمك ایچون، ایرانده اولمه‌جارلق زماندن بری زورله، بو سرمقله الده ایتدکلری نفوذ و حقوق غاصبانه‌یی – بر قلم ضربه‌سیله – تکرار ایرانه اعاده ایده‌رك، ایراندن وقتیله – بر عصر اول بیله – آلمش اولدقلری امتیازاتی کری ویردکدن ماعدا، ایرانك اسارت فرمانی دیمك اولان معهود (تورکمن چای) (کلستان) ودها صوکره‌لری انکلتره ایله (سساسافوف) زماننده‌کی مقاوله نامه‌لری یوقترق آتمشلر و ایرانده کندیلری ایچون بر منطقهٔ نفوذ طانیمامغه، حتی روسیه‌یه زمانیله الحاق اولنان (بحر خزر) وجوارینی‌ده تکرار ایران خریطه‌سنه اعاده ایلدکدن ماعدا، ایرانده‌کی بالجمله روس مؤسسه‌لرینی، باقه‌لرینی، وحتی ایرانك روسیه‌یه اولان بوتون بورجلرینی‌ده باغشلایوب، یوز کسور ماده‌دن مرکب ایرانله یکی بر معاهده عقد و امضا ایتمك صورتیله ایرانك استقلال سیاسی، اقتصادیسنی تصدیق ایلشلردر.

روسیه ایله بو ائتلافك زمینی حاضرلایان ذات ایسه، متارکه بدایتنده پاریسه کوندریلن ایران هیئتنك رئیسی و سابق خارجیه ناظری (میرزا علی قولی خان) حضرتلری ایدی.

انکلتره‌نك ضربه‌سنه اوغرایان بو ذات اخیراً ایرانك استانبول سفیر کبیرلکنه تعیین ایدلمش صورتیله کوکنك الده ایدیسی ایچون نصرةالدوله قابینه‌سی طرفندن تصور ایدیلوب استانبوله کوندرلمشدی.

روسیه سوویت حکومتیله کوروشوب ایران مطالبنی قبول ایتدیرمکه موفق اولان بو دکرلی ذات ایران – روس ائتلافنامه‌سنی امضا ایتدکدن صوکره، الآن (موسقوا) ده ایران دولتنی تمثیل ایتمکده‌در.

روسلرك ایرانه قارشو کوستردکلری بو انکار قبول ایدلمز رسمی جبهه‌دن صوکره، ایرانده‌کی انکلیز سیاسی و عسکری طوپه‌دوشمش، اعتباری بوزولمغه باشلامشدی.

بو صورتله ایران – انکلیز ائتلافی رسماً مجلس طرفندن رد ایدلدی، متعاقباً انکلیز قوای عسکریه‌سی ایرانك جنوبندن چکلمك مجبوریتنده قالدی. ایران حکومتی نزدنده – خصوصیله حربیه نظارتیله، امور عسکریه‌ده – مستخدم بولنان انکلیز ضابطانیله، سیویل مأمورینك حیات مأموریتنه ینه ایران حکومتنجه خاتمه ویریله‌رك، ایران طوپراغندن چکلدیلر.

بو سیاسی موفقیتلردن صوکره، ایران حکومتی داخلده امن و آسایشی تأمین خصوصنده ده خیرموفقیتلر کوسترمش، حربیه ناظری (رضا خان) ك همتیله از مدت ظرفنده بوتون مهمات و تجهیزاتیله آلتمش بیك کشیلك برقوت احضار ایتمشدر.

ایران حکومتی داخلی و خارجی وضعیتنی بر درجه‌یه قدر یولنه قویدقدن صوکره اوچ سنه‌دن بری یکی باشدن مقدس بر مجاهده‌یه کیریشمش اولان آناطولیده‌کی قارداشلرینه الی اوزاتمش، اك دکرلی رجالندن اولان ممتازالدوله حضرتلرینی آنقره‌یه کوندرمشدر.

علم و فضیلتیله، ذکا و درایتیله، محاسن اخلاقیه و محبت اسلامیه‌ایله ممتاز اولان مشارالیهك شخصیتی تورکیا – ایران اتفاقنك تمل طاشلرینی حاضرلایه‌جغنه اینانمز برکالدر.

سفیر حضرتلری ایرانك نجیب خاندانلرندن صاییلمقله برابر ایران مشروطیتنك رجال تاریخیه و سیاسیه‌سندندرلر. ایران ملت مجلسی ریاستنی، بك چوق قابینه‌لرده، معارف نظارتی کبی مهم بر موقعی احراز ایتمش بر ذاتدر.

امید ایدرزکه مستقل ایران ایله مستقل تورکیا، بو ایکی قارده‌ش حکومتك حسیات اسلامیه ایله قابلری طولو اولان بویوك رجاللرینك تشبث و اقدامات خداپسندانه‌لری سایه‌سنده آز زمان ایچنده ال اله ویره‌رك یان یانه یوروددکلرینی کوره‌رکله عموم عالم اسلام بختیار اوله‌جقدر.

آنقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آدرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولملی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر
لمسی رجا اولنور

آتبعون اهدکم سبیل الرشاد

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه لکی (۲۷۵)
آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه سی ٥ غروشدر ،
سنه لکی ٥٢ نسخه در

اداره خانه : آقسرایده حریت
اوتلی قارشوسنده کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه ین
یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول
اشرف ادیب

عدد ٥١١ — ٥ ذی الحجه ١٣٤٠ — جمعه ایرتسی — ٢٩ تموز ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

اسلامده «اماناتی اهلنه تودیع» دستوری

اسلامك اك بیوك قانون اساسیسی قرآندر — امانتك اقسامی : — ١ امانات الٓهیه — ٢) امانات شخصیه — ٣) امانات اجتماعیه — علمانك بوکونکی وظیفه سی — امانته خیانت ایدنلر — امانتك ضیاعی ، یعنی ایشلرك اهل اولمیانلره تودیعی اضمحلالی موجبدر — امانتك اهلنه تودیعی بر دولتك اس الاساس بقاسیدر .

عالم اسلام وبولشه ویکلر

شرق مسئله سی — انکلیزلرك اسلام طوپراقلری اوزرنده کی آمال واحتراصاتی — حرب عمومیده تورکیانی آلمانیا طرفنه التحاقه سوق ایدن عوامل اساسیه — عالم اسلامك صمیمی برمتفقه احتیاجی — مسلمانلرك بولشه ویکلره مظاهرتلرنده کی اسباب سیاسیه — بولشه ویکلرك خطالری — طرفینك یکدیکرینه اولان احتیاجی — مسلمان اقوامك حقیقی استقلالدن باشقه غایه لری یوقدر — عالم اسلامه قارشی بولشه ویکلرجه تطبیقی لازم کلن سیاست — آلمانیانك دوشدیکی خطادن بولشه ویکلرك توقی ایتمسی لزومی — عالم اسلام بر کلدر و باشی تورکیادر — عالم اسلامك امنیت ومحبت حقیقیه سی ناصیل قازانیلیر ؟ — عالم اسلام وبولشه ویك اتفاقی صمیمی اولمق و بو صمیمیت سوزده قالمامق ایجاب ایدر — عالم اسلام بویوك برقوتدر ، التحاق ایتدیکی طرف جهانده قطعی غلبه یی قازانه جقدر .

معلم ومعلمه لر درنکی ریاست محترمه سنه

درنك بیاننامه سنك بوراده کی و استانبولده کی تأثیری — بیاننامه نك روحی : یکرمنجی عصرك معناسنه توافق ایده جك یکی بر حیات ! — اجتماعی انقلابجیلق عاتی — سنه لردن بری کوه له یوب سویله یه مدکلرنی سویله مشلرمش — بو بیاننامه هجوم بوروسی ایمش — سبیل الرشاد بو تجدد حرکتنه قارشی منفی تأثیر آلمش ایمش — مثبت حرکت دیه مشروطیتدن بری یاپیلان شیلر — هر تجدد وترقی ، مملکتك عنعنات ومقدساتنه قارشی اولیور — مثبت حرکتلرك نتائج فجیعه سی — معارفده کی تبدل بویوك ملت مجلسنك اراده سی ایله اولمشدر — بویوك ملت مجلسی ملتك اك حقیقی ممثلیدر .

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل ان الله نعما یعظکم به ان الله کان سمیعاً بصیراً [۱].

∴

سورۂ نسانك ۵۸ نجی آیتنی تشکیل ایدن بو نظم جلیل ، فتح مکه اثناسنده « رد مفتاح حقنده نازل اولمشدر . فتح مکه‌دن اول نازل اولدیغی حالده رسول اکرم افندمزك استشهاداً او کون تلاوت ایلدیکنه ذاهب اولان مفسرینده واردر . برنجی روایتك ابن عباسدن « و « کلبی عن ابی صالح » طریقیله اولدیغی نظر دقته آلنیرسه ایکنجی روایتك دها قوتلی اولمسی لازم کلیر .

مع مافیه هرهانکی روایت صحیح اولورسه اولسون ، آیت کریمه بالعموم ناسه ویا ولاة مسلمینه خطابدر . چونکه اصول فقهده بیان اولوندیغی اوزره سببك خاص اولمسی حکمك عمومنه منافی دکلدر . سبب نزولی خاص اولسه بیله بونك حکمی عامدر . حضرت امام علی بن ابی طالب ، وزید بن اسلمه کوره یالکز ولاة مسلمینه ، حضرت ابن مسعود ، ابن عباس ، ابی بن کعبه کوره‌ده جمیع ناسه خطابدر . بوتون ناس اماناتی اهلنه ادا وعدل ایله حکمه مأموردرلر ؛ ظاهر اولانده بودر .

بو آیت جلیله ، امهات آیاتندندر . بر چوق احکام اساسیه واجتماعیه‌یی ده مشتملدر . بو نظم جلیل ، بر دولتك مؤسس اولدیغی اساسلری بزه بیلدیرییور . معلومدرکه : دولتك مبدألری ، اساسلری ایکیدر : افرادك حقوقنی محافظه ، عمومك منافعنی حمایه . حقوق افراد عدل ایله ، منافع عامه ایسه ایشلری ، وظیفه ومأموریتلری اهلنه تفویض ایله تأمین اولنور . بو آیت جلیله‌ده ایکی بیوك امر وار : بری امانتلرك اهلنه تأدیه‌سی ، دیکری‌ده بین الناس عدالتك حقیله تطبیق . بناءً علیه برنجی امر موجبنجه هر مسلمان تأدیۂ امانات ایله ، ایکنجی امر موجبنجه‌ده تطبیق عدالتله مکلفدر . بو امرلری یرینه کتیرمه‌ین بر مسلمان خائن وظالم صاییلیر . شیمدی مطلق وعام اوله‌رق مذکور اولان امانات حقنده ایضاحات ویرمه‌من لازمدر ،

کرك بو آیت کریمه ، کرك انفال ، مؤمنون ومعارج سوره‌لرنده [۲] امانت ، جمع صیغه‌سیله وارد اولمشدر . بو ایسه امانتك بر قاچ نوعی اولدیغنی کوستریر . بعض مفسرین مانی ایکی نوعده ، بعضلری‌ده اوچ نوعده خلاصه ایتمشلردر .

۱ — قوللرك الله‌ه قارشی حامل اولدقلری امانات . اوت ، عبد ، یرلرك وکوکلرك کوتوره‌میه‌جکلری امانات الهیه‌یی حاملدر .

عبد ، اللهك اوامر و نوامیسنی محافظه ؛ امر الهی‌یه متابعت ، نهیلرندن مجانبت ایده‌جکنه ؛ حواس و قواسنی ، مشاعر و جوارحی دنیا وآخرتده کندیسنه نافع اوله‌جق ، اللهه یاقلاشدیره‌جق صورتده استعمال ایده‌جکنه سوز ویرمش ، بوکا دائر عهد و پیمان ایتمشدر . بناءً علیه اوامر الهیه‌یه رعایت و منهیاتدن اجتناب امانة اللهی تأدیه ایتمکدر . بالجمله معاصی ایسه جناب حقه خیانتدر .

۲ — امانة العبد مع الناس . بر طاقم شعبه‌لره انقسام ایدر : ودیعه‌لری صاحبلرینه رد ایتمك ، هیچ بر شیده آلداتماق ، شخصی و اجتماعی اسراری محافظه ایتمك وسائره کبی آحاد ناسه ، حکامه ، اهل و اقربایه واجب اولان شیلرك هپسی داخلدر . اجلۀ مفسریندن فخرالدین رازی حضرتلرینك فکرلرینه کوره امرانك رعیه‌سنه ، علمانك عامه‌یه عدالتلری‌ده بو قسمده داخلدر . تبعه ورعیه‌یه قارشی اجرای عدالت ، امرانك تأدیه‌سنه مجبور اولدقلری بر امانتدر .

۳ — امانة الانسان مع نفسه . اجلۀ مفسریندن فخرالدین رازی حضرتلری بونی شو صورتله تعریف ایدییور : انسانك کندی نفسی ایچون دین ودنیاسنه انفع واصلح اولانلردن باشقه‌سنی اختیار ایتمه‌سی ، شهوت و غضبه مغلوب اوله‌رق آخرتنه مضر شیلری ایشله‌مه‌مسیدر . انسان نفسنه قارشی بویولده حرکت ایتمکله مکلف و بو هر انسان ایچین بر امانتدر . « وابتغ فیما آتاك الله الدار الآخرة ولا تنس نصیبك من الدنیا » نظم جلیلده بونی ناطقدر . انسان نفسنه قارشی ادا ایتمکله مکلف بولوندیغی بو اماناتی تماماً ادا ایده‌بیلمش اولمق ایچون عالل و امراضدن و بونلری انتاج ایدن اسباب و عوامل‌دن توقی ایتمسی ، صحتنی محافظه ایده‌بیلمك ایچون محتاج اولدیغی شیلری تعلم ایدوب اوکرنمسی‌ده واجبدر .

امانت ، هرهانکی نوعدن اولورسه اولسون ، اوزریمزه آله‌یمز و باشقه‌سنه تعلق ایدن بر حقدر . او حقی محافظه و ایجابنده صاحب حقه اعاده ایتمك مقصدیله بزه تودیع اولونمشدر : امانة الله بویله اولدیغی کبی امانت نفس و امانت ناسده بویله‌در . حسی اولسون ، مادی اولسون اعتراف حقده بر امانتدر .

عندیمزده « حق امانت » تودیع ایدلمش اولان کیمسه ایله تودیع ایدن آره‌سنده اونی ادا ایتمك اوزره صریح بر عقد قولی اولسون اولماسون ؛ هر حالده اونی ادا ایتمسی لازمدر . چونکه بین الناس امور

[۱] آیت کریمه‌نك ترجمه‌سی ۵۰۸ نجی نسخه‌ده کچمشدر .

[۲] یا ایها الذین آمنوا لاتخونوا الله والرسول وتخونوا اماناتکم و انتم تعلمون . « والذین هم لاماناتهم وعهدهم راعون ... » — قرآن حکیم —

عامه‌ده جریان ایدن تعامل، افرادك امور خاصه‌ده یاپدقلری عقدلر کبی‌در.

بناءً علیه مکتب ویاخود مدرسه‌ده، تحصیل علوم وفنون ایدن بر افندی‌یه برامانت تودیع اولونمش و بو امانتی ادا ایده‌جکنه دائر کندیسندن عرفی وتعاملی برعهد آلنمشدر. علم و معرفتدن نامی مستفید ایتمك، ملتی ارشاد ایله‌مك وظیفه‌سیله مکلفدر. علمانك بارهٔ سیله یتیشدیکی کبی تحصیل علم وهنر ایدنلر بونکله‌ها زیاده مکلفدر. امانة کندیسنه براقیلان برمالی صاحبنه ادا ایتمك ناصل واجب، وبونی ادا ایتمه‌ینلر خائن عد اولونورلرسه امانت علمی‌ادا ایتمه‌ینلرده عینیله بویله‌در؛ اونلرده خائن صاییلیرلر. علم وعرفان صاحبلری نامی ارشاد ایده‌جکلرینه دائر صریح و آرهلرنده متعارف اولان تعامل بو یولده حرکت ایتملرینی ایجاب ایدییور. بونك ایچوندرکه: جناب پیغمبر افندمزك صفات سنیه‌لرینی خلقدن کیزله‌ین علمای اهل کتاب خائن عد اولونمشلردر. چونکه بو تعامل متعارفله جناب حق اونلردن سوز آلمش، اونلری حقنده بیلدکلرینی ناسه سویله‌مك، اونلری کیزله‌مه‌مك اوزره عهد ایتمشلردی. « واذ اخذ الله میثاق الذین اوتوا الکتاب لتبیننه للناس ولاتکتمونه »

الحاصل کرك تفسیر وایضاحی صددنده بولوندیغمز آیت کریمه‌ده کرك دیکر آیات کریمه و احادیث شریفه‌ده اداسیله مأمور اولدیغمز امانت، عام در؛ مال وملك کبی ودیعه اوله‌رق براقیلان بالجمله مادی شیلرله، حسی ومعنوی بالجمله حقوقی اعترافه، علم ومعرفتده شامل‌در.

مادام‌که، علم بر امانت واونی ادا ایتمك واجب‌در؛ شو حالده کیفیت اداسی معرفت، بو امانتی ادا ایده‌جك الك نافع، الك قولای، الك قیصه طریق نه ایسه اونی بیلمه‌مك و او طریقله امانتی ادا ایتمك واجب‌در. والا امانتی ینه ادا ایتمش صاییلاماز. بونی بیلمدیکندن دولایی حقی کیزله‌مکله، دوغرودن دوغرویه حقی ضایع ایتمك آراسنده برفرق یوقدر. بوکون کوروبورزکه: مملکتده حق، خیر، فضیلت، دین واخلاق حقنده عمومی بر جهل وار. ملتك روحنه تماميله یاباغی برطاقم بدعتلر، کورکورینه تقلیدلر کوندن کونه چوغالیور. عرفان، تجدد وترقی ماسکه‌سی آلتنده تورلوتورلو ضلالت نشراولنیور. شیمدی بوکا قارشی مملکتك حقیقی علماسنك، حقیقی عرفان صاحبلرینك اوزرینه دوشن مهم بر وظیفه یوقیدر؟. ملته قارشی الك بویوك بر امانتی حامل اولان بو علما، اوتوروب‌ده کندیلرینه مراجعت ایدنلره برفقه، یاخود برعقائد کتابی اوقوتمق، یاخود کندیسندن استفتا اولنان بر مسئله‌یه جواب ویرمکله اوزرلرینه آلمش اولدقلری مهم امانتی؛ نامی ارشاد ایتمك، احکام دینیه‌یی محافظه و مدافعه ایله‌مك وظیفهٔ مهمه‌سنی؛ ادا ایتمش صاییلیرلرمی؟.. اصلا!

نامی ارشاد، دینی محافظه ومدافعه ایتمك وظیفه‌سی علمایه تودیع

اولونمش بر امانت ایسه — که بونده شبهه یوقدر — اونی ادا ایتمك طریقلرینی اوکرنملری‌ده بر وجیبه‌در. بونده عذر معتبر اولاماز. مال کبی مادی اولان امانتلری صاحبنه ادا ایتمه‌نك بوکون مختلف اصوللری وار. اولجه صاحبنه بر آیده، حتی بر سنه‌ده کوجلکله ایصال ایدیله‌بیلن بر امانت شیمدی بر کونده — داها زیاده امنیتله — ایصال ایدیله‌بیلیور. بو تعامل بویله ایسه مادی اولمایان امانتلرده بویله‌در. زمان ومکانك اختلافیله بونك طریقلری‌ده دکیشمشدر. علوم اسلامیه‌یی، اخلاق محمدیه واساسات دینیه‌یی بین‌الناس نشر وتعمیم ایله دینه قارشی داخلی وخارجی، ضمنی و صریح وقوعبولان تجاوزاته توقف ایتمك ایچون عصرك ایجاب ایتدیکی یولدن کیتمك علمایه بورجدر. بونی یاپمدقجه علما امانتی ادا ایتمش صاییلامازلر. ایش امانتی اوزرینه آلمق دکل، اونی الك امین بر واسطه ایله ادا ایتمکدر.

برقسم امانتده واردرکه، یالکز حفظ اولنمق اوزره تودیع اولنمشدر. « اسرار خصوصیه ویاخود اسرار حکومت کبی. » براده‌انه دیکر برینی طرفندن تودیع اولنان سر — شخصی اولسون، عمومی اولسون — هر حالده امانت‌در؛ اونی حفظ ایتمك وهیچ بر صورتله افشا ایتمه‌مك واجب‌در. حق کیزلی قالمسی لازم کلدیکنی ویترن بعض قرائن‌دن هیچ برینه، هیچ بر سوزجکه‌سیله اوشی ینه امانتدر، اونی محافظه واجب‌در. « اذا حدث الرجل بحدیث ثم التفت فهو امانة » = برکیمسه بر سوز سویلرده صکره ایکی طرفنه باقینیرسه او سوز امانت‌در » حدیث مرفوعی [۱] صریح بر صورتده کوستریرکه: برشیئك کیزلی قالماسنه دلالت ایدن نه‌قدر سوز، ایش، عرف، قرینه وارسه هپسی معتبردر. بو بابده‌کی تعامل وقرائن، دلائل صریحه منزلنده‌در. خصوصی بر ماهیتده اولوب عمومك مطلع اولماسی آرزو ایدلمه‌ین مجلسلرده کچن سوزلرده بر نوع امانت‌در، اونلرك‌ده حفظی واجب‌در.

امانتك دیکر برقسمی‌ده وارکه: صاحبنه ادا ایتمك اوزره حفظ اولنور. ایستر اونی سزه بالذات صاحبی تودیع ایتسین، ایستر صاحبنه ویرلمك اوزره باشقه‌بری براقمش اولسون! یوقاریده تفصیلاتی عرض اولنان امانتلرك بر قسمی‌ده بوراده داخل‌در. انظار شریعتده منافع عامه‌یه تعلق ایدن وظیفه وایشلرده امانت‌در. بناءً علیه نظم جلیل موجبنجه دیکر امانتلر کبی، بو نوع امانتلری‌ده اهلنه ادا ایتمك، هر ایشی، هر وظیفه‌یی اهل وارباپنه ویرمك واجب‌در. « اذا ضیعت الامانة فانتظر الساعة قال کیف اضاعتها قال اذا وسد الامر الی غیر اهله فانتظر الساعة » [۲] حدیث شریفی‌ده بونی ناطق‌در.

امانت هانکی نوعدن اولورسه اولسون، اونی حفظ وصاحبنه ادا ایدن ذاته لسان شریعتده حفیظ، امین، وفی دنیلیر. حفظ واعاده

[۱] رواه احمد وابوداود والترمذی عن جابر وابویعلی فی مسنده عن انس.
[۲] رواه البخاری

ایتمه‌ینده خائن و عاصی نام‌لری ویریلیر. « ان الله یأمركم ان تؤدوا الامانات » آیت کریمه‌سی صراحةً امانتی اهلنه ویرمه‌یی امر ایدییور. « یا ایها الذین آمنوا لاتخونوا الله والرسول وتخونوا اماناتكم وانتم تعلمون » آیت کریمه‌سی‌ده امانته خیانتدن صراحةً نهی ایدییور.

امانتی حفظ واهلنه ویرمکله امر وخلافنه حرکتدن قطعیاً صاقیندیرمقده نهی ایدن آیات کریمه واحادیث شریفه یالکز ذکر اولونانلردن عبارت‌ده دکلدر. مسلمانلق رد امانات‌ه پك زیاده اهمیت ویرمش، امانته — هانکی نوعدن اولورسه اولسون — خیانت ایدنلری فقدان ایمان ایله تخویف ایله‌مشدر. « آیة المنافق ثلاث اذا حدث كذب واذا وعد اخلف واذا ائتمن خان = منافقك علامتی اوچدر: سویله‌دیکی وقت یالان سویلر، وعدنده خلف ایدر، امانته خیانت ایدر. [١] » حدیث شریفی‌ده بو بابده وارد اولان احادیث شریفه‌دندر. « ثلاث من كن فيه فهو منافق وان صام وصلى وحج واعتمر وقال انی مسلم: من اذا حدث كذب واذا وعد اخلف واذا ائتمن خان [٢] » حدیث شریفی‌ده امانته خیانت ایدنلرك مسلمانلغنه اعتماد ایدیله‌میه‌جکنی، او کیمسه‌لرك هر نه‌قدر نماز قیلسه‌لر، اوروج طوتسه‌لر، حج وعمره یاپسه‌لرده ینه منافقلقدن قورتولامایه‌جقلرینی صراحةً کوستریر. « لا ایمان لمن لا امانة له ولا دین لمن لا عهد له [٣] » حدیث شریفی ایسه امانته رعایت اولمیانلری فقدان، هیچ اولمازسه نقصان ایمان ایله تهدید ایدییور.

« لن تزال امتی على الفطرة مالم يتخذوا الامانة مغنماً والزكاة مغرما » حدیث شریفی ایسه امت اسلامیه‌نك فطرت سلامت اوزرینه بقاسنی ایکی شیئه تعلیق ایدییور.

الحاصل، بو بابدکی آیات کریمه و احادیث شریفه امانتك نظر اسلامده پك بیوك بر موقعی اولدیغنی بیلدیرییور. هله بو قاریده‌کی کبی یکین: « اذا ضیعت الامانة فانتظر الساعة = امانت ضایع اولنجه قیامته انتظار ایدیکز [٤] »، « اذا وسد الامر الی غیر اهله فانتظر الساعة = ایشلر اهلنك غیری‌یه تودیع اولوندیغی وقت قیامته انتظار ایدیکز » حدیث شریفی پك زیاده دقته شایاندر. بو حدیث شریف موجبنجه امورك اهلنه تفویض ایتمك تأدیهٔ امانتی، بالعکس ایشلری اهلنك غیری‌یه براقق ضیاع امانتی موجب و بوده دولتك، ملتك محوی دیمکدر.

فی الحقیقه بو حدیث شریفده امانتك ضیاعی پك بیوك فلاکتلرك ظهورینی انتاج ایده‌جکی، بر ملت آره‌سنده امانت دینیلن سجیه قالقار،

ایشلر اهلینك غیریسنه تودیع اولونمایه باشلارسه او ملتك هلاکی، او ملتك بوسبتون منقرض اوله‌جغی و یاخود استقلالی الندن آلینه‌جغی خبر ویریلیور. چونکه حدیث شریفده‌کی ضیاع امانتدن مقصد، ایشلری اهلنك غیری‌یه تفویض ایتمك اولدیغی و بونكده دولتك و ملتك محوینی نتیجه‌لنه‌جکی ینه حدیث شریفده بیان اولونور. بو حدیث شریفده‌کی « ساعت » دن مقصد، بیلدیکمز قیامت کبری دکل امتك ودولتك محویدر؛ امتك محو اوله‌جغی و یاخود استقلالنك الندن کیده‌جکی « ساعت » در.

ایشلرك اهل ومقتدر اولانلرك الندن چیقماسی شبهه‌یوق که ایشلرك قاریشماسنه و بوصورتله بوسبتون یاباجی اللرك مداخله‌سنه و یاخود ظلم و فساد ایله محو اولمالرینه سببدر.

امام راغب اصفهانی مفرداتنده « ساعت » ی اوچه تقسیم ایدییور: ساعت کبری، ساعت وسطی، ساعت صغری. ساعت کبری، قیامت کبری‌در یعنی ناسك حساب ایچین بعث اولونملری‌در. ساعت وسطی بر عصر انسانلرینك موتی‌در؛ ساعت صغری‌ده فردلرك اولومی‌در؛ غزالی مرحوم بوکا قیامت صغری نامنی ویرمشدر. حدیث شریفی شرح ایدن بعض محققین‌ده « ساعت » ی، « ای ساعة قيامة الامة و هلاكها لان لكل امة ساعة ای وقتا تهلك فيه او يذهب استقلالها » دییه تفسیر ایتمشلردر.

عجبا ناس آره‌سنده « امانت » ك ضیاعی و ایشلرك اهلندن غیری‌یه تفویض اولونمسی حقیقةً بر ملتك، بر دولتك محوینی موجب اولورمی، و نه صورتله اولور؟. ایشته شمدی بو نقطه‌یی تنویر ایده‌جکز.

معلومدرکه: هیئت اجتماعیه‌نك بقاسی معاملات و مبادلات ایله قائمدر. بونلرك روحی ایسه آنجق امانتدر. خصلت امانت فاسد اولورسه، انسانلر آره‌سنده بو خصلت ممدوحه زائل اولورسه هر تورلو معامله‌ده فساد یوز طوتار؛ نظام معیشت مختل اولور؛ نتیجه‌ده نوع بشر سریع آدیملرله زواله طوغرو یوارلانیر.

ینه بدیهی‌درکه: امم واقوامك رفاه و سعادت انتظام معیشتی بر حکومتك وجودینه متوقفدر. حکومت، هانکی شکلده اولسه، مملکتی اداره، تبعه‌سنك رفاهنی تأمین ایچین وظائف مختلفه ایله مکلف برچوق مأمورلره محتاجدر. بو مأمورلرك بر قسمی حدود مملکتك محافظلری‌در؛ بونلر مملکتی دشمنك تجاوزندن محافظه، تجاوز نقطه‌لرینی مدافعه‌یه مأمورلردر. بو مهم وظیفه‌لر کندیلرینه امانت اولمق اوزره تودیع اولونمشدر.

بر قسمی مملکت داخلنده حیا پرده‌سنی یرتارق هتك عرض، قتل نفوس، غصب اموال، بونلره مماثل خباثتلره جرأت ایدرك آسایش داخلی‌یی اخلال ایدن سفهایی طوتوب قانونك پنجهٔ عدالتنه تسلیم ایتمکله موظفدر.

---

[١] رواه الشیخان والترمذی والنسائی.

[٢] رواه الستة.

[٣] رواه احمد وابن حبان.

[٤] صحابهٔ کرام طرفندن امانتك ضیاعی نه صورتله اولور؟ سؤاله قارشی جناب پیغمبر « اذا وسد . . . » بیوریور.

برقسمیده احكام شرعیه وقانونیه‌نك محافظلریدر، بونلر انسانلر آره‌سنده تحدث ایدن منازعه‌یی حل ایتمك، حقلی‌یی حقسزی تفریق ایدرك نشر عدالت ایله‌مك، هر حقی صاحب حقه ویرمك وظیفه‌لریله موظفدر.

بر ده مال مأمورلری لازم: بونلرك وظیفه‌لری‌ده بالعموم و افراد ملتدن آلمق اوزره حكومتك تقدیر ایتدیكی مقداری قانون مخصوصنه توفیقاً تحصیل ایدرك اونلری نفس الامرده تبعه‌نك خزینه‌لری دیمك اولان خزینهٔ مملكتده، مال صندقلرنده حفظ ایتمكدر.

صكره بر صنف مأمورین داها واردر كه: اونلرده تبعه‌دن تحصیل اولنان بو مالی اقتصاده، حكمت ومصلحته رعایت ایتمك شرطیله مدرسه، مكتب، فابریقه، یول، كوپری، شمندوفر، خسته‌خانه انشا ایتمك كبی منافع عمومیهٔ مملكته متعلق خصوصاته صرف ایتمك وظیفه‌سیله مكلف وموظفدر. بونلر بر امانت اولمق اوزره كندیلرینه تودیع اولنمشدر.

شیمدی دوشونه‌لم: ملتك سعادتی، حكومتك محافظهٔ قوت و سطوت ایده‌بیلمسی نه‌یه متوقفدر؟. شبهه یوق كه: شعبات مختلفه‌ده مستخدم رجال ومأمورین حكومتدن هر بیریسنك كندینه تودیع اولنان ایشی حقیله ایفا ایدرك اوكا خیانت ایتمه‌مسنه متوقفدر. بو مأمورلرده «امانت» و «امنیت» دینیلان مزیت بولونمز، حكم امانته تطبیق حركت ایتمزلرسه كندیلرینه تودیع اولنان وظائفی حقیله ایفا ایتمش اوله‌بیلیرلرمی؟. طبیعی اوله‌مزلر!

پك اعلا! اركان ومأمورین حكومتدن اولان ذوات «امانت» دینیلن مزایای انسانیه‌دن تجرد ایدر و كندیلرینه تودیع اولنان وظیفه‌لرده خیانتلری ثابت اولورسه بنای حكومت سقوط ایتمزمی؟. اهالی آره‌سنده امنیت، استراحت منقلب اولمازمی؟. حقوق عباد بوسبتون ضایع اوله‌رق قتل نفوس، نهب اموال تعمم ایتمزمی؟. طرق تجارت قپانوب فقر واحتیاج قپولری آچیلمازمی؟. خزینهٔ ملت بوم بوش بر حاله گلمزمی؟. ایش بو راده‌یه گلنجه دولت وملت ایچون چارهٔ نجات قالیرمی؟

بونك ایچوندر كه: خائن بر حكومت آلیه اداره اولنان بر قوم، یا فتنه وفسادك شیوعی ایله بوسبتون منقرض اولور، یاخود اجنبی بر حكومتك قهر وسطوتنه اسیر ومغلوب اوله‌رق اولوم آجیلرندن داها شدید اعتسافلره، داها شنیع استخفافلره معروض قالیر، بو صورتله هر آن مرارت موتی طاتار.

پك واضح بر حقیقتدر كه: بر ملتك اقوام سائره اوزرینه استعلا ومحافظهٔ موجودیت واستقلال ایده‌بیلمسی ایچون هر بری بنیهٔ ملیه‌نك بر اعضاسی منابه‌سنده بولنان طبقهٔ عالیه اربابنك اتحاد وامتزاجی سایه‌سنده اوله‌بیلیر. بو اتحاد وامتزاج ایسه بوتون افرادك «ملت» خصلت مبجله‌سیله متصف، احكام امانته تابع اولملرینه متوقفدر.

گوریلیور كه: امانت، هیئت اجتماعیه‌نك سبب بقاسی، نظام وحیات حكومتك اس الاساسی، سایهٔ امن وراحتك وسیلهٔ انتشاری، شوكت ملیه‌نك واسطهٔ تعالیسی، مدنیتك هم روحی، هم ده جسدیدر.

«امانت» دینیلن خصلت مبجله بولونمدقجه هیچ بریسی بولونه‌ماز. بو مزیتدن محروم بر ملت فرض ایده‌جك اولورسه‌ق عجبا اونلرك نه كبی بر منظرهٔ هول انگیز عرض ایده‌جكلرینی گوروروز: اهانت، خیانت، مذلت ومصیبت، فقر ومسكنت ایچنده یووارلاندقلرینی دكلمی؟. شبهه‌سزكه، ضیاع امانتك تولید ایده‌جكی نتائج بوندن باشقه بری اولاماز. ایشته افرادنده صفت امانت زائل اولمش بولنان بر ملتك بو كبی الیم عاقبتلره معروض قاله‌جقلری طبیعی بر كیفیت اولدیغی ایچیندركه: مسلمانلق بوكا پك زیاده اهمیت ویرمش، ادای امانتی هر عبادتك فوقنده طوتمش، و بر ملت آره‌سنده امانته خیانتك شیوعی او ملتك محونی انتاج ایده‌جكنی پك بلیغ بر افاده ایله بیلدیرمشدر. هانكی نوعدن اولورسه اولسون، امانته رعایت ایتمین نظر اسلامده خائن و عاصی تلقی اولوندقلری كبی، اهلی طوروركن بر ایشی اهلنك غیری‌یه تفویض ایدنلرده هم الله‌ه، هم پیغمبره، هم ده بوتون مسلمانلره خیانت ایتمش عد اولونورلر. شو حدیث شریف بو بابده پك صریحدر: «من استعمل عاملاً من المسلمین وهو یعلم ان فیهم اولی بذلك منه واعلم بكتاب الله و سنة نبیه فقد خان الله ورسوله وجمیع المسلمین [١]»

آقسه‌كیلی احمد حمدی

عالم اسلام و بولشه‌ویكلر

توركیا ایله بعض اوروپا دولتلری آره‌سنده بو آنه قدر حكمفرما اولان نقطهٔ نظر اختلافاتنك ماهیت حقیقیه‌سی الآن لایقیله آكلاشیله‌مامش و بوندن دولایی اوتهدن بری دیپلومات‌لرده گزن (شرق مسئله‌سی) حل ایدیله‌مدكدن باشقه اولكندن زیاده دوگوملنمشدر.

شرق مسئله‌سندن مقصد اسلام عالمی و مسلمانلرك اوزرلرنده یاشادقلری طوپراقلر اولدیغی آشكاردر. بو مهم مسئله‌یی دائما، اوروپا دولتلری كندی منفعتلری لهنه حل وفصل ایتمك آرزوسنی تعقیب ایتمشلر؛ بو سببله توركیایه درلو درلو غائله‌لر احداث ایدرك تضییقلرینی آرتیرمشلر؛ بر دقیقه بیله شو‌نك داخلیه‌سنی اصلاح ایچون وقت وفرصت ویرمه‌مكه چالیشمشلردر.

شرق مسئله‌سی انگلتره نقطهٔ نظرندن او زمان قطعی بر نتیجه‌یه اقتران ایدركه بر قوتلی توركیا، بر ایران، بر افغانستان وسائر كوچلی قوتلی حكومتلرله مسلمان ملتلر آسیاده اجرای احكام ایده‌میه‌جك

---

[١] رواه المسلم و ابو داود.

انکلتره‌نك کوندن کونه تزاید ایتمکده اولان آمال استیلاجویانه‌سنه کورکورینه مطیع و منقاد اوله‌جق ، کندیسنه هیچ بر وقتده مخالفت و مقاومتده بولونامایه‌جق بر حاله کلمش اولورلر .

زیرا اداره‌سنده میلیونلرجه شرقلی و مسلمان بولنان انکلتره دولتی ، عالم اسلام اوزرنده متنفذ ، حاکم برقاچ حکومت اسلامیه‌نك موجودیتنی ، کندی سیاستی ایچون پك مضر تلقی ایتمش و مسلمانلری ـ بالخاصه توركیا و تورکلر بولندیغی حالده ـ فرصت دوشدکجه وسائل و دسائس مختلفه ایله ضعفه دوچار ایتمکدن ، آنلری اوغراشدیرمق ایچون یوقدن مسئله‌لر چیقارمقدن بر آن کری طورمامشدر .

انکلتره ، هندستانه ، مصره ، آفریقا به اسلام مستملکاته مالك بولندقجه ، قوتلی بر توركیانك آسیاده بولنمسنه البته طرفدار اولمیه‌جقدر . تورکلری و سائر اقوام اسلامیه‌یی زبون ایتمدکجه ، ضعفه اوغراتمدقجه ، انقراضه محکوم ایلمدکجه ، انکلتره و انکلیز پولتیقه‌سی مستملکاتده یرلشه‌میه‌جکنه قناعت کتیرمشدر . انکلتره‌نك بو فکرده اولدیغنی ، بو غایه‌یی تعقیب ایتمکده اولدیغنی بر عصردنبرو تاریخ بزه اثبات ایدییور .

برزمانلر یوزیکرمی ولایته مالك اولان توركیا ، هپ انکلیزلرك آنا فآنا چویردکلری انتریقه یوزندن ، مسلسل و دواملی محاربات کورا کورا نتیجه‌سنده ، بویوك ایالتلرینی ، ولایتلرینی ، واسع حدودلرینی غائب ایده‌رك ، کوچولدکجه کوچولمش ، نهایت بو کونکی حاله کلمشدر .

تورکلر برچوق دفعه انکلیزلرله آکلاشمغی آرزو ایتدیلر . انکلیز سیاستنه اویمق ایچون بعض رجالی صیره دوشدکجه ایش باشنه کتیروب درلو درلو تجربه‌لرده بولوندیلر . فقط بالاده سرد ایلدیکمز اسباب و علل‌دن طولایی هیچ بر زمان انکلتره ایله آکلاشمق قابل اولمادی . خاقان مرحوم (سلطان عبدالحمید) بیله بو حقیقتی آجی تجربه‌لر نتیجه‌سنده ادراك ایلیه‌رك سلطنتنك صوك زمانلرنده بر درجه‌یه قدر آلمانلرله اشتراك مساعی ایتمك لزومنی حس ایلمشیدی .

آلمانیایه تورك ضابطانی برای تحصیل کوندرلدی . عثمانلی اوردوسنی آلمانلر ، بر طرفدن ضابط ، دیکر طرفدن اسلحه و مهمات ایله تجهیزه چالیشدیلر ، بو صورتله کندی تشکیلات عسکریه‌لرینی تورکلره بکندیرمه‌یه موفق اولدیلر .

مشروطیت اعلان ایدیلنجه ، انقلابجیلر سلطان عبدالحمیدك قورمش اولدیغی تورك ـ آلمان محادنت مناسبتنی ـ انکلیز حسابنه ـ ییقمغه بدایت امرده قرار ویردیلر . فقط چوق کچمه‌دن انکلتره‌نك مسلمانلرك ایشنه کلیه‌جك اولان سیاستلرینی کوره‌رك ، خطالرینی آکلادیلر و ینه آلمانیا و آلمانلرله خوش کچمکی ترجیح ایتدیلر . زیرا توركیا ایچون آوروپاده برظهیر ، هیچ اولمزسه بر دوست بولندیرمق ضروری ایدی . انکلتره بو جهته یناشمیوردی ، مع التأسف فرانسه ـ

نك ده اوزمانکی سیاستی تورکلرك کندیسیله ال اله ویروب برابر کیتملرینه بر مانع تشکیل ایدییوردی .

بو حقیقتی آلمان ماتی پك کوزل سزمش اولدیغی ایچون تورکلرله بر محادنت زمینی حاضرلامق اوزره کندی ایمپراطورلری اوکه سوره‌رك ، بو آغیر ، کوچ وظیفه‌یی اوکا تحمیل ایلملردی . قیصر ، آلمان منفعتی ، رقیبلری اولان ائتلاف حکومتلرینه قارشو قورویه بیلمك و اقتصاد عالمده ائتلاف ملتلرینه احراز تفوق ایتمك و اسلام دنیاسیله برلشمك لزومنی کوزلجه تقدیر ایتمش اولدیغندن بو مهم ایشی قوه‌دن فعله اقتران ایتدیرمك ایچون فاسه ، استانبوله و قدسه متعدد سفرلر اجرا ایلدی . فاس سلطانی سلاملادیغی اثناده صرف ایتدیکی معلوم سوزلرله ، شامده مدفون اولان اسلام قهرمانلرندن (صلاح الدین ایوبی) حضرتلرینك مزارینه چلنك وضع ایتدکدن صوکره ایراد ایتمش اولدیغی تاریخی و مشهور نطقی ایله بالعموم مسلمانلری ممنون ایتمکه چالیشمشیدی .

بودرین اسباب و عوامل نتیجه‌سنده حرب عمومی اثناسنده توركیا آلمانیا طرفنی التزام ایلمشدی . آلمانیا حرب عمومی نتیجه‌سنده احراز غلبه ایتمش اولسیدی ، عالم اسلامك معاونتیله یالکز اوروپایی دکل ، جهانی زیر حاکمیتنه آلمش اوله‌جقدی . زیرا اسلام عالمی اویله بر قوتدرکه هانکی طرفه التحاق ایدرسه مطلقا موازنهٔ جهانده او طرف آغیر باصه‌جقدر . حرب عمومی نتیجه‌سنده بو حقیقت دها زیاده تظاهر ایتمشدر . ایشته فرانسه بوکون بو حقیقتی آکلامش اولدیغی ایچوندرکه اسکی خطالرینی تعمیره قویولمش ، اسلام عالمنی قازانمق ایچون توركیایه قارشی مماشاتکار بر پولتیقه تعقیبنه باشلامشدر . دیکر طرفدن روسیه چارلغنك ایمپریالیزم انقاضی اوزرنده قورولمغه باشلایان بولشه‌ویکلرده اسلام عالمنك آتیاً پك بویوك بر قوت تشکیل ایده‌جکنی آکلادقلرندن مسلمانلری الده ایتمك ایچون هر درلو فداکارلقده بولنمغه قرار ویرمشلر ، بو مقصدله بر طرفدن توركیا ایله ، دیکر طرفدن ایران و افغانستانله آکلاشمغه تشبث ایلمشلردی .

بولشه‌ویکلر بو خصوصده بدایةً پك جدی و فعلی آدیملر آتمرق بو عظیم تشبثك ایلك عمل طاشنی آتمغه موفق اولدیلر و دها ایشك باشلانغیجنده کندی تشبث و اقتدارلرینك ثمره‌سنی استحصاله موفق اولدیلر . بولشه‌ویکلرك الك مشکل زمانلرنده ، (دینیکن) ، (قولچاق) ، (یودەنیچ) ، (ورانکل) اوردولری بولشه‌ویکلری جدی صورتده تهدید ایتدکلری صیره‌ده مسلمانلر بولشه‌ویکلره بوتون قوتلریله مظاهرت ایدرك بو ارتجاع اوردولرینی مغلوب و تار مار ایتمك خصوصنده بویوك بر عامل اولدیلر . بو صورتله بولشه‌ویکلری دشمنلرینك الندن قورتاردیلر .

اساساً بدایت امرده بولشه‌ویکلر ، روسیه‌ده‌کی بالعموم مسلمان

ملتلرك استقلاللريني، هرملتك كنديسي مقدراتنه بالذات صاحب اولمسني قبول ايتمش اولدقلرندن روسيه مسلمانلري بولشه‌ويكلرله توحيد مساعي ايتمكده بر محذور كورميه‌رك آنلرله برابر چاليشيورلردي .

اكر (كنجه) ، (خوقند) ، (بخارا) و سائر بوكبي وقعه‌لر تحدث ايتمش اولماسه‌يدي مسلمانلرك بولشه‌ويكلره قارشي اولان اعتماد و مظاهرتلري اصلا صارصيلميه‌جق و ايلك باشلايان صميمي مخادنت كون كچدكجه دها زياده قوت بوله‌جقدي. لكن بعض بولشه‌ويك رجالي و قوماندانلري حسابلرينه مغلوب اوله‌رق لزومسز يره بر طاقم فجيع حادثه‌لر ايقاع ايتديلر و بو سببله مسلمان اقوامني اوركوتديلر و دوشوندورديلر .

حال بوكه بولشه‌ويكلرله اسلام عالمي آره‌سنده هيچ بر مسئله‌نك تحدث ايتمه‌مسي ؛ بالعكس هر ايكي طرفك الدن كلديكي قدر فداكارلق كوستره‌رك تأييد مخادنت ايلمسي ايجاب ايديوردي. زيرا حادثات، مصلحت، طرفينك منافعي بوني اقتضا ايديوردي . بوتون بر جهان خصومته قارشي جداله كيريشدكلري زمان كنديلرينه مسلمانلردن باشقه دوستلق كوسترن اولمادي . و مسلمانلر حقيقي وجدي بر صورتده، فداي جان ايدرك بولشه‌ويكلرك غالبيتلريني تأمينه چاليشديلر و موفق اولديلر . بالطبع مسلمان ملتلرك بوفداكارلقلري بولشه‌ويكلرك يشيل كوزلري ، صيرمه صاچلري ايچون دكلدي . هر طرفدن تضييق و ظلم آلتنده قالان مسلمان ملتلر دايانه‌جق بر ير ، توجه ايده‌جك بر خلاص قپوسي آرايورلردي . بوتون چكدكلري فلاكتلر آوروپا ملتلرندن ، بالخاصه ائتلاف دولتلرندن اولديغي ايچون اونلره قارشي ظهور ايده‌جك بر قوته بوتون موجوديتلريله مظاهر اوله‌جقلري طبيعي ايدي . بولشه‌ويكلر ايسه غربك واستيلاجي دولتلريله مبارزه‌يه باشلامش اولدقلري ايچون مسلمانلرله بولشه‌ويكلرك مقصد و غايه‌لري برلشمش اولويوردي. مسلمان ملتلر مظلوم و اسير ايدي، ظالملرك اللرندن رها و خلاص بولمق ايسته‌يورلردي . بولشه‌ويكلر ده عيني دعواده بولونيورلردي. صنايع و اسلحه خصوصنده پك كري قالان مسلمان ملتلر خلاص و استقلاللريني تأمين ايچون مطلقا صنعت و سلاح صاحبي بر دولتك مظاهرتنه احتياجلري واردي. روسيه ايسه شمديكي غرب دولتلري درجه‌سنده اولمامقله برابر ، صميمي صورتده حركت ايتديكي تقديرده مسلمانلرك احتياجات ماديه‌سني بر درجه‌يه قدر تأمين ايده‌بيله‌جك بر موقعده ايدي .

بناءً عليه حقيقي استقلاللريني تأميندن باشقه بر غايه‌لري اولميان مسلمان ملتلر بو غايه‌لريني طانييان و طانيديغني علناً بوتون جهانه قارشي اعلان ايدن بر دولتله پك صميمي اوله‌رق تشريك مساعي ايده‌بيليرلردي. نيته‌كيم بو دوشونجه‌لرله بولشه‌ويكلره قارشي جان و كوكلدن مظاهرتده بولونديلر ، اونلرله توحيد مساعي ايلديلر .

بولشه‌ويكلره كلنجه اونلرده پك بيوك بر وعدله اورته‌يه آتيلمشلردي . بو امر عظيمي كندي باشلرينه باشاره‌ميه‌جقلري طبيعي ايدي . غربه قارشي مجادله بايراغي آچان بولشه‌ويكلر شرق ايله ده حال جدالده بولونه‌مازلردي . بالعكس شرقك، اسلام عالمنك مظاهرتلرينه احتياج شديدلري واردي . بالخاصه داخلي اختلاللرده مسلمانلرك التحاق ايده‌جكي طرفك غلبه چاله‌جغي محققدي . اويله زمانلر اولديكه مخالف اردولر ايله موسقووه شهري آره‌سنده‌كي مسافه پك آزالدي . اكر مسلمانلر بولشه‌ويكلره مظاهر اولماسه‌يديلر بولشه‌ويكلر دها ابتداي تشكللرنده مغلوب اوله‌جقلر ايدي . بولشه‌ويكلرك مسلمانلرك معاونتلرينه نه قدر احتياجي اولدقلريني بالفعل حادثات كوستردي . هر طرفدن تعرض و تضييق قارشوسنده قالان بولشه‌ويكلر ايچون مسلمان ملتلردن باشقه هيچ بر استنادكاه يوقدي . سوكره بولشه‌ويكلر مظلوم ملتلر نامنه اورته‌يه چيقمشدي . اك مظلوم ملتلر ايسه اقوام اسلاميه ايدي . هر نه مقصدله اولورسه اولسون ايلري سورديكي دعوايي قازانمق ايچون مظلوم ملتلرك كنديسيله برابر اولمسي اقتضا ايديوردي . عكس تقديرده بولشه‌ويك دعواسنك ويلسونك معهود پرنسيپلرندن فرقلي بر ماهيتي اولمازدي .

الحاصل هر ايكي طرفك منافعي يكديكريله تشريك مساعيي اقتضا ايديوردي . و بو احتياج هنوز زائل اولمامشدر . نه عالم اسلام ايچون نه ده بولشه‌ويكلر ايچون. روسيه‌ده انقلاب هنوز ختامه ايرمه‌مشدر ، انقلاب دوام ايديور . و نره‌ده قرار قيله‌جغي معلوم دكلدر . اوديارده دها بر چوق حادثه‌لرك ظهوري طبيعيدر . انقلاب صفحه‌دن صفحه‌يه انتقال ايدرك دها بر چوق زمانلر سير طبيعيسني تعقيب ايده‌جكدر. كذلك اسلام عالمنده استقلال مجاهده‌لري ايله دها خيلي زمانلر چالقانوب طوره‌جقدر . بناءً عليه شرقده كوپورن دكزلرك سكون بولملري ياقين دكلدر . بالعكس دالغه‌لر كون كچدكجه قاباره‌جقدر . اكر هر هانكي طرف مسئله‌نك نتيجه‌لنديكنه ، بناءً عليه ديكر طرفك كنديسنه معاونت و مظاهرتنه احتياجي قالماديغنه ذاهب اولورسه بيوك بر خطاي سياسي ارتكاب ايتمش اوله‌جق ؛ مغرور آلمانلرك موقعنه دوشمش اوله‌جقدر .

في الحقيقه آلمانلر كرك حرب عموميدن اول ، كرك حرب عمومي ابتدالرنده توركيايي حربه سوروكله‌مك ايچون بوتون قوتلريله چاليشمشلر ؛ كرك اسلام عالمنك باشي اولان توركيايه ؛ كرك ديكر مسلمان ملتلره قارشي پك صميمي بر حسله متحسس اولديغني كوسترمه‌يه چاليشمشلردي . فقط وقتا كه آلمانيا ظفر قطعيي احراز ايتديكي ذهابنه دوشدي؛ درحال توركيايه و اسلام عالمنه قارشي معامله‌سني دكيشديردي. يوزنده‌كي ساخته نقابي آتارق چهره‌سني كوسترمكدن صيقيلمادي .

قفقاسیاده بر بیوك سیاسی تعقیبینه باشلادی و اوردومزه قارشی حادتا تخاصم برطور آلدی. دیگر طرفدن بزی اهمال ایدرك اقوام اسلامیه ایله آیری آیری تأسیس مناسبت سوداسنه دوشدی. مع التأسف آلمان رجال سیاسیه‌سی شو حقیقتی ادراك ایده‌مدیلر که عالم اسلام بر کلدر و او وجود واحدك باشی‌ده تورکیادر. بو عالمی قازانمق ایچون اونك دماغ متفکریله آکلاشمق ضروریدر. آیری آیری اسلام ملتلریله آکلاشمق اساسی بر آکلاشمه دکلدر. کونك برنده درحال بو اختلافك ییقلمسی طبیعیدر. اقوام اسلام آره‌سنده بر طاقم اختلافلر اولدیغنی ظن ایدنلر آلدانمش اولورلر. بو اختلافلرك هپسی ظاهریدر و بر طاقم اشخاصه منحصردر. او شخصلر برطرف ایدیلدیکی کبی بوتون مسلمان ملتلرك آمالی ینه عینی نقطه‌ده برلشیر. اونك ایچوندرکه عالم اسلام ایله خوش کچینمك ایسته‌ین دولتلر اولا تورکیا ایله آکلاشمق مجبوریتنده‌درلر. تورکیا ایله حال مخاصمه‌ده اولان بر دولت ایچون عالم اسلامك امنیت و محبتنی قازانمق امکان خارجنده‌در. لکن بوکا مقابل تورکیانی قازانوب‌ده هرهانکی بر اسلام ملتنی ازمك ایسته‌ین دولت بزم حقیقی دوستمز اولاماز. عصرلردن بری اهل صلیبه قارشی کوکسنی کره‌رك مسلمانلغی مدافعه ایدن و بو سایه‌ده بوتون عالم اسلامك علمداری اولمق شرفنه مظهر اولان تورکیا بر یوزنده موجود هیچ بر مسلمان ملتك ظلم و اسارت آلتنده قالمسنی، هرنه صورتله اولورسه اولسون ازلمسنی ایسته‌مز، ایسته‌یه‌مز. بزمله دوست اولمق آرزو ایدن هرهانکی بر دولت بوتون اسلام عالمنه، بوتون مسلمان ملتلره قارشی حرمت ایتمك، بلا استثنا هپسنك استقلاللرینی و حقوقلرینی طانیمق، اما یالکز سوزله دکل، فعلاً طانیمق مجبوریتنده‌در. ایشته تورکیا خلقنك اك حقیقی حسیاتی بوندن عبارتدر. بونك خلافنده‌کی بوتون مدعالر پولتیقه‌دن و شخصی فکرلردن باشقه بر شی دکلدر. بو حقیقت بویله‌جه بیلنملی و بو ملتك حقیقی دوستلغنی ایسته‌ینلر بو اساس نقطه‌یی دائما کوز اوکنده بولوندورملیدرلر.

ایشته آلمانلر بو حقایقه قارشی آرقه چویرنجه تورکلرده آلمانلردن صوغومایه باشلادیلر. آلمانلرك قفقاسیاده‌کی یهودی سیاستلری مسلمانلرك انتباهنه چوق یاردیم ایتدی. آجی تجربه‌لرله آلمانیانك‌ده عالم اسلامه قارشی انکلتره‌دن و دیکر امپریالیست حکومتلردن فرقلی بر فکرده اولمادیغنی آکلادیلر.

کوکل ایسترکه عالم اسلام ایله بر درجه‌یه قدر آکلاشمه‌یه موفق اولان بولشه‌ویکلر آلمانلرك دوشدکلری کیروه‌یه دوشمه‌سونلر. او کبی عبرت آمیز حادثه‌لردن حصه قاپه‌رق عالم اسلامه قارشی تعقیب ایتمك ضرورتنده بولوندیغی سیاستده خطالی یوللره صاپمه‌سونلر. زیرا آوروپا قاپیتالیست حکومتلریله داها چوق زمانلر مجادله ایتمك مجبوریتنده‌درلر. هنوز موجودیتلرینی اونلره تصدیق ایتدیره‌مه‌مشلردر. بلکه یارین داها بر چوق حادثه‌لر ظهور ایده‌جکدر. بولشه‌ویکلر ایچون عالم اسلامدن باشقه حقیقی بر قوة الظهر یوقدر. مسلمان ملتلرك یکانه آرزولری استقلاللرینی تأمیندن باشقه بر شی دکلدر. مسلمانلرك بو قدر آچیق و صمیمی طلبینه قارشی بولشه‌ویکلرك‌ده عینی صمیمیت و وضوحی کوسترملری ایجاب ایدر. آرتق مسلمان ملتلر آجی آجی تجربه‌لرله بوتون حقایقه واقف اولمشلردر. سوزله، یالانجی استقلاللرله آلدانه‌جق هیچ بر ملت یوقدر بلکه بر طاقم صاتیلمش آدملر بو نغمه‌لری تکرار ایدوب طورورلر. فقط ملتلر هر شیئه واقفدر. ایشته مصرده، هندستانده و آسیانك سائر محللرنده جریان ایدن حادثه‌لر ملتلرك آرتیق اویله صاتیلمش آدملر ارقه‌سنده سوروکلنمیه‌جکلرینی پك اعلا کوسترمکده‌در.

بز روسیه ایله اسلام عالمنك حقیقی و دواملی بر صورتده برلکده یورومه‌سنی هر ایکی طرفك منفعتی مقتضاسندن کوردیکمز جهتله بو خصوصده طرفیندن هرهانکی برینك یاکلیش بر یوله صاپمسنی قطعیاً موافق کورمه‌یز. زیرا بونك نتیجه‌سی هر ایکی طرف ایچون‌ده پك الیمه‌جقدر. اکر روسیه، مسلمانلرك توجهنی – چارلق زماننده اولدیغی کبی – بر دها بولشه‌ویکلك دوره‌ٔ تجددنده‌ده غائب ایده‌جك اولورسه داخلاً و خارجاً پك بیوك مهالکه معروض قالمقدن کندیسنی قورتاره‌ماز.

عالم اسلام چارلق روسیه‌سی ظلم و اعتسافیله، جبر و شدتیله، تعقیب ایتدیکی امپریالیزم و قاپیتالیزم پولتیقه‌لرینك قانیلقلریله ایچه طانمشلر و دائما علیهنده تشکل ایتمش و ایده‌جك اولان هرهانکی بر قوتله برلشوب برابر چالیشمغی جانه منت بیلمشلردی. عینی اسبابدن دولایی دکلمیدرکه تورکیا حرب عمومی اثناسنده آلمانلر طرفنه میل و التحاق ایلمش و روسیه‌نك میلیونلره بالغ اولان اردولرینك قار کبی اریوب کیتمسنه بیوك بر عامل اولمشدی. حرب عمومیده تورکلر، آلمانلرله برابر توحید مساعی ایتمامش اولیدیلر، چناق قلعه بوغازنده انکلتره و فرانسه اردولرینك اك کزیده و اك منتخب یوز بیکلرجه نفری قولای قولای خاك هلاکه دوشمز و حرب عمومی بویله سنه‌لرجه اوزانوب سورمز، چارلق استبدادی‌ده ییقیلوب کیتمز ایدی.

بوتون بو وقایع ماضیه، بوتون بو حادثات ثابته، روس چارلرینك تاج و تختلرینی آلت اوست ایدن بولشه‌ویکلر ایچون بر درس عبرت و انتباه تشکیل ایتملیدر. و بیلملیدرلرکه اسلام عالمنك موقعی پك مهمدر. بوتون مسلمان ملتلرك کوکللری یکدیکرندن آیریله‌ماز.

یوزلرجه میلیونه بالغ اولان بو کتله‌ٔ معظمه هرهانکی بر طرفه میل و التحاق ایدرلرسه او طرف پك آغیر باصه‌جق، قارشوسنده هیچ بر قوت و دسیسه طوره‌میه‌جق، کونك برنده کندیلکندن ییقیلوب چوکه‌جکدر.

بزم یکانه آرزومز، یکی دستورلریله اوروپاده حکمفرما خرافه، مستولیانه سیاسته قارشو کندیسنی کوسترمکه باشلایان کنج روسیه‌نك، اسلام عالمنی حقیله تدقیق وتتبع ایدرك آكا كوره اتخاذ مسلك ایلمسی وصمیمی آدیملرله یورویه‌بیلمسیدر.

حرب عمومی فاجعه‌لرندن پك چوق عبرت آمیز درسلر آلان، مادةً غائب ایتدکله برابر معناً پك چوق تجربه‌لر قازانان مسلمانلر، صنعی پروپاغاندالرك تأثیراتندن بوس‌بوتون آزاده و انجق صمیمی بر صورتده کندیلرینی ایقاظ و ارشاد ایدن، قوللری فعللرینه اویغون اولان کیمسه‌لره قوللرینی دها چابوق اوزاته‌جقلری محققدر. یوقسه قوراق برلرده اکیله‌جك اولان تخملرك ایرکچ ثمره‌سزلکه محکوم اوله‌جقلرینه شبهه یوقدر.

بویله صمیمی و مسعود بر روسیه ایله – زمامدارلری کیم اولورسه اولسون – باشده تورکیا اولمق اوزره بوتون اسلام عالمنك توحید مساعی ایده‌جکلری ، درلو شبهه‌دن وارسته‌در.

معلم ومعلمه‌لر درنکی ریاست محترمه‌سنه

تجارده (تورکیا معلم و معلمه‌لر درنکی هیئت اداره‌سی) نامنه بعض ذوات ایکی بچق ستونلق مطول بر بیانامه نشر ایتدیلر. قارالغه قورشون صیقمه قبیلندن اولان بو حرکت، پك طبیعی اوله‌رق – یعقوب قدری بکك تخمین ایتدیکی وقورقدیغی وجهله – «نظری بر حرکت» دن عبارت قالدی. باخصوص بو بیانامه باشقه بر زمانده وباشقه بر محیطده بر شی افاده ایده‌بیلیردی. فقط آناطولیده، بر اسلام هیئت اجتماعیه‌سی آره‌سنده «هرشیئی ده‌ویره‌رك یکرمنجی عصرك معناسنه اویغون یکی بر حیات» تأسیسی ایچون بوتون معلمه و معلملری قیامه دعوت ایدن بو سس، پك فضولی، پك معناسز بر شیدی. بیانامه‌نك مرتب ومحررلری هرشیئی اونوتمش. برقاچ سنه اول استانبولده‌کی «اجتماعی انقلابجیلق» خاطره‌لرینی احیا ایتمك هوسنه دوشمشلر، اوزه‌نه‌رك بزه‌نه‌رك، آلمان انقلابندن، روس انقلابندن نمونه‌لر آله‌رق، «اسلام» کله‌سنی آغزنه بیله آلمایه تنزل ایتمه‌یه‌رك، بالعکس قارل مارقسلری، تولستویلری ودیکر انقلاب مؤلفلرینی آلقیشلره بوغه‌رق، بو حرکتلرك روسیه‌ده «پایدار ثمره‌لر» ویردیکنی ده علاوه ایدرك آغزلرندن باقله‌یی چیقاریویرمشلردر:

– درنك عصریلکه و انقلابجیلغه مخالف دوشن، اولمکه محکوم بوتون سقیم و باطل فکرلری دویورمرك یکرمنجی عصرك معناسنه توافق ایده‌بیله‌جك بر تجدد و انقلاب حرکتی حصوله کتیره‌جکدی. و بونك ایچون تورکیاده‌کی بوتون معلمه و معلملری قیامه دعوت ایدییوردی.

بوتون او ایکی بچق ستونلق مطول بیانامه‌نك روحی ایشته بوندن عبارتدر. بوتون او تفصیلات هپ بونی سویله‌مك ایچوندر. نیته‌کیم اولساندن آکلایان یعقوب قدری بك بو بیانامه مناسبتیله اقدامده یازدیغی بر مقاله‌ده دییورکه:

– «تورك کنجلکی ایلك دفعه اوله‌رق فکرینی ومقصدینی بو قدر آچیقجه سویله‌ییلیور، سنه‌لردن بری آغزیمزك ایچنده کوه‌له‌یوب بر تورلو لازم کلن صراحت و قطعیتله افاده ایده‌مدیکمز بو مقصدك و بو فکرك نهایت نیم رسمی [1] بر بیانامه‌ده (بوتون تورکیا معلم و معلمه‌لری) نامنه کمال جرأت وجسارتله اعلان ایدلمسی انواع مهالك ومزاحمله دولو شوچتین انقلاب یولنده ایجه یوکسك بر ذروه‌یه واصل اولدیغمزی کوستریور. بو جمله‌ده بر نوع هجوم یوروینك آهنکی وار. فقط قورقارمکه بو «نظری بر حرکت» دن عبارت اولماسین.»

یعقوب قدری بکك پك کوزل تحلیل ایتدیکی وجهله بو سس بر هجوم یوروییدی. فقط ینه مومی الیهك تخمین ایتدکلری وجهله بو «قورو بر سس»دی. و استانبولده کندینه پك بوله‌بیله‌جك اولان بو سسك بوراده عکس تأثیردن باشقه هیچ بر فائده‌سی اولمادی. کرك مجلسده، کرك خارجده خلق اوزرنده پك فنا بر تأثیر حصوله کتیرن بو «قیام دعوتنامه‌سی» نك مرتبلرینه بالمناسبه بزده کوچوك بر نصیحتده بولونمه‌یی موافق کورمش، بو ذوات محترمه‌نك سیاسته اشتغالی براقوب‌ده علمی مناقشه‌لرله اوغراشمه‌لری دها مفید اوله‌جغنی نظر دقتلرینه عرض ایتمك ایسته‌مشدك. فقط درنك ریاست محترمه‌سی – بر معتاد – درحال بزی «برلکه معترض موقعنده کوسترمه‌یه قالقیشدی و «تجدد و ترقی‌یه متعلق، حیات و فعالیت مشوق اولان برلك بیانامه‌سنك دینج، ایقاظکار روحندن سبیل الرشادك منفی بر تأثیر آلماسی هیچده غیرمنتظر دکلدی.» دییه‌رك بر تعریضده‌ده بولوندی.

شیمدی سبیل الرشاده قارشی تعریضده بولونمشلر، بولونمامشلر، بونك اهمیتی یوقدر. اصل مسئله مثبت تأثیرلر، منفی تأثیرلر مسئله‌سیدرکه بوخصوص بزی برقاچ سوز سویله‌مه‌یه مجبور ایتمشدر. بو، اسکی بر لطیفه‌درکه زمان زمان اورته‌یه چیقار طورور. اونلر اویله ایسته‌یورلرکه مملکتده هر ایسته‌دکلرینی یاپسونلر. فکرلرینه مخالف دوشن هرشیئی ییقسونلر وهیچ کیمسه‌ده بوکا اعتراض ایتمسون، آغزینی بیله آچماسون. شاید بری چیقوب‌ده اعتراض ایده‌جك اولورسه درحال چوروش داماغلری واردر، اونلردن بر داغه‌سنی یاپشدیرمه‌یه قالقیشیرلر. بو پك انصافسزجه بر حرکتدرکه حسن نیت صاحبلری ایچون هرحالده توسل اوله‌جق بر یول دکلدر.

[1] یعقوب قدری بك بو بیانامه‌یه نیم رسمی بر ماهیت عطف ایدرك افکاری تغلیط ایتمك و آنقره حکومت ملیه‌سنکده کویا بو فکرده بولوندیغی آکلاتمق ایسته‌یور.

اونلرك «مثبت حركتلر» دیه شمدی‌یه قدر اورته‌یه قویدقلری شیلرك هانكیسی مملكته مضرتدن باشقه بر نتیجهٔ حسنه ویردی؟ هرنه یاپیلدیسه هپ مملكتك عنعناتنه، مقدساتنه قارشی یاپیلدی. بوتون مثبت حركتلرك آلتندن «غربلیلاشمق» چیقدی. یالكز شكل ده‌یشدی، نقطه ذهنیت، هپ او ذهنیت ایدی. دور دلارای مشروطیتدن بری بز بو «تجدد و ترقی» نغمه‌لرینی دیكلیورز. فقط مملكتك، ملتك منفعتنه نه یاپیلدی‌كه مسلمانلر اعتراض ایتدیلر؟ او، كندیلری غربلیلاشان و ملتی ده غربلیلاشدیرمق ایسته‌ین ذوات محترمه عجبا یوللر، شمندوفرلر، كوپریلر كبی بر طاقم آثار نافعه‌یی وجوده كتیردی ده مسلمانلر بونلره اعتراض ایتدیلر؟ عجبا فابریقه‌لر، اعمالاتخانه‌لر، بویوك بویوك مؤسسات صناعیه‌یی تأسیسنه قالقیشدیلرده مسلمانلر ایسته‌مدیلر؟ مملكتده رفاه و عدالتی نشر ایتدیلرده مسلمانلر ایسته‌مزدیدیلر؟ مكتبلرده فن و صنعت درسلرینی كوسترمكه قالقیشدیلرده مسلمانلر قبول ایتمدیلر؟ ملتك تجارتنی، اقتصادیاتنی یوكسلته‌جك تدابیره‌یی توسل ایتدیلرده مسلمانلر رد ایتدیلر؟

«برتجدد و ترقی» نغمه‌سیدر كیدیور. فقط مسلمانلر مملكتك هرنه طرفنه باقسه‌لر تجدد و ترقیدن براثر كوره‌میورلر. تجدد نامنه اورته‌ده یالكز بر قادین مسئله‌سندن باشقه نه‌وار؟ اون درت سنه‌لك مشروطیت دوری هپ بو مجادله ایله كچدی. الك نهایت تورك قادینی آرزو ایتدكاری كبی تجدد و ترقی‌یه مظهر اولدی! شمدی آرتیق استانبولده تورك قادینلری حجاب اسلامی‌یی یرتمشلر، بك اوغلارنده فرنكلرله قول قوله كزییورلر، دكز حماملرنده برلكده یوزییورلر، ارككله قادین تیاترولرده برابر، جمعیتلرده برابر، قونفرانسلرده برابر، آهنكلرده برابر، چای ضیافتلرنده برابر... ایشته تام تخیل و تمنی ایتدكاری سویه‌یه چیقدی! دها نه ایسته‌یورلر، بیلمیورز.

اونلری نه‌قدر انصافه دعوت ایدن اولدی. فقط هیچ برینه اهمیت ویرمدیلر. بالعكس بوتون ارباب حمیته بر دامغا یاپیشدیردیلر: مرتجع دیدیلر، اسكی فكرلی دیدیلر، متعصب دیدیلر، قرون وسطا قفالی دیدیلر، قره قوت دیدیلر... الحاصل آغزلرینه نه‌كلدیسه سویلكدن چكنمه‌دیلر. سوزله بوغه‌مادقلرینی ضابطه ایله، ادارهٔ عرفیه ایله صوصدیردیلر. اونلره نظراً دولتك بوتون قوانین و مؤسساتنی بوزوقدی. چونكه بیك سنه اولكی فقهه استناد ایدیوردی، كذلك ملتك حیات اجتماعیه‌سیده یكرمنجی عصرك حیاتنه اویغون دكلدی، چونكه بو قالین قفالی ملت قرون وسطادن قالمش ناموس تلقیسنی هنوز دكیشدیرمه‌مشدی. ماضیدن كلن هرشیئی ییقمق، یكرمنجی عصره اویغون برحیات تأسیس ایتمك لازمدی.

ایشته اونلرك عیناً افاده‌لری:

«بیك سنه اولكی عرب حقوقی فلسفه‌سندن، بالذات عرب حقوقندن ملهم اولان شرعی تشكلات و قانونلرك الهی بر مربوطیت و صداقتله تطبیق ایدلدكاری زمانلر چوقدن كچمشدی. لزومسز و قوری بر تعصب حالی آلان جاهلجه اعتقادلرله (كلخانه خط همایونی) نك نشر و اعلاننه قدر محافظه اولنان بو شرعی تشكیلات و قانونلری عصری بر دولت قورمق ایسته‌ین تنظیماتجیلر حكمدن اسقاط ایدرك الهی دوره نهایت ویردیلرسه‌ده زمانمز حقوق فلسفه‌سنك، حقوق تاریخنك معطیلری موجبنجه‌یكی بر تشكیلات وجوده كتیره‌مه‌مشلردی. یكرمنجی عصرده حالا روحانی، شرعی محكمه‌لرك وجودی عفو اولنماز بر سرمدی. بر مملكتده ایكی محكمه ناصیل اولوردی؟

«بر دولت كه حقوقی كندی طوغورماز، قانونه «كوكدن اینمش، دكیشمز.» دیردی، او، اصلا بر دولت دكلدی. عصرك حقوقی فلسفه‌سنه‌قایه، زمانمزك حقوق ذهنیتندن ملهم قانونلرك تطبیقی ایدی. اویله‌ایكن برناصل اولورده بیك سنه اولكی (ربانی حقوق) ایله توزیع عدالت ایده‌بیلیردك؟

«كذلك تنظیمات بر معارف مؤسسه‌سی حصوله كتیرمش ایسه‌ده مكتبلری دینك نفوذندن تماماً‌یله تجرید ایده‌مه‌مشدی. بو خصوصده (جذری) حركتده بولونمه، ایشی كوكندن حل ایتمه‌یه موفق اوله‌مامشدی. مدرسه‌لرك تأثیراتی مملكتده حالا باقی ایدی. یكرمنجی عصرده مكتبلرمزك روحانی وظائفی تعلیم ایله اشتغال ایتمسی عصرك ترقیاتی اوكنده مدهش كبائردن ایدی. معارف بوكون آرتیق بر علم مسئله‌سی اولمشدی. دینی تحصیل مملكتك استحصالاتنده عامل اوله‌مازدی. منحصراً مادیات اوزرینه مبتنی عصر حاضرده آرتیق مكتبلری تماماً‌یله (لائیك ـ لادینی) برحاله قویمق ایجاب ایدردی. مملكتده ایكی معارف اولمازدی. مدرسه ذهنیتی حالا یاشایوردی.

«صوكره ملتك حیات اجتماعیه‌سیده قرون وسطائی ایدی، قادین حالا اركگك اسارتنده ایدی! خرستیان عادتندن باشقه بر شی اولمیان تستره رعایت ایدیوردی. حالبوكه عصر حاضرده قادین حیات اجتماعیه‌یه اشتراك ایتمشدی. قادینك اودن طیشاری چیقمسی، ارككله اوموز اوموزه چالیشمسی اقتضا ایدردی. صوكره تیاترو یكرمنجی عصرك تربیه اوجاقلری ایدی. خلقك ذوق بدیعیسنی انكشاف ایتدیرمك لازمهٔ مدنیت ایدی...»

ایشته ملتی غربلیلاشدیرمق ایسته‌ین او مثبت حركتجیلر بویله سویله‌یور و بودستورلره كوره اجرا آتده بولنیورلردی. ادارهٔ عرفیه آلتنده انقلاب اجتماعی یاپیورلردی. محاكم شرعیه‌یی مشیختدن آلیور،

قوتخانه‌یی اهمیتدن اسقاط ایدیورلردی. مکتبلردن تربیهٔ دینیه‌یی قالدیریور؛ قادینی سترهٔ حجابدن تجرید ایدیورلردی. چوجقلرك دین حسنی کوشه‌تمك ایچون معارف نظارتی رسماً الندن کلنی یاپیوردی. دین ، وجدانیدر ، ایسته‌ین قیلسون ، ایسته‌ین قیلماسون ، دیه مکتبلرده نماز مکلفیتی قالدیریوردی. نماز قیلمق ایسته‌ینلر ایچون مکتبده الك کوتو یرینی کوستریوردی. بعض مکتبلرده ـ مثلا قندیللی اناث لیسه‌سنده ـ مقدما مسجد ایچون تخصیص ایدیلن بر اوطه دانس صالونی یاپیلمشدی. مکتبلرده تیاترو صحنه‌لرینه ویریلن اهمیتك ، اختیار ایدیلن فداکارلغك یوزده بری مسجده صرف ایدیلمیوردی. بالالتزام توز طوپراق ایچنده براقیلیوردی. وقتیله آبدست آلمق ایچون یاپیلان موصلقلر قالدیریلیوردی. لیلی مکتبلرده صباحلری اغتسال ساعتلرینی بیله تخصیص اولونمایوردی. بونلر هپ مثبت حرکتلردی.

دیکر طرفدن بعض معلملر و مدیرلر هر فرصت دوشدکجه حقایق دینیه‌یی استخفاف ، استحقار ایله قارشیلادیلر ، دینه مخالف افعال ایتحسینی تسهیل ایتدیلر. وظائف دینیه‌نك ایفاسنی فعلاً اوله‌ماده‌یی صورتده معناً اشکال ایتدیلر. بو قبیل معلملر و مدیرلر معارف نظارتنجه الك چوق حمایه‌یه لایق کورولدیلر. مکتبلر تیاترو صحنه‌لرینه چوریلدی.

زمان اولدی که بعض قیز مکتبلرنده اون سکز ، یکرمی یاشنده قیزلری سوسلدیلر ، صحنه‌یه چیقاردیلر ، نظارت ارکاننه سیر ایتدیردیلر. بونلره قارشی هیچ کیمسه آغزینی آچوب بر سوز سویله‌یه‌مزدی. سائقورلر درحال اواعتراضلری قیزمله بویاردی. بونلر ایشته هپ مثبت حرکتلردی.

زمان اولدی که معارف ناظری اوله‌جق ذات کوزل قیزلری سچمك ایچون مکتب مکتب دولاشدی. کوزینه کسدیردکلرینی نظارته چاغیرمقدن اوتانمادی. صوکرا اوکا (نضلت مکافاتی) ویرمه‌یه قالقیشدی. بوتون بو تفجیع رسماً معلومدر. شبهه ایدنلر اولورسه اسملریله سویله‌یه‌بیلیرز. بوتون بونلر مثبت حرکتلردی. بونلره قارشی وقوع بولان اعتراضلر ده منفی حرکتلردی. هرشی یاپیلمالیدی. فقط هیچ کیمسه سسنی چیقارمامالیدی.

آه او ضلالت زمانلری! اوتجدد و ترقی زمانلری! بو تجدد عاشقه طوتولان بیچاره‌لر دلی کبی اولمش ، نه یاپه‌جقلرینی بیلمیورلردی. یالکیزدن مال قاچیرجه‌سنه هرشیئی دکیشدیرمك ، تخریب ایتمك ایسته‌یورلردی. دها صوکره‌لری حرب عمومی کبی بر فرصتده ظهور ایدنجه

دست تجاوزلرینی دها زیاده اوزاتدیلر. ملت اوته‌ده حدودلرده وطنی مدافعه ایچون مبذولاً قانی آقیتیرکن بریده بر طاقم ادملر متمادیاً

اقلاب اساسی حصوله کتیرمك ایچون ملتك عنعاتنه ، حسیاتنه قارشی حمله‌قاپولری آچیشلردی. اونلره « نه یاپیورسکز؟ انصافه کلیکز! » دینلدیکی زمان :

ــ یکیدن یاپمق ایچون ساحه‌یی تمیزله‌یورز ، دیبورلردی.

ایشته هپ بونلر مثبت حرکتلردی. تجدد عشقنه طوتولمش بر طاقم آدملر الرینه بالطه‌لر ، قازمه‌لر آلمش ، متصل ییقیورلردی. صوکره‌ده اوانقاض ییغیننك قارشوسنه کچوب تجددن ، ترقیدن ، حیاتدن ، تعالیدن بحث ایدیورلردی. اونلر ایسته‌دکلرینی ییقه‌جقلردی؛ فقط ییمسه برشی دیمه‌یه‌جکدی.

هیچ بر غزته ، هیچ بر مجموعه یوقدی که ستره قارشی ، حجابه قارشی حرب آچمش اولماسون. هر تجدد و ترقینك بانی قادیندی. قادین باشندکی سترهٔ حجابی ییرتملیدی. هر یرده ارککله برابر قول قوله گزملیدی. حتی ردمه (اوجاق)ده ستر و حجابه اعلان حرب اولنه‌جقدی: بر قاچ قادین صحنه‌یه چیقه‌جق ، چارشافلرینی آیاقلر التنه آله‌رق چکنه‌یه‌جکدی. هرشی حاضرلانمشدی. نامسیه حکومت ایشك اهمیتنی آکلادیده بو چلمنجه مثبت حرکتك اوکنه کچدی. اوکا حاجت یوق ، او کندی کندینه اوله‌جقدر ، دیدی.

فی الحقیقه اجنبی دولتلری استانبولی اشغال آلتنه آلیر آلماز ، اکثری مخللر فیض ویرمه‌یه باشلادی. آز زمان ظرفنده استانبول طانیمایه‌جق حاله کلدی. برقسم اسلام و ترك قادینی اجنبی اشغالی آلتنده اعلان حریت ایتدی! اسلام تورك قادینی غرب قادینلرینه بکزه‌تمك ایسته‌ین بر طاقم غرب‌پرستلر مثبت حرکتلرده بولونمق ایستدکجه هپ قارشیلرنده منفی حرکتلر بولیوردی: یعنی عنعنات و شعائر اسلامیه‌یی محافظه ایتمك ایسته‌ینلرك حرکتلری. مملکتده اسلام حاکمیتی یقیلمادقجه قادینك فرنکلشمه‌سنه امکان یوقدی. حقیقةً اویله اولدی. اسلام حاکمیتی اورادن چکیلیر چکیلمز برقسم قادینلرده فرنکلشدی. شیمدی بعض استانبول محررلری اویله دیبور: « واقعا اجنبی اشغالی کلدی ، فقط قادینده تجدد و حریته مظهر اولدی! » اوت ، تجدد و ترقی ، حریت و حیات! غرب پرستلر املرینه ایردیلر. شیمدی آرتیق استانبولده تام برسوسیه‌ته حیاتی تأسس ایتمش؛ بر طاقم کنج بکلرله کنج قیزلر سوقاقده ، تیاتروده ، مکتبده ، جمعیتلرده ، ضیافتلرده ، باللرده هپ برابر دوشوب قالقیور. ایشته بونلر هپ او مثبت حرکتلرك نتیجه‌سیدر.

لکن بو احوال الیمه بویله دوام ایده‌مزدی. ارباب حمیت و ناموسدن اولان بر طاقم کنجلر اوزرنده بو مثبت حرکتلر یك فنا تأثیرلر حصوله کتیردی. بویوك بر انتباه اویاندیردی. بو محترم کنجلر بوتون

بوضلالتلره قارشی مجادله‌یه باشلادیلر. باشده یحیی كمال بك كبی ادبا اولدیغی حالده برچوق ارباب حمیت شیمدی بوتون بوفنالقلرك اوكنه كچمه‌یه صاواشیورلر. انشاءالله موفق اولورلر.

ایشته بویله برزمانده، بوتون بوحادثات قارشیسنده برقاچ كشینك قالقوب ده آناطولینك كوبكنده اقرب اجتماعی حقنده برقیافه‌ده بیاننامه‌سی نشر ایتملری البته غریب برحركت اولوردی. یالكز غریب اولمقله‌ده قالماز، آناطولیده‌كی مسلمان ملتك حقیقی تمثلری اولان ومسلمانلغی محافظه ومدافعه ایتمه‌یی اك مقدس غایه بیلن بیوك ملت مجلسنك وحكومتك ده نظر دقتی جلب ایدردی. نته‌كیم اویله اولدی. حكومت بوراده اركككله قادینلرك برآراده بولونملرینه مساعده ایده‌میه‌جكنی علاقه‌دارانه تبلیغ ایتدی.

بیلمیز، بوداسی كچن بو مثبت حركتلردن برطاقم ذوات نه فائده بكله‌ورلر؟ بز بوذواتك هربرینی شخصاً طانیورز. هپسی محترم، حمیتلی وارباب ناموسدن ذواتدر. فقط ناصل اولورده بو محترم ذوات كندلرینك ده تقبیح ایده‌جكنه شبهه‌مز اولمیان بومثبت حركتلره، بوسقیم ذهنیتلره قارشی شعائر اسلامیه‌یی مدافعه‌دن باشقه بر قباحتی اولمیان سبیل الرشادك نشریاتنه ضمنی تأثیرله دامغاسنی یاپیشدیرمق انصافسزلغنده بولونیورلر؟ مملكتده، ملته نافع هانكی بر تجدده قارشی سبیل الرشاد اعتراض ایتدی؟ بز هركسدن زیاده تجدد وترقی‌یه طرفدارز. فقط تجدد وترقی نامی آلتنده یقیجیلغه البته مماشات ایده‌میز. قارل مارقسلردن كمال تقدیر ایله بحث ایدن بیاننامه محرر محترمی عجبا یقمق ایسته‌دكاری شیلری بزه ایضاح ایده‌بیلیرلرمی؟

اكر مقصد مملكتده جهلی زائله ایسه بویله خلقك حسیاتنی رنجیده ایتمه‌دن ده بوممكندر. برطرفده علما، دیكرطرفده معلملر چالیشیرلر، هربری كندی عالمنده نشر معارفه همت ایدرلر. بوسایه‌ده ملتك اركككی‌ده، قادینی‌ده اوزاده مرتبتدن حصه‌دار اولور. مملكتك عنعناتنه، ملتك حسیاتنه، مقدساتنه قارشی حركت ایتمكدن نه چیقار؟ هیچ اولماسون بونی بر صاحبی منهسی تلقی ایتملیدر. «معارف وكالتنده‌كی تبدلی كری‌یه آتیلمش برآدیم صورتنده تلقی» ایدن یعقوب قدری بك نه ایسته‌یور؟ ایلری‌یه آتیلمش آدملرمی؟ اونلری استانبولده ایسته‌دیكی قدر بوله‌بیلیر. بوراده بر اسلام مجلسی واردر. اسلام هیئت اجتماعیه‌سنی اك حقیقی صورتده تمثیل ایدن بو مجلس عالی بویله ایسته‌یور. معارفده اسلامی بر استقامت ویرمك اك اساسلی عمده‌سیدر. وصرف بو مقصدله معارف وكالتنده‌كی تبدل حصوله كلمشدر. بلكه اوزاقلرده بولونان یعقوب قدری بك بونی آكلایه‌مایور. فقط بوراده‌كی ذوات بو حقیقتی پك كوزل بیلیورلر. بز تمنی ایدرزكه آرتیق بوتون اوسكی ضلالتلره نهایت ویرلمش اولسون. فوز وفلاح آنجق بوراده‌در.

فائده‌لی آثار :

براسیرك خاطره‌لری

بالاده‌كی نام ایله كچنلرده مهم وبوتون مسلمانلر ایچین عبرت آمیز بر كتاب نشر ایدلدی. بر نسخه‌سنی بزده آلدیغمز بو كتابك محرری الیوم آنقره دفترخاقانی مدیریتنده بولونان (بالكسرلی ایوب صبری بك) در. موصی الیه (۱۳۳٤) سنه‌سنده غازی عینتابده بولونیوردی.

انكلیزلرك بوكوزل وقهرمان لواسنی ناصیل بر دسیسه ایله اشغال ایتدكلرینی، او وقت متصرف بولونان (جلال) بكك نه فریادلقلر چوبردیكنی، انكلیزلرك نظاملر یاپدقلرینی، أرمنیلرك واتوز سنه‌در ایچمزده یاشایاراق مسلمانلردن انتقام ایتدن، حتی حرمتدن باشقا برمعامله كورمه‌ین (اصبقالی قورلاوزی مدیری صریل)‌ك نه بیوك نانكورلكلر ایتدیكنی، حركات ملیه‌ده كیملرك، نه صورتله فداكارلقلرده بولوندیغنی... غایت آچیق و خوش بر لسان ایله تصویر ایدن بو كتابك بالخاصه ایكنجی قسمنده، أیوب صبری بك، كندیسیله برلكده مختلف مملكتلریمزدن ومختلف جبهه‌لریمزدن انكلیزلر الینه أسیر دوشن برچوق وطنپرور قارداشلریمزك حیات أسارتده معروض قالدقلری اشكنجه‌لری‌ده پك جانلی دلائل ووثائقله مكملاً ایضاح ایتمشدر.

انكلیزلرك دسیسه‌كارلغنی، مظالمنی، وحشی مدنیتنی، رشوت خوارلغنی... انكاری قابل اولامایاجق برقطعیتله حایقیران (خاطره‌لر)‌ك برچوق صحیفه‌لری مسلمانلر ایچین جداً عبرت آوردر.

ایوب صبری بك طقوز آی، آلتی كون سورن دوره فلاكتنده بوش قافا كزدیرمه‌مش، بالذات شاهد اولدیغی الیم وقعه‌لری سیغاره كاغدلرینك اوزرینه نوط ایتمك صورتیله تثبیت ونهایت ملته شوقیمتلی كتابی اهدا ایتمشدر.

بوكتابك نصف حاصلاتی غازی عینتابك بوینی بوكوك یتیملرینه تخصیص اولونمشدر.

شو حالده (اللی غروش) مقابلنده تدارك ایدیله‌جك اولان، نسخه‌لری آزالمش بولونان بوكتابك، قارئینه بخش ایده‌جكی فائده ایكیدر: هم بیكی، قیمتلی معلومات ایدنمك، هم ده ایتامه معاونتده بولونمق!..

مذكور كتابی بوتون قارئلریمزه توصیه ایدركن، محترم محرری ایوب صبری بك قارداشمزی ده خلاصندن، موفقیتندن دولایی تبریك ایدرز.

آنقره : مطبوعات واستخبارات مطبعه‌سی

آدرس تبدیلنده آبونه‌جی بش غروش كوندرملیدر

مكتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولونور

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور

آبونه شرائطی: هر یر ایچون سنه‌لكی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه‌سی ۵ غروشدر، سنه‌لكی ۵۲ نسخه‌در.

اداره‌خانه: آنقره‌ده، حریت اوتلی قارشوسنده‌كی سوقاقده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلكه موافق آثار ممنونیه قبول اولونور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاكف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

آبونه اولكز سبیل الرشاده

عدد ۵۱۱ 512 ۱۰ ذی الحجه ۱۳۴۰ پنجشنبه ۳ اغستوس ۱۳۳۸ جلد ۲۰

مندرجات:

عاصم (شعر) محمد عاكف

امت اسلامیه‌یه بیاننامه

قدسده سیونیستلرك یهودی سلطنتی تأسیسی تشبثلری ـ یهودی سلطنتنك مستقبل حدودی ـ قدس مسلمانلری ایچون باش كوسترن عظیم تهلكه ـ قدس مسلمانلرینك بوتون اسلام اقوامنی حركت وفعالیته دعوتلری.

اسلامی بر قونغره‌نك لزومی:

اسلامك اسكی مجد وعظمتی ـ مدنیت اسلامیه‌نك وجوده كتیردیكی آثار مخلده ـ علماء متفكرین اسلامیه‌نك نشر حقایق خصوصنده‌كی همتلری ـ بالآخره عالم اسلامك ضعف وانحطاطه دوچار اولمسی ـ بین الاسلام تعارف حصولنك تأمینی لزومی ـ مسائل دینیه واجتماعیه ایله اشتغال ایده‌جك بر قونغره‌نك انعقادی ـ بوخصوصده شرعیه وكالتنه مترتب وظیفه.

اسلامك وضع ایتدیكی مبدألر:

اسلام حكومتنك استناد ایتدیكی اساسات ـ عقول صرفه اوزرینه تأسیس حكومتك محاذیری ـ مسلمانلقده حاكمیت شرعیه اساسی ـ عالم اسلامك اسباب انحطاطی اسلامدن اوزاقلاشملریدر ـ اسلامك مبدأ وظیفه‌لری.

توركیا وعالم اسلام:

توركیا مسلمانلرینك اسلام عالمنده‌كی طوغدو اعتبارلری ـ بو موقع عالی‌یی احراز ایتملرینك سببی ـ مسلمان ملتلر آره‌سنده مادی واقتصادی رابطه‌نك تأسیس لزومی ـ بین الاسلام معارفك تعمیم وتعمیمی ـ مطبوعاتك مبادله‌سی ـ تلغراف خطلری، یوللر، شمندوفرلر انشاسی ـ اقتصادی شركتلر تشكیلی.

استانبولك یكی قادینی:

استانبولده سقوط اخلاقه قارشی مجادله ـ اخلاقسزلغك حدود برصنفه انحصاری ـ فرنكلشمه موده‌سنك عواقب الیمه‌سی ـ

حاكمیت ملیه‌نك باش محررندن بر استیضاح

عاصم

۱۲

— نه قدر طوغرو! أوت، خیره یورولماز بو گیدیش .
— سن او رؤیایه حقیقت دییورز ، نام بزم ایش .
حریفك ساق کوردکیا ، بوکون ملتده
عینی مسلکده ، او نظرتده ، او ماهیتده .
طانیماز یندیکی مخلوق ، سورر کور کورینه ؛
طانیماز گیندیکی بر هانکی طرف ، کوردیکی نه ؟
طانیماز صوکره تماس ایتدیکی ، هیچ بر قومی ،
عجبا دوستی میدر ، یوقسه اصل دوشمانی می ؟
کیم نه سویلرسه، یالان، کرچك، او، هیچ بقاز اویار،
بر آووچ طوزله قوشار یوقسه ده میدانده خیار . . .
طوتدك اوغلم بکا مضلری تکرار ایتدك ؛
کویلونك حالنی بیلمز صانه رق دیکلندك .
خسته میدانده ، تداوی یه ده بدا محتاج ؛
یالکز یورمی یم نرده حکم ، نرده علاج ؟
نسل حاضر که ساریق یوردی می رذیل ایدییور :
دنم اول اسقاطجی دیور ، جرجی دیور ، لشجی دیور ؛
خواجه زاده م ، نه سوه کش او مکروای جانه !
دیش بیلو یش سه لردر بری تورکك قانه .
ایویور فرصتی بولمش بایغوپ ، هم نه أیدیش !
کنه بر شیء می عجب ؟ آه او، نه دویماز شیء میش!
نه او ، قیزدیکمی ؟

— خایر، آ کلام اما (کنه) یی ،
صاغدیکز سزده عصرلرجه او صاعمل ابتکی .
— حقمزدر صاقارز ، قهرینی چکدك او قدر ،
بسلهدك ، باقدق ...

— أوت ، بسلهدیکز ، حقك وار !
هانکیکز بر طوتلم اوت وردی، براق بسله مه یی ؟
— یوقیدر مدرسه نك کویلیده اولسون أمکی ؟
— مکتبك بلکه فقط مدرسه نك ، هیچ اوکمام!
— قیزارم ها !
— او سنك حق صرمحکدر امام !

— خلقه یول کوستره جك بر قیلاغوز وار : علما ؛
قالاك هپسی ده بوش .
-- بوشدر افندم اما ...
— نه یمش اماسی بکم ؟
— یوق ... شو سزك مدرسه لر
عصرك عرفانی آلمده عناد یتمه لر ...
— کیدك اصلاح ایدك اویله یسه !
— أوت ، پك لازم .
— فقره کلسین می نه دیرسك ؟
-- هادی کلسین باقه لم .

— صوك زمانلرده ۱) حکومت شیاریق بردلی یی
کوتوروب بریره والی دییه باغلار .
— نه ایی !
— حریفك ایلك ایشی وقتکه ل خواجه لر کلسین دیر .
که لیبی بو آدامدره اجابتله کیدر .
اوکجه تبریك ایله تقدیم ایچون آز چوق طورولور ،
صوکره « مجلس! » دیبلیر ، برتوجه دیوار قوردولور .
شیمدی کرسی یه آیانسونده سنك والی بك ،
نطقه کلسین می آدام ظن ایدرك کندینی؟
— ی ی ی ؟ ..
نه دیمش ؟
— یوق ، نه کیرمش دییه سور ، معنامز
بربینین رابطه مشتاق، پرا کنده لفظ ،
رأتك یاده صاچار ، برسورو جنت صاوورور ؛
بوده تمز کبی بش تخته یه اوچ کره اورور ،
دیر که : « یکرمنجی عصر قلره ذهنیتلر
ویره بیلمکله تبار و تفاخرلر ایدر .
واقعا حالت روحیه سی وار اقوامك ،
بوبرنسیبله فقط مشری پك اعظامك ،
بلکه فردیتی صارصار براز عکس العملی ..
ساده شأنیت اعصاری طوروب دیکله ملی .

۱) بو وقعه بش آلتی سنه اول جریان ایتمشدر .

اجتهادی غیبانلرده مهمدریا ، اصل ،
اقتصادی حریانلردر اولاں مستحصل .
بونی تأمین ایده‌مزلرسه نهایت خواجه‌لر ،
اسقولاستیکله صنایع . له‌کلمز ، بوجالار .
ایلك آدیمدر ، آنه‌جقدر بونی البته‌علم . .
یاربرنسیب ، کلیك ، اصلاح مدارس دییه‌لم . . . »

— یاربرنسیپ‌می ؟ بابیلدم به !
— فرانسزجه‌مه‌می ؟
یا حرفندن‌ده‌می اشك صانیوردك امامی ؟
— بردن اشك دیمه ، بچاره هنوز مسوده !
نه‌تیشکیلری وار ، طورسون او صاغلام شده !
— ها کی مسوده ؟ نه‌مسوده‌می ؟ بریاملجه‌که . . .
— مرکبك . .
— - ای ؟
— متکامل صوبی اولمازمی ؟
— یکی ؟
— ایشته خلقتدن اوصورتده چیقارکن بیاضی ،
بویله بردنبره مسوده‌ده قیرلار بعضی .
نه‌یسه کچ فقره‌یه . .
— نره‌ده ایدك ؟ أوت ، شیمدی اطاق
بیتر اما ، یابیلیر مجلسه برطورغونلق .
— چونکه املایه کثیر هرزه دکل طویدیغی شی .
— صوکره قالقار علمادن بری ، دیر :

« والی بك ،
شو خطابه یله طاوانلردن اوچان افکاری ،
طوته‌مازلرسه کوچوك کورمه‌ییکز حضاری .
سزکه یکرمنجی عصرلرده‌سکز ، باقسه‌کز آ
بزم اون درده هنوز باصمش‌اولان عصرمزه !
آلتی یوز ییل‌می ؟ أوت ، تام اوقدر لازم‌که
قابل اولسون او بویوك اطقکزك ادراکی .
ساده « اصلاح مدارس » می ، نه ، برشی دیدیکز . .
اونی آکلار کبی اولدق . فقط ایضاح ایدیکز :
عجبا هانکی ضرورت سزی سوق ایتدی بوکا ؟
یافساد اولملی میدانده‌که اصلاح اولونه .
بونی برکره قبول ایله‌مزه ، رد ایدرز .
صوکره ، بچاره مدارس اوقدر صاحبسز ،
اوقدر باشدن آتیلمش‌ده او حالله ینه
دوشیور ، قالقیور ، اما کیدیور خدمتنه .
خلقك ارشادی‌میدر مقصد تأسیسی ؟ تام . .
شهره مفتی ویرییور ، منبره ، محرابه امام ؛
خطبا کز اورادن‌در ، اورادن واعظکز ؛
اورادندر خواجه‌کز ، قیمکز ، حافظکز ؛
عدلی توزیع ایده‌جك حاکمه فقه اوکردن او ؛
هله کوی کوی طولاشوب کویلی‌یی انسان ایدن او .
شیمدی برمسئله وار عرض ایده‌جك ، چونکه دکر :
بونلرك هیسنه آز چوق یتشن مدرسه‌لر ،
برزمان مفتقر اولمش‌می عجب خارجه ؟ یوق .
ابی اما آیکم ، شویله باقینه‌ق ، برچوق ،
برآلای مکتب عالی دیدیلن یرلر وار ؛
صوره‌کز بونلره‌ملت نه‌ویرر ؟ ملونلر .
شونه ؟ ملکیه . او ؟ بحریه . بو ؟ طبیه . بونه ؟
او ، زراعت ؛ بوده بیطر ؛ شو ، مهندسخانه . . .
چوق کوزل ، هیچ بری حقنده سوزم یوق ، یالکز ،
نه‌یتیشدیردی‌که شونلر عجبا ؟ آکلایکز .
بریقیق کوپری ایچین بلجیقادن قالفه کلیر ؛
حکمك حاذق بیلمم نره‌دن جلب ایدیلیر .
صوکره ایش دوشدی‌می ترسانه‌یه ، یاخود دکزه ،
هانی بحریه‌لیلر ؟ قوش باقه‌لم انکلیزه .
مثلا بودجه حسابانی بوقدر چیقاران ،
هادی مالیه‌یه کلسین باقه‌لم دوسیو لوران !
هانی تزکاهلرکز نره‌ده ، صنایع نره‌ده ؟
یا بروکسلده ، یا برلینده ، یا ماجستردە .
بز نه مفتی ، نه امام ایسته‌مشز اوروپادن ،
نه‌ده عقباده شفاعت دیلرز روم پاپادن .
سز کیدك بونلری اصلاحه باقیك ییدربی . .
خواجه‌دن ، مدرسه‌دن واز کچیکز والی بك . »

محمد عاکف

امت اسلامیه‌یه بیاننامه

بیت المقدس و فلسطین مسلمان قرداشلرمزك بوتون امت اسلامیه‌یه خطاباً نشر ایدوب بزه‌ده بر نسخه‌سنی کوندرمك لطفنده بولندقلری بیاننامه‌نك ترجمه‌سیدر:

بسم الله الرحمن الرحیم

قال الله تعالی «سبحان الذی اسری بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله»

بیك اوچیوز سنه‌دن برو (صخرهٔ مشرفه) ایله (مسجد اقصی) نك محافظه و صیانتنی بر وظیفهٔ دینیه اوله‌رق کندی اوزرلرینه آلان فلسطینده‌کی اسلام عنصری، بو اماکن مقدسه‌نك بوکون (سیونیست) یهودیلکك شنیع تعدی و تجاوزلرینه معروض قاله‌رق عظیم بر مخاطره آلتنده بولندیغنی بوتون عالم اسلامه عرض و اعلان ایدییور.

(حرمین شریفین)ك اوچنجیسی منزله‌سنده و مسلمانلرك ایلك قبله‌سی اولمق شرفیله مشرف اولان (قدس شریف)ك محافظه‌جیلکی طرف الهیدن بز مسلمانلرك عهده‌سنه بیك کسور سنه‌دن بری تفویض ایدلمش و بز مسلمانلر ایسه بو آنه قدر بو امانتك مدافعه‌سنه جان و مالمزله حصر وجود ایلمشز. حتی بو خصوصده مصرلی، حجازلی، مغربی، ایرانی، تورك، افغانی، هندلی، جاوه‌لی و دنیانك شرق و غربنده متمکن و کلمهٔ شهادتی تلفظ ایدن هر مسلمان قرداشمزلرده بو ارض مقدسك حمایه‌سنده بزمله برابر اولدقلرینه قائلز. حال حاضرده، فلسطینده‌کی (سیونیست) یهودیلرك اوته‌دن برو بو ارض مقدس حقنده بسله‌دکلری آمال، خدا نکرده تحقق ایدرسه، عموم مسلمانلر ایچون یالکز فلاکت و وبال عظیم دکل، محقق بویوك بر یاقینین قدر مضر اوله‌جقدر.

یهودی جمعیتلری، اوته‌دن بری فلسطینده بر یهودی یورد و سلطنتی قورمق و عموم مسلمانلرك بعثت رسالتپناهیدن بو آنه قدر دینی بر صورتده مال ایدلمش اولان (مسجد اقصی) نك مسلمانلرك الندن سلب و نزع ایدلسنه چالیشمق غایه‌سنی تعقیب ایدییورلر.

هیکل سلیمان معبدینك اقاضی اوزرینه قورولمش اولان بو بنایی یهودیلر یکیدن مسلمانلرك الندن چیقاروب کندیلری ایچون بر معبد اکبر اتخاذ ایتمك ایستییورلر.

بودینی تشبثلرده اکتفا ایتمك ایستمیه‌ن جهودلر، بو ارض مقدسی بر یهودی پایتختی اتخاذ ایتمك صورتیله هم بورایی یهودی بر حکومت شکلنه صوقمق، همده ایلروده بو نفوذی (جزیرة العرب)ه وتدریجاً بوتون شرقه و آسیایه یایمق فکرنده بولنییورلر. ایشته بو آرزولرینی، یهودیلك ایچون بر چوق سنه‌دن برو چالیشان و یهودیلکك بر لیدری بولنان دوقتور (وایزمن) صریح بر صورتده اورته‌یه قویه‌رق «انکلتره

انکلیز طوپراغی اولدیغی کبی، فلسطینك‌ده یهودی اولمسی ایجاب ایدر» دیمشدر.

ینه مذکور یهودی قونغره‌سنك کاتب عمومیسی (ژانکوول) دخی «فلسطین بر یهودی طوپراغیدر، مسلمانلر ایستمزلرسه بشقه یره کیتملیدرلر!» دیمشدر. ینه بو جهودلرك سرکرده‌لرندن صاییلان انکلیز (سرالفرد موند)، سونیزملك ایچون نشر ایتدیکی کتابنده «امید ایدرم که حیاتك صوك کونلرینی (مسجد اقصی) دکی قبا داخلنده یهودیلك ایچون بویوك بر هیکل انشا و مرکزی اوغورنده صرف ایده‌بیله‌یم» دییور. ! ینه فلسطینده‌کی حکومت حاضره‌نك حقوق مشاوری اولان انکلیز یهودیلردن مستر (بنتویچ)، (یهودی فلسطین) نامنده نشر ایلدیکی کتابده: «حقیقی فلسطینك حدودی تیه صحراسندن باشلار و دجله و فرات صولرینك ماوراسنده انتها بولور.» دیمشدر. بو سوزلرك، بو بیاناتك نه‌دیمك اولدیغی و یهودیلکك نه‌لره‌قدر اوزانوب کیتمك آرزو ایتدیکی کوزلجه آکلاشیلیر.

بو خولیا پرست و افراطپرور یهودیلرك جرأت و کستاخلقلری او درجه‌یه وارمشدرکه، دها شیمدیدن - اوره‌ده بر شیلر بولغین - بیت المقدس سوزلریله برابر اوزرلرنده یهودی بایراغی ایله (صهیون) تاجنك، مسلمان اولان (هلال) بایراغی یرینه تموج ایتمش کبی رسم و فطوغرافیلرنی آلدیروب کندی آره‌لرنده تقسیم و توزیعه قالقیشمشلردر.

بو مقدس طوپراغك بر امانت و ودیعهٔ دینیه قبیلندن اوله‌رق محافظه و صیانتنی کندی اوزرلرینه فرض بیلن و آنی (حرمین شریفین)ك اوچنجیسی منزله‌سنده و عین الیقین ایلك «قبلهٔ اسلام» اوله‌رق تلقی ایدن بر یرده‌کی عموم مسلمانلر بویله دوشوندکجه، اللهك اذنیله یهودیلرك بو خولیالری تحقق ایده‌میه‌جکدر.

یهودیلرك بو خولیا پرستانه بیاناتلریله تشبثاتلرینه یاقیندن کسب وقوف ایدن عالم نصرانیت شرق و غربدن صیحه‌لر قوپارمش و رجال روحانیه و سیاسیه‌لرینك پروتستو صدالری عبوقه‌یه چیقالمشدر. حتی انکلیز لوردلر مجلسنك بیله؛ انکلتره حکومتنك حقیقةً یهودیلره بویله بر وعده بولنوب بولنمدیغنه دائر اکثریت عظیمه‌ایله وقوع بولان استیضاحلری عمومك نظر دقتلرینی فوق العاده جلبه شایاندر. بو آنه قدر فلسطینده یشایان مسلمانلردن بشقه سائر دیار و اقطار اسلامیه‌ده یشایان موحدین قرداشلرمز طرفندن بوبابده هر درلو تشبثه انتظار اولونوردکن، انلرك اختیار سکوت ایتملری موجب اسف حاللردن اولسه‌ کرکدر! بو ایشده باغیروب چاغیرمق و هرکسدن زیاده سوز سویله‌مك حقی حائز اولان یکانه عنصر وارسه اوده عناصر اسلامیه‌در.

قرداشلر! یهودی عنصرینك امانه نائل و موفق اولوب اولمامسنك

زمانی یاقلاشمشدر. جمعیت اممل، انکلیز نظارتندن میستر (بالفور) ك يهوديلره وقتيله وعد ايتديكی مشئوم وعدلری تدقيق و آكا دائر صوك قرارينی ويرمك ايستيور.

بو قرار يهوديلر لهنده ويريله‌جك اولورسه بيك اوچيوز سنه‌دنبرو بو طوپراقلرده بيوك مادی و معنوی امكار صرف ايدن عموم مسلمانلرك مقهوريت و مغلوبيت فرمانلری ديمكدر.

حق و عدالته مخالف اوله‌رق ويريله‌جك اشبو غاصبانه مقرراته قارشی هپ بر آغيزدن بوتون مسلمانلرك هايقيروب پروتستو ايتملری لازمدر.

ای تمه مسلمان قارداشلرمز! يا ملی يوردكارمزله، كوزياشلرمزله، بو دين مبينك تصرفی ايچون سزی دعوت ايديورز. زيرا جناب الله «وتعاونوا علی البر والتقوی ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان» بيورمشدر. ايشته بو بياناته ودعوتنامه‌مزی معزز مطبوعات اسلاميه توسطيله تقديم ايديورز «وما علی الرسول الا البلاغ».

فلسطين جمعيت اسلاميه رئيسی

عبدالقادر المظفر

اسلامی بر قونغره‌نك لزومی

اسلام عالمی بر عصردن برو جهل يوزندن عظيم بر انحطاطه اوغرايه‌رق اسكی مجد و عظمتنی غائب ايتمشدر. بوزسنه اول اسلام حدودلری پك زياده كنيشلمش، يريوزينك شرق و غربی قاپلامشكن بوكون مسلمانلرك الده پك آز موقع قالمشدر.

صلابت ايمان و وحدت عقيده‌يه مالكيت سايه‌سنده جزيرة العربده يشايان بر اوچ مسلمان آز زمان ايچريسنده (كسری) عرشنی، (بيزانس) سورلرینی، (اهرام) خطه‌سنی، آفريقا و آسيايی كاملاً تملك ايتدكدن صوكره آفريقادن آوروپايه كچمش، اوراسی‌ده مدنيت اسلاميه‌يه غرق ايده‌رك، كوناكون انوار فيوضاتی سرپه‌رك جهان خواجه‌لی وظيفه‌سنی ايفا ايتمكه موفق اولمشدی.

او زمانده، مسلمانلر مادی و معنوی بر صورتده قدرت و قابليتلرينی ميدانه قويمش؛ بر طرفدن علوم و فنونك نشرو تعميمنه چاليشمشلر، ديكر طرفدن نظر ربا آثار مخلده وجوده كتيرمشلردی. مسلمانلغك كنديسنه خاص اولان انموذجلری، مثللری اليوم قديم (اندلس) ك مابه الافتخاری و سرتاج عظمتيدر. الك بيوك استادلر طرفندن وجوده كتيريلان بولا يموت آثار، مدنيت اسلاميه و شرقيه‌نك كوزه چارپاجق باهر مثاللرينی تشكيل ايدر.

اسلام متفكرلری زمينه آپاريا صديلرسه ورانی احيا و عمار ايتمشلر، اهاليسنی بعث بعد الموته مظهر ايلمشلردی. بوكون «آوروپا»نك افتخار ايتمكده اولديغی بالجمله علوم و فنون و اختراعاتك الك برنجی موجد و مؤسسی مسلمانلر ايدی.

كيميا، طب، جبر و هندسه، سيميا، فن معماری، صنايع مستظرفه، جر اثقال، علم نجوم، ترصد احوال فلكيه و دها نيجه انسانيتك تعالی و ترقيسنه خدمت ايدن و ابنای بشری پك يوكسلتن بيلكيلرك علم طاشلری هپ اسلاف كراممز طرفندن آتيلمش و عالم انسانيته پك بيوك و بركزيده خدمات عاليه‌ده بولونلمشدر.

ديانت مبجله اسلاميه، نه هيچ قوتيله دكل، نور علم و عرفانله جهانی تسخير و بشريتی ورطهٔ جهل و هلاكدن ساحهٔ نجات و حياته ايصال ايلمشدر.

علمای اسلاميه قوی بر عقيده و ايمانله اسلاميتی وانك مزايا و سجايای فاضله‌سنی، پك متين و رصين اولان دستورلرينی و مرشيدن اوستون ولان اخلاقياتنی نشره موفق اولمش؛ انسانلری ضلالتدن طريق مستقيم هدايته، شهراه رشاده ايصال ايلمشلردر. بو رشاد و ايقاظ كيفيتی متفكرين و علمای اسلاميه كنديلرينه بر فرض تلقی ايتمشلر؛ اوو ظائف مفروضه‌لرينی ادا ايتمك ايچون هيچ بر شيدن اصلا چكينمه‌يه‌رك، دينی بر سائق ايله مردانه فداكارلغی اختياره عزم ايليه‌رك دنيانك شرق و غربنه، شمال و جنوبنه طوغری شد رحل ايتمشلر و فيوضات مالانهايهٔ اسلاميه‌دن بوتون اقوامی مستفيد و مستفيض ايلمشلردر.

بزه هر صحيفه‌سی بر درس عبرت و انتباه تشكيل ايدن اسلام تاريخنی قاريشديريله‌جق اولورسه نه مبجل، نه شرفلی آبده‌لره، نه ولهفرسا، نه محير العقول مخلداته تصادف ايدلمز؟

دين اسلام بيوك بر صفوت و صميميتله ظهور ايتمش، يردانی ايچون پك سهل و صحيح رشاهراه هدايت اوله‌رق تجلی ايلمشيدی. اسلام متفكرلری، اسلام عالملری ذی وقايه ايله مسلمانلر آره‌سنده ممتاز اولمدقلری كبی، دلالت و تنوير وظيفه‌سی ايچونده مشوق و سائقه احتياجلری يوغيدی. امر بالمعروف و نهی عن المنكری بر امر ديني و وجدانی بيله‌رك ايكری تورده‌كاری اشيا و اشخاصی طوغری يوله دعوتله وظيفهٔ نفيفه‌لرينی ايفا ايدر؛ بو صورتله اسلامك معنوياتنی بويوتمكله نائل اجر و مثوبات اولورلردی. حق سوزلرينی پادشاهلر حضورنده سويلدكدن، آنلری طوغری يوله كتيرمكدن اصلا چكينمزلردی.

لكن صوكره‌لری او فضائل، او وظائف اونوديله‌رق حب دنيا غلبه چالمش، اسلامك منور طبقه‌سی اساسات اسلاميه‌يی اهمال ايده‌جك يوللره سلوك ايتمشلر، بين الاسلام درلودرلو تفرقه‌لرك ظهورينه سبب اولمشلردر. اقوام و عناصر اسلاميه بربری ايچون حصن حصين و بنيان

متین تکمیل ایدرك سطوت دولتلرینی دشمنلره قارشو کوسترمك ایجاب ایدرکن، مع التأسف، بر برینه دوشه‌رك کوجلرینی، قوتلرینی ضلالت وافتراق یوللرنده کتیرمشلردر. بو دیانت مقدسه‌یی بر موهبهٔ آلهیه قبیلندن اوله‌رق بزه بخش ایدن فخر کائنات واشرف مخلوقات نبی ذیشان صلی الله علیه وآله وصحبه حضرتلری بالذات تکرار حیات مستعار کسوه‌سنه بورونوب تشریف ایتسه‌لر، اسلام عالمنك بو کونکی حالنی مشاهده بیورسه‌لر، هیچ شبهه یوق که بزجه بووارلاندیغمز کرداب ضلالتك، تعقیب ایتمکده بولندیغمز کمراهلغك دین مبین اسلام ایله هیچ بر مناسبتی اولمدیغنی بیان ایدرك بزی لوم وعتاب رسالتپناهیلریله خواب غفلتدن بیدار ایلیه‌جکلردر!

واهاً علی زمن بالحمی مونق
فقد ذهب الزمن المونق!

او حالده بوکون بالجمله عالم و متفکر کنجلرین مسلمانلره پك مهم وظیفه‌لر ترتب ایتمکده‌در: خلقی ضلالت اویقوسندن اویاندیرمق ایچون وار قوتلرینی بازوی همته ویره‌رك بیوك بیوك مدرسه‌لر، علم وعرفان اوجاقلری انشا ایتمك، اسلام کنجلرینی شهراه علم ونورانیته بر آن اول سوق وایصال ایتمك ایچون بوتون موجودیتلریله چالیشمق اك بیوك بر وظیفه‌در.

بو تشبث دیانتپرورانه نتیجه‌سنده بر مدت صوکره مدارس ومؤسسات اسلامیه‌دن یتیشن دین و عرفان اردولرمز، شبهه‌سزکه بوتون اسلام محیطلرینه یاییلمق صورتیله دین قارداشلرمزی هر جهتجه تنویر وارشاد ایده‌جکلر، و مسلمانلغی یکیدن حرکت وهیجانه کتیره‌جکلردر. آنجق بو صورتله درکه بز مسلمانلر، کندی اوزرمزدن ذلت ومسکنت توزلرینی سیلکه‌رك، اسکیسی کبی یر یوزنده یشایان بالجمله مسلمان قارداشلرمزله کسب ارتباط وعقد اتفاق ایده‌جك (انما المؤمنون اخوة) دستور ازلیسنك مصداق شریفنه ماصدق اوله‌بیله‌جکز.

تشکیلات اسلامیه‌نك اساساتی قرآن شریفده مسطور واحادیث نبویه‌ده مندمجدر. آنجق بو کیفیتی عصر حاضر احتیاجاتنه کوره وجوده کتیرمك وعصری جریانلری نظر دقته آلمق ایجاب ایدر.

وسائط ووسائل عصریه‌نك اك مهملری صاییلان جرائد وصحائف اسلامیه وساطتیله بربرمزی تنویر وآمال ونیاتمزدن خبردار ایتمك اك مهم بر وظیفه‌در.

اسلام پای تختلرنده؛ خط وصل تشکیل ایده‌بیله‌جك بیوك ولایتلرده، مستقل ممالك اسلامیه‌نك دینی جریانلرینی بربرینه آکلاتمق واوراده‌کی افکاری تمثیل ایتدیکی عنصر اسلامی‌یه بیلدیرمك اوزره غیر رسمی اوله‌رق، ملی ودینی بر وظیفه ایله موظف اوله‌جق دین ممثللرمز واسطه‌سیله هر سنه بر دفعه انعقاد ایده‌جك بیوك بر اسلام قونغره‌سنك احضاری الزمدر. قونغره‌یه، جهان اسلامك بالجمله اقوام و عناصر اسلامیه‌سنی تمثیل ایده‌جك محترم، حساس ودیانتپرور ممثللر اعزام ایدیلیر، اکثریتلرمز موضوع بحث اولور، اسلامیتك تعالیسنه خدمت ایده‌جك و ایلروده اتخاذی الزم اوله‌جق تدابیر تثبیت اولنور وبویله‌جه قونغره اعضا وممثللری مشترکاً لازم کلن قرارلری اتخاذ ایتدکدن صوکره، هر ممثل کندی مملکتنه دونر، پروغرامنی تطبیقه باشلار.

بو قونغره‌لردن الده ایدیله‌جك فوائد و محسنات اوقدر بیوك و چوقدرکه بر بر تعدادینه قالقیشمق آیروجه بر کتاب تدوین ایتمك ایجاب ایدر.

بویله بر تشبثك، یعنی ایلك قونغره‌نك تشکلی هر حالده تورکیاده اولملیدر.

بو مهم تشکیلاتك بر آن اول احضاری، بیوك ملت مجلسی شرعیه وکالتی مقام عالیسندن بکله‌نیر.

اسلامیتك وضع ایتدیکی مبدألر

قوانین خلقتك شعبات سائره‌سنده اولدیغی کبی نوع بشرك دخی خصائص فطریه‌لری ایجابنجه میانه‌لرنده تأسیس روابط اجتماعیه ایله موانع حیاتیه‌یه مزاحمه وبو صورتله بقای مقدری تأمین ایتمك وغایهٔ کماله واصل اولمق خصوصنده طبعاً وعقلاً ونقلاً محقق اولان مکلفیتلرینه مبنیدرکه اوته‌دن بری حکومت دنیلان وفقط استعداد محیط وزمانه کوره صور مختلفه‌یی حائز بولونان بر قوهٔ ناظمه وجوده کتیره‌لری ضروری کورلمشدر.

صفحات تاریخیه‌یه عطف نظر ایدلدیکنده قوهٔ ناظمه دیدیکمز حکومتلر ایکی قسمه انقسام ایتمش؛ بری احکام ومعاملاتنده کیف ما اتفق حرکت ایتمش، دیکریده مکتوب ویاغیر مکتوب بر قانون مخصوص تعقیب ایدرك اجرای حکومت ایتمشدر.

حاکمیت حکومت بین الانام محافظهٔ عدل وانتظامدن عبارت اولمسنه واشکال طبیعیهٔ ابتدائیه‌دن بولونان برنجی قسم حکومتك نتایج نفسانیه‌ی بلکه حرکات حیوانیه‌دن بشقه برشی اوله‌میوب ایثار مظالمه منجر بولنمسنه مبنی ادوار بشریه‌ده معلوم الحیات اولان دولتلر بر طاقم قوانین واصول اتخاذ ایده‌کلمشلردر.

بر حکومتك مطلقا مالك قوانین بولنمسی تأمین مقصد اجتماعی‌یی کافل اوله‌میوب قوانین مذکوره‌نك حالاً واستقبالاً لوازم حیاتیه ومقاصد بشریه‌یی بحق احتوا ایتمسی لزومی درکار بولنمش اولمغله قوانین خلقیه وشرایع عالیه اساسلریله، حادثات متمادیه‌ده تجارب

واجتهادات بشریه‌دن استفاده ایدلمك و وده بر واحد منتظمه ارجاع اولنمق اقتضا ایده‌جكی بالضروره ثابت اولمشدر .

عقول صرفهٔ بشریه‌یی قانون اتخاذ ایدن ملتلر لاینقطع بسنمكده اولدقلری تبدلات اجتماعیه‌یی تسهیل ایچون صرف بو مقصده خادم قانونلر وضعنی كندیلرینه هدف اتخاذ ایتمشلردر . بو هیئت اجتماعیه‌نك فردلری شیمدی‌یه قدر هیچ بر جمعیت بشریه‌نك ویرمدیكی حریت ومساواتی بخش ایلدیكنی تخیل ایدرك دائما او شكل حكومتی ترنم ایدن زمزمه‌لر بیچاره‌لر واردر . حالبوكه زواللیلر ، فردك متمتع اولدیغی حریت و مساواتك درجه‌سی كندی تعاضد اجتماعیسیله ، كندی موازنهٔ اجتماعیه‌سنك استقراریله ، دها آچیق اوله‌رق سویلمك ایجاب ایدر ایسه عدالت اجتماعیه‌نك قیمتیله اولچولمك ایجاب ایده‌جكنی اونوتیورلر .

عقول صرفه اوزرینه تأسیس حكومت ایدن ملتلر آره‌سنده‌كی رقابتلر ، خصومتلر بونلری حالا بربرینه بوغازلاته‌جق درجه‌ده موجودیتنی محافظه ایتمكده‌در .

عقول صرفه اوزرینه تأسس ایتمیوبده عقول بشریه‌یه تعلیم حقایق عالیه ایدن احكام منزلهٔ سبحانیه‌یی مزج ایدرك هر ایكیسنی قانون اتخاذ ایتمك نقطه‌سندن تأسیس حكومت ایتمش اولان مسلمانلرك حكومتی . حكومت شرعیه و عقلیه اولمسنه بناءً حكومت شرعیه و عقلیه ، تغلب و سلطنه پیوسته اولوب قواعد شرعیه تجاوز اوله‌رق لسان سیاسی شرعك محض و تغلب ونقض تصرف اطلاق ایتدیكی احوالی ییقمشدر . بو حقایقه تماملیه واقف اوله‌بیلمك ایچونده شرعك موضوع وغایه‌سی بیلنمك ایجاب ایدر .

مسلمانلر الٰهی اولان قانون اساسیلرینه ایمان ایتمش و او قانونك امر ایتدیكی اخلاقی ، اجتماعی بر طاقم حقایق طبیعیه‌نك هیئت مجموعه‌سندن عبارت اولوب پیغمبر طرفندن مسلمانلره حاكم مطلق اولان خلاق عالم نامنه تبلیغ و سعادت بشریه‌نك متوقف علیهی بولنمش اولان حقایق شرعیه مسلمانلری هر بری فطرةً علی التساوی برچوق حقوق اساسیه‌یه مالك قیلدیغی كبی حقوق الله وحقوق عباده مراعات ایله‌ده مكلف اوله‌رق عادتا كفالت متسلسله‌یه ربط ایتمش و بو سلسله‌نك حسن محافظه‌سنده‌ده مأمور قیلمشدر . «كلكم راع وكلكم مسئول عن رعیته» ارشاد عالیسنجه هر فرد مسلم برچوق وظیفه ومسئولیتك تجلیگاهی بولنمشدر .

بو آهنك عمومی هر فردك وجدان سلیمنده كمال اخلاص ایله قرار گیر اوله‌بیله بركبشینك سهو وخطاسیله‌ده خلله معروض قاله‌جغی بیدار ایدوكندن وظیفه ومسئولیت افراده اجرای نظارتله محافظهٔ شریعت ، حمایهٔ معدلت ، حفظ حدود ، مدافعهٔ خصوم ، ازالهٔ شر و فساد ایچون اجرای سیاست ایتمك ، بونده حاكمیت امت اساسنه مستند اوله‌رق هیئت اجتماعیه‌دن منتزع بر قوهٔ نافذه‌یه تفویض و تودیع ایلمك وجوبنی كوسترمشدر .

بناءً علیه مسلمانلق شو شكلده حاكمیت امت خصوصنی درجهٔ وجوبده كوسترمش و آنلر ایچون شریعتك طبیعی ولایتغیر اولوپ بشرك كیف و اراده‌سنه غیر منقاد اولان قوانین اخلاقیه واجتماعیه‌نك حاكمیتنی تأسیس ایتمشدر . بو قانونلرك بوتون كائناتده حاكم اولان قوانین طبیعیه‌دن فرقی یوقدر .

بونلر حضورنده بوتون انسانلر مساویدر . بوتون انسانلر بونلردن حریت متساویه داخلنده متمتع اولورلر . بو حریت یالكز او قانونه قارشی مجبور اولدقلری حرمت وانقیادایله تحدید اولونمشدر . مسلمانلق شریعتك حاكمیتنی تأسیس ایتمك صورتیله انسانیته حقیقی مساوات ، حقیقی استقلال ، حقیقی تعاضد مبدأینی وجوده كتیرمشدر .

اینته بو صورتله انسانلری عصرلردن بری سوق و اداره ایدن وجمعیتلرك تشكلنده بویوك بویوك ایشلر چویرن و صرف كوره‌نكه ، یاخود صرف عقله استناد ایدن مملكتلره اسلامیت خاتمه چكمشدر .

شو حاله نظراً بزده برحقیقت كما وضوح یه كندینی كوستریوركه شریعتك فوق الطبیعه هیچ بر ماهیتی یوقدر . شریعت نه روحانیه نه‌ده رهبانی دكلدر . بالعكس دیكر قوانین طبیعیه كبی فطریدر .

انسانك فطری بعض قابلیتسزلكلری و آنكده برهانی واردر . برچوق اقوام مدنیه‌نك دیكر قوانین طبیعیه حقنده‌كی وقوف واحاطه‌لری فوق العاده یوكسلمش ایكن قوانین اخلاقیه ، اجتماعیه‌یه قارشی شایان حیرت بر جهل ایچنده بولنیور و بو جهل كندیلرینه پك پهالی‌یه مال اولدیغنی كوریورز . صرف انسانك بر فطری قابلیتسزلكندن دولاییدر پیغمبرلر بزلره بو اخلاقی واجتماعی قوانینی و بونلرك حاكمیتنی تبلیغ بیوریور . دیكر قوانین طبیعیه‌یی كندی وسائطمزله ، كندی مجاهداتمزله كشف ایتمك وظیفه‌سنی بزه براقیور . جمعیت اسلامیه حاكمیت شرعیه‌یه بو صورتله منقاد اولوبده قوانین اخلاقیه و اجتماعیهٔ شریعتك افراد جمعیتدن هر برینه تحمیل ایتدیكی وظائفی هر فردك آیری آیری ایفا ایتمسنی وعموم طرفندن مطاع طوتلماسنی دخی امر ایدییور . طرف ملته انقلابات كونیه‌دن بر چوق حادثاتك تأثیری ایله سویهٔ اخلاق وعرفانك تدنیسی حسبیله عطالت و كسل وسفاهت بعض كوستره‌رك جرائم مشهوده درجه‌سنده‌كی مظالم ومعاصی‌یه راضی اولمق اعتیادی حاصل اولیور .

بو علت خبیثه‌نك منع سرایتی ایچون هر فرد اسلامك مرتبه‌سنه كوره عهده‌سنه امر بالمعروف ونهی عن المنكر مترتب اولیور . عقول بشرك ادارا كی نسبتنده حكمت اسلامیه‌دن بحث وموعظهٔ حسنه ایرادیله بو سفیل حیاتدن منع وحتی بو جرمه مترتب اولان جزای الٰهیدن دخی بحث ایتمك وظیفه یله‌ده افراد امت مكلف اولیور .

اسلامك اجتماعیات ساحه‌سنده‌كی گوردیكی ایشلر اخوت اسلامیه‌نك تأسیس و مختلف اقلیم و متنوع قطعه‌لرده یاشایان و مختلف عرقلره منسوب درت یوز میلیونه قریب بوتون بر عالمی بویوك بر عائله حالنه كتیرمسی ایدی . تأسیس ایتدیكی حكومته ویله‌بر موقع و نفوذ ویرمش ایدی كه او حكومت قانون شرعی تطبیق ایتدیكی مدتلرده نظر اسلام و انسانده محبوب ، محترم ایدی .

شیمدی ایسه ایكی عصره یقین بر زماندن بری مدنیت و حكومات اسلامیه انحطاط كلی ایچنده بولنیور . حكمای اسلامیه‌مزدن برذاتك دیدیكی كبی ، اسلامك قدرتنی تذلیل ایچون یورولمق بیلمزین اوغراشان غرضكارلر ، اسلامیت فن و علومه شر بله‌هر وسطه‌یه مراجعته مسلمانلری شو باطل فكره اقناعه چالیشیورلر : « مسلمانلق اقوام اسلامیه‌نك یالكز حال حاضرده‌كی انحطاطنه سبب اولمقله قالمیوب بلكه مسلمانلق عقیده‌لرینه ثابت اولدقجه و عقیده‌لرینی كندیلرینه دائما تلقین و تقبیح ایلین دین اولولری صاغ اولدقجه ، بودین آنلری ابدی بر محكومیت و سفالت ایچنده براقه‌جقدر » دیورلر .

« یریدون لیطفئوا نور الله » آیت جلیله‌سیله بو دوالك عكسنی اثبات ایلك قولایدر . لكن معاندینه قارشی نه قدر دلیل سرد ایدلسه عذرلر بدتر طرفكیر لكلرندن فداكارلق اتمه‌یه‌جكلری اولدیغی جهتله بو كیبلرله بحثه گیرشمك عبث ایله اشتغال ایتمك دیمك اوله‌جغندن كندیلرینی كندیلرینه ترك ایدر ؛ شریعت واسطه‌سیله اخلاقی ، اجتماعی حقایقی اوگرتمك ایچون جهالتك ازاله‌سنه ، حرف و صنایعك ترقیه اولوراسه اولسون آلتمسه و حاكمیتك شرعه ترك ایله حاكمیت امت اسكالنك حسن محافظه‌سنه چالیشه‌رق انحطاطه نهایت ویرمكی و شریعتك وضع ایتدیكی مبدأ بونلر اولوب غایه‌سنده سعادت امتی تأمینه سبب اولان علمك عالی اولان اقسامی كه پیغمبره منزل اولدیغی تواتراً منقول بولونان نظم جلیلك احكام و اخلاقه متعلق اقسامیدر ، بونی و احتیاجات مادیه بشریه‌یی تطمینه كافی و كافل اولان صنایع و فن قسملرینی متخصصلری واسطه‌سیله تعلیم و تعمیم ایتمك ، مصائب جهلدن امتی قورتارمق ، امر بالمعروف نهی عن المنكرده هیچ بر لائمك لومندن خوف ایتمه‌یرك دوام ایدوب انحطاطه نهایت ویرمكدن عبارتدر .

مبادیسیله مقاصدی بونلردن عبارت اولان حاكمیت شرعیه‌یه مسلمانلر منقاد اولدقجه متعرضلری بولنسه‌ده معروض هلاك اولمازلر .

قیرشهر مبعوثی : مفید

توركیا و عالم اسلام

توركیانك و توركلرك اسلام دنیاسنده‌كی نفوذ، حرمت ، اعتبارلری پك زیاده‌در . هر اسلام دیاری ، هر اسلام فردی نزدنده توركیا مسلمانلرینك قیمتی پك بیوكدر . بو كیفیت اوقدر طوغری و حقیقی بر شیدر كه هیچ كیمسه بونی انكار ایده‌مز . توركیا خلقنك درت یوز میلیون مسلمان قلبنده اشغال ایلدیكی موقع احترامك سببی‌ده معلومدر .

بدایت تشكلندن بو دقیقه‌یه قدر توركلر ؛ آوروپاده بولنمق اعتباریله ، دول مسیحیه و اهل صلیب ایله دائمی و صیقی بر تماس نقطه‌سنده بولنمشلر ؛ صلیبیونك ممالك اسلامیه‌یه قارشو اتخاذ ایلدكلری خصمتكارانه وضعیته توركیا مسلمانلری مقابله‌ده بولنه‌رق قلملریله، جانلریله هر درلو فداكارلق كوسترمشلر ؛ مسلمانلغی مدافعه‌یه موفق اولمشلردر . بو مهم غیرت و فداكارلقلرندن طولایی‌دركه بر یوزنده‌كی بالعموم مسلمانلر ، توركیا مسلمانلرینی اسلامیتك اك بویوك بر سدید ، اك حسور و مجاهد اولادی تلقی ایتمش ؛ آنلری قوای اسلامیه‌نك حقیقی جنكاورلری ، ییلماز ، قورقماز بهادر قهرمانلری بیلمشلردر . حقیقةً یوزلرجه سنه‌دن بری توركیا مسلمانلرینك سینه‌سی اهل صلیب هجماتنه قارشو بر رصین و متین قلعه‌لر تشكیل ایتمش و دائما اسلامیتك بو فداكار و نجیب اولادی وظیفه‌لرینی ایفا ایده‌كلمكله اسلام تاریخنده بویوك بر نام ، پارلاق و مشعشع صحیفه‌لر اشغاله موفق اولمشلردر .

توركیا مسلمانلرینك بو قدر بویوك خدمت و فداكارلقلرینه مكافاةً خلافت جلیله‌ٔ اسلامیه‌نك صاحبی آنجق توركیا مسلمانلری اوله‌جغنده بوتون اقوام اسلامیه اتفاق ایتمشلردر . بناءً علیه عالم اسلامده بزی سومیه‌جك ، تقدیر ایتمیه‌جك بر فرد تصور ایده‌مز .

مسلمانلرك یالكز بر خطالری واردر كه پك بویوكدر . یوزلرجه سنه‌دن بری مسلمانلر آره‌سنده وحدتك لزومندن بحث ایدیلدیكی حالده بو تحققك اسبابنی فعلاً تدارك و احضار ایتمكه چالیشلمامشدر . اساساً مسلمانلر آره‌سنده وحدت فكریه واردر . بونی قرآن كریم و فخر كائنات افندمز ، افراد و اقوام اسلامیه آراسنده بیك اوچیوز سكسور سنه‌دن بری تأمین ایتمیشلردر . هر مسلمان كندی قارداشنی سویور ، حتی آنی بعضاً نفسنه‌ده ترجیح ایدییور .

اصل یاپیله‌جق شی مسلمانلری مادةً و اقتصاداً برلشدیرمكدر . حالبوكه مع التأسف بو جهت ، ممالك اسلامیه‌ده واسع و دائمی بر تشكیلات مادیه و اقتصادیه وجوده كتیرمك جهتی شیمدی‌یه قدر دوشونولمه‌مش ، دینه‌بیلیر كه بو مهم ایش تماملیه اهمال ایدلمشدر .

عالم اسلامك حال حاضرده‌كی موجودیت و وضعیتلری ، اهل صلیبی

واجتهادات بشریه‌دن استفاده ایدلمك ووده بر واحد منتظمه ارجاع اولنمق اقتضا ایده‌جکی بالضروره ثابت اولمشدر .

عقول صرفهٔ بشریه‌یی قانون اتخاذ ایدن ملتلر لاینقطع یستمکده اولدقلری تبدلات اجتماعیه‌یی تسهیل ایچون صرف بو مقصده خادم قانونلر وضعنی کندیلرینه هدف اتخاذ ایتمشلردر. بو هیئت اجتماعیه‌نك فردلری شیمدی‌یه قدر هیچ بر جمعیت بشریه‌نك ویرمدیکی حریت ومساواتی بخش ایلدیکنی تخیل ایدرك دائما او شکل حکومتی ترنم ایدن زمره‌لر، بیچاره‌لر واردر . حالبوکه زواللیلر ، فردك متنعم اولدیغی حریت و مساواتك درجه‌سی کندی تعاضد اجتماعیسیله ، کندی موازنهٔ اجتماعیه‌سنك استقراریله ، دها آچیق اوله‌رق سویلمك ایجاب ایدر ایسه عدالت اجتماعیه‌نك قیمتیله اولچولمك ایجاب ایده‌جکنی اونوتیورلر .

عقول صرفه اوزرینه تأسیس حکومت ایدن ملتلر آره‌سنده‌کی رقابتلر ، خصومتلر بونلری حالا بر بر ینه بوغازلاته‌جق درجه‌ده موجودیتنی محافظه ایتمکده‌در .

عقول صرفه اوزرینه تأسس ایتمیوبده عقول بشریه‌یه تعلیم حقایق عالیه ایدن احکام منزلهٔ سبحانیه‌یی مزج ایدرك هر ایکیسنی قانون اتخاذ ایتمك نقطه‌سندن تأسیس حکومت ایتمش اولان مسلمانلرك حکومتی . حکومت شرعیه و عقلیه اولمسنه بناءً حکومت شرعیه و عقلیه ، تغلب و سلطنه پیوسته اولوب قواعد شرعیه تجویز اولنه‌رق لسان سیاسیٔ شرعك عض وتغلب ونقض تصرف اطلاق ایتدیکی احوالی یقمشدر. بو حقایقه تماملیه واقف اوله‌بیلمك ایچون‌ده شرعك موضوع وغایه‌سی بیلمك ایجاب ایدر .

مسلمانلر آلهی اولان قانون اساسیلرینه ایمان ایتمش و او قانونك امر ایتدیکی اخلاقی ، اجتماعی بر طاقم حقایق طبیعیه‌نك هیئت مجموعه‌سندن عبارت اولوب پیغمبر طرفندن مسلمانلره حاکم مطلق اولان خلاق عالم نامنه تبلیغ و سعادت بشریه‌نك متوقف علیهی بولنمش اولان حقایق شرعیه مسلمانلری هر بری فطرةً علی التساوی برچوق حقوق اساسیه‌یه مالك قیلدیغی کبی حقوق الله وحقوق عباده مراعات ایله‌ده مکلف اوله‌رق عادتا کفالت متسلسله‌یه ربط ایتمش و بو سلسله‌نك حسن محافظه‌سنده‌ده مأمور قیلمشدر . «کلکم راع وکلکم مسئول عن رعیته» ارشاد عالیسنجه هر فرد مسلم برچوق وظیفه ومسئولیتك تجلیگاهی بولنمشدر .

بو آهنك عمومی هر فردك وجدان سلیمنده کمال اخلاص ایله قرارگیر اولسه‌بیله بر کیشینك سهو وخطاسیله‌ده خلله معروض قاله‌جغی بدیداولدوغندن وظیفه ومسئولیت افراده اجرای نظارتله محافظهٔ شریعت ، حمایهٔ معدلت ، حفظ حدود ، مدافعهٔ خصوم ، ازالهٔ شر و فساد ایچون اجرای سیاست ایتمك ، بونده حاکمیت امت اساسنه مستند اوله‌رق هیئت اجتماعیه‌دن منتزع بر قوهٔ نافذه‌یه تفویض و تودیع ایتمك وجوبنی کوسترمشدر .

بناءً علیه مسلمانلق شو شکلده حاکمیت امت خصوصنی دخی وجوده کوسترمش و آنلر ایچون شریعتك طبیعی ولایتغیر اولوب بشرك کیف و اراده‌سنه غیر منقاد اولان قوانین اخلاقیه واجتماعیه‌نك حاکمیتنی تأسیس ایتمشدر . بو قانونلرك بوتون کائناتده حاکم اولان قوانین طبیعیه‌دن فرقی یوقدر .

بونلر حضورنده بوتون انسانلر مساویدر. بوتون انسانلر بونلرك حریت متساویه داخلنده متنعم اولورلر . بو حریت یالکز او قانونه قارشی مجبور اولدقلری حرمت وانقیادایله تحدید اولونمشدر. مسلمانلق شریعتك حاکمیتی تأسیس ایتمك صورتیله انسانیته حقیقی مساوات ، حقیقی استقلال ، حقیقی تعاضد مبدأنی وجوده کتیرمشدر.

ایشته بو صورتله انسانلری عصرلردن بری سوق و اداره ایدن وجمعیتلرك تشکلنده بویوك بویوك ایشلر چویرن و صرف کوره‌نکه . یاخود صرف عقله استناد ایدن مملکتلره اسلامیت خاتمه چکمشدر .

شو حاله نظراً بزده بر حقیقت کامله ورح به کندنی کوستریورکه شریعتك فوق الطبیعه هیچ بر ماهیتی یوقدر . شریعت نه روحانی ، نه‌ده رهبانی دکلدر . بالعکس دیکر قوانین طبیعیه کبی فطریدر .

انسانك فطری بعض قابلیتسزلکلری و آنلرده برهانی واردر . برچوق انوام مدنیه‌نك دیکر قوانین طبیعیه حقنده‌کی وقوف واحاطه‌لری فوق العاده یوکسلمش ایکن قوانین اخلاقیه و اجتماعیه‌یه قارشی شایان حیرت بر جهل ایچنده بولنیور و بو جهل کندیلرینه پك بهالی‌یه مال اولدیغنی کوریورز . صرف انسانك بر فطری قابلیتسزلکندن دولایی پیغمبرلر بزلره بو اخلاقی واجتماعی قوانینی و بونلرك حاکمیتنی تبلیغ بیوریور . دیکر قوانین طبیعیه‌یی کندی وسائطمزله ، کندی مجاهداتمزله کشف ایتمك وظیفه‌سنی بزه براقیور . جمعیت اسلامیه حاکمیت شرعیه‌یه بو صورتله منقاد اولونجه قوانین اخلاقیه و اجتماعیهٔ شریعتك افراد جمعیتدن هر برینه تحمیل ایتدیکی وظائفی هر فردك آیری آیری ایفا ایتمسنی وعموم طرفندن مطاع طوتلمسنی دخی امر ایدییور. طرف ملته‌ ، تقلبات کونیه‌دن بر چوق حادثاتك تأثیری ایله سویهٔ اخلاق وعرفانك تدنیسی حسبیله عطالت وکسل وسفاهت بزکوستره‌جك جرائم مشهوده درجه‌سنده‌کی مظالم ومعاصی‌یه راضی اولمق اعتیادی حاصل اولیور . بو علت خبیثه‌نك منع سرایتی ایچون هر فرد اسلامك مرتبه‌سنه کوره عهده‌سنه امر بالمعروف ونهی عن المنکر مترتب اولیور. عقول بشرك ادارا کی نسبتنده حکمت اسلامیه‌دن بحث وموعظهٔ حسنه ایرادیله بو سفیل حیاتدن منع وحتی بو جرمه مترتب اولان جزای الهیدن دخی بحث ایتمك وظیفه یله‌ده افراد امت مکلف اولیور .

اسلامك اجتماعيات ساحه‌سنده‌كى توردبى ايشلر اخوت اسلاميه‌نك تأسيس و مختلف اقليم و متنوع قطعه‌لرده ياشايان و مختلف عرقلره منسوب درت يوز مليونه قريب بوتون بر عالمى بويوك بر عائله حالنه كتيرمسى ايدى. تأسيس ايتديكى حكومته اويله بر موقع و نفوذ ويرمش ايدى كه او حكومت قانون شرعى تطبيق ايتديكى مدتلرده نظر اسلام والسنه‌ده محبوب، محترم ايدى.

شيمدى ايسه ايكى عصره يقين بر زماندن برى مدنيت و حكومات اسلاميه انحطاط كلى ايچنده بولنيور. حكماى اسلاميه‌مزدن بر ذاتك ديديكى كبى، اسلامك قدرتنى تذليل ايچون يورولمقسزين اوغراشان غرضكارلر، اسلاميتى و علماى شريعتى بالعموم وسائط ايله مراجعته مسلمانلرى شو باطل فكره اقناعه چاليشيورلر: «مسلمانلق اقوام اسلاميه‌نك يالكز حال حاضرده‌كى انحطاطنه سبب اولمقله قالميوب، بلكه مسلمانلق عقيده‌لرنده ثابت اولدقجه، و عقيده‌لرينى كنديلرينه دائما تلقين و تلقيح ايلين دين اولولرى صاغ بولندقجه، بوندن آنلرى ابدى بر محكوميت و سفالت ايچنده براقه‌جقدر» ديورلر.

«يريدون ليطفئوا نور الله» آيت جليله‌سيله بو دعوانك عكسنى اثبات پك قولايدر. لكن معانديننك قارشيسنه نه قدر دليل سرد ايدلسه اعتذارلرندن، طرفكيرلكلرندن فداكارلق ايتميه‌جكلرى اولمديغى جهتله بو كبيلرله بحثه گيريشمك عبث ايله اشتغال ايتمك ديمك اوله‌جغندن كنديلرى كنديلرينه ترك ايدر؛ شريعت واسطه‌سيله اخلاقى، اجتماعى حقايقى اوكرتمك ايچون جهالتك ازاله‌سنه، حرف و صنايعك ترقيسنه اولورايسه اولسون آلتمسه و حاكميتك شرعيه تركيله حاكميت امت اشكالنك حسن محافظه‌سنه چاليشه‌رق انحطاطه نهايت ويرمكى و شريعتك وضع ايتديكى مبدأ بونلر اولوب قاعده‌سى‌ده سعادت امتى تأمينه سبب اولان علمك عالى اولان اقسامى كه پيغمبره منزل اولديغى تواتراً منقول بولونان نظم جليلك احكام و اخلاقه متعلق اقساميدر، بونى و احتياجات ماديهٔ بشريه‌يى تطمينه كافى و كافل اولان صنايع و فن قسملرينى متخصصلرى واسطه‌سيله تعليم و تعميم ايتمك، مصائب جهلدن امتى قورتارمق، امر بالمعروف نهى عن المنكرده هيچ بر لائمك لومندن خوف ايتميه‌رك دوام ايدوب انحطاطه نهايت ويرمكدن عبارتدر.

مباديسيله مقاصدى بونلردن عبارت اولان حاكميت شرعيه‌يه مسلمانلر منقاد اولدقجه متعرضلرى بولنسه‌ده معروض هلاك اولمازلر.

قيرشهر مبعوثى: مفيد

توركيا و عالم اسلام

توركيانك و توركلرك اسلام دنياسنده‌كى نفوذ، حرمت، اعتبارلرى پك زياده‌در. هر اسلام ديارى، هر اسلام فردى نزدنده توركيا مسلمانلرينك قيمتى بيوكدر. بو كيفيت اوقدر طوغرى و حقيقى رشيده‌دركه هيچ بر كيمسه بونى انكار ايده‌مز. توركيا خلقنك درت يوز ميليون مسلمان قلبنده اشغال ايتديكى موقع احترامك سببى‌ده معلومدر.

بدايت تشكلندن بو دقيقه‌يه قدر توركلر، آوروپاده بولونمق اعتباريله، دول مسيحيه و اهل صليب ايله دائمى و صيقى بر تماس نقطه‌سنده بولنمشلر؛ صليبيونك ممالك اسلاميه‌يه قارشو اتخاذ ايتدكلرى خصومتكارانه وضعيته توركيا مسلمانلرى مقابله‌ده بولنه‌رق قانلريله، جانلريله هر درلو فداكارلق كوسترمشلر؛ مسلمانلغى مدافعه‌يه موفق اولمشلردر. بو مهم غيرت، فداكارلقلرندن طولايى‌دركه بر يوزده‌كى بالعموم مسلمانلر، توركيا مسلمانلرينى اسلاميتك اك بويوك مدافعى، اك جسور و مجاهد اولادى تلقى ايتمش؛ آنلرى قواى اسلاميه‌نك حقيقى جنكاورلرى، ييلماز، قورقماز بهادر قهرمانلرى بيلمشلردر. حقيقةً يوزلرجه سنه‌دن برى توركيا مسلمانلرينك سينه‌سى اهل صليب هجمه‌سنه قارشو كوكرصين و متين قلعه‌لر تشكيل ايتمش و دائما اسلامك بو فداكار و نجيب اولادى، وظيفهٔ محافظه‌سنى ايفا ايده‌كلمكله اسلام تاريخنده بويوك بر نام، پارلاق و مشعشع صحيفه‌لر انشاسنه موفق اولمشلردر.

توركيا مسلمانلرينك بو قدر بويوك خدمت و فداكارلقلرينه مكافاةً خلافت جليلهٔ اسلاميه‌نك صاحبى آنجق توركيا مسلمانلرى اوله‌جغنده بوتون اقوام اسلاميه اتفاق ايتمشلردر. بناءً عليه عالم اسلامده بزى سومه‌جك، تقدير ايتميه‌جك بر فرد تصور ايده‌مز.

مسلمانلرك يالكز بر خطالرى واردركه پك بويوكدر. يوزلرجه سنه‌دن برو مسلمانلر آره‌سنده وحدتك لزومندن بحث ايدلديكى حالده بو اتحادك اسبابنى فعلاً تدارك و احضار ايتمكه چاليشلمامشدر. اساساً مسلمانلر آره‌سنده وحدت فكريه واردر. بونى قرآن كريم و فخر كائنات افندمز، افراد و امم اسلاميه آراسنده بيك اوچيوز سنه‌دن برو تأمين بويورمشلردر. هر مسلمان كندى قارداشنى سويور، حتى آنى بعضاً نفسنده ترجيح ايدييور.

اصل يابيله‌جق شى مسلمانلرى مادةً و اقتصاداً برلشديرمكدر. حالبوكه مع التأسف بو جهت، ممالك اسلاميه‌ده واسع و شامل بر تشكيلات ماديه و اقتصاديه وجوده كتيرمك جهتى شيمدى‌يه قدر دوشونولمه‌مش، ديمه‌يليركه بو مهم ايش تماميله اهمال ايدلمشدر.

عالم اسلامك حال حاضرده‌كى موجوديت و وضعيتلرى، اهل صليبى

او درجه دوشوندیروب اندیشناك ایتمز . چونكه مسلمانلر ، بر كره علوم وفنون ایله مجهز اولمدقلری كبی ، بلاد واقوام اسلامیه بیننده موجودی لازم اولان روابط مادیه و اقتصادیه‌دن ، علمی ودینی تشكیلاتدن ده محرومدرلر . بو زمانده علمی و فنی بر صورتده كركی كبی مجهز اولمایان بر فردك ، یاخود بر ملتك نه كندیسنه ونه ده جوارنده یاشایان قومشولرینه فائده‌سی طوقونمایه‌جغی بدیهیدر . صوكره انوار علم و مدنیت عصر ایله مجهز ومنور اولمیان مسلمان ملتلرینك عددی نه‌قدر چوق اولورسه اولسون ، رقیبلرینه قارشو هیچ بر قوت تشكیل ایده‌میه‌جكلری ده محققدر . انجق بو نقصانی اكمال ، بو بوشلغی املا ایتدكلری كون مسلمانلر ایچون دورهٔ نور وفلاح باشلایه‌جق و كندیلری دشمنلرینه قارشو وقایه ومحافظه‌یه قدریاب اوله‌جقلردر . بو وقایه‌یی تأمین ایدن یگانه واسطه‌ده معارفك بوتون دیار اسلامیه‌ده سرعتله پك واسع بر صورتده نشر وتعمیمی كیفیتندن عبارتدر . جهل ایله لرزان اولوب علم ومعرفتله مجهز وبدللری دیمه‌دن اعتباراً هر مسلمان كندی وظیفهٔ دینیه‌سی بیله‌جك ودین ودولته قارشو نجات ویرمك ایسته‌ینلره حدیثی بیله‌جكدر . ایشته بونك ایچون هرشیدن اول ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنده معارفك نشر وترویجی بوتون مسلمانلرك ال برلیگیله چالیشمه‌لری الزم ومحتم وظیفه‌لریدر .

مسلمانلری اسلامیه برلشدیره‌جك دیگر بر واسطه‌ده (وعظ وارشاد) مسئله‌سیدركه ، بو ایكنجی درجه مهم اولان شعبه‌یی نه‌قدر كاملاً اهمال ایتمشلردر . وعظ و تبلیغ عالملرینك اهل اسلام بیننده بیوك بر اهمیت و قیمتی واردر . بو صورتله دیانت اسلامیه‌نك بدیهیت تأسیسندن بری رعایت ایدیلمش و مسلمانلق بو سایه‌ده بر چوق مدنی اقوام و امم بیننده انتشاره باشلامش . بورالرده میلیونلق معظم ملتلر وجود بولمش ، بوندن صوكره اسلامیت قوت و سرمایه آرتمشدر .

وكون نشر و تبلیغك ایكنجی واسطه‌سی ایسه مطبوعاتدر . بونی تصدیق ایتمه‌ین هیچ كیمسه یوقدر . مسلمانلرك بر برینك حاللرندن خبردار اولملری لازمدر . ایرانده ، افغانستانده ، روسیه‌ده و سائر بلاد مستقله و محكومهٔ اسلامیه‌ده تحدث و جریان ایدن احوال واوضاعه بوتون مسلمانلرك واقف اولملری ارتیق الك مبرم بر ضرورت حالنه كلمشدر .

مهم مسائلك ـ دها درین دوشونه‌بیلمك ایچون ـ كتاب و رساله شكلنده طبعی فوائد ومحسنات عظیمه‌یی موجبدر .

اوروپالیلر بوكا (پروپاغاندا) دیمشلردر . بز ایسه (ارشاد وتنویر) تسمیه ایده‌بیلیرز .

اساساً بربرندن خبری اولمیان اقوام وعناصر اسلامیه‌نك برلشملری ایچون بو واسطه‌یه نه‌قدر شدتلی محتاج اولدقلری ادنی ملاحظه ایله آكلاشیلیر .

بو كون ، یا كلمیورسه‌ق ، انقره‌دن كرك ایران و كرك ایسه افغانستان ایله مخابره ایتمك ایچون لازم اولان وسائط آرزو اولنان درجه‌ده مبذول دكلدر . افغان شویله دورسون ، ایران ایله بیله آره‌مزده هنوز تلغراف خطی تأسیس ایدیله‌مه‌مشدر . اوچ آیده كله‌بیلن غزته‌لرك فائده‌سی ایسه نه‌قدر اوله‌بیله‌جكی بللیدر . اوحالده مخابره ومراسله وسائطنك هرحالده پك منتظم بر حاله افراغی ، سهولت و سرعت جهتلرینك تحت تأمینه الینمسی لازمدر . بو صورتله فكرلرمزی ، غزته‌لرمز و رساله‌لرمزله قومشولرمزه سرعتله آكلاتیر و انلری كندی حاللرندن خبردار ایده‌بیلیرز .

امیدیزكه ایرانده وافغانستانده وسائر یرلرده‌كی قارداشلرمزده طبقی بویله دوشونورلر ، عینی صورتده چالیشمق آرزوسنده بولونورلر . طبیعیدركه فكرمزی ، اقوام اسلامیه‌یه داها واضح ، داها اطرافلی آكلاته‌بیلمك ایچون السنهٔ اسلامیه ایله بر قاچ غزته‌نك انتشار ایتمسی ایجاب ایدر . فارسی وعربی لسانیله انتشار ایده‌جك اولان بو جریده‌لرك اسلام ملتلری آره‌سنده تعارفه نه‌قدر بیوك خدمتلر ایده‌جكی بدیهیدر .

بر تنویر وارشاد واسطه‌سندن صوكره ، اقتصادی ومادی بر صورتده چالیشمه‌لغمز ضروریدر . وسائط اقتصادیه ، منابع تجاریه‌ده بزی بربرمزه پك قوی باغ ایله باغلایه‌بیلیر .

بوكون بزمله ، مثلا ایران وافغانستان آره‌سنده بر تجارت ، بر آلیش وریش همان یوق كبیدر . نیچون ؟ چونكه یوللرمز ، وسائط نقلیه‌مز یوقدر . دوغریدن دوغرییه تجارت ایتمك ، مال الوب وندرمك اصولی بزلر ایچون هیچ منفعتی تأمین ایتمز . او حالده نه یاپملی‌یز ؟ البته وطنده بر چاره‌سی بولنور . اویله‌كه بو مسئله‌لر دوشونولمه‌یه باشلانمشدر .

طبیعیدر اولا تورکیا ایله ایران آره‌سنده بر نقلیه و تجارت یولی آچمغه چالیشملی‌یز . بوكا موفق اولورسه‌ق هم صاغلام بر رابطهٔ مادیه حصوله كلیر ، همده سیروسفر ایچون سهولت لازمه تدارك ایدلمش اولور . بونك ایچون ارضروم و بایزید حدودمزه قدر طرابزوندن اعتباراً بر اوتوموبیل نقلیات شركتی تشكیلنه غیرت ایتملی‌یز . بو شركتی تورکیا ـ ایران تجار وسرمایه‌دارلرندن تشكیل ایتمك پك كوچ بر ایش دكلدر .

بونی هپمز بیلیرزكه ایراندن تورکیایه ، تورکیادن ایرانه ترانسیت اولرق سنه‌ده میلیونلرجه قیمتده اشیا وامتعه كلوب كیدر . بو ماللر اولجه روسیه طریقیله سوق اولنوردی .

آرزو ایتدیكمز بایزید ـ ایران اوتوموبیل نقلیات شركتی تأسس ایدرسه ، ایران ـ تورکیا تجارت واقتصادیاتی ایچون پك مكمل و سلامتلی بر جاده چیلمش اوله‌جقدر . تورکیا وایرانیلردن تشكل ایده‌جك اولان بر شركت همان یوز اوتوموبیل ایشلتمك صورتیله بو احتیاجك

رفقنه چایشه‌جق وهر ایکی اسلام عنصری اقتصاد و تجارت رابطه‌لریله‌ده برلشدیرمش اوله‌جقدر .

بو کبی تشبثات اقتصادیه و تجاریه‌دن افغانلی قارده‌شلرمزده استفاده ایده‌بیله‌جکلردر . مثلا (هرات) ایله بایزید آره‌سنده بوکا مماثل بر اوتوموبل نقلیات شرکتی تشکیلی پك چتین بر ایش صاییلماز . کیت گیده بو نقلیات شرکتلری بر شمندوفر شرکتی حالنی ایلروده اکتساب ایده‌بیلیرلر . بر چوق مسلمان سرمایه‌دارانی پاره‌لرینی بوکبی مهم و یکانه عامل اتحاد و ارتباط اولان بر ایشه قویمقله هم کندیلری ایچون فائده‌لی بر ایش کورمش اوله‌جقلر ، هم‌ده بین‌الاسلام روابطك حصولی تأمین ایتمش بولونه‌جقلردر .

فکرمزجه ، یوزلرجه سنه اول اسلام حکومت و ملتلری شایان تأسف بر طاقم اختلافلرله دشمنلرمزی ممنون و مستفید ایلیه‌جکلری یرده بوکبی تشکیلاته و تأسیساته ، مادی و اقتصادی بر صورتده روابط تأمینه حصر همت ایتمش اولسیدیلر ، بوکون مسلمانلر بو درکلره اینمیه‌جکلر ، بوکونکی فلاکتلره دوچار اولمیه‌جقلردی .

بوکبی اقتصادی و تجاری تشبثاتی قوه‌دن فعله چیقارمق پك قولایدر . یترکه ایلك آدیم آتیله‌بیلسون . امینزکه مسلمانلر آره‌سنده‌کی بر چوق اوفاق تفك اختلافات ، بو اقدامات اقتصادیه نتیجه‌سنده کندیلکندن حل ایدیله‌جك و ملل اسلامیه آره‌سنده هم مادی و اقتصادی ، هم معنوی و اجتماعی رابطه‌لر پك زیاده قوت بوله‌جقدر .

—————oooo—————

استانبولك یکی قادینی

استانبولده اجنبی اشغالی آلتنده بر قسم قادینلرك [۱] اعلان حریت ایدرك فرنکلشمکده اولدیغی بالمناسبه کچن هفته موضوع بحث ایلمش و بو تردی جریانلرینك اوکنه کچمك مقصدیله بعض حمیتلی و اعانلی ذواتك بوتون قوتلریله ارشاد و مجادله‌یه باشلادقلرینی سویلمشدك .

بو محترم ذواتك تهلکه‌یی کورمرك ؛ غرب مدنیتی ، غرب اجتماعیاتی مملکته صوقمق ایسته‌ین هویتی مشکوك ، مذهبی بللیسز بر طاقم محررلرك مؤاخذه‌لرینه رغماً ؛ ارشاد و مجادله‌لرنده دوام ایتملری جداً شایان تقدیردر .

یحیی کمال بك صوکمه‌قاله‌لرینك برنده ، ملتی انقراض اوچوروملرینه طوغرو سوروکله‌ین بو (ترقی) یی ، بو کیدیشی ، ملی روحی غائب ایتمش پك محدود بر صنفدن ماعدا ، اکثریت عظیمه‌نك تقبیح ایتدیکنی سویلیور که بو انتباه پك زیاده موجب ممنونیتدر . ان شاء الله ، کنجلرده استانبول خلقنه خطاباً نشر ایتدیکی بیاننامه‌ده « مکارم اخلاقی اتمام ایچون کوندرلمش بر دینك محافظه‌ٔ اساتی کندینه عهده اتخاذ ایدن و بو حیثیتله استانبولده‌کی سقوط اخلاقدن صوك درجه متأثر بولوندیغنی سویله‌ین و « قادین اولسون ، ارکك اولسون ملتك مقدساتی هیچه صایان ، ناموسنی لکه‌له‌ین ، نفس و هواسنه اسیر بر طاقم ارذالك یاقینده بو حرکتلرینك حسابنی ویرمکدن قورتوله‌میه‌جقلرینی » اخطار ایدن بو یوانه ملت مجلسی حکومتك عون حقله تشکیل و تجهیزینه موفق اولدیغی قوای اسلامیه استانبوله کیردیکی زمان ، ملی روحی غائب ایتمش محدود صنفك‌ده جزای سزاسنی ویرمکله ملتك معنویات و اجتماعیاتی بو مدهش آفتدن تخلیصه موفق اولور . همان جناب حق او کونلری یاقلاشدیرسون .

*
* *

یحیی کمال بکك یکی قادینلره دائر مصاحبه‌لرندن آتیده‌کی فقره‌لری عیناً نقل ایدییورز :

استانبول خانملری ، دها الی سنه اول‌ده قادار ، شرق عالمنك الك اوست طبقه‌سنده بولونیورلردی ؛ سوریه ، مصر ، تونس ، قفقاس ، ایران ، حتی هندستان شهرلرینك مسلمان قادینلری ، اورنك دیه ، استانبول قادینی کورویورلردی . تورك قادینی آلافرانغه‌لاشمغه باشلادیغی کوندن صوکره بویوکسك موقعی یاواش یاواش غائب ایتدی ، اویله کوریلیورکه بو بوتونده غائب ایده‌جك ؛ بر زمان صوکره شرق عالمنده ، روم ، ارمنی ، بلغار ، صرب ، خروات قادینلریله بر صفده ، بلکه‌ده اونلردن‌ده دون بر درجه‌ده کورونه‌جك .

(پیه‌رلوتی) نك یکی استانبول قادینلرینه دائر مشهور رومانندە خانملرمزك اکلایه‌جغی حزین بر معنا واردی . فقط او رومانك بو حزین معناسی دکل ، حتی عنوانی بیله پك اکلایه‌مادق ؛ (پیه‌رلوتی) نك « دزانشانته قیزلر » تسمیه‌سنی بز « ناشاد قیزلر » کبی تماميله یاکلش بر ترجمه‌ایله بوزدق . پیه‌رلوتی « دزانشانته قیزلر » دیرکن ، آلافرانغه‌لاشه‌رق اسلام حرمنك سحر و افسونی غائب ایدن تورك قیزلرندن بحث ایدییوردی . اکر دنیانك درت کوشه‌سنده هرکسك معناسنی اکلادیغی بو مشهور تسمیه‌یی دوغرو بر طرزده ترجمه ایده‌رسه‌ك « سحر و افسونی غائب ایدن قیزلر » دیمك لازم کلیر . ایشته (پیه‌رلوتی) یکی تورك قادینینه ویردیکی بو صفتله تورك عالمنده بویوك بر حادثه‌یی کشف ایتمه‌ی . او ، بو حادثه‌یی کشف ایتدیکی زمان ، بز اوروپا مدنیتك سحریله یانیوردق . بزم بو غافلق دوره‌مزده استانبول قادینلرینك سحر و افسونی زائل اولمغه یوز طوتدی .

عبدالمجید و عبدالعزیز دورلرنده استانبولك تورك قادینی چوق تکامل ایتمشدی . بن ظن ایدییورم که و تکامل طبیعی بولنده دوام ایتسه‌یدی بوکون

[۱] کچن هفته‌کی مقاله‌نك بر چوق برنده (بر قسم) کلمه‌سی بولوندیغی حالده یالکز بر نقطه‌سنده سهواً دوشمش اولدیغی جهتله سوء تفسیره محل قالمامق اوزره کیفیتك آریجه توضیحنه لزوم کورولمشدر .

توركـ قادینی بنه بوكونكی قادار آزاد و حر بر موقعده بولونور، فقط بوكونكی كبی بر اوروپا قوقلاسی اولماز، سحر و افسونی محافظه ایدردی. بو طبیعی یولدن انحراف، مربیه‌لر، سرور مكتبلری، قولله‌جلر و بزم كندی المزله یازدیغمز أوزمنج رومانلرینك یوزندن اولدی.

بوكون استانبولك، عاملیه آلافرانقه بارلاقده اك زیاده ممیز خانملری یوز اوكنه كتیردم، فرض محال بوتون تورك قادینلری بو خانملر كبی اولسه‌لردی تورك ملتی قرق اللی سنه صوكره كرهٔ ارض اوزرنده یوق اولوردی؛ چونكه یتیشه‌جك نسل توركجه‌یی اونوتور، توكانكك دینی، ملی، ارثی هر تورلو خاصه‌لریدن محروم اوله‌رق یتیشیر، رنكسز بر خایمه حالنده تجلی ایدردی؛

منفی بر طرزده نقدی اوزاتمق فائده‌سز. بن ملی روحی عاملیه غائب ایتمش بك محدود بر صنفدن ماعدا بوتون مترقی تورك قادینلری و ار ككلری بوكونكی روشی بكنمیورلر؛ حسرتله آرزو ایدییورلر كه قادینـ تربیه‌سی ملی ترقی اولسون.

معلم و معلمه‌لره

استانبولده معلمین جمعیتنك تشكلی و مسائل دینیه ایله اشتغالی مناسبتیله، ویانه‌ده بولونان اقدام غزته‌سنك صاحبی احمد جودت بك غزته‌سنه شایان دقت بر مقاله كوندرمشدر. بعض فقره‌لری عیناً آلیر و بوتون معلم و معلمه‌لرك نظر دقتلرینه عرض ایدرز:

معلمین جمعیتی همان شمدیدن هیئت اجتماعیه‌یی علاقه‌دار ایده‌جك مهم بر مسئله ایله اشتغاله باشلامشدر. او مسئله بوكون فرانسه‌یی بیله اشغال ایدن دینی و اخلاقی تدریسات مسئله‌سیدر. معارف نظارتی، غیر قابل انكاردركه، او مسئله ایله شمدی‌یه قدر جدی اشتغال ایتمدی.

فقط بونی اولای بر شی ظن ایتمه‌یلم. تدریسات دینیه‌دن مقصد، یالكز نماز، اوروج كبی عباداتك اركان ظاهره‌سی دكلدر. بوده لازم. اسكیدن دینی تدریسات پك قیصه و محدود ایدی. اسكی مكتبلرك تدریساتی علم حاللردن، نهایت دریكتا تدریسندن عبارت ایدی. فقط بونكله برابر چوجوقلرده فكری بر تربیهٔ دینیه واردی. چوجوق اونی اكثریا اوندن، محیطندن اوكرنیردی. فقط عموم مكتبلرمزك سطحی بیلكلری و دیكر طرفدن عموماً ضعفه اوغرایان حسیات معنویه ایله چوجوق اوندن، مكتبدن، محیطندن، كندیسنه لازم اولان قوای معنویه‌یی استنباطدن محروم قالدی. نهایت غایت فنا بر وضعیته كیردك.

تدریسات اخلاقیه‌ده اك مهم مؤثر، معلمك كندی كیدیشی، كورونیشی، حركتی، افعال شخصیه‌سیدر.

معلم بر طرفدن مكتبده تدریساتده بولونورده كندیسی قوای معنویه‌دن محروم اولور ایسه تدریساتندن بكله‌نیلن خیر كلمز. مثلا قمارك، عشرتك مخالف شریعت اولدیغنی تقریر ایدن معلم ایلك اوكجه كندیسی بونلردن تبری ایتملیدر. یوقسه شاكردان، معلمك حركات شخصیه‌سنی تدریساته ضد كورورلر ایسه اخلاقلری اسكیسندن دها برباد اولور.

قوای معنویه‌یی تزییده خادم اوله‌جق منبتلری یالكز سویله‌مك كفایت ایتمز. چوجوغك حیاتنده بونی اوكا اوكرتملیدر. مثلا چوجوغه یالان سویله‌مه‌مكی، برینك حقنه ال اوزاتمامغی، آرقداشلره فنا سوز سویله‌مه‌مكی، اونلر حقنده سعایتده بولونمامغی و سائره‌یی مكتبده‌كی افعال و حركات ایله اوكرتملیدر. تمیزلكدن بحث ایدلدیكنده، مكتبه پیس و مردار كلن چوجوغه نصیحت ایدوب ایرتسی كونی تمیز كلمكی آكا آكلاتمالیدر. ملت آره‌سنده اتحاد كبی اك قیمتلی بر قوت، امین اولك، دها ابتدائی مكتبدن باشلار. بر چوجوق آرقداشلرینه حسن معامله ایتمكی اوكرنیر ایسه او چوجوق بیودیكنده بتون افرادیله اتحاد ایدر. بر چوجوغك ایلروده خرسز اولمامسنی ایستر ایسه‌كز دها كوچوك ایكن اوكا آرقداشنك قلم و كاغدینه ال اوزاتمامغی، قومشوسنك باغچه‌سنده‌كی یمیشلری قوپارمامغی اوكرتمك اقتضا ایدر.

معلملرك اك زیاده دقت ایده‌جكی شیلر واردر. بزده نه كبی فنا حاللر كوریلیور، نه كبی اصلاحی اقتضا ایدن مساوی واردر، آرامزده اك زیاده تخریبات اجرا ایدن فنالقلر هانكیسیدر، بزم كنجلكی صارصان نه‌در، بونلری دریش ایدوب نسل آتی‌یه بو خسته‌لقلرك سرایت ایتمه‌مسی اسبابی احضار ایتملیدر.

كتابدن تدریسات قولایدر. فقط تدریسات معنویه، نفس تطبیقاتدن باشلایه‌جغی ایچون كوچدر

چوجوقلرمز، تاریخ اسلامی همان هیچ بیلمه‌یورلر.

چوجوقلره اركان عباداتی‌ده فعلاً كوسترمك و بونكله علاقه‌دار اولمق لازمدر. اوت، مكتبده نماز قیلنمالیدر. چوجوقلر آبدست نصل آلینیر، نماز نصل قیلینیر بونلر مكملاً اوكره‌نملیدر. بن خرستیان چوجوقلری چوق كورمشمدر. اركان عباداتدن بیلمدكلری یوقدر. آنالری بابالری بونلری اللرندن طوتوب بازار كونلری، تمیز و منتظم كیینمش اولدقلری حالده، كلیسایه كتوررلر. فیالحقیقه خرستیانلقده بعض اركان عبادت واردركه خرستیان اولمق ایچون بهمه‌حال اونی یاپمق مجبوریدر. بناءً علیه چوجوق ایستر ایستمز اركان عباداتی اوكره‌نیر. بزده‌كی كبی دكلدر.

موسیو لوید ژورژك اخیراً بر ترجمهٔ حالنی اوقودم. مشار الیهك قوهٔ فعله‌سی فوق العاده ایمش. فقط حسیات دینیه‌سی‌ده پك یوكسك بر درجه‌ده ایمش. بوكون دنیانك پولتیقه‌سنی الده طوتان بو آدمك شو حالی شایان دقتدر.

بزده یاکلش بر یوله صاپلمش ، دینك ترقیات مدنیه یه مخالف اوله جغی حقنده بعضلرنجه بر ذهاب حاصل اولمشدر . بو ذهابی تولید ایدن دین دکل ، دینك بحق بیلنمه مسیدر . بشرك تاریخ تكاملنه ، مدنی و فكری سیرینه واقف و لمایان کیمسه لرك الندهدن ، احتمالکه مانع ترقی اولمق اوزره کورینور . فقط دینك حکمیاتنه و غایه سنه مطلع اولانلر بالعکس دینی ترقی یه آلت ایدرلر . آوروپانك ارباب علم عرفانی مسائل دینیه ایله چوق علاقه دار اولویورلر . یوزلرجه میلیون انسانلری اداره ایدن مؤسسات و عقائد دینیه بر طرفه آتیله ماز . بونلر ایله ائتلاف ایتمك لازم کلیر .

بر استیضاح

حاکمیت ملیه غزته سنك باش محرری بر مدتدن بری « اختلالمی ، انقلابمی ؟ » عنوانلی مسلسل بر طاقم مقالات نشر ایتمکده در . ایلری کری بر طاقم افکاری محتوی اولان بو مقاله لرك ـ صاحبینك انی کچدیکی حالده ـ نقطۀ عزیمتی ، غایت و منتهاسی هنوز تمامیله تبلور ایده مه مش اولدیغی جهتله بیان مطالعه ایچون ختامنی بکله مك ضروریدر . یالکز ١٤ نجی مقاله ده محتاج توضیح کورولن بر نقطه حقنده سر محرر محترمك مقصد عالیلرینی آکلامق مقصدیله بر قاچ سوز سویله مکه مساعده بویورملرینی رجا ایدرز .

بزم بیلدیکمزه کوره ملتلرك اجتماعیاتی کندی افکار و عقائدینك ، کندی اخلاق و سجایاسینك ، کندی مشرب و احوال روحیه سنك مولودیدر . هیچ بر ملت دیکر ملتك اجتماعیاتی تقلید ایده مز . علوم و فنون مثبته سنی ، صنایعنی آلیر ؛ چونکه بونلر ملتلر آره سنده مشترکدر ، هویت ملیه یی تبدیل ایده جك ماهیتده دکلدرلر . لکن اجتماعیاته کلنجه او ، بویله دکلدر . هر ملتك کندینه مخصوص بر اجتماعیاتی واردر که دیکر ملتلردن اونی تفریق و تمییز ایدن بو اجتماعیات خصوصیه سیدر . و بو عضویت اجتماعیه مدید بر ماضینك محصولیدر . بونی دکیشدیره بیلمك نه شونك بونك النده در ؛ نه ده ضرردن ، فوضای اجتماعیدن باشقه بر فائده یی موجبدر . زیرا هر هانکی بر ملتك اجتماعیاتنی تمثل ایدن دیکر بر ملت کندی هویتنی تمثل ایتدیکی ملتك هویتنه قلب ایتمکدن باشقه بر شی یاپمش اولماز .

اکر سر محرر محترمك آرزو ایتدیکی وجهله مسلمان اولان ملتمزه غربك اجتماعیاتی آشیلانه جق اولورسه عاقبت نه اولور ؟ هیچ شبهه یوق که او زمان موجود تعاضد اجتماعیٔ اسلامی قالقار ، اونك یرینه غربك صنوف اجتماعیه سی آره سنده حکمران اولان کین و رقابت قائم اولور . بو صورتله ملتمز آره سنده کی حریت و مساوات فردیه ، اخوت اسلامیه زائل اوله رق غرب ملتلرینك یاشادقلری هیجده ، آرزو ایدیلمه ین شرائط ، یعنی صنوف اجتماعیه یی هیچ بری ممنون ولمامق اوزره استرداد حق ایچون ابدیاً یکدیکریله بوغوشمق ضرورتنه عکس مت باش کوسترر .

او حالده ملتمزك خلاصی ایچون « یکانه چاره غربك علومنه ، فننه ، صنایعنه ، اجتماعیاتنه مراجعت ایتمکدر . باشقه چاره یوقدر » دیین سر محرر محترمك مقصدینی ناصل تأویل ایده جکمزده متحیر قالدیغمزی معذور کورورلر ، ظن ایدرم . اکر موسی لیه ـ بر معتاد بونك بر علم مسئله سی اولدیغنی ایلری سوره جك اولورلرسه نظر دقتلرینه کوستاو لوبونك (روح سیاست) ندن شو فقره لری عرض ایدرز :

« علم الحیات متخصصلری ، لابوراتوارلرینك بوتون مهارتلرینه ، خدمتلرینه رغماً بر نوع ذی حیاتی تبدیله اصلا موفق اوله مامشلردر . صنعت تربیه نك وجوده کتیرمکه مقتدر اولدیغی تعدیلات بسیطۀ خارجیه ، ناقابل امتداد و محروم قوتدر . بر عضویت اجتماعیه یی دکیشدیرمك ، بر موجود ذی حیاتك تبدیلندن دها قولایمیدر ؟ مؤسسات جدیده واسطه سیله جمعیاتی یکی باشدن تشکیل ایتمك امکانی ، بالعموم ادوار اختلالجیلرینه و بالخاصه بزم انقلاب کبیرك کبلره دائم قطعی و محقق کورونمشدر . بو امکان الحالة هذه سوسیالیستلرجه ده شبهه سز و قطعی کورلمکده در . بونلرك هپسی ده جمعیات بشریه یی عقل نظری طرفندن وجوده کتیرلمش بلانلر اوزرینه یکی باشدن انشا ایتمك آرزوسنده بولونیور .

« مع مافیه بو فکر اساسی بر جهتدن تعمم و ترقی ایتدکجه علم ده دیکر جهتدن کیت کیده بونك خلافنی ادعا ایدییور . مؤسسات بر شکل داخلی یه موافق کله بیلمك خاصه سنه مالك ، فقط ایله بر شکل وجوده کتیره بیله جك نا قادر بر نوع لباس تشکیل ایدر و ایشته بو سببدن بر قوم ایچون پك ایی اولان مؤسسات ، دیکر بر قومه کوره غایت فاو مشئوم اولابیلیر .

« بر قومك مؤسسات و قوانیننك تبدیلیله روحنك تعدیل و اصلاح ایدیله بیله جکنه اینانمق آرتیق بر اقوام حالنه کلمشدر . لاتین اقوامی هنوز بو ظن فاحشدن فارغ اوله مامشلردر و ایشته اونلرك ضعفیتنه بادی اولان ده بودر . لاتینلرك نفوذ مؤسسات حقنده کی ظن واهیلری ، تاریخك الا خونین بر اختلالنه ، میلیونلرجه آدملرك ممات دهشتانکیزینه ، بالعموم مستمرا تمزك انحطاطنه و سوسیالزمك ترقیات تهدیدکارانه سنه باعث اولمشدر . »

غربك حیات اجتماعیه سنی ینه غربك حکماسی تنقید و مؤاخذه ایدییور . بو خصوصده پك چوق شواهد ایراد ایده بیلیرز . هم غرب دینجه هپسنی عینی تلقی ایتمکده طوغرو دکلدر . غربده لاتینلر ، آنغلوساقسونلر ، جرمنلر ، اورتودوقسلر واردر که بونلرك حیات اجتماعیه لری البته یکدیکرندن فرقلیدر . بونلردن هانکیسنك اجتماعیاتنی آله جغز ؟ و بو خصوصده معیار نه اوله جقدر ؟ لطفاً سر محرر محترمك بو خصوصده بزی تنویر بیورملرینی رجا ایدرز .

آنقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه سی

آبونه شرائطی: هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥)
آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر
نسخه‌سی ٥ غروشدر، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در.

اداره‌خانه: آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار ممنونیه قبول اولونور. درج ایدله‌ین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

آدرس تبدلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنك محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندردیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٣ — ٢٤ ذی الحجه ١٣٤٠ — پنجشنبه — ١٧ اغستوس ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات:

اسلام فداکارلغی: مسلمانلق عشق و محبتی اوغورنده صحابهٔ کرامك کوستردکاری خارق العاده متانت و فداکارلق.
مصطفی تقی

کنج خرستیانلر جمعیتی: کنج خرستیانلر جمعیتك استانبول شعبه‌سنك فعالیتی ـ جمعیتك مقصدینه ایرمك ایچون صرف ایتدیکی مساعیٔ عظیمه ـ جمعیتك کاتب و ترجمانی اولان محمد شریف نامنده برخائنك یاپدیغی فنالقلر ـ محمد شریفك ترجمهٔ حالی.
عبدالمبین

دونکی و بوکونکی اسلام عالمی: دین مبینك ممتاز خاصیتی ایماندر ـ مسلمان ملتلرده تجلی ایدن ایمان فیضی ـ ایمانی یوکسك اولانلرك تفوق و غلبه‌سی ـ عثمانلی دولتنده دین و دولت غیرتی ـ بوکونکی اسلام عالمنك قارشوسنده بولوندیغی تهلکه‌لی جریانلر: تقلید جریانی، نابجا تعصب جریانی ـ اسلام بر مدنیتدر ـ اسلام عالمنك دیکر مدنیتلرله تماسی، آلدیغی و وردیکی شیلر.
محمد شریف

طاغستانك استقلال مجاهده‌لری: حیات ایچون بك، صو، هوا نه قدر لازمسه طاغستانلی ایچونده استقلال او درجه لازمدر ـ طاغستانك احوال جغرافیا و احصائیه‌سی ـ طاغستانده ساکن قبیله‌لر و مقدار نفوس ـ
احمد خلق

یونانستانك استانبول اشغالی: شرق، غربی آلت اوست ایده‌جك بر حادثه‌در.

شرقده تجارت و اقتصاد: روسلرك و نشتورغ تشکیلاتی ـ طربزون ـ بایزید نقلیه اوتوموبیل شرکتنك تأسیسی لزومی.

اسلام فداکارلغی

صحابهٔ کرامك متانت وفداکارلغی

اصحاب کرام محمدینك (صلی الله علیه وسلم وعلیهم الرضوان) متانت وفداکارلقلرینی تصویردن قلملر وتصوردن فکرلر عاجزدر .

برکون ویا بردقیقه اول ذات رسالتپناهی یه (علیه الصلاة والسلام) ودین مبینلرینه عدو اکبر اولان هرفرد ، برکون ویا بردقیقه صوکره، یعنی بعد قبول الاسلام ، ینه او ذات کریم وینه او دین مبین اوغرنده برندائی ، برغضنفر اولیوردی . بتون مالنی ، ملکنی ، اولادوعیالنی ، اقربا وتعلقاتنی ومنسوب اولدیغی قومك عادات وعنعنات و معبوداتنی فدا ایدییور؛ حتی اویولده جان وبرمکی جانه منت بیلیوردی . اسلامه مخصوص اولان بوحال برخارقهٔ روحیه‌درکه دنیا قوریله‌لی هیچ برملت وجمعیتده امثالی کورولمه‌مشدر .

سابقین اسلامه ترك دین ایچون اوقدر اشکنجه‌لر ایتمشلردرکه ذکر وخیالی تویلری اورپردیر . او مبارك ذوات اسلامیتدن آلدقلری حظ معنویی هیچ بر سبیله ترك ایتمامش ، او قدر الیم عذابلره تحمل ایتمشلردر .

مساعده‌کزله بوبابده برقاچ مثال ایراد ایده‌لم :

مؤذن نبوی بلال رؤسای قریشدن امیه‌نك کوله‌سی ایدی . کیزلیجه قبول اسلام ایلمشدی . امیه ایشی اکلایه‌رق ترك اسلام تکلیفنده بولوندی واصرار واجباره باشلادی . قبول ایتدیره‌مدی . دوکدی ، ینه دوکدی ، دیکله‌نه‌مدی . نهایت بیوك بر ایپ ایله باغلایوب برقاچ شریرك الرینه‌ویردی ، سوقاقلرده‌طاشلر اوزرنده‌سوریده‌رك وجودینی پاره پاره ایدیورلردی . چیپلاق وجودینی دیکنلر ، چالیلر اوزرنده سوریدیر ، قانلرینی آقیدیرلردی . هراثناده ترك دین تکلیف ایدرلر ؛ بلالدن توحیددن باشقه جواب الامازلرایدی . اوکلین وقتی حرارت شمسده صیجاق قومك اوزرینه چیپلاق یاتیرر واوزرنده‌أت پیشه‌جك قدر قیزغین اولان طاشلری جسمنك هرطرفنه باصه‌رق داغلارلر، ترك اسلام تکلیف ایدرلر ، بلالدن ینه توحیدباریدن باشقه جواب الامازلرایدی. فقط جناب بلال آرتق تلفظه قادر اوله‌میور ، پارمغیله اشارت ایده‌رك غایت ضعیف برسس ایله (احد احد) دیوردی . حضرت ابوبکر بوملعنته صبر ایده‌مدی . امیه‌یی پاره‌یه اطماع ایده‌رك اون قیه آلتون ودیکر برکوله مقابلنده صاتون اله‌رق آزاد ایتدی . بیچاره‌یی بوعذابدن قورتاردی .

عجبا بلاله بوقدر اذایه تحمل ایتدیرن ، دین محمدی‌یی لساناً وموقتاً اولسون ترك ایتدیرمه‌ین ایمان ، دوشونولسون ، نه‌قدر متین براساس اوزرینه مبنی وبو قدر اذا و اشکنجه‌لره تقابل ایدن ذوق وجدان نه قدرطاتلی وبولی ایدی !

أوت برمؤمن کاملك قلبنده بولدیغی اذواق روحانیه‌نك برلحظه‌سی دنیا وآخرتك ملك وسلطنتنه ده‌کیشلمز، هیچ برجور واذا اوذوق فدایه سبب اوله‌ماز . (ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذهدیتنا . . .)

سابقین اسلامدن یاسره بنی مخزون رؤسامی اوقدر اشکنجه‌لر یاپدیلرکه مشارالیه بومظالمدن متأثراً شهیداولمشدر . سمیه نام‌زوجه‌یی بر آیاغی بردوه‌یه ودیکر آیاغنی بردوه‌یه باغلادیلر . دوه‌لری معکوس طرفلره سوق ایله مشارالیهانی باجاقلرینی یارمق صورتیله شهید ایتدیلر .

سابقین اسلامدن دها بوزلرجه کیمسه‌لره خاطر وخیاله کلمه‌ین اشکنجه‌لر ایدلمش وهیچ برینك ترك اسلام ایتمسنه موفق اوله‌مامشلردر .

نهایت بومظالمدن قورتاریلق ایچون آرزوایدنلرك هجرت ایتمه‌لرینه مساعده‌بیوردی . دامادنبوی عثمان بن عفان وزوجه‌سی رقیه بنت رسول ، ابو حذیفه وزبیر بن عوام وسائر ارکان وقادین در ودیارلرینی ، اموال واملاکلرینی بتون علائق وصله‌لرینی ترك ایتدیلر ، بیك سفالت وپریشانلی ایله حبشستانه قدر کیتدیلر . مکه‌ده قالان زمرهٔ مسلمین شعب بنی‌طالبده حبس ومحاصره ایدلمش وخارجدن بر جر واپچه‌جك ادخالی منع ایدیلوب اوچ سنه محصور براقلمشلردر . اطفال مؤمنینك آچلقدن بکا وفغانلری آسمانه چیقیوردی .

بوحصروحبس ، بوتهجیر وتغریب دخی بویکی مسلمانلردن بردانه‌سنی بیله عزیز دیننددن دوندره‌مه‌مش ومحاصره رفع اولنه‌رق برداً فرداً اذا واشکنجه‌لره یکیدن باشلانمش ایدی . اشکنجه‌لر تحملك فوقنه چیقمش وبوحال ایله آرتق مکه‌ده اسلامك بقاسی غیر ممکن کورلمشدی که جملهٔ مدینه‌یه هجرتلرینه مساعدهٔ نبویه صادر اولمشدی . بوهجرتده آرتق عموم اصحاب مال وملکلرینی وهر موجودلرینی بویولده فدا ایتمشلردر .

سابقین اسلامك بوقدر مظالمه معروض اولدقلری عامه‌جه مشهود اولدیغی حالده حقیقت اسلام توسیع دائرهٔ انتشار ایتمکدن کیروقالدور؛ برطرفدن وجدانلره ، روحلره افاضهٔ انوار ایدیور ایدی . هردرلو موانعه، مظالمه‌رغماً اسلامیت اطراف قبائل ایچنه وحتی مدینهٔ منوره‌یه نفوذ ایتدی . بالخاصه مدینه‌ده پك سرعت ومحبتله قارشیلاندی . اهل مدینه حقیقت اسلامی اوقدر تقدیر وحرزجان ایتدیلرکه مهاجرین اسلامه هردرلو معاونت ومظاهرنده یکدیکریله مسابقه ایدیورلر ایدی . اهل مدینه اکرام مهاجرینده اوقدرایلرو کیتدیلرکه اموال املاکلرینی هپ قارداش پایی ایدرجه‌سنه مهاجرینه ابذل ایدرلر ایدی .

مشارالیهمك بودرجه خدمت وفداکارلقلری سایه‌لرنده مؤاخاتی انتاج ایتدی . صلی الله علیه وسلم افندمز یوز اللی مهاجری یوز اللی

انصار ایله قارداش ایتدیلر. مساوات بشریه اساسی اوقدر تجلی ایتدیرلدی که برکوله برشریف و سید ایله قارداش اولوب او شریف هروارینی او کوله ایله مشترك ایدییوردی. حتی انصاردن بعضیسی ایکی زوجه‌سندن برینی تطلیق ایله برمهاجره ویرمك ایستهیوردی. فقط مهاجرین کرام دخی علو جناب وعزت نفسلرینی محافظه ایدییور و اودن قارداشلرینه بار اولمق ایستمهیورلر، ایرغادلق، عمله‌لك دخی ایده‌رك الملرینك امکیله تعیش ایدییورلر ایدی. هرایکی طرف انسانیتده نه کبی محاسن مکنونه وار ایسه درجهٔ قصواسنی فعلاً کوستریورلردی.

هنوز مدینهٔ منوره‌یه یرله‌شیله‌دن بدر غزاسی آچیلدی. دشمن اهل اسلامك اوچ مثلندن فضله عسکر وتجهیزات ایله کلدی. فخر عالم صلی الله علیه وسلم قندمن بونلرله حربه قیام ویا مدینه‌یه عودت ایچون اصحاب کرام ایله مشاوره بیوردیلر. اصحاب کرام: «یا رسول الله بز سکا بنی اسرائیلك حضرت موسی‌یه دیدکلری کبی (ذهب انت وربك ..) دیمه‌یز. سنك الك کوچك رضای شریفك ایچون جانمز فدا اولسون.» دیدیلر. تهالكلی برمحاربه‌یه کیریشدیلر. شهیدلرینه متأسف اولمادیلر. بو رتبه‌یه نائل اولانلرندن ناشی غبطه ایتدکلرینه دائر شعرلر سویلیورلر وهربری برغضنفر کبی دشمنه، حتی اوقومه صولت ایدییورلر ایدی.

سیواس مبعوثی

مصطفی تقی

کنج خرستیانلر جمعیتی

— ٤ —

نشر نصرانیت ایچون تشکل ایتمش واستانبولده‌ده شعبه‌لر کشادینه موفق اولمش و برطاقم جاذب واسطه‌لرله بعض اسلام وتورك کنجلرینی ده اغفال واضلال ایتمش اولان «کنج خرستیانلر جمعیتی» نك مؤسسی حقنده بوندن اولکی مقاله‌مده برآز ایضاحات ویرمشدم.

داها برنجی مقاله‌مده سویله‌مشدم که: «بو جمعیتك مقصد حقیقیسی خرستیانلق روحنی نشر وتعمیم ایتمکدر» بونی شیمدی‌یه قدر یازدیغم اوچ مقاله پك واضح اوله‌رق میدانه چیقارمشدر. شایان تشکردرکه یازیلرمز استانبول کنجلری اوزرنده مهم تأثیرلر یاپمش و اولجه بو جمعیتك واسطه‌لریله اغفال اولونان کنجلر مقصد حقیقی‌یی یواش یواش آکلایه‌رق معهود جمعیت علیهنده پروپاغاندایه باشلامشلردر.

خرستیانلغی عملی برطرزده نشر وتعمیم ایچون دنیانك هرطرفنده بیکلرجه شعبه‌سی موجود اولان بو جمعیتك صرف ایتدیکی میلیونلره اولکی مقاله‌لرمده اشارت ایتمشدم.

هرطرفده‌کی تشکیلات واعضالری حقنده یازاجغم. آنجق بزی الك زیاده علاقه‌دار ایدن استانبول شعبه‌سی اولدیغی ایچون اونك تشکیلاتی واداره هیئتی حقنده برآز معلومات ویرمکی البته وردم:

تورکیه‌ده ایلك تأسیس ایدیلن «کنج خرستیانلر جمعیتی شعبه‌سی» بك اوغلی شعبه‌سیدر. بوشعبه (١٩١٣) نیسانده، دوقتور (مارسه‌للوس) ایله معاونلری (د. ا. داویدیس) و (دوقتور ن بوءهل) – که استانبول شعبه‌سنك مدیر حاضریدر – ریاستلری تحتنده تأسیس ایدیلدی. حرب عمومی مدتنجه فعالیتی اظهار ایتمه‌مشدی. بعدالحرب، ١٩١٩ تشرین اولنده، پروفسور (ز. ه. هرینغتون)ك تحت ریاستنده (جه‌ئمس پیردوس) (بریستول)ك معاونتلریله تکرار تأسس ایتمشدر. بونی متعاقب (١٩٢١) سنه‌سی کانون اولنك ٣٠نجی جمعه‌سی استانبول شعبه‌سی قورولمشدر.

بك اوغلنده ارککلره، قادینلره مخصوص برشعبه موجود اولدیغی کبی، استانبولده‌ده ارککلره وقادینلره مخصوص برشعبه واردر. اصل بزی زهرله‌ینلر ایشته بو درت شعبه‌در. بوشعبه‌لرك خارجنده ینه عین نام تحتنده قلوبلر و جمعیتلرده واردر. بونلردن بری ینه آمریقالیلر طرفندن اداره ایدیلن روس (کنج خرستیانلر جمعیتی) در، که روسلره مخصوصدر. دیکری آمریقان بحریه افرادینه، اوچنجیسی‌ده انکلیزلر طرفندن اداره اولونور وانکلیز اوردوسی افرادینه خاصدر.

آمریقان و انکلیز تربیه‌سی کورمش و مسلمانلغه فرط عداوتلریله معروف اولان ارمنی منوران و معلمه‌لردن برچوغی بو جمعیتله صیق مناسبات تأسیس ایتمشلردر. بونلر «بك اوغلی و استانبول» شعبه‌لرنده فاصله ایله قونفرانسلر ویریرلر. آمریقالیلرله برلیکده آره‌سنده هرخصوصده بونلر واسطه اولویورلر. ارمنیلر کتومیتلریله طانینمش اولدقلری ایچون اولملی که، آمریقالیلر، رومله ترجیحاً ارمنیلری قوللانیورلر وبونلره داها زیاده امنیت ایدییورلر.

نشر نصرانیت وتنصیر نقطهٔ نظرندن بو جمعیت حقنده سویله‌نیلن سوزلرده ذره قدر خلاف حقیقت برشی یوقدر. جمعیتك هرشیئنده، هرایشنه نفوذ ایتدیکم ایچون قطعاً ادعا ایده‌بیلیرم که: (چارشی‌پیو)دهکی بوصالری بنا، بوتون مناسبیله برکلیسادر. بوکلیسا آدملرینك بوتون حرکات وسکناتی، عیسویتدن ملهمدر.

جمعیتك راپورلری واستاتستیق جدوللری انی تدقیق ایدیلیرسه ایکی نتیجه‌یه دسترس اولونور:

١ — خرستیانلره خرستیانلقلرینی اوکرتمك ودیکر دولتلرك اداره‌سنده قالان خرستیانلری حمایه ایتمك؛

٢ — تنصیر وپروتستانلغی تعمیم.

جمعیتك مدیرانی ، کندی دین ومعتقداتنه اوقدر صادق، اوقدر حرمتکاردرلرکه . هرحال وحرکتلرنده بر راهب اعصبنی کورورسکز. ذات مدیرك اوطه‌سنه کیرنجه ، هرشیدن اول ، انجیل انجیلك کوزل جلدلنمش نسخه‌لریله ملامال بر جامکان نظردقته چارپار . بو کنج بو جمعیته انتساب ایتمکله دینی وملتی نامنه پك چوق ضررلی کوره‌جکنده هیچ شبهه اولونه‌مامیدر . بالخاصه قوتلی بر دین تربیه‌سی آلمامش اولانلر ایچون تهلکه پك بیوکدر . ایی بر دین تربیه‌سی آلمامش بولنان بر کنج ، بر آزده ظواهرپرست اولورسه ، هرشیده پك ایلریلمش اولان پروتستان راهبلریله دوشوب قالقدقجه بالطبع خریستیانلق آیینیله بردنبره روحی شیلامش اولور . ذاتاً حریت وقیمتلی اوکاجه آکلامادیغی دینی اهمال وحتی اونك علیهنده اداره کلام ایتمه‌یه باشلایور .

جمعیت آدملری نه درجه متعصب و کیجه کوندوز اونلرك یاننده بولنان بعض کنجلرك اسلامیته قارشی نه‌قدر لاابالی اولدقلرینه باقیکز :

ایکی آی اوله‌قدر هرپازار کونی صباحلین ایدی ، جمعیتك سابق رئیسی (کودسه‌ل) جمعیته کلیر و خریستیان اعضایی طوپلایارق یارم تورکجه‌سی ایله انجیل درسی ویریردی . روم وارمنی اعضا ، تورکجه‌دن برشی آکلامادقلرینی سویلدیلر وبونك اوزرینه خصوصی بر پاپاس جلب ایدلدی . پاپاس ، هرجمعه ایرتسی کونی کلیور و خریستیان کنجلرینه نصایح و تلقینات دیگه‌ده بولونیور ، وعظ ایدیبور . مذکور کلیسایه صباح آقشام دوام ایدن مسلمان کنجلری ، کوزلری اوکنده اوینانان بو اویونلری ، نشر وتعمیم نصرانیت نامنه چویریلن بو فیریلداقلری کوره‌مزلر ویا کورمك ایسته‌میورلر . بو کنجلر نه جمعیتدن چکیلیورلر ، نه‌ده خریستیان اعضا قدر بر موجودیت کوستروب ده مسلمانلر نامنه ده « قرآن صنفی » تشکیل ایدلمسنی جمعیتدن ایسته‌یه‌جك قدر بر جسارت وتربیهٔ مدنیه اظهار ایده‌بیلیورلر . جمعیتك قصدی کیتکیده دیکر اعضایی ده انجیل درسنه جلب ایتمك اولدیغی ایچون بالطبع کندیلکندن بر قرآن صنفی آچیلق هیچ ده ایشنه کلمز .

خلاصه ، بو جمعیت ظاهراً دین ماسکه‌سنی طاقینمش دکلدر ؛ فقط هرکسه بر بین الملل سویمی ویرمکده و کندیسنه عطف ایدیلن تهم عیسویت قایه‌سندن پك اوزاقده بولوندیغنی کوسترمکه چالیشمقده‌در . فقط ، جمعیتی یاقیندن تعقیب ایدنلر ایچون بونك چوجوق آلداتمق قبیلندن اولدیغی چوقدن آکلاشیلمشدر .

یوقاریده سویله‌دیکم وجهله بزی الازیاده علاقه‌دار ایدن استانبول شعبه‌سیدر . بناءً علیه بو شعبه‌نك تشکیلاتی ، اداره هیئتی حقنده بر آز تفصیلات ویرمك ایسترم : هرشعبه‌ده بری مدیر اداری ، دیکری مدیر اجرائی وتربیهٔ بدنیه مدیری اولمق اوزره ایکی مدیر بولونور .

بو مدیرلرك معاشلری بر اولدیغی کبی ، حقوق وصلاحیتلری اعتباریله‌ده مساویدرلر . ایکی مدیر ، کندی وظیفه‌لرینه تعلق ایدن خصوصاتده معین بودجه‌یه اویدورمق شرطیله ، مناسب کوردکلری اوفاق تفك مصرفی بلا استیذان صرف ایده‌بیلیرلر . مصرف ، فضله پاره‌یه احتیاج حس ایدرسه ، هرجمعه ایرتسی کونی انعقاد ایدن (اجتماع مأمورین) ده مذاکره ایدیلیر ولدی القبول صرف اولنور . نیویورکده‌کی (کنج خریستیانلر جمعیتی) لرینك مفتشی ، (بك اوغلی تقسیم سوقاغی ۱۷ نومرو) ده آمریقان میستر (بوی) دیر . متأهل بر کنجدر . معیتنده کنج بر تورك ترجمانی ومأمورین سائره‌سی واردر .

نیویورکده‌کی شعبه‌نك کاتب عمومیسی ، میستر (سته‌کر) اسمنده بر آمریقالیدر . بوتون مخابرات ، بو کاتب عمومی واسطه‌سیله جریان ایدر .

استانبول شعبه‌سنك رئیس واداره مدیر سابقی ۴۵ یاشلرنده (میستر کودسه‌ل) اسمنده بر آمریقالیدر ومتأهلدر . (عاری عقناب) آمریقان قوللژنده سنه‌لرجه مدیریت وظیفه‌سنده بولونمشدر . عادی وارمنیجه‌یله ترکجه قونوشور . شمدی درسعادتده (آمریقان کتاب مقدس شرکتی) نك مدیریدر . اسکدارده‌کی آمریقان لسان مکتبنده دینی درسلری واردر . آمریقان میسیونرلرینك نیویورکده‌کی نافذ ومسموع الکلام بر راهبدر . سوك درجه متعصب بر پاپاسدر . ایشته جمعیته کیرن تورك کنجلری بو متعصب پاپاسك ارشاداتیله تنور ایده‌جکلردر .

اذ کان الغراب دلیل قوم — سیهدیهم الی ارض الجیاب

رئیس حاضرده ۳۵ یاشلرنده (میستر وان بومه‌ل) اسمنده بر هوللاندلیدر ، ومتأهلدر . آمریقادن شهری (۵۰۰) لیرایه یاقین بر تخصیصات آلیر . نیویورکده‌کی آمریقان میسیونرلرینك متنفذانندندر .

تربیهٔ بدنیه مدیری ، ۳۰ ــ ۳۱ یاشلرنده بر آمریقالیدر ومتأهلدر . آمریقادن (۵۰۰) لیرایه یاقین معاش آلیر . کنجلره سپور بهانه‌سیله الك زیاده ضرر ایدن ، کنجلرله هرکسدن زیاده مناسبت وعلاقه‌ده بولنان وبونلری هردقیقه زهرله‌ین اودر .

تربیهٔ بدنیه مدیر معاونی ، ۲۱ ــ ۲۳ یاشلرنده (خارالامبوس ــ لاغوداکیس) اسمنده کریدلی بر رومدر . مرزیفون آمریقان قوللژنده اوقومشدر . انکلیزجه‌یه واقفدر . شهری (۶۵) لیرا معاش آلیر . هم تربیهٔ بدنیه مدیرینه یاردیم ایدر ، هم کوزل رسم یاپدیغی وحسن خطه مالك بولوندیغی ایچون جمعیته جالب نظر اولان لوحه ، اعلانلر ورسملری یاپار .

ادارهٔ عمومیه مأموری وجمعیتك کاتب وترجمانی ۲۵ــ۲۷ یاشلرنده (محمد شریف) اسمنده خرپوطلی بر تورکدر . شهری (۷۵) لیرا تخصیصات آلیر . کیجه‌لی کوندوزلی جمعیتده بولونور . جمعیتده یاشار . بکاردر . بوتون معامله پروتستان اولان بو مسلمان بالنقیضك وظیفه‌لری

شودر : جمعیت ، وركلره اعضالره اولان امور تحریریه‌یی ایفا ایدر. مراجعت ایدن كنجلره جمعیتك محسناتندن بحث ایدرك اونلری جمعیته مال ایتمه‌یه چالیشیر، اعضا اولاجقلرك اوكره‌نه‌جكلری لسانی قید ایدر، حمام ، سینه‌ما وقونسر بیلتلرینی توزیع ایدر . حاصلاتی آلیر (اجوراتی تحصیل ایدر) ، مصارفاتی اداره ایدر .

هفته‌ده بردفعه مدیره حساب ویرر . رسمی راپورلری وجدوللری تنظیم و مدیره تقدیم ایدر . زائرلری كزدیرر . انكلیزجه لسانیله ویریلن قونفرانسلری تورکجه‌یه ترجمه ایدر .

بو كنج ، مسلمان بر تورك اولدیغی و اباً عن جد بو مملكتك نان و نعمتیله پرورده اولدیغی حالده دین بیننمزه دشمنلك ایدن خائن برمدیر ایله بر جمعیته حیاسزجه خدمت ایتمكدن چكینمه‌یور . حق شناعتی باشا ایاغیه واوردیرمش وبالذات پروتستانلغی قبول ایتمشدر .

شیمدی بعضاً كندیسنك اولاد عربدن اولدیغنی دعا ایدن و بالاخره خرسطیان برتورك اولدیغی آكلاشیلان و فقط بو مملكتك پاره‌سیله ، بو مملكتك مكتبلرنده تحصیل ایتدیكنده شبهه اولمیان بو نانكورك ترجمهٔ حالندن بر از بحث ایتمك ایسترم ، بلكه كنجلرمز عبرت آلیرلر .

بو مسیحی بالنقیضك پدری ژاندارمه طابور كاتبلكندن متقاعد ، چوق درجه دیندار ، متقی و خلوق بر اختیاردر . بو پدر صالح ، خیرسز اولادینه سوزینی هیچ كچیره‌مز و اولادینك حالندن قطعیاً خوشنود دكلدر . دایسی مملكتمزك رجال معروفه‌سندن علم و فضیله ممتاز اعیان اعضاسندن مجله قومیسیونی رئیسی مصطفی بك افندیدر . (محمد شریف) ، عكا سنجاق اعدادیسنده تحصیل ایتدكدن صوكره ، (بیروت)ه كلمش و (بیروت) سلطانیسنه لیلی مجانی (واه ذواتی ملك پاره‌سنه) اولارق قید ایدلمشدر . سلطانیدن ۳۲۹ ـ ۳۳۰ سنه‌سی مأذون اولمش و بر سنه (بیروت) ده آمریقان قوللژنده اوقومش صوكره ، بر مكتبك مصرفه دایانامایقدن درسعادته كلمش ، مهندس مكتب عالیسنه دوام ایتمش و مكتب مذكوری بلا كمال ۳۳۶ ـ ۳۳۷ سنه‌سی مأذون اولمش . هنوز مهندس مكتبنك صوك صنفلرنده ایكن آمریقا داعی و میسیونرلریله فضله مناسبده بولونمش و اونلره مراجعتله مبادیء دینیه‌لرینی قطعیاً قبول ایتدیكنی بیلدیرمش و اونلردن طاتلی وعدلر آلمشدی .

بو نكته‌ده اكتفا ایتمه‌یرك مهندس مكتبی طلبه‌سندن بر قاچ افندیلری ده بو جمعیته ایصیندیرامیلمش . بو آرقداشلری ، استانبول شعبه‌سنك كشادنده ایلك مشتریلردن ایدیلر . بو مسیحی بالنقیضه عقائد خرستیانیه‌یی ایلك تلقین ایدن ، سرحدده‌كی امریقان میسیونرلرینك حاطری صاییلانلرندن میستر (پەرری) در [1] .

مهندس مكتبنك مملكت نانه یتیشدیردیكی بو كنج ، آمریقالیلرله تأسیس مناسبت ایتدیكی تاریخدن مذهبی بتیردیكی تاریخه قدر ، آمریقالیلر نامنه پروپاغاندا یاپمش ، آمریقالیلرله دوستلوق طاتمش و نهایت استانبول شعبه‌سنك شادی ایچین ادارهٔ [illegible] احصار ایتمشدر . مكتبدن دیپلوما الماسی مصادف تعلیقی تشدید ایتمش و (چارلس پیو) دكی بانی بولەرق جمعیتك استانبول شعبه‌سنك ادارهٔ عمومیه مأمورلغی وكاتبلكنی عهدهٔ حمیت و غیرتنه المشدر .

جمعیته داخل اولان ایلك كنجلرمزی قاندیران بو كنج میسیونردر . بالذات بنده‌لرمزه بیله جمعیتك وجمعیتك رئیسی بولونان [illegible] فضائلی حقنده مبالغه‌لی [illegible] رئیسدن تفصیلات و تاریخچه‌لر [illegible] (و [illegible]) هفته‌ده بردفعه صبح برادن كیر و (محمد شریف) اسمنی حاصل بو نانكورك ورداسنده بولونمسی [illegible] (انجیل) درسلری ویررمش . بو مرتد بتوویلس اوداسنده ، ماصه‌سی اوزرنده انجیله ویروتستانلق عقائدینه متعلق متعدد كتابلری بولونور و [illegible] بر تورك مدقق ومطالعه‌سیله مشغول اولور . بو نانكورك یشی اوزرنده [illegible] وار ایرمشدی كه الده بولونان هنده‌عدی اوزرنده هیس بر صورتده بصیلمش ، تورك مجید ومذهب ، حاشیه‌لی و حریصانه انجیلی ایله آیرجه راست [illegible] مسلمان [illegible] : عربی قرم . بایقمز . بز بویله بر تورك مسلمان بر عقائد نتاینه مالكمی‌یز ؟ بویله تورك ومحرومك [illegible] كلاشیلیرمدین كتابی لیم الله انما !؟ ، هدیه‌لری صاوورورمدی .

پروتستان راهب و پاپاسلرینك ارشادایله دائره هدایته (!) كیرمش اولان بو وصفده ، مملكتی ، مملكتك دیانتی هیچ بیلمز ؛ بوتون مقدساتمزه استحقافكار بر نظرله باقار . وصرمان بوتون رؤسای اداره و اولیای امورمزی اعادی وخیرسز ، بوشنه‌لرك هیچ و نه فرقی یالكز یاشامغه مستحق اولدیغمزی نشاطله بر بیارله سوئله‌مكدن چكینمز ، حجیه‌سز ، شعورسز بر اسلام دشمنیدر .

الهادی الی الله

محبالدین

---

[1] بو راهب ، ۱۳۳۶ سنه‌سی اواخرنده ، ملی قطعاتمز فرانسزلرله (عینتاب) حوالیسنده حرب ایتمكده ایكن اوطوموبیله برمحرفه بكرن ، دشمن طیله قتل ایدلمشدی .

« سبیل الرشاد » صاحبی اشرف ادیب بکه

اهدا بیوردیغکز نسخه‌یی اوقودم. « عالم اسلام » حقنده یازیلان قیمتلی مقاله‌ده برحله‌نی چوق دن بن دوشونه‌یوردم. وسنه‌لردنبری « اسلام » حقنده‌کی معین ومنطقی فکرلریمی شو وجهه مستنداً حله اوغرامه آمادهٔ ایجون سنه‌ده عمیق اویاندیردی . حله شودر : « عالم اسلام قوتلیدر . اتحادی ایستدیکی طرف قطعی غلبه‌یی قازانه‌جقدر . »

عالم اسلام بکا کوره برقوت دکلدر ؛ باشدن باشه جانلی برواراق ، بویوك بر قدرتدر . قوت مادی برشیدر ؛ قدرت ایسه هم شانی ؛ هم معنویدر . بونك ایچون عالم اسلامه قوت دیمکدن زیاده قدرت دیمکی مناسب کوریرم . صوکرا عالم اسلام هیچ بر طرفه التحاق ایتمز . مستفیض الملی ایسته‌ینلر اوکا قوشار . دوشونجه‌لریمی برقاچ مقاله‌یه صیغاجق قدر منقح وطوپلو یازابیلمك قدرتی ناچیز قلمم ایچون مقدر دکلدر . ایضاح وتفصیلنده ایسه رساله کزك قیمتلی نشریاتنه مانع اولاجق برسوء استعمال یاپمش اولاجغم . بو سببه مبنی ممکن اولدیغی قدر اساس فکرلریمی عرض ایدیورم . بونك ایچون‌ده تصنیفه احتیاج کوردم : ۱) دونکی وبوکونکی اسلام عالمی . ۲) اسلامه اسناد ایدیلن مدنی سیئه‌لری : تعصب ، جهالت . ۳) جهان انقلابلرینی مداره کتیرن فکری عامللر اوکنده اسلام عالمی . ٤) اسلام عالمنده‌کی عرقلرك کونکی دینی ، سیاسی ، اقتصادی وضعیتلری . ٥) بذاته موجود اولان اتحاد اسلامك یکیدن حصولنه چالیشمه‌یه حاجت یوقدر ٦) عصری فکرلر وتمایللر قارشیسنده اسلامی عنعنه‌لر . ۷) عثمانلی دولتنه اسلامیت . ۸) ترکیا حکومتی و اسلام عالمی ، ۸) دینی ولادینی جمعیتلرك علم اجتماع دستورلرینه نظراً ایضاحی واسلام دیننه نظراً ایضاحی . ۱۰) استقباله دوغری امین آدیملرله یوروین اسلام عالمی . شو تصنیفه داخل مباحثی برر ایکیشر مقاله‌یه صیقیشدیرمق ایسته‌دیکم حالده — عجزم وبضاعه‌سزلکمه التحاق ایدن آنقره‌ده برتك مراجعت ایده‌جك کتابه مالك اولمایشمدن طولایی — مستحضراتمه بیلمم بوکا موافق اولا بیله‌جکمی‌یم ؟

دونکی وبوکونکی اسلام عالمی

— ۱ —

دنیایی توحیده وحقه دعوت ایدن اسلام دیننك ظلوم وجهول بشریته کوستردیکی یولی تعقیب ایدرکن أبی دقت ایتملیدرکه بواوچ دوغری یولدر : ایمان یولی ، اخلاق یولی ، منافع یولی .

برجمعیتك‌ده رفاهی ، سعادتی آنجق بواوچ یولی تعقیب ایتمسیله ممکن اولور . دونکی اسلام دنیاسی بواوچ یولده کیتدیکجه یوکسلمشدر . یولی صاپتدیقی یرده أزلمش ، اسارته دوشمش وقیرلمشدر .

سیدالبشر ایمانی تلقین ایدرکن مخاطبك لیاقت وقدرتنی چوق کوزمشدر . عمومی سایه‌ده صحاب کرامی توحید دائره‌سنده برابر بونلر آراسندن ایمانی‌ده تلی اولانلری سچمه‌ده هیچ تردد ایلمه‌مشدر . شارعك خصائص عام اولدیغی حالده تلقین ایتدیکی ایمان عینك بعض اخبارنده بك قوتله تجلی ایتمشدر .

بونك ایچون اسلام دینی هرکون وهر زمانده بو « ایمانی قوتلی اولیا » یه مظهر اوله‌مازدر . دونکی اسلام عالمنده سچیلن الك ممتاز وصف بو « ایمان » صاحبلرینك کثرتی ایدی . بونك بحریدرکه دینمیزك ممتاز خاصیتی ایماندر . ایمان بشر وحقیقتك الك فضلی بر تجیدی‌درکه صاحبنی دائما بك کام ایدر . ایمانلی بر آدام خودبیندن ، کوچوك شیلره تعلقدن منزه اولارق یاشار .

ایشته قادسیه ، دمشق ، مکه وقایعنده کورولن بو ایمان ایدی . (ابی عوف) ی أرن حیدر قدرتی‌ده بو ایمان ایدی . حالبوکه (ابی عوف) ك عسکری‌ده مسلم اولدیغی حالده او ایمان ضعیفلاشمشدی . دیمك ایستیورمکه بعض محمدی شخصلر اوزرنده تجلی ایدن مستعد بولدیغی کورکسلری ایمانی چوق قوتله یاشادیرمشدر . بو سببه بنی اسلام دیننده ك بیوك وفیاض شعاری ایماندر . بونی بونلك علوم اجتماعیه عالملری (دها) ایله تعبیر ایدییورلر و دییورلرکه بر جمعیتك عمومی ومشترك بر دهاسی ، بر وجدانی واردر . فردلری اوندن ده‌ده بو موجوددر . دها یوکسلدیکجه او جمعیت تعالی ایدر . بعضاً بو چوق دوغری بر ایضاحدر . لکن ابی دقت ایتمك لازمدرکه بوکون هنوز آکلاشیلان هنوز بر علم اولاجق دستورلری وضع ایدن بو عالملرك شو علمی کشفی بیك اوچیوز قرق سنه اول بالفعل میدانه قویمش برجمعیت واردی؛ وده اسلام جمعیتی ایدی . بو جامعه‌نك فردی و بدالری ، عمومی وجدانده أریدکلرینی عارف اولان عاقل ومتا شخصیتلر ایدی .

فرد ، کل الجزء . ممزوجاً ثابت اولمشدی‌که بوده اسلام دیننك فیاض رسول ذیشانی طرفندن تلقین ایدیلن « ایمان » دن باشقا بر شی دکلدی .

ایشته دونکی اسلام عالمنك فارق صفتی بو ایدی . خودکام اولان ملتلره قارشی دیکر کام یوروین اسلام جمعیتی بو سایه‌ده غالب کلمشدی . و اسلام دینی .. بو مختلف ملتلر آنجق کوردیکی بوایمان فیضی ایچون قبول ایتمشلردی . « مروان حمار » چوق ایمانلی برمسلمان ایدی . قهرمانجه و ناموسلی بر مؤمن کبی دوکوشه‌رك جان ویرن مروان حمارك جمعیتی ایمانی غائب ایتدیکی ایچوندرکه یانی باشنده آل عباسدن محمده بیعت ایتمك صونیه بر وارلق اونك یرینه کچیوردی . زمانینك ، ابومسلم خراسانینك بطش وسخاسنده سبب آرامق ادنی بر وسیله‌در ؛ حالبوکه بوسببی ، فخر کائناتك تلقین ایتدیکی ایمانی امویه صوکلرنده ضعفه اوغراتمه‌رق عراق سمتنده قوتله یوکسلمسنده آرامق تاریخی طوغری

بر ایضاح اولور. براز داها نفوذ نظرله تتبع ایدیلورسه امویه جمعیت اجتماعیه‌سنده تقسیم اعمالدن متولد افعالك بشره تعلق ایدن احکام، آراده‌کی زنجیر حلقه‌لرینی قیرمش بر حالده قالمشدی. شرعی حکملرك منطقی سی نص و عرفدن قاعده و عنعنه‌یه انتقال ایتمش بولنیوردی که سقوطك بر سببی‌ده بو اولمشدی.

عباسیلرده‌ده ایلك کوردیکی فیض سنه و ایمان فیضی ایدی. مادی رفاهك قصواسنه ایرن عباسیلر مشئوم بر سیله ایمانی غائب ایدرك بوالاندیلر. اوراده ملیت مفکوره‌لری چارپشمق ایچون کوزل بر زمین بولدی. عجم و عرب ملیتلری آلتندن آلته مبارزه ایدیوردی. ایشته بوده «اغانی» تردده دوشوره‌رك قوجه عباسیلری ییقدی.

عثمانلی دولتی ظهور ایتدیکی وقت بو «ایمان» ایله طوغدی «دین و دولت» عثمانلی پادشاه و افرادی ایچون بر عمده ایدی. دقت ایدیکز، هر تلطیف «دین و دولت» اوغورنده‌کی خدمتك مشکور اولماسیله باشلار.. هر تقدیر «غیرت دین و دولت» بولمادیغی ایچون هایقریر. قارلوفچه حربنه قادار یوکسلوب کیدن عثمانلی دولتی بو «ایمان» ایله دنیالرده حاکم اولمشدی.

ایشته دونکی اسلام عالمی مختصراً شو چیزدیکم چرچیوه‌دن خارج دکلدر.

بوکونکی اسلام عالمی :

بو غدار معما قارشوسنده چوق اندیشه‌لی بولوندیغمی اعتراف ایدرم. بونی عجزمه، صمیمیتمه باغیشلایکز. بوکونکی اسلام عالمی ایچون ویردیکم حکم پك آجیدر: بوکونکی اسلام عالمی ایکی قوتلی جریان قارشوسنده‌در، بو ایکی جریانی «ایمان» قوتیله کندوسنه نافع و متوازن بر حاله قویمازسه اسارت محققدر، سقوط محققدر، پریشانلق محققدر:

تقلید جریانی، نابجا تعصب جریانی.

بونلرك هر ایکیسی‌ده اسلام عالمنه دوغری ارقادار شدتله آقیورکه اکر اسلام عالمی شو جریانك مجراسی اطرافنه صاغلام طونوزلی صدلر یاپه‌رق بونلره طبیعی و معتدل بر جریان ویرمزسه ارادی بر جمعیت اولان اسلام جامعه‌سی یاواش یاواش واقع جمعیتلر مقدراتنه دوشه‌رك داغیله‌جقدر. تقلید جریانی قدر نابجا تعصب جریانی‌ده اسلام عالمنی لایق اولدیغی یوکسك موقعدن آتیور.

تقلید ایله اسلام عالمی صلیب عالمی قفا حالده زده‌لیور. نابجا تعصبله‌ده اسلام عالمی کندی کندینه قییه‌رق سقوط ایدیور. قیصه‌جه ایضاحی شودر؟

جمعیتلرك افرادی آراسنده حسی و فکری حرکتلر تقلید ایله تعمم ایدر. تقلید ترقینك استحاله‌سی، شبهه سائقیدر. ارتباط، مناسبت، بر چوق مدنی حرکتلرك بر جمعیتدن دیکرینه آقمه‌سنه سبب اولور. هر حرکتك ایلك کوروندیکنده بر یابانجیلق واردر. یاواش یاواش شبهه باشلار. تقلیده چکه‌رك استحاله‌یه طونولورکه ایشته اوزمان اکلامیه‌رق، مقدراً مقلد مقلدیجك آردینه طاقلمش و بنلکنی بوشه ویرمش اولور.

بوکونکی اسلام عالمی‌ده بو منحوس تقلیدك چوق، پك چوق زبونی اولمقله متألمدر، پریشاندر، دوشکوندر.

«اسلام» بر مدنیتدر؛ کندینه خاص بر مدنیتدر. اسلام عالمینك کندینه خاص بو مدنیتله بر چوق مدنیتلره تماس ایده‌رك آلمش، ویرمشدر. ایشته الك اینجه نقطه بوراسیدر. آلدیغی ایله ویردیکنی مقایسه ایدرك اسلام عالمی تدقیق ایتمك ضرورتی علماً حاصل اولور. ویردیکی فیضندن، سعادتندن، رفاهندن بر پارچه‌در. آلدیغی: هیهات، هپ ضررینه اولمشدر. بونك ایچوندرکه اسلامی جمعیتلرده سعادتی تأمین ایدن دین، رفاهی ویرن اقتصادی حرکتلرك متوازن یورویه‌مه‌سنك ایضاحی بوندن عبارتدر. ویررکن پك سخیانه ویرمشدر. چونکه تماس ایتدیکی مدنیتلره «ایمان» ویرمش، در حال او جمعیتده فیضی کوسترمشدر. آلانلرده بونی کندی ملی بویاسنه بویایه‌رق آلدقلری ایچون هیچ برشی غائب ایتمیه‌رك بالعکس قازانمشلردر. حالبوکه آلیرکن هیچ اویله اولمامشدر. قاریشیق و مجهول اوله‌رق کلمشدر. اسلامك کندینه خاص دینی واردی، بدیعیاتی واردی، اخلاقیاتی واردی، حرکات علمیه و فکریه‌سی واردی، اقتصادیاتی واردی. حکیم قرآن بر جمعیتده رفاه و سعادتی کافل اولان بوتون اساسی تمامیله آیری آیری وظیفه‌لری اولمق اعتباریله دها بیك اوچیوز قرق ییل اول شارع اعظم واسطه‌سیله تثبیت ایتمش. ایکن ایشته اسلام دنیاسی کندینه خاص بو اساسلردن بدیعیاتی، علمی، اخلاقی تقلیده قاپدیردیغی ایچون «حرکات خمسه‌لك» نامنده بوتون «دین»ی لایقیله اکلایه‌مامشلردر. بونك ایچوندرکه سعادت آزالمش و مقدراً اقتصادیات بوزوله‌رق رفاهده قالمامشدر. ایشته اسلام عالمنك اساسلی دوشکونلکی کونو تقلید ایله اصلی اولان بدیعیاتی، اخلاقیاتی، علمی اهمال ایتمسندن انبعاث ایتمشدر. شمدی بونلرك اسلام عالمنك تاریخی سیرلرینی کله‌جك مقاله‌لریمزده آراشدیره‌رق بر نتیجه‌یه واره‌بیلیریز.

ادرنه مبعوثی
محمد شرف

طاغستانك استقلال مجادله‌لری

«حیات ایچون یمك، صو، كونش، هوا نه‌قدر لازم ایسه طاغستان ایچون ده «استقلال» او درجه لازمدر.»

«بز بدبختز، فقط شمدی بدبختلغمزی مدركز.»

— ۱ —

بیوك روسیه چارلغی قان ودمیرله امحا وتخریب ایتدیكی بر طاقم كوچك ملت و حكومتلرك كیكلری و مزارلری اوزرینه قورولمشدر؛ طاغستان (شمالی قفقاس) برعصری متجاوز بر مدت بیوك بر قوت صرفیله دائرهٔ تصرف و استیلاسنه آلدیغی ملت وحكومتلرك باشلیجه‌لرندندر.

دنیاده هیچ بر ملت یوقدر كه كندی استقلالی ایچون طاغستان (شمالی قفقاس) قدر استدادلی مجادله ایتمش، فجایع كورمش وتحمل كوسترمش بولنسون.

بو ملتك، صوك بر بچق عصرلق حیاتی، كندی استقلاللری ایچون یا سلاح باشنده ویاخود چارهٔ خلاص ایچون تحری وسائط اندیشه‌لری ایچریسنده كچمش وبو وضعیتی مختلف زمانلرده مختلف شكللر آلمشدر.

طاغستان (شمالی قفقاس) ك استقلالیت سیاسیه‌سی نه دونكی ونه‌ده یارینكی مسئله‌در، ونه‌ده جهانده‌كی بحران حاضرك مولوداتندن اولان بر صنیعهٔ موقته‌در.

آوروپاده شمدی كندی مقدراتنه حاكم اولان ملتلر، لزوم ولذت استقلالی هنوز تخیل ایده‌مدكلری بر زمانده طاغستان (شمالی قفقاس) خلقی استقلالی ایچون برچوق سنه اول باشلامش اولدیغی مجادلاته دوام ایدیبور وبو اوغورده برچوق قان دوكیور ومسبوق فداكارلقلر كوستریبوردی.

نه‌غریب بر شهادت تاریخیه‌در كه ایتالیانك، مجارستانك، لهستانك (جوزه‌په. مادزینی، قاری بالدی، رقوند) الخ. كبی اك بیوك وطنپرورلری كندی استقلال محاربه‌لرنده طاغستان (شمالی قفقاس) ك جهد وجسور استقلالجیلرندن ملهم وعبرتبین اولیورلر، وبوسایه‌ده پر روح امل وامثال بولیورلردی.

طاغستان كلمه‌سی ده بزه كوستریبور كه بو مملكت طاغلردن عبارتدر وحقیقةً طاغستانك بیوك بر قسمی قفقاس طاغلرندن و شعباتندن متشكلدر. قفقاس سلسله‌سی (آناپه) دن بدأ ایله جنوب شرقی به طوغری تمادی ایدر وطاغك اعوجاجاتی داخل حساب ایدیلیر ایسه (۱۶۰۰) كیلومتره امتدادنده‌در. قفقاس سلسله‌سی قوبان نهرینك منبعندن اوفاقی تپه‌لر حالنده تشكله باشلار وكیتدكجه ترفع ایدر، (ابشرون) شبه جزیره‌سنده بحر خزره منتهی اولور. بو سلسله برچوق یوكسك طاغلر حاصل ایدر. بونلرك باشلیجه‌لری آلبروز = (۵۶۲۹) و قازبك = (۵۰۴۳) متره‌در.

معندانه شجیعانه اولان بو مجادله عینی زمانده دیگر اقوام اسلامیه‌نك ناموسلی وشرفلی مجاهده‌لرنده بر طرفدن عزم امید، دیگر طرفدن ربط وافتخار حسلری اویاندیریبوردی.

طاغستان (شمالی قفقاس) مجادلات استقلالیه‌سنك احتوا ایلدیكی حادثاتی و بونلرك تأثیری شرق اطرافیله یازمق ایچون عدد ستونلری كافی دكلدر. یالكز مجادلاتك خطوط عمومیه‌سنی كوسترمكله اكتفا ایده‌جكز. حالبوكه بو مجادلات جهانشمول بر ماهیتی حائزدر. بز بونی آیریجه كتاب حالنده نشر ایدرك بو ماهیتی كوسترمك نیتنده‌یز.

بو تاریخك خطوط عمومیه‌سنی ایضاحه باشلامازدن اول طاغستان (شمالی قفقاسیا) نك احوال جغرافیا واحصائیه‌سی حقنده قارئلرمزی مختصراً تنویر ایتمك مجبوریتنی حس ایدیبورز:

طاغستان (شمالی قفقاسیا) بحر سیاه ایله بحر خزر آره‌سنده جنوباً آذربایجان وكرجستان وشمالاً روسیه ایله محدود و قفقاس برزخنك نصف شمالیٔ كاملیدر.

قفقاس سلسلهٔ اصلیه‌سندن كه سلسلهٔ اصلیه‌یه عموداً كه سلسلهٔ اصلیه ایله زاویهٔ حاده تشكیل ایتمك صورتیله مائلاً تشعب ایدن برچوق طاغلر واردر. بو صورتله سلسلهٔ اصلیه بعض یرلرده (۱۵۰) كیلومتره عرض پیدا ایدر. سلسلهٔ اصلیه‌نك بعض یرلرده سلسله‌یه موازی شعبه‌لر واردر كه بونلر كثیف اورمانلر ایله مستوردر وبونلره (سیاه طاغلر) تسمیه ایدیلیر. طاغستان طاغلق اولمقله برابر دوز وكنیش اووه‌لری محتویدر. بو اووه‌لر برچوق بیوك و كوچوك نهرلر ایله اسقا ایدیلیر و (راستوف) و (آستراخان) ه قدر امتداد ایدر.

طاغستان روسلر ایله تماسه كلمه‌دن شمدیكنه نسبةً شماله دوغری دها برچوق اراضیی احتوا ایدیبوردی. مع‌مافیه شمدی طاغستان تعبیرینك افاده ایتدیكی ساحه (۲۷۰۰) كیلومتره مربعه‌در. بو ساحه‌نك بدی قبیله‌دن مركب اولان سكنهٔ اصلیه‌سنك هیئت عمومیه‌سنه (قفقاس طاغلیلری) تسمیه ایدیلیر.

بو قبیله‌لر بحر خزردن اعتباراً قره دکزه قدر بروجه آتی صره ایله مسکوندرلر:

۱ – قورالا = کوری
۲ – غازی غوموق
۳ – آوار
بونلره روسلر (لەزکی) دیرلر.

۴ – چچن. بوده: نوخچی، غلغوش طائفه‌لرینه آیریلیر.

۵ – آسی‌تین. بوده: دیکور، ایرون طائفه‌لرینه آیریلیر.

۶ – عینی لسانله متکلم اولان آدیکه‌لر: قبارطای، بسله‌نی، آبازه، آبزاخ، بژی دوخ، شابسغ، حانقوی، اوبخ طائفه‌لرینه منقسمدر.

۷ – تورکلر: هونلرك، جنکزك و تیمورلنکك تفقسیه‌نك بقیهٔ السیفی اولوب بونلرده: قوموق، بالقار، قره‌چای، نوغای قبیله‌لرینه منقسمدر.

صوك ایستاتیستیقلره کوره طاغستان نفوسی بروجه آتی مقدارده‌در:

لزکی	۱,۵۳۵,۶۹۹
چچن	۷۰۰,۰۰۰
آدیکه	۵۵۰,۰۰۰
آسی‌تین	۳۰۰,۰۰۰
تورکلر	۱۹۲,۸۳۰
	۳,۲۲۸,۵۲۹

بو یکونه، تورکیه‌ده، سوریه‌ده، عراقده، مصرده و طرابلس غربده مسکون اولانلری‌ده علاوه ایدرسه‌ك عمومی (طاغستان) عرقی بش میلیونه یقین بر مقداره بالغ اولور.

طاغستانلیلر همان کاملاً مسلماندرلر. بونلردن چچنلرله لزکیلر ۱۹۱ سنهٔ هجریه‌سنده خلفای عباسیه دورنده عرب سردار و دین ناشرلرندن (ابو مسلم) واسطه‌سیله دین اسلامی قبول ایتمشلردر. اقسام سائره (۱۰۰۰) سنهٔ هجریه‌لرده تورك خلیفه‌لری واسطه‌سیله مسلمان اولمشلردر.

مختلف لسانله متکلم اولدقلرینه رغماً تورکلردن باشقه طاغستانلیلر کاملاً (آری) عرقندندر. بونلردن (لزکی)، (چچن) و (آدیکه) لر آرینك خالص (یافث) شعبه‌سندندر. (آسی‌تین) لر ایسه اوروپاده (صارمات) نامیله معروف اولان فقط مرور زمانله (آلان) لرك تاریخیله قاریشدیرلمش اولان (میدیا – ایران) شعبه‌سندندر.

طاغستانلی:
احمد خان

یونانك استانبولی اشغالی

شرقی، غربی آلت اوست ایده‌جك بر حادثه‌در

استانبولك یونانیلر طرفندن اشغالی مسئله‌سی بو صوك کونلرده اهمیت کسب ایتمش؛ یالکز اوروپالیلرك دکل، آسیالیلرك‌ده انظار دقتی جلب ایلمشدر.

استانبول، موقع جغرافیسی اعتباریله بیوك بر اهمیتی حائزدر. بر عتق ایچون معظم شهر برشی تشکیل ایدییور. اوروپا، آسیا و آفریقای بر بریه یاپیشدیرمقده بر قطعهٔ وصل وظیفه‌سنی ایفا ایدییور. قره‌لری، دکزلری، قطعه‌لری بر برینه بیتشدیرن، شرق غربه طبیعی بر قاپو واسطه‌سی تشکیل ایدن استانبولك قیمتی چوق بیوکدر. وقتیله بونی ضبط و تسخیر ایتمك ایچون بیوك جهانگیرلر، قهرمان پادشاهلر، صاحب عزم ملکلرك نه یارارلقلر صرف ایتمش اولدقلرینی تاریخ بزه سویلیور. الـ صوکره بو شرف آل عثمان پادشاهلرندن ابو الفتح الغازی سلطان محمد خان حضرتلرینه نصیب اولمشدر. یوزلرجه سنه‌دنبرو استانبول ایله بوغازلر عثمانلیلرك باقی اوله‌رق قالمش، اسلامك مقر خلافتی اولمشدر.

تورکیانك حرب عمومی‌یه آتیلمه‌سنك یکانه سببی وقتیله ائتلاف حکومتلرینك استانبولی روسیه‌یه پیشکش ایتمش اولملری ایدی. دیمه اولماسه‌یدی، تورکیا حرب عمومی‌یه اشتراك ایتمیه‌رك بیطرف بر حالده قالمغی ترجیح ایده‌جکدی. لوید جورج تورکیانی حرب عمومیده انکلتره علیهنده آلمانیایه التحاق ایتمك، بوغازلری قاپایه‌رق روسیه‌یی امداد ایتمکدن منع ایدرك بولشویکلرك ظهورینه سبب اولمقله اتهام ایدییور. فقط انکلتره‌نك ... حکومتی طرفندن تورکیا حرب عمومی‌یه اشتراك ایتمزدن اول استانبولك روسیه‌یه تقدیم ایدلمش اولدیغنی قالبا اونوتیور. حقیقت حالده تورکیانی آلمان لهنه حرب عمومی‌یه سوق ایدن اك مهم بر سبب وارسه بالاده بیان ایتدیکمز استانبول مسئله‌سیدر.

اوت، بزده اعتراف ایدییورزکه بوغازلرك طرفمزدن قپادلمسیله روسیه کوندن کونه هزیمته دوچار و متفقلری طرفندن اهمیتلی هیچ بر معاونته مظهر اوله‌مامشدر. دها واضح دوشونولسه، روسلرك عسکرلك نقطه‌سندنده مغلوب اولملرینه، آلمانلره میلیونلرجه اسیر ویره‌رك صوك درجه ضعفه دوچار اولملرینه، الحاصل انقلاب اخیرك حاضرلنمه‌سنه اك مهم عامل بوغازلر اولمشدر. حتی رومانیا حکومتنك سقوطیله او وقت باقالمه‌دیکی وضعیتده آلمان لهنه تبدل ایتمه‌سنه بوغازلرك عظیم تأثیرلری اولمشدر.

متارکه عقبنده، انکلتره‌نك یونانستانه بر قسم تورکیا طوپراقلری اوزرنده بر حق وصایت بخش ایتدیکنی و یونانیلری بو درجه شیمارتدیغنی

سبب او . یعنی عجبا بوتون دنیا و بوتون مسلمانلر بیلمیورلرمی ؟ ازمیرك ، ادرنه‌نك و دیگر بعض یرلرك یونان اشغال عسکریسی آلتنه گیرمسنه ، آناطولیده فجیع جنایتلرك حصولنه ، بیكلرجه معصوم قانك دوکولمسنه ، مسلمان یوردلرینك یغما ایدیلوب خاك ایله یکسان اولمسنه سبب اولان کیمدر ؟ انکلتره دگلیدر ؟ یونانستانه مادی ، معنوی ، رسمی ، غیر رسمی معاونتلرده بولونوب آنلری بو آنه قدر قارشیمزده طوتدوران انکلتره دگلیدر ؟ شیمدی‌ده ینه عینی انکلتره یونانیلری استانبولك اشغاله تشویق و تشجیع ایدیور . گویا بویله یاپمقله صلح اوزرنده عاجل بر تأثیر حصوله گتیره‌جکمش ! احتمال که بزی دها زیاده تضییق ایچون لوید جورج بو تشبثده کندیسنی حقلی بولور . لوید جورج بونی بر موفقیت سیاسیه تلقی ایلرسه ، امینز که ، جهان سیاستنی اویله دوشونمه‌یه‌جك و بو مهم حادثه‌یه قارشو لاقید قالمیه‌جقدر .

انکلتره‌نك بو خطا آلود سیاستنه ، بر کره متفقی بولنان فرانسه بیله اشتراك ایتمیور . تان غزته‌سی عموم فرانسزلرك لسانی اولمق حیثیله آچیقدن آچیغه انکلتره‌نك بو حرکتنی یالکز تقبیح ایتمکله اکتفا ایتمیور ، انکلتره‌نك فرانسه‌یی آلمانلرله‌ده تهدید ایدمیه‌جکنی درمیان ایدرك فرانسه‌نك آلمانیادن ایسته‌دیگنی کندی باشنه تحصیله قیام ایده‌بیله‌جکنی ، ذلیلانه بر صورتده انکلتره‌نك معاونتنه محتاج اولمادیغنی علاوه ایلیور . گرك تان بیاناتندن ، گرك فرانسه رجالنك حرکاتندن ، گرك سائر بیطرف حکومت و ملتلرك حسیاتندن شونی آکلایورزکه استانبولك یونانیلره اعطاسی کیفیتنده انکلتره یالکز بولنیور .

شونی‌ده بیان ایده‌لم که استانبولك اشغاله توسل ایدلمسی کیفیتی ، صلحی تسریع شویله دورسون ، بالعکس صلح امیدلرینی بسبتون ازاله ایلیه‌جکدر ، بو یوزدن مخاصمه دها زیاده وسعت کسب ایده‌جك ، هیچ شبهه یوق ، انکلتره‌نك باشنه مهم غائله‌لر آچه‌جقدر .

انکلتره حقیقةً صلحی تسریع و تعجیل آرزوسنده ایسه طوتدیغی یول اونی صلحه گوتورمز .

انکلتره ، حرب آتشنی کورکله‌مك صورتیله کندی مستقبل سیاسی و تجارتی ایچون ایی بر وسیله حاضرلامش اولاجغنه امینز . تورکلری‌ده کندی علیهنه حربه توسل ایتمه‌مکی بعض انکلتره رجالی دوشوندکلری حالده بیلمیورزکه لوید جورجك بوقدر معندانه حرکت ایتمسنده‌کی معنا نه‌در ؟ اناطولی مسلمانلری وظیفه‌سنه دوام ایدییور . عناد و افراطدن دائما توقی ایتمك ایستیورلر ؛ اونلر یالکز کندی حق سربستیلرینی ، حق حیاتلرینی ، مستقبلده حر و مستقل ملتلرکبی یشامغی آرزو ایدییورلر .

یونانیلرك حربده ثبات گوستره‌میه‌جکلری انکلیزلرجه چوقدن آکلاشلمشلردر . بو حالك دوامی ایسه ـ انکلیزلرده داخل اولدقلری حالده ـ بشریت ایچون مضرتدن بشقه بر فائده تولید ایتمیه‌جکی آشکاردر .

هرنقدر انکلتره بو آنه قدر یونانیلری ترکیا مسلمانلرینك باشنه مسلط ایتمش ایسه‌ده ، بو حرکتنی پرده آلتنده صاقلامق مجبوریتنده بولونمش و آناطولی ـ یونان دعواسنده کندیسنی بیطرف گوسترمك و بو صورتله زیر اداره‌سنده یشایان مسلمانلرك هیجان و غلیانی تسکین ایلمیه چالیشمشدر .

گچنلرده گرك افغانستان ، گرك هندستان اهالی اسلامیه‌سنه یونانستانه بر گونا معاونتده بولونمیه‌رق آناطولی دعواسنده صوکنه قدر بیطرفلغنی محافظه ایده‌جکنی صریحاً وعد ایلمش ایدی . حتی یاگیلمیورسه‌ق ، افغان امیری حضرتلرینه کابلده‌کی ممثلی واسطه‌سیله بو نقطهٔ نظرینی رسمی بر صورتده بیان ایتمش و عالم اسلامك تطمیننه چالشمش ایدی .

بتون بو مواعید ظاهریه‌یه رغماً ینه یونانستانه قارشو هر درلو مادی و معنوی معاونتنی ابذال ایده‌گلمشدر . انکلتره‌نك بو حرکتنی بیلمه‌ین تك مسلمان یوقدر .

هرکس بیلیورکه یونانستانك استانبول اشغالنه قالقشماسی ، بویله کندی باشندن بیوك بر سرگذشته انکلتره‌نك موافقتنی استحصال ایتمکسزین قیام ایتمسی امکان خارجنده‌در ، بك اعلا آکلاشیلیورکه انکلتره بو تشبثده یونانستانه مظاهرت ایتمك آرزوسنی تعقیب ایدییور . فقط نه انکلتره ، نه‌ده یونانستان ، پشنده قوشدقلری بو ماجرانك حصولنه موفق اوله‌میه‌جقلردر .

استانبول عصرلرجه زماندن بری عموم عالم اسلام ایچون بر مقر خلافت اوله‌رق طانینمش و وضعیت جغرافیه و اقتصادیه‌سنك اهمیتندن بشقه مسلمانلق نقطهٔ نظرندن بیوك بر اهمیت کسب ایتمشدر . بو یوزدن‌که مسلمانلر یونانستانك بو تجاوزینه قارشو اختیار سکوت ایدوب لاقید قالامیاجقلری وارستهٔ شك و ایضاحدر .

امینزکه استانبول اشغالی مسئله‌سی ، یالکز مسلمانلر دگل ، آوروپاده بولنان ملت و دولتلرده تصویب ایتمیه‌جکی طبیعیدر . بو یوزدن انکلتره هر حالده جهان افکار عمومیه‌سی قارشوسنده مسئول و معاتب اوله‌جقدر . چونکه استانبول ائتلاف قوای عسکریه‌سنك رسمی اشغاللری آلتنده بولوندورولوب‌ده اوراده‌کی مسلمانلر مدافعه‌دن محروم بر وضعیتده بولونمش اولماسه‌یدیلر ، یونانستانك بو گستاخلغندن دولایی انکلتره‌یه بلکه مسئولیت ترتب ایتمزدی . فقط استانبولك حال حاضرده ائتلاف دولتلرینك موقت اشغاللری آلتنده بولونمق صورتیله اوراده‌کی مسلمانلرك اللری قوللری باغلی بولونمش اولدیغی حالده

بو بیانلر، بو صیر گذشته اتیلمالری، انکلتره‌نك بو ایشده بیطرف قالمق ایسته‌مدیکنی علناً اثبات ایدیبور.

آرتق انکلتره آچیقدن آچیغه آناطولی مسلمانلرینه قارشو اتخاذ ایتمك ایسته‌دیکی خصمانه وضعیتی دها زیاده اورته‌یه مقدر اوله‌مایه‌جقدر. کرك عالم اسلام، کرك جهان افکار عمومیه‌سی بونی لایق وجهله آکلامشدر.

دیه‌بیلیرکه انکلتره حکومتی بویله یاپمقله مثبت بر فائده تأمین ایده‌میه‌جك، بالعکس عالم اسلامك، شرقك نفرت وخصومتنی برقات دها تزییدده سبب اوله‌رق وبوندن صوکره آناطولی مسلمانلرینی اولجه حذر ایتدکلری تشبث و اقداماته سوق ایتمه‌یه سبب اوله‌جقدر.

ظن ایدرزکه ایش صاریه صارمادن ودها وقت وار ایکن ینه انکلتره هم صاحبك تسریع استحصاله، همده بر درجه‌یه قدر افکار عمومیهٔ اسلام وشرقك تطیینه موفق اوله‌بیلیر.

—oooo—

شرقده تجارت واقتصاد

حرب عمومینك باشلانغجندن بری اسلام مملکتلرینك تجارت واقتصادیاتی آلت اوست اولمش دینسه مبالغه ایدلمش اولماز. عالم اسلام، بو جهانشمول حرب ایچنده مدهش صوك درجه‌ زیانه اوغرامشدر. خارجدن اسلام مملکتلری ایچون سپارش ایدیلن اموال و امتعه‌نك و آنلری بعضاً بر ایکی مثلی نسبتده تیرلامش و بوکا انضمام ایدن (ناولون) وسائر مصارف داخل حساب اوله‌جق اسلام دیارندن فرنکستانه لاتعد ولاتحصی آلتون کیرمك صورتیله فرنکلرك ثروت وتجارتی ترقی ایتمش؛ بوندن باشقه شرقدن و ممالك اسلامیه‌دن ـ انحصاره قریب بر شکلده ـ میلیارلره بالغ خام مواد آلمق صورتیله اوروپا عظیم کار وتجارت تأمیننه موفق اولمشدر.

اوت، بو ادعامزی وثائق واحصائیات رسمیه ایله اثباته مقتدرز. اساساً ادعامزك حقیقتی میداندهدر. وسائل و وسائط نقلیه‌سی هیچ عصرلرده بولنان ممالك اسلامیه‌نك عصرلردنبرو بویوك ضررلره دوچار اوله‌رق دائما تجارت واقتصاد عالمنده کری قالمش اولدقلری جمله‌مزك معلومیدر.

بر احصائیات کتابنده تصادف ایتدیکمزه نظراً، حرب سنه‌لری ایچنده انکلتره فابریقه‌لری میلیونلرجه انکلیز لیراسی قیمتنده یوك استهلاك ایتمش وبوتون انکلیز اردوسنی قوشاندیروب کیدیرمشدر. انکلتره مقصدلری بو بوکارك قسم اعظمنی ایران ایالات و ولایتندن غایت اوجوز بر فیاتله تدارك ایتمشلردی.

اویله‌جه المانلرده یوق بهاسنه تورکیانك خام موادینی بزلره و آلمانیا‌به‌طانیه‌یه موفق اوله‌رق بو یوزدن عظیم فائده‌لر الده ایتمشلردی.

حرب سنه‌لری ایچنده اسلام دیارینك شکر، اون وسائر مواد معموله استهلاکاتنه گلنجه، اوقدر بویوك بر یکون تشکیل ایدیبورکه ادنی بر ملاحظه ایله او رقملر قارشوسنده بهت وحیرته دوچار اولمامق امکان خارجنده‌در.

دیمك که بیلیرلرمز چیقمش اولدقدن بشقه، خام مواد نامنده المزده هر نه وارسه هیچ وجهزدن چیقمش، برینه آز مدت طرفنده صرف واستهلاك ایتدیکمز پك آز شیلر کلمشدر!

استانبولکی مرکز تشکیل ایدن بر شهرده بر اسقامیل کاغدینك دسته‌سی قرق غروشه صاتیلیرسه، تعجبا مضرتدن باشقه هیچ بر شیئه یارامیان مدنور منافعك ایرانده، تورکستانده قاچ غروشه صاتیله‌جغی دوشونولسون.

متارکه‌دن صوکره احوال اقتصادیه واوضاع تجاریه‌نك لهمزه انکشاف ایتمش اولدیغنه اصلا ذاهب اولمامیدر. بالعکس بوتون ممالك اسلامیه‌نك روحی، جان دمری متابه‌سنده اولان تجارت واقتصادیاتمز حرب عمومی زماننده‌کندن دها زیاده سقطیه، بوقفه محکوم اولدیغنه شبهه ایتمه‌ملیدر.

حربدن اول استانبول وسائر تورکیا لیمانلری تجارتنك بر (ترانسیت) مرکزی ایدی. متارکه‌دن بری بو خاصیتنی غائب ایتمشدر.

شمال جهتمزده کی روسیه سواحل ولیمانلری، بزم تجاری و اقتصادی مرکزلرمزك یرینه قائم اولمغه باشلامشدر. روسیه‌ده حکمفرما اولان طرز اداره‌یه وبوتون تجارت واقتصاد عالمه طبیعیله ایراث ایتدیکی بوتون احواله رغماً، بلاد اسلامیه‌یه یگانه مدخل ومخرج اولمق اعتباریله روسیه ممالکی اقتصاد عالمنده بویوك، همده قیاس ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده فوق‌العاده بر اهمیت احراز ایلمشدر.

الحالةهذه اولجه (قافقاسیا) تسمیه ایتدیکمز اولکه‌ده، ایرانده، ماورای بحر خزرده، تورکستانده، افغانستانده و حتی بلوجستان و سیبریایه قدر امتداد ایدن ممالکده تجارت هپ روسیه طریقیله واقع اولیور. بونك سببی ایسه وضعیت جغرافیه‌سی اعتباریله اوروپا بازارلرینه اولان یاقینلغیدر.

روس (سوویت حکومتی) ایشك بو اینجه‌لکنی تابدایت امرده آکلامش و آکا کوره بر تشکیلات مخصوصه وجوده کتیرمشدر.

بو تشکیلات، حال حاضرده روسیه حکومتی آز زمان ایچریسنده تا اقصای شرقه‌قدر توسیع ایدرك تجارت و اقتصادیاتی دمیردن معمول بر انحصار جبری ایچنه آلمغه موفق اولمش و بو یوزدن میلیارلرجه نقد و اشیای عینیه قازانمغه باشلامشدر.

بو تشکیلاته روسلر (وانشتورغ) نامنی ویرمشلردر. بو کله بر چوق کله‌لرك ایلك حرفلرندن مرکبدر.

بو تشکیلاتك اوروپاده، آمریقاده بویوك مرکزلری واردر. بر ایکی سنه‌دن بروده استانبولده غلطه‌ده تراموای جاده‌سی اوزرنده کائن جیم سنانك برنجی قاتنده بویوك بر شعبه‌سی تأسیس ایتمشدر. مذکور سنانك قپوسی اوزرنده آصیلی بولنان قرمزی لوحه هرکسك نظردقتنی جلب ایدیور. روسیه حکومتی، بو تجارت تشکیلاتیله بر یوزده‌کی بالجمله حکومانه مخالف بر جریان تعقیب ایتدیکی ظن ایدیلیور. سائر حکومتلر تجارت و اقتصادیات عالمنی کندی ملتلرینه ترك ایدرك کندیلری او کبی تجاری ایشلرله فعلاً اوغراشمنی موافق سیاست بولمدقلری حالده، روسیه بو تشکیلاتیله تجارت و اقتصاد عالمنده‌ده آوروپایه مخالفت ایتمکده‌در.

الیوم روسیه‌ده سربستجه آلیش ویریش ایتمك بو تشکیلاته داخل اولمانلر ایچون پك کوجدر. هر کس مالنی روسیه بازارلرنده سربستجه صاتاماز. خارجدن روسیه‌یه مال کتورن هر تجار محدود ومعین برکار ایله مالنی (وانشتورغ) مؤسسه‌لرینه صاتمغه مجبوریتنده‌در. عکس تقدیرده درلو درلو مشکلاته معروض قاله‌جغنده شبهه یوقدر. بنشتورق اوجوز بها ایله آز کار مقابلنده صاتون آلدیغی امتعه‌یی کندی طرافی داخلنده ایستدیکی فیئاته صاتار وایجابنده اهالی‌یه توزیع ایدر. بو سایه‌ده روسیه‌ده روسیه حکومتی، آز چوق آچاق تهلکه‌سنك او کنه کچه‌بیلمش؛ عالم تجارت واقتصادیاتده کندی قابلیت و رشدینی اثبات وطولایسیله موجودیت سیاسیه‌سنك‌ده ادامه‌سنه موفق اولمشدر.

روسیه بوقدرله اکتفا ایتمه‌مشدر. روسیه اراضیسنك خارجنده‌ده بو تشکیلاتی صوقمغه موفق اوله‌رق بو یوزدن عظیم تمتع وکار تأمین ایلمشدر.

بو کون ماورای قافقاس ممالك اسلامیه‌سنه روسیه‌نك بو تجارت مؤسسه‌لری طرفندن سنوی میلیارلره بالغ اموال واشیا ادخالاتی یاپیلمقده‌در. ایرانه شمالدن کیرن چای، مانیفاطوره، شکر، غاز، بنزین، ماکنه‌یاغی، اوتوموبیل وقامیون، زراعت ماکنه‌لری ودها یوزلرجه قلم تشکیل ایدن بونجوق واو بو تجارته متعلق بالجمله موادمبرمه و (لوکس) اشیا هپ روسیه‌نك ونشتورغ مؤسسه‌لری طرفندن نقل وسوق اولنمقده‌در. شکرك کیلوسی اوروپادن — برنجی الدن تدارك ایتمك صورتیله — فرضا یکرمی غروشه کندیسنه مال ایدن بو مؤسسه، آنی ایرانده وتورکستانده وسائر یاقین واوزاق ممالك شرقیه واسلامیه‌ده بره لااقل اللی قازانمق صورتیله صاتمغه موفق اولیور.

اویله آکلاشیلیور که، بو مؤسسه شرق وعالم اسلام تجارتنی منحصراً کندیسنه مال ایتمك غایه‌سنی تعقیب ایدیور. بزم اویله بویوك تجارت مؤسسه‌لرمز اولمادیغی جهتله قومشومز اولان روس دوستلرمزك بو تشبثنی بر نظر رقابتله کوره‌جك دکلز. بو، دها زیاده آوروپا و آمریقا قاپیتالیست عالمنی شدتله علاقه‌دار ایدن بر مسئله‌در. بزجه یاپیله‌جق شی بو خصوصده قومشولرمزك کوستردکلری تشبث وفعالیتلردن استفاده ایدرك ممکن مرتبه احوال اقتصادیه و تجاریه‌مزی بو نقطه‌یه توجیه ایتمکدر. اقتصاد وکالتنك بو مسئله‌رله استغال ایدوب ایتمدیکنی بیلمیورز. یالکز بزم بیلدیکمز برشی وارسه بو کون بوتون کیانك تجاری و اقتصادی مدخل و مخرجلری، کرك استانبولك اشغالندن، کرکسه آناطولیمزك مدافعهٔ حیات اوغورنده اوغراشدیغی مجاهده‌دن طولایی، کاملاً قپانمش بر حالده بولنیور.

مع‌هذا شو بو الیم احوال داخلنده‌ده، تجاری مرکزلرمزك اصلاحیله، فعال وثمره‌دار بر حاله افراغی پك کوچ بر ایش صاییله‌ماز، آنجق بر آز سعی وهمته متوقفدر. مثلا دکل، حقیقت اولمق اوزره عرض ایدرز که بو کون طربزون بو مقصدمزك تأمیننه بلغاً مابلغ خدمت ایده‌بیلیر. طربزون — بایزید شوسه‌سی منتظم بر حاله کتیریلسه وبر اوتوموبیل شرکتی تأسیسنه غیرت ایدلسه، امینزکه، چوق استفاده‌لر تأمین اولونه‌بیلیر.

اسلام تاجرلری بو یکی مدخل و مخرجدن چوق قولایلق کوره‌جکلردر. طربزوندن ایرانه وایران طریقیله افغانستان وسائر محللره میلیارلر قیمتنده مال سوق ایتمك امکانی حاصل اوله‌جق، بو یوزدن هم خزینهٔ حکومت، همده افراد ملت استفاده ایتمش اوله‌جقدر. بویله بر شرکتك ایش باشلانغجنده بویوك سرمایه‌یه احتیاجی یوقدر. یارم میلیون لیرا ایله ایشه پك کوزل باشلانیله‌بیلیر. ایلروده کندی کندیلکندن سرمایه بویویه‌جکدر. ملی تمثیل واسلام اقتصادیاتنك ایلرولمسنی کندینه شعار اتخاذ ایدن حکومتمزك اوفاجق بر تشویق وتشجیعی نتیجه‌سنده بو خیرلی مقصد قولایلقله قوه‌دن فعله چیقه‌بیلیر. عزم وفعالیت صاحبی اولان طربزون و ارضروملی قارداشلرمزك بو امر خیره بوتون موجودیتلریله تشبث واقدام ایلیه‌جکلرینه امینز.

طربزون و ارضروم مطبوعاتی، پك دکرلی اولان صحیفه‌لرنده بویله مهم تشبثاته محترم اهالی‌یی تشویق و ترغیب ایده‌جك اولورلرسه حقیقةً مملکته پك بیوك، پك فائده‌لی خدمتلرده بولنه‌جقلر و بو یولده‌کی ارشادات واقعه‌لرینی هر ایش آدمی مسلمان آلقیشلیه‌جقدر.

یالکز ارضروم وطربزون دکل، آناطولیده انتشار ایدن بالعموم محترم و وطنپرور مطبوعاتمزدن بو کبی مهم و اقتصادی حرکتلرك وجوده کتیرلمسی خصوصنده اجالهٔ قلم بیورملرینی تمنی ایدرز.

آنقره: مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه در.

اداره‌خانه: آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار ممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه سره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندریلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٤ | ١ محرم ١٣٤٠ | پنجشنبه | ٢٥ اغستوس ١٣٣٨ | جلد ٢٠

مندرجات :

شرعیه بودجه‌سنك اسباب موجبه لایحه‌سی

مستشارلق — فتوا خانه : هیئت افتائیه (شورای افتا) — تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتی — مدرسه‌لر ، تدریسات هیئتی — مدرسین تخصیصاتی — ضمی ایجاب ایدن تخصیصات یکونی — بوالکمبرم وضروری تشکیلاتدر — موازنهٔ مالیه انجمنی مضبطه‌سی —

دونکی وبوکونکی اسلام عالمی

اسلامك علمه واخلاقه ویردیکی قیمت — پیغمبرك امته « رفاه » توصیه‌سی — دینك ، اوزرنده ایشله‌دیکی قوتلر : عقل ، حس ، اراده — اسلامه قارشی معارضه ایدنلرك جهلی — عالم اسلامك اسباب انحطاطی دینه راجع دکلدر — بالعکس دیندن اوزاقلاشمسی بادیٔ انحطاطی اولمشدر — اوروپا ترقیاتی دینسزلکدن آلمامشدر — اوروپا انقلابلری خرستیان دینی یقامامشدر — دینك قوتلشمسی رفاه و ترقی‌یی موجبدر — بزم اسباب فلاکتمز دینی اهمالمزدر —

طاغستانك استقلال مجاهده‌لری

چارلق ، بومدهش طیفون ، طاغستانك یالکز موجودیت سیاسیه‌سنی ومؤسسات مدنیه‌سنی دکل ، معالیات اخلاقیه‌سنی‌ده صارصدی .

اخوت اسلامیه تظاهراتی

افغان مسلمانلرینك و امیر حضرتلرینك فخری پاشا هیئتنه ابذال ایتدکلری محبت و توجهلر ، لطفکارلقلر .

آسیای وسطاده‌کی حرکات

بخارا ، خیوه وتورکستان قوای مسلمه‌سی مجلس عالیسی باش قوماندانلغنك روسیه‌یه ویردیکی نوطه

شرعيه بودجه‌سنك اسباب موجبه لايحه‌سی

مستشارلق:

حكومت ديديكمز ماكنه‌نك هيچ بر عارضه‌يه اوغرامقسزين مطلوب وجه ايله ايشله‌يه‌بيلمسی ايچون هر دائره‌نك بلافاصله منتظماً چاليشمسی لازمدر. وكيللرك عينی زمانده مجلس مذاكراتی تعقيب ايتملری وهيئت وكله اجتماعنده بولنملری ضروری بر كيفيتدر. بو مهم وظيفه‌لرده كنديسنك وظائف اساسيه‌سی جمله‌سندن اولان بر وكيل، درعهده ايتديكی وكالتك تفرعات اموريله دائما اشتغال ايده‌ميه‌جكی بديهی بر حقيقتدر. بونك ايچوندركه: وكيللرك يانده بر مستشارك بولنمسی ضروری كورولمش وهر وكالته بر مستشار ويرلمشدر. بو قاعدهٔ عموميه‌دن امور شرعيه وكالتی مستثنی طوتولاميه‌جغندن مصالح عموميهٔ شرعيه‌نك بحق تدويری ايچون بر مستشارك تعيينی ضروری كوريله‌رك تخصيصاتی مربوط بودجه‌يه قونولمشدر.

شرعيه وكالتنك وظائف اساسيه‌سی:

شرعيه وكالتنك وظائف اساسيهٔ شامله‌سی اوچ شيده خلاصه ايديله‌بيلير: افتا، قضا، تعليم وارشاد.

اسلامده افتا ايله قضا عهد سعادت حضرت رسالتپناهيدن اعتباراً باشلامشدر. بو ايكی وظيفه بالذات رسالتمآب افنديمزده اجتماع ايتمش ايدی. مفتی الثقلين ورسول رب العالمين افنديمزك بك چوق قضالری فتوالری واردر. رسول اكرم افنديمز زماننده واوندن صكره بو ايكی وظيفه بعضاً آيری آيری ذاتلره توديع اولنمش، بعضاً ده عينی ذاتده اجتماع ايتمشدر. فخر كائنات افنديمزدن صكره امور افتا ايله اشتغال ايتمش بوزلرجه صحابهٔ كرام واردركه؛ بونلرك اك مشهورلری عمر بن الخطاب، علی بن ابی طالب، عبدالله بن مسعود، زيد بن ثابت، عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر، ام المؤمنين حضرت عائشه‌در.

صحابه‌دن صكره افتا وقضا مسائلنه طبيعی اوله‌رق بك زياده اوله‌رق اعتنا ايدلمش و بر طاقم ذوات مفتی الانام وقاضی القضاة ناملرينی احراز ايتمشدر.

ايلك دفعه مشيخت اسلاميه مقامی فاتح سلطان محمد خان ثانی دورنده رسماً تشكيل ايدلمش وكرك افتا وقضا، كرك تعليم و ارشاد خصوصنده بر مرجع مخصوص اولمسی اعتباريله بو مقام عاليی اشغال ايدن ذواته مفتی الانام وقاضی القضاة ناملری ويرلمش وبو صورتله افتا، قضا، تعليم و ارشاد ايله اشتغال بو مقامك وظائف اصليه‌سنی تشكيل ايتمشدر. بناءً عليه بو مهم وظيفه‌لر باعتبار الاساس شرعيه وكالتنك وظائفی جمله‌سندندر.

فتواخانه - افتا هيئتی (شورای افتا):

شرعيه وكالتنك وظائف اصليه‌سندن اولان افتا مسئلهٔ مهمه‌سی كرك امور دينيه، كرك معاملات دنيويه‌يه تعلق ايدن هرهانكی بر مسئله‌نك، يكيدن يكی‌يه تحدث ايدن شئون ووقايعك ايجابات شرعيه‌سنی بيان ايتمك، دساتير اسلاميه دائره‌سنده اونلری حل وفصل ايتمك صورتيله مسلمانلری حرج و مشقتدن قورتارمق، معاملات ناسك احكام شرعيه دائره‌سنده جريانی تأمين ايتمك ديمك اوله‌جغنه نظراً دين اسلام دائمی صورتده بونلرله مشغول اوله‌جق بر هيئتك وجودينی، وهر مسافهٔ قصيره‌ده بر فقيهك بولونمسی لزومنی ضروری كورمشدر.

فقاصلاحيتی جائز اولان شرعيه وكالتی بوقدر مهم و اسلام شمول اولان امر افتايی طشره‌لرده مفتيلر، مركزلرده بالعموم مفتيلره مرجع و كنديسنه امين بر معاون اولاجق بر مؤسسهٔ دينيه ايله ايفا ايده‌كلمش وبو مؤسسه‌يه فتواخانه وهيئت فتانك اك بيوككك مأمورينه فتوا امينی نامی ويرلمشدر. فتوا امانتنك بعض معاونلری و بر چوق اعضالری موجود اولوب بونلره هيئت افتائيه نامی ويرلمكده‌در.

شو حالده فتوا امينی ايله اعضالردن متشكل بولنان بو هيئت، هم امور افتا ايله بالذات مشغول اولان، هم ده ممالك اسلاميه‌نك هر طرفنده‌كی مفتيلرك ويردكلری فتوالری ومحاكمك استفتالرينی ـ ايجابنده ـ تدقيق و اونلرك معروض قالدقلری مشكلاتی حل ايده‌جك اولان بويوك بر مؤسسهٔ دينيه و حقوقيه‌در. حتی ممالك اجنبيه‌ده بولنان تشكيلات افتائيه‌دن صادر اولان اعلاماتك مرجع تدقيقی ده بو مؤسسهٔ عاليه‌در.

شرعيه وكالتی افتا هيئتنی ماهيت نقطه‌سندن تدقيق ايتديكی جهتله بوهيئتی يالكز صورولان سؤاللره جواب ويرمك وظيفه‌سيله مكلف بر هيئت دكل، عينی زمانده قانون اسلامی اولان فقه جليلمزك زمانك ايجاباتنه كوره تجلی و انكشافی، تعبير ديكرله ازمنه و امكنه‌نك، احوال و عوائدك تغييريله يكيدن يكی‌يه تحدث ايدن شؤن و حادثاتك فقه اسلامی‌يه جهت تطبيقی تأمينه يكانه واسطه اولان بر هيئت عاليه اولمق اوزره تلقی و قبول ايدر. چونكه شرائط حياتيه تجدد ايتدكجه متمادياً تحول ايتمكده اولان معاملات بشريه‌يی تنظيم، معاملات ناسك احكام شرعيه دائره‌سنده جريانی تأمين ايده‌بيلمك ايچون بوتون حادثات جديده‌نك عناصرينی فقهمزك احرالخانهٔ مدنيسنه عرض ايتمك، بونلری اصول و قواعد شريعته تطبيق ايتمك ايجاب ايدر. زيرا شريعت جليله‌مز بشرك احتياجات حقيقيه‌سنی الی ماشاءالله تأمينه كافلدر. عزيمتلر، رخصتلر

حوائج ناسك احتياجاتى اساسنه مستنددر. سدذرايع، مصلحت راجحه كبى هرعصر ايچون قابل تطبيق اساسلرى محتوى اولان شريعت اسلاميه، هر زمانه، هر مكانه موافق كلن بر شريعت انسانيه و فطريه‌در. بوتون احكامى عدل، مرحمت، حكمت، معاش و معادده مصالح عباد اوزرينه مؤسسدر. بناءً عليه شريعت اسلاميه هيچ بر زمان امتى صيقيشدبرجق بر دائرهٔ تقليد وتضييق ايچنده محصور بر افقى قابه‌سنى تعقيب ايتمه‌مشدر. اوررلرك تغيرزمان و مكانك، تجدد شئون ومصالحك، تزايد احتياجاتك اقتضا ايلديكى زمانه اوفق، ناسه ارفق اولان احكام و قوانينى اساسات اسلاميه داخلنده تحرى و حادثاتى اونره تطبيق ايده‌بيله‌جك بر هيئت علميه موجود اولسون. بونك ايچوندركه جمعيت اسلاميه آره‌سنده بويله بر هيئت متخصصه‌نك متمادى بر صورتده محافظهٔ موجوديت ايتمسى نص قرآنى اقتضاسندندر.

«وما كان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فى الدين» الى آخره آيت كريمه‌سى بونى ناطقدر. بناءً عليه افتا صلاحيتنك، على قدر الطاقة البشريه، دقائق كتاب و سنته، اقوال ائمه‌يه، اقتضاى زمانه و مصالح عباده واقف ارباب علم و اختصاصدن مركب بر هيئته توديعى، بر حكومت اسلاميه‌نك الـمتحتم وظيفه‌سيدر. بو اعتبار ايله هيئت افتائيه مقتضاى حاله موافق احكامى تقرير، حوادث وحوائج اجتماعيه‌مز ايچنده حصوله كلن مدركات جديده‌مزك آهنك اتصالنى تأمين، و مذاهب مختلفه اربابى آره‌سنده نشأت ايدن فقهانك اقوالنى جمع و تلفيق ايدرك بو اقوال ايچنده مصلحت ناسه و اصول شريعته توافق ايدنلرى تمييز و تفريق ايده‌جك بر قوت و قدرتده اولمق اقتضا ايدر. بونكله برابر افتا صلاحيتنى ايجابات زمانه و روح شريعته واقف بر شوراى علمايه توديع ايتمك بر دين مشورت اولان مسلمانلغك روحنده اك موافق اولان بر كيفيتدر. بو صورت حقوق افرادى، تحرى عدل و حق دها زياده كافلدر. امتك سعادتنى، دولتك بقاسنى دها زياده تأمينه خادمدر. عصر اولده ذاتاً بويله ايدى. اصحاب كرام كنديلرندن بر استفتا وقوعنده مستفتى‌يى باشقه‌سنه كوندرمكدن، ياخود بر حكمى تقرير ايچون بربرلريله استشاره ايتمكدن اصلا چكينمزلردى. مقصد حقسزلغى ازاله ويا بر خطايه دوشمكدن حذردر. هله اجتهاده محتاج اولان مسائلده خواص علماى مسلمين ايله استشاره ايتمه‌دن هيچ بر حكم ويرمزدى. ايشته بو ملاحظات و معاملاته مبنى شرعيه وكالتى دولتمزك عصرلردن برى موجود اك مهم بر مؤسسه‌سى اولان فتواخانه تشكيلاتنى شريعتك اساسانه، عصرك ايجاباتنه و بيوك ملت مجلسمزك آمال عاليهٔ اسلاميه‌سنه توفيقاً اساسلى بر صورتده جانلانديرمه‌يه قرار ويرمش و بو مقصدله

ايلرده توسيع ايتمك اوزره شمديلك بر فتوا امينى ايله اوچ اعضادن متشكل بر افتا هيئتنك قبولنى تكليف ايتمشدر.

تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى:

ديكر طرفدن توركيا بيوك ملت مجلسى جهان اسلامك پيشواسى اولمق اعتباريله شرعيه وكالتى بوتون مسلمانلرك مرجع دينيسى اولديغى قدر و بو نقطه‌يه بر اهميت مخصوصه عطف ايتمكده‌در. انكار ايدلمز بر حقيقتدركه بوكون الجاى حادثات ايله بوتون جهانده عظيم بحرانلر، مهم انقلابلر وجوده كلدى. مدنيت حاضره‌نك حيات بشريه‌ده آچديغى رخنه‌لر، خلقك اوموزلرينه تحميل ايتديكى شدائد اجتماعيه مدهش عكس العمللر حصوله كتيردى. هر طرفده دينى، سياسى، اجتماعى، اقتصادى تشتتلر، اضطرابلر يوز كوستردى، ساحهٔ عالم بيوك صارصينتيلرله موازنه‌سنى غائب ايدرك نظامات اجتماعيه انهدام بحرانلرينه معروض بولنيور. افراط وتفريط جريانلرى بشريت حاضره‌يى مجهول عمقلره، بلكه‌ده كردابلره سوروكله‌يور. بو جريانلردن مملكتمزلده متأثر اولديغنى سويله‌مك مجبوريتنده‌يز. عصر اخيرده‌كى جريانلر مع التأسف مملكتمزده سرايت ايتمش اولديغندن اساسات دينيه‌يه قارشى بر طاقم تردد و شبهه‌لر اويانديرمش، و بو صورتله اخلاق اساسلرى، عائله حسلرى يواش، يواش كوشه‌مكه باشلامشدر. بوتون صنوف خلق آره‌سنده روابط دينيه و اجتماعيه‌نك كوشه‌مكه باشلاديغى، دينى دويغولرك ضعيفلدكى كمال تأسفله مشاهده اولنمقده‌در. بو حالك دوامى هيئت اجتماعيه‌مز ايچونده بك وخيم نتيجه‌لر توليد ايده‌جكنه شبهه يوقدر. بو بحران، بو تذبذب اجتماعى عصرلردنبرى دالمش اولديغى اويقودن اويانمق عزمنده بولنان بز مسلمانلر ايچون كمال دقتله تعقيب اولنه‌رق قطعياً اهمال ايدلميه‌جك بر حادثهٔ عظمادر. بو بحرانى، بو تذبذب اجتماعى‌يى ازاله ايده‌بيلمك ايچون احتياجات انسانيه‌نك هر نوعنى مشروع بر صورتده تطمين ايله، هم فردك هم ده جمعيتك سعادت حاليه و استقباليه‌سنى، تعبير ديكرله بوتون بشريتك تكاملنى استهداف ايدن مسلمانلق اساسلرينى تلقين ايتمه‌مز ايجاب ايدر. يازيله‌جق تدقيقات ايله، يازيله‌جق دينى واخلاقى اثرلرله، مواعظ وارشادات ايله مسلمانلق دويغولرينى جانلانديرمق، قلبلره عارض اولان شبهه و ترددلرى و بونك ايراث ايتديكى آلامى يوره‌كلردن سيلوب چيقارمق، شعلهٔ اميدى پارلادان و بزى دائماً استقباله حاضرلايان بقا وابديت فكرلرينى اك قوتلى بر صورتده يشاتمق لازمدر. بشريتك سعادتنى استهداف ايدن مسلمانلق اساسلرينى نشر وتلقين ايتمكله‌دركه هم كندى ملتمزى، هم ده بشريتى بو بحران اعتقادى وتذبذب اجتماعيدن قورتاره‌بيله‌جكز. بناءً عليه امت وسط اولمامز دولاييسيله منتهاى افراط وتفريط اولان مدنيتلرك وسطنده اخذ موقع ايليان مدنيت اسلاميه‌مزك يكيباشدن انكشاف وتعاليسى،

حقایق دینیه ومعالی اسلامیه‌نك نشر وتعمیمی اسبابی تذکر وتدقیق؛ بشریتك یگانه مدار صلاحی اوله‌جغنه ایمان ایتدیگمز دساتیر فطریه وحکمت اسلامیه‌یی تثبیت ایدرك بشریتك آرقه‌ده‌ن قوشدیغی غایهٔ کماله بر آن اول وصولنی تأمین ایتمك ، اغراض وآمال بشریه‌نك فوقنده اوله‌رق عموم اوززنده حکمنی یوروتن اساسات عادله وقوانین فطریه اطرافنده عالم انسانیتك طوپلانمسنه چالیشمق ، امثالك الك خیرلیسی اولمق اوززه ظهور ایدن امت معظمه‌یه عائد بر وظیفهٔ بشریه وانسانیه‌در . بو اعتبار ایله یریوزنده موجود بالعموم اقوام اسلامیه‌نك احوال اجتماعیه وشئونات دینیه‌لرینی ، عالم اسلام وعالم مدنیتده‌کی علوم ، مجاری افکار واحتساساتی ، حیاتك اطوار ونتایجنی تعقیب وتدقیق ایتمك ، تاریخ اسلامك شئوناتی ، داخل اولدیغی صفحات دینیه واجتماعیه‌یی تدویر ایتمك ، مسلمانلرك تربیهٔ دینیه‌سنه ومزایای فاضلهٔ اسلامیه‌نك انکشافنه چالیشمق ؛ الحاصل حقایق دینیه ومعالی اسلامیه‌نك نشر وتعمیمیله اسلامیتك علویتنی وبالجمله احتیاجات بشریه‌یی کافل بر قانون فطری اولدیغنی هرکسه طانیتدیرمق ایچون لازم کلن تدقیقات ، تألیفات ونشریاتی تأمین ایتمك شرعیه وکالتنك الك مفید والك فیضناك وظیفه‌سیدر .

فقط . بو اویله مساعیدرکه علم واختصاصه توقف ایدر . حکمت اسلامیه‌یه وعصری جریانلره واقف ، شرقی ، غربی آثار علماسی آنجق کاربدر . مع مافیه ، شرعیه وکالتی الك اساسلی وظائفندن اولان بو جهته لایق اولدیغی اهمیتی عطف ایتمش وبونك ایچون « تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه‌سی » نامیله بر هیئتك تشکیلنه قرار ویرمش وممکن اولدقچه توسیع ایتمك اوزره شمدیلك بر رئیس ، درت اعضا وبر باش کاتبك تخصیصاتنك ۳۳۸ بودجه‌سنه علاوه‌سنی تکلیف ایتمش ومذکور هیئتك وظائفنی مبین تعلیماتنامه‌یی حاضرلامق اوزره بولنمشدر . هیئتك بر طرفدن تدقیقات ایله دیکر طرفدن نشریات ایله اشتغال وعین زمانده ارباب فضیلت ومعرفتك قیمتدار معاونتلرندن ده استفاده ایده‌بیلمسی ایچون ۲۱۹ نجی فصلك ایکنجی ماده‌سنه « تدقیق وتألیف ایله نشر وارشاد مصارفی » نامیله یکرمی بیك لیرا تخصیصات وضعنه لزوم کورمش وبو تشکیلاتدن داخلی وخارجی انتظار ایدیلن فوائد عظیمه‌یه قارشی تکلیف اولنان بو مقدارك هیئت محترمه‌جه قبول بیوریله‌جغنه شبهه ایدلمه‌مشدر .

مدرسه‌لر - تدریسات هیئتی :

شرعیه وکالتی ، وظائف اساسیه‌سندن اولان تعلیم وتدریس امورینه‌ده بر اهمیت مخصوصه عطف ایتمکده‌در . معلوم عالیلریدرکه عصرك علوم وفنونیله مجهز ، روح شریعته واقف طلبه یتشدیرمك مقصدیله اولجه آناطولینك بعض محللرنده دارالخلافه مدرسه‌سی تشکیلاتی یاپلمش ومدرس وکالتنجه بالتدقیق لزوم کوستریلن محللرده مشبختنجه پیدرپی تشکیلات یاپیله‌بیله‌جکی‌ده ۲۱ محرم ۱۳۳۶ و ۱۹ تشرین اول ۱۳۳۳ تاریخلی ۳۰۳۴ نومرولو تقویم وقایعله انتشار ایدن نظامنامه‌نك ۱۷ نجی ماده‌سنده تصریح ایدلمشدر . بوکون آناطولیده موجود اون بش دارالخلافه‌دن بشقه - صولکسنه‌لرك الجاآت ضروریه‌سیله همان همان انهدام تهلکه‌لرینه معروض قالمش اولان - مدارس علمیه‌نك بعضیلری‌ده بیوك ملت مجلسنك مظاهرت مشکوره‌سیله ، کچن سنه تعدیل وایجابات زمانه واحتیاج ناسه کوره ممکن مرتبه اصلاح ایدیله‌رك یکیدن احیا ایدلمش وبو صورتله خلقك احکام دینیه خصوصنده معروض قالدیغی انحطاط وغفلتك اوکنه کچیلمك ایسته‌نیلمشدی .

مع مافیه بر مؤسسه نه‌قدر علوی دوشونجه‌لرله آچیلیر ، نه‌قدر اّتی اساسلره ابتنا ایتدیریلیرسه ایتدیریلسین ، جدی بر مراقبه وتفتیشدن محروم قاله‌جق اولورسه کندیسندن بکله‌نن انتظام وفائده‌یی کماله کوستره‌میه‌جکی وبلکه‌ده فائده‌یرینه ضرر تولید ایده‌جکی شبهه‌سز اولسنه ودارالخلافه مدرسه‌لریله مدارس علمیه‌نك طلبه ومدرسلرینه عائد بالجمله معاملات اداریه وامور تدریسیه‌سی مرکزده یالکز بر مدیر عمومینك تدویر ایده‌بیلمسی امکان خارجنده بولنمسنه بناءً بالعموم مدارسك تدریساتی ، طلبه ومدرسلرك امور ومصالح عمومیه واداریه‌سنی جدی بر تفتیش ومراقبه آلتنده بولندیرمق ، تدریساتی تدقیق وپروغراملرینی ایجاب حاله کوره اصلاح وترتیب وتنظیم ایتمك ایچین تدریسات مدیریت عمومیه‌سنه مربوط اوچ اعضا وبر کاتبدن مرکب بر (تدریسات وتفتیشات هیئتی) نك قبولی هیئت علیه‌یه تکلیف اولونمشدر .

مملکتك عرفان اردولرینی تشکیل ایدن مدرس ومعلملرك ممکن اولدیغی قدر تهوین احتیاجلرینه چالیشمق ، سفالت وپریشانی‌یه دوشمه‌ملرینی تأمین ایتمك شبهه‌سز علم نامنه الك بیوك بر وظیفه‌در . بویله اولدیغی حالده دارالخلافه مدرسه‌لری مدرسلرندن بعضیلرینه آنجق خدمه معاشی قدر یعنی بشیوز غروشدن عبارت بر معاش ویرلمسی شرف علمی ایله غیر متناسب کورولمش ومعاشلری بش لیرا ایله آلتی لیرا آراسنده اولان بو معلملرك بر قسمنه اوچر وبر قسمنه‌ده دردر لیرا ضم ایدلمسی ، اولجه موجود اولدیغی حالده بالآخره هانکی سببه مبنی لغو ایدلدیکی آکلاشیلمایان لسان اجنبی درسنك دارالخلافه مدرسه‌لرینه تکرار قونولمسی ، وفارسی درسی ایچین‌ده آیریجه بر معلم ویکیدن آلتی تالی مدرسه ایله بر صحن مدرسه‌سنك کشادینه مساعده اولنمسی تکلیف اولونمشدر .

مدرسین تخصیصاتی :

شرعیه وکالتی بو تکلیفاتنی یاپارکن هیئت علیه‌یه ومجلس عالی‌یه مهم وجداً نظر دقته آلنمایه شایان بر مسئله‌یی‌ده عرض ایتمك

ایستر. معلوم عالیلریدرکه بودجه‌نك ۲۱۷ نجی فصلنك ایکنجی ماده‌سی مدرسین معاشاتی تشکیل ایتمکده‌در. (۹۰۱۵) لیرادن عبارت و اون بش یکرمی سنه‌دن بری ویریله‌کلمکده اولان بو تخصیصاتك، بر پاکاشلق نتیجه‌سی اوله‌رق، کچن سنه قطعی جهتنه کیدلمش و بونك حکمت وضعی اصلا نظر دقته آلنمامشدر. حالبوکه بو تخصیصاتك رقمی بالفعل تدریس وارشاد وظیفه‌سیله موظف «مدرسین»، برقسمی‌ده سنه‌لرجه فخری برصورتده نشر فیوضات ایله سنلری رسیدهٔ کمال اولان و مملکتك حسن توجهنی قازانمش بولنان ذوات محترمه‌یه ویریلکده اولوب بونکله خلقك دائمی صورتده تنویری و مملکته حسن خدمتلری سبق ایتمش اولان ذوات محترمه‌نك آخر عمرلرنده ممکن اولدیغی قدر سفالته دوشمه‌ملری دوشونیلمشدی. بو ذوات محترمه‌نك بك چوقلری حکومت ملیه‌مزك حین تشکلنده‌ده بیوك یارارلق کوسترمش و بو صورتله قوماندانلرك، حکومت مأمورلرینك بیله مظهر تقدیری اولمش و بو فداکارلقلرینه مکافات ولق اوزره معاش سابقلرینه بر مقدار داها ضم یاپیلماسی محللرندن شرعیه وکالتنه یازلمشدر. فقط؛ نه آجیقلی بر حادثه‌در که، فداکارلقلرینه مقابل معاشلرینه ضم یاپیلماسی تکلیف اولوندیغی برصره‌ده سنه‌لردن بری آلمقده اولدقلری ایکی یوز غروشك ده قطع اولوندیغی و شاید تاریخ قطعدن صکره حالا معاش آلانلر وارسه استرداد اولنه‌جغی جوابی ویرلمشدر.

افندیلر! شرعیه وکالتی اون بش یکرمی سنه‌دن بری ویریله‌کلمکده اولان بو تخصیصاتك بلاموجب قطعی بالخاصه خارج و داخلده پك زیاده تنویر وارشاده محتاج اولدیغمز بویله برزمانده، هر نقطهٔ نظردن موافق عدل و مصلحت اولمایه‌جغنه بالتدقیق قناعت حاصل ایلمش، کچن سنه موازنهٔ مالیه‌جه قطعی جهتنه کیدیلمش اولان [۹,۰۱۵] لیرانك ـ بالفعل مدارسده تدریس ایله مشغول ویاخود تدریس ایده‌میه‌جك برسن کماله کلمش بولنان ذوات کرامه ویرلك اوزره ـ تماماً اعاده‌سی، و مدارس علمیه معلملری ایچون اقتضا ایدن ۱۷ بیك لیرانك‌ده یکیدن بودجه‌یه علاوه‌سنی تکلیف ایتمشدر.

ضمی ایجاب ایدن تخصیصات یکونی:

بر وجه بالا تکلیف اولنان تشکیلات وضمیاتك ایجاب ایتدیردیکی تخصیصاته کلنجه: مربوط قادروده مفرداتی ارائه اولندیغی اوزره مجدداً تشکیل اولنه‌جق مستشارلق ایله فتوی امانتك، تدقیقات و تألیفات اسلامیه و تدریس هیئتنك تخصیصات سنویه‌سی اولان (۱۱۰۵۲) لیرا ۲۱۲ نجی فصلك ۲، ۳، ٤، ۵، ۷ نجی ماده‌لرینه؛ بونلرك تنویر، تسخین، مفروشات وقرطاسیه ثمنی ایچون ایجاب ایدن (٤۰۰) لیرا ۲۱٤ نجی فصلك ۲، ۳، ٤ نجی ماده‌لرینه؛ دارالخلافه معلملرینك معاشاتنه یاپیله‌جق ضم و یکیدن تکلیف اولنان ایکی معلم ایله یکیدن آچیله‌جق دارالخلافه مدرسه‌لری ایچون ایجاب ایدن (۲۲۳٤۸) لیرا ۲۱۵ نجی فصلك ۳ نجی ماده‌سنه؛ یکیدن کشاد ایدیله‌جك مدرسه‌لرك مصارف متفرقه وتأسیسیه‌سی اولان (۱۵۰۰) لیرا ۲۱٦ نجی فصلك ایکنجی ماده‌سنه؛ مدارس علمیه مدرسلری ایچون اعادهٔ طلب ایدیلن (٤۵۱۵) لیرا ایله و یکیدن طلب ایدیلان (۱٦۹۸۵) لیرانك‌ده ۲۱۷ نجی فصلك ۲ نجی ماده‌سنه؛ تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتنك مصارف تدقیقیه ونشریه‌سی اولمق اوزره تکلیف ایدیلن (۲۰۰۰۰) لیرانك ۲۱۹ نجی فصلك ۲ نجی ماده‌سنه؛ و بونلرك هیئت عمومیه‌سی ایچون ایجاب ایدن (۱۵۳۰۵) لیرادن عبارت تخصیصات فوق‌العاده‌نك ۲۲۱ نجی فصله و (٤۲۱) لیرادن عبارت بولنان معزولین معاشنده ۲۲۱ نجی آ فصلنه ضمی ایجاب ایتمش و بو صورتله ۳۷۷ یه نسبتله شرعیه بودجه‌سی (۹۲۵۲٦) لیرا فضله‌سیله ٤٦۷۰۲٦ لیرایه بالغ اولمش و بوکا مقابل ۲۱۲ نجی فصلدن ٤٤۰، ۲۱۵ نجی فصلدن ٦۰ لیراکه جمعاً (۵۰۰) لیرانك طی وتنزیلی لازم کلمشدر.

بو اك مبرم وضروری تشکیلاتدر:

ایشته تشکیلات دولت میاننده اك مهم بر موقعی حائز بولنان شرعیه وکالتنك بر درجه‌یه قدر مثمر ومفید بر حاله کله‌بیلمسی ایچون بروجه بالا تکلیف ایدیلان و دوائر سائره‌یه نسبتله جزئی بریکون تشکیل ایدن تخصیصات ضروریه‌نك قبولنی شرعیه وکالتی کمال اهمیتله تمنی ایتمکده‌در. شرعیه وکالتی شوراسنی‌ده علاوه ایتمك ایسترکه: مقاملك حائز اولدیغی اهمیق بوتون انظار امتده تجلی ایتدیره‌جك صورتده ایش کوره‌بیلمك ایچون اشبو تشکیلاتك هر حالده داها واسع طوتلمسی ایجاب ایدردی. لکن شرعیه وکالتی احوال مالیه‌مزی‌ده نظر دقتدن دور طوتمدیغی جهتله مبرم و اك ضروری اولان تشکیلاتك حد اصغریسنی تکلیف ایله اکتفا ایتمشدر. شرعیه وکالتنك حرکت و فعالیته کله‌رك اسلامك ترقی و تعالیسی خصوصنده بر عامل مهم اولمسی آرزو و بو آرزوسی زمان زمان اظهار ایدن بیوك ملت مجلسنك بو تکلیفاتی حسن قبول بیوره‌جقلرینی شرعیه وکالتی شبهه‌سز عد ایدر.

امور شرعیه و اوقاف وکیلی

عبدالله عزمی

موازنهٔ مالیه انجمنی مضبطه‌سی

شرعیه وکالتنك ۱۳۳۸ سنه‌سی بودجه‌سی تدقیق اولندی. وکالتك کچن سنه‌کی بودجه‌سی یکونی ۳۷۵,۰۰۰ لیرا اوله‌رق تثبیت ایدلمش اولوب ۱۳۳۷ موازنهٔ مالیه انجمنی تنقیحاتنك و سنه‌یه تحویل و ۱۳۳۸ سنه‌سی برنجی آوانس قانونی تعدیلاتی نتیجه‌سنده بو یکونك ۲۸۸,۸۷۵

ليرايه تنزل ايتمش اولمسنه وسنهٔ حاليه ايچون انجمنجه ٣٢٥,٩٩٤ ليرا تكليف ايدلمكده بولنمسنه كوره ٣٧,١١٩ ليرا فضله واردر . اسبابنى بروجه‌زير عرض ايديورز :

فصل ٢١٢ : برنجى ماده وكالت تخصصاتى اولوب عيناً قبول ايدلمشدر . ايكنجى ماده‌يه كچن سنه موازنهٔ ماليه انجمننجه مستشارلق وفتوى امانتى معاشى وضع وهر ايكى وظيفه‌نك برذات طرفندن تدويرى تنسيب ايدلمش اولوب بوسنه مذكور وظائفك يالكز برذات عهده‌سنه توديعى موافق كورولديكى واساسا شدى‌يه قدر تعيين‌ده ايدلديكى بيانيله تفريقى شرعيه وكيلى افندى حضرتلرى طرفندن تكليف وتكليف واقع انجمنجه‌ده قبول ايديله‌رك يالكز مستشاره مخصوص اولمق اوزره سابقى مثللو شهرى آلتمش ليرادن سكز آيلق معاش مقابلى اولان ٤٨٠ ليرا ايكنجى ماده‌ده عيناً ابقا وفتوى امانتى تخصصاتى اوچنجى ماده‌يه نقل اولنمشدر . اشبو ماده‌يه‌ده دائرهٔ عائده‌سنك تكليفى وجهله شهرى يوز ليرا معاشلى بر فتوى امينيله شهرى يتمش بشر ليرا معاشلى اوچ شوراى افتا اعضاسنك الٹى آيلق معاشلرى والوب مستخدم اولوب شوراى افتانك تشكيلى ازينه لغو ايديله‌جك اولان برمسودك اغستوس غايه‌سنه قدر شهرى اوتوز ليرادن آلتى آيلق معاشى كه جمعاً ٢١٣٠ ليرا وضع اولنمشدر . دردنجى ماده مأمورين مركزيه معاشاتى محتوى اولوب كچن سنه موجود اولان برمدرس مفتشنك لغويله تدريسات مدير عموميسنك تحت رياستنده برى اوتوز ، ديكرى يكرمى بش ليرا معاشلى ايكى اعضادن مركب بردرس وكالتى هيئتى تشكيل ومعاشلرينه شهرى اون ليرا معاشلى بركاتب رفيقى قبول وادارهٔ مركزيه‌نك تشكيلات سابقه‌سى عيناً ابقا ايدلمشدر . بشنجى ماده اوله‌رق يكيد . تكليف اولنان تدقيقات و تأليفات اسلاميه هيئتى ايچون يوز ليرا معاشلى بر رئيس و يتمش بشر ليرا معاشلى اوچ اعضا ويكرمى بش ليرا معاشلى برباش كاتب اساس اعتباريله قبول اولنه‌رق آلتى آيلق معاشلرى ايچون ٢,١٠٠ ليرا وضع وبوصورتله فصلك يكونى ٨٣١٦ ليرا اولمق اوزره تثبيت اولنمشدر .

فصل ٢١٣: ٢١٣ نجى فصلك احتوا ايتديكى مستحقين رجال علميه معاشى سابقى مثللو ٧٢٥٠ ليرا اوله‌رق قبول ايدلمشدر .

فصل ٢١٤: شوراى افتا وتدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى تشكيلاتنه بناءً ادارهٔ مركزيه لوازمنى محتوى بولنان اشبو فصلك ايكنجى تنوير وتسخين ماده‌سنه اللى ، اوچنجى مفروشات ماده‌سنه ايكى يوز ، دردنجى قرطاسيه ماده‌سنه اللى ليرا علاوه و فصلك يكونى سابقندن اوچ يوز ليرا فضله‌سيله ٧٠٠ ليرا اوله‌رق تثبيت ايدلمشدر .

فصل ٢١٥: درسعادت دارالخلافه مدرسه‌سيله ملحقات مدارس علميه‌سى تخصيصاتنه آطنه دارالخلافه مدرسه‌سى تخصيصاتنك علاوه‌سنه مبنى فصل يكونى ٢٠٧٦ فضله‌سيله ٣٤٦٣٨ ليرا اوله‌رق قبول ايدلمشدر

فصل ٢١٦: دارالخلافه وملحقات مدارس مصارفنه آطنه دارالخلافه مدرسه‌سنك مصارفى مقابلى اوله‌رق ايكى يوز ليرا علاوه ايدلمكله فصل يكونى ٢٧٠٠ ليرايه بالغ اولمشدر .

فصل ٢١٧: ٢١٧ نجى فصل ولايات مأمورين علميه‌سى معاشاتنى محتوى اولوب برنجى ماده‌نى تشكيل ايدن مفتى ومسودلر معاشاتى سابقى مثللو ٣٤٠٠٠ ليرا اوله‌رق قبول ايدلمش . ايكنجى مدرسين واعظلر ماده‌سنه شرعيه وكالتجه ٢٦٠٠٠ ليرا ، ضمى تكليف ايدلمكده ايسه‌ده ٢٦٠٠٠ ليرا معاش قبولى ١٢٠٠٠٠ ليرا قدر تخصيصات فوق العادهٔ شهريه اعطاسنى استلزام ايده‌جكى جهتله بوقدر بيوك بر صرف اختيارينى انجمنمز تصويب ايتمه‌مشدر . اناطوليده موجود مدارس علميه‌نك پك چوق اوقافى اولوب بونلر عدم تقيد يوزندن يا خراب ويا متوليلره مأكل اولمقده‌در . مدارسك توحيد واصلاحيله تدريس وتدرس ايدن علما وطلبه‌نك ترفيهى بلا فائده وقت درپيش ايديله‌جك وظائف مهمه‌دن اولدقله مدارسك احداثى اسبابى اصحاب خيراتك بو امر خيره تخصيص ايتديكى اوقافك احياسنده آراشديرمق دها مثمر اوله‌جغندن بو خصوصده ايجاب ايدن تدابيرك اتخاذ و اقتضا ايدن لايحهٔ قانونيه‌نك تنظيم وتكليفى شرعيه وكالتندن رجا ايدلمش ومدرسين ، واعظلر تخصيصاتى سابقنه ٥٠٠ ليرا ضميله ٥٠٠٠ ليرا اوله‌رق قبول اولنمشدر .

فصل ٢١٨: برنجى طلبهٔ علوم و مأمورين خرجراهى ماده‌سى سابق وجهله ٣٠٠٠ ليرا اوله‌رق قبول ومركز مصارف متفرقه‌سى ميانه تأليفات ايچون بيك ليرا علاوه ايدلمش اولمسنه مبنى يدنجى مكافات تأليفيه ماده‌سنده‌كى تخصيصات طى ايدلمشدر .

فصل ٢١٩: ٢١٩ نجى فصل مصارف متفرقه‌يى محتوى اولوب بر نجى مركز مصارف متفرقه‌سى ماده‌سنه تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتنك مصارف نشريه وطبعيه‌سى ايچون كچن سنه‌كى ٤٠٠ ليرايه ضميمةً ٢٠,٠٠٠ ليرا علاوه‌سى تكليف ايدلمش ايسه‌ده بوسنه آنجق ايلولده تشكل ايده‌جك برهيئتك تدقيقات وتأليفاتى احضار ايله درحال نشره باشلامه‌سى و ٢٠,٠٠٠ ليرا مصرف اختيارينه لزوم حاصل اولمسى مستبعد كورلديكندن شمديلك بونك ايچون بيك ليرا تخصيصات قبوليله اشبو ماده‌يه ١,٤٠٠ وايكنجى ملحقات مصارف متفرقه‌سى ماده‌سنده‌ده سابق وجهله ٣,٠٠٠ ليرا وضع وفصل يكونى ٤,٤٠٠ ليرا اوله‌رق تثبيت اولنمشدر .

فصل ٢٢١: ٢٢١ نجى فصل مأمورين ومستخدمينك تخصيصات فوق العادهٔ شهريه‌سى اولوب فتوى امينى وشوراى افتا اعضاسيله تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى رئيسى واعضاسى وباش كاتبى و درس وكالتى هيئتى

وكاتبی و آلتمه دارالخلافه مدرسه‌سی مدرسینی ویلایدن معاش تخصیص ایدیله‌جك اون طقوز مدرس ایله مأمورین اوقاف معزولینی ایچون یكیدن تخصیصات فوق‌العاده علاوه‌سی ایجاب ایته‌یكندن فصل یكونی سابقندن ٢٧٤١٧ لیرا فضله‌سیله ٢٢٥٥٦٩ لیرا اوله‌رق تثبیت اولنمشدر.

فصل آ-٢٢١: اوقاف مأمورین معزوله‌سی معاشاتی اولوب قانون مخصوصنه بناءً مجدداً احداث و ٤٢١ لیرا تخصیصات وضع اولنمشدر.

خلاصه: ١٣٣٨ سنه‌سی شرعیه بودجه‌سی ٣٢٥,٩٩٤ لیرا اوله‌رق بالتثبیت هیئت جلیله‌یه تقدیم قلندی.

١٠ تموز ١٣٣٨

موازنهٔ مالیه انجمنی نامنه
غازی‌عینتاب مبعوثی علی‌جنانی

دونكی و بوكونكی اسلام عالمی

— ٢ —

بوكون بر جمعیتك سعادتی دینیله، اخلاقیله، بدیعیاتیله، رفاهی، علمی ایله، اقتصادیاتیله آكلاشیلیور. بزده بوكونكی اسلام عالمنده بونلری آراشدیرركن برطرفدن اسلام عالمنك حاضر وضعیتنی ایضاح ایتمش اولورز، برطرفدن‌ده بو بش شأنینك اسلام عالمنده‌كی قیمت حكملرینی و تلقی طرزلرینی آراشدیریرز. اسلام‌دینی اسكی جمعیتلرده مجهول قالمش بر حقیقتی حل ایتمشدر. فخركائنات دینی دین اولمق اوزره تلقین بیورمشدر. بدیعاته آیریجه قیمت ویرمش: حیاتك كوزللكلرینی كوسترمشدر. طاهر، نظیف، بدیع شیلره رغبت بیورمش و امتنه سودیرمشدر. حق بیلنله بیلمه‌ینك عدم مساواتنی كوسترن نص مبینی ایضاح ایدركن بونده «علم» ی مجرد ومطلق ذكر ایتمكله‌ده «علم» ك غایه‌سی یالكز «علم» اولدیغنی كوسترمك ایسته‌مشلردر. اخلاقده غایه اوله‌رق عینیله بر فضیلت تلقیسنه مظهر بیورمشلردر. بنفسه ذات نبی اخلاق تعلیم ایله مكلف اولدقلرینی بیان بیوراراق بونی‌ده «اخلاق الهی» ایله تخلق ایتمك صورتیله ایضاح بیورمشلردر.

اقتصادی حركتلرده محدود اولان مكه، مدینه بازارلرینه دقت ایدیلورسه دائما فخررسالت «رفاه» ی امتنه توصیه بیورمشلردر. كاسبك اللهك سوكیلیسی اولدیغنی سویله‌مشلردر. چوق نظر دقتی جلب ایتمك ایسترم‌كه بوكون آغزیمزك صونی آقیده‌رق آووجلریمزی پاطلاده پاطلاده القیشلادیغمز غرب جمعیتلرینك «چوروك سعادتلرینی» برطرفه براقه‌رق» شو بشدن باشقا نه‌سی وارسه اسلام دینه اولواورتا «معارضه» ایدنلر لطفاً كوسترسونلر. «دین» یالكز «دین» ایچوندر. بشرده «روحیات» علمی اوچ قوت بولیور: عقل‌وذكا، حساسیت، اراده. ایشته دین‌ده بو اوچ قوت اوزرنده ایشلر. شارعك خطابی عقله‌در، وجدی حساسیته‌در، عملی‌اراده‌یه متعلقدر. بتون بونلرك فوقنده «دین» ك بر «عین‌الیقین» قوتی، «ولایت» قدرتی واردر. «دین» یالكز دوشونمك دكلدر. كورمك و طویمقدر. چوق دقت ایتمك ایستركه یالكز غرب علماسنك اثرلریله قفاسنی طولدیرانلریمز، بوكونكی تحری ومشاهده‌یوللرینك آنجاق مقایسه‌لی تتبع ایله برنتیجه‌یه ایره‌جكنی بیلسه‌لرده. بو،چوق اوزون ودشوار بر سعیه محتاج اولدیغندن، هان همان‌سطحی برنظرله بر ایكی «اجتماعیات»، «اقتصادیات» كتابی چویرمكله آرتق كوردكلرینه قانع اولیورلر. حالبوكه «دیمه‌مز» بر آدم كوره‌من، آراده‌كی فرق ایسه كورن‌دیندار حقیقتی عین‌الیقین كوردیكی ایچون وجده‌دوشر. بو الهی وعلوی قوتله عالی حسلر دوغاراق بشر جمعیتلری تاریخلرنده كوردیكمز بشریتك ابدی ولی نعمتلرندن اولان علمی، اخلاقی، وطنی، دینی قهرمانلر ظهور ایلر. بونلری میدانه كتیرن روحلرده‌كی وجددر. وجد ایسه ایمان قوتندن دوغار. باشقا برشیدن حاصل اولدیغنی كیمسه اثبات ایده‌من.

شیمدی «دین» ی قرآن كریمك نزولی كبی تدقیق ایتمیه‌رك وحی بر آیتنك بیله مآل جلیلنی آكلامیه‌رق ساده «اسلام عالمنك» دوشكونلكنه باقارق بونی مطلقا «دین» ده بولان كنجلریمز ایشته بو نقطه‌ده سورچیورلر. اونلر ایچون «دین» قاریشق ویالكز بش وقت نمازله اوروج طوتمق، حجه كتمك‌دن عبارت بر شی ظن ایدیلیور. دینك بدیعیاتنه تعلق ایدن بوچوق كوزل واصلی عبادتلرده‌كی روحی، وجد وذوقه سائق عملیه‌لری دیكر اساسلرله قاریشدیردقلری و دها طوغریسی «اسلام» حقنده قیزیل‌جاهل اولدقلری ایچون بردرلایشی آییرد ایده‌میورلر. اسلام برجامعه‌در. بو جامعه مجهوله دكلدر، واقع دكلدر. برموجوده‌در. ارادیدر. ایشته هرارادەلی موجوده‌ده وار اولان قوتلر بونده‌ده بذاته‌یاشار. علم الیقین‌ایله عین الیقین آراسنده‌كی فرق سبیله‌بونی دوشونور كن اینجه‌لكلرینی كوره‌میورلر. عین‌الیقین ایسه كورر. بوكا واصل اولابیلمك ایچون‌ده مطلقا وجده سائق اولان «ایمان» لازم‌در. بوقبیل كنجلریمز دینسزدكل، ایمانسزدر وایمانسز-لقلرینك كوكنی‌ده «اسلام ایمانی» تتبع ایدرك آلمامشلردر. بلكه اسلام عالمنك ظواهرینه باقارق دوشوندكلری غرب عالمنك شكلنی اسلام عالمنده كوره‌مینجه ایمانسز اولملری حسبیله طبیعی فارق سیلر كوره‌مدكلرندن نهایت بو سقوطك سببی «دین» ه ارجاع ایدوب

ایشك ایچندن چیقوب ویرمشلردر. اسلام دیننه یوریمه‌ده تعرضی بر مدنی شجاعت اولارق آلقیشلامقده بوکورمه‌مکدن ایلری کلمکده‌در.

«دین» جمعیتك درونی وارلغی‌ده اولدیغی شونکله ثابت اولنجه شمدی بوکونکی اسلام جمعیتلرینك دوشکونلکی چوق دیندار ایملرنده دکل، بلکه دیندار اولمامالرنده آرامق لزومی مقرّاً میدانه چیقار. بونك یاننده بر سؤال مقدره جواب ویرمك لزومی قارشیسنده بولندیغمی آکلایورم: — غرب عالمی دیندار اولمادیغی حالده بو قادار ترقیاته نه‌دن مظهر اولمشدر؟ اسلام عالمی «کزیدهٔ ربانی» بر دین اولدیغی حالده نه‌دن بویله سونوك و کودك قالمشدر؟

بو سؤال تمامیله واردر. بو قاریده اشارت ایتدیکمز نقاط نظرك اسلام عالمی تاریخنده‌کی سیرینی تعقیب ایتمزدن بو قدر سؤاله جواب ویرمك لزومنی تسلیم ایدییورم. بر کره غرب جمعیتلرینك بو کونکی وارلغنی بر «سعادت» اولمق اوزره قبول ایتمکدن چوق اوزاغم. اوروپایی کورن، تحصیل بهانه‌سیله عالملرینی دولاشان کنجلریمز اوراده شعشعه‌لی بر اوطه‌نك بیاض اورتولری اطرافنده قادین وار ککدن عبارت ظنان، شاقراق جمعیتلری کوره‌رك بونی بر سعادت تلقی ایدییورلر ایسه اونلرله سوزم یوقدر.

بو کونه قادار آوروپایه کیدوبده بزه غربدن چوروك بر اخلاق، قوقش بر فلسفه، یاره یامالاق بر معلومات ایله دونشلریمزك تورکیاده بریجك ایشلری بزی بکنمه‌مك وفقط بو بکنمه‌ملرینك یرینه‌ده برشی قویمامقدر.

حقیقی صورتده غرب عالمنك «علم وفن» ساحه‌سنده‌کی ترقیاتی مطلقا «دینسزلك» ارجاع ایدنلرده کوسته‌جك بر جهت کوره‌مم.

بو ایکیسنك خارجنده صمیمی سؤال ایدنلره قارشی جوابه حاضرم:

اوروپا ترقیاتی دینسزلکدن آلمامشدر. اوروپاده بر دین واردی: قتولیك. بابالرله پاپاسلرك دینی اساسندن چیقارملری یوزندن ژان هوش و یقلف، لوتر کبی حقیقی خریستیان دیسه اورته‌یه چیقانلر دینسزلرله نابجا متعصبلره قارشی اعلان حرب ایتدیلر. خریستیانلق انقلابه معروض قالدی. اوراده اسکی خریستیانلق (دوتونی کورمه، یالکز اینان. اینانادیغنك‌ده سم دیدیککه عبارت اولاجقدر) استبدادینی شدتله التزام ایتمش وجلادلرله یورو تمشدر.

ایشته اهل صلیب سفرلریله استانبول فتحی کللر، کاشنلر ایچنده یاشایان شرقك ؟ نشلی سیاسی آلتنده متین ومعزز بر جمعیت بولندیغنی میدانه آنچه بو کور تعصب قارشوسنه دیکیان ایشیق شرقدن کلن فکر کونه‌ی اولمشدی.

ایلك آدیمده خریستیانلق کور تعصبدن، جهلدن مرکبدی. بونلر قاراقوت صیربلنجه یکی خریستیانلق، غرب وجدانی قاورایه‌رق یوکسلتدی. هر انقلابك باشنده دین واردی. آوروپاده «انقلاب» «دین» ی ییقمق ایچون اولمامشدر. ییقدیغی یالکز برشیدر: کور تعصبله رهبانك استبدادی.

حالبوکه «دین» قارشی یوروین غرب افکاری دائما زبون اولمشدر ودینی ییقامامشدر. دینی ییقمق ایچون واقع حرکتلردن خریستیانلق دینی بالعکس چوق استفاده ایتمشدر. کلیسا ورهبان استبدادی کیتمش وخلق دها ایی خریستیان اولمشدر. فرانسه انقلابنده دینه قارشو حرکتلر «وانده» ایالتی آیاقلاندرمشدر. ناپولیوندن چوق بویوك بر دهای عسکری‌یه مالك اولان کنج جنرال «هوش» بو عصیانی قانله، آتشله سوندرمك ایچون مأمور اولدیغی حالده بالعکس کلیسالری، پاپالری، دینلرینی اعاده ایتمك شرطیله خلقی قازانه‌بیلمش و بوراده انقلاب انجق دیندار اولمقله موفق اولابیلمشدر.

دینی قالدیرارق یرینه (آلههٔ عقل) دینی اقامه ایتمك ایستەین «روبسپیر» ك مجنونانه تشبثنه قارشی اك متعصب انقلابجیلر بیله آیاقلانمش و ینه «خریستیانلق» مظفر اولمشدر. ناپولیون پاپایی بیله اسیر ایتدیکی حالده نهایت اوده «دین» ك اوکنده اکیله‌رك کلیسانك امرینه کیرمکدن باشقه چاره بولامامشدر.

خریستیانلغه هجوم ایدنلر آنجق پاپاسلرك استبدادینی ییقمق صورتیله انقلابه خدمت ایتمشلردر. یوقسه خریستیانلقدن برشی قوپاره‌مامشلردر.

انکلتره‌ده «اوقسفورد» دوقتورلرینك دینی مجادله‌لری میداندەدر. اك متعصب قتولیك اولان انکلتره اك متعصب پروتستانلغه قالبه کیرمشدر و انقلابلرینك هپسی «دین» ایچون اولمشدر. الیزابتك مشهور موفقیتی ندر؟ ماری استوارت قفاسنی دین ایچون ویرمه‌مشمیدر؟ حالا بو کون انکلیز قراللرینك «صداقت یمینی» متنی بیلنلر خریستیانلغك خلق وجداننده نه درین اولدیغنی تسلیم ایدرلر. اوروپا انقلابلری خریستیان دینینی ییقامامشدر. بالعکس خریستیان دینی انقلابلری کندی لهنه چویره‌رك خریستیان جمعیتلرده «تقسیم اعمالی» میدانه کتیرمك سایه‌سنده او جمعیتلر آلیات وفنونده غولانه آدیملرله یوریمشلردر. بونك ایچون غربك «اعتلا» سی «دین»دن کلمشدر.

کنجلریمز لطفاً غربی تدقیق ایدرکن صوریورلر، کمبریجك، اوقسفوردك درسلرینی تدقیق ایتملی ایدیلر. اوراده انقلاب پاپاسلرك الندن قدرت ونفوذی آلارق حریت تدریسی میدانه کتیرمشدر: عقل تربیه‌سی، وجدان تربیه‌سی آیری آیری اوله‌رق قبول ایدلمشدر. لادینی تدریسات بزم کنجلرمزك آکلادیغی کبی دینسزلك تدریساتی دکلدر. رهبانیتسز تدریسات دیمکدر. ایشته غرب عالمنده «رفاه» واردر. بو رفاه ایسه انقلابلرك «دین» ی ییقمغه مصروف مساعیسی

قارشوسنده بالعکس دینك قوتلنمسیله جمعیتده ایش بولومنك پربولمامسندن ایلری کلمشدر . سعادته کلنجه بن آوروپانك مسعود اولدیغنه اینانانلردن دکلم . بونی ایلروده مناقشه ایده‌جکم .

آوروپاده دیندارلردر . آمریقا ایسه اوقدار دیندارلردرکه بونك هیچ بریرده اشی یوقدر . « آمریقا » جمعیتی تدقیق ایدرکن اوراده دینك نه یوکسك بر موقعی اولدیغنی اونوتمامليدر . ایشته غربك ترقیاتی دینسزلکده دکل ، دیندار اولمسندهدر . ترقینك عاملی ایسه ملی حرکاتك یوکسکلکندهدر . هر فرد جمعیتك رفاهنه خادمدر . ملیت آرتق حس خانه‌دهدر . رفاه دییورم . انتهی آلبانیه ، فرانسه ، اقتصادیات ، بدیعیات هپ اوراده ملیدر . کوکنی هپ دینلرندن آلمشدر . یالکز رهبان استبدادی یقیلمشدر . باطل بر دینك مسالکلری بو رفاه ممالك اولدیغی حالده حق دین مؤمنلری عالمی نه‌در بو ربه دوشکوندر ؟ ادعا ایدییورم که بز « دین » ی اهمال ایتدیکمز ایچون بو بطالتلغه دوشدك . بر قسمه غربی کوزو بر تقلید ایله بتمسه‌یرك بزه بنلکمزه عائد اولمایان والهملری مسلمان تورکك اوزوارلغندن ، حیاتندن آلمایان بر یابنجی دینیات یله ، برقوفلا لسان ایله محیطی اهتزاز ایتدیرمك امکانی اولمادیغی ایچون بزده « ملی » حرکتلر و نتیجه اعتباریله رفاه حاصل اولمامشدر . شیمدی تاریخی سیری کله‌جك مقاله‌ده تعقیب ایده‌بیلورز .

ادرنه مبعوثی

محمد شرف

طاغستانك استقلال مجاهده‌لری

چارلق ، بو مدهش طیفون ، طاغستانك یالکز موجودیت سیاسیه و مؤسسات مدنیه‌سنی دکل ، معالیات اخلاقیه‌سنی ده صارصدی

— ٢ —

سکزنجی عصرك بدایتنده روس چارلغی حدودسز بر امپراطورلق تشکیلی خلیاسنه قاپیلدی . بوخلیا کندیسنده پریشانلغی انتاج ایتدی . بوخیاللرده بریسی ده آناطولی‌یی روس چارلغنك ساحهٔ جهانکیرانه‌سنه الحاق ایتمکدی .

کندی قومشولرینك تجاوزات و تخریبات متمادیه‌لرینه مقاومت ایتمك خصوصنده عاجز قالان کورجیلر عاقبت چارلقدن استمداد واونلری مملکتلرینه دعوت مجبوریتنی حس ایتدیلر . فقط کورجیلر الیم اولدیغی قدر سقیم اولان بو طرز حرکتلرینك جزاسنی کوردیلر .

کورجیلر (١٧٩٩) ده چارلق اداره‌سنی قبول ایتدیلر . نهایت (١٨٠١) ده روسیه‌نك بر ولایتی حالنه افراغ اولوندی . بو زماندن اعتبارا طاغستانده فاجعه و مصیبتلی تاریخلر باشلایور . شمالدن کلن بو بیوك و استیلاکار دشمنه قارشی (شمالی قفقاسیالیلر) هیچ بر طرفدن بر مسند و معاونت بولامادی . یالکز قالدی . فقط نومید و مأیوس اولمادی . ناموس و شرفیله کندی طپراغنده حر و مستقل یاشامق ایچون یالکزلغنه ، ضعف مادیسنه رغماً مجادله‌یه قرار وردی .

طاغستانلیلرك چارلغه معاندانه مقاومتی کندی قهرمانلری الان منصور ، قامی بی پولاد ، غازی محمد ، نهایت شامل زمانلرنده درجهٔ اعظمیی بولدی . (*)

---

[*] (شیخ منصور) ه طاغلیلر « اوشورما » دیرلر . غروزنی قضاسنده (آلدی) کوینده دوغمشدر . چچن قبیله‌سنك « ثلیستنجی » طائفه‌سنه منسوبدر . مشارالیه (١٧٨٥) ده استقلال مجادله‌سنه کیریشمش ، آلتی سنه صوکره یعنی (١٨٩١) ده چار جنرالی « غوده‌ویچ » Goudovitz طرفندن « آناپه » اشغال اولندیغی زمان ، اسیر ایدلمش وپترسبورغه کوندرلمش ، اوراده (شلیسلبورغ) حبسخانه‌سنه آتیلمش و (١٣ نیسان ١٧٩٤) ده حبسخانه‌ده وفات ایتمشدر .

مشارالیه قفقاسیه‌ده‌کی بدی جمیع قبیله‌نك اتحادینه و بونلری استقلال مجادله‌سنه سوقه موفق اولمش یکانه بر مجاهد و سرداردر .

(قامی بی پولاد) : بوده چچندر « مایرطوپ » کویندندر .

(٢٢ مایس ١٨٢١) سنه‌سنده چارلغه قارشی حرب اعلانی و اونلرك آتیده‌کی املاکلرینی ضبط ایتمشدر :

آمیر آجی یورت ، کزل آغول ، غروزنی ١٨٠١ ده طاغستانك استقلالی ایچون ایچ بسنه تیردیکی شرتلی جدالك اوتحی سنه‌سنده روسلر طرفندن ـ صاتون آلمش قوموق پرنسلرندن (صالات کرای) طرفندن ـ خائنانه اولدیرلمشدر .

شامل ، بوداهی طاغلی تأسیس ایلدیکی اداره سایه‌سنده روسلوك اوتوزسنه دوام ایدن هجوملرینی موفقیتله قیرمشدر . ایکی طرف قوتلری آراسنده‌کی نسبتسزلك ایسه پك بویوك ایدی [*]

(۱۸۵۹) سنه‌سی آغستوسنك یکرمی بشنده شرقی طاغستانك اك قوتلی قلعه‌لرندن بری اولان «غونیب» قلعه‌سی چارلق اردوسی طرفندن ـ ضبط ایدلمش ، وشامل اوراده اسیر اولمشدر. بوصورتله شرقی طاغستانده (۶۰) سنه‌دنبری دوام ایدن مندانه مقاومت نهایت بولمش اولدی . فقط غربی طاغستانده قوبان ایله ، قره‌دکز ـ آراسنده‌کی طاغلیلر ، مقاومتلرنده جسورانه دوام ایتمکله برابر ، استقلالك یالکز سلاحله دکل، عینی زمانده تنظیمات داخلیه ایله‌ده ادامه‌سنه قرار ویردیلر . ودول اجنبیه ایله تأسیس مناسبته کیریشدیلر . (۱۳ حزیران ۱۸۶۱) سنه‌سنده ، غربی داغستان استقلالجیلری بر اجتماع شورائی عقد ایتدیلر. واجتماعده ملتك اتحاد کاملنك تأمیننه، انتظام داخلینك تأسیس وادامه‌سنه چالیشلماسی خصوصنه متفقاً قرار ویردی. وبوقرارك تطبیقی ایچون تشریعی واجرائی صلاحیتی حائز واون بش کشیدن متشکل بر مجلس تأسیس ایلدیلر . وبو مجلسه «بویوك استقلال مجلسی» نامی ویرلدی . بومجلس اول امرده مملکتی ادارهٔ داخلیه نقطهٔ نظرندن اون ایکی منطقه (دائره) یه تقسیم ایتدی. وبونلردن هر بر دائره بر رئیس ایله ، مفتی و قاضی‌دن مرتب بر هیئته تودیع وهر کویه بر مختار تعیین ایلدی . مجلس یالکز بوکبی تشکیلات داخلیه ایله اکتفا ایتمیه‌رك توركیه وانکلتره‌نك مظاهرتلرینی تأمین ایتمك جهتلرینی تعقیب ایله‌دی .

بوصیره‌لرده جنرال «یه‌ودوکیموف» ـ Evdokimoff ـ قوماندا ـ سنده‌کی چار اردوسنك قفقاس سلسله‌لرنده کورونمه‌سی اوزرینه مجلس فوق‌العاده بر جلسه عقد ایتدی . بو جلسه‌ده :

ا ـــ استانبول ، پارس ، لوندره‌یه مظاهرت طلبی ایچون بر هیئت کوندرمکه وبو هیئتك مصارف سفریه‌سی ایچون‌رده «تو آبسه‌ آدله» آراسنده مسکون هر خانه‌دن ۵۰ قاپیك آلنماسنه .

ب ـــ ملته جهاد مقدس اعلان ایتمه‌که .

ج ـــ مملکتك ضعیف اولان اقسامنك مجلس اردوسیله تقویه‌سنه

د ـــ چارلق طرفندن قازانیلمش پرنس «رشید کچ» طرفدارلرینك بو جهاد مقدسه جبراً تشریکنه ، اولمادیغی تقدیرده بونلرك محاسنه قرار ویرلدی . وبومقررات عیناً تطبیق ایدلدی .

مقتدر بر دیپلومات اولان «اسماعیل بارافه‌ی ـ زه‌بش ـ Ismail Barrkay Dzepche» ریاستنده بر هیئت استانبوله اوغرامق شرطیله یوله چیقاریلدی .

خلاصه : بوزمان مثبت ویامنفی جهتدن ، بی‌کس قفقاس مقدراتنی حاضرلایاجق اولان بر آن ایدی . بر طرفده بتون قابلیت تخریبکارانه ووحشیانه‌سنی کوستره‌جك اولان چار اردوسی ؛ دیکر طرفده عزم وایماندن باشقه هیچ بر استنادکاهلری اولمایان داغستان ملی امثالی نامسبوق بر غیرت فوق‌العاده صرف ایدرك غاصب بر اردویه مقابله‌یه ، اوغرنده عصرلردنبری مجادله ایدیلن استقلالیت وحریتلرینی مدافعه‌یه حاضر ایدی .

غربی طاغستان محاربه‌یه باشلادی . و (۱۸۶۴) ه قدر یعنی درت سنه دوام ایتدی . بو محاربات اودرجه خونریزانه ومذبوحانه دوام ایتدی که استقلالك عزت نفسی اولان انسانلر نظرنده نه‌قدر سحار . وطاغلیلرك بو استقلاله نه‌درجه پرستشکار اولدیغنی آنجق بو محارباتی تعقیب ایدنلر تقدیر ایده‌بیلیرلر . یالکز قما وقلنج ایله هجوم ایدیله‌رك مدافعه‌یی تماماً امحا ایدلمك وبعضاً روسلرله برابر باروتلرله برهوا اولمق شرطیله روسلردن اون بر قلعه آلندی . قادینلرده داخل اولدیغی حالده بوتون ملت محاربه‌یه اشتراك ایتدی . فقط بو فداکارلقلره رغماً نامحدود بر منبعه استناد ایدن چار اردوسنه یوز چویریله‌مه‌دی . عاقبت روس مادام هه‌لك یازدیغی کبی (هر بر طاشی ، هر بر قاریش طوپراغی مدافعه ایدیلن، قانه بویانان طاغستان، او حر قارتاللر یوه‌سی چارلغك غاصب وظالم اللرینه کچدی .)

(غازی محمد) : آوار قبیله‌سنه منسوبدر . (کیمری) کوینندندر . مشار الیهك اك بویوك فائقیت ومزیت شخصیه‌سی؛ جسارت فوق‌العاده‌سی قوهٔ اقناعیه‌سی، قرارنده‌کی شدتی وعالیجنابلغی ایدی . دین اسلامك‌ده تأثیرات ساحرانه‌سیله قوت بولان بو قاریده‌کی مزایاسنك سوقیله ، قفقاسیه‌نك استقلالنی غایهٔ حیاتیه قبول ایتمش ، وبوارغورده طاغلیلری متحداً چار اردولرینه قارشی سوق ایتمه‌که موفق اولمشدر .

۱۸۳۱ سنه‌سی طرفنده چارلق قوتلرینك تحت اشغالنده بولونان تارکی ، بورنایا ، وبنه‌زاپنایا ، دربند وقیزلر قلعه‌لرینی ـ ضبط ایتمشدر. ۱۸۳۲ سنه‌سنده (بارون روزه‌ن) Rozen قوماندا‌سنده‌کی چار اردوسنك کندی مسقط رأسی اولان ، کیمری کوینه هجومی صیره‌سنده ، فداکارانه بر صورتده شهید اولمشدر .

(شامل) : آوار قبیله‌سندندر . کیمری کوینندندر . (۱۷۹۸) ده مذکور کویده دنیایه کلدی، غازی محمدله برلکده استقلال مجادله‌سنه باشلادی. غازی محمدك شهادتی اوزرینه (۱۸۳۵) ده رأس کاره کچدی (۴ شباط ۱۸۷۱) ده مدینه‌ده وفات ایتمشدر . وروضهٔ مطهره‌نك قربنده مدفوندر .

[*] آلتمش سنه‌لك قفقاس محاربه‌لری عنوانلی و (۱۸۶۰) ده مطبوع اولان جنرال «فاده‌یف» Fadeef ك بر اثرینك (۵۹) نجی صحیفه‌سنده شو عباره‌لر واردر : ۱۸۵۳ سنه‌سنده (شامل) ه قارشی محاربه ایده‌ن (۲۷۰,۰۰۰) کشیلك بر قوهٔ منتظمه ومنتخبه ایدی، حالبوکه روسیه‌نك اووقتکی قوهٔ عمومیه‌سی (۴۰۰,۰۰۰) ایدی .

انجازیا جهتنده ایسه «جنرال قولوباکین» ك چیقاردیغی قوتله طاغلیلر ایچون محترم و مقدس اولان مجلس بناسی تخریب اولندی. وبوندن بر آز صوکره، (١٨٦٤) ده طاغلیلرك صوك مقاومت نقطه‌سی اولان «آچرخ» کویی‌ده ضبط ایدلدی. بو مشئوم سنه‌ده چار اردولری یالکز طاغستانی استیلا اتمش اولمقله اکتفا اتمدیلر. روسلر نظرنده «حریتپرور چار» نامیله معروف ایکنجی آلکساندر بر طرفدن روسلره حریت اداره اعلان ایدرکن دیکر طرفدن حریتلرینی، استقلالیتلرینی، ازل قرین وطنلرینی مدافعه‌دن باشقه بر جرملری اولمایان طاغلیلرك مملکتلرینی بر آی ظرفنده ابدیاً ترك اتمك اوزره قره‌دکزك معین اسکله‌لرنده جمع ایدلملرینه قفقاسیه سرداری اولوب «منجی» اسمیله تلقیب اولونان ایکنجی آلکساندرك برادری «غراندوق میخائیل» ی مأمور اتمشدی. تهجیر باشلادی.

طاغستانلیلر عاقبت سینه‌سنده بر مزار دخی بولامدقلری، بر طرفدن قاتله مامع، دیکر طرفدن — یوکسك بر ذوق تحبیك محصله‌سی اولان — مساعی ایله پیرایه‌دار وطنلرینی ترك وقره‌دکز ساحلنده اجتماع — ایتدیلر. او زمان بونلرك وضعیت الیمه‌لری بعض اجنبی قونسلوسلرینك نظر دقتلرینی جلب، و اونلری روسلری پروتستویه سوق اتدی. یوردلرندن چیقارلدقلری زمانده مقدارلری غیرمعلوم اولان بو بدبخت و معصوم ملت قره‌دکز ساحلنه قدر قازاقلرك قلنجلری آلتنده، قره‌دکز ساحلنده ایسه آچلقدن، سفالتدن، شدائد هوائیه‌دن وقره‌دکزده، کوچوك یلکن کمیلرنده، غیر معلوم ضایعات ویردکدن صوکره، صامسون وطرابزون ساحللرینه (٧٥٠،٠٠٠) موجودله دوکولمش وبوراده‌ده بر آی ظرفنده (٣٠) بیك ضایعات ویرمشدی. بوراده قیامت نمون بر وضعیتده قالمشلر، اولادلر آنالرینی، بابالرینی، اقربالر بربرلرینی غائب اتمشلردی. هرکس اولومی منجی وخلاصکار اولارق تلقی و تمنی ایدیوردی. مادی ومعنوی هرشیئدن محروم ایدیلن بو ملتك قلبلری یالکز بر شی ایله مملو ومحمول ایدی: «وطنلرینك غاصبلرینه قارشی نامتناهی بر کین، سونمز بر انتقام!».

بو صورتله طاغستانده بوشالمش اولان اقسامی طولدیرمق اوزره روس چارلغی روسیه‌نك داخلندن، موژیق وقازاق سیللرینی آقیتدی. بو سوروولر، طاغستانلیلره خاص اولان بیوك مأثر وبدایع مدنیه‌یی تخریب ایتدیلر، چکنه‌دیلر. (کوزل کویلر، لطیف و مصنع باغچه‌لر، تمیز تارلالر، امثالسز حالیلر هپ محو اولدی.) آوروپانك مدقق سیاحلری بونلری تماماً کورمشلر ویازمشلردر.

روسلر یالکز، تهجیر ایدیلنلرك وارثی اولمقله اکتفا اتمه‌دیلر. قالانلری‌ده یغما ایتدیلر وبرداها طاغستانده حیات وقوت نامنه هیچ برشی وجود بولماسی ایچون ممکن اولان بتون تدابیری اتخاذ وتطبیق ایتدیلر. بو تدابیر جمله‌سندن اولمق اوزره طاغستانه سوق و اسکان ایدیلن موژیق وقزاقلره اراضینك اك منبت ومحصولدار اولان اقسامی مبذولاً توزیع ایدلدیکی کبی، نهرلر ودکزلرده‌کی بالیق صیدکاهلری، معدنلی منطقه‌لری ده بونلره تخصیص ایدلدی. مثلا اراضی توزیعنده هر روسه (٢٧) دستین اراضی ویرلدیکی حالده، سکنهٔ اصلیه‌یه هر نفوسی ایچون آنجق ایکی دستین ابقا ایدلدی. بو دوردن اعتباراً روسلر مدهش و متوالی مصائبه اوغرامش اولان داغلیلری تماماً ازیلمش، تطبیق ایتدکلری تدابیر وتأثیرات اداریه ایله اویوشدیرلمش ظن وبناءً علیه اونلری ایمپراطورلرك صادق تبعه‌لری عد ایتدیلر. روس چارلرینك طاغستانده تأسیس و یارم عصر ادامه ایتدکلری حاکمیت یالکز سیسته‌ماتیك بر جبر وشدته استناد ایتدی. بو شدت ایکی شکلده تطبیق ایدلدی: بری صنفی، دیکری ملی..

بو اللی سنه ظرفنده طاغستان روس بوروقراسی اداره‌سی ایچون عادتا بر تجربه تخته‌سی اولدی. بو اداره ایله استهداف ایدیلن غایه واساس، طاغلیلرك ملی حرثلرینك تکامل واکتشافنه مانع اولمق، ملی مفکوره‌لرینی اولدیرمك ایدی. بونك ایچونده «اولا پارچالا، صوکره حکم ایت (Divide et impera)» قاعده‌سنی تطبیق ایتدی. چارلر طاغستان اهالیسنه استقلال مجادله‌سنی خاطرلاتان منافی اونوتدیرمق واونلرك قلبلرنده دائما محفوظ بولونان احتیاج وارزوی استقلالی سیلمك وآمال ملیه‌یی سوندیرمك ایچون هردورلو تدابیره توسل ایتدیلر. طاغستانلیلرك ضروری وقانونی اولان بتون مطالبلری عقیم براقیلیور ایدی.

قاردن بری صایلان بوکبی تدابیر اداریه نتیجه‌سی اولارق طاغلیلرده کوندن کونه احتیاج وفقر وسفالت آرتیوردی. فقط طاغلیلره هیچ بر طرفدن بر معاونت کلمه‌یوردی. طاغستانك فتحی تاریخی اولان (١٨٦٤) دن دوما مجلسنك آچیلدیغی ١٩٠٥ تاریخنه قدر طاغستانده مجادله سس‌سز بر صورتده عادی ایتدی. طاغستانك متفکر ووطنپرورلری، ادارهٔ داخلیه‌لری ایچون هیچ اولمزسه تعاملات وعادات محلیه وملیه‌لرینك نظر دقته آلنماسنی (پتروغراد) حکومتندن برقاچ دفعه طلب ایتدیلر. پك اوفاق وطبیعی اولان بو طلب‌ده قبول ایدیلمدی. حالبوکه بو طلبلر آسایش وانضباطه تعلق ایدر شیلر دکلدی.

خلاصه: روسلرده طاغستانلیلرك هیچ بر وقت روس اداره‌سنه تابع اولمق ایسته‌مدکلری وبونلرك دائما روس دشمنی اولارق یشادقلری قناعتی واردی. تماماً صویولمش اولان، دائما تعقیب وتضییق ایدیلن وهردرلو حقوق طبیعیه‌دن محروم براقیلان طاغلیلر بیوك آلام واضطرابات آلتنده یاشیورلردی. بونك نتیجه‌سنده نفوسده تناقص یوز کوستردی. فقط بوکبی مصائبه قارشو طاغستانلیلرده موجود اولان مقاومت وتحمل خلاصه‌سی طولاییسیله بتون تحکماته رغماً اثر حیات وانتباه کوستره‌رلری چار ظالم وخونخوارلرینی

شاشیرتیوردی . طاغستانلیلر چارلقدن کوردکلری بو تضییقاتی اوقدر تحملفرسا تلقی ایلدیلرکه ، چارلغك قوت و سطوتنی هیچ حساب ایتمکسزین قاچ دفعه‌لر قیام وعصیان ایتدیلر : (۱۸۷۷) ده علی بك حاجی ، اوماروی ، زاملی داده ، تانغای ، سلطان مراد . . . الخ کبی ملی قهرمانلرك اداره‌سنده وقوعه‌کلن بو قیام الك ظالمانه و خونخوارانه برصورتده باصدیرلدقدن صوکره (۲۰۰،۰۰۰) طاغلی مملکتلرندن طرد وتبعید ایدلدی . بونلرك قسم اعظمی تورکیه‌یه هجرت ایتمك اوزره ایکن قره‌دکزك صوغوق طالغه‌لری آراسنده غائب اولدیلر . بوندن باشقه (۱۸۹۸) ، (۱۹۰۲) ، (۱۹۰۵) ، (۱۹۰٦) تاریخلرنده اوفق تفك عصیانلر وقوعه کلدی .

بوعصیانلر نتیجه‌سنده : چارلق طرفندن الك وحشیانه و خونخوارانه بر شدت . . . طاغلیلر طرفندن‌ده دائما حیات و استقلال ایسته‌ین بر پروتستو وفریاد . . . . ایشته طاغستان تاریخی بویله دوام ایتدی .

طاغستانلی

احمدخان

اخوت اسلامیه تظاهراتی

(وقت) غزته‌سنك افغانستان مخابر مخصوصی کابلدن کوندردیکی مکتوبده تورکیا سفیری فخری پاشا حضرتلری هیئتنه قارشی افغان مسلمانلرینك کوستردیکی تظاهرات فوق‌العاده‌دن بحث ایتدکدن صوکره دیورکه :

افغان امیری اعلیحضرت ایله فخری پاشا حضرتلرینك کوزیاشلری وهیچقریقلرله یکدیکرینی قوجاقلاملری وامیر حضرتلرینك هیئت ضابطانمزه تورکجه (قارده‌شلرم) دیه خطابی هردرلو دیپلوماسی مراسمی خارجنده بك مستثنا برعائله تابلوسی تشکیل ایدیوردی . هیئت حقنده خاصة ابراز توجه وتحبب ایدن ومصرك مأمورین سفارتنه عدم کفایتنی خبرآلرق هردرلو اسباب استراحتك استکمالنی اراده بیوران اعلیحضرت سفارت امرینه آیریجه بر دائرهٔ مخصوصه ایله لطفاً بر لاندو ، بجدد بر ده اوطوموبیل تخصیص بیوردیلر . جمعه نمازینه کیدن هیئت ، افغانلك ال صاریغی ایله منبره چیقان امیر حضرتلرینك لسان عربی اوزره ادا ایتدکلری تحمید وتصلیه‌دن وسلاطین اسلامه فوز ونصرت تمنی ایدن تضرعاتندن صوکره اتحاد لزومندن بحثاً ایراد بیوردقلری فارسی خطبه‌یی دیکله‌دی . وبالذات امامت ایدن امیر حضرتلرینه اقتدا ایله صلاة جمعه‌یی ادا ایلدی .

الیوم کابلده تورك هیئت سفارتندن ماعدا ایران ، بخارا ، روس ، انکلیز ، ایتالیان سفارتلری ، بر فرانسز مأمور مخصوصی واردر . تموزك آلتیسنده یکرمی کیشیلك چین هیئت سفارتی کلمش . ژاپون وآلمان هیئتلرینه‌ده انتظار ایدلمکده بولونمشدر .

آسیای وسطی حرکاتی

روس خرثه‌لری آذربایجان باش وکیلی نریمانوفك (شیمدی قافقاس دولتلری رئیسی‌در) بخارا ، خیوه وتورکستان قوای مسلمه‌سی باش قوماندانلغی طرفندن کندیسنه ویریلن زیرده‌کی اولتیماتومی موسقوا حکومتنه تبلیغ ایتدیکنی یازیورلر .

اهالی قومیسرلری رئیسی نریمانوفه

وقتیله روس سوویه‌ت جمهوریتی اجزاسندن بولونان اقوامك مجلس عالیسی ، طرفندن اتخاذ اولونان مقرراتك روس قومیسرلر مجلسنه ویا روس مرکز اجرا قومیته‌سنه تبلیغ ایتمه‌کزی سزدن رجا ایدرم .

مجلس مذکور بنم اصرارم اوزرینه سوویه‌ت روسیه و قیزیل عسکره قارشی موسقوا قومیسرلر مجلسندن و یا روس مرکز قومیته‌سندن جواب آلنجه‌یه قدر حرکات عسکریه‌یه تشبثدن صرف نظر ایتمشدر . عینی زمانده بن بخارا ، خیوه و تورکستان اهالیسنك استقلاللرینك روسیه‌جه طانیمسی خصوصنده‌کی عزم قطعیلرینك ترجمانی اولمغه مأمور ایدلدم .

مجلس عالی ، سوویه‌ت روسیه حکومتنه اون بش کون ظرفنده بخارادن ، خیوه‌دن ، تورکستاندن عسکرینی چکمه‌سنی بالجمله مراکز اداره‌یه تبلیغنی تکلیف ایدر .

بالاده‌کی تکلیفات سوویه‌ت روس قومیسرلر مجلسی طرفندن قبول اولندیغی تقدیرده سیاسی محبوسلر واسیرلر تخلیه ایدیله‌جکدر .

بخارا ، خیوه وتورکستان اقوامی مجلس عالیسی ، حربیه قومیسری روحیچی ، وباش قوماندان قامه‌نفه اقوام اسلامیه‌دن مرکب اردو ایله مصادمهٔ عسکریه‌دن اجتناب ایچون قیزیل اردونك بو مملکتلردن کری چکلمه‌سی الزم بولندیغنك درحال تبلیغنی سزدن رجا ایدر .

خیوه ، بخارا وتورکستان مجلس عالیسی روس قومنه قارشی پرورده ایتدیکی حس عمیق وتوجه سائقه‌سیله حرکات عسکریه‌دن اجتناب ایدر .

سوویه‌ت روسیه حکومتی مستبد قومیسرلرك بویوندوروغی آلتنده ایکه‌ن اقوام اسلامیه‌نك مملکتلرینی موسقوادن کوندرلمش اولان قوموینست مأمورلرك تضییقات جبارانه‌سندن قوهٔ مسلحه ایله وصورت قطعیه‌ده تخلیصه عزم ایتمش اولان اقوامك وآنه رعایت ایتمه‌یی مناسب کوردیکی تقدیرده سالف‌الذکر قرارك سزه تبلیغندن ایکی هفته صوکره مجلس عالینك حرکتده سربست اولدیغنی اعلان وبیانی وظیفه عد ایدر .

۱۹ مایس ۱۹۲۲

بخارا ، خیوه وتورکستان بالعموم قوای مسلمه‌سی
باش قوماندانی انور پاشانك قرارکاهی

آبونه سنه‌لكى (٢٧٥)
ايچون شرائطى : هربر آلتى آيلغى (١٠٠) غروشدر
نسخه‌سى ٥ غروشدر ، سنه‌لكى ٥٢ نسخه در.
اداره‌خانه : آنقره‌ده حريت اوتلى قارشوسنده‌كى سوقاقده
اخطارات
آبونه بدلى پشيندر
مسلكه موافق آثار ممنونيه قبول اولونور . درج ايديلمه‌ين يازيلر اعاده اولنماز .

آدرس تبديلنده آيريجه بش غروش كوندرلمليدر
مكتوبلرك امضالرى واضح و اوقوناقلى اولمسى و آبونه مرة نومروسنى محتوى بولونمسى لازمدر
ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه يازلمسى رجا اولونور
پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه دائر اولديغى واضحاً بيلديرلمسى رجا اولونور

سبيل الرشاد

واللّه يهدى من يشاء الى صراط مستقيم
باش محرر
محمد عاكف
صاحب ومدير مسئول
اشرف اديب
اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٥١٥ — ٨ محرم ١٣٤٠ — پنجشنبه — ٣١ اغستوس ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

دونكى وبو كونكى اسلام عالمى

دين اسلامك كلفتدن آزاده‌لكى ، سادەلك ومتانتى - عقائد اساسيه‌ده اصلا اختلاف حاصل اولمامشدر - ظهور ايدن اختلافات ، دنيوى وظائفه متعلق و سياسيدر - امويه‌، وايرانده (قوميت) حسلرى - قرامطه وحسن صباحك اهانتلرى - دينك قابلره جديتى قيض وايمان - توركك اسلاميتى قبولى ايله حصوله كلن انقلاب - توركلر ، قوميت حسيله دكل ، دين غيرتيله بو معظم انقلابى وجوده كتيرديلر - حاكميت دينيه‌يه ابتداءً توركلرك حصوله كتيردكلرى آثار مدنيه - دين غيرتنك كوشه‌مسى - نابجا تعصبك ظهورى - بزه اسك تفسخ عادانك تأثيرى - غرب مقلدلكى -

بيوك ملت مجلسنده شرعيه بودجه‌سنك مذاكره‌سى

شرعيه وكيلى حضرتلرينك بياناتى - (يادكار تاريخى) حالنه كتيرلمك ايستەنن شرعيه وكالتنك اعمالى زمانى كلديكى - تشكيلات جديده‌نك مبرميت وضرورتى - اعضاى كرامك بوخصوصه ويرديكى اهميت ، كوستردكى توجه فوق العاده .

ادرنه مبعوثى شرف بك افنديك بياناتى : - سياست شرعيه‌نك ايلك دفعه مجلس مليده موضوع بحث اولمسى - آلتى عصردنبرى توركيانك ابقا ايتديكى اساس : دين‌در - المزدن چيقان قطعه‌لردى اهمال يوزندن چيقمشدر - اسلام بشرى بر دينيدر - اوچيوز يكرمى بيك ليرا ايله سياست شرعيه‌يه ناصل خدمت اولنور ؟ - ملتك روحى ياشاده‌جق شرعيه وكالتيدر - غربك اقتباهى شرقك نوريله اولمشدر - غربى دينسز ظن ايدنلرك جهالتى - بوكون فرانسه‌ده قاتوليك فرقه‌سنك اهميتى ونفوذى - دينسز ملت ياشايه‌ماز - تنظيماتك مملكته كتيرديكى فلاكتلر - تنظيمات ، سياست شرعيه‌يه قارشى بر حركتدر - غرب مقلدلكى - بوكونده دين قوتى اك بيوك قوتدر - بيوك قهرمانلرى يتشديرمكده اك بيوك مؤثر ديندر .

ارضروم مبعوثى نصرت افندى حضرتلرينك بياناتى : — افتا و اجتهاد حقنده معلومات تاريخيه — بيوك عالملر ومجتهدلر يتشديرلمزسه دين تهلكه‌ده‌در — كليەلر كشادينك لزومى — وجوده كتيرلمسى ضرورى اولان اسلامى تشكيلات - طرق ارشاد .

قيرشهر مبعوثى مفيد افندى حضرتلرينك بياناتى : — فتواخانه عاليه‌نك اهميت مخصوصه‌سى — حقايق قرآنيه‌يى تجلى ايتديرمه‌نك اوزرمزه فرض اولديغى — افتا هيئتنك اون كيشى‌يه ابلاغى لزومى — تشكيلات اسلاميه — جامعهٔ اسلاميه .

دونکی و بوکونکی اسلام عالمی

— ۳ —

دین اسلامك بوراده بر سیر تاریخیسنی یاپمق لزومنی حس ایدییورم. سیر اسیله مباحثی تعقیب ایتمك ایچون دین مبینك فیض و نورینه مظهر اولان ملتلر آراسندن کچه‌رك بوکونه واصل اولنجه‌یه قدر نره‌لرده اهمال کورمش و نره‌لرده فیض بولمشدر آکلاشیلمدقجه کنجلرمزك آغزینك صوینی آقیتان غرب عالمی حقنده‌کی مقایسه‌لرمز بر نتیجه‌یه ایرمز.

مشکاة صدر نبوتدن حقایق تلقی بیوران اصحاب کرامك صفای اعتقادی واردی. خاتم الانبیا «بلاغ المبین» اوله‌رق کلمش و ۶۳ نجی دورهٔ حیاتلرینه قادار بر ثانیه بوندن کیرو قالمامشدی. اسلام دینی کلفتدن آزاده، ساده ومتین ایدی. افصح العرب «دین»ی اوج اساس ایله تبلیغ ایتمشدر: عقلك مظهر قبولی اولان ایمانی، حقك مقبولی اوله‌جق عباداتی، بشرك دنیایه‌متعلق وظائف وحقوقی. بونك خارجنده اسلامیت یوقدر.

بر نجی جمیعده بونك هیچ بریسی اختلاف ونزاعی بادی اولمامشدر. چونکه اصول وفروعده کوچلك کورونجه بالذات حلال مشکلات اولان سید البشر درحال مسئله‌یی حل ایدردی. فعل وقول نبی امتك منهاجی ایدی. شفیع المذنبینك ارتحالندن صوکره اوچنجی مسئله‌ده اختلاف حاصل اولمشدی. امام علی وجانبدارلرینك دوشونجه‌سنی حضرت فاروق حل ایتمشدی. اودقیقه‌دن اعتباراً عباسیه‌نك ظهورینه قادار واقع اولان اختلاف هپ اوچنجی قسمنده‌در. عثمانك شهادتی، سفیان اوغللرینك قیامی، حسین وقعه‌سی، زبیر ایشی هپ بو اوچنجی وظیفه‌ده‌در که اوراده غایت اینجه بر نکته واردر. بو نکته اسلام دینك یوکسکلکنه وبتون معناسیله (دموقرات) خلق اولدیغنه دلالت ایدر. چونکه ولی الاصفیا «امور مسلمین»ی «مشاوره» اساسنه مستند اولارق الأحر بر زمینه ارجاع بیورمشلردی. امویه‌ده «قومیت» چوق قوتلی ایدی. اسلام ایسه قومیتی ییقان ووحدتی میدانه کتیرن بر عالی قدرت ایدی. بناءً علیه اختلاف «دینی» دکلدی، قومی ایدی. عباسیه‌ده بو تورلو انتقال ایتمشدر. یزد جرد ثالثك قیزی اولان شهر بانو امام حسینك حرمی ایدی. ایشته ایران بورادن طوتدیره‌رق «قومیت» حسیله منازعه میدانه آتیلمشدی. ایران باشدن باشه پاك مسلماندر. آل هاشم، آل سفیان ایله «قومیت» غوغاسنی محافظه ایدرلردی. «جاهلیت عربیه»نك کوکنی قیران اسلامیت بونلری برلشدیرمش ایکن هر وسیله‌ده بر برینك اوزرینه آتیلمقدن خالی قالمامشلردی. ابامسلم وکرمانی ایشته بو قومیت

حسندن استفاده ایتمك ایسته‌ین ایکی شخصیت ایدی. عباسیه بونلرك امدادیله تشکل ایدنجه درحال ینه عرب - ایران قومیت غوغاسی بتون شدتیله یاشامغه باشلادی. عربیه فرقه‌سی غالب کله‌رك خراسانی، حرکاتنك حسابی کله‌سیله اوده‌دی. برمکیلر بو سبیله امحا ایدلدی. دقت ایدلملیدرکه «ایمان» و دین مبینك اك بیوك قدرت وفیضی ده بونده‌در.

هر قاریشقلغك تجریداً تحلیلی بر صورتده تاریخی سیری بزه بونی اثبات ایدوب طورور.

عباسیه دورنده ظهور ایدن «کلام» ومدینه‌ده‌کی محدثینه قارشو عراقده یوکسه‌لن «اهل رخصت وعزیمت» ده ینه اوچنجی وظیفه‌ده‌کی اختلافدن نبعان ایتمشدر. اسلام اساسنه طوقونان هیچ بر بری یوقدر. قرمطیلرك وحسن الصباحك ظهورینه قدر اعتقاد خصوصنده اختلاف یوقدر. ربیونك، لاادریه‌نك، معتزله‌نك، غلاة شیعه‌نك، هزبایلرك عقائد خصوصنده‌کی نقاط نظرینه «اس الاساس اسلام»ه تعلق ایدن مسائلدن یعنی وحدانیت الٰهیه‌یی، حق رسالتی انکار ایله‌ین شیلردن دکلدی. بونلردن یالکز «خوارج» و «شیعه» فرقه‌لری سیاسی امللر آردینه طاقلمش اولمقله بعضی مرتبه مخالف اعتقاده دوشمشلردی. سلمانیلرده اقل قلیل ایدی. بونکله برابر «عقیده»یه مخالف ویرنلر ینه هپ اوچنجی وظیفه‌ده اختلاف ایدییورلردی. مقصود بالذات اولانده «سیاسی» موفقیت ایچون «عقیده»یی آلت ایتمکدن عبارت ایدی.

قرامطه‌نك ظهوری وخصوصیله حسن صباحك خشیش مسلکنی ایجادی طوغریدن طوغری‌یه صفای اعتقاده بر تعرض ایدی. لکن بونی اسلام عالمی ایچون دیندن ظهور ایتمش ودینك ایجابی اوله‌رق قبول ایتمکده بر معنا یوق. قرمطیلرك اولسون، صباحك اولسون مقاصد مخصوصه‌سی واردی. یعنی سیاسی بر اهانت قصدیله «دین» قوتندن استفاده ایتمك املی موجود ایدی. وینه ادعا ایدییورم که بوده اوچنجی وظیفه‌ده اختلافه منجر اولان بر سوء قصد ایدی.

بونك یاننده یوکسه‌لن یاشایان وفیض ونور ویرن بر «دین» واردی. عباداتك بدیعی وارلغی اسلام دنیاسنی کوزللکه، ایولکه قارشی یوکسلدییوردی. حسلری اینجلدییور، اسلام جامعك بدیعی حیرانلرینی تسخیر ایدییوردی. بر اسلام ادبیاتی، بر اسلام صنایعی، بر اسلام ثقافتی طوغمشدی. بو طوفان شیلرده بوتون

الهاملرینی اسلام « عبادت » ندن آلیوردی . صوفیون « اخلاق » قهرمانلریدی . امتك ایچنده تهذیب وتصفیه‌یی آرتیریورلردی . شعشعه‌لی برادبیات دوغمشدی . محیطی اهتزاز ایتدیرەن‌بوادبیات جامع ادبیتی ایدی . اونك یاننده برموسیقی جانلانمشدی . بونلر هپ کوکنی دینەکی عمان اولان « صلواتدن » ، عبادتدن آلیورلردی . خشوع وخضوعك ، وردیکی وجد ایله یوکسه‌لن روحلر موسیقینك اك اینجه ، اك حساس مقامات اشواقی اورتاسنده چیرپینیوردی . اسلام عالمك هریاننده یوکسه‌لن معلا ومزین جامعلر « دین » ك انسانلره بدایعی نەقدر سودیردیکنك جانلی بر تمثالیدر .

ایشته اسلامیتی بویله کیدرکن اورتایه برقهرمان ملت کیرمشدی . اسلام دیننك سرمدی فیضی بوملتی تنویر ایتدی . قیلیجنی صیرمشدی . اونی اسلامك شهامتی تسخیر ایلمشدی . وجدانلی وناموسلی برآدام کبی قبول ایتدیکی دینی بوتون صفوتیله وصفای اعتقادیله قوجاقلایەرق اوغرینه جانی ، باشنی قویدی : تورك !

تورك ملتنك اسلام محیطنه چیقماسیله بویوك بر انقلاب حاصل اولدی . بز بونلری عباسیه ایچنده سوز صاحبی ، استقلال بولدیغمز زماندن بوکونه قدر هیچ کوزنی قیرپمەیەرق قرآنك ودیننك خادمی اولەرق کوریورز . صفای اعتقادلرینه هیچ تطرق کلمشدر . اهل سنت اولەرق اسلامه کیرمش واهل سنت اولەرق بوکونه قدر کلمشدر . شیمدی تاریخك سیرینه بر باشقه مجری ویرلمشدی . آرتق دین مبینی مصرده ، آناطولیده ، آوروپاده کوریورز . ایران روما ، بزانس ، چین مدنیتلرینه تماس ایتدیرەرك یوروتن بو قهرمان قومدر . هندستانی ، افغانی ، ایمان دائره‌سنه آلیور . تورك اسلام دیننه قارداش قوملری صوقارق بونلری اوز قوجاغنده هیچ هیچ آییرمەیەرق یاشادییور . اوقدر مساوات کوستریورکه بر کون قبه وزراسنه باقنجه هیچ بریسی تورك عرقندن اولمادیغی کورنیور . تورك بوندن هیچ برمعنا کلامایور . چونکه هپسی مسلماندر ، قارداشدر ، دییور . یالکز « غیرت دین مبین » اونی تحریك ایدییور . آرناوود ، چرکس ، کرد ، عرب ، تورك دولتنك باشنده وزیر اعظم ، اوچ طوغلو قبه وزیرلری ، شیخ الاسلام اولمشدر . « دین غیرتی » بتون بونلری صفوتله ، سلامتله بربرینه باغلایەرق دنیالرك خریطه‌سنی دکشدیرمش ، جانلی بر مدنیت یاراتمشدر . شهامتلی کونلرده پارلاق بر مدنیتك صاحبی اولدقلرینی اکلامق ایچون یالکز استانبوله ، بروسه‌یه ، ادرنه‌یه ، مکه‌یه ، مدینه‌یه ، مصره باقمق کافیدر . او دوره کوره تقسیم اعماله مظهر اولمش بر جمعیت موجود ایدی . دولت اولمق ایچون حقیقی استقلاله ، مکمل بر دونغمایه ، هیبتلی بر اردویه ، منتظم قانونلره مالك ایدی . مدنی ملت اولمق ایچونده سربست برتجارته ، ملی صنایعه ، بدیعی حیاته صاحب ایدی . ایشته بومعظم هیئتك ایچنده یالکز استانبول شهرنده تاریخ قیدیله ثابتدرکه ایریلی اوفاقلی درتیوز ون ایکی حرف وصنعت ایشلیوردی . عنقا بازرکانلر بتون شرق دنیاسنك زیباماللرینی نقل ایدییوردی . اقتصادك اوچ رکنی اولان استحصال واردی ، مخرج واردی ، نقلیات واردی ومرایکیسیده ملی ایدی . مخرجلریده دنیانك هرطرفی ایدی . او زمانده بو مملکتده حقیقی حاکم « دین » ایدی : صلاحیتلی حاکمر ، حمیتلی و دیندار وزیرلر ، غایت چالشقان و یمانی بر اهالی !

آدیم آدیم بزانسك چوروك و قوقمش عادتلری بو معظم جمعیتك روحنه کیرییوردی . کبی ، غالی آلقیشلایان و سعی سرمایه‌اولمق اوزره تأسیس بیوران احکام یرینه‌قارا وجهول بر کورەنك دیکیلدی . کور بر تقلید اویاندی . بزانس حیاتی بتون اینجەلکیله بو متین وصبور وجودلری صارارق چوکرتمکه باشلادی . ولود وفیاض اولان تعصبسز دیندارلق یرینه خرافەوی بر ناںجا تعصب کیردی . آرتق سقوط باشلایوردی .

لکن دقت ایتملیدرکه بوسقوط ، دیندن کلمیور ، بالعکس دینسزلکدن کلیوردی . چونکه « دن غیرتی » کوتەمش ، یرینه « دین احکامی » ظن ایدیلن « نابجا تعصب » دیکلمشدی . بو نابجا تعصب هنددن طونه کنارینه ، ارض یثربدن وولغا قیینەقدر یاییلان اسلام عالمنی صاریوردی . صلابتلی و حقیقی عالملر قالمامشدی . علم موقفی ، ادبیات تأثیرنی ، فلسفه اعتدالنی ، اقتصاد مرکزینی ، صنایع محورینی غائب ایتمش ایدی . شیمدی ماضیدن اوزاقلاشەرق بر « تجدد » عادتا « کفر » اولمق درجه‌سنده لعنت‌مظهر اولیوردی . بو نابجا تعصبدرکه اسلام عالمنی طوردیردی . غربك کشفیات دورنده ، انتباه دورنده ، تجدد دورنده وانقلاب دورنده اسلام عالمنی دالنین براوقویه صالەرق قیملداتمیان ، اسلام دینیله علاقه‌سی اولمایان ایشته بو نابجا تعصبدرکه اسلامیتدن دکل ، بالعکس بزانسك قوقمش عادتندن صیچرامش ؛ مدرسەلری ، درکاهلری صارمش و عائله اوجاقلرنده قرار قیلمش ایدی . آرتق بروحەین قاعده چلیك بر بولمشدی . عرف وحرثنه مستند اسلام جمعیتی ارادیلکدن اوزاقلاشیوردی .

ایشته اسلام عالمنك تاریخی سیرنده تصادف ایتدیکمز ایکی سیئه سیبیله وقتیله شادوخرم ، متین وبالا ، ایمانلی وجانلی کوردیکمز اسلام عالمی شیمدی بو قدر داغنیق ، اسیر ونالان کورویورز . نابجا تعصبه برده غرب تقلیدی یاور اولنجه بو کونکی وضعیت میدانه چیقمشدرکه کورجه‌سنه غربی تقلیدك اسلام عالمی ایچون نەیامان بر قاتل اولدیغنی کله‌جك مقاله‌ده ایضاحه چالیشەجغم .

ادرنه مبعوثی

محمد شرف

بویوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سنك مذاکره‌سی

بویوك ملت مجلسی ۲۴ آغستوس ۳۳۸ تاریخنه مصادف پنجشنبه کونی شرعیه بودجه‌سی مذاکراتنه باشلادی. او کون سامعین لوجه‌لری بو مهم مذاکراتی استماع و تعقیب ایچون کلن بر چوق ذوات ایله طولمشدی. موقع ریاستده قونیه مبعوث محترمی محمد وهبی افندی حضرتلری بولونیوردی. بودجه‌نك هیئت عمومیه‌سی مذاکراتنه بروجه آتی ابتدار ودوام اولوندی:

رئیس — شیمدی شرعیه بودجه‌سنه باشلایورز.

شرعیه وکیلی (اسکیشهر) — افندم، شرعیه وکالت مهمه‌سنی بو عبد عاجزك اوموزلرینه تودیع ایتدیککز کون قیصه بر بیاناتده بولنمشدم. شیمدی اونی تخطر ایتدیرمك ایسترم. دیمشدم که: وقتیله قانون اساسی، سالنامه‌لرك باش طرفلرنده محافظه ایدلدیکی کبی بر چوق زماندن بری شرعیه وکالتی‌ده شعبات ادارهٔ دولت آره‌سنده بر (یادکار تاریخی) اوله‌رق صاقلانمقده بولنمشدر. بونك آرتق اعمالی زمانی کلمشدر. بونك اعمالی ایچون بر طاقم دماغی تشکیلاته لزوم واردر. حضور عالیکزه بر بودجه ایله کله‌جکم، قبول ایتدیککز تقدیرده المدن کلدیکی قدر و آرقداشلرك معاوتی نسبتنده غیرت ایده‌جکم، دیمشدم.

فی الحقیقه بونك اعمالی زمانلرینی کوز اوکنه کتیریرسه‌ك عثمانلی بایراغنك ویانه برجلرنده دالغالاندیغی زمان بو وکالت، امور عدلیه‌یی‌ده، امور معارفی‌ده، امور شرعیه‌یی‌ده، دیکر بعض دوائری‌ده اداره ایتمکده ایدی. یعنی دیمك ایسترم که بونك اعمالی ترقیاته مانع دکل، بلکه عامل اولدیغنه وقوعات تاریخیه اك بیوك شاهد عادلدر. «بونك تشکیلات زمانلری‌ده موجود اولدیغی و او وقتده اعمال ایدلدیکی» سؤال مقدرینه جواب ویرمك ایسترم. چونکه استانبول فتواخانه‌سنده، دارالحکمه‌سنده، سائر یرلرنده‌ده بر چوق تشکیلات موجود ایدی. یعنی «تشکیلاتك وجودی ایله مطلقا بونك اعمال ایدلمسی لازمکلمز» سؤال مقدرینه جواب ویرمك ایسترم. او، اعمال ایدلمه‌مش، یعنی اعمال ایدلمك مقصدیله تشکیلات یاپلمامشدر. بنده‌کز اعمال ایتمك صورتیله تکلیف ایدیورم وبو، مساعی اعتباریله بر چوق اقسامه تقسیم ایدلمشدر. مثلا اختصاص اعتباریله فتواخانه، فقه کبی. کذلك اسلامك شئونات واجتماعیاتنه تعلق ایدن اقسام ایچونده بر مجلسك وجودینه احتیاج مس ایدر. کذلك الده بولنان مدارس ودارالخلافه مدرسه‌لرینك تدریساتی تنظیم و یوله قویمق ایچونده اوچنجی بر تشکیلاته لزوم کوریورم.

ایشته بونلر عدد اعتباریله بلکه قبوله اقتران ایتمز، بودجه‌مزك حالی نظر دقته آلنه‌رق تصدیقه اقتران ایتمز، فکریله مهما امکن آز مقدارده اولمق اوزره فتواخانه، تدقیقات وتألیفات اسلامیه و درس وکالتی تشکیلاتی عدد اعتباریله مقداری شیمدیلك محدود اوله‌رق تکلیف ایدلمش و مؤخراً کمالی تصور اولونمش ایدی. آرقداشلرك بو بابده‌کی آرزولرینی وبو بابده‌کی تشویقاتی کورمکله عددلرینی آز تکلیف ایتدیکمدن دولایی بنده‌کزده بر آز محجوب قالدم. بو خصوصده مجلس عالیکزه بیان معذرت ایتمك ایسترم. چونکه کوریورم که آرقداشلرم برطاقم تقریرلری امضا ایچون دولاشدیره‌رق بونلرك عددینك تزییدینی آرزو ایدیورلر. بنده‌کزده ذاتاً عددلری کافی اولمق اوزره تکلیف ایتمش دکلدم، اوت بودجه‌نك مساعده‌سزلکی اعتباریله بلکه قبول ایدلمز دیه سنه‌بسنه او مقداره ابلاغ ایتمك ایچون بویله تکلیف ایتمشدم. مادامکه ارقداشلر بویله آرزو ایدیورلر، کمال افتخار ایله قبول وتشکر ایدرم. بونلرك تشکیلنده‌ده‌ینه ارقداشلرك یاردیمی ایله هیچ برکونا خاطر وکوکله باقیه‌رق او مقامه اهل اولانلر بوراده‌می بولنور، مشرده‌می بولنور، نره‌ده اولورسه اولسون آرایوب بولمق، یعنی ضالهٔ مؤمن قبیلندن نره‌ده اولورسه اورادن؛ چینده بولنورسه چیندن، مصردن، تورکستاندن ودها نره‌لردن بوله‌بیلیرسه‌ك اورادن کتیروب شرعیه وکالتی امور ادارهٔ دولت آره‌سنده‌کی دیکر وکالتلر کبی اعمال ایتمکه مجلس عالیکز موفق اوله‌جقدر. دها زیاده بو خصوصده مقدمه یاپمق ایسته‌مم. آرتق فصللری کلدیکی وقتده ایضاحات لازمکلیرسه عرض ایدرم.

⁂

محمد شرف بك (ادرنه) افندیلر سیاست شرعیه‌مزك ایلك دفعه اولمق اوزره مجلس ملیمزده موضوع بحث اولدیغی دقیقه‌ده حضرت فخر رسالتك روحندن استشفاع ایده‌رك هر امر ذی بالك مطلقا افتتاحی بسمله ایله اولدیغنه بناءً اونك خیر ایله بیته‌جکنه دائر اولان امر شریفه مستنداً (بسم الله الرحمن الرحیم) ایله ایشه باشلایورم. لطف اسماعکزی سوء استعمال ایده‌جکم برصره‌ده بنده‌کزی بر آز درین دیکله‌مکزی استرحام ایدرم. بتون عجزمه صمیمیتمله موضوع بحث ایتمك ایسته‌دیکم مسئله مملکتك دینی حیاتی یشاتمق ایچون عزم ایتمش اولان مجلس عالینك عالی حسیاتنك ترجمانی اوله‌بیلیرسه‌م بنم ایچون اك بویوك فخر ومباهاتی بوتشکیل ایده‌جکدر.

افندیلر، مشروطی حکومتلرك غایهٔ یکانه‌سی هر بر نظارتك ویا وکالتك بودجه‌لری کلدکجه او وکالت ویا نظارتلره عائد اولان واستقباله

معلوف بولنان بوتون اجراتك اك اوفق واك خرده تفصيلاتنه قدر بوراده موضوع بحث اولمشيدر . وبو عادات وقواعد مشروطيتدندر . بن ده آكا ابتناءً ايشه باشلايورم .

شرعيه وكيل محترمى عبدالله عزمى افندى حضرتلرينك بوراده غايت حزين بر لسان ايله سويله‌مش اولدقلرى بر سوز بنم قلبمده درين بر انعكاس براقدى . افنديلر آلتى عصرلك شهنامهٔ موجوديتى اوموزنده طاشيان بو توركيا دولتى يالكز وياالكز بر اساسه ابتنا ايتمشدر؛ اوده دنياده يالكز جناب حقك حافظ حقيقيسى اولديغى دين اسلامدر .

اعتماد ايديكز كه شانلى كونلر ياشايان تاريخمزك ماضيسنه طوغرى ارجاع نظر ايدرسه‌كز هر لطف ، محافظهٔ دين و دولت ، يعنى غيرت دين ودولت نامنه‌در . وهرنه‌ندر رايسه دين ودولت غيرتنك اكسيلمه‌سيله‌در . اونك ايچون جامعهٔ اسلاميه‌يه داخل اولان و بوتون جامعهٔ اسلاميه‌ده چاليشان و اللهك برلكنه ، فخر كائنات صلى الله عليه وسلمك رسالتنه اعتماد ايدنلر آرتق مقر صدق ايمان اولان كوكسلرينه اللرينى قويارق يكرمنجى عصرده اك يوكسك ، اك حر بر سسله اعلان حقيقت زمانى كلديكنه ايناعليمدر . توركيا بويوك ملت مجلسى شرعيه وكيلى دمين بوراده بر لسان حزين ايله « اهمال ايدلمش ونصل ايسه اهمال ايدلمه‌مش اولان بر موجوديتى بن اهمال ايتمك ايچون سزدن رجا ايده‌رم . » ديديكى وقتده آنك كوزلرندن بنم قلبمه دوغرى انعكاس ايدن شرار ه‌لرده ، پك آجى بر ألم كوردم . او اهمالدركه افنديلر ، تا بصره‌دن ويستول كنارينه ، ارض يثربدن ناقفقاس اتكلرينه قدر قوجه بر قطعه‌يى بونى اهمال ايتديكمز ايچون ويردك (براوو صدالرى) بو اهمال ايديله‌جك حقيقتدر ، اهمال ايديله‌من ! چونكه حقيقت بر كونشدركه « آفتاب آمد دليل آفتاب » كونشه كندى وجوديدر دليل . بشقه بر دليل آنى اثبات ايده‌من ! آنى اهمال ايتمك ايسه بن بر شر ذمهٔ خائنه‌دركه ملت اسلاميه او شر ذمهٔ خائنه‌يى سينه‌سنده ياشاته‌ماز !

افنديلر ، دين مبين اسلامى ، حكيم قرآنك حكمت ازلى‌يى قبول ايتمك دنياده بشريتك سعادتى تأمين ايتمك ايچون يكانه واسطه‌در . چونكه اديان سائره آيرى ، آيرى خصوصى قوملره خطاب ايتديكى حالده دين اسلام ، شارعك خطابى عمومه عائددر . بشره ايلك خطاب اولان [قل يا ايها المدثر] قولنده‌كى امر ربانى هم فخر رسالة ، هم ده اكا اتباعه مأمور اولان بوتون بشريته عائددر . اونك ايچوندركه اسلاميتك نفوذ ايتميه‌جكى ، كيرميه‌جكى و دائرهٔ نفوذ و حاكميتنه آلميه‌جغى ، حكم ايتميه‌جكى بر موجوده الله ياراتمامشدر . شو حالده ايلك ياپيله‌جق مسئله توركيا بويوك ملت مجلسنك سياست شرعيه‌سى نه اوله‌جقدر ؟ آنى تعيين ايتمكدر . معين اولان بر دستورى ايسه تطبيق ايتمك وظيفه‌سى توركيا بويوك ملت مجلسى حكومتنك شرعيه وكيلنك يكانه بورجيدر . فقط ، رجا ايدرم افنديلر ، مؤمن و موحد اولان توركيا خلقندن آلديغمز ويركولركه ۷۰ - ۸۰ مليون ليرا طوتيور ، بوقدر پاره آلديغمز حالده بونى ويرن بر ملتك دماغنى بيدره‌رك ياشاتمق كبى ۳۲۰ بيك ليرالق بر بودجه‌يى شرعيه وكيلنك الينه ويرمكله بو مملكتك سياست شرعيه‌سنه نصل خدمت ايدرسكز ؟ (آفرين ، صدالرى) ، بونك ايچوندركه بونك توسيعى لزوم وياعدم لزومنى مجلس عاليكزده اثبات ايتمك اوزره بر آز صبر ايتمه‌كزى و لطف استماعكزى سؤ استعمال ايتمه‌مك ايچون اولجه وعد و رجاده بولنمشدم .

افنديلر ؛ بر ملتك ايكى حياتى واردر : برى ظاهرى حياتى ، ديكرى درونى يعنى دينى حياتيدر . اكر ملت ظاهرى حياتيله ياشامق ايچون يالكز اونكله يورويه‌جك اوبورسه او بر ملت تشكيل ايتمز ، انجق بر جماعت قبيلندن قالير ! نته كيم انسانلر صرف ماده‌سيله ، يعنى لحم ودمدن ، صفرا وشحمدن عبارت اولان وجودى ايله ياشايه‌منلر . انسانلر آنجق روحى ايله ياشايه‌بيليرلر . و انسانلرده اك قدرتلى و بارز اولان صفت شعورى ، يعنى روحيدر . شو حالده برملتك مادياتى نصلكه صحيه وكالتى كندى تشكيلات ضيه‌سيله آنك حياتى ياشاتمق ابسته‌يورسه ايشته شرعيه وكالتى ده كندى تشكيلاتى ايله اوملتك روحى ياشاتمغه مأموردر . يالكز بدنى صاغلام وفقط روحى معلول اولان انسانلرك بو مملكته فائده‌سى يوقدر . بونى سزه تاريخاً اثبات ايده‌رم .

افنديلر ، هيچ بر وقتده بشرى صارصان ، بشريتى بويله زلزله‌يه طوتديرمش اوله‌رق ياپيلان انقلابلر دين نامنه ياپلمش دكلدر . بر چوق تدريسانده ، بر چوق مباحثاتده و بر چوق يرلرده كوريورم كه : كويا غربك بتون ترقياتى دينسز اولمسندن انبعاث ايتمش ؛ بناءً عليه دين ، مانع ترقيات اولديغندن وغربك ترقياتى دينسزلكدن نشأت ايتمكده بولنديغندن غربى تقليد ايتمكله آدم اوله‌جغز ، ذهابى وار ! هيهات !! افنديلر ، غرب ايله شرق ، صاغ ايله صول كيبدر .

يحيى غالب بك (قيرشهر) — هر ايكيسى ده ديندار !

محمد شرف بك (دواله) — غرب ايله شرق ، صاغ ايله صول .

غرب حياتى بشقه ، شرق حياتى بشقه‌در . بناءً عليه حياتمزده بر كره بزم فردى ، صوكره اجتماعى شكلى كوز اوكنه آليرسه‌ق فردى حياتمزده تشكيلات اعتباريله ، عائله تشكيلاتيله غربه بكزه‌مديكمز كبى ، اجتماعى تشكيلات ايله‌ده غربه هيچ بكزه‌مه‌يز . بر زمان كلدى كه غربده انقلابلر حادث اولدى ، ظن ايتديبركه غربده حادث اولان بو انقلابلر بيوك بر شيلردر . خاير افنديلر ، غربده حادث اولان او انقلابلر ، شرقدن غربه كيدن نور اوراده انقلابى حاصل ايدركن بز دالقين دالقين كندى دينمزك و شرايع اسلاميه‌مزك تعليم ايتديكى احكامله حكم

ایتمدیکمزدن نصل برحاله کلدك ! وصرف بوزعایتسزلکمز یوزندن بر دورهٔ توقفه دالدق . باقکز نصل اولدی ؟

معلوم عالیکز ایکی بویوك حادثهٔ تاریخیه واردر . بونك بریسی اسلاملرك اندلسه کچمسی ، دیکریده اسلام تورکلرك استانبولی فتح ایتمسیدر . اسلاملرك اندلسه کچمسیله ابن‌رشد کبی بویوك آدملر بویوك فلسفه‌لری دوغریدن دوغری‌یه غربه انتقال ایتدیره‌رك اوراده فکری صارصدیلر . ایکنجیسیده شرقه طوغری یوروین غربلیلر شرقده انسان بینن آغزلری قانلی برطاقم مخلوقات کوره‌جکلرینی تخطر ایده‌رك پیه‌رلرمینك اوکنه دوشه‌رك کلدکاری وقت باقدیلرکه : کلرلر ، بلبللر ، کاشنلر ایچنده یاشایان وانسانیتك اك قوی اساسلرینی محافظه ایدن وبلا استثنا هرکسه انسانی معامله‌لر یاپان بر جامعهٔ اسلامیه ، بر هیئت اسلامیه واردر . اویله بر جامعهٔ اسلامیه‌که ، انلری ظالم وخونخوار اولمق اوزره کندیلرینه تصویر ایتمشلرایکن کندی حکمدارلری خسته اولدیغندن صلاح‌الدین ایوبی کندی طبیبی مداوات لازمه‌ده بولنمق اوزره خسته اولان حکمدارلرینه کوندرمك کبی انسانك بوکون بیله القشلایه بیله‌جکی بر معاملهٔ جمیله کارانه‌ده بولنمشدر . وایشته اهل صلیب اردولرینك غربه عودتلرنده شرقده کوردکاری اونوری یواش یواش غربه صیقدلرنی ، وفکر دینیان تجوملر قیانسه دلیکدن کیره‌جك اولان نوری یواش ، یواش غربه نفوذ ایتدیرسی اوزرینه غرب دالدیغی اویقودن اویاندی .

فقط افندیلر ؛ غربده یاپیلان انقلاب دینه توجه ایتمش بر انقلاب دکلدر . طوغریدن طوغری‌یه رهبانلغه قارشی یاپیلمش برانقلابدر . الحمدلله شرقده رهبانلق یوقدر . اونك ایچوندرکه استبدادده یوقدر . غربده ایسه رهبانلق اولدیغی ایچون بوتون هیئت ، بوتون مخلوقات هیچ بر حقه تصاحب ایده‌مز ، اونلر یالکز رهبانك اوکنده اکلمکه ونی یکلمکه ، اکا اعتقاد ولمغه مجبور ، حقوقسز یاشایان بر خلقدر . حتی غربده اویانان بعض فلسفی فکرلرله بعض لادینی دیدکاری حرکتلرك حدوثی دینی ییقمق ایچون بر هجوم اولدیغی حالده خلقك قوکسنده یرلشمش اولان خرستیانلق دینی‌ده ییقامدی . سزه بر مثال اوله‌رق ذکر ایتمك ایستیورم . ناپولیون ، ناپارطدن نضله دهای عسکری‌یه مالك اولان مشهور انقلاب سفرلرندن جنرال هوش دوغریدن دوغری‌یه وانده دینیان ایالتده قیام ایدنلره قارشی حرکت ایتدی ؛ انلرك کلیسالرینی ، پاپاسلرینی اعاده ایتمدکجه قیامی تسکینه موفق اوله‌مدی . ونهایت ناپولیونده پاپانك آیاغنه کتیردیکی حالده الی اوپمکدن بشقه چاره بوله‌مدی . حتی عصر اخیرده دمیر بیسمارق بیله بر آرالق ، قانوسایه ، کیتمیه‌جکز دیدیکی حالده قاتولیك پارتیسنی قوجاقلامایجه ودینه صارلمایجه سیاستنده موفق اوله‌مدی . وحتی بوکون افندیلر ؛ فرانسه‌ده صاغ جناح اعضاسی تشکیل ایدن قتولك فرقه‌سی‌که اك زیاده شرق سیاستنی مدافعه ایدن فرقه‌در ، او فرقه‌یی حکومت طوتدقجه قطعیاً موفق اوله‌ماز . شو حالده کیم دیورکه غرب دینسزدر ؟

افندیلر ، قولکز غربیده کزمشدر . انکلتره‌ده وه‌ستمینستر کلیساسنده یاپیلان عبادتده انکلیزلرك آتش اولدیغی وضعیتی کوردم . رومادە پاپانك بالذات اداره ایتدیکی بر آیینده بولوندم ، کوردم . خایر افندیلر ، غرب دینسز دکلدر . بر ملت اساساً دینسز اوله‌ماز ، غربده باشلایان انقلابلر دینی ییقمق ایچون یاپیلمش انقلابلر دکل ، بالعکس درونی حیاتی تقویه ایچون یاپیلمش انقلابلردر .

کلهلم بزه : بتون دوشکونلکلرمزك اسبابنی محری ایدن بیوك آدملریمز مملکتده بر دور تجدد آچمق لزومی اقتضا ایتدیکنی باغیردقلری حالده بیچاره‌لر ظن ایتدیلرکه بتون مقدرات دکیشه‌بیلیر . خایر افندیلر ، اونلر شوکا اعتماد ایتمدیلرکه دائما دیریلری اداره ایدن مزارده‌کی اولولردر . اوندن دولایی بزی غربه بکزتمك ایچون طوتدیلر ، کلخانه خط همایونی اعلان ایتدیلر . وکلخانه طاشنك اوزرنده رشید پاشانك اعلان ایتدیکی ۱۲۵٦ تاریخلی بر خط همایون ایله بر آرالق غربه بکزه‌مش اولدق . وتأسیسات غربیه‌یی مملکتمزه آلمش بولوندق . نه آلدق افندیلر ، ایضاح ایده‌یم : شونلری آلدق‌که ، افندیلر ، او کونه قدر عثمانلیلقی برمثالك بورج یاپمامش ایکن او کوندن صکره اولا برچوق پاره بورج آلدق . اوپورجلرله برچوق سرایلر یاپیلدی ، معهود قوناقلر ، صالونلر یاپیلدی . صالون حیاتی باشلادی . مملکتك اخلاقنه ، اقتصادیاتنه دوغرو برسقوط ونهایت قوجه برملت وزواللی برخاقانلق صاللاندی ، صاللاندی . چونکه ماضیسندن قوپاریله‌رق کندیسنه عائد اولمیان برحیات ایچروسنه آتیلدی . حالبوکه افندیلر ، برملت آنجق حرث وعرفنی کندی اساسلرندن آلیرسه یاشار . حرث وعرفه تبعاً حرکت ایدرسه ودینه تابع اوله‌رق حرکت ایدرسه یاشار . دیدیلرکه : دنه‌یاپالم‌که بز بویله یاپمغه مجبورز . چونکه فابریقه‌لریمز یوق ، شویمز یوق ، بتز یوق ... سزه صورارم افندیلر ، غربه مفتون اولان افندیلر ، سزه صورارم : سز نه‌وقت مملکتك هانکی کوشه‌سنده بر فابریقه یاپدیکز ، بر تأسیسات یاپدیکز ، ویاخود مکتبلریکزدن چیقان ذوات بزه شمندوفرلر یاپدی‌ده هانکی جامعك امامی ، هانکی مدرسه‌نك مدرسی ، هانکی قصبه‌نك مفتیسی قارشوکزه چیقوبده بونلری یاپمیه‌جقسکز دیدی .

حمدالله صبحی بك (آنطالیه) : شرف بك افندی سزی بویله طانیمایورز . افعالکزایله اقوالکز بر برینه اویمایور . افعالی ایله بوکونه قدر کندینی طانیتان آدم کندینی رد وانکار ایدیور .

شرف بك (ادرنه) : خاير افندم ، (كورولتولر) (دوام دوام سسلرى)

حمدالله صبحى بك (انطاليه) دوام ايتسون ، دوام ايتسون ديمیورم .

شرف بك (ادرنه) كلير جواب ويرسكز . (دوام دوام سسلرى) افنديلر ، دقت ايديكز . دونوم برنده بولونيورز . استقبال ، ماضيدن حساب صوربيور ، دونوم برنده يز . نه سويلديكم سوز دينسز برملت ياشايه ماز ، اخلاقسز برملت ياشايه ماز . و نه اعتقادم ، بر تورك اوغلى توركم و تورك حرث وعرفنك مملكتده يوكسه لمه سى طرفداری یم . بونك ايچون هيچ شبهه ايتميكز . نه قطعى بيلديكم برشى وارسه برملت درونى حياتنى ياشاركن دينى حياتنى ده ياشامق مجبوريتنده در . ياشامديغى تقديرده او ملت يوقدر . بنى ايسترطانيكز ، ايستر طانيمايكز ، اونك اهميتى يوقدر . بن ، اولديغى كبى كورينن و كورونديكى كبى اولان بر آدمم .

دوقتور مصطفى بك (قوزان) : بونك عكسنى ادعا ايدن كيمدر رجا ايدرم .

شرف بك (ادرنه) : عكسنى ادعا ايتدى . اثبات ايده يم سكا .. (دوام دوام سسلرى)

مظهر مفيد بك (حكارى) : شرف بكك بياناتى كيمسه نى اتهام ايچون دكل ، بودجه نك هيئت عموميه سى حقنده در . رجا ايدرم ، بونلره نه اوليور ؟

شرف بك (ادرنه) رجا ايدرم ، چوق رجا ايدرم ۱۲۵۵ تاريخنده اهمال ايدلمش اولان ـ كه بن تاريخى اثبات ايديورم . بن تاريخى اى بيليرم ـ ۱۲۵۵ تاريخنده اهمال ايدلمش اولان ، بزم سياست شرعيه مزدر . بشقه برشى دكلدر . حتى سزه شو مثال ايله سويله يم كه تجدده طوغرى سوق ايدیلن سلطان محموده قارشى اعتراض ايدن برذات كه ايسترسه كز تاريخك صحيفه سيله كوستره يم اوقورسكز ، سلطان محمودك بو ذاته ويرديكى جواب : «بن دين اسلامك خادمى وخليفه سى اولمق اعتباريله افتخار ايدرم . وآنجق او دائره ده مملكتمه تجددك كيرمسنى قبول ايدرم .»

فقط افنديلر ، اوندن صوكره نه اولدى ؟ مملكتده بر غرب حياتى تقليدى باشلامادى مى ؟ چوق رجا ايدرم ، دقت ايديكز ، او غرب حياتى تقليدى ايله ، مملكتده آچيلان رخنه لر ، اجتماعى حياتمزده كيتدكجه بويله كنيشله ين چوقورلر نه در ؟ اونك دیبنه طوغرى باقيكز ، اوراده كوره جككز اخلاقسزلقدر ؟ نه اولدى افنديلر ؟ مملكته علم وفنك كيرمسنى اسلام دينى منع ايتميور . حتى امر ايديور . يالكز مملكتى اهتزاز ايتديرن قوتلر ، مملكتك ادبياتى ، بديعى حياتى ، شعرى ، موسيقيسيدر . اكر بونلر اولمازسه ، محيط اهتزاز ايتمزسه او مملكتده ملى دينيلن حركتلر حاصل اولماز . بونلر حاصل اولمق ايچون محيطك اهتزاز ايتمسى لازم . منبعى كندى ملتنك الهامندن ، كندى وارلغندن آلان بر موسيقى ، بر بديعى حياتك اويانمسى ايجاب ايدر . بزم بابا و قوقله ادبياتمز هانكى منبعلردن الهام آلمشدر ؟ بو خسته لق آكلاشلدقدن صوكره ياواش ، ياواش ايمان و فيضنى كوسترمش حقيقى حياته طوغرى رجوع باشلامش وبتون الهاملرينى كندى ملى حياتمزدن آلمغه باشلامشدر . و ملى حياتمزدن الهاملرينى آلميان هيچ برشى بزم حياتمزى ياشاتمق وبزم حياتمزى ايلريلتمك قدرتنى حائز دكلدر . وبوكا امكان يوقدر . اونك ايچون ايشته شرعيه وكيلنك اهمال ايدلديكنى برلسان حزين ايله سويله ديكى سياست شرعيه مز ؛ توركيا بيوك ملت مجلسنك بوندن صكره اعمال ايده جكى و حبل متين اولمق اوزره متمسك اولمق شرطيله يوروه جكى بر شهراهدر .

افنديلر ؛ توركيا بيوك ملت مجلسى حكومتنه بو خصوصده استقامت ويرمك حقنى يالكز ويالكز شرعيه وكيلى حائزدر . او استقامتى او ويره جكدر . چونكه امامت كبراى خلافتى حائز اولان بر جامعهٔ اسلاميه بوراده موجوددر .

صكره افنديلر ، صورارم سزه : بوكون بتون دنياده متروك اولديغمز حالده بزم ايچون ، آغلايان ، صيزلايان ، هر نه ممكن اولديغى قدر مادى و معنوى ياردم ايدن هيچ كيمدر ؟ (عالم اسلام سسلرى) بكى افندم ؛ بوقدرتى ، بو قوتى اهمالى ايدهلم ، اعمالى ايدهلم ؟ ايشته آنى اعمال ايده بيلمك ايچون شرعيه وكالتى ، حتى ديه جكم كه عاجز و ناچيز بر بودجه ايله مجلسكزدن مترددانه ايستديكى بو پاره در . كنديسنك بو واسطه ايله ايستديكى بودجه ده ، بن «تدقيقات وتأليفات اسلاميه ايچون درت كيشيلك بر مجلس ايستدم . فقط ارقداشلرم بونى تزييد ايتمك ايسته ديلر .» بويورديلر . چوق رجا ايدرم ، تدقيقات وتأليفات اسلاميه دينلنجه بوراده بر ثانيه ايچون دوريكز . بو هيئتك بوراده ياپه جغى ايشلر ايشته بوراده تعداد ايتمش اولديغم تعليم وارشاد ووظائف اسلاميه يه متعلق ايشلردر . بو ايشلرى مدافعه ايتمك ايچون بر تدقيقات اسلاميه جمعيتى قورولديغى وقت آنى درت كيشيدن عبارت بر هيئت اداره ايده بيليرمى ؟ ناصل ايده بيليركه بوكون اوچيوز اللى ميليونى متجاوز اولان اسلامه توجه ايده جك وظيفه بورايه توجه ايده جكدر .

صكره افنديلر اتحاد اسلام ديميورم . بن اتحاد اسلام دينيلن سوزه كولرم . افنديلر چونكه اتحاد بالفعل ، بالقوه موجوددر . چونكه مؤمنلر قارداشدر . اونك ايچون اتحاد اسلام سياستى يوقدر ؛ او اساساً واردر وموجوددر . اعتماد ايديكزكه قارشيمزده بولنان اك سفيل وذليل دشمنمز دينندن بشقه بر قوتدن استفاده ايتميور . افنديلر ، ديبوركه : «بن صليب محاربه سنى اعلان ايديورم . اوراده بولنان

دینداشلریمی قورتاره‌جغز ، وبوصورتله فرانسه ایله انکلتره آره‌سنده بررخنه آچه‌رق بورومك ایسته‌یور .

دوشونکزکه قارشوسنزده‌کی دشمنمز کندی دینی قوتندن قوت آله‌رق برصلیب محاربه‌سی یاپق‌صورتیله آناطولینك سینه‌سنه کیرمك ایسترکن بزم ایچون باغیران ملیونلرجه اسلامك او قدرتندن استفاده ایتمه‌جك‌قدر دیوانه ظن ایدرم‌که سرسملك اولماز . شوحالده افندیلر، اوقوتدن استفاده ایده‌بیلمك ایچون شمدی‌قدر نه‌یاپدق ؟ (هیچ هیچ سسلری)

انکلتره‌یی کوکندن‌صارصان هندستان والیٔ عمومیسنك بربیاناتی واریدی . هندستان والیٔ عمومیسنك اوبیاناتی یاپدیران ایسه هند مسلمانلریدر وحتی هند مسلمانلری دکلی ایدی‌که ، افندیلر ، ادرنه یونانك اوله‌ماز . چونکه اوراده تورکك ملی مفاخرندن واسلامك عادتا کعبه‌سی کبی برسلطان سلیم واردر . » دیمشلردی . دیمك‌که اورایه اوحسی ویرن ، دینی حسی ویرن بوقوتدر . باشقه برقوت دکل‌ایدی .

بونك ایچون افندیلر ماضیده‌جکدیکمز سیاستك اسبابی آرایه‌رق استحلال حقوق ایدملی ، دیملی‌که : یاسنتمان! شمدی‌یه قدر ایتدیکمز معاصیدن تنزیه نفس ایدرك ایشته سکا صیغینیورز . . . بوکون جامعهٔ اسلامیه‌نك یالکز و یالکز کوزدیکدیکی ، کوونديکي برقوت وارسه اونی‌ده اولوالعزم اولان تورك میدانه کتیردی . ایشته بوده تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتیدرکه هرشیئی حائزدر .

بناءً علیه رجا ایدرم ، حتی بوهوائی بیله‌اولسه ، هیچ اولمازسه سیاسةً بوقوتدن استفاده ایتمك فرض‌عیندر . حالبوکه بوبالفعل ، بالقوه وبالماده وار اولان وبشایان بر موجودیتدر . بشایان ووار اولان بر شیدن استفاده ایتمه‌مك محقلقدر .

شرعیه بودجه‌سنی مذاکره‌ایدرکن بونی‌بویله ناچیز برمبلغ اوزرنده براقیوب اوراده تشکیل ایدیله‌جك اولان تألیف وتدقیق انجمننه اك یوکسك وصلاحیتدار اولان ، شرعیه وکیلنك بویوردیغی کبی اسلامك دماغنی تشکیل ایده‌جك ذواتی بولوب قویملیدر . آنلر دینی وملیتی یشاده‌جقدر .

افندیلر، اونی‌ده‌سویله‌یه‌یم: هرملتك کندی حرثی ، عرف‌داخلنده یوکسلمسی، کندی عرفانی وعنعنه‌سیله یوکسلمه‌سنی ترویج ایدرم ، هیچ شبهه‌سز. فقط درونی بر حیات ، معنوی بر حیات واردر . بوتون ملتلر اوشیرازه‌یه مربوط اوله‌رق اونك آلتنده یورومکه مجبوردر . باشقه اساس یوقدر . وبوراده شرعیه وکالتنك سویله‌دیکی اساسلردن برینی‌ده اساساً بودر . ایشته اسباب موجبه مضبطه‌سی !

افندیلر، برچوق اسبابدن طولایی بتون اسلامی حیاتمزك برچوق نقاطی ازیلمش ، آزالمش ، اکسیلمشدر ، حتی آغلایه‌رق ، صیزلایه‌رق بر فقره‌سنده‌دیبورکه : « مدنیت‌حاضره‌نك حیات اجتماعیه‌ده آچدیغی رخنه‌لر ، خلقك اوموزلرینه تحمیل ایتدیکی شدائد اجتماعیه مدهش عکس‌العمللر حصوله کتیردی . هرطرفده دینی ، سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی‌تشتتلر ، اضطرابلر یوز کوستردی . ساحهٔ عالم بیوك‌صارصینتیلرله موازنه‌سنی غائب ایده‌رك نظامات اجتماعیه انهدام بحرانلرینه معروض بولنیور . افراط وتفریط جریانلری بشریت حاضره‌یی مجهول عمانلره، بلکه‌ده کردابلره سوروکله‌یور . بو جریانلردن مملکتمزك‌ده متأثر اولدیغنی سویلمك مجبوریتنده‌یز . عصر اخیرده‌کی جریانلر مع‌التأسف مملکتمزده‌ده سرایت ایتمش اولدیغندن اساسات دینیه‌یه قارشو بر طاقم تردد وشبهه‌لر اویاندیرمش وبوصورتله اخلاق اساسلری ، عائله حسلری یواش یواش کوشه‌مکه باشلامشدر . »

اوت افندیلر ، بویله‌اولمادیمی ؟ (اوت سسلری) بو عادتا ملتمزك أزیك سینه‌سندن چیقان دلشکاف وجانخراش برفریاد حالند . مجلسکزك سقف عالیسنده سزه هایقیریور . باشقه برشی دکلدر . اوت افندیلر ، ازیلمشدر . چونکه‌بز مملکتمزك دینی حیاتی ملی حیاتندن آیری برشی ظن ایدییورز . خایرافندم ، ایری دکلدر . چوق رجا ایدرم ، آیری اولمدیغنی درت کلمه ایله سزه اثبات ایده‌یم . بر ملت نه‌یم اولورسه اولسون بدیعی‌حیاتنی کندی طاعات وعباداتندن آلیر ، باشقه برشیدن آلماز ، چونکه ملتلرك رقیسنه مأمور اولان ، اولوالعزم آدملری یتشدیرن انجق حیات عالیه‌یی تمیه ایدن دیندر . چونکه دین وجده سائق اولدیغی ایچون وجد ایله ملی اولان ولایت او وجدك سوقیله دنیاده‌اك قهرمان عدایتدیکمز دینی‌ووطنی قهرمانلری میدانه کتیرمشدر . ایشته تاریخ اسلام ! بنده‌کز تاریخ اسلامی بتون انجه‌لکیله تدقیق ایتمشم . عفو ایدرسکز ، صاحب صلاحیتم بونی سویلمکه . چونکه افندیلر ، بن‌ده اجازت آلمش برخواجه‌یم . ایشته انجکزده شریکلرم وار . اوحالده سوزسویلرکن بیلمه‌یورسکز دیمکده حقی یوقدر . بیلیرم وایمانم واردر . برملتك بتون عنعنه‌لرینی دساتیر کبی‌سوه‌ن برتورکم . فقط بتون یوکسکلکی ایله‌ده ، تام‌معناسیله مؤمنم . بناءً علیه ایمانم واردرکه مملکتك سیاستنك دوزملسی و آکا بر استقامت ویره‌رك طوغری کیتمسی ایچون یوکسلن ، سیچرایان و بزی طوتمق ایسته‌ینلره قارشی بزده المزی اوزاته‌رق استفاده ایله جامعهٔ اسلامیه‌یی لهمزه ایشلك بر حاله کتیرمك ضروریدر . (شدتلی آلقیشلار)

•
• •

نصرت افندی (ارضروم) ـ افندم شرعیه وکیل افندی حضرتلری تجددپرورانه بودجه ایله هیئت علیه‌کزه کلدیکندن طولایی کندیلرینه عرض شکران ایلرم . وکیل افندی حضرتلری وظیفه‌سنی حصر استقرائی ایله درت وظیفه‌یه حصر ایتمشدر: بریسی استفتاء، ایکنجیسی

تدريس ، اوچنجيسى قضا ، دردنجيسى ارشاد . و بو درت وظيفه‌نك هيئت عموميه‌سندن حكومت و دولت مفهومى دينيلن شى حاصل اوله‌جقدر و بو مفهوم حاصل اولدقدن صكره آرتق حكومت ماكنه‌سى يورويه‌جك و خلقه رفاه و سعادت تأمين ايديله‌جكدر .

اسباب موجبه مضبطه‌سنده وكيل افندى حضرتلرى قضا و افتا حقنده دلائل عقليه و نقليه بيان ايتمشلردر . بو بابده فضله سوز سويلمكه حاجت يوقدر . انجق مسئله‌يى عاميله تنوير ايتمك ايچون تاريخ اسلامدن برقاچ سطر سوز سويلمكه حاجت حس ايديبورم .

معلوم عاليكز جناب پيغمبر صلى الله تعالى عليه وسلم افنديمزك ارتحاللرندن صكره اصحاب كرامك حضراتى كندى اجتهاديله عامل و كندى اجتهادلرينه حاكم و تابع اوله‌رق حياتلرينى ادامه ايديبورلردى . برنجى عصرك نهايتلرينه قدر حال بويله دوام ايتدى . او وقت حادثات تكثر ايتدى . مسلمانلر آرتدى . شرقده ، غربده اسلاميت توسع ايتدى . حادثات تكثر ايتدكجه استفتا مسائلنده تنوع ايتدى . ايشته بوندن دولايى ايديكه غايه بر اولمق شرطيله (اختلاف امتى رحمة واسعة) حديث شريفنه امتثالاً مذاهب مشروعهٔ متعدده تأسس ايتدى . و بو بابده امام اعظم افنديمز بغدادده اجتهاد جاليى تأسيس بويوردقلرى زمانلر اطرافنه بر چوق علما طوپلاندى . و علماى حضرت امام مدرسه باشلادى و او وقت اجتهاد بالمذهب ديديكمز شى ظهور ايتدى . و ينه معلوم عاليلريدركه او وقتلر خلفاى عباسيه حنفى المذهب اولدقلرندن دولايى محاكم شرعيه‌ده بالجمله احكام مذهب حنفى اوزرينه جريان ايديبوردى . بو صورتله مذاهب توسع ايتدى . توسع ايتدكجه ، مسائلده چوغالدى . بو ، ايكنجى مذهبك ظهورينه باعث اولدى كه بوده مجتهد فى المذهبدر . مجتهد بالمذهب امام اعظم حضرتلريدر . مجتهد فى المذهب اونك توابعى ابو يوسف و محمدلردر . و بونك توابعيدر . اوچنجى عصرده ارباب ترجيح آره‌سنده حصوله كلن اختلافلرى حل و فصل ايچون مجتهدلر ظهور ايتدى . نهايتده اخلاف دليل ويا اختلاف عصردن تولد ايتمش مسائلى يكديكرينه ترجيح ايچون بر طاقم فقها ظهور ايتدى . والحاصل طقوزنجى عصره قدر يدى طبقه استقراءً و طبقات حنفيه يدنجى طبقه‌ده تمركز ايتدى . يدنجى مرتبه‌ده بولنان مجتهدلر اقوال حنفيه‌يى ترجيح ايديبور و بو يولده افتا ايديبور و حكومتى اداره ايديبورلردى . ديمك اوليوركه بزده مجتهدلر مذهب حنفيه‌ده يدى مرتبه اوزرنده تقرر ايتمشدر . مع التأسف طقوزنجى عصر اواخرينه دوغرى عثمانليلرمى كزخلافتلرى اولان استانبولده بر طاقم رتب ، بر طاقم بى سود مناصب احداث ايده‌رك علماى استبداد آلتنه آلمش و بر طاقم رسميتلر وجوده كتيره‌رك علما حضراتى ضعفه دوچار ايتمشلردر . ايشته بو سببه مبنيدركه طقوزنجى عصردن صكره بزده مجتهد ظهور ايتمه‌مشدر . مع التأسف اعتراف ايدرمكه بزده بوكونكى مفتيلر ، مجتهد دكل ، كاتب نقليدر . افنديلر ، سزدن چوق رجا ايدرم ، مملكتمزده كليه‌لر وجوده كتيرملم ، مدارس وجوده كتيرملم . و او مدرسه‌لرده بويوك عالملر يتشديرملم . و حقى مجتهدلر يتشديرملم و الا دين تهلكه‌ده‌در . محقق بيله‌سكز .

قضا مسئله‌سى حقنده بر شى ديمه‌يه‌جكم . چونكه بوندن يدى سنه اول قضا توحيد ايديله‌رك عدليه وكالتك اداره‌سى آلتنه ويرلمشدر ، مع التأسف .

امر تدريسه كلنجه ؛ تدريس بزده بوكون دوچار ضعف اولمشدر . بحق تدريس اولنه‌مايور و بوكونكى دار الخلافه‌لر بو امنيه‌يى تأمينه كافى دكلدر . چونكه مدرسة المتخصصين يوقدر . افنديلر ، مملكتمزده كليه‌لر آچلملى ، متخصصين مدارسى وجوده كتيرلملى و بو صورتله تفسير ، حديث ، كلام ، و سائر علوم عاليهٔ اسلاميه نشر و تدريس ايدلمليدركه مملكتمزده بحق علما حضراتندن استفاده اولنه‌بيلسين . و الا ، حال حاضرايله هيچ بر استفاده موجود و ملحوظ دكلدر .

تاريخ اسلامدن بر ايكى سطرده‌ها عرض ايده‌يم . امام اعظم زماننده « جهم » نامنده بر ذات حضوره امامه كله‌رك ، قضا و قدر حقنده ، كنديلريله مباحثه ايتديلر . قضا و قدر مسئلهٔ مهمه‌سنى ، حضرت امام كنديلرينه شرح و ايضاح ايتدكدن صوكره «جهم» حضور امامدن خروج ايده‌رك « مذهب قدريه » نامى آلتنده بر مذهب وجوده كتيردى . و اوندن صوكره شرقده وقت وقت مذاهب متنوعه ظهوره كلدى . زردشت فلسفه‌سندن و يا برهمن فلسفه‌سندن استفاده ايده‌رك دورلو دورلو مذاهب سقيمه وجوده كتيره‌رك اهل اسلامى دوچار ضعف ايتديلر . حضرت امام ؛ او وقت بغدادده بونلره قارشى « العالم والمتعلم » نامنده بر رساله نشر ايتدى . و او وقت بغداد ؛ ديه‌بيليرم كه ، ايكى بچق مليون نفوسى احتوا ايديبوردى . ايشته او وقتدنبرى مسلمانلر ؛ تعبير صحيح ايله اهل سنت ؛ مذاهب فاسده و مذاهب باطله ايله قارشى قارشى‌يه كلمش و حل جدالده‌درلر . و تام بيك اوچيوز سنه‌دنبرى بو جدال دوام ايديبور . وقت وقت ؛ اسكندر كبيرك اسكندريه‌ده براقش اولديغى فلسفه‌دن ده مذاهب ضاله اربابى بالاستفاده ، اسلاميته قارشى كلديلر . اسلاميت بوندن‌ده متأثر اولمادى و بونلره قارشى‌ده مدافعه ايتدى . كاه عالم قديمدر ديديلر . كاه شويله ديديلر ؛ كاه « ما يهلكنا الا الدهر » ديديلر . والحاصل دورلو دورلو نظريه‌لره صاپه‌رق اسلامى دوچار ضعف ايتمكه چالشديلرسه‌ده موفق اوله‌مادیلر .

فقط بو عناد و فساد ، بو ضلالات ؛ وقت وقت دورلو دورلو كسوه‌لر آلتنه كيريبور . بوكونكى اسلاميتك قارشوسنه كلوب اسلاميتى ضعفه دوچار ايتمك ايسته‌ين نظريه‌لر ، مع التأسف غربه انتقال ايتمشدر . غربده بوكونده دينلردن بحث ايديبورلر . بو مباحثاته ، اسلاميت

جواب ویرمکدن قطعیاً‌ده عاجز دکلدر . یترکه بز درلی طوپلی بولنه‌لم و علما حضراتی طوپلانسون و سرد ایدیلن نظریاته قارشی مکمل جواب‌ویرسون . دوقتور « دوزی » نك تاریخ اسلامیتنه مکمل بر صورتده جواب ویریلدی ؛ فقط استانبول حکومتی بو جوابی ، قورقوسندن تماماً طبع و نشر ایده‌مدی ؛ ایتدیره‌مدی و حالا طوریيور . اسماعیل حقی افندی حضرتلری مرحوم بو اثریله ؛ دوقتور «دوزی» نك تاریخ اسلامیتی یرقاریدن اشاغی‌یه جرح‌ایتدی و او تاریخه مکمل جوابلر ویردی . حتی بیك اوچیوز تاریخنده تا هندستانده قالکوته شهرنده ؛ بریتانیادن کلن بیوك بر پاپاس‌ده بولندیغی حالده اجتماع ایدن بر قونغره‌ده — رحمة‌الله علیه — اوچ کون متمادیاً مدافعاتده بولندی و خرستیان راهبلرینی اوراده مبهوت ایتدی و بو حال انکلیز سیاستنه بر رجعت قهقریه تشکیل ایلدی . واوندن صوکره مرحوم ، مکه‌یه کله‌رك اوراده « اظهار الحق » نامنده بر کتاب تألیف بیوردیلر و عالم اسلامیته هدیه ایلدیلر ، و الیوم علمای کرامده‌بوبابده‌کی نظریاتی‌مدافعه‌دن بر آن کری دورمامقده‌درلر . فقط مع‌التأسف بو خصوصده بز هنوز بو یولده بر تشکیلاته مالك دکلز . و بو تشکیلاتی وجوده کتیرمکده ، بوتون عالم اسلامك احتیاجی واردر . بو بابده تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتنی بووجه ایله تکلیف بیوردقلرندن دولایی وکیل افندی حضرتلرینه تکرار عرض تشکر ایدرم .

هیئت ارشادیه‌یه کلنجه : معلوم عالیکزدرکه دینده ارشاد ایکی طریق ایله اولور . بری طریق نصح ؛ تعبیر آخرله ، سوزایله ارشاد ، یعنی وجدان اوزرینه مقنع سوزلر سویلمك ؛ بوکا خطابیات دیرلر . بونی مدرسه‌دن یتیشن علمای کرام یاپابیلیرلر . ایکنجی ارشاد طریقمز ؛ تکایا وزوایامزدر . وملی برنجی درجه‌ده ارشاد ایده‌بیله‌جك تکایا وزوایادر . چونکه اونلر وحدت وجود ووحدت شعور اوزره حرکت ایدرلر وبالریاضه انسانلرك افکارینی یوکسلتمکه غیرت ایدر و معالیٔ انسانیه‌یه سوق ایلرلر . فقط مع‌الاسف اوچیوزسنه‌دنبری تکایاوزوایانك حالی معلومدر . تکایا وزوایایی اصلاح ایچون چالیشلمالیدرکه بوده اوقاف مسئله‌سیدر . اوقاف اصلاح اولندیغی کون تکایا وزوایاده اصلاح اولنمش دیمکدر . بناءً علیه شرعیه وکالتنك شو بودجه‌سنك ، مناقشه‌یی اوزاتمایه‌رق عیناً قبولنی ، هیئت جلیله‌دن رجا ایدرم .

∴

مفید افندی (قیرشهری) — افندم بنده‌کزدن اول بو کرسیٔ عالیده مطالعاتی عرض ایدن آرقداشلرمدن ادرنه مبعوثی محترم شرف بك افندی تبرکاً وتیمناً بتون آمال ومقاصدیمزك حیز حصوله ایصالنه یگانه دلیل اولان امور شرعیه واوقاف وکالت جلیله‌سی بودجه‌سنك مذاکره‌سنه بسمله ایله باشلایه‌رق وبوصورتله ختامه ایرمسنی بر فال خیر عد ایده‌رك اوحمله سوزه ابتدار ایتدیلر . بنده‌کزده (الحمدلله) دیه‌جکم . چونکه بتون آرقداشلریمز بومقصد حقنده متحد الافکار والآمال اوله‌رق امور شرعیه واوقاف وکالتی حقنده‌کی حسیاتمزی اظهار ایدییورزکه بو حقیقةً شایان شکران بر مسئله‌در . امور شرعیه واوقاف وکالتی بودجه‌سنی .. اوقاوندن‌ده بحث ایدییورم . زیرا تشکیلات اساسیه قانونی موجبنجه امور شرعیه واوقاف وکالتی عنوانی آلمشدرکه بوندن دولایی اوقاف وکالتی عنوانی‌ده علاوه ایده‌رك دییورم که امور شرعیه‌واوقاف وکالتی بودجه‌سی کچن سنه‌لرده تنظیم‌ایدیلان بودجه‌لردن برایکی درجه دها یوکسك اولمق صورتیله هیئت جلیله‌کزه عرض ایدیلیور ویکی بودجه‌نك دیکرلرندن برایکی درجه یوکسك اولمه‌سنده‌ده اسباب موجبه اوله‌رق بعض خصوصات ایضاح ایدیلیور .

بوایکی درجه‌دن بریسی فتواخانهٔ عالی تشکیلاتی ، ایکنجیسی‌ده تدقیقات وتألیفات نامیله میدانه کتیریله‌جك بر هیئت تشکیل ایدییور . فتواخانهٔ‌عالی تشکیلاتیله شرعیه‌وکیلی‌افندی حضرتلرینك‌ده‌بیوردقلری کبی مسائل فقهیه اوزرنه بوکونه‌قدر وجوده کتیرلمش آثارشرعیه‌یی تدقیق ایده‌رك اورادن بتون مسلمانلرك اجتماعی ، اخلاقی ، مدنی محتاج اولدقلری مسائل مهمه‌نك حل وفصلی جهتی عمده اتخاذ ایدلمش اولمق‌اعتباریله فتواخانه یالکز فتوا ایله مشغول اوله‌جقدر بیوریورلر . بوخصوص حقنده بنده‌کز برایکی نقطه علاوه ایتمك صورتیله فتواخانهٔ جلیله‌نك اهمیت مخصوصه‌سنی هیئت عالیه‌کزه عرض ایتمك ایستیورم وفتواخانهٔ عالینك یالکز فتوا ویرمك صورتیله وظیفه‌دار اولیوب بتون عالم انسانیت وبشریته قارشی عالم اسلامك النده موجود بولنان هردورلو احتیاجاتی وهردورلو جامعه‌یی کافی وکامل اولدیغنی اثبات ایتمکله‌ده میدان ثبوته چیقاره‌جغم .

افندیلر فتوا حادثه اوزرینه ویریلور وفتوا بشرك ایشله‌دیکی ایشلر اثناسنده بشریت آراسنده محتاج اولدیغی انسجام وانتظامی نه‌صورتله تأمین ایده‌جکنی بیان بیوران مسائل شرعیه‌یی اوصورتله بولوب میدانه چیقارمقدر . بناءً علیه فتواده یالکز فقه اساس دکل ، بنده‌کز دیرمکه علوم حکمیه‌دن ، علوم ریاضیه‌دن ، تاریخدن ، جغرافیادن‌ده استفاده ایتمك صورتیله بشرك محتاج اولدیغی مسائلده جواب‌ویرمك ایستر . چونکه بوکون تشکل ایدن حکومات اسلامیه کرك بزمسلمان تورکلرك تشکیل ایتدیکمز حکومت ، کرك سائر مسلمانلرك تشکیل ایتدیکی حکومت وکرکسه بزم حدودیمز خارجنده بولنان بالعموم حکومتلرك حقوق تصرفیه ، ارثیه ، اجتماعیه‌سی وار . برده زمانك ایجاب ایتدیردیکی برچوق شیلرك شرع شریف ایله تألیف وتوفیق وار . مثلا حقوق ارثیه‌دن قرآن کریمده نصاً بیان بیوریلان احکام مبنی تطبیق ایده‌بیلمك ایچون

علم حساب ، علم رياضى‌يى بيلمك عادتا خواجه‌لرك اوزرينه فرض كيدر. بالخاصه بو علوم رياضيه‌يى وحسابى بيلمك مفتى اوله‌جق كيمسه‌لرك اوزرينه ـ فرض كبى دكل ـ فرضدر . صوكره فتواخانه‌يه متعلق بوكبى مسائل حل وفصل ايدلديكى زمان بنده‌كز و برچوق آرقداشلريمز تصادف ايتمشلردركه حقوق ارثيه‌لرى بزم المزده موضوع حقوق ارثيه قانونلرينه موافق اولمايان ملتلرده بيله ظهور ايدن بر چوق مسائلك حل وفصلى ايچون اونلرده فتواخانه‌يه مراجعتله بو احكامى بزم المزده موجود اساسلردن حل ايتمشلردر . بو صورتله قبول ايتمش اولدقلرى نقطه‌لر واردر . چونكه افنديلر احكام قرآنيه بشريتدن هيچ بريسنك، هيچ برفرقه‌نك ، هيچ برزمره‌نك كندى آرزوسنه كوره ترتيب ايدلمش برقانون وقاعده‌دن عبارت اولميوب احكام قرآنيه دوغرودن دوغرويه بشريتك رفاه وسعادتنى تأمين ايدن برقانون الهيدر . بونك ايچون بونك عمومى بردستورى واردر . بنده‌كز اوله‌ديه‌جكم كه تشكيل ايده‌جكمز تأليفات وتدقيقات هيئتى بونى ميدان علنيه وضع ايده‌جكدر . المزده موجود بولنان كتاب آلهينك بشريتك سعادتنى تأميندن بشقه بر غايه‌يه معطوف اولمديغنى اثبات ايده‌جك وبوتون عالم انسانيته كوستره‌جكدر .

مع التأسف علمنك بزده تدنيسى وعادتا انقراضه يوز طوتمش بولنمسى حقايق اسلاميه وحكمت اسلاميه‌ده موجود اولان برچوق حقايق ووقايعك انكشاف ايتديريله‌مامسى وهيچ برفرده قرآن كريمك امر ايتديكى اجتماعى ، اخلاقى وسائر خصوصاتى جامع اولان احوالك كنديلرينه تماميله آكلاتيله‌مامسى يوزندن عادتا برپرده آلتنده قالمش كيتمشلردر . ونهايت بو پرده‌يى ييرتيه‌جق اولورسه‌ق واوزرندن بو پرده‌يى قالديروب حقايق قرآنيه‌يى بشريتك تعاليسنه خدمت ايتديكنى اثبات ايده‌ميه‌جك اولورسه‌ق ايشته او وقت كيتديكمز ، اولديكمز بر زماندر.

بونك ايچون فتواخانهٔ جليله‌يه شرعيه وكالتى جليله‌سى طرفندن تعيين ايديله‌جك اوچ اعضا ايله بر فتوا امينى عجبا بوقدر مسائلى كتب موجوده‌دن استخراج ، تحرى وتدقيق ايده‌رك ميدانه چيقارمق وبو صورتله بشرك حلى ايچون مراجعت ايده‌جكى مسائلى عصره توفيق ايده‌رك وجوده كتيرمك ممكن اولابيليرمى، اوله‌مازمى؟ البته اولامامق دولاييسيله هيئت محترمه‌دن استرحام ايتدم ، بر تقريرله فتواخانه اعضاسنك عددينى اونه ابلاغ ايتمك وبرده فتوا امينى بولونديرمق صورتيله اصل فتواخانه‌دن مقصد وغايه اولان خصوصاتى ميدانه چيقارتديرمقلغى تكليف ايده‌جكم وهيئت جليله‌كزدن بونى رجا ايده‌جكم افندم .

ايكنجيسى : تأليفات وتدقيقات هيئتى ناميله برهيئت علميه‌نك ده وجوده كلمسى حقنده شرعيه بودجه‌سنده برفصل وضع ايدلمش . اونى ده كوردم . بو تأليفات وتدقيقات هيئتنك وظيفهٔ اساسيه‌سى عجبا نه‌در ؟ ديه كندى كنديمه دوشوندم . بو هيئتك الده موجود بولنان كتب اسلاميه‌نك محتوى بولونديغى مسائل ، موادى جامعهٔ اسلاميه‌نك تشكيلات اساسيه‌سنه توفيق ايده‌رك بوتون خلقه و بوتون عالم اسلاميه نه قدر فائده‌لر تأمين ايده‌جكى قرائن قاطعه‌سيله اثبات ايده‌بيله‌جك برهيئت علميه اولديغنه بنده‌كز قانع اولدم . حق بو جهتى دوشونوركن عقلمه بوندن درت سنه اول آنغليقان كليساسى طرفندن وقوعبولان درت سؤاله غايت محدود كلمه‌لر ايچرسنده جواب ويرلمسى باب مشيختدن ايسته‌نيلديكى حالده مع التأسف بو كونه قدر حاضرلانمامسى ، عالم اسلامك فخر ومباهاتنى موجب اولان مسائلك حالا آنلرك فكرينه، نظرينه قونولمامسى خاطريمه كلدى . بوندن دولايى‌ده تأليفات وتدقيقات هيئت علميه‌سنك بوراده تشكل ايدن بويوك ملت مجلسى حكومتنجه بر آن اول وجوده كتيريلوب بورادن بو جوابك ويرلمسى ، بويوك ملت مجلسنك عالم انسانيت وبشريته نه صورتله خدمت ايتديكنى كوسترمسنى بنده‌كز هيئت جليله‌كزه عرض ايده‌رك بو هيئتك ده باشقه بر شكلده باشقه بر هيئت اوله‌رق قبولنى رجا ايده‌جكم . (هاى هاى سسلرى)

افندم بو انغليقان كليساسنك بزم شرعيه دائره‌سنه وقوعبولان سؤاللرندن دردنجى سؤال اصل حقيقى بر مسئله‌دركه بو خصوصده دوشونيله‌رك ، شرعك بتون ايجاباتى نظر دقته آلنه‌رق جواب ويرلمسى لازم كليور . اونلر ديورلركه : مؤسس اسلاميت اولان حضرت محمدك وضع ايتديكى اسلاميت اساسى نه كبى بر اساسدر ؟ سؤاللرينك الكمهمى اولان دردنجيسنده بشريتى بو كونكى اضطراباتى آلتنده ايكله‌تن مسائلى اساسات اسلاميه عجبا ناصل حل ايده‌جك ، ناصل فصل ايده‌جك ، ناصل وجوده كتيره‌جك؟ او اضطراباتك رفعنى، لغوينى ناصل دوشونيور ؟ اصل سؤال بودر . حقيقةً بشريت يكديكرينك حقوقنه تعرض وتجاوزده دوام ايتمش، منفعت نقطه‌سندن برطاقم كوچك كوچك حكومتلرى اكل وبلع خصوصنده متفق اولان غرب ملتلرى وحكومتلرى يكديكرينه بو مسئله‌دن دولايى خصم اولمش واورته‌ده وحدت اسلاميه نقطهٔ نظرندن موحد تعبير اولنان اسلاملرك وجودى قالمدقجه ، محو ايدلدكجه كندى امل وفكرلرينه خدمت ايتمه‌جكلرينى آكلامش اولدقلرندن دولايى دائما مضطرب برحالده بولنان اونلر بزدن بو اضطرابك صورت رفعنى صوريورلر . بنده‌كز دوشونيوردم كه بزم المزده موجود اولان دستور ، برطاقم قوانين حكميه وكيميويه‌دن دها قوتلى اولان بردستوردر . بو دستورطالى ايله بو معادله‌لرى حل ايتمه‌مك ، صورت تطبيقى حقنده برله‌شوبده صاغ صوله وقوعبولان صولتلردن متحصل برطاقم مخالف افكارده بولنمق بزى بوتون عالم نصرانيته قارشى هيچ حكمنده كوستريور . وبوندن دولايى هيئت جليله‌كزدن استرحام ايده‌جكم ، كه بزم وبوتون منور لافكار ارقداشلرمزك غايه‌سى

بو اسلامك علويتی، بو اسلامك معالياتنی غرب عالمنه اثبات ايده‌رك اونلری اوتاندیرمالی . بزم حقمزده ، دها طوغریسی علیهمزده اجانب طرفندن وجوده كتيرلمش بر طاقم خصوصات واردركه اونلر تزيين ايدلمش ، ترتيب ايدلمش وينه بز مسلمانلری يكديكرمزدن آيیرمق خصوصنده مرتب بر طاقم حيله و خدعه‌لردن ، دولابلردن عبارتدر . حالبوكه بزده تمسك ايتمك ايسته‌ديكمز ، صاريلمق ايسته‌ديكمز بر حبل ، بر ايپ واردركه اينته اوايپ بزی وحدت نقطه‌سنه ، اوايپ بزی غايه‌يه وصول نقطه‌سنه متحداً سوق ايتمكده بويوك بر دليل ، بويوك بر سائقدر . بو ايپ ــ به ابيدن مقصدم حبل متين الهيدر ــ بو حبل متين الهی اولان قرآن كريم بزم تشكيلات اساسيه‌مزده ، تشكيلات اسلاميه‌مزده وجوده كتيرمش ، حتی برقاچ درجه‌ده آيیرمشدر افنديلر .

تشكيلات اسلاميه ، اوته‌دنبری بزم كوزيمزك اوكنده بولنديغی حالده مع التأسف كنديسنك بالكز بر شكلدن ، بر بنادن اولديغنه بو كون حكم ويره‌بيله‌جكز جامعلريمز ، جمعه وبايرام مسئله‌لری و سائره خصوصاتنده‌كی تشكيلاتمزدر . بز تشكيلات اسلاميه‌ده بوتون اسلاملرك اتحادينی تأمين ايده‌بيلمك ايچون ، جامع حی تعبير ايتديكمز تشكيلات ايله ، هفته‌لق وقوعاتی هر فرد مسلمه آكلاته‌بيلمك ايچون مسجد جمعه ديديكمز جمعه جامعی تشكيلاتيله ، اوندن صوكرا بين الانام بويوك بر توافره وجوده كتيره بيلمك ايچون بايرام مسجدلری ديديكمز بويوك بر جامعك اطرافنده طوپلانمقله مكلف اولديغمز حالده مع التأسف بونلری هر بريمز اهمال ايده‌رك ، بونده‌كی غايه‌لری اونوته‌رق ، بونده‌كی اساسات اسلاميه‌يی تبليغ ايتميه‌رك بو كون اورالری آچيله‌جق بر شكله صوقمقدن باشقه برشی ياپامامشزدر . بو خصوصده برفردك ديكر برفرده قارشی عطف قصور ايتمكه حقی يوقدر . هپمز بو مسئله‌ده ، بو قصورده مساوی يز . يالكز بنده‌كز بو خصوصده اوقاف وكالت جليله‌سنك نظرلرينی جلب ايتمك ايچون معرضاتده بوله‌جغم . چونكه شرعيه وكالتی ايله ايكيسی بر اولديغی ايچون بوراده عرض ايتمك ايسترم .

معلوم عاليلريدركه ، افنديلر ، بزده هر بر مسجددر . مرور وعبوره مانع اولماق ايچون طريق عامك غيری هر كسك كلوب كيده‌بيلديكی يرلردن ماعدا ديكر محللرده نماز قيلمق جائزدر ، صحيحدر . فقط شو تشكيلات اسلاميه اعتباريله وجوده كتيرديككز محله جامعلرينه ، جمعه وبايرام جامعلرينه ، رجا ايدرم ، بوتون عطف نظر بيوريكز . نمازكاه ديديكمز انقره‌نك خربا خسته خانه‌سی جوارنده بر جامع منبرينك طاشلرندن پارچه‌لری قالمش بر اجتماعكاه عمومی واردر . رجا ايدرم ، اورايه هيچ باقلمش و دقت ايدلمشميدر ؟ بو كبی تشكيلاتی بو كبی اساسات ايله اورته‌يه قويان جامعهٔ اسلاميه‌نك بقاسی تأمينه معطوف اوله‌رق وجوده كتيريلن اوقاف اسلاميه سنه‌لردنبری بر طاقم كيمسه‌لرك النده قالمش وحتی بو كون ديه‌بيليرم‌كه حكومت ، يعنی موازنهٔ ماليه اوقافك پاره‌سنی آله‌رق اوقافه ميليونلرله ليرا بورجلانمشدر .

مابعدی كله‌جك نسخه‌ده

الله اكبر

حافظی الله اولان دين مبين اسلامك موفقيت و تأييدينی « غزای بدر » تأمين ايتمش ايدی .

ای بيك اوچيوز سنه‌دنبری ناموس دينی مدافعه ايدن قهرمان ملت ! سن ده شيمدی بويوك غزای اكبرله دنياده دعوالرك الحقلی ، الاقدسی ، الاشرفلی اولانی مدافعه ايله اوشرف وشانی ياشاديورسك . يورو ! عليك عون الله . وور ! چونكه صيبرديغك قيليج هيچ بر حقی ابطال ، هيچ بر حياتی افنا ، هيچ بر اسارتی ادامه ايچون دكلدر . آنجق و آنجق سنی وحقكی بوغمق ايسته‌ين حقسز ، غاصب بر قومه حدينی بيلديرمك ايچون صيبرلمشدر . او ، الله قيليجيدر . قهار ومنتقم اولان ذوالجلال اوسيف صارمی اسلام اوردوسنك اله يالكز بونك ايچون ويرمشدر .

حقك باطله ، عدالتك ظلمه اعلان ايتديكی بو قدسی جهادك باشنده سن ، ای مسلمان اوردوسی ، مهيب و شانلی جلالكله ، دنيالری حق سسنه طولدوران ايمانلی صداكله حايقيرديغك زمان آرقه‌كده يالكز آناطولينك وجدانلی و فداكار اولادی دكل ، بوتون بر محراب احديت اوكنده بنيان مرصوص كبی طورمش درتيوز ميليون اسلام سنك بو الهی امرينه اطاعت ايتمكده اولديغنی اونوتما !

حقك بوتون اسماء الهيه‌سندن بشرك حظ وتمتعی واردر . يالكز « كبريا » اسمندن جناب حق بشره نصيب ويرمه‌مشدر . و هانكی بر شخص ، هانكی بر ملت اسمدن حظ آلماديغی حالده « كبر وغرور » ه دوشرسه اونك دشمنی الله‌در .

سن ، ای شانلی ايمان اوردوسنك ايمانلی اولادی ! تواضع ومحويت ايچنده الحقلی دعوانی مدافعه ايدركن يالكز « حق » اسمندن حظ آليوردك و قحبه دشمنك ايسه مغرور ومتكبر اوله‌رق اسلام ديارينه خون و آتش كتيريوردی . ايشته نهايت سن اللهك ظلمه قارشی صيبرلمش قيليجی اوله‌رق يوكسليورسك . يوكسل او ، سنك حقكدر . سن اللهه ياردم ايديورسك . الله ده سكا ياردم ايدييور . اوككده ظفر ملكلری اوچيور . « نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين يا محمد ! »

آنقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر یر
ایچون سنه‌لکی (۲۷۵)
آلتی آیلغی (۱۰۰) غروشدر

نسخه‌سی ۵ غروشدر ،
سنه‌لکی ۵۲ نسخه در.

اداره‌خانه : آنقره‌ده حریت
اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار ممنونیه
قبول اولونور. درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولنماز .

سبیل الرشاد

ادرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه
یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندردیکی زمان نه‌یه
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر
لمسی رجا اولنور

عدد ۵۱٦ ۱۵ محرم ۱۳٤۱ پنجشنبه ۷ ایلول ۱۳۳۸ جلد ۲۰

دونکی و بوکونکی اسلام عالمی

مقبول تعصب، ماانجا تعصب — نانجا تعصبک نتایج سیئه‌سی — ریاکارلق و علمسزلک — اسباب انحطاطی دینه عطف ایدنلرک انصافسزلغی — تنظیماتچیلرک دینه قارشی هجوملری — دینی غربلیلاشدیرمق ایستیه‌نلر — ملتلرک درونی حیاتی اسم‌لرله دکیشدیریله‌من — جمعیتلر اوزرنده دینک تأثیری — تنظیماتچیلرک حصوله کتیردکاری تذبذب اجتماعی — بیقدیلر، فقط یرینه برشی قویه‌مادیلر — کتیردکاری شیلر : دیون عمومیه، صالون حیاتی — یکرمنجی عصرک معناسنه و بقوی تجدد و انقلاب — باسنک دین و حرثی مانع ترقی عدایدنلر — ملتلرک دینلری ییقیلمامز.

طاغستان استقلال مجادله‌لری

روسیه انقلاب کیرنده طاغستانک سرور و امیدی — حریت و انقلاب قونفرانسی — مرکز اتحاد قومیته‌سی — قومیته‌نک اساس پروغرامی — بولشه‌ویکلرک موقع اقتداره کچمسی — بولشه‌ویکلرک طوتوغمی خصوصنده قفقاسیالیلرک تأثیری — طاغستانک ایکی طرفلی وهم طرفدن هجومه معروض قالمسی — عمومی سفربرلک و اعلان جهاد — شدتلی محاربه‌لر — عزت پاشانک قوماندانسنده بر تورک فرقه‌سنک امداده یتشمسی — طاغستان حکومت متحدهٔ جمهوریه‌سی — خارجه مناسبات تأسیسی — تورک اردوسنک چکیلمسی — دینیکینک طاغستانه تعرضی — قانلی و فجیع حادثه‌لر — طاغستانک مغلوبیتی — هیئت حکومتک وطنی ترک ایتمه‌یه مجبور اولمسی — دنیکینک مظالمی — دنیکین اردوسنه قارشی قیام عمومی — شمالی قفقاس مدافعهٔ ملیه مجلسی — دنیکین اردوسنک موسقووه قاپولرینی چالمسی — طاغستانک ایکنجی دفعه اوله‌رق بولشه‌ویکلره خدمتی — دنیکینک مغلوبیتی — قیزیل اردو ایله تماس حصولی — هر ملتک کندی مقدراتنه حاکمیتی پرنسیبی — قیزیل اردونک تهدیدکار وضعیتی — مدافعهٔ ملیه حکومتنک قوتلی — اللی بیک کیشیلک بر اجتماع عمومی — استقلال و اتحاد حکومتی هیأتی — نشر ایتدیکی بیاننامه — بو اجتماعده فقیر بر کویلینک سوزی : قارنم دکل ، روحم آجدر ؛ استقلال ایسترم استقلال ! — یکی حکومتک ایشه باشلامسی — بولشه‌ویکلرله مذاکرات سیاسیه — بولشه‌ویکلرک ، بردیکی ظاهری قرارینک طاغستانی تطمین ایده‌مه‌مسی .

شرعیه بودجه‌سنک مذاکره‌سی

تشکیلات اسلامیه‌یه اهمیت ویرلمه‌مسنک نتایج الیمه‌سی — قصوری برصنفه عطف ایتمه‌ملی ، مسئولیت عمومه راجعدر — وظائفک اهلنه تودیعی اس الاساسدر .

اسلامک بویوک ظفری

دونکی وبو کونکی اسلام عالمی

— ٤ —

« نابجا تعصب » حقیقی دیندارلق شکلنده ریاکار بر وضعیتله عالممزی احاطه ایدرکن برچوق « بقیة السلف » علمای صالحین بوکا قارشو قیام ایتدیلر ، حالبوکه آرتق ایش قاریشمش ایدی . « دین مبین » وجدوایمان ایله یوکسلتدیکی ویاشاتدیغی افرادی اوزرنده هپ اوفیاض تأثیرینی کوسترمکدن کیرو قالمادیغی حالده « نابجا تعصب » تصدر ایدیور ... حقیقی دیندارلق صف ثانیده بیله یر بولامایوردی. « تعصب » پك مقبول برشیدر . دینده ، ملیتده ، مسلکده ، صنعتده ، تعصب ؛ ملازمه اساسسز برشی اولور . صمیمی ، درونی عشق ایلماز . لکن نابجا تعصب ظلوم برشیدر .

نابجا تعصب اسلام عالمنده حکیم قرآنك براعتای تام ایله تفریق بیوردیغی اوچ اساسی بربرینه قاریشدیرمقله ایشه باشلامشدر . دنیوی حقوق ووظائفی عقائدله وعباداتله مزج ایدرك دائما بوایکی سیما ایله کورینهرك هپ دنیوی شیلرله اوینامشدر . دنیوی وظائف وحقوقه عائد اولان شیلری عقیدوی ودیانی اولمق اوزره کوسترمش والینه آلدیغی آتشلی بر « کفروالحاد » قامچیسیله پادشاهدن کویدهکی صغرتمانه قدر هرکسی قورقوتمشدر . ایشته بونك نتیجهسی اولارق اسلام عالمنده حیاتی مسائلده برتوقف دوری باشلامشدر . باشدن باشه جانلی ویوروین اساسلر طورونجه برینه بو نابجا تعصب قائم اولمشدر . صوکرا ...

اسلام عالمی درین غفلت وعطالته دالمش کتمشدر . چالیشمادن یاشامق ایچون برچاره بولمشدر : علمی اهمال ایله نابجا تعصب سایهسنده ریاکار ، زاهد ومتقی کورینهرك حاکم اولمق ! « دین » کبی قدسی بر قدرتك تجلیل وتقدیر ایتدیکی « علم » مسلکنده کورونمشدر . حالبوکه « عالم » اولمق ایچون نه قدر دشوار برسعیه احتیاج واردر . بوایسه سرعتله تحیز ایتمك وحقوق ووظائف بشریه اوزرنده حاکم اولمق ایستهمشدر . بوش بر دماغ ایله طوندیرامایهجغی آ کلایجه درحال ریاکار اولمشدر . ایشته اسلام عالمنده حقیقی علمانك یانی باشنده صورت وقیافت اعتباریله اونلره بکزهیهرك عالم کسیلمك ایستهین بر صنف ظهور ایدنجه اسکی صلابت قالمامشدر . حالبوکه « دین » کبی قدسی بر نفوذ النده اولمقله جهانی سز ایچون ایشته بوندن استفاده ایتمشدر .

اسلام عالمی ایچنده بوکوتو عاقبته اك چوق بزم هیئتمز دوشمشدر . بو دوشکونلکك اسباب وعواملی ، حقیقی دیندارلغك ـ یعنی حکیم قرآنك کوستردیکی مسلمانلغك ـ یرینه بر چوق شیلرك قائم اولمسی ایکن ، بوراسی بردرلو کشف ایدیلهمهمشدر . بزم بوتوقف وانحطاط دوریمز غربك نقباء دورندن انقلاب وتجدد دورینه انتقال ایتدیکی زمانه تصادف ایدر .

مغلوبیتلر توالی ایدرکن وبوتون اسلام عالمی برر برر غرب ملتلرینك اسارت واستملاکی آلتنه کیررکن دولت رجالمز بردن بربایقه طرزده دوکولمشلردی . اعراضی کشف ایله جمعیتمزده تقدیم اعمالی طوردیران ورفاهی بیقارق سفالتی آرتیران عواملی آراشدیرهجق یرده بو تصوری « دین » مزده بولمشلردر . قارشولرنده آبادهدین اولان علمانكده وضعیتلری دربت دکلدی .

رجال دولت ظن ایدیورلردی که اسلام عالمی تجددده مظهر قیلمق ایچون مطلقا غربلیلاشمق لازمدر . بو چوق کوتو بر عاقبت حاضرلایوردی . ایلر دورهٔ اسلامه باقارق جمعیتك کیردیکی استحالاتی تدقیق ایله « دین » ه حاکمیت تامهسنی بخش ایدرك نابجا تعصبی جهلی ازاله ایدهجك یرده بردن هجومی « دین » ه چویردیلر .

بر اوروپا ! اوریه یه چیقدی . تنظیمات دیدیکلری هیجده زه بکزهین « المجوبه » ایله درحال قوجه برادی جمعیتی تبدیل ایدیورهجکلرینه ایناتمشلر ایدی .

بر جمعیت ایچنده دیانتدن ، حرثندن ، عادتندن کان روحنده کوکلشمش بوقدر درونی وانفسی وارلقلری بر امرنامه ایلهده کیشدیرهبیلهجکلرینه ایناتان بوزواللی آدملر مملکته « غرب مدنیتی » صوقمق ایستدیلر وهیچ کیمسه ، ایمانلی هیچ بر مسلمان بوقدرکه غرب مدنیتی دنیلان شیء آلبانی ، نباتی ، صنایعی ایسه اومملکته کیرمسون دیسون . بو مرسدلکدن مسلمانلر منزهدر . آنجق صوقولان غرب مدنیتی دکلدی ، غربی رفاهه سوق ایدن حرکات دکلدی ، جمعیتمزه نهلر کیردی ، براز سیر ایدهلم .

بر اجتماعی هیئتك بر درونی حیاتی واردر . درونی حیاتنده بین الامه یاشار . ظاهری حیاتی بین المللدر . درونی حیاتنده ایلك کوزه چارپان دیندر . بو دین ایله متدین باشقه ملتلرله هرقدرله او بین الامه برحیات یاشار ودرونی حیات اونك ایچون انفسی برارادهدر . اوندن آیریلاماز . چونکه ملی اعتباریله سجیوی ، روحی علاقهسی کندوسنده همان فطری بر حالت آلمش کبیدر .

ملتك « ماهیتی » دینیلان کوکی درونی حیاتندهدر . اوراده عقلك

حاکیتدن زیاده قلب سویلر . بو درونی بر دویغودرکه «ایمان» ده برلکدر . ایشته «وطن عشقی» «عائله عشقی» «استقلال عشقی» بو دین حیاتندن کلیرکه درونیدر. هیچ بر وجهله شرکت قبول ایتمز . آنجق درونی حیاتده براولانلرله اشتراك ایدر . حرث وعرفده بو یاقده یاشار . ملتك ممیز وصفی آنجق بو درونی حیاتدر. او، بونکله باشقه‌لرینه هیچ بکزه‌مز . «ظاهری حیات» آفاقیدر . اونك ایچون بین‌المللدر . ظاهری حیاتده ملتلر بربرلریله برلشیر . دین ، اخلاق درونی حیاته عائد اولدیغی کبی اقتصاد ، بدیعیات‌ده ظاهری حیاته عائددر . واقعا ادبیات درونی حیاته‌ده کیرر . آنجق بین‌الملل برربط مشترکده واردر . بشری حرکتلر یا فکره ، یا حسه عائد اولور . هرایکیسنك آز چوق تداخلی ممکندر . لکن دینی ، اخلاق هرشیئك فوقنده‌در . ایشته بزم رجالمز بو نقطه‌یه دقت ایتمه‌یه‌رك استقلال ، وطن وعائله عشقنی» احتوا ایدن درونی حیاتمزی تمامیله (غرب طرز) ینه چویرمك ایسته‌دیلر . بوجریان نه‌لر یاپمادی ؟

آوروپاده کوردکلری آلیاتك وفنیاتك ترقیسنی مطلقا «دین» قیدندن صیرلدقلرینه حمل ایتدیلر. حالبوکه درونی حیات قوتلی اولمادقجه محیط اهتزاز ایتمزدی . محیطك اهتزازی «مقدسه» یی، «مفکوره» یی قوتلندیردی . بوقوت‌سوقیله اوجمعیتده صنفلر، مسلکلر ، زمره‌لر حاصل اولوردی . درونی حیات بونلر آراسنده «تساند» ی میدانه کتیریردی، وایشته‌اوندن صوکراده بتلکنه دونن ملت بوایش بولومی سایه‌سنده فنیات وآلیاتده ترقی ایدردی . بونك اوجی هب درونی حیاتده ایدی . غرب تقلیدی قدیم مؤسسات اوزرینه یوکلندی . طبیعیدرکه غرب تأسیساتی کندی دین وحرثلرندن دوغمشدی . بزم تأسیساتمزده بزم مخصوصاتمزدن ایدی . ایش اویله قاریشدی‌که غربك تربیه وتحصیل طرزلری بزه کتیریلورکن مؤیدلری‌ده غربی اولدی وشرقك روحندن ، حرثندن دوغمش اولان مؤسسات اهمال وترك ایدلدی . بو کوزل مؤسسه‌لره «مستحاثه» دیدیلر ، «ایس - زنده» دیدیلر . چوق اعلا ! آنجق بومؤسسه‌لرك یرینه قونیلانلرده «جانلی» اولدیمی ؟

جنلی بر لسان ، بایه بر ادبیات ، تقلیدی بر حیات باشلادی . بوکوتو تقلید منحصل و فعال بر حیات ویرمدیکی ایچون ثروتی یوتدی . تنظیمات بورج ایله ایشه باشلامشدی . بورجك کتیردیکی ثروت ابذار ایله صرف ایدلدی . ملتك صیرتنه آغیر بر «دیون عمومیه» یوکلندی، کلن بورج مملکتك اقتصادی منبعلرینی ایشلتمه‌دی . سرایلر، قوناقلر اسکیلکدن چیقارق طنان وشعشعه‌لی بر شکله صوقولدی. یکی ذوقلر غربی شکلده کلدی . صالون حیاتلری باشلایجه آرتق بز غرب تمدنیت ومدنیتی قبول ایتمش عد ایدلدك .

حالبوکه «حرث وعرف» اسلامی وملی ایدی . بونك اوزرینه وورولان بادانه نه‌قدر چوروك چیقدی !

غرب مدنیتی پك لزوملو برشی ایدی . اسلام مدنیتی شیمدی‌یه قدر تماس ایتدیکی مدنیتلر کبی بونکله‌ده تماس ایدرك بین‌الملل اولان مدنیتدن لزوم وفائده‌سی غیرمنکر اولانی آلاجقدی. لکن بو آلیش اویله زعم ایتدکلری کبی «عصری» نامی آلتنده طوبلانقلری مسخره‌لقلر دکلدی . مملکته غرب تأسیساتندن کتیریلن قوقمش براخلاق ، چالیشمادن یاشامق ایچون بریاغلی مأموریته انتساب، شیق واوروپاکاری کینمك وآلامود دینسز کورونمك ! ایشته بتون غربدن شودیاره کلن «یکرمنجی عصرك مناسنه‌اویان تجدد انقلاب» دیدکلری شو سابدینمزدن باشقه برشی ایسه لطفاً پارماقلریله اشارت ایدرك کوسترسونلر!

نرده بر فابریقه یاپدیلر؟ هانکی دکزلرده ایشله‌ین نقلیات شرکتلری تأسیس ایتدیلر ؟ فیاض طوپراقلریمزك نره‌سنده برمعدن قازارق غرب اصولیله ایشلتدیلر ؟ حالا حضرت آدم زمانندن قالمه حیاتله : وین رنجبرلکی «زراعت جسیمه» یه نرده چویردیلر ؟ حالا صاباننك اوکندن اوکوزی آلدیلرمی ؟ هانکی فیضلی مکتبلرنده بزه درست بر لیمان یاپه‌جق، بر شومن‌دوفر کذرکاهی تعیین ایده‌جك قاچ مهندس یتشدیردیلر ؟ نره‌بر «تکنیك ـ فنی» مؤسسه میدانه کتیردیلر ؟ خرابه‌لردن نشان ویردکلرینی ادعا ایتدکلری تورك دیارینك نره‌سنده معلا ونفیس بر «بنا» قوردیلر ؟ اقتصادی حرکتلرك نره‌سنده بر فیض کوستردیلر ؟

اسلام دینی ترقی وتعالی مانعی ، غرب مدنیتنك دشمنی کوستردیلر . مشروطیتدن بری لطفاً کوسترسونلرکه شو محروم دیارك هانکی کوشه‌سنده کندی ادعا ایتدکلری وجه اوزره «یکرمنجی عصرك باغیردیغی حیات وفعالیته لایق بر ایش یاپدیلر ؟ بونی باغیرانلرك بوکون اللرنده‌کی «خزینه تحویلی» آلیکز . . . درحال آچ قالیرلر . چونکه باباسنك دین وحرثی مانع ترقی عد ایدن بو زواللیلر طبیعتك نانکور سینه‌سندن بازو وعرفان زوریله بر دیلیم اکمك قوپاراجق قدر اراده‌یه مالك دکلدرلر . یالکز هایقیریرلر : «یکرمنجی عصره مخالف، اولکه محکوم فکرلری ییقاجغز» دیرلر . ییقیله‌جق فکرلرك باشنده ایسه مطلقا «دین» واردر . حالبوکه بر ملتك درونی حیاتی ، وجدی حیاتی ییقمقله اوملتك ییقیلدیغنی کوره‌مه‌مك قدر آجینه‌جق بر حال یوقدر. عصرك مدنیت و آلیاتی صنعی دکل ، حقیقی یوللردن مملکته کتیرمك رفاهی نه‌قدر تأمین ایدرسه بر ملتك درونی حیاتنه حرمتکار والهاملرینی ملتك روحندن آلان بدیعیات واخلاقده ایشته او کلن آلیات وصنایعی (ملی شکله قویارق او زمان حقیقی مدنیت اورتایه چیقار . غرب مدنیتنی تدقیق ایدرکن کوکنی نردن آلدیغنی اونوتمامق لازمدر . شیمدی بونی داها ایی اکلامق ایچون اسلامه استناد ایدیلن نقطه‌لری کله‌جك مقاله‌ده آراشدیراجغم .

ادرنه مبعوثی
محمد شرف

طاغستان استقلال مجادله‌لری

ـ ٣ ـ

طاغستان ایله چارلق آراسنده عصرلردن بری لاینقطع ، فقط مختلف شکللرده دوام ایدن مجادلات ومحاربانك موضوعی روسلر ایچون منفعت ایله مقصد جهانکیرانه ، طاغلیلر ایچون ایسه حق حیات ایله امل استقلال پرستانه‌در . برنجی طرف موقتاً غالبدر . فقط ایکنجی طرف محقق مؤبد بر غلبه تأمین ایده‌جکدر .

حرب عمومی اثناسنده (١٩١٧) سنه‌سنده روسیه انقلاب کبری وقوعه کلدی. چارلق اداره‌سی ییقلدی. بو انقلاب، طاغلیلرك احزان و آلام ایله مشحون اولان قلبلرنده استقلاله قارشی بر سرور امید اویاندیردی. شیمدی‌یه‌قدر، مجادلاتنده یك یالکز قالمش اولان طاغستان بو دفعه ، روس ایمپراطورلغی داخلنده‌کی دیکر ملل محکومه‌دده‌ده بر امل استقلال و جدال کوردی . بناءً علیه بو دفعه دها امیدوار اولارق ، مجاهدات استخلاصیه و استقلالیه‌یه کیرمکه قرار ویردی . روسیه اداره‌سی طاغستانده قبائل مختلفه آراسنده ، بیانجیلق ، تفرقه و نفاق صوقمق ایچون هردرلو وسائل ووسائطه تشبث ایتمش ایدی . فقط ، عرق ، تاریخ ، حیات اجتماعیه ، معیشت و معاشرت ، دین ، وضعیت و عنعنه برلکی دولایسیله بو تشبثات قبائل مذکوره‌دهکی ـ اتحاد و تساندی هیچ بروقت اخلال واضلال ایده‌مه‌مش، بناءً علیه ـ روس انقلابنك وقوعی بو اتحاد وتساندك استقلاله دوغری فعالیت طبیعیه‌وضروریه‌سنك حرکته کلمه‌سنی انتاج ایتمشدی . (١ مایس ١٩١٧) سنه‌سنده ولادی قفقاس (Vladicaucase) شهرنده قبائل مختلفه‌یی تمثیل ایدن دورتیوز کشیدن مرکب ایلك ـ (حریت و انقلاب قونغره‌سی) انعقاد ایتدی . بو قونغره طرز انعقادی وماهی اعتباریله روس انقلابنك برعضوی اولارق تلقی اولونابیلیرسه‌ده حقیقت حالده، مقصد یکیدن ، استقلال مجاهداتنه باشلامق ایدی . نته‌کیم قونغره‌نك ایلك رئیس موقتی مرحوم ومحترم «باسیات شخانوف» ـ Bassyat-Chakhan نعلق اقتاحیسنده « ملتمزك استقلال کونشی (١٨٥٩)ده قوینده، ١٨٦٤ ده آبوخ کوینده کسوف ایتمشدی. فقط ینه او کونشك مملکتمزك معصوم ومامقدارسینه‌سنده دوغماسنه انتظار ایتملی‌یز.» جمله‌سیله،مقصد حقیقی‌یی تماماً ایضاح وبوتون مملرده بومقصد اطرافنده اتحاد ایتمشلردی. بناءً علیه، بو قونغره، طاغلیلرك « اتحاد سیاسیسنی » اعلان، (قوهٔ اجرائیهٔ واداریه) اولارق ، طاغلیلرك « مرکز اتحاد قومیته‌سی » نامیله بر قومیته تشکیل ایتدی .

روس انقلابنك برنجی دورینه مصادف طاغستان مجادلاتنك ایلك شکلی، بو طرزده تمضو و تبلر ایتمشدی . روس انقلابنك اشکال ونتایجی تمامیله توضیح ایتمش دکلدی. بناءً علیه قومیته‌نك بروغرامنده اساس: سیاسةً روسیه‌یه مربوط و روس انقلابنه خادم قالمق ، فقط حریت حرثیه‌یی کافل اوله‌جق داخلی بر استقلال تأمین ایتمکدی . روس انقلابنك ـ دمه قراتیك اولان شکلی بالشویکلکه استحاله ایتمکه باشلامش و « پتروغراد » ده بالشویکلر بر ضربه ایله رأس کاره کچمشدی .هنوز حال رشیمده بولونان بالشویکلك وفاق بر ضربه ایله طاغیلاجق بر ماهیت ووضعیتده ایدی . فقط بوکا مقابل چاراردوسی تمامیله انحلال ایتمشدی . یالکز تربیهٔ ملیه ایله مجهز ورؤسای ملیه‌یه مربوط وصرف قفقاس مسلمانلرندن متشکل و شرق جبهه‌سنده قهرمانلغیله شهرتشعار اولان « قفقاس سواری فرقه‌سی » انتظام واطاعتی محافظه ایتمشدی، ایشته جنرال « قارنیلوف » Korniloff بالشویکلکی اورته‌دن قالدیرمق ایچون نوه‌سنی بو فرقه تشکیل ایدن بر قوت ایله پتروغراد قپوسنه یاناشمشدی . هنوز دوغمش بولونان بالشویکلك ایسه بو تشبثه قارشی تمامیله عاجز ودم و اپسینته منتظر ایدی .

ایشته بوصیره‌ده ایدی‌که روسیه‌ده بالشویکلك اداره‌سنك تأسسنی کندی حیات ملیه واستقلالیه‌سی ایچون نافع کورن ـ «داغستان اتحاد مرکز قومیته‌سی»، قفقاس فرقه‌سنه قارنیلوفك تشبثاتنه آلت اولمایارق کندی وطننه عودت وقومیته‌یه خدمت ایتمسی امرینی ویردی. بو فرقه‌نك وطنه عودتیله قارنیلوف قوتی انحلال ایتدی . آنجاق بو سایه‌ده‌درکه بالشویکلك اداره‌سی تأسس وتوسع ایده‌بیلدی .

ایشته بوندن صوکره بر طرفدن مرکز وشمالی روسیه‌ده restauration اسکی اداره‌یی اعاده ایچون دنیکن اردوسی تشکل ایتمش وبوصورتله روسیه‌ده جهانده امثالی نامسبوق انقلاب محاربانی باشلامش ایدی. ایشته بو وضیق داغستان مرکز قومیته‌سی روسیه‌دن تماماً فك رابطه ایده‌رك استقلالیت نامه‌سنی اعلان ایتمسی ایچون اك مساعد برزمان وفرصت تلقی ایتدی .

روس ملتنك بر برینی امحایه چالیشان بو ایکی مخالف ومخاصم

پارتیسندن هر بریسی طاغلیلری کندی طرفنه جلب واماله‌یه صرف مساعی ایلیوردی. وهر ایکی طرف ده محکوم ملتلر ایچون الک جاذبه‌دار اولان وهر ملت کندی مقدراتنه حاکم اوله‌جقدر » پرنسیبنی تطبیق ایده‌جکنی وعد ایدییوردی . فقط طاغلیلر قومیته‌سی هر هانکی بر پارتینک محاربه‌سنه اشتراک ایله روس انقلابنک مغلق و معلق اولان مجادلاتنه بولاشمق و قاریشمقدن ایسه بی طرف بر وضعیت آلمانی و وطننده استقلال اساسانی تأسیس وتقویه‌یه چالیشمانی مناسب کورمش، بناءً علیه روس پارتیلرینه قارشی بیطرفلغنی و آنجق کندی وطننه کیرمک کشبنده بولوناجق اولان هر هانکی بر روس قوتنه مخالفت ایده‌جکنی اعلان ایتمشدی . بونک اوزرینه طاغستان هرطرفدن تجاوزه معروض قالمشدی. جنوبدن : باکو استقامتندن چاربزم طرفدرنی اولان بجارا‌خوف قوتلری ، تفلیسدن کورجیلر ، شمال شرقیدن : بالشویکلر ، شمال و شمال غربیدن : قازاقلر ، قافقاسیه‌یی استیلا ایچون بتون قوتلرینی صرف ایدییورلردی . بو صورتله طاغستانک هرطرفی قان و آتش صارمشدی . آرتق طاغستانده استقلال محارباتی برمعتاد و تام معناسیله باشلامش ایدی . پك خونین و الیم اولان بووضعیت ، اساساً قلبلری حس انتقام ایله مشبوع و وطن اصیللرینک قان ، دومان ، آتش و اولومدن عبارت تاریخنک خاطراتیله محزل اولان تورکیه‌ده‌کی مهاجرلری هیجانه کتیرمش وبونلردن ایلك قدمه اولارق ، مه‌که ـ عزیز ، نه‌نه‌ی برقوق ، محه‌بل مدحت ورفقاسی وطنك امدادینه یتشمشدی . بوصورتله روسلق ایله قفقاسلیق قارشی قارشی‌یه کلمشدی . وضعیت پك بحران انکیز ایدی . برطرفدن مسلح متجاوزلره قارشی وطنی مدافعه ، دیکر طرفدن ساری برشکل آلان انقلاب فکرلرینه قارشی هیئت اجتماعیه‌یی وانتظام داخلی‌یی تأمین ایتمك لازمدی (روسیه‌ده‌کی انقلاب اجتماعی اختلالرینه قارشی طاغستانک ناصل بر وضعیت آلدیغی پك مهم بر بحثدر . بونی آیریجه یازمانی دها مناسب کوریبوردم .)

قافقاسك منور وطنپرورلری بویوك بر هیجان وغلیان ایچریسنده چالیشیورلردی . ملتك مادی ومعنوی بوتون قوتنی استعمال ایتمك زمانی ایدی . هرطرفده عمومی سفربرلك وجهاد اعلان ایدلمشدی. قادین، ارکك هیچ برفرد بومجاهده‌دن خارج قالمایاجقدی . پك واسع اولان جبهه‌نك هرطرفنده محاربه دوام ایدییور ، هرکون ، هر کیجه شهدا مزارلرنك توسعی نسبتنده تهور وکین وشدتده آرتیوردی . (قافقاسیاده هر شهیدك مزاری باشنه منتهاسنده بیاض بایراق بولونان اوزون بردیرك دیکیلیر وبو متمادیاً تجدید ایدیلیر. بناءً علیه قافقاسیاده مزارلقلر هرکویك درجهٔ فداکارینی کوستریر .)

محارباتك محراق نقطه‌لری : دربند ، تیمور خان شورا ، خساف یورد، خروزنی، (بومنطقه‌ده خاصة آلخان یورده قولاری، آلدی، سورقورد کویلرنده) نازران، نالجیك، پانال پاتیتکس، بقتاریتوداو، لارس، مواقعی ایدی. محارباتك شدتی وبونك تولید ایله‌دیکی هیجان وفوران افراد ملتده عادتاً اراده‌یی وقوهٔ مفکره‌یی قالدیرمش وبونك یرینه عمومی بر جنون قائم اولمشدی. محاربه مرکزی وشرقی طاغستانده دهاموفقیتله دوام ایدییوردی. بویرلرده روس چاربنك ، اسلاملردن نزع وقازاقلره اهدا ایله‌دیکی قرق دورت جیفتلك ایله خروزنی وحساف یورت ، نازران شهرلری استرداد ایدلمشدی . فقط انکلیزلر طرفندن مدورلو وسائط حربیه ایله تسلیح وتجهیز ایدیلان وبحر خزرده‌کی دونمایه استناد ایدن بجاراخوف قوتلرینك اشغال ایله‌دیکی دربند، شامل قلعه (پتروفسق) استرداد ایدیله‌مه‌مشدی . چونکه طاغلیلرك سلاحی دشمنك النده‌کی وسائط حربیه‌یه نظراً پك ضعیف ایدی. نهایت باکو عثمانلی اردوسی طرفندن استرداد ایدلدی . ومرحوم مات عزت پاشا قوماندانسنده تورك قرده‌ش فرقه‌سی دربند اوزرندن، طاغستانك امدادینه یتشدی. وبونك معاونتیله دربند، تیمور خان شورا ، شامل قلعه (پتروفسق)ده استرداد ایدلدی. بوصورتله نتیجه‌سی هنوز غیرمعین بر مجادله ایچریسنده چالقانمقده بردوام اولان قوبان منطقه‌سی مستثنا اولمق اوزره مرکز وشرقی قفقاس قورتاریلمش اولدی . اساساً (۱۱ مایس ۱۹۱۸)ده رسماً استقلال اعلان وهیأت حکومت‌ده تفلیسده تشکیل ایدلمشدی. مناسبات خارجیه‌یی تنظیم ایله اشتغال ایدن وطاغستان حکومت متحدهٔ جمهوریه‌سنی » تمثیل ایدن هیأت‌ده تیمور خان شورایه کله‌رك ادارهٔ امور حکومته باشلادی . حکومتك پروغرامی اختلال اجتماعینك مملکته سرایت ایتمه‌سنه مانع اولمق ، دموقراتیك اساسه مستنداً ادارهٔ داخلیه‌یی تنظیم وقورتاریلان اقسام وطنی تجاوزدن محافظه ، متباقیسنی استرداد ومناسبات خارجیه تأسیسی ایدی. Tapa Tchermo «تاپه چرمویف » ریاستنده پارسه بر هیئت مرخصه‌ده کوندردی .

تورکیه‌نك دول ائتلافیه ایله عقد ایله‌دیکی متارکه‌یه توفیقاً تورك قطعاتی ۱۹۱۸ تشرین ثانیسنده طاغستاندن چکلدی، طاغستان حکومت جمهوریه‌سی خطوط عمومیه‌سی بالاده مذکور پروغرامك تطبیقنه امکان ورمان بولامادی . چونکه دول ائتلافیه‌نك مرتوع مظاهرتیله تشکل وبالشویکلری مغلوبیت متوالیه‌یه اوغراته‌رق موسقووایه تقرب ایتمش اولان دنیکین Denikyn اردوسنك تعرضنه اوغرادی . دنیکینك پروغرامی (غیرقابل تجزی بر روسیه) جهه‌سیله افاده ایدیلیور وبو تعبیرله دنیکین ملل محکومه‌نك اعلان ایله‌دکلری استقلاللری کان لم یکن عد ایدییوردی. دنیکین اردوسنك اساسی قازاقلر تشکیل ایلیوردی، بونلر ایسه ، طرفدن طاغستانه الك یقین وقیزغین دشمنلری ایدی . دیکر طرفدن جنوبی روسیه‌ده روس جبهه‌سنه متصل اولان ایلك

جمهوریت طاغستان ایدی . بناءً علیه طاغستانك حدودلرنده ینه قانلی وفجیع حادثه‌لر کورونمه‌که ، جانلانمغه باشلامشدی .

شباط ۱۹۱۹ تاریخندن اعتباراً دەنیکین اردوسی ، طاغستان وطنی اوزرینه یورومه‌که قویولدی . یورغون وبی‌تاب اولان ملت وهلهٔ اولاده بومهیب قوت قارشیسنده بر آز صارصیلدی . نوزاد حکومت پارسده‌کی ممثللری واسطه‌سیله دول ائتلافیه نزدنده دنیکین اردوسنك بوحرکتنی پروتستو ایتدی . فقط اساساً کندی تملیاتنه توفیقاً حرکت ایده‌ن دول ائتلافیه بوپروتستویه جواب ویرمه‌دیکی کبی دەنیکن‌ده هیچ براساس مشروعه استناد ایتمه‌ین حرکات استیلاکارانه‌سنه دوام ایتدی . غربی ومرکزی طاغستانده تکرار مدافعه محاربه‌سی باشلادی .

الك شدتلی محاربه‌لر مرکزی طاغستانده جریان ایدییوردی . بورادە اوچ آی محاربه دوام ایتدی . بومحاربات نتیجه‌سنده دەنیکن اردوسی غلبه‌یی تأمین و ۲٤ کویی احراق ایتدی . وبومدت ظرفنده طاغستان یومیه وسطی اولارق درتیوز شهید ویرییوردی .

نتیجه‌ده جمهوریت اردوسی مغلوب اولدی . طاغستان وطنی تکرار روسلرك استیلاسنه کیجیوردی . دەنیکن اردوسنك حرباً کچدیکی یرلرده کویلر منقلب رماد اولیور ، هرطرف یاغما ایدیلیور ، جامعلر ییقیلیور ، عرض وناموسه تجاوز اولنیور ، قتال وامحا بوتون شدتیله دوام ایلیوردی . بو استیلا قارشیسنده وطنپرور منورلر مملکتی ترکه مجبور اولیورلر وبونلرك یرلرینه ، مرتجع جنراللر کچیوردی . بو صورتله تدریجاً مملکتی اشغال ایدییور ومرکز حکومت اولان (تیمورخان شورا) یه یاقلاشیوردی . نهایت (مایس ۱۹۱۹) د. حرباً تیمورخان شورایی اشغال ایتدی . وپارلمنتویی سونکو ایله طاغیتدی وهیأت حکومتده وطنی ترك ایتمك مجبوریت الیمه‌سی قارشیسنده قالدی . بو صورتله بو بو دفعه ینه « حر قارتاللر یووه‌سی » بنجهٔ اسارته دوشدی . دەنیکن اداره‌یی چارلرك الك ظالم ومظلم شکل اداره‌لرینه ارجاع ایله‌دی . رأس اداره‌یه چارلغك معروف ومعتمد ظالملری کچیلدی . بونلر انقلابك ، تاریخك مزبلهٔ نسیانه آتدیغی اشخاص ایدی . بونلر انقلابه قارشی اولان کین وعداوتلرینك اوجنی طاغلیلردن آلمق ایچون مظالم وتعدیاتده مسابقه ایدییورلردی .

مرتجعلر بوتون بوتضییقات وتعدیاته رغماً تاریخك جریان طبیعیسنی تبدیل ایده‌مدیلر . بووضعیت قارشیسنده ملتك هیأت عمومیه‌سی ازکین ویارالی آرسلان کبی قوتنك عودتنه وفرصت صولتك حلولنه خوشانه انتظار ایدرکن دیکر طرفدن مملکتك غیر قابل ضبط کوشه‌لرنده‌کی سکنه ایله یوراره کلمش اولان بعض وطنپرورلرده بوساکن وایکم قارتال یوالرنده شدتلی بر قیامك اساسلرینی احضار ایدییورلر وقلنجلرینی بیله‌یورلردی . ت وشرف استقلالی بر مدت بالفعل طادان و ادراك ایده‌ن ملته بو استیلا پك آغیر وتحملسوز کلشدی . بناءً علیه هرنه‌یه مقابل اولورسه اولسون دەنیکنك بو تضییقنی رفع و استقلالنی استرداد ایتمك بوتون افراد ملت ایچون الك مقدس بر ناموس وتاریخ عقیده‌سی اولمشدی . بو عقیده قارشوسنده کرك جماعتده و کرکسه منورلرده منافع شخصیه وفرقه‌جیلق حسلری تماماً زائل اولمش و متحد بر کتله حالنه انقلاب ایله‌مشدی . « فرقه اختلافلری رفع ایدلملی ، نزاعی موجب مسائل اونوتولملی ؛ شمدی دین ، ملیت واستقلال کبی هرکسی سیاساً علاقه‌دار ایده‌ن بر مسئله قارشوسنده‌یز » مآلنده‌کی وطنپرورلرك بر بیاننامه‌سیله ایشه باشلاندی . و ۱ آغستوس ۱۹۱۹ بتون طاغستانده عمومی ناکهانی بر قیام باش کوستردی . و بو قیام شمالی قفقاس مدافعهٔ ملیه مجلسی طرفندن اداره ایدیلیوردی .

تاریخی بر کین و بر حس انتقام ایله مؤید اولان محبت ملیه و استقلالیه نه معجزه‌لر کوستره‌مز ! ایشته بو قیام و جدالك سائقی ومحرکی‌ده بویله بر وضعیت وروحیت قارشوسنده ایدی . برمنبعه استناد ایتمه‌ین ملتده اساساً جبخانه پك آز ایدی . فقط قیام ناکهانی وعمومی وقوعه کلدیکی ایچون مملکتك مواقع مهمه‌سنی اشغال ایتمش اولان دنیکین اردوسنك اقسامی اول امرده بولوندقلری یرلرده تماماً امحا ایدلمشدی . و بوصورتله مملکت داخلی « سربستی » مساعیه‌یه مساعد بر حاله افراغ ایدلدی .

یالکز مرکزی وشرقی طاغستان آراسنده یکانه خط اتصال اوزرنده بولونان (خونزاخ) قلعه‌سی ایله حدود بوینده‌کی بر قسم مواقع استرداد ایدیله‌مدی . برطرفدن بونلرك استردادی ایله اوغراشیلمقله برابر دیکر طرفدن دنیکینك کلمکه باشلایان قوه قطعاسنك توقیفنه چالیشیلیوردی . بو میانده مرکزی طاغستانده ، شدت وعزمیله وذهد وقواسیله شامل تنظیر ایتمك قابلیتنی کوسترن ، مرحوم ومحترم « اذن‌خیری » حاجی Uzni . khairy - khadji ده بیوك بر درایت وصولتله بر طرفدن دنیکین اردوسنك مرکز قطعته تعرض ایدییور ، دیکر طرفدن مملکتی ایکی‌یه آییره‌رق وحدت اداره وحرکاتی اخلال ایدن (خونزاخ) ی روسلرك الندن آلمغه چالیشیوردی .

بودفعه‌کی محاربات کچن دیکر محاربه‌لره نظراً باشقه بر شکلده ایدی . بودفعه ، انکلیزلرك هردرلو وسائط فنیه‌سیله تجهیز ایدلمش اولان دەنیکن اردوسی تانق وطیاره . . . الخ کبی اسلحهٔ جدیده‌ده استعمال ایدیوردی . بوکا رغماً دنیکن اسکی وضعیتی قازانمغه موفق اولامادی .

طاغستان بوحرکتلرینی یاپارکن دنیکین اردوسی موسقوه قپوسنی چالیور ، وبالشویکلر صوك کونلرینی یاشایورلردی . فقط طاغستانك دنیکین اردوسنك کندیسنه واقع اولان شدتلی ضربه‌لری تأثیریله دنیکین اوچ قول اردوسنی کری چکمکه و قافقاسیه‌یه سوقه مجبور

و بو صورتله موسقوویه قارشی اولان حرکاته ضعف و بطائت طاری اولمشدی . جهانك بیوك بر علاقه و هیجانله تعقیب ایتدیکی و دنیکینك روسیهٔ امپراطورلق ادارهسنك بانیٔ ثانیسی اولمق شهرت و حشمت تاریخیهسنی قازانهجغی و قازانهجغنه قطعیاً و یقیناً امیدوار بولندیغی آنده یوزینی کری چویرمکه مجبور و بو صورتله بالشویکلکك مظهر بعث بعد الموت اولماسی شبههسز شرق ایچون مهم و محتشم بر آن تاریخیدر .

بو صورتله طاغستان بالشویکلکه بر دها غدیغی آنده دیکری توله که رمق قالدیغی هنکامهده اولمق اوزره ایکی دفعه یاردیم ایتمش اولدی . فقط طاغستان بو فداکارلغی ، البته بالشویکلرك ماوی کوزلری ایچون دکل ، صرف کندی اقبال و استقلالی ایچون یاپمشدی .

دنیکن اردوسی دها بتمش دکلدی ، طاغستان مدافعهٔ ملیه حکومتی محاربهنك اوزایهجغنی تخمین ایدیور ، بناءً علیه بر مظاهرت خارجیه آرایوردی . فقط حق حیات و مقدراتی کندیسنك بو حرکاتنه مربوط بولنان یکی قومشو جمهوریتلردن بیله بر معاونت کورهمشدی بناءً علیه استقلالیتی درحال طانیمق شرطیله بالشویکلرله بر اتفاق سیاسی عقدینه مجبور اولمش و بونی کندی خلاصی ایچون بر عامل مهم تشکیل ایدهجکنی ظن ایلهمشدی . چونکه روس قومونیست پارتیسنك رسمی پروغرامنك (اك مهم و روحلی) نقطهسی — (هر ملتك کندی مقدراتنی کندیسی تعیین ایتمهسی) مادهسی ایدی . و بو مادهده ، طاغستانك مقصدینه توافق ایدیوردی . بالشویکلر بو مادهیی یالکز پروغرام کتابنك صحیفهلری آراسنده براقیهرق ، صورت مخصوصهده موضحهده بتوق شرق و ملل محکومهیه اعلان و تلقین ایتمکده ایدیلر . شبههسز بو بیانات طاغستانی اولویتله علاقهدار ایدیوردی .

کرك شرقك استانبول — باطوم — باکو کبی اك قیصه یولی الده بولندیرمق و کرکسه بالشویکلکك نوبه صارقدرق ، بو صورتله پارچالانماسی کندیلرنجه مقرر اولان ترکیه ایله مقارنت پیدا ایتمهسنه مانع اولمق اوزره دول ائتلافیه آذربایجان ، ارمنستان و کرجستانك استقلالیتلرینی تصدیق ایتدکلری حالده استقلالیته لیاقت ، نظریات ایله دکل ، فقط اك یوکسك و پارلاق درجهده فعلیاتله اثبات ایتمش اولان طاغستانك استقلالیتك تصدیقنه یناشمیوردی . چونکه بو ملت کندیلرینك اداره و تجهیز ایتدکلری دنیکن اردوسیله محارب بولونیورلر . بالشویکلکك توسیعنه یاردیم ایدیورلردی .

حالبوکه طاغستانه کوره کندی استقلالنه تجاوز ایدهن هر زمره مساوی ایدی . نتهکیم ۱۹۱۸ ده متنوع پارتیلره قارشی بر جبهه ایله حرب ایدهرك بو قناعتی فعلاً اثبات و مرخصلریلهده دفعاتله جهانه اعلان ایلهمشدی . بو دفعه وقایع و وضعیت کندیسنك بالشویکلره توحید حرکات ایتمك صورتیله استحصال آمالنه موفق اولاجغنه اقناع ایتمش ایدی .

مدافعهٔ ملیه حکومتی و ادارهسی ملتك کندیسنه تودیع ایتدیکی وظیفهیی دربند ، تمورخان شورا و شامل قلعه و شهرلرینی دنیکن اردوسندن استردادایله ایفا ایتدی و استردادی اوضنده معظم فدا کارلقلر ایفا ایلهدیکی کندی طوپراغنه حاکم و صاحب اولهرق ۱۹۲۰ اوائلنده قیزیل اردو ایله غروزنی جوارنده تماس حاصل ایتدی . طاغستان شمدی یکی بر صحنه و وضعیت قارشوسنده ایدی . عامه کلیر کلمز مدافعهٔ ملیه حکومتی قومونیزم پروغرامنك هر ملتك کندی مقدراتنه حاکم اولاجغی حقنده کی مادهسی ایله چیچهرینك بونی مؤید اولان دنیکن ایله محاربه اثناسنده کی بیانات رسمیهسی (*) و جنوبی روس قومونیزم شعبهسیله عقد ایلهدیکی تعهداتی ابراز و قیزیل اردونك حدودی تجاوز ایتمهمسی لزومنی درمیان ایتدی .

مدافعهٔ ملیه حکومتی ایکی مسئله قارشوسنده بولونیوردی : بری مملکتی قیزیل اردونك استیلاسندن مصون بولوندیرمق ، دیکری ایسه مملکتنده جاری اولاجق اصول اداره ایدی . بالشویکلر کندی اجتماعی و اداری پرنسیبلرینی طاغستانده تطبیق ایتمك بهانهسیله مملکته کیرمك ایستیورلردی . حالبوکه قومونیزم شکلنی تولید ایدن : سرمایهدارلق ، صنف درجهلری ، بیوك املاك متصرفلری کبی سببلر یوق ایدی . ملت هر فرده بر حق و بر موقع و یرن عادتلرینه توفیقاً یاشیورلردی . شو حالده قیزیل اردونك ، مملکتی قومونیزه ایتمك ایچون استیلا ایتملرینه سبب یوق ایدی . و بوکا رغماً استیلایه تصدی ایتمسی طرفیدن طوغریدن طوغری یه امپریالیزم فکرینی تطبیق ایتمك دیمکدی .

ایشته بو فکر ، اساسه استناد و هر وجهله مملکتنده مستقل قالمق ایستهین (مدافعهٔ ملیه حکومتی) نك تشبثات مصلحانهسنه قیزیل اردو بدایتده لیت و لعل وضعیتی کوستردی . قیزیل اردو طاغستان حدودلرنده تجمعنی اکمال و کتلهلر وقت ایدر ایتمز . (قومونیزم ملتلر و ملیتلر و بونلرده دین و استقلال آرالرنده حدود طانیماز و بونلری طانیدیغی تقدیرده تعقیب ایلدیکی عقیدهٔ سیاسیه و اجتماعیهیی منکر و بو صورتله جهانه قارشی کاذب و مغفل بر وضعیتده قالمش اولور) جوابنی ویریورلردی .

بونك اوزرینه اغفال ایدلدیکنی آکلایان مدافعهٔ ملیه حکومتی سقوط ایتدی . یرینه (مظاهرت خارجیهیه اعتماد و استناد ایله دکل فقط بالذات ملتك قوت و اتحادی ایله استقلالی استحصال و ادامه

(*) Volniy gorez — مستقل طاغلی نامنده اولوب طاغستان مدافعهٔ ملیه حکومتنك رسمی غزتهسنده ۱۹۱۹ تاریخ «۷» نومرولی نسخهسنده مذکور اولدیغنه نظراً — سوویت حکومتی خارجیه قومیسری چیچهرین ایله شرق قریب قومیسری «نریمانوف» قفقاس ملتلرینه خطاباً بروجه آتی بیاناتده بولونمشلردر :

« روس سوسیالیست فدهراسیون شورا جمهوریتی هیچ بر وقت باشقه ملتلر و حکومتلرك اراضیسنه تجاوز ایتمك و جبراً بالشهویکلکی قبول ایتدیرمك مقصدینی تعقیب ایتمیور .. بناءً علیه بالشهویکلکی سزك ملتلرهده تشمیل ایچون بر تشبثده بولونمق فکرنده دکلدر . « هر ملتك کندی مقدراتنه حاکم اولماسی » پرهنسیبنی تطبیق و قبولده ثابتدر . بو نقطهٔ نظردهن سزدن دها کری بولونان قومشولرینه ، باشقیرتلره الخ ... ملتلرینه کندی مقدراتلرینی کندیلرینه حواله ایتمکله اثبات ایتدی . »

ایده‌جك وملتك ارادۀ حقیقیه‌سنی حامل اولاجق اولان بر حکومت ایجاب ایتدی. کرك بویله بر حکومتی تأسیس وکرکسه بالشویکلرك حرکت وسیاستلرینی پروتستو ایتمك اوزره ١١ مایس ١٩٢٠ برشنبه کونی مرکزی طاغستانده «قه‌یش غورته Ketiche Kort مشاوره‌یه‌سی» سنده و بوتون داغستانك مرخصلرندن مرکب اللی بیك کشیلك بر اجتماع عقد ایدلدی. بو اجتماعده مهم بر قیزل قوتك تحت حمایه‌سنده اولارق نوموییست مرخصلری‌ده حاضر بولوندی. بونلرك بوجهه‌سنده وبو بویوك کتله اورته‌سنده رفع ایدیلان بویوك استقلال بایراغی طوپ اندا‌ختیله سلاملاندی. و بو استقلالیتی صوك فرده قدر مدافعه ایده‌جك بر (استقلال و اتحاد حکومتی هیأتی) انتخاب ایدلدی و بو حکومت ملت مواجهه‌سنده، ملتده هیأت حکومت حضورنده یمین ایتدیلر. و بو اجتماع نتیجه‌سنده، بعض ماده‌لرینك صورتلری زیرده عیناً درج ایدیلان، بیاننامه‌یی نشر ایتدی. (١٢ مایس ١٩٢٠)

٦ — شیمدی‌یه قدر اولدیغی کبی شیمدیدن صوکرده طاغستان ملتی کیمسه‌یه تجاوز وکیمسه‌یی اسیر ایتمك ایسته‌مدیکی کبی اسیر اولمایی‌ده، هیچ بر فرد و زمره‌نك تحکمنی‌ده، قبول ایتمه‌یه‌جکدر.

١١ — بوتون دنیاجه معلوم اولسون که دوزتی چارلغك احیاسنه چالیشان دنیکین اداره‌سنه تقریب وربط ایتمك ایسته‌مش اولانلرله بوکون بالشویزم اداره‌سنه ادخال ایتمك تشبثنده بولوناجقلر آراسنده نظرمزده هیچ بر فرق یوقدر؛ هر ایکیسی‌ده دشمنمزدر.

١٢ — تاریخ، حادثات زائله، وضعیت حاضره، بزه خالص دوست ایله حقیقی دشمن اولمش واولاجقلری فقط بك آچیق بر صورتده آکلاتدی، اوکرتدی.

بو اجتماعك نه‌قدر ملی و مؤثر اولدیغنی آکلامق ایچون اسلام نامنده فقیر، امی، بز هرده بر کویلینك بالشویك قومیسری کیقالا Gikala Yl یه ویردیکی زیرده‌کی جوابه دقت ایتمك لازمدر. مومی الیه اسلام بوجوابیله شبهه‌سزدر که طاغستانك روحنه وایمانه ترجمان اولدی. مذکور جوابك بعضی پارچه‌لری بروجه زیردر:

— أی کیقالا! سن بنم قارنمك طویاجغندن... فلان بحث ایدیورسك. حالبوکه بنم قارنم دکل، روحم آجدر. روحم ایسه آنجق استقلال ایله دویاجقدر. اونك ایچون استقلال ایسترم استقلال... استقلال ویرلمزسه (انکا ایلدیکی تفنکی کوستره‌رك) بوتفنکله.. بوده اولمازسه (قاسنی کوستره‌رك) بوتفنکله... بوده اولمازسه طیرناقلرمله آلمغه چالیشه‌جغم. وبو اولمازسه (مقبرۀ شهدایی کوستره‌رك) ایشته شونلره التحاق ایده‌جکم...»

هیجان ملی‌یی کورن بالشویکلر بورادن سکوتله عودت ایتدیلر. تشکل ایدن هیئت حکومتده حضرت شاملك اك مهم مرکز اداره‌سی اولمش اولان «دارغی Dargy» کوینده ایشه باشلادی:

١ — حکومتك کیفیت تشکلندن و پروغرامندن ملتی خبردار ایتدی.

ب — آمال ومقررات ملیه‌یی حاوی بر نوطه ایله (ده‌جه نصوح) ریاستنده بر هیئت مرخصه‌یی ولادی قفقاس اوزرندن ١٣ مایس ١٩٢٠ ده موسقوه‌یه یوللنمیشدی.

ج — کذا حکومتك کیفیت تشکلی، وضعیت ومقررات ملیه‌یی علاقه‌دار دولت وملتلره ایضاح ایچون ١٦ مایس ١٩٢٠ ده تفلیسه بر هیئت کوندردی.

حکومت بر طرفدن آمال ملیه‌یی بو صورتله صلحاً استحصاله چالیشمقله برابر دیکر طرفدن ملتك عندالایجاب ابراز و اختیاری کسب ضرورت ایده‌جك اولان اك بیوك فدا کارلقلره حاضر بولنمسی امرینی ویردی. بو وضعیت قارشوسنده بالشویکلرده:

١ — کتلۀ ملتی سوق و اداره ایدن منور وطنپرورلری صور مختلفه ایله اورته‌دن قالدیرمق، مملکتدن اخراج ایتمك.

ب — بعض مسلمان و مونیستلر واسطه‌سیله پروپاغاندا یاپه‌رق کندیسنه طرفدار بولمق و بونلری ملتك ممثلی و آمال ملیه‌نك حاملی کوسترمك.

ج — عینی زمانده قوتنی تزیید و تقویه ایده‌رك سیاستنی، عند الایجاب جبراً تطبیق ایتمك اساسلرینی تعقیبه باشلادی:

فقط بر طرفدن بالشویکلر طاغستانك عندالایجاب کوستره‌جکی شدت مقاومتدن چکندیکی کبی دیکر طرفدن طاغستانلیلرده تورکلرله متفق بالشویکلر علیه محاربه‌یه قیام ایده‌رك بو ایکی دولت آراسنده‌کی اتصالی کسمه‌یی شعائر دینیه و تورکلره قارشی بسله‌دکلری حسیات مودتکارانه ومنتدارانه‌یه موافق کورمیوردی. بناءً علیه طاغستان (شمالی قفقاس) مقصدینی اصغری بر صورتده تطمین ایده‌جك بر قراره موقتا راضی اوله‌جقدی. بالشویکلرده طاغستانی اقناع و اسکات ایتمك وضعیت مماشاتکارانه‌سنی آلمغه متمایل کورونیوردی.

فی الحقیقه بالشویکلر کندی املرینه اماله ایتدکلرینی ظن ایلدکلری کندیلرنجه منصوب بر هیأت مرخصه‌یی موسقوه‌یه کوندردیکی، فقط بونلرك أکثریتی‌ده (موسقووه‌ده) مصراً استقلال ایسته‌دیلر. بالشویکلر بوکا مقابل مملکتی (لزکی، نه‌رك، قوبان، آبخاز) پارچه‌لرینه تفریق ویرینه حقیقتده لفظی اولمقدن باشقه بر قیمتی حائز اولمیان، بر مختاریت ویردیکلرینی اعلان ایتدیلر. حالبوکه اولا مملکتی پارچه‌لایان ثانیاً هیچ بر معنایی تضمن ایتمه‌ین بوشکل آمال ملیه‌یی حتی اصغری بر صورتده تطمین ایده‌مدی.

بو صره‌لرده شاملك حفیدی (سعید) ده مملکته کیرمشدی. وطنك مختلف اقسامنده اوفق تفك حادثه‌لر کوسترمکه باشلادی. بونك اوزرینه بالشویکلر غیر روس ملتلر قومیسری ستالین (Stalyn)ی طاغستانه کوندردیلر. بوده کاه اغفال ایله، کاه تهدید ایله موسقوه‌نك بوصنعی ومعناسز مختاریتنی تطبیق ایتمك ایسته‌دی. فقط (ستالین Sta lyn) ك بوطرز حرکتی ملتی تسکین دکل، بالعکس حادثه‌لرك تزایدینه سبیت ویردی. فقط اسباب مختلفه طولاییسیله جدی بر شکل آلمادی.

طاغستانلی

احمدخان

بویوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سنك مذاکراتی

قیرشهر مبعوثی مفید افندی حضرتلرینك بیاناتنك مابعدی

بوراده عرض ایده‌جکم بر نقطه واردر؛ اوده خواجه‌لرك وظیفه‌لرینی بحق ایفا ایتمدکلری حالده اوقاف اسلامیه‌یی کندیلرینه ما کل یایمق صورتیله آره‌لرنده تقسیم ایتمش اولدقلری فکرنده بولنانلر وارسه اونلرك بو فکرلری یا کلشدر. افندیلر، جامع شریفلرده، کرك محله جامعنده، کرك درجاتی عرض ایتدیکم دیکر جامعلرده، جماعت اسلامیه‌یه وظیفهٔ دینیه و اسلامیه‌لرینی یاپدیرمق، جناب حقك کندیلرینه بخش ایتمش اولدیغی نعمتك شکرینی ادا ایتدیرمك وظیفه‌سیله موظف اولان امامله اجرت امامت اوله‌رق ویریلن پاره سنوی اوله‌رق معدنی پاره حسابیله اعظمی بیك غروشی تجاوز ایتمز. اوندن صکره جامع شریفك تطهیری ایچون، تمیزلنمسی ایچون قیم دیه تعیین اولنان کیمسه‌لره ویریلن اجرت ایسه اوتوز غروشدن عبارت بر پاره‌در.

افندیلر بز جامعه و تشکیلات اسلامیه‌یه هیچ عطف نظر ایتمه‌مك باقمدق. تورکیا بویوك ملت مجلسی جمع ایدن شو دائره‌نك تطهیری ایچون استخدام ایتدیکمز خدمه‌لره شهری یکرمیشر لیرادن آشاغی پاره ویرمدیکمز حالده جامعلرده مسلمانلرك صحتنی، حیاتنی محافظه ایچون یاپیله‌جق تطهیراتی ایفا ایدنلر حقنده نیچون بخل کوستریبورز؟ اوت، حقلیسکز، دییه بیلیرسکز که: «بز جامعلرده‌کی امامله، اسلامك علویتنی جناب حقك منازه‌لردن اعلا ایدن مؤذنلره، جامعلرده کرسیلره چیقوب اهالی‌یه وعظ و ارشاد وظیفه‌سنی ایفا ایدن مدرسلره بر باقمدق.» اوت، حقکز واردر، طوغرودر. اویله مؤذنلرمز واردرکه اوقودیغی اذان و اقامت ایله جماعتی تنفیر ایدوب جامعدن قاچیرر. فقط بو کبی مؤذنلرك تعیین و انتخاب ایدلمسنده، ایشك اهلنه تودیع اولنمامسنده‌کی قباحت عجبا شریعتك‌میدر؟ یوقسه او وظیفه‌یی ایفا ایتدیرمك ایچون ایشك باشنه کچنلرك‌می؟

افندیلر، هیچ بریمز و بالخاصه بنده‌کز تشکیلات اساسیهٔ اسلامیه‌نك امر ایتدیکی هیچ بر ایشی بحق ایفا ایتمیورم. فقط بن بحق ایفا ایتمدیکم حالده بیله عجبا دیکر ایفا ایتمیان آرقداشلریمه سوز سویله‌مك صلاحیتی حائزمی‌یم، دکلمی‌یم؟ اوراده اوتانه‌رق، اونلرك قارشوسنده محجوب و حجیل اوله‌رق اونلره اساسات اسلامیه‌یی بیان ایتمك. اونلر آره‌سنده بتون اسلام عالمنك اسلامك غیری دولت و ملتلره قارشی مدافعه‌سنی تأمین ایده‌جك بر اخوت صمیمیه وجوده کتیرمك ایچون بنم قصوریمی عفو ایدك — کندیلرینه سوز سویله‌مکلکمی المده

بولنان کتاب بکا امر ایدییور. بوکا امر بالمعروف ونهی عن المنکر تعبیر اولنور.

افندیلر، ظن ایتمییکزکه امر بالمعروف نهی عن المنکر مسئله‌سی باشنده صاریق بولنانلره مخصوصدر، خایر، بتون مسلمانلر، اسلامیتك اخوت صمیمیه‌سنی بوزه‌جق، اسلامیتك رابطهٔ قویه‌سنی اخلال ایده‌جك، اسلامیتك اجنبیلره قارشی مغلوبیتنی انتاج ایده‌جك افعال و حرکات حقنده باشی صاریقلی بر خواجه قدر سوز سویله‌مك حقنی حائزدر. خواجه‌نك باشنده‌کی صاریق بر علامت مخصوصه‌دن عبارتدر. شیمدی طاغلرك، طاشلرك اغیرلغنه تحمل ایده‌مدیکی؛ تیتریه‌رك قبول ایتمدیکی بر امانت بزه تودیع اولوندی. بو، حقوق ملت و امتدر. بو حقوق ملتی، بو حقوق امتی، بو حقوق اسلامیتی ظلوم و جهول اولدیغندن دولایی بیله‌یه‌رك دوشنه آلان، بو حقوقك مدافعه‌سنی صرتنه یوکلدن مسلمان تورکلرك حکومت تشکیل ایتدکلری کوندن بو کونه قدر اسلامیته ایتدکلری خدمت قدر هیچ بر مسلمان قوم خدمت ایتمه‌مشدر. بو خصوص تتبعات تاریخیه‌ده بولنان ارقداشلریمزك جمله‌سنجه مسلمدر. تورکلر تشکیل ایتدکلری حکومتك نابدایتندن بو آنه قدر هیچ بر زمان خالی، هیچ بر زمان راحت قالمیه‌رق اولادینی بو اسلامیت اوغورینه، مالنی بو اسلامیت اوغورینه، جاننی بو اسلامیت اوغورینه فدا ایتمشلردر. فقط مع التأسف اومسلمان تورکك بو فداکارلغنه قارشی اونك کریده قالان آبدهٔ اسلامیه‌سنی، اونك کریده قالان عائلهٔ اسلامیه‌سنی مسلمان اوله‌رق بزم هیچ بر منوریمز یتشدیریه‌مه‌مشدر. بزم بر قسممز اجدادمزك، اسلافمزك، بزه براقدیغی آبدات اسلامیه‌یی، اونك احفاد اسلامیه‌سنی، اونك اولاد اسلامیه‌سنی، اسلام اوله‌رق تنویر ایتمك خصوصنده برچوق مختلف یوللر کوسترمکه باشلامشنز.

افندیلر، استرحام ایده‌رم، بو یوللرك اختلافی، بو یوللرك آیرلسی اکر حقیقی، جدی بر محاکه، حقیقی، جدی بر مناقشه، بر مناظره قپوسی آچمق ایچون ایسه اونلرك الاینی اوپمك صورتیله اونلری دعوت ایده‌لم، او مجادله‌لری، او مناقشه‌لری یاپه‌لم، اورته‌یه قویه‌لم. فقط نه علمك مسالکینده، نه‌ده طریق علمیه مسالکینك خارجنده بولنان ارقداشلریمزده مع التأسف هیچ بر قوت و قدرت مناظره کوره‌میورم. بناءً علیه شرعیه وکالتنك ارزو ایتدیکی تدقیقات و تألیفات

هيئتی اكر نظر اعتباره آليرده شويله اورته‌يه قورسه‌ق اسلامه اك بيوك خدمتی ايفا ايتمش اوله‌جغز .

افنديلر ، عالم ديديكمز ، باشی صاريقلی خواجه‌لر دكل ، عالم ديديكمز ، جناب حقك علوم جلاليه‌سندن بر نقطه اوله‌رق بشره بخش بيورديغی قدرت علميه اصحابيدر . وجوده كتيريلن بوقدر فنون ، بوقدر علوم ، بوقدر صنايع ، بوقدر حكمتی تدقيق ايدرك دوشونورلرسه هپسی ، عرض ايتديكم حبل متين الٰهی اولان قرآن كريمك ايچنده بوله‌جقلردر . و ديه‌جكلردركه : « بز شيمدی‌يه‌قدر خطا ايتدك » بناءً عليه بونك اهميتی بنده‌كز عاجزانه هيئت جليله‌كزه عرضدن مستغنی كورديكم و هيئت جليله‌نك يوره‌كی اسلاميتك ترقيسيله تيتره‌ديكندن دولايی بونك ياپيلاجغنه هرحالده قانعم ، استرحام ايديورم كه بوتدقيقات وتأليفات هيئتنك عددينی چوغالتالم . فقط اوله‌چوغالتالم كه دمين عرض ايتديكم بحثه رجوع ايده‌جكم ، بو وظيفه اهلنه توديع اولنه‌مديغندن ، متخصصين علميه اورايه آلنه‌مديغندن ، افنديلر ، ملتك پاره‌سی هدر اولماسون ، بكله‌نيلن غايه‌نك ، بكله‌نيلن املك بو تدقيقات هيئتی طرفندن وجوده كتيرلمسنه مجلس عاليكز نظارت ايتسون . بونی وجوده كتيرسين ، افنديلر . بوقسه بز بويله يكديكريمزی آكلايه‌مامق نقطه‌سندن ، بز بويله هيچ برفرده ساقيه حقی ويرمه‌مك كبی برطاقم مجهول غايه‌لره كيتديكمزدن دولايی برطاقم افكاره دوشيورز . . . اذاقه بواختلاف افكار بزی محو ايدر ! بو اختلافك دفعی‌نه‌يه متوقف ايسه بونی مجلس عاليدن رجا واسترحام ايديورم .

عاليكز شرعيه واوقاف وكالتندن استرحام شودركه وظيفه وجهات اولمق اوزره انحلال ايده‌جك اولان برلره اهلنی قويسون ، اسلام ياورولرينی ، اسلام جماعتنی معابد اسلاميه‌يه طولديره بيلمك ايچون اورالری بديعيات ايله تزيين ايديلسين ، اورالری تميز طوتولسون . اونی رجا ايده‌جكم . بونه‌در افنديلر ؟ آچيق سويليه‌يم ، جمعه كونی خطيب افندينك بوهفته‌كی وقوعاتی جماعته بيان ايتمك صورتيله ترتيب ايده‌جكی خطبه‌لره چوق اهميت ويرمك لازمدر . حالبوكه بوخطبه‌لر ، قابل انكار دكلدر ، برطاقم آدملرك متعدد دفعه اوقوديغی خطبه‌لردر . بوخطابت جهتلری اهل وارباينه توديع ايدلمك صورتيله اوقونسون افندم . وصوكره بنه اجدادمز طرفندن اوجامع شريفه جماعتك او خطبه‌يی آكلامه‌سی حسبيله وضع ايتديكی بركرسی واردركه اونك مشيختی واردر ، اوكرسينك شيخی اوكرسيده او كون اوقونان خطبه‌نك معناسنی اكلاتسون ، جماعت ديكله‌سين . ايشته افنديلر ، اووقت آرقداشلريمه ديه‌جكم كه : ايشته سزه وعظ ، ايشته سزه خطيب ، ايشته سزه تميز ونظيف برجامع ! بنه ديكله‌منسه‌كز قباحتی هپكزه حمل ايده‌جكم .

بناءً عليه سزی بويله برطاقم واهی سوزلرله يورمقدنسه اسلاميتك ، حق شتون بشريتك محتاج اولديغی اساساتی ، ديندار اولان بتون اقوامك دنيا و آخرتده نائل اوله‌جغی مكافات ومجازاتی تعيين ايدن قرآن كريمه و قرآن كريمدن استنباط ايدن مجتهدين كرامك اقوالندن مستنبط عصره و عصرك ايجابنه كوره مسائل وجوده ايله تلقين ايدرك المق و صكره بتون حكميات اسلاميه‌يی ، بتون علوم اسلاميه‌يی غرب عالملرينه اك مكمل و اك شعشعه‌لی برصورتده كوسترە‌بيلمك و اونلری اوقاتدیره‌بيلمك ايچون تأليف و تدقيق هيئتنده عددی اون و ياخود سكزه ابلاغ ايتمك لازمدر . بونی هيئت محترمه‌كزدن رجا ايده‌رك سوزمه نهايت ويريورم .

رئيس — افندم سوز ايسته‌ين آرقداشلر تحسين بك ، طورسون بك ، حمدالله صبحی بك ، ضيا خورشيد بك ، چلبی افندی ، حسين عونی بك ، مصطفی بك ، عبدالقادر بك ، شيخ ثروت افندی

(مذاكره كافی سسلری)

عبدالقادر كمالی بك (قسطمونی) هركس نقطه‌ٔ نظرينی سويله‌سون . مذاكره ايكی كون دوام ايتسون ، اوچ كون دوام ايتسون نه‌چيقار افندم .

رئيس — مساعده بيوريكز ، سوز سويله‌ين آرقداشلری ديكله‌ديكز . مذاكره‌نك كفايتنه دائر التی دانه ارقداشمز طرفندن تقرير ويريليور (خاير خاير صدالری) مساعده بيوريكز افندم . شيمدی مجبورم بونی رأيه قويمغه ، ديكر فقره‌لر مستثنا . . . افندم شرعيه بودجه‌سنك هيئت عموميه‌سی حقنده‌كی مذاكره‌نك كفايه‌سنی قبول ايدنلر لطفاً اللرينی قالديرسون (آكلاشيلمدی نه‌در سسلری) (رد رد صدالری)

مصطفی افندی (آنقره) مساعده بيورك آكلاشلمدی ، ياكلش اولدی افندم .

رئيس — شرعيه بودجه‌سنك هيئت عموميه‌سنك مذاكره‌سنی كافی كورنلر لطفاً اللرينی قالديرسون . اكثريت واردر . قبول ايدلمشدر . افندم چلبی افندی بر تقرير ويريور . ديبوركه شرعيه وكالتی بودجه‌سنی بلا مناقشه قبول ايده‌لم (خاير خاير سسلری)

محمد شكری بك (قره‌حصار صاحب) مدافعه‌ٔ مليه بودجه‌سنده بر دفعه بويله تكلف اولدی ، صكره پشيمان اولدق ، اوله‌ماز .

مصطفی صبری افندی (سعرد) اويله‌اولديغی تقديرده مجلسك حكمتی موجوديتی نه‌در (كيری آلييور سسلری)

رئيس — اويله ايسه مسئله بيتمشدر . شيمدی افندم هيئت مجموعه‌سنك مذاكره‌سی كافی كورلدی . ماده‌لره كچيلمسی تقرر ايتدی . فقط وقت كچيكدی . جمعه‌ايرتسی كونی عينی ساعتده اجتماع ايتمك اوزره جلسه‌يی تعطيل ايديورم .

اسلامك بويوك ظفری

حق یولنده قیلیجنی صیبران مبارك اردومزك پك سریع آدیملرله تأمین ایلمش اولدیغی غالبیت قطعیه ، عقللره وله ویره‌جك بر ماهیتی حائز بولنیور . جهانی حیرتلره دوشورن جهت ، قارشیمزده بونجه زماندنبری اخذ موقع ایدن غدار دشمنمزك هر درلو ملزمهٔ حربیه‌جه بزه فائق بر حالده بولندیغی کیفیتیدر .

یونانیلر ، بوتون موجودیتلریله آناطولی سرگذشتنك خولیاسنه دوشه‌رك آكا کوره کندیلرینی حاضرلامشلر ، بدایتندنبری حدسز حسابسز مهمات ، ملزمهٔ حربیه تدارك ایتمشلر ، وار قوتی بازویه ویره‌رك تحت اشغاللرنده بولنان مواقعی آصورك فوقنده دینه‌جك بر حالده محکم و تحصین ایلمشلردی . انکلتره‌دن مبذولاً تدارك ایلدکلری وسائط و وسائل حربیه ، سنه‌لرجه حرب ایتمکه بالغاً مابلغ کفایت ایدیبوردی . الحاصل یونان اردوسنك مالك اولمدیغی بر آلت و جهاز حرب یوغیدی . دینه‌بیلیرکه معناً و روحاً کوچوك و حقیر طانمش اولان مثردی ، سفیل یونان بوتون اسباب مادیه‌یه صاحبدی . هر شیدن زیاده دکزلرده سربست ایدی . حرب گیلرینه ، قایه و اپورلرینه ده مالکدی . طوپلرینی ، جبخانه‌سنی ، اوطوموبیل و طیاره‌لرینی ، هر شیئی دوغریدن دوغری‌یه انکلتره‌دن ازمیره ، اورادن ده الده بولنان شمندوفرله انتقال ایتمش اولدیغی مواقعه قدر کمال سهولتله طاشیوردی . یونانستانه پك قریب بولندیغندن تقویات عسکریه‌سنی ده قولایلقله یاپیوردی .

بوتون بو تعداد ایلدیکمز سهولتلردن باشقه بو ظالم دشمنمز ، جهانه حاکم اولان انکلتره‌نك توجه و حمایتنه‌ده مظهر بولنیوردی . حرب عمومی اثناسنده هر درلو مادی و معنوی زیانلردن مصون قالان یونان اردوسی بزمکیله مقایسه قبول ایتمز بر حال و ماهیتده ایدی .

بالاده صایدیغمز اسباب و عواملی نظر دقته آلانلر یونانیلرك هر حالده نتیجه‌ده احراز تفوق ایده‌جکلرینه امین ایدیلر . انکلتره یونانیلره قارشو هر درلو معاونتی ابذال ایتدی . خزینه‌سنك قپوسنی آچدی ، پاره ، مهمات ، طیاره ، طوپ ، تفنك ، اوتوموبیل ، الحاصل حرب ایچون لازم اولان بوتون آلات و ادواتی ویردی . بوقدر کلیتلی و مادی وسائطه مالك اولان یونانیلرك کونك برنده بر هفته ایچنده آناطولی اردوسنه مغلوب اوله‌جقلرینی هیچ بر فرد تصور و تخیل بیله ایتمزدی .

چونکه دنیا بیلیردی که ، بزم یونانستانه نسبةً وضعیتمز پك مشکل ، حاضرلغمز همان هیچ مثابه‌سنده ایدی . بر کره ناس دیوانه قارشی حق حیاتنی مدافعه ایچون قیلنجنه صاریلان بز مسلمانلر ، عسکرمز ، مملکتمز طرابلس غرب و بالقان محاربه‌لرندن باشلایه‌رق حرب عمومی‌نك صوك دقیقه‌لرینه قدر یپرانمش ، منابعمز بوسبوتون قورومش و پایتختمز بیله اشغال آلتنه آلنمش اولدیغی حالده ، یوقدن وارلق وجوده کتیره‌بیلمه‌مز همان همان متعذر ، عادتا غیر قابل بر مسئله کبی تلقی ایدیلیوردی .

اوت ، اعتراف ایتمك لازم کلیرسه مادةً هیچ بر شیئه ، هیچ بر واسطه و یاردیمه مالك اولمیوردق . یونانیلر هر شیئه مبذولاً مالك ایکن بز محرومیت ایچنده ایدك . لکن بزم یالکز و یالکز بر شیئمز واردی : ایمانمز .

ایشته آنجق بو ایمان ایله‌درکه نامرد دشمنه قارشی کوکس کردك ، متوکلاً علی الله دیه‌رك حقمزی مدافعه‌یه قویولدق .

بو ، بویوك بر امتحان کونیدی . زمان زمان بویوك تهلکه‌لره معروض قالان اسلام ایچون ینه حیات ممات زمانی کلمشدی . اسلام آفاقی مظلم بولوطلر قاپلامش ، اسلام موجودیتی عظیم تهلکه‌لره دوشمشدی . ایمانی ضعیف اولانلر تردده ، یأس و فتوره دوشدی ، دشمنه تسلیم اولمه‌یی ترجیح ایتدی . لکن اولوالعزم مؤمنلر جهاد بایراقلرینی آچدیلر . ذلتله یاشامقدنسه شرفله اولمه‌یی ترجیح ایتدیلر . وسائط مادیه‌نك فقدانی اونلری هیچ یأسه دوشورمدی . کوکسلرنده‌کی عزم و ایمان ، اونلری طرناقلریله ، دیشلریله مجاهده ایتدیره‌جك قدر قوی ایدی .

بو عزم و ایمان ایله ایشه باشلاندی . بیك درلو مشقتلرله ، یوقلقلرله اسباب مادیه‌نك تأمیننه چالیشیلدی . حدسز حسابسز محرومیتلره قاتلانیلدی . آجی کونلره صبر ایدیلدی . فلاکتلره تحمل اولوندی . زحمتلره ، مشقتلره کوکس کریلدی . هپ بو کون دوشونوله‌رك او بی‌پایان مشکلات اقتحام اولوندی . نهایت بو بویوك کون کلدی . حقك مدافعی اولان اسلام اردوسی حرکته باشلادی . دشمنك یوز بیکلرجه آدم ، میلیارلرجه پاره صرف ایده‌رك اوچ سنه‌ده آلدیغی بر هفته ، اون کون ایچنده استرداد ایتدی . دشمنك بوتون اردوسی کاملاً محو و پریشان ایلدی . طوپلرینی ، مهماتنی ، وسائط نقلیه‌سنی اغتنام ایتدی . قوماندانلرینی ، ارکان حربیه‌سنی ، ضابطانی ، اون بیکلرجه افرادینی اسیر آلدی . دشمن اردولری تارمار اولدی . تاریخ عالمده مثلی کورولمه‌مش بر هزیمته اوغرادی . اسلامك حریمنه صوقوله‌رق اوچ سنه متمادیاً ظلم و وحشتله او کوزل اسلام دیارینی قاصوب قاوران ، معصوملری اولدورن ، معموره‌لری خرابه‌زاره چویرن ، هر قوندیغی یره ظلم و آتش صاچان او قودورمش صلیب اردوسنك افرادی عاقبت مستحق اولدقلری جزایی بولدیلر . حقك ، عدالتك قیلیجی صاعقه کبی تپه‌لرینه ایندی . سلاحلرینی آته‌رق ذلیل و سرکردان طاغلره ، وادیلره یاییلدیلر . یرلری اویه‌رق کیرمك ایسته‌دیلر ، طاشلری دله‌رك صاقلانمغه صاواشدیلر . فقط هیچ بری کار ایتمه‌دی . عدالت سبحانیه‌یی اجرایه واسطه اولان ایمان اردوسی ، یلان اژدری کبی او ظالملرك قفالرینی ازدیلر . طاغلر ، طاشلر ، اوه‌لر ، وادیلر ظالملرك لاشه‌لریله طولدی . آناطولی یونانك مزاری اولدی .

بو هفته ایچنده یوزییکلرجه کیشینك برادرلك عو و پریشان اولمسی هیچ شبهه یوق که عدالت الٰهیه نك تجلیسیدر . دشمنك ظلم و وحشتی ؛ بالخاصه کبر و غروری غیرت الٰهیه یی طوقوندی . آرتیق بو ظالم و مغرور اوردونك ذلیل و تارمار اولمسی اقتضا ایتدی . سنه لردن بری حق یولنده چارپیشان ، دینك ، وطن اسلامك مدافعه سی ایچون وارنی یوغنی بذل ایدن بو فداکار ملت توفیق سبحانی یه لایق ایدی . الله ، نصرت و ظفر احسان بویوردی . اویله بر نصرت و ظفر که بو کون بوتون جهان بو معظم حادثه قارشوسنده حیرتلر ایچنده در . تخیل و تصورلره صیغمایان بو ظفر عظیم ، هیچ شبهه یوق ، جناب عادل مطلقك مظلوملره ، معصوملره بر لطف جلیلیدر .

بز بو عزم وایمانی ، بو وحدت و صمیمیتی کوستردکجه بو ظفرلر توالی ایده جك ، توفیق الٰهی اوزریمزدن اکسیك اولمایه جقدر . بو کون شانلی اسلام بایراغی آق دکز قییلرنده دالغه لاندیریورز . انشاءالله آز زمان صوکره بو ایمان اوردوسی روم ایلی یه ده کچه جك ، اسارت آلتنده اکله ین بوتون او کوزل اسلام مملکتلرینی ده قورتاره جقدر .

دشمنه کلنجه آرتیق اونك ایچون نکبت و فلاکت قاپولری آچیلمشدر . بوندن صوکره فلاکتدن فلاکته ، مصیبتدن مصیبته اوغرایه جق ؛ انشاءالله جمعیت و دولتلری بوسبتون مضمحل اوله جقدر . قیمت عسکریه سی هیچه اینن یونانك وضعیت سیاسیه سی ده برباد بر حاله کلیور . بو معظم حادثه نتیجه سی اوله رق کرك داخلده کرك خارجده مدهش عکس العمللرك حصولنه انتظار ایتملیدر . بالقانلرده موازنه بوزولیور . آرناوودلر و بولغارلر ایچون مهم فرصتلر حصوله کلیور . بالقانلرك قاریشمسی یوقاری یه طوغرو دیکر دولتلره ده سرایت ایده بیلیر .

انکلتره نك شرق قریبده استعمال ایده بیله جکی قوتك صوکنی تشکیل ایدن بو اوردونك اضمحلالی انکلیز سیاستی اوزرنده ده بویوك بر تأثیر حصوله کتیره جکدر . بالخاصه لوئید جورجك درحال تبدیل سیاسته مجبور اوله جغی و یاچکیلمك اضطرارنده قاله جغی طبیعی کورولمیدر .

صوکره بو بویوك ظفرك اسلام عالمنده حاصل ایده جکی تأثیرك ده اهمیت عظیمه سی واردر . بوتون اقوام اسلامیه نك بزه قارشی اولان محبت و رابطه لری آرته جغی کبی خلاص و استقلال یولنده کی مجاهده لری ، عزم و ایمانلری ده ، قوت بولمش اوله جقدر .

الحاصل شرقده ، غربده بویوك تأثیرلر حصوله کتیره جك اولان بو ظفر جلیلی بزه بخش و احسان ایدن جناب حقه شکر ایتمك و قلبلریمزده کی عزم و ایمانی ، آره مزده کی وحدت و صمیمیتی برقات دها آرتیرمق بو کون بوتون مسلمانلرك الك متحتم وظیفه سیدر . ایشیمز هنوز ختام بولمامشدر . بوندن صوکره بالطبع طوغرودن طوغرو یه انکلیز دوستمزله قارشولاشه جغز . بز حقمزی مدافعه دن باشقه برشی یاپمایورز .

بناءً علیه بو حقمزی طانیمایانلره کیم اولورسه اولسون طانیتدیرمق بزم ایچون الك مبرم بر وجیبۀ حیاتیه در .

•
••

حیدر ، حر یاشامش ، بایراغمك حریت ،
حیدر ، حقه طایان ، ملتمك استقلال .

دیه رك اصیل و فداکار ملتمزك اعصاردیده شعارینه ترجمان اولان حضرت استاد . او هیچ بر شیله صارصیلمایان ازلی و ابدی ایمانك الهامیله الك قارا کونلرده مته ده بشارتی ویرمشدی :

طوغه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقك ..
کیم بیلیر ، بلکه یارین ، بلکه یارندن ده یاقین .

ایشته او موعود بویوك کون طوغدی . شیمدی آرتیق قهرمان اوردومز ایلك هدف اولان آق دکز قییلرینه واصل اولمش بولونیور . شیمدی آرتق همان بوتون غربی آناطولیده چانلر صوسه رق اذان سسلری یوکسه لیور . یارین سرسه و آق دکز ساحللرنده جمعه نمازینی قیله جق اولان اوردوی اسلام ، کوبورمش دکز دالغه لرینی سیر ایده جکدر . لکن اونك عزم و شهامتنه دکزلرده حائل اوله مایه جقدر .

یورو ، ای مبارك کتیبۀ ایمان ، یورو ! آرقه کده درتیوز میلیون قلب سنك ایچون چارپیور ، سنك طاغلری آشه رق ، دکزلری یاره رق یورومه کی ایسته یور .

•
••

یارینکی جمعه کونی ، اسلام تاریخنك الك بویوك کونلرندن بریدر . بوتون اسلام عالمی ایچون بر مبدأ خلاص و فلاح اولان بو معظم کونی تقدیس ایتمك ، بو کونده دنیانك هر طرفنده ، هر مملکتده بولونان بالعموم مسلمانلر ایچون نماز کاهلره طوپلانه رق هپ بر آرده جمعه نمازینی قیلمق ، اسلامك حریت و استقلالنی تبجیل ایتمك ایجاب ایدر .

اسلامك بو بویوك قورتولوش کونی وجوده کتیرن شهامتلی اردو و اونك بویوك قوماندانلری ، هیچ شبهه یوق ، اسلامه (بدر) غازیلری قدر بویوك خدمتده بولونمشلردر . بو خدمتك مکافاتنی ویرمه یه الٰهدن باشقه سی مقتدر دکلدر .

دینی درسلر

برنجی کتاب : برنجی ، ایکنجی قسملر

شرعیه وکالتی تدریسات مدیر عمومیسی احمد حمدی افندی طرفندن ترتیب و تحریر اولنوب عموم مکتبلرده و مدرسه لرده تدریس اولونمق اوزره قبول و پروغراملره ادخال ایدیلن (دینی درسلر) ك برنجی کتابنك اعتقادات اسلامیه دن بحث ایدن برنجی قسمنك فیئاتی (٣٦)، پوسته اجرتی (٥) غروش ، عبادات و حکمت شرعیه سندن باحث اولان ایکنجی قسمنك فیئاتی ایسه (٥٩) ، پوسته اجرتی (١٠) غروشدر .

آنقره : مطبوعات و استخبارات مطبعه سی

آبونه شرائطی : هریر ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در.

اداره‌خانه: آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولونور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز.

سبیل الرشاد

١٣٢٠

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر محمد عاكف — صاحب ومدیر مسئول اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٧ — ٢٢ محرم ١٣٤١ — پنجشنبه — ١٤ ایلول ١٣٣٨ — جلد ٢٠

سابقین اسلامك فداكارلقلری

ایلك مسلمانلرك هر بری الله یولنده جانی، مالی بذل ایدرك بو صورتله مسلمانلغی تأسیس و جهانك درت کوشه‌نه یایدیلر.

بویوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سی مذاكره‌سی

مستشارلق – مصطفی تقی افندی حضرتلرینك بیاناتی : – (شورای افتا) نك اهمیتی – یاپیله‌جق تشکیلاتك بو اهمیتله متناسب اولمسی لزومی – اساسات دینیه‌دن استخراج مسائل ایده‌بیله‌جك اجلهٔ علما – تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتنك اهمیتی – بو هیئتدن بكله‌نن خدمات اسلامیه – بو هیئت اعضاسنك حائز اولمسی لازم کلن اوصاف : – وقوف علمی، وقوف عصری – عصر حاضر یکی بر فکر، یکی بر اجتهاد ایسته‌یور – فقه جلیلك وقواعد اساسیه‌سنك مکملیتی – اسلام بشری وعصری بر دیندر – هر عصره موافق اولان احکام اسلامیه‌یی تجلی ایتدیرمك لازمدر – تورکیا خلافت اسلامیه‌یی حائز وبوتون مسلمانلرك مرجع دینیسی اولمق اعتباریله عالم شمول تشکیلات اسلامیه‌یه احتیاج قطعیدر – آیری آیری هیئت علمیه‌لر تشکیلاتك لزومی حقنده شرعیه وکیلی حضرتلرینك بیاناتی – یحیی غالب بك افندینك بیاناتی : – شرعیه‌یه مخصوص مستشارلق – شورای افتانك، تدقیقات و تألیفات اسلامیه‌نك اهمیتی ولزومی – جابی افندی حضرتلرینك بیاناتی – اسلام، بشرك حیات اجتماعیه‌سنه موافق، منافع مادیه ومعنویه‌سنی مؤمندر – تطبیق ایده‌مدیکمزدن طولایی قصور بزه راجعدر – حکومتمز شریعت غرای اسلامیه اوزرینه مؤسسدر – شریعته استناداً اجرای احکام بادیٔ فوزونجاتدر – سلطنت وشوکت اسلامیه‌یی ادامه ایده‌جك یوللری آرامق وظیفه‌مزدر – مفید افندی حضرتلرینك بیاناتی – تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتنده اوچ، بش اعضا ایله بر ایش کوره‌من – اعضانك حائز اوله‌جغی اوصاف – مذاكره‌نك کفایتی – شورای افتانك اون بر کیشی‌یه وتدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتنك طقوزه ابلاغنه دائر برچوق اضالی تقریرلر – بو تقریرلرك آلقیشلرله قبولی.

بویوك ظفرمز مناسبتیله افغانستان سفیرینك تبریكنامه‌لری

شانلی وفداكار ملتمزك محاسن وسجایای ممتازه‌سی – قازانیلان ظفرك عظمتی وعالمشمول اهمیتی – عالم اسلامك سرور وهیجانی – بو ظفر کوننك تبجیل وتقدیسی – عصرلردنبر اسلامه علمدارلق ایدن ملتمزه قارشی غربك نامردانه وظالمانه حركتلری – بویوك ملتمزك بی‌پایان مشقتلره قارشی کوستردیکی تحمل – الهه، ایمانه وقلنجنه دایانارق اظهار ایتدیکی تجلد – نصرت الٰهیه‌نك توجهی – هیچ بر ملته نصیب اولمیان الٰهی ظفر – فداكار ملتمز الی الابد اسلامك سرتاجیدر – قلبمز وغایه‌لرمز بر اولان افغان مسلمانلرینك ملتمزی واشهامتلی اردومزی تبریكی.

سابقین اسلامك فداکارلقلری

ایلك مسلمانلر مشرکلرك مظالم و اشکنجه‌لرندن هجرتله خلاص اولمش و مدینه‌یه هنوز یرلشمکده بولنمشلر ایکن (بدر) غزاسی آچیلمش و او یریننالقلرنده بو غزایه دخی شتاب ایتمشلردر. او درجه مشتاقانه و فداکارانه که تاریخ بشریتده مثلی کورولمامشدر.

بر قاچ مثال عرض ایده‌لم:

بنی نجاردن (عفراء) نام بیکس بر قادینك محصول عمری، امید استقبالی اولان یدی نفر مخدوملرینك جمله‌سی بو محاربه‌یه کیتمشلردی.

فضائل شهادته دائر خطبهٔ نبویه‌یی استماعلرینی متعاقب عادتا اولومه عاشق اولمش و جمله‌سی بردن دشمنه صالدیرمشلردی. ایچلرندن بیوك قارداشلری مشتاق اولدیغی جام شهادتی ایچمش و دیکرلری دشمنك اك بیوك ارلان ابو جهلی تعقیب ایتمشلردی. بونلردن معاذك قولی کسیلمش و قول مفصلدن تماماً آیرلمدیغی حالده قولی صاللانه صاللانه حربه دوام ایلمشدی.

ربیع نام قادینك کوز ببککی بر دانه‌جك اوغلی (حارثه) نام چوجق فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمزدن نائل شهادت اولمق ایچون دعا ایستمش و بو هوسله میدان شهادته آتیله‌رق شهید اولمشدی. والده‌سی سوکیلی اوغلنك وفاتی خبر آلنجه «اوغلمك صورت وفاتی شهادتمیدر بیلمیورمکه. شهادت ایسه سوینه‌یم، شهادت دکلسه یوره‌کمدن قان آغلایه‌یم» دیه‌رك حضور سعادته کلمش و طرف ذی‌شرف رسالتدن اوغلنك شهیداً جنتده اولدیغی خبر آلنجه محترم قادین: «اویله ایسه هیچ آغلامام، هیچ تأثر ایتمم.» دیه سوینه‌رك کیتمشدی. دها غریبی شودر که بو محاربه‌ده طرفین افرادی هپ یکدیکرینك اقرباسی ایدیلر. یکدیکره سلاح آتدیلر، اولدیردیلر. آره‌ده‌کی نزاع و خصومت ایسه افتراق دیندن باشقه بر شی دکلدی.

مثلا: اسلام اردوسنده سنجاقدار مصعب بن عمیر ایدی. بونك برادری ابو عزیز ایسه مشرکین اردوسی سنجاقداری ایدی. بنی مره‌دن ابوبکر و طلحه اسلام طرفنده و ابوجهل و خالد ایسه مشرکین جانبنده ایدی. ابی بکر الصدیق بو طرفده و اوغلی عبدالله ایسه قارشو طرفده ایدی. کذا ابو حذیفه بو طرفده و برادری ولید و پدری عتبه دشمن طرفنده ایدی. حمزه بو طرفده، برادری عباس و ابوسفیان و نوفل مشرکین میاننده ایدی.

بویله کندی قرداشنه، کندی اوغلنه و یا پدرینه سلاح آتدیره‌جق درجه‌ده قوی و متین اولان رابطه رابطهٔ دینیه ایدی. دیندن باشقه جهت جامعه آرامایانلر شو صفحهٔ غریبه‌دن عبرت آلسونلر.

بدر غزاسنی متعاقب (احد) محاربه‌سی آچیلمشدی. فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز مدینه خارجنه چیقیلمایوب تدافعی وضعیت آلنمسی رأینده ایکن مشتاق شهادت و فداکاری اولان اصحاب کرام دشمنه قارشو چیقیلمق رجاسنده بولونمشلر و هر بریسی جهان طولوسی فداکارلقلرینی اثبات ایتمشلردی. تحف بر وقعه‌در که اردوی اسلامه التحاق ایدن چوجقلر اعاده بویورلدقلری صیره‌ده ایچلرندن رافع بن خدیج نام صبی پارمقلرینك اوجنه باصه‌رق کندوسنی بویوك کوسترمك ایستمش و اوق آتمقده مهارتی اولدیغنی اثبات ایلمشدی. بو چوجغك اردوده قالمسنه مساعده اولنمسی اوزرینه سمره نام چوجقده: «بن رافعدن دها قوتلی‌یم؛ اونی یره اوروروم.» دیه کندوسنك اردوده قالمسنی رجا ایدیوردی. امر نبوی ایله بو ایکی چوجوق یکدیکریله کورشدیلر. سمره رفیقنی ییقدی. ایکیسیده مجاهدین میاننه آلندی.

اهل مدینه‌دن اولان اوس قبیله‌سی افرادی شرف اسلام ایله مشرف اولمش وصف مسلمینده بولنمشلردی. مذکور قبیله‌نك اکابرندن اولان ابو عامر راهب ایسه مشرکلر میاننده بولنمش ایدی. بو راهب کندو قبیله‌سندن اولان و او وقته قدر کندوسنی بیوك طانیمش بولنان اوس قبیله‌سی افرادینی، کندی طرفنه جلب ایتمك داعیه‌سیله بویوك بر یره چیقه‌رق: «ای بنی اوس قبیله‌سی! بن ابو عامر اومیم. ایشته بو طرفده‌یم» دیه باغیریوردی. احمق راهب اسلام ایله مشرف اولانلرك قلبلرنده نصل بر ایمان اوله‌جغنی تقدیر ایده‌میور، کندوسنك کسوهٔ رهبانیه‌سنه الدانه‌جقلرینی امید ایدیور ایدی. بنی اوس مسلمانلرندن شو جوابی آلدی: «ای فاسق! بز مؤمنلر سنك سلامیکی آلمایز، سکا سلامده ویرمه‌یز.»

سنجاقدار مسلمین مصعب بن عمیر ایدی. مشارالیهك صاغ قولی اوروولدی. هیچ آلدیرمادی. «وما محمد الا الرسول» دیه‌رك سنجاغی صول الینه آلدی. صول الیده اوروولدی. مجاهد محترم ینه آلدیرمادی. «وما محمد الا الرسول» دیه سنجاغی ایکی بازوسنك آراسنه صیقیشدیردی. اوچنجی دفعه ینه اوروولدی. جام شهادتی ایچدی. رضی الله عنه.

ابوطلحهٔ انصاری نفسنی نفس نفیس رسالتپناهی‌یه (علیه السلام) فدا ایده‌رك وجودینی وجود نبوی‌یه سپر ایتمشدی. بتون حرکاتی حرکات نبویه‌یه تابع قیله‌رق دشمن طرفنه وجودینی سپر ایتمکده دوام

ایدر ، كندوسنه اصابت ایدن مزراقلره دخی اهمیت ویرمزدی . كندوسی دشمن طرفندن الی قدرده اوق آتدی .

مخیریق نامذات كه یهودك اعلم واشرفی ایدی . نبی اخرالزمانك اوصاف جلیله‌سنی كتب متقدمه‌دن اوكلادیغی جهتله احد محاربه‌سنده حضور فائض النبوی‌یه دخالتله اظهار ایمان ایتدی وكندوسی غایت زنكین ایدوكندن بتون اموالنی معشر مسلمینه ویرلك اوزره وصیت ایتدكدن صوكره شوق شهادتله میدان حربه كیردی وجام شهادتله تفریح جان ایتدی .

اخیراً مشركینك وجود عالمشمود رحمةً للعالمینه اوقلر یاغدیردقلری اثناسنده ابودجانه نام مجاهد جسم مبارك اطرافنده پروانه كبی طولاشمش ویاغدیریلان اوقلرك چوقلری كندو جسمنه اصابت ایدوب مطرقدن شدیداً مجروح اولدیغی حالده وجود سعادته بر اوقدن چكیلمامشدر .

عمرو بن الجموح انصاری كه كندوسی طوپال ایدی . درت اوغلنی بردن غزاء احده كوندروب كندوسنی معذور براقدی . عمرو غزاء مباركه بالذات جان آتمق ایسته‌یوردی قومشولرینك منع واصرارلرینه رغماً صبر ایده‌میوب قیریق آیاغیله یوله دوشدی . شوق شهادتله كیدركن « یاربی بنی خانه‌مه كیرو دوندرمه . بكا شهادت نصیب ایت » دییه دعالر ایدیوردی . اردوكاهه وارنجه رسول شفیق (صلی الله علیه وسلم) افندمز « یاعمرو ! سن معذورسك . حربه كیرمه » بیوردیلر ایسه‌ده صوك درجه رجا و الحاح ایله میدان حربه آتیلدی . آرزوسی اولدیغی شربت شهادتی ایچدی . مشارالیهك اوغلی خلاد دخی فداكارانه بر صورتله شهید دوشمشدی . بونلرك شهادتلری خبر آلان زوجه‌سی هند محل حربه كلدی . زوجنك و مخدومنك جنازه‌لرینی بولدی . مشارالیهانك برادری دخی شهید اولمشدی . هند بو اوچ سوكیلوسنك جنازه‌لرینی سوه سوه و شهیدلك مرتبه‌سنه نائل اولدقلرندن سوینه سوینه دوه‌یه تحمیل ایله مدینه‌یه كوتوریوردی . یولده حضرت عائشه‌یه تصادف ایتدی . احوال محاربه‌دن سؤال ایدلدی . مشارالیها شویله دیدی : « قرةالعین عالمین صلی الله علیه وسلم افندمز سلامت وعافیتده‌در . دوه‌یه یوكلدیكم زوجك و اوغلمك و برادرمك جنازه‌لری ایسه‌ده بونلرك شهادتلری مصیبت دكلدر . »

حنظله نام دلیقانلی تأهل ایتدیكی كون احد محاربه‌سنه چیقمامش ایدی . حنظله زفاف كیجه‌سنك صباحی مدینه‌ده طورامادی ، مجاهدین اسلامك ارقه‌لرندن یتیشدی . ومیدان حربه شوق وشطارتله آتیلدی و مشتاق اولدیغی شهادته ایریشدی . رضی الله عنهم اجمعین .

سیواس مبعوثی

مصطفی تقی

بویوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سی مذاكره‌سی

٢٨ آغستوس ٣٣٨ بازار ایرتسی ـ ایكنجی جلسه ـ رئیس : موسی كاظم افندی حضرتلری

رئیس — افندم ! روزنامه‌ده شرعیه بودجه‌سنك مذاكره‌سی واردر . اونك مذاكره‌سنه باشلایورز . اولجه هیئت عمومیه‌سی قبول ایدلمشدی . شمدی فصل وماده‌لرك مذاكره‌سنه باشلایورز .

فصل	ماده	نوع مخصصات	٣٣٧ سنه‌سنده موازنهٔ مالیه انجمنجه قبول اولونان	٣٣٧ انجمنك تنقیحاتیله ٣٣٨ سنه‌سی برنجی آوانس قانونی تعدیلاتنه كوره تثبیت اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون: حكومتجه تكلیف اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون: موازنهٔ مالیه انجمنجه تكلیف اولونان
٢١٢		برنجی قسم ـ ادارهٔ مركزیه معاشاتی				
	١	شرعیه وكالتی مخصصاتی	١٢٠٠	١٢٠٠	١٢٠٠	١٢٠٠
	٢	مستشار	٤٨٠	٧٢٠	٧٢٠	٤٨٠
	٣	فتوی اماتی وهیئتی	٤٨٠	٧٢٠	٤٠٨٠	٢١٣٠
	٤	ادارهٔ مركزیه معاشاتی	١٥٠٨	١٣٦٨	٢٥٦٨	١٧٥٨
	٥	تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتی	٠	٠	٥١٦٠	٢١٠٠
	٦	ممالك اجنبیه‌ده بولنان مفتی ومدرسلر	٠	٠	٠	٠
	٧	مستخدمین مختلفه	٣١٢	٤٣٢	٨٦٤	٦٤٨
		ایكی یوز اون ایكنجی فصلك یكونی	٣٩٨٠	٤٤٤٠	١٤٥٩٢	٨٣١٦

شرعيه وكيلى عبدالله عزمى افندى — افندم ! بودجه‌نك ايكنجى مستشارلق ماده‌سى حقنده معروضاتده بولونمق ايسترم . ايكنجى ماده‌ده على العاده مستشارلق ديمك لازم كليركن « امور شرعيه واوقاف » ديه بر معترضه ياپيلمشدر . بو معترض آنوشى موجبدر . يالكز مستشار ديمه‌ليدر . ذاتاً بودجه شرعيه وكالتى بودجه‌سيدر . بناءً عليه بو معترضه‌نك قالديرلمسى لازمدر .

رئيس — فصل حقنده باشقه سوز ايستيين وارمى ؟

شرعيه وكيلى عبدالله عزمى افندى — فصل حقنده بر چوق تقرير وار ، ظن ايدرم .

مفيد افندى (قير شهرى) — افندم ! شرعيه وكيلى حضرتلرينك بيان ايتديكى وجهله شرعيه بودجه‌سنك مستشارلق ماده‌سنده بر معترضه قونمش . بنده‌كز كچن‌ده عرض ايتمشدم كه تشكيلات اساسيه قانوننده اجرا وكيللرى هيئتى تشكيل ايدن قانونده ؛ شرعيه و اوقاف وكالتى عنوانى ذكر ايديلديكى جهتله شرعيه وكالتى ايچون آيرى بر مستشار ، اوقاف وكالتى ايچونده آيرى بر مستشار اولمامى حسبيله بوراده ظن ايدرسم ، بو معترضه‌يى قويمشلر . حالبوكه امور شرعيه ، امور وقفيه آيرى آيرى ايشلر اولمق مناسبتيله شرعيه وكالتنه آيرى بر مستشار عنوانى ويرمك لزومى واردر . وذاتاً بو نقطه قانونك صراحتيله آكلاشيلير . بناءً عليه شرعيه وكيلى افندى حضرتلرينك بياناتنه بنده‌كزده اشتراك ايدرم . بو صورتله او معترضه‌نك قالقمه‌سنى هيئت محترمه‌كزدن رجا ايدرم .

مظهر مفيد بك (حكارى) — افندم ، موازنهٔ ماليه انجمنى بو معترضه‌نك ايچنده‌كى « امور شرعيه واوقاف » جمله‌سنى بيله‌رك‌دن قبول ايتمشدر . چونكه شرعيه وكالت جليله‌سى عينى زمانده اوقاف بودجه‌سنده‌ده اوقاف مستشارى اوله‌رق كوسترمشدر . حالبوكه مفيد افندى حضرتلرينك بويوردقلرى كبى شرعيه و اوقاف برادره ايديليور . هم اورايه بر مستشار ، هم بورايه بر مستشار تشكيلات اساسيه قانوننه مخالف اولمقله برابر بر مستشارك بو وكالتك هر ايكيسنده شامل اولمسى ايچون هر ايكيسنده « امور شرعيه واوقاف مستشارى » ديمشدر .

مصطفى تقى افندى (سيواس) — افندم ! بو فصلك اوچنجى ماده‌سنده فتوا هيئتى موجوددر .

صويصاللى اسماعيل صبحى بك (بوردور) — دها اورايه كلمدك .

رئيس — افندم ! مذاكره فصلدر . او ماده‌لر حقنده سوز سويلنه‌بيلير .

مصطفى تقى افندى (سيواس) دواملا — شرعيه وكالت جليله‌سنك تشكيلاتنده بو هيئتك عددى آز كوسترلمشدر . چونكه بو هيئت يالكز بزم توركيا مملكتنده دكل بوتون عالم اسلامده واقع اوله‌جق حادثات ووقايعى شرع شريف نقطهٔ نظرندن حل ايده‌جك بر هيئتدر . اونك ايچون بك مهم مسائله وحتى عصرى علوم وفنونه واقف علمادن بورايه اوچ ، درت دكل ، سكز ، اون ذات اعضا اولملى كه مقصد تأمين ايدلمش اولسون . بز فتوا امانتى دينجه شمديكى الده بولنان كتب فقهادن دوشونوب ده عينى اورايه حصر ايتمه‌يلم . هر عصرده بر چوق حادثات واقع اولوركه سكز عصر اول يازلمش اولان بر فتوى كتابندن ، اورايه موافق فتوى آلنه‌بيلمك همان مستحيلدر . اونك ايچون شو عصرده اساسات دينيه‌مزدن استخراج مسائل ايده‌بيله‌جك اجلهٔ علما لازمدر . عين زمانده بونلر زمانك احتياجاتنى‌ده مدرك اولملى . زمانك احتياجاتيله توفيق ايده‌بيله‌جك واحكام اسلاميه‌مزده موافق كله‌بيله‌جك احكام و حادثاتى فتوالر وياخود يكى يكى مجله‌لر صورتنده عالمه ارائه ، اثبات ايتملى و كوسترمليدر . بونك ايچون بو مجلسك موقعى غايت بلنددر . يعنى بنده‌كز عجزمله بو هيئتك اهميتى تقدير ايدرم . چونكه بو هيئتك مساعيسى بوتون عالم اسلامه عائددر . بوتون احكام دينيه‌مزه عائددر . بوتون ترقيات عصريه‌يه عائددر . بو بابده بر تقرير ويردم . بو تقريردن بنده‌كزك مقصدم فقرى هيئتك عددينى هيچ اولمازسه دوقوزه ، اونه چيقارمق و ... بو ماده‌ده بنده‌كزك تكلفم بودر .

صكره ، تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى ، عرض ايتديكم وجهله بو ماده‌نك باشنده بر اهميتى دها واردر ، كه اوده ، دينمزك عليهنه كويا يكى حكمتلرله ، يكى نظريه‌لرله ، يكى يكى فلسفه‌لرله هجوم ايتمك ايسته‌نلره قارشى بونلرى الزام ايده‌جك براهين ودلائل عقليه ونقليه‌يى جمع ايده‌جك بر هيئتك بزم ايچمزده بولنمسى لازمدر . بو ، يالكز بزه دكل ، بوتون عالم اسلامه ، بوتون بشريته عائددر . بوتون بشريتك ترقياتى و اوج سعادته عروجنى و كافهٔ حقائق خلقه بيلديرمكه بزم دينمز كافيدر . فقط ؛ بز ، دينمزك مع التأسف شمدى‌يه قدر اولان بو كفايتنى بالفعل اثبات وارائه ايده‌مدك . بوندن يالكز برنجى وايكنجى عصرلرى استثنا ايده‌بيليرز . وندن صكره بالفعل اثبات ايده‌مدك . بزم دينمز هر بر علومى جامعدر . نصل جامعدر ؟ يعنى نظرى و عملى شمولى اعتباريله دكل ، بلكه عين مسئله‌لرى او قواعددن استخراج ايده‌بيله‌جك ماهيتده‌در . فقط ؛ بوكا علم ايستر ، ذكا ايستر ، وقوف علمى ايستر ، زمانك ايجاباتنه وقوف ايستر . بونك ايچون بزم بو هيئته كتيره‌جكمز ذواتى احتمالكه هندستاندن كتيره‌جكز ، احتمالكه لوندره‌دن كتيره‌جكز ، احتمالكه آمريقادن كتيره‌جكز . چونكه بونك اهميتى ، عرض ايتديكم كبى عالم شمولدر .

بك افنديلر ! بنده‌كزده عاجزانه صاريق صارمق اعتباريله شو مسلكه انتساب ايتمشم . عجزمله برابر اعتراف ايدرم كه بهمه حال بو عصرده يكى بر فكر ، يكى بر اجتهاد ميدانه كلمليدر . (براوو سسلرى) حاشا ! شو سوزمدن فقه اسلام نقصاندر آكلاشيلماسون . حاشا ! اويله بر دعوايى بن ايدمم . فقه پك مكملدر . قواعد اصليه‌سى پك

مکمه‌دن. اونك منبعلری غایت شمولليدر. فقط بعض مسائل فرعیه واردر که زید شویله دیرسه عمرو شویله اولورسه کبی بر طاقم فتوالر واردر. بونلر فرداً فرداً حادثاته کوره وقوع بولان استفتالره بر جوابدر. حالبوکه شمدی جهان شمول بویوك ایشلر ظهور ایدیيور. بونلرك هپسی ایچون احکام دینیه‌مزدن بر حکم اخراجی ممکندر و بزم قرآنمز بونی متکفلدر. چونکه بزم ادعامز و هرکسك ده تسلیم ایتدیکنه کوره صلی الله علیه و سلم افندیمزدن صکره بر نبی بعث اولنمیه‌جقدر. شوحالده؛ جناب حقك مراد ایتدیکی؛ قیامته قدر بو دینك حکمنك جاری اولمسیدر. اقتضا ایله‌جك بر حکم جاریدر دیمك بلاشکدر. بو دین کافی کلمسه، حاشا! صاحب شریعت یالان سویله‌مش اولور. حالبوکه بویله دکلدر، حاشا. حقیقةً کاملدر. بزم ادعامز و آکلایه بیلدیکمز بویله‌در. عاجزانه بن هیچ بر حادثه کورمدم که اوکا دینمزده بر حکم بولنمسون. مشروع اولان، معقول اولان حادثاتك کافه‌سنه حکم ویرمکه بزم دینمز کافیدر. مع التأسف ینه عرض ایتدیکم کبی بو بالفعل اثبات اولنمدی، نظریه‌لرله اثبات اولنه بیلدی. فقط فعلیاتی مع التأسف یاپه‌مدق. دولتمزك تشکیلاتنی او صورتله ترتیب ایده‌مدك. مع التأسف بوکون شرعیه وکالتنك تشکیلاتی دخی مقصدی مؤمن دکلدر، آزدر. مثلا: هر اعضایه نه قدر معاش ویریيورسکز؟ یدی سکز بش یوز غروشله دنیانك او نه طرفنده‌کی بر فاضل بو طرفه کلمز. بو کار خرج راهده ویرمك لازمدر. بونك ایچون چوق مصرفه، چوق همته احتیاج واردر. فقط بوکون بو مصرفلری، بو همتلری عجبا مصرفی عد ایدرز. بوندن بر مادةً استفاده ایتمزمی‌یز؟ شبهه‌سز ایده‌جکز. بز ادعا ایدیيورز که خلافت اسلامیه‌یی حائزز. اوت بز بوتون مسلمانلرك مرجع دینیسی‌یز دییورز. حالبوکه، بوتون مسلمانلره شامل اولاجق اولان بر تأسیساتمز، مؤسساتمز یوقدر. شمدی حرب زمانیدر. بلکه ممکن اوله‌میور. انشاالله شرعیه وکالتنك کله‌جك سنه بودجه‌سنده دها مکمل تشکیلات عرض ایدلمك اوزره بوکونلك بو هیئتك بعض اعضای کرام طرفندن تکلیف اولنان مقداره ابلاغنی ایله قبولنی تکلیف ایدیيورم.

عبدالله عزمی افندی (شرعیه وکیلی) — افندم! معلوم عالیلریدرکه: شمدی‌یه قدر شرعیه وکالتنده تشکیلات یوق ایدی. یعنی شرعیه وکالتی، یاخود هرهانکی بر وکالت دیمك طبیعی تشکیلات دیمکدی. مثلا: نافعه وکالتی دینلدیکی زمان کوز اوکنه مدیرلر کلیر، مدیر عمومیلر کلیر، اونلر بر ماکینه‌در. او ماکینه‌لر دورولدقجه اوداره ایشله‌مز. مع التأسف شرعیه وکالتنده، شرعیه وکیلی ایله برقاچ کاتبدن باشقه کیمسه یوقدر. بر تدریسات مدیری وار. بر ده مأمورین مدیری وار. نه علمی بر مدیریتی، نه ده علمی بر هیئتی وار. مع التأسف شرعیه وکالتی دیمك فتواخانه دیمك اولدیغی حالده بر فتواخانه‌سی یوقدر.

عبدالغفور افندی (قرەسی) — تکلیف اولنوبده قبول ایدلمدی دکلکه.

عبدالله عزمی افندی (شرعیه وکیلی) — «ثبت العرش ثم انقش» قاعده‌سنجه اولا بونلرك اساسلرینی قورمغی دوشوندم. فتواخانه‌یه و شرعیه وکالتی نزدنده بر ده مجلس علمی‌یه شدتله احتیاج واردر. چونکه: بر اختصاص مسئله‌سیدر. اصل، که علم طبك آیری آیری بوغاز، بورون متخصصلری اولدیغی کبی علوم شرعیه‌ده نجه بونلرك هپسی آیریدر. بر دکلدر. فقه متخصصی، عقائد متخصصی آیریدر. بونلرك متخصصلری هپسی آیری آیریدر. حکمت متخصصی آیریدر، ادبیات متخصصی آیریدر، عقائد، کلام متخصصلری آیری، آیریدر. بر فتواخانه ایله آیریجه بر ده مجلس علمی‌یه لزوم واردر. فتواخانه ایچون بر فتوی امینی ایله اوچ اعضا، مجلس علمی ایچون‌ده بر رئیس ایله درت اعضایی بودجه‌یه قویمشدق. بونی قویمقدن مقصدم ایسه بالطبع قبول ایتدیرمکدر. چونکه: بونلرك لزومی بهمه‌حال واردر، شرعیه وکالتی موجود اولا بیلمك ایچون بهمه‌حال بونلره لزوم واردر. بودجه‌نك مساعده‌سزلکی نظر دقته آلنه‌رق؛ بویله عددلرینی آز قویدق. طبیعی بویله قاله‌جق دکلدی. اسباب موجبه مضبطه‌سنده‌ده کوستردیکی کبی هرسنه ایکیشر، اوچر اعضا علاوه صورتیله بونی اکمال ایتمك ایستیيوردم، مادامکه: مجلس بو خصوصده فوق العاده مظاهرت کوستریيور و عددینك حد کفایه‌یه ابلاغنه دائر تقریرلر ویرلمشدر؛ بنده‌کزده بونی مع الافتخار قبول ایدرم. بونی اساساً بودجه‌یه قویمامق بوقدر کافیدر دیمك دکلدر، سنه‌بسنه نقصانی اکمال ایتمك اوزره بز بو مقداری تکلیف ایتمشدك و موازنهٔ مالیه انجمننده‌ده بو صورتله عرض ایتمشدم. شمدی کوریلیورکه بو مصور تشکیلاتك اساسی حقنده اعتراض یوق. عبدالغفور افندی حضرتلری بو اساسی موافق کورمکله برابر هیئت اعضاسنك عددینی نقصان کوردیلر و بنده‌کزده عددینی نقصان وضع ایتدیکمك سببنی عرض ایدیيورم. بو بابده تقریرلر واردر، تقریرلر قبول بیوریلدیغی تقدیرده ذاتاً معاشاری انجمنجه تقرر ایتمشدر، استرسه‌کز انجمنه کیدر. تصله قبول ایدرسه‌کز.

رئیس — یحیی غالب بك، بویورك!

یحیی غالب بك (قیرشهر) — افندم، بنده‌کز شرعیه وکالتی مستشارلغنه امور اوقافك ده داخل اولمسنه موازنهٔ مالیه انجمننده طرفدار دکل ایدم. شمدی‌ده طرفدار اولمادیغمك اسبابنی عرض ایده‌جکم: شرعیه وکالتی دوائر رسمیهٔ دولتدندر، بودجه‌سی موازنهٔ عمومیه‌یه داخلدر، اوقاف ایسه مؤسسات دولتدندر و بودجه‌سی موازنه‌نك خارجنده‌در. اوقاف دوغریدن دوغری‌یه بر دائره‌در. آرزو ایدیلیرسه شرعیه‌یه ربط ایدیلور، آرزو ایدلمزسه باشقه بریره

ويريلور . استانبولده شمدی‌يه‌قدر برنظارت اداره ايتمشدی . بوراده ايسه برمدير عمومی اداره ايديور ، شرعيه بودجه‌سی مذاكره ايدلديكی زمان يالكز شرعيه وكالتنه برمستشارلق علاوه ايدلمشدر ، اوقاف بودجه‌سی مذاكره ايدلديكی زمان بورايه‌ده مديريت عموميه نامی‌ويلديرلمه‌ده برمستشارلق يا‌پيلمديغيلدی وبوصورتله‌قرار ويرلمشدی . صكره ايكنجی مذاكره‌ده‌ده طبيعی عضالر دكيشمش ايدی . شرعيه‌يه برمستشار يا‌پيلرق بورايه بوكا تام برعنوان ويرلمه ، شرعيه‌يه‌ده باقسون دينلمشدی . بونك ايچون بورايه اوقافده ادخال ايدلدی . حالبوكه شرعيه وكالتی خاصة بردائرهٔ رسميه‌در ؛ بنده‌كزك نقطهٔ نظرم بودر . ديكر دوائرده دوغريدن دوغری‌يه اصل مستشارلر وارسه بوراده‌ده برمستشار اولور . اوقاف معاملاتی شرعيه‌يه ربط ايدلديكی تقديرده وكيل ايسترسه مستشاره امر ايدر ، ايشلره مستشار باقار . ايسته‌منسه امرايتمز ، كنديسی باقار . شيمدی بوراده برده شرعيه مستشارلغنك يانده اوقاف مستشارلغی نامنی علاوه ايتمك دوغری دكلدر .

فتواخانهٔ جليله تشكيلاتنه كلنجه ؛ بنده‌كزده اك زياده آرزو ايتديكم برشی وارسه اوده معاملات شرعيه‌نك حسن صورتله تمشيت ايتمك ايچون بردائرهٔ عاليه وجوده كتيرملی . بوكا طرفدارم ونته‌كيم ويريلن تقريرلره بنده‌كزده وضع امضا ايتدم .

تدقيقات وتأليفات شرعيه‌يه كلنجه ؛ بونی دائرهٔ وجوبده عد ايديورم . بوكون بزم ايچمزده معاملات شرعيه‌يه تعلق ايدن اوقدر خصوصات واردر ، كه بونلر اهل اسلاميه‌جه مسدوددر . بونی يالكز علما قسمی بيلير ، شرع شريفه تعلق ايدن هر خصوصاتی منوّرانه بيان‌ايدرمايدر ؛ اونلرده اكلاملیدر . شرع شريف اصل شيدر . ؟ شرع شريف ديديكی زمانده يالكز تكليفاتدن عبارت دكلدر ، بونك عقوباتی‌ده واردر ، معاملاتی‌ده واردر . بورايه تعلق ايدن خصوصات نه‌در ؟ نه كبی شيلردر ؟ بونلری عامت آكلاملی وبو صورتله جهالت طولاييسيله حاصل اولان برطاقم لزومسز شيلره نهايت ويرلمليدر . بناءً عليه ، بوتشكيلاتك‌ده هيئت جليله‌كزجه قبول ايدلمسنی تكليف ايديورم ، بو بابده‌كی مطالعاتمی‌ده خلاصةً عرض ايديورم .

امين بك (ارزنجان) — افندم ! بنده‌كز مستشارلق حقنده سويليه‌جكدم . حالبوكه يحيی غالب بك سويلديلر ، بنده‌كز فكرلرينه اشتراك ايديورم .

رئيس — چلبی افندی حضرتلری ، بويورك !

عبدالحليم افندی (قونيه) — افندم ! شرعيه‌واوقاف‌وكيلی عبدالله عزمی بك افندی حضرتلرينك مجلس عاليكزه برای تكليف تقديم ايتدكلری بودجه مناسبتيله فقيرده بعض‌شی علاوه ايتمك ايسترم . كرچه معروضاتم مجلس عاليلرينه قارشی معلومی اعلام قبيلندن ايسه‌ده [انا احب عبادی . . . الخ] حديث شريفی موجبنجه ، منطوق منيفی موجبنجه جناب حقك اك زياده سوديكی ناسه نصيحت ايدنلر ويول كوسترنلر اولديغندن بو بی مباحثك تضعيف فائدی مستلزم ومنفعتی موجب اولمسندن معلومی اعلام قبيلندن اولسه‌ده فائده‌سی غير منكردر اعتقادنده‌يم . افنديلر حضراتی ! حكومت جليله‌مز معلوم عاليلريدركه دين مبين احمدی اوزرينه تأسس ايتمش بر حكومت اسلاميه‌در . واوحكومت اسلاميه‌دركه : بتون نوع بنی بشرك حيات اجتماعيه‌سنه موافق وبتون سكنهٔ ارضك منافع ماديه ومعنويه‌سنه اوفقدر . يالكز تقصيراتمز ونی لايقيله تطبيق ايده‌مديكمز ، لايقيله رعايت واستفاده ايده‌مديكمز وجهان اسلاميته لايقيله نشر ايده‌مه‌مكلكمزدر . جناب حق غريق رحمت بويورسون ، سلطان محمد رشاد خان حضرتلری عاجزلرينی طوپقپوسرای همايونه مسافر ايتمشدی . بركون علی الصباح قرناسندن اسمی خاطرمده قالامديغنه كوره ابراهيم بك اوله‌حق — ابراهيم بكی كوندره‌رك پادشاهلك بعض مسائل مهمه‌يی استفتا بويوره‌جقلرينی وهمان‌درلمه باغچه سراينه عزيمت ايتمه‌مزی سلام شاهانه ايله‌تبليغ ايلدی . احضار اولنان آرابه‌يه‌را كباً سرای همايونه كيتدم . پادشاهك منتظر بولونديغنی سويلدی اوزرينه همان‌حضور همايونه‌قبول بيورلدم . « آمان‌چلبی افندی ! فی بو كيجه‌ده صباحه قدرسزه صوره‌جغم سؤال راحتسز ايتدی ، بنی ارشاد ايدكمزه بويورديلر ، داعيلريده پادشاهم : « (الملوك‌ملهمون .) حديث شريفی موجبنجه افنديلرمز البته خطاوصوابی جله‌سزدن فضله تقدير بيورير سكز . » ديدم . « استعيذبالله (وشاورهم في الامر) امرجليل الهيسيله جمهمز مأمورز . » بويورملريله فقيرده (واما السائل فلاتنهر) آيت جليله‌سنی درپيش ايده‌رك سؤال همايونلرينه منتظر بولونديغمی عرض ايتديكمده بويورديلركه : « احكام قرآنيه‌دن مستنبط اولديغی معلوم ايسه‌ده كرچه تطبيقنده خطا اولمسی محتمل اولان اعدام قرارلرينی اراده‌مه اقتران ايچون كتيريورلر . بوخصوص بنم يك زياده راحتمی سلب ايديور . بوخصوص مهم ايچون بنی ايقاظ ايديكز . » بويوردقلرنده « اوت پادشاهم برانسانی خطاءً دخی اعدا (ماده‌يه فائز سويليكز سسلری) كله‌جكم افندم ! اعدا كبی وبال عظيم ومسؤليت الهيه‌يی موجب اولان برافعال يوقدر . آنجق حمداً لله تعالی سلطنت سنيه‌كز شريعت غرای احمديه اوزرينه مؤسس برسلطنت اسلاميه‌در . بزده دعوالر طبقات محاكمدن كچدكدن صوكره برده باب فتوامز واردر . او كبی اراداتی اورادن آلنه‌جق فتاوا اوزرينه استناد بويوره‌جق اولورسه‌كز وبال عظيمدن خلاص اولورسكز . » ديمشدم . بياناتمی فوق العاده استحسان بويورملرندن دولايی بونك اوزرينه « سلطنت اسلاميه‌لرينك احكام منيفه‌سنه رعايت ايتدكجه وبحقر شرع شريفه صاريله‌رق آكا استناد

ايلدكجه سلطنتلرينك الى يوم القيام باقى اوله جغى ، حفظنا الله تعالى آنك عكسى ؛ بزم مضمحل ومقهور بتمزله نتيجه له جكى عرض ايتديكمده « شبهه سز بو بر حقيقت محضدر » بيورديلر (ايشتيورز سسلرى) مقصدم افنديلر ! بزم ايچون رفاه ، سلامت آنجق و آنجق دين مبينمزك بزه امر و بيورديغى وجه اوزره حركت ايتمكدر . آنجق و آنجق دين مبينمزك بزه امر و بيورديغى وجه اوزرينه حركت ايدرسه‌ك شوكت وسلطنت اسلاميه‌يى محافظه ايتمش اولورز . بوده بالجمله بويوك ملت مجلسى اعضاى مشروعه‌سنك و آنك حكومتنك اوزرينه ترتب ايتمش بر فريضه‌در . ايشته افنديلر حضراتى ! بز بو وظائف مهمه قارشيسنده بولنيورز . اونكيچون هر نه لازم كلبورسه يك دين واطرافلى دوشونه‌رك سلطنت وشوكت اسلاميه‌يى ادامه ايتمك طرائق ووسائلنى آرامه‌لى وهر نه فداكارلق استلزام ايديورسه مع زيادة اعطا وتخصيص ايده‌رك دين مبينمزك قدسيتنى اعلا ايتمه‌ليز . فقيرك معروضاتى بوندن عبارتدر .

مفيد افندى (قيرشهر) — افندم ! شرعيه وكيلى افندى حضرتلرينك بو فصلك محتوياتنده بولنان فتواخانه ايله تدقيقات وتأليفات اسلاميه‌نك عددى حقنده بياناتده بولونديلر . ومجلس عاليكزده‌ده بو دجيه برضم تخصيصات طلبنده بولونديغى زمان فطانتنامهٔ داخليمز بوجهجه (۵۰) ذات عالى طرفندن بر تقرير واقع اولدقده اوصنفده قبول اولنه‌ميه‌جغى معين بولونديغى حسيله بويله برده تقرير وجوده كتيره‌رك رياست جليله‌يه تقديم ايتدك . تقريرده ديورز كه : هر نه قدر وكالت جليله فتواخانه عددينى شو قدر كوسترمش ايسه‌ده بو هيئتله مطلوب اولان فوائدى الده ايتمك امكانى يوقدر . چونكه بو هيئتك وظيفه‌سى دوغرودن دوغرويه الده موجود بولنان كتب معتبره‌دن ترجيح ايديلن فتادن فتوا ويرمكدر . معلوم عاليلرى فقهك ام الفقه اولان بيكر اساساتنك محتوى اولديغى مسائلده فتوى ويره‌بيلمك ايچون شرعيه وكالتى وتعبير آخرله شيخ الاسلاملر طشره مفتيلرينه ويردكلرى منشورده ديرلر كه : « فتوايى شو صورتله يازه و آنك نقل صريحنده بيان ايده‌سكز . » نقل صريحى بيان اولنميان فتوالر دوغرودن دوغرويه مفتيلر طرفندن ويريلير . — امر مشيختپناهى ايله دكل — امر مشيختپناهى موجبنجه مفتيلر بوصورتله فتوا ويره‌منزلر .

شمدى الده موجود كرك انقروى ، كرك بهجه ، كرك عبد الرحيم ، كرك فتاواى خيريه ، كرك ابن نجيم كبى بر چوق فتاواى معتبره وار . بو فتاواده درج اولنمش مسائلدن بريسنه تماس ايتمه‌ين بر مسئله حدوث ايدرسه ؛ بو مسئله‌يى ادارۀ قديمۀ مركزيه‌مزده بر اصول وار ايدى كه آناطولى وروم ايلى قاضيعسكرلرى ، صدرين مستشارى ، استانبول قاضيسى شيخ الاسلامك رياستى تحتنده بر مجلس عالى صورتنده فتواخانه امينى ايله برابر تشكل ايدرك حادث اولان مسائلى بالسات استعمالى نقطه‌سندن بر حجت اوله‌رق قبول ايتديره‌بيلمك ايچون ، كتب فقهيه‌نك اساسنه مراجعت ايدرك تحرى ايدرلر ، آرارلر ؛ هانكى امامك قولنده ايسه ، او امامك قولنك ، عصره اوفق اولديغنى قبول ايدرك اول صورتله ترجيح ايليه‌رك مجموعۀ جديده ناميله وجوده كتيردكلرى بر كتابه درج ايدرلردى . افنديلر ! شرعيه وكيلى افندى حضرتلرى « بن بو سنه اوچ ذات ايله ، كله‌جك سنه تدريجاً ايكى ذات ايله او سنه مطلوب اولان مقدارينه اجاع ايله بو مسئله‌يى يابه‌جغم » مقصدمده شو تشكيلاتى تدريجاً وجوده كتيرمكدن عبارتدر . » بيورمالرينه نظراً بر چوق مهم وظيفه واساسلى نقطه‌لرى كنديلرينه تحميل ايده‌جكمز بو هيئت ابتدائى ، اعدادى ، عالى ، عالى درجه كبى تحصيل كوره‌رك اكمال ايده‌جك بر هيئتدن مركب اولمالى يعنى و بو هيئت تشكل ايده‌جكسه بر آن اول تشكل ايدرك و بر آن اول اساسات اسلاميه‌يى ، بو عصرك احتياجاتندن بولنان مدنيتى ، بو عصرك احتياجاتندن بولنان ترقياتى و بو عصرك احتياجاتندن بزم ترقيمزى كافل اولان بر چوق خصوصات ؛ شرعمزده موجود اولمق مناسبتيله ، يوزيده‌كى قفانى قالديره‌رق صورتيله اورته‌يه قويه‌رق يا اغياره دينى اسلام وغير اسلامه قارشى بونى كوسترمك صورتيله خلقه قارشى اغيار طرفندن سويلنن سوزلره نهايت ويرلمسى و بو اشكالاتك تماميله حصوله كلمسى ايچون بويله بر تقرير ويردك .

تأليفات هيئتنه كلنجه : افنديلر ! شرعيه وكالتى نيه عرض ايده‌جكم كه — بندكز حسه شرعيه وكالتى مقام جليلنى احراز ايدن و مجلس عاليكزدن ورايه انتخاب واصطفا ايديلن ذات عالى بوتون مسائل شرعيه ايله ، بوتون ام المسائل ايله اوغراشه‌جق و اونلرى تماميله تلقين ايده‌رك وجوده كتيره‌جك بر وضعيتده اولاماز . چونكه كنديسنك برده سياست دولت وظيفه‌سى واردر . او سياست دولتله مشغول اولمق اعتباريله طشره تشكيلاتنده‌كى مأمورلرينى ، وقمرينى وسائره‌يى و بونلر حقنده رقع اوله‌جق شكايتى تدقيق ايتديرمك ، تحقيق ايتديرمك — او وظيفه ايله‌ده كنديسى موظف اولديغى مناسبتيله — بوتون مسائل شرعيه ايله اوغراشاماز . اوغراشه‌مديغى ايچون بوتون كندى اداره‌سى تحتنده بولنان كرك مدارسك ، تدريساتك بو تيك بر حده ايصالى ايچون اداره ، كركسه تدقيقات وتأليفات اسلاميه‌ده — يحيى طالب بك افندينك بيوردقلرى كبى — ترجمه ايدلميوك اهل اسلامك آكلايه‌مديغى بر حالده قالديغندن دولايى بونى آكلايه‌جق بر شكله كتيره‌جك بر هيئتك وجوده كتيرلمسى البته كنديسى دوشونه‌جكدى . و بونى‌ده دوشونديكندن دولايى تدقيقات و تأليفات هيئتى ناميله يينه بويله اوچ اعضالى بر هيئتك قبولنى مجلس عاليكزه تكليف ايديور .

شرعيه وكيلى عبدالله عزمى افندى — بش اعضالى اوله جق .

مفيد افندى (دوامله) — بشمى ايدى افندم؟ بش اعضالى بر هيئتك قبولنى تكليف ايديور . بنده كز دوشونيورم ، تأليفات اسلاميه نقطهٔ نظرندن وجوده كتيرلمسى تصور اولنان بو هيئت عاليه ، افنديلر! عالم اسلام نقطهٔ نظرندن اوقدر ايش كوره جكدر كه: عالم اسلامك بوتون خصوصاتى ، عالم اسلامك بوتون علوى فكارينى ، عالم اسلامك ترقيات يولنده آتمق ايسته ديكى بوتون آديملرى ، مع التأسف كيمسه نك كوسترمديكى بو يوللرى اورته يه قويه جق بر هيئت عاليه ، بو تأليفات و تدقيقات اسلاميه هيئتى اوله جغى مناسبتيله بونى بش ذاتك ، اون ذاتك ، حتى اون بش ذاتك وجوده كتيره جكنه قناعت ايتمدم . فقط ، افندى حضرتلرينك دوشوندكلرى درده بنده كزده مبتلا اولدم ايچون برده بر دجه مزك وضعيت حاضره سنى ، احوالمزك وضعيت حاضره سنى نظر اعتباره آله رق بو جهتده افندى حضرتلرينك فكريله كندى فكر افراطپروررانهم آراسنده معتدل بر طريقك بولنمسنى دوشوندم . بنده كز اسباب موجبه اوله رق شونى عرض ايتمك ايسترم كه : بو تأليفات هيئتى نه ياپه جق ، نه كوره جك؟ بو هيئت افنديلر! باقكز اثبات ايده جكم . بنم آخرنده آلتوندن ديش ياپيلمش و عمومكزك آغزينه آلتون ديش قپلامه لرى كچمش ، بو مسئله استانبولدن صورولديغنده جواز و عدم جوازى حقنده سكوت ايدلمش ، فقط بو مسئله عموم بلوا صيره سنه كيره رك عموم اهل اسلامك ياپمش اولديغى يعنى - قادينلى ارككلى ياپمش اولديغى - بر ايش صيراسنه كيرمش . عجبا بونك جوازينه ، قبولنه و اهل اسلامى شايد بوراده ديگر بر امامك قولنى آلمق صورتيله قورتاره جق جهت وارسه بونى آلوب ، بو مسئله يى وجوده كتيروب (خلافت) حقوقنى حائز اولان هيئت جليله كزه عرض ايده رك بونكله عمل اولنسون امرينى آلدقدنصكره عمل ايتديره رك اهل اسلامى قورتارمه نك چاره سنى بولمق جائز دكليدر؟ دوشوندم افنديلر! بوكبى بر چوق مسائل واردر . ناسك استعمال ايتديكى بر چوق جهتلر واردر كه اونكله عملك وجوبى ينه بو هيئت اورته يه قويه رق فتواخانهٔ جليله هيئتنه كوستره جك ، ارائه ايده جك دها بر چوق مسئله لر واردر . مثلا ديديوركه رؤيت هلالى رصدخانه لر واسطه سيله كورمك و اونك حسابيله عمل ايتمك امكانى وارميدر ، يوقميدر؟ معلوم عاليلرى رمضان اوروجى ، رؤيت هلال ايله اهل اسلامك بو اوروجى طوتمسى ضروريات دينيه دندر ، فرائض دينيه دندر . بو خصوصده بر چوق سوز سويلنيور . بو سويلنن سوزلر عجبا حل ايديله بيله جكمى؟ الده كى موجود بولنان فقهى . فقط بو نقطه لرينه ربط ايتمك امكانى شرع شريفمزده عجبا يوقميدر؟ بونلرى ده تحرى ايده رك ، بوله رق بوكبى بزه صورولمق ايسته نيلن جهل لكلرينى اورته دن قالديرمق ايچون بر هيئتك چاليشمه سنه هيئت جليله كزك بوتون وارلقيله مظاهرت ايده جكنه قناعت ايتديكم ايچون بو هيئت اعضاسنك ميانه بر قاچ اعضانك دها ضمنى بنده كز بوتون آرقداشلرمله برابر طلب ايتدم .

بو هيئته كيره جك كيملر اوله جقدر افنديلر! اكر بو هيئت بنه جيره جيران ، اقربا كوزدلك صورتيله وجوده كتيريله جك ايسه ، و يا كتيرلمك ايسته نيله جكسه ، قطعياً طرف عاليلرندن قبول ايدلمه سنى استرحام ايلرم . فضيلت بوراده ، اهليت بوراده ، كمال بوراده ، اقتدار بوراده آرانملیدر . هانكى فضيلت ، هانكى كمال ، هانكى اقتدار ديرسه كز؛ بو كونكى موجود اولان ترقيات علميه نك هر قسط سنده بر آدم اختصاص پيدا ايده مه ديكى ايچون آيرى ، آيرى متخصصلرى بو هيئت ايچنه صوقه رق بوتون صحيفه لر ايچريسنده قاپانمش قالمش ولان و دها دوغريسى عربجه يازلمش اولديغندن - و عربجه تحصيلمزده نقصان اولديغندن دولايى - آكلاشيلمسى مشكل اولان خصوصاتى آكلاشيلمسى ممكن اوله جق بر حاله افراغ ايدملم ، بزى قورتارمغه چاليشه جق اولان بو هيئتك بو عرض ايتديكم متخصصلر طرفندن تشكيلنى استرحام ايده جكم ، صكره شرعيه وكيلى افندى حضرتلرندن ينه رجا ايده جكم كه بو تخصيصاتى مجلس عاليكزك قبولنى متعاقب بو هيئته كيره جك ذوات عاليه نك نه كبى اوصاف ايله موصوف اولمسى لازم كلديكنى و نه كبى شرائطى حائز و حاوى اولمسى ايجاب ايتديكنى ، محكمهٔ تمييز اعضالرينه ويرديكمز صفتلر كبى بر قانون ايله بورايه كله رك مجلسه عرض ايتمك صورتيله بو هيئتى وجوده كتيرمليدر .

مصطفى صبرى افندى (سعرد) — نظامنامه واردر افندم .

مفيد افندى (دوامله) — بناءً عليه بنده كز هيئت جليله كزك فكرينى دها زياده يورمه مق ايچون آشاغيده مدارس فصلنده ده سويليه جك سوزلريمز واردر . بو تكليفلريمزك قبوليله عددلرينك كوسترديكمز مقداره ابلاغى ايله بو صورتله علم نقطهٔ نظرندن حاصل اولان افتراق توحيده چاليشمكزى و ذاتاً وحدت ايله ، توحيد ايله بو دعوايى بو كونكى شكله كتيرديكمزدن دولايى جناب حقك ده بزمله برابر اوله جغى و بو توحيد افكار و آمال ايله اردومزكده مظفريتى توالى ايده جكنى عرض ايله بو تكليفمزك قبولنى استرحام ايلرز افندم .

رئيس — افندم! مذاكره نك كفايتنه دائر تقرير وار .

رياست جليله يه

شرعيه بودجه سنك ۲۱۲ نجى فصلنه عائد مذاكره كافيدر . رأيه وضعنى تكليف ايلرز .

آنطاليه : مصطفى ، مرعش : حبيب

رئيس — افندم ، مذاكره نك كفايتنى رأى عاليكزه وضع ايديورم . مذاكره كافى كورولمشدر .

افندم! بو فصلك ۳ نجى و ۵ نجى ماده لرينه عائد ايكى تقرير وار .

شرعیه وکیلی عبدالله‌عزمی افندی — ایکنجی ماده‌ده‌کی معترضه‌نک قالدیرلمسنی تکلیف ایتمشدم ، انجمن‌ده بوکا موافقت بویوربیور . مستشارلق سائر وکالتلرده نه ایسه بوده اودر.

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم ! معترضه‌نك قالمسنده انجمنجه‌ده بأس یوقدر .

رئیس — افندم ! انجمن‌ده معترضه‌نك قالمسنه طرفداردر ، علی‌الاطلاق مستشارلق طرزنده اوله‌رق معترضه‌نك قالمسنی قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون ! اکثریتله قبول ایدلدی .

افندم ! ۳نجی ماده‌ده فتوی هیئتنك عددینه دائر اولان حکاری مبعوثی مظهر مفید بکك تقریری وار ، اوقونه‌جق:

ریاست جلیله‌یه

شرعیه و اوقاف وکالت جلیله‌سی بودجه‌سنده اوچ اعضا ویرده فتوا امینی عنوانی آلتنده بر فتواخانه تشکیل اولنمقده‌در . دائرهٔ مشارالیهانك وظیفه‌سنده‌کی علویت وقدسیت مستغنیٔ عرض وایضاح ایسه‌ده بعض اسباب سردینی ده درجهٔ وجوبده کورمکده‌یز . فتوا اماتی خلقك استعمال ایتدکاری خصوصاتی مسئلهٔ شرعیه‌سنه توفیق ایده‌رك مشروعیتنی اثبات ایتمکدن حقایق عالیهٔ اسلامیه و حکمت جلیله قرآنیه‌ده هر کسی فیضدار ایتمك وکافهٔ علوم و فنونك احکام قرآنیه‌دن خارج بر شی اولمادیغنی ، اسلام مدنیت و اجتماعیاتنك علویتنی بوآوان اسباب موجبه و مقنعه‌سیله میدانه قویمق ایچون اصول و فروعده تتبعات لازمه‌یی ایفا ایله مکلف بر هیئت اوله‌جقندن بویله اوچ اعضا ایله بو غایه‌یه وصول امکان خارجنده کورولدیکی جهتله متخصصین علمیه‌دن لااقل مسئله تحریری و سؤال احضار وتسویدی کبی خصوصاته اشتغال ایتمك اوزره اون ذاتك و برده فتوا امیننك بولونمسنه احتیاج شدید واردر . چونکه بو دائره عالم اسلامك مرجعی اولدیغی کبی دیکر دولتلرك و عناصر غیرمسلمه‌نك‌ده حین حاجتده مراجعتکاهلری اولدیغی ماضی و حاضره‌کی مراجعتلرله ثابت اولمقده‌در . بناءً علیه ؛ تشکیلات واقعه‌نك تکثیفی وجهله قبولنی هیئت جلیله‌یه عرض ایلرز .

مظهرمفید (حکاری) ، رضا (آماسیه) ، مصطفی صبری (سعرد) ، فیضی (ملاطیه) ، نبیل (قره‌حصار صاحب) ، مفید (قیرشهر) ، حلمی (آنقره) ، یحیی غالب (قیرشهر) ، حسیب (مرعش) ، ضیا (کنغری) ، مصطفی (قوزان) ، مصطفی خلوصی (قره‌حصار صاحب) ، عبدالرحمن طورسون (چوروم) ، سعید ، (کنغری) ، لنی (سیواس) ، بسیم (قسطمونی) ، مصطفی (درسم) ، عثمان (قیصری) ، ابراهیم (ماردین) ، درویش (ماردین) ، نزهت (ارغنی) ، لطفی (سیورك) ، محمد شکری (قره‌حصار صاحب) ، رضا (قیرشهر) ، ابراهیم (قره‌سی) ، وهبی (قونیه) ، سیفی (کوتاهیه) ، حاجی بدری (ملاطیه) ، قاسم (موش) ، عبدالله (آطنه) ، عاطف (آنقره) ، عاصم (ارضروم) ، حافظ شاهین (غازی‌عینتاب) ، راغب (غازی‌عینتاب) ، ثابت (قیصری) ، حمدی (موش) ، شرف (ادرنه) ، محمد نصرت (ارضروم) ، حسین حسنی (اسکدار) ، ضیا (سیواس) ، حمدی (دیاربکر) ، حمدی (بیغا) ، وهبی (بتلیس) ، امین (جانیك) ، ادیب (باطوم) ، فوزی (باطوم) ، حاجی ولی (اسکیشهر) ، محمد (بایزید) ، محمد نیازی (اسکیشهر) ، رمزی (اسپارطه) ، اورخان یاسین (اولتی) ، یاسین (غازی عینتاب) ، خلیل خلقی (سعرد) ، واسم (العزیز) ، احمد (یوزغاد) ، یوسف ضیا (مرسین) ، امین (ارزنجان) ، نوری (اورفه) ، علی (قره‌حصار صاحب) ، شمس‌الدین (آنقره) ، علی شکری (طربزون) ، اسماعیل شکری (قره‌حصار صاحب) ، مدحت (ماردین) ، قدری (دیاربکر) ، جاوید (قارص) ، عثمان نوری (بروسه) ، حیدر (وان) ، ضیا خورشید (لازستان) ، شاکر (آنقره) ، مصطفی (آطنه) ، فائق (جبل برکت) ، جلال (کنج) ، صادق (قیرشهر) ، علی (ایچ ایل) ، اسعد (لازستان) ، م . علوی (دیاربکر) ، ایوب صبری (اسکیشهر) ، عبدالقادر کمالی (قسطمونی) ، خلیل ابراهیم (ازمیت) ، ح . بصری (قره‌سی) ، احمد حمدی (ارطغرل) ، نشأت (اسکدار) ، حسین‌صبری (قسطمونی) ، رضا (استانبول) ، قلنج علی (غازی‌عینتاب) ، محمد سامی (ایچ ایل) ، جودت (کوتاهیه) ، حقی حامی (سینوب) ، لطفی (ایچ ایل) ، سلیمان (ازمیر) ، محمد عاکف (بوردور) ، دوقتور توفیق رشدی (منتشا) ، اسماعیل (ارضروم) .

نصرت‌افندی (ارضروم) — اونذات طلب ایتمشلردر . اوآون ذاتك لزومی حقنده مساعده‌کزله برایکی‌لکه سویلیه‌یم . (حاجت یوق صدالری) افندم ! فتواخانه‌ده اوچ مسود ، اوچ مبیض ، اوچ‌ده مترجمه احتیاج واردر . معلوم عالیکز کتب عشره واردر . اولافتوا امینی بواون کتابی اورته‌یه قویار ، فتوانی اوراده بولدقلری تقدیرده اورادن تبیضه ویررلر ، تبیضدن امانته کیدر .

نجیب بك (ماردین) — عین‌شیلردر ، وکیل افندی حضرتلری اوفرقی یاپه‌جقلردر .

نصرت افندی (دوامله) — مسود ، مبیض کبی دکلدر . طبیعی آره‌لرنده فرق‌واردر . بناءً علیه ؛ اوچ مسود ، اوچ مبیض ، اوچ‌ده مترجمه احتیاج واردر . بنده‌کزجه طقوز ذات اولملی اون ذاته احتیاج یوق .

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم تقریرك آلتنده بنم امضام واردر. وینه تقریرده امضاسی اولان مفید افندی برادرمزدر. اودم ایضاحات کافیه ویرمشلردر.

رئیس — افندم! بو تقریری قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون! قبول ایدلمشدر.

مظهر مفید بك (حکاری) — رئیس بك افندی! تقریر قبول ایدلمشدر. معاشاتی تثبیت ایچون لطفاً موازنهٔ مالیه انجمنه کوندریکز.

رئیس — افندم! مساعده بویورك! دیکر ماده حقنده ادرنه مبعوثی شرف بکله اللی قدر رفقاسنك بر تقریری واردر. تدقیق و تألیف هیئتندکی اعضانك عددینه دائردر.

ریاست جلیله‌یه

جامعهٔ اسلامیه‌یه خدمات مبرورهسی دوقونه‌جق اولان تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتنك تشکیلی شرعیه وکالتنك الك بیوك وظائفندن بریني احتوا ایتدیکی جهتله نه‌قدر سزای شکران ایسه، آنجق بو هیئته تفریق ایدیلان وظائفك عظمت و اهمیتی تکالف واقعه‌نك وجود ذوات ایله اجراسی امکانی سلب ایده‌جکی واردخاطر اولمله عالم‌شمول اولان بو وظائفك تمامیله ایفاسی و ثمره‌دار بر نتیجه‌یه ایصالی ایچون هیئتك بر رئیس، سکز اعضا اولمق اوزره تشکیلی استهداف ایدین مقصدی تأمین ایده‌جکندن او صورتله سکز اعضانك دها ضم والحاقی تکلیف ایلرز. ۲٤ غشتوس ۳۳۸

محمد شرف (ادرنه)، اسماعیل شکری (قره‌حصار صاحب)، مصطفی خلوصی (قره‌حصار صاحب)، لطفی (سیورك)، رضا (آماسیه) اسعد (لازستان) محی الدین بابا (بروسه) علی شکری (طربزون) یوزان (اورفه) حاجی ولی (اسکیشهر) رشید (ملاطیه) حاجی بدر (ملاطیه) درویش (ماردین) محمد حسیب (مرعش) عاکف (دیاربکر) جواد عباس (بولی) مصطفی (آنطالیه) محمد نادر (اسپارطه) شاهین (غازی عینتاب) مدحت (ماردین) مصطفی تقی (سیواس) حقی حامی (سینوب) (سلیمان سودی) بایزید (عبدالله) آطنه (مصطفی) آنقره محمد شکری (قره‌حصار صاحب) عبدالقادر کمالی (قسطمونی) جمیل (کوتاهیه) راغب (غازی عینتاب) اسعد (ماردین) مصطفی صبری (سعرد) سلیمان (جانیك) ضیا (کنغری) ابراهیم (قرهسی) خلیل ابراهیم (سکیشهر) تحسین حسنی (اسکدار)، حسین عونی (قوزان)، صادق (قیرشهر)، مفید (قیرشهر)، ح. بصری (قرهسی)، محمد عاکف (بوردور)، سلیمان (ازمیر)، محمد نیازی (اسکیشهر)، رضا (قیرشهر)، خلیل ابراهیم (ازمیت)، محمد (بایزید)، رمزی (اسپارطه)، محمد طوقان (حکاری)، بحری (یوزغاد)، عاطف (انقره)، حمدی (جانیك)،

رئیس — بو تقریرده بشنجی ماده‌ده بش اعضانك سکزه ابلاغنه دائردر.

نجیب بك (ماردین) — افندم! موازنهٔ مالیه، معاشاتی آیری، آیری تعیین ایتمشدر.

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم! دمینکی معروضاتم وجهله معاشاتك تثبیتی ایچون و بودجه‌یه وضعی ایچون تقریرلر موازنهٔ مالیه انجمنه کیتملیدر.

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — یالکز شونی عرض ایدرز، که بو تدقیقات و تألیفات اعضاسنك معاشلرینك مساوی اولمسی لازمدر. یعنی مسودلر معاشلرنده فرق اولابیلیر. بونده اصل تألیف هیئتنك معاشلری مساوی اولمق لازمکلیر.

رئیس — افندم! فصلك یکونی رأی عالیکزه قویه‌جغم. (انجمنه کیده‌جکدر صدالری) بواصلی انجمنه کوندریورز. (۲۱۳) نجی فصلك مذاکره‌سنه کچیورز.

اخوت اسلامیه

افغانستان سفیری حضرتلرینك تبریکاتی

تورکیا بیوك ملت مجلس عالیسنه، باش قوماندان غازی مشیر مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه، بالعموم عساکر اسلامیه‌یه:

سلاملر، موژده‌لر، بشارتلر، تبریکلر، سوکیلی قرداشلر!

مسلمانلغی و وطن اسلامی مدافعه اوغورنده عصرلردنبری اهل صلیبك مهاجمانه و کس کرده‌ن شانلی بر ملتك شانلی و فداکار اولادلری! عساکرکز، وظفرکز مبارك اولسون. ای مرمره و آق دکز ساحللرنده دالغالانان مبارك اسلام بایراغی! سکا یکارجه سلاملر و حرمتلر!...

ای سونکولرندن نور صاچیلان شهامتلی اردوی اسلام! وجوده کتیردیککز حادثه‌نك عظمتی عقللر ادراکدن عاجزدر. تاریخی بنه آلت اوست ایتدك، ماتملی صحیفه‌لرینی قاپادك، اسارت زنجیرلرینی پارچالادك، ظلم شبکه‌لرینی خردوخاش ایلدك، یالکز آناطولی‌یه دکل، آسیانك، آفریقانك الك اوزاق کوشه‌لرینه، ایصسز یرلرنده‌کی قولبه‌لرینه قدر اوچ یوز اللی میلیونلق قوجه بر اسلام عالمنه نورانور نشوه‌لر، شطارتلر صاچدك. بو کون بوتون اسلام دیاری، طاغلریله، طاشلریله، وادیلریله اوه‌لریله، اوزرنده کزن، آلتنده یاتان بوتون افرادیله اسلامك بیوك خلاص و استقلال بایرامنی یاپیور، سرورلر، هیجانلر ایچنده چالقانیور. بو کون آرتیق اسلام ایچین یکی بر تاریخك، بر تاریخ خلاص و سعادتك باشلادیغی معظم، مقدس بر کوندر. بو بیوك کونی

یالکز آناطولی دکل ، بوتون اسلام عالمی بوتون اسلام اقوامی تبجیل وتقدیس ایدر .

ای بیوك ملت ! آلتی ، یدی عصردر ، اسلامه علمدارلق ایتدیکز . بیوك پیغمبریمزك مقدس امانتنی یوکسك اوموزلریکزده طاشیدیکز . سزه بوتون برجهان خصم کسیلدی . سزه غدرك ، ظلمك ، انصافسزلغك اك شنیعنی ارتکابدن چکینمه‌دیلر . عهدلرینی نقض ایتدیلر . الکزی قولکزی باغلیه‌رق نامردانه حرکتله سزی بوغمق ایسته‌دیلر . سفیل اردولری حریم اسلامه صوقدیلر . بو وحشیلر سوروسی کچدیکی یرلری طاعون کبی قاصدی قاووردی . نه انسان دیدیلر ، نه مسکن براقدیلر ، نه معبد طانیدیلر . قتالر ، یانغینلر هر طرفی خرابه‌زاره چویردی . فقط ای بیوك ملت ! سزك ازلی وابدی ایمانکزی هیچ برشی صارصمادی . بوتون بو مظالم وشنایع سزك عزمکزی آرتیرمقدن باشقه برشی یاپامادی . بو عزمکزله ، بو ایمانکزله یوقدن اردولر تشکیل وتجهیز ایتدیکز . ینه صلیبك قارشوسنه یالکز هلالی دیکدیکز . هر تورلو زحمتلره ، بی پایان مشقتلره قاتلاندیکز .

دشمنك اوچ سنه‌ده یوزبیکلرجه آدم ، میلیونلرجه پاره صرف ایده‌رك الده ایتدیکی یرلری ، ایکی هفته ایچنده استرداد ایتدیکز ، وظالم صایب اردوسنی تارمار ایلدیکز . طوتمق ایسته‌دکلری آسیا قاپولرینه ینه حاکم اولدیکز ، شانلی اسلام بایراغنی ینه مرمره و آق دکز ساحللرنده دالغالاندیردیکز .

بو ، اویله الهی برظفردر که یریوزنده هیچ برملته نصیب اولمامشدر . دنیاده هیچ برفضیلت ، هیچ بر امتیاز یوقدر که پایه‌کزه ایریشه‌بیلسین . یوزلرجه میلیونلق قوجه بر اسلام عالمی سزك حماست وشهامتکزه مفتوندر .

ای قبله‌مز وغایه‌مز بر اولان بیوك ملت ، سز شمدی‌یه قدر اولدیغی کبی بوندن صوکره‌ده ، الی الابد اسلامك سرتاجیسکز . هر مسلمان فردومات ، سزی تقدیر وتبجیل ایتمکله ابدی بر ذوق وجدانی طویار . بالخاصه آسیا اورته‌لرنده کونده بش دفعه منارلرندن سماره توحید یوکسلن افغان مسلمانلری ، باشده مسلمانلغك یوکسلمسندن باشقه بر غایه‌سی اولمیان سوکیلی امیرلری غازی امان‌الله خان حضرتلری اولدیغی حالده ، سزلره قلبلرینك اك درین کوشه‌لرندن محبتلر ، حرمتلر ، تبریکلر ، سلاملر تقدیم ایدرلر . بو معظم آن تاریخیده ایچیکزده بولنوبده سزی تبریك وتبجیل ایتمك شرفنه مظهر اولدیغمدن طولایی جناب حقه بیکلرجه شکر ایدرم . قلبمك اك صمیمی حسلرینه ترجمان اولان بو تبریکنامه‌مك ، فداکار اردوی اسلامك بوتون افرادینه تبلیغ اولونمسنی بو قهرمان اردولرك باش قوماندان جلیلی غازی ومظفر پاشا حضرتلرندن رجا ایدرم .

۱۲ - ایلول - ۱۳۳۸

افغان سفیری : سلطان احمد

طاغستان استقلال مجاهده‌لری

٤

بر اهل‌الله متواصل الی‌الله اولمق ایچون ناصل بر وجد و هیجانله چالیشیور ، انتظار ایدیورسه کرك بلاد مختلفهٔ اسلامیه‌یه هجرت و التجا ایتمش ، کرك آنا وطنده قالمش اولان بز طاغستان منورلری‌ده عینی هیجان ایله و فقط اطمئنان ایله وطنمزك مظهر استقلال اولماسنه منتظر بولونیورز .

روسیه ایله مناسبات دوستانه‌ده بولونان آنقره حکومتنك ، طاغستان استقلاله قارشی آلدیغی وضعیت لاقیدانه‌یه برآز دوقونمق مجبوریتنده‌یم . عصرلردنبری یاشایان و ان‌شاءالله یاشایاجق اولان عثمانلی امپراطورلغنده ایلك دفعه اولارق ، انقره حکومتی روسیه ایله مناسبات دوستانه تأسیس ایتمشدر . حرب عمومیده بربرینه دشمن اولان روسیه امپراطورلرینك استحاله ایلدیکی ملی حکومتلری آراسنده تأسس ایدن بوکونکی مقارنت صمیمیه شبهه‌سز قیماً بر مناقم حادثات خارجیه ، وسائل بین‌الملیه نتیجه‌سیدر . بری اسلام عالمنده ، دیکری نصرانیتده بیوك برر رول اوینامش اولان بو ایکی امپراطورلغك تاریخلری دائما متصادم قالمش ایدیلرده . صلح اولدیغی زمانلرنده مقارنت امکانی‌ده کورولمه‌مکده ایدی . روس چارلری میسیونرلر برلباس مسحور و مقنعه بورونمشلر ، برخسته آدم بی تصور ایتدکلری ترکیه‌نك ادارهٔ ظالمانه‌سندن (!) اقوام مختلفهٔ خرستیانیه‌یی قورتارمغی استهداف ایتمش کورونیورلر ؛ بونك ایچون روس ملتنك جهالت وتعصبندن استفاده ایدیورلر وترکیه ایله یاپدقلری محاربه‌لره « صلیب هلال ایله محاربهٔ مقدسه‌سی » نامنی ویریورلردی . حقیقت حالده ایسه بو بهانه ایله ترکیه‌یی اورته‌دن قالدیره‌رق اوکا وارث اولمق وبو صورتله شرقی استیلا ایتمك وکندی تعبیرلری وجهله « مدنیتی متعصب اسلاملردن قورتارمقدی » .

ملتلرك قدرتلری ایچون بیوك برمیدان امتحان اولان بو حرب عمومی نتیجه‌سنده ، هر ایکی امپراطورلق‌ده عینی وضعیته دوشدیلر و دونکی متفقلری طرفندن براقیلدیلر . بونك نتیجه‌سنده هر ایکی امپراطورلق ملتلرینك حاکمیتی اساسنه مستند بر حکومت تأسیس ایتدیلر و بوکا نظراً ده یکی شکلده اداره‌لر ، سیاستلر دوشوندیلر . اسلام تورك عالمنك بیوك بر شعبه‌سی اولان عثمانلی تورکلریله ، کذا اسلاو عالمنك روس شعبه‌سی یکی ومتکامل برحیاته کیرمك ایستیورلر . پك مهم اولان بو دورهٔ تاریخیه‌ده هر ایکی بیوك ملت وزیر اداره‌لرنده‌کی کوچوك ملتلری علاقه‌دار ایدن مسائل تنویر ایدلمش اولمایدرکه مستقر واساسلی بر صلح تأسس ایده‌بیلسین ، ساحهٔ تمدن وترقیده متحداً و مشترکاً یورویه‌بیلسینلر . پاپاس البسه‌لی دیپلوماتلر آرتق اورته‌دن قالقمالی و تورك ـ روس ملتلری آچیق وطبیعی قونوشمالی و قفقاسیلیلرك حقوق طبیعیه‌نك اك ابتدائی بر عنصری اولان « حق استقلاللری » ویرلملیدر .

هر ایکی حکومت آراسنده موجود مخادنت معاهده‌سنده‌کی صراحته رغماً آنقره و موسقووه آراسنده‌کی سیاستك محکوم ملتلره متعلق قسمنده وضوح اولمادیغی ایچون شمالی قفقاسیه‌نك مقدراتی ده حالا مشکوك بر وضعیتده‌در. مع التأسف، بو ایکی حکومتك طاغستان حقنده‌کی نقطهٔ نظرلری حقنده بر امارهٔ امید بخش کورمدك که استقباله سکونله انتظار ایده‌لم. حالبوکه طاغستان کندی استقلالی ایچون بویوك فداکارلقلر ابراز ایتمك صورتیله جهانك انظار دقتنی جلب ایتمش و استقلاله مستحق اولدیغنی تصدیق ایتدیرمش بر حالده‌در. خاصةً طاغستان تورکیا ایله دین قرداشلغی، ودها بر چوق علائق و روابط ایله باغلی‌در. و بو تأثیرله تورکیه خلق طاغستانده بویوك نفوذ و موقع صاحبیدرلر. طاغستانك تورکیه‌یه قارشی اولان بو وضعیتی، آنقره حکومت ملیه‌سیله موسقووه ساوویت حکومتی آراسنده‌کی مناسبات حاضره‌نك تأسسنه پك چوق یاردیم ایتمشدر. و بو یاردیم ایتمك «وجیبهٔ وجدانیه‌سی» درکه طاغستانی بو کونکی وضعیته سوق و مجبور ایتمشدر و شبهه‌سزدرکه تورکیه‌یه قارشی اولان مربوطیتك بر دلیل قطعیسی اولان بو فداکارلغك مقابلنده تورکیه‌نك عنعنوی اولان سیاست مردانه‌سندن بر مظاهرتی امن و اعتماد ایله انتظار ایدییور.

طاغستان کندی جدال استقلالی ایچریسنده چالقانیرکن آنقره حکومت ملیه‌سنك مرخصلری نامنی طاشیان بر طاقم ذوات بو جدالی توقیف و غلیان ملی‌یی تسکینه چالیشییورلردی و بونلر: «اساساً بولشویك روسلر بوتون شرق ملتلرینك استقلاللرینی تصدیق ایده‌جکلر، بو ملتلر میاننده طاغستانك استقلالینی ده بو صورتله طانیه‌جقدر، یالکز آنجق بو صورتله حرکت ایتمك سایه‌سنده تعقیب ایتدکلری پرنسیپلرده صادق اولدقلرینی اثبات و بو پرنسیپك اك مهم تمل طاشنی وضع ایتمش اوله‌جقلر، بو صورتله شرق ملتلری، روسلره تمایل و اعتماد ایده‌جکلردر» دییورلردی حالبوکه بر ذوات، مقصدلری نه اولورسه اولسون، بو سوزلریله قیزیل اردونك شرقه دوغری یایلماسنه خدمت ایتمش اولیورلر ایدی. بونلر آراسنده اك مهم بر شخصیت اولان بر ذات قیزیل اردو باکویه کیردکدن صوکره موسقوه‌یه حرکت ایتمش ایدی. بو ذات دربندده، تیمورخان شوراده بر قاچ نطق ایراد ایتمش و بونده: «سلامت عمومیه ایچون موقتاً قیزیل بایراق اطرافنده طوپلانکز و امین اولکزکه تورکیا و روسیه اردولری الاله ویردکدن صوکره بوتون محکوم ملتلرك استقلاللری تصدیق اولونه‌جقدر.» دیمشدی. بومه الی و متعاقب تأثیرات شبهه‌سز طاغستانی سکونت انتظاره وضع افراغه موفق اولدی. شیمدی تورکیا ایله روسیه آراسنده حاصل اولان مخادنت و بونك نتیجه‌سنده محدث ایدن وضعیت، قفقاسیه‌نك استقلال ملی مسئله‌لرینی حل ایتمکه مقتدردر. و شو حالده بز طاغستان منورلری هر زمان: «استقلالیتمز نره‌ده‌در، هیچ اولمزسه نه‌دن آذربایجان، کرجستان، وارمنستان کبی شکلی بر استقلالیت تأمین ایدلمه‌دی؟ عجبا طاغستان (شمالی قفقاس) اولادلرینك دوکدکلری قان کفایت ایتمیورمی؟ بوقان کندیلرندن پك آز فداکارلق ایتمش اولان وفقط بو کون بر درجه‌یه قدر داخلی، خارجی حربیتیه مظهر اولان دیکر ملتلر درجه‌سنه یوکسلمك حقنی قازاندیره‌جق قیمت و قوتده دکلیدر؟ تورکیه‌نك بو کونکی جدالیله تأمین ایده‌جکی منفعت و مظهریت یالکز تورکیه‌یه انحصار ایتمیه‌جك، بالعکس بوتون عالم اسلامی علاقه‌دار ایده‌جکدر.

بناءً علیه بویله بر وجیبهٔ مقدسه ایله محمول اولان آنقره حکومتی طاغستانك حصول استقلالیتی ایچون هیچ اولمازسه معنوی و مصلحانه بر مظاهرت ابراز ایتمه‌لیدر. طاغستانك استقلالی کنج تورکیه ایچون وجیبهٔ انسانیه‌سی اقله برابر عین زمانده بویوك بر شرف تأمین ایده‌جکدر. نه «ستالین»ك تصنیع ایله‌دیکی درت مسامتز «لزکی، نوغای، قومیق، آبحاز» مختاریتی، ونه‌ده موسقوه‌یه بوکا مقابل کوستریلن تشکرات طاغستانك استقلالیتی تأمین و روح ملتی اطماع و تطمین ایتمش اولمقدن چوق اوزاقدر. بالعکس بو وضعیت شمالی قفقاسیه‌نك استقلالیتی مسئله‌سنی اشکال و اغلاق ایتمکده و افکار ملی‌یی رنجیده ایتمکده‌در. طاغستانده سکون بولمایان مسلح وغیر مسلح اختلاللر، غنشاشلرله کندی حقلرینی طلبده مصاماتیاً مصر اولدقلرینی و بوده شاشرمه‌لرینك نتیجه‌سی اولدیغنی کوسترمکده‌در. بو اختلاللری تسکین ایچون روسلر (صاغدن وصولدن) نه کبی تدابیر اتخاذ و نه صورتله تأویل و تفسیر ایدرلرسه ایتسونلر شمالی قفقاسیه‌ده استقلال تأمین ایدلمش اولمادیقجه اختلاللرده سکونت بولمایاجقدر.

اوت، تکرار ایدییورم، استقلالسز طاغستانده سکونت حال ممکن دکلدر. مال مخلفه‌لك پیندارلری اولان و بز طاغستان کنجلرینه اجدادمزدن موروث بولونان «استقلال و حریت» پرنسیبنه صادق و خادم قاله‌جغز و استقلالمزی تأمین ایدنجه‌یه قدر متحداً و ناموسکارانه جداله دوام ایتمك صورتیله اجدادمزه امتثال ایده‌جکز. و بونی ملت، [٦ مایس ۱۹۲۰] تنمش کورته اجتماعنده‌کی میثاق ملی ایله بونی بر دها دنیایه اعلان و تأیید ایتمشدر.

بناءً علیه، پارلاق استقلال کونشنك کوزل وطنمزك نارلالرینی، دره‌لرینی ویشل یماجلی داغلرینی یالدیزلایه‌جغنه و بو صورتله سوکیلی ملتمزك بوم مسعودی ادراك ایده‌جکنه ایمان ایدییورز. عین زمانده ایمان ایدییورزکه حار و بویوك بر محبتله وطنه مربوط طاغستان، ملی اتحادینی محافظه ایتدکجه و طریق تمدنده ایلرله‌دکجه کندی استقلالنی هر درلو مهالکه قارشی مدافعه ایده‌بیله‌جکدر. ملت ایچون ملتك تسعید استقلالی ایچون چالیشمق قدر مقدس و جاذبه‌دار بر ایش اولمادیغنی طاغستان (شمالی قفقاس) منورلری قلبلریله دویمقده و بونی بر حس مأنوس و موروث اولارق طانیمقده‌درلر.

طاغستانلی
احمد خان

آنقره مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

ادرس تبدلنده آیریجه بش غروش کوندرلیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطی : جهت ایچون سنه‌لکی (٢٧٥) آلتی آیلغی (١٠٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه در .

اداره‌خانه : آنقره‌ده ، حریت اوتلی قارشوسنده‌کی سوقاقده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار ممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر محمد عاكف

صاحب و مدیر مسئول اشرف ادیب

آبیون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٨ — ٢٩ محرم ١٣٤١ — پنجشنبه — ٢١ ایلول ١٣٣٨ — جلد ٢٠

شرعیه وکالتنك تشکیلات جدیده‌سی

شورای افتا ـ تدقیقات وتألیفات اسلامیه ـ تدریسات هیئتی

بوخصوصده بیوك ملت مجلسنده جریان ایدن مذاکرات

مستحقین علمیه معاشاتی ـ مستحقین علمیه کیمدر ؟ — بو معاشلرك جزئی برشیدن عبارت اولدیغی .

دارالخلافه مدرسه‌لری و مدارس علمیه امور تدریسیه و اداره‌سی ـ مظهر مفید بك افندینك بیاناتی : مترقی مدرسه‌لرك حیات ملیه و حسیات فکریه‌مز اوزرنده‌کی تأثیرات فیض بخشاسی ـ مترقی مدرسه‌لرك منتظم واساسلی تشکیلاتی ـ ملتلرك مهمای حیاتی : فضائل اخلاقیه ، سطوت مادیه ، قدرت فکریه ـ انحطاط عمومیمك اك مهم سببی : وظائفمك نا اهللره تودیعی ـ تحصیل علم مسلمانلر ایچون بر فریضه‌در ـ اسلام بر دین عقلدر ـ نشر معارفده‌کی موفقیتسزلکمز کندی قصورمزدر ـ خلقك روحنه کوره اوقوتمایورز ـ معارف مسئله‌سنده طوتولان آیغیری استقامت ـ دارالخلافه مدرسه‌لرندن بکله‌نن خدمت .

عبدالغفور افندی حضرتلرینك بیاناتی : ـ دارالخلافه‌لرك تزییدی ـ ایکی نوع مدرسه‌نك کفایتی ـ مدرسلر معاشاتنك آزلغی .

غازی عینتاب ، شاوشت و لازستانده دارالخلافه مدرسه‌لری تشکیلی حقنده‌کی تکلیفلر ـ بو تکلیفلرك نظر دقته آلنمسی ،

شورای افتا اعضالرینه انجمنجه تعیین ایدیلن متفاوت معاشاتك عدم قبولی ـ اعضانك عینی درجه‌ده صلاحیت صاحبی اولمقلری ـ مسائل مهمهٔ شرعیه‌یی بر آدامك اله براقمقدن ایسه بر هیئته ، بر شورای علمایه تودیع ایتمك الزمدر ـ آناطولی حرکتی علیهنده فتوی ایسته‌ینلره قارشی شیخ الاسلام حیدری زاده‌نك عدم موافقتی و بر شورای علمانك لزوم انعقادی تکلیفی ـ استعفایه مجبور ایدلدیکی ـ دری زاده‌نك دینه واسلامه خیانتی ـ بعدما بو کبی خیانتلره میدان ویرمیه‌جك اولان (شورای افتا) نك اهمیتیله مناسب بر صورتده تشکیلی ـ اعضا معاشاتنك متساویاً قبولی ـ حسین عونی بك افندینك بیاناتی : ـ عجبا شرعیه وکالتی اهل ذواتی بوله‌بیله‌جکمی ، یوقسه لاعلی التعیین شونی بونی می کتیره‌جك ـ الجود من الموجود ـ جنده‌ده اولسه اهلی آرانه‌جقی ـ اکثریته قوی ویرله‌بیلیرمی ؟

ملت اسلامیه‌نك احتیاجاتنی تأمین ایده‌جك تورکجه کتابلرك مفقودیتی ـ غیریدن مستغنی قیله‌جق تألیفاتك لزومی ـ غیریدن قیصقانمغی فقط احتیاجی تطمین ایتملی — اسلام بر دین فضیلتدر . فقط بونی کوسترمك لازمدر .

بويوك ملت مجلسنده شرعيه بودجه‌سى مذاكره‌سى

٢٨ آغستوس ٣٣٨ بازار ايرتسى ـ ايكنجى جلسه‌نك مابعدى ـ رئيس : موسى كاظم افندى حضرتلرى

[illegible]	نوع مخصصات	٣٣٧ سنه‌سنده موازنهٔ ماليه انجمنجه قبول اولونان	٣٣٧ انجمنك تنقيحاتيله ٣٣٨ سنه‌سى برنجى آوانس قانونى تعديلاتنه كوره تثبيت اولونان	٣٣٨ سنه‌سى ايچون حكومتجه تكليف اولونان	٣٣٨ سنه‌سى ايچون موازنهٔ ماليه انجمنجه تكليف اولونان
٢١٣	مستحقين علميه معاشاتى	٧٢٥٠	٧٢٥٠	٧٢٥٠	٧٢٥٠

صلاح الدين بك (مرسين) — مستحقين علميه كيملردر ؟ براز ايضاحات ويرسونلر .

شرعيه وكالتى مدارس مدير عموميسى آقسكيلى احمد حمدى افندى — افندم ! شرعيه وكالتنده ايكى نوع معاش واردر . بريسى مركز مدرسلرى معاشى ، ديكريده مستحقين علميه معاشيدر . مركز مدرسلرى ناميله ويريلن معاشلر بر وظيفه قابلى ويريلن معاشدر . مستحقين رجال علميه ناميله معاش الانلر ايسه بولندقلرى محلده كنديلرينك معاشه اهل ومستحق اولدقلرينه دائر مضبطه كلن و كنديلرى ده سناً اختيارلامش وياخود علماً مملكتده خيلى خدمت ايتديكى حالده بوكون محتاج معاونت بولنمش اولان ذوات كرامدر . بونلرك آلدقلرى معاش يوز غروش ، يوز اللى غروش ، اعظمى ايكى يوز غروشدر . و بونلرك تخصيصاتى ديكر معاشلر كبى دكلدر . ديكر تخصيصاتك نصفى درجه‌سنده‌در . مثلا ايكى يوز غروش معاشى اولان بر ذات (سكز يوز غروش) تخصيصات آليور . ايشته مستحقين رجال علميه معاشى ديديكمز بونلردر ويو ، موازنهٔ ماليه انجمننده اولجه ناصل قبول ايدلمش و ناصل ويريليورسه شمدى يه قدرده اويله‌جه ويرلمسى قبول ايدلمشدر .

بصرى بك (قرەسى) — فقط بو ويريلن معاشات محيا كفايت ايده‌بيليرمى ؟

نجيب بك (ماردين) — بودجه‌ده سكز بچق ليرا ايكى عدددر .

احمد حمدى افندى (دواملە) — افندم ! بوراده ايكى كشى سكز ، بر كشى‌يه درت بچق ليرا ، ديكر ايكى كشى‌يه‌ده اوچر ليرا وارەدر .

نجيب بك (ماردين) — بش ليراده واردر .

احمد حمدى افندى (دواملە) — اعظمى ايكى ليرادر . بر بچق ليراده واردر . باشقه دها اوراده بر ليرا وار . يوز يتمش غروش وار ، يوز اللى غروش وار ، يعنى هر حالده اوچ ليرادن فضله ، چوق يوقدر .

رفيق شوكت بك (صاروخان) — حمدى بك ! مستحقين علميه معاشى آلمق ايچون نەكبى شرائط واوصاف حائز بولنمق لازمدر ؟

احمد حمدى افندى (دواملە) — مستحقين علميه‌دن معدود اولمق ايچون مدرسه‌دن مأذون اولمق و مملكتنده درس اوقوده‌بيله‌جك وياخود اوقوتمش اولوب شمدى اختيار واحتياج ايچنده بولنمق لازمدر . مملكتنده‌كى هيئت اداره بويله‌لرك ضرورت و احتياج ايچنده اولديغى مستحقين علميه‌دن بولنديغى حقنده مضبطه كوندريرسه بزاونلره بو معاشى ويره‌بيليرز . بويله بر مضبطه كلدكجه اويله بر شى ويره‌ميورز .

رفيق شوكت بك (صاروخان) ـ مستحقين علميه‌دن اولان بر ذاته خدمت علميه‌سى مسبوق واملى تصديق اولنان بر ذاته يتمش بش غروش ، يوز غروش ، بيلمم يوز طقسان غروشه‌قدر بر معاش ويرمك نه درجه‌يه قدر موافق اولور ؟ بنده‌كز بومقدارى صفت علميه ايله قابل تأليف كورميورم .

احمد حمدى افندى (دواملە) — شمدى‌يه قدر بو مقدار ويريله كلمش . بزده شمديكى حالده عيناً محافظه ايتدك . آنجق مدرسلر وار . درس اوقوده‌بيله‌جك اولان مدرسلره براز ضم يابمق ايستدك . چونكه بونلره درس اوقوتمق شرط دكلدر . بونده شرط اولان ارباب احتياجدن و محتاج معاونتدن اولمق ، درس وقوته‌جق ديكر قسم واركه اونلرك معاشلرينك تزييد ايدلمسى موازنهٔ ماليه‌دن ايستدك .

بر مبعوث — بونلر نيچون سنه ويرلمش ؟

احمد حمدى افندى (دواملە) — چوق زماندن برى ويرلمكدە ، استانبولدن ويريلمكدەدر .

مصطفى صبرى افندى (سعرد) — افندم ! مستحقين علميه معاشى اجلهٔ اعاظم علمادن اولان ذواته مخصوصدر . معلوم عاليكز بعض استانبول خواجه‌لرى خسته اولور ، نزول اصابت ايدر ، بالذات تدريسه اقتدارى اولمازدى ، معزوليت معاشى‌ده بولنمازدى . بو مسلك علميه‌نك تجليلاً حالى عسكريه‌نك و ديكر مأمورين ملكيه‌نك معزوليت و تقاعديه‌سى مثابه‌سنده بولنمق اوزره بويله اجلهٔ اعاظم علمايه ويريله‌كلكده اولان يعنى كنديلرينه عارض اولان خسته‌لق وياخود باشقه بر سببه ويريله‌كلن بر تخصيصاتدر . مثلا بر قاضى بر لواده بولوندوكن تعيين ايدر . (او باشقه مسئله‌در) اكا بو مستحقين علميه‌دن معاش ويريليور . شمدى عدليه وكالتنه مربوطده اويله . مثلا : خربوطده

تدریسات ایله اشتغال ایدن ومشهور مؤلفاتیله، کتب ورسائلیله مشهور علما وار و بونلرك تخصیصاتی وار. تدریسات اوله مکانه منحصر اولمادیغی ایچون؛ بورالردن، قضالردن هرکس کلمه‌یکی ایچون بو معاشات اونلرك آیاغنه استحقاق کوندرمك مثابه‌سنده‌در. بونی شمدی آز کوریورسکز. فقط وقتیله بو چوق بر پاره ایمش وهرکسی مرفه ومسعود ایدرمش. فقط شمدی بو اولمامه، ایشانمه، بویله برحالده قالمش وبو تخصیصات پك قابل بر حاله کلمشدر. طبعی بو مبلغ پك آزدر. صکره قراءخانه هیئت جلیله‌سنك بر صفت قضائیه‌سی واردر. (او فصل کچدی سسلری) شرعیه وکیل محترمندن بر سؤال صورمق استرم. قضات شمدی عدلیه وکالت جلیله‌سنه ربط ایدلمشدر. فقط خارجدن کلن، محاکم احنبیه‌دکی مفتیلرد کلن اعلاملری تدقیق ایتمك ازره قراءخانه بر صفتی حائز دکلمی؟ بو سؤاله جواب ایسترم.

اکثنجه شرعیه وکیلی قایتدن لا بونلرك لغاسندن دولایی برقومیسیون تشکیل ایتمش و قومیسیون اعضاسی بر صورتده فعلی تشبثده بولنمشدر. مجلسک محاکم اسلامیه‌دکی اوقاف تشکیلاتی ایچون نه کبی تشبثده بولنمشلردر. صوکره تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتی عربجه مخابرات ایله‌جق اولورسه بونلر حقنده نه معامله ایده‌جکلر؟ جواب ایسترم.

رئیس — جواب ویره‌جکمیسکز؟ (حاجت یوق صدالری)

باشقه سوز آلان یوقدر. یالکز ایکی تقریر وار افندم.

ریاست جلیله‌یه

مستحقین علمیه معاشاتنك اصغری بر چراغ اولمسنی تکلیف ایلرم.

(رد، رد سسلری)

امین بك (ارزنجان) افندم! الده‌کی مفردات قادروسی تدقیق ایدیله‌جك اولورسه کورولورکه بونلرك اکثریسنك معاشی اوتوز، اللی غروش، اعظمی یتمش بش غروشدر.

ابراهیم بك (ماردین) — اوتوز غروش یوقدر.

امین بك (ارزنجان) — صحیفه‌یی چویرك! اولدیغنی کوره‌جکسکز. بناءعلیه رفیق شوکت بكك‌ده تحقیر ویلدیکی کبی مستحقین علمیه‌دن اولیورده یعنی مسلك علمیه‌ده بر چوق زمان ایفای خدمت ایدرك معاشه کسب استحقاق ایدیورده صکره نصل اولورده اوتوز غروش ویریلیور؟

تحسین بك (آیدین) — ونلر قناعتکار آدملردر.

امین بك (ارزنجان) — تحسین بك افندی‌یه صورمق ایسترم، که یتمش بش غروشله بر آدم اداره اولنه‌بلمك امکانی وارمیدر؟ بوقدره بناءعلیه بونك تکرار انجمنه کیتمسنی تکلیف ایدرم.

مظهر مفید بك (حکاری) — بك افندیلر! لطفاً ماده‌داخلینك (٨٦) نجی ماده‌سیمی؟ ٨٩ نجی ماده‌سیمی؟ ایسه تکراراً دفعه عرض ایتدم، تکراراً عرض ایدیورم، اوماده موجبنجه ضم تکلیف ایده‌مه‌یز. بویله شخص ایچون بر معاشجقده ضم تکلیف ایده‌مز. بناءعلیه مفرداً ضم تکلیفنه صلاحیتمز یوقدر. مفرداً تکلیف بله مأموریت احداث ایده‌مه‌یز. بو کامعاش ضم ایدلم دیه‌یز، شو ضمی یاپه‌مز ٥٠ اعضالی بر تقریر اولورسه اوله‌بیلیر. بناءعلیه بیهوده وقت کچیرمه‌یلم.

رئیس — افندم! ٢١٣ نجی فصلك بند بندی قبول کافی کورلك (٢١٤) نجی فصله کچیلمسنی قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون! قبول ایدلمشدر.

[٢١٤ نجی فصل لوازمه عائد اولدیغی جهتله درج اولنماشدر.]

فصل	ماده	نوع مخصصات	٣٣٧ سنه‌سنده موازنهٔ مالیه انجمنجه قبول اولونان	٣٣٧ انجمننك تنقیحاتیله ٣٣٨ سنه‌سی ربعی آوانس قانونی تعدیلاتیله کوره تثبیت اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون حکومتجه تکلیف اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون موازنهٔ مالیه انجمنجه تکلیف اولونان
٢١٥		درسعام ودارالخلافه مدرسه‌سیله ملحقات مدارس علمیه‌سنك امور تدریسیه و اداره‌سی				
	١	درسعام معاشاتی	٦٩٠	٦٩٠	٦٣٠	٦٣٠
	٢	ملحقات مدارسی مأمورین ومعلمین معاشاتی	٣٠٢٤٨	٣١٨٧٢	٥٢٥٩٦	٣٤٠٠٨
		ایکیوز اون بشنجی فصلك یکونی	٣٠٩٣٨	٣٢٥٦٢	٥٣٢٢٦	٣٤٦٣٨

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم؛ معلوم احسانکز بو ایکی یوز اون بشنجی فصل دارالخلافه مدرسه‌لری وملحقات مدارسی حقنده‌در. بنده‌کز عفو عالیلرینه مغروراً بو فصلی تنقید ایده‌جکم. بو فصل مجلسه بویله کلملی ایدی؛ بو فصلده علمیه تعلق ایدن مکاتبك عددینی دها زیاده کورمك ایسترم. آرقداشلر! مساعده بیوریرسه‌کز و اکر باشکزی آغرتماز ایسه‌م دارالخلافه مدرسه‌سی نه‌دیمك‌در؟ وبوندن مقصد نه‌در؟ بوبابده‌کی کندی مطالعه‌می، کندی فکرمی – بلکه ناقصدر، بلکه دکلدر. – عرض ایده‌جکم. معلوم عالیلری‌در که، عثمانلی حکومتنك تأسسندن بری، اوزمانه مخصوص مترقی مدرسه‌لرك یتیشدیردکی اعاظم، افاضل واردی که، بونلر یالکز

ادارهٔ مزده دکل، حیات ملیه‌مز وحیات فکریه‌مز اوزرنده علمامزله، فضلامزله وسیاستده کوستردکاری کیاسته بو موقع صاحبی اولمشلر وحیات ملیه و فکریه‌مز هیچ بر زمان، بو مترقی مدرسه‌لرك یتشدیردیکی اعاظمك تأثیرندن وارسته قاله‌مامشدر. بونی اثبات ایچون تاریخ میداننده‌در. افندیلر! مثلا خداوندکار زماننده‌کی قره خلیل افندی، زمانك اك بویوك علماسی اولمقله برابر ینه زمانك سیاستنده‌ده اك بویوك بر داهی ایدی. وینه بر آز دها آشاغی‌یه کله‌لم، فاتح دورنده‌کی مثلا کورانیلر، مثلا خسرولر.

جمیل بك (کوتاهیه) — بز تاریخی بیلیورز. مظهر مفید بك.. زمان غائب ایتمیه‌لم.

مظهر مفید بك (دوامله) — بلکه تاریخك تکرارندن استفاده ایتمزسکز. آرتق، بلکه بیلمدیککز برکله سویله‌دیم، استفاده ایدرسکز. صکره افندم! پك اعلا معلوم احسانکزدرکه یاوز سلطان سلیمه اتحاد اسلام فکرینی ـ عادتا دیه‌جکم ـ زرق ایدن، اوکا اوجوال فتوی ویرن هیچ شبهه‌سز ابن کمال ایدی. وینه هیچ شبهه‌سز دولتك تهلکه‌لی محاط دورنده سلطان محمده صبر ومتانت توصیه ایدن خواجه سعدالدین ایدی. ینه معلوم عالیکزدر، وریلی فاضل احمد کیمدر افندیلر؟ ایشته او مترقی مدرسه‌دن یتیشمش بر فضیلتکردر. بو مترقی مدرسه‌لر نه‌در؟ مترقی، مترقی... پکی آکلادق، فقط بو نه‌در؟ افندیلر! تاریخك بك بسیط بیانامنده‌درکه فاتحك تاتار کتابندن کتیردیکی علی قوشجیلر، مثلا خسرولر، مثلا کورانیلر ودیکر اعاظم برله‌شورلر، معلوم عالیکز فاتح جوارنده صحن دنیلان سکز مدرسه‌یی یاپیورلر. اوندن صوکره‌ده هپکزك بیلدیکی ابتداء داخل، ابتداء خارج، موصله، تتمه مدرسه‌لرینی یاپیورلر. افندیلر، ابتداء خارج دنیلان بوکونکی مکاتب ابتدائیه‌لردر، ابتداء داخل دیدیکمز بوکونکی رشدیه‌لرمزدر. موصله وتتمه‌ده بوکونکی اعدادیلرمزدر. فرانسزلرك قوله‌ژ دیدکاری ایشته بونلردر. صحن دیدکاریده بوکونکی دارالفنونلر ایدی. بر چوجق تحصیلی ناصل کوروبور؟ اولا ابتداء خارجه کیریبور، اوندن چیقان ابتداء داخله کیریبور، یعنی رشدیه‌یه کیریبور، اوندن چیقان موصله وتتمه‌یه کیریبور. باقیکز بوکونکی تشکیلاته نه‌قدر موافقدر. شمدی فضله برشیمی یاپدق؟ ابتدائیدن چیقان رشدیه‌یه، اورادن چیقان اعدادی‌یه. اعدادیدن چیقنجه اوکا ملازم نامی ویریبورلردی، که: اوندن صوکره صحن دنیلن سکز مدرسه‌یه ـ که اونلر بر دارالفنوندر ـ کیریبوردی. اورادن چیقانلره مدرس دیبورلردی، که شمدی اوکا فرنکلر (لیسانسیه) دیبورلر. وبوکون آوروپاده عالملر (تز) امتحانی ویردکدن صوکره دقتور عنوانی آلدیغی کبی او صحنلردن چیقان مدرس شهادتنامه‌سنی آلانلرده تألیفاتده بولنه‌جق، مباحث علمیه‌ده، مناقشاتده بولنه‌جق وعلم وفضلده نهایته ایره‌جکدر. یعنی (تز) دنیلن امتحانی ویردکدن صوکره الیوم دوقتور دنیلن (قدوة العلماء) عنوانی آلیردی. طبیعی فاتح سلطان محمد زماننده مدرسه‌لر انشاسنه غیرت ایدلمش وایلك درسلر کشاد ایدلمشدر. ایلك درس، تابخانه مدرسه‌سنده اوقونمشدر او کون میتنده بوتون وکلاء وزرا بولوندیغی حالده سلطان فاتحده ایلك درسده بولنمش وعلم وفضله حرمتی کوسترمشدر. عجبا شمدی نه‌دن اودرجه اعاظم یتشمیور؟ ونه‌دن مدرسه‌لرمز انحطاطه اوغرایور؟ افندم بونك سببنی بن شویله کوریبورم: معلوم احسانکز انسانده سهپای حیات وار. دوقتور بك اعتراض بویورمه‌سون، بونی هپمز بیلیرز. بزده بویله اولدیغی کبی ظن عاجزانه‌مه کوره ملتلرکده بر سهپای حیاتی واردر. بونی بنده کندم سویله‌میورم. آنتری یکی اوقودیغم وبك سودیکم بر مؤلفك کتابندن سویله‌یورم. ملتلرك سهپای حیاتی واردر. یعنی سهپای سعادتی واردر دیبور. اوده نجابت احلاقیه، نجابت اصلیه، فضائل احلاقیه وسطوت مادیه وقدرت فکریه‌در دیبور. برنجیسنی اله آلالم. نجابت اخلاقیه ونجابت اصلیه. بزم عرقی بر نجابتمزدر. معلوم احسانکز کهنه بزانسك ضبطی ایله عیش ونوشك، کیف وهوانك بیرمسیله بزده سقوط احلاق باشلارلر ونجابت اخلاقیه بوزولیور. صکره سطوت مادیه دیه‌بلمز...

دوقتور مصطفی بك (قوزان) — اویله دکلدر...

مظهر مفید بك — رجا ایدرم مصطفی بك، اعتراضکزی چیقاره بوراده سویلرسکز. بر مقتاد بوزمیه‌لم. (دوام سسلری) سطوت مادیه‌مز یعنی عسکرلکمز.. بونیده بك اعلا بیلیرسکز. خاطر عاجزانه‌مده قالدیغنه کوره، ظن ایدیبورم، ۹۹۰ تاریخنده سلطان مراد ثالثك بر سنت دوکونی واردی. سلطان احمد میداننده حقه‌بازمی دیرلر؟ جانبازمی؟ بیلمم نه‌دیرلر؟ اونلر طوپلانمش، اوینامشلر. سلطان مرادك خوشنه کیتمش، اونلره دیمش‌که «دیله‌یك بندن! نه دیلرسه‌کز.» ونلرده «یکیچریلکه کیرمك دیلرز» دیمش. زمانك یکیچری باشیسی فرهاد آغا بونك غیرقابل اولدیغنی غایت کوزل ایکی مثال ایله اثبات ایتمشدر: «اجداد عظامکزدن یاوز سلطان سلیمك محاربه‌دن عودتنده بر تاجرك اولادینی عسکره آلمق ایچون وقوعبولان مراجعتده ویردیکی جوابی اونوتدیکزمی؟ وینه اجداد عظامکزدن قانونی سلطان سلیمانك اوزنکیسنی تعمیر ایدن بر اوسطه حقنده‌کی بیاناتی اونوتدیکزمی؟» دیمشدر. فقط طبیعی سلطان مراد ثالث بونی دیکله‌مدی. اووقت جانباز عسکره کیردی. یکی کلن یکیچری آغاسی فرهاد آغانك قبول ایتمدیکی شیئی یاپدی وسطوت مادیه‌نکده سقوطی اورادن باشلادی.

کله‌لم قدرت فکریه‌مزه.. افندیلر! معلوم احسانکزدرکه

فكرك محل انكشافی مدرسه‌لردر . بر نه‌دن بوزولدی ؟ بنده‌كز شویله كوریيورم وبلكه تدقیقاتم یاكلشدر . افندیلر ! اوزمانلر ، یعنی مترقی مدرسه زماننده كیملك آثاری اوقونوردی ؟ بونی تدقیق بویوریكز ! كوره‌جكسكز ، كه ابن رشدلرك آثاری اوقونوردی . بو اسعار مدرسه‌لرك ایچنده بیله طنین انداز اولیوردی فقط ؛ مع التأسف مرور زمانله بو فلسفه براقیلیور . سببی ؟ بو مترقی مدرسه‌لری اداره ایدنلرك یرینه نااهللر كلیور . كیمدر اونلر ؟ هیچ . بو مدرسه‌لرك سقوطنه سببیت ویرن فوق العاده قیزیلم زادكانلق اصولیدر . بو زادكانلق اصولی چیقمشدر . مدرس اولمق ایچون عرض ایتدیكم ترتیبات دائره‌سنده تابالایه چیقوب وتحصیل كوروب ده مدرسلك رتبه‌سی آلان وصوكره قدوة العلماء اولمق ایچون بر مدرس مراتب آتلایان ؛ بر قدر امكلر چكن ذاتلر یرینه آغانك قارنندن مدرس اولارق طوغان علم وعمرنده بیهره ، یالكز باباسنك اصالتندن ، موقعندن دولایی مدرس نامی آلانلرك اللرینه بو مكتبلر ، مدرسه‌لر كچرسه نه اولور ؟ نه بكله‌ر ؟ بالطبع بوزولور . وینه سامعه‌كزه مغروراً سویلیه‌جكم كه ابن سینالرك ، فارابیلرك ، غزالیلرك فلسفه‌سی یرینه انلره نسبته بلكه یكرمنجی طبقه‌ده بولنان (بركوی) لر فلسفه‌سی اوقونمشدر . بناءً علیه ؛ مدرسه‌لرمزده بوش ، بوش بو حاله كلدیكی كبی الك نهایت عبدالحمید زماننده معلوم احسانكز اجازه‌لر آلی قالدی ، كیت همان درسه اوطور ، حریف دها دوغری (نصر) ی اوقومامش ، چونكه اجازتی آلیرسه بش غروش فائده وار . امتحان ده یوقدر ، پك اعلا ایشته مدرسه‌لرده بو حاله كلمشدر . مدرسه‌نك بو حاله كلدیكندن دولایی علما آرقداشلریكز ممنونمیدرلر ؟ خایر ، عینی اونلرده سزك كبی دلخوندرلر . عینی اونلرده هپمز كبی بو حالدن فریاد ایدییورلر . اونلرده دیيورلركه : مدرسه‌لر انحطاطه یوز طوتمشدر . بونی اونلرده انكار ایدمزلر . چونكه بكا ابوالسعود كبی ، زنبیللی علی افندی كبی بر عالم بوكون كوستره بیلیرمیسكز ؟ طبیعی یوق ، بویله‌در . افندیلر ! شمدی یاپه‌جغز نه‌در ؟ نه یاپه‌لم ، نه ایستیورز ؟ شونی ده عرض ایده‌یم كه بالخاصه محترم آرقداشم دوقتور مصطفی بك افندی‌یه : امداسده بر اسلام دارالفنوننده اوقویان وصوكره پاپا اولان (سلویستر) او ، عرض ایتمش اولدیغم ترتیبات یوقمی ؟ اونی آوروپایه كوتورمش واوراده تطبیق ایتدیرمشدر . بو بویله اولمشدر . ذات عالیكزك دوقتور عنوانی ده بویله‌در ، او قدوة العلمادن قالمشدر .

شمدی افندیلر ، علم وفن ایستمه‌ین كیمسه یوقدر وبالخاصه حدیث نبوی موجبنجه حكمت مسلمانلرك غائب اولمش مالی اولدیغنه كوره ؛ وتاچینه قدر ، دنیانك او بر طرفنه قدر او حكمتی تحری ایله مأمور اولدیغمزه كوره وینه احكام جلیلهٔ اسلامیه موجبنجه ، احكام شرعیه‌نك مكلفیق عقل اوزرینه اولدیغنه كوره ؛ اسلامیت عقلك قبول ایتمدیكی بر دین دكلدر ، عقلك قبول ایتدیكی بر دیندر . بویله اولدیغنه كوره شریعت غرای اسلامیه‌نك فنون وعلوم حاضره ایله ، مثبت وقطعی اولان دلائل حاضره ایله اویوشمیه‌جق هیچ بر نقطه‌سی یوقدر . فقط ؛ دینه بیلیر كه مثبت وقطعی اولان دلائل عقلیه ایله ، دلائل نقلیه آره‌سنده بعض دفعه تعارض واقع اوله‌بیلیور . اسلامیتده‌كی علوینه ، بویوكلكه باقكز ! دیيوركه ، دلائل عقلیه ایله دلائل نقلیه تعارض ایده‌جك اولورسه دلائل عقلیه ترجیح اولونور . دلائل نقلیه‌نك حسن تأویلی احكام اسلامیه‌دندر . شو حالده علوم وفنون مثبته ایله اویوشمیه‌جق بر حالمز یوقدر .

بز بوكون نه ایستیورز ، افندیلر ؟ شخصم ایچون سویله‌یور ووالله هیچ بر كیمسه ایچون سویله‌میور وبونی یمینله تأمین ایدییورم . اسكی مكاتب عالیه مأذونی ولیودرلایسیله بیلدیكمی سویله‌مك ارزوده وبیلیردن بریسنه دییورم ، كه : صیتمه یوقدر . امراض ساریه یوقدر فلان ... تام سوزلرمه قاپیور ، بن ظن ایدییورم ، كه : حریف اینانمدی . حالبوكه آرقه‌دن مع التأسف كوریك اسمی بن سویلركن باشنی قالدیریور بونك فارنی چلیور . بوم سوزلر ایسه بوشه كیدییور . نه بوله‌ر ؟ ایشته كوریيورمیسكز ، مدرسه‌لرك اصلاحی قاچه مال اولیور ؟ بوكون عموممزك بر غایه‌سی واردر . اهالی‌یی اویاندیرمق وملته نور معارفی ورمك ایستیورز . مدنیت علوم وفنون حاضره‌نك بخش ایتدیكی نوری وسعادتی آلمق ایستیورز . پك اعلا ؛ بوكا واسطه نه‌در ؟ مكتبلرمز فضله مقداره چیله‌مدی . بناءً علیه المزده واسطه اوله‌رق باشقه نه‌وار ؟ المزده بركری مامللری ، مدرس وواعظلر قالیور . پك اعلا ؛ بوی اسمیله مدرس وواعظلرمزی علوم وفنون حاضره‌ده تدریس ایتمكده اولدیغی دارالخلافه مدرسه‌لرنده یتیشدیرر ویاخود یكیدن یاپلمقده اولان مكاتب عالیه‌ده تحصیل ایتدیرر وعلوم حاضره‌یی ده احكام شرعیه ایله برلكده اوكرندیرر وبو صورتله بونلری یتشدیرر وبوندن صكره كویلره كوندریرسه‌ك چوق مؤثر اولور . سببی . نه‌دن مؤثر اولیور ؟ چونكه ازوالالی امام اوكویدن یتشمشدر . كویلویه تلقیناتده بولنوركن كویلونك روحنه واقفدر . كویلویه مونس كله‌جك جهتلری بیلیور ؛ اونلری اوركوتمیور ! بن ایسه ، كویلونك روحنی واوكا مونس كله‌جك جهتلری بیلمدیكمدن خوشنه كیتمم ! بن اوكا ؛ بیلمم نه میقروبی كلیرده صیتمه اولور ویا ویا قارپوز یرسه‌ك قولرا اولورسك دیدیكم وقت بكا اینانمیور . فقط بو كویلونك روحنه واقف اوله‌مدیغمدن بویله اولیور . بلكه خطا سنكدر . اوت بلكه‌ده بنمدر .

انكچون افندیلر ! امامی اوقوتمغه مجبورز . او ؛ اوقودقدن صكره كویلونك روحنی ، ذهنیتنی بیلدیكی ایچون یاواش ، یاواش نور معارفی ، فیض معارفی آشیلار . شوحالده بزم بوكون محتاج اولدیغمز

نه‌در؟ افندیلر، آز اول بحث ایتمش اولدیغم سلطان فاتح دورنده‌كی مترقی مدرسه‌لرك بوكون اولمامسنه بنده‌ده قانعم. چونكه نه علمی اوقوده‌جق — مع التأسف — آدم وار، نه‌ده اوقویه‌جق كیمسه وار. بونلری قبول ایدییورم. بز، او درجه‌یه واصل اوله‌مه‌یه‌جغمزی بیلیورز. آنكچون بوكون بسیط شی ایستیورز. نه‌در؟ مثلا، واعظ یتشدیرمك احتیاجنده بولندیغمزی جمله‌كز تصدیق ایدرسكز. بو اك مهم بر مسئله‌در. اویله كشف قلوب ایله، اوقومقله واعظ اولماز. بونلرك واعظ اولامادقلرینی هپمز بیلیرز. دیمین بر آرقداشمز ایقاظ بویوردیلر. دارالخلافه مدرسه‌سنده محاضرات درسی وارمش، چوق كوزل! حقیقةً واعظ یتشدیرمك درسیدر. شرعیه وكالت جلیله‌سندن بونی چوق استرحام ایدرم. بزم استهداف ایتدیكمز غایه ایچون بونك فوق العاده اهمیتی واردر. بو درسه صوك درجه‌ده اهمیت ویرسه‌لر.

باقیكز، آرقداشلر! لطف استماعكزی تصدیع ایدییورم اما، برشی دها مساعده‌كزله عرض ایده‌جكم: (استفاده ایدییورز صدالری) بكچن كون مدافعهٔ ملیه وكالتندن كلیوردم. شوراده خسته‌خانه‌لر مانندكی قاپودن كچركن، قادین، قاپونك برینی چالیور و دییوردی، كه «ملا! فلان چوجغم صیتمه طوتییور. صیتمه‌سنی باغلا!» بوكا قارشی بن «باغلامقله صیتمه كچمز، بونك بر ایلاجی واردر. علاجنی آلیرسه‌ك كچر!» دیسه‌ایدم، آرقه‌مده‌ده محله امامی بولنسه ایدی، بنم سوزمك خلافنده برشی سویله‌سه‌یدی امامك سوزینه قانار و بكا اعتراض ایدردی!

دیمك، كه بو، بر چوق تجربه‌لرله ثابت اولیور. بز دارالخلافه مدرسه‌لرینه چوق محتاجز. چونكه اوراده اوقوده‌جغمز یالكز علوم شرعیه دكل؛ فضله اوله‌رق علوم وفنون حاضره‌ده واردر. ذاتاً بزم ایستدیكمزده بو دكلمی؟ بز نه ایستیورز؟ علوم وفنون حاضره‌یی مكتبلرمزه قویالم، علوم وفنون حاضره‌یی آز چوق بیله‌جك كیمسه‌لر یتشدیره‌لم دییورز. افندیلر! سوزیمه بر حدیث نبوی ایله نهایت ویرییورم: «خلقك اطاعتی معقولاتده‌در.»

عبدالغفور افندی (قره‌سی) — افندم! بنده‌كز اكابر علمای اسلامیه‌نك مصدر و منشأی اولان مدارس علمیه‌نك ملت نجیبهٔ اسلامیه ایچون لزوم، وجوب واهمیتندن بحث ایده‌جك دكلم. چونكه لزوم، وجوب واهمیتندن بحث مجلس عالیجه مستغنیٔ عرض وایضاحدر. آنجق، شرعیه وكالت جلیله‌سی قادروسنده ١٥ دارالخلافه مدرسه‌سی موجوددر. بونك اوزرینه ٦ دارالخلافه مدرسه‌سی دها علاوه‌سی ایچون تكلیف واقع اولمشدر. فقط موازنهٔ مالیه انجمنجه بو تكلیف قبول ایدلمه‌مشدر. شمدی محترم افندیلر! بوتون توركیاده، بوتون آناطولیده موجود اعاظم علمای اسلامیه‌نك — تكرار ایدییورم — مصدر و منشأی بولنان آنجق وآنجق ١٥ دارالخلافه مدرسه‌سیدر. شونی‌ده علاوةً عرض ایده‌یم كه مشغول اولدقلری ملكتلرده — كه بنم ملكتمده‌ده — داخل اولدیغی حالده من حیث المجموع یكرمی ایكی‌یه بالغ اولیور. بوكون شوونات اسلامیه‌نك والسانلرك احتیاج مبرمه و مهمه‌سندن اولان غدای عرفانی‌یی و غدای دینی‌یی تطمین و تأمین ایده‌جك بو مؤسسات كافیمیدر؟ قطعاً كافی دكلدر. كرچه بونلره علاوةً بكچن سنه‌دنبری بعض مدارس علمیه‌نكده احداثنه ابتدار اولنمشدر. فقط نه درجه مظهر رغبت اولمشدر، بنده‌كز بیلمیورم. بوكون یالكز شونی عرض ایتمك ایسترم، كه آلتی دها علاوه‌سیله یكرمی بشه بالغ اوله‌جق وعالم اسلامده دیانت‌الله تعالی وتقدس ترویجاً استعدادینی متناسب ابراز ایده‌جك یدی مدرسه‌نك دها علاوه‌سیله یكرمی یدی دارالخلافه‌دن عبارتدر. كرچه رفقادن بعضی طرفندن (غازی عینتاب) مركزی ایله (قارشیقه) مركزنده‌ده بر دارالخلافه مدرسه‌سنك تأسیسی حقنده الان كشفیات، تقریر مقام ریاسته تقدیم ایدلمش ایسه‌ده بنده‌كز بوكا قانع دكلم. شرعیه وكالت جلیله‌سنك تكلیف وجهله، ایكی محل مدرسه‌سیله آلتی دارالخلافه مدرسه‌سنك قبولنی هیئت جلیله‌كزك صمیمیتله رجا ایدرم. بونلردن بحث ایتدكدن صكره، دارالخلافه مدرسه‌لرندن قصه‌جه بحث ایتمك ایسترم. مدارسمیز مالكز اولدیغی اوزره دارالخلافه مدرسه‌لری، اوچی احضاری، اوچی ابتدائی خارج، اوچی‌ده ابتدائی داخل اولمق اوزره طقوز صنفی احتوا ایدر. ابتدائی خارج اقسامنده آكلاشلدیغی وجهله ابتدائی داخله طلبه یتشدیریر. دیكر مكاتب اسلامیه‌مزده، غریب ایدلر طبیعی آلتی سنه‌یی اكمال ایتدیكی تقدیرده ابتدائی خارج قسمنه كیره‌بیلیوردی. فقط مدرسه‌نك دها ذاتده‌ن دوغری‌یه كندی مالی و ابتدائی مكتبه معادل اولمق اوزره اوچ صنفی محتوی احضاری قسمی واردر. احضاری قسمنده، طلبه دائما معلملر طرفندن ادا و تعلیم تربیه ایدیلیورلر. بونلردن معلم اول — كه مدیریت وظیفه‌سنی ایفا ایدن ذاته — شرعیه وكالت جلیله‌سنجه شهری اون لیرا ویرلمسی و ایكنجی معلملكی ایفا ایدن ذاته سكز لیرا، اوچنجی معلملكی ایفا ایدن ذاته سكز لیرا ویرلمسی تكلیف ایدلدیكی حالده مع التأسف بو تكلیفلر موازنهٔ مالیه انجمنجه قبول ایدلمه‌مشدر. شمدی موازنهٔ مالیه انجمنجه برنجی معلم ایچون یدی، آلی آلتی، ایكنجی معلم ایچون بش، اوچنجی معلم ایچون بش لیرا قبول ایدلمشدر. بوكون طشره مكاتب ابتدائیه‌سنك بوتون معلملرینك معاشاتی، طشره مجالس عمومیه‌سنجه، عجبا بو مقداردن نقصانمی قبول ایدلمشدر؟ یوقسه فضله‌می قبول ایدلمشدر؟ هرحالده فضله قبول ایدلمشدر. آلتی یوزدن آشاغی معاشی اولان بر معلمی تصور ایتمیورم. (حتی بیكدن آشاغی سسلری) طشره مجالس عمومیه‌سنجه مكاتب ابتدائیه معلملرینك معاشاتنك اصغریسنی بنده‌كز آلتی یوز غروش بیلیورم. بناءً علیه،

مقدماشرعیه وکالت جلیله‌سی طرفندن تکلیف ایدیلن باش معلم ایچون اون، ایکنجی معلم ایچون سکز ونهایت اوچنجی معلم ایچون سکز – که بونلر دائمی معلملردر . صباحدن آقشامه قدر اولاد وطنك تعلیم وتربیه‌لری ایله مشغول بولنیورلر – لیرا معاشك قبولنی صمیمیتله رجا ایدیورم. معروضاتم بوندن عبارتدر.

رئیس — افندم ! مذاکره‌نك کفایتی حقنده بر تقریر واردر افندم . ۲۱۵ نجی فصلك مذاکره‌سنی کافی کورنلر لطفاً اللرینی قالدیرسون ! ۲۱۵ نجی فصلك مذاکره‌سی کافی کورولمشدر.

یاسین بك (غازی عنتاب) — فصلك موازنهٔ مالیه انجمننه کیتمسی لازمدر .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — خیر افندم ! انجمنه کیتمسی لازم دکلدر . بزم مصرف ایچون هم ده آنجق آلتی مدرسه ایچون تکلیف یاپدق . اونك ایچون صوك سوزك بزم اولمسی لازمدر . بز داها سوز سویلمدك . بز آلتی دارالخلافه مدرسه‌سی تکلیف ایتدك، که موازنهٔ مالیه انجمنی مضبطه محرری بك ده کرك کندی شخصلری نامنه بیله اولسه بونك تزییدینی تکلیف ایتدیلر (بزده اشتراك ایدیورز سسلری) بو مسئله ایچون ایکی دانه تقریر واردر . تکلیفمز وحواله قبولنی هیئت علیه‌دن رجا ایدرم . (بك اعلا سسلری)

رئیس — موازنهٔ مالیه انجمنی ده اشتراك ایدیور . بو فصلك موازنهٔ مالیه انجمننه ..

احمد فوزی افندی (ماطوم) — رئیس بك ! اللی اوچ امضالی تقریرمز وار .

رئیس — افندم ! غازی عنتاب وآرتوین داخلنده شاوشت قضاسنده ایکی دارالخلافه مدرسه‌سی کشادینی تکلیف ایدیورلر .

عثمان بك (لازستان) — برده لازستان واردر .

رئیس — اونك ایچون بو فصلی موازنهٔ مالیه انجمننه کوندرهلم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — مسئله آکلاشیلمایور . مساعده بیورك . بو فصلی موازنهٔ مالیه انجمننه کیتمسنه حاجت یوقدر . بز بونی ذاتاً تکلیف ایتمشزدر .

عبدالغفور افندی (قرهسی) — شرعیه وکالتنك ذاتاً تکلیفی وار . موازنهٔ مالیه انجمنه کیتمسنه حاجت یوق .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (دوامله) — مسئله آکلاشلمادی ظن ایدرم . بر کره بو تکلیفمز اساساً موازنهٔ مالیه انجمننجه قبول ایدلدیکنه نظراً تکرار اورایه کیتمسنه لزوم یوقدر . صکره ایکی تقریر دها ویریلیورکه دیکر ایکی یرده ده آچلسون دییه . . . بز اساساً بونی تکلیف ایتدك . بونده مصرز . آلتی دانه دارالخلافه مدرسه‌سنك قبولی بهمه‌حال لازمدر . بو قبول ایدلدکدن صوکره تقریرلره حاجت یوقدر .

عبدالغفور افندی (قرهسی) — وکالت جلیله‌دن واقع اولان تکلیفدن ماعدا شوالی کبی تقریرده کی مدرسه‌یی علاوةً ایستیورز .

رئیس — مساعده بیوروك قسم قسم تقریرلری اوقویه‌یم .

ریاست جلیله‌یه

لازستانده دارالخلافه مدرسه‌سنك تشکیلی حقنده مقدما تقدیم ایلدیکم تکلیف قانونی شرعیه انجمننده کوستریلن لزوم اوزرینه هیئت عمومیه قراریله ۳۱ – ۳ – ۳۷ تاریخ و ۲۳۵ نومرو ایله شرعیه وکالتنه حواله بویورلمش ایسه‌ده دارالخلافه مدارس حقنده‌کی تخصیصات مجلس عالیجه بوکره قبول بویورلدیغنه نظراً لازستانده مذکور شعبه‌نك تأسیس وکشادی نظر دقته آلنمق شرطیله وکالته تصویباً حواله بویورلمسنی عرض وتمنی ایلرم . ۲۸ آغستوس ۳۳۸

لازستان : عثمان لازستان مبعوثی : اسعد

ریاست جلیله‌یه

شرعیه وکالتنجه تکلیف اولونان موازنهٔ مالیه انجمننجه طی ایدلمش اولان غازی عنتاب وآرتوین داخلنده شاوشت قضاسی مرکزنده آچیله‌جق دارالخلافه مدرسه‌لری تخصیصاتك شرعیه بودجه‌سنده ۱۱۵ نجی فصله علاوه‌سنی تکلیف ایدرز . (اللیدن فضله امضا)

رئیس — افندم ! بو تقریری نظر دقته آلانلر لطفاً اللرینی قالدیرسون ! (اکثریت سسلری) نظر اعتباره آلنمشدر . یعنی موازنهٔ مالیه انجمننه کیتمسی نظر دقته آلنمشدر .

(لازستان مبعوثی اسعد بکك تقریری تکرار اوقوندی)

حسیب بك (مرعش) — افندم ! بن تکلیفمی قبول بیوریلیورسه شرعیه وکالتی ونلری نره‌ده ایسترسه آچار .

رئیس — بو تقریری انجمنه کیتمك اوزره نظر دقته آلانلر لطفاً اللرینی قالدیرسون ! نظر دقته آلنمشدر .

ریاست جلیله‌یه

بنلیسده بر دارالخلافه مدرسه‌سی کشادینی تکلیف ایلرم .

رئیس — افندم ! بو تقریرلری تماماً موازنه انجمننه ویره‌لم . یاسین بکك تقریرینده بو مآلده‌در . تقریرلرك تماماً نظر دقته آلنمق اوزره موازنه انجمننه کوندرلمسنی قبول ایدنلر لطفاً اللرینی قالدیرسون ! قبول ایدلمشدر . افندم ! وقتمز کچدی . چهارشنبه کونی ساعت برچقده اجتماع ایتمك اوزره جلسه‌یی تعطیل ایدیورم .

انجمن مضبطه محرری مظهر مفید بك (حکاری) — افندم ! معلوم عالیکز کچن جلسه‌ده کرك ۲۱۲ نجی فصل وکرکسه ماده‌لر حقنده ویرلمش تقریرلر واردی . وهیئت علیه‌کزك قبولنه اقترانی اوزرینه اوتقریرلر موازنهٔ مالیه انجمننه کلمشدی . قبول اولنان قرار دائره‌سنده فتوی هیئتنه قبول بویوردیغکز اون ذاتك بالطبع بودجه‌ده معاشلری یتمش بش لیرادر . فقط ، شرعیه وکالت جلیله‌سنك موافقتیله یکیدن آله‌جق ذواتك دردینه یتمش لیرا ، دردینه اللی لیرا ، ایکیسنه‌ده اوتوزر لیرا اولمق اوزره معاش اعطاسنی انجمن قبول ایتمشدر . بناءً علیه ، ۲۱۲ نجی فصلك اوچنجی ماده‌سنه شو ترتیب وجهله ضم ایدلمشدر . و ینه قبول اولنان تقریر وجهله تدقیقات وتألیفات هیئتی ایچون یکیدن قبول اولنان بش اعضا ایچون هیئت جلیله‌کزك موافقتیله یتمش بشر لیرادن ۲۱۰۰ لیرا بودجه‌یه ضم ایدلمشدر . وکذلك هیئت جلیله‌کزجه کرك دارالخلافه مدرسه‌لرینك عددینك تزییدی حقنده‌کی تقریرك قبولی وکرکسه مدرسلرك معاشاتنك تزییدی حقنده‌کی شرعیه وکالتنك تکلیفی اوزرینه قبول اولنان دائره‌ده ، احضاری باش مدرسلرك معاشی اسکیدن بودجه‌ده آلتی لیرا ایکن ، اون لیرایه چیقارلمش ، برنجی ، ایکنجی مدرسلرك معاشی قبول عالیکز وجهله بش لیرا ایکن سکز لیرایه چیقارلمش وینه یکی قبولکز وجهله آلتی مدرسه معاشاتی بودجه‌یه وضع ایدلمشدر . شو حالده مادام‌که : احضاری باش مدرسلری ایله دیکر موجود اون بتر مدرسه‌نك‌ده باش مدرسلریله برنجی ، ایکنجی مدرسلرینه بوضم یاپیلمشدر . ضم واقعك آلتی آیلغی ۳۶۰ لیرا ایدیور . بناءً علیه درت بیك اوچ یوز یتمش لیرا ، آلتی مدرسه‌نك کشادی دولاییسیله بودجه‌یه ضم واقع اولیور . معلوم احسانکز آلتی مدرسه یکیدن آچیله‌جغی ایچون بو مؤسسه‌لره لازم اولان تسخین وقرطاسیه وسائره مصارفاتك‌ده بودجه‌یه ضم اولنمسی لازم کلیور . ایشته بونك ایچوندرکه ۲۱۹ نجی فصلك ایکنجی ماده‌سنده‌کی ملحقات مصرفی ، که اولجه ۲۷۰۰ لیرا ایدی ، بوکا بیك سکز یوز لیرا ضم ایتمك ضرورتی واردر . بناءً علیه ، ۴۵۰۰ لیرایه بالغ اولیور . انجمنکز سزك مقرراتکز دائره‌سنده لازم اولان حسابی یاپمشدر .

رئیس — افندم! مظهر مفید بك انجمندن کلن ۲۱۲ نجی فصلدن بحث بویوردیلر . مظهر مفید بك ! بز ۲۱۶ نجی فصلی مذاکره ایدییورز . اونك ایچون انجمندن بزه برکاغد کلمدی . انجمن بو شیلری یتیشدیرمش ایسه مساعده ایدیکز ، اونلرك تکرار مذاکره‌سنی یاپالم . (پك اعلا سسلری)

اوحالده افندم ! ۲۱۲ نجی فصلی مذاکره ایده‌جکز . مظهر مفید بك ! ۲۱۲ نجی فصله نه ضم اوله‌جغنی تعیین بویوریکز !

مظهر مفید بك — ۲۱۲ نجی فصلك اوچنجی ماده‌سنه ۲۰۱۰ لیرا ضم اوله‌جقدر .

رئیس — افندم ! انجمن نه‌یی تثبیت ایتدیکنی هیئت علیه بیلملیدر .

مظهر مفید بك — افندم ! درت اعضایه یتمش بشر لیرا ، دردینه ۵۰ ، ایکی اعضایه اوتوزر لیرا مجموعی ۲۰۱۰ لیرا ضم طوتیور .

رئیس — شمدی تکرار ایضاح ایدییم‌که ۲۱۲ نجی فصلك انجمندن کلمش شکلنی مذاکره ایده‌جکز .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — رئیس بك ! کلمش برشی یوقدر ، سوزله کلمش دیمك کافیمیدر رجا ایدرم ؟

مظهر مفید بك (حکاری) — سویلمك کافی دکلسه بودجه‌ده قالیر .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — افندم ! کرك مدارس وکرك تدقیقات وتألیفات مصارفلری تماماً بودجه‌یه قونلمشدر . بونلر حقنده برشی یوقدر . یالکز فتواخانه حقنده ویریلن تقریرك اسباب موجبه‌سنده (درجات متفاوته) دیه‌بیلدیکی ایچون انجمن بوراده درجات متفاوته اوزرندن معاشاتی توزیع ایتمش . شیمدی سکسان امضا ایله ویریلن تقریرده بو خصوص یوقدر ، بنده‌کز ولجه قدیم اعضالرك معاشلری حقنده اصرار ایتدم . بونلر تامدر . فقط دیکر تقریرده اعضالرك معاشی درجات متفاوته اوزرینه قونلمشدر وا ینه تقسیم ایدلمشدر . یعنی اسکی فتواخانه اصولی تطبیق ایدلمشدر . تشکیلات یکی براصولده اوله‌جق اولورسه بوشکلده اولاماز . مثلا مجله‌یی وجودده کتیرن بر هیئت کبی آره‌لرنده تفاوت اولمه‌رق وجوده کتیرمك لازمدر . بن انجمنده تقریرله طلب ایدلدیکی ایچون برشی سویلمه‌مدم . قوییلان اعضانك برقسمنه اللی ، دیکرینه اوتوز لیرا قونلمشدر . اونلر کتکی‌ده دیکر اعضالر معاشاتنه ابلاغ ایده‌جك اولورسه‌ق مسئله اوزاماش اولور . ذاتاً رقملری قارشولرنده واردر .

مفید افندی (قیرشهر) — افندم ! فتواخانه هیئت جلیله‌سنه ضمی حاوی اولان تقریرك مندرجاتندن فتواخانه هیئتی برقاچ قسمه تقسیم ایتمك صورتیله تشکیل ایدلمسی طلب ایدلدیکی آکلاشیلیور . حالبوکه بوراده او تقریری ایضاح ایتدیکمز اثناده فتواخانه هیئتنك درجات متفاوته‌یه آیرلماسنك محذورینی هیئت جلیله‌کزه عرض ایتمش ایدم . ودیمش ایدم ، که فتواخانه هیئتی بر هیئت‌که — هیئت تعبیری اعضادن آله‌رق سویلیوردم — باشلرنده فتوا امینی اولدیغی حالده هیئتك رأینك انضمامیله برفتوا ویره‌بیلملیدر . یوقسه برفتوا امینی کندی کندینه فتوا ویره‌جك اولورسه ، عثمانلی تاریخنه عطف نظر ایدرسه‌ك کوریرز ، که باشمزه کلن برچوق وقایع وبلالر بوکبی رأی خودایله ویریلن فتوالردن نشأت ایتمشدر . بوخصوصی هیئت جلیله‌کزك نظر دقتنه تکرار عرض ایدرم . بونلر بوهیئت متحده‌در وبوهیئتك هپسنك درجه‌سی بردر . بونلرك درجهٔ متفاوته‌ده بر هیئت اولمدیغی

عرض ایتمك ایسترم . چونكه باقیكز افندیلر ! بوندن اوچ سنه اول بو هیئت محترمه‌نك علیهنده نشر ایدیلن بر فتوا ایچون وقوعبولان تكلیفلرك ناصل رد وناصل قبول ایدلدیكنی خاطرلاتمق ایسترم . حیدری‌زاده ابراهیم افندی مشیختده ایكن پادشاه طرفندن چاغریلوب آناطولیده اجتماع ایدنلرك حركاتی عصیان حركاتی اولدیغندن ، اونلر خروج علی السلطان حركاتی یاپدقلرندن دولایی بر فتوا ورمسی ایستندی . ابراهیم افندی بویوردیلر كه ، بن بویله فتوا ویرهمم . علمایی طوپلادم . اونلرله برابر متحداً قرار ویرسه‌لر بن بویله فتوایی ویریرم والا بو فتوایی بن كندی رأیمله ویرهمم . بونك اوزرینه حیدری‌زاده‌یی استعفایه مجبور قیلدیلر . دری زاده‌یی كتیردیلر . دری زاده اوراده بولنان علمانك رأیینی ، فكرینی آلمقسزین رأساً فتوا ویردی . آناطولی حركات مشروعه‌سنی عصیان شكلنده كوسترهرك بزی اوچ سنه‌دن بری اوغراشدیردی . بز استانبولده موجود بولنان بو تشكیلاتك زمان ، زمان باشمزه كتیردیكی بلایی ییقمق ایچون بر هیئت افتائیه ایستیورز كه بو هیئت افتائیه متحداً علمی بر شكلده قرار ویرر و مسائلی او فتوایه وضع ایدر . فتوا امینی او قرارك اوزرینه امضا قور . شیخ الاسلام او فتوایی تأیید ایدر و بو صورتله عمل اولنور . والا بر آدمك الیله بوندن صوكره مسائل شرعیه‌یی ویروب ده ملتی اوغراشدیرمق طرفداری اولمادیغمزی اعلان ایدهلم . بناءً علیه تقریر یمزده سویله‌دیكمز مسئله‌ده نه دیيوردق ؟ صوكنده بونك ایچون اسباب موجبه سردینه لزوم یوقسه‌ده بعض سببلر درمیان لزوملی كوردك . مثلا بر قسمی تحریریه ، بر قسمی تسویده كیدردیك . واوصورتله بو هیئت افتائیه چیقار دیمشدك . مقصدمز ایكی افندی تحریریه آیرلسون ، ایكی افندیده تسویده ایله مشغول اولسون . فقط رئیسی آلتی لیرا آلسون . دیكری اوتوز لیرا آلسون دكلدر . بو هیئت افتائیه‌یی لایق اولمالردن طوپلایه‌رق درجات متفاوته اوزرینه معاش ویرمك صورتیله اعضا ملازمی ، اعضا كبی قسملر آیرلماسون . بز حكومتك تكلیف ایتدیكی عددی اونه ابلاغ ایچون استرحام ایدیيورز دیدك . حكومتك تكلیفی دائره‌سنده بو تقریر قبول ایدلدیكی ایچون انجمنك بونی درجات متفاوته‌یه آییرمق صورتیله یاپمسی تقریرمزك آكلاشلمه‌سنده بر ذهول اولمسندن عبارتدر . بناءً علیه مجلس عالیلرنجه قبول اولونان قسم ، حكومتجه تكلیف اولنان اعضانك عددینك اونه ابلاغندن عبارتدر . بو قبول ایدلمشدر . باشقه درلو برشی یوقدر . اعضالرك هپسیده متخصص ومكمل بر صورتده اولدیغندن بونلره مساوی معاش ویرمك جهتنی قبول ایدهلم . بونی رجا ایدرم . اساس مسئله ذاتاً قبول ایدلمشدر .

رفیق شوكت بك (صاروخان) — بونلرا كثریتله فتوا ویره‌جكلرمی ؟

مفید افندی (قیرشهر) — مسئله‌نك شكلنی اكثریتله تثبیت ایدرلر .

اسماعیل شكری افندی (قره‌حصار صاحب) — انجمن قبول ایدییورسه بنده‌كز مطالعه بیان ایتمیه‌جكم .

حسین عونی بك (ارضروم) — انجمنك قبولنك معناسی یوقدر ، بز قبول ایده‌جكز .

اسماعیل شكری افندی (قره‌حصار صاحب) افندم ! بنده‌كز بو تشكیلاتك لزومندن و درجه وجریندن بحث ایتمك ایچون بر آز تصدیع ایده‌جكم .

مظهر مفید بك (حكاری) — انجمن نامنه سویلیه‌جكم . طبیعی انجمن حكومتك طلب ایتدیكی مقداردن فضله برشی قبول ایده‌من ، حكومتك تكلیفی قبول ایتمشزدر . هیئت جلیله یتمش بش لیرادن قبول ایدرسه بالطبع انجمنده مطاوعت ایدر .

اسماعیل شكری افندی (قره‌حصار صاحب) — یتمش بشر لیرا اولمسی لازم و ضروریدر . بونی ایضاح ایتمك ایچون بنده‌كز بش اون دقیقه مساعده ویررسه‌كز سویله‌یه‌یم . مجلسیده سورمانده ازعاج ایتمك ایستمه‌یورم . انجمن مادامكه قبول بویوریبور . مذاكره‌یه حاجت یوقدر .

حسین عونی بك (ارضروم) — افندیلر ! معاشلرك مساوی اولمسی واومه‌ملك قدری حقنده برشی سویلنمز . یالكز اصل مسئله بوراده نظر دقته آلنمق لازمدر .

شكری افندی (قره‌حصار صاحب) — ایشته بزده اونك ایچون مساوی اولسون دییورز .

حسین عونی بك — بز داها فضله ویریرز . فقط او ذوات مملكتنده محدوددر .

اسماعیل شكری افندی (قره‌حصار صاحب) — خارجدن كلسین

حسین عونی بك (دوامله) — شرعیه وكیلندن استرحام ایده‌جكم بر مسئله وار . بو كون علمیه‌نك الك بویوك معاشی بش بیك غروشدر فتواخانه‌یه اعضا اوله‌جق ذاته ایسه ۷۵ لیرا معاش ویریله‌جكدر . یعنی محكمهٔ تمییز بو خصوصده نمونه اتخاذ ایدلمشدر . اویله ایسه شمدی‌یه قدر هیچ معاش آلمامش ، فقط علمیه فضیلتیله تمایز ایتمش ذوات واردر و بونلر معیندر . ایشته بو ذواتی بولسونلر ، كتیرسونلر . بوقسه قادرو دولدیرملی دیه لاعلی التعیین اوته‌دن ، بریدن آدام بولوب قویارسه‌لك مقصد علوی اسقاط ایدلمش اولور . بو طبیعی بر حقدر ، بشری بر حقدر ، بونلری بوله‌جغز . ایشته شرعیه وكیلی بك افندی حضرتلری بوله‌جقلری ذواتك اهلیتنی تكفل ایدرلرسه بنده‌كز حسابه قبوله ایدرم . ۷۵ دكل ۱۰۵ ویریرز . صوكره الك مهم بر دردمز وار ، مملكتی ایكیلك اوچورومنه سوروكله‌ین ، آره‌مزه نفاق وتفرقه صوقان برشی . تألیف وترجمه هیئتندن بحث اولنه‌جقسه عرض ایدرم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — مسئله تألیف دکل، فتوادر.

حسین عونی بك (ارضروم) — فتواده دکل، ذوات مسئله‌سیدر. بونی تکفل ایدیورسه‌کز بر دها حکم یوقدر. آدم قایرماق اوزره ایسته‌نیلن پاره‌یی ویریرز. ۷۵ دکل، ۱۰۰ لیرا ویریرز زیاده‌یی هرکسك فضیلتنه کوره ویریرز. ۷۵ ویره‌جککزه هنددن کتیریکز، چیندن کتیریکز، اهالی کتیریکز، ۷۵ یرینه ۱۰۰، ۲۰۰ لیرا ویریکز. یوقسه فضاق، علمی اولمیان کمسه‌یه شکلنه، شهرتنه آلدانه‌رق اونپاره ویرمه‌جکز و ویرمه‌یز.

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — افندم! بو تشکلاتدن مقصد دوشندیکمز وضعیتدن قورتیلمقدر. بوندکی نیتمزدن شبهه ایدن هیچ برشخص یوقدر ظن ایدرم. شمدی‌یه‌قدر مأمور تعیین اتمدیکمه کوره بلکه تجربه‌م سبقت اتمه‌مشدر. اونك ایچون بر شی سویله‌میه‌جکم. فقط مقصد بودر، طبیعی مقصده کوره حرکت اولنه‌جقدر. صکره الجود من الموجوددر. طبیعی موجوددن کتیره‌جکز، مزارلره کیره‌جك، اولولردن کتیره‌جك دکلز، اهلی حیاتده اولانلردن کتیره‌جکز. الجود من الموجود. موجوددن چکه‌جکز. مجلسك بوتون هیئت علمیه‌سی طوپلایه‌رق بونلرك تعیینینه عرض ایده‌جکم. بوندن‌سنده کزك شخصی دوشونجه‌م یوقدر. شیمدی‌یه‌قدر هیچ کمسه‌یی نه بالواسطه، نه ده بلا واسطه الزام اتمه‌دم. اون‌بش سنه‌لك میه‌تم، هیچ کمسه، حتی وکیللردن هیچ برسی چیقوب‌ده فلان کیمسه‌یی توصیه ایتدی دیه‌مز. بوراسی موضوع بحث اولمایجه مطلقا دنیاده اك برنجی آدم بودر، بن بوکا تکفل ایدرم. طبیعی کمسه بونی دیه‌مز. چونکه بوذوات امتحانه تابع اولمه‌جقدر. بونلر آثار نشر اتمش، خدمات ایفا ایلمش، هرکس نظرنده موقع احترام قازانمش اولان آدملردن سچیله‌جکدر. بونلر امتحانه تابع اولاماز. بوکی شیلر قانونه، نظامه صیغماز. محکمهٔ تمییز ایچون بر اساس قورولمشدر. استیناف مدعی عمومیلرندن شو اوله‌جق، دیکرلرندن شو اوله‌جق. فقط عالم اولان هرحانکی بر ذات درس اوقوتور، اجازت ویرر. فتوا خانه‌ده بولنور، آثار نشر ایدر. فقط فلان و فلان مأموریتده بولنمشدر، دیه بونك درجه‌سنی کوستره‌مزسك. مجلسك بوتون هیئت علمیه‌نك آراسنه عرض ایده‌جکم. هرحانکی بر شکلده یعنی نظامنامه‌سی یاپلمق لازم کلیر، یوقسه کندیلرینی انتخاب اتمك لازم کلیر؟ طبیعی بونی هیئت علیه‌کزه عرض ایده‌جکم. بو خصوصده بر اساس تثبیت ایتدیره‌جکم. چونکه بو شخص مسئله‌سی دکلدر. اویله بر اساس تأسیس ایدملی که بن دکل هیچ کیمسه بورایه اهلیتسز کیمسه‌یی کتیرمه‌سون. نه کبی بر اساس یاپمق لازم کله‌جکنی هیئت علیه‌یه عرض ایده‌جکم. یالکز حسین عونی بکك دیدکلری کبی بن تکفل ایدمم که بورایه اك یوکسك آدم کله‌جکدر. فقط بونلر امتحانه تابع طوتولمه‌حقلردر. آثارندن آکلایه‌جغز. بزده بولونمسه‌ق بزدن، باشقه یرده مثلا عربستانده بولورسه‌ق اورادن کتیره‌جکز. فقط بزده فقه وفتوا مسائلی خارجدن دها زیاده‌در. مثلا: بر آرالق فتواخانه‌یه عربستاندن ایکی ذات کتیرلمشدی. بونلر بر شی ایده‌مدیلر. اونلر اك زیاده حکمیاتده، ادبیاتده، اهالیده یوکسك آدملردر. بناء علیه بو خصوصده غیرت ایده‌جکز. فقط امکان درجه‌سنده. چونکه الجود من الموجوددر.

علی رضا افندی (آماسیه) — ولوکان بالصین.

وهبی افندی (قونیه) — افندم؛ مجلس عالی اساسلی و مهم بر مسئله‌دن بحث ایدیور. بو، جمله‌نك تحت تصدیقنده‌در. یالکز مفتیلر ویاخود فتوا امانتی رأی خودیله فتوا ویرر کبی شیلر سویلنمشدر؛ هیچ بر مفتی رأی خودیله فتوی ویرمز، ویرمز دکل، ویرمز. رفیق محترم شوکت بك اکثریتله فتوا ویریلیرمی؟ دیدی. ... ت ائمه‌نك اختلاف اتمش اولدیغی یرده زمانه اوفق اولانی اکثریتله ترجیح اولونه‌بیلیر. فقط اکثریتله یکیدن بر مسئله احداث ایده‌بیلیرمی؟ حاشا! بو، اوله‌ماز، ... اوله‌ماز. بناء علیه شرعیه وکیلی خواجه افندینك بیوردقلری وجهله بو آرانه‌جق، تدقیق ایده‌جك، مملکتمزده و سائر بلاد اسلامیه‌ده معروف اولان ذواتدن انتخاب ایدلمه‌سنه غیرت ایدیله‌جکدر. حقیقت بوندن عبارتدر. بونك ایچون مذاکره‌نك اوزامسنده معنا یوق، معاشلرینی تثبیت ایدملم.

رئیس — افندم! مذاکره‌نك کفایتنه دائر تقریر واردر. کفایت مذاکره‌یی رأی عالیکزه وضع ایده‌جکم. مذاکره‌یی کافی کورنلر لطفاً الرینی قالدیرسون! مذاکره کافی کورولمشدر. شمدی افندم! ایکی دانه تعدیل تقریری وار، ایکیسی‌ده عینی مآلده‌در.

ریاست جلیله‌یه

تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئته متعلق بشنجی ماده‌نك اساسنده بر اختلاف یوقدر، متفق علیهدر. بناء علیه مذاکره کافیدر. هیئت اعضاسنك قبول اولنان تقریر موجبنجه معاشلرینك مساوی صورتده قبولنی تکلیف ایدرم.

قونیه مبعوثی
موسی کاظم

رئیس — افندم! تکلیف ضمنی احتوا ایدیور، فقط بر امضا ایله تعدیل تکلیفی قبول ایدرم. (علی السویه‌در سسلری) اوحالده فتواخانه افندیلرینك معاشلرینك علی السویه اولمسی حقنده‌کی بو تقریری قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون! قبول ایدلمشدر. شمدی انجمن تثبیت ایده‌جك اولورسه شی یده‌رز.

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — رقم موجوددر.

رئيس — سويله‌سوڭز افندم .

مظهر مفيد بك (حكارى) — اوچنجى ماده‌ده ٥٢٧٠ ايرا اوليور

رئيس — بو ماده‌دن باشقه ماده‌ده بر تحويل وارميدر افندم ؟

مظهر مفيد بك (حكارى) — بشنجى ماده‌ده ٤٣٥٠ اوليور .

حسين عونى بك (ارضروم) — افندم ! تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى كوريورز كه اون ذاتدن تشكل ايده‌جكدر . دها مين سوزه باشلاركن عرض ايتديكم كبى مملكتده ايكى وجه كوستريورز . ايكى اولادمز اوليور . عين درجه‌ده ايكن يكديكرندن متفاوت تربيه ويريورز . بو ايكى تربيه‌نك اضطرارى ايشته بو ايكى ماده‌در . بوده ادعامزه وجهه سعادت دنيويه واخرويه‌مزى احتوا ايدن دين اسلام و بو بابده تأليف ايديلن كتب بو ملت اسلاميه‌نك احتياجات دنيويه و اخرويه‌سنى عصرك تلقيلرنى اسكات ايده‌جك و بو احتياجلرمزى تأمين ايليه‌جك قدر مع الاسف توركجه بر كتابه مالك دكلز . بن تورك اوله‌رق غرب فلسفه‌سندن قوپان غرب فلسفه‌سنه قارشى ، عقيده‌سنه قارشى مجادله ايده‌جك لسانمده بر تك كتابك موجوديتنه قانع دكلم و بر تك كتابه مالك دكلم . ايشته جكرلرمزى ياقان ، مملكتى فرقه‌يه صوقان بودر . مملكتى اضمحلاله كوتورن بودر . ايشته ، ينه بوراده‌ده بر تدبير نقصاندر . ينه بوراده آدم دوشونيلمشدر. تدقيقات وتأليفات ديمك عربجه لسانده هرهانكى برلسانده. بالخاصه انكليزجه‌ده بوكون آثار اسلاميه دها چوقدر . افنديلر ! تورك لساننده‌ده چوقدر . بناءً عليه ، تدقيقات وتأليفات اسلاميه‌يى بز عرب كتابلرندن آراديغمز كبى انكليز كتابلرنده‌ده آله‌جغز .

علی رضا افندى (اماسيه) — نظر دقته آلنمشدر .

حسين عونى بك (دوامله) — اونك ايچون افنديلر ! (نظر دقته آلنمشدر سسلرى) مناقشه بويورك ! تدابير لازمه نظر دقته آلنمامشدر. خوجه افندى ! امين اولكز كه ؛ ينه اهمال ايديله‌جكدر . بلكه بى حقوق قانلنديه ايى ديكلديك ! شمدى قابل انكاردركه ، دكلدركه هيچ بر زمان برملتك كندى لسانى ديكر بر ملتك لسانه قلب اولنمدن ايشته ؟ ١٣٠٠ سنه‌دنبرى اسلام اولان توركلر غربه دينه وقوف پيدا ايده‌مه‌مشدر . اساساً دينمز بزى اجبار ايتمه‌مشدر . فقط ، مع الاسف ديه‌جكم اهمال ايدلمش و بوندن ٦٥ عصر . قدر چاليشمش علمانك كتابلرى اولديغى كبى قالمش ، بز بونلردن بر ذره وبر قطره آله‌رق تدريجى صورتده كندى چوجوقلرمزه تام بر فلسفه‌ ، تام بر عقيده ويره‌جك شيئه مالك دكلز . بويله سنه‌لريه ، سنه‌لره‌يه سلمه السلام شرقك مدنيتدن اوزاقلاشمش ، غير اختيارى احتياجاتمزى غربده ودها باشقه يرلرده آرامشز. غربك عادتى بيلمه‌يز . بويله لبت لعل ده قالمش ويو وارلانان برملتز. بونك جوابنى كيم ويره‌بيلير افنديلر؟ شمديكى

شرعيه وكيلى دكل ، بونى شيخ الاسلاملرك تعقيب ايتديكلرى طريق مشوش قجاعتيله قارشومزده‌در ، نه ايتمشلردر ! آنجق اولكون بر فكر بيراقمشه ديكر طرفدن غربه آقق اضطرارى احتياجنى دوغمشز . ايشته افنديلر ! بن اويله تأليفات وتدقيقات ايستيورم كه عقيده وسائر معاملاتده بزى غربدن مستغنى بولنديرسون ! ايشته بوكون غربدن مستغنى قاله‌ميان بزلر اوروپايه كيتديكمز زمان آرقه‌مزدن بر توقات ووريورلر . بوليت لمارده قالمش بر ملته الله آچيسون وانصاف ايده‌لم . جهل عالمى بزه شو ماتى يوروته‌جكز ديمك ايچون شو تأليفات وتدقيقات موجوده‌ده ايسه ، بزه اونى چيقارك ! بزه‌سربك افنديلر ؟ . يوقسه سلمه السلام تضييقله « آليه‌جقسكز ! » بن عرفان آليرم افنديلر . نه‌وقت آلمم؟ شرق بى غربدن مستغنى بولونديرديغى زمان ! (براوو سسلرى) افندم . بزه ديه‌جكسكز كه آلما. سزك ايچون بر وجداندر ، آلمالك ديه غربدن قصقانه‌جقسكز . اوده سزك وظيفه ديديككز ايجابيدره بى غربدن قيصقانميان مسلمانه بن مسلماندر ، ديرم . اوت بى غربدن قيصقانلى . فقط احتياجمى تأمين ايتملى . ايشته كوريورسكزكه بو كون بيله بر رسم چكديريورسكز: وارمى ، يوقمى؟ بوكون ايمانى بتمه‌مش بر آدم سنك شتاننده نور ، هنر وارميدر؟ ديينجه وارمش دييوردم . واردر ديه‌ميوردم . چونكه بيله‌ميوردم كه ، بر اثره مالك دكلم كه ؛ حلالنى احرازايتمش عصرلردن برى دينك حاميسى‌يم ديه اعلان ايتمش اولان انسان لسانمده وزلك اولديغى حالده بر كتابه مالك دكل . ايشته افنديلر ، تدقيق وتأليفات اك مهم ومعظم دردمزدر . سعادت دنيويه‌يى نصل متكفلدر مادة كوستريى . ايشته بونلر افنديلر ! بزده بر خيال قالمشدر ، بر افسانه ديورلر . افنديلر ! افسانه ديه‌كارشى بن حقيقى ، كوستره‌جك اقناع ايده‌جك اقتدارى حائز دكلم . كرچه عربجه‌ده وارايمش ، نه‌فائده كه توركجه‌ده يوق . اونك ايچون بو احتياج ينه رسم كبى اوكرمدن كچيور . تدقيق وتأليفات نه مطبوعه وشو تشكيلاتى ، شو فلسفه‌يى چوجقلرمزه بيراقق ايچون آثار نشر ايده‌جك اولسه ايدى ويرردم افنديلر ! بن بوكون اون ايكى كشى‌يه شو پاره‌يى ويرسم نه ياپاجقلر ؟ بو پاره بوقدار ايش كورمه‌مك ايچونمى قونمش ؟ قويارلر ديمك هيچ بر شى دوشونولمه‌مش . بوراده آرقداشلرك همنيه اوچ كشى . اون كشى‌يه ابلاغ ايتمش ، فقط بو احتياجى تطمين ايده‌بيله‌جكمى ؟ ويو اون كشى بو وظيفه‌يى ياپه‌جقميدر ؟ جهالك فلسفه‌سنى بونك حضورنده دېز چوكه‌ديه‌جكميز ؟ بن محدود بر فكره هيچ بر عقيده‌يه مربوط قالمام . هر كسده اونا محدود فلسفه اوكنده دېز چوكسون . عكس تقديرده اقسامى ادعا ايده‌مم . چوروك ذهنيته باشلايان انسانلر كنديسنى انسان تصور ايتمه‌سين . دين اويله دكل افنديلر ! بونك ايچنه وحيوز مليون انسان كيرمش ، بونده فضيلت اولماسه ايدى محيا هركس دليمدركه ايچرى كيرسون ؟ بونلرى جوابسز

راقق كناهدر . بز تورك ملتی يز . بونی بيلمه‌لی يز . بونی بيلمك لازمدر . افنديلر ! بو اون كيشی بو احتياجی تطمين ايده‌من . يا عظيم بر تشكيلات ياپمليكز . ياخود بو اوله‌ماز . ايشته ؛ اسلاميتده نور واردر . چوق دينلره قارشی اونی اثبات ايتمك لازمدر . جهادك معناسی بودر .

علی رضا افندی (اماسيه) — بز پاره ويرملم .

حسين عونی بك (دوامله) — افندم ! ويرملم . فقط بو شكل ايش كورمك ايچون دوشونولمه‌مشدر . بو چوجوقلغی دوام ايتديرمكدر . فلان ، فلان عالم چاليشيور . باقك افنديلر ! تأليف و ترجمه هيئتنده شو قدر عالم مجاناً چاليشيور . شونی طبع ايچونده پاره ايچون كلدك ديسه‌لردی ايسته‌دكلری قدر پاره ويرردك . افندم ! توركجه‌يه شونی ترجمه ايتدلمش ديسه‌لردی ينه پاره ويرردك . بوكون ايش كورولمه‌مشدر .

علی رضا افندی (آماسيه) — الله عشقنه كيم ماسمزه ايش كورمشدر ؟ اونكده تفتيشی واردر .

حسين عونی بك (دوامله) — طبيعی ! اونی ايسته‌سينلر . افندی حضرتلری ! اسكی زمانده هيچ بر خواجه‌نك بودجه‌دن معاشی يوقدی . وخلقمز ينه اونلری مستغنی براقمشدر . اونلردن قاچ كشی معاش آلدور ؟ خواجه‌لر بودجه ايله كچينميور . دها آچيق باری عرض ايده‌حكم . يالكز شو ماده اوزرنده عرض ايديورم ملتی بو حالده براقمامق بوينمزك بورجيدر . اوده لاقرده دكل ، هنر و معرفت ايله ، حكمت و فلسفه ايله اولور . بونك خارجنده‌كی سوزلری كيمسه دينله‌مز . و آثار كيدر . بونك وبالی بوينكزده قالير ! . (براوو صدالری)

مظهر مفيد بك (حكاری) — حسين عونی بك بو هيئتك آزلغندن بحث بويورديلر . ظن ايدرم بو موضوع بحث اوله‌ماز . اونی اوكون سويلمه‌لی ايديلر . تقرير كچن جلسه‌ده تصويب عاليكزه اقتران ايتمشدر . بو آز ايسه اوكون سويله‌يه ايديكز . اعضا آزدر ، عددی تشكيلاتی ادعا بويوك اولمالی دعلی ايديلر .

مابعدی وار

بياننامه

بويوك ، اصيل تورك ملتی ؛ اردولريمز ۹ ايلول ۳۸ صباحی ازميريمزی و ينه ۹ ايلول ۳۸ آقشامی بروسه‌مزی مظفراً تخليص ايتديلر . آق دكز عسكرلرمزك ظفر ترانه‌لريله چالقانيور .

آسيا ايمپراطورلغنه يلتنن كستاخ بر دشمنك محاربه ميدانلرينه كلمك جسارتنده بولونان اردو قوماندانلری ايله قوماندان هيئتلری كونلردن بری توركيا بويوك ملت مجلسی حكومتنك اسير حربی بولونيورلر . دشمنك باش قوماندان تعيين ايتديكی جنرال تريقوپيس بر چوق كيجه و كوندوز مأيوسانه محاربه‌دن و هر چاره‌ء خلاصی تجربه ايتدكدن صوكرا نهايت معيتنده‌كی جنراللر و اركان حربيه‌لری و قوماندا ايتديكی اردونك الده قالان بقاياسيله عرض تسليميت ايلدی . اكر يونان قرالی ده بوكون اسيرلرمز آراسنده بولنميورسه بو ، تاجدارلرك شعاری اساساً يالكز ملتلرينك صفالرينه اشتراك ايتمك اولديغندن محاربه ميدانلرينك فلاكتلی كونلرنده انلرك سرايلرندن باشقا برشی دوشونه‌مه‌مك طبيعتلرندندر .

حرب فابريقه‌لرينك چليك زوهلری ايله تأييد ايدلن معظم يونان اردولری آرتق آناطولی طاغلرنده ضابطلری طرفندن ترك ايدلمش زواللی سورولر ، جنايتلرندن تدهش ايدرك تودوروش كمه‌لر و آغاج ديبلرنده قالمش درمانسز يارالولرندن عبارت قالدی .

دشمن اردولرينك مالزمه‌ء حربيه‌سی همان تماماً اعتباريله طوپراقلريمزده‌در . دشمنك اسيرلرندن باشقه انسان ضايعاتنك يوز بيكدن نه قدر فضله اولديغنی تعيين ايتمك مشكلدر . فقط صلاحيت رسميه ايله ملتمزه تبشير ايدرمكه بزم انسان ضايعاتمز دورنده اوچی خفيف يارالی اولمق اوزره اون بيك نفوسه بالغ اولمقده‌در .

بويوك تورك ملتی ، اردولريمزك قابليت و قدرتی دشمنلرمزه دهشت ، دوستلرمزه امنيت ويره‌جك بر كمال ايله اظهار ايتدی . ملت اردولری اون درت كون ظرفنده بويوك بر دشمن اردوسنی امحا ايتديلره دورتيوز كيلومترهلق فاصله‌سز بر تعقيب يابديلر ، آناطولينك بوتون ممالك مستوليه‌مزی استرداد ايلديلر .

بو بويوك ظفر منحصراً سنك اثركدر . چونكه ازميريمزی احتراصات سياسيه نتيجه‌سنده عادتاً مجنوناً دشمنه تسليم ايدن هيئتلرله ملتك هيچ بر مناسبتی يوق ايدی . بروسه‌مزی استيلا ايدن يونان قوتلری ايسه آنجق ايمپراطورلغك عسكری تشكيلاتيله توحيد آمال و توحيد حركات ايدرك موفق اولمشلردی . وطنك خلاصی ، ملتك رأی و اراده‌سی كندی مقدراتی اوزرنده بلا قيد و شرط حاكم اولديغی زمان باشلامش و آنجق ملتك وجدانندن دوغان اردولرله مثبت و قطعی نتيجه‌لره ايرمشدر .

بويوك و نجيب تورك ملتی ، آناطولينك خلاص ظفرينی تبريك ايدركن سكا ازميردن ، بروسه‌دن ، آق دكز افقلرندن اردولرينك سلاملرينی ده تقديم ايديورم .

۱۳ ايلول ۳۳۸

توركيا بويوك ملت مجلسی رئيسی باش قوماندان

مصطفی كمال

انقره مطبوعات و استخبارات مطبعه‌سی

آبونه شرائطی : هر بر
ایچون سنه‌لکی (٢٧٥)
آلتی آیلغی (١٥٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروشدر ،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه در .

اداره‌خانه : آنقره‌ده حریت
اوتلی قارشوسنده‌کی صوقاقده

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلککه موافق آثار معنونیه
قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

ادرس تبدیلنده آیریجه
بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
و اوقوناقلی اولمسی و آبونه
صره نومروسنی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه
یازلمسی رجا اولونور .

یازه کوندرلدیکی زمان ،
دائر اولدیغی واضحاً بیلدیر
لمسی رجا اولونور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٥١٩ — ٧ صفر ١٣٤١ — پنجشنبه — ٢٨ ایلول ١٣٣٨ — جلد ٢٠

مندرجات :

تشکیلات جدیدهٔ اسلامیه‌نك اهمیتی

الیاس سامی بك افندینك بیاناتی : — حادثات فریه اوزرینه متوی و ریله‌جکسه بو تشکیلاته لزوم یوقدر — شرعیه وکالتی موفق اولورسه آلی اوپرز — استانبولده‌کی دارالحکمه‌یه بکزه‌مسون — الجود من الموجود دستوری کافیدکلدر — محیط ایله تقید اولمه‌لی طوغری اولمادیغی — اختصاص واهلیته فوق‌العاده اهمیت ویرلمسی لزومی .

مدارس علمیه ایله دارالخلافه‌نك توحیدی لزومی — مدرسه‌لرده لسان اجنبی‌نك لزومی — تحصیل مدتی — حسین عونی بك افندینك مدرسه‌لره متعلق بیاناتی : — عصرلق پروغرام ایله مدرسه‌لر یوروملی — مدرسه‌دن یتیشنلر احتیاجی تأمین ایده‌میور — مکتبدن چیقانلر لاقیدی اولیور — اون یرده الهیات مدرسهٔ عالیه‌سنك آچیلمسی لزومی — مدرسه‌ده ، مکتبده نقصانلردر — ایکی درلو طرز تربیه نفاقی تولید اولیور — دینك معالیاتنی اورته‌یه قویمق لازمدر — دنیوی واخروی احتیاجاتمزی تأمین ایده‌جك آثارك مفقودیتی — شرعیه وکیلی حضرتلرینك جوابی : دارالخلافه‌لر ایکلمکی قالدیرمق ایچوندر — ایکیلکی تنظیمات خبریه یاپمشدر — مصطفی تقی افندی حضرتلرینك بیاناتی : — تنظیمات خیریه‌نك مملکته صوقدیغی نفاق — تشکیلات اسلامیه برینه اجنبی تشکیلاتك اقامه‌سی — بو خصوصده علمانك عهده‌سنه مترتب مسئولیت — عنصر علمی ترقیاته مانع دکلدر — تورکجه مفید اثرلر واردر ، آرایان بولور — وهبی افندی حضرتلرینك بیاناتی : — حکومت آدم یتشدیره‌من — مملکته فلاکتی کتیرن تنظیمات خیریه‌دن بحث ، آوروپایی تقلیده یلتن حکومتدکلدر — مدرسه‌لر صلاح اوجاغیدر — بوکونکی ملی تشکیلاتی میدانه کتیرمك خصوصنده هر یرده خواجه‌لر اوکده دوشمشدر — تدریسات دینیه‌ده‌کی نقصان وقصور خواجه‌لره عائد دکلدر — قهر ، لطف قارشیسنده اولور — خواجه‌لره نه‌ویردیکزکه مقابلنی بکلیورسکز — قابوجیلرك ، خدمه‌نك معاشی دها چوقدر .

ملتك معنویاتنه قارشی اچیلان حرب

مبسیونر ارکان حربیه‌سنك مدهش فعالیتی — مسلمانلر تنصر ایتدیریلیور — اخلاق اسلامیه ، شعائر دینیه ییقیلیور — تهلکه چوق بیوکدر — درحال بو تهلکه‌نك اوکنه کچمك ملت منورلرینك ، متفکرلرینك ، مطبوعاتنك اك متحتم وظیفه‌سیدر — ملت رهبرلرینی تشریك مساعیه دعوت .

بیوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سی مذاکره‌سی

— مابعد —

حسین عونی بك (ارضروم) — مع التأسف سوز صیره‌سی کلدی. سوز ایچون جبر ایده‌مزدم .

مظهر مفید بك (دکزلی) — او حالده هیئت علیه‌کزك قبوله اقترار ایدن بر هیئت حقنده‌کی عددی مؤاخذه‌یه هیچ بر کیمسه‌نك حقی یوقدر . یعنی قبول اولنان بر شیئی مؤاخذه‌یه کیمسه‌نك حقی یوقدر . (تقریر قبول ایدلدی‌سه) تقریر قبول ایدلدی‌ده ، انجمنه ناصل کلمشدر؟ هوادن اچیوب‌ده‌می کلمشدر ؟ تقریری قبول ایتدیکز . بونی تثبیت ایتدیدیه انجمنه‌ویردیکز . ایسترسه‌کز تقریری کیری آلیك ؛ دونك ، رجوع ایدك ؛ (خنده‌لر) حسین عونی بك بر دریمز ، بومهم مسئله‌ده بیوك تشکیلات ایستر ، اما یاپیلمامشدر ، دییور . بزده بیلیورز . بو آنه قدر یاپیلمامش اولان بومهم مسئله‌نك زمان عالیکزده یاپیلمسنه موفقیتدن دولایی جناب حقه شکر ایدرز .

نصرت افندی (ارضروم) — بالخصوص شو ظفر زماننده بویله براعت استهلالدر .

حاجی الیاس سامی بك (موش) — افندم ! هیئت عمومیه‌سنده‌کی مذاکره‌نك کفایتی قبول ایدیلوب فصلره کچیلدی. غالبا‌ً مجلس ویا رئیس بك بر کفایت تقریریله کچمك ایسته‌یورسه‌نده کز سویله‌میه‌یم. فقط بنده‌کز ظن ایدییورم ، که آتیلان شو خطوه ، یاپیلان مذاکره وشو موضوع ؛ وضعیت حاضره‌مزك ، ایلکه انکشاف ایتمك اوزره اولان وضعیتمزك انقلابی ، هرحالده ، بر خطوه اولمش اولیور . و بونی ایلك دفعه ایکی کیشی ایله مذاکره ایدییورسکز : بوده ، مقام وکالتك ، فتوی امانتی ایله قارشیسنده‌کی رقم تدقیقات و تألیفات هیئتی ایله بودجه‌یه وضع ایتمش اولدیغی رقمدر . بونك اوزرینه ؛ مجلس عالیکز ؛ یاپیلان ایشك شرائطی ، کمیتی ، کیفیتی حقنده بر مذاکره اجرا ایتسه‌یدی ، شو کله‌لردن معنا استدلال ایدرك بوکا کیتش بر معنا ویره‌رك بر شی وجوده کتیره‌جکدی . بوکا ویردیکمز مبلغ آزدر ، چوقدر . شو ضعیف بر تشکیلاتدر کبی سوزلره لزوم قالمیه‌جقدی. تدقیق و تألیفات اسلامیه هیئتنه ایش غروشی بیله چوق کورن آرقداشلریمزك قلبی بنده‌کز هیئت علیه‌کزه عرض ایدییورم. هرکس بو مسئله‌دن شکایت ایدییور ، چرپینیور . بوکا طرفدار اولمیان یوق. چونکه بتم کوزمزك اوکنه کلیور. حتی هپمزك کوزی اوکنه کلیور. حادثات فردیه اوزرینه فتوی ویرمك ایچون قوجه بر تشکیلات یاپیلیرمی ؟ اگر بو ، کلمه‌دن چیقان معنا ایسه ، یعنی باب مشیختك فتوی تشکیلاتی ایسه ظن ایدرم ، که هپمز بر قادر و تشکیلاتی و پاره‌یی چوق کورمیه‌جکز . بوراده بر تعبیر و اوکنده‌کی بر جمله ایشی کسوب بیتیرییور . رجا ایدرم ، باری بر شی اولسون بیلك . وکالتك ، مقام وکالت ، بونك تعلیماتی ، بونك پروغرامی ، وجهه‌سی اوزون تعلیماتله هیچ اولمازسه نقاط اساسیه‌سنی بوراده سویله‌مسه‌یله ، بن ، عفو بیکزه مغرورا‌ً بونك اساسی ، کیفی‌ی ، کمیتی حقنده تفصیلات ویره‌یم . بو ، ناصل یاپیلاجقدر؟ و نه یاپه‌جقدر ؟ بو دولتده ، بو هیئت اجتماعیه‌مزده — اوله‌جه سویلدم — فتوی امانتی کلمه‌سندن استدلال ایدیلن شی ، حادثات اوزرینه فتوی ویرلمسی خصوصنده بر هیئته لزوم اولمسیدر . و بو هیئت سنه‌ده اوچ ، بش ، یوز ، نه ایسه — بنده سز بونك آرا اولدیغنه قانعم . — مراجعتلری تدقیق ایده‌جك ؛ جواب ویره‌جکدر . بونلر اون اعضادن عبارتدر ، یمش بش لیرا ، علمیه‌نك الك کوچك معاشی بو آدمه ویریله‌جکدر . اگر که بو ، بو طرزده بر تشکیلات ایسه ، حادثات فردیه اوزرینه فتوی ویره‌جکسه بو تشکیلاته هیچ لزوم یوقدر .

نصرت افندی (ارضروم) — دکل ، دکل .

حاجی الیاس سامی بك (موش) دوامله — کاسه ورانه ضبطه کچدی. اصل همان ایدیلان شی (کورولتیلر ، هیئت عمومیه‌سی حقنده سویلیورسکز دوام سسلری) بك مالم اولدیغم شی اوله‌جه مسئله‌نك کچیندیرلمش اولمسیدر . شمدی‌ده کچیشدیرلمك ایستنیور . او زمانده اصرار ایتدم، هیچ اولمازسه ضبطه کچسون. بوکون موضوع بحث اولان...

نبیل افندی (قره‌حصار صاحب) — ایستدیککز قدر سویله‌یبك ، رئیس بك ! ایستدیکی قدر سوز ویریکز. ایستدکلری قدر سویلسونلر ؛ هم سکوتله دیکله‌یه‌جکز . برنجی ماده‌نك مذاکره‌سی بیتمشدر .

رئیس — مساعده بیورولك ، نبیل افندی !..

نبیل افندی (قره‌حصار صاحب) — ذاتاً برنجی ماده‌نك مذاکره‌سی کچمشدر ، ایستدیکی قدر سویلسون . باشقه‌لری بوراده کورولتو ایتدکلری زمان هیچ برشی سویلیورسکز . بنده‌کزه سویلیورسکز .

حاجی الیاس سامی بك (موش) — موضوع بحث اولان شیئه موفق اولورسه ، بز شرعیه وکالتنك آلنی اوپه‌جکز . بن ظن ایدرم‌که : بونك تعلیماتنامه‌ مخصوصه شکلنده ضبطه کچمسندن مجلس عالینك هیئت عمومیه‌سی ممنون اوله‌جق .

حاجی توفیق افندی (موش) — فصل قبول ایدلمشدر ، چویرمه حرکتیمی یاپیورسکز ؟

موسی کاظم افندی (قونیه) — ماده قبول ایدلمشدر . موضوع اوزرینه سویله‌ییکز .

حاجی الیاس سامی افندی (موش) — دیکر بر آرقداشمز بو آزدر ، کفایت ایتمز دییور . اگر کفایت ایتمز دینیلیورسه بنده‌کز ، تدقیق وتألیفات اسلامیه هیأتی اوزرنده سوز سویلیه‌جکم. موضوع مذاکره‌ده بودر. بنده‌کز دییه‌جکم‌که برچوق آثار اسلامیه‌یی

توركجه یه ترجمه ایده‌جك، نشر ایده‌جك اولان بو هیئتك اوچ كشی، بش كشی دیه عددی اوزرینه سویلمكدن زیاده بونك كفیتی اوزرینه سوز سویلمك دها موافقدر. بنده‌كز دییورم‌كه بو تعبیر آلتنده ایكی شی واردر. بونك افاده ایده‌جكی معنا بوایسه اوچ‌ده كافیدر. بونلر عقائد اسلامیه‌یی ترجمه ایده‌جك، بزی اوهدفه ایصال ایده‌جك اشخاصك شرائطی نه‌در؟ بونلر سویلانیرسه هیچ بوكبی شیلرك عرضنه محل قالماز. نتیجه‌ده غایت ای شیلر اولور ویارین مسئله بودكلدر، دینیله‌بیلیر.

عبدالغفور افندی (قره‌سی) — افندم! وكالتك تقدیم ایتدیكی بودجه‌ده اسباب موجبه لایحه‌سی واردر. بو، مقصدی تأمین ایتمشدر.

رئیس — افندم! سوزینی كسمه‌یكز. نیچون سوزینی كسیورسكز؟ دوام ایتسون، سویلسینلر. صكره‌ده سز سویله‌یك!

حاجی الیاس سامی بك موش (دوامله) — افندم! بنده‌كز دییورم‌كه هیأت اجتماعیه‌مزی پك مكمل برشكله صوقه‌جق، كوز اوكنده كوزوكن بوتشكیلات علمیه ودینیه — كه حسین عونی بكك واوكبی آرقداشلرك روحنی تطمین ایده‌جك اولان بوتشكیلاتك یاپیلمسی ایچون اشخاصك شرائطنه رعایت ایدرك، مقصدك روحی كوستریله‌رك، یاپیله‌جق اولورسه، بزی دیكر مملكتلردن مستغنی قیله‌جقدر. لكن اشخاصدن، اشكالدن مجرد اوله‌رق، صرف نظری بر تشكیلات ایله یاپیله‌جقسه؛ هیچ برشی چیقماز. استانبولده، ادارهٔ سابقه‌ده علوی بر روحله، تزیه بر فكرله دارالحكمة الاسلامیه دیه تشكیل ایدیلن وصكره بر دائره تشكیلاتندن باشقه بر ایشه یارامیان برمؤسسه واردر. بیلیرمیسكز؟ استانبولده بر دارالحكمه نامی آلتنده برمؤسسه تشكیل ایدلمش و «دارالحكمة الاسلامیه» دینیلمش. اوزمان بونك معناسی غایت بیوك ملاحظه ایدیلرك یاپیلمشدر. صكره اورادن بورادن — مجرد — اعاشه ایدلمك مقصدیله، برطاقم آدملر كتیرلمش! اورایه كتیریلن انسانلر مقصدی تأمین ایده‌مه‌مشدر. بوتشكیلات، یارین بو یولده مقررات اسلامیه و دینیه عرفه‌سنده مؤثر حقیقی اولاجقسه، شمدیكی كبی اشخاص حسابنه مقدساتدن بحثه میدان ویرمیه‌جك وهرنسی متین مقرراتنه صرفرو ایندیره‌جكدر. بناءً علیه، افندیلر، بویله بر تشكیلات اوله‌جقسه بو تشكیلاتك اولمسی بنده‌كزجه لازمدر. افكار عمومیه دینی، عرفی، اجتماعی مختلف افكاره، جریانه قابلدیغی زمانده بو هیئت، بوتون قهرمانلغیله میدانه چیقه‌جق ودییه‌جك، كه دینك مقدس طانیدیغمز شیئك وجهه‌سی بودر. حالبوكه فردك بوكا قارشی سوز سویله‌مكه حقی یوقدر، بو تشكیلاتدن مقصد بومیدر! (بودر صدالری)

عبدالغفور افندی (قره‌سی) — ملت بوندن صكره مأكل اوله‌جقدر، انشاءالله!

حاجی الیاس سامی افندی (موش) — شمدی بو مقصده وصول ایچون «الجود من الموجود» دستوری، مقصدی تأمینه كافی دكلدر. عموم اسلامه شامل اولاجق بر مؤسسه‌یه آدملر كتیره‌جكم دیمك دكلدر. (اویله دیه‌دی سسلری) بناءً علیه مقصدك نه‌ اولدیغنه كوره، بو اشخاصك شرائطی، هرحالده مختلف فنلرده، مختلف مسلكلرده اختصاص كسب ایتمش اولملقدر. بونلر، تنور ایتمش انسانلردن اولملیدر. یالكز علوم عربیه‌ده‌كی ادماتیله دكل، عین زمانده علوم عربیه‌ده‌كی فنون و فلسفه‌یی‌ده ادراك ایتمش بولونملیدر. فنونی ادراك ایتمه‌مش، تتبعات علمیه‌ده بولونمامش ذواتدن اولمامسنی رجا ایدرم. بو، بو صورتله قیده كچسون. بنم الك چوق مقصدم، بونك تحقیقیدر. بو سویله‌نیلن سوزلرك وشرائطك ضبطه كچمسنی ویاپیلاجق تشكیلاتك بونكله قیاس ایدلمسنی و بوكا كوره حركت ایدلمسنی بنده‌كز تكلیف ایدییورم. بونك قبولی ضروری و موافقدر.

رئیس — افندم! مذاكره‌نك كفایتنه دائر قونیه مبعوثی موسی كاظم افندینك تقریری وار. رأی عالیكزه وضع ایده‌جكم.

ریاست جلیله‌یه

مذاكره كافیدر. اعضا معاشنك مساوی صورتده قبولنی تكلیف ایدرز.

قیرشهر قونیه
مفید موسی كاظم

رئیس — برنجی فقره‌یی رأیكزه عرض ایدییورم. مذاكره‌یی كافی كورنلر لطفاً ال قالدیرسون! مذاكره كافی كورولمشدر.

افندم! موسی كاظم افندینك ایكنجی برتقریری وار.

ریاست جلیله‌یه

تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتنه متعلق بشنجی ماده‌نك اساسنده براختلاف یوقدر. متفق علیه‌در. بناءً علیه؛ مذاكره كافیدر. اعضاسنك قبول اولنان تقریر موجبنجه معاشلرینك مساوی صورتده قبولنی تكلیف ایدرم.

قونیه مبعوثی
موسی كاظم

رئیس — افندم! بصری بكك‌ده برتكلیفی، فقط لغو تكلیفی اولدیغی ویر امضالی بولندیغی ایچون رأیه قویمیورم. بو تقریر موجبنجه تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئتی معاشاتنك مساوی اولمسنی قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون! قبول ایدلمشدر.

شمدی افندم انجمنك بر تكلیفی واردر. دورت بیك اوچ یوز اللی لیرادر. بو فصلده باشقه ماده یوقدر. شمدی فصلك یكونی نه اولیور؟

مظهر مفید بك (حکاری) — اون اوچ بیك یدی یوز اون آلتی لیرا اولیور افندم !

رئیس — افندم ! ۲۱۳ نجی فصلی رأی عالیکزه عرض ایده‌جکم

بصری بك (قره‌سی) — آکلاشیلمیان بر جهت وار ، بو واقتا هیئتی معاشاتی هپ یتمش بش لیرامی اوله‌جق ...

رئیس — مساوی اولدی افندم ! بو (۲۱۳) نجی فصلك یکونی اون اوچ بیك یدی یوز اون آلتی لیرا اوله‌رق رأی عالیکزه وضع ایدییورم . قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون. قبول ایدلمشدر افندم .

بوندن صکره انجمنه کیتمه‌ین حانکی فصل وار افندم ؟

مظهر مفید بك (حکاری) — ۲۱٤ نجی فصل واردر افندم!

رئیس — ۲۱٤ نجی فصل نه‌در افندم ؟

مظهر مفید بك (حکاری) — تنویر و تسخین فصلنه یوز لیرا ضم ایدلمشدر .

رئیس — فصلك یکونی نه اولیور ؟

مظهر مفید بك (حکاری) — آشاغیسی وار ، مفروشات (۲٥۰) لیرا ایکن (٥۰۰) لیرا اولیور . قرطاسیه (۲٥۰) لیرا ایکن (۳٥۰) لیرا اولیور ، یکونی (۱۱٥۰) لیرا اولیور .

رئیس — افندم ! ۲۱٤ نجی فصل حقنده سوز ایسته‌ین وارمی؟ چونکه ضملر وقوعبولمشدر . (خایر صدالری) بو فصلی ضمیاتیله برابر (۱۱٥۰) لیرا اوله‌رق رأی عالیکزه وضع ایدییورم . قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون ! بو فصل (۱۱٥۰) لیرا اوله‌رق قبول ایدلمشدر .

رئیس — ۲۱٥ نجی فصله کچیورز . فصلك یکونی نه‌قدردر افندم ؟

مظهر مفید بك (حکاری) — ٤۰,۸٦٦ لیرا .

مصطفی صبری افندی (سعرد) — — سوز ایسته‌یورم افندم بزم مدارس علمیه ایله دارالخلافة العلیه مدرسه‌لرینك کرك اصول تدریسلرنده وکرك اصول اداره‌سنده ایکیلك وار. معلوم عالیکز زمانك ایجاباتی اولان بعض درسلر دارالخلافة العلیه مدرسه‌سنه علاوه ایدلمشدی. حالبوکه مدارس علمیه‌ده یوق . (نه کبی شیلر سسلری) اصول انشاء مکاتبهٔ رسمیه ، مکاتبهٔ عربیه مدارس علمیه‌ده وارمیدر ؟ طبیعیات وارمیدر ؟ اصول تدریس بویله اسکیسی کبی اون بش سنه دوام ایده‌جکمیدر ؟

علی رضا افندی (آماسیه) — پروغراملرینه باقیکز قالقمشدر اونلر.

مصطفی صبری افندی (سعرد) — یا مدارس علمیه اولسون ویاخود دارالخلافه مدرسه‌سی اولسون هرحالده بونك ایکیسندن بری ایبدر. برطرفده برشکل، دیکر طرفده برشکل. بو اصول تدریسه نهایت ویرلملیدر . دارالخلافة العلیه‌ده اوقونان ایی ایسه اونی قبول ایده‌لم. مدارس علمیه‌ده اوقونان ایی ایسه اونی قبول ایده‌لم . بو ایکیلك نه‌در؟ بوکا دائر شرعیه وکیلی افندی حضرتلری مدرسه‌لرك کرك اصول تدریسی وکرك اصول اداره‌سی حقنده بیاناتده بولنسونلر .

مظهر مفید بك (حکاری) — رئیس بك ! اصوله دائر سویلیه‌جکم. بو ماده‌لر حقنده کچن جلسه‌ده اوزون اوزادی‌یه سویلنمش وجوابلری ویرلمشدر . بودفعه مذاکره اولنه‌جق شی انجمنه حواله ایدیلن ضمدن عبارتدر . بونلر کچدی .

مصطفی صبری افندی (سعرد)— بویله یالکز ارقام قبول ایتمیورز

مظهر مفید بك (حکاری) — کچن دفعه بعض آرقداشلر صوردیلر ، جوابیده آلدیلر ! سن ده دیکله‌یه‌یدك . (کورولتیلر)

رئیس — بویله مذاکره اولماز که افندم .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — مظهر مفید بکك سویله‌دیکی بوخصوصده وارد دکلدر . مذاکره ایدیلوب قناعت حاصل اولملی که اوندن صکره ...

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم ضمی مجلس قبول ایتدی . آل بونی قبول ایتدك دیدی ، بزده علاوه ایتدك کتیردك . نه‌یی مذاکره ایده‌جکسکز ؟.

مصطفی صبری بك (سعرد) — افندم ! بودجه اثناسنده همیشه اعتراض ایدیلیر . کرك اصول تدریس حقنده ، کرك اصول اداره حقنده البته ایضاحات ایستر و .

حسین عونی بك (ارضروم) — مظهر مفید بك دکل ! بو اعتراضی شرعیه وکیلی افندی حضرتلری یاپسون ...

مظهر مفید بك (حکاری) — اصوله دائر هرکس اعتراض یاپار.

تدریسات مدیری حمدی افندی — صبری افندی حضرتلری ایکی مدرسه‌دن بحث بویوردیلر. شرعیه وکالتنك ایکی مدرسه‌سی وار. بریسی دارالخلافة العلیه، دیکری مدارس علمیه بویوردیلر. دارالخلافه مدرسه‌لرنده علوم وفنون جدیده تحصیل ایدلدیکی حالده مدارس علمیه‌ده یوقدر بویوردیلر. حالبوکه بو قطعیاً بویله دکلدر . بر دفعه دارالخلافه دیمك، مدارس علمیه‌نك تکامل ایتمش بر نوعیدر و بو ۳۳۰ ده نشر ایدیلن بر نظامنامه ویاخود بر قانون ایله بونك بوتون اداره‌سی ، بوتون تدریساتی تعیین وتثبیت ایدلمشدر. حرب عمومیده بوتون مدارس طلبه‌سی‌ده دیکر مکاتب طلبه‌سی کبی عسکر اولدقلرندن آناطولیده بولنان مدرسه‌لر تماماً قپانمشدر . فقط ، دارالخلافه‌یه دوام ایدن ــ یعنی عسکرلکله علاقه‌سی اولمیان ــ طلبه قالمشلردر. اوصره‌ده آناطولینك اون بش یرنده دارالخلافه آچمشلر، یعنی مدرسه‌لرك اصلاح ایدلمش شکلی اون بش یرده تطبیق ایدلمشدر. شمدی‌یه قدر او شکل دوام ایدییوردی. کچن سنه مجلس عالی حرب

عمومی اثناسنده قاپانمش اولان مدرسه‌لرك احیا ایدلمسی ایچون بر نظامنامه‌ده بولنمش وبونك نظامنامه‌سی تثبیت ایدلمش ، یاپیلمش ؛ بو کونکی مدارس علمیه‌ده تمامیله دکلسه‌ده دار الخلافه‌ده اوقونان درسلرك همان هپسی قونمشدر . ریاضیات واردر ، تاریخ واردر ، طبیعیات واردر . یالکز لسان اجنبی یوقدر که او لسان اجنبی کچن سنه — هانکی سببه استناد ایتدیکنی بیلمیورم — دار الخلافه مدرسه‌لرندن مع التأسف قالدیرلمشدر . فقط بو نه ایچون قالدیرلمش ؟ کیم قالدیرمش ؟ نیچون قالدیرمش ؟ کیمسه بیلمیور . بنده‌کز بو سنه لسان اجنبی‌یی بودجه‌یه قویدم ، انجمنه تکلیف ایتدك ، انجمن مع التأسف قبول ایتمدی . حالبوکه بو لسان اجنبی مطلقا مدرسه‌لره قونملیدر . چونکه استانبولده بولونان دار الخلافه مدرسه‌سنده لسان اجنبی تدریساتی دوام ایدیبور . نظامنامه‌سی‌ده موجوددر . فرانسزجه ، انکلیزجه ، روسجه ، آلمانجه مطلقا شو درت لساندن برینی اوکرنمك شرطدر . انجمنه تکلیف ایتدك ، انجمن قبول ایتمه‌مشدر . بنده‌کز بونی ینه مصراً رجا ایدیورم ، استرحام ایدیورم . مطلقا دار الخلافه مدرسه‌لرینه لسان اجنبی قونیلملیدر . صوکره افندم مدارس علمیه‌یه کلنجه بونلر مطلقا بو حالده قالمایه‌جقدر . مدارس علمیه‌لر ، دار الخلافه‌لر ایله برلشه‌جکلردر . فقط ، بونك مکمل اولانی مکمل اولمیانی مطلقا بلع ایده‌جکدر . اکر مدارس علمیه مکمل ایسه ، دار الخلافه‌لر قالقار ، مدارس علمیه قالیر ، اکر دار الخلافه مدرسه‌لری مکمل بر حاله کلمش ایسه ، او برلرینی بلع ایدر وایکیسی برلشدیریلیر ، بر مؤسسه حالنه کتیریلیر . وبوکون بونك اساسی وضع ایدلمشدر . مدارس علمیه ایله دار الخلافه آیری آیری اولمیه‌جقدر . هر ایکیسی بر حاله کله‌جکدر . ومدارس علمیه‌یه فنون جدیده‌نك وضع ایدلمسنه سبب‌ده بوندن عبارتدر .

مصطفی صبری افندی (سعرد) — بر طالبك مدت تحصیلیه‌سی قاچ سنه دوام ایده‌جکدر . ابتدای داخل مدرسه‌سندن مجاز بر طالب رؤس مدتنه داخل اولنجه‌یه‌قدر قاچ سنه دوام ایده‌جکدر ؟

تدریسات مدیری حمدی افندی — افندم دار الخلافه‌لرك درت قسمی واردر . بریسی احضاری ، یعنی مکاتب ابتدائیه‌دن مأذون اولان افندیلر اورایه آلنیر ، یاخود هیچ اولمازسه اوچ سنه‌لك مکاتب ابتدائیه‌یی اکمال ایتمش بر افندی اورایه آلنیر . اوراده اوچ سنه قاله‌جقدر ، صکره ابتداء خارجه کچه‌بیلیر . اوندن صکره ابتداء داخله کچر . اوچ سنه قالیر . اوندن صکره عالی قسمه کچر . اوچ سنه‌ده اوراده قالیر . بو سنه عالی قسم آنجق ایکی یرده آچیله‌بیله‌جکدر ، بریسی العزیزده ، دیکری‌ده ، قونیه‌ده . بناءً علیه تحصیلی‌ده (١٢) سنه‌در . برده اختصاص قسمی واردر . او اختصاص قسمی اوچ سنه‌در . اوراده بر طلبه اکمال تحصیل ایله اختصاص قسمنی اکمال ایدر . اوندن صکره کندیسنه رؤس وریلیر .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — حمدی افندی ! بوراده (٢١) دانه لسان اجنبی معلمی کوریبورم . انجمنك‌ده قبول ایتدیکی کوریلیور .

حمدی افندی — انجمن رقملرینی مصیب دییه قبول ایتمش . فقط پاره‌سی قونور ایکن قویمه‌مشدر . او صورتله کچمشدر .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — افندم ، بونی قبول ایدرسه‌کز موازنهٔ عمومیه‌یه کچیرمك مسئله‌سی قولایدر . مادامکه انجمن قبول ایتمشدر .

حمدی افندی — بزده بویله تلقی ایدیبورز . مجلس قبول ایدرسه چوق تشکر ایدرز .

حسین عونی بك — (ارضروم) — مظهر مفید بك مساعده ایدرلرسه بر نقطهٔ نظر عرض ایتمك ایسترم . افندیلر ! الیوم‌ده بر پروغرام وار کوسترسکزکه بو پروغرام بر قاچ عصرلق پروغرامدر . صوك زمانلرده‌ده استانبولده بر پروغرام یاپیلدی . فرض ایدیکزکه مکتبلر قپاندی . بو امت اسلامیه‌نك دوقتوره ، صنعتکاره لزومی یوقمیدر ؟ دیمك پروغرامیمز آناً فآناً حتی هر سنه ایچون تجدید اولونمق احتیاجی قارشوسنده‌یز ، بو دینمزك احکامی ایجاباتندندر ، بر کره دمین سوز باشلارکن بزده الك مهم یاره ، چوجقلریمزی چوجقلقندن اعتباراً آره‌لرنده هیچ بر مسئله اولمادیغی حالده یکدیکرینه ضد بر شکلده بولندیرمقدر . بنم بر قرداشم وار ، حافظ . بن آووقات . صیرت صیرته ویررز . فقط بر بریمزك یوزینه باقامیز . (خنده‌لر) سببی نه‌در ! ایکیمزده بر بابانك اولادی . بنده اواسمی طاشیورم و بنم بویمی کسه‌لر اسمم دکشمز . عقیده‌مده او در . نه‌ایسه ، اورته‌ده نه وار ؟ — الله طرفندن دیمه‌جکم حاشا — بزه نفاق ایچون بر بلا کلمش ، بو بلا نره‌دن کلدی ؟ بو بلا جهلدن کلدی . افندیلر ! بو دنیوی واخروی سعادتك موجود اولدیغنه قانع بولندیغمز دینمزك احکامی داخلنده دنیوی واخروی احتیاجاتمزی تأمین ایده‌جك آثاری لسانمزده بولامادق . مکتب آچامادق ، دیرکن افندیلر ! ایکی قسمه آیرلدق ! بوکون علمیه‌یه انتساب ایدن آدم مادیاتده مستغنی کورونمك ایستر . جبه کیمز ، یمك ییمز . مساعیلری اویله بر حاضرلق که ، هیچ بر احتیاجی تأمینه مقتدر دکل . وظیفه‌لری یالکز نصیحت ایدر . او بر طرفده دیکر بر قسم‌ده کندینی لاقیدی‌یه براقیور . شمدی ایکی طرفك رجا ایدرم بشریته یاپدقلری خدمتمیدر ؟ بر ملت طبدن آکلامز ، صنعتدن آکلامز ، صکره فلسفه‌یه نصل کچر ؟ بر قسم ایچون اولسه قبول اولنور . فقط عمومی دوشونجه بویله اولورسه نه درجه‌یه قدر دوغریدر ؟

بر کره حیات ایچون مادی احتیاج ، اوندن صکره روحی معنوی ذوق . بونی تطمین ایتمك ایچون بو پروغراملر قطعیاً کافی و دوغری دکلدر . دیمك که افندیلر ! بو ابتدائی تحصیل دکل ، بو معالیاتی تحصیل ایچوی ابتدائی و تالی تحصیلدن صکره بو دولتك آرزو ایدرم که اون برده لیلی الٰهیات مکتبی اولسون . بکاصحت ایچون دکل افندیلر . الٰهك کتابی بویك قوتنده هیچ بر قوتك اولمادیغنی اثبات ایده جك ، نورلی آقینلر بوتون بشریته فلسفه‌سنی حضورنده دز چوکدیره جك بر مرجع اولسون . بویله آکلارم . حتی بوندن اللی سنه ، یکرمی سنه اول اجازت آلمش خواجه افندی‌یه زور درس اوقوتوردم . او الٰهیات شعبه‌سنده هر سنه امتحان ویرمکه مجبوردر . اویله سلمه السلام لاطه‌یی که‌یوب صاریغی قویدقدن صکره آرتق عالم بویله‌در دیمك دکلدر .

برشیئه یارامازدن — برشیئه یارامازکبی دکل بو هر سنه امتحان ویره جك او مرجع عالیده‌کی بو قامته قدر بقاسنی ادعا ایتدیکمز دینی یتاتیکمز و مکتبلریکمزك نقصانی و بشرك مادی ، معنوی احتیاجنی‌ده تأمین ایدیکمز . مکتبلر یاکلشدر . افندی ! دار الخلافه‌لر نقصاندر . یاکلش یوله کوتورر بر مکتبدر . بزم معارف مکتبلرینده اویله‌در . مسلمان مکتبلرنده نقصاندر اوکا کوره واختلافه سبب یوقدر . مادامکه مسلمان اولادلرینی قبول ایتمشسکز ؛ آچارسکز بر مکتب ، احتیاجات دینیه‌سی نه‌در ، دنیویه‌سی نه‌در ؛ اورادن قرداشجه یتشدیریکز اختصاص مسئله‌سی کلدیکی زمانده آچارسکز دیکر برلیلی مکتب سلمه السلام خواجه افندینك اوقوتمسی دکل . امتحان ویرر بر قدرت علمیه صاحبی اولان بر هیئت حضورنده هر سنه علمی ، اهلیتی اثبات ایتمدکجه درس اوقوتمق ، وعظ ایتمك حقنی ویرمزسکز . ایشته افندیلر ! خسته‌لق نره‌دن ؟ ؛ بر کره آرهمزه نفاق سوقیورز . بری برندن محروم بویله ایکی ذهنیتله یاپیلان مکتبلر بو یه حس و حکمدارلق انتریقه‌سی ، ملی و یناءعق ایچون یاپیلان طوزاقلردر . بونلر مکتب دکلدر افندیلر ! (براوو سسلری) حکمدار کندی حظوظات نفسانیه‌سنه آلت یاپمق و جاهل انسانلر یتشدیرمك ایچون بر منبعدر . افندیلر ! بورادن عالم چیقماز . اونك ایچون بویوك ملت مجلسی مسلمانلغکزی ادعا ایدیورسه‌کز ، کتابکزك قدسیتنی ادعا ایدیورسه‌کز ، او کتابك قدسیتی اظهار ایده جك مرجع کوسترك . بویله نفاق تخمی ماهیتنده اولان ، جهل منبعی اولان یرلره دار الخلافه نامنی ویرمیکز افندیلر . افندیلر ! بو پروغراملر هانکی احتیاجی تأمین ایده‌جکدر ، مسلمانلر ملکی‌مدر ؟ خایر اساسات اسلامیه‌ده پیغمبر دیبورکه ؛ (العلم علمان علم الابدان ثم علم الادیان) بو نقصانلری اکمال ایدن کیمسه جهلدن اوزاقلاشمشدر .

مفید افندی (قیرشهر) — او حدیث شریف دکلدر .

حسین عونی بك (ارضروم) — حدیث اولمه‌سون . تمنی ایده‌جکم شودر . بز قدسیتنه قانعز . بو فیضی برندن محروم ایتمکه نه حقکمز وار ؟ اکر نور سه بوتون ملته نیچون صاچمایورسکز ؟ مکتبی آییرمق ، اختلاف صوقق ؛ بو ماهیتده‌کی مکتبه پاره ویرمك کناهدر . دیسه‌ملرینی‌بیله بیلمزسکز . اوراده سلمه السلام بوکون مکتب آچه‌جقز . معلم نره‌ده ؟ کیم اوقوده‌جق ؟ یکرمی سنه‌در اجازت ویرن او آدمك علمی شو عصرك علمنی کافل دکلدر . چونکه ؛ کندیسی بو عصرك امتحانی ویرمدکجه اونك حضورینه طلبه ویرمم . صکره افندیلر ! مکتبده طلبه نقصان ، او آدمه نه‌دن معلومات دینیه‌سنی اسیرکیورسکز ؟ آچارسکز بر مکتب ، اوکا معلومات دنیویه‌سی ، اخرویه‌سی و دینیه‌سی نه‌در ؟ حکمی نه‌در ؟ اونی بر کره تدقیق و عمومی پروغرامنی تثبیت ایدرسکز . بو نفاق اوجاغی ماهیتنده اولان اسکی تشکیلاتلری ییقار ، هپسنی برلشدیررسکز . بویوك ملت مجلسی ملی وحدت اوزرینه یورویوتیرسه ، وظیفه‌سنی یاپار . ابتدائی و تالی قسملر اکمال اولندقدن صکره عالی قسملرده مسلکلر آیریلیر . هرکس استعدادینه کوره الٰهیات ، طب ، حقوق ، ریاضی الخ ! . اختصاص شعبه‌لرینه تفریق اولونورلر . اکر بویله وظیفه‌سنی یاپامازسه ، ماضینك خطاسی ایچنده بو وارلانیرسه ابدی اضمحلالدر افندیلر ! باشقه برشی سویلمم .

شرعیه وکیلی عبداله عزمی افندی — حسین عونی بك غایت ضدیله تسمیه ایتدیلر . بو مکتبك احداثی اساساً ایکیلکی قالدیرمق و نفاق اوجاغنی ییقمق ایچوندر .

حسین عونی بك (ارضروم) — شمدی اوچلك واردر . مکتب ، مدرسه ، دار الخلافه .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — علوم و فنون ایله علوم دینیه‌یی جمع ایتمك مقصدیله بو مکتبلر آچلمشدر . اساساً ایکیلکی احداث ایدن بز دکل ، تنظیمات خیریه‌در .

تنظیمات خیریه‌یه کلنجه‌یه قدر طیبیده ، هرشیده بر یرده یتیشیوردی . تنظیمات خیریه ایله بونلر آیرلمشدر . مسلکلر طوتمشدر . بوکون حسین عونی بکك کمال طلاقتله واقع اولان بیاناتلرینی تحلیل ایده‌جك اولورسه‌ق ، عجبا اختصاص مکتبندن باشقه هانکی بر مکتبده علم طب تحصیل اولنه‌بیلور ؟ یعنی هر هانکی بر معارف مکتبنده طب تحصیل اولنورده طبیب اولورمی ؟ رجا ایدرم ! بناءً علیه ؛ بوراده طب تحصیل اولمادیغندن دولایی و بونی نفاق اوجاغی تلقی ایده‌رك بورایه نفاق یواسی دیمه‌لری غایت انصافسزلقدر . و حقسزجه بر تعریضدر .

حسین عونی بك (ارضروم) — یاکلش آکلامشسکز ! بن تحصیل عمومی حقنده بحث ایتدم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — ایی دیکله‌دم افندم !

حسین عونی بك (ارضروم) — اویله دیه‌دم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — اویله ایسه کندیسی اوفکه ایله نه سویله‌دیکنی بیلمیور .

حسین عونی بك (ارضروم) — خایر ، بیلیورم افندم . دارالخلافه ایی برقناعتله یاپلمش مکتبلردر . چونکه تنظیماتدن صوکره مکتب ، مدرسه نامیله ایکی‌یه آیرلمشدر .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — بو آره برده‌کی منافرتك کتدکجه درینلشمکده اولدیغی کورن ارباب‌نظر بو ایکیلکی برلشدیرمك ایچون اورته‌یه دارالخلافه دیه برشی آتمشدر . هرشی تکامل قاعده‌سنه تابعدر . بوده هنوز اختصاص مکتبی آچیله‌جق درجه‌ده ترقی ایتمه‌مشدر . چونکه بو مکتبلر آچیله‌لی هنوز بش - آلتی ویاخود سکز سنه‌در (اون سنه‌سی‌لری) بناءً علیه ، بو مقصدله چیلان برمکتبی فساد اوجاغی تعبیری ایله توصیف ایتمك انصافسزلقدر .

حسین عونی بك (ارضروم) — او سوزی کری آلك افندی حضرتلری ، سزه‌کز اویله دیه‌دم . ایکیلکك فساد اولدیغنی سویلدم . فساد صاچمق ایچون حکمدارلرك یاپمش اولدیغی شیلردر . یالکز مدرسه‌لر دکل ، مکتبلرده او ذهنیتلرك محصولیدر دیورم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — بونلر حکمدارلرك حکمفرما اولدیغی برزمانده یاپلمشدر . بونی ملت حقی حکمدارلرك الندن آلدیغی برزمانده کندی آرالرنده دوشونمشلر ، طاشنمشلر و بو شکل مکتبلری قویمشلر . مدرسه‌لر قاعدهٔ تکامل ایجابنجه تکامله تابعدر . مکاتب اعدادیه‌ده تحصیل اولنان بوتون فنونی احتوا ایدییور . بونك برسنده برمحذور واردر . یعنی اورته‌دن بو ایکیلکی قالدیرمق ایچون اورته‌ده نه‌کبی مانع کوریلیور؟ بناءً علیه دارالخلافه مدرسه‌لرینی تکثیر ایتملی‌یز . اکر ، حسین عونی بك بو ایکیلکی قالدیرمق ایسته‌یورسه بو دارالخلافه مکتبلرینك تکثیرینی تکلیف ایتملیدر .

حسین عونی (ارضروم) — مکتبلری برلشدیرملم دیورم ، توحید ایدملم ، اختلاف قالقسون دیورم .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — بو توحید بالآخره تکامل طریقی طوتلدقدن صکره‌در . یا او اونی بلع ایده‌جکدر . یا او اونی بلع ایده‌جکدر .

حسین عونی بك (ارضروم) — ایشته بونی بکله‌یورسه‌کز بو اولماز . اختلافك دوامنی آرزو ایتمکدر . معارف وکیلی ایله آکلاشکز افندی حضرتلری !..

مصطفی تقی افندی (سیواس) — حسین عونی بك برادرمز ایکی مختلف تربیه‌نك مملکتمزه صوقدیغی ضدیتدن بحث ایتدی . تضادتدن بحث ایتدی ، حقیقةً بو بزم اك بیوك دردیمزدر . اولجه مکتب مدرسه فرقی یوقدی . کرك مکتب تعبیر ایت ، کرك مدرسه تعبیر ایت برطرز ایله یاپلمش و بو دارالعلومدن چیقان افندیلر ادارهٔ امور ایدرلردی . حتی دولتی‌ده اونلر اداره ایدرلردی . صکره تصادفاً بو نفاق آره‌یه کیردی . علی‌الخصوص بو نفاق تنظیمات خیریه دیدیکمز زمان منشومده باشلامشدر . عفوکزه مغروراً زمان منشوم دیورم ، آوروپانك اصل مقصدی بزه تنظیماتی قبول ایتدیرمك دکل ایدی . بالعکس بزم پریشان اولمه‌مزه ، محومزه برسبب بولمق ایدی .

نه ایسه اونلر اصلاحات و تنظیمات دیه‌ه صوقولدیلر . بزم حکومتمزه برطاقم تهدیدلرده بولندیلر . او وقت مع‌التأسف بزم دینمز کویا تنظیماته ، اصلاحاته صالح دکلمش کبی . بوتون اجنبی تشکیلاتی آلدیلر و مملکتمزه صوقدیلر . ایشته ، مکتبلر دیدیکلری و مدرسه‌لریده معطل برحالده براقدیلر . مدرسه‌لر ترقی دورلرینی چوقدن ، عصرلردن بری براقدی . صکره مکتب نامیله ایچمزه بر تفرقه صوقدیلر اونلرله یالکز آوروپا نظریه‌لرینی ، آوروپا فلسفه‌لرینی ، حتی آوروپا عادتلرینی بزه آکلاتمق ایسته‌دیلر . بزم او وقتکی رجال دینمز ، علمامز بیله مع‌التأسف بو جریانه مقاومت ایتمدیلر . حتی بو جنایتك اك بیوك صاحبلری ، الله رحمت ایلسون ، جناب‌حق اونلر حقنده عفو ایله معامله ایلسون ، او وقتکی علما ایدی . او وقتکی علما چیقوب دیمدیلرکه : یاهو ! بزدن نه ایسته‌یورسکز . تکملاتمی ترقیاتمی ! بزدن معقولات و فلسفیاتله ادارهٔ ملك ایسته‌یورسه‌کز ، بونلر بزده یوق دکلدر ، بزم دینمز بونلره مانع دکل . ایشته شویله ، شویله دیوب لازم اولان تدوینات ، لازم اولان تشکیلاتی اورته‌یه قویمدیلر . هرنه سببه مبنی ایسه احتمالکه حیاتلرندن قورقدیلر . حیاتلرندن قورقسه‌لر بیله بن بونلری ینه مسئول طوتارم . باقیکز بوراده شو عاجز آدملر حیاتلرندن قورقدیلر شویله برزمانده بورایه طوپلاندیلر اجتماع ایتدیلر . ملته یکی برحیات وردیلر . او وقت طوپلانه بیلیرلردی . کیزلی ، کیزلی تشکیلاتلرله برجمعیت میدانه کتیروب و بو صورتله میدانه چیقه‌لردی . آوروپا معارفنی آیری برشی کوسترسه‌لردی ، ملتك ایچنه بو تفرقه‌یی صوقاسه‌لردی ، بیوك بر ثواب ایشله‌مش اولورلردی . او وقتده او مرحوملر وظیفه‌لرینی حسن ایفا ایده‌مدیلر . صکره تنظیماته خلف اولانلرده ۱۲۰۵ فلان تاریخلرنده اوکا خلف اولانلر اوارده یوروب قالدیلر . تا زمان مشروطیته قدر بویله ایدی . زمان مشروطیتده ایسه ملت کندینی طوپلایه‌مادی . مشروطیت اعلان ایدلدی . آمان بونلر اویانه‌جقلر دیه قورقان اجنبیلرك هرطرفدن وقوعبولان مهاجماتی ایله تجاوزاتی ایله اوغراشیلدی . شیمدیکیلری معذور کورورز . اسکیلری معذور کورمیورز . اما احتمالکه اونلرده بزی معذور کورمزلر . بلکه باشقه شیلرده واردر . ایشته مختلف تربیه‌لر بو صورتله ایچریمزه کیردی

حالبوکه هیچ بر عنصر شرعی ، عنصر علمی ترقیاته مانع دکلدر . آرقداشلرمزدن بر چوغی‌ده سویله‌دیلرکه : « حکمت بر مؤمنك یتیکیدر ، بولدیغی یرده آلیر . » چینه قدر بیله کیدر . چین زمان سعادتده اوزاق بر مملکت عد ایدلمشدی . علم ایچون اجنبی بر مملکته قدر کیدلمکه ترغیب پیغمبری واردی . دنیا مزرعهٔ آخرتدر . دینمز ترقیات دنیویه‌یی منع ایتمش دکلدر . چونکه ، دنیاده انسان رفاه بولمازسه ، نه خالقنی بوله‌بیلور ، نه دنیاسنی آکلایه بیلیر ؛ نه‌ده آخرتی طانیر . اونکیچون دنیا مزرعهٔ اخرت اولمسی اعتباریله دنیانك دخی اعماری مقصود الٰهیدر . حق دیه بیلیرمکه انسانلرك سبب خلقتی دنیانك اعماریدر ، دنیانك خرابیتی دکلدر . بوده نصوص قطعیهٔ شرعیه ایله ثابتدر . آیت کریمه‌سی خاطرمده یوقکه اوقویه‌یم دنیانك اعماری مطلوب الٰهیدر . اونکیچونده جناب حق انسانلری یریوزنده خلیفه خلق ایتمشدر . انسان یریوزنده جناب حقك امری دائره‌سنده عبودیتی ایفا ایده‌جك . فقط عصیان ایتمیه‌جکدر .

مشروطیتدن صوکره بعض ارباب همم بو تفرقه‌یی قالدیرمق ایچون مکتبلرده علوم دینیه درسلرینك ساعتلرینی تزیید ایتمك ، مدرسه‌لره فنونی صوقمق آرزو ایتدیلر ـ که مهم بر تشبثدی . شمدی سلیمانیه مدرسه‌سندن یتشمش طلبه ، خواجه افندیلر کوره‌مدیکمزك سببی نه‌در؟ چونکه اورا ابتدائی مکتبی کبی چوجقلقدن باشلایور . یعنی احضاری صنفلر واردر . مدرسه نه یاپسونکه اورته‌ده اوقویه‌جق کیمسه یوق . آلتی یاشنده‌کی چوجقلر وار اورته‌ده . ۱۵ ـ ۱۸ یاشنده افندی یوقکه ؛ اونلری اوقوتسون ، اوکا حدیث ، تفسیر آکلاتسون ! اونك ایچون احضاری صنفی نامیله اوچ صنف تشکیل ایدلمشدر . اورالره کوچوك طلبه قونمشدر . بونلرك هپسی چوجوق ، عادتا مکتب ابتدائی کبی اوقویورلر . یالکز بر پارچه فضله اوله‌رق عربی وار . الحاصل بر مکتب ابتدائیدر . اورالرده اوچ سنه مقدمات فنونی کوستردکدن صکره ابتدای خارجه چیقیور . ابتدای خارجده علوم عربیه وفنونی بر آز ایلریله‌تمش اولیور . صکره ابتدای داخلی اکمال ایدیور . ابتدای داخلی بیتیردکدن صکره (صحن) اوله‌جقدر . صحندن صکره سلیمانیه اوله‌جقدر . بونلر هنوز باشلامه‌مش ایشلردر . چونکه باشلایه‌جق کیمسه‌مز یوقدر . یکیدن چوجق یتشدیریورز . حسین عونی بك برادرمز بویوردیلرکه ؛ بو تفرقه قالقسه مکتب مدرسه ایی اولور . دوغریدر . بنده تمزده اویله دییورم . (آمنا) بونك قابلی وارسه .. صکره بوتون مکتبلردن ، بز دینده متخصص آدم چیقاره‌بیلیرمی‌یز ؟ بز بونی هپمز اعتراف ایدرزکه ؛ هر مسلك بر اختصاص مسئله‌سیدر .

مثلا : مکاتب اعدادیه ومکاتب سلطانیه‌ده بز علوم دینیه‌یی ، علوم عربیه‌یی مکمل بر صورتده کوستره‌رك اورادن مکمل بر ملازم ، خواجه چیقارتمق ممکنمیدر ؟ البته ممکن دکلدر . اوراده بزم کوستره‌جکمز یالکز مقدماتدر . عقائدینی بیله‌جك قدر .. کذلك بز ینه فنونی مدرسه‌یه آله‌لم ، تمامیله آله‌لم ، اورادن بر طبیب چیقارمی ؟ افندینك بویوردیغی کبی مدرسه‌دن بر طبیب ، بر علوم طبیعیه متخصصی چیقمسی امکانی یوقدر ، اورادن فنون متخصصی چیقامازه بو اولامازه امکان خارجنده‌در . فقط علوم عربیه‌دن اوقدر بیکانه اولماز . علوم عربیه ودینیه‌ده متخصص اولور . اونك ایچون بونلرك آیرلمسی پك ضروریدر . صکره حسین عونی بك اولکی چیقیشنده بر آز افراطکارانه لسان قوللانه‌رق دیدیلرکه ، عقیده‌مزی تطمین ایده‌جك ترکجه بر کتاب یوق ، بویله بر کتاب کورمدك ، بوقدرده انصافسزلق ایتمیه‌لم . بز نقصانمزی بیلیرز ، اوت ! نقصانمز وار .. بونی اعتراف ایدرز .

محمد شکری بك (قره‌حصار صاحب) ـــ احتیاجه کافی یوق .

تقی افندی (سیواس) ـــ دوامله : احتیاجه بلغاً مابلغ کافی دکل ، فقط آرایانه کافیدر ، زورله کوزینه صوقیلامار . عقیده‌مزی تطمین ایده‌جك آثار پك اعلا واردر ، انسان آرارسه بولور ، اونك کوزینك ایچنه صوقه‌جق بریسی اوله‌ماز ، بونکله سنك عقیده‌لرك تمام اوله‌جق دیه بر تشکیلاتمز یوقدر . چونکه دینده بر جبر یوقدر . کندی آرارسه بولور . نصلکه فرانسزجه‌یی ، غوامضنه وارنجه‌یه قدر آرایورلرسه علوم دینیه‌نك‌ده غوامضنی آرایوب بولمقله اولور .

(تورکجه‌ده آرایه‌جق آثار وارمی ؟ سسلری)

تقی افندی (سیواس) ـــ تورکجه‌ده وار . مثلا مثال عرض ایده‌یم حسین الجسری افندی حضرتلرینك یازدیغی (رسالة الحمیدیه) نام اثر منافعترلی اسماعیل حقی افندی مرحوم طرفندن ترکجه‌یه ترجمه ایدلمشدر .

بسیم آتالای بك (کوتاهیه) او عربجه‌دن دها بدتردر .

تقی افندی سیواس (دوامله) ـــ اونك دردنجی جلدینی‌ده کندی یازمشدر . اوراده نه‌یله‌یم عقل بشری اقناع ایده‌بیله‌جك درجه‌ده دلائل سرد ایتمشدر . احتمالکه او دها صکره ظهور ایدن نظریات فلسفیه‌یه کوره کافی دکلدر . دها صکره کان علماده اونی اکمال ایده‌بیلیر . فقط علمامز ایشته بویله‌در ، شویله‌در دیه‌جك کیمسه یوق افندی ! . بوکون بز طقوز ذاتدن ترکب ایده‌جك بر تألیفات هیئتی وفتوا اماتی هیئتی مکمل ذواتدن عبارت اولسون دییورز . فقط رجا ایدرم افندی بوله‌بیله‌جکمی‌یز ؟ بونی اعتراف ایده‌لم . فقط بو تشکیلاتی تأخیر ایدرسه‌ك کله‌جك سنه هیچ بوله‌میه‌جقسکز . بر ایکی دانه وارسه اونلرده اوله‌جك ، یوقدر ، یوق ! بوکون دنیاده نره‌ده وارسه مصرفی اسیرکه‌میه‌لم ، آدم جلب ایده‌لم ، شو فنون اسلامیه‌یی محافظه ایده‌لم . ایشته حکومتمز اووقت بویوك بر موفقیت کوسترمش اوله‌جق ودنیاده نامنی الی الابد ابقا ایده‌جکدر .

وهبی افندی (قونیه) — اورتهده برمسئله دوران ایدییور . جمله‌نك آرزوسی وجهله قونوشیله‌جق بر مسئله افندیلر ! یئشـین سویلیه‌یم، حکومت آدم یتیشدیره‌من ، یالکز حکومت یتیشنی تقدیر ایتسون . حسین عونی بك بز دیانت اسلامیه‌یی تورکجه‌دن آرایورز ، بولامیورز ، بوندن دولایی آورویایه محتاج اولیورز دیدی . صورارم حسین عونی بکه ؛ آورویایه کیدنجه‌یه قدر ایسته‌دیکنی – ایچنده بولندیغی – مملکتندن آراسه‌یدی بولامازمی ایدی ! عجبا اورایه قدر یورولمقده نه‌معنا واردی ؟ .. وهرحالده بر خواجه افندی‌یه برمسئلهٔ شرعیه صوردیده جواب آله‌مدیمی؟ آورویایه نه‌دن محتاج ایمش، محتاج ایسه‌ك نه‌دن یورادن آرامادك . آرامایورسکده ؟ .. یکی !.. آرامامق قباحتی نره‌دن کلدی افندیلر ؟ آرامامق قباحتی حکومتکدر. خواجه افندینك بویوردیغی کبی تشکیلات خیریه‌ده حکومتك وضع ایتمش اولدیغی ایکیلك ملتی بو حاله قویمشدر . یوقسه ملت اسلامیه ایچنده دیانت اسلامیه ، احکام شرعیه‌یه دائر بزی قناعت ایتدیره‌جك تورکجه آثار یوقدر دینیلکه حسین عونی بك مسؤلیتدن قورتیلاجقمی ؟ خایر ! قورتیلامیه‌جقدر . لکن حکومت آورویایی تقلیده یلتنمشدر ، او وقتدنبری ، آورویایی تقلیده یلتندیکی کوندنبری بونلری قپاتمق ایچون سعی ایدن حکومتدر . قباحت حکومتکدر افندیلر . صوکره افندیلر؛ صورارم سزه تورکجه اساسات اسلامیه‌یی بویله تنظیم ایده‌جك آز آرایورسکز . نره‌دن و کیمدن ؟ خواجه‌لردن دکلی رجا ایدرم . بادهوا قلم یاتیرانیکز وارمیدر ؟ مجاناً شورایه بورایه آیاق آتان هانکیکزدر؛ کیمدر ؟ .. سویله‌ییکز (دوغری سسلری) . وبوکونه قدر بومجلس مبعوثانك حتی تشکلندنبری بیله شو کرسیده کیم آغزینه آلابیلدی ؟ صورارم سزه افندیلر . بومسئله هانکی کونده موضوع بحث اولدی ؟ له الحمد والمنه بوکون هرشی میدانه دوکولمشدر ، تألیف وترجمه وحقایق اسلامیه‌یی اورته‌یه قویمق ایچون هانکی خواجه‌یه بش غروش ویردیکز ؟ . شیمدی‌یه قدرده نه‌یکله‌یورسکز ! بونکله برابر افندیلر ، باقك بوکون رسمی دائره‌لرده مسوّدلر معاشی اوچیوز غروشدر ، شودرجه‌ده اوچیوز غروشی قبول ایده‌جککز رجا ایدرم تصور بیورك افندیلر ! هانکی یاپوشجیکزك، هانکی خدمه‌کزك معاشی اوچیوز غروشدر ؛ شو بودجه‌ده مسوّدلرك معاشی ۲۰۰ – ۳۰۰ غروشدر . (اوده‌لوالرده سسلری) اوت ! اوده لوالرده . حسین عونی بك برشی سویلدی . « بو مفسدت اوجاغنی ؛ بو فتنه اوجاغنی قپاتملیدر ، شو تشکیلات بونه‌اوندن عبارتدر » دیمك ایسته‌دی . حاشا افندیلر ! هیچ برزمان مدرسه‌لر مفسدت اوجاغی اولمامشدر . اونلر دائما صلاح اوجاغیدر . بوقلایك تاریخی بك افندیلر ! مدرسه‌لر هیچ برزمان فتنه اوجاغی اولمامشدر . فتنه‌یی باپانلر باشقه‌لریدر . مدرسه‌دن فتنه‌چیقماز . چونکه مدرسه اساسات اسلامیه اوزره مؤسس اولدیغندن اساسات اسلامیه‌ده فساد یوقدرکه مدرسه‌لرده‌ده فساد اولسون ! .

عاطف بك (بایزید) — حسین عونی بك بویله سویله‌مدی .

محمد وهبی افندی (قونیه) — بویله‌جه سویله‌دی . (کورولتیلر) صکره رجا ایدرم . بن باشقه برشی سویله‌میورم ! مساعده بویورك مدرسه‌لرده فساد یوقدر . دیورم .

حمدالله صبحی بك (آنطالیه) — اونك دیدیکی ایکی طرفك آره‌سنده‌کی اختلافدر .

محمد وهبی افندی (قونیه) — وار ایسه سویله‌یك . مدرسه‌لرده صلاح واردر دائما . . وهرنه‌زمان که حکومتك باشی صیقیلیر، قوشار مدرسه‌لره . حتی افندیلر ! بوتشکیلاتی میدانه کتیره‌ن ینه مدرسه‌لردر . مدرسه‌لره مراجعتله بو تشکیلات میدانه کلمشدر . هریرده مدرسه‌لره مراجعت اولونمشدر . هریرده اوکه دوشن مواجه‌لردر . بوندن فسادمی اولدی؟ افندیلر! یوقسه صلاحمی اولدی ؟ (صلاح سسلری) صکره حسین عونی بکك بر دیدیکنی تسلیم ایدییورم « بزم بوندن خبریمز یوقدر یعنی حقایق اسلامیه‌یی بزه کوسترمه‌مشسکز ، اقناع ایتمه‌مشسکز ، آورویادن بزی مستغنی قیلادیکز بناءً علیه بزی اقناع ایدنجه‌یه‌قدر بز آورویایه کیدرز . » دیدی . ایلك مبعوثانده بزی آیاستفانوسه بری دعوت ایتدی . اسمنی سویلمکه حاجت یوق ، تکلیفسز قونوشیوردق . اوغلان بوغرده دردیکز نه‌در؟ دیدم. « خواجه‌م بیلمه‌یورز » دیدی ، شرعك علمندن ، احکامندن ، دیانت اسلامیه‌دن خبریمز یوقدر، بز کورمه‌دی آچمدی، آورویایی کورمشز ، بز فضیلتشمه چالیشه‌جغز وچالیشمقده‌یز ، سزده دیانت اسلامیه دائره‌سنده چالیشك، ملتی یوروتمکه چالیشك ، یاخود سزی آلت اولورسکز ، بزی آلت اولورز . » یکی رجا ایدرم ، شمدی بو آدمك باباسیده برپاشا . . بوپاشا اجغزه صورسه‌ق اوغلنه فرانسزجه ، ریاضیات اوقوتان معلمه قاچ غروش ویردك ، علوم دینیه اوقوتانه قاچ غروش ویردك ؟ دیسه‌ك نه‌جواب ویره‌جك ؟ مطلقا علوم دینیه اوقوتانه اللی غروش ، فرانسزجه اوقوتانه اون لیرا ویرمشدر . (براوو سسلری) باقك افندیلر ! ایچکزده بعض بیلنکز واردر . رجا ایدرم. میرالای طوپال حمزه‌نك واردی . الله ذوالجلال اوکا برامثالسز قیز ویرمش . روم لسانی اوقوتمق اوزره بش لیرا ، فرانسزجه اوقوتمق اوزره بش لیرا ، آلمانجه اوقوتمق اوزره بش لیرا – که جمعاً ایتدی اون بش لیرا – برارمنی قادینه مربیه اولمق اوزره اوچ لیرا ، چالغی چالدیرمق ایچون بر روم قادینه درت لیرا ویریرور . حساب ایتدم . (نره‌ده سسلری) اسکدارده ! حساب ایتدم . آیده یکرمی شوقدر لیرایه واریبور . « جوجقه دیدم . » قیزم بر سبحانك اوقو ، بیلمم ، برفاتحه اوقو ، بیلمم . قیزم براخلاص اوقو،

بیلدم . » عمزاده‌یه دیدمکه دییور ، « عمزاده ! بن سنك نسبًا قرداشکم یعنی اقربایم . بن الّی کون کلیه‌جکم . شو الّی کون ظرفنده شو چوجغه بر علوم دینیه معلمی طوتار ، اخلاص ، سبحانك ، فاتحه‌یی ، آمنتی بلله‌دیرسه‌ك ، الّی کون صکره هر زمان کلوب کیده‌جکم ، الّی کون صکره کلوب بو چوجغی بو حالده کوریرسه‌م بر دها نه سلام علیکم نه علیکم السلام دیه‌جکم » دیدی . شمدی قرق کون قدر اولدی ، اون کون قدر دها طوروب کیده‌جکم . » دیدی . باقلك افندیلر ! بو پاره‌لرك هپسنی نره‌یه کیدییور ؟ اوچ لیرا ، دورت لیرا ، ایدییور شو قدر . بو هپسی نره‌یه کیدییور رجا ایدرم . بیکی بر معلم طوتیده اوچ یوز غروشده اوکا ویروب علوم دینیه اوقوتسه‌یدی نه اولوردی ؟ اوچوجغك دیانت اسلامیه‌دن خبردار اولمامسندن خواجه‌لرمی مسئولدر ؟ . بونده قباحت ترکجه آثار بولونمامسیمیدر ؟ بویله عقائد دینیه‌یه دائر کتاب بولونمامسیمیدر ؟ مدرسه‌لرك قباحتیمیدر ؟ رجا ایدرم ! بو قدر اتهامك معناسی یوقدر . شمدی مسئله‌یی اوزاتمیه‌لم . ایشته مجلس بو کون بوکا موفق اولیور . بو اعضالری شرعیه وکیلی اهلنی آرار طولور . آتی ایکنز قالدی . بو آلتی آی ایچنده مجلس تأسس ایدر . آادن برسنه کچر . برسنه کچدکدن صکره بن ده سزکله برابرم . سزکله برابر اولدیغمی سویلدیکم شو اساس دوزلسن . برایکی دانه اثر بولامازسه‌ق اوزمان شرعیه وکیلنك یقاسندن طوته‌جق الك اول بنم . (براوو سسلری) فقط اورته‌ده قیل یوق ، یومورطه یوق ایکن « بیلمم بونی ماکل یاپه‌جقسکز ، بونی بیلمم نه یاپه‌جقسکز » بورواسی مفسدت اوجاغی ، بو بیلمم نه اوجاغیدر دیمك انصافسزلقدر . افندیلر . برکره مسئله بیتسون ، یاره‌لری ویره‌لم . افندیلر ! هر زمان قهر لطف قارشوسنده اولور . رجا ایدرم لطفکز نه‌درکه قهر ایدییورسکز ؟ لطفکزه کوره قهر ایدیکز (دوغری سسلری) ها ! شمدی لطفکز وار . شو بودجه‌یه اوچ بش بیك لیرا قبیورسکز . بونك مکافاتنی ایسته‌مکه حقکز وارد . فقط بو کون دکل . برسنه صکره ایسته‌مکه حقکز واردر . تخصصدن بحث ایتمك فنا برشیدر . بن بعنایة الله تعالی قرآن عظیم الشانك بدایتندن نهایتنه قدر ترکجه تفسیرینی یازمشمدر . بویورك .

ملتك معنویاتنه قارشی آچیلان حرب

میسیونر ارکان حربیه‌سنك مدهش فعالیتی

بر طرفدن صوك سیستم اسلحه ایله مجهز بر صلیب اردوسی یانغین کبی ، طاعون کبی آناطولیده اسلام موجودیتنی امحا ایدرکن دیکر طرفدن درلو درلو ماسکه‌لر طاقینان میسیونر ارکان حربیه‌سی ده ملتك معنویاتنی صارصمق ایچون مدهش بر فعالیته باشلادیلر . صلیبیون مادی ، معنوی حرکته کلرك ملتك یالکز موجودیت سیاسیه‌سنی دکل ، موجودیت دینیه و ملیه‌سنی ده امحا ایده‌جك بر وضعیت آلدیلر .

تهلکه‌نك عظمتنی کورن ملت نه مسلسل محاربه‌لرك یورغونلغی ، نه ده وسائط مادیه‌نك فقدانی ایله رخاوت و تردده دوشمه‌رك الده قالان قیریق سونکوسی ، لکن کوکسنده هیچ صارصیلمایان ازلی ایمانیله جبهه‌یه قوشدی ؛ کندینه مخصوص خارق العاده بر شهامت و فداکارلقله دشمن اردوسنی دکزه دوکدی .

بو ، تهلکه‌نك هرکسجه کورونن قسمیدرکه عصرلردنبری دینی ، وطنی مدافعه ایچون اهل صلیب مهاجمانه کوکس کرن فداکار ملتمز بوکا قارشی عهده‌سنه دوشن وظیفه‌یی درحال حس ایتدی و آناطولی قاپولرنده طوتوشان بو یانغینی آز زمان ظرفنده اطفایه موفق اولدی .

فقط تهلکه‌نك دیکر قسمنه ، معنوی حربه کلنجه بو ظاهرده برنجیسی قدر قورقونج کورونمه‌مکله برابر نتایج اعتباریله مادی حربلردن دها مدهش ، دها وخیمدر . مادی حربلر ملتلرك موجودیت مادیه‌لرینه قارشی توجه ایتمش بر آفتدرکه صلابت معنویه صاحبی اولان هیئت اجتماعیه‌لر کرك بو آفته مقاومت خصوصنده ، کرك بو آفتك تولید ایتدیکی ضایعاتی تلافی خصوصنده وخیم بر وضعیته دوشمش اولمازلر . لکن ملتلرك موجودیت معنویه‌لرینه قارشی آچیلان معنوی حربلر بویله دکلدر . بوکا مقاومت دیکرندن دها مشکلدر و معنوی حربده مغلوب اولان هیأت اجتماعیه‌لر ایچون آرتق مافاتی تلافی غیر قابلدر . مادی حربلر یانغین کبیدر ؛ بونك تهلکه‌سنی هرکس کورور و سوندورمه‌یه قوشار . فقط معنوی حربلر بویله دکلدر . ابتداءً اونك تهلکه‌سنی هرکس سزه‌مز ، خسته‌لق وخیم دوره‌یه کیردکدن صوکره اونك تهلکه‌سی حس اولنور . مادی حربلرده مغلوب اولان ملتلرك موجودیت سیاسیه‌لری زائل اولسه‌ده موجودیت اجتماعیه‌لری باقی قالابیلیر . فقط معنوی حربلرده موجودیت و هویت ملیه‌سنی ضایع ایدن ملتلر ایچون آرتیق اموات آره‌سنه قاریشمقدن باشقه بر عاقبت یوقدر .

بناءً علیه بو کون ظن ایدلمسونکه صلیبك مادی اردوسنی دکزه دوککله وظیفه‌مز ختام بولمشدر . اصل وظیفهٔ مهمه بوندن صوکره توجه ایده‌جك اولاندر . خیلی زماندن بری

قوردلر كبی سس‌سز ، سس‌سز ، ایچین ایچین بنیان ملینك عللرینی كیرمكده اولان و سوك زمانلرده هیئت اجتماعیه‌مزك بعض قطعه‌لرنده اولدقجه مهم رخنه‌لر آچمغه موفق اولان صلیبك معنوی اوردوسنه قارشی اكر زمرهٔ منفكرین متحد بر جبهه تشكیل ایدوبده مشترك و سائلی مجاهده‌یه باشلامازلرسه تهلكه محققدر ، بونك اوكنه هیچ برشینك كچمسنه امكان یوقدر .

بو تهلكه نه‌در ؟ معاذالله ، تهلكه ، هویت ملیه‌مك ضیاعی ، رابطهٔ اجتماعیه‌نك انحلالیدر . هر ملتك كندینه مخصوص ممیزاتی وشعائر مخصوصه‌سی واردر . وهر ملت دیكرندن آنجق بو ممیزات وشعائر ایله تمیز ایدر . بو ممیزات وشعائرك قالقدیغی كون او ملتك هویتی دیكرلرینده انقلاب وتحول ایتمشدر . آرتیق بو عاقبه‌یه اوغرایان بر هیئت اجتماعیه ایچون حق حیات یوقدر .

شیمدی بو تهلكه‌یه قارشی آله‌جق وضعی ، یاپه‌جق حركتی قرارلاشدیرمق لازمدر . وبو طوغرودن طوغرویه ملتك منورلرینه ، متفكرلرینه عائد بر مسئله‌در .

هرشیدن اول بو خصوصده وحدت لازمدر . نصل مادی بر حرب قارشیسنده بوتون شخصی و زمره‌وی اجتهادلر صوصارسه بو معنوی حرب قارشوسنده ده بوتون متفكرلرك برلشمسی لازمدر . بونك مبدأ هممی یالكز بر صنفه ، بر زمره‌یه براقلمامقدر . بوكون عصرلردن بری دوام ایدوب كلن وصلیب عالمنك بیكلرجه مهاجماتنه رغماً انحلالدن مصون قاله‌رق رصانتنی محافظه ایده‌كلمكده بولونان اساسات اجتماعیه‌مزك محافظه‌سی خصوصنده بوتون فكری زمره‌لرك ، منورلرك متفق اولدیغنه شبهه یوقدر . بونك خلافنده دوشونلر البته بو هیئت اجتماعیه‌نك افرادندن دكلدر . شو حالده بو تهلكه‌یه قارشی اتخاذ تدابیر خصوصنده بوتون منورلرك متحداً حركت ایتمسی لازمدر . كرك انقره‌ده وآناطولینك سائر محللرنده چیقه‌جق غزته‌لرك ، كرك استانبولده نشر اولونان مطبوعات یومیه و اسبوعیه‌نك میسیونر تعرضنه قارشی متحد ومشترك جبهه آلملری ایجاب ایدر . بویله اولدیغی تقدیرده میسیونرلر درحال تعطیل فعالیت ایتمه‌یه مجبور اولورلر . نیته كیم بوكون هند مسلمانلری وجوده كتیردكلری تشكیلاتله میسیونرلره قارشی اعلان جدال ایلدكلری جهتله اورالرده باریننه‌مایورلر .

میسیونرلرله مجادله ایده‌بیلمك اویله قولای بر مسئله‌در ظن ایدلمه‌سون ، بونلرله اوغراشه بیلمك ایچون بونلرك بوتون مقاصد حقیقیه‌لرینی ، كندیلرینك شعار ودستورلرینی ایجه بیلمك لازمدر . زیرا بونلر هر شكله ، هر قیافته كیررلر . مقصدلرینه نائل اولمق ایچون یوزلرینه كچیرمدكلری نقاب یوقدر . سنه‌لردن بری یاپدقلری تجربه‌لرله موفقیت یوللرینی كشف ایتمشلردر . آرتق بوكون وعظ و خطابت ایله ، افكاری تهییج ایتمك صورتیله مقصده واصل اولمق زمانلرینك كچدیكنی كوره‌رك او شدت و غلیانی ترك ایتمشلر ، لطف وملایمتله قلبلری فتح ایتمك ، مسلمانلری ایچندن انحلاله اوغراتمق یوللرینی طوتمشلردر . جبهه‌دن هجوم ایتمكله تأمین موفقیتك كوچلكنی كوره‌رك وجههٔ مخاصمه‌لرینی تحویل ایتمشلر ، مضمرلرینی باشقه بر طاقم شیلرله ستر ایده‌رك آغاجلری اویان قوردلر كبی ایچین ایچین بنای ملی‌یی كیرمه‌یه باشلامشلردر . عربستان میسیونرلر مدیری (زوه‌مر) پارسده انتشار ایدن اسلام مجموعه‌سنه یازدیغی مكتوبلرك برنده دیبورکه :

« میسیونرلرك اسلام قطعه‌لرنده‌كی نتیجهٔ مساعیلری ایكی درلو ماهیت عرض ایدر : بری تخریبی ، دیكری اعماری . »

بوكون میسیونرلر برنجی دوره‌ده بولنیورلر . بو كونكی میسیونر حركتك وجههٔ استقامتی هدم وتخریبدر . اسلام هیئت اجتماعیه‌سنك اساساتی ییقمق اوزره یاپدقلری حیله‌لری آكلاتمق ایچون جلدلرله كتاب یازمق لازم .

بونلرك بوتون حركتلری مرتب و منتظم بلان داخلنده جریان ایتمكده‌در . ان شاء الله بز بونلرك بوتون حیله‌لرینی ، مفسده‌لرینی اورته‌یه قویه‌جغز . (الهادی الی الله محی‌الدین) امضاسیله سبیل الرشادده انتشار ایدن بر قاچ مقاله‌ده بونلرك استانبولده‌كی فعالیت و فسادلری حقنده خیلی معلومات ویریلمشدی . اونلرك ایچنه كیره‌رك الده ایدیلن اوثائق ، او معلومات پیدرپی نشر ایدیله‌جكدر . تمنی ایدرز كه مطبوعات یومیه‌ده بو میسیونر تهلكه‌سنك اهمیت وعظمتی حقنده آره صره اولسون بعض شیلر یازمق لطفنده بولونسونلر .

میلیونلرجه پاره‌لری ، میلیونلرجه افرادی اولان بو مدهش تشكیلاته قارشی اویله بر قاچ مقاله ایله مقابله ایدلمش اولمایه‌جغنی‌ده بیلمك لازمدر . مجادله ایچون اونلرك بوتون سلاحلریله مجهز اولمق ایجاب ایدر . میترالیوزه قارشی اوقله محاربه ایدلمز . اونلرك نه‌سی وارسه بزده اونی احضار ایتملی‌یز . اونلرك كلیتلی پاره‌لری‌می وار ، بزده بو ایشلره صرف اولونمق اوزره اویله كلیتلی پاره‌لر بریكدیرملی . اونلرك منتظم تشكیلاتلری‌می وار ، بزده عینیله او نوع تشكیلات یاپملی . اونلرك حدسز حسابسز نشریاتی‌می وار ، بزده مجاناً ، یاخود پك آز بر بدل ایله كلیتلی نشریاتده بولونه‌جق جمعیتلر ، شركتلر وجوده كتیرملی . الحاصل اونلر نه كبی سلاحلرله مجهز ایسه بزده عیناً او سلاحلری حاضرلاملی‌یز . هرشی كبی بونی‌ده حكومتك اوموزلرینه یوكله‌مكله كناره چكیلمك طوغرو دكلدر . حكومت عهده‌سنه دوشن وظیفه‌یی یاپسون . فقط ملتك منورلری ، متفكرلری قطعیاً بو مسئله‌یی اهمال ایتمه‌ملیدرلر . عكسی تقدیرده بو تهلكه‌نك اوكنه هیچ برشی كچه‌مز اولور . شیمدی‌یه قدر باشمزه‌كلن فلاكتلر هپ بو اهمال یوزندندر . روم‌ایلی حصارنده‌كی

معهود آمریقان روبرت قوله‌ژی بارم عصر مبادیاً بلغار گنجلرینه استقلال فکرینی آشلادی ، تورکلره قارشی خصومت تلقین ایتدی ؛ اك نهایت بلغارستانی وجوده گتیردی . پونتوس حکومتنی تأسیس ایچون یگرمی سنه‌دن بری اجرای فعالیت ایدن مؤسسه‌لك ده اساساً وخیرپرورلك نقابنه بورونن مرزفون آمریقان مکتبی اولدیغی بوگون ثابت اولدی . بو مکتب داخلنده یاپیلان تحریات اثناسنده اله ایدیلن وثائق میسیونرلرك بوتون مقاصد حقیقیه‌لرینی گوستریکده‌در . (هوایت) نامنده مکتب مدیری اولان بر میسیونر کندی ال یازیسیله وامضاسنی حاوی مکتوبده دییورکه :

« یوردلر اسلام اولمش ارمنیلردر . بونلری تنصر ایتدیرمك ممکندر . بو صورتله پونتوس حکومت خرستیانیه‌سنه هم جوار او حوالیده بویوك بر ارمنستان وجوده گتیرمك قابلدر . »

متارکه‌دن صوکره استانبول میسیونرلرك اك بویوك فعالیت مرکزی اولدی . بالخاصه صوك زمانلرده بو فعالیته پك زیاده گرمی ویرلدی . زیرا استانبول ، میسیونرلرك اوته‌دن بری اك چوق اهمیت ویردكلری افساده چالیشدقلری بر مرکزدر . شرق میسیونرلری مدیری دوقتور (له‌پسیوس) بارسده منتشر اسلام مجموعه‌سنده نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده دییورکه :

— صلیب ایله هلال بیننده‌کی جدال ، محیط دائره‌سی اوزرنده ، یاخود مستملکاتده ، یاخود آفریقا ویا آسیای مرکزیه‌ده دگل ، بلکه حرکات وفعالیت اسلامیه‌نك آسیا و آفریقایه انتشار ایتدیکی اصل مرکزده یاپیلمالیدر . بوتون اسلام عالملرینك نظرلری دارالخلافه اولان استانبوله متوجهدر . اگر اوراده برشی یاپیلمازسه باشقه یرلرده یاپیلان شیلر هبا اولور . »

بونك ایچون استانبولده اسلام حاکمیتی یرینه اجنبی اشغالی قائم اولدقدن صوکره « گنج خرستیانلر جمعیتی » استانبولك مختلف طرفلرنده ، ازجمله چارشو قپوده ، قاضی کوینده ، قباطاشده شعبه‌لر آچه‌رق اسلام گنجلرینی زمرله‌مکه باشلادیلر . گنجلری جلب وجذب ایچون قادینلر ، بالخصوص اسلام ـ تورك خانملری ده شعبه‌لره گتیرلمکده‌در . استانبولدن آلدیغمز مکتوبلره گوره ، قیزلر ایچون تقسیمده و بك اوغلنده‌کی شعبه‌لره انضماماً جغال اوغلنده وقاضی کوینده‌ده شعبه‌لر کشاد ایتمشلردر .

صوکره صاتین آلدقلری بر طاقم آداملر واسطه‌سیله دینسزلکی نشر ایتمکده‌درلر . بو صاتیلمش خائنلر (بایبل هاوز) دن آلدقلری اجرت مقابلنده گرك نشریات ، گرك قونفرانس صورتیله عقائد اسلامیه‌یی صارصمغه چالیشیورلر . اخیراً استانبولده بهائیلك حقنده یاپیلان نشریات وپروپاغاندا عزته‌رده گورلمشدر . بونك آرقه‌سنده میسیونرلر اولدیغی تحقق ایتمشدر . میسیونرلر ، دین ودولت خائنی ملعون عبدالله جودت واسطه‌سیله بو حرکاتی اداره ایتمکده‌درلر .

میسیونرلر بو عظیم مساعیلری نتیجه‌سی اوله‌رق یالکز عقائد اسلامیه و شعائر ملیه‌یی صارصمقله قالمامشلر ؛ بعض گنج ارکك و قیزلری تنصر ایتدیرمکده موفق اولمشلردر . ازجمله چارشو قپوده امریقان خسته‌خانه‌سنده مستخدم (طلعت) ، جمعیتك کاتبی (شریف) ، قپوجی (شوقی آغا) ، شیخ ناجی افندی کریمه‌سی ، اسبق مبعوثلردن عارف بگك کریمه‌سی ودها بر طاقیم کیمسه‌لر رسماً تنصر ایتمشلردر . عارف بگك کریمه‌سی بر انگلیز طیاره یوزباشیسیله‌ده ازدواج ایتمشدر .

فلا کتك دها الیم و فجیع صفحاتی واردر : جغال اوغلنده کشاد ایدیلن گنج خرستیانلر جمعیتك قیزلر شعبه‌سی آره صیره (قیر عالم وسیرانلری) ترتیب ایده‌رك بعض اسلام قیزلرینی رناوود کوی وبیکه‌ده‌کی امریقان قوله‌ژلرینك بولوندیغی صیرتلره خصوصی اوتوموبیللرله گوتوریور . بریزر مختلط فوروسنده تهالقده واغاچ دیبلرنده روم و ارمنی گنجلریله ویناغفه ترك اولنیور . بو صورتله بعض عائله‌لرینك ناموسلری روم وارمنی گنجلری طرفندن پایمال ایدیلیور . بو فلاکته اوغرایان عائله‌لرك اسامیسی ده معلومدر .

بر صورتله میسیونرلر هدف اجتماعیه‌لرنده اخلاق وسجیه نامنه برشی براقمغه عزم ایتمشلردر (Social affairs = معاملات اجتماعیه) نامنی ویردكلری بو قضایاده میسیونرلر پك زیاده اهمیت ویرمکده‌درلر .

صوکره استانبولك متعدد طرفلرنده (انامکتبلری) آچه‌رق کوچوك چوجقلری تنصر ایتدیرمکده‌درلر . کندی مکتبلرندن‌ده حلوله موفق اولمشلر ، ازجمله دارالمعلماتده مجانی تربیهٔ بدنیه درسلری گوسترمك اوزره قادین میسیونرلری گوندرمشلردر . اسپور ساحه‌سنده گوستردكلری موفقیت‌ده مهمدر . استانبولده انتشار ایدن (اسپور مجموعه‌سی) بلكه‌ده گنج خرستیانلر جمعیتك مروج آمالی اولدیغی تحقق ایتمشدر . الحاصل میسیونرلر ، استانبولده گنج ارکك وقادینلری اضلال خصوصنده مدهش فعالیتلرده بولونمقده ومهم موفقیتلر تأمین ایتمکده‌درلر . دینی ، ملی تهلکه پك بویوکدر . درحال بو حرکتك اوگنه گچمك لازمدر . بوتون منورلری ، متفکرلری ، مطبوعاتی بوکا قارشی حرکت وفعالیته دعوت ایدرز .

سبیل الرشاد

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولملی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

آبونه شرائطی : هر یر ایچون سنه لکی (۲۷۵) آلتی آیلغی (۱۵۰) غروشدر

نسخه سی ٥ غروشدر ، سنه لکی ٥٢ نسخه در .

اداره خانه : آنقره ده حریت اوتلی قارشوسنده کی سوقاقده

اعلانات آبونه بدلی بشندر

مسلکه موافق آثار معنویه قبول اولنور . درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز .

عدد ٥٢٠ | ١٥ صفر ١٣٤١ | جمعه | ٦ تشرین اول ١٣٣٨ | جلد ٢٠

ملت کرسیسنده امور شرعیه مذاکره سی

بسیم آنالای بك افندینك بیاناتی : ـ تدریسات ابتدائیه نك توحیدی ـ تدریسات دینیه نك روحلی اولمسی ـ الهی جذبه ، الهی وجد ـ دینی ولایت و وثوسانك حکومتدن تفریقی ـ اسلامده دین ایله دولت آیریله بیلیرمی ؟ ـ تنظیمات خیریه دن صوکره ایکلیکك استدادی ـ مدرسه تشکیلاتنك بوزوقلغی ـ خلقك احتیاج معنویسی تطمین ایدلملیدر .

مدرسین وواعظاره عائد اولوب کچن سنه قطع ایدیلن تخصیصاتك اعطاسی ویکی آچیلمقده اولان مدارس علمیه یه ١٧ بیك لیرانك دها ضمی لزومی حقنده تدریسات مدیر عمومیسنك بیاناتی .

مفید افندی حضرتلرینك بیاناتی : ـ قوانین وتشکیلات دولتك اساسات فقهیه یه ابتناسی تحت تأمینه آلان تشکیلات اساسیه قانوننك اساسات فقهیه وشرعیه دن آیری برشی اولمادیغی ـ حکومتمزك عقل ایله ممزوج برحکومت شرعیه اولدیغی ـ سلطنت اسلامیه ـ اسلامك حاکمیتی محافظه خصوصنده کی عهد عمومی ـ جهلی ازاله ایچون مدرسه لره اهمیت ویرلمسی لزومی ـ طشره مدارسی ابتدائی شکلده مدرسه لردکلدر . ـ کچن سنه قطع ایدیلن مدرسلر معاشاتنك شرعیه مأمورینك طلبی اوزرینه کسیلدیکی حقنده انجمن مضبطه محررینك بیاناتی .

مدارس علمیه یه تخصیص ایدیلن مبالغك هدر ایدیلمه مسی حقنده شرعیه وکیلندن رجا ـ مدرسین تخصیصاتی اولان ٣٦ بیك لیرانك وفصل یکونی ٦٠ بیك لیرانك قبولی .

تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئت علمیه سنك مصارف تدقیقیه ونشریه وطبعیه سی اولمق اوزره حکومتجه تکلیف اولونان یکرمی بیك لیرا ایله اعضا یه عائد یدی بیك لیرانك اخراجی حقنده مذاکرات ـ طربزون مبعوثی حسن بك افندینك اعتراضاتی وشرعیه وکیلنك جوابلری ـ حکومتك تکلیفاتنك عیناً قبولی .

آناطولی عسکرینه

کنج وممتاز شاعرلریمزدن مدحت جمال بك افندینك قهرمان آناطولی عسکرینه خطاباً غزللری .

اق دکز قییلرنده

آق دکز ساحللرینه واصل اولان قهرمان اوردومزه استاذ محترم ساحررفعت بك افندی طرفندن اتحاف اولونان شهامت شرقیسی .

سبیل الرشادك یکرمنجی جلدینك فهرستی

بویوك ملت مجلسنده شرعیه بودجه‌سی مذاكره‌سی

— مابعد —

محمد شكری بك (قره‌حصار صاحب) — بونك طبعنی ایسته‌رز .

وهبی افندی (دوامله) — رجا ایدرم ! هپیمز له‌الحمد والمنه اوقور یازار آدملرسكز . آلوب برر جزء اوقورسكز . بكنیرسه‌كز طبع ایتدیررسكز . هیچ برشی ایتمه‌م . هپسنی یازیشیمدر . (باصدیرك صداری) قدرت مالیه‌م تحمل ایتمز افندم . « یوقدر . » دییورلرده وار ، دیه جواب ویرییورم ، واردر افندم ! واردر . فقط پاره یوقدر .

رئیس — افندم ! مذاكره‌نك كفایتنه دائر برتقریر واردر .

بسیم آتالای بك (كوتاهیه) — كفایتك علهینده سویلیه‌جكم افندم . مذاكره كافی دكلدر . چونكه مسئله لایقیله تنور ایتمدی . هیئت علیه‌كز بنده‌كزی دیكلمك لطفنده بولونورمی ؟ بنده‌كز تاجر اولمادن ، شاعر اولمادن اول مدرسه‌لی ایدم . فیضی اورادن آلدم . بناءً علیه ، علمك خادمیم . ایكی دقیقه بنده‌كزی دیكله‌یك . (دوام صداری) بنده‌كزی ممنون ایدن شیلردن بریسی صوك سنه‌لرده مدرسه‌لرك اصلاحی خصوصنده آتیلان آدیملردر . فقط آرقداشلر ! بو آدیملر آتیلیركن بعضاً یاكلشلقلر یاپیلیور . اولا ابتدائی درجه‌سندن باشلانیور. آرقداشلر ! هر ملتده ، هر دولتده تربیه ، تعلیم یكنسقدر . تحصیل ابتدائیسنی چوجق مؤسسات عمومیه‌دن آله‌جق . نصلكه اسكیدن ده چوجق ، مقدمات علمیه‌سنی آلدقدن صكره اكمال نسخ و تحصیل علوم ایچون (بخارا) یه كیتدی ، (ری) ه كیتدی ، شورایه كیتدی ، بورایه كیتدی ، دییورلردی . مقدمات علومی چوجق مكتبده‌می ، مدرسه‌ده‌می نره‌ده اله ایده‌جك ؟ ملتك علم ایچون ، تربیه ایچون تأسیس ایتدیكی مؤسسه‌لرنده آله‌جقدر . اوراده مملكت نصل بر تربیه ویره‌جكسه اوتربیه‌یی آلدقدن صكره ، دوقتور اوله‌جقسه دوقتور مكتبنه ، دینی ، روحانی اختصاص كسب ایتمك ایستیه‌رسه مدارس علمیهٔ عالیه‌یه ، خلاصه هركس اختصاص درجه‌سنده برطاقم مدارسه كیده‌جكدر . شعباته آیریله‌جقدر . بویله دها ابتدائی درجه‌سنده باشلایه‌رق انتهایی آچه‌مق ، آچه‌مامق موافق دكلدر . بونده هرحالده حسین عونی بك آرقداشمزك ، افراطی‌می دییه‌یم . — بر آرقداشمزدر. هركسك كندی قناعتی محترمدر . — هان اونك قناعتنه دوغری واریرز. آرقداشلر دها ابتدائی درجه‌سنده چوجغه ویریله‌جك تربیهٔ عمومیه ، تربیهٔ ملیه ، تربیهٔ وطنیه تمامیله ویرلمه‌دن اول بشقه محیطلرده ، بشقه یرلرده تربیه موافق دكلدر . بن جاندن ، روحدن آرزو ایدرم كه دین مبین اسلام بوكونكی قوری میخانیكی شكلنی قطعیاً غائب ایتسون . بن آلهی جذبه ، آلهی وجد ایسترم . آرقداشلر ! بن (یونس امره) لر ایستیورم ، بن (احمد یسوی) لر ایستیورم . (بركوی) لر ایستیورم . بن (غزالیلر) ایستیورم . . الله دیدیككز زمانده وجدله یورك تتره‌ملی . یوقسه بوطرز تربیه ایله بونكله برشی چیقماز . وهبی افندی حضرتلری بویوردیلركه « حكومت آدم یتیشدیرمز ، حكومت یتشن آدملری حمایه ایدر . » چوق دوغریدر . ونك ایچوندركه بن ملتك بودجه‌سی دارالخلافه مدرسه‌سی ، قنواخانه امانتی ، مشیخت بودجه‌سی آكلامام . اونلر دوائر دولت صره‌سنده دكلدر . دینی ولایت ، دینی مجلس ، دینی وكالت ، دینی مؤسسه‌لر آیری اولور . بوكونكی مجلس یوز غروش تخصیص ایدر . یارینكی مجلس اللی غروش . بلكه اوبرسنه‌كی یوز اللی غروش . بوكونكی بر شرعیه وكیلی ، یارین باشقه بر فرقه‌نك ، باشقه برغروبك خادم آمالی اولور . بونلری كورمه‌دكمی ؟ آرقداشلر شرعیه وكالتی ، نه دیرسه‌كز دییك اوچوق یوكسك ، چوق قدسی والهی بردائره‌در . او دوائر دولت صره‌سندن چیقملی آرقداشلر !

توفیق افندی (كنغری) — ذاتاً اوته‌دن بری ایسته‌نن ده اودر .

بصری بك (قره‌سی) — سویله‌ییكز ، سویله‌ییكز . . ذاتاً مقصدكز دین ایله دولتی آییرمقدر . فقط بوكا موافق اوله‌مایه‌جقسكز .

بسیم آتالای بك (دوامله) — دكل افندم ! اسكیدن بویله ایدی . ایشته تاریخ اسلام . عجبا امویلر زماننده بویله‌می ایدی ؟ عجبا عباسیلر زماننده‌ده‌می بویله ایدی ؟ یوقسه اندلسده‌می بویله ؟ یوقسه بخاراده‌می بویله ایدی ؟ اوزمانلر بویله دكلدی افندم . مقام افتا مقدس ایدی . مقام افتا ایریشلمز برموقع ایدی ، معلا ایدی . قضا ایله افتایی قاریشدیرمه‌مق ایچون حضرت امام اعظم حیاتنی بیله فدا ایتدی .

صكره ایكیلك مسئله‌سی . آرقداشلر ! تنظیمات خیریه‌دن بری دكلدر . تاریخ اسلامی آچیكز . خلیفه مأمون رصدخانه مأموریمیدر ؟ خلیفه میدر ؟ دیدیلر . حجة الاسلام امام غزالینك آتاسی اندلسده كیرمنجی ، یاقیلیردی . ایشته طبقات الامم نام كتابه باقیكز ، ایكیلك بوكون دكل دونندن واردر . اوت تنظیمات خیریه‌دن صكره اشتداد ایتدی . بونك اسبابنی بن بوراده ایضاح ایده‌جك دكلم . صورارسه‌كز بیلدیكم قدر ایضاح ایده‌رم . صكره مدرسه‌دن هم طبیب ، هم عالم . هم مدرس ، هم هر مسلكه آشنا آدملر یتشردی دینلیور . خایر بویله‌ده دكلدر . بوراده‌ده تغافل بویورولیور . آرقداشلر ! بوكون استانبول مدرسه‌لرینی تدقیق ایتدیككزده دارالحدیث آیریدر ، طب مكتبلری آیریدر . تغافل ایتمه‌یم . بوراده بیلن سویله‌ملیدر . صكره بنه دییورلركه بو دولتی اداره ایدن آدملر هپسی مدرسه‌دن چیقمشدر . افندیلر بن عالملك آیاغنك توابیم ، علمه

حرمت ایدەرم . آرقداشلر ! علمك خادمی‌یم . فقط : اولا حقیقته باقالم . وقتیله بوتون مملكتی محافظه ایدن افندیلر ، پاشالر ادارە رجالی وعسكری رجال مدرسەدن یتیشمشدی . بالخاصه اندروندن یتیشدی . بكا مدرسەدن بر دانه یتیشنی كوسترك .

وهبی افندی (قونیه) — جاندارلی خلیل پاشایی اونوتمه . مدرسەدن یتیشمشدر (كورولتیلر)

بصری بك (قرەسی) — اندرون مدرسەدن باشقه برشیمیدر ؟

بسیم آتالای بك (دوامله) — یكی اقدم براقیورم . مدرسەلرك بوكونكی طشرەدكی تشكلاتی چوق بوزوقدر . چوق فنا بر مجرایه كیرمشدر ، شرعیه وكالتی صورسون سویلەیم . باباسی ، اوغلی ، دامادی عین مدرسەدن معاش آلیور . سببی نه ایمش ؟ شایان حرمت آدملر ایمش . ویرك بوكا ! صكره راست كله شایان حرمتدر دیه (دیگر دوائرده اویله‌دكلی سسلری) دوائری نقد یاپدن كیمدر ؟ (خنده‌لر) نه‌لازم ! لااقل بوراده اصلاح ایتسون ! صكره الارتقاء قالوب طلبه آرایورلر . هله الحاصل عسكرلكدن استثناء شلەیی بدایه چیقدقدن صكره ساعتجی چیرقلری فلان بیلمم فلان وفلانلرده باشلرینه صاریق صارمغه باشلادیلر . (دوغری سسلری) بونلری عرض ایتدیكم كبی نه هرحالده مدرسەلری اختصاص مدرسەسی شكلنه قویمقدن باشقه چاره یوقدر . چوجق مكاتب ابتدائیەده ابتدائی تحصیلی ومكاتب عالیەده اختصاص تحصیلی آلسون مكاتب ابتدائیەمزده تربیەدینیه خصوصنده نقصان ایسه معارف وكیلی شاهددر . معارف وكیلی ایله برابر انجمنده چالیشدق . اوت معنویات لازمدر . معنویاتسز اولماز . خلقك احتیاج معنویسی تطمین ایدلملی . آرقداشلر ، ایدلملی اما ! عرض ایتدیكم كبی بوشكلده دكل ، آكلایەبیلەجكی بر شكلده ساده اسلوب ایله اوقوتملی . چوجق مكاتب عمومیەده ، دین تحصیلی ، ملی تربیەسنی آلدقدن صكره دارالفنون عالیه‌نك الهیات شعبه‌سی كبی بویوك برشعبه اولملی ، چوجوق اوراده متخصصلر طرفندن اوقوتدیرلملیدر . اونلر تام جزوبت روحیله دینی تربیەسی آلدقدن صكره نصلكه جزویتلر جهانك هرطرفنه طاغیلیورلر و كندی شیلرینی نشره چالیشیورلرسه بورادن یتیشه‌جك طلبه‌لرده اوروپایی آیاقلیلردر . آرقداشلر ! بز بعض یرلرده نشر ایدنلری كورمیورزده تدقیقلق وتألیفات شرعیه ایله اوغراشیورز ...

رئیس — مذاكره‌نك كفایتنه‌دائر برتقریر واردر . (كورولتیلر) مساعده‌بیوریلورسه‌لر رأیكزه قویه‌جغم . ایسترسه‌كز بول ایتمزسكز . مذاكره‌نك كفایتنی قبول ایدنلر لطفاً الارینی قالدیرسون ! مذاكره كافی كورولمشدر .

٢١٥ نجی فصلی ضمی ایله برابر رأی عالیكزه قویورم . ضمی ایله بو فصلك یكونی ٤٠٨٦٦ لیرا اولیور ...

شرعیه وكیلی عبدالله عزمی افندی (اسكیشهر) — مساعده بویورك رئیس بك ! اجنبی لسانه عائد ارقام ، فصله قونمامشدر ، لطفاً فصله اونیده علاوه ایتسونلر .

رئیس — افندم ؛ موجود تقریرلر ضمه عائددر . فقط برر امضالیدر . اونك ایچون اوقویه‌مادم . دیمك بوارقامی حكومت تكلیف ایدییور .

عبدالله عزمی افندی — تا ! اولدن تكلیف ایدییور افندم .

راغب بك (كوتاهیه) — بنده‌كزك تقریرم ، حكومتك تكلیفنك قبولی مركزنده‌در .

رئیس — مظهر مفید بك ! صوك ضمله برابر فصلك یكونی نه ایدییور ؟

مظهر مفید بك (حكاری) — (٤٢٧٥٦) لیرا ایدییور .

رئیس — ٢١٥ نجی فصلك یكونی (٤٢٧٥٦) لیرا اولمق اوزره رأی عالیكزه وضع ایدیورم . قبول ایدنلر لطفاً اللرینی قالدیرسون ! قبول ایدلمشد .

بش دقیقه تنفس .

ایكنجی جلسه

[رئیس — رئیس ثانی دوقتور عدنان بك افندی]

كاتبلر : عاطف بك (قیصری) ، حقی بك (وان) .

رئیس — افندم جلسه‌یی آچیورم . ٢١٦ نجی فصلی اوقونه‌جق .

فصل	ماده	نوع مخصصات	٣٣٧ سنه‌سنده موازنهٔ مالیه انجمنجه قبول اولونان	٣٣٧ انجمنك نتیجه‌سیله ٣٣٨ سنه‌سی برنجی آوائل قانونی تعدیلاتنه كوره تثبیت اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون حكومتجه تكلیف اولونان	٣٣٨ سنه‌سی ایچون موازنهٔ مالیه انجمنجه تكلیف اولونان
٢١٦		دارالخلافه مدرسه‌سیله ملحقات مدارس مصارفی				
	١	مركز مصرفی	٠	٠	٠	
	٢	ملحقات مصرفی	٢٥٠٠	٢٥٠٠	٤٠٠٠	٣٧٠٠
		١١٦ نجی فصلك یكونی	٢٥٠٠	٢٥٠٠	٤٠٠٠	٣٧٠٠

مظهر مفيد بك (حكارى) — رئيس بك ! بو فصل تصحيح اولنه‌جق . ۲۱۶ نجى فصلك يكونى ٤٥٠٠ ليرادر .

رئيس — پك اعلا تصحيح ايدلرون افندم . بو فصل حقنده سوز ايستين وارمى ؟ سوز ايستين يوقدر . ۲۱۶ نجى فصلى ٤٥٠٠ ليرا اوله‌رق رأى عاليكزه عرض ايديورم . قبول ايدنلر لطفاً اللرينى قالديرسون ! فصل قبول ايدلمشدر .

فصل	ماده	نوع تخصصات	۳۳۷ سنه‌سنده موازنهٔ ماليه انجمننجه قبول اولونان	۳۳۷ انجمننك تنقيحاتيله ۳۳۸ سنه‌سى برنجى آواآس قانونى تعديلاتنه كوره تثبيت اولونان	۳۳۸ سنه‌سى ايچون حكومتجه تكليف اولونان	۳۳۸ سنه‌سى ايچون موازنهٔ ماليه انجمننجه تكليف اولونان
		اوچنجى قسم – ادارهٔ ولايات				
۲۱۷		مأمورين علميه				
	۱	ملحقات مفتيلريله ولايات والويه مفتى مسودلرى معاشاتى	۳٤۰۰۰	۳٤۰۰۰	۳٤۰۰۰	۳٤۰۰۰
	۲	مدرسين وواعظلر	٤۵۰۰	۲۲۵۰	۲٦۰۰۰	۵۰۰۰
		۲۱۷ نجى فصلك يكونى	۳۸۵۰۰	۳٦۲۵۰	٦۰۰۰۰	۳۹۰۰۰
		اوچنجى قسمك يكونى	۳۸۵۰۰	۳٦۲۵۰	٦۰۰۰۰	۳۹۰۰۰

شرعيه وكالتى تدريسات مديرى آقسكيلى احمد حمدى افندى — افندم ، مأمورين علميه فصلنك بو ايكيوز اون يدنجى فصلنده مفتيلر وار ، مسودلر وار ، برده مدرسين وواعظلر ديدكلرن برشى وار . مفتيلرله ، مسودلره عائد بوفصلده برفضله‌لق يوقدر . يالكز مدرسين وواعظلرده برآز فضله‌لق وار ؛ بونى ايضاح ايده‌جكم . كچن سنه موازنهٔ ماليه انجمنجه مدرسين وواعظلر نامنه ويريلن قوزبيك اون بش ليرا طى ايدلمش و بو پاره ۳۱٤ مدرسه‌يه ويريليورمش . بونلر بلكه بر خطا و اكلاشامامازلق نتيجه‌سى وله‌رق بردن بره طى ايدلمش حالبوكه مدرسين معاشى ديديكمز بو معاشك بر قسمى يكرمى سنه‌دنبرى ، ديكر قسمى اون بش سنه‌دنبرى ويريله كلن بر معاشدر . بونلرك بر قسمى استانبولده وقتيله ۱۵۰ غروش معاشله طشره‌لره كوندرلمش اولان واعظلره ويريليور . بر قسمى‌ده ۳۲۵ سنه‌سنده مشروطيتدن صكره مستحقين فصلندن دكل نقط بنه مستحقينه ويرلمك اوزره بعض قضالره لوالره ، ولايتلره ، رو واعظ كوندرمشلر ؛ اونلره ويرلمش . بونلرك همان هيسى ايكيشر يوز غروش معاشليدر . كچن سنه بو معاشلر عرض ايتديكم وجهله آكلاشيله‌مامش . بونلرك وظيفه‌سى يوقدر ديله‌رك هيسى طى ايدلمش و صكره شونى‌ده عرض ايده‌جكم كه حتى او صره‌ده معاشلرى طى ايدلمش اولان ذواتك بر چوغى مملكتى ايچون كويلرده قصبه‌لرده كزييور ، وعظ ايديور وحكومت مليه‌نك مشروعيتى حقنده وعظ وارشادده بولنيورلردى . تام او صره‌ده معاشلرى كسيلمش واونلر بعض يرلرده متمادياً وظيفه‌لرينه دوام ايتمش ، كنديلرينه معاش ويرلمشدر . بونلرك فداكارلغنه باقه‌رق اوراتك ملكيه مأمورلرى كنديلرينه تقديرنامه يازييورلر . و بورايه‌ده ديورلركه : بونلر حكومت مليه‌نك مشروعيتنى آكلاتمق ايچون شوقدر فداكارلقده بولنمشلردر . ۲۰۰ غروش معاشلرى ٤۰۰ غروشه ابلاغ ايدلسون ، وكالتدن جواب ويريليور : بونلرك معاشلرى بوتون بوتون كسلمشدر شيمدى‌يه قدر آلدقلرينى‌ده درحال استرداد ايدلكه ديليور . او وقت امرك قارشوسنده عادتا اونلرك معاشنك تزييدينى طلب ايدنلر شاشيريور ، يعنى كنديلرى سبب اولمش كبى بروضعيتده قاليورلر . بالآخره طشره‌ده مدارس علميه آچيلديغى جهتله بو پاره‌نك بر قسمى طشره‌ده تدريسات علميه‌ده بولنان ذواته ويرلمك اوزره موازنهٔ ماليه ۹۰۱۵ ليرانك ۷۵۰۰ ليراسنى قبول ايديور . بو ۲۵۰۰ ليرايى كيمه ويره‌جكلرى طبيعى شى ايديورلر . يعنى ۳۱٤ كشيدن آنجق مدرسه‌ده درس اوقوتانلرك بر قسمنه يعنى (۹۷) مدرسه ويريليور ، متباقيسى معاشسز قاليور . تمام برسنه‌دنبرى معاشى كسيلن بوذوات كرام شرعيه وكالتنه ، مجلس عالى‌يه استدعالرله مراجعتده بولنيورلر وديورلركه : معاشلريمزى هانكى قانون ، هانكى ماده‌يه توفيقاً كسديكز . بز شوقدر سنه تقاعديه ويردك . بز وظيفه‌ده دوام ايديورز . بوصورتله معاشلرينك يكيدن بودجه‌يه علاوه‌سى تكليفنده بولنيورلر . فقط حد ذاتنده باقيورم كه اكر ، بونلرك معاشى قطع ايدرسه‌ك ، بونلرك ذاتاً معاشلرى ، استانبولده فصل مخصوصنده وار . دوام ايديور . وشمدى اورايه مربوط بولنانلر اومعاشى آليورلر . هيچ بر سبب كوسترميه‌رك بونلرك معاشلرينك قطع ايدلمسى بالخاصه بو صره‌ده ، اونلردن استفاده ايده‌جكمز برزمانده حالا معاشلرينك ويرلمه‌مسى موافق اولمسه كركدر . بونك ايچون بنده‌كز قطع ايديلن معاشلرينك ويرلمسنى وبونكله برابر مدارس علميه‌ده تدريسات علميه وفنيه‌ده بولنان مدرسلرده ويرلمك اوزره ۱۷ بيك ليرانك دها ماده‌يه علاوه‌سى صورتيله يكون ۲٦ بيك ليرادر . كچن سنه قطع ايديلن ۹ بيك ليرا ايله بو كوستريلن ۱۷ بيك ليرايى دها ضم ايديورز كه

مجموعی ٢٦ بيك ليرا ايديور . ايشته وكلا مبلغك بودجه‌يه وضع وعلاوه‌سی تكليف ايديور (موافق صدالری)

مفيد افندی (قيرشهر) — افندم ! ٢١٧ نجی فصلك محتوی اولديغی ايكی ماده‌دن برنجيسنده ملحقات مفتيلريله ولايات ولوه مسودلری معاشاتی - ايكنجی ماده‌سنده مدرس وواعظلر معاشاتی آلتنده ايكی قلمده ٣٩ بيك ليرا موازنهٔ ماليه انجمنجه تكليف اولنيور . ٦٠ بيك ليراده حكومتجه تكليف اولنيور . شرعيه وكالتی بودجه‌سنی مذاكره ايتديكمز اثناده هيئت جليله‌كزه برچوق خصوصات عرض ايلديكم كبی افتانك درجهٔ اهميتی وبونك تشكيلات حكومتده‌كی موقعی آرقداشلرمز بوتون قدرت علميه وفصاحت لسانيه‌لريله هيئت جليله‌كزه بيلديرديلر بنده‌كزده بورايه بر نقطه‌يی علاوه ايتمك ايستيورم كه : تشكيلات اساسيه قانونمزك برنجی ماده‌سی بلاقيد وشرط حاكميتی ملته ويرمكده وآنك دردنجی وياخودده رقمی تأمين ايده‌مه‌يورم ، بشنجی ماده‌سی بلا قيد وشرط كنديسنك اداره‌سنه حاكم اولان ملت امور اداره‌سی خصوصنده وجوده كتيره‌جكی قانون ونظاماتی ، تشكيلات واجتماعياته متعلق اساساتی اساسات فقهيه‌دن آله‌جغنی تصريح وتشريع ايتمش اولماسنه بناءً تشكيلاتمزك هيچ برزمان دوغريدن دوغری‌يه اساسات فقهيه وشرعيه‌دن ايری برشی اولماديغنی خاطرلاتمق ايسترم . بو ماده هيچ بر ارقداشمزك تشكيلات اساسيه قانوننك اوماده‌سنی وحاكميتك بلاقيد وشرط ملتك اولديغنی اونوتمش ايدوكنی قطعاً تصور ايده‌مم هيئتك خاطرنده‌در . بزم حكومتمز حكومت عقليه دكل ، عقل ايله تأمين حقايق عاليه ايدن شرع ايله ممزوج بر حكومتدر .

صلاح الدين بك (مرسين) — اساس هانكيسيدر ؟

مفيد افندی (دوامله) — عرض ايده‌جكم ، شرايع عاليه‌يی عقل ايله ممزوج ايده‌رك وجوده كتيره‌جك بر حكومتده تعقيب ايده‌جك اساسات بزه فقهك ، شرعك اساساتی اولمقله برابر عقل ايله نقل ، تعارض ايتديكی زمان عقل ترجيح ، نقل تأويل ايدلمك صورتيله وجود بشرده حاكم اولان عقلك فقهدن آيرلماديغنی اثبات ايده‌رك ، بو حكومت جليلهٔ اسلاميه‌يی اداره ايتمكده بولنيورز . شمدی بوصورتله ممزوج بر حكومت اسلاميه‌يی تشكيل ايدن بزتوركلر آيريجه برقدرتی ، آيريجه بر قوتی حائززكه اوده خلافت اسلاميه‌در . اوت ! خلافت اسلاميه‌يی عهده‌مزده جمع ايتمش بر حكومتز . سلطنت محمديه‌نك وجوده كتيرديكی .

بسيم آتالاى بك (كوتاهيه) — سلطنت دكل ، حضرت محمدده سلطنت يوقدی .

مفيد افندی (قيرشهر) — صراحت بيوريورك ! اثبات ايده‌جكم .. سلطنت محمديه‌نك وجوده كتيرمش اولديغی بو تشكيلات اسلاميه‌يی...

بسيم آتالاى بك (كوتاهيه) — سلطنت دكلدر .

حاجی توفيق افندی (كنغری) — تعبير سقط ايسه‌ده تأويل ممكندر .

مفيد افندی (قيرشهر) — بسيم آتالاى بكه قارشی ينه اصرار ايدرم كه سلطنت صوريه و معنويه‌سی بوتون دنياده كنديسنی كوسترن بو اسلام حكومتنك شعشعه‌سنی انكار ايده‌جك بر فرد تصور ايده‌مم .

بسيم آتالاى بك (كوتاهيه) — افندی بن انكار ايتميورم .

مفيد افندی (قيرشهری) — بسيم آتالاى بكك بياناتی بزكمال سكوتله ديكله‌دك . وبياناتنه حرمتكار اولدق . بياناتی آره‌سنده ذهولاً وقوعبولان بعض خطالرندن دولايی مؤاخذه‌يه قيام ايتمك . و ايتمكده حقمز دكلدر . كنديسندن استرحام ايدرم ، بياناتمز وجدانی و درونيدر . بوتون آرقداشلريمز بو ملت ايچون اك بيوك مصيبت اولان واونك كيريله‌مسنه سبب اولان جهالتی ييقمق خصوصنده مطالعه‌لرينی سويليور ، دردلرينی دوكيور .. اونی مع الشكران ديكله‌مليز ، وقبول ايتمليز ... شمدی صدر اسلامده بو اسلامينك دوغريدن دوغری‌يه مؤسسی اولان حضرت فخر عالمك زماننده وقوع بولان اختلافاتی حل ايدن محكمه هانكی محكمه ايدی ؟ صورارم ؟ اساسات اسلاميه‌يی ، حدود اسلاميه‌يی ييقمق ايستين دشمنلره قارشی حرب ايدن ، حدودلرده ، احد محاربه‌سنده ، بدر غزاسنده وديكر غزالرده جانی ، مالی هرشيئی اورته‌يه قويوب ، فدا ايدن بو اسلاميتی قورتاران عجبا سلطنت محمديه دكلمی ايدی ؟ رجا ايدرم افنديلر ! سلطنتك معناسنی بنده‌كز ذات عاليكزدن دها ای بيليرم . اكر سلطنت كلمه‌سنك لغت واصطلاح معناسی حقنده درس اوقويه‌جقسه‌ق اوقوميه‌لم ماداميكه صدر اسلامده مفتی اولان حضرت صديق ، دها دوغريسی حاكم اولان حضرت محمد حكمه راضی اولميانلرك كنديسنه ايمانی اولماديغنی جناب الله « فلا وربك لا يؤمنون حتی يحكموك فيما شجر بينهم » آيت جليله‌سنده قسم ايده‌رك بيان بيوريور . اوحالده ، بز البته الی يوم القيام اونك حاكميتی محافظه‌يه چاليشه‌جغز وبو اوغورده اوله‌جكز . بونده هيچ شبهه‌مز يوقدر . (های‌های سسلری) شمدی بوصورتله تأسس ايدن ، بوصورتله حق باطلی تفريق ايدن — حق معبودی ، باطله معبودی دكل — حق ايله باطلی تفريق ايدن بر كتابك جمعيت اسلاميه ايچون بخش ايتديكی ، وجوده كتيرديكی اساساتی بوله‌بيلمك آنجق بلالرك اعظمی اولان جهلك ييقلمه‌سيله ممكندر . بوجهلك ييقلمه‌سنده ده‌مينكی فصلده دارالخلافه مدرسه‌لری دوغريدن دوغری‌يه مدرسهٔ عاليه اولمق اوزره تلقی بيورولدی . اونك حقنده بياناتده بولنلدی ، وحق برچوق محترم آرقداشلرمز قناعتلرمزه موافق اوله‌رق سويلدكلری حالده ، بر ازده ياكلش آكلاشيلان نقطه‌لر اولدی كه اونی‌ده بنده‌كز عرض وايضاح ايتمك ايسترم . مثلا حسين عونی بك برادريمز بيورديلر كه :

(ومسئله نجدی سلری) رجا ایدرم، مساعده بیوریکز. حسین عونی بك برادریمز بیوردیلرکه بزده مکتبله مدرسه کلمه‌لری یاکلش آکلاشلمق، اومفهومه یاکلش کیرمك صورتیله، مکتبله مدرسه آره‌سنه آتلمش نفاق وشقاق تخمی واردر. مکتبله مدرسه آره‌سنه آتلمش اولان اونفاق شقاق تخمی ازاله ایتمك، آنجق بوایکیه آیردقلری درزلری توحید ایتمکله اوله‌بیلیر. بناءً علیه، نفاق وشقاق معارف مکتبلرنده‌ده اولمسی، مدرسه‌لرده‌ده اولمسی قبول ایدلمز، بونی ییقیك، تخریب ایدیکز! دیدیلر. بو یاکلش آکلاشلدیغنی ایچون بنده‌کز ایضاح ایتمك ایسترم. معارفدن مقصد دوغریدن دوغری‌یه جهلك ازاله‌سی ایچون عرفان مؤسساتی آچمقدر. بونلرده اولردر، مکتبلردر. جهلك ازاله‌سی هانکی وده یاپیله‌جقدر؟ مدرسه‌ده‌میدر، مکتبده‌میدر؟ بوکون عرفانلرمزده مع الشکران کوریورزکه دارالفنونلرده‌کی معلمینه مدرسین تسمیه اولنیور. مدرسین برآره‌یه کلرك آرالرنده درسلری تقسیم ایدیورلر. مسئله تدریسات مسئله‌سی اولدیغندن دولایی مکتب مسئله‌سی مکتب ذهنیتی – لطیفه اوله‌رق عرض ایدیورم – شونی اثبات ایدیور، ظن ایدرم. وقتیله مدارسده مکتوب یازه‌جق قدرتی اولمیان خواجه‌لرمز واردی. علم نقطهٔ نظرندن ید طولایه مالك، فقط ز للی‌ برمکتوب یازه‌ماز. مکتوب یازه‌مادیغندن طولایی دیمشلرکه برده مکتوب یازه‌جق آدم یتشدیره‌جك بریر آچه‌لم، اورایه‌ده مکتب دیه‌لم. (خنده‌لر) مکتبك معناسی لسان عربده یازیخانه معناسنه‌در. یازیخانه معناسنه اولدیغندن دولایی مکتب دینلمشدر. یوقسه بونلرك هپسی مدرسه‌در. شمدی فندیلر! مدرسه‌یه کلنجه: مدرسه‌ده نه اوقونه‌جق؟ نه وقونه‌جقدر؟ بوراده بیورلدی که مدرسه‌لرده‌کی تحصیلی ایکی‌یه آیرملی، ایکی‌یه آیرمق لازمدر. بریسی تحصیل ابتدائی، دیکری تحصیل عالی. ناليسوده اوله‌جق طبیعی، درجاتی اعتباریله. (بوفصله یوق سسلری) ناصل یوق افندم، کورمکدیکزمی؟ ٢٠٠ غروش معاش ایله تدریسات یاپدیره‌جقز. شیمدی طشره‌ده‌کی مدارس، مدارس علمیه اولمقله برابر ابتدائی شکلده برمدرسه‌در. حالبوکه: بومدرسه‌لرك ابتدائی شکلده اولمادیغنی اثبات ایده‌جکم. طشره مدارسنده علم حدیث اوقونور، علم فقه اوقونور، طشره مدارسنده علم حکمت اوقونور، علم تفسیر اوقونور، علم تاریخ اوقونور. بونلر اوقوندیغی حالده دارالخلافه مدرسه‌سی برشکله براصوله کیردیکندن دولایی اوراده‌کی مدرسین بیك غروش، سکز یوز غروش آلیورده...

وهبی افندی (قونیه) — قبول اولنه‌جق افندم. قبول اولنه‌جق.

مفید افندی (قیرشهر) — طشره مدارسنده‌کی مدرسینه‌ویریلن پاره‌یی تدقیق ایدیورم. بردانه مدرسه ٨٥٠ دیکرلرینه ٥٠٠، ٣٠٠ غروش کوریورم. رجا ایدرم، تدریساتی عین تدریسات اولدیغی حالده بونلرك بردانه‌سی ٨٥٠ غروش آلیورده دیکرلری نه‌دن ٥٠٠، ٣٠٠ غروش آلسون. طشره‌ده‌کی جهل بوصورتله‌می ازاله ایده‌جکز؟

عبدالقادر کمالی بك (قسطمونی) — تزییدی ایچون تقریر ویریکز.

مفید افندی (قیرشهر) — حکومت ٢٦ بیك لیرا تکلیف ایتمشدر، انجمن ٥ بیك لیرا قبول ایتمشدر. مجلس عالیکزك انجمنك قبول ایتدیکی بش بیك لیرانك حکومتك تکلیفی وجهله ٢٦ بیك لیرایه ابلاغی قبول بیورودیغی تقدیرده اصل مسئله‌نك، دردك بیوککی اولان طشره‌ده‌کی جهلك ازاله‌سنه سبب اولور. بناءً علیه، حکومتك تکلیف ایتدیکی ٢٦ بیك لیرانك قبولی تکلیف ایدییورم.

مظهر مفید بك (حکاری) — افندم! شرعیه وکالت جلیله‌سی نامه بوراده ایضاحاتده بولنان مأمور افندی حضرتلری بیوردیلرکه بو مدرسین، واعظلر معاشاتی کچن سنه انجمن. تنقیص ایتمشدر. آنجق واعظلر معاشاتی کچن سنه انجمنه کلن مأمور افندینك بیاناتی وطنی اوزرینه کلمشدر. حتی انجمن نه ایچون بو مدرسین معاشاتنی کسورمکزدیه سوردیغی زمان دیمشدرکه: مثلا فلانجه ده درد یوز غروشله ایکی مدرس کتیرلمش ایکن؛ صوکنلر، بو سکزیوز غروشی محلده آلمش کشی‌یه تقسیم ایتمشلردر دیمشدی. یعنی ایکی مدرسه دردر یوز غروشدن سکز یوزغروش ویرلمسی لازم کلیرکن قرق کشی‌یه قرقر، اللیشر غروش توزیع ایتمشلر. سبب قرق غروش معاش اصلی اولسون. فقط ١٨٠٠ غروش تخصیصات فوق العاده آلسون ده. ایشته کچن سنه بوصورتله ٢٢٥٠ لیرایه تنزیل اولنان بو پاره‌یی بوسنه انجمن بش بیك لیرایه چیقارمشدر.

فیضی افندی (ملاطیه) — نره‌ده اولمشدر؟

مظهر مفید بك (حکاری) — قهوه خانه‌ده اولمشدر. نره‌ده اوله‌جق؟ انجمنده اولمشدر.

فیضی افندی (ملاطیه) — بو تخصیص معاش هانکی ولایتده اولمشدر؟ آکلایالم.

مظهر مفید بك (حکاری) — شمدی افندم بوسنه انجمنك قباحتی یوقدر. کچن سنه هیئت علیه‌کز بونی، بویله و بو صورتله قبول ایتمشدر. بوسنه کچن سنه‌نك ایکی مثلی، یعنی بش بیك لیرا قبول ایتمشدر. فقط هیئت علیه‌کز آرزو ایدرسه حکومتك تکلیفی وجهله قبول ایدر. یکرمی آلتی بیك لیرا یاپابیلیر.

رفیق شوکت بك (صاروخان) — انجمنك قبول ایتدیکی بش بیك لیرانك تفرعاتی حقنده ایضاحاتی یوقدر. یعنی بونه‌پاره‌سیدر؟

مظهر مفید بك (حکاری) — مفرداتی واردر افندم.

رفیق شوکت بك (صاروخان) — مفرداتی یوقدر افندم.

مظهر مفيد بك (حكارى) — مفردات وار افندم . دمين تدريسات مدرعموميسى بك بويورديلر ، كه ، متراكم معاشاتى ويره بيلمك ايچون حكومتك تكليف ايتديكى مبلغك قبولى لازمدر .

ياسين بك (غازى عينتاب) — حكومتك تكليف ايتمش اولديغى بو يكرمى آلتى بيك ليرانك قبولنى تكليف ايتديلر . انجمن بو متراكم معاشاتك ويرلمسى ايچون بو يكرمى آلتى بيك ليرانك ويرلمسنده نه دن تردد ايديور ؟ و بو متراكم معاشاتك ويرلمسى ايچون يكرمى آلتى بيك ليرايى قبول ايتمكده نه كبى محذور كورمش ؟

مظهر مفيد بك (حكارى) — كچن سنه هيئت جليله كزك امريله تنزيل ايديلن بو پاره يى بز ناصل قورز ؟ كچن سنه ، سز بونى تنزيل ايديكز . بونه آرزو ايدرسه كز قورسكز .

رفيق شوكت بك (صاروخان) — انجمن بش بيكى قبول ايتمشدر . مفرداتى بوقدر . مدرسهٔ عاليه مدرسلرى ديه فصلده واردر . حكومت تكليف ايتمشدر .

رئيس — بلكه بر ياكلشلق اولمشدر .

رفيق شوكت بك (دامله) — موازنهٔ ماليه انجمنى خانه سنك قارشيسى بوشدر . سويله سون . بونه دن بويله بوش قالمشدر .

رئيس — انجمنجه تكليف اولنان بوقدر . فقط حكومتجه تكليف اولنانده واردر . دمك ، كه تكرار باصلمه سى اونوتولمش ، اويله اوله جقدر .

شرعيه وكيلى عبدالله عزمى افندى — افندم ! حكومتك تكليفنده واردر . و بو تكليفده تقسيم ايدلمشدر .

فيضى افندى (ملاطيه) — مدرسه ده مدرسلره ويريلان يكرمى آلتى بيك ليرا هيچ بر وقت حائز اهميت دكلدر ، هيچ اهميتى بوقدر . يالكز ... السلام ، شرعيه وكيلندن رجا ايدرز ، كه خواجه لره ۲۰۰ غروش ، ۱۵۰ غروش ، ۳۰۰ غروش ويروب ده پاره يى هدر ايتمسون . (۵۰۰) غروش ويرسون ، بيك غروش ويرسون ؛ وظيفه ايسته سون . يوز اللى غروش آليرلر ، وظيفه كورمزلر . هانكى خواجه يه كيدرسه ك «نه يايه يم بو پاره ايله معيشتمزك تأمينى پك كوجدر» دير ، كه دوغريدر . آياق قابينه ويرسه كافى كلمز . اوت ! افندى حضرتلرندن رجا ايدرم ، كه هر مملكتده بر مدرسه احداث ايتسون . بونلره ويرسون . بناءً عليه زمانه عائد بر خواجه قويسون . بيك غروش ويرسون . ايش چيقارسون . يوز اللى غروشله نه چيقار ؟ صكره كلهلم مفتيلرك مسودلرينه ، بونلرك پاره سى فضله در ، مفتيلر آيده وياخود سنه ده بر ويا ايكى دفعه ويا بش دفعه فتوى ويريورلر .

فياض عالى بك (بوزغاد) — قالديرلملى ؟ لغو ايدلملى ؟

فيضى افندى (ملاطيه) — كرك ولايتده ، كرك سنجاقلرده مسودلرينه اونلره ويريلن پاره يى مدرسلكه ويرسونلر . مدرس ايش كورسون ، طلبه يتيشديرسون . بو صورتله فضله پاره تلف اولماسون و بو ٦٠ بيك ليراده هدر اولماسون .

وهبى افندى (قونيه) — كفايه تقريرى واردر ؛ رئيس بك ! كفايه تقريرينى رأيه قويكز ! (مذاكره كافى دكل سسلرى)

رئيس — تقرير وار . مساعده بويورك افندم ! قبول بويورمازسكز افندم .

رفيق شوكت بك (صاروخان) — اون كشى سوز آلير . ايكى كشى سوز سويله مكله كفايتى رأيه مى قونور افندم ؟

رئيس — تقريرى رأيه قويمغه مجبورم .

ضيا خورشيد بك (لازستان) — نظامنامه يى فندى يه تقديم بويوريكز !

رئيس — هيئت جليله كافى كورمزسه دوام ايدر . بنم وظيفه م رأيه قومقدر . قبول ايتمزسه كز صباحه قدر دوام ايدرز ... مذاكره يى كافى كورنلر لطفاً اللرينى قالديرسون ! مذاكره نك كفايتى اكثريت عظيمه ايله قبول ايدلمشدر .

يحيى غالب بك (قيرشهر) — عليهنده سوز سويليه جكم .

(كچدى او صدالرى)

رئيس — مساعده بويورك افندم ! حكومتك بر تكليفى وار . بش بيك ليرا يرينه يكرمى آلتى بيك ليرانك قبولى يعنى يكرمى بر بيك ليرانك ضمنى تكليف ايديور . يعنى بو ماده ده كى بش بيك ليرانك ۲٦ بيك ليرايه ابلاغنى تكليف ايديور . موازنهٔ ماليه انجمنى بوكا نه ديور ؟

مظهر مفيد بك (حكارى) — هيئت عموميه قبول ايدرسه انجمن ده قبول ايدر .

رئيس — افندم ! حكومت ۲۱ بيك ليرانك ضمنى تكليف ايديور . فصل ۲٦ بيك ليرا اوليور . موازنهٔ ماليه انجمنى نه فكر بيان ايديور ؟

مظهر مفيد بك (حكارى) — هيئت عموميه نه آرزو ايدرسه اونى قبول ايديور . بن بوراده يالكزم . انجمن يوق ، كه . بن نه ديه يم ؟ هيئت عموميه قبول ايدرسه انجمن ده قبول ايدر ديورم . يالكز باشمه انجمن نامنه سوز سويله يه مم افندم .

رئيس — ايكى دانه تقرير وار افندم .

رياست جليله يه

ملحقاتده مدرسلك خدمتيله معاش آلان واعظينك چوغى وظيفه سنى ايفا ايتميه رك هوايه معاش آلمقده در . وظيفه سنى ايفا ايدن مستحقلره ويرلمك اوزره انجمنك تكليفنك قبولنى طلب ايدرم .

۳۰ ـ ۸ ـ ۳۸ كوتاهيه : جميل

ضیا خورشید بك (لازستان) — انجمن قبول ایتمشدر .

مظهر مفید بك (حکاری) — رئیس بك ! شیمدی انجمن اعضالریله کورشدك . ۲۶ بیك لیرایی قبول ایتدك افندم .

صلاح‌الدین بك (مرسین) — انجمندن بر سؤال صوره‌جغم . رجا ایدرم . رأیه وضع ایدنه‌دن اول سوز ویریکز . قانونده صراحت اولمادیغی ایچون قونان یکرمی آلتی بیك لیرا آلتی آیلقمیدر؟ برسنه‌لکمیدر؟ بر سنه‌لك ایسه کچمش آیلرك پاره‌سی نه اوله‌جق ؟

رئیس — نه یاپه‌یم افندم ؟ رجا ایدرم . بونك مذاکره‌سنده صوره ایدیکز .

صلاح‌الدین بك (مرسین) — سؤال صورمق حقمزدر .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — مثلا قاچ واعظ اولدیغنی اوکرنملی یز .

رئیس — رفیق شوکت بك افندی ! بنده‌کزك المده دکلدر . هیئت جلیله‌کز مذاکره‌یی کافی کوردی . اکثریت عظیمه ایله مذاکره‌یی کافی کوردیکز افندم .

مظهر مفید بك (حکاری) — ۲۵ بیك لیرا ایچون مفردات واردر افندم .

ریاست جلیله‌یه

۲۱۷ نجی فصلك ایکنجی ماده‌سنده مدیریت وواعظلرك تخصیصاتی اوله‌رق حکومتجه تکلیف اولنان یکرمی آلتی بیك لیرانك قبولنی تکلیف ایلرم . ۳۰ — ۸ — ۳۸ قیرشهر مبعوثی

مفید

رئیس — برنجی تقریر طی تقریریدر . اونك ایچون اولا اونی رأیه قویه‌جغم .

(جمیل بکك تقریری تکرار اوقوندی)

جمیل بکك تقریرینی نظر دقته آلانلر لطفاً الرینی قالدیرسون ! تقریر نظر اعتباره آلنمامشدر .

شیمدی حکومتك تکلیفنك رأیه قونمسی ایچون مفید افندینك بر تکلیفی واردر . حالبوکه مفید افندینك تکلیفنی رأیه قویمغه لزوم یوق . چونکه : حکومت تکلیف ایدییور وانجمن‌ده قبول ایدییور . بناءً علیه ، فصلك ایکنجی ماده‌سنه حکومت ۲۱ بیك لیرا ضمی تکلیف ایدییور . بو تکلیفی قبول ایدنلر لطفاً الرینی قالدیرسون . قبول ایدلمشدر . شو حالده ۲۱۷ نجی فصل ۶۰ بیك لیرا اولیور .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — اوت افندم !

رئیس — افندم ! ۲۱۷ نجی فصلی ۶۰ بیك لیرا اوله‌رق رأی عالیکزه وضع ایدییورم . قبول ایدنلر لطفاً الرینی قالدیرسون ! ۲۱۷ نجی فصل قبول ایدلمشدر . ۲۱۸ نجی فصلی اوقویورز .

فصل	ماده	نوع مخصصات	۳۳۷ سنه‌سنده موازنهٔ مالیه انجمنجه قبول ایدیلن	۳۳۷ انجمنك تنقیحاتیله ۳۳۸ سنه‌سی بوتجه‌سی آوانس قانونی تعدیلاتنه کوره تثبیت اولونان	۱۳۳۸ سنه‌سی ایچون: حکومتجه تکلیف اولونان	۱۳۳۸ سنه‌سی ایچون: موازنهٔ مالیه انجمنجه تکلیف اولونان
		دردنجی قسم مصارف متنوعهٔ عمومیه				
۲۱۸		مصارف متنوعه				
	۱	طلبهٔ علوم ومأمورین خرجراهی	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰
	۲	مکافات تألیفیه	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	
	۲	ایکی یوز اون سکزنجی فصلك یکونی	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۳۰۰۰

تدریسات مدیری حمدی افندی — ۲۱۸ نجی فصلده ۲ نجی ماده‌ده بر شی وار . اوراسنی عرض ایده‌جکم : تدقیقات و تألیفات اسلامیه هیئت علیه‌سی مصارفات تدقیقیه ونشریه وطبعیه‌سی دییه ۲۰ بیك لیرا تکلیف ایدلمشدر . او ۲۰ بیك لیرا انجمنجه آنجق بیك لیرا قبول ایدلمش واو بیك لیراده ۲۱۹ نجی فصلك مرکز مصارف متفرقه‌سنه ضم اولنمشدر . حالبوکه فصلك ایکنجی ماده‌سی اولان دارالخلافهٔ اسلامیه مکافات نقدیه‌سی قالقه‌جق ؛ او ، بورایه قونه‌جق ؛ حکومتك تکلیفی ۲۰ بیك لیرادر . مادام‌که ، مجلس عالیکز تدقیقات ، تألیفات هیئتنك اون کشی‌یه ابلاغنه راضی اولیور . وبوکون بو هیئت تشکل ایدنجه فعالیته کچمسی ایچون کتاب تدارك ایتمسی وکتاب نشر ایتمسی ایچون مطلقا پاره‌یه احتیاجی واردر . بونك ایچون حکومت ۲۰ بیك لیرا قبول ایتمشدر . بو یکرمی بیك لیراده فتوا خانه‌یه آله‌جق اولان کتابلرده داخلدر ، بناءً علیه بونك حکومت عیناً قبولنی تکلیف ایدییور .

مظهر مفید بك (مضبطه محرری) — رئیس بك افندی ! حکومتك تکلیفی ایله انجمنك تکلیفی آره‌سنده چوق فرق واردر . بونی تدقیق ایچون انجمن ایستیور . چوق رجا ایدرم .

ضیا خورشید بك (لازستان) — تدقیقات وتألیفات هیئتی ماده‌سی‌ده انجمنه کیتمشدر .

رئيس — ضيا بك ! سز بوراده يوقسيكز . بو ماده كچدى .

مصطفى تقى افندى (سيواس) — مكافات نقديه اولەرق حكومتك تكليفى بشيوز ليرادر .

على رضا افندى (آماسيه) — او باشقەدر .

تقى افندى (دوامله) — يعنى بندەكز ديەجكم كه افندم ! تدقيقات وتأليفات اسلاميه هيئتى مجلسجه قبول اولندى وتصديق ايدلدى . بوتدقيقات وتأليفات ايچون مكافات نقديه اولەرق قونيلەجق رقم نه قدر اولملى ؟ بونى هيئت جليله تقدير ايتمليدر . بويله اولماز ، ظن ايديورم . (او باشقه صدالرى)

على رضا افندى (آماسيه) — خارجدن تأليف ايديلەجك كتابلره ويريلەجك .

تقى افندى (دواملە) — خارجدن تأليف ايديلەجك كتابلره اولسون ، مسئلەنك اهميتى تقدير اولندقدن صوكره بو قدر پاره ايله نه اولور افندم ؟

على رضا افندى (آماسيه —) او دكلدر . او آشاغيده آيريجه ۱۴۰۰ ليرادر .

مظهر مفيد بك (ضبطه محررى) — حكومت ۲۰ بيك ليرا تكليف ايتمش . انجمن ايسه ۱۴۰۰ ليرا قبول ايتمشدر . آرەده چوق فرق واردر . انجمن ديوركه : بز شرعيه وكالتيله برلشيرز ، بونى تدقيق ايدرز .

ايكنجى مادەده برمكافات تأليفيه واردر . بونى حكومت بشيوز ليرا تكليف ايديور . انجمن قبول ايتميور . حالبوكه بودارالحكمهيه يعنى استانبولدەكى دارالحكمهيه عائددر . بز اونى طى ايتدك ؛ اونك يرينه تدقيقات و تأليفات شيسنى قويدق . يكرمى بيك ليرا تكليف ايتدك . انجمن مكافات تأليفيه مادەسنى قويمشدر . طى ايتمشدر . وبزم تكليف ايتديككز يكرمى بيك ليرانى ده ، ايكنجى مادەيه قويمشدر . مركز مصارف متفرقەسى دكلدر . مركز مصارف متفرقەسى اولسه هرحالده بوچوقدر . يكرمى بيك ليرا مركز مصارف متفرقەسى الينه اولماز . بز تدقيقات ، تأليفات اسلاميه هيئتنك نشر ايدەجكى وطبع ايدەجكى اثرلر ايچون و واعظلره ويرەجكى پارەيى بورايه قوييورز . يكرمى بيك ليرا مركز مصارف متفرقەسى اولان دورت يوز ليرا و باشقەدر . انجمن مصارف متفرقه ايله تدقيقات و تأليفات اسلاميەنك مصارف تدقيقيه وتأليفيەسنى برلشديرمش . دورت يوز ليرا قويمشدر . كه بونده برياكلشلق وار . اون كشيلك برهيئت قبول ايديليور . بواون كشينك تأليف و طبع ايدەجكى اثرلر ايچون ظن ايدرم . بو يكرمى بيك ليرا چوق برشى دكلدر .

بصرى بك (قرەسى) — چوق آزدر .

تدريسات مديرى احمد حمدى افندى — ثانياً خرجراه مادەسى واردر . خرجراه مادەسى اوچ بيك ليرا اولەرق قونمشدر . حالبوكه بو اوچ بيك ليرا دارالحفاظلره وسائر مدارسه عائد اولان خرجراهدر . ديكرلرينه عائد اولان خرجراه قونمشدر .

حقى حامى بك (سنوب) — رئيس بك ! برسؤال صورەجغم . موازنۀ ماليه انجمنى حكومتك شو تكليفنه قارشى تدقيقات اجرا ايدەجكز ديدكدن صوكره بونى انجمنه ويرمك ايچون حتى رأيه بيله قونمەيه لزوم يوقدر . نظامنامه صريحدر . انجمن ايستديكى زمان ويريلير . تدقيقاتى اكمال ايتدكدن صوكره بورايه كلير ، مذاكره ايديلير . بناءً عليه مناقشەيه لزوم يوقدر .

رئيس — فقط افندم ! انجمنه ويرمك ايچون اورتەده برشى يوقدر . نەيى انجمنه ويرەجكز ؟ حكومتك تكليفنى هيئت عليەكز قبول ايتدىمى كه انجمنه ويرەجكز ؟ نەيى ويرەيم ؟ مذاكره ايدەجكز ، اوندن صوكره ويرەجكز .

مظهر مفيد بك (حكارى) — افندم ! مأمور افنديلرك بياناتندن آكلاشيليوركه يالكز ۲۱۸ نجى فصل دكل ۲۱۹ نجى ده انجمنه كلمك لازمدر . زيرا بزه خرجراه اولەرق اوچ بيك ليرا تكليف ايتمشلر . فقط شمدى يكى مدرسەلر آچلديغى ايچون يكى مدرسلر تعيين ايديلەجك . مدرسلر وار ، فتوا هيئتى وار . بو ذوات بلكه طشرەدن جلب ايديلەجك و كنديلرينه خرجراه ويريلەجك . اونك ايچون بونك تزييدينى طلب ايديورلر . و بزده بونى تدقيق ايتمك اوزره انجمنه ايستەيورز . صكره ۲۹۰ نجى فصلده شرعيه وكالتى مصارف متفرقه مادەسنه ۲۰۴۰۰ ليرا قونمش . فقط بونى انجمن ۱۴۰۰ ليرايه ايندرمشدر . شمدى آكلاشيليوركه مصارف تأليفيه اولەرق ۲۱۸ نجى فصله قونەجق ايمش . مادامكه بويله‌در . بز بونى او نسبتده تنزيل ايتمشز . وحالده ۲۱۸ نجى فصل ايله ۲۱۹ نجى فصلك بو مادەسنه يكرمى بيك ليرانك علاوەسى لازم كليور . بز رجا ايديورز . بونى بزه ويريكز . تدقيقات اجرا ايدەلم . اوندن صكره هيئت عليەكزه تقديم ايدرز .

رئيس — شمدى افندم ! دها مسئله مذاكره ايدلەمشدر . مسئلەده برسهو اولديغى آكلاشيليور . انجمن ديوركه فصلدن فصله كچمشدر . برياكلشلق واردر . مناسب كوريورسەكز بو اوچ فصلى انجمن تكرار تدقيق ايتسون . كلەجك اجتماعده مذاكره ايدرز . (هاى ، هاى صدالرى)

نصرت افندى (ارضروم) — افندم ، بو مسئله انجمنه كيتمزدن اول بندەكزك اوفاق برمطالعەم وار ، اونى عرض ايدەجكم .

رئیس — افندم ، انجمن ایسته‌دیکندن صکره ویرمه‌مك المزده دکلدر . نظامنامه صریحدر .

نصرت افندی (ارضروم) — حالبوکه حکومتك تکلیفی‌ده یاکلشدر . داها فضله پاره ویرمك لازمدر .

رئیس — اونی کلدکدن صوکره مذاکره ایده‌جکز .

مظهر مفید بك (حکاری) — شمدی افندم بر یاکلشلق دها وار . حکومت خرجراه ماده‌سنه ضم تکلیف ایدییور . بو ضمك مقدارینی سویلمیدر . ... قسه بز کندی کندیمزه ضم یاپامایز . هیئت عمومیه بونی قبول اتمدکجه بز کندی کندیمزه ضم یاپامایز .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی (اسکیشهر) — افندم ! بزم تکلیفمز انجمنجه آیری ماده‌یه قونمش . یعنی بز مصارف تألیفیه ماده‌سنده تکلیف اتمدك . بوقاریده مکافات تألیفیه ماده‌سی واردر . اوراده تکلیف ایتدك . بو انجمنه کیتدیکن ، یالکز خرجراه ماده‌سی واردر که بو ماده‌یی انجمنده مذاکره ایتدیکمز وقت ، طبیعی مجلسك قبول ایتدیکی عدد اعضا او زمان قبول ایدلمه‌مشدی . بوکون اون طقوز اعضا قبول ایتدك احتمالکه بو اعضالری غایت اوزاق یرلردن کتیره‌جکز . بودجه‌ده اوچ بیك لیرا خرجراه واردر . حالبوکه : مجلس عالینك قبول ایتدیکی اساسه کوره ، خرجراهك تزاید ایتمسی لازمدر . بناءً علیه ؛ خرجراهك اون بیك لیرایه ابلاغنی تکلیف ایدییورم . بو ، بوراده مذاکره ایدلمز . .

رئیس — افندم ! حکومت یکی قبول ایتدیکمز شرائط داخلنده اوچ بیك لیرا خرجراهك آز اولدیغنی نظر اعتباره آله‌رق بونك اون بیك لیرایه ابلاغنی تکلیف ایدییور . بو تکلیفی نظر اعتباره آلیرسه‌ق بونی‌ده انجمنه کوندرمه‌مز ایجاب ایدر .

حسن بك (طربزون) — نظر اعتباره آلدقدن صوکره‌می انجمنه کیدر رئیس بك ؟ بوتون اصولمزی آلت اوست ایدییورسکز .

رئیس — رجا ایده‌رم افندم !

حسن بك (طربزون) — بویله بر تکلیف اوزرینه نظر اعتباره آلنماز .

رئیس — یا نصل اولور افندم ؟

حسن بك (طربزون) — سوز ایسته‌یورم .

رئیس — بیورك !

حسن بك (طربزون) — افندم ! شرعیه بودجه‌سنك احتوا ایتدیکی خدمات نافعه‌یه فضله پاره ویرلمسی طرفداری‌یم . مساعده بیوریلورسه‌کز بز شرعیه بودجه‌سنده ، بودجه اصول تدقیقندن یوس بوتون آیرلدق . بویله بودجه چیقارمه‌نك امکان و احتمالی یوقدر .

نصرت افندی (ارضروم) — ایشته چیقدی .

حسن بك (طربزون) — چیقدی اما ، بودجه‌نك‌ده جانی چیقدی .

بویله ، حکومتك بدایةً واقع اولان تکلیفی انجمنجه تدقیق و تنقیص ایدلدیکی حکومت نقطهٔ نظرینی بوراده مدافعه ایدر و کندیسنك تکلیفنده اصرار ایدر . هیئت جلیله حکم وظیفه‌سنی ایفا ایدر و برجهتك نقطهٔ نظرینی قبول ایدر . بوراده حکومتك بدایةً تکلیف اتمدیکی ، انجمنجه تدقیق ایدلمه‌ین بودجه‌یه تعلق اولمیان بر مصرف ، بودجه‌نك اثنای مذاکره‌سنده ضمائم شکلنده حکومت طرفندن تکلیف ایدیله‌مز . بناءً علیه بویله واقع اولان تکلیفلرك بدایةً بوراده مذاکره اولنمسنه امکان یوقدر . موازنهٔ مالیه انجمننه سوق ایدیلیر . شمدی ایکی فضله مذاکره ایدلدی . وهرایکی فضله‌ده مختلف ضمائم اجرا ایدلدی . حالبوکه المکی لائحه‌یه باقیورم ، مکافات تألیفیه ماده‌سنه حکومتك بدایةً تکلیفی ۵۰۰ لیرادر . (خارج‌دن صدالر) جدول اویله‌در افندم .

رئیس — افندم ! یاکلشلق اولمش .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — افندم ! بزم تکلیفمزی یاکلش قویمشلر . انجمن جدولك یاکلش اولدیغنی‌ده سویلدی .

حسن بك (طربزون) جدول المده‌در .

رئیس — افندم ! انجمن اعتراف ایتدی ، که انجمنك تکلیفنده سهو واردر .

مظهر مفید بك — یاکلش باصلمشدر .

رئیس — افندم ! انجمن یاکلش باصلدیغنی‌ده سویلیور .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — رجا ایدرم افندم ! بز یکرمی بیك لیرا تکلیف ایتدك . انجمن بیك لیرا ویردی . قطعیاً بن یلان سویله‌مم .

حسن بك (طربزون) — افندم ! بنده‌کزك احترامم حکومتك یکی تشکیلاته کوره نه کبی تکالیف وارسه . . .

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — بن یلان سویله‌مم .

رئیس — رجا ایدرم ، عبدالله عزمی افندی ؛ اوطوریکز !

شرعیه وکیلی عبدالله عزمی افندی — رئیس بك ! رجا ایدرم . مقصدلری نه ایسه سویله‌سونلر . عادتا بهانه آرایورلر .

مظهر مفید بك (حکاری) — بن انجمنده بولنمادم اما معروضاتمی . . .

(انجمن نامنه سویلیور صدالری)

رئیس — انجمنده بولنمادی دییورلرده اونك ایچون سویلیوردم دییور . حسن بك افندی ! یاکلش اولمش دییورز .

حسن بك (طربزون) — بوندن اولکی یکرمی بیك لیرایی انجمن قبول اتمشمیدر ؟

رئیس — افندم بوراده قبول ایتدیلر .

حسن بك (طربزون) — اولدیمی بو ؟

بصری بك (قره‌سی) — الی امضالی تقریر واردر .

اناطولی عسکرینه

برحالده عزمك اونی قالدیرماسه، چوقدن
عرقم کبی برشانلی یرلرده جامدوردی!
کوکسنده قانك آقمه، اوچ ییل شفقلر
آل بایراغمك رنكنی چوقدن اونوتوردی!
هپ صوك نفسكدر اونی تحریك ایدن آنجق؛
سنسز، حرکتسزدی بوکون یرقه بو اوجاق!

سن اولماسه‌ك آی ییلدیزم، الماز دوده چوقدن
بر قاپ قاره زنجیر اساردی افقلر؛
سن اولماسه‌ك، اجداد عزیزك تربه‌لرنده
بر اوردوی عقده‌بدیده صارغوجلو قاووقلر،
چوقدن بوملوث کره‌نك قابلكمی؛
آغشدی، اونوتمشدی سلیمانی، سلیمی؛

طاشلر کبی هپ طوپراغه منقاد اولوب عرقم؛
قالمشدم آغاجلر کبی هپ یرده مقید؛
سنسك او بیوك هیكل جلالی كه عزمك،
یرلردن اللك آلماسه، قالدیرماسه شاید،
آرتق قوجه بر سلطنتك بایراغی نزدی؛
بیك فیرطنه قویسه‌یدی هیچ ایده‌مزدی!

سن یازمامش اولسه‌ك اونی اعصاره قانكله،
دنیاده‌کی بر ملتك آرتیق آدی یوقدی!
سن اولماسه‌ك، اعدایه اکلمش بر آلنله
آرتیق یشامقدن وطنك مقصدی یوقدی!

باشدن باشه طوپراق ویرك اولسون خصمانك،
انسان اونك اوستنده تهیه‌یسه، کوبکسه،
معناسی نه‌در صانکه شو مصماوی سمانك
آلتنده باشم دیمدیك اکر گزمیه‌جکسه!

اق دکز قییلرنده

یاسلی کیتدم، شن کلدم.
بکا بر یوردوم صو ویر
آچ قوینکی بن کلدم
چوق اوزاق یردن کلدم

قورقما آچیل شن یوردم
آچیق دکزلر بکا
طاغلره اردو قوردم
سونکولره کلید ووردم

روزکارلردن آنم وار
کوکسمده آل یارالی
شمشکدن قانادم وار
غازیلك براتم وار

روزکار بکا آت اولدی
اکیلك کوکلر دیدم
شمشکلر قاناد اولدی
بولوطلر قات قات اولدی

ایرماقلر کبی طاشدم
حقه شکرلر اولسون
یالچین قایالر آشدم
کلدم، سکا اولاشدم

وارسون، یاتسون اوجاغم
بایراغمك آلتنده
قورتولدی آل سانجاغم
بن حر یاشایه‌جغم

دکز، دکز، آق دکز!
قارشیده یار آغلایور
صولری براق دکز
کیده‌یم، براق دکز!

آچیلدی (قلعه) یولی
براق دکز کیده‌یم
کوروندی کلیبولی...
اوراسی یاسله طولو

یورو ای شانلی غازی
سنی «مرج» بکلیور
قلیجی قانلی غازی!
بیوك عنوانلی غازی!

سامح رفعت

سایه‌کمده، خایر، یرله کوکك بعدی قیصالدی،
بر طاغ باشی علویتی وار ناصیه‌لرده،
یوکسلدی، قیام ایتدی، سماوانه قاریشدی،
تورکك باشی باق نا کوکنك طوغدیغی یرده!

مدحت جمال

سبیل الرشادك یکرمنجی جلدینك فهرستی

ابن السعود وانکلتره ٨١
احیای مدارس ٩٢
آخر نه ایمان ٩٨
اخلاقك قوه مؤیده‌سی ٢٦
اذنسز سمتلر ٧٥
ارشاد مسئله‌سی ١٧١
استانبولك یکی قادنی وسفاهتی ٢١٤،٥٣
آسیای وسطاده حرکات اسلامیه ١١
اسلامده سیاسی فرقه‌لر ٦٣
اسلامده قوه اجرائیه ٦٢
اسلامده تشکیلات سیاسیه ٥٠، ٣٨، ١٦، ٢
٧٤، ٦٢
اسلامده مسامحه دینیه ١٤٠
اسلامده حق تشریع ٥٠
اسلام اصول سیاسیه‌سی ٥٠
اسلامده حریت وجدان ١٤٠
اسلامده قادینك حقوق ووظائفی ٣٠
اسلام تکاملی استهداف ایدر ١٣٩

اسلامی بر قونغره‌نك لزومی ۲۰۹،۳۲
اسلامده رئیس حکومت ۶۲
اسلامك بویوك ظفری ۲۶۳
اسلامده اعیان مجلسی وارمی ؟ ۷۴
اسلامك وضع ایتدیکی مبدألر ۲۱۰
اسلامده اسلاف اهلنه تودیع دستوری ۱۹۴
افغانستانده حرکت علمیه ۱۷۲
افغانستانده تورکیا سفیری ۲۴۰
افغان امیرینك انکلتره‌یه نصیحتلری ۴۲
افغان سفیرینك تبریکلری ۶۰،۲۷۴
الله اکبر ۲۵۲
انحطاط دوری واسبابی ۲۰،۱۸۶
انکلیز مظالمی ۵۰۴
انکلتره‌نك هند سیاستی ۱۱۴
انکلیزلرك وهابیلری تحریکی ۱۵۴
اوروپه‌نك حکمت شرعیه‌سی ۵۱،۶۳
اوروپاده مأمورین روحانیه تأسیل جالیشیور ۱۴۴
ایران احوالی ۱۹۱
ایران سفیرینك مهم بیاناتی ۱۶۶
باش قوماندانلغك ظفر بیاننامه‌لری ۲۸۸
برلك وقوت ۱۴۱
بر مسامرهٔ هجران ۱۰۲
بویوك ریاست قرآنیه ۱۳۴
تدقیقات وتألیفات اسلامیه هیئتی ۲۳۱
تربیهٔ معنویه‌نك اهمیتی ۱۸۰،۱۵۶
تورکیا عالم اسلام ۲۱۲
تورکیانك حرب عمومی‌یه اشتراکی ۱۹۱
تورکیا ـ انکلتره حربی وعالم اسلام ۲۱
جزیرة‌العرب، انکلتره انتریقه‌لری ۸۱،۹۳، ۱۰۶،۱۳۱
حاکمیت شرعیه مبدأینك نتایجی ۲
حاکمیت ملیه‌نك محررلرندن بر استیضاح ۲۱۶
حسین بن علی و انکلتره ۹۲
حکومت اسلامیه‌نك دساتیر اساسیه‌سی ۱۵۸
خلافت قومیته‌سنك بیاننامه‌سی ۱۱۶
خلیفه‌نك اسلامده مسئولیتی ۱۱۴
دینسز اخلاق ۵
دین ادبیاتی ۱۱۸
دین حقنده یاکلیش فکرلر ۷۰
واخلاق تدریسات ۲۱۵

دونکی وبو کونکی اسلام عالمی ۲۲۲،۲۳۵ ۲۴۲،۲۵۴
رمضان مصاحبه‌لری ۱۱۱،۹۸،۶۹،۱۳۵،۱۲۸
رمضان مناسبتیله شرعیه وکالتنك بیاننامه‌سی ۶۰
روسیه‌ده‌کی آچلق حقنده شرعیه وکالتنك بیاننامه‌سی ۱۷۰
زکات (مسلمانلق اساسلرندن) ۹
سابقین اسلام وکیفیت اقتصادیه‌لری ۲۶۶ ۱۷۳
سیونیسم مسئله‌سی ۱۲۵
شرعیه وکیلنك نطقی ۸۷
شرعیه بودجه‌سنك اسباب موجبه لایحه‌سی ۲۳۰
شرعیه بودجه‌سنك بویوك ملت مجلسنده مذاکره‌سی ۳۰۲،۲۴۴،۲۹۰،۲۷۸،۲۶۷،۲۶۱
شرعیه وکیلنك مجلسده بیاناتی ۸۶
شرقده تجارت واقتصاد ۲۲۷
شورای افتا ۲۳۰
صحابهٔ کرامك متانت وفداکارلغی ۲۱۸
صوك نفس ۱۶۲
طاغستانك استقلال مجاهده‌لری ۲۲۴،۲۳۷ ۲۵۶،۲۷۵
عاصم (شعر) محمد عاکف ۲۰۶
عالم اسلامه بیاننامه ۱۷۰
عالم اسلامك انتباهی ۳۹
عالم اسلام وبولشه‌ویکلر ۱۹۷
عراقده انکلیز اداره‌سی و ملك فیصل ۱۵۵
عراقده انکلیز انتریقه‌لری ۵۵
عراقلیلرك مقاومتی و انکلتره ۱۷۶
عمدهٔ اسلامیت ۱۸۵
غرب تربیه‌سنك کنجلرده تأثیری ۲۴
غرب جمعیتلری ۱۶
غربك اصول سیاسیه‌سی ۳۸
فرانسه ـ انکلتره رقابتی وعالم اسلام ۴۵
فلسطین و شرق اردن مقدراتی ۱۲۵
فلسطین مسلمانلرینك بیاننامه‌سی ۲۰۸
قانون محمدی‌یه صاریلق وتفرقه‌دن صاقنمق ۱۸۲
قرآن کریم ومعاملات دنیویه ۱۳۹
قرآندن بویوك معجزه‌می اولور ؟ ۱۴۶
قرهطای مدرسه‌سنده (شعر) نعیم حازم ۱۴
«قل ان کانت ...» تفسیری ۸۶،۹۸
کنج خرستیانلر جمعیتی ۲۱۹،۴۳،۷

کویلی نیچون بو قدر فقیر ۲۴
کویلی‌یی جهلدن قورتاراجق چاره ۰
کیمدم ؟ (شعر) مدحت جمال
لیلا (شعر) محمد عاکف ۴
«ماننسخ من آیة ...» تفسیری ۶
مادام که مغلوبز ۱۳
متارکه وصلح تکلیفاتی ۳۴
مجاهده‌دن کری قالانلر ۸۸
محمد آغا نه دییور ؟ ۱۷
مدنیت‌لر ۲۳۲
مسلمانلقده اخلاق واجتماعیات ۱۱۱
مسلمانلقده حاکمیت شرع اساسی ۲۱۱
مسلمانلرك مسئولیتلره قارشی حرکتی ۹۰
مسلمانلرك نجاتی اسلام دستورلرنده‌در ۴۱
مسلمانلق بشریتك تکاملی مسافه‌لرندر ۹
مسلمانلقده سلطنت روحانیه یوقدر ۱۳۷
مسلمانلقده عقلك اهمیتی ۱۳۶
مسلمانلرك بنی اسرائیله قارشی طوغریلری ۱۲۲
مسلمانلق اساسلری ۱۳۵
مسلمانلق واحکام دنیویه ۱۳۶
مسلمانلقده تکفیر مسئله‌سی کوچدر ۱۲۷
مسلمانلق بر دین کاملدر ۱۲۸
مسلمانلق عسکری ۱۴۶،۱۷۹
مصرده استقلال اوباده‌سی ۶۶
مصرده انکلتره‌نك ویوشدورمه سیاستی ۱۸۷
معلم ومعلمه‌لرده زنکی ریاست محترمه‌سنه ۲۰۱
معلم و معلمه‌لره ۲۱۵
ملك معنویتنه قارشی آچیلان حرب ۲۹۸
ملتی یوکسلده‌جك آنجق مسلمانلقدر ۹۱
میسیونرلرك حربیه‌سنك مدهش فعالیتی ۲۹۸
نبوت ، وحی حقنده ۷۷
«ولقد انزلنا ...» تفسیری ۱۱۰،۱۲۲
وظیفه‌نك منشأی (اسلامده) ۱۲۸
وکیلنك جامعنده شکر بایرامی ۱۴۳
هندستانده استقلال مجاهده‌لری ۴۷
«یا ایها الذین آمنوا لاتقولوا راعنا» ۱۳۴
یکی کونك انصافسزلقلری ۲۷
یمنلیلرك خلافت اسلامیه‌یه مربوطیتلری ۱۴۴
یونانستانك استانبولی اشغال تشبثلری ۲۲۵

آنقره مطبوعات واستخبارات مطبعه‌سی